

તે વેળાના નવાખના કાનપર એવી વાત આણી કે,—રૂપાના સિખામાં અખો બીજા ધાતુનો ભેગ કરે છે. બાદશાહે તત્કાળ જ અખાને પકડાવી મગાવ્યો ને કેદમાં નાંખ્યો. પછી તપાસ કીધી, પણ તેમાંથી અખાનો કોઈ જાતનો અપેક્ષા માલમ પડ્યો નહિ. એટલે બાદશાહે એને છોડી દીધો. પણ એના અંતરમાં આ બનાવથી અતિ ઉગ્ર પરિતાપ થવા લાગ્યો. ને પછી વૈરાગ્ય તરફ મનોવૃત્તિ દોરવાથી સૌનીના ધંધાનાં સઘળાં એજાગરે કૃવામાં નાંખી દીધાં. તુરત જ એણે સંસારત્યાગ કરવાનો વિચાર કીધો, ને પોતાની સર્વ માલમતા હતી, તે વેચીને એકલો પૈસો ગાંઠે કીધો અને પછી સદ્ગુરુની શોધમાં નિકળ્યો. પ્રથમ એણે અમદાવાદમાં સદ્ગુરુની ઘણી શોધ કીધી, પણ ત્યાંથી કોઈ નહિ મળવાથી કાશી પ્રયાગ જવાનો નિશ્ચય કરી, તે એ નગર છોડી નિકળ્યો. માર્ગમાં તે જગુર મચે કહેવાય છે. ત્યાંના ગોસાંઈના બાળકને શરણે જઈ રહ્યો. અખા પાસે પ્રુકળ દ્રવ્ય હોવાથી મહારાજે તેનો ધણો સારો સત્કાર કર્યો. ત્યાં રોજના જમવાનાં સારાં મિથાનો, ઠોર, ખુવા, મહાર્ધ વગેરે પદાર્થો તેને રોજના જમવાના મળતા હતા, પણ ઉપદેશની તો વાત જ મળે નહિ. એટલે એણે મહારાજને નમસ્કાર કીધો અને ભેટ દક્ષિણા આપી વિદાય થયો. અખો એ પછી ગોકુળ મથુરામાં પણ ગયેલા જણાય છે, કેમકે કોઈ કોઈ રથને તીર્થમાં ચતા અધર્મ કર્મ મારે એણે ધણા સખત ચાખકા મારેલા છે. કોઈ રથને સદ્ગુરુ નહિ મળવાથી તે અંતે કાશી ગયો.

કાશી એ સપ્ત મુક્તિપુરીમાંની એક છે. તથાપિ તે મારે એવી કહેવત ચાલે છે કે, 'રાંડ, સાંઠ ને સં-ચાસી, ને તેથી વસી છે કાશી,' અર્થાત્ ત્યાં આ ત્રણ જાતનું ધણું જોર છે. કાશીમાં કોઈ સદ્ગુરુ મળશે એવી આશામાં અખાએ ઘણા ઘણા સતોનો સમાગમ કીધો, પણ સ્ત્રી તથા દ્રવ્યથી ન ચળે તેવા તેને કોઈપણ મળ્યો નહિ, —જોકે કેટલાક પ્રકારના વાચાળ જ્ઞાની તો મળ્યા ખરા. સત્પુરુષની શોધમાં તે રાત્રિ ને દિવસ પ્રયાં કરતો હતો, તેટલામાં મહિર્કણિકાના ધાટની નજીક એક ઝુંપડીમાં કોઈ સત્પુરુષ પોતાના એક શિષ્યને વેદાંત જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરતો હતો, તે એના જીવામાં આવ્યો. આ સં-ચાસીનું નામ બ્રહ્માનંદ હતું. તે અખાએ પોતાના પહેલા જ ગ્રંથ, અખેગીતામાં 'ચિદ્ શક્તિ બ્રહ્માનંદની' એમ તેની પ્રાર્થના પણ કીધી છે, તેપરથી જણાય છે. આ સં-ચાસી પાસે એક જ ચેલો, કયા સાંભળવાને બેસતો હતો, ને તેને તે પંચદશીમાંથી વેદાંતનો ઉપદેશ આપતો હતો. આ ઉપદેશ આ સુમુક્તુ કવિને રચ્યો ને તે મઠની પછીતમાં બારાઈને રોજ રોજ કયા સાંભળવા લાગ્યો. ધણો વખત કયા સાંભળતાં વીતી ગયો, ને અખાની ખાત્રી ચર્ધકે, આ સત્પુરુષ ને પૂર્ણ જ્ઞાતા છે, અને એના શિષ્ય થવું એ યોગ્ય છે. પણ દ્રવ્યથી એ ચળે છે કે નહિ, તેની પરીક્ષાના હેતુથી દિવસના તેની પાસે જઈને દ્રવ્યાદિકનો મોહ લગાડ્યો, પણ તે સંત પુરુષ મત્કિચિત્ પણ લલચાયો નહિ, ને એની આરથા તેનાપર દબણે ચોંટી.

આ સંન્યાસીની કથા સાંભળતાં એક વર્ષ વીતી ગયું. એવામાં એક દિવસે સાંભળનાર સંન્યાસીને હિંધનું મોટું આબ્યું ને કથા પ્રસંગમાં હોકારો દેવાયો નહિ, અટલે પછી-તપરથી અખાએ હોકારો દીધા. તે સાંભળતાં બ્રહ્માનંદને શક પડ્યો, ને તપાસ કીધી તો અખો જણાયો. તુરત સંન્યાસીએ પૂછ્યું, ‘અલ્યા તું કોણ ને અદિ ક્યાંથી ?’ અખાએ કહ્યું, ‘મહારાજ ! તમારે શરણે આન્યો છું, હવે તમે મારો અનુમદ કરો !’ તેપરથી બ્રહ્માનંદે કહ્યું કે, ‘કેટલો વખત થયાં કથા સાંભળે છે ?’ અખાએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે, એક વરસ થઈ ગયું છે. તે પછી જ્યાંથી કથા સાંભળી હતી, ત્યાંથી સર્વ કથા પ્રસંગ કહી સંભળાવ્યો. બ્રહ્માનંદને તે મુમુક્ષુ જણાયો, ને તેને કથા સાંભળવા બેસવા દીધા. કાશીમાં ત્રણેક વર્ષ વાસ કીધા હતા. ત્યાં રહીને પંચદશી, અધ્યાત્મ રામાયણ, ભગવદ્ગીતા, યોગવાસિષ્ઠ રામાયણ આદિ કેટલાક વેદાંતના ઉત્તમ પ્રતિના ગ્રંથો સત્પુરુષથી સાંભળ્યા જણાય છે.

કાશીમાં ઘણો વખત રહેવા પછી એ પાછો અમદાવાદ આવીને રહ્યો જણાય છે. અમદાવાદ આવતાં માર્ગમાંથી એ પાછો જેપુર ગયો હતો, ને ત્યાં મોડુળનાથજી નામના ગોસાંઈજીના બાળકના મંદિરમાં જઈ, તેની ખરીક્ષા કરવાની ઇચ્છા કરી. આ વખતને એનો વેપ તદ્દન બદલાઈ ગયો હતો. જ્ઞાનનું તેજ એના મોઢાપર પ્રકાશી નિકળેલું હતું, ને તેથી એણે માયિક આડંબરનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કીધો હતો. મંદિરના દરવાને આવા વિશ્વક્ષણુ વેપધારીને મંદિરમાં પ્રવેશ કરાવવાને માટે ના પાડી, ત્યારે એણે કહ્યું કે, ‘હું તો અખો શેઠ છું.’ દરવાને કહ્યું કે ‘અખો શેઠ તો બડો પૈસાદાર હતો, ને તું તો ફકીર છે, તે અખો શેઠ ક્યાંથી થઈ પડ્યો ?’ આ પ્રમાણે દરવાજાપર ગડબડ થતી હતી, તે સાંભળીને મેડીપરથી બારીમાં મહારાજે ડોકું કંઈ ને અખાને બરાબર પીછાડ્યો, તે છતાં તેનો તિરસ્કાર કીધો. ત્યારે અખાને ધણું દુઃખ લાગ્યું હતું. તેણે કહ્યું કે ‘આ અસાર સંસારમાં જો કોઈ સાર વસ્તુ આ અધર્મજીાને માટે હોય તો તે માત્ર દ્રવ્ય જ છે ! એ સધળા દ્રવ્યના સગા છે, પણ નિર્ધનના સાથી નથી. વિદ્ધ વિદ્ધ !’ આ પ્રસંગના સ્મરણાર્થે એક સાખી એણે લખી છે:-

‘શુર કીધા મેં મોડુળનાથ, ધરડા બજાવેને ધાડી નાથ;
ધન હરે ધોકા ન હરે, એ શુર કલ્યાણ શુ કરે ?’

પછી મહારાજ તથા એના સેવકોનો અત્યંત તિરસ્કાર કરીને એ વિદાય થયો હતો, ને ત્યાંથી સિદ્ધપુર ક્ષેત્રમાં ગયો હતો.

સત્યની સોધખોળ કરવામાં એ ઘણું આચર્યો છે, ને ઘણાં ઘણાં સંકટો પણ એણે વેઠેલાં જણાય છે. એણે પહેલો ગ્રંથ અખેગીતાનો કીધો છે. તેમાં

રસની છાપ મારી છે તે સંવત્ ૧૭૦૫ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૬ ને સોમવારની છે. એ
પંથના અનુભવી લખાણપરથી ધારી શકાય છે કે, એ વખતે એની હિમર કમમાં
કમ ૩૦-૩૫ વર્ષની હોવી જોઈએ, એટલે એનો જન્મ સંવત્ ૧૬૭૦ થી ૭૫ સુધીમાં
હોવો જોઈએ. અખેગીતાનો ગ્રંથ કીધા પછી એણે બીજા ગ્રંથો કીધા છે. તે કરવા
માટે એને જોછામાં જોછાં ૧૫-૨૦ વર્ષ લાગ્યાં હોય તો એનું મૃત્યુ સંવત્ ૧૭૩૦-
૩૫ માં થયું હોવું જોઈએ. જેટલું જ્ઞાન, એના ગ્રંથો પૂર્ણપણાથી બતાવે છે, તેટલું જ્ઞાન
મેળવતાં એણે અનેક સત્પુરુષોનો સમાગમ કીધેલો હોવો જોઈએ, ને તેમાં એનો બહુ
જાળ વીતી ગયો હશે. જે શ્રીમાળી સોની પાસથી એમે યત્કિંચિત્ વૃત્તાંત પણ, આ
સોની કવિ સંબંધી મેળવી શક્યા હોય, તેના કહેવાપરથી એમ માલમ પડે છે કે,
એનું મૃત્યુ અમદાવાદમાં નહિ, પણ જતલપુરમાં થયું છે.

સત્ય શોધવામાટે, સત્પુરુષની પ્રાપ્તિમાટે એણે અધાક ગ્રમ વેઢ્યો છે ને એણે
સત્ય ને સત્પુરુષની પ્રાપ્તિ પણ યર્ષ છે. આ પોતાને મળેલી અલભ્ય વસ્તુનો લાલ લોહિને
એણે ધણા ઉમળકાથી આપેલો જણાય છે. જે છપ્પા એણે બનાવ્યા છે તે છપ્પાઓ જ
કેહી આપે છે કે, એ સધળા એને લોહિને ઉદ્દેશીને લખ્યા છે ને એ લખતી વેળાએ લોહિ
નહો કે વદો, તેની કશી પણ તમા રાખી નથી. લોહિને, પંથવાળાઓને, ધર્મના
ગીતોને, માયામાં મસ્ત થયેલા સાધુસંતોને સજ્જડ પ્રતકા માર્યાં છે, ને દ્રવ્ય, સ્ત્રી,
પુત્ર, આકર નશર, મિત્ર ને સ્નેહી સધળાં, કેઈ કેઈનાં નથી, પણ માત્ર એક પરબ્રહ્મ જ
સદાનો સાથી છે, એમ અનેક દૃષ્ટાંતોથી સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે.

એના પોતાના સંબંધી આટલી હકીકત શિવાય વિશેષ મળી શકતી નથી. હવે
એના ગ્રંથ ને જ્ઞાન માટે જરાતરા બોલીશું. એના બનાવેલા આટલા ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ છે:-
અખેગીતા, ચિત્તવિચારસંવાદ, પંચીકરણ, ગુરુશિષ્ય સંવાદ, અનુભવબિંદુ, કૈવલ્યગીતા,
માલમીલા (હિંદુસ્તાની), ૭૪૬ છપ્પા, ૬૦ પદો, તેમ જ એણે પરમપદમાતિ અને
પ્રિયદર્શી તાત્પર્ય, એ નાના બે ગ્રંથો કીધેલા પણ કહેવાય છે, જે દેશ વિદેશ પ્રેરતા સાધુ
તો પાસથી મળે તેમ છે.*

* સંવત્ ૧૯૩૦ ના ચાતુર્માસમાં સુરતમાં ગોવિન્દાશ્રમ સ્વામી પધાર્યા હતા. તેઓએ લાલ-
વાળે પોતાનો મુખ્ય ગ્રંથો હતો. તેમણે ભગવદ્ગીતાની કયા કીધી હતી; તેમની પાસે સુરત
હવા ટાણે પરમપદ પ્રાપ્તિ ગ્રંથ માત્ર જોવામાં આવ્યો. એ ગ્રંથમાં પરમાત્માનો સમાગમ
શ પ્રકરે થાય, તેનું વર્ણન સાખીઓમાં કીધું છે. ગ્રંથ મણે સમસ છે, પણ મને તે વેળાએ
ની કંઈપણ કદર નહિ જણાયાથી તેપર ગાંઝું લશ આપ્યું નહિ, તથાપિ એટલું છે કે, કૈવલ્ય-
તાને ભૂલાવી દે, તેવો તે ગ્રંથ છે. સાખીઓ આસરે ૧૫૦ હશે.

આ સંસાર અસાર છે, એટલું એના ધ્યાનમાં આવ્યા પછી એણે એટલો જ નિશ્ચય કીધો કે, યત, જપ, તપ, તીર્થ, વ્રત, ધર્મ, કર્મ, પૂજનઅર્ચા એવધું કંઈજ નથી, પણ માત્ર દંભ છે; મોટા આડંબરથી રીત્રાંતપક્ષ કરવાં, એ દુનિયાને છેતરવાનું મુખ્ય સાધન છે; માત્ર એક જ સત્ય વસ્તુ છે ને તે પરબ્રહ્મનું નામ જ છે. આ સંસારમાં જ્ઞાન અને સતસમાગમ વગર સર્વ મિથ્યા છે. એમ જણાય છે કે, એના જ્ઞાનનો મુખ્ય આધાર શ્રીશંકરાચાર્યના જ્ઞાન અને સિદ્ધાંતપર છે ને તે જ જ્ઞાનનો એણે ઉપદેશ કીધો છે. મોક્ષનું જે મુખ્ય સાધન એના લક્ષમાં આવ્યું છે, તે માત્ર “અદ્વમ્ બ્રહ્માસ્મિ,” પણ તે હાસના વેદાન્તીઓ જેમ માની બેઠા છે તેમ નહિ, પણ ખરા જ્ઞાનના હેતુ સમજ્યા પછી અતુલવ બિંદુમાં એ પોતે લખે છે કે:-

“સાધન સર્વ વિચાર, બુદ્ધિથી જોને શોધી,
દું નહિ તુ નહિ તેહ, નહી ધરમુક વિરોધી,
ગુરુથા તારો તુંજ, નથી કોઈબીલે બળવા,
બાહ્ય મુરતને ટાળ્ય, વાક્ય અતરમાં સેવા.”

એનો મુખ્ય હેતુ એટલો જ જણાય છે કે, તું તારા પોતાને-પોતાના અંતરાત્માને-અપ્રચલિત રહસ્થાને. પરિણામને સારી રીતે જો. તે અન્ય સ્થળે નહિ, પણ તારા પોતાનામાં શોધ. જેમ અંગ્રેજીમાં પોપ કવિએ કહ્યું છે કે ‘man know thyself’ તેમ જ તારા પોતાને જ તું પીછાણ, એટલે અદંતા મમતા સધળી પરિ થશે. આ જ વિચાર સત્ય પણ છે. ત્યાં સૂધી પોતામાં કાણ છે, પોતે કાણ છે, એ સર્વ રીતિ યથાર્થ જણવામાં આવે નહિ, ત્યાં સૂધી યથાર્થ જ્ઞાન તત્ત્વ પ્રાપ્તિ થાય જ નહિ. માયાનું આવરણ મોંઘા આગળ હોય ત્યાં સૂધી પરબ્રહ્મનું જ્ઞાન થવું મુશ્કેલ છે, તેથી તે આવરણ દૂર કરવા માટે બુદ્ધિથી સત્ય શોધવાની ને પડને જોવાની ધણી જરૂર છે.

એ કવિની કવિતા અતિ કડક ભાષામાં, ગંભીર ને અસરકારક છે. વેદાંત વિષયના છાન્ધાઓ તો તેપના ગોળાની પેઠે સાંસરા હૃદયમાં પેસે તેવા છે. છાન્ધામાં મેળવેલા જ્ઞાનનો ને સ્વાત્માતુલ્યનો ખરો ચિતાર છે. એણે સંગ્રહ અને પંથો સારી રીતે જોયા છે ! તે પછી જ સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થઈ જણાય છે. એણે બીજા ગુરુઓને માટે બેધડક લખ્યું કે ‘ગુરુ થઈ બેઠો હોંસે કરી, કંઈ પહાણ શકે કેમ તરી,’ અર્થાત્ ગુરુ પોતે જ અસાધની ને મોટો માયારૂપી પહાણ જેને કંઈ વળગેલો, તેને પોતાને તરવાના સાંસા, તો પછી બીજાને કેમ જ તારી શકશે ? અને તેવા જ વિચારથી એનો સ્વાભાવિક ઉપદેશ છે. એ એમ માનતો જણાય છે કે, સત્પુરુષને શોધ્યાવિના કદીપણ યથાર્થ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવાની નથી. ધર્મ કર્મ આદિ સાધનોને એણે જુદાં ને દંભનાં કારણો કહ્યાં છે, ને તીર્થ આદિક કરવાને માટે ના પાડી છે. પણ હરિ ને હરિજનને સેવવાનો ઉપદેશ કરવાને એ

ચૂક્યો નથી. 'તીર્થે કોટી હરિજનને ચરણ,' એમ કહીને હરિજનનો પક્ષ સખળ કર્યો છે. છવ ધધિરની ઐક્યતા, એને પૂર્ણ જ્ઞાન થયાથી સારી પેઠે સમગ્ર છે, ને એ વિષયમાં એટલું બધું તો એ સમજેલો જણાય છે કે, મોટા મોટા વેદાંતીઓ પણ દેટલીક વેળાએ તેમાં ગોચાં ખાય છે. એ પૂર્ણ જ્ઞાન થયાનું ચથાર્ય લક્ષણુ છપ્પાના પ્રતીતિ અંગના પ્રારંભમાં જણાય છે કે, 'હરિ પામવા સૌ તપ કરે, અખો હરિમાં મેલે ફરે.' આ એના પૂર્ણ સંતોષી ને પૂર્ણ જ્ઞાનની લીટીઓ છે, કે જે સ્વરૂપાનંદમાં સહજ જ વેલસતો હોય ! એ વેળાએ તન, મન ને ધન તથા આધિ, આધિ ને ઉપાધિ એ સર્વથી એ મુક્ત થયેલો હોવો જોઈએ.

એની કવિતા એના જ કાળમાં થોડી ઘણી પસરેલી હોય, તેમ પણ જણાય છે. વેદાંતના સંસ્કૃતાભિમાની જ્ઞાનીઓને, એ સંસ્કૃતને બદલે પ્રાકૃતમાં કવિતા, ખર્ચાત વેદાંતનો બોધ કરતો, તે રચેલો હોય તેમ જણાતું નથી. તેઓએ એને મોઢે નેદા કરી હશે, ને તેથી એને તેનાપર પુષ્કળ ઠોક માર્યો છે; અને કશું છે કે 'ભાષા-રે શું વળગે ભૂર, જે રણમાં જિતે તે ચર.' આ એના ગુમાનનું પણ વાક્ય ગણાય. બાજે પણ સાત્તી ને પંડિતો પોતાના મતાભિમાનમાં મસ્ત રહે છે, તો તે વેળાના સાત્તી પંડિતો નહિ રહ્યા હોય, તેમ હોય જ નહિ. પંથવાળાઓ સાથે એને હાડવેર મંધાયલું ને તેથી પંથવાળાઓની એણે જ્યાં ત્યાં ખોદણી કીધી છે, ને એ નિંદાથી બાજે પણ ઘણાક પંથવાળાઓ એના ગ્રંથથી કોપાયમાન થાય છે. છતાં પંથના સાધુ-સંતો ને ઉપદેશકો એનાં આપેલાં દૃષ્ટાંતો વારંવાર કથા પ્રસંગોમાં આપે છે. 'ભાષાને શું વળગે ભૂર,' 'નિલનૈમિત્તિક મધે પડ્યાં,' 'હડો ફૂવો ને ફાટી જોખ, શિખવ્યું સાંભળ્યું ધણું શોક,' 'આણું પાત્ર ને અદકું ભણ્યો, ને વદકણી વલુએ દીકરો જણ્યો,' 'મારકણો શંક-ને ચોમાસું માહાલ્યો ને કરકણા કુત્રાને હડકવા હાલ્યો,' 'મરકટ ને વળી મદિરા શુન અખા એથી સૌ કો ખીલે,' 'કથા સુણી સુણી પુટયા કાન, તોએ ન આવ્યું જ્ઞાન,' 'પથર તેટલા પૂજે દેવ,' 'કશું કંઈ ને સમજ્યું કશું, આખતું કાજળ ગાલે ધત્યાદિ વાક્યો લોક વ્યવહારમાં સાધારણ રીતે પ્રચલિત થયાં છે, ને એ જ છે કે, એની દૃષ્ટાંત આપવાની રીત ઘણી સરસ છે, માટે જ તે વચનો કહેતીરૂપ સુધ ચર્ચ પડ્યાં છે. તેમ એનાં દૃષ્ટાંત તો હૃદયપર આઘી ને હંડી છાપ મારે છે. એ જ્ઞાન આપનારો એના જેવો ખીજે જ્ઞાની કવિ થયો નથી-જે કે એ પોતે જ્ઞાત્રી કવિમાં કરતો જ નથી. "જ્ઞાનીને કવિમાં ન ગણીશ" કવિ નર્મદાશંકર એના જ્ઞાન અને એની કવિતા માટે આ પ્રમાણે લખે છે:-

સામળ

વિદ્યા વિ

પુસ્તકના એ ભાગ ચર્ચ શકે છે-માખંડીમત તથા આચાર વેલાર્થ એ વિષે છપ્પા ને છપ્પામાં મર્દાની રીતે લોકમાં ચાલતા દાખલાઓથી દગબાજને અને ધરમ વેલાર્થને

હસી નાંખી-હસવામાં નિદા કરી, લોકને શિખામણ દીધી છે. એણે જે દાખલાઓ મૂક્યા છે તે ખરેખર અસર કરે તેવા છે. કદાપિ એમ લાગે કે, એક વાતના બોધને માટે ન્હાં ન્હાં ઠેકાણાંનું પ્રસંગોને પ્રમાણરૂપ સાથે મૂકવામાં તેને ધમ્મી મહેનત પડી હશે, તોપણ તેની લખવાની છૂટ ઉપરથી સાફ જણાય છે કે, તેણે બહુ જોયું, બહુ સાંભળેલું અને બહુ વોલેલું, તેથી તેનાથી સદા લખાયા છે ને એ જ તેની કવિ દાખલ ખૂબી છે. એના છપ્પા પિગળ રીતના નથી, પણ છ ચરણનું ચોપાઈઓ છે. મૂર્ખાઈનું હાસ્ય કરી શિખામણ આપવામાં અને ગુજરાતી ભાષામાં વેદાંતના રાસ્ટ્રીય અંથ લખવામાં અખા જેવો હજી સુધી કોઈ થયો નથી. અખએ જે વેદાંત લખ્યો છે, તે વેદાંત કવિ લખવાના વિષયને યોગ્ય નથી, તેમાં કવિતા રસ થોડોક છે ને અખો પોતે પણ કહે છે કે, 'જ્ઞાતી કવિમાં ન ગણીરા, કિશ્કુ સૂર્યનાં કેમ વરણીરા' રાસ્ટ્રીય ગ્રંથોની અલકારની મેળવણીથી નેટલો રા હતાન થાય તેટલો રસ હોય છે. ગભીર વિષયને અનુકૂળ ભાષા ઘડાયવી નહિ તેથી, અખાની ભા રવચ્છ નથી, પણ કિલક જોવી લાગે છે. અખાને જ્ઞાતી દાખલ ધણુ માન છે, પણ કવિ દાખલ તો જીવન વર્ગમાં આવે છે ને એની કવિતા બોધક છે તેમાં હાસ્યરસ શિવાય બીજો મોટો રસ નથી."

કવિના આ વિચારો ઘણાખરા ખરા છે. એને માટે આટલું મત તો પ્રગ્મમાં દ થયેલું છે કે, એ કવિ નહિ, પણ જ્ઞાતી કવિ હતો, બહુ અભ્યાસો ન છતાં બહુશ્રુ હતો. એણે સત્ય શોધવા પાછળ બહુ મયન કરી, જપતપ ધ્યાદિને હસી કાઢી તેમની નિદા કરીને મોક્ષનું પરમ સાધન જે પરબ્રહ્મ તેનું વર્થાર્થ જ્ઞાન, તેને જ મુખ ગણ્યું છે. એની કવિતામાં કવિત્વ ધણું થોડું છે, પણ વિચારો અતિ ઘણા ગંભીર, અતિ મોટા અને મોટા મોટા વેદાંતીઓને પણ માન્ય રાખવા પડે તેવા છે. એની કવિત સમજતાં ઘણાને ગાંઠાં ખવડાવે તેવી છે. એણે કવિ થવાનો કોડ લેશ માત્ર પણ ન હતો, ને એણે જ્ઞાતીને કવિ ગણ્યો પણ નથી. એને શંકરાચાર્યના કેવલ અદ્વૈત મત સારું જ્ઞાન હતું, ને તેના દશ ઉપનિષદ્ ઉપરના ભાષ્યોનો સારો અવજ અભ્યાસ કાઢેલો જણાય છે. બોધને માટે, એણે પાર્ખંડ ધર્મનો ઘણો ખસ પણ મૂક્યો છે અને નિડરતાથી તે કાળના દંભી મતપ્રવર્તકો અને પંથવાળાઓના ને એ પ્રહાર દીધા છે. એ સોની છતે આટલો મોટો જ્ઞાતી થયો ને આત્મિક મેળવેલ પડિત વર્ગમાં માન્ય થાય છે, એ એનો મોટો જય અને જસ નહિ, તોપણ જ્ઞાતી તરીકે માન્ય રહે છે, એ વળી વધારે આશ્ચર્ય પાતાવે."

સાંકળીયું.

પૃથ	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ
વિજ્ઞાન ૧ લો.		પાનની વાર્તા	૩૨૬
૨ સિંહ મેહેતો.		રૂપાવતીની વાર્તા	૩૭૬
ચાતુરી છત્રીસી	૧	હરીશમ.	
ગોવિંદગમન	૨૪	સીતા સ્વયંવર	૪૬૦
સામળદાસનો વિવાહ.	૪૨	ગોપાળદાસ.	
માનંદ ભટ્ટ.		ગોપાળ ગીતા	૪૬૮
સુધન્વા આખ્યાન	૫૬	ધુલ્લિ વહુને શિખામણુ	૫૫૧
રણયજ્ઞ	૧૦૦	પદ સંચલ.	
લક્ષ્મણા હરણુ	૧૪૪	પૂણુ પદ પરમાત્મા	૫૫૨
ભ્રમર પચીસી	૧૬૭	હૃદયે વસ્યા આત નાપદ	૫૫૩
મખો ભગત.		વલુ પ્રીતિ તમે કાં કરો	"
ચિત્ત વિચાર સંવાદ	૧૭૬	રત્નચંદ.	
પંચીકરણુ	૨૦૭	આત્મવિચાર ચંદ્રોદય.	
ગુરુ શિષ્યસંવાદ	૨૧૪	બ્રજોદ્ધ પચ્ચારિકા પ્રથમ	
ભૂતભેદનામ પ્રથમ ખંડ.....	"	સર્ગ	૫૫૫
જ્ઞાનનિર્વેદયોગો નામ દ્વિતીય		બ્રજોદ્ધ પચ્ચારિકા દ્વિતીય	
ખંડ	૨૧૭	સર્ગ	૬૫૩
સુકત સુમુક્ષુલક્ષણુ નામ		બ્રજોદ્ધ પચ્ચારિકા તૃતીય	
તૃતીય ખંડ.....	૨૨૪	સર્ગ	"
તત્ત્વજ્ઞાન નિરૂપણુ નામ		વૈરાગ્યલતા પ્રથમ સ્તબક ..	"
ચતુર્થ ખંડ	૨૩૨	વૈરાગ્યલતા દ્વિતીય સ્તબક .	"
જામળ ભટ્ટ.		વૈરાગ્યલતા તૃતીય સ્તબક .	"
વિદ્યા વિલાસિનીની વાર્તા ..	૨૩૬	વૈરાગ્ય દીપક પ્રથમ પ્રકાર	
		વૈરાગ્ય દીપક દ્વિતીય પ્રકાર	૬૫૪

વિષય.	પૃષ્ઠ.
વંશાચ દીપક તૃતીય પ્રકારા...	૫૭૧
વંશાચ સાગર પ્રથમ	
તરંગ.....	૫૭૨
પ્રેમાનંદ સ્વામી.	
તુલસી વિવાહ	૫૭૫

વિભાગ ૨ જો.

ભાલણ.

કૃષ્ણલીલા.

સળી ત્યાંહાં મુને લઈ	
ચાલ	૬૦૬
શ્રાવણ આઠવો જોરે સળી....	૬૦૭

ગોપીકા પ્રેમવર્ણન.

વાંસલગી વાધને એણે બો-	
ળ્યાં રે	૬૦૮
ઘણી ઘઈ તું કામિની	"
સામું જોરે મુંદરી વીળળી	
ઝલુકે	૬૦૯

આવ સખી ઉતાવળી	૬૧૦
ના બાઈ હું નહિ આવું ...	"

પીણી રે	૬૧૧
કરું રે...	"

પાણી રે	૬૧૨
પાણી રે	૬૧૩

પાણી રે	"
પાણી રે	"

પાણી રે	"
પાણી રે	"

પાણી રે	૬૧૪
---------------	-----

વિષય

રાધા વિલાસ.

કરોરે મુને કામિની	૬૧
કરોરે મુને કામિની	૬૧

ધરયજી વદાલી કરું	૬૧
------------------------	----

મારું મુખું જોવા માટે	
-----------------------	--

રે શું થયું રે	૬૧
----------------------	----

નંદજના સમ છે મુંદરી રે....	૬૨
----------------------------	----

રાસ લીલા.

રાસની રાત સોદામણી રે....	૬૨
--------------------------	----

દેવજી ગોવાલણી સંવાદ.	
----------------------	--

મથુરામાં એક આહીરડી.....	૬૨
-------------------------	----

મથુરાની સ્ત્રીની શ્રીકૃષ્ણ-

પ્રત્યે પ્રીતિ

આવરે આવ સખી ઉતાવળી...	૬૨
-----------------------	----

માત પિતા બંધ મુક્ત

પ્રસંગ.

કંસને મારી મોરારી ધસીઆ-	
-------------------------	--

તાત બણી	૬
---------------	---

કહે વસુદેવ મુંજો મુંદરીવર....	"
-------------------------------	---

મારા વાલા, એમ ન કીજો	
----------------------	--

આજ હો	૬
-------------	---

કુવર કોડામણા કાં કચો	"
----------------------------	---

કહે કૃષ્ણ માતા મુંજો	૬
----------------------------	---

કૃષ્ણ ને નંદ સંવાદ.

ગોડુલિયે પધારો રે મારા	
------------------------	--

નંદજોરે	૬
---------------	---

શા માટે નથી આવતારે	૬
--------------------------	---

હાં હરી સે ન કરો સવાઈ...	૬
--------------------------	---

હારે મારા ગોવિંદા	"
-------------------------	---

વિષય.	પૃષ્ઠ.
યધપિ મેં ધવરાવિથો	૬૩૩
એક વાર આવો આણે	
આંગણે રે	"
મદાસ.	
ભાન અકાશ	૬૩૪
સ્તાવિક દોહરા	૬૩૮
મિતિ પદ સંપદ.	
ચરણ કમળનો રે મોહો રે	
મહીમા	૬૪૧
પ્રાપ્તિ ગુરુને ગાવિંદ કરી	
જાણે	"
તમે હરી યોલો	૬૪૨
આનંદે આવોરે	"
નાથદાસ.	
રાધા કૃષ્ણ સંવાદ.	
પાસવડો મેલોરે મોહનજી	૬૪૩
ધોલો છું પણ દાણ ન મૂકે ...	"
ગોફળ ન રહે તો ન આ	
ટાણે	૬૪૪
વસંતના પદો.	
વસંત વધાવો મારી સૈયર	
સમાણી	"
આજ અનોપમ આણો	
મેરિયો	"
ફસરીયાને વાળો પેદેરી	૬૪૫
આવને અસ્થા કદાન ગોવાળા...	"
ચાલ ચાલ ચતુર આ નાર.....	"
દોળી રમવા આવને	૬૪૬

વિષય.	પૃષ્ઠ.
આજ વસંત રતમાં રે બી-	
જાતરી	૬૪૬
આજ માટે મંદીર આણો	
મોહોરીઓ.....	"
ઋતુ વસંત સુખ પેલીએ	૬૪૭
ચાલો ગોપીઓ મળાને	
ગોફળ જાણ્યોરે	૬૪૮
મળી માનનીઓ અપારે	"
વાળે છે રૂં વાંસળી હો.....	૬૪૯
રમે છે હોળી રંગમાં હો.....	"
હલો છે વાલમ વાટમાં હો ...	"
રમવાને હોળી	૬૫૦
સખી શ્રી ગોવરધનરાય	"
સખી શ્રી નંદજીનો લાલ	"
અની હાંદે હો, ફાંચ રમે	
સામા રાહી	૬૫૧
અળહો સુખી હોરી એ	
સત નીકસે	"
સામેરી વસંત મુદામલો	"
ચેરમવાને યેરે રે અળજા	
સદ્ મળી રે	"
રત આઈ વસંતકી	૬૫૨
રંગમેર રમેરે રાધા નાગરીરે ...	"
સખી સુવર્ણ કરી છે ચાળારે...	"
મારે મંદીર પધારો	૬૫૩
તમે ભાવતણા છે બોળી ...	"
બોજા હરવા આવો મારા	
વાલો	"
તમે વણ કચા આવો ...	"
અનીહોરે હો, ગીરધારી	
ગુણવંતો રે ..	૬૫૪

વિષય.	પૃષ્ઠ.
જડુનાથને જુગતે જમાડું	૬૫૪
નવસલાલ બલ મોહનાં હો.....	૬૫૫
મુક્તાનંદ.	
શૃંગારનાં પદ.	
વાલા રમતાં જમતાં કાન	"
હું તો હું ધણા નગરની નાર.	૬૫૬
મારું મન ગમતું કરી માન ...	"
મારા મહિરિયામાં માલજો	
જુમાણેરે	૬૫૭
વાલા સુંદર શ્યામ સુભાણુ.....	"
તારી મીટમાં મોહન વેલ.....	"
તમે મેર કરી મહારાજ	૬૫૮
મારે મંદિર આવો આવ	"
મારા અંતરના આધાર	૬૫૯
મનરે માન્યું નંદલાલસું	"
જનમ સુકળ કર્યો માહેરો.....	"
સગપણ કીધું. રે શ્યામશું.....	૬૬૦
આજ માઠું બાપ્ય હટે થયું.....	"
ફલના પેરી રે, જમા ફૂ-	
લના પેરી	"
ફલડાં ધારીરે, અગે ફલ-	
ડાં ધારી.....	૬૬૧
નેણને આણેરે મારી નેણને	"
પ્રીતકી બાંધી રે	"
લાગની લાગી રે.....	૬૬૨
ગીરધારી રે, સખી ગીરધારી...	"
સુખ પામી રે	૬૬૩
છેલ ઊગાળો રે	"
આજની ધકીરે	"
હરિને જોધરે	૬૬૪

વિષય.	પૃષ્ઠ.
ગોપિનાથ આવો મારે	
ઘોરડે	૬૬૪
ગોપિનાથ રહો મારા મો-	
લમાં	"
ખારા મુજને લાગી તારી	
મોહની	૬૬૫
મારાં નેણાં કંદે છે જોધને.....	"
ભકિતનાં પદો.	
હરિજીણુ ગાતાં	"
સર્વે માન તજી	૬૬૬
તન ધન જતાં	"
હરિજન થઈને	"
અદ્વાનાંદ.	
દાણુ લીલા.	
ગોરસ લઈને ગોપિકા	૬૬૬
કેડો અમે કેમ મેલીએ	૬૬૭
ટાંક લેતું નથી માહરે	"
આડું તો કંઈ નથી જોલતા ...	૬૬૮
મુજને અચળો થાય છે	"
મન મસ્તાની માનુની	"
બહુ એલી યામાં જોલકી	૬૬૯
છેલ છખીલે સાંભળી	"
શૃંગારનાં પદો.	
ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી	૬૭૦
આજ મારે આનંદ અંતરે	"
હરિવર જેસી હાથીએ	૬૭૧
શું કરું ચોખા આજની	"
મારા નેણતણા શાશુગારરે	"
મારા મનડાના માનેલ	
માવરે	૬૭૨

વિષય.	પૃષ્ઠ.
મારા હોગાવાળા ધનસયામરે	૬૭૩
ખંસીવાળા સુખાળાળળ	
વીરવાલા.....	"
ખારી હાગે છે વાલાળળી	
પાધરી	"
જોને સખી છળી આળળીરે.	૬૭૪
આળ સખી અલળેલકોરે.	"
વેહેતાં રોકો મા , વાઠમારે.	"

ન બહિતનાં પદો.

નારાયણ નામ લેને હું	
માણીરે.....	૬૭૫
બદ્ધીપતિ નાથનું લેને શર-	
હરે.....	"
ઓળે બદ્ધીનાથને હું રેનેરે.	"
માણી નરદેહ સુંદર પામીરે.	૬૭૬
નર નારાયણ ગાવોરે....	"
બલતો નથી ગીરધારીરે.	"
અર્ધ સાધી લેને તારીરે.	૬૭૭
સ્વામ સુંદર સુખદાધરે.	"
નિત્ય બલિયરે, નિત્ય	
બલિયે.....	"
સર્વે જીહુંરે, સર્વે જીહું.	"
મરી જીહુંરે, મરી જીહું.	"
સ્વારથિયારે, સ્વારથિયાં.	૬૭૮
કાઠરેા વહેને ચોર દેવના.	"
મજુ મળયા વિના ગમ્મલ	
માણી.....	"
આ તન રંગ પતંગ સરીખા.	૬૭૯
મનુષ્ય દેહ ધરીને મૂરખ.	"
દરા મહિના માના હરદમાં.	"
ને તન દેખી છાકયો ડોલે	૬૮૦

વિષય.	પૃષ્ઠ.
બાળાપણ તે જીવ અજ્ઞાની	૬૮૦
પશુતણી પંક્તિ મેલાની.	"
હરિજન સાચારે	૬૮૧
ટોક ન મેલેરે	"
જો હોય હીમતરે	૬૮૨
પેટ કઠારીરે	"

મનોહરસ્વામી.

મનહર કાવ્ય.

એક અખંડિત નરહરિરાય	૬૮૩
અદ્વયરૂપ પ્રગટ શ્રુતિ ગાય ...	૬૮૪
ને જન આવે રીકરે પાસ ...	૬૮૬
ને કોઈ સદ્ગુરુ શરણે	
જય	૬૮૭
જોને કૃષ્ણ વચન વિશ્વાસ.....	"
મન તું મેહેલ જીક જંગળ ...	૬૮૮
કપટી પાપ આપતો હીડે	
હારેહાર	"
મૂરખ પાપ ટાળવા	૬૮૯
જય જય જય જગન્નાથ	૬૯૦
ચૈતન અલેદ લહે	"
કાંઈ નહીં મારું નાથ	૬૯૧
સ્વસ્વરૂપ ભવયા વણ.....	"
પ્રેમથી ભજુ જો આળ	૬૯૨
એક હું અલેદ સમજ	"
પરમ વરણાશ્રમ ધર્મ	
પાળતાં	૬૯૩
શ્રીકૃષ્ણ કૃપા કરી આચરે ...	૬૯૪
ગરબો ગમ્મયે તે નિરજાજુ	
નામનો રે લોલ	૬૯૫
સુંહો કૃષ્ણવટ્ટી વાજુ છે	
મમાજુરે	૬૯૬

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
ચૌદ દોઢ તણા વિષય ગણે		તે છે નાથ આમરો	૭૧૩
દુષ્કરે	૬૯૭	નિત્ય પ્રકાસક નાથ નૃસિંહ	૭૧૪
સેવો કૃષ્ણુએ વ્યાપક		ને પૃથ્વીમાં વ્યાપી રહી	"
સ્વપરે	૬૯૮	પ્રભુને બળદેરે પૂરણ પ્રેમયુ... ૭૧૫	
અર્જુન સાથે બોલ્યા હરિ		આ તન કુન્દિ, સંગે ચા-	
એમરે	"	લિયુરે	"
સદ્ગુરુ શાસ્ત્રની વાણીરે	૬૯૯	તે પ્રભુને તું બજ નિરધાર ...	૭૧૬
સંતો બાલપણમાં ચેતેલી	"	તુને વારું વિરા હે	૭૧૭
એક છે એક જ એક છેરે ...	"	અમે બોલીએ વેદ પ્રમાણ	"
કામની કામની કામનીરે	૭૦૦	તું વારું ન કામ વિસાર	૭૧૮
આવીયો આવીયો આ-		પ્રભુ બાપક સ્વપ અપાર	"
વીયારે	"	જગતપત્નીની કળા કોણ	
નાથને નાથને નાથનેરે	"	કરનાર	"
પ્રભુ તુને પ્રસન્ન તે કથમ		હરીને બૂલી યથો જડે	
યારો	"	જડોના શુભામ	૭૧૯
નેનેનેનેરે, આ ઉધ		જનમ ધરીને ન જાણ્યો	
મતિજન અપાર	૭૦૨	શુભિસાર	"
નેનેનેનેરે, આ અજાણ		ધણું સારા લાગેછોછ હો	
જગ બનાવનાર	૭૦૪	ભૂક બંધરે	"
નેનેનેનેરે, આ સત્ય		આણું નરતન હિતમ આવીયું. ...	૭૨૦
સમજનો પ્રકાર	૭૦૫	શ્રીકૃષ્ણ પ્રમથિયા દેવધર્મો. ...	૭૨૧
ને જન જગ્યા ધાર અ-		સ્થિત પ્રજ્ઞનાં લક્ષણ	
વિધા યેન તણ જગમાંહે ...	૭૦૭	સાંભળો	"
બોહોહમ મેલો	"	કૃષ્ણ જગદ્ગુરુ માનો સાચે	
શુક શરણુ રહી	૭૦૮	મનરે	૭૨૨
નહી તન સરણો	૭૦૯	આવોરે સંજાન મળી હ-	
કર્મ કરીને તરી કથમ શ		રિણુ આધરે	૭૨૪
કનાર	૭૧૦	આણું કેડું નરતન પામી	૭૨૭
પાછો વળ પાછો વળ કેહેતાં ...	"	આણું સુંદર ધામ રા-	
કૃષ્ણદાસ તે જન ને સ્વપને ...	"	રીયું	"
સંજાન ચૈતનનાથ તણે	૭૧૧		
ચોરકોર ન ચાલી રહે બાઈ ...	૭૧૩		

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
તમે નય નૃસિંહ નય નૃ-		મન મેનાસી, મજરીમાં	
સિંહ મન ધરો ને	૭૨૮	રહોછો	૭૪૨
બોલો બેબેબે નિરબજ		બે નિધુ મળવાનો પ્રે	
નાચની ને	૭૨૯	મ હોય તે	૭૪૩
બોલો બેબેબે હરિબજ			
ધામની ને	"	હરીભટ.	
સતિ આવો અમારડા દે-		સક્ષિપ્ત દરામલીલા ...	૭૪૪
શમાં ને	૭૩૦	હાલરડું	૭૪૬
તમે હેડામાંહે વિચારોરે	૭૩૧	બાપુ.	
તમે સુંદર મતિને સં-		જ્ઞાનલક્ષિતનાં પદો	
બાળોરે	"	બાધરે હરી નામની ટેક	
તમે આવો રુડો અવસર		તમે બાળોરે	૭૪૮
પામીરે	"	કાણુને કાણો કહીએ તો	
એક અખંડિત બ્રહ્મનું	"	ચાચ વંદવટલું	"
પરમ ગુરુ પરમેશ્વર નવામી ...	૭૩૩	ના સમજે તે બસબર	
		કરે છેરે	૭૪૯
નિરો.		નકાંની વાત છે ન્યારી	"
હિત પદ સંચલ.		બાધરે તારું મૂળ તપાસી-	
દંબક બરોસા મતકરે બાધ. ...	૭૩૫	ને જોલે	"
બવૈયા બાવે બને બ્રહ્મરે ...	૭૩૬	ટક સખે તેકને પદ પેહેલું ...	૭૫૦
અમારે દેરા આવોરે	"	શાંતિ પમાડે તેને તો સંત	
સમજ્યા તે મુખ પામ્યારે. ...	૭૩૭	કહીએ	"
અકળ ગતિ તારીરે	"	પડિતે ખેલ બનાડયા ...	"
હોલો હોલી કહે છે રે	૭૩૮	બણી બણીને મું બણીએરે ...	૭૫૧
અધનો નાસે કોટલોરે	"	સંશયસ્વી સ્વપનરે	"
કપોતની કહે છે રે	૭૩૯	સમજ્યા વિના સાધનરે	૭૫૨
સમરણ કરો સ્વામીરે	૭૪૦	પાણીનો ખેલ બનાવ્યોરે.	"
અમારી અરજ સુણીએરે	"	નામ જોલે બણ્યેરે	૭૫૩
સુણુ શિષ્ય શાણ્યારે	૭૪૧	મુનમિયા તેને કહિયેરે	"
સિદ્ધાંત કહો સાંધરે	"	દેવલ્ય પદ સાચું રે, ...	૭૫૪
સુંલુ ચેલા ચારેરે	૭૪૨		

વિષય	પૃષ્ઠ
કેમળ વચને શિવપદ વારી	૭૮૦
હિંદોળાનાં પદ	
રૂપન ચામિકર હિંદોલે	
મધ્યે હીર કવચકેરે .	૭૮૦
જન્મ કૃતારથ તદ્વાણુ કીજે.	૭૮૧
દેવે વિવસિત શિવરાક્ષ .	"
અવલેખન ત્રિલોચન રામ .	"
સૂરતરિણી વીર નિલાસી	
વન આનંદે .	"
આહોભાગિત ગિરિનવસ્ત્રમ .	૭૮૨
પ્રેમ સુવર્ણ પક્ષી પરિમત	"
શતન ખચિત હિંદોલ વ	
રાસન .	"
નિરખ હળિ ગગાધરન .	૭૮૩
હિંદોલ ત્રિપુશત નિરખા .	"
કુલે હિંદોરે દેવ .	"
રામુ શ્રી નંદુરાજ .	"
મનુમાન મરાવ વિમૂર્ષિત .	૭૮૪
વિલસિત રામુ શૈલકુમારી .	"
ખનત શ્રી ગગાધારી .	"
ગિરિનહની શિવ કુલે .	"
એન મધ્યે હિંદોલે .	૭૮૫
કુલે સદાશિવ ભેગે .	"
રામુ પધારે રે ગિરિ કૈ-	
લાસ ગલાર .	"
એલે હિંદોલે રે, સોહત	
ગિરિન સગ .	"
ગિરીશ ગિરિન જેટ મની	
રગભર .	૭૮૬
સોજન સમયનાં પદો	
આહોભોજન રમ્યુ મધકેત	"
દરેસ પૂરિ યાન સ	
દારિય .	૭૮૭

વિષય	પૃષ્ઠ
જમ આઠ ધામકે આનંદ . .	૭૮૭
હોળે શ્રી મહાદેવ અવ	
સ્થાને	"
જય જય રામુ જય જય	
રાકર	૭૮૮
ગીરજનન જગજીવન ભવ	
હર	૭૮૯
જય ચંદ્ર મૌરી ત્રિપુારી	"
ચંદ્રચૂડ મહાદેવ દેવ હર	"
રણુછાડ લગત.	
સાધિકાતા રુપણીની આ-	
તુરી	૭૮૭
રામકૃષ્ણ.	
નંદ નહનનાં પ્રેમ પદ	
નંદના સત્વણુરે મારા	
નંદનારે લોવ	૮૦૧
છમકલે કેમ રહું છાની .	"
નેહકુવર નાચતો આવે	૮૦૨
મારા સમ ભે મારે મહિર .	"
સખનો મખનો આપ્યો	
નરે	"
હું તો તમને પરખી રહી છું	૮૦૩
શલકીયા રમતા રે .	"
ગોવિંદદાસ.	
રાધાહાર	૮૦૪
સતભામાણુ રુપણુ .	૮૦૬
જૈન કવિ-જશવિજય.	
આહાર પાપસ્થાનની	
સંજાઓ	૮૧૧

बृहत्

काव्य दोहन.

ग्रंथ ३ जे.

—ॐॐॐॐॐॐॐ—

नरसिंह मेहेतो.

—ॐॐॐॐॐॐॐ—

जे लकत कविना प्रसिद्ध ग्रंथ—जोर्विह गमन, यातुरी पोडरी,
यातुरी छत्रीसी, सामणससो विवाद, भाणवीला, दाणवीला,
रासवीला, हारभाणा, धडपण विषे, सुरत सभाग,
सहस्रपदी'रास, शृंगार, लकित ने दानपर पुष्कण पदो.

—ॐॐॐॐॐॐॐ—

यातुरी छत्रीसी.

—ॐॐॐॐॐॐॐ—

यातुरी १ली—राग देराण.

१ पुरुषोत्तमने करे प्रणामण; रंग सल्लुर्कु अहलुत नामण. १
१'अतुं सिअर गुणुं धामण; वेह निवारण अति अलिरामण. २
वेहसिअर रस पूरण कामण; मन पय साधन यातुरी कामण. ३

દાળ.

મન વગને શાલન ચાનુરી, અને અગમ અગોચર જોદ છે;
 અદ્વૈત નિર્ગોષ છે તેને, સમજ્યો તે કોણ છે. ૪
 એવો સ્વર્ગ છે નિધાન ગુણનો, નિગમે નિરગુણ ભાષીએ;
 ગેદ તિર્તા વિધિમેદ બાંધે, દયાનિધિ હરી દાષીએ. ૫
 રમેદ કીરણ મદાંચસિ ગીતજ, શ્રીકૃષ્ણ અંગે સજાઓ;
 તેજ તનયા તારણીયું, રૂપ રંગે શું રમ્યો. ૬
 તારણી કૌટુંબ તેજ રસમાં, મયંક મદામનિ પરસદો;
 સદેજ દર્શન કામ જોદે, કારજ કારણ નવ લલો. ૭
 નવ પદ્મવ જ્ઞેષ્ઠ શ્રીગુણન, તેની સોભા થવજે ન સમાય;
 સંસારમાં સનમુખ દંડુ તો, શુભિ દળી નિદા થાય. ૮
 સુકુમાર રસ ગુણ સનદર્શિ માણે, અને શિવ સમાધિયે લલો;
 તેની સેવેલુંગે ઝીતવાને, નરસદર્શિ લોભી રસો. ૯

ચાતુરી ૨ છન્દાગ દેશાખ.

આજ મેં તમારી ચાતુરી જાણીશ; મારગે બેઠા છે યદન દાણીશ. ૧
 નરી દુઃખેલસદી સાથે સદિયર સમાણીશ, હરી દર્શિ પરીમાં પાણીશ. ૨

દાળ.

સદિયર સમાણી મારી જાણી, કોણ દહેશે આ ધર્મની;
 નવજે તે લોખંડે વાલમો, તે વાત દહે ત્રિધ મર્મની. ૩
 તમો અમારે ને અમે તમારે, ચિતા હશે મોચ દર્મની;
 કોણ ઈશ્વરી ને કોણ અભાણી, કોણ સખી સમજે એ મર્મની. ૪
 આમાં પધારો શીર ભાર ધિતાંકે, કુંજસદન સેગ પાથરી;
 રડી રેરે જાણે નહીં તો, જુવો ગોવાગાની ચાતુરી. ૫

પદ્ય.

વચન મુજીને ધીરજ દળીયુંશ; તનમન મારું તે વદાસાશ્યું મગીયુંશ. ૬
 દિવિયું પાત્ર તે શિરથી દળીયુંશ; દરિ કિંદમ્બી ને નીત્રાંબર અળીયુંશ. ૭

દાળ.

ખરયું વસ્ત્ર શુભિ રમેદભર, ભાવ વિહ્વલ મુંદરી;
 સખી સર્વ આશર્ય પામી, ખસી ગઈ સરવે પરી. ૮

આતુરી છત્રીસી.

પધરાબ્યા સેજયે, હરખે તે હસીઆ શ્રીહરી;
 ન લેઈને ઉરજ સસી, ચાંપી બાહુ દદ બાથે ભરી. ૯
 રા મુગટ મણિમાં, નેપૂર ધુન સુણી નરહરી;
 ૧ રસ મધ્ય ઝીલે, તે કળિકાળે વિસ્તરી. ૧૦

આતુરી ૩ છ-રાગ દેશાખ.

આજ મારે હૃદયે હરખ ન માયજ;
 અંગોઅંગ શોભા તે કહી નવ જાયજ;
 નીરખતાં નયણાં તૃપ્ત ન થાયજ. ૧

હાળ.

તૃપ્ત ન થાયે નયણાં મોરાં, નીરખી મોહ પામી સખી;
 વિસરી મુધબુધ સર્વ સજની, જાણે ચિત્રામણુ આલખી. ૨
 કમલ વદન વિશાળ લોચન, તિલક રેપા સોહામણી;
 મસ્તકે મુગટ જીર હાર લહેકે, કટિતટ સોહે કિંકણી. ૩

વલણુ.

રૂપે સુંદરવર એ શામળીઓજ;
 કંઠ બહિડલી ધરી જીર મળીઓજ;
 આલિંગન લેતાં અંતર ગળીઓજ. ૪

હાળ.

અંતર રળાયો આલિંગન લેતાં, અધરામૃત પીધું ધણું;
 શ્રમજળ મોહિ નીકાંજર બીનું, ધીરજ નવ રહ્યું અમતણું. ૫
 મનતણા મનોરથ મોહિલાં, અને ભવસાગરનો ભય ટળ્યો;
 જીવી મુખની સીમાશી કહું સજની, નરસહ્યાનો સ્વામી મળ્યો. ૬

આતુરી ૪ થી-રાગ દેશાખ.

આજ મને હૃદયે હૃદય અપારજ;
 મારગમાં મળીયા નેદ્રકુમારજ;
 કુંજબુવનમાં કાપી વિહારજ. ૧

હાળ.

કુંજબુવનમાં વિહાર કાપી, ત્યાં હસ સારસ શુક ધણા;
 નવપક્ષવ ત્યાં લતા તરવર, પુષ્પ નાનાવિધતણાં. ૨

નિવિધ મંદ સખીર શીતલ, તરણિ તનવા તીર;
ત્યાં મહામનોહર સેજ સુંદર, રચી દલધર વીર. ૩

વસણ.

હરજીત રૂપ તે કોટિક મયણજી;
મુખથી જોલે તે અમત વયણજી;
મન હરી લીધું તે ચયજ નયણજી. ૪

ઢાળ.

મન હરી લીધું ચયણ નયણે, મુખની સીમા શી કહું;
એવી વિચિત્ર લીલા મારા નાથજીની, સજની તૂને તે શી કહું. ૫
પ્રથમ સમાગમે એ વર પામી, કીધા વિવિધ વિહાર;
નરસહીયાઓ સ્વામિ અલે મળીયો, અખળાનો આધાર. ૬

ચાતુરી ૫ મી-રાગ દેશાખ-ઢાળ ળીજી.

વિશ્વસીને ચાલીજી; રતિરસ મહાલીજી.

ઢાળ.

રતિરસ મહાલી ને મુખ પામી, સ્વામી જેરે સંગ;
નિશાણે નિમેષ ન લાગી, કોહોને જ્ઞેનારા મનરંગ. ૨
અંગ રંગ તરંગ જ્ઞેર્ધ જ્ઞેર્ધ, નવ આલે શશિ મુખ પામતો;
તે શશિ દીરણ સંકોચ ઉઘો, તે હાકે રચ વિશ્રામતો. ૩

વસણ.

અર્ધમિચેલે નયણેજી; ખંડિત વયણેજી.

ઢાળ.

ખંડિત વયણે ઘાતકરતી, મુખ ખરતી પદમની;
મુખ મકરંદે ભુવન ભરતી, તે વાટ ભૂલી સદમની. ૫
નરસૈયે તિહાં આવી કરીને, સેજ કરીને પધસપીયા;
શું કીજે ગુરુજન સંકોચે, કણુમણુ નાદે આવીયા. ૬

ચાતુરી ૬ ઠી-રાગ દેશાખ.

આજની રજનીજી; સાંભળ સજનીજી. ૧

ચાતુરી છત્રીસો.

ઢાળ.

રંગે રમતાં રજની વીતી, સાંભળ સખી તુજને કહું;
મારા નાથ સાથે વિલસતાં, ત્યારે મેં જાણ્યું ધન્ય ધન્ય હું. ૨
વહાલો અનેક પેરે અનુભવી જાણે, શરતણાં સુખ શાં કહું;
તું મારે પ્રાણજીવન સજની તુને કહ્યા વિના કયમ રહું. ૩

વલણ.

સહિયર સમાણીશ; રજની વિહાણીશ. ૪

ઢાળ.

સહિયર સમાણી એમ વાત કરતી, ધન્ય ધન્ય એ સુંદરી;
લાગ્ય જોએ સુંદરીનાં, જોણે કામવશ કાંધે હરી ૫
બ્રહ્મા શંભૂ સર મહામુનિ, તે પામે નહીં પ્યાને ધરી;
નરસહીવાયા નાથને, એમ (લાડ) લડાવે નજસુંદરી. ૬

ચાતુરી ૭ મી-રાગ દેશાખ્ય, બિહાગડાની દેશી.

એક વાત અનોખમ આણુની, મારે નાથ નિર્ધન હું લાણુની;
એવી અકળ કળા મહારાજની, ધન્ય ધન્ય ઘડી મારી આજની. ૧
સખી હું માહારે મંદીરીએ ફૂતી, વાહાલે પ્રેમ કરીને મોકલી ફૂતી;
હું પ્રેમ આનંદ કરતી ફૂતી, અંગેઅંગે આમણુ સજતી ફૂતી. ૨
ફૂતી સામું જોઈ પાછી વળી, જઈ કપટ કરીને પીઉને મળી;
ત્યારે નિશા ફૂતી અંધિયારી, મારે મંદિરીએ આગ્યા મોરારી. ૩
મેં તે આવતો હરી નવ જાણીયો, કપટ કરીને પાલવ મારે તાણીયો;
ફરી જોઉં તે દીઠા કંઈયે કામી, હુંતો મુખ જોઈને લગ્ન પામી. ૪
તારિ દીપક પાલવે સંભળ્યો, સખી અંધાર તહાં અતિ હવો;
ત્યારે મણી મોહનજીએ કર ધર્યો, તે લઈને મેં મુખમાં ધર્યો. ૫
એવો મર્મ મોહનજીએ જાણીયો, રોપનાગ જગારીને આણીયો;
તેને સહસ્ર ફણી જળાવે, તેનું તેજ જોઈ તિમિર દગે. ૬
એવું જોઈને મનમાં ચરચરી, તિહાં કૃષ્ણજીને કંઠ લાગી ઉગરી;
હું તો અતિ આનંદ પ્રેમે ભરી, જિહ્વક સઘળી મનથી ધઈ પરી. ૭
કામકળા કરી કામને જગાડીયો, અતિદુર્લભ વાહાવાને દસાડીયો;
સુખ કરીને સંજે રમાડીયો, મારા વાહાવાજીને આનંદ પમાડીયો. ૮

હું તો ભય પામીને જીરખ લાગી, મારી કામ વાંછના એમ લાગી;
મરા મન તણી વાહાલે પૂરી આશ, તેનો સાખી રહ્યો નરસિંહદાસ. ૯

આતુરી ૮ મી-રાગ બિહાગડાની દેશી. ચોપાદ.

સાચું જોલેને શામળીઆરે, સાધુ સરખા થઈ કાં નીસરીયારે;
કૃત્ય કીધું તે મેહિ મનાચું રે, મુજ સખીને સર્વ જણાવ્યુરે. ૧
વાત જોઈળમાં ગવરાવુરે, તું તો જાણે છે જે ધૂપાવુંરે;
અડવડતો મનથું કોપેરે, તે તો ઉત્તર કાંધણે ન આપેરે. ૨
તું તો જાણે છે કોઈ નવ જણેરે, તું તો નિત્ય નવી પરમાણેરે;
વાહાલો ઉત્તર કોયે ન વાળેરે, નયણાંની આલ જોઈને આલેરે. ૩
તુને નૌતમ નારી લાવેરે, તું તો આણુતેડયો ઘેર આવેરે;
મુંદરીનાં રૂપચુલુ વચણેરે, નરસઈયાચો સ્વામી નમ્યો નવણેરે. ૪

આતુરી ૯ મી-રાગ બિહાગડાની—આલ ધોળાની.

સખી તહાં લગી મન નથી માનતું, નથી મળ્યો નિરંકુશ નાથરે;
તું તો જાણે છે નંદળનો લાડલો, નહીં છત્રપતિ ગજપતિ રાજરે. ૧
ત્યારે જોલી સામાની સાહેલડિરે, તું મા જોલીશ મોટા જોલરે;
ત્રિભુવન મુંદર મારી મુંદરી, હરી નહીં તારે સમતોલરે. ૨
કચ્છારે હુતો તારો કૃષ્ણજી, જોગેશ્વરને ધ્યાને નાવે કોયરે;
મારી પ્રેમદાની પ્રીતે પ્રગટયો, હવે સર્વકામાં મોટો તે હોયરે. ૩
ત્યારે જોલી શ્રીકૃષ્ણની સાહેલડી, તું તો મનમાં ધરીશ અભિમાનરે;
કમલનયન મારા કૃષ્ણજી, એ તો અખિલભુવન પતિ જાણુરે. ૪
એના પ્રેમ તે અડળક હળિયો, પછી પ્રીતિમાં લગાડે તાનરે;
સામે મળે મુખ ઉપજે, અંગે અંગ ટાઢકતું માનરે. ૫
વાહાલાજીને અંગેઅંગ અનંગ રમી રહ્યો, જેમ જળમાં મીનરે;
તે દેખી શોભા તારણી, ત્યારે તે થાશે લીનરે. ૬
એમ અગડા લાગ્યો બેહુ સખી, હરીજીવણીને હસતું ન માયરે;
હસવે તે માન જ વીસયું, વારંવારે સનમુખ યાયરે. ૭
સખિ શુરે કહોછો તે કરું, ટાણું તમ બેહુની વડવાડરે;
હું તો કહું જે સજ થઈને ચાલો, વહાવાજી શું સજની રાદરે. ૮
તિહાં ચાલી મદ લરી માનુની, મુંદિરવર મુખડાને કાજરે;
નરસઈયાને તહાં આનંદ થયો, જાણે રંક બેસાયો રાજરે. ૯

આતુરી ૧૦ મી-રાગ દેશાખ ભૂપાલ.

દૂતી તહાં આવીજ, સુંદરીને લાવીજ;

તે તો લક્ષી લાવીજ, સંજે પધરાવીજ.

૧

ઢાળ.

સંજે પધરાવી સુંદરી, ને સર્વરી સુખ આપીયું;

એહ રંગરાત્રી સુગંધ માતી, જનમ દુક્કિત કાપીયું.

૨

કોટિકકામ વિલાસ વિવિધ, બેહુ સમોવડ શોભી રહ્યાં;

એવો પુષ્ટિ મારગ અનુભવ્યો રસ, નરસધ્યો દૂતો તિહાં.

૩

આતુરી ૧૧ મી-રાગ ખિહાગદાની દેશો.

મારી વિનતડી અરિધાર, નારી નીહાળીર;

મારા નાથ તણો અપરાધ, મ જ્ઞેશો વાળીર.

૧

તું તો હસીને ધુધટડો છેડ, વદન રસાળીર;

અંગેઅંગે અમૃત સીચિ છે, વર વનમાળીર.

૨

શરણ નહીં શામળીયો કોને, સર્વાંગે તુજ ટાળીર;

તુંતો જન સેવ્યાએ પોદ, હરિ આપીરા સભાળીર.

૩

વલણ.

હરિ આપિશ જમણે હાથ, જણે તેમ કરજેર;

તારા મનના હોયે મોદ, તેમ જોર ધરજેર.

૪

નૈ દુભાય નાથ લગાર, તેમ આચરજેર;

તુજ પાસેથી ક્યાંદી ન જાય, એમ અનુસરજેર.

૫

જણે નરસંધો સકળ સાહેલડી, હરખે હૈડાં ભરજેર;

મનુ અંતરગમી નાથસંગ, પ્રેમે તે રંગે રમજેર.

૬

આતુરી ૧૨ મી-રાગ દેશાખ ભૂપાલ.

રાજ મુને મેહે વ્યાખ્યો અપારજ; હવે કેમ મગશે પ્રાણ આધારજ.

૧

ઢાળ.

પ્રાણુજીવનનો પંથ નીહાળું. ઉભી મંદિર દાર;

રોહી માદો હજી ન આપ્યો, કાણે લોભાવ્યો નિરધાર.

૨

વલણ.

નિરધાર ન આવીયોરે નાથ, આજ દહીં પાખ્યો નવયો સાથ.

૩

હાળ.

સાથ સંગમ વિલસતાં હું, વિસરી છું મન;
પૂરણ પ્રીતે પીછે ભારે, મોઢી રજો મોઢન.

૪

વલણ.

મોઢિ રજો મોઢન આજ, તેનાં સાર્યો સઘળાં કાજ.

૫

હાળ.

કાજ કામની કેલ કરતાં, અતિ વાધીયો છે રમ;
નાના ભાવ કરીને રાખ્યો, સ્થામળકો તે સંગ.

૬

વલણ.

સંગ ધણો સ્થામને રનેહેજ; તેને કેમ કરી દીજે છેદજ.

૭

હાળ.

છેલ કેમ કરે કૃષ્ણજ, સુખ પામીયો છે સેન;
કાંઈક રદીયામાં રોપ આપ્યો, તન્યું અમશું હેન.

૮

વલણ.

હેન ધરીને આવ્યા આધારજ; આતુર બહી કહીં તે નારજ.

૯

હાળ.

નાર આતુર અતિ બહી, વાહાલોબોલે વચન પ્રકાશ;
નરસદીયો પાછળ જઈ ઉભો, સુખ્યો પરસ્પર દાસ.

૧૦

આતુરી ૧૩ મી-રાગ દેશાખ.

સુણોજ અલગેલડા આધાર; નિશાએ કીહાં કીધારે વિહાર.

૧

હાળ.

વિહાર નિશાએ કીહાં કીધા, અતિસકુમાર અંગે કેમ ખમાય;
જીવતી અતિ બળવત સાથે, કહોજ રંગે કેમ રમાય.

૨

કહેશે તો રગિયાત ચાશું, નહીં કરું રીસ લગાર;
ને દહેતાં સંકાયશે તો, વલવાડનો વિસ્તાર.

૩

વલણ.

સુણોજ સદુજારે કંથ, શી પેરે આવીયા આંણે પંથ.

૪

ઢાળ.

પંથ શી પેરે આવીયા, ઉમગરા આણી વેળ;
ભરવિશ્વાસમાં હશે તિહાં, સીદ પાડિયો ભેળ. ૫
તેડી ચાલો સાથ આતું, જોતું જુગત અપાર;
જેને તમને દેખુ લડાવતી, તેને આપું હૈડાનો હાર. ૬

વલણુ.

સ્વામાજી સાંભળો એક વાત, જણો! કહાં થયું છે પરભાત. ૭

ઢાળ.

પ્રાતઃ નહીં પલુ રાત પહેલી, નિરમળ શશિયર શોભતો;
ઉંચું જૂવો મૃગાલોચની, કાંઠાં કરે મનમાં ક્ષોભ તો. ૮
હું સર્વ છાંડીને ધાધ્યો, મુખ નીરખવા નીજ નાર;
મારે તું સર્વસ્વ સુંદરી, મારા લોચનનો તું રાજુગાર. ૯

વલણુ.

સ્વામાજીએ ન કીધો ઉચ્ચાર, પીઠિ વાણી સાંભળી અતિસાર. ૧૦

ઢાળ.

સાર વાણી સાંભળી, સ્વામાસ્વામ નિધિ તુરંગ;
લેહેરી લોચન ઝીલીયાં, મુખ પાખ્યાં અંગોઅંગ. ૧૧
શશિયર વદની સંચરી, તેનાં લોચન કમળ સમાન;
નરસહીયાચો સ્વામી રહે લીધા, તજ માન અભિમાન. ૧૨

ચાતુરી ૧૪ મી-દેશાખ.

તારાં કૃત્ય હું શાં કહું, જોઈ પ્રાણુ આધાર;
'નિત્ય જીડી અમને શું ખીજવો, મર્યાદા નહીં લગાર. ૧
અરુણ પ્રગટ્યો પ્રાચી દિશાએ, અને નિશા નહિરે લગાર;
અધર મધુરમય થયો ત્યાં, લમર કરે રે ગુંગર. ૨
તારાં નમણાં તંબોળરસ જતાં, મસ્તક મુગટ ચોભાર;
મારા મંદિરમાં બાધા નથી, બાહારે લોક કરે રે વિચાર. ૩
વાહાલા માનો નહિ તો જઈ સાંભળો, જશ પ્રગટ્યો વિસ્તાર;
'જૂતલો નરસહીયા ઓચરે, મુણુશે તે સકલ સંસાર. ૪

ઢાળ.

સાય સંગમ વિલસતાં હું, વિસરી છું મન;
પૂરણ પ્રીતે પીછેજી મારે, મોહી રહ્યો મોહન. ૪

વલણ.

મોહિ રહ્યો મોહન આજ, તેનાં સાર્યો સધળાં દાજ. ૫

ઢાળ.

કાજ કામની કેલ કરતાં, અતિ વાધીયો છે રંગ;
નાના ભાવ કરીને રાખ્યો, સ્યામળડો તે સંગ. ૬

વલણ.

સંગ ધણો સ્યામને સ્નેહેજી; તેને કેમ કરી છીજે છેદજી. ૭

ઢાળ.

છેદ કેમ કરે કૃષ્ણજી, સુખ પામીયો છે મેજ;
કાંઈકે રદીયામાં રોવ આપ્યો, તનયું અમરું હેજ. ૮

વલણ.

હેજ ધરીને આલ્યા આધારજી; આતુર જાણી કહીં તે નારજી. ૯

ઢાળ.

નાર આતુર અતિ જાણી, વાદાલોખોલે વચન પ્રકાશ;
નરસહીયો પાછળ જઈ ઉભો, સુરપર પરસર હાસ. ૧૦

આતુરી ૧૩ મી-રાગ દેશાખ.

સુજોજી અલખેલડા આધાર; નિશાએ કીહાં કીધારે વિહાર. ૧

ઢાળ.

વિહાર નિશાએ કીહાં કીધા, અતિસકુમાર અંગે કેમ અમાય;
જીવતી અતિ જાળવત સાથે, કહોજી રંગે કેમ રમાય. ૨
કહેશે તો રગિયાત થાયું, નહીં કરું રીસ લગાર;
જે કહેતાં સકાચશે તો, વઢવાડનો વિસ્તાર. ૩

વલણ.

સુજોજી સહુજીયારે કંથ, શી પેરે આવીયા આર્ણું પંથ. ૪

ઢાળ.

પંથ શી પેરે આવીયા, ઉઝગરા આણી વેળ;
ભરવિશ્વાસમાં હશે તિહાં, સીદ પાડિયો બેળ. ૫
તેડી આલો સાથ આપું, જોતું ભુગત અપાર;
જેને તમને દેખું લગવતી, તેને આપું હૈડાનો હાર. ૬

વલણુ.

સ્થામાછ સાંભળો એક વાત, જાણો કહાં થયું છે પરલાત. ૭

ઢાળ.

પ્રાતઃ નહીં પણ રાત પહેલી, નિરમળ શશિયર શોભતો;
ઉંચું જૂવો મૃગાલોચની, કાંહાં કરો મનમાં દ્વાલ તો. ૮
હું સર્વ છાંડીને ધાધ્યો, મુખ નીરખવા નીજ નાર;
મારે તું સર્વસ્વ મુંદરી, મારા લોચનનો તું શણગાર. ૯

વલણુ.

સ્થામાછએ ન કીધો ઉચ્ચાર, પીઉ વાણી સાંભળી અતિસાર. ૧૦

ઢાળ.

સાર વાણી સાંભળી, સ્થામાસ્થામ નિધિ તુરંગ;
લેહેરી લોચન ઝીલીયાં, મુખ પાખ્યાં અગોઅંગ. ૧૧
શશિયર વદની સંચરી, તેનાં લોચન કમળ સમાન;
નરસહૈયાયો સ્વામી રહે લીધા. તજ માન અભિમાન. ૧૨

ચાતુરી ૧૪ મી-દેશાખ.

તારાં કૃત્ય હું શાં કહું, જોઉં પ્રાણ આધાર;
'નિત્ય ભીડી અમને શું ખીજવો, મર્યાદા નહીં લગાર. ૧
અરુણ પ્રગટયો પ્રાચી દિશાએ, અને નિશા નહિરે લગાર;
અધર મધુરમય થયો ત્યાં, ભમર કરે રે મુંગર. ૨
તારાં નયણાં તંબોળરસ જસાં, મસ્તક મુગટ ચોભાર;
મારા મંદિરમાં બાધા નથી, બાહારે લોક કરે રે વિચાર. ૩
વાહાલામાનો નહિ તો જઈ સાંભળો, જશ પ્રગટીયો વિસ્તાર;
'જૂતલો નરસહૈયા આયરે, મુણશે તે સકલ સસાર. ૪

ચાતુરી ૧૫ મી-રાગ દેશાખ્ય.

ભલે પધારીઆ આણી વાર; ભાવે ભોગવો જે નાર. ૧
ઢાળ.

ભોગવી જે ધન્ય નારી, સફળ જીવત તેહતણું;
પધારો પિછિજી હું પાપ લાગું, જિહાં મન માન્યું તમતણું. ૨
વલણુ.

સખિ મન માન્યું તારે રે સંગ; મ કરીશ ગર્વ ઘેલી રે અંગ. ૩
ઢાળ.

અંગે મ કરીશ ગર્વ ઘેલી, નિત્રે કરીને જાણજે;
સ્નેહ તુજસોં અતિ ઘણો છે, હું કહું તે વચન માનજે. ૪
વલણુ.

મન ધરી માનીયું મહારાજ; અમારે તમારું છે કાજ. ૫
ઢાળ.

કાજ અમારે તમારું છે, તમે મોટા મન જાણો નહીં;
સેજ રચીને પંથ નીહાણું, જાગતાં જામિનિ વહી ગઇ. ૬
વલણુ.

નથી ગઈ જામિની રે લગાર; હવે હઠં કસીરે સ્વામા નાર. ૭
ઢાળ.

નાર તું નિરાધાર જાણે, રસરૂપ રજની છે દુજ;
ઉધાડ બારને વિલસ મુજશું, શોક સધળો મન ત્યજ. ૮
વલણુ.

શોય શોરે મારે તું માન; સાંભળોજી સ્વામનારે કાન. ૯
ઢાળ.

કાદાના સુણીએ વાત મોરી, તોરાં નયણુ છે નિદ્રાલયી;
મગદ અગોઅંગ મહે, ચિદ્વંત તો દીસે ખરાં. ૧૦
વલણુ.

કંઠે મુકતાફળનો દાર; અથડા આવીઓ તારે દાર. ૧૧

ઢાળ.

દ્વારકેરો સ્પર્શ ક રતાં, ખૃત્વીયાં મોરે તન;
તેણે કરીને પ્રગટ દીસે, અગ માંગ ચિહ્ન. ૧૨

વલણ.

હરિ હસી ભીડીયા ગિરમાંય; વાલાજીને વારણેરે સ્યામિની જાય. ૧૩

ઢાળ.

વારણે જાયે પ્રજાજીને, સર્વસ્વ સોંપ્યું શ્રી હરી;
ભણે નરસહૃદિ આનંદ વાધો, રસ મોહ પામી સુંદરી. ૧૪

ચાતુરી ૧૬ મી-રાગ દેશાખ.

વિલસતી હરિ સંગ હો મજનારીજ; સુખનો સાગર કુંજવિહારીજ. ૧

નાગર નટવર ગિરિવરધારીજ; સકલ શિરોમણિ મંગલકારીજ. ૨

ઢાળ.

મંગળકારી મહામનોહર, સદા સુખનું ધામ;
મેહે આવી નીવારીઆ, પૂર્વા મનોરથ કામ. ૩

કામ મનોરથ પૂરણ કીધા, અને સુખ પામી સુંદરી;
રતિવિલાસ વિનોદ કરતાં, વાહાલે વિનતિ ગિરધરી. ૪

વલણ.

ગિર ધરી આનંદ કીધા, ગઈ સુખમાં સર્વરી;
નરસૈયો નીરખે નિત્ય લીલા, પ્રાતઃકાળ થયો ફરી. ૫

ચાતુરી ૧૭ મી-આલ તેજ.

સાંભળ વહાલા વીનતી મારીજ;
જૂઠું જ્યોત્સ્નાની ટેવ તમારીજ;
એ ન ઘટે તુજને મજવિહારીજ. ૧

ઢાળ.

મજવિહારી સાંભળો, સાચી કહું એક વાત;
મુજ સંગાયે દષ્ટ કરીને, આવીઆ પ્રલાત. ૨

રજની સુખ માને ગમી, જોઈ રહી છું વાત;
મુજ વચન દીધું વીઠલા, કોઈ શું કીધો ઠાઠ. ૩

સાચું જોલો પ્રસન્ન છું, મન રીથ નહીં લગાર;
કાંઠાં સુખ પામ્યા સ્યામજી, તે કહોને પ્રાણાધાર. ૪

નીચુ ઢાળીને નદમુત, તવ વદે મુખથી વાણુ;
 નિદ્રા આપી નવ લહુ, ને એ તે તું સત્ય માન. ૫
 આ ચિદન નિદ્રાતણું ન દેખ, અને શીથલ દીપ્તે ગાન.
 પ્રકટ જોજો પારખુ, પાગ હો નહો પળ માત્ર ૬
 શુ કહું સત્યમાનને, મારા પ્રાણના આધાર,
 એમ ન કીજે નાથ મારા, વારુ વારંવાર. ૭
 ચતુરને શુ દાખવુ, મૂરખની શી ગોઠ,
 વાહાણપણની વાતડી, તે અતરની ન દોષ દોઠ. ૮
 હયા હરણ પ્રીતઆણી, અને બીડી ભામિનિ અગ,
 દુખ સર્વે વીસર્ણુ ને, રમ્યા જોડુ જણુ રગ ૯
 સદળ મનોરથ પૂરણુ કીધા, પોહોતી મનની આશ;
 નિકટ જોયા નરસિંહો તે, જુએ કીતુક દાસ. ૧૦

ચાતુરી ૧૮ મી-દેશાખ-આલ ખોલ.

શુ કહું સજની રજનીના રગણ, અનેગ ઉધરકથો માટે અગણ,
 કીડા કીધી કાનજીને સગણ, રમતા વાધ્યો લલિત ત્રિલગણ ૧

હાળ.

લલિત ત્રિલગી સ્યામજો, મુજ અધમ કીધુ પાન,
 કુચ ફળ કામળ કર ગદા, ત્યાં ગર્ભ સુધશુધ સાન ૨

વલણુ.

ચેલી સુને કીધી સુધશુધ ભૂતીજી, આર્વિગન દેતા: મુખને ફૂલીજી ૩

હાળ.

ફૂલી મુખને ચર્ધ તત્પર, મિટ મેળાવો મેં ક્યો;
 મદ્યલિત માત્ર મહામળ, કામી મદ પૂરણુ લયો ૪
 પ્રૂજ ઉપની અગ માટે, હરિ હૃદયમા ધરી,
 અતરંગમી નાથ નરસિંહનો, કામિની તરપત કરી. ૫

ચાતુરી ૧૯ મી-આલ તેજ.

સુણને સજની મારાં વેણુજી, કામણુગારા કાનજીનાં નેણુજી,
 દહીંએ ન દેખુ એના કેહેણુજી, ડગર જતાવે નેત્રની સેણુજી. ૧

હાળ.

સેન બતાવે ડગરની, હું ગઈ ઘેલી તાંદી;
આસપાસ દષ્ટિ દ્રઢ કીધી, ઝહી મારી ખાંડી. ૨
ખાંડી ઝહીને ખાય ભીડી, બોલી ન ચકી બોલ;
અધર યુગ્મન પાન કીધું, હાથ દીધો કોલ. ૩
તુજવિના કહીં વિલસું નહીં, આજ્યથી મારે પોણુ;
હું મુજને વાહાલી ઘણી, ઘેરઘેર ભટકે કોણુ. ૪
આઝઠ કીધો અતિથણો, પ્રસન્ન થઈ પ્રેમદા મળી;
નાટકે દેખી નદસુતનું, નરસૈયાની સુધ ટળી. ૫

ચાતુરી ૨૦ મી-આલ તેજ.

જુઠડા બોલા સૂણો નાયજી; વચન શે દીધું મારે હાથજી;
કહોને શું કહીને ભીડી ખાયજી; કહો કેમ રમીયા બીજીની સાથજી. ૧

હાળ.

સાથ બીજી શું રમ્યા, ક્યાં પાળ્યો કામી કોલ;
જે કહો તે સર્વ ખોટું, શાને દીધો બોલ. ૨
બોલ દીધો ખીરદ હાયાં, વિઠલ વાર્યા કેમ રહો;
હવે ન માનું સાચું તારું, કોટી સમ કરી કહો. ૩
લંપટ ધૂરત હોય એવા, કામી કોણુક બહુ દરે;
પાશ નાંખી પ્રેમદાને, મન પરાઈનું હરે. ૪
તવ કરગરી કહે કદાનજી, તમે રખે રાખો રોપ,
હું તમ કારણુ અવતર્યો, મારો મા આણુરો દોપ. ૫
સકલ મજમાં હું રહું, મુને વાહાલો મજનો સાથ;
આફ ગઉ તમ કારણે, ને ખમું તમારે હાસ્ય. ૬
દુઃખ મા માનો નાયજી, મુજ અખળા કેરા બોલ;
પ્રાણુપે મુને અતિ વાહાલા, નહિકો તમ સમતોલ. ૭
મારા જીવનનું જીવન નાયજી, હું હિંકર તારી દાસ;
આનંદ પામ્યો નરસૈયો, જોઈ સ્થામ સ્થામાનું હાસ્ય. ૮

ચાતુરી ૨૧ મી-આલ તેજ.

વાહાલા છોજ વિઠલ શું કહું વાણીજી; બણોછો અંતરની સારિંગપાણીજી;
તમારા તનની મેં સદુ બાણીજી; મળવા ઇચ્છું છું તે નિરવાણીજી. ૧

ઢાળ.

નિર્વાણ મળવા મન ધણું, મેં જાણ્યું જનદવરાય;
 ઉપાય કરો છો અતિ ધણા, પણ તેણે કહો શું થાય. ૨
 સારું દેખો શામળા, તેને એહેવાની મત કરો;
 પાશ નાંખી પાતળા, તેનું તનમન જોતન નિશ્ચે કરો. ૩
 તે જતન કરે ખટુ આપનું, તેનું ધીરજ તમ દીઠ ટળે;
 મળવા કારણ આવજી તુજને, પતિ પરિવારથી તે ચળે. ૪
 સકળ અંગે તમે વ્યાપ્યા, અવર ખીજે નવ ગમે;
 તેહતણા મનોરથ પૂર્વા, અવર મન કહી નવ ભમે. ૫
 હું માણું મોહન આજથી, મુને તમારી કરી થાપીએ;
 નરસહીયાને કરો કરણા, ભવસાગરનો ભપ કાપીએ. ૬

ચાતુરી ૨૨ મી—ચાલ તેજ.

હસીને હરિ યોક્ષીયા વાણીજી; મારે નથી કેવ તુજ સમાણીજી;
 રનેહ તમારે હું ખાંખો તાણીજી; આપ બંધાણા એ હેત જાણીજી. ૧

ઢાળ.

એવું હેત જાણી આપ બંધાણો, મોટમ નવ આણી મન વિખે;
 ગુણ તમારા કાદાનજી, તે તો બ્રહ્માદિક પુસ્તક લીખે. ૨
 જાગ્ય મારું યોક્ષી જોતાં, નેહ હૈડે મુજને આપથી;
 મોટમ વાધી મુજ તણી, તે તો તમ ચરણ પ્રતાપથી. ૩
 મુને વ્રજ વહાલું અતિ ધણું, શ્રી વૃંદાવનનો વાસ;
 મુજ નિરગુણીયાં ને ગુણીયક દીધાં, રજની રમ્યાં ખટ માસ. ૪
 સખળ મુખને આપીયું, અબળા તણે આધીન;
 દામિની વિના ક્યાંઈ નવ ગમે, જેમ યોગ જળમાં મીન. ૫
 એવા નિપુણ મધન નાચજી, કર જોડીને માગે માન;
 એહ લીલા નરસૈયા જાણે, જેને અમૃત રસનું પ્યાન. ૬

ચાતુરી ૨૩ મી—ચાલ તેજ.

મુણને સજની તું અમૃત વાણીજી; હું શ્રી યમુના તીરે ગધતી પાણીજી;
 કાતુડો માન ધરી ચયો માનીજી; મારગ રોકીને ઉમેલો દાણીજી. ૧

હાળ.

દાણી ઉમેલો દયામણો, મુને જોઈ જાદવરાય;
મળવા તે કારણ મન ધણું, પણ મુખે કેમ કહેવાય. ૨
કહેવાય કહો કેમ મુખ થકી, શું કરે શામલ વર્ણ;
મુજ ચરણ સ્થંભ ધાવી રહ્યો, જેમ નાદે મોહ્યું હર્ણ. ૩

વલણ.

હરણ મનનો ચોરણ, નારી નગ તણો એ ચોરણ. ૪

હાળ.

મોર નારી નગ તણો, માનિની મન ઉલ્લાસ;
જીવન જળમાં જઈલાજ્યું તો, અંગ શીતળ થાય. ૫
શીતળે તરપત ખાસું, નમુ તુજને રીશ;
લગ્ન મૂકી તુજને કહું છું, રખે ચડાવો રીશ. ૬
રીશ તુજને કેમ કરું, હું પ્રવિણ ચતુર મુળણ;
મુજને થયું તે તુજને કહું, તું છું મારો પ્રાણ. ૭
પ્રાણજીવનને મળવું છે, તું ધીરજ મનમાં રાખ;
લાવું તને સજની કરી, તું વિવિધ રસને ચાખ. ૮
જાવામાન કરે છે માનુની, એવે આઘ્યા અંતરજમી;
લીલાલહેર અંતર માંહે, પ્યામાં મનોરથ કમી. ૯
સકળ મનોરથ પૂરણ દીધા, પામી મન આનંદ;
નરસૈયા આનંદ પામ્યો, જોઈ રસનો કેદ. ૧૦

ચાતુરી ૨૪ મી.—ચાલ તેજ.

વાહાલાજને પ્રેહે થઈ હું ઘેલીજ, મળવા ધ્રુષ્ટ મોહનને વેહેલીજ;
મેળવ મુજને મુણ સાહેલીજ, ચડ તું વાહારે વેહેલીજ. ૧

હાળ.

વાહારે ચડ તું વેહેલી વેહેલી, નહિ તો તન ચારો તાજ;
સાંભળરે તું સજની મારી, સહજે પાલવ ને સાજ. ૨
તું મેળવ મુજને વાલમો, તે વિના ધણું ન સોહાય;
મુખ સરવે વીસર્યું, ન દુઃખે દેહી અવટાય. ૩
તે વાત જાણી વીઠ્યો, અંતરની અવિનાશ;
જેહ વેદનાને ચૂર કરવા, આવીયા તવ પાસ. ૪

કામિની કહે કામ વસથી, જૂદરજીને લાવ;
 તાપ તનના કોણુ દરે, તુજવિના મીઠા મહાવ. ૫
 મહાવ મુજને દાન દીધું, જીવન જન્યું આજ;
 કોડ મનોરથ પૂરીએ, સીઝે તે માહારું કાજ. ૬

વસણુ.

વહાણા તુજને આ તન આપ્યુંજી, સ્થાનક તારું એ મેં સ્થિર કરી સ્થાયુંજી.

દાળ.

સ્થાયું સ્થાનક સ્થિર કરી તે, પાછું કોણે નવ થાય;
 માન્યું મન તુજ માહેરું, તહાં કોણે કાંઠી ન કહેવાય. ૮
 ગોઠે નહીં તુજ વિના મુજને, વિલસીએ દિનરાત;
 એ રસ જણે કો નહીં, એક નરસંયાની જાત. ૯

આતુરી રૂપ મી.-ચાલ ઘાળની.

એરા આવોને મારા નાથ, નિશાએ ક્યાં લાગ્યાજી;
 એવી કુણુ સોદાગણુ નાર, જેણે લગાવ્યાજી. ૧
 તમે શાને કરો સંકોચ, સંગ ન લાગ્યાજી;
 કેમ નવલ નારનો મેહ, મેલીને આગ્યાજી. ૨
 તારે માહાવર લાગ્યું છે લાલ, મિદૂન ચરણુ તણુંજી;
 એવાં અંજન મધુર રસાળ, અધિક શોભે ધણુંજી. ૩
 એવા સુંદર સુભગ કપોલ, ડખ દીસે ધણુંજી;
 એવા ગુણુ વિના દેડે દાર, નખશિખ નહીં મણુંજી. ૪
 એવી દંકણુ કેરી લાત, વાંસે સોર પડીજી;
 એવાં ગાઠ આલિંગન લીધ, અતુર ચંપે મરીજી. ૫
 એમ જણા ત્રિભોવન નાથ, રાજ ત્રિયાતણુંજી;
 હવે શાને કરો છો સંકોચ, આજ અતિ ધણુંજી. ૬
 જે થયું તે લલે થયું કાજ, હું થઈ રાજી ધણીજી;
 હવે કહોને વિસ્તારી વાત, રાત રમણુ તણીજી. ૭

દાળ.

વાત રાત રમણુ તણી, મુજને તે કહો નિરધાર;
 એવી કોણુ બળવત મુંદરી, કોણે મનાવી દાર.

એવાં મર્મવાયક માનનીનાં, સાંભળ્યાં અતિસાર;
વળતા તે વાહાલો એમ વહે, તું જીવન પ્રાણુઆધાર. ૯
તુજ વિના મારે કો નહીં, તું સત્ય વચન કરી માન;
હું શરણુ તારે સુંદરી, દીજીએ ચુંબન દાન. ૧૦
એવાં વચન વાહાલાનાં સુણી, સુંદરીએ કર્યું સનમાન;
નરસૈયાઓ સ્વામી રહે લીધા, તજી માનની મનઅભિમાન. ૧૧

ચાતુરી ૨૬ મી-રાગ ધોળ.

સેજડીએ રમે સુંદરી રે, વાધ્યો રગ અપાર;
મનમાન્સુરે માનનીનું, મોહ્યા દેવ મોરાર. સેજ૦ ૧
ચોળી ચીર બેહેકે ધણું, પેહેયો નવસર દાર;
શ્રવણે જાણ જન્મકતી, પાયે નેપુરનો જ્યુકાર. સે૦ ૨
રાખડલી રતને જડી, ગોઠ્ઠો ફરકે અંગ;
વેણી ચુંધી કુલતણી, સંથો પુરીને સંગ. સે૦ ૩
આલિંગન અખળા લીએ, ઊરમાંહે રાખ્યો નાય;
અધર અમૃત પ્રેમે પાયે, કામની કંઠે હાય. સે૦ ૪
વિલસીને બેહુ જણાય રસ ભર્યા, પીઢિને ખવરાવે પાન;
અતિ આનંદ વિનાદશું, દેતાં તે ચુંબન દાન. સે૦ ૫
પ્રેમદાની પ્રીતે કરીને, પ્રસન્ન થયા મહારાજ;
નરસૈયાઓ સ્વામિ ભોગ્યો, સુખસાગર તરવા કાળ. સે૦ ૬

ચાતુરી ૨૭ મી-રાગ દેશાખ.

અલિનવી વિધા હરજની જાણીજ;
યુધુના કંઠે જતાં પાણીજ;
પાલવ ગ્રહીને હરજએ તાણીજ. ૧

હાળ.

પાલવ ગ્રહીને હરજએ તાણી, ત્યારે હું મન લાજ ધણું;
હરખે ચુંબન લઈ આલિંગન, કારજ સરીયું મુજ તણું. ૨

વલણ.

કારજ સરીયું એનું ને મારંજ, વાહાલાજનું મુખડું મેં ત્યાં નિહાળ્યુંજ;
વહાલાજએ મુને હૈડામાં આંખીજ, રસ નિરધાર ધણો મુને આપીજ. ૩

ઢાળ.

નિરધાર રતિ છે રસ ધણો, તમો જાણ્યો દોષ તે જાણ્યો;
નરસૈયાયા સ્વામી સંગ રમતાં, માણી શકો તે માણ્યો. ૪

ચાતુરી ૨૮ મી-રાગ દેશાખ.

સાંભળોરે સાહેલડી, જોખન મદમાતી નારે;
ભજને સુંદર સ્વામજો, તારે સ્નેહ છે અપાર રે. ૧

માનની માન ન કીજીએ, સ્વામજડી કર શણગારે;
વિલસતી વનમાં આવીને, સોજડીએ સુંદર નારે. ૨

વળતી વનિતા એમ વીનવે, દૂતી સુણ કહું એક વાતરે;
મારા મંદિરમાં બાધા નથી, બહારે લોક કરે છે વાતરે. ૩

મારી સહિયર સમાણી સાંભળો, દુરીજનં જાણે માનરે;
જેને બ્રહ્માદિક પામે નહીં, મોટા મુનિવરને નાવે ધ્યાનરે. ૪

તે તુજશું રંગે રમે વાહાલો, પરમરૂપ નિધાનરે;
મહિલાંએ મનમાં ધર્યું, મૂંઝી હૈડાનું શુમાનરે. ૫

બૂધર સાથે લાવશું, તું મળીને અંતર ઢાળરે;
નરસૈયાયા સ્વામી વિના, તુંને કોણ લડાવે લાડ રે. ૬

ચાતુરી ૨૯ મી-રાગ દેશાખ.

દૂતી તહાં આવીજી, સુંદરીને લાવીજી. ૧

ચાતુરી ગવરાવીજી, મધ્ય મધ્ય નિશાણ વજડાવોજી. ૨

ધવળ મંગળ ગાયોજી, શ્રીજીએ મન ઉઠાવોજી. ૩

ઢાળ.

ધરણીએ ચંદન ઢળાવીયો, સોહાવીયો સુરત વીતાન;
ત્યાં પધરાવો પદમની, મુખ કરે તે અમૃત પાન. ૪

એણે સુભટ જીત્યો શામજો, તે ધરી હૈડામાં ધ્યાન;
સાહેલડી આનંદ પામી, દીધું કુંવરીને દાન. ૫

વલણ.

વહાલાજીને ધડાં પધરાવોજી; સ્તુત્ય કરતાં આગળ આવોજી. ૬

ઢાળ.

સ્તુત્ય કરતાં આગળ આવો, ને લાવો નવલાં ભોગ;
સજ યર્ષ નાથને રીઝવો, ફરી કરાવો જોગ. ૭

છત્રો જદુપતિ એણી વેળાએ, હવે થયાં જહુસનમાન;
સુંદરી મીનાય પ્રત્યે, મદમાતી દીસે માન. ૮

વલણ.

મળી સખી મેરલીએ રમાડોજ;
મોહામોહે લંભેરીને લમાડોજ;
સેહેરે મળ્યા મહાસુખ પમાડોજ. ૯

ઢાળ.

સેહેરે મળી ને મળી મહા સુહાગણુ, નિત્ય યોલતી અમૃત વેણુ;
સુખ લેતાં અમૃત ઝોડરી, તેને ઉધરતાં કરણુ મેણુ. ૧૦
ધન્ય ધન્ય નરસૈયાઓ સ્વામિ, ધન્ય ધન્ય સખિ સમવેણુ;
ધન્ય ધન્ય ભૂમિ ન્યાં પ્રભૂ વિલસ્યા, ધન્ય ધન્ય દિન ને રેણુ. ૧૧

ચાતુરી ૩૦ મી-રાગ દેશાખ.

પીઉજ પધરાવીયા ધર માંય, એ સુખ કહ્યુરે નવ જાય. ૧

ઢાળ.

જાય જામની રસ ભરી, રમણુ કરતાં રંગ;
વદન નિહાળ્યું વાહાલાકેરું, કૂલ્યું અંગેઅંગ. ૨

વલણ.

અંગે આનંદ ધણો થાય; વાહાલાજીને બીડી હૃદયામાંય. ૩

ઢાળ.

બીડીયો મેં લાવ આણી, ભૂપણુ અંગે સારીયાં;
સેજ રચીરે સોહામણી, નાનાં કુસુમ મેં આણીયાં. ૪

વલણ.

આણીયાં મેં કુસુમ અપાર, વાહાલાજી શું કરશુંરે વિહાર. ૫

ઢાળ.

વિહાર કરશું કેઠ લાગી, મેહે રાજરો કહાન;
સુરતસંગામે સ્થામણાશું, મૂઝી મન અભિમાન. ૬

વલણ.

અભિમાન તજુરે આજ, વાહાલાજીયુરે લોપી સધગી લાજ. ૭

ઢાળ.

લાજ લોપી કાજ સરશે, વાહાલોજી જરપર માહાજશે;
અધરે અમૃત પાન કરીને, અમરું અંતર ટાળશે. ૮

વલણ.

અંતર ટાળશેરે નાથ, પ્રેમે ધરીને ભરયું બાથ. ૯

ઢાળ.

બાથ ભરશે નાથ સાથે, થાશે રજની રણિયામણી;
પૂરણ પ્રીતે પીઉજી મારે, મનસા પૂરે અમતણી. ૧૦

વલણ.

મનસા પૂરણ વિશ્વાસ, વાહાલાજી શો ક્યોરે હાસ. ૧૧

ઢાળ.

દાસ્ય કરતાં હેત વાધ્યું, પિઉ સેજએ, પધરાવીયો;
નરસિંયામા સ્વામિ સંગ રમતાં, મારે અંગેઅંગ સોહાવીયો. ૧૨

ચાતુરી ૩૧ મી-રાગ દેશાખ.

આમળો સેજડીએરે સોહાપ; સ્થામાજી ઉત્તટ અંગ ન માપ. ૧

ઢાળ.

ઉત્તટ અંગે અતીધણી, અણે તે શીશ નમાવીયું;
વિનય કરીને વિલસીયો તે, વાહાલાને મન ભાવીયું. ૨

વલણ.

'ભાવીયું વાહાલાજીને મન, તે મુને કીધલો પ્રસન્ન. ૩

ઢાળ.

પ્રસન્ન પ્રેમદા પ્રેમ તારો, એમ બોલિયા ર મારાર;
તે મુને વશ આણીયો, તે બાણજે નિરધાર. ૪

વલણ.

રસ ભરી રઝીવાં નરનાર, રેણી કીધલો રે વિહાર. ૫

ઢાળ.

વિહાર કીધો મેહે ભાઓ, નયણે નયણ બહુ ધ્યા;
સ્થામ ને સ્વામિનીજનાં, રંગે રમતાં હૈડાં ગયાં. ૬

વલણુ.

વાલાજી હું તમારી દાસ, તમે તો પૂરી અમારી આશ. ૭

હાળ.

આશ પૂરી પ્રગટ પ્રીતે, એ સુખ કહું નવ જાય;
આશ અમારા મનમાંહે, આણુએ જદુરાય. ૮

વલણુ.

એમ કરતાં ઉઠ્યોરે જાણુ, વાલાજી તમે અમારા પ્રાણુ. ૯

હાળ.

પ્રાણુ અમારા તમે પ્રભૂજી, માન માયું કહાન;
નરસૈયાયા સ્વામિ સદા મુજને, રહેજે તમારું ધ્યાન. ૧૦

આતુરી ૩૨ મી—રાગ દેશાખ.

સદ્ગ સુહાગીરે નાય, વાલાજીએ સાલો મારો હાથ. ૧

હાળ.

હાથ મહીને હૃદયમાં; જીડી અંગે અંગ;
નયણે નયણુ તુરંગ વાધ્યો, શામળાને સંગ. ૨

વલણુ.

સંગ સોહામણી રે રાત, વહાલોજી વિલસેરે નાના ભાત. ૩

હાળ.

ભાત ભલીએરે વિલસીયો, મુર અતિ સંગ્રામ;
અધર અમૃત પાન કરીને, રંગે રમ્યો ચારે જામ. ૪

વલણુ.

સખિરે રસીયો યાદવરાય, એનું મુખ નીરખતાં મુખ યાય. ૫

હાળ.

મુખ યાય સાગર ઝીલતાં, વાલો વિલસિયો મુખ ધામ;
સેજમું રંગી રંગી ચામળો, તેણે કીધાં પૂરણ કામ. ૬

વલણુ.

સખિરે દામકેવ વિલાસ, વાલાજીએ કીધાં વિવિધ પેરે દાસ. ૭

ઢાળ.

હાથ કરીને હથું સર્વે, મોંધું તન મન ધન;
અવર કો વાહાલું નહીં, તમ વિના પ્રાણજનન. ૮

વલણ.

ચાલ સખિરે જીવન મારું કહાન, રંગભર રમી તજી અભિમાન. ૯

ઢાળ.

માન તજીને માંણીયો, સજી પુરણ ચણગાર;
સખિરૂપે નરસૈયો નીરજો, તે મૃધુજીનો વિહાર. ૧૦

ચાતુરી ૩૩ મી-રાગ ધન્યાત્રી.

હરી ઊર લીધણરે, પીધણે રસ ચારે નમ;
રનેહ ધરી વાલો સંગમ આવ્યો, હું વિલસી મુંદરશ્યામ. હરી. ૧
મુણ સખિરે મારા બોલ, સેજડીએ થયોરે આકમગોલ;
પ્રાણ પીઉં પ્રીત બાધી, મેં કીધણેરે રંગ કલોલ. હરી. ૨
અધરે ધરી કીધો પાન, તેણે ગયું મારું માન;
અંતર ટાળી એક જ કીધું, પાત્રી વર હું કહાન. હરી. ૩
એ ધન્ય ધન્ય મારો નાથ, અમને કીધલાં સનાથ;
નરસૈયે રંગની રેલમાં દીધી, હરી તાલી લીધી હાથ. હરી. ૪

ચાતુરી ૩૪ મી-રાગ દેશાખ.

આવોજ આવો ભલે પધાર્યાજી; બહુ શ્રમ કરીને હાર્યાજી. ૧
સકલ લોકને તાર્યાજી; સહુ કોયના તાપ સમાવ્યાજી. ૨
ચર્ણ પખાળી ચર્ણોદક લીજોજી; પૂજા કરીને દેવત કીજોજી. ૩
અંમ સોહામણું સુખ દીજોજી; કાંવક જે જે અમથી સીજોજી. ૪
બોલોછે મરડની વાતજી; અમારે તમ વિના નથી કો નાથજી. ૫
હું સર્વે તજીને શરણે આવ્યોજી; કહિ મનમાહે જે જે ભાવ્યોજી. ૬
યું કહું સામાજીનો મયકોજી; બોલ્યાં તાં બેહુ જણુ લયકોજી. ૭
આજ પછી ન કરે કોયે અયકોજી; નરસૈયો નાંખે નેહનો ભયકોજી. ૮

ચાતુરી ૩૫ મી-રાગ દેશાખ.

સાંભળ સખી તારા નવલ રંગ, વાલોજી વિલસીયો રજની રમતાં રંગ. ૧

ઢાળ.

પરગટ દીસે પદમની, તોરે ચંદન અંગોઅંગ;
તારાં મદલયાં લોચન દીસે, મુખ યોલ વયલુ તુરંગ. ૨

વલણુ.

મુરત સંગ્રામનરિ નયણુ; વસ્ય કીધો મહા મયણુ. ૩
તારાં હસી રણરિ કપોલ; તારું વદન કોમલ શશિતોલ. ૪

ઢાળ.

સખી તણાં વચન મુણીને, હુછી હરખ અપાર;
નરસેયાયો નાથ મળીયો, કીધલો વિવિધ વિહાર. ૫

ચાતુરી ૩૬ મી-રાગ ખિહાગડા.

સેજડીએ સોહાવતીરે, રમતી વાલાશને સંગ;
લાવે જાજતીરે, મન વાધો છે બહુ રંગ. ૧
કંચુકી કસણુ બહુ કસકસેરે, ઊરપર લેહેકે છે હાર;
હારમાં પુષ્પ અમૃત્ય છે રે, જે મુગંધ આપે અપાર, ૨
પિઉ સંગ વિલસતીરે, વદન નીરખી કરે અમૃત પાન;
ભૂજ બળ બીડીનેરે, ઊરપર લીધલો કાહાન. ૩
હારય કરતી ઉમંગી અજળારે, સખળ સનમુખ સ્યામ;
કોય કોય નવ ઓસરેરે, રંગ વાધો અતિ સંગ્રામ. ૪
ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણનેરે, ધન્ય ધન્ય નારી વિલાસ;
ધન્ય ધન્ય નરસહિયો નિરખતોરે, હરખતાં પોહોતી મનની આરા. ૫

ચાતુરી છત્રીસી સમાપ્ત.

ગોવિંદ ગમન.

રાગ સામેરી.

અવલિંચ છો અવિનાશ, કૃષ્ણ કૃપાળ દયાળ રે;
 તોય દાસાનુદાસ ગુણ ગાય, હોધ્યે વલિંચ વિશ્વપાળ રે. કૃષ્ણ.
 ઋષિપત્ની ઋષિ વચન પાળવા, મધુપુરમાં અવતરિયા રે;
 મેદિની મારણ મામા લયથી, ગોકુળમાં જઈ ઠરિયા રે. કૃષ્ણ.
 બક બધી તણાવત કલિ મર્દન, અગામુર કેથી માર્યા રે;
 પુરંદર પરમેષ્ઠિ ગર્વ ટાળિયો, જદુરાએ સંકટ નિવાર્યા રે. કૃષ્ણ.
 બાળલીલા દાણુલીલા લાલે, રાસલીલા જળલીલા કીધી રે;
 ગોકુળ કાર્જ પૂરું થયેથી, મામાને અવળી મત દીધી રે. કૃષ્ણ.
 જગ્ન મખાંતર મામાએ કાઢી, અકૂર ગોકુળ મેલ્યા રે;
 નિશાએ નંદ ધરે રથ છોડી, કૃષ્ણને મળિયા વેહેલા રે. કૃષ્ણ.
 તેણે કૃષ્ણનું ગમન કરાવ્યું, તે આકૃત માંય કરિયે રે;
 લકત કવિ રણે એક જણો, જેમ તેમ નરસઈ તરિયે રે. કૃષ્ણ.

પદ ૧ લું-રાગ મારુ.

જય અકૂર આઠ્યા જનમાં, જુએ ગોપ ગોપીનાં ઘેલાં;
 કૃષ્ણ મુખ નિરખ્યા કરે, જેનાં મન નથી મેલાં. જુએ.
 સૂતાં યેસતાં જાઠતાં, રમતાં જમતાં કરે કૃષ્ણ;
 બાળ રુએ કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહી, ન મટે કોની તૃષ્ણ. જુએ.
 નંદ જશેદા નંદન વિના, નવ લે અન્યનું નામ;
 કામ કામ ધામ કૃષ્ણજી, અવશેયે નામ રામ. જુએ.
 એ વિધ વાટે નિરખતાં, અકૂર લવને રે આઠ્યા;
 રથે રેવંત રૂડા જોડીયા, અકૂર કૂર સંદેશો લાઠ્યા. જુએ.
 ગોપિયોએ જઈ નંદને કહ્યું, મહારાજ કે રાજ પધાર્યા;
 અકૂરને નંદે જોળખ્યા, સામા લેવા સધાર્યા. જુએ.
 માન પાન સનમાનથું, અર્ધપાઘેરે પૂજ્યા;
 નરસંધ્યાના નાથે નિરખિયા, નિગ્ગે કાકા નહિ દૂજા. જુએ.

પદ ૨ જું-રાગ સિંધુડા.

અકૂર જે આવિયા, નંદને લાવિયા, હરિ ભલે આપ્યા કહી હાથ જોડ્યા;
કામ મુજ રેક શું, કોહોજ નિઃસંકશું, પ્રભુ પધારી મુજ પાપ છોડ્યાં. ટેક.
કૃષ્ણને સાન કરી, પાગ લાગો હરિ, કિંકર એમના કૃષ્ણ ભાયા;
લહીભડત જુદુરાઈ, તેણે સમે ત્યાંજઈ, માળાપના દેખતાં ચરણ સાહ્યા. અ.
તેજજળાહળયઈ, અકૂરની શુદ્ધ ગઈ, જેમ તેમ મન વશ કરી આશીશ દીધી;
ક્ષેમકુશળ પૂછિયું, સારું સુણી રુચિયું, પછે પોતા તણી વાત કીધી. અ.
રાયે જન્મ આરંભિયો, માટે હું આવિયો, દહીં દૂધકૃષ્ણ લઈ ત્યાં આણો;
નરસંઘના નાથ જે, લેજો તમે સાથ તે, કાલને કાલ, નંદરાય હાલો. અ.

પદ ૩ જું-રાગ ધનાશ્રી.

કૃષ્ણ જવાનું સાંભળ્યું ગોપિયોએ ન્યારેજ;
વાધ દેખી અગ્ન જેવી, તેમ થઈ સ્ત્રિયો ત્યારેજ. ટેક.
કોના સસરા સ્વામી પિતા બ્રાતા દુતાજ;
માટે “ગમેઝઝાઈ” ગઈ, ત્યાંથી સૌકો દુહિતાજ. કૃષ્ણ.
વળી ત્યાં ગોપ સખાએ મુશ્યું ગમનજ;
તિણે તો અકૂર મારવાનું કીધું મનજ. કૃષ્ણ.
ચેત્યા અતુર્ભજ ગોપ ચિત્ત જેહજ;
પુર પડો વજડાવી કશું કેણું નેહજ.* કૃષ્ણ.
એમ કરતાં કરતાં થઇ મધરાતજ;
અકૂર જોઈ દંગ થાય, નેહ* નાતજ. કૃષ્ણ.
નેહીને વોળાવી વિઠલ આપ્યાજ;
નરસંઘના સ્વામીને માથે પોહાવ્યાજ. કૃષ્ણ.

પદ ૪ ધું-રાગ કાનડો.

ગોપને શાંતિ થઇ પણ, ગોપિયો મન દુઃખ ધરે;
અપળ અપળા મધુપુરની, વશ વિઠલને તો કરે. ટેક.
લાજ મરજદા મૂકીયે પણ, હરિ ન જવા દીજિયે;
એમ રંગ તરંગ કરે ધણા, રમાનાથ વિણ કેમ રીજિયે. ગા.
જીવતિયો ને વાતો કરતાં, મધરાત્ય પીતી છે;
સાસુ નણુદી જાળ ભણુતી, વહુવારુ કેરી શું રીતી છે? ગા.

હવ વોણાં જોળિયાં તે, ખીજ ખીજ ધરે લઈ ગઈ;
 રાઈ રાધા ચંદ્રભાગા, ત્યાંની ત્યાં બેથી રહી. ગો.
 ધરે મઈ ગોપિયો સવે, પણ નિદ્રા કેા કરતી નથી;
 સ્વામી મારે આંખડલી કાઢે, પણ ડરાવી ડરતી નથી. ગો.
 દોઈખીકથી દોઈલાજથી, ધડી એક બેતો સૂઈ રહી;
 સ્વામી નરસંધના વસ્યો મનમાં, ચટપટી ચિત્તનિ નવે મઈ. ગો.

પદ ૫ મું—રાગ આશાવરી.

મા ખાપ ભરતાને જૂલાવવા, સ્વરૂપ સૂઈ રહી બાળી રે;
 વલુણાં ખીંચવા ઉડી શામા, મધરાત્રિ જવ કાળી રે. ટેક
 દોઈ એક દિવસનું વલુવે, તેને સાસુ લઢવા ધાતી રે;
 કેા બગબગે વાસીદુ કરવું, તે મધરાતે કરવા જાતી રે. સ્વ.
 દોઈ વદાણું વાયે ગાય દોવી, તે રાત્રમાં જઈ દોતી રે;
 તેમાં વચ્ચ સાટે ગાય છોડી, કૃષ્ણ વિરહે રાતી રે. સ્વ.
 કેા સેલે સ્વપાગ બાંધી, નિજ કુચને દોતી રે;
 કેા ભાજન અવળાં મૂકી, સોડ સામું નવ જોતી રે; સ્વ.
 કેા વાસીદામાં મુશળું લઈ, જઈને બાહેર નાખે રે;
 મારો મારો અકૂરને બાઈ, કૂરપણું જે દાખે રે. સ્વ.
 કૃષ્ણ કૃષ્ણ એમ કેહેતી જીઠે, તિમિર સોપાને પડતી રે;
 કેા પ્રભાત ગાયે મધરાતે, ગમે તેમ બડબડતી રે. સ્વ.
 આણી વિગતે પ્રભાત ગાતી, તે સુણીએ સહુ શ્રોતા રે;
 સ્વામી નરસંધ પ્રેમ નિરખે, ટગટગ ટસે જોતા રે. સ્વ.

પદ ૬ ઠું—રાગ પ્રભાત

વલુણાં વલોવતી દરણિયું નિરખતિ, પગની આપ પ્રભાત ગાતી;
 રાત પડી માસની શકે ખટમાસની, કેમે કરી નથી રાત જાતી. વ.
 રાત્રિને કાઢવા પ્રભાતને લાજવા, કૃષ્ણ ચરિત્ર સહુ ગાય બાળી;
 કપડી જે કાઢાનડો ધાવતાં પ્રાણુ જ હયોં, શકટાસુર ત્રાડિયો પાદ વાળી. વ.
 આપણે પકડતી સાંધી એ નાસતો, વળી કૂપ ત્રેઠ બહુ મર્મે લાખે;
 વાજરુ આરતાં વચ્છાસુર મારિયો, જેને નિગમ કિંચિત્ કહી ન દાખે. વ.
 કાલિ-મર્દન કરી આપણાં વસ્ત્ર હરી; કદમ જીપર એહ ચઢીય બેઠો;
 બ્રહ્માનો ગર્વ મહાવાનો મદ મનથી હયોં, આંજલિયા વૃક્ષથી નવ નેઠો. વ.

ગુણ ગણ એહના કુણ કહે દેહના, નિગમ જોવા નેતિ નેતિ જોલે;
નરસૈના સ્વામીને નિરખિ દુઃખ વામિયે, એહ ગુણ બિખમા એહ તોલે. વ૦

પદ ૭ મું-રાગ પ્રભાત.

ચંદ્રલાગા વચન-

સણ સાહેલડી, યદ સહુ ઘેલડી, કે તણો જોધ મનમાં ન લાગ્યો;
પુત્ર પતિ પરહરી ધરી હૃદયે હરી, કાસાયની પાસથી એજ માગ્યો. સણ ૦ ટેક-
કૃષ્ણ ન્યાં જાય ત્યાં મિષ કંઈ કાઢીને, જોતવાને સહુ જમ્યે ગોરી;
પૂઠે ફરિયે બાઈ આખરું સર્વે ગઈ, રાત્ર પરાં કરી કરોયે ચોરી. સણ ૦
એક દેહ એહની નિરખિયે નેહથી; ધારી ગુડ રાઈરા પિયુષ ભારી;
વરા કરી જોપિયો સર્વને એ વિધે, જીલે શુંનકાર દશ દીશ ધારી. સણ ૦
ગારુડી વરા કરે ગરુડના ભક્ષને, મૃગ સુણી ગાન તેમ જોપી હુઈ;
કૃષ્ણજી કૃષ્ણજી વદનથી ભાખિયે, વાસના જોપીની અન્ય મુઈ. સણ ૦
ડર નહીં કેસનો તેમ મા બાપનો, નિઘ અતિ યઈ પતિને ન ગણિયે;
આપણુ જેમયઈ જીવ સૃષ્ટિ સહુ તેમયઈ, કહો પછે કેતલો વાંકે બણિયે. સણ ૦
તરણુ છોકરાં ધરડેરાં વરા કર્યાં, જડ ચૈતન્ય વળી દેહધારી;
નરસંધો ચિત્ત ધરે શી વસે તો થશે, સલિલ વિણુ સૂકશે વેલ પ્યારી. સણ ૦

પદ ૮ મું-રાગ પ્રભાત.

રાધા વચન-

સાહેલિયો માહરી, વાત કરે જાહરી, તે તમે સહુ મનમાંય ધરજો;
નંદનંદન આવિયો મુને ધણું ભાવિયો, વચનથી બાંધી કહું મુને વરજો. સા ૦ ટેક-
વચન આપી ગયો વિસરી કંઈકે રજો, મેં પણ ચિદનથી ચોર પકડયો;
વિવિધ પેર પૂછિયું પણ એ છટકે અટ, મેં પણ આ વિધે ખૂબ જકડયો. સાહે ૦
વદને કાજળ કશું, હાર વિણુ હાર જશું, તાંજુત્ર લાગિયાં કંથ મારા;
આંખે ઊજગરા, અંગ આગસ લય્યાં, તો કહે ગયો ન્યાં હુતા જ વારા. સાહે ૦
એ રાખે સૂણી મન માંજ ધૂણી ધૂણી, એ સાથ જોહ્યાનાં નીમ લીધાં;
માંડમાંડ એમ કર્યું એણે નક્કી ધર્યું, મુને મનાવાતણાં ફેદ કીધા. સાહે ૦
હાવ ભાવ કટાક્ષ મુરલી ધણી વાઈવળી, સખિની સાથ મુને કહેણુ કહાવ્યાં;
મેં કંઈ નવ ધર્યું ગમતું મન વશ કર્યું, ફેદના ફેદ બાઈ કંઈ ન કાવ્યા. સાહે ૦
એક દી નીસર્યાં માટ માથે ધર્યાં, દાવ જોઈ એણે કુંજે રોક્યાં;
કુંજ ગણિ માંહિ સતાર્થ હું સસુંદરી, જે થકી ઈણે નવ અવલોક્યાં. સાહે ૦

રહી, સંતાઈ જહીં દેતકી કેવડે તહીં, એકલો આવિયો છનોમાનો;
 પોકાર પોરે રહી કરિયો આણી વિધે, મેં નહીં ઝોળખ્યો એજ કાહનો. ૨
 કેવડા ઉપર કાલી જશો સર્પ એ, અલિ અલિ સર્પ એમ શબ્દ સુણિયો;
 અંગ ધ્રુજ ગયું કેશ વિખરઈ ગયા, શરિર સારે પરસ્વેદ વણિયો. ૨
 નાસતાં નાસતાં હું પડું આખડું, ત્રાસ પાળી ધણું મન માંહી;
 વડાઈને વિસરી હે કૃષ્ણ! કૃષ્ણ! બચરી, ગોપીનો નાથ મેં નિખ્યો ત્યાંહી. ૩
 વાલો દડખડ ધોડિયો મુજને આલિંગિયો, ડર નહીં ડર નહીં એમ ભાખ્યું;
 નરસંધના નાથનું કપટ કળી ગઈ, તોય બાઈ હેત એનું એ જ રાખ્યું. ૩

૧૧

પદ ૯ મું.—રાગ રામખી.

આ વિધે કૃષ્ણ ચરિતનાં, ગાય મધરાતે પ્રભાત;
 વિરહે કૃષ્ણ કૃષ્ણ ઉચરતી, જીએ બહાણું વાયાની વાટ. આં ૮૬.
 જને કા સામાન્ય સ્ત્રિએ ગાયતો, મધ્યરાતે પ્રભાત;
 ત્રાસનાં માર્યો ઉઠે પંખીડાં, રાધા, સ્વરની શી વાત. આં
 વૃંદાવનનાં વિદગમ વિલાસિયાં, નિત રડાં સુણતાં ચરિત;
 તે શબ્દ સુણી કેમ શાંત રહે, થયેલાં અંગ સર્વ પવિત્ર. આં
 પંખી માત્ર નહિ પણ પશુ જાગિયાં, સુણી સ્વામિની મુખવાણ;
 ત્યાં સ્થિર જમુના લાગી ડાલવા, સ્વર થયો જળચરને જાણ. આં
 સ્વર સુણિયો સૂરજ દેવતા, પાળા ધાયા કરવા પ્રકાશ!
 સ્વર સુણિ રે કમળ ખીલિયાં, ઉપન્યો પોયણીને ત્રાસ. આં
 ઘુવડ રે ગલારાઈ નાચિયા, નાડી નાથ પ્રથમ ખાનાર;
 આમાચિડિયાં ચીખડી નાશી ગઈ, પંખીયે મૂકયા ગોળવા બાર. આં
 શિયાળુએ શબ્દ છોડિયા, મીઠડાએ મૂકી શીકાર;
 સૂર્ય વિણ સિંહ નાશી ગયા, ગયાં વાઘ વરુ તેણી વાર. આં
 માંકડ ચાંચડ રે ભૂખ્યા રલા, મુકિયો મચ્છરે શોર;
 આ વિરહી આણી રે જગ્યાં ઉઠ્યાં, ન જગ્યા જાણી નંદ કિશોર. આં
 દૂરિ જગાડવા આવી ગોપિયો, પૂછ્યો રાધાને સમાચાર;
 બાઈ જીજને દૂરિ અલ્યા હશે, તારા પ્યારા નંદકુમાર. આં
 રાધા કહે હું પણ બાઈ તમ જશી, નશ્ટ નથી દીઠા નંદલાલ;
 સખી નિશ્ચે હવે તો ઉતારિયાં, નરસંધના સ્વામીએ બહાલ. આં

પદ ૧૦ મું.—રાગ ગોડી.

પ્રભાત જાણી પંખીડારે ઉઠ્યાં, કાક કરે ત્યાં કાકા રે;
પપૈયા તો પિયુ પિયુ ઝંખે, શુકા કૈ કૈ કરે વડ ચાખ્યારે. પ્ર૦ટક.
મોર ટોકાર કળા કરે સુંદર, આંસુ વહે ઢેલ વીણે રે;
પલાશપર રડા પોપટ બોલે, કાપલડી ટઉકે સ્વર ઝીણે રે. પ્રભાત.
અકચક કરતી અકલિયુ આવે, જાણે વિયોગ તો ભાગે રે;
ખુશ ખુશ ખુશ ખીશોકલી કહેછે, રાધાને રુકુ ન લાગે રે. પ્રભાત.
વાછરુ ભાં ભાં શબ્દ જ ભણતાં, ગાયો બાંબાં શબ્દ બોલેરે;
શીતળ મંદ પવન સુવાસિત, વામાવચ્ચ ઉડાડી ડોલેરે. પ્રભાત.
તે દાણે તો જાગિયા અકૂર, જાણે ભઈ ગયો ભોર રે;
નરસંઘના સ્વામિ વિષ્ણુ ન જાણે, કે છે ગોપિયોના શોર રે. પ્રભાત.

પદ ૧૧ મું.—રાગ ગોડી.

અકૂર ચિંતા કરતા જાગ્યા રે, હરિ દર્શને તાપ તો ભાગ્યા રે;
શોર બકાર અતિ સુણિયોરે, જાણે વેદપાઠની લાગી ધુનિયો રે.
નક્કી પ્રાતઃકર્મ તો ચૂકુરે, કેમ આજસ જતું નથી મૂક્યું રે;
શોર બકાર તો રૂડો થાયરે, કેમ અજવાણું ન જાણાય રે;
એમ વિચારી ઉઠી ફાંફાં મારે રે, ઝીણો શબ્દ સુણ્યો તેવારે રે;
હે કૃષ્ણ! કૃષ્ણ! તમે જીંઠો રે, અમો અજળાધર કાં રૂઠો રે.
એમ વારા ફરતી ભણતી રે, સાસુ સસરાની લજ્જા ન ગણતી રે;
વળી એકે કહે કૃષ્ણ જો આવે રે, તો આપણું ધાર્યા શવે રે.
એમ વિચારી દ્વારમાં જોતી રે, વળી તઈડ જોઈ સંશય જોતી રે;
ભીતે જાળીને, માટે મરે મોતી રે, તઈડા મોટી નહીં, કહી રોતીરે.
એવે અકૂરજી તો આવ્યા રે, પડયા પડયા ગોપીને ભાવ્યા રે;
આવી દ્વાર ધોકેયું અકૂરે રે, નરસંઘ સખિયે જાણ્યો સુરતશર રે.

પદ ૧૨ મું.—રાગ દેશાખ.

અકૂરે દ્વાર ઉઘાડ્યું રે, સ્ત્રિયોએ જાણ્યા સુંદરસ્યામ;
બાર દ્વાર રોડી વળારિ, શકે સંતાપ્યા ધનસ્યામ. અ.ટક
અકૂરે આંખ્યો ચોળતારે, નીકળિયા દ્વારની બાહાર;
અધારાની ખાધી બે જાણી રે, મહિયારીએ જાણ્યા મોરાર. અ.

અસંખ્ય ઇંદ ગોપી તણાં રે, તેણે ધરિયા શર અફર; .
 ગોપી કહે હરિ આઘ્યા દાવે રે, લીજીએ રસ હવે ભરપૂર. અ.
 એમ બોલી મનમાં ડાઘી રે, અફર પકડિયા તેણિ વાર;
 સ્પર્શ મુખ માટે આધ્યા રે, હાથ પગ શીર કેશ અપાર. અ.
 નયમ કીડિયો કીટને પકડે રે, લમ અફર વીંટી લીધા;
 કુન્નમાં લઈ જઈએ ચાલો રે, હવે મનોરથ સીધ્યા. અ.
 અફર કહે નાય નાય કૃષ્ણ રે, અઅફર રરર રે બોલાય;
 શકે હશે સર્વ પિશાચણી રે, એથી ભક્તને દુઃખ ન થાય. અ.
 શું હશે સ્ત્રિયોનાં ઇંદ આ રે, મહી કૃષ્ણ કૃષ્ણ સંભળાય;
 મથુરાં માંહે મેં મુણિયું રે, કૃષ્ણની સખી ગોપિકા ચાય. અ.
 અરે જો કદી એમ હશે રે, તો નિશ્ચે તજીશ હું પ્રાણ;
 ભગવાન ભોગ જે ગોપી રે, તિને કેમ પરસે પાપી પ્રાણ ! અ.
 એમ ધડભાંજ તો કરતા રે, દીનપણે મૂકા મૂકા ભાષે;
 કિકરનો કિકર હું કૃષ્ણનો રે, યડ મુઠી વળગો કાં શાષે. અ.
 ગોપી કહે છેલછખીલા જાણું રે, પછે હમે કિમ ચૂકું;
 નરસંધ્યાના સ્વામી તમને રે, જાવા મરતાં લગ નહિ મૂકું. અ.

પદ ૧૩ મું.-રાગ સિંધુડા.

બાઈ હું હરિ નથી, કહું છું તમને કથી, મથી મરો શીદ તમે તોય મથી;
 મૂકા મૂકા મુને, પીયુષ નહિ ગરલ છું, ધિછો હરિને પણ હું છું પંથી !
 ગોપિયો કહે મુખે ગરલ છે રહ્યું મુખે, દુઃખે પી રીઝિયે શીવ રીઝયા;
 પ્રભુનું કામ નહિ પંથ દેખાડશે, વારી મથિયે તેમાં શીદ ખીન્યા.
 અફર બોલે પણું, નવ કેા મુણે તે તણું, બપ્પું દીન રૂપ હરિભક્ત કેરું;
 સ્થાપ મારી હરિ, કરો નહિતો નિશ્ચે મરું, હુંને બિગારો તમે યદન હેરું.
 બરડેલું બંસીધેરે મુણિયું રાધાવરે, કરે રખે દેહ મુજ ભક્ત તાંજ;
 નિદ્રાને પરહરી જાતું મારે તહીં, બાંધી આવું પાણી પહેલી પાજ.
 ભક્ત દુઃખ મન ધરી સંકટ કાપ્યું હરિ, કરી કૃષ્ણની દેહ અફર બદલી;
 અફર જઈ મુકિયા ભવન નદજ તણે, કુન્નર રૂપ ચર્ધ મરદી કદલી.
 હરખી તવ ગોપિયો હરિ અક લઈ આપિયો, રોપિયું બીજ પછે ગ્રેમ કેરું;
 નરસૈનાનાથ કહે વેહેલા વેહેલા આવશું, વચન દીધેલું અમો નહિ જ ફેરું.

પદ ૧૪-રાગ સારંગ.

ગોપિયો કહે ઝાળખીએ ભગવાન, ન કે ભાગ સાચો આખે વાન;
 મૂળે જીભ ચર્મની તમારી, હરિ નિચે કપમ ચાપ અમારી.
 તમારે હાસ હમારે હરિ ત્રાસ, જાઓ અમ મારી કરો ત્યાં વાસ;
 જો કથન નહિ માનો કમળા કંથ, તો સ્વમનીનો ઉઘાડો પંથ.
 મૂકા મધુપુર માધવ જાવું, તમે અહિં જોસો અમે કંઈ કહાવું;
 અમ મૂર્ખની ચાતુરી નરજો, એવું કહાવું જો હરિ હૈડે હરજો.
 ન લાગે નંદને કંઈ જોડું, અકૂર માને તમારું વચન મોડું;
 જાવું એવો હોય દહાવ, કરીએ જમપુરીમાં પડાવ.
 કૃષ્ણ કહે એક દિમાં અમે આવું, અશુભ મા જોવશે તમે આવું;
 જવ મરજી નહીં તવ નહિ જાએ, એક દિ જવાઘો તો કરમરી કહિયે.
 મેં મધુપુર નથી નિરખિયું, માયિક વચન મુણીને મન પ્રિયું;
 જવ જીવણ વેહેલા આવજો, આણી વિષે ત્યાંથી લાવજો.
 સાડિયો કટારિયો મોળિયાં મંગાવે, કસો કાંસકિ કુમકુમ જોને જો લાવે;
 લાવજો કાળજી રમે કરતા કાળું, અમે ગોરસ મિષે આવી ભાળું.
 કૃષ્ણ કહે સર્વ લઈ અમે આવું, હવે જાવા છો ચયું અજવાળું;
 ગોપી કહે 'જાઓ' એમ ન જોવાય, હરિકહે એમને એમ જાવુંથી ચિતાય.
 સ્ત્રીયો કહે શાણપણું અમે જાણું, કહો તમ વિરહે ધીર કપમ આવું;
 હરિયે વિચાર્યું અહિંથી ન જવાય, કરું કંઈક હું રડો દાય.
 હજવે રહી ગોપીકાને કહ્યું, પેલા નંદજી આવે તમે લઈ ?
 નંદ નામ મુણી ચોદિશ જોતી, નહિ નહિ કહી વળી સંશય જોતી.
 હરિ કહે આવે નાકી મમ તાત, જુલો ગોપી માની ખરી વાત;
 સ્ત્રીએ નંદ માની લજ્જા ધરી, નરસહૈની સ્વામિ નાહો મુઠિયો કરી.

પદ ૧૫ મું.-રાગ મારું.

ગોર લયો જાણી ભગવંત નાહા, તે ગોપિયોએ જાણ્યું રે;
 એ રસિયો કેમ રસ મૂળી આવે, વૃથા જોલે શાણું શાણું રે. બો.ટક.
 ચાલો આપણુ ઘેર જાએ, નહિ તો વળી અરિડાં પીડે રે;
 રાધા કહે બાઈ વહેલાં સર્વઆવો, વાટ રાકિયે ધીર ધીર રે. બો.
 એક દિવસ જો સર્વ દુઃખ સાંખો, તો પછે અતિ સુખ થાશે રે;
 થોડાં હૃદય તો જાશે જુલાવી, બાઈ કપટી વિઠલો બહારો રે. બો.

જળ ભરવા જળએ એમ કરી આવો, બેડાં સાથે વરેકું લાવો રે;
 વધુ દરશે તો સહુ મળી બાંધું, વેહેલી આવ્યે બહુ ભાવો રે. ભો.
 આ આવી કહી ચાલી ગોપિયો, જોઈ સામુ લલવા ધાતી રે;
 ભર્યું પાણી તથા ઢોળી વહુવર, સુખ્યું ન સુખ્યું કરી જતી રે. ભો.
 હવે નદે ગામમાં સાદ દેવડાવ્યો, મધુપુર જવા સહુ હાલો રે;
 ભોર ભઈ ગયો રાગ રીસારો, 'સજ' અકૂર ઉભા ભાળો રે. ભો.
 રાકટ બાંધી રધી સજ દરિયાં, સર્વે થયા તૈયાર રે;
 રામ કૃષ્ણને કહે ચાઓ વેહેલા, તો કહે હાં ચી વાર રે. ભો.
 હરિ માયા બળ અતિ અગાધ છે, અકૂર રાતનું ગયા ભૂલી રે;
 માધવ માયામાં મોટા મુનિવર ભૂલે, નરસિંહ કહે જીવો ગોપી-ભૂલી રે. ભો.

પદ ૧૬ મું.—રાગ કાનડો.

ધરડેરાગોપ સજ ચર્ધ આવ્યા, આવ્યા બાળક વરણાગી કરતારે;
 મુંદર પટકાએ કમરો રે બાંધી, ગાંડયો વાળી છોગાં ધરતા. રેક.
 માયાં માહે તેલ લગાવ્યાં, પછે વાંકી શીખા વાળે રે;
 કડિયો પેહેરી શીરપેચ બાંધી, કેવો દીપ્ત કહી નિજને ભાળે. ધર૦
 કરણે કુમ્ભ વિધ વિધ ધાલે, શીર માહે ધણું ખોસે રે;
 ગડિયો હસ્તે ચાલે વાંકા રસ્તે, જોઈ રાધા ભરાય રોપે. ધર૦
 એક એકથી અતિ વાંકા ચાલે, વળી ચાલતાં અંગ તપાસે રે;
 મનમાં જાણે હું સૌથી રુડો, ધણું હરખામ પ્રલડાની વાસે. ધર૦
 રામ ચમ ચમ મોજડિયું ખાલે, ઊઠે મૂકેલાં છોગાં રે;
 રાવન માતા એમ મન ધારે, કયાંથી મધુપુરમાં આવાં લોગાં. ધર૦
 હિ ઉપનંદ વૃષભાણુ આવ્યા, વૃદ્ધનાં આવ્યાં મળિ રોળાં રે;
 ધા રાણી કહે મહેતાનો સ્વામી, કોણે વૃજ વાસી ભોળાં. ધર૦

પદ ૧૭ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

માલો વેહેલા ચાઓ વેહેલા ચાઓ, એવા શબ્દ સંભળાયજી;
 જે શબ્દ સુણી શ્રવણ રંધ કૂટ્યાં, રાધા રાણી અતિ કમવાયજી. રેક.
 હું કરવું તે નિશ્ચે ના સૂઝે, લજ્જા મૂકી ક્યમ સળાયજી;
 રવને નિશ્ચે મનમાં એવું, ન મળતાં ભૂલાવી જાયજી. ચાલો.
 વાપણો પણ એ સખી નિશ્ચે, જો કદી એ વાહાયજી;
 એને અરથે તજવી કાયજી. ચાલો.

એક કહે અણિ ખજર કરે કે, અમને મળજો વજરાયજી;
જે ન મળો તો લજ્જા છોડું, વળી નહીં નહિ રહેવાયજી. ચાલો.
રાધા કહે લાભ એને જણાવું, પણ લખાય કે ન લખાયજી;
સર્વાનુમતે લખવું નિથે, રાધા લખે ગોપી હરખાયજી. ચાલો.
કમળ પત્રપર સ્વામિની લખે, ત્યાં ગોપિકા દોત રહાયજી;
પત્ર લઈ જનાર ન કોઈ, ત્યાં નરસઈ સખી સજ થાયજી. ચાલો.

પદ ૧૮ મું-રાગ રામઝી.

નરસઈ સખી સજ થઈ નીસરી, હસ્તે ધરિયો છે પત્ર;
જઈ તે મળી જહુનાથને, વાટ જુએ ઉભી સર્વત્ર. ૮૬.
ફૂલ્યુ રામ બે સજ થયા, મધુપુર જવાને કાજ;
એવે દૂતીએ લાવી આપિયું, પત્ર લીજીએ મહારાજ. ૧૨૦
કમળે કમળ પત્ર હરિયે ધર્યું, વાંચવા માંડ્યું સ્વામ;
પૂજ્ય સ્વામી નવ વીસરું, એક ધડી તમ નામ. ૧૨૦
અમો અણુધ અળળા શું લખું, છો સર્વત્ર ધનસ્વામ;
કરગરી લખીએ કિંકરી, જાઉં જમડાને ધામ. ૧૨૦
વળી નિથે મનમાં કર્યું, આવું જાઓ તે ગામ;
વધુ લખું શુરે વિટલા, મુઆ દાથ ન કરે કામ. ૧૨૦
થોડે ધણું કરી માનજો, રખે ધારો ખોટો દમામ;
નરસઈને સાથે લઈ આવશું, જ્યાંહાં કરગો વિશ્રામ. ૧૨૦

પદ ૧૯ મું-રાગ બિહાગડો.

દૂતીને દયાજે મોકલી, જાઓ અમોરે મળશું;
ધરડેરા ધરેરે જરો, અમો ફુંજની વાટે વળશું. ૮૬.
દૂતીએ જઈને ત્યાં કહ્યું, પણ કહે વિશ્વાસ ન ધરિયે;
ધરેડોનો મારગ રોડીએ, હરિ મીલી જાય તો મરિયે. દૂતી.
અવિનાશે ઉઠ્યા અઢી નિરાખ્યું, ત્યાં દીડી વ્યૂહ રચના;
જણે તપાચા પંથી ઉભીઆં, કુધાર્યો ઉભાં અસના. દૂતી.
એવે નંદરાયે કહાવિયું, લાઈ રથમાં બિરાજો;
ગાંડકલી રથમાં ધરી, બેઠા બેઠા રે સાજો. દૂતી.
કદાન કહે પિતા વાર નહીં, માતાને મળી આવું;
ધીમે ધીમે આવતા થાઓ, અમે અટપટ આવું. દૂતી.

આતંતાં વાર થાય વૃદ્ધને, આયતા યાચ્છા તાત;
નરસંધના સ્વામીને નદછ કહે, વેહેલા આવો બે શ્રાત. દ્વિતી.

પદ ૨૦ મું-રાગ દેશાખ.

હરિયે પિતાને વળાવિયા રે, જઈ માતાને મળિયા નાથ;
એક હસ્ત હસ્તે મ્હી રે, બાઘ્યાં જશોમતી હરિની સાથ. ટેક.
લાડકડા વેહેલા પધારજો રે, ઉઝંકળ નવ યાશે રે દયાળ;
નહિ રાજ તહીં આપણું રે, વહાલા નવ લણિયે કોને માળ. હરિ.
મુખ મધંક નિરખ્યા વિનારે, હુંતો ઘેલી ચપરા મારાર;
હરિ વેહેલા વેહેલા આવજોરે, મારા પ્રાણુજીવન આધાર. હરિ.
શુભ કામે જાચો હરિરે, તોય હુને થાય અપશુકન;
મુજ નિર્ધનને એક દિકરો રે, મારું જીવન જગજીવન. હરિ.
મિટ મેળાવો ક્યારે થશે રે, ક્યારે નરખીરું રે વદન;
કાલે નંદ રહે તોય આવજોરે, મારું દુઃખડું જાણી સદન. હરિ.
કાજળ ટપકું રમે ભુંસતા રે, તેમાં લાંછન નહિ અવિનાશ;
એમ કહી જનની બેઠિયારે, હ્રદે લઈ કીધું મંદ મંદ હાસ. હરિ.
જશોમતી કહે બળરામને રે, કરજો કૃષ્ણ તાણું તું જતન;
એમ કહી આંખલડી બારે રે, જાળવજો રક્તણું રતન. હરિ.
ક્યામળા તું મુખે કહે રે, ક્યારે આવીશ મારા પ્રાણ;
સમય ગયે નિશ્ચે મરું રે, તુજને બરડી બરડી જાણ. હરિ.
હરિ કહે વેહેલા આવું અમેરે, તમે ચિંતા ન કરશે માય;
લક્ત નરસંધો એમ લણે રે, ડગી માને આજ્યા વજરાય. હરિ.

પદ ૨૧ મું-રાગ સારંગ.

આહિના ભાર વાળી ગાયો રે, મોટા ખૂટાચે હરિ શર્ણુ સાયોરે;
ગાયોચે જાવાનું જાણું બ્યારે રે, મોટા હિસારવ કીધા તારે રે.
તોડી વરેડું ગૌરાળા ફેડી રે, નીકળી ગાયોની ધણી જોડી રે;
ઘેતુ ગ્રેમ નિરખિયો નાથે રે, પેઠા ગૌરાળામાં અકૂર સાથે રે.
આવી ગાયોચે ગોવિંદ ઘેરવારે, હરિયે વારા ફરતી કર ફેરારે;
અશુધી ચોધારે અશુ ખરતાં રે, બાંધ્યાં શબ્દ વાછરું કરતારે,
જાણે ગાયો તેમજ લણતી રે, લેઈ જાવાના શબ્દો સુણતારે;
ન જાવા દેવા એવું દીસેરે, હિસારવ કરી માંહે માંહે હિસેરે.

હરિએ જનનીને ત્યાં બોધાવીરિ, જસોમતી બેઠી બેઠી આવી રે;
 બોલ્યા હરિ મુખથી હસીરિ, આવી જોઈ લેઆ ગાયો જસીરિ.
 કાળી કાળરી બોડી બોડીરિ, ધોળી પીળીની રૂડી જોડીરિ;
 હસકી ખગકી પોષણી રાતરિ, ગોમતી દિલવી રખે કંઈ જાતરિ.
 તેનાં વાહરુ સધળાં જોજોરિ, ગાયને કેહે કાલે ન આવું તો રાજોરે;
 કમળ કર પીઠ બિપર ધરીરિ, ગાયો રીઝી નીચ્યા હરિરે.
 ઉંચી ડોક કરી કરી ભાજેરે, હરિને જોતાં ગાયો ન્યાજેરે;
 અદર્શ થયા જયારે દયાજરે, નિરાશી પડી ગાયો તતકાજરે.
 રામ કૃષ્ણને જાતા નિરખીરિ, રોહિણી બોલ્યાં રામ શું હરખીરિ;
 વસુદેવને મળજો વીરારે, ધીરા રહી આમ કેજો હીરારે.
 મારી માતા છે ત્યાં મુખીરિ, અહિં રહું તમારી હોય સ્થીરિ;
 એમ બોલી દુઃખ હલે ધરતીરિ, સ્વામી દુઃખ સંભારી ધણું રડતીરિ.
 મહેતાનો સ્વામી બોલ્યો તે વારે, એમ દુઃખ દૂડીયું નિરધારે.

પદ ૨૨ મું-રાગ ગોડો.

માતાની આજ્ઞા માગી પળિયાં, ન નિરખ્યા કે સૌ ધરણે ઢળિયાં;
 અકૂર જોઈ જોઈ વિસ્મે થાય, આતો પ્રેમ કેવો કહેવાય.
 પશુ પંખી નર ને નારી, ઇચ્છે હરિને જાડ પાન વારી;
 ધન્ય ગોપ ગોપીને સર્વત્ર, બાળ પ્રેમ બધ દીસે અત્ર.
 જોવા લોક તેવી હરિચેષ્ટા, છે બે બાળ બિપર રૂડી નિષ્ટા;
 હશે એ બાળક કે હશે હરિ, એમ પ્રાંતિ અકૂરે ધરી.
 રથ જોઈ નમ્રવાસી હરખાય, શુભ થાય કે સદુ મુંઝાય;
 સંદેશા સાંઈ કરતા કરતા હરિ, ચાર ધણિયે નમરી પરહરી.
 ભાગ્યે ગયા જ્યારે ભગવાન, કાળી ગોરી નારી ભીને પાન;
 બૃહ રચના રચી સદુ બિબી, જોણે માત સામુને ધણી દૂબી.
 બે કાશ લગ આડી સાત દાર, કાષ્ટવાળી ઉભી લારો લાર;
 હરિ દેખી ખુદી ધણી યર્ષ, રાધા બિબી જોની આજસ ગર્ષ.
 તારા માહિ જેવી ચંદ્રાન્તિ, ચપળ ઉજોરી રહિત જોરી ધાન્તિ;
 અકૂરને પૂછે નરસંહિા સ્વામી, રાની દાર દીસે કાકા સામી.

પદ ૨૩ મું-રાગ કાલેરે.

અકૂર કહે હું નવ બાણું પંજુ, બિયો જેનું કંઈ દીસે;
 રકડક જોઈ રહી આપણુ સામી, જોઈજોઈન ધણું દીસે. ૨

દ્રુપદ કહે મુણે કાકા મારા, લૂટવા સર્વે બીબી;
 ધન નહિ પણ તન મન લૂટે, તમે જોજો કાકા ખૂબી. ૨૫૦
 રથ હાંકવામાં કુશળ મુણિયા, તેહ ખરું કે ખોટું;
 આ લૂટથી ઉગારો કાકા તો, ન જોઉં તમારુ જોડું. ૨૫૦
 અકૂર કહે હરિ શું ઈમાં મોડું, જોત જોતાં રથ લઈ જઈયે;
 અકૂર પણ સારથીએ કૂર છું, વખાણ વધુ શું કહિયે. ૨૫૦
 હરિ કહે અતુરાર્થ દાખવો, જોજો રખે કોઈને લાગે;
 ક્ષમકુશળથી રથ લઈ જાઓ, સીંદૂર નવ લાગે. ૨૫૦
 અમારે ગોકુળમાં વસતું, દહારો રાત ઇમની સાથે;
 માટે વાળ્યા ભાગા બીહું, ઇમ ઉતપાં મેહેતાને નાથે. ૨૫૦

પદ ૨૪ મું-રાગ મારુ.

અકૂર કે બની આંચ ન આવે, ને જાણ જીવજીવ રથ;
 પળ વિપળમાં પેલી પાર ઉતારું, તો જાણો સારથી સમરથ. ૨૬૬
 રાશજ ખેંચી આબક મારી, ઘોડાને સજ કરિયા;
 અકાકરે રથ ફેરવ્યા રે, ઘોડા ધણું ચક્ર ફરિયા. ૨૫૦
 ઘોડા પાછળ ગોપી ફરિર, દસ વિશ તેમાં ચેતી;
 તે હાર વળી બીબી સર્વે, પોશી પોશી ઉગારે રેતી. ૨૫૦
 અતુર સારથી રેવત તેવા, રેતી થકી કેમ બીબે;
 ભકતો ભાળો જીવજીવને, સતને વિધ વિધ દૂભે. ૨૫૦
 મહાસાગરને મળવા જેવી નદિ, પૂર્ણ ત્વરાએ ચાલે;
 ઉડતો પવન વેગે હારે તેને, અબળા ગોપી શું ખાળે. ૨૫૦
 પાછળ મૂકી જાણે અબળા, અકૂર હરિ અતે ભાળે;
 અબળા સબળા થવા ઇચ્છે, પણ તે બળ શું દાળે. ૨૫૦
 હરિ કહે તમે રથ હાંકો, જુઓ દોડતી આવે;
 નારિયોથી મૂકાવી લેઈ જાઓ, તો સારથીપણું લાવે. ૨૫૦
 મહા વેગમાં રથ ચાલ્યો જાણે, અકૂર મન પ્રલાયે;
 વીશ સખી દોડેને લાળે, અલિ હરજી શું હુલાયે. ૨૫૦
 જીવ જાણ તો જાણ લલે પણ, જીવણ ન જાણા દધિયે;
 મુખ્ય સ્વામિની આગે દોડે, તેની ત્વરાને શું કહીએ. ૨૫૦
 દોડતાં રેતી ને ઉડતી તે, દોડ્યા આગળ પાછી પડતી;
 ક્ષત્રીની ઘોડી જોડી કરું કેમ, વેગે તાજજી કંઈ આપડતી. ૨૫૦

પકડો પકડે કહેતાં પકડ્યો, કાચે રાશ પરાણો ને હાથ;
 તોય રથનો વેગ ન મટ્યો, હરિ કહે હાંકી લ્યો એમને સાથ. ૨૫૦
 એવે રાધાને એક મત સંજી, તણાતાં ચક્રની ખીલી કાઢી;
 ચક્ર પડ્યે રથ સારથી પડ્યો, હરખી બોલી વીશ જણી ત્રાડી. ૨૫૦
 અકૂરને મારે બાંધા પછાડે, બે વીર કુંજે લીજે;
 અખળાએ બળવંતા પકડ્યા, નરસહિયો ધણું રીજે. ૨૫૦

પદ ૨૫ મું-રાગ નરીની દશી.

મારે બાંધા શખ્દ કરતી, પાંચ સાત ગોપી ધાર્ધ;
 રથની જિષે રાશે બાંધ્યા, વસુદેવના જે ભાર્ધ. ૨૬.
 પછે મધપુડાને મણિ વીટિ, તેમજ બંને વીટ્યા;
 મરું પણુ જાવા ન દેઉં, કે ન દીઠા હુદેના ધીટ્યા. મારે.
 રથ દોડાવી જાવા ધાર્યું, પણુ કેમ જાવા દીજે;
 મારીને જાવું હોય તો જાજે, આણુ દાન તો હરજી લીજે. મારે.
 કૃષ્ણ કહે તમે દુઃખ ઘો ઊં, પણુ અમે કાલે આણું;
 હમણાં નિશ્ચે જાવા દીજે, વાર થયે પિતાને ન જાવું. માંગે.
 ગોપી કહે જીવ જાયે તો જાયે, પણુ જાવા ન દેઉં;
 કુંવરજી કુંજમાં લેઈ જાઉં, ફેલન ચુંબન અધરામૃત લેજે! મારે.
 કૃષ્ણ કહે રથમાંથી પડ્યો, તેથી પગે મુજને વાગ્યું;
 અદ્વીતી ઉઠાય નહિ મારાથી, ભુજ્યા આ પગે લાગ્યું. માંગે.
 ગોપી કહે કાઢો તે વાહન લાવું, પણુ તમને લઈ જાવું;
 મહેતાનો સ્વામી વિચારી બોલ્યો, હાથી હોય તો આણું. મારે.

પદ ૨૬ મું-રાગ સામેરી.

ગોપીયો કહે હાથીજ જોઈએ, લ્યો હરિ આ રસો હાથી રે;
 રાધાએ રચના કરી મુંદર, હાથી કીધો સખી જે સાચીરે. ૨૬.
 ચાર સખી ચાર પાદ ચર્ધ, બે ઉદર ઠામે સૂતી રે;
 પેટ પોત્ર કરવા બળે બાલુ, એમ એક એક તો ખૂતી રે. ગો.
 પૃષ્ઠ ભાગને પૂછકું ચર્ધ, ચંદલાગા જે નારી રે;
 હરિને કહે હસ્તી હુજ્યા, બિરાજ્યા મુરલી ધારી રે. ગો.
 કૃષ્ણ કહે નાસા રહિત ગજ, એનાં દરાન વહન કીધાં રે;
 કુંભસ્થળ રહિત ગજ નિરખી, પ્રસન્ન કેમ થાય હિયાં રે. ગો.

રાધા કેહે • એવો ગજ આણું, પછે રખે વાંકું કાઢો રે; ગો
 ગજ માગો તો ગજ કરું હાજર, ન ઝીતું જ્યારે વાંકુ પાડો રે. ગો
 એમ કહી રાધા ગઈ ઉપર, ખાલી જગ્યાએ સતી ચતી રે; ગો
 છટી વેણી શુંદાકર બની રહી, અર્ધ હસ્ત દંતુશળવતી રે. ગો
 ચૂડા રૂડા દાંત ચૂડ દીસંતા, સ્વવદન તે મુખનું મળ રે; ગો
 કુંભસ્થાને સ્થાનક કુચ બે, હસ્તી ગંડચલથી આતિ રંધૂળ રે. ગો
 રાધા કહે • હરિ બિરાજ્યે, હસ્તી સજ યઈ ઉભો રે; ગો
 કૃષ્ણ કેહે અંકુશ વિધુ ન બેસ, ગધા કેહે હરિ કં દુભો રે. ગો
 હરિ અંકુશ આપું અમે આણિ, પછે તમે કંઈ માગો રે; ગો
 કાઠાન કહે પછે કાંઈ ન જોઈએ, અંકુશ વિધુ મનસ્વિ ભાગો રે. ગો
 કઠિણમાં કઠિણ મૃદુમાં મૃદુ, એવો અંકુશ કીધો રે; ગો
 સર્વ પ્રેમ ભેગો કરી ધડિયો, પછે અંકુશ હરિને દીધો રે. ગો
 ગોપી મન મનાવા કારણ, છેલ્લેલું મુખ દેવા રે; ગો
 પ્રેમાંકુશ પકડી ગજે ચઢિયા, નરખે હરખે સ્વર્ગે દેવા રે. ગો
 હરિ ન નાસે માટે કરી રચના, પ્રેમ ભાગ્યા સખી કર દીધા રે; ગો
 નરસંધ્યાના સ્વામીનો હસ્તી, ગાયો મુખ્યો તેનાં કાળ સીધ્યાં રે. ગો

પદ ૨૭ મું—રાગ મેઘ મહાર.

હરિ જો હસ્તી પર બેઠા, તેની શોભા શી કહીયે; રેક.
 પખી પેરે સાગરમાંથી, જળ લઈ મુખી યઈ. રેક.
 ઉત્તળ ઐરાવતપર શોભે, સુંદર મેઘસ્થામ; હરિ.
 ચપળા રંગ બેરંગી ચમકે, વેહેલી વાદળી જલ તમામ. હરિ.
 તેમ ગૌર નારી હુંબર શોભે, મેઘસ્થામ વત ધનસ્થામ; હરિ.
 ભાગ્યા વાળી વિજળિયો જવા, ઉતાવળો વાદળી ઠામ. હરિ.
 મનુષ્ય રૂપ રમાપતિ કેરું, માટે ઈંદ્રોપમા રે અપાય; હરિ.
 નહિ નો. પદ્ય શિષ્ટ ક્રિસ્ત જેના, પછે બીજા. મુલ્ય છેડેડા. હરિ.
 વાયવત તે હસ્તી ચાલ્યો, ઉભો કુંજની માંય; હરિ.
 હરિ ઉતારી અંકે લીધા, ચેઈ ચેઈ મચિ રહી ત્યાં. હરિ.
 કમળા મુખ આપો કમળાવર, મધુપુરની મેલો આશ; હરિ.
 એવા રંગો હરિ અમ સાથે, જો શુભ ગાય નરસંધ્યા દાસ. હરિ.

પદ ૨૮ મું-રાગ મેવાડા.

હરિ કહે સુણિયેરે, મારી વિનતિરે, તમને નમી નમી કહું એક વાત,
 મુને જાવા દીજેરે, સર્વે સુદરીરે, માત્ર આજની એકજ રાત ૨૬
 ગોપી કેહે ન મૂક રે, મારા કથજ રે, બરડ્યુ બધુ અવરયા જાય,
 હરિ કેહે વેહેલા આવુરે, સત્ય કહું સુદરીરે, હવે રસ્તો કાઢીને રાણી રાધાપ ૬૨-
 રાધા જોત્યા રે, સુણિયે નાથજ રે, રમો રાસને વળતી જાવ,
 ખાપના સમ ખાઓરે, કે કાલે આનશુરે, વળી તહીં નહીં કરિયે કુભાવ. ૬૨
 મારગ નવં લલો રે, ત્યાજે હા કહી રે, પગી આરબ્યો ત્યા રાસ,
 જળ થળ લીનારે, તે હરિયે કરી રે, કાઢ્યો હૃદયથી કામનો વાસ ૬૨-
 તે નરસંધિ ગાહરિ, વિવિધ વિવાસમાં, નામ તેનું સહસ્રપદનો રાસ,
 તે અહીં વાચ્યોરે, જેને ધરજા વમેરે, પુનિપુનિ કહે નરસંધ દાસ ૬૨

પદ ૨૯ મું-રાગ વેરાડી.

રસ અપરમિત રાસનો જામ્યો, કામ તાપ ત્રિયાનો વામ્યો,
 ગોપી શિયિન થઈ ધણુ જ્યારે, બરડ્યા હરિ મુખે ત્યા ત્યાજે.
 નારી મુજને જાના દીજે, વધુ વાર થિયે નંદ ખીજે,
 અમે કાલ નિશ્યે આવુ, ફરિ કો દિ હવે નવ જાઉં
 ગોપી કહે મૂકી આશ, એ શબ્દે ન દીજે ત્રાસ,
 કાઢાન કેહે તમે શુ લાખો, નંદ ગયા પછે કેમ રાખો
 કહે નંદને કાઢાનનું કામ, ગોપી થઈ જાઓ કૃષ્ણ ને રામ,
 પણુ તમને ન જાવા દીજે, પિતા ખીજે તો છો ખીજે
 મહિયર સાસરામા દુઃખ પામુ વળી અગ્નિ મસ્તક નામુ,
 નિલે અમે કટજ ખમિયે, તો હરિ અમ માટે દેહ દમિયે
 કૃષ્ણ કહે મરગરી કહું, જાવા દીજે મુખી રૂં.
 નરસંધના સ્વામી જોત્યા મુખે, રીજ ન જાવાલો તો જાઉં દુ ખે

પદ ૩૦ મું-રાગ ધનાઝી.

ગોપિયોએ જાણ્યુ હરિ જાશે, ન દીજે હવે ત્રાસ જ,
 કહો સ્વામી કેમ જાવ કહું, હરિ ગયે યાશે નાથ જ ૨૬
 કૃષ્ણ કેહે કાલે અમે આવુ, તમે રહો વિધાએ જ;
 ગોપી કેહે તેમાં અમે જીવુ, એક આત્યા કેરી આગે જ ૩૦

કહે કૃષ્ણ હવે વાર થાયે, તમે મુજને મૂકે છે; ગો.
 ચતુર છે ચિત્તમાં વિચારે, ડાહ્યાં થઇ કેમ ચૂકે છે. ગો.
 ગમે તેમ જાવા કેરું, હરિયે મન કરિયું છે; ગો.
 કપટ સમન્તાં રાધા રાણી, જાવા દેવા ધરિયું છે. ગો.
 હે હરિ પ્વજ કમળ અંકુશ, વજ્ર યવ વાટે નવ નરખું છે; ગો.
 પગલાં આપી વેહેલાં દેખાડે, તો તો હછડે હરખું છે. ગો.
 વેહેલાં આવજો, વેહેલાં આવજો, એમ ગોપી લણતી છે; ગો.
 નરસંધ્યાનો સ્વામી તો ચાલ્યો, ગોપીયો ડગલાં ગણતી છે. ગો.

૫૬ ૩૨ મું-રાગ દેશાખ.

અરે હરિ ચાલિયા રે, અરે રે પેલી પુઠં દેખાય; ટેક.
 મોટે ખોલી એમ કહેરે, વેહેલા પધારે વજ્રરાય. ટેક.
 હરિ રંગ લેઇ છૂટિયા રે, કે સિધું પવનફેરૂં રૂપ; અરે.
 આ ગયા ગયા કેહેતામાં ગયા રે, દોઈ અદર્શ થયા ત્યાં ભૂપ. અરે.
 જાહે દીઠા નહિ નાથજી રે, કે ગોપી ચઢી ઝાડની ડાળ; અરે.
 જાઇ અકૂર છોડિયા રે, રથારૂઠ થયા દીનદયાળ. અરે.
 શીખ દિઉં કાકાને મળી રે, મળિયા જનન નંદરાય; અરે.
 અકૂર કહે અમે મેળવું રે, વેહેલા પોહોચાડું વજ્રરાય. અરે.
 રથ વેગે વાળે ધણે રે, તે ગોપી ટકટક જોય; અરે.
 અરે સખિ હરિ તો ગયા રે, શી વલે આપણી હોય. અરે.
 જવા તેવા હરિ દીસશેરે, ચાલો ચઢિયે ઉંચી ડાળ; અરે.
 જમ જમ હરિ જાય છેરે, તેમ તેમ ઉંચી ચઢતી બાળ. અરે.
 પછે હરિ દિસતા રહો રે, એક રથ દેખે સહુકે નાર; અરે.
 આ રથ દિસતો રહો રે, ટક ટક ધજ જોઈ રહી નિરધાર. અરે.
 ધજ પશુ છૂપી ગયો રે, તહીં રજ જોતી તે કાળ; અરે.
 તે જવ નવ લહી રે, તાડ ચઢી કીર્તિની બાળ. અરે.
 તાડથી દીસતા રહ્યા રે, કે વૃક્ષથી પડી થઈ નિરાશ; અરે.
 ત્રાસ ત્રાસ વરતઈ રહ્યો રે, રાધા જીવ્યાની મૂઝી આસ. અરે.
 લોથો પડી એક એક પરી રે, કોઈ નવ લીએ તપાસ; અરે.
 માધવને શું કહીયે રે, પ્રભુએ ધણો કયો વિનાશ. અરે.
 એને માયા લેષે નહીં રે, પણ માયિક જીવના શા હોસ; અરે.
 જવાં ગોપી મૂકિયાં રે, મૂક્યા વસુદેવ નંદરાય. અરે.

દોષ કુણુ એને દિયે રે, ને. ગુણુ, દોષ તણા માખાપ; હરિ રચે તે કરે રે, નરસંઘ મિથ્યા બાધે પાપ. અરે.

૫૬ ૩૨ મું-રાગ બિહાગડો.

પરીક્ષિત રાધે પૂજિયું; શુકદેવને તેણી વાર; કેસ દુષ્ટ માટે મારિયો, પ્રેમી લહી દુઃખ દીધું મોરાર. ૨૬.

વાચ્યલ્ય લાવે માખાપને, સ્નેહે સખાને જાણુ; અકૂર જેવા ભક્ત બંધાવ્યા, એનું કારણ કહીએ સુગણુ. ૫૨ી.

શુક કહે અકૂરે ધાર્યું કે, હશે બાળ કે ભગવાન; રામ કૃષ્ણ બાળ વિચાર્યા, માટે બંધાયું વાન. ૫૨ી.

રાય કહે પ્રભુ સંશય મટિયો, પછે કેમ થયું ત્યાંય; શુકદેવ કહે હરિ આલિયા, તે ઉતયાં જમુના માંય. ૫૨ી.

કાકાને જાણખ દીધી, પછે કુખડી સમારી; હાથી મહને મામો મારી, નંદને દુઃખ દીધું ભારી. ૫૨ી.

વિદ્યા ભણિયા ઉપવિત ધરિયાં, પછે મયુરાંથી નાહા; છેલ્લે જાદવાચલિ કીધી, કાષ્ટએ ન કાઢયા લાઠા. ૫૨ી.

૫૬ ૩૪ મું-રાગ સામેરી.

પરીક્ષિત રાજ તમે સુણજો, એ છે સર્વના કરતારે; મોહ માયા એને નવ ભેદે, પળમાં કરતા પળમાં હરતારે. ૨૬.

ઉપરથી હરિ દુખડાં દેખાડે, પણ અંતે મુખ દાતારે; ભક્તને જૂધર નવ ભસરે, વેદ પુરાણ વદાતા રે. ૫૨ી.

વચનપર રહે વિશ્વાસે, તેની આશા એ પૂરે રે; દુઃખ મુખ વેડી હાર લાખે, તે પછે નહિ અધૂરે રે. ૫૨ી.

હું ગાતાં ગાતાં જુદ થયો, એક અંશ ગુણુ ન ગાવારે; આજ કાલ કરતાં જરા આવી, નથી મુકાલી માવારે. ૫૨ી.

મરું તેવારે માયા મુકાયે, બળતે બકાવ તે બકું રે; અવસર ગયો ફરી નાહ આવે, માટે સમય નહિ ચૂકરે. ૫૨ી.

એમ ધારી ગોવિંદ ગુણુ ગાયા, ગોવિંદ ગમનમાં નહાવારે; હરિ ગુણમાં કે દોષ ન લાગો, દોષ ભર્યા જે જાવારે. ૫૨ી.

પળિયાં પળિયાં પડિયાં અંગે, ત્યારે તો મેં લખિયુરે; નરસંઘને ગુણુ ગાવા ભથે, તેથી એ દશામાં ભાખ્યું રે. ૫૨ી.

ગોવિંદ ગમન સમાપ્ત.

સામળદાસનો વિવાહ.

પદ ૧ હું-રાગ કેદારો.

મરમ વચન કહ્યાં મૂળને લાભીએ, તે મારા મનમાં રહ્યાં વલુધી;
શિવજી આગળ જઈ એક મનોરથ, સ્તુત્ય કીધી દિવસ સાત સૂધી. મં
હરજીએ ધરી, દીન જાણી કરી, પ્રગટ દરશણ દીધું શક્તપાણી;
તારી ભક્તિ ઉપર હુંજ પ્રસન્ન થયો, માગે માગ મુખે વદત વાણી. મં
ગદ ગદ કંઠે હું બોલી શકું નહીં, મસ્તક કર ધર્મો મુગ્ધ જાણી;
અચેત ચેતન થયો ભવતણો અધ ગયો, સ્તુતિ ઉડી માહરી આદવાણી. મં
તમને જે વક્ષ ભોય જે દુર્લભ, આપેરે પ્રભુજી મુને દયા રે આણી;
ગોપનાથે મુને અભેષદ આપીયું, નરસૈં હરિરસ રણો વખાણી. મં

પદ ૨ જું.

ભીયાધીશની મુજને કૃપા હવી, જે જોરે માહેકં ભાગ્ય મોહું;
કીડી હુતો તે કુંજર થઈને ઉઠ્યો, પૂરણ બ્રહ્મશું ધ્યાન ચોહોટયું. જીં
દાથ આલ્યો મારો પારવતી પતે, મુક્તિ દરશન મુને સધળી દેખાડી;
કનકની ભોમ વિદુમના ચાંભલા, રતન જડીત તાંહાં મોહોલ મેડી. જીં
ધર્મસભા જહાં, જિઝસેન તહાં, સકરપણજી સંગ બેઠા;
તાંહાં વમુદેવ ને દેવકીનંદન, રાજરાજેશ્વર કૃષ્ણ બેઠા. જીં
અર્ધૂર ઓધવ વિદુર ને અરજુન, શીઘ્ર બિલા થયા હરને જાણી;
સોળ સહસ્ત્ર સત આઠ પટરાણીઓ, મધ્ય આવ્યા તાંહાં શક્તપાણી. જીં
ધાધને જઈ મળ્યા આસનેથી મળ્યા, કર જેડીને કૃષ્ણે સનમાન દીધું;
જેસો કહી આસને જેઅપતિને મળી, આજ કારજ મારું સકળ સીધું. જીં
ભક્ત આધીન તમે છોસદા ત્રીકમા, પ્રસન્ન થઈને શીવ બોલ્યા વાણી;
ભક્ત હમારો જૂતલ લોકથી આવીયો, કરો તેને કૃપા દીન જાણી. જીં
ભક્ત ઉપર હવે દદ કરણા કરો, નરસૈયાને નીજ દાસ થાપો;
તેજ વેળા શ્રીહરીએ મુજને કરણા કરી, હસ્ત કમલ મારે શીશ ચાંપ્યો. જીં

પદ ૩ જું.

શીખ માગી પછી હરીહર જેહુ મળ્યા, મુજને શ્રીહારકાં માંહે રાખ્યો;
અંતરપુરમાં મુજને તેડી ગયા, વૈભવ કૃષ્ણને સરવ દાખ્યો. શી

શરદ પૂનમતણે દિવસ તહાં આવીયો, રાસ મરયાનો વેણુ વાધ્યો;
રુકમણી આદિ સહુ નારિ ટોળે મળી, નરસહીએ તહાં તાવ સાધ્યો શી. ૧૩
પુરુષ પુરુષારથ લીન થયુ માહરું, સખી રૂપે થયો ગીત ગાવા;
દેહ દિશા સૌ ટળી ગોપિમાં ગયો મળી, દુતિ થયો માનનીને મનાવા. શી. ૧૪
હેવે મેં ભાવ રસભેદના જાણીઆ, અનુભવના રસખસ થાતા;
પ્રેમે પીતાખર આપીયુ શ્રીહરી, રીઝીયા કૃષ્ણજી તાલ વાદાતાં શી. ૧૫
મજાતણી લીયાનુ આઘ મરણીયુ દડું, અરણુ ઉદે રાખનાદ કીધો,
રુકમણી આદિ સહુ નારી તપત યર્થ, રામાએ કંઠથી હાર દીધો શી. ૧૬
ધન્ય તું ધન્ય તું એમ કહે શ્રીકૃષ્ણજી, નરસહી ભગત મુજ તોલ જાણ્યો,
મજાતણી નારી જે ભાવયુ ભોગવે, તેહને પ્રેમ શું સહેજ માણ્યો. શી. ૧૭

પદ ૪ મું.

નગરશ્રી દ્વારનાં રાય રણુછોડજી, નિત નવા શુભ શણુગાર સાગે,
તાંહાં વસુદેવ ને અકર ઉદ્ધવ, ભકતવત્સવ જાહાં ખીર ગાગે નં ૧૮
કોટી પ્રકાશનુ તેજ વ્યાપી રહ્યુ, રવિ સશી જોત ઉદ્યોત ભામે;
દધિસુત અર્ક તે કોણુ તાહાં આપડા, કોટી રવિ ક્રાંતિ નખ મણી પ્રકાગે. નં ૧૯
માસ વીતી ગયો જાણીએ પણ થયો, કીધી મેં પ્રાર્થના શીશ નામી,
જે રસ અનુભવ્યો ગાઉ તે નિત નવો, પ્રગટ જૂતળ કરું અતરંગમી નં ૨૦
ધન્ય તું ધન્ય તું એમ કહે શ્રીહરી, ધન્ય તું નરસહીયા ભકત મારો;
હું તું જે મધ્યમાં બેદ નહિ નાગરા, શ્રી મુખે શુ કહુ શુણુ તાગે. નં ૨૧
જે રસ શુભ્ર અભાદિક નવ લહે, પ્રગટ ગાગે તું હુને વચન દીડું,
નિશ્ચે રાખી નિરભય યર્થ માનજે, દાસને અતિ સતમાન દીડું નં ૨૨
જૂતવમહિ જે પાપનિયુ માનવી, મુણે જાણે અનુભવે ભાવ આણી,
તે પદ દુર્લભ વધકુંડ પામશે, માન માહરુ કહુ વેદ વાણી. નં ૨૩
તારી નિદા તેણે મારી નિદા કીધી, નગ્નના જીવ તે નરક વેહેશે;
પુન્યના જીવ તે ધન્ય જાણી કરી, નરસહીયાનાં પદ પ્રેમે પ્રેહેશે. નં ૨૪
ગોમતી સ્નાન દરશન શ્રીકૃષ્ણનુ, કોટિ અધ ત્યાય તો સઘ નામે,
દેત શુ રાખીયો નરસહીયાને તાહા, અકુર ઉદ્ધવ દાસ પામે. નં ૨૫

પદ ૫ મું.

શીખ દીધો હુંને સામળા શ્રીહરી, પરોક્ષ ભજન હું કરુ તમારે,
સેવક સ્વામિનો ધરમ પણુ જોહ છે, તે યજ્ઞ કાર્ય સરને મારુ. શી. ૨૬

નપણે આંધ્રુ ભર્યાં જહુપતિમદવે, દીર્ઘ શીખ મુજ પ્રાણ વાહાલા,
 રુકમણી પાસે તેડી ગયા ભુવનમાં, હસ્તે કમળીયે મારા હાથ આધ્યા. શી० ૨૧
 દાસ ગચલ થયો, ઘર ભણી ચાલ્યા, જો તમે આગતા દીઓ શામા;
 કિમ કહું મુખથી વાણી પોહોચે નહીં, રાખજો રનેહ એમ વદતરિ રામા. શી० ૨૮
 હેતશું રુકમણી બોલીયાં મુજ ભણી, સુમ એક વાત હું કહું રે તમને;
 પુત્રનું પગરણ કરી તેડજે સંગ હરી, ભુવનલોક જોવાતણી હોંશ અમને. શી० ૨૯
 પાળિશ વચન માતાજી તમતાણું, નિચે જાણી સોના ગાંઠ બાંધી;
 શીશ નમાવીને ત્યાં થકી નીસર્યો, પૂરણબ્રહ્મ શું પ્રીત સાધી. શી० ૩૦
 સંકરપણ અકૂર ને ઉદ્ધવ, પારથ ભેટીયો હેત આણી;
 મુદ્દર્ત એકમાં ભૂતલ આવીયો, ભાલિ આવ્યાં નરસહ્યાયા; જાણી. શી० ૩૧

પદ ૬ કું.

ધન્ય ભાભી તમે ધન્ય માતા પિતા, કષ્ટ જાણી મને દયારે કીધી;
 ૦ તમારી કૃપાથકી હરીહર ભેટીયા, કૃષ્ણજીએ મારી સાર લીધી. ધ૦ ૩૨
 સ્તુતિ કીધી ધણી સમરીયા શ્રીહરી, ગૃહસ્થના ધરમ મરમ આણી;
 મંદિર લીધું જહાં નાત છે નાગરી, સુખ દુઃખ કરમચા ભોગ જાણી. ધ૦ ૩૩
 લક્ષ્મી નાથની નિત્ય સેવા કરું, સાધુનો સાથ જહાં આવે ધાઈ;
 આણી દયા મન ભાવ શું વીનવું, લેય પ્રસાદ કિરતન ગાઈ. ધ૦ ૩૪
 પુંપ આપ્યું હું નાથ લક્ષ્મીતણે, સાચું મુપન મેહિ દ્રષ્ટ દીધું;
 લક્ષ સેવાતણાં નામ કિરતન કરો, નરસહ્યાયાને મન લાગ્યું મીઠું. ધ૦ ૩૫

પદ ૭ મું.

હરિ ગુણ ગાયને ન મળે ખાવા તાંહાં, હરિની ધ્વજાનો સંતાપ લાવી;
 કરમચા ભોગ દેહે ભોગવે છૂટકો, નીપજો સરવથા હોય ભાવી. હ૦ ૩૬
 ઘેર દારા એક સુંદર સાધવી, હરિ અંશ તો એને અધિક વાહાલો;
 નહીં કાંઈ વેગ વિચાર મનમાં ધરે, ન લહે પરપંચ સ્ત્રીના આજો. હ૦ ૩૭
 એક છે પુત્રને એક પુત્રી અર્ધ, તેનું માંગેરુ પુર્યું લક્ષ્મીનાથે;
 સુતતણું નામ તે દાસ સામળ ધર્યું, વિવાહમાં કૃષ્ણજી રહેશે સાથે. હ૦ ૩૮
 દાદશ વરશ વીતી ગયાં કુંવરને, કામની આવીને જામી પાસે;
 આપણું ધર તો આદી મોહું ઘણું, નિરધન ત્રિપાહ તે કેમ યારો. હ૦ ૩૯
 દુખ મકર કામની, વાત સુણુ ભાગિની, પુરશે મનોરથ કૃષ્ણ કામી;
 ધ્યાન ધર કૃષ્ણનું રાખ મન કૃષ્ણ શું, સાર કરશે નરસહ્યાયાઓ ગ્વામી. હ૦ ૪૦

પદ ૮ મું.

મદન મેહેતો વડનગરમાં રહે, અધિપતી રાયનો કઢાવે નામી;
નાતના અવર જે કોટિ આવી મળે, થાય સામો ઉભો માન પામી. મં ૪૧
ઘેર તેને એક નારી છે પતિવતા, આગન્યા સ્વામિની નિત્ય પાળે;
કરમયા પેહેવારને ધરમમાં નિત્ય રહે, નાગરી નાતની રીતે ચાલે. મં ૪૨
એક સુતા તેને વલ્લભ અતિધણું, નિત્ય પ્રત્યે બોલતી મધુકે મીઠું;
આઠ વરસ તવ વહી ગયાં બાળાને, રૂપ કન્યાતણું તો તે દીકું. મં ૪૩
ધાધને તેડીયા દિક્ષિત ગોરને, સાંભળો સ્વામિ એક વાત માહારી;
કન્યા સમય વહી જાય પુત્રીતણે, જોળી લાવો વર, જોગ નારી. મં ૪૪
નગર મધ્યે નથી જોગ કન્યાતણે, છરણુપડ તમે જાવો ચાલી;
વેહેલમાં બેસીને સંગ સેવક લીયો, રૂડી પેરે રહેજો હાલીચાલી. મં ૪૫
સગપણુ શોધજો એક ગોત્રજા વિના, હોય ઘટતું તહાં વાત કરજો;
મોટેકે ધર ન હોય રામોવડી કુળનો, આચાર હોય તાંહાં રનેહ ધરજો. મં ૪૬
ભણ્યો ગણ્યો વર ચતુર ને શોભતો, સામુદ્રિક લક્ષણુ હોય જેને;
ગોર પિતા વચે ભેદ નવ આણીયે, મન વસે સહી કરજો તેને. મં ૪૭
કીધા વીદાય તહાં દિક્ષિત ગોરને, ચાલીયા શીઘ્ર તે ધડ આવ્યા;
નાગરી નાતના સરવ આવી મળ્યા, નરસૌયાને મન લહારે લાવ્યા. મં ૪૮

પદ ૯ મું.

આવ્યા છે દિક્ષિત વાત ચાલી તહાં, વર જોવાતણી ખાંત માટે;
એમ જાણી સાહુ હેત રાખે બહુ, તેડી લાવે ને બેસાડે પાટે. આં ૪૯
ખટરસ ભોજન નિત્ય કરે નવાં તહાં, એક બીજા માંહે તાણાતાણી;
તેડીને રિદ્ધ દેખાડતા ધર તણી, નાગરી નાતમાં રહ્યા છે રે માણી. આં ૫૦
વર શણુગાર તે નિત્ય નવલા ધરે, નવલ આજુપણુ અંગ પેહેરે;
ગોર પાસે જઈ સરવે ટોળે મળે, કામનીયો જેમ કંથ હેરે. આં ૫૧
ધનવંત ત્યાંહાં કુલાચાર દેખે નહીં, નિરધન તે કુલવંત કઢાવે;
સામુદ્રિક પણુ નહીં તે પુરુષમાં, કોહોજી દિક્ષિત મન કેમ આવે. આં ૫૨
પાછા વળી તતગર થયા ચાલવા, બેસવા વાહન સજ્જ કીધું;
નજ ત્યાંહાં નાગરી કીધી ત્યાંહાં ઢોકડી, નરસહીયાતું નામ પ્રસિદ્ધ લીધું. આં ૫૩

પદ ૧૦ મું.

સાંભળો દિક્ષિત કહું એક વીનતી, મેહેતોજી નામ પ્રસિદ્ધ જાણે;
કુળપાવન સદા મોટપણું તહાં, ધર્મ આચાર ને ચતુર જાણે. સાં ૫૪

ઘેર તેને એક મુંદરી તારણી, સાધવી નારી ડુળવંત કઢાવે;
 જાત નાગરયત્રી રહે ઘણું વેગળો, ભગત બપર ઘણો ભાવ લાવે. સાં ૫
 રાખે વેહેવાર સાચા કરી સરવશું, લીધે દીધે નવ ભાગે કોડી;
 જોધ્યે તે સહુ લાવી દીધે રોકડું, રાખે છે દ્રવ્ય ધર માંહે જોડી. સાં ૫
 મહેતાજી છે ભવો બાંધશે પોતલો, પુરશે મનોરથ સરવ ફેરો;
 જુઓ વિચારી તપાસીને વારતા, સરળ થાય જેમ ગોર ફેરો. સાં ૫
 એક પુત્રી તેનું નામ તે કુંવરી કહે, પુત્ર પણ એક છે રતન તોલે;
 ભણ્યો ગણ્યો ને શુશ્રુવત કીશોરવય, તાતને દુર્લભ મધુર બોલે. સાં ૫
 નાત નાગરતણી ધડમાહે છે ઘણી, પાછા વળી દમ દઈશિરે જવા;
 દિક્ષિત મન લક્ષ્યાવીયું નાગરે, ધાધ મહેતાતણે ઘેર લાવ્યા. સાં ૫
 એકા દુતા તે સધળા બિભા થયા, ભલે આવ્યા કહી માન દીધું;
 નરસદાસ તમે કરો કૃતારથ, આપી આસન ચણોદક લીધું. સાં ૬

૫૬ ૧૧ મું.

દિક્ષિત મન પ્રસંન થયા ઘણું, સાંભળી મહેતા તણી ભગતી જાણી;
 એવડા માહાતમ નવ લલો તમતણો, મહેતાજી મદિના આવ્યા તાણી. દિં ૬
 ભલે નાગરે ભાળ કહી તમતણી, હરિજન નિરખતાં મન રીઝે;
 શીઘ્ર તેડો તમો તમપુત્ર જોધ્યે અમો, જયકી સૌ એક કાર્ય સીજે. દિં ૬
 સુતને તેડાવીયો આવી બિભો રહ્યો, વદનની કાંતિ તે અધિક શોભે;
 દામ પીચીક્ષણ, સામુદ્રિક લક્ષણ, જોઈ દિક્ષિત તણું મન લોભે. દિં ૬
 ધન્ય મહેતા તમો કૂળ પાવન કર્યું, નાગરી નાતમાં રાખ્યું હેડું;
 મ્હારુ ને ત્હારુમાં જગત બૂડી રહ્યું, હરિ વિના વાત તે સુન મીઠું. દિં ૬
 ભગત મહીમા કહ્યો ભાગવતમાં રહ્યો, પુરાણગીતા સુણી વેદ વાણી;
 વિષ્ણુના ભગત તે અમલ હોયે સદા, સંગ કીધે શુદ્ધ થાય પ્રાણી. દિં ૬
 ભવનાં કારજ કૃષ્ણ બેઠા કરે, કષ્ટ પડે ત્યાંહાં આવે ધાય;
 અષ્ટ મહા સિદ્ધ તે ઘેર બેઠા ભરે, ભવતણા ભવથી એમ અભય થાય. દિં ૬
 મદન મહેતા વડનગર માંહે વસે, વજર છે રાખના સુણો રે વાત; ' .
 પુત્રિ તેની ઘણી રતન છે સુંદર, તેને વિવાહતણી આડી ખાંત. દિં ૬
 જોગ કન્યા, વર દ્રષ્ટીમાં બેસીયો, શ્રીરજ આપીશું આજે તમને;
 મહેતાજીદા ભણો આજ દિન શુભ ધણો, મુખ મીઠું કરાવોની અમને. દિં ૬
 સુણી ગદ ગદ કંઠ થયો નરસદાસ, પાણ્યું વચન જે દીધું રામા;
 ધર બેઠો જોની વરનાં માર્યાં કરે, પૂરશે કોડ તે વચન ચામા. દિં ૬

પદ ૧૨ મું.

મેહેતોજ કહે સુણો તમે દિક્ષિત, હા લણવી કાંઈ નથી રે કામ;
અમો, હું રંકને રાખજ છો તમે, વિવાહ દીસે રૂડો ખરચે દામ. મેં ૭૦
તેની મુને લવ લેશ ચિતા નથી, જેને માથે લક્ષ્મીનાથ માજે;
આવે અવસર અવસર નહીં ચૂકરો, કારજ કરશે પોતાની લાજે. મેં ૭૧
હા લણ્યા મેહેતોજ તેજ વેળા તહાં, મનમાં હરખ પામ્યાં છે મેહેતી;
પહોનાતું પગરણ કારમું આવીયું, જે જે ઇચ્છા હરી અમ દેહેતી. મેં ૭૨
તેડવું કુટુંબને જન સહુ બહુ, આવી મળીયું સહુ ટાણે ટાળી;
તેજ પુલેકને અતરનાં છાંટણાં, કેસર કુંકમ રણાં છે રે ઘોળી. મેં ૭૩
શ્રીફળ લખને આપ્યું છે રે હાથમાં, માનનીઓ મંગળ રે ગાય.
વાજે વાજિત્ર ને રંગ ગામ્ધો ઘણું, હરી જનને મન હરખ ગાય. મેં ૭૪
વજ્ર આસન કીધું મેહેતાજીએ, અમને મોટા તમે આજ કીધા;
નરસહીયા મનમાં હરખ પામી રહો, ફેરણ પાન વહેંચીને દીધાં. મેં ૭૫

પદ ૧૩ મું.

શીખ માગી તવ દિક્ષિતજ વળ્યા, વડનગરમાં જઈને પોહોંઆ;
મદન મેહેતાને દીધી વધામણી, નાગરી નાતમાં ચયા સમેતા. શીં ૭૬
પુછે મેહેતોજ મેહેતી મળી ભુવનમાં, કોહોજ દિક્ષિત વરતું શું નામ;
માત પિતા કુટુંબ વરજીતણું, કેહેજો જ્યારથ કેવું ધામ. શીં ૭૭
નાગરી નાતમાં આદ મોટું ધર, કૂળ પાવન ને સરવ જણે;
કૂળ પાવનને ઉત્તવળતા અતિધણી, મેહેતોજ નિત્ય આનંદ માણે. શીં ૭૮
ઘેર અખળા તેનું નામ માણુક વદે, પુત્રી કુંવરબાઈ કહી બોલે;
સામળદાસ છે નામ કુંવરતણું, જેડ જેતાં કોઈ ના આવે તોલે. શીં ૭૯
લખ્યાગણ્યા વર ગુણવંત કીશેર વચે, શોભતું સારું મધરું બોલે;
અતર વિચક્ષણ સામુદ્રિક લક્ષણ, ગુપ્ત તણી કાંતિ તે શશિને તોલે. શીં ૮૦
કુટુંબ આવી મળ્યું સરવે વાંચે લહું, જેઈ તપાસીને કામ કીધું;
મેળ મળ્યા પછી જોશિ તેડ્યા તહાં, મેહેતાજીને શ્રીફલ હાથ દીધું. શીં ૮૧
નરસહી મેહેતો છે દાસ વિષ્ણુતણો, રાખે વેહેવાર ને બોલે સાચું;
જે જોઈએ તે પૂરે પુણાંનંદ, હરિજનનું મન નથી રે કાચું. શીં ૮૨

પદ ૧૪ મું.

વાત કેહેતાં નરનારી ધરણી ઢળ્યાં, સાંલળી ચટકા ચિત્ત લાગ્યા;
કારે હે દેવ તે દુઃખ અમને કહ્યું, ગાર માખાપ ચઈ કીધા કાગે. વા. ૮૩

લોક માંહે હવે યાશે હસારથ, નાગરી નાતમાં યાશે રે મેહેતું;
 રંક માસે કેમ રાયજી બેસશે, દાડી સાટે થયું રતન વેણું. વા. ૮૪
 સામી મુજો એક વીનતી મુજતણી, નારી નયણાં ભરી એમ બોલી;
 દિક્ષિત મોકલી ફેક વિવાહ કરો, આપનું રતન તે ગુજી તોળી. વા. ૮૫
 તાળ ફૂટે મળી સાધુ કિર્તન કરે, નાગરી નાતમાં થાય હાંસી;
 દાળો વિવાહ કાંઈ ખોટ લાંછન નથી, પુત્રી દીધાતણી કંઠ કાંસી. વા. ૮૬
 દિક્ષિત મનમાં રાખ ભર્યા વદે, લવણવાટ કરો તો હું કાંસું;
 મેળ્યો વિવાહ તાંહાં ના સરવે કહી, ફરી કહેતાં હવે થાય હાંસું. વા. ૮૭
 મેહેલી વિવાદને મુન બેસી રહો, કીધો વિવાહ હવે કેમ ફોક યાશે;
 વાત સાચી કહું મિથ્યા હું નવ લહું, ગેર દિક્ષિતતણા પ્રાણુ જાશે. વા. ૮૮
 શિવની કૃપા થકી વધકુંડ લાળીઉં, હરજીએ મસ્તક હાથ મેહેત્યો;
 દુરિજન લોક તે તેની નિંદા કરે, કોટિ કાહપણુ છે નથી એ ઘેલો. વા. ૮૯
 નરસંયાને સમતોલ કોઈ છે નહીં, નાગરી નાતમાં જોતાં જોડે;
 મદન મેહેતો પણ કોણ તાંહાં આપડો, એહ સરખા પણ નાવે જોડે. વા. ૯૦

૫૬ ૧૫ મું.

મદન મેહેતો તવ વારે છોં તારૂણી, રાન સુણી મન શાંત કીધું;
 દિક્ષિત ગોરને શીશ નમાવીયું, તમે કીધુ તે અમો શીશ લીધું. મં. ૬૧
 અમતણાં ભાવ્ય જે સારો સગો મળ્યો, વેણુવનો હવે સગ યાશે;
 જનમનાં કોટિ સચીત પાતક હશે, ભગતને બેટતાં દૂર યાશે. મં. ૬૨
 થાવો ઉતાવળા તેડો નાગર ભલા, જોડી તેડો શુભ લગન મોટો;
 લખો કંકાતરી તેડાવો વેહેવાઈને, લાવશે જન સામાન ગોટો. મં. ૬૩
 તેડયું કુટુંબ વિચાર કીધો મળી, પોહ્યાવશું લગન નીરધાર થાપો;
 વિમ્ર એક નાતનો શીશ તેડી કહ્યું, જઈ જીનામદ હવે લગન આપો. મં. ૬૪
 કંકાતરી જઈ હાથમાં આપજો, નરસહીં મેહેતાજી નામ જોહેનું;
 જનમાં આવે તે સરવને લાવજો, કૃષ્ણજી આડયુ નહીં રાખે કેહેનું. મં. ૬૫

૫૬ ૧૬ મું.

સ્વસ્તશ્રી શુભસ્થાન જ્યેષ્ઠગદી, શ્રી દમોદર રાયજી કેરું ધામ;
 જેતણા અરણી રેણુ દરશન કરે, સિદ્ધ થાયે સકળ અર્થ કામ. સ્વ. ૬૧
 અરચના આન ઉપમા નહીં ભગતને, તેથકી અધિકતા શુંરે આપું;
 હરિજન હરિ તણી એક છે બિપમા, ઈદ્ર અજ દશીથી અધિક થાપું. સ્વ. ૬૨
 તમે બિત્તમોત્તમ છોજી રૂડી નાતમાં, તમ ઉજવળતા હું શી વખાણું;

હરિતણા જન તે છે સદા નિર્મળ, અડસઠ તીરથ કેમ જોડ આણું. ૨૫ ૯૮
 પરમપૂજ્યા જોગ છો જગતમા, ધન્ય મમ લાખ્ય છે પુણ્ય કહાવો,
 સરવ શ્રી ઉપમા જોગ કમળાપતિ, મમ વચન કરમગત ધ્યાન લાવો. ૨૫ ૯૯
 મેહેતાજી શ્રી પાચની ઉપમા શી લખુ, નામ નરસહૈયા શિષ્ટ ગાજે,
 લખીતગ મેનક દાસ મદનજી, વડનગરમાહે નીનાસ છાજે. ૨૫ ૧૦૦
 મેટી પરણામ સાષ્ટાગ અવિધારજો, પુને પોતાતણો દાસ જાણો,
 સમાચાર દિક્ષિતજીએ કહ્યા, સાલળી મન સતોન આણો. ૨૫ ૧૦૧
 અહીંઆ છે કુશળતા તમારી કૃપાયદ્રી, મેમ કુશળતા હું નિત્ય વાચુ,
 નાથ વિધાતરાએ તમથુ સગપણુ કર્યું, ત્યારનો મનમા મહદ રાચુ. ૨૫ ૧૦૨
 અડીને લગન લીધુ છે જનારણુ, માસ દિન ચાર રહ્યા છે આડા,
 જનમા તેડીને સરવને આવજો, લગન આડા કાઠ નથીએ દહાડા. ૨૫ ૧૦૩
 વધશાખ મુદ દિન શબ્દ છે પચમી, વાર ગુરુ લખ નિરધાર ગીવુ,
 વાચી કોતરી કુટુખ તેડી કરી, મેહેતાએ પ્રિયને માન દીવુ. ૨૫ ૧૦૪
 લીધા પરસાદ મહારાજ મનભાવતો, શીખ આપી રગીયાત દીધા,
 પત્ર પડો અતર લખી મોકલ્યો, તે લઈ વીપ્રને હાથ દીધા. ૨૫ ૧૦૫
 પ્રિય પોદોઆ જુનાગઢમા જઈ, મદન મેહેતાએ ઘેગ વાત જાણી,
 પત્ર આપી પાછો વળ્યો ધર લણી, નરસહૈયા સમર્પા સાગપણી. ૨૫ ૧૦૬

૫૬ ૧૭ મું.

મેહેતાજી પ્રયે તવ મોનીયા દામની, વિનાહ આપ્યો હવે દિવસ થોડે
 ધરનીમાહે હું તો કાઠ દેખુ નહીં, આવે સગા રહ્યા મુખ મોડે. મે ૧૦૭
 કુકુમ નાડા મોપારી ને શ્રીફળ, નથી હજી કાંઈ નિરધાર મોઘા,
 નામ રમ્યા હરી આજસ પગહરી, કા બેગી રહ્યા જુદા બોધા. મે ૧૦૮
 મેં રો. ધાપોં એક વૈષ્ણવજનને, લીધા દીધાનો વેહેનાર સાધા,
 અડધુ રહેને નહીં કામ વિનાદતણુ, તેણે ચચન યદ્ય કેડ બાધા. મે ૧૦૯
 શે. મમ સામળો સરવથી છે લનો, રાખ વિશ્વાસ તે દેગે આણી,
 નરસહૈયા નાગર રક છે બાપડો, કરશે સભાળ પોતાનો જાણી. મે ૧૧૦

૫૬ ૧૮ મું.

સામળો સ્વામિ હું દીન વાળી કું, કૃષ્ણે જે કાજ કીધા છે કાદાના,
 કહી દાગો જોણે ધીંગજ રહે મુને, નામ મનોરથ કીધા તેડેના સા. ૧૧૧
 વેદ પુગણથી મન સાચે લટો, પતિતપાનન એવુ નામ જાણે,

ગ્રાહે ગ્રહો ગજરાજ મૂકાવીયો, ભક્તવત્સલ પ્રભુ આન્યો ટાંણે. સાં. ૧૧૨
 ભક્ત પ્રદક્ષાદનાં કષ્ટ નિવારીયાં, રૂપ નરસિંહ ચંદ્ર સાદ દીધો;
 આપ દુર્વાસાથી અમરિખ રાખીયો, ભગતને કાજ અવતાર લીધો. સાં. ૧૧૩
 વીપ ટાળી વીખીયા કરી વીખણ્યે, દાસ ચંદ્રાસને સત્ત ઊગાર્યો;
 વિપ્ર અન્નગીલ તે ઘેર ચણકા રહે, નામ લેતાં તેને ટપક તાપ્યો. સાં. ૧૧૪
 રાજકુંવર હુતો પાંચ વરસતણો, માનાં વચને હરી ધ્યાન કીધું;
 વધકુંડ નાથ વેગે તહાં આવીયા, અવિચલ રાજ તેને દીધું. સાં. ૧૧૫*
 ભીલડી વ્યાધ અધમ આધારીયાં, ભક્તવત્સલતણું બરદ જાણી;
 હજી પરતીત આવતી નથી તૂજને, ભણે નરસહીયો તે વેદવાણી. સાં. ૧૧૬

પદ ૧૯ મું.

રાખ વિશ્વાસ તું મન વિષે તારણી, જાઉં દુવારીકાં શ્રી કૃષ્ણ પાસે;
 શીખ મુજને દીધો આલસા સજ થયો, માહરે મન આનંદ યાશે. રા. ૧૧૭
 ધન્ય તે ભાગ્ય જે ધાર્ધ ભેટે જઈ, રાપરણુછાડજીને સીરા નામી;
 દુર્લભ ભગતને સુલભ થઈ મળ્યો, વાંછિત ફળ દીધો અંતરજમી. રા. ૧૧૮
 આલતાં સનમુખ મુક્તપુરી જહાં, પદેપદે કીલમીશ કોટિ નાદાસે;
 ગોમતી સ્નાન જોણે કર્યું પ્રેમશું, યમતણા કિકરા સધળા નાદાસે. રા. ૧૧૯
 ભાગ્ય મોટું જોળે મૂરખાં માનવી, શ્રીકૃષ્ણ ધામ જાય છે ચાલી;
 જાત મુક્ત તે થઈ રહે સર્વદા, હરીને ભજે પરપંચ ટાળી. રા. ૧૨૦
 દીકુંછે શીખર દેહેરાતણું દૂરથી, નરસહીયાને મન આનંદ વાધ્યો;
 નાહી શ્રી ગોમતી નિરખવા શ્રી જહુપતિ, પૂરણુ ચલ્લશું પ્રેમ સાધ્યો. રા. ૧૨૧

પદ ૨૦ મું.

અંતરજમીએ જાણી છે વારતા, આવીયો દાસ નિજ ભક્ત ચાલી;
 જીંદને ધાયા છે ભગતને ભેટવા, હાથ ઝાલી તેડ્યો મંદીર ચાલી. અં. ૧૨૨
 પ્રેમ શું મૂજને પાટ પધરાવિયો, મદમદ કેઠે હું અચરજ પામું;
 દનંદ આસનપર મુજને જોસાડિયો, પાણુ જોડી રહ્યો શીશ નામું. અં. ૧૨૩

* આજ એક જ પ્રતમાં આ નિચની બે કડી છે:—

ભગત ત્રેલોચન ઘેર કાવડ ભરી, નાઈનું કામ કીધું છે હાથે;
 પાંડવનાં બહુ કષ્ટ નિવારીયાં, દ્રૌપદી ચીર પૂર્યાં છે નાથે. સાં. ૧૧૫
 પારથ સારથી થઈ રથ ખેડીયા, નાગાનું જાપરું દીધું જાઈ;
 ભગતને કાજ સુવે મુખે નહિ, કૃષ્ણજી દાસનાં કામ કીધાં છે ધાઈ. સાં. ૧૧૬

હરિતણા ચરણની ટેણ મુસ્તક ધરુ, કાણુ િ ગક મણુઝોડ જોડે,
 ભક્તનાત્સન પ્રભુ ભક્ત આધીન છે, ભક્તના પૂજ્યા છે કોડ કોટે અ ૧૨૪
 રુમણી આદિને ચરણુ કમજો નમ્યો, શ્રીમુખથી જોતીયા મધુગી નાણી,
 અમ સગખુ કાઈ કાગજ ગિયગે, કેમ આપ્યા ફરી પ્રેમ આણી અ ૧૨૫
 દાસના પુનર્નુ પગરણુ આવીયુ, વિવાહ પીધા વડનગર માહે,
 આવી કમતરી નાતને નોહોતરી, દિસ થોડા રહ્યા જનુ ત્યાટે અ ૧૨૬
 વચન આપ્યુ કમલાપતિ મૂજને, તે હરી અપસર આજ પાળો,
 લક્ષ્મીજી સહિત તહા નાય પધારીને, દાસ નરસંયાની સાથ આનો અ ૧૨૭

પદ ૨૧ મું.

રુકમણી સાભગો દાસની વીનતી, મુખથી ટો તેવુ કામ કીજે,
 ભગતની બીડમા ે મુઝાઈ રહ્યો, જે કહો તે અમો રીશ લીજે ર ૧૨૮
 અતરનમી પ્રભુ સરન તમે લહો, કામ કીધા ધણા સત સાટે,
 ધાઈ ઊઠ્યા પરિયકને પરદગી, ધૂન પ્રદલાઈ ગજરાજ માટે ર. ૧૨૯
 ભક્તને કાજ પ્રભુ ઉદક કાવડ ભરી, નામાનુ જાપરુ જઈ દીધુ
 પારથ સારથ થઈ રથ ખેડીને, નાધનુ કામ વણુ પૂછે કીધુ ર ૧૩૦
 વારી વાયુ થકી જોડુળ રાખીયુ, વેદ નામ થકી રાખી મુને,
 રાજસી વિષે નીચ કારજ ક્યું, ત્યાટે પૂછ્યુ નહીં આની ટુને ર ૧૩૧
 ભગત તમાગ ને છે તમે ભગતના, ભગત વિના પ્રપચ જોગે,
 ભગત નરસંદોયાની બીડ લાગ્યે જઈ, નાગરી નાતમા થાય મોટે ર ૧૩૨

પદ ૨૨ મું.

શ્રી કૃષ્ણજી કહે ધન્ય રામા તમે, ધન્ય છે લાગ્ય જે ભક્ત માનો,
 ભક્તને તોયે ઝાઈ નથી ભામિની, તનમન પ્રાણુચમી અધિન જાણો શ્રી ૧૩૩
 ભક્તને કષ્ટ તે અમાટે કટ છે, સત જાએ તહા અમાટે જનુ
 જોન દીધા હરી નિશ્ચે કીધા ફરી, લક્ષ્મી સહીત સગ આવુ શ્રી. ૧૩૪
 જાન જોડી તમે ગડ થકી ચાનરો, રીસ આવુ અમો દામ તોને,
 ચગદ ભોવનતણો નાય શ્રી કૃષ્ણજી, ભક્ત આધીન થઈ એમ જોને. શ્રી ૧૩૫
 રેતે ઉડીઆ દીન હું દાસને, તેન ક્યેન મર્ન દીધુ,
 જ્યોન લઈ સ્નાન કરાવીયુ, પિતાનર પેદરવા આપી દીધુ શ્રી. ૧૩૬
 કનની પાવડી રતન હીજે જડી, મેડી, મેદનીને દામ રહ્યા છે અગ્યા,
 અપન જોગ શ્રી કૃષ્ણ આગીધા, અનાએ કોટિક રવા વગ્યા શ્રી ૧૩૭

હેતશું રુકમણી પ્રીછે છે મૂળને, મહાપ્રસાદ હું રહ્યો આપુ;
 ચૌદ ભોવનતણું મુખ તહાં શું લહું, કૃષ્ણનો વૈભવ સર્વ દાખું. શ્રી.
 આચમન લેઈને શીઘ ઉમો ત્યાહાં, મુખનું તંગોત્ર શ્રી કૃષ્ણે આપ્યું;
 ધન્ય મમ લાભ જૂત લોકસુ માનવી, રકને લઈ વ્યમ રાજ થાપ્યું. શ્રી.
 પર્યંક ઉપર મુજને પોદાડીયો, શ્રીકૃષ્ણ વીજણો લઈને ડરે રે સેવા;
 ભણે નરસહૈયો એની સુત્ય હુ શું કરું, ભક્તવ્રતસદ્ય એહેનેજ દેહવા. શ્રી.

પદ ૨૩ મું.

ઊડી ઊભો થયો પાણુ જોડી રહ્યો, શીખ આપો પ્રભુ ઘેર જાવા;
 અત્રભુજ આર સેવક લઈ આપીયા, દાસ મનોરથ પુરણ થાવા. જ. ૧
 એક અનપૂરણા ધમ્મો ભોજન દીયે, વસ્ત્ર વાહન દીયે એક ખીજે;
 રત્ન હીરા હેમ ચોથો તે આપશે, રીધ સીધનો પતિ હેરે ત્રીજે. જ. ૧
 સુંદર રથ એક શ્રીહરી સામજે, ભક્તને બેસવા સજ્જ કીધો;
 વસ્ત્ર પ્રમાદિ શ્રી અંગનું આપીયું, તુલસીની માલ પ્રસાદ દીધો. જ. ૧
 અંત્રીક્ષ મારજે અમો પણુ આવશું, સઘ ચાલો એમ કહ્યું હીયાંથી;
 ગદગદ કંઠને દાસ વળાવીયો, સેવક સંગ દીધો છે ત્યાંથી. જ. ૧
 મુદુરત એકમાં આવીયો પર ભણી, કામની કંથની વાટ જૂઝે;
 મંનમાં કૃત્તીને હર્ષ પામી રહી, તારણી તંનના તાપ ખૂંચે. જ. ૧
 નવલ સ્થાનક હરિદાસ ઊતારીયા, નરસહૈયે અતિ સનમાન દીધું;
 શીખ દીધી રથ સારથી લઈ વળ્યો, શ્રી લક્ષ્મીનાથને જાણુ કીધું. જ. ૧

પદ ૨૪ મું.

સ્વજન કુટુંબને નાત તેડી સહુ, મંડપ રચનાના હાઠ સોંપ્યા;
 ચંદ્રવા વિવિધ પ્રકારના શોભતા, લજકતાં તોરણ બહાર બાંધ્યાં. સ્વ. ૧
 ગાલીચા જળમ તકિયા શકલાદના, મંડપ સુમંથના બેહેક છાજે;
 માનની મંગળ ગાય ટોળે મળી, વાજિત્રના નાદ બહુ ઘોર ગાજે. સ્વ. ૧
 કંસાર ખાગે જલેળી ને ઘેજર, વિવિધ પરકાર પકવાન કીધો;
 સેવેયા મોતઘયા દળીઆ લાડુવા, ભાવતાં ઘૂત ને ખાંડ પીધો. સ્વ. ૧
 મિષ્ટાન્ન ભોજન કુટુંબ સારું કરે, દુરીજન લોક આશ્ચર્ય થાય;
 જેહ જોઈએ તે સર્વ લાવી દીયે, જેને શિર છત્ર વધકુંડરાય. સ્વ. ૧
 કાલ સ્વામિ છે મહે દધિ સાંતિક દિન, ચોથે દિને સજ થાશેર જાન;
 નાત મહાજનને ઘેર તેડાં કરો, પ્રાણીપતથી તે બહુ દેખે માન. સ્વ. ૧

વણિક વેહેવારીયા સીમ ગરાસીયા, જાને ચાલ્યાની છેરે ખાંત;
વત્ત વાહન જેને ભેધળે તે મળે, નરસહ્યા સમરે શ્રીકૃષ્ણકાંત. સ. ૧૫૨

૫૬ ૨૫ મું.

કેશર અગર સુગંધનાં છાંટણાં, મંડપ રચના કહી નવ જાન;
નગરનું લોક તે સજ થયું જનમાં, કોણ નરનારી ને રંક રાય. કે. ૧૫૩
અશ્વ સુખપાલ ને રથ મેગળ પુરી, વત્ત વાસણ લઈ ગાડે કસીયાં;
સુખડી મેવા પકવાન વિધવિધતણાં, હેઠેરા તંબૂ દનાત તકીયાં. કે. ૧૫૪
સુગંધ તીક્ષ્ણ કરી વરજી નવરાવિયા, વિવિધ આભૂષણ અંગ કીધાં;
તેજી ભડો તેને ધુધરા ધમધમે, શ્રીજી લેખને હાથ દીધાં. કે. ૧૫૫
શ્રી લક્ષ્મીનાથને ચણું જઈ નમ્યો, આજ્ઞા માગીને તે અશ્વ બેઠો;
શીશ નમાવીયું તાત નરસહ્યાના, સ્વજન કુરુબને નમ્યોરે હેઠો. કે. ૧૫૬

૫૬ ૨૬ મું.

સમય વિના શું સુઈ રહ્યા શ્રીહરી, નથી રેણી ને મધ્યાન દહાવી;
પાછલો દિવસ તે ખટધડી નખી ગયો, લીધી નથી કાંઈ ભગત ભાવી. સ. ૧૫૭
જન જોડી રહી નગરના દ્વારમાં, સરવ મળી મારી વાટ જૂએ,
તમ વિના દાસના પ્રાણ તે કમ મરે, ભક્તપત જાતે કેમ ખૂએ. સ. ૧૫૮
અમો છું રંક તમો રાય રણછોડજી, પ્રીત સમોવડ ચાલી જાય,
વિમ્ન હું દુરબળ લોક લગમભણે, જોડો જગજીવન હાંસી થાય. સ. ૧૫૯
જીવન દસ ચારના ધરા છે ત્રીકમા, નિધ સિધ મુકિત જાંઠાં ઘેર, દાસ;
લક્ષ્મીના કાંતને પૂરણ જાણ તમો, અજઅમર સુરપતિ ધરા આગ. સ. ૧૬૦
મૂલાર નારદ સનક સનકાદિક, ઓધવ અરજીન ભગત સારા;
રંક જાણી પ્રભૂ લાજે છે આવતા, નિરધન તોયપણ ભગત તારા. સ. ૧૬૧
તું ત્રિજીવન ધણી ભક્ત ચિંતામણી, આઘ તું અંત્ય તું સરવ કરતા;
તમ થકી વેગળા આસરીમાં ભળ્યા, ચરણ આઘાતણું દુઃખ હરતા. સ. ૧૬૨
માહરે સામળા શેઠ સમરથ ભટ્ટા, પ્રાણજીવન પ્રભૂ ધન્ય સાર;
કરમના લેખ તે સડી મીટે તમચકી, નવ લહે ગિરદ જોખાત તારું. સ. ૧૬૩
માત તું તાત તું નાથ નારાયણ, સ્વજન તું સામળા સરવ માહરે;
પુત્રનું પાગરણ કૃષ્ણ તમથી થયું, લાડ લડાવીયાં હાથ તાહરે. મ. ૧૬૪
'મિત્ર તું માધવા કંથ દમઝાવર, તુજવિના નાયજી કોહોને જાયું;
કરમચા ભોગતે ભોગવે છુટીએ, કૃષ્ણ કરણાવડે મોદ માયું. સ. ૧૬૫

તવ હરી ધાર્ધ મેળ થતી બીધા, દારુક દારુક વદત વાણી,
ચાપ ચતુરા મુખ ચતુરબુજ એમ કહે, દુખ ધરે દાસ તે દોરોડુ બાણી સ ૧૬૬
કનક જડિત મણી રથ આગળ કયોં, અશ્વ જોડી હરી પાસ લાવે,
રકમણી સહિત પધારીના શ્રી હરી, મુનિનર જોગીને ધ્યાન નાવે સ ૧૬૭
અનીલ મારગે પવકમા પગવર્યા, રથ તણી ગર્જના સર્વે બાણી,
અવર બીજી કોઈ દ્રષ્ટે દેખે નહીં, નરસહૈયા નિરખે સારગપાણી સ ૧૬૮

૫૬ ૨૭ મું.

શીઘ્ર મુખપાવ મેહેતોજી વેગે ચડી, વરજી શણગારીને અગ્ર કીધા,
જાન જોડી કરી ધરયટી નીસર્યા, દુદુબીના તવ ઘોષ દીધા રી ૧૬૯
અથમ સમાગમ શલ શૂન હવા, દાસના પુત્રની જાન જાપ,
ખાન ને પાન પન્વાન મોઢક ધણા, ખટસર બોજન વાટે થાય. રી ૧૭૦
ખાર દિવસ થયા જાનને ચાલતા, આની પહોંચી વડનગર પામે,
મદન મેહેતાને વધામણીએ કહ્યું, જાન આવી એક રાત વામે. શી ૧૭૧
તવ હસી બોલીયા મદન મેહેતોજી ત્યા, જાનની જુગતી તે કેવી ભામે,
જોધુ નીહાળીને સલ કહે વારતા, કાઠ કેવો રમ્યો વિખણામે શી ૧૭૨
નવ કહું અનરથ કહું છું જ્યારથ, રાજ પુત્રીતણુ ભાગ્ય મોટું,
તમ થકી વૈભવ અધિક દીઠો ધણો, પૂરણ પૂન્ય આવીને ચોહોટપૂ. શી ૧૭૩
મલપતા કુજી મગત ચામે તાહા, નવગ્ગ હોદા નીશાન ફરકે,
શત મુખપાવ તે રતન ડાડે જડી, માતા મરીન તુરી ચારુ ધરકે શી ૧૭૪
તણુસે તીસ રેવત લા પાખર્યા, વીગ તો ખારના રથ જોડ્યા,
નીચા પીળા વળી લાલ કસૂંબીયા, એક ખીન ઉપર પરખ ઓઢ્યા શી ૧૭૫
ધુધરુ ધમધમે ટોકરાં ટમટમે, રમ ઝમ ધમ ધમ ધમ શબ્દ જોડે,
ભલે ઘોડે ચડ્યા ગોભ સુભટ ધણા, સ્વાર પાળા તણી શેજ છૂટે શી ૧૭૬
જોડા નગારાની ઊંટ ઉપર ધરી, અશ્વની જોડ ત્યા ઝાઝ વાગે,
તાળ મરદમ સારગી મોહામણી, જાનની જુગત તે સમજ છાજે શી. ૧૭૭
નગરનુ લોક તે કોષક રજી હશે, વણિક વેહેવારીયા લીધા ગોતી,
હાટ જોડા ભરી સેહેરની શેરીયે, સહુ મજે વસ્તુ જે હોય જોતી રી ૧૭૮
આજ સુની નથી સાલજી અનણેચી, જુગતી જગતમા જાન જોડી,
ઈંદ્રના વૈભવથી વૈભવ અતિ ધણો, મજો વેહેવાઈને જાઓ દોડી શી. ૧૭૯
સાલજી નિમ્ર મન માન દીધા ધણા, હરખીઆ મન સતોષ પામી,
નાતના અધિપતિ સરવ તેડાવીયા, તેડીયા રથજી શીગ નામી શી ૧૮૦

નગર વેહેવારીયા અવર ગરાસીયા, ચમરધર સુભટ સહુ સંગ લીધા;
કેસર કુંકુમ ને અતરના કળસીઆ, ફેાળળપાન કર દાસ દીધાં. શી. ૧૮૧
માનનીઓ નવલ સરવ ટોળે મળી, મંગળ ગાય છે રથ બેઠાં;
ગડગડે હુંદુલિ સામૈયું સજ થયું, ખાચ તળોળ મુખ બોલે મીઠાં. શી. ૧૮૨
આવી પોહોઆ ત્યાંહાં જન શોભે જહાં, મદન મેહેતો મનમાંહે હરખ્યા;
ધાઈ અણું નમ્યા વેહેવાઈ મન ગમ્યા, નરસહી મેહેતો દિઠા સિદ્ધ સરખા. શી. ૧૮૩

૫૬ ૨૮ મું.

કરજોડી મદન મેહેતો કરે વીનતી, સ્વામિ સ્વામિ હું સેવક તમારો;
દુર્વચન હસી મુખથી કીધાં હરો, તે કામા કરોને અપરાધ મારો. ક. ૧૮૪
સ્તુતિ કીધી ધણી, પ્રાર્થના પેરતણી, મેહેતાએ નમીને દીધું છે માન;
જેમ ઘટે તેમ મળ્યા અવર સહુ સાથને, હેતયું આપ્યાં ફેાળળપાન. ક. ૧૮૫
કરી પ્રણીપત નગરમાં આવીયા, લોક જોવા મળ્યા ટોળે ટોળે;
જોઈ શોભા હરિદાસની એમ વટે, મદન મેહેતો નથી એહેની તોલે. ક. ૧૮૬
અંત્રીક્ષ મારગે હરી મળ્યા ભાવતા, મેહેતોજી જાણે છે તેજ મર્મ;
*દુરીજન લોક તે સહુ લહે વારતા, આડી અંત્રાઈના બંધ કર્મે. ક. ૧૮૭
સુંદર રથથી ઉતારી છે જનને, મદન મેહેતે ત્યાંહાં શીખ માગી;
વાહાણું વાશે ત્યારે લગનનો દિવસ છે, જન મોહોડી તેની બીક લાગી. ક. ૧૮૮
રાખશે શરમ ને ધરમ આહું થશે, હરિતણા દાસની સેવા કરતો;
જે જોઈએ તે સર્વ વસ્તુ આણી દીધે, મદન મેહેતો રહો ફેરા ફરતો. ક. ૧૮૯
પ્રેમ પૂજા કરી લક્ષ્મીના નાથની, નવલ મંદિર પધાર્યાં અહેઠાં;
ગદ્ ગદ્ કહે નરખીયો નરસહીયા, કનક સિંદાસને કૃષ્ણ બેઠાં. ક. ૧૯૦

૫૬ ૨૯ મું.

તં મારો પ્રાણજીવન ધન શ્યામળા, લક્ષ્મીના નાથ શિર નાથ માહારા;
ભેકતથી કાંઈ અધિક નથી તાહરે, દાસને અધિક છે ગુણ તાહારા. વૃં. ૧૯૧
વધકુંક ધામમાં સાદ અવણે સુણી, દુપદ સુતાતણી લાજ રાખી;
ભગત ત્રિલોચન ઘેર કાવડ ભરી, વ્યાધ તાર્યો તેનો વેદ સાખી. વૃં. ૧૯૨
ભકત કારણુ પયેકને પરહરી, ગજ બગારીયો હાથ ઝાલી;
દાસ જાણી પ્રભૂ આ કળીકાળમાં, લક્ષ્મી સહીત ત્યાં આવ્યા ચાલી. વૃં. ૧૯૩
પાદર જમણુ કીધું ત્યાંહાં અતિ લહું, રાવને રક ત્યાંહાં સર્વ આચ્યું;
લાહુ પકવાન જલેખી ત્રિવિધતણી, શ્રી લક્ષ્મીનાથને મન ભાચ્યું. વૃં. ૧૯૪

દીન દયાળ કરું એક વીનની, દાસનો દાસ વરઘોડે ચરશે;
 રુકમણી સદિત ત્યાં સંગે પધારીયે, શ્રીમુખ સમરતાં દાજ યાશે. તૂં. ૧૯૫
 પુત્ર આપ્યો ત્યાંહાં અર્ધ શ્રીકૃષ્ણનો, કાટિકંદર્પ લાવણ્ય દેહી;
 ગદગદ કંઠ મુર્ચ્છાગત થઈ રહ્યો, મહનમોહન તણે રૂપ મોહી. તૂં. ૧૯૬
 મુસ્તક હાથ મેહેલ્યો મધુસૂદને, પાણુ બેડી ગ્લો સ્તુતિ કરવા;
 પ્રભુને અગ્રનાં આગ્રણ આપીયાં, મકરાકૃત કુડલ કાન ધરવા. તૂં. ૧૯૭
 માણેક મેહેતી તાંહાં આવી ઇચ્છા યકી, ધન્ય મમલાગ્ય ધન્યધન્ય સ્વામી;
 દેહ દીશા તવ નવ રહી નિરખતાં, ચગ્લ કમળે રહી શીશ નામી. તૂં. ૧૯૮
 દપતિ કર લહી મસ્તકપર ધયાં, ત્રિવિધના તાપ તે ગયારે નામી;
 રુકમણી હાર શણુગાર સહુ આપીયા, રૂપ સોભા જાણે દેવદાસી. તૂં. ૧૯૯
 આસા લીધી છે રાય રણુછોડની, ગદગદ કંઠ હું મોદ પામી;
 કૃષ્ણે આજુપણુ આપ્યાં નરસહ્યાને, અદળક ઢળીઆ અંતરગમી. તૂં. ૨૦૦

૫૬ ૩૦ મું.

આજ લગન તણો દિવસ સોહામણો, મંડપમાં માનુની ગીત ગાયે;
 મહન મેહેતો મહાશાંતિકે બેસીઆ, મેહેતીને મન આનંદ થાયે. આ. ૨૦૧
 કલુવો કરવો નવલ વરરાયને, નાગરી નાતની રીત જાણી;
 મેહેતાને મદિર મંડપમાં માનની, ગાય છે ગીત સહુ પક્ષ તાણી. આ. ૨૦૨
 વરઘોડા વેળા વરને થઈ તે સમે, નાત માહાજન સહુ લીધા સાથે;
 અસ્તદશ ધડી ઉઠીયાત દિનકર સમે, બેસી ધડી માંડી તે નીજ હાથે. આ. ૨૦૩
 આસા લીધી એ લક્ષ્મીના નાયની, ગદગદ કંઠ હું જાણો ત્યાંહે;
 પ્રેમ ભરાણો હુંને બોલી તે નવ શર્કુ, હાથ સાહી મારો રદીયા માંહે. આ. ૨૦૪
 હું તારા પ્રેમને વશ થયો નાગરા, વધકુકમાં નથી તોલે તારે;
 ભક્તને કષ્ટ તે મૂળને કષ્ટ છે, હું સમોવડ નહીં કોઈ મારે. આ. ૨૦૫
 બોલ મીઠા સુણી નરસહ્યા રાજ્યા, ધન્ય શ્રીકૃષ્ણની અચળ વાણી;
 ભક્તવત્સલ પ્રભુ બરદ રાખો સદા, સંતને સૂત પોતાનો જાણી. આ. ૨૦૬

૫૬ ૩૧ મું.

નવલ વરરાયજી નવલ ઘોડે ચડ્યા, કુંકુમ રોલને અતર મેહેકે;
 સોધા. ચૂના મોગરલ ફૂલેલ ત્યાંહાં, પુષ્પ મુગધના હાર બેહેકે. ન. ૨૦૭
 શ્રીફળ ફોફળ પાન કુંકુમ સહી, વરજાના હાથમાં દીધાં આણી;
 તેજી બાલો તેને અધિક શણુગારીયા, પાખર જરકસી મેહેલ્યાં તાણી. ન. ૨૦૮

ભૂપણ વચ્ચની શી કે ગોલા કહું, લક્ષ્મી કાત મમ જન માથે,
 વદન જોતા મહીપતિ શોભે નહીં, સામેલા પાચસેદે પાચ સાથે ન ૨૦૯
 ચારસેદે રથ ગ્વત મેગવ તુરી, નવન નીસાનની જોડે ફરકે,
 નાત માહાજન ને નાત છે નાગરી, ગડગડ દુદુભી નાદ ધરકે ન ૨૧૦
 મસ્તક મોહોડ તે મેહેતીજીએ ધર્મો, કાતિ રામા તણી દાસી જાણે,
 મદન મેહેતા તણે બીડ મડપ ધણી, તોરણ મોટે એક વરને દાણે ન ૨૧૧
 ચાર સોહાસણો સગ શોભે લની મદન મેહેતી ત્યા આપ્યા ચોકે,
 ઘાટ ધાલી નીચા નમીયા લેગ તે, નાક સાધુ હસ્યા મડપ વોડે ન ૨૧૨
 ભાવમુ પોખીને વિધિગત ડરે ત્યાહા, માહેડે વરજીને પોખી લીધા
 વેદના રાખ્દ નિમ તે મુખથી વદે, લગન સમે કન્યાદાન દીધા ન ૨૧૩
 અતરપટ દર્જ પાણુનટ હમે, વાજે દુદુભી દેવ નાદે
 પુષ્પની વૃદ્ધિ અનીક્ષથી સુગ કરે, ગુણીજન ગાય છે મધુર સાદે ન ૨૧૪
 મધુપર્ક સમય તન થયો તે સમે, વેચાલી વેહેનાણુ તેવા સન્નેડે,
 મદન મેહેતો ડર કનક આરી લઈ, પગ પખાણે છે મુ કોડ કોડે ન ૨૧૫
 વર વધૂ દંપતી જોડ શોભે ધણુ અવર પામે નહીં જન કાપ
 કન્યાને સ્વસ્તિ લણાવતા તે સમે, નરસહ્યાગી અતુરભૂજ રૂપ જોન ન ૨૧૬

૫૬ ૩૨ મુ

મોરના પીઝનો મુગટ મણિમય જડો, મકરાવૃત કુડલ શ્રવણુ ઝળકે,
 કૌસ્તુભ મણિ શિનયાજન ઊર કર્યું વૈજયંતિ મોતી માળ લળકે મો ૨૧૭
 પિતાઅર પટ કપિર મેખાગા કમન નેપૂર કર ખળકે
 ગાદિ કદર્પ લાવણુ જોઈ રૂપ ને, મુનીનર જોગીના મન સગે મો ૨૧૮
 શાખ ચક્ર ગદા પદ્મ આયુધ ધર્મો, પરિબલ દેવ છે નામ જોહેનું
 ગાદિ સરજ શશિજોતી નન અદ્રશ, કોટિ બ્રહ્માડ એમ ગેમ જોહેનું મો ૨૧૯
 મેહેતીનું રૂપ દીકુ કમગાતાણુ વદન જોતા કોઈ નથીન જોડે
 ઈંદ્ર રાણી બ્રહ્માણી ને રદાણી, નિરખતા નિરખતા હાથ જોડે મો ૨૨૦
 ચાર લુજને ચપન છે ચાતુરી, નનલ તત્વનતા શર શોભાવે,
 નિમિશ આદાશમા જગત મોહિત થયું વદન જાણે વધકું નામ પ્રહાવે મો ૨૨૧
 વરતાણુ વદન તે પ્રદ્યુમ્ન નિરખીયા, કૃપરીનું રૂપ તે રતિનું દીકુ,
 દેવચમુએ નરસહ્યાગી રવિ નિરખીયો, રૂપ મુદર જોઈ લાગુ મીઠું મો ૨૨૨
 જોઈ લીલા પ્રદ્યુમ્ન વિમ્બય થયા પાણુ જોડી જેહ ચરણે નમીયા,
 ગદગદ કંઠ થયા વાણી ચાલે નહીં, કથ કમળાતણે મન ગમીયા મો ૨૨૩

ત્રિભુવનપતિ તવ પ્રસન્ન થઈ જોલીયા, એક હું મેહેતાજી તોડ ચાશે;
મસ્તકે કર ધરી અંતર્યામી થયા શ્રી હરી, મદન મેહેતો રલા મન વિમાશે. મો. ૨૨૫
જેના તાંહાં મેહેતાજી જોડા છે એકલા, મદન મેહેતો જાણે ચરણે વળખા;
ધન્ય મમ ભાગ્ય જે કૃણ પાવન કર્યું, નરસહાયિ રનેહ શું કીધા અળગા. મો. ૨૨૫

૫૬ ૩૩ મું.

બહુ મોહોજોણું સરવે લાવે તાંહાં, મદન મેહેતાનો ગયો છે ગર્વ;
મેહેતાજી મંદિર નાર ટોળે મળી, મુખ જોઈ આપે શણગાર સર્વ. બ. ૨૨૬
વિમ્બ વહે તમો સરવ જોડોરી રચો, મંગળ શુભ વરતોને ચાર;
દંપતી હરજે કંસાર આરોગીયાં, સામુજી પીરસે છે ધૂત ખાંડ. બ. ૨૨૭
માનુની ગાય મંગળ ટોળે મળી, વિવાહનાં ધાળ જોડે છે વાળી;
જ્ય જ્ય રાજ મંડપ મંડળ વિજે, વર વડુ જેઉ રલાં છે પરણી. બ. ૨૨૮
અથ ભક્ષા રથ રેવંત પાલખી, મદન મેહેતો તાંહાં દે છે દાન;
સોળ શણગાર જેહુ દંપતી આપીઆં, જરકસી વચ દઈ આપે માન. બ. ૨૨૯
સસરાજને દીધાં જામો ને પાધડી, કુંવરઆઈને મુંદર સાડી;
જ્યાં જોઈએ ત્યાં તેવી કીધી પેદરામણી, દીએ વાળોતર ટીપ માંડી. બ. ૨૩૦
ગણ વિધાગતે દાન દીધાં ધણાં, મહીપ આપી છેરે દૂધ પીવા;
સાત દિવસ તે લગન માંદિ રલાં, લોક જાણે તે નિત નિત વિવા. બ. ૨૩૧
શીખ દીધી પછી જન તપર થઈ, ખટરસ બોજન સરવે લીધાં;
વાઝાં નીશાન ને જન આલી ત્યાંહાં, સ્વજન કુટુંબને વીદાય કીધાં. બ. ૨૩૨
ચાર જોજન લગી રાયજી આવીયા, મદન મેહેતે તાંહાં શીખ માગી;
પુત્રી વિજેમથી નીર નયણે ભર્યાં, વેહેવાઈ નાંખે છે રંગ રાજ. બ. ૨૩૩
તેર દિવસ થયા પછી પૂરણ, જન જુનાધડ બાહાર આવી;
ચૂરી પૂરી પકવાન બોજન કર્યાં, નરસહાયને મન સઘ ભાવી. બ. ૨૩૪

૫૬ ૩૪ મું.

સદસ પાંચ મશાલ જોજવલ કરી, ગાજતે વાજતે જન આલી;
નગરના લોક તે ટોળે ટોળે મળ્યા, નિરજે છે વરજીને મીટ ધાલી. સ. ૨૩૫
માનની હરખથી ગાય ટોળે મળી, સરવને ફેલજ પાન દીધાં;
વરજીને પોંખીને ઘરમાં પંધરાવીયા, શ્રી લક્ષ્મીનાથનાં નામ લીધાં. સ. ૨૩૬
અંતરીક્ષ મારજે અંતરજનથી વળ્યા, નરસૈયો રલો તે પાણુ જોડે;
જેવક ચાર વળાવીયા હેતશું, પૂરી રલા દાસના કોડ કોડે. સ. ૨૩૭

સામળદાસનો વિવાહ સમાપ્ત.

પ્રેમાનંદ લટ.

એના રચેલા ગ્રંથો:-મહાભારત, દશમસ્કંધ, સપ્તમસ્કંધ, અષ્ટમસ્કંધ,
રામાયણ, વલ્લભ ઝગડો, દ્રૌપદી વચ્ચદરણ, ડાંગવાખ્યાન, મુલદ્રાહરણ,
અખ્યયંગ આખ્યાન, હારમાળા, મામેર, શ્રાદ્ધ, હુંડી, સામળ-
દાસનો વિવાહ, નળાખ્યાન, શ્યામાહરણ, દાણુલીલા, લક્ષ્મણા-
હરણ, રણુયસ, ચંદ્રદાસ આખ્યાન, બલુવાહન આખ્યાન,
વિવેક વલુગરો, નરકાસુર આખ્યાન, કર્ણચરિત્ર, બીષ્મ
ચરિત્ર, મુદામા ચરિત્ર, ત્રણ નાટક, મદાલસા
આખ્યાન, અહિમન્યુ આખ્યાન, વામન કથા,
મુધન્વા આખ્યાન, રેવા આખ્યાન, અશ્વમેધ,
મજ્જેલ, પ્રદક્ષાદાખ્યાન, સ્વર્ગનિસરણી
ને શ્રીમદ્ભાગવત.

મુધન્વા આખ્યાન.

કડવું ૧ લું-રાગ કેદારો.

શ્રીગુરુચરણે શીશનામું, મન વાંછિત ફળપામું;
વેગે વામું સંસારની વિપમ વેદનારે.

હાળ.

વિપમ વેદના વામું, પામૂ વાણી વેદ રસાળ;
શીશ નામૂ સરસ્વતી, વળી સમરુ શ્રીગોપાળ.
કથા શ્રીમદ્ભાભારત ફરી, અશ્વમેધ પાવન;
વ્યાસ શિષ્ય સંજય જૈમિનિ, કવિતા લીલા બુગજન.

હમધજ્યુત ભમ્ત ગિગમણી, જેને વાહાયા શ્રી ભગવાન,	
પ્રાપ્ત સ્થા પન્નધ દર્શ, મુધન્વાનુ આખ્યાન	૪
કૌરવ ચ નિકલન કીધા, છજ્યા પાડનરાય,	
નિગમે ગજ દો તુતાયુત, સામગીયાની મદાય	૫
રિનાપ દો કૌરવની નારી, રાત દિવસ ધરમાય	
તે સાભગી મદાદુષ પામે, પોતે યુધિષ્ઠિર ગય	૬
ગજભુવનથી મન નિવર્ણ, થયુ ઉદામ અત રણ	
તપ કરનાને વનમા ભડ, અથના પામુ મરણ	૭
તીન ધરાગ્ય થો રાગને, સભા ઢરી નન બેમે,	
ભય મુકો મર લોમ્તણો, કો કેમ વાય દોરો	૮
ભીમમેન અર્જુન માદ્રીમુત, દહીને આન્યા વાજ,	
ત્રિદશા ધેની રાય ન માને, નિધે ન દગ્ધ રાજ	૯
એવે અ રમાત તહા આન્યા, દનિવર વેદ્યાસ,	
આસન આપી પૂજા કીધી, રથા ઊભા પાડન દાસ	૧૦
યુધિષ્ઠિર ધરમાથી આવીને, નમ્યા વ્યાસને પામે,	
પારાશરી પૂઠે રાગને, દા સનમના છે રામે	૧૧
ગાધારી તન કરી નિકલન, પામ્યા નિજ રાજધાની,	
શ્રીકૃષ્ણ સરખા સાહે તમાટે, હવે ચિંતા છે યાની	૧૨
ગદગદ ઢઠે દહે યુધિષ્ઠિર, નથી ગજનો ભોગ,	
પિતામહ કેમ ભોગયુ, આ સધિર ખરડો ગેગ	૧૩
લિભમ દ્રોણ શકુની દુશામન, અર્જુ સરીખા ભાઈ	
મેં ગોત્ર સર્વ નિમ્બન કીધુ, નન જોઈ પ્રીત મગાઈ	૧૪
થોડા એમ જીયાને દાજે, મેં કીધુ દારણ પાપ,	
વગી મારાથી નથી સબળાતા, કુધનધૂ કેસ વિનાપ	૧૫
વ્યાસ દહે સત્યનાદી ગજ, ના આણો મનમા ખેદ,	
ઉપાય મુઠ્ઠે એક પાપ ગયાનો, આરબો અશ્વમેધ	૧૬
યજ નિધિ ભાળ દહી અશ્વની, પછી ગયા અતર્ધ્યાન	
વ્યાસ ગયા પૂઠે દારિકાથી. આવ્યા શ્રી ભગવાન	૧૭
પાકુપુત્રને બેટયા ભૂધર, પછી કીધુ અશ્વાસન,	
યૌનનાથ છતી અશ્વ આપ્યો, ભીમમેન ભડગન.	૧૮

દિક્ષા લઈ મુધિજિર બેઠા, કીધો યજ્ઞ આરંભ;
ધરમ ધ્વજ ધરમે બંધાવી, રોપાવીયા વારિસ્થલ. ૧૯
અશ્વ મુક્યો પછી પૂજા કરીને, ગયા રક્ષાને અર્જુન;
યૌવનાશ્વ અનુસાલવ સંઘાતે, અનિરદ્ધ ને પ્રહુમ્ન. ૨૦
મેધવર્ણ ને ધૃષ્ટકેતુ, એક અક્ષોહિણી સૈન્ય સાથ;
અશ્વરક્ષાને અર્જુન આપ્યા, સમસ્થા વૈકુંઠનાથ. ૨૧

વલણુ.

સમસ્થા વૈકુંઠનાથને, અર્જુન અશ્વ પુઠે પજે;
દેશે દેશના મહિપતિ, અર્જુનને આવી મજે. ૨૨

કંઠકું ૨ જી-રાગ મૈવાડાની ચાલ.

જૈમિની કહે સાંભળરાય, પૂર્વજ તારાનો મહિમાય;
રવેચ્છાયે ઘોડો સંચરે, અર્જુન પુઠે રક્ષા કરે. ૧
કનક પત્ર બાંધ્યું લેલાટે, અશ્વ આપ્યો નર્મદા ધાટે;
માહેશ્વરી નગરીનો રાય, નીલધ્વજ રાગ કહેવાય. ૨
અર્જુને ત્યાંહાં જય કીધો, રાય નીલધ્વજ સાથે લીધો;
અવલ્લયંડીને આધાર, અંપકપૂર આપ્યો તોખાર. ૩
તે સ્વર્ગ સરિખું શોભે ગામ, હંસધ્વજ અવું રાયનું નામ;
વૈષ્ણવ રાગ ધણું ધર્મિષ્ઠ, પ્રગ્ન પુત્રપર સમતા દ્રષ્ટ. ૪
છે ભક્તિશ્વર મન રાગતણું, તે હરિ દર્શનને ધ્મજે છે ધણું;
સભામાંહે ગેઠા છે રાય, તાંડવ હરિનાં કીર્તન થાય. ૫
ત્રણ ગિત્રને પાંચ કુમાર, સુભટ બળિયા અન્ન અપાર;
એવે અનુચર સાસ ભાઈ આવીઆ, સમાચાર કંઈકે લાવીઆ. ૬
પ્રેમ સહિત પૂછે ભૂપતિ, બોલ્યો સેવક કરી વીનતી;
સ્વામિ સેના આત્રી સોહામણી, શોભા મુખે નવ જાયે લણી. ૭
દક્ષિણાપુરનો છે રાજનં, નામ તેનું વીર અર્જુન;
યૌવનાશ્વ નીલધ્વજ રાજનં, કૃષ્ણ પુત્ર છે પ્રહુમન. ૮
અનુસાલવ ધૃષ્ટકેતુ મેધવર્ણ, દલ દીઠે નાહું જાય મરણ;
અશ્વમેધનો અશ્વ આગળે, આ દળ આપ્યું આપણી ભાગળે. ૯
ચંદન ચર્ચિત છે તોખાર, દિવ્ય પુષ્પના કંઠે હાર;
અગર ધૂપ આગળ ધૂમાય, વાજિત્રમાં ઘણા હરિ શુભ ગાય. ૧૦

- વચન સાંભળી સેવકતણું, હંસધ્વજ મન હરખ્યો ધણું;
એક પ્રધાન પ્રત્યે જોડ્યો ભુપ, છે નર નારાયણ એક સ્વરૂપ. ૧૧
- આજ કુંતા પુત્રે કરણા કરી, અર્જુન આવે આવ્યા શ્રી હરી;
પાંડવને જહાં પીડા થાય, ત્યાં વિશ્વભર વારે ધાય. ૧૨
- એ નિશ્ચે બાંધવો તોખાર, એણે મમે આવશે વિશ્વાધાર;
થયો વૃદ્ધ આયુ વૃથા ગયું, મુને કૃષ્ણ દરસન નવ થયુ. ૧૩
- મોદ જુગત જોડ્યા મહારાજ, આપણો સ્નેહ જણાશે આજ;
મારી સલાના નાયક હોય જોહ, સાવધાન થઈ ઊઠો તેહ. ૧૪
- ત્યારે રાજાનાં વાયક સાંભળી, સેના સર્વે મુખે ઢૂંકળી;
સત્તર નાયક સેના તણા, તેણે શુભ રચ્યા આપણા. ૧૫
- એકવિંશસહસ્ર હસ્તી મહગજ નરા, સતાવિંશ સહસ્ર રથે જોતયાં;
એક લક્ષ ઘોડા અરવાર, પાળા યોદ્ધા તણો નહીં પાર. ૧૬
- એટલી સેનાનો સમુદાય, એક એકની પૂઠે પળાય;
સત્તર સેના એવા સચરી, અર્જુનનો હય લીધો હરી. ૧૭
- રણુચ્ચલ રોપાળ્યો રાય, વળ્યા ડંકા નીશાને ધાય;
ચંદ્રકેતુ ચંદ્રમેન ધીમાન, ચંદ્રદેવ આદી પરધાન. ૧૮
- પય પુત્ર છે પ્રહુમન, સુરથ સમ કુસુમ દરશન;
શુભલ ભુધન્યા પાંચિનાં નામ, એક કનિષ્ઠ પુત્ર છે આત્મારામ. ૧૯
- સાવધાન સહુ યોદ્ધા થાય, લારે ભુધન્વા સેવામાં જાય;
નીમ કરતાં થાયછે એક જગ, નહીં હરિ સેવાથી મોહું કામ. ૨૦
- રાજાને છે હિતાવળ ધણી, ત્યા સાંભરી ભક્તિ સુધન્વા તણી;
દોલ હસ્તીપર ચઢાવી કરી, પડો પુરમાં વજડાળ્યો કરી. ૨૧
- મુભટ સર્વે બહાર નીસરો, પળનો વિલખ રખે કોઈ કરો;
પડો સાંભળી તત્પર થાય, પુર પોણે સેના નવ માય. ૨૨
- કવચ કુંડલ સજ્યા તહાં ટોપ, લોચન રાતાં ને મનમાં કોપ;
ચંદ્રને ચર્ચિત પુષ્પની માળ, ઘણું શોભે છે ક્ષત્રિના બાળ. ૨૩
- પ્રાસાદે જોખ ચડી ચુંદરી, નિજ પતિને જુવે નેત્ર ભરી;
એક કહેતુ જો રે સખી, લે સ્વામિને જાતાં જોખખી. ૨૪
- આ શોભે સેનાની ઘટા માંય, આ અવળેવો જુધ કરવા જાય;
જો પ્રીત હોય તો તેડી લેય, એકતિ કહેતું હોય તે કહેય. ૨૫

કેલ વધુ પ્રતિહત્તર વદે, મળવાને તો ઇચ્છે ધણુ રદે,
સસરા જેઠની લગ્ન કરી, નથી પ્રગટ બોવાતુ સુદરી ૨૬

વલણુ

સુદરી નરખે નાથને, સુણુ જનમેજ્ય રાય રે,
ઉભાય દલના શરવીર તે, સગામમા શુ થાય રે ૨૭

કંઠલું ૩ વૃં-રાગ આશાવરી.

જૈમિનો કહે સાલજીયે રાયરે, હવે વૈષ્ણવનો કહુ મહિમાયરે,
પછી શુ થાય હસધ્વજના પુર વિષેરે. ૧

ઢાળ.

હસધ્વજના પુરવિષેથી, નીકળ્યા સર્વે ધીર,
પુરોહિત રાગતણા છે, શંખ ત્રિપિત બે વીર ૨

તે દલી સાધુ યજ્ઞને વરતે, વળી હસધ્વજને વાહાયે,
નાના ધર્મના મત દેખાડે, તે સાચુ માને રાયે ૩

રાગને નિત્યે કહે એમ જ, અમને વાહાલો છે વનવાસ,
તુ સાધુ સરખો ગાની માટે, રહુ તમારી પાસ ૪

જે દિનમે તમે સત્ય મૂકરો, સાલજીએ તમે રાય,
તે ત્રિવલ્લે અમે અહિં નહિ રહિયે, સત સત યજ્ઞ નિદાય ૫

માટે હસધ્વજ ખીલીતો રહે, રખે ઋષેશ્વર દુભાય,
અતઃકરણુમા એમ જણે, માટે તે દરે તે થાય ૬

સુધન્વાને વૈષ્ણવપણુ, તે દલીને નવ માને,
કર્ધ સાધુ પિતા પ્રીતે નહીં, એ મૂરખ રાખ્યા શાને ૭

વેદવ્રશ કુર્કર્મ આચરે, અને દેહ પૂજવે આપ,
તે પ્રગ્ન કર્ધ પ્રીતે નહીં, જેમ જપે મેલા જપ ૮

સુધન્વા વૈષ્ણવને મળીને, જનમારગ કીધા ફેક,
શંખ ત્રિપિતને માને નહીં, વૈષ્ણવ થયા સકુ લોક ૯

તિલક ટુપસી માળા કંઠે, હરિ સેવા ઘેર ઘેર,
તે માટે સુધન્વા સાથે, છે શંખ ત્રિપિતને વેર. ૧૦

સમે જોઈને રાગ પ્રત્યે, બોલીયા બે પરધાન,
લય મિના લડ નહીં નીસરે, કંઈપણુ કરે ગગન. ૧૧

મરણુ લયને કુટુબ માયા, નહીં મૂકે કો નિજધામ,

સેના વિના કેમ માંડશે, જળિયા સાથે સંગ્રામ. ૧૨
 રાજ્ય કહે ગુરુ કહે તમે, જેમ આપણું શુભ યાય;
 કંઠે પણ તમે કરો, કો રહે નહીં પુરમાંય. ૧૩
 કદા એક સૌ મણુ તેજની, ઉકાળીએ અત્યંત;
 પુરોહિતનો શીખવ્યો, બાલ્યો તે રાજ્ય સસ. ૧૪
 જે સુભટ મારા નગમાંના, પુત્ર મિત્ર ને ભાથે;
 એક પોહોરમાં નહીં નીસરે, તેને નાંખીશ ચેણુમાંથે. ૧૫
 જો ન તણું હું તેલમાં તો, પડું કુંભીપાક;
 એવું કહી પડો વજગવીયો, પુરમાં તે વાગી હાક. ૧૬
 વિશ્વાસ છે શંખ સિખિતને, સત્ય નહીં મૂકે મહારાજ;
 વિલંબ લાગશે સુધન્વાને, નિથે તળવો આજ. ૧૭

વલણ.

આજ કારજ થયું આપણું, પછી પુરોહિત હરખ્યા ધણું;
 જૈમિની કહે જૂપને, કહું કારણ તે વૈષ્ણુવતણું. ૧૮

કંઠું ૪ થુ-રાગ રામગ્રી.

પડો વજગવ્યો નગમોઝારણ, છે હરિ સેવામાં રાજકુમારણ;
 પણ ચેણુનું સાંભળ્યું કાનણ, તોહે સુધન્વા ન મૂકે પ્યાનણ. ૧

હાથ.

પ્યાન શ્રીલગવાનનું, મૂકે નહીં પગ માત્ર;
 સામળીયાનું રમણું કરીશું, મુખે તળજે ગાત્ર. ૨
 નિલ કર્મ પૂરાં કરીને, ધર્યાં વસ્ત્ર આપૂધ;
 આરા તે માગી માતની, હું જાઉં છું કરવા જૂધ. ૩
 ત્યારે પ્રસંગ થઈને કહે છે માતા, ધન્ય ધન્ય સૂત સમર્થ;
 સંગ્રામમાં તું નામ કાઢીશ, ને જીતશે પારથ. ૪
 વૈષ્ણુવને મુદ્ધ જઈ કરવું, એ જુકાત નથી જાદીપ;
 પણ દર્શન આપશે સ્વામી સહેજે, જે જદુકેવનો દીપ. ૫
 નારદ મુનિના મુખમાંથી, મેં સાંભળ્યું છે ધરમાંહે;
 પાંડવને જ્યાં બીડ પડે ત્યાં, વિદુલ વહારે ધાયે. ૬
 જો મુદ્ધ દરતાં અર્જુનને, તું જીતીશ મૂરત માત્ર;
 ત્યારે પાર્થવીરની પક્ષ કરવાને, આવશે સ્વામલ ગાત્ર. ૭

તારા પિતાના ભુજ બળે, બહુ જ્યા પૃથ્વીનાથ;
 કંસ કેરો મારનારો, ના અયો હંસધ્વજને હાથ. ૧૮
 જે યસ જપ તપ તીર્થ વૃત દાને, મળે નહિ અવિનાશ;
 તે સહજમાં દર્શન પામીએ, હરિલક્ષ્મી કેરી પાસ. ૧૯
 બકતનું પરિપાલન કરવા, છે તુષ્ટ પુષ્ટ સદાય;
 આપતકાળે ધાય વાહારે, વત્સને જેમ માય. ૨૦
 જન્મ સર્જણ થાયે હમારો, જો પામું હરી દર્શન;
 કૃષ્ણને ઘેર લેછે આવજો અથવા, કરજો રણમાં શયન. ૨૧
 એ વાતે મુને હર્ષ છે, રમે આવો નિર્બળ યર્ધ;
 દીયર વર મુને હાસ્ય કરશે, જે સતિની શોભા ગર્ધ. ૨૨
 ક્રતાંજલિ કરી સુધન્વાયે, હરી દર્શન થાશે માત;
 મરવું અથવા જીવું એ, દેવને વસ્થ છે વાત. ૨૩
 માતાની આશીષ લાઇને ચાલ્યો, કુંવર કરીને પ્રણામ;
 પુનઃપો લેઇને બેઠેન આવી, કુવલયા જેનું નામ. ૨૪
 ચંદન અક્ષત પુષ્પ માળા, આરોપી દે આશીષ;
 જીતજો વીર તમે ધનંજયને, મળજો શ્રી ભુગદીશ. ૨૫
 શરવીરની હું બેઠેન કહાવું, એવો કરજો સંભામ;
 જો પલાયન કરશે વીર મારા, તો સાસરે નથી મુજ ઠામ. ૨૬
 જેઠ જન્મ છે દીયર દારુણ, બોલશે વજ્ર વચન;
 તે સહેવાશે નહીં શબ્દ દુઃખના, તવ બોલ્યો વૈષ્ણવજનન. ૨૭
 જો જપ થશે તો હું ફરી આવીશ, અથવા સુધ્ધ રણમેઝાર;
 એવું કહીને સંચર્યો, સારે આગળ બિભી છે નાર. ૨૮

વળણ.

નાર બિભી બારણે, લઈ પૂર્ણના ઉપહારે;
 પધારો પિયુ મદિર વિષે, પછી કર ગૃહી બિભી નારરે. ૨૯

કહવું ૫ મું.—રાગ મારની ચોપાઈ.

તવ સુધન્વાને મર્ધ સોચના, દીકી તારણી સ્વોચના;
 શણગાર વસ્ત્ર વપુ વારુ, નેપૂરના શબ્દ થાયે ચારુ. ૧
 અંગો અંગે તે અગ્ની પીડી, સ્વામીની તે સનમુખ હીડી;
 ચારુ ચંદન ચર્યું અંગ, મુકતામાંળા વહે જેમ ગંગ. ૨

- કુચ કઠિણુ તે યુગ્મ ગિરાજે, ચક્રવાકનું જોડું લાજે; ૩
ચીર ચોળી તે. કસમસ થાય, ઊર લારે તે નમતી જાય.
કટીમેખળા કુદ્ધંટાળી, રક્ત અધર બિંચ પરવાળી;
ચાર લોચન મૃગવા નેણી, શોભે અદ્ભુત દેશની વેણી. ૪
કરણ કુંડલ પૂલ અમૂલ, ગણુમંથ સેથે શીશ પૂલ;
નથ નાકે મોતી લળકે, ચાર ચંદન ચૂડી ખળકે. ૫
દિવ્યાંબર આકાશમાળ, કંઠે શોભે ચંપકની માળ;
હસ્તે મહી કનકની ચાળી, માંહે મુક્યો દિપક અલુવાળી. ૬
તિલક અક્ષત દુર્વા યુક્ત, પુષ્પ રાગ આવ્યો છે જુક્ત;
પિયુ પાસે પ્રેમદા આવી, રહી ગભી તે શીશ નમાવી. ૭
કાધી પૂજા આરોધ્યો હાર, લીધા લોચનમાં ભરથાર;
ભૂવં આપ કપોલ કંપાવ્યું, રતિ રણુમાં મન અંપાવ્યું. ૮
શકે નેત્ર બાણ તહાં ચઢિયાં, રતિ સંપ્રામે જાણે લઢિયાં;
મંદ હાસ્ય કરી કહે નારી, મુક્ય જુધ શણુગાર ઉતારી. ૯
કૃષ્ણ દરશનના અલિલાખી, નારી કેમ જીવે પ્રભુ પાખી;
આસે ક્ષત્રિને જુધ ઉત્તમ, રણુ જાતાં હું રાખું ક્યમ. ૧૦
સ્વામિ કહું છું લગ્ન મુકી, રમે જાણો જે ખાલે છે ચૂકી;
આજ સોળ થયા મુને દિન, ધણું આવે છે ઘોર સ્વપ્ન. ૧૧
કેમ કહું તે વાત વિસ્તારી, ચોદિશા જીવોરે વિચારી;
દિવોગ તરુ મમ રહે રોપી, મુને ક્ષેન જાણો છો સાંપી. ૧૨
ઉંચી સગાઈ પિતાએ કાધી, મુખ પામવા તમને દીધી;
ધણું મારું અયુક્ત આવરવું, મુદે દોહણું હોય ઉગરવું. ૧૩
જેના સ્વામિ છે વૈષ્ણવ જન, તેની નારી તે કમલા સમાન;
જેના મૃત્યુ પામ્યો ભરથાર, તે સ્ત્રી રાક્ષસીનો અવતાર. ૧૪
મુને સોળ થયા છે દિન, ઝણુધર્મ ન પામી સ્વામીન;
પામું તમથી - એક સંતાન, પ્રભુ આપો મુને ઝણુદાન. ૧૫
ત્યારે મુધન્વા કહે હે નારી, ધિક્ક આ સમે યાચના તારી;
દિવસે મૈથુનનો મહા દોષ, રવિ દેવ ભરાયે રોષ. ૧૬
મુદે જાતાં સંભોગે અર્ક, પામે તે તો દંપતિ નર્ક;
મુદે મળશે અંતરંગી, ચારો ભક્ત સુભટમાં નામી. ૧૭
મુને કરતાં લાગશે ખામી, ઝણુ ધર્મ નાય હું પામી;

- મૂને સોજ થયા દિન આજ, માગું સંગ મુકીને લાજ. ૧૮
 સુણી સુધન્વાની દેહ કાંપી, બોલ્યો જીવ્હા દંતશું ચાંપી;
 તમો કહાવો શુદ્ધ ક્ષત્રાણી, શું મુખે બોલો અયુક્ત વાણી. ૧૯
 જોહ નગ્ન થઈ નર નાહો, તે તો રૌરવ નરકમાં જાયે;
 કરે દાતણ જે રવિ સામો, જાણો નરક ધામ તે પાખ્યો. ૨૦
 દિવસે ભોગવશે નર નારી, કુંભિપાક તણા અધિકારી;
 દિવસે મૈથુનનું મહાપાપ, સતિ જૂઓ વિચારીને આપ. ૨૧
 જાતી વેળા તે માન શુકન, છે વિલાસતણા બહુ દિન;
 એમ કહીને ચાલ્યો નાથ, નારીએ ગ્રહી રાખ્યો હાથ. ૨૨
 સ્વામિ સાંભળો વીનતી મારી, ઋતુ ધર્મ પામી સતિ નારી;
 કામાતુર તે કામની થાય, નિજ નાથ ઉવેખીને જાય. ૨૩
 વિરહ વહ્નિ દેહ પ્રજાળે, તોયે તે અન્ય નાથ ન જાળે;
 સ્વામી નષ્ટ થઈ મૂકી જાય, ધર્મ એ કલ્યા પુસ્તક માંય. ૨૪
 મૂને ઉત્તર આપો સ્વામી, રહ્યો સુધન્વા તે શિર નામી;
 સુલોચના કામે ભરાઈ, સ્વામિને કંઠે કર નાંખ્યો ધામ. ૨૫
 અળગી નવ ચાથે પણ મેલી, જેમ અપક પૂઠે વેલી;
 જૂજ ભીડી આલિંગન દીધું, મન નાથનું વિશ્વલ કરીધું. ૨૬
 પાણુ પકળ પિયુનો ઝાલી, લેઈ રંગભોવનમાં ચાલી;
 પુષ્પ પલંગ શય્યા શણુગારી, રત્ન ખંડ રચ્યા રોજા ભારી. ૨૭
 ટોપ કવચ આયુધ ઉતારી, જીજ્ઞત થયો બલ ધારી;
 આપ્યું અખજાને ઋતુદાન, મધું જીને ગર્ભાધાન. ૨૮
 કરીધું સુધન્વાએ પછે સ્નાન, કર્યા શસ્ત્ર વસ્ત્ર પરિધાન;
 એમ વિલંબ થાય ધરમાંય, પણ સેનામાં શું થાય. ૨૯

વલણ.

સેનામાં શું થાય છે, લાગી વૈષ્ણવને વારરે;
 હંસધ્વજ પૂછે ઋષિને કહો, કોણ ના આવ્યા ક્ષત્રિ કુમારરે. ૩૦

કડવું ૬ દ્વિ-રાગ સામેરી.

બોલ્યો હંસધ્વજ સત્તવાદી, મારા પુરમાં કોણ અમર્યાદી;
 જુઓ સેના સધળા સલાળી, કોણે આજ ન પાળી મારી. ૧

ઢાળા.

- આત્મા ન પાળી માહરી, જુઓ કોણ નર નયમાં રહા; ૨
વચન એવાં સાંભળી, પછી સંખ લિખિત હિલા યયા.
મહારાજ આજ પ્રતાપ તમારો, સેના સહુ તતબર થઈ;
એક સુધન્વા આવ્યો નથી, રાય તેને તમે હણુસો નહીં. ૩
પુરોહિતની વાણી સાંભળી, હસધ્વજ ક્રોધો ધણું;
જાઓ સુધન્વાને બાંધી લાવો, વચન લોખીયું મુજતાણું. ૪
છે તિલકધારી દુરાચારી, નારીની સંગે રહ્યો;
ના જોવું મુખડું એહનું, એ વધુજા જોગ મારે થયો. ૫
કહેતામાં દૂત ગયા કાલ સરખા, સુભટ સૌએક સચયાં;
જાણે હોય જમના ભાઈ એવા, ક્રોધે પૂરણ પરવયાં. ૬
જુજ માહે છે લોહકંડ ભારે, ભયાનક ભાષે મૂખે;
પ્રતિહારને તાડણ કરીને, ચાલી ગયા મંદિર વિખે. ૭
વિદાય થયા ત્યાં સ્ત્રી કહે છે, શીઘ્ર આવજો સ્વામીન;
વાત કરતાં દૂત આપ્યા, ધરમાં ગઈ સ્ત્રી જન. ૮
સુધન્વાને કહે સેવક, કરી બહુ તિરસ્કાર;
તે પિતાની આત્મા ના માની, સ્ત્રીજીત તુને ધિકાર. ૯
ધણા રાયજી રાષે ચડ્યા છે, નાંખશે પેણા માહે;
જે સંગાથે વિલાસ કીધો, તે નહિ કરે તારી સાહે. ૧૦
કડકડતી તેલ કઢા વિથે, તારું તળવું છે તન;
કેરા પ્રહીને તાણવા કેરું, અમારે છે ધણું મન. ૧૧
સુધન્વાએ સાંભળીને, સમત્યા શ્રી જુગદીશ;
અયુકત સેવક બોલીયા, પણ મન નવ આણી રીશ. ૧૨
હાસ્ય કરી હરિ દાસ આલ્યો, પિતાજીની પાસ;
ચિતા મનમાં વ્યાપી ધણી, ત્યારે જપતો શ્રી અવિનાશ. ૧૩
નય્ર માહે હાકજ વાગી જે, હંસધ્વજ પણ રાખશે;
ચાલો જઈએ જોવા સારુ, પૂન પેણે કેમ નાંખશે! ૧૪
સેના માહે પ્રગ્ન, આવી, કુલાહલ બાદ ચાવ;
કહી વાત અર્જુન આગળે, હંસધ્વજનોં સત્ય મહિમાય. ૧૫
આશ્ચર્ય એવું સાંભળી, કહે કેમ મનાય એવી વાત;
સત્ય માટે પૂનને કેમ, વધ કરે વળી તાત. ૧૬

તહાં શુભ સેવક મોકલ્યા, અરજીને જોવા કાજ;
જુઓ સુધન્વાને કેમ તળે છે, હંસધ્વજ મહારાજ. ૧૭

વલણ.

મહારાજ કેરું સત્ય જોવા, અર્જુનના જન સંચરે;
સુધન્વા આવ્યો રાજ પાસે, પછી તાત ક્રોધે શું કરે. ૧૮

કડવું ૭ મું.-રાગ સારંગની ચોપાઈ.

જૈમિની કહે સાંભળીયે રાય, સત્યવાદીનો કહું મહિમાય;
રથ મૂકી આવ્યો હરિદાસ, સુધન્વા આવ્યો પિતાનો પાસ. ૧
જઈ જનકને નમાવ્યું શીશ, જોલ્યો રાજ કરી બહુ રીશ;
હાં અલ્યા વાર લાગી આવડી, ના જાણી તપ્તતેજ તાવડી? ૨
વાક્ય ઉલ્લંઘન મારું કર્યું, તો શું નિર્ભય છત્ર માથે ધર્યું?
કો વારાંગના સેવી તારણી, કે પેટ ભરી પીધી વારણી? ૩
કો નીચ પુરુષનો કીધો સંગ, કે ધરણી શું લાગ્યો રંગ?
કે વઢવું જાણીને કંપ્યું તન, કે આવતાં થયાં માનસુકન? ૪
કહે મુજને સાચું પાપીષ્ઠ, આજરે માથે આવ્યું અરીષ્ઠ;
તાત વચન લપાનક સાંભળી, જોલ્યો સુધન્વા કરી કૃતાંજલી. ૫
નથી અપરાધે હું જોડી થયો, ધર્મ રાખવા એક મુદ્દર્તે રહ્યો;
તમારી વધુને આપવા ઋણદાન, એવું સાંભળી કેલ્યો રાગન. ૬
ભોગાસક્ત જીવનમાં રહ્યો, કામાસક્ત ચર્ધ અંધજ થયો;
શ્રીજીત થયો કામે અંધ, તારે મારે શાનો સંબંધ? ૭
શ્રી સ્વભાવ છે ચંચલ ધણું, તેમ મન થાય નહિ શ્રીતણું;
તો લોખી આસા લોકાચાર, ઋણધર્મ તારાને ધિક્કાર. ૮
છત્તી અર્જુન તેડાવ્યા છે હરી, તે વારતા શું ગયો પીસરી;
કૃષ્ણ મળવાનો ભેદ નવ લલો, તું વિમુખ ધમિરથી થયો. ૯
હું ચલાવીશ તુજ પુત્ર પાખી, એમ કહી સેવક પ્રત્યે વાણી લાખી;
એ માપી મુજને લેકન ખરડે, જઈ ચેલુ મારે નિરો કરો. ૧૦
એક પ્રધાન પ્રત્યે જોલ્યો રાય, શંખ લિખિનને પૂછોનર્ધન્યાય;
પુરોહિત પાસે મંત્રી ગયો, સમાચાર જઈ પુત્રનો કલો. ૧૧
ઘટે તો ચેલુમાં નાંખીએ, ઘટે તો એને છવતો રાખીએ;
ધર્મશાસ્ત્રનું જોયું પુસ્તક, રાખતિખિલ ધુણવું મુસ્તક. ૧૨

જઈરાજને તું કહે પ્રધાન, એને દર્શને ઉપજે સ્નાન;
 શીઘ્રે થઈ નાંખો વેળા વટે રાજમાંહે તો હણવો ઘટે. ૧૩
 પછી પોતાનું છે સંતાન, શ્રવે તેમ કરો રાજન;
 પોતાનું પણ તમે રાખશો, અમો જાણું છું નિશ્ચે નાખશો. ૧૪
 સત્યવાદી જે સાચું જાણે, સત્યથી શ્રેષ્ઠ પુત્ર નહિ ગણે;
 જ્ઞે હરિશ્ચંદ્રે રાખ્યું સત્ય, ત્યારે ધરણી ધરા થઈ અગત્ય. ૧૫
 રમસાને વચ્ચે સૂતનું લીધું, તો વૈકુંઠ દાન હરિયે દીધું;
 માળાપનું પાળવા વચન, શ્રી રામે વેઠ્યું દારણ્ય વન. ૧૬
 રૂઝમાંગે છેવું પુત્રનું શીશ, પણ રાખ્યું તો પામ્યો જુગદીશ;
 જ્ઞે કપોત માટે કંપ્યો દેહ, સઘ પામ્યો નારાયણ તેહ. ૧૭
 સત્યવાદી હુતા પાંડવ વીર, તો પાંચાલીનાં પૂર્વા ચીર;
 જ્ઞે હંસધ્વજ એવું જાણશો, તો પુત્ર હેત સાને આણશો? ૧૮
 રજે મંત્રી શિક્ષા વિસારતા, જઈ રાજને કહો વારતા;
 સેવક આગ્યો ભૂપત જાણી, વાત કહી જે આજણુતણી. ૧૯
 ધર્મશાસ્ત્રમાં એ નીસર્યું, સત્ય વાક્ય સંપાદન કર્યું;
 સુધન્વા તેડાવ્યો મહારાજ, તેં મર્યું માગીને લીધું આજ. ૨૦
 જે શંખ લિખિતે કીધો ન્યાય, તુને તે નાંખવો પેણામાંય;
 સુધન્વા કહે કાં નહોં તાત, રૂડા આજણુને પૂછી વાત. ૨૧
 વાક્ય તમારું મારે પાળવું, એ પુરોહિતનું કુખ ટાળવું;
 એક સાલ મારા રદયામાં રહ્યું, અર્જુન સાથે યુદ્ધ ન થયું. ૨૨
 તમે જાગ્યવાન પિતા છો ધણું, જે દર્શન કરશો કેશવતણું;
 મુને ના થયાં માધવનાં દરશન, એવું કહીને જર્યાં લોચન. ૨૩
 ત્યારે કંઈએક દયા રાજને થઈ, સેવકને શિક્ષા કરી સહી;
 હું જાણું યુદ્ધે આવું જય કરી, અર્જુન સાથે લાવું શીહરી. ૨૪

વલણ.

હરી દર્શન એ કહે, પછી નાંખો પેણા માંયરે;
 રાખ્યાની વાત સાંભળી, શંખ લિખિત રીસાવી જાયરે. ૨૫

કડવું ૮ મું.—રાગ અડોલ.

સ્વામી જોડુ ઋષી રીસાવી જાયરે, કંઈ રાયજી મનાવા પૂઠે ધાયરે;
 સ્વામિ શા માટે કરોછો કેધરે, સુધન્વાને મારવો સધરે. ૧

દાળી.

મારવો સુધન્વા સરવથી, નહીં વિલંબ કરું પળમાન;
 પાપી પુત્રને શું કરું, જેથી રીસાવે સદ્પાત્ર. ૨
 વિપ્ર વળતું ઘોલીયા, અમને જવા ઘો રાજન;
 સત્ય થયું તમને અળખામણું, વાહાલો થયો તુને તંન. ૩
 રાય અમો તો સત્યના સાથી, ઉન મારગ પામ્યા શાંત;
 અમારું એક તમો સાંભળો, જે કહું કયા પ્રતાંત. ૪
 આ લિખિત આંધવ માહરો, એણે ક્રીધા એક અન્યાય;
 મુને આપ્યા વિના મૂકિયું, એક બદીશ્વર મુખમાંય. ૫
 ભક્ષ કર્યા યુદ્ધ સાંભળ્યું, એ લાગ્યો મારે પાપ;
 કહે બ્રાત મુજને દંડ દીજે, મેં થયો છે અન્યાય. ૬
 ત્યારે મેં ધર્મ શાસ્ત્ર જોયું, બીજાં શાસ્ત્ર સમસ્ત;
 પુસ્તક પ્રમાણે ન્યાય ક્રીધા, છેદીયો બ્રાતનો હસ્ત. ૭
 કર છેદતાં સત્ય દીડું, તૂટ્યા વૈકુંઠનાથ;
 હરી કૃપાએ સઘ સંધાયો, સાજો થયો તે હાથ. ૮
 જહાં સત્ય છે ત્યાં વિષ્ણુ છે, રાય રાખિયે વિશ્વાસ;
 આજ તમારું સત્ય નાહું, અમો જહાં છું વનવાસ. ૯
 ત્યારે હસધ્વજ વિનતી કરે, શ્રી પધારો ઋષિ દેવ;
 મારે સુધન્વાનો હોમ કરવો, તાતા તેલમાં તતખેવ. ૧૦
 પછી ઋષેશ્વરને તેડી લાવ્યા, સેના મધ્યે રાય;
 આજ્ઞા તે આપી દાસને, નાંખો પુત્ર પેણા માંય. ૧૧
 સેવક આવ્યા કુંવર પાસે, નેત્રે તે જળની ધાર;
 સ્વામિ આજ્ઞા છે રાજ તણી, અમને સોંપિયો અધિકાર. ૧૨
 ત્યારે સુધન્વા કેહે દાસને, લાઈએ તમારો શો વાંક;
 પિતા પુરોહિત થું કરે, જો લખ્યા વિધાતા આંક. ૧૩

વલણુ.

આંક લખ્યા લિલાટ પત્રે, અધિક ન્યૂન એમાં કોઈ નવ કરે;
 સ્નાન કરી દિવ્યાંજર પેહેરી, પછિ ધ્યાન શ્રી હરિનું ધરે. ૧૪

કડયું દ મું-રાગ ગોડી.

સુધન્વા ધ્યાન ધરે હરીનું, મનમાં નહીં ગયુંનો શોક;
 નિયમ વેળા વૈષ્ણવની જાણી, ધાર્ઠ આવ્યા તે પુરના લોક. ૧

- ચારે વર્ણુ જે ચણે ચાને, પ્રજા જોવા સરવ આવી;
 લોક સહુ જોતામાં ભય પામ્યાં, દીડી તેજ કહારે ચડાવી. ૨
 સ્નાન કરી મુધન્વા ઉભો, તપ્ત તેજમાં પડવા;
 હાહાકાર થયો સેનામાં, પ્રજા લાગી સૌ રડવા. ૩
 આક્રંદ સ્ત્રીઓનાં નંદ કરે છે, શું કાલજ નાંખીયે કાપી;
 હે પરમેશ્વર મુધન્વા ઉગરજો, મરજો પુરોહિત પાપી. ૪
 વળી સખી પ્રત્યે સખિ કહે છે, ચાલો રાજા પાસે જઈએ;
 શું શંખસિખિતનું કહ્યું કરાણે, આપણે જોમ હાંકીને કહીયે. ૫
 એક કહે આ દારણુ દેખી, મારુ રુદ્ધા પ્રાટે;
 જો મુધન્વાને રાજા રાખે તો, નાંખુ મારા પુત્રને સાટે. ૬
 એક કહે શું પૂરમાં રહીએ, ચાલો અહીંથી જઈએ;
 નિર્દય રાજા થયો આપણો, એ નમ્રમાહે શું રહીએ. ૭
 એક કહે કેમ જ્યાળા સહેશે, કેમલ એ મૃગ નેણો;
 એ તન તળવા સારુ જીવોની, પિતાએ ચલાવ્યો છે પેણો. ૮
 એક કહે બાઈ કેમ રહેવાશે, રૂડા વૈષ્ણવ પાખી;
 પુરોહિત અન્યાય કરે છે, દેશ અંતરમાં રાખી. ૯
 એક કહે હરિ સેવામાં, મુધન્વા તતજર દુતો;
 બાઈ ભકતી કરી શું નિષ્ફલ જશે, પરમેશ્વર શું સુતો. ૧૦
 વાંક વિના વૈષ્ણવને બાળે, તમે વિદુલ ચઢજો વાહારે;
 આજ રાજપુત્રને બીડ પડી છે, જેમ પોપટ ઘેરો માંઝારે. ૧૧
 હવે પ્રજા આવી સર્વ રાજા પાસે, કુલાહલ બહુ કરતી;
 પુરોહિત પાપીને પાપે, રસાતલ જશે ધરતી. ૧૨
 આ કોણુ સત્ય રાજ તમારું, જે પુત્રને પ્રજાવાળો;
 તે કોને ઉત્તર નવ આપ્યો, રાજે ક્યો મુખ ટાળો. ૧૩
 રાજજીવનમાં વાત ગઈ, રાજ કરે જી ઉત્પાત;
 કષ્ટ સાંભળી મુધન્વાનું, રુવે સત્યવતી માત. ૧૪
 સત્યવાદી એ સ્વામી મારો, સુત તે નિમ્ને નાંખે;
 સામળિયા સાચવજો મુધન્વાને, તમવિન બળતાં કોણુ રાખે. ૧૫
 ગોકુલરાય તું વાહારે ચઢજો, સાહે સુતની કરવા;
 ભક્તવત્સલ તુજ ખરદ જશે, જો દેશે મુધન્વા બળવા. ૧૬
 કંઈ મુધન્વાનો વાંક નથી, મેં પાપણીએ કાઢી ખોટી;

અર્જુનને છતીને હરી મળવાની, આશા હતી એની મોટી. ૧૭
તે અભિલાષ રહ્યો મનમાંહે, એમ કરતી રાણી વિલાપ;
આ તપ્ત તેલનું કાણુ મળું છે, હરી નામે જય ત્રિવિધી તાપ. ૧૮

વલણુ.

એમ સત્યવતીએ સામળિયાને, સોંપીયો નીજ તંનરે;
કુવલયા નામે બહેન કરે છે, શ્રી હરીકરું સ્તવનરે. ૧૯

કંઠનું ૧૦ મું-રાગ મારુની દેશી.

બહેન કુવલયા કહે કૃષ્ણને, સ્વામી કરજો સહાય;
સુધન્વા છે દાસ તમારો, જાણો છો જુદુરાય-
વીરાજને રાખજોરે, ભક્તવત્સલ હલધર પ્રાત. ટેક. ૧
ભક્તવત્સલનું. બરદ જાશે, જો બળશે પેણામાંહે વીર;
તપ્ત તેલને ટાકું કરજો, જેમ નાહે ગંગા નીર. વીં ૨
રખે વાર કરો ધડી એકની, જાગ્રત છો જાહેવંદ;
શંખલિખિત રાકુ કેતુ મળ્યા છે, ત્રણો સુધન્વા ચંદ્ર. વીં ૩
છો દાસરક્ષણના ઉઘમી, નથી કરતા આજસ પ્રમાદ;
એક પલકમાં. ઊડી ધાયા, મુણી દ્રૌપદીનો સાદ. વીં ૪
વાર વિશ્વંભર કાં કરો, તમો ધાજો વાદો વાદ;
સુધન્વાને ઉગારજો, જેમ બચાવ્યો પ્રહલાદ. વીં ૫
નરક કુંડથી શુણકા રાખી, કીર ભણાવ્યો રામ;
અમ્ભમીલ જમથી મુકાવ્યો, લેતાં મુતનું નામ.- વીં ૬
શું ગણાવું સામળા તારાં, કોટિ કલપનાં કામ;
લીલાએ પર્વત ધરી રાખ્યો, રેલાતું રાખ્યું ગોકુળગામ.- વીં ૭
રુદે કમળની વારતા, તમો જાણોછો રણછોડ;
રથમાં પારથ તમો સારથી, સખળ લુહનો જોડ.- વીં ૮
કૃષ્ણજી અર્જુનને છતવાનો, હુતો સુધન્વાને કોડ;
શંખલિખિત એ વેરી એના, મુજ પ્રાતમાં કંઈ નથી ખોડ. વીં ૯
મેં પાપણીએ મારું કીધું, કહ્યાં વજ્રવ્યંન;
જાતી વેળા વીરાજને મેં, કીધાં માનચુકન. વીં ૧૦
તે જળ મારે માથે પડજો, એમ કહીને ભયો લોચન;
નમિ નમિને વિનતી કરે, તમે જીવાડો જગજીવન. વીં ૧૧

વલણુ.

વીરાજને રાખજો, ભક્ત વત્સલ હલધર શ્રીતરે;
જોહેન કુવલયા કહે કૃષ્ણને, સ્વામી ઉગારજો ધાતરે. ૧૨

કહ્યું ૧૨ મું-રાગ પરજીયો ત્રિપદબંધ.

રોતો દેખી પ્રજનો સાથરે, પ્રભાવતી ધસે છે હાથરે;
કેમ પેણામાં પડશે નાથ, વિધાતાએ શું લખ્યુંરે-વિં ૧
વારે ચડજો દેવમોરારે, રૂવે સુધન્વાની નારરે;
જાય ધરમાં ને આવે બહાર, ભુલી જેમ મરધલીરે-શુ ૨
સાધુને મેં દેવાઇ ગાળરે, ભાંગી સરોવર કેરી પાળરે;
દોનાં ધર ભાંગી અંત્રીયાળ, હું છું પાપણુરિ-હું ૩
આવતી ઉનાળાની વેલરે, ચાલતી પરસેવાની રેલરે;
તે કેમ સેહેશે તાતું તેલ, કામલ કથળું રે-કાં ૪
અંતરજામી જુગજીવનરે, દયા સાગર દેવકી તનરે;
મારું રાખજો હેવાતણુ, સુંદર સ્યામળારે-સું ૫
પ્રભુ જાતા કુતા સંભ્રામ, મુને વ્યાપો તે પાપી કામરે;
મેં ખોટી કીધા કણુ સ્વામ, ગ્રેહે વેહેરી થયેરે-ધે ૬
શંખલિખિત સાથે શું વેરરે, મારે સસરે તે માંડ્યો કેહેરરે;
સ્વામિ કેમ આવે શ્રીને ઘેર, એ આશા ફાગડીરે-એ ૭
ઊઠા સાહેલી મમ દાસરે, જાઓ પ્રભુજી કેરી પાસરે;
શીઘ્રે લેઇ આવોની તપાસ, સ્વામી તહાં શું કરેરે-સ્વા ૮
કુતી હરી જોવાની શુધરે, એમનાં એજે ગયાં આપુધરે;
ન થયું અર્જુન સાથે મુઠ, બળીયા નાથજીરે-બ ૯

વલણુ.

નાથે નાથ દીકા નહી, એ અવસર એજે જાયરે;
એમ પ્રભાવતી રુદન કરે છે, પણ સ્વામીને શું થાયરે. ૧૦

કહ્યું ૧૨ મું-રાગ જોડી હ્રીમચઢી. (ત્રિપદબંધ)

નગ લોકને કહે સુધન્વા, રૂવો છો શા માટે,
હરી ચરણનો મારગ જાણો, જાણો મા અવળી વાટે,
સામળીયાનું સમરણુ કરતાં, મુકાબે ઘાટેરે. હીં ૧
શુભ સામળીયાના ગાઇએ, હીમ ચઢી,

૧૨૧ સ્નાન કરીને તિલક કીધું, માળા કંઠે ધરતો,
 હાથે તાળી' પગે નાચે, મુખે હરી ઉચરતો,
 તેલ કદાની ચારે પાસે, વૈષ્ણવ દ્રેશ ફરતોરે. હીં ૨
 રામ ગોવિંદા બાલ મુકુંદા, સામળીયા મુખકરી,
 જહાં જહાં બીડ પડે સેવકને, ધાધ આવો દેવ મોરારી,
 આજ આજસ કેમ અર્થુ આવડું, શી ચૂક પડી છે મારીરે. હીં ૩
 એમાં પુરોહિતનો વાંક નથી, હું લેવાયે મારે પાપે,
 કંદ મૂળની પેઠે તળવા, આરા આપી બાપે,
 આ બ્વાળાથી ઊગરીયો, હરી નામ તણે પ્રતાપેરે. હીં ૪
 દેવકી નંદન કંસ નિકંદન, વાસુદેવ વનમાળી,
 દિરણાકશ્યપને સંહાર્યો, પ્રહલાદની પીડા ટાળી,
 રાજ સભામાં લજ્જા રાખી, ઉગારી પાંચાળીરે. હીં ૫
 કુબાળકને બીહીતો જાણી, અથા સામળીયો સાચી,
 સીતાજીની સાહે કરી, માર્યો રાવણ કાલ બાચી,
 તેમ મુને મૂકાવો સ્વામી, જેમ મુકાવ્યો હાથીરે. હીં ૬
 અજામીલ નામે મૂકાવ્યો, જમને કાઝા મારી,
 પોપટને બણાવ્યો માટે, તારી ગુણકા નારી,
 આપચકી સેહેજે મૂકાવી, અદ્વિત્યાને ઉદ્ધારીરે. હીં ૭
 ગિરિધારી ગોકુળ ઊગાર્યું, વેળા જાણી વાંકી,
 પાંડવ ઉગાર્યા કૌરવ માર્યા, જે અખ્યાતા હાંકી,
 ખાંડવ વનમાં પક્ષી રાખ્યા, ગજની ધંટા ઢાંકીરે. હીં ૮
 લાખાગ્રહથી પાંડવ રાખ્યા, કયાં અમૃત વિપના લાડું,
 અમરિપની તમે વાહારે ધાયા, દુઃખ જાણીને ધાડું,
 તેમ તમે મારી વારે ચઢજે, તેલને કરજે ટાંડુરે. હીં ૯
 છે રામ નામનો મહિમા મોટો, ના આવડે શુદ્ધિ માડી,
 શુક સનકાદિક મહિમા જાણે, સહસ્ર નામના પાડી,
 પુત્રને લાવે રામ કલ્યા, દશરથ હત્યા નાડી રે. હીં ૧૦
 જય વામન વૈરાટ ત્રિસ્વંસર, વ્યાપક બાંધ મુકુંદા,
 પુરુષોત્તમ સર્વોત્તમ સ્વામી, દયાળ દેવકીનંદા,
 અંતરજામી ગરુડગામી, ગોપીવર ગોવિંદ રે. હીં ૧૧
 જય નંદનંદન કંસનિકંદન, નાથ નરક નિવારી,

કમળાપતિ કરણામય કેશવ, શ્રીકૃષ્ણ કુંજબિહારી,
 ચુલ્લ ગાદિ ગોકુળના સ્વામી, લીલાએ ગોવર્ધનધારી રે. હીં ૧૨
 જ્ય લક્ષ્મીવર જ્ય લીલાધર, લટકે કાઢ્યો કાળી,
 કુબળને રૂપ કમળા શું દીધું, વાયા પોતાની પાળી,
 મોરલીધર માધવ મધુસૂદન, બંસીધર વનમાળી રે. હીં ૧૩
 અમ્ભનખાડુ જનકી જીવન, તમે છે ધનુર ધીર,
 મરજાદા સર્વોત્તમ સ્વામી, કેશવ સત્ય સરીર,
 રાજીવલોચન દુઃખઅથ મોચન, રામચંદ્ર રઘુવીર રે. હીં ૧૪
 માધવ માત પિતા પરમેશ્વર, ભૂધરજી છે ભાઈ,
 કુટુંબ કેશવ ને સખા શામળીયા, બીજી રોક સગાઈ,
 એવું બાણી સારગપાણી, વાહારે આવો ધાઈ રે. હીં ૧૫
 સ્તવન કીધું મુધન્વાએ, ના કરે કોઈ એટલું,
 સાત વાર પ્રદક્ષિણા કરીને, કર્કુ કઢાનું બાલે તેવું,
 હરિપ્રતાપે તેલ થયું શીતળ, જેમ ગંગાજળ જેવું રે. હીં ૧૬
 સરોવર માંહે કમળ ભાંગવા, જેમ પડે માર્તંગ,
 જેમ દીપકની જ્વાળા માંહે, અંપાવે પતંગ,
 તેમ દોડ મૂકીને પેણા માંહે, હરિદાસે હેત્યું અંગ રે. હીં ૧૭
 ત્યારે હાહાકાર થયો બેઠે સેનામાં, પ્રભ તે વ્યાકુલ થાય,
 તેલ સાગરમાં નાહે મુધન્વા, શામળિયાની સહાય,
 કડકડતી કઠા છે તેમાં, ટાઢ વૈષ્ણવને વાય રે. હીં ૧૮
 ડગકી ખાંધે બહાર નીસરે, કઠાની કંઠે આવે,
 જ્ય જ્યકાર પ્રભ સહુ કરતી, દૂર રહી જોતાવે,
 અમર અંગના અંત્રીક્ષે આવી, પુષ્પે કરીને વધાવે રે. હીં ૧૯

વલણ.

પુષ્પ મુક્તા ફળે કરી, દેવે વૈષ્ણવને વધાવીયા રે;
 અદ્ભુત વારતા સાંભળી, શંખલિખિત જોવા ગયા રે. ૨૦

કડવું ૧૩ મું-રાગ મેવાડાની દશી.

શંખ લિખિત બે જોવા ચાલ્યા, ધાયા હંસધ્વજ તાહિજ;
 રાજપુત્રને તરતો દીઠો, તેલ સાગરની માહિજ.
 પદ પદ જેમ પવને હાલે તેમ, હરિનામે અધુર તહાં થાયજ; ૧

ચંદ્ર ચાલે જોમ મેઘ ઘટામાં, તેમ વૈષ્ણવ તેલમાં નાદાયજી.	૨
કરે કોગળા તેલ ઉછાળે, ગાજી કહે ગોપાળજી;	
દશ વાંસ વેગળું સરવડું, ઉડે અગ્નીની જ્વાળજી.	૩
તે જોઇ પુરોહિત વિરમય પામ્યા, અગ્ની ઉદક સમાનજી;	
સુધન્વા આહ્વાણને કહે છે, આવો કરિએ સ્નાનજી.	૪
હરી ચરણથી વેગળો તેને, પીડે ત્રિવિધી તાપજી;	
આ તપ્ત તેલમાં હું નાહું છું, હરી નામતણે પ્રતાપજી,	૫
શત્રુનું ધમ્મયું કંઈ નવ થાય, જો શામળિયો હોય શીશજી;	
જીઓ આવી અત્રીક્ષે જિભા છે, મારી રક્ષાએ જીગદીશજી.	૬
વાયક સાંભળી સુધન્વાનું, પુરોહિત જોડ્યા આડુંજી;	
લાવો નાળીયેર પરિક્ષા કરીજે, તેલ દિસે છે ટાડુંજી.	૭
સુભટ સહુને ત્યારે મારું લાગ્યું, દુઃખીયો થયો ભૂપાળજી;	
ધિક્ક પુરોહિત ધિક્ક પુરોહિત, પ્રભ પાડે પસ્તાળજી.	૮
આ જ્વાળાના ધુમ્ર થઈ તો, દેવ દૂરથી દાસેજી;	
તે તેલને શીતળ કહે છે, ભુંડા આહ્વાણ નવ લાગેજી.	૯
સેવકે આણીને શ્રીફળ આપ્યું, તે રાગ પ્રભયે દાખ્યુંજી;	
શીત ઉષ્ણની પરિક્ષા કરવા, લેઈ શંખે શ્રીફળ નાંખ્યજી.	૧૦
તમ તેલની જ્વાળા લાગી, શ્રીફળ ફાટ્યું ફડકજી;	
જડયાં કાચલાં પેણામાંથી, બે લાઇને વાગ્યાં તડકજી.	૧૧
શંખ લિખિતનાં કપોળ ફાટ્યાં, ચાલી શોણિત ધારજી;	
પ્રભ રાગદિ સહુ આનંદ પામ્યાં, વસ્ત્રો જ્યજ્યકારજી.	૧૨
કુડાને કપાળે ધા ધટે, રૂડું કર્યું શ્રી સ્થુનાયજી;	
ભહું થયું કહી સ્ત્રીયો દસે, તાળી દેઈ દેઈ હાયજી.	૧૩
ત્યારે પ્રધાન બંન્ધો લજ્યા પામ્યા, સમજ્યા માંહોમાંહે જાતજી;	
પછી શંખ લિખિતે પેણામાંહે, કરિયું ઝંપાપાતજી.	૧૪
પાવકનો પરિતાપ ન લાગ્યો, પુરોહિતને ઝંગેજી;	
પાપી બેઠ પેણામાંહે ઝીલે, સુધન્વાની સંગેજી.	૧૫
આમીયાળો ચઈ હંસધ્વજ જોડ્યો, નયણે આંસધારજી;	.
સાધુ દિકરા કુળજ્યજ્વાળ્યું, હવે નીકળો બહારજી.	૧૬
તેલ ફીડા કરી આહ્વાણ સાથે, સંસારનો ભય લાગ્યોજી;	
શુભ સુધન્વા બાહેર નીસર્પો, જઈ પિતાને પાથે લાગ્યોજી.	૧૭

શંખ સિખિતને પાયે લાગ્યો, બોલ્યો વૈષ્ણવ જનશ્ર;	
તેલ તપો હરિ દર્શન પામ્યો, તે મુનિ તમારે પુણ્યશ્ર.	૧૮
તવ કહે ગદગદ કંઠે પુરોહિત, અમને છે ધિક્કારશ્ર;	
હવે જાણ્યો વૈષ્ણવનો મહિમા, ચર્ચુ વંદે વારંવારશ્ર.	૧૯
હંસધ્વજ કહે સુધન્વાને, મેં દીધું દારણુ દુઃખશ્ર;	
ગોઝારો હું શું દેખાડું, સ્યામ યથું મુજ મુખશ્ર.	૨૦
પુત્ર કહે પિતાશ્ર મારા, સમરો સીતા રામશ્ર;	
અતિ કાલ થાય છે આઘા આપો, હું જઈ કરું સંગ્રામશ્ર.	૨૧
જેણે મુને પેણા માંહે રાખ્યો, તેનું કરાવું દરશનશ્ર;	
અર્જુનને શ્રી. હરિને તેડું, તો હું સત્યવતીનો તંનશ્ર.	૨૨

વલણ.

તન હું સત્યવતી તણો, જો શત્રું પારથ રાય રે;	
ભટ્ટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, સંગ્રામ કેવો થાય રે.	૨૩

કંઠ્યું ૧૪ મું-રાગ મેવાડાની દેશી.

જમિનિ કહે જૂપતિ સાંભળો, છે સુધન્વાનો જશ નિર્મળો;	
તેલ સાગર તે તરી નીસર્યો, તે સમાચાર મંદિર સંચર્યો.	૧
માત ભગિની સ્ત્રી હરખ્યાં ધણું, દેવીને મોકલ્યું વધામણું;	
પ્રભાવતી સુખ બહુ પામી, મૃત્યુ મુખમાંથી ઉગર્યો સ્વામી.	૨
સુધન્વા સંતનાં દર્શન કરી, પ્રજા સૌ મંગળ ગાતી ફરી;	
અનુચર જોઈ વિરમય થયા, સેવક અર્જુન પાસે ગયા.	૩
જઈ સુધન્વાની વારતા કહી, અર્જુન વિચારેછે વિરમે થઈ;	
સત્ય માટે પુત્ર તેલમાં તલ્યો, તે કુશળસેન પાછો નીકળ્યો.	૪
વળી સેવક બોલ્યો કરી પ્રજામ, તે સુધન્વાચર્યો કરવા સંગ્રામ;	
તેને શી ઉપમા દીજો સ્વામિન, રાત્રનું કેમ કરું વર્ણન.	૫
એવું જાણી તત્પર થાય, સુધન્વા કીત્યો ત્યાં નવ જાય;	
વિપરીત વચન સેવકનાં સુણી, અર્જુને જોયું સર્વ જોદાભણી.	૬
ત્યારે શ્વ-ચક્ર ચર્ચ રહ્યો, કે હોકારી બેઠો નવ ચર્યો;	
ત્યારે ક્રોધ કરી બોલ્યા અર્જુન, છે કે ક્ષત્રાણીનો તંન.	૭
જે સુધન્વા સાગ્રો જાય, સેનાપતિ કે મારો થાય;	
જેમ પુંછે ચાંધો કરડ નાગ, જેમ હાક્યો હુકી ઉઠે વાઘ.	૮

- તેમ ઉઠ્યો પ્રપંકેત બળવાન, રીસે લોચન અગ્નિ સમાન;
આવી કાકાને ક્યોં પ્રણામ, સ્વામી મારે કરવો સંગ્રામ. ૯
- ધન્ય ધન્ય ધનંજય ભાંજે, બીડું કોણુ લે કર્ણુત્તમ પાંજે;
ભગ્ને બાપજી જીતી આવજો, નામ કર્ણુનું દીપાવજો. ૧૦
- ધરી આયુધ મુખે ગડગડ્યો, પ્રપંકેતુ રથ ઉપર ચડ્યો;
અર્જુનરાયની આરાધા ચાલ, પ્રપંકેતુની કરજો રક્ષાપ. ૧૧
- અનુસાક્ષવ પ્રપંકેતુ રાજન, અનિરુદ્ધ ને પ્રવૃમ્બન;
મેઘવર્ણુ રાજ યૌવનાશ્વ, રહેજો કર્ણુ કુંવરની પાસ. ૧૨
- અર્જુનતાં વાયક સાંભળી, સેના સર્વ તે પૂઠ પળી;
ચતુરંગણી સેના ધરી, ભાથા લીધા જોદાએ કરી. ૧૩
- પ્રસ્તી શક્તી બિહામણી, અળકે બહુ ભાલાની અણી;
ગદા ભોગળ ભારે પર્મ, શુર્વ ગૂપ ને કરમાં ચર્મ. ૧૪
- ખાડા ખપુવા પરીધ ને પ્રાસ, ત્રીશલ દીઠે ઉપજે ત્રાસ;
નાલ ગોળા ને ભીંડમાલ, અકંઠડ દિસે વિકરાળ. ૧૫
- મુશળ શકિત ધરી કરમહિ, શર ધસે સંગ્રામમાં તાંહિ;
રણચંબલ રોપાવ્યો વૃષકેત, સંગ્રામ સ્થાન કીધું સંકેત. ૧૬
- ત્યારે કર્ણુકુંવર ગાળ્યો બળપૂર, ત્યારે ચઢી આવ્યો સુધન્વા શર;
આરાધા લઈ હંસધ્વજતણી, સાથે સેના ચતુરંગણી. ૧૭
- હૃય હસ્તી રથી પાળા ધણી, દીપ્તિ બખતર પેહેધાં બીહામણી;
કવચ ટોપ સજે જીવરખી, ન જણાય જતાં ઝોળખી. ૧૮
- સત્તર નામક આગળ થયા, શંખ સિખિત બે પૂંડળ રલા;
વળી ચાર જાત પૂંડળથી જાય, ત્યારે ચઢી આવ્યો હંસધ્વજરાય. ૧૯
- સુધન્વાએ હેઠા ઉતરી, રણચંબલની પૂજા કરી;
પછી રથે ચઢીને કીધો સિંહનાદ, થયા ઉઘમી ગયા પ્રમાદ. ૨૦
- ધનુષ ટંકારવ બહુ ચાલ, જેમ મેઘ મારે ધ્રુવવાય;
જેમ સાગર બે આવી મળે, અથવા પર્વત બે આજળે. ૨૧
- તેમ સેના બે આવી મળી, જેમ આકાશ અવની બે ભળી;
રથ ચક્ર તહાં ખડખડે, ધ્વજ પતાકા બહુ ફરફડે. ૨૨
- હલકે હસ્તી ઘોડા હંણુહણે, મુખે મારો યોદ્ધા ભણે;
રણ મુદ્ધ તે દારણુ પડયું, વાહન સામું વાહન અડયું. ૨૩
- હાથીએ હાથી ને રથે રથ, શરે શર થયા લયજય

અરવે અથ અડ્યા અરવાર, પાળા જોદા તણો નહીં પાર. ૨૪
 દારણુ મુદ્ધ તે દેવતા જુએ, વણુદે બાણુ ને સાંગ સુસવે;
 ભોગળ ગદા પૂરે હાડમાલ, અગ્ન્યાત્ર કેરી બીડે જ્વાળ. ૨૫
 સેના દેખાય છે લોહી વર્ણુ, ધણુ રાણી જયા પામ્યા મર્ણુ;
 પડી લોથો ઉપર મૂકી પાય, ધસી બારે રાત્રીને ધાય. ૨૬
 ઘોડા ધાયલ પાખર પડી, કવચ કપાયાં ને તૂટી કડી;
 મનુપમાત્રનાં થયાં રાતાં નેત્ર, શરવીર જુએ રણક્ષેત્ર. ૨૭
 ક્રોનાં મુસ્તક અર્ધ બીડી ગયાં, શરીર રક્ત સરીખાં થયાં,
 ખાંડાં સહિત પડ્યા છે હાથ, પ્રાણવિના સુતા નર સાથ. ૨૮
 પડ્યાં મુગટ વેરાયાં રતન, ક્રો ખાત પુત્રનાં કરે જતન;
 કુંડલ સહિત પડ્યા છે કર્ણુ, મુખ નિરખતાં પંકજ વર્ણુ. ૨૯
 રણભોમી ગાળે ઉપાત, શર આયુધનો વરસે વરસાદ;
 હાહા શબ્દ કુલાહલ થાય, ક્રો મારુ રાગ અશ્વાપીને ગાય. ૩૦
 ભાગ્યા રથ પકવા બળવત, નાસે કુંજર હેઠાયા દંત;
 પાખર સહિત અંબાડી પડી, શ્વજ આવીને પાછળ અડી. ૩૧
 સાત સહસ્ર પખા યહાં શર, વહી શોણિત સરિતા પૂર;
 શૂકર સિંચાણુ કાગ અપાર, ગીધ પક્ષીનો આલ્યો અહાર. ૩૨
 કૃત્યા યોગણી ને જંબુધાળ, નિશાચરીને ભોજન રસાળ;
 શોણિતની સરિતા મોટી વહી, રધિરે પૃથ્વી પૂરણુ થઈ. ૩૩
 જે રાજકુંવર રાણી જાયા, તે તો રધિર માંહે તણાયા;
 એ દંડ મુદ્ધ સક્ષિપે કણુ, હવે વીર મુદ્ધ તે કેવું થયું. ૩૪
 હંસશ્વજ નીલશ્વજ રાય, તે આથડ્યા બે રણુની માંય;
 અનુસાત્રવ સામો મુરથ, રથે રથ આવ્યા લથમથ. ૩૫
 ગયા મુખત્ર સામો પ્રથમન, આગ્યો અનિરુધ સામો મુદરશન;
 મુવેગ સમક બે આવી અગ્યા, મુધન્વા મેઘવર્ણુ ગરગ્યા. ૩૬
 તણુ તણુ રથ ઉપર ચડ્યા, જણે રાક્ષસ તૂટી પડ્યા;
 મુધન્વા સામો વૃષકેત, ઉરાડે રથ સારથી સમેત. ૩૭
 ધનુષ થાય છે મડલાકાર, મોડે પડછંદા હાહાકાર;
 ગુર્જ ગદા ને સાંગ સુસવે, ગોફણુના ગોળા મૂધવે. ૩૮
 જીત પાંડવની થઈ છે, ધણી, નાડી સેના હંસશ્વજતણી;
 હય હસ્તી થયાં ધમથાણુ, નાસે વીર પાડે જુગાણુ. ૩૯

સખળાં વાંસે વાગે-^૧બાણ, તે તાણી કાઢતાં જાય પ્રાણ;
 ન્યારે હંસધ્વજ થયો જાજરી, તે શર ના સાંધે પાછો ફરી. ૪૦
 સુખળ સમકુળ સુદરશન, વાહન વોણા નાઠા તન;
 અભુજનાં વાઝ્યાં નીશાન, રિપુ દલમાં પડ્યું ભંગાણ. ૪૧
 રૂપકેતુ મુખે ગરગડયો, સુધન્વા તવ કોપે ચડ્યો;
 જેમ પરવણીએ વાધે સમુદ્ર, જેમ અમુર ઉપર કોપે ઈંદ્ર. ૪૨
 જેમ ધૂતે સોંચ્યો હુતાશન, પ્રલય કાળનો જેવો પવન;
 ગજ લુપ્ત ઉપર ફેસરી, તેમ સુધન્વા ધાયો બગ ફરી. ૪૩
 પંચ બાણ પાડ્યો અનિરુદ્ધ, નાડો નીલધ્વજ મુકી યુદ્ધ;
 સાત બાણે પાડ્યો યૌવનાથ, પછી આઘ્યો કૃષ્ણ કુંવરની પાસ. ૪૪
 આઘ્યો વૈષ્ણવજન પાવન, હરિ ભક્તને છે ધન્ય ધન્ય;
 દશ બાણે પાડ્યો પ્રહ્મંન, મેધ વર્ણનું ભેદુ તન. ૪૫

વલણ.

તન ભેદાં સરવ ભેદાનાં, વીર થયા અચેતરે;
 પછી સુધન્વા સામો આઘ્યો, હોકારી રૂપકેતરે. ૪૬

કહ્યું ૧૫ મું-રાગ રામમી.

કહે સારથીને કર્ણ કુમારજી, સુધન્વા સામો હાંકે તોખારજી;
 ધટા સેનામાં હાંક્યો રથજી, ગાળ્યો કર્ણ કુંવર સમર્થજી. ૧

હાળ.

સમર્થ જે સંત્રામ કામે, ગાળ્યો સુધન્વા સનમુખ;
 તિષ્ઠ તિષ્ઠ નર તાતે વૃજને, સખલ દીધું કુન્ન. ૨
 જુને તેલમાં તાતે તળ્યો, ભક્ષાં કીધાં તીક્ષ્ણ ભાજ;
 પેણાની પ્રાપ્તિ દવી, એવો પિતા વૃજ દયાળ. ૩
 તે પિતાની પક્ષ કરતાં, લાગે મહી અતાન;
 જો શરણ આવે અર્જુનને, તો આપું હૃત્તદાન. ૪
 એવાં વજ્ર વાયક સાંભળી, તે જોયો વૈષ્ણવજન;
 શરણ અર્જુનનું નથી, માર્કું, જો જડે જુગજ્વન. ૫
 શ્રી કૃષ્ણ અર્જુન એક છે, એમ વદે સરવ પુરાણ;
 તુંથી ભક્તિ મારજ વેગલો, શું મર્વ દેડે છે અમાણ. ૬
 નેરો કર્ણ, મરણ પમાડીયો, જે રણ પાંડુ કુમાર -

તે શત્રુની સવા કરે, તારી જીદિને ધિકાર. ૭
 એવાં વજ્ર વાયક સાંભળીને, બોલ્યો કર્ણ કુમાર;
 અમો કસ્યપકુળના તંન છું, તું શું કરે અહંકાર. ૮
 પિતામહ મારા વિશ્વ પ્રકાશી, કરતા હરતા મુરજ;
 હું યુધિષ્ઠિરનો આજ્ઞાકારી, અર્જુનનો ભતરીજ. ૯
 હે નૃપાત્મજ રખે નાસતો, મારાં બાણ જાણીને વીજ;
 તું વેર મુચવવા મુધન્વા, શું મુકે વિપનાં બીજ. ૧૦
 તવ મુધન્વારે બોલીયો, તું શું કરે આપ વખાણ;
 રણમાં પગક્રમ જે કરીશ, તે જાણીશે નિર્વાણ; ૧૧
 અમો મુરજવશી શુદ્ધ ક્ષત્રી, પાણું અમ્બી હોત;
 હું હંસધ્વજનો પુત્ર છું, મધુસૂત્ર મારું ગોત્ર. ૧૨
 પણુ શર મારું પેખજે, છત્રું તુને પળમાત્ર;
 એવું કહી શરદૃષ્ટી કીધી, ભેદું કર્ણ કુંવરનું ગાત્ર. ૧૩
 ત્યારે વૃષકેતુ કાપે ચડ્યો, કર્ણ ધનુષ મંડલાકાર;
 અસ્ત્ર મૂક્યાં તેથી અગ્રિ ઢાંક્યો, રવિ થયો અંધકાર. ૧૪
 એક એકનાં કવચ છેદે, હુય સારથી થાય નાશ;
 વીરને અંગે અસ્ત્ર ચોટ્યાં, દિસે પુષ્પિત જેમ પલાશ. ૧૫
 મહા ક્રોધિત થયા બન્નો, ધણું જીવ લાગ્યું ધીર;
 ઉભય દળ સહુ ત્રાસ પામ્યું, દરથી રાત્ર પડીયાં વીર. ૧૬
 કર્ણ કુંવરના અંગ માંહે, મર્મસ્થ માર્યાં બાણ;
 ત્યારે ગૂર્જા થઇ વૃષકેતુને, પડ્યું સેનામાં ભંગાણ. ૧૭
 જ્યારે મુલત સર્વ સિધીલ દીક્ષા, કરતા પાછા પ્રયાણ;
 ત્યારે રથ હંકાવ્યો પારથે, ગ્રહ્યું ગાંજીવ પાણ. ૧૮
 મુધન્વા સનમૂખ આવ્યો, સાચો તે ઉનમત;
 ધનુષ પ્રતિઆ આપ ચડાવી, પુચા શંખ તે દેવદત. ૧૯
 તે સ્વર્ગ લોકે શબ્દ પોહોંચ્યો, ખગલજ્યાં સપ્ત પાતાળ;
 શું પાવક પ્રગટ્યો પ્રલેનો, એમ અર્જુન ક્રોધની જ્વાળ. ૨૦
 તે શંખ નાદને સાંભળી, ને આવ્યા કંપ હનુમાન;
 પારથ વીરની ધ્વજાએ બેઠા, જેમ ગિરિ જિપર બાણ. ૨૧

વલણ.

લાતુવત છે ક્રાંતિ જેની, સોહીયે સીતાપતિનો દાસ રે;
 અર્જુનનું આવતું દેખીને, સેના પામી ત્રાસ રે. ૨૨

કડવું ૧૬ મું-રાગ મારુની દશી,

નામે મેના કરતી વાત,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
જેનું વીર નામ વિખ્યાત,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૧
જેને સખા શ્રી ભગવાન,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
જેની ધ્વજાએ કપિ હનુમાન,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૨
જેની નૃપતિ કરે સહુ મેવ,	રે અર્જુન આલ્યો રે,	
જેણે યુદ્ધ સતોખ્યા મહાદેવ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૩
જેણે ધંદનો ઉતાર્યો અહમેવ,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
જેણે છત્યા દ્રોણ ગાગેવ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૪
જેના પ્રતાપ પાવક સમાન,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
તેજ કરીનેશું ખીજે ભાણ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૫
સીતલતાએ જેવો ચંદ્ર,	રે અર્જુન આલ્યો રે,	
ગભીરતાએ ખીજે સમુદ્ર,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૬
હરીશંદ્રના સરખુ સત્ય,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
ગુણે કરી ખીજે ગણપત્ય,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૭
જેવો રૂપે ખીજે કામ,	રે અર્જુન આલ્યો રે,	
ધનુપધારી ખીજે ગમ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૮
કૃપાએ શિવ સરખો દયાળ,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
ક્રોધે કરીને ખીજે કાળ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૯
અચળ જુદે જેવો મેર,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
ધને છત્યો યદુ કુમેર,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૧૦
અઠાપ ભાથાએ ભગીરથ,	રે અર્જુન આલ્યો રે;	
નથી છતવા કો સમરથ,	ઓ અર્જુન આલ્યો રે.	૧૧

વલણ.

સમરથ છતવા કો નથી, એમ કહેતાં નાસે વીર રે;
ઉભા રાખે છે સુધન્વા, આપે નીજ બળથી ધીર રે. ૧૨

કડવું ૧૭ મું-રાગ કાફી.

ધીરજ આપી સુધન્વાયે, સૈન્ય સધળું વાળિયું;
અગ્રી ધનુષાકાર કરીને, અર્જુન સામું ભાળિયું. ૧
સમસ્તા સારથી ને કાધી, ક્રોધે રથ દંડાવ્યો;

જિતરમાં જિનાઇ જેમ આવે, તેમ અર્જુન સામે આવ્યો. ૨
 જેમ ઈશ્વરના સામા આવે, લક્ષ્મણ જીવંત;
 જેમ સંકર સામા યુદ્ધ કરવા, આવે શ્રીભગવંત. ૩
 મુખવા તે રીતે આવ્યો, અર્જુન ને રે હકારી;
 સમર તારા સારથીને તો, ઉગરે ગાંધારધારી. ૪
 ધણે કામે તું જીત્યો અર્જુન, સામળીયાની સહાય;
 માટે શીધે તેડ તારા સારથીને, તો અનુકુળ કષ્ટચિક યાય. ૫
 ત્યારે અહંકાર કરી અર્જુન જોલિયો, સામળિયો કાં સંભારું;
 હું જીજ્ઞાસે જીતું રાત્રીને, નથી સામળીયા સારું. ૬
 રથ હાંક્યો કુરુક્ષેત્રમાં, હરિયે રણગણતી વારે;
 સારથી શ્રીકૃષ્ણ યયા, કંઈ જુદા શીખવા માટે. ૭
 બીજાદિક સરવને જીત્યા, મુકાવી વૈરાટ ઘેર યાય;
 તે દહાડે શું સારથી હુતા, મારે જાલવ રાય. ૮
 બીજા રૂપે ચર્ધ વનમાં આવ્યા, જુદે પતિ કૈલાસ;
 તે દહાડે શું સામળીયાજી, હુતા માહરી પાસ. ૯
 નિવાદકવચ કપોત મેં માર્યો, ને રાખ્યું ઈલાસન;
 તે દહાડે શું સારથી હુતા, મારે દેવકી તંન. ૧૦
 એવું અર્જુનનું અભિમાન સાંભળી, જોલ્યો રાજકુમાર;
 વિશંભર વિશ્વ વ્યાપક છે, નથી વેગજો એ લગાર. ૧૧
 તમો ભક્ત યદ્દ જાલતાં ચુકા છે, પણ અમો સત્ય ન ચુકા;
 અર્જુન કૃષ્ણ આવ્યા વિના, તુને જીવતો નહીં મૃદ. ૧૨
 હંસધ્વજ તણો બાળકો હું, સતિ તણો સુત કહાવું;
 તો તુજ પાસે ત્રીકમજીને, ત્રાહેત્રાહે કરી તેડાવું. ૧૩
 એવું કહીને ધનુષ તાણ્યું, સામી તે ક્રોધની મીટ;
 ત્યારે દ્વિચણી ક્રોધ કંઈ તેને વ્યાખ્યો, વૈષ્ણવનું જલ દીટ. ૧૪
 ધનુષ મડલાકાર કરીને, ટંકારવ જહુ કીધા;
 રીશ ભરાયો શર પૂર ને; શર ભાયેથી લીધા. ૧૫
 શત સહસ્ર અણુત ધારી, લક્ષ કોટિ અપાર;
 ખરખરે રારધાર વરસે, કા નૃપ પામે જોસાર. ૧૬
 એક એકનાં કવચ કાપે, ધનુષ અર્પિયા છેદે;
 એક એકનાં સારથી પારે, હૃદય કમલને ભેદે. ૧૭

ત્યારે અન્નવિદ્યા અર્જુને સાધી, મૃત્યો દુતારીન;
 સુધન્વાએ મંત્ર બજે કરીને, વરસાળો પર્જન્ય. ૧૮
 ત્યારે પારથે પદનાલી મૃત્યું, સુધન્વાએ સર્પ;
 સમાન ઉતર્યા રાત્રિ વિદ્યાએ, સુભટ બન્યો નૃપ. ૧૯
 લઘુલાઘવી વિદ્યા કીધી, સુધન્વા સમર્થ;
 ઘોડા વિંધી સારથી પાડ્યો, પારથ કીધો વિરથ. ૨૦

વલ્લભ.

વિરથ કીધો અર્જુનને, એ અભિમાને શું નવ થાયરે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, કેમ કીધી સામળીયે સહાયરે. ૨૧

કડવું ૧૮ મું-રાગ કાફીની દેશી.

તું તો તેડ તારા ત્રીકમને, સમર સહાય કરે ભગવાન;
 અલ્યા ગર્વ કરી ભુલે કાં કૃષ્ણને, હું ઉતારું તારું અભિમાન. ૧
 ઘોડ્યો સુધન્વા સમર્થ, એત હવે માર્યોરે પારથ;
 બળ જશ તો ખોલું અભિમાને, સમર સાહે કરે ભગવાન. ૨
 એવું કહીને છેલો રંથ દંડ, કવચ કાપી કીધું શત ખંડ;
 ધનુષ પ્રતિયા છેદન કરી, આ માર્યો અર્જુન સમરે હરી. ૩
 ઘોડા ચાર પાડ્યા મહારથી, મૃત્યુ તુલ્ય કીધો સારથી;
 પ્વજ્જ્યેથી પાડ્યો, હનુમાન, આ માર્યો અર્જુન તેડ ભગવાન. ૪
 સાંધી પ્રતિયા કયો દંકાર, બેઠો સારથી ગાંધાર તોખાર;
 ગાળ્યો અર્જુન કોધજ કરી, સુધન્વાએ વિરથ કીધો પ્રરી. ૫
 સંય સાચીનું બેઠું રહે, રૂપીર ધારા ચર્ષ છે ઉઢે;
 અકળાવ્યો અર્જુન અતિધણું, ત્યારે સમર્થ કીધું કેરાવણ્ણાણું. ૬
 સામળીયા મારી કર્ણે સહાય, પળમાત્રમાં આવ્યા શ્રીજંદુરાય;
 હરી બેઠા ગ્રહી પરાણો ને રાસ, એવા સ્વામી છે અવિનાશ. ૭
 આવ્યા આવીતા વનમાળી, પિતાંજલની પલવટ વાળી;
 પાર્થને કહે સ્થામ શરીર, ચા વેહેલો તું વડહથ વીર. ૮
 ત્યારે વિરમે પામ્યો પાંડુ કુમાર, અંત્રીક્ષ દેવ કરે જ્ય જ્યકાર;
 સુધન્વાએ દીઠા સુંદર સ્થામ, ધનુષ મૂકી કયોરે પ્રણામ. ૯

વલ્લભ.

પ્રણામ કીધો કૃષ્ણને, ત્યારે રીઆ વેકુંદરાયરે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, સંગ્રામ કેવો થાયરે. ૧૦

કલ્પું ૧૯ મું-રાગ સામેરી.

ત્યારે અર્જુન આશ્ચર્ય ધરતો, સ્તુતિ સામગીયાની કરતો;
પછી જોડ્યા મેઘ વર્ષુ ગાત્ર, તુંથી હું અજગો નથી પણમાત્ર. ૧

ઢાળ.

પણ માત્ર હું અજગો નથી, છે સદૃશ પ્રીતનો પંથજ;
જીત સુધન્વાને સખ સાચી, જોમ જોડ્યા કમલાકથજ. ૨
ત્યારે નૃપાત્મજને કહે અરજુન, લે ધનુષ કર સપ્રામજ,
ભય પામ્યો દેખી ભગવાનને, શું કરે છે પ્રણામજ. ૩
ત્યારે અર્જુનને કહે સુધન્વા, પધાર્યા મુદર સ્થામજ;
પ્રતિજ્ઞા મારી પાળી હરીએ, હવે સુદનું શું કામજ. ૪
માત તાત ને બ્રાત ભગની, રંક પુરના 'જનજ;
સરવે પ્રાણી સંતુષ્ટ થાશે, કરી હરિ દરશનજ. ૫
ત્યારે પાર્થ કહે જો કાપર હતો, ત્યારે શાને ધર્મા આપૂષજ;
અશ્વ આપીને પાયે લાગો, અથવા કરોતી યુદ્ધજ. ૬
ત્યારે સુધન્વા કહે ભુધ કરવું, થા શીઘ્રે પાંડુકુમારજ;
હરિને જોધને સંસાર જીએ, તેની બુદ્ધિને ધિકારજ. ૭
જોવું કહીને ચાપ લીધું, કીધું મર્જનું મનજ;
સામગીયાનું શરણ પામું, છુટ આવાગમનજ. ૮
ત્યારે સુધન્વાને કહે અર્જુન, કોષ અંતર માંહેજ;
તારું મુસ્તક તણ બાણે છેદું નહીં તો, ચંદ્રવંશી નરકે જાયજ. ૯
અકસ્માત એમ અણુવિચારે, પ્રતિજ્ઞા પારથે કીધજ;
રે અહંકારી કહી હસ્તે બે ધશીયા, ધુણાવ્યું હરિયે શીશજ. ૧૦
ત્યારે સુધન્વા જોલીયો, હરી ચર્ણુ રહે મહું હુયજ;
સુધવંશી ફરી મારા નરકે જાયે, જો તણે બાણ છેદું ન હુયજ. ૧૧
થઈ દદ પ્રતિજ્ઞા બેહુની, પૂર્વજ બ્યાધુળ ચાપજ;
સોમવંશી સૂરજવંશી આવી, અંત્રીદા બિલા ત્યાંયજ. ૧૨
સૂરજવંશી સ્તવે હરિને, સુધન્વા જીતાવોજ;
ચંદ્રવંશી સ્તવે હરિને, અર્જુનને દીપાવોજ. ૧૩
ત્યારે મુસ્તક ધુણાવી અર્જુન પ્રત્યે, જોડ્યા કોષ શ્રીહરીજ;
આટલે જુદે નવ પડ્યો તે કેમ, મરશે તણ બાણે કરીજ. ૧૪

ત્યારે અર્જુન કહે મુને કોઈ વ્યોધ્યો, માટે બાલતાં ચુક્યો મહારાજજી;
 હૃથી સુધન્વા નવ મરે, પ્રજા રાખો માહારી લાજજી. ૧૫
 ધર્મ સંકટ પડ્યું કૃષ્ણને, હવે પક્ષ કોહોની કરંજી;
 કોના નાંખું નરકમાં, કોના પિત્રીને ઉગારજી. ૧૬
 સુધન્વા કરે સ્મર્યું હરિતું, અર્જુન લાગે પાવજી;
 સૂર્ય ચંદ્રને વાદ લાગ્યા, હરિ કરશે કોની સહાયજી. ૧૭
 અર્જુનને શ્રીકૃષ્ણ કહે, હવે શોચનાચે શું થાયજી;
 મુકની ત્રણ બાણ તાહરાં, જે થનાર હોય તે થાયજી. ૧૮
 ત્યારે કાલ ચેદ કાલાની સરખો, કીધો શર સંધાણજી;
 સુધન્વાને હંકારીને, અર્જુને મુક્યું બાણજી. ૧૯
 ચલકે પૂઠે જલકે મુખે, તેજ વ્યોમે વ્યાપીયુ;
 ત્રણ બાણ મુકી - સુધન્વાએ, આવતું તે કાપીયુ. ૨૦
 નપુંસકની સ્ત્રી તણો જેમ, કામ મિથ્યા થાયજી;
 તેમ બાણ મિથ્યા થઈ ગયું, પારથ વ્યાકુલ થાયજી. ૨૧
 આનંદ પામ્યા સુરજવંશી, અંત્રીક્ષ આવી રહ્યાજી,
 જે ચેદવશી પારથના, તે રૂપે ઝાંખા થયાજી. ૨૨
 શ્રી કૃષ્ણ કહે હો સવ્યસાચી, બાણ બીજું લીજેજી;
 અર્જુન કહે મુને શકતી નથી તો, શર ધરી શું કીજેજી. ૨૩
 જમ કહી બીજું બાણ લીધું, શ્રી કૃષ્ણે મોટું પણ કર્યુંજી,
 દ્રુપદરામ અવતારતું પુણ્ય, લઈ બાણને અગ્રે ધર્યુંજી. ૨૪
 પેહેલાં બાણ મુક્યું હણ જાતું, પુન્ય કૃષ્ણાવતારતું;
 તે બાણ તો મિથ્યા થઈ ગયું, તું જેજે બળ આ વારતું. ૨૫
 વચન સાંભળી સામળીયાતું, ધનંજય મન હરખીયું;
 કપીધ્વજ કહે, એત સુધન્વા, ધનુષ ગાંજીત આકર્ષીયું. ૨૬
 પારથ પ્રત્યે કહે સુધન્વા, ધન્ય ધન્ય પાંડુ કુમારજી;
 તુજ અર્થે પુણ્ય પોતાતાણું, શરમાં મૂકે વિશ્વાધારજી. ૨૭
 દ્રુપદરામે નક્ષત્રી કરી, કસ્યપને આપી ધરાજી;
 આ બાણમાં તે કૃષ્ણે મૂક્યા, પુણ્યના મંત્ર આકારજી. ૨૮
 વલણ.

આકાર મંત્ર દ્રુપદરામના, આ બાણ માહે મૂક્યા સહી;
 પણ જાહ હત્યાતું પાપ મુજને, જે એ બાણ હું છું નહીં. ૨૯

કહ્યું ૨૦ મું-રાગ વેરાડીની ચોપાઈ.

- એમ ઉમ્ર પ્રતિજ્ઞા કુંવરે કરી, એત અર્જુન સિક્ષા દે હરી;
પિત્રી દેવને વિભાસણ થાય, ફરશુરામ મંત્ર કેમ મિથ્યા થાય. ૧
- છે ઘોર પાપ અભદ્ધતાતણું, આ સમે સુધન્વા ચૂકયો ધણું;
ગાળ્યો અર્જુન મહા બળવંત, તાણી પ્રતિજ્ઞા કર્યું પર્યંત. ૨
- અતુલ ભુજ બે પૂરણ ભરી, મુકયો શર મહા ક્રોધજ કરી;
ફરશુરામ પુણ્યના આધ અપાર, ગાજે ચળકે અર્કોકાર. ૩
- શું વિપધર છૂટયો ક્રોધે ભયોં, તેમ સુધન્વા ઉપર સંચયોં;
ચાક ચલક ચલકારા થાય, મુલત સર્વને હણતો જાય. ૪
- તે કાલવત દીઠા આવતો, અઘાંડ તણે દીપાવતો;
અમ્ર ભાગ જોતાં હસ હરે, નાના શબ્દ પુઠે પરહરે. ૫
- દારણુ શર જે અર્જુન તણો, સર્વે જાણ્યું સુધન્વા હણ્યો;
નૃપનંદન ધરે હરિનું ધ્યાન, ધનુષે શર કીધો સંધાન. ૬
- ક્રોધથી 'શર મૂક્યો ફરી, દિપ્તમાન દિશા સર્વ કરી;
સુસવાટ કરી સામો સંચયોં, અર્જુનનો શર બે કટકા કયોં. ૭
- નિર્ધનના મનોર્થ મિથ્યા થાય, તેમ બાણ મિથ્યા થયું પળમાંય;
ત્યારે ધન્યધન્ય (સદુચ્ચે) સુધન્વા કલો, ધનંજય ત્યાં ઝાંખો થયો. ૮
- હસ્ત ઉઝાળતો દીઠા અર્જુન, ધીરજ દે જોડ્યા જગજીવન.
તું કાઠ કીરિટી ત્રીજું બાણ, એથી સુધન્વા પડશે નિર્વાણ. ૯
- અર્જુન કહે મુને નથી વિશ્વાસ, તો હવે શું કરે જીવાની આશ;
એવું કહી કાઢ્યું એક બાણ, તે કરમાં લીધું પુરુષ પુરાણ. ૧૦
- મત્ર કલ્પના કરી ગોપાળ, શર મધ્યે સ્થાપ્યા અતિકાળ;
શર પૂઠે સ્થાપ્યા કમલાસન, શરમુખે સ્થાપ્યા પંચવદન. ૧૧
- રામાવતારમાં જે પુણ્ય કર્યું, તે બાણમાંહે લેધને ધર્યું;
ખીજ કલ્પના માત્ર જે કરી, અર્જુનને શર આપ્યો શ્રીહરી. ૧૨
- મુક બાણ આ અર્જુનરાય, એ સર્વથા નહીં નિષ્ફળ થાય;
સવ્યસાચીએ શર તે ધર્યો, ત્યારે સુધન્વા વાણી ઉચર્યો. ૧૩
- હે અર્જુન રખે કરે અહમેવ, શ્રીકૃષ્ણે સ્થાપ્યા છે તણુ દેવ;
રામાવતારનું મૂક્યું પુણ્ય, આરું મરણુ વિચાર્યું મન. ૧૪
- પણુ શ્રીકૃષ્ણ અયુક્ત આચરે નહીં, (મુને) મુક્તિ આપવાની ઇચ્છા થઈ;
જો આપ્તી થઈ પરમશસ્ત્રણી, તો જીવત ઇચ્છા અજામણી. ૧૫

આવો સામે નવ આવે ફરી, નિજપદ મુજને આવે શ્રીહરી;
 દરિ જોધને ફરી જોવો સંસાર, તેની બુદ્ધિ ભક્તિ ને ધિક્કાર. ૧૬
 મર્ણુભય મનમાં નવ ધરું, પારથવીર પ્રતિજ્ઞા કરું;
 તારું પણુ પાળે છે જોહ, પ્રતિજ્ઞા મારી પાળશે તેહ. ૧૭
 મિત્રદ્રોહ સ્વામીદ્રોહ કરે, ગુરુદ્રોહનું કર્મ આચરે;
 જે મિથ્યા બોલે નિર્વાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૧૮
 છલવિદ્યા સાધુ સંગાથે રમે, ભસ્માર પેહેલી નારી જમે;
 ઉત્તડે ગામ ભાંગે નવાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૧૯
 જે પરસ્ત્રીને દે આલિંગન, કે દાવાનલ લગાડે વન;
 જે મારગમાં રોકિ લે દાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૨૦
 વિશ્વાસ આપી કરેજો ધાત, તજો સ્ત્રી પિતા ગુરુમાત;
 કપટે જળમાં બોળે વહાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૨૧
 જે વેચે કન્યા પૃથ્વી ને ગાય, સ્ત્રી વા પુરુષ નમ થધને નહાય;
 આપી ધન કરે આપ વખાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૨૨
 પૂર્વજ મારા નર્કમાં જાય, લાંછન પિતામહ સૂર્યને થાય;
 કરે સ્નાન રજસ્વળા રધિરે પ્રમાણુ, તે પાપ મુને જો ના છેદું બાણુ. ૨૩
 એમ ઊગ્ર પ્રતિજ્ઞા કુંવરે કરી, ગાળ્યો સૂર્યવંશી મહાબળ ધરી;
 સાંભળી વાણી સુધન્વાતણી, ત્યારે અર્જુન જોયું ભૂધર લણી. ૨૪
 ત્યારે કૃષ્ણ કહે કાં થાય છે વ્યગ્ર, મૂક બાણુ તું ચાની શીઘ્ર;
 સ્નેહ વચન શ્રીહરિનાં સાંભળી, સિદ્ધનાદ કીધો મહાબળી. ૨૫
 નાગ ઉત્તમ બળે આકર્ષ્યું આપ, મૂક્યું બાણુ શ્રીકૃષ્ણ પ્રતાપ;
 પ્રલય સમે જેમ કોપે કાળ, મુકે ત્રિશૂળ જેમ શ્રીપશુપાળ. ૨૬
 જાણે બાણુ વરસતો અંગાર, જેમ આકાશથી વૃટ્ટી પડે તાર;
 સુમેરુગિરિનું શ્રુંગ તોડશે, અથવા ગગન ગોલોક ફોડશે. ૨૭
 સમુદ્ર સાતેને શોષશે, કે દશે દિશાઓ શું એ લોપશે?
 શું પાતાળ સપ્તનાં પડ ફોડશે, કે ઈદ્રાસન ઉખેડી નાંખશે? ૨૮
 એ પ્રલય ઘટલાંડને કરશે, તો સુધન્વા કેમ બિગરશે;
 સુરજ ચંદ્ર વિરમય થાય, ઉગરે કોણુ નરકે કોણુ જાય. ૨૯
 ઘોર રાબદ કરતું જાય બાણુ, સુધન્વાએ શર કીધો સંધાણુ;
 શ્રીકૃષ્ણ રૂપ રુદ્રયામાં નરખી, સાચું બાણુ મુક્યું આકર્ષી. ૩૦
 જેમ અંધની સ્ત્રીને મિથ્યા શણગાર, જેમ કૃતાત્મી ઉપર ઉપકાર.

- નિર્મળના મનોન્ય મિથ્યા જન્ય, તેમ તર મિથ્યા દિપા પગમાંપ. ૩૧
- ત્યાગે અર્જુનનું મિથ્યા ગયું બાળુ, ત્યા મરણીના ક્રોધાળુ, ૩૨
- સુધન્વાનો તર મનન બપો, અર્જુનનો શર જે કટક કપો ૩૩
- તે નેત્રને પાર્થને મર્જા વળી, અર મંડળ દેહ આપ્યુ ચળી, ૩૪
- ત્યાં ત્યા પૂરજ મોં હૃદ આદ, શરજરથી ગાજે વન નાદ ૩૫
- બી માદિક પિત્રી બેદ પામતા, રિપુમંડન પામ્યું યામતા, ૩૬
- હાતાકાર તણુ ભામ્યા થાય, જે અરવંતી નંદ જન્ય, ૩૭
- ચરિતગગન વાગ્યા નિશાન, પળુ બેઉ પૃથ ગામગી પુરુષપુત્રાળુ ૩૮
- અર્જુનનું જે અર્જુ બાળુ, મુખે થાપ્યા છે પીનાક પાળુ ૩૯
- પશાદ જાન અરનીપર પડો, અમ ભાગ આકાશે ચડો, ૪૦
- અર્થ બાળુ અર્થ અકાશ, સુધન્વાને કહે કીધા પ્રહાર. ૪૧
- મૂકુટધુમ્ન કંડન લોન, વડે મમ કૃષ્ણ વાળી નેમન, ૪૨
- એણુ સુધન્વાનુ છેલ્લુ થીન, બન્યો પક્ષ મળી લુગદીન ૪૩
- કર્મધ જે સુધન્વાતણુ, મુક્તન વિના જૂએ અભિનણુ, ૪૪
- ઉશાગા અર્જુનને દગ્ને કરી, શિગનિણુ કનધ દેખાડે શ્રીહરી ૪૫
- ત્યાગે દગ્ધ્યો પાન્ય લાગ્યો પાપ, ચડનનામાં જળ જળ થાય, ૪૬
- બાળુરુ રામકૃષ્ણ લુગદીય, આપ્યુ કૃષ્ણકને પૈપ્લુર ચીત. ૪૭
- લારે કંડન ગરિ કળા, છુટા દેશ ગોમે મોકળા, ૪૮
- જળ કમ નિકલન મર્દનકાળી, વીર્ય વાનુદેવ વનમાળી ૪૯
- જળ મીતાપતિ અતગ્યામી, ગોપીનાથ ગચ્છાગામી, ૫૦
- મુખી મુખ હરી આપો મુગ્ધને, એમ કહેતું આપ્યુ ટેશવંને ૫૧
- શ્રીહરીએ દાયમા મુક્તક પ્રથુ, આ બે અર્જુન, ભગવાને કથુ, ૫૨
- ગુજ માટે મેં કીધા ઉત્પાત, એમ કહી ગેયા લુગના તાત ૫૩
- જેતા દેવ પિત્રી એન્યા સમગ્ર, મુક્તક ઉપર મુખો હસ્ત, ૫૪
- નીચરું તેજ મુખમાથી બહાર, તે તેજ પીધુ દેવ મોગર ૫૫
- જેધ દેવે કર્યા જળ જળકાર, સુધન્વા પામ્યો આદાર ૫૬
- કૃષ્ણે મુક્તક ઉગાડ્યુ આકાશ, આપ્યુ હમધ્વજની પાસ. ૫૭

વસણુ.

- પિતા પામે આવી પડ્ય, મુક્તક જે સુધન્વાતણુ, ૫૮
- રાંમ કૃષ્ણ મુખે જોવતું, શશિવત્ત મોહામણુ. ૫૯

કંઠ્યું ૨૧ મું-રાગ પરંજિયો.

- મુસ્તક સુધન્વાતણું, જઈ પડ્યું ઝોળા માહેછ;
તન વદન નિકંદન દેખી, ધરણી ઢળીયો રાયેછ. ૧
- મંત્રોએ મહિપતિને બેઠો કીધો, દેષ જ્ઞાન પ્રતિજ્ઞાધછ;
વૈધ્યવરાય વિલાપ ના કરીએ, જહુપતિને પામ્યો જોધછ. ૨
- સાધન જોણે નવ થયું હોય, તેનો એળે ગયો અવતારછ;
આધીન થયો હોય જમરાયને, તેને રુદનતણો અધિકારછ. ૩
- સાયુજ્યમુક્તિ એને થઇ ને, એ પામ્યો હરીનાં ચર્ણછ;
તે પુંડળ મંગળ વગડાવીયે, તણ માયાનું આવર્ણછ. ૪
- ચંદ્ર દેવ પ્રધાનનાં એવાં, સાંભળી ગુણ વચનછ;
ફરી મત્તી પ્રત્યે બોલીયો, હંસધ્વજ રાજનછ. ૫
- માયા પીડે છે પાપીણી, જોઇ સુધન્વાનું મુખછ,
એ પુત્રને નાંખ્યો પેણામાં, મેં જાપીયે દીધું દુઃખછ. ૬
- મુખની કળામાં કસંક નહીં, એના ખીટલીયાળા કેશછ;
પદ્મ પંત્રશા જે અધર હાસે, બોલે શ્રી હૃદયકેશછ. ૭
- શું દુભાવે દીકરા, મુને ઉત્તર દે એક વારછ;
મેં તેજમાં તુજને તજ્યો, હું પિતાને ધિક્કારછ. ૮
- જદ્દ તે હું વિકલ થયો, તે માટે રીશ ન કરીએ પુત્રછ;
તું જતાં હું જોગી થયો. મારું ઉજડ થયું ધર સૂત્રછ. ૯
- તું નામ ભણે ભગવાનનું, પણ ન કરે મુજથું વાતછ;
હું ઘેર જઈ શો ઉત્તર આપીશ, પુછશે તારી માતછ. ૧૦
- ત્યારે પાટોધર પુત્ર સૂરથ નામે, તે બોલ્યો કરીને પ્રણામછ,
એ માયા મૂકા તાતછ, બટ્ટો લાગે જ્ઞાનને આમછ. ૧૧
- ત્યારે રાય કહે માયા નથી, મારું દુઃખે પીડાયું આપછ;
મુસ્તક મુજપાસે આનંદ હરિ તણને, શું સુધન્વાનું પાપછ. ૧૨
- હરિથી વિમુખ માટે પાતકી એ, જોણે ભોગ્યા અભોગ ભોગછ;
પણ વૈધ્યુવ જનને નવ ઘટે, હરિ ચર્ણતણો વિયોગછ. ૧૩

વલણુ.

વિયોગ ન ઘટે હરિ ચર્ણનો, પછી મુસ્તક ઉછાળ્યું આકાશગે;
રામકૃષ્ણ કહેતું ફરી આનંદ, કૃષ્ણ અર્જુનની પાસરે. ૧૪

કહતું રર મું-રાગ સારંગ.

- મુસ્તક હરી શુભ ગાતું હો, આઘ્યું પ્રભુજીની પાસજી; ૧
 શ્રી કૃષ્ણે કરમાં મદી હો, ઉજાળ્યું આકાશજી.
 તે કીધું અંતર્યામી હો, રાખ્યું અંત્રીક્ષમાંથીજી; ૨
 તું અર્જુન ત્યાં સાવધાન હો, જોડ્યા વૈકુંઠરાયજી.
 આવશે સુધન્વાનો બ્રાત હો, છે સુરથ એતું નામજી; ૩
 આપણે સજીને રહીએ હો, બીજા જોધ કરશે સંગ્રામજી.
 સાત્વિકી નીલધ્વજ રાખ હો, અનિરુદ્ધ ને પ્રહુમંતજી; ૪
 મેધવર્ણુ વૃષકેતુ હો, અનુસાક્ષવ રાજનંતજી.
 સુવેગરાય યૌવનાથ હો, સૌ તેડ્યા મુંદર સ્થામજી; ૫
 સુરથને રાખો ધડી બે ચાર હો, સૌ મળી કરો સંગ્રામજી.
 ધણો થમ છે અર્જુનને હો, મુહુર્ત એક માય વિરામજી; ૬
 સેનાની પશ્ચિમ દીશે હો, રહ્યા અર્જુન આત્મારામજી.
 નવ મહારથી રણધીર હો, રહ્યા રણને દ્વારજી; ૭
 પણે જોડ્યો સુરથ વીર હો, કરી પિતાને નમસ્કારજી.
 હું કરવા જાઉં છું યુદ્ધ હો, વેર બ્રાતનું લેવાજી; ૮
 બાણ અંજલીયે નીરધાર હો, કંઈ સામળિયાની સેવાજી.
 અર્જુનને કંઈ નિપાત હો, વેર વીરનું વાળુંજી; ૯
 અથવા જાઉં હું સ્વર્ગ હો, વિયોગ બ્રાતનો ટાળુંજી.
 એમ કહી આલ્યો બળવંત હો, છે અપાર સેના સાથેજી; ૧૦
 સુરથ રથ ઉપર ગાળ્યો હો, શર કાઢી ગ્રહો દાથેજી.
 પાંડવના જે યોદ્ધા હો, સુરથપર વહી પડીયાજી; ૧૧
 નવ મહારથી બળના સાગર હો, શું કાણુ નવે મદ નડિયાજી.
 મહા દારુણ થયો સંગ્રામ હો, સુરથ લીધા ધેરીજી; ૧૨
 દૂરથી દીન દયાળ હો, જીવે અર્જુન સાથે શ્રી હરીજી.
 વિરમય પાખો પાંડુ કુમાર હો, જોઈ સુરથનો સંગ્રામજી; ૧૩
 નવરથી નાઠા નવ વાટે હો, મુકી સૂરનું માનજી.
 સપ્ત શરે પાડ્યો વૃષકેત હો, પાંચ બાણે પ્રહુમંતજી; ૧૪
 પાડ્યો સાત્વિકી દશ બાણે હો, સત બાણે શત્ય રાજનંતજી.
 વિરથ કીધા સર્વે વીર હો, સેના પમાડી નાશજી; ૧૫
 શોધતો સુરથ વીર હો, આલ્યો કૃષ્ણ અર્જુનની પાસજી.

તિષ્ઠ તિષ્ઠ પાંડુ કુંભાર હો, તું તિષ્ઠ સુંદર સ્થામળ;
કરી સુધન્વાનો નાશ હો, હવે નોહે નાકાતું કામળ. ૧૬

વલણ.

કામ નોહે નાકાતણું, પારયને બોલ કંઠણ કલા;
સુરય સાથે સુદ્ધ કરવાને, કૃષ્ણ અર્જુન સામા યવા. ૧૭

કડવું ૨૩: મું-રાગ ચોપાઈ.

જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, ઉમ કયા કહું આણી મન;
સુરય ગયો કૃષ્ણ અર્જુન પાસ, સેનામહે પડીયો ત્રાસ. ૧

રાંખ વળડયો પોતાતણો, ક્રોધ કયો અર્જુને અતિ ધણો;
હાથ ધનુષ દિસે વિકરાલ, ક્રોધ એને ચડીયો કાવ. ૨

અર્જુન પ્રત્યે કહે નૃપતન, રણમાં જિતો રહે અર્જુન;
સુધન્વા રણ માયો વીર, પુણ્ય વિના યવા સ્થામ શરીર. ૩

બાળક રમત કરી નિરધાર, બોલું પુણ્ય તમો તે સાર;
કાંઈએક મોતી આપે સાર, બદિશ્વને કરવા અહાર. ૪

તેમ કીધું હરીએ નિર્વાણ, પુણ્ય સમર્પું સારિમપાણ;
થોડે કામે હાની ધણી, એમ સમર્થ યવા એને હણી. ૫

જુગમાં જિતિ ગયો મારો વીર, પુણ્ય વિના યવા સ્થામશરીર;
હવે કરો મુજ સાથે સુદ્ધ, જાત વેર માટે ધર્મો આપુધ. ૬

બળ દેખાડો પાંડુતન, જોવા ઈચ્છે છે મારું મન;
જો અર્જુન મારાં બાણ બળવત, હવડાં તારો આણું અંત. ૭

જો પાંડુતન મારું પ્રાકમ, એમ કહી માંડ્યો સંમામ;
સુરય મધ્યેન બળવાન, પાછા આવ્યા રણબોમી સ્થાન. ૮

બીજા યોદ્ધા અટ્ટ મુગધ, સરે સાધ્યા રાત્રના માણ;
મુરયે રાર મૂક્યા અપાર, યોદ્ધા માત્ર પમાડ્યા હાર. ૯

વેદનાણી નીલધ્વજ રાય, પારય મુજો રણની વારતાય;
યોદ્ધા માત્ર પાછા પરવરે, સુરય બળ અતીરો કરે. ૧૦

સારે કપિધ્વજ વાણી આચરે, બળ તમો આગળ એ મું કંરે;
મધ્યેનું કરણનો તનુ, ધર્મ કર્મ પાળે. રાજન. ૧૧

તડાં તમને નરપત ન મું કંરે, બળ કરતાં આણીએ મરે;
કૃષ્ણ કહે સાચું અર્જુન, પુણ્યવત છે એ નૃપતન. ૧૨

- તે નરનો જથ સહુ કહે, ધર્મ બણી દષ્ટિ સદા રહે; ધર્મ થકી જથ પામે લોક, ધર્મ થકી નાસે સર્વ શોક. ૧૩
- ધર્મ વાદીને લક્ષ્મી ધણી, મુક્તાશ્વ પામે બહુ મણી; અશ્વ ધણા પામે નિજ હાથ, ધર્મ સર્વથા રહેછે સાથ. ૧૪
- તે માટે તુજને કહું અર્જુન, ધર્મે વાવે નરપત તન; પરદારાને જાણે માત, જૂઠી કુંઠ્ય નવ વદતો વાત. ૧૫
- સંખ્યા કર્મ કરે આદરી, કાલ નવ ચૂકે સેવે હરી; માવપિતાની સેવા કરે, તીર્થ વ્રત નિત્યે આચરે. ૧૬
- શ્રેષ્ઠપણુ જે ના આણે મન, તે એ સરખો કે નહીં પાવન; વળતો અર્જુન કહે સુખવાણુ, બહુ કશું તમે સારીગપાણુ. ૧૭
- વળતો સુરથ જાણ્યો રણુમાંયે, નથી દીસતો બંડલરાયે; રણુ છોડી શું નાઠો ધીર, તેણે માર્યો મારો વીર. ૧૮
- વિષ્ણુ બક્ષત શિરોમણી સાર, એ કેમ હણ્યો જુગદાધાર; ભ્રાત હણી ક્યાં નાથી જશે, હું ઉભો કેમ સુખીયા થશે. ૧૯
- જહાં જન રહેશે તમે દુર્મતિ, તહાં સખજે ગપાની મારીગતી; વાણી સુણીને પ્રદ્યુમન વદે, સાંભળ નૃપ સુત વાણી રહે. ૨૦
- સેનાપતિ પાડવના જેહ, આગળ ઉભા તારી તેહ; તેને છતીને જાલો રાય, પછી બાંખજો નિજ મહિમાય. ૨૧
- અવણે એવું સુણીને વચન, ક્રોધ અગ્ની થયો નૃપતન; કર્ણુક્ષગી આકર્ષ્ય આપ, શર મૂક્યો જાણે છૂટ્યો સાપ. ૨૨
- વળતો વીર મુકે બહુ બાણુ, કાયરના ત્યાં કંપે પ્રાણુ; મારી ગજ ભૂતળ પાથર્યા, અશ્વ હણીને વાળ્યા સાથરા. ૨૩
- પાંડવ સેનાનો આણ્યો અંત, સુરથ ગાળ્યો 'રણુ બળવંત; વીર આવે સુખ આગળ જેહ, પછા દીસે ભૂતળમાં તેહ. ૨૪
- શોણિતની સરિતા સંચરે, હાહાકાર પડ્યા જન કરે; મદ ઝરતા હસતી શોભે લાહિ, જાણે પર્વત પડ્યા રણુમાંહે. ૨૫
- કાપ્યાં કવચ વીરનાં ધણાં, શ્રે કરવિણા જેહા ધણા; શોણિતનો સ્પર્શ સહુને થાય, નરપતની આગળ ન જવાય. ૨૬
- બાણુ મૂકે ને કરડે દંત, માર્યું 'રણુ કરે કલપાંત; પશુ પેરે માર્યા બહુ જેધ, કીધો રણુ સેનાપતિ રોધ. ૨૭

ચોજન ત્રણ પડ્યું લાંગાણુ, સુરયે મરણુ પમાડ્યું જાણુ;
રથ હઠાવ્યો પારથ લણી, દીઠા તહાં ત્રિભોવન ધણી. ૨૮

વલણુ.

ત્રિભુવન ધણી દબે પડ્યા, કંઈ પડીયાં પારથ રાથરે;
ભટ પ્રેમાનંદ શું ઓચરે, શું કહેતો સુરય તહાંયરે. ૨૯

કડવું ૨૪ મું-રાગ મારુની ચોપાધ.

તું ધન્ય ત્રિભોવનના સ્વામી, એમ સુરય જોલ્યો મુસ્તક નામી;
અહરનિશ સમયાં અંતરયામી, હંસધ્વજ ધણી શોભા પામી. ૧
જેણે સંસાર ભોગ વિસાર્યો, વિષય વિલાસ માયાધારિ હાયો;
જે તેજ કઠા તળતો તાયો, લાડ લડાવી અંતે શુ માયો. ૨
અમો તમારી મૈત્રી જોઈ, ઠરી નવ જોડી કુંતા શોઈ;
પાંડવે દહાડા નાંખ્યા રોઈ, દાસી યજ્ઞ પાંચાળી વગોઈ. ૩
તમો મુદામાને વિપત્તિ પાડી, શું પૂજા કીધી પાટ બેસાડી;
જલ્પિ નવનીધી ઘેર પોચાડી, ધરમાંથી ચૂક્યો કાલો કાઢાડી. ૪
હરિશ્ચંદ્રે સમયાં સારગપાણી, વગોવી તારાલોચન રથી;
સતિ શુભ્રકા ઘેર વેચાણી, રાજાએ ભર્યું નીચ ઘેર પાણી. ૫
સલવાદી નૈપધનો સ્વામી, અપમિત ખીડા તેણે પામી;
રઝળી દમધંતી તે ગજગામી, તે શું મુખ દીધું અંતરયામી. ૬
જશોભતીનું પય તમો ખીધું, અંતે મુખ તેને શું દીધું;
મજ નારીનું સર્વસ્વ કીધું, કૃતામી કરે તે તમો કીધું. ૭
કર્ણ વીર દાતાર જે કહાવ્યો, હરી ચણું મનસા જે લાવ્યો;
જેણે સહોદર સંહાર કરાવ્યો, તમો અર્જુન પાસે મરાવ્યો. ૮
તમારા શુભ્રના તે શુભ્ર શા વિસ્તારું, હું તો જાણુંં ચરિત્ર તમારું;
હવે જીએ પરાક્રમ મારું, અર્જુનનું આલિમાન બિતારું. ૯

વલણુ.

ઉતારું ગર્વ ધનજયનો, ગાળ્યો સુરય રામ રે;
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કયા, સંગ્રામ કેવો ત્યાં થાય રે. ૧૦

કડવું ૨૫ મું-રાગ રામત્રી.

સુરય પારથ સામા આવ્યાજી, શામળીયા સારથીએ અન્ધ નચાવ્યાજી;
ધનુષ દેકાર તે ધન શું ગાળેજી, ધ્વજ ઉપર કપી બિરાળેજી. ૨

ઢાળ.

- ખિરાજે ધ્વજએ હનુમાન હાથી, દુકે મારે હાંક; ૨
 કપિ કુંજરના નાદથી, રણ બોમી ચડી છે ચાક.
 સુરથ પ્રયે કહે પારથ, કર તું પ્રતિજ્ઞા આંહે; ૩
 તારું મુકતક છેડુ નહીં તો, પડું રોરવ નરકની માંહે.
 સુરથ વળતુ બોલીયો, તુને રાજે અશરણાશરણ; ૪
 બાઈ હું પ્રતિજ્ઞા શું કરું, જો તુંથી પ્રે નાહું મણે.
 એક પ્રતિજ્ઞા માહારી, તે જો પાળે વૈકુંઠરાય; ૫
 બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ મુજને, જો ન પાડું પૃથ્વી માય.
 અર્જુને તવ બાણ મૂક્યાં, વિરથ કીધા સુરથ; ૬
 ત્રણ બાણ સુરથે મૂકીને, મેઘા કૃષ્ણ પારથ.
 વળી સો સુરથે મૂક્યાં તે, કીધાં પારથે બગન; ૭
 રથ, શરના પ્રહારથી, ગિડવા લાગ્યો બગન.
 ત્યારે અભગ રથ સારથી લાગ્યો, લોહમય વજ્ર સમાન; ૮
 તે રથ ઉપર સુરથ બેઠો, કર્યું ધનુષ સધાન.
 મત્ર બણી બ્રહ્માત્ર મૂક્યું, બાણ તે અરજુન; ૯
 તહાંથી રથ સુરથનો તે, ગિરાડ્યો ત્રણ જોજન.
 હેલામાં ફરી સુરથ આગ્યો, મુક્યાં માધર્મ જતીનાં બાણ, ૧૦
 દશ ધનુષે અર્જુનનો ઠેલ્યો રથ, ધન્યધન્ય કહે સારંગપાણ.
 પારથ પુછે પરમેશ્વરને, એક સંદેહ મુજને થાય; ૧૧
 ત્રણ યોજન રથ મેં બમાગ્યો, ત્યારે બોલ્યા નહીં જનુરાય.
 સુરથે દશ દદમ ઠેલ્યો, તેના કરો છે વખાણ; ૧૨
 એવું અર્જુનનું પ્રશ્ન સાંભળીને, બોલ્યા પુરુષપુરાણ.
 તારા રથ ઉપર હું બેઠો અર્જુન, લઈ ચોદ જીવનનો ભાર; ૧૩
 હું ન હોત તો તારો રથ પારથ, ગિડી જાત સમુદ્રની પાર.
 ત્યારે લજ્જા પામીને રણો અર્જુન, ના પુછી ફરિને વાત; ૧૪
 મારુતાત્ર બાણે રથ ચૂરણ કીધો, હપસારથી કીધા નિપાત.
 ત્યારે સુરથવીર પૃથ્વી, પડ્યો, ફરી ગિડ્યો આણી રીરા; ૧૫
 નવ બાણે હનુમાન છેલો, પાચે પાર્થ, દશે જીમદીશ.
 ત્યારે અર્જુને કોઈ કર્યો, બ્યાકુલ શરમુકત જોઈ જનુનાથ; ૧૬
 સુરથવીરનો ગદા સાથે, છેલો તે જમણો હાથ.

ત્યારે ગદા એક ઝાલી વામ હસ્તે, મનમાં ધરીને ક્રોધ;
અર્જુનની સેના વિધે ધાયો, સુરથ સમર્થ જ્ઞેધ. ૧૭
એક સહસ્ર ગજ દ્વિસહસ્ર રથ, અયુત એક તોખાર;
વીશ સહસ્ર યોદ્ધા પાંડવતણા, એટલું સૈન્ય ક્યું સંહાર. ૧૮
એકદંતો ગજ જોમ કરે, તેમ ક્યો રાજકુમાર;
સેના નાપક જાપ નાસતા, રંખે કરે ગદાનો પ્રહાર. ૧૯
લઘુસાધવી વિદ્યા કરી, અર્જુને મૂક્યા બાણ;
સુરથ વીરનો ગદા સાથે, છેલ્લો ખીજો પાણ. ૨૦
ત્યારે હાહાકાર થયો સેનામાં, બોલ્યો કુંવર કરીને હોકાર;
હું હાથ વિનાનું પરાક્રમ જોજે, તુને તીષ્ઠ પાંડુ કુમાર. ૨૧
નવ અર્જુને ચાર બાણ મૂક્યાં, કરી અંતરમાં રીસ;
૧ અર્જુ કાપી રહે બેલું, છેલ્લું કુંવરનું શીસ. ૨૨
૫૫ પગ મુસ્તક વિનાનું, કબંધ સાચું ધાય;
અર્જુનના રહે વિધે વાચું, પડયો પૃથ્વીમાં. ૨૩
રામકૃષ્ણ વાણી મુખે લણતું, મુસ્તક આપ્યું પ્રભુ પાસ;
બહુ હન્ટે શીશ કરમાં પ્રહીને, કહે પારથને અવિનાશ. ૨૪
જો પારથ થયું કૌતુક, આ વદન અર્જુન વર્ણ;
સુરથે પ્રતિજ્ઞા કેવી પાળી, તું પણ પડીયો ધર્ણ. ૨૫
રથ જીપર જઈ મારથ બેઠો, બોલ્યો પાંડુકુમાર;
હરિ મુસ્તક તમો હાથે ધર્ણ, ક્યના જામનો નહીં પાર. ૨૬

વલણ.

પાર ના આવે પુણ્યનો, સમરથો ગરુડ ગોકુલરાયરે;
ગરુડને આપી આત્મા, મુસ્તક નાંખો મંગા માંવરે. ૨૭

કંઠનું ૨૬ મું-રાગ ધન્યાત્રી.

ગરુડને કહેછે શ્રી હરિરાયજી, મુસ્તક નાંખો પ્રયાગ કુંડમાંવજ;
ત્યારે પક્ષી આલ્યો તતખેવજ, તે વાત જાણી શ્રીમહાદેવજ. ૧

હાળ.

મહાદેવે તે સલ જણ્યું, કહે નંદીને ચિવરાય;
ગરુડ પાસેથી લાવ મુસ્તક, આરોપું કંઠમાંવ. ૨
પ્રથમ સુધન્વાનું શીષ હરીએ, અંત્રીક્ષ વાસુને સોંપીયું;

- તે પવન પાસેથી માંગીને, મેં માળામાં આરોપીયું. ૩
- હરીભક્ત સુરથતણું મુસ્તક, લાવની વેગે કરી; ૪
- નંદી ગયો ગરુડની પાસે, વિનય વાણી આચરી.
- રુદ્રમાળામાં આરોપવા, ધ્વજા ધ્વજરને થઈ; ૫
- આત્મા નથી મને કૃષ્ણની, ગરુડ દહે હું આપું નહીં.
- નંદી ગરુડને વાદ લાગ્યો, થયું યુદ્ધ અપાર; ૬
- નાહો નંદી હાર પાગ્યો, કીધા પખના પ્રહાર.
- રુધીર ગળતો નંદી આવ્યો, કહ્યું કરમ પક્ષીતણું; ૭
- સ્વામિ મુસ્તક તો આપ્યું નહીં, ગરુડે હું માર્યો ધણું.
- ૧ પારવતી જોલીયાં, ઉપહાસ શંકરને કરી;
- હાં રવિ ને કાંઠાં આગીયો, કહાં જોગી ને કહાં શ્રી હરી. ૮
- ખન કોડ તેત્રીય કાટી, હરીને દશ દિગપાળ;
- તે તું જો તારા સ્વામિનું, સૈન્ય ભૂત ત્રેત વૈતાળ. ૯
- જીને નગરી સોનાતણી, શિવને વસતું રમશાન;
- પુરણ બોગી ને આ દેવળ જોગી, શી વાતનું અભિમાન. ૧૦
- તે પિતાંબર મણી મુકુટ માથે, મણી હીરા જડીયા લાખ;
- મયમ કંથા કંથજીને, જટામાં ભરી બહુ રાખ. ૧૧
- હા માળા કૈસ્તુભ મણી, કૃષ્ણને શુભ રાજ્યગાર;
- તે રુદ્રમાળા રુધીર ગળતી, સર્પના વળી હાર. ૧૨
- વિશ્વંભર વિશ્વને પોષે, ત્રણબોવનનો પ્રતિપાળ;
- હાદેવ ઘેર ઘેર ભિક્ષા માગે, ગૃહી બ્રહ્મકપાલ. ૧૩
- જા સહસ્ર તેને સુંદરી, શુશ્રુવંત રસની બોગણી;
- હા સુતા હું સદાશિવને, એક સાંપરી જોગણી. ૧૪
- રિને વાહન ગરુડ સરખું, જોણે ધ્રુજીતને વશ કર્યો;
- પલ દુર્બલ સદાશિવને, મહિકા બગાઈએ ભયો. ૧૫
- જાળીઆ સાથે બાય ભરવી, અઘાનતાની ટેવ;
- અમાનાં વાયકે સાંભળી, કોપે ચક્ષા મહાદેવ. ૧૬
- જા આપ્યું ગરુડથી દરાગણું, વૃષભનો વાંસો ચાખડયો;
- રંભિય માત્રમાં નંદી પોહોંત્યો, ગરુડ સામે ગરગડયો. ૧૭
- દીના મુખની જ્વાળા લાગી, ગરુડ ઉડ્યો નય;
- રતો શ્રતો ગરુડ આવ્યો, મુસ્તક નાંખ્યું કુડમાં. ૧૮

નંદીયે પડતું ગ્રહી, શંકરને આપ્યું જઈ;
 બેહુ વાહનનાં પણ રાખ્યાં, તે રણમાં વારતા થઈ. ૧૯
 તે હસપ્યજે સાંભળ્યું, આવી લાગ્યો પ્રભુને પાય;
 મારા પુત્રને તમો ભક્તી આપી, ધન્ય ધન્ય ગોકુળરાય. ૨૦
 કૃષ્ણ અર્જુન રાપને ભેટ્યા, પધાર્યા પુરમાંહે;
 ત્યારે દર્શન કીધાં નગ લોકે, હરી ચયા વિદાય. ૨૧
 કથા એ ભક્ત સુધન્વા તણી, જે ભણે પ્રીતે સાંભળે;
 તેનાં ક્રોટિકે પાતકે પ્રજવળે, અડસઠ તીરથ ફળ સેહજે મળે. ૨૨
 વીરક્ષેત્ર વડોદરે, ગુજરાત મધ્યે છે ગામ;
 ચતુરવંશી જ્ઞાતે ખાહણ, ભટ્ટ પ્રેમાનંદ નામ. ૨૩
 બેદર નિમિત્ત પરદેશ વેઠ્યો, મેલ્યું નંદ દરબાર;
 નંદીપુરમાં પદબંધ કીધો, જ્યાં શુધ વિસ્તાર. ૨૪
 સવત સત્તર આળીશ વરસે, કાર્તિક શુક્લ નવમી બ્રહ્મવાર;
 કથા સંપૂર્ણ થઈ, લીલા તે શ્રી જીગદાધાર. ૨૫

વલણ.

લીલા જીગદાધારની, એમ આધાર્યો હરિદાસરે;
 કહે પ્રેમાનંદ ગોવિંદ ભણે, તો હેલ વૈકુંઠ વાસરે. ૨૬

સુધન્વા આખ્યાન સમાપ્ત.

રણુયજ્ઞ.

રાગ-કેદારો.

શ્રી ગણુપતિ શિર નામીર, સમરું સીતા સ્વામીર;
બહુ નામીર, નારાયણ ગુણુ વર્ણુનુરે.

૧

ઢાળી.

વર્ણુનું લીલા રઘુપતિની, વિમળ વાલ્મિક વાણી;
ભણે સુણે ભાવે સહિત જે, ધન્ય ધન્ય તે પ્રાણી. ૨
હરિ કથા રસ પ્રેમે ન પીધા, તો દેહ ધર્મો શું કરવા;
એણે જનમ ખોયો અપરાધી, આવ્યો માતનું વિત્ત હરવા. ૩
છે રામનામનો મોટો મહિમા, શકર સમ્યક જાણે;
તારક મંત્ર તારે ભવસિંધુ, મહિમા વેદ વખાણે. ૪
તપ તીર્થ યોગ યજ્ઞ જપ, જ્ઞાન દાન સાધન;
સકળ પદાર્થ રામ નામમાં, સમરો દશરથ તન. ૫
નવ ભક્તિ કહી વેદ પુરાણે, ધ્યાવા વૈકુંઠરાય;
શ્રવણુ ભક્તિ છે સર્વ શિરોમણી, અલભ્ય લાભ ત્યાં થાય ૬
ભારદ્વાજ સનકાદિક શંકર, શેષ પરીક્ષિતરાય;
જન્મેજય આદે રસ પીધો, ભક્તિ ભલી સુખદાય. ૭
કળિયુગ મહિ સદા ફળ થાયે, ભક્તિ કરે જે ભાવે;
જે જન જનકીનાથને ધાયે, તે જનુની જઠર ન આવે. ૮
અદાર પુરાણે અનંત કથા છે, કવિ વાણીનો વિસ્તાર;
શ્રી ભાગવત ને રામ કથા, એ બે સર્વનું સાર. ૯

વલણુ.

સાર શાસ્ત્ર પુરાણનું, શ્રી ભાગવત રામ અરિન્નર;
પ્રમાનંદ પ્રણુ રામ નામે, થાયે દેહ પવિન્નર. ૧૦

કડવું ૧ લું-રાગ વેરાડી.

ચત કાટી રામાયણુ લીલા, મહિયી સાર ગ્રહુ થોડું;
યુદ્ધકાંડમાંથી સંક્ષેપે, રણુયજ્ઞ તે જુગતે જોડું. ૧

માત પિતાનું વચન પાળવા, રાજ્ય તજ્યું રઘુનાથે;
જટા વધારીને વનમાં ચાલ્યા, લક્ષ્મણ સીતા સાથે. ૨
ગોદાવરી ત્રહ પંચવટીમાં, રજા વાસે અગરણ શરણ;
લંકાપતિ રાવણે કીધું, સીતાજીનું હરણ. ૩
સુગ્રીવ સાથે ગૈત્રી કીધી, મળ્યા વાનર પંથ અદાર;
સમુદ્ર પાળ બાંધી શ્રી રામે, સેના ઉતારી પાર. ૪
અંગદ સાથે વિષ્ટી કહાવી, મળ્યાની વાત ન બાંધી;
રામ કને ફરી અંગદ આવ્યો, કલેશ વારતા વાંધી. ૫
રણુચંદ્ર શ્રી રામે રાખ્યો, કરવા દેવનું કાર્ય;
રણુભૂમીની વેદી કીધી, રામ થયા આચાર્ય. ૬
વિભીષણને દિક્ષિત કીધા, હનુમાન લાવ્યો ઉપહાર;
બાણ રૂપી સરવે હોખ્યો, રાક્ષસનો પરિવાર. ૭
જ્યોતાળીસ કોટી મંત્રી હોખ્યા, કંદ મૂળને ઠામ;
બાણ લાખ દીકરા હોખ્યા, તિલ જવનું લખ નામ. ૮
મોટા મહિષને સ્થાનક હોખ્યો, કુંભકર્ણ જે રાય;
અજને સ્થાનક લખ હોખ્યો, રાજપુત્ર અતિકાય. ૯
અત્રીશ લક્ષણો પુરુષ હોખ્યો, ધંદજીત બડ ભાગ્ય;
રાવણ શ્રીકૃષ્ણ પુણાંદુતી, મહ પૂરણ કીધા યાગ. ૧૦
ક્રોધ અગ્નિ જનકી જવાળા, પવન લક્ષ્મણ વીર;
રણુચર શ્રીરામે કીધો, સમુદ્ર પેલે તીર. ૧૧

વલણુ.

સમુદ્ર પેલે તીરે જઈ, મુદ્દ કીધું શ્રી રામરે;
જટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, રણુચર ધરિયું નામરે. ૧૨

કહ્યું ૨ જી-રાગ ચૌપાદ.

સેના ઉતારી સાગર પાર, છે વાનર ચોદા પલ અદાર;
સેનાપતિ કીધો નલ કંપી, ક્રોધે શરિર રજાં છે તપી. ૧
ચોદવા વાનર કરી વીનતી, મુદ્દ આગ દીજે રણુપતિ;
નલ નીલ અંગદ સુગ્રીવ શર, છે સગ્રામ કરવા આપૂર. ૨
લક્ષ્મણ કહે સુણો શ્રીરંગ, લોહ સાંકળે બાંધ્યા માતંગ;
તેમ અમારી મયોદ સાંકળે, કપિ કુંજર બાંધ્યા છે બળે. ૩

ધૂટયા હસ્તિ વન ભાજે જોમ, ધૂટયા વાનર લંકા લેશે તેમ;
 યુદ્ધ આસા દીજે રઘુરાય, વિયોગ સીતાજીનો જન્ય. ૪
 સાંભળી લક્ષ્મણનો પ્રતિ બોધ, રામચંદ્રજીને દીધો ક્રોધ;
 ક્રીધો ધનુષ્યતણા ટંકાર, તે સખ્ટે ઉધડક્રો સંસાર. ૫
 ડાહ્યા દિગ્ગજ ને દિગપાળ, ખળભળિયાં સાતે પાતાળ;
 રાવણનું ડાહ્યું સિદ્ધાસન, ધ્વજ છત્ર ચર્ચા જે પતન. ૬
 રાક્ષસીના થયા ગર્ભપાત, દારુણ વાયુ રધિર વરસાત;
 માનશુકન લંકામાં ચાય, રાયે ભરાયા શ્રી રઘુરાય. ૭
 પનમ પ્રત્યે બોલ્યા શ્રી રામ, ચોપાસે ઘેરે લકા ગામ;
 વચન રાધવનાં સાંભળી, ઉતપત્યા વાનર દૂકળી. ૮
 આરે પોળ ઘેરી વાંદરે, ચઢી બેઠા કોટને કાગિર;
 સેના રાધવની હવે ઝોડી, ઉઠાડી રાવણની ચોડી. ૯
 પાડયા કાંગરા કોટકોટ, ફૂટે વાનર ને મૂકે દોટ;
 પુંછ પછાડે વાજે ગાલ, રુએ રાક્ષસી ખીલે બાળ. ૧૦
 જે હાથે ચઢે તેને ત્રાડે, છર્જા ઝરખાં ત્રોડી પાડે;
 તરુવર બહુ નાખે પાપાણ, લંકામાંહે પડયું લંગાણ. ૧૧
 નાસે લોક કરે ભુંબાણ, થયું સભામાં રાવણને જાણ;
 ઉડી મંત્રી ભેડી બે હસ્ત, રાવણ પ્રત્યે બોલ્યો પ્રહસ્ત. ૧૨
 સ્વામી કપિ આવ્યા સમગ્ર ચોપાસે ઘેરું લંકા નમ;
 સિદ્ધના ધરધર આવે શિયાળ, લમ વાનર આવ્યા જૂપાળ. ૧૩
 સાંભળી મંત્રી તણાં વચન, ક્રોધ કરી બોલ્યો રાજન;
 કર સેના મારી સાવધાન, ઉતારું માનવનું અભિમાન. ૧૪

વલણ.

માન ઉતારું રામ તણું, વાળુ વાનરનો પાણુરે;
 દશરક્રોધ કોપે ચઢ્યો, પછે ગડગડ્યાં નિશાનરે. ૧૫

કડયું ૩ બું-રાગ સામેરી.

રાય રાવણે કવચ પહેર્યું, શિશ ધર્મા દશ ટોપરે;
 કરી વિશે લોચન રાતડાં, રુદે આણી દારુણ કોપરે. ૧
 જવા ન પામે જીવતા, ભાઈ વાનર માનવ કોપરે;
 બહુ દોલ દદામા ગડગડે, ત્યાં શબ્દ કુતોહલ હોપરે. ૨

- જે જે સુભદ્રા લંકા વિષે, મુખ આગળ નિસરે આજરે;
રાણી જાયા રાક્ષસ વીરનો, મોહોલો લે મહારાજરે. ૩
- કો રથ ચડ્યા કો ગજ ચડ્યા, કો હંટ ઉપર અસ્વારે;
કો મહિષપર કો ગરધવ ઉપર, ખેડા સાહી હથિયારે. ૪
- કોઇ ઘોડા ઉપર ધુમતા, કરતા વારુણી પાનરે;
છે બ્રહ્મી ઉપર મોળીયાં, કો-ગૌર બીને વાનરે. ૫
- નવ મણી કુંડલ લળકતાં, હળકતી મુક્તા માળરે;
માદળિયાં તોરા નવધરાં, ચર્ધ કલગી આકઝમાળરે. ૬
- બાણબંધ ને પોંચી વિદિયો, દુગદુગી સાંકળી સારરે;
કલાય પટકા પાયજામા, ઉપરણી મૂલ અપારરે. ૭
- જરકરી વાગા જળહળે, શું અર્ક કીર્ણ સમાનરે;
કેશરી વાગે શોભતા, ધરે યૌવનનાં અભિમાનરે. ૮
- કર ધનુષ ભાયા બીડ્યા, કટારી તલવારરે;
સાંગ ભાલા શલ્ય ફરશી, પરિધ વાંકી ધારરે. ૯
- ગદા શરજ ને મુશળ મુગદળ, ભુંગળ ને બિંડમાળરે;
નાગ પાસ ને વરુણ પાસ ધર્મા, ચક્ર ગદા વિકરાળરે. ૧૦
- પાખર બખ્તર ટોપ દાટર, ફરસી ને શળ પાણુરે;
અંગરખી ને છવ રખી એ, શોભે પરમ નિધાનરે. ૧૧
- સુર સેનાને લળવે એવો, સ્વરૂપ સાગર શરરે;
એ રૂપધંત વખાણીઆ, હવે કહું રાક્ષસ ફરરે. ૧૨
- મહિષ મેઢા હાટ ઉપરે, જે થયા છે અસ્વારરે;
કાળા કૂર બિહામણા, લોહડંડનાં હથિયારરે. ૧૩
- જ્ઞાનમુખા કો ખરમુખા, પિશાચમુખા પાપિષ્ઠરે;
લંબગ્રીવા કો લંબકણાં, જેને જોઈ ઉપજે રિષ્ટરે. ૧૪
- લંબ અધરા દીર્ઘ દંતા, છે ત્રીશીરા બળવંતરે;
સ્થામવણાં કો રકતવણાં, બાહુક હયા અનંતરે. ૧૫
- બિગલા પીગલા પાપી, અધર્મીના નહિ પારરે;
હાય મોહિ જે રાજ ગ્રહાં છે, ત આલે કરતા અદારરે. ૧૬
- રધિર ગળતાં ચર્મ પેહેચાં, કંક આંતરડાંની માળરે;
છલ સળકે સર્પ સરખી, વદન છે વિકરાળરે. ૧૭
- દાત કોટિ રાક્ષસ ભયાનક, તે મુખ તત્પર ચાયરે;
મુખ આગળ સેના શોભતી, જોઈ રીઝ્યો રાવણ રાયરે. ૧૮

વલ્લભ.

રીઝયો રાવણરાય જોધ, કટક પોતાતણરે;
કોણ સુભટ રાયને નમે, નામ તેનાં વણરે. ૧૯

કડવું ૪ થું-રાગ મેવાડો.

કોણ કોણ સેનાના નાયક, નમે રાયને પાયછ;
નામ તે સર્વે રાજ કુંવરનાં, પ્રદસ્ત ફેહેતો જાયછ. ૧
આઘ દેવતણો જીતનારો, દેવાંતક એવું નામછ;
નરાંતક બધવ સગાથે, કરેછે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૨
સકળ શાસ્ત્ર વિદ્યાનો પાઠી, શુકસારણ એવું નામછ;
તણ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૩
જેણે વરુણ બાંધીને આપ્યા, પ્રધસ્ત મંત્રી નામછ;
શત કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૪
સખેત સમુદ્ર જીતી વશ કીધા, મહોદર એવું નામછ;
ત્રીશ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૫
જેણે બ્રહ્મ લોક જીતી વશ કીધા, બ્રહ્મકોપ એવું નામછ;
અત્રીશ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૬
જેણે નવકુળ નાગ બાંધીને આપ્યા, મણિભદ્ર એવું નામછ;
ચોવિસ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરેછે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૭
જેણે તીર્થ માત્ર પૃથ્વીનાં લાભ્યાં, સર્વદમન એવું નામછ,
પચાસ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૮
જેણે યદુ લાગ દેવતાના ટાળ્યા, યદુકોપ એવું નામછ;
શત કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૯
જેણે ગણપતિ બાંધીને આપ્યા, વક્રરાક્ષસ એવું નામછ;
પચીસ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૧૦
જેણે ગાંધર્વ ને જક્ષ કિન્નર જીત્યા, છે વિદુ-માલી નામછ;
તણ પદ્મ યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૧૧
યુગ્મ યુગ્મ લોચન છે. જેને, યુપાક્ષ એવું નામછ;
પચાસ કોટી યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૧૨
વાંછી દ્રષ્ટ ભયાનક ભાળે, વિકટાક્ષ એવું નામછ;
એક પદ્મ યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયછ. ૧૩

કુંભકરણુ રાજના સુત બે, કુંભ નિર્કુંભ એવું નામજી;
 સોળ પદ્ય યોદ્ધાના સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૪
 મહોદરી સુત કંદર્પ કોટી, અતિકાય એવું નામજી;
 વીશ પદ્ય યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૫
 સુભાલીના સુત બે, કંપન . અતિકંપન એવું નામજી;
 જમ રાયને જોણે બાંધીને આણ્યો, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૬
 નવગ્રહ જોણે જીતીને આણ્યા, મકરાક્ષ એવું નામજી;
 સોળ પદ્ય યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૭
 માતુલ બેઉ તમારા સ્વામી, મહાપાસ સુપાસ એવું નામજી;
 ત્રીશ પદ્ય યોદ્ધાના સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૮
 મકરકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, સુલોચના એવું નામજી;
 અતિબળ મહાબળ કહિએ, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૧૯
 વજ્રનાભી સુનાભી દશ એ, આદે બીજા નામજી;
 શત લાખ જમાઈ તમારા, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૨૦
 ઈંદ્રરાય જોણે રણમાં જ્યા, ઈંદ્રજીત એવું નામજી;
 પાટોધર પુત્ર તમારો, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૨૧
 ઈંદ્રજીત પૂઠે ઊભા છે, રાજકુંવર બહુ નામજી;
 આણ્ણ લાખ પુત્ર તમારા, કરે છે દંડ પ્રણામ રાયજી. ૨૨
 લક્ષ કોટી રાક્ષસી દાસી, કરી જણે ઘોર સંગ્રામજી;
 તે નર વાનર ખાવા તપર, લીજે તેના પ્રણામ રાયજી. ૨૩

વલણુ.

પ્રણામ લીધા સૌ શરના, રીઝ્યો રાવણુ રાયરે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, હવે વાહનની શોભાયરે. ૨૪

કડવું ૫ મું.—રાગ રામઝી.

પ્રબળ દળ જોઈ રીઝ્યો રાયજી, ગવેં ઘેલડો હર્ષ ન માયજી;
 તેડ્યો મશાણી મહોદર નામજી, તતક્ષણુ આવી કીધો પ્રણામજી. ૧

ઠાળ.

પ્રણામ કરીને કામ માચું, કંઈ આત્તા સ્વામીન;
 વાહનપતિને કહે રાવણુ, વહેચી આપો વાહન. ૨
 મહોદરને કહે રાવણુ, જાઓ જુઓ ઘોડાર;
 આંધ્યા ચરે છે અશ્વ મારા, તે આજ કાલો બહાર. ૩

વચન સાંભળી રાખનાં,	તોખાર તપર થાય;	
મુખ આગળ હયની હાર લાગી,	રાવણુ જોતો જાય.	૪
ચપળ ચણી હંસવણી,	પંચવણી જાત;	
ઉડણુ અરખી ને અડાણુ,	અબલખ પટોળા ભાત.	૫
કલંડી કારંગ ધણા કાળા,	કાખરા ને કુમેદ;	
આલ ઉડણુ ને પંખાળા,	ખગને પમાડે ખેદ.	૬
વાનરિયા વિકરાળ વાજ,	વિજળિયા વૈતાળ;	
પાખરિયા પનંગા પોપટા,	વાયલુ પરમ ગોલાળ.	૭
માતંગા મોતીસરા,	માણુક મોઘા મૂલ્ય;	
ચક્ષવંત દશાવંત વાજ,	વાયુવેગા અતુલ્ય.	૮
પિરોઝા પીકા પદારથ,	પાણીપંથા જાત પતંગ;	
ઉજ્જવળ આણુ સોરડીઆ,	રંગીત લીલા રંગ.	૯
ગંગાજળિયા ગોરટા,	ભુખરા મુદ્દ અભંગ;	
મહિપમુખા મુક્તાનિયા,	વાંકડા તરલ તુરંગ.	૧૦
તેજ કમ્હી ધુમતા છે,	ધુટણે ધાલી ધુધરમાળ;	
કેશરી વંકા ચિત્ર લંકા,	હરણુપે દે દાળ.	૧૧
નારંગવણી હેમવણી,	કેશરી કુમેદ અપાર;	
કપોત જાતી કણુતરા,	હડિ હારોહાર.	૧૨
મરેહા તિલંગા તેજ,	શુભરિયા શુભવંત;	
લોચન ચળકે અણીઆળાં,	કુંગરા સમ જળવંત.	૧૩
ખંધારના ગાંધરના,	સિંધુ દેરાના શ્રીકાર;	
પંખાળના પંચાળના,	મદદેશના મુંઝાર.	૧૪
રીંછ જાતી વિંછિયા,	કો વજ્રંતા વિકરાળ;	
જમ અરિદળમાં સોંસરા,	જેની કંધ ન લાગે ભાળ.	૧૫
પિશાચમુખા ગર્ધવમુખા,	ત્રિનેત્ર અમીવર્ણ;	
ઉચ્ચૈઃશ્રવાની જાતિના છે,	લિલા મુંદર કર્ણ.	૧૬
મનવેગી પવનવેગી,	ગુણુ રૂડા જાતિ જોર;	
ચમકતા ચાલે ચક્રવર્તી,	દોડવા કરે શોહોર.	૧૭
મોહોરડા મખિયારડાં,	માણુક જાણાં જાડુ મૂલ્ય;	
મોતી ઝાલર લેહેકયા કરે,	જરકશી ઉપર જૂસ.	૧૮
કેશવાળી કુમતે ગુંથી,	હીર દોરા લેહેક;	
હાર તોરા લચમકે,	મુઆ ચંદન એહેક.	૧૯

કટાવ કલકી કુંધટ ઉપર, પીંછ ફરફર થાય;
ઝવેર જડિયાં ઝિણાં વાસે, તિમિર તેજે જાય. ૨૦

વલ્લભ.

જાય તિમિર તેજ નગથી, એવા અથ કોટી અપારરે;
પુત્ર ભવિષ્ય દોહિત્રને, રાય વહેચી આપે તુષારરે. ૨૧

કંઈકું ૬ કું-રાગ મેઘમલાર.

મહસ્ત પ્રત્યે રાવણુ બોલ્યો, કરી મોઢું મન મંત્રી;
હું કહું તેને આપો વહેચી, રથ હસ્તી વાહન મંત્રી. ૧
વજ્ર થકી જે અથ ઉપ-યા, ઇંદ્ર આપ્યા જેહ મંત્રી;
પાંચસે ઘોડા લઈને આપો, ઈંદ્રજિતને તેહ મંત્રી. ૨
મહિષસુખા તુરી સાત સહસ્ર, ભેટ કીધા જમરાય મંત્રી;
તે ઘોડા અતિકાયને આપો, અકાળ મૃત્યુ ન માય મંત્રી. ૩
ગાંધર્વ જાતિના વિશ્વકર્માએ, આપ્યા સોળ હજાર મંત્રી;
તે કુંભકર્ણુ ઘેર મોકલો, વહે અયુત મણુ ભાર મંત્રી. ૪
જે કોટી ઘોડા બળિરાજના, ચાલે માયાની ચાલ મંત્રી;
અંતરધ્યાનની વિદ્યા જણે, તે જમાઈએને આલ મંત્રી. ૫
પાંચ કોટી જે પાણી પંચા, વરુણવાળા વીર મંત્રી;
તે મોકલી દો દાસ સંગાથે, દોહિત્રને મંદીર મંત્રી. ૬
આઠ કોટિ અમીના આપ્યા, ન દાઝે પાવકર્માય મંત્રી;
તે બાણુ લાખને વહેચી આપો, જુદે સંગ લે જાય મંત્રી. ૭
નવ કોટી નવ નાગે આપ્યા, મુકે વિપતી જવાળ મંત્રી;
બાણેજ્યોને તે વહેચી આપો, તર વાનરના કાળ મંત્રી. ૮
સમુદ્રના આપ્યા સપ્ત કોટી, જેવાં જળ રૂપ થાય મંત્રી;
તે સૌ પુત્રના પુત્રને આપો, લાડવાયા યુદે જાય મંત્રી. ૯
ત્રણ કોટી હીમાચળવાળી, મેરુવાળા કોટિ તેર મંત્રી;
એક કોટી ઝવેર ઝરે છે, કરી ગયા ભેટ કુચેર મંત્રી. ૧૦
બાર કોટી મયદાનવવાળા, જે માથાવી અપાર મંત્રી;
ત્રીશ કોટિ બ્રહ્માએ આપ્યા, જે કરે પવનનો અહાર મંત્રી. ૧૧
પંચાશ કોટિ સૂરજના આપ્યા, તેજતલો છંડાર મંત્રી;
બેતાળીશ કોટિ મંત્રીને આપો, જે જે વહેચી તુષાર મંત્રી. ૧૨

ચૌદ સહસ્ર અગ્નીના આપ્યા, કરે અગ્નીમાંય પ્રવેશ મંત્રી;
 તે કુંભકર્ણના મુતને આપો, ઘોડ્યા રાવ લોકેશ મંત્રી. ૧૩
 એક લક્ષ ગણપતિના આપ્યા, જેથી પહોંચે અલિલાખ મંત્રી;
 દીવીદાર આશા રાખે છે, વેહેંચી આપો લાખ મંત્રી. ૧૪
 ચાર સહસ્ર ચંદ્રાવળી વાણ, તાપ જે દીઠે જાય મંત્રી;
 મારા રથને તે જોડાવો, ઘોડ્યા રાવણરાય મંત્રી. ૧૫
 મનુષ્યરાજ જે પૃથ્વીના, છત્યા રાજકુમાર મંત્રી;
 સાત કોટી જે સપ્તદ્વીપના, આપો સેવકને તુષાર મંત્રી. ૧૬
 મહાદેવે પંચ લક્ષ મોકલ્યા, નંદી લાલ્યા કાલ મંત્રી;
 યોગીના મુને ઘટે નહીં તે, દદામીને આલ મંત્રી. ૧૭
 વાયુના આપ્યા વાયુ વેગી, ઉડી જાણે આકાશ મંત્રી;
 તે બ્રાહ્મણને સૌ વહેંચી આપો, છે સહસ્ર પંચાશ મંત્રી. ૧૮
 ત્રણ લાખ સાંઠ પવનવેગી, ધડિયે શત જોજન જાય મંત્રી;
 તે રાક્ષસીઓને વેહેંચી આપો, જે યુદ્ધ કરે રણમાંય મંત્રી. ૧૯
 પ્રાણજેતિક દેશતાણા જે, સોળ સહસ્ર માતંગ મંત્રી;
 મગધ દેશના એક લક્ષ છે, ગિરિવર સરખાં અંગ મંત્રી. ૨૦
 સિંગલદ્વીપના સાત લક્ષ છે, તેને સજાવો શણગાર મંત્રી;
 નેત્ર નગારાં ઢોલ ચડાવો, મુંઠે બાંધી હથિયાર મંત્રી. ૨૧
 ભદ્ર જાતિના ખાસ હસ્તી, ઔરાવત કુળના જેઠ મંત્રી;
 વીસ સહસ્ર હારમાં ચાલે છે, ઉજવળ જેની દેહ મંત્રી. ૨૨
 દશ લક્ષ રથ વિશ્વકર્માના, અશ્વ જોતયાં ચાર મંત્રી;
 અંગરખા સેવકને આપો, આયુધ સહિત શૃંગાર મંત્રી. ૨૩
 બીજા રથ મહારથીને આપો, અતિરથને માતંગ મંત્રી;
 પ્વજા કળશ અંકુશ અંબાડી, ધમકે ધંટા ચંગ મંત્રી. ૨૪

વલણ.

ચંગ મુંઘ વાણત્ર વાળે, બિરાજે રાક્ષસ રાયરે;
 ભટ ત્રેમાનંદ કહે કયા, કેમ સેના યુદ્ધે જાયરે. ૨૫

કડવું ૭ મું-દુહો.

રાક્ષસ કટક સૌ સજ થયું, વળ્યા નિશાને ધાય;
 જાળ્યાં રાણી મંદોદરી, કરી વિનતી રાવણ રાય. ૧

રાગ મેવાડા.

- ૧૧ દાહાડો લાગે ધુધળો, દીસે ઝાંખો દિનકર દેવ, હોરાણાજી; ૮
- ૧ નાથ ના દુલીએ, જેની બ્રહ્મા શંકર કરે સેવ, હોરાણાજી. આ. ૧
- આરે દીસે ધુધળી, કાંઈ શુકન માઠેરાં યાવ, હોરાણાજી;
- ૧૨ બાલેરે બિહામણી, રુએ વાયસં શ્યાન ને ગાય, હોરાણાજી. આ. ૨
- તે સ્વપ્ન મેં પામિયું, દીદું દારણુ કહ્યું કયમ જાય, હોરાણાજી;
- ૩ સુકા રુધિર સરિતા ભરી, લંકામાં લાગી છે લાય, હોરાણાજી. આ. ૩
- લાખ રાણી તમારડી, બીજે વહુ બેટીના સાથ, હોરાણાજી;
- ૪ વેના દીડી મુસ્તક બોડલાં, ચુડલા વિના દીકા હાય, હોરાણાજી. આ. ૪
- તમે કાળાં પટકુળ પેરિયાં, કંઠે કરેણાના હાર, હોરાણાજી;
- દિશાએ તમે સંચર્યા, ઉંટ ઉપર ચર્ધ અશ્વાર, હોરાણાજી. આ. ૫
- ૫ પાધરે નવગ્રહ પાધરા, રામજી વાંકે વાંકે સંસાર, હોરાણાજી;
- ૬ બિભિષણુ જ્ઞે તે વાંકો થયો, આજ ગર્હ તમારી સહુ વાહાર, હોરાણાજી. આ. ૬
- વાંકા તેત્રીસ કોટિ દેવતા, લીધા વાનરના અવતાર, હોરાણાજી;
- વાંકા લક્ષ્મણુ કોપિયો, છે ધરાધર બળભંડાર, હોરાણાજી. આ. ૭
- વાંકા રઘુપતિ આવિયો, તોબ્યું ત્રબક તરણા સમાન, હોરાણાજી;
- વાંકોરે મરીચિ મારિયો, ફરશુરામનું હિતાર્યુ માન, હોરાણાજી. આ. ૮
- વાંકા સપ્ત તાડ વેધિયા, માર્યો વાંકો વાનર વાલ, હોરાણાજી;
- ૭ ને બાંધોરે સમુદ્ર રામે, તમે બાંધા પાણી પ્હેલી પાળ, હોરાણાજી. આ. ૯
- ૮ અંગદ આંહાં આવિયો, ક્રોધી બળબુધનો ધામ, હોરાણાજી;
- વાંકોરે હનુમંત હાથિયો, લટકે લગાડ્યું લંકાગામ, હોરાણાજી. આ. ૧૦
- ૯ જન તમારું છેદીલું, વાંકાં છે રામજીનાં બાણ, હોરાણાજી;
- મૂછો રાણા ન મરેડીએ, નવ કીજે પોતાનાં વિખાણ, હોરાણાજી. આ. ૧૧
- ૧૦ વેળારે બહાલું કો નયી, સૌ મુખસમે સાથી યાવ, હોરાણાજી;
- ૧૧ મૂકીને આપો જનકી, નમો જઈ રામજીને પાય, હોરાણાજી. આ. ૧૨

વલણુ.

પાય લાગે શ્રી રામજીને, આવ્યું મૃત્યુ પાણું જાવરે;
વચન સુણી સતિ નારતું, શું બાલ્યો રાવણુ રાયરે. ૧૩

કડવું ૮ મું-રાગ વસંત.

કયમ નમું હું નર વાનરને, લાજે મેઘાડખર જન;
મેં દેવ દાનવ જક્ષ કિજર જત્યા, શું કરશે નર વાનર. કયમ. ૧

પાવક પાક નિપાવે મારે, પવન બહારે દાર; ૧
 જળ ઝોલો ગણપતિ લઈ ચાલે, રવિ ચંદ્ર દીવીદાર ક્યમ. ૨
 બારે મેઘ ભરે ઘર પાણી, સતવે બધી ચાર; ૩
 નારદ સરસ્વતી નાચે નટવર, જેર કીધા સંસાર ક્યમ. ૪
 છડીદાર જમ રાજા પોતે, વિધિ લણે આશિર્વચન; ૫
 વાર તિથિ જુદરૂપિત કહી જાએ, કુબેર સાચવે ધન. ક્યમ. ૬
 ઇંદ્ર સમુદ્ર મહારુદ્ર વરા કીધા, ત્રિભુવન મારું નામ; ૭
 કુંભકર્ણ સરખા બાંધવ મારે, કોણ માત્ર લક્ષ્મણ રામ. ક્યમ. ૮
 ઐમ કહી રાણી સમજાવી, રાણે વધાર્યો વિરોધ; ૯
 ધણા થોદ પડ્યા રણમાં, ચંચુ દારણ મુદ્દ. ક્યમ. ૧૦
 પાંચ કોટી મેત્રી મુખ્યા, બહુ પુત્ર પામ્યા મર્ણુ; ૧૧
 પછે રાવણને ચિંતા થઈ, જઈ જગારું કુંભકર્ણ. ક્યમ. ૧૨

વલણ.

કુંભકર્ણને જગાડવાને, દોડ્યા રાક્ષસ અનેક;
 રાવણ વિનવે બંધુને, રાખવા દુષ્ટજ ટેક. ૧૩

કંઠવું ૯ મું-રાગકલેરો.

જગો લાખ બીડ પડી છે, કરે વિનંતિ રાવણરાય;
 નર વાનરે લંકા ઘેરી, તુને નિદ્રા ક્યમ મોહાય. જા. ૧
 ચત્ર સેવક તોડાવ્યા રાણે, કહ્યું જગાડો કુંભકર્ણ;
 લક્ષ્મીનેધા વળગી ઢંઢોળે, જાણે શું પામો મર્ણુ. જા. ૨
 જળ છોટે નવ જાગે ચોદી, તાપણાં કીધાં ચોદર;
 રૂટે ઉપર શીલા પડ મૂક્યાં, કાનમાં ફૂંકે મદન ભેર. જા. ૩
 કપાળ ઉપર દુર્દભી વાળે, શણુંઈ નફેરી દોલ;
 દો મેઘ સ્વરે સાદ કરે પણ, રાણો ન આપે બાલ. જા. ૪
 સુંઠ મરી નાસિકામાં ફૂંક્યાં, અળ ચલાવ્યાં નાસામાંય;
 પાછો જાસ મૂકે નિદ્રામાં, અળ મીઠ હિડ્યાં જાવ. જા. ૫
 રદ્યા ઉપર અથ દોડાવ્યા, વડાવ્યા મહિષ માતંગ;
 કુંભકર્ણ સૂતો નવ જાગે, સાણસે ત્રોડાવ્યું અંગ. જા. ૬
 નાના ઔપધ અંજન કીધાં, પાછાડ્યો ઉચળી તાર બે ચાર;
 પણ અધોરીની ઉંચ ન ઉડે, કીધા ઘૂંટણિયાનો પ્રહાર. જા. ૭

વળી નાસિકા માંહે સર્પ ચલાવ્યા, વાયુ બધાવ્યો લંકા રાય;
કપોળ માંહે સર્પ અકળાયા, તે ત્રવણુ મારગે નિસરી જાય. જા૦ ૮
વાજ આવ્યો રાવણુ રાજ, ન લાગ્યો એકે હિપાય;
કુંભકર્ણુની રાણી આવી, રાયને લાગી પાય. જા૦ ૯
કષ્ટ દીર્ઘ મારો કંથ ન જાગે, એને વહાલા રાંકર લગવાન;
જાગશે સ્વામી મુદ્ધર્ત માત્રમાં, યુક્તે કરાવો સંગીત ગાન. જા૦ ૧૦
લક્ષ જોજન કરાવી રાખો, નહિ તો કરશે સૌને અહાર;
રાવણે મઘ માંસ અણાવ્યાં, અજતણે કીધા અંજાર. જા૦ ૧૧
અપસરા પાસે નૃત્ય કરાવે, ગાન તાન વાજે વાજિન;
કુંભકર્ણુ ડાલ્યો જ્યમ મણિધર, સાંભળતાં ગોવિંદ ચરિત્ર. જા૦ ૧૨
ઉડીને સર્વે અજ આરોગ્યાં, પૂછ્યો પછે સમાચાર;
મુને કાચી નિદ્રાએ કેમ જગાડ્યો, શા વાનરના થાય હોકાર. જા૦ ૧૩
રાવણે વાત કહી વિસ્તારી, જે રીતે દુભાવ્યા શ્રી રામ;
અગત્યના કામ માટે ઉઠાડ્યો, તું વિના કેણુ કરે સંત્રામ. જા૦ ૧૪

પલણુ.

સત્રામ કરો શ્રી રામ સંગાથે, કપી પ્રમાડો મર્ણુરે;
એ વચન સાંભળી વીરનાં, પછે શું બોલ્યો કુંભકર્ણુરે. ૧૫

કડવું ૧૦ મું-રાગ પરજીઓ.

કર ધસી કુંભકર્ણુ બોલ્યો, ધુણી પોતાનું શીરા;
ધર ધાલ્યું ભાઈ ઘેલડા, તે દુભાવ્યા શ્રી જગદીશ વીરા.
બળિયા સાથે બાથ વીરા; કાં દુભ્યા શ્રી રઘુનાથ વીરા. ૧
નંબક લેતાં તાહરો, ચંપાણા વીરા હાથ;
કાઠી મૂક્યો તુને રાવવજીએ, થયો કૃતાત્મી લંકાનાથ વીરા.

બળિયા સાથે બાથ વીરા; કાં દુભ્યા.
સાયર જળ જેણે બાંધિયું, સત્યા તારી પુષ્પ સમાન;
મેઘાંબર સેહેજે છેદિયું, તોય તુને ને આવી સાન વીરા.
બળિયા. કાં દુભ્યા. ૨

લક્ષ ધરુણી ઘેર તાહરે, જેનાં દર્શન છગ્ગે દેવ;
તો સીતાને શું લાવિયોરે, થયો શ્વ ને ન ગાંધ કુટેવ વીરા. ૩
બળિયા. કાં દુભ્યા. ૪

જગત જીતી તે જોર કીધું પણ, ન જીત્યા કોઈ ને કામ;
સામ કેશ ઉન્નવળ ચધારે, તોય મન રહ્યું તારું સામ વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૫

ચદ્ર વિના જેવી જામનારિ, દીપ વિના જેમ ધામ;
લમ બિલિપણ આંધવ વિના, દિસે ઉન્નવડ લંકા ગામ વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૬

પરનારી જેવી પાવક જવાળા, સાપણ વિખની વેલ;
જીવ લેશે તારો કુટુંબ સાથે, જઈ રામ ચરણે શિશ મેલ વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૭

હું મર્ણ્યકી બીહીતો નથી, પણ તું વેળાસર ચેત;
નહીં માને શીખ માહરી, જાશે જમ્બુપુર સ્વજન સમેત વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૮

જો વાડીમાં ખેસાડી જાનકી તો, લેઈ આગ્યો કાણુ કામ;
તુઘી સીતા જીતાતી નથી તો, કેમ જીતાશે રામ વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૯

રાવણ કહે કુંભકર્ણુનેરે, સાંભળ દુઃખની વાત;
જ્યારે દેખું સતી જાનકી, જાણે હોય આપણી માત વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૧૦

જો ત્યાગ કરું ચિત્ત સીતાથી, તો તે બળશે રામને સંગ;
હાવે કેમ નહું રિપુ રામને, મુખે લાગે કાળો રંગ વીરા.

અગિયા. કાં દુખ્યા. ૧૧

વલણ.

લાગે કાલક મુખ વિષે, જો નહું રિપુને પાપરે;
કુંભકર્ણુ કહે ધન્ય તું, તારું મન જોયું મેં ભાઈર.

કડવું ૧૧ મું-રાગ મારુના દુહા.

છે રામ ચરિત્ર અપાર પણ, સાર લઈ પદબંધ કરું;
ચતુર મહાજ્ઞે હરિનું નામ, ન જોશો ખોટું ન ખરું. ૧

કુંભકર્ણુ રણમાં ચડ્યો, (૫ડ્યો) પછે ચડ્યો મેઘનાદ;
પણ યુદ્ધ થોડામાં કરું, કો રસિયા લેજો સ્વાદ. ૨

રાગ રાવણ રણ ચઢ્યો, વળ્યા નિધાને ધાય;
ફરી આવી રાણી મંદોદરી, કંઈ યાચ્યો રાવણ રાય.

૩

રાગ મેવાડો.

કહે મંદોદરી માંગી માન, હોરે હડીલાં રાણા;
આપો એહેવાતનું દાન, હોરે હડીલા રાણા. ૧
એ તો બળીયા સાથે ખાય હોરે. છે રામજી ત્રિભુવન નાય હોરે. ૨
એણે લીધું નરસિંહ રૂપ. હોરે. હપ્પો હિરણ્યકશિપુ મહાભૂપ. હોરે. ૩
એ છે લક્ષ્મીનો અવતાર. હોરે. જેને હરિ લાગ્યા ભરથાર. હોરે. ૪
છે લક્ષ્મણજી શેષ નાગ. હોરે. નથી ભુધ કરવાનો લાગ. હોરે. ૫
બ્રહ્મા રૂપ છે જાંબુવંત. હોરે. મહાદેવ કપી હનુમંત. હોરે. ૬
છે સુરજ સુગ્રીવ ભૂપ. હોરે. નવ વાનર અમી રૂપ. હોરે. ૭
છે અંગદ ધંધુનો અંશ. હોરે. જેણે દીપાચ્યો કપિનો વંશ. હોરે. ૮
નીલ વિશ્વકર્મા મહારાજ. હોરે. જેણે સાયર ખાંધી પાજ. હોરે. ૯
ખીળવાનર સધળા દેવ. હોરે. નવ કીજે અતિ અહમેવ. હોરે. ૧૦
આપણુ જીવને એ અગવાન. હોરે. આપણુ આગીઆં ને એ લાણુ. હોરે. ૧૧
શુ કૂલો જેઠ કુંભકર્ણુ હોરે. આણું લંકાની પોણે મર્ણુ. હોરે. ૧૨
નહિ જતાડે ઈજીત. હોરે. મારીશિખ માનો તમોચીત. હોરે. ૧૩
એક લાખ તમારી નાર. હોરે. દશ સહસ્ર છે દેવ કુમાર. હોરે. ૧૪
નવ સહસ્ર છે નાગ કન્યાય. હોરે. મુખડાં દોઢ દુખડાં જાય. હોરે. ૧૫
વિદ્યાધરી છે સહસ્ર સાત. હોરે. તેના પ્રણામ લીજે નાય. હોરે. ૧૬
પાંચ સહસ્ર કિન્નરી જાત. હોરે. કંઈ કરવા ઇચ્છે છે વાત. હોરે. ૧૭
યજ્ઞ કન્યા તે તેર હજાર. હોરે. લીજે રાંકડીઓના જુદાર. હોરે. ૧૮
ગંધર્વી નારી ગુણવત. હોરે. આઠ સહસ્ર નમે છે કંથ. હોરે. ૧૯
અપસરા છે સહસ્ર વીધ. હોરે. રહી પડદે નામે શીશ. હોરે. ૨૦
બે સહસ્ર નારી દાનવી. હોરે. એક સહસ્ર નારી માનવી. હોરે. ૨૧
પાંચ સહસ્ર પિશાચી નાર. હોરે. રાક્ષસીઓ તે વીધ હજાર. હોરે. ૨૨
એ નાગી તમારી લાખ. હોરે. તેના પૂરીએ મન અભિલાખ. હોરે. ૨૩
ખાણું લાખ વહુવરનો વૃંદ. હોરે. તે બિચારી કરે આકંદ. હોરે. ૨૪
સત્તર લાખ દિકરિયોનો સાથ. હોરે. તેને માથે ગ્રાણુ શેરવે હાથ. હોરે. ૨૫
સાહેલી દાસી દશ કોડ. હોરે. તમને નમે છે બેઉ કરજોડ. હોરે. ૨૬
સહુ મળીને માગે છે માન. હોરે. યુદ્ધ રહેવા દો રાગન. હોરે. ૨૭

આપો ફરી સીતાને રાખ. હોરે. નર વાનર અહીંથી જાય. હોરે. ૨૮
 ઘણા થાય છે માનશુકન. હોરે. મારું પ્રકે છે જમણું લોચન હોરે. ૨૯
 મોતીના આપણી હુટે છે દાર. હોરે. ડાબી આંખે આંખની ધાર. હોરે. ૩૦
 હડ મૂકે હડીલા રાખ. હોરે. જઈ નમો રામજીને પાય. હોરે. ૩૧

વસણ.

પાયે નમો પરિવ્રજાને, જે વિદ્ય સધળાં જાણે;
 વચન સુણી સતિ નારનાં, શું બોલ્યો રાવણ રાયરે. ૩૨

કંઠનું ૧૨ મું—આલ છંદની (ભુજંગી.)

મહારાજ લંકાં તણો એમ લાખે, નથી મર્ણુ થાતું લખ્યા લેખ પાખે;
 તારે મન હું સુંદરી નાથ ઘેલો, કિધા જ્ઞાન વિચાર મેં સર્વ પેહલો. ૧
 પરિવ્રજ એ રામ આનંદદારી, મુને મારવા માનુષી દેહ ધારી;
 જાણી જોઈને જનકી હર્ણ કીધું, ઘેલી નાર મેં મર્ણુ માંગીને લીધું. ૨
 એને પામવા દોષ સો જોગ સાધે, ખટ દર્શનો માંહિ બોલ્યો ન લાધે;
 તપ તીર્થ વ્રત જપ જાગ દાને, ન આવે રામ વૈરાગ સ્વપ્ન ધ્યાને. ૩
 ન પામે એનો પાર દાનવ દેવે, એને પામવા શિવ રમશાન સેવે;
 ધૈર્ય માનવીરૂપ તે મૂળ માટે, આવી ઊતર્યા રામ સમુદ્ર ધાટે. ૪
 ધન્ય તાત મારો ધન્ય માત મારી, મુજ દારણે અવતર્યા શ્રી મોરારી;
 ધણું ખાધું પીધું ઘણા ભોગ કીધા, જીતી રાવ રાણાકને દંડ લીધા. ૫
 તને નાર મેંદોદરી વાત પૂછું, મારા ભોગ વિલાસમાં શું છે આપું;
 હવે રાજના મુખથી મન લાગ્યું, રઘુનાથને હાથ હું મર્ણુ માગું. ૬
 સુણી કંથના મુખની જ્ઞાન વાણી, ધણું રીઝ પામી નમી પાય રાણી;
 ધરી કવચ મહારાજ મહાટોપ ધરિયા, બાંધી ખડ્ગ લાથા બહુ બાણ ભરિયા. ૭
 ધરી ધનુષ લાથા શસ્ત્ર ત્રિશૂલ ભરિયાં, જીવીશ હથિયાર મહારાજે ધરિયાં;
 જલકે કુંડલ સોળ સૂરજ ઈંદુ, પૂજે કુમકુમે નાર લેલાટ બિંદુ. ૮
 ચાપ ધૂપ ને દીપ ત્યાં અમ્ર દાઝે, કપૂરે કરે આરતી ઘંટ વાજે;
 ચરચે ચંદને કેશરી પુષ્પ માળા, ગાયે મંગળ ગીત સૌભાગ્યબાળા. ૯
 સંતર લાખ પુત્રી પિતા પાસ આવે, લેઈ આવારણાં મોતી કરણે વધાવે;
 આજા દેહે વૃદ્ધ માત મહિલા, જીતી રામને રાંધે આવજને વેહેલા. ૧૦
 માંયાં મંદિય અન્ન ઘણા ભોગ લીધા, લેઈ રુધીર ચાંદલા કપોળ કીધા;
 મેંદોદરી માતને પાય લાગી, રથ ચડ્યો ઈંદુજીત આશીશ માગી. ૧૧

અતિકાયને જોઈને મોહી માતા, વખાણે લલી લાત ધન ધન વિધાતા;
 કેણુ યતથી આવાં રત્ન ધડિયાં, હું રાંકડી માતને પેટ પડિયાં. ૧૨
 શ્રી રામ સામે તે સત્રામ લેવો, ન જાણું સમાચાર આવશે કેવો; ૧૩
 કહે પુત્રને માવડી શીખ છાની, રખે બાપ મારા કરો પાછી પાની.
 રઘુનાથ સાથે રુદ્રુ યુદ્ધ કરવું, ધરી દેહ તેને એક વાર મરવું;
 પ્રસૂતા તણી શીખ માથે ચઢાવી, અતિકાય બેઠા નિજ રથ આવી. ૧૪
 વાયુ વેગી તોખાર તે સાથ જોડયા, કરે ઊડવા મન આકાશ ઘોડા;
 દેખી છાંય પોતા તણી અશ્વ ચમકે, ગણે હેમ સાંકળ ધુધરમાળ ધમકે. ૧૫
 જુધે જાય અતિકાય માતંગ મહાલે, જયમ અગ્ર આકાશમાં ચંદ્ર ચાલે;
 કિધી હોમ નિકુળનાં ચર્ણુ સેવી, થયાં પ્રસન્ન પૂજયકી માત દેવી. ૧૬
 રથ આપિયો એક અખીલ માતે, અગ્નિકુળથી નિકળ્યો અશ્વ સાથે;
 હથીઆર બાંધી તેણે રથ ચડિયો, ધંદજીત ચાલ્યો દેવી પામ પડિયો. ૧૭
 હિન્દાદ મેધનાથને મન વ્યાપ્યો, પામ્યો રથ અલંગ અખાએ આપ્યો;
 નવ નીર બોળે નવ હીમ ગાળે, ન છેદાય શસ્ત્રે નવ અગ્નિ બાળે. ૧૮
 પેસે સક્ત પાતાળ આકાશ બેડે, ધંદજીત બેઠો એવે રથ રહે;
 રાય રાવણે પાટવી પુત્ર નિરખ્યો, દિસે શર સોહામણો સૂર્ય સરખો. ૧૯
 એવો વર્ણ્યો ધંદજીત સ્વરૂપ, વખાણું હવે રાય કુંભકર્ણુ ભૂપ;
 જોજન દોડનો રથ લાગ્યા ને પેળે, અધિકાશ ઉચ્ચો અધિકાશ ચોડો. ૨૦
 મુખ આગળે કેશરી સોળ જોડવા, તાણે ત્રેલિયાં તણસે ધુટ ઘોડા;
 ખર જાતના સાતસે બેહુ પાસ, કહિ જુજવા સારથી હેમ રાસ. ૨૧
 હકારે વકારે બહુ નાદ બેઠો, રથ ટેલવા હાથી પંચાશ પૂઠો;
 ગદી વાંસલા વીંધણા લેછ હાથે, સત એક સતાર છે રથ સાથે. ૨૨
 ગદા તણસે પરિધ પંચાશ ધરિયાં, લાયા પાંચસે માહે બહુ બાણુ ભરિયાં;
 વળી ધનુષ ખાંડાની ગણના ન થાય, છત્રીશ જાતનાં આયુધ ભર્યાં રથમાંજ. ૨૩
 બહુ અન પકવાન મઘ માંસ સાથે, લાગે રાયને ભૂખ સત્રામ યાતે;
 લોહ કવચ પહેર્યું ધર્મો ટોપ માથે, ધંદ્ર ચાપ જોવું ધનુષ સાણુ હાથે. ૨૪
 નમ્યો ભૂપને લાઈ મહાહર્ષ લાવી, રથ ઉપર બેઠે કુંભકર્ણુ હાથી;
 કિધી ગર્જના કોપની મીટ માંડી, નાઠાં વાંદરાં પોળ લકાની છાંડી. ૨૫
 રુદ્રુ રૂપ તેનુ કવિ શું વખાણે, ચાલ્યો કુંભકર્ણુ ગિરિ રૌંગ જાણે;
 લંકામાંજથી મુસ્તકે ટોપ જોઈ, નાઠાં વાનરાં લોચને નીર લોહી. ૨૬
 વિલીપણુ પ્રયે રઘુનાથ પૂછે, મારું સેન નાહું તે કારણુ શું છે;

ચંદ્રમાનો અવતાર કપિવર, અંગદ એવું નામજી; ૧૮
 પાંચ પદ્મ જોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 ચેતાચળ પર્વતનો વાસી, ગજ કપિ એવું નામજી; ૧૯
 ત્રણ પદ્મ યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 લંકાપતિ વૈષ્ણવ મણિ યોદ્ધા, વિભીષણ એવું નામજી; ૨૦
 મુલત આર પ્રધાન સંગાથે, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 હું અર્જુ સેવક શ્રી રામ તમારો, સુગ્રીવ એવું નામજી; ૨૧
 અરાઠ પદ્મ યોદ્ધા સંગાથે, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 હુમાચળ પર્વતનો વાસી, સુનાભ એવું નામજી; ૨૨
 સાત લાખ યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 ત્રિકુટાચળ પર્વતનો વાસી, મહાબળ એવું નામજી; ૨૩
 ચૌદ લાખ યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 સૈલાચળ પર્વતનો વાસી, રિપુમર્દન એવું નામજી; ૨૪
 બત્રીસ સહસ્ર યોદ્ધાનો સ્વામી, કરે છે દંડ પ્રણામ રાધવજી.
 અન્ય મુલત શત સહસ્ર મળ્યા છે, કરિ જણે ધોર સંભામજી; ૨૫
 ચારે પાસે અવલોકન કરીને, લીજે વિનય પ્રણામ રાધવજી.

વલણું.

પ્રણામ લીધા સૌ યોદ્ધાના, રણ ચંદ્ર્યા રઘુરાયરે;
 ભટ્ટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, સંભામ કેવો થાયરે. ૨૬

કડવું ૧૪ મું.—રાગ સારંગની ચૌપાઈ.

મુલત સર્વના લેઈ પ્રણામ, લક્ષ્મણ પ્રત્યે કહે શ્રીરામ;
 જુઓ પરમાર્થ વાનર ઉઘમી, મુદ્ધ કરવા રથા દમટમી. ૧
 વીરા વિલંબ મુદ્ધને થાય, જઈ ગાળે તમે સેના માંય;
 ગઈ સીતા બાંહણજે વાળીએ, આજ ધનુર વિદ્યા સંભાળીએ. ૨
 હું ગાળું છું બાંધવ તુજ વડે, આજ ગઈ જનકી નિશ્ચે જડે;
 લક્ષ્મણ કહે વંદીને પાય, આજ છૂતવો રાવણ રાપ. ૩
 એવું કહી મુખે ગડગડ્યો, હનુમાન ઉપર લક્ષ્મણ ચંદ્ર્યો;
 જેનાં દર્શને શત્રુ પીડીઆ, અર્ધું ધનુષ બાથા બીડીઆ. ૪
 વરણતણાં આવ્યાં વાજિન, વળડે વાનર ગાય ચરિત્ર;
 પ્રથમ મુખ વાંજે રણતૂર, વળડે ગાલ કપિવર સર. ૫

દોષ નમારાં નોખત ખાસી, મદનબેર ચંખાળુ કાંસી;
 શિંગી શરણાઈ બેર નફેરી, તે શબ્દે શત્રુ લીધા ઘેરી. ૬
 કીકીઆરા શબ્દ પડે તાળી, વાંકાં પૂંછ શું મણિધર કાળી;
 અહ્યાં ગિરિ તરુવર આયુધ, મળી સેના મડાયું મુદ્. ૭
 સનમુખ આવી લાગ્યા સૂર, ઉભય દળ થાયે ચક્રચૂર;
 હુકે વાનર મૂકે દોટ, ઘેરી લંકાં પાડ્યો કોટ. ૮
 રાક્ષસ વાનર એકાકાર, શકે ફરી થાયો સંસાર;
 દેહ મુદ્દનું કરે વખાણુ, રામચંદ્રનાં છૂટયાં બાણુ. ૯
 વીર વીર થયા લયમય, પડે અંબાડી લાગે રથ;
 અશ્વ ગળ રથ ઉંટ અપાર, વિમાન વાહનનો સંહાર. ૧૦
 ખગ્ન પતાકા અંકુશ છત્ર, મુગટ ટોપ પડ્યા સર્વત્ર;
 તોમર ત્રિશુળ શકિત મહાકાળ, ગુર્જ ગદા ભુંગળ બીડમાળ. ૧૧
 કાતી ગુપ્તી પરીધ પટીય, પડે હસ્ત પદ છેદાય શીશ;
 કર્ણ નાસીકા રદયા નેત્ર, લયનક દીસે રણમેત્ર. ૧૨
 મસ્તક વોણા વઢે કબંધ, ઉડે રેણુ ઉઠ્યો મહાધધ;
 દારણુ વાત ન જાએ વદી, લયનક વહે શોભિત નદી. ૧૩
 વપુધારા વરસે અરવેદની, અર્ધુ મહારે કંપે મેદની;
 લોહદંત દારણુ કરકડે, પછાડે મુંજ કપિ ગડગડે. ૧૪
 હનુમત વીરની વાગે હાઠ, ક્ષત્રી અમર શું અદિયા આઠ ?
 બાઝ્યા સુગ્રીવ ને કુંભકરણુ, ગળ ગવાક્ષ ને શુકસારણુ. ૧૫
 મહસ્ત સાથે નીલ વાંદર, મયંદ કપિ ને મહોદર;
 બાઝ્યા અંગદ ને અતિકાય, દેવાંતક ને વિલિપણુ રાય. ૧૬
 ધંદળજી ને યોદ્ધા લક્ષ્મણુ, નળ સામે આવ્યો અશ્વિવર્ણુ;
 કુંભ નિર્કુભ કપિ હનુમાન, યુધાક્ષ યોદ્ધો ને નંજુવાન. ૧૭
 કંપન અતિકંપન બેહુ જાત, બાઝ્યા રુક્ષલ કપિને સાથ;
 સુગેણુ વિરુપાક્ષ ભડ જન, દધિમુખ સાચો કુમરોચન. ૧૮
 મહાપાર્શ્વ ને ગંધમાદન, વિનત વાંદર ચક્રવન;
 પનસ કપિ વિદુ-માલી, બાઝ્યા ત્યાં શર નંજુમાળી. ૧૯
 શતબળી સામે સર્વદમન, પિંગલાક્ષ સામે મુદર્શન;
 મણીભદ્ર સામે કેશરી, સરખી બેડને લેછે વરી. ૨૦
 પોય સુદ સપ્તમી રવિવાર, મુદ્દ મુદ્દ કીધું ભુગદધાર;

- સમ દિવસ કિધા સંગ્રામ, ધનુષ ધારી ક્રોધ્યા શ્રી રામ. ૨૧
- રાક્ષસ સેના પરાજ્ય કરી, દુર્ભતિ નાઠા પાજી ફરી;
વાધ્યા યુદ્ધે કપી, રામચંદ, પર્વણીએ ન્યમ વાધે સમુદ. ૨૨
- ન્યમ પ્રલ્હે સમે ક્રોધે મહારુદ્ર, ત્યમ સંગ્રામે ક્રોધ્યા રામચંદ;
લક્ષ્મણુ અગદ ને હનુમાન, જુદે દીપે તે ઈંદ્ર સમાન. ૨૩
- રાક્ષસ ક્રોડી માર્યા દળી, રાવણુરાય જોલ્યો પરજળી;
ક્રો મારા સૈન્યમાં યોદ્ધો નથી, તવ ઈંદ્રજીત જોલ્યો મહારથી. ૨૪
- જુએ પરાક્રમ પિતા મુજતણું, નર વાનરને હેલામાં હણું;
અરિનો ઉતારું ઉનમાદ, એમ કહી ચાલ્યો મેઘનાદ. ૨૫
- રથ હાંકયો અંતરિક્ષ મારગે, ગયો ઉઝો સૂર્ય મડળ લગે;
રાક્ષસી માયા કરી અપાર, થયો વાનરસેનામાં અંધકાર. ૨૬
- ક્રોધી બાણુ વૃષ્ટી વિપરીત, કાળરૂપ ક્રોધ્યા ઈંદ્રજીત;
દુષ્ટતણું યુદ્ધ નવ સહું જ્ય, ઘણું પીડ્યા ત્યાંહાં રઘુરાય. ૨૭
- વરસે વૃક્ષ શિલા વરસાત, રાક્ષસ માત્ર થયા રણિયાત;
નાઠા વાનર પડયું લંગાણુ, મેઘનાદે મુકયું મોહબાણુ. ૨૮
- મોહ બ્યાકુળ પદ અદાર, મુતા વાનર ભોમ મોઝાર;
ચોસટ ક્રોડી કપિ મહારથી, તેને મોહ સંભવવો નથી. ૨૯
- નાગપાશ મુકી બડબન, ચોસટ ક્રોડી ક્યાં બંધન;
બાંધ્યા સુગ્રીવ ને જંજીવાન, બાંધ્યા અંગદ ને હનુમાન ૩૦
- બાંધ્યા સતજળ ગજ દેસરી, કડાલુડ ન રોકે નીસરી;
બાંધ્યા દધિમુખ ને નળનીલ, સર્પ વિટાણા કપિને દીલ. ૩૧
- બાંધ્યા વિભીષણુ બળધામ, બાંધ્યા મુષેણુ લક્ષ્મણુ રામ;
સર્વ મુબટને બંધન કરી, તે રાવણુ પાસે આવ્યો ફરી. ૩૨
- નર વાનર બાંધ્યા સાંભળી, ગાળ્યો લંકાપતિ મહાબળિ;
ઈંદ્રજીતનું કરી વખાણુ, 'પછે મત્રી પ્રત્યે જોલ્યો વાણુ. ૩૩
- જાળ્યો અશોક વનમાં વેગે કરી, જ્યાં માનુષી સીતા મુંદરી;
જેસાડો વિમાને સીતા નાર, રણુ જોવા લાવો ગગન મોઝાર. ૩૪
- જુએ રામને બાંધ્યા પાશ, સીતા જીત્યાની મુકે આશ;
રાવણુનાં વાયક સાંભળી, જેસાડી વિમાને મૈથલી. ૩૫
- સંગાતે દાસી લક્ષ રાક્ષસી, સીતાને મન ગ્રિતા વસી;
પુષ્પક આણું સેના ઉપરે, સીતા સૈન્ય અવલોકન કરે. ૩૬

રાક્ષસી દાસી મંત્રી જન, જનકી પ્રત્યે વહે વચન;
 જુઓ બળ રાવણનું સંગ્રામ, પશુની પેરે બાંધ્યા રામ. ૩૭
 સુગ્રીવ આદે બાંધ્યા વાંદરા, મોહ્યો લક્ષ્મણ પીધી મદીરા;
 પરાક્રમ રામનું તજ માનુષી, ભજ મહારાજ જે દશમુખી. ૩૮
 પડ્યા યોદ્ધા દીઠા રણક્ષેત્ર, સજળ થયાં સીતાનાં નેત્ર;
 રુચ્યે વિલાપ જનકી કરે, ત્રિજટા ગુપ્ત વાણી ઉચરે. ૩૯
 માતા મૈથલી મૂંઝે શોક, ન હારે રામ મળે ત્રિલોક;
 ઐકાતીતને નાવે મરણ, અબાધ સ્વામી અશરણશરણ. ૪૦
 એ અજીત જીયો નવ જાય, કરે માનુષી ચેષ્ટા રઘુરાય;
 સખિ સ્થામાની શીખ સાંભળી, ચિંતા કંઈ એક ચર્ષ વેગળી. ૪૧
 નિવારવા સીતાનું દુઃખ, રામે હાસ્ય કીધું નિજ મુખ;
 સમાધાન સીતાનું કર્યું, પુષ્પક વિમાન પાછું રૂઝું. ૪૨
 ગયાં જનકી વાડી માંય, નિરભે સુતો રાવણ ત્યાંય;
 ઈદ્રાદિ દેવને ચિંતા ધણી, નારદ મોહક્યા રાધવ ભણી. ૪૩
 ગુપ્ત સ્તવન ગાયા ગુણ ગ્રામ, નારદે જર્ષ જગાડ્યા રામ;
 છો પૂર્ણ બ્રહ્મ વિષ્ણુ સ્વામીન, ત્રિગુણાતિતને શું બધન. ૪૪
 વાહનનું સ્મરણ કીધું રઘુદેવ, ગરુડ પક્ષી આજ્યો તતખેવ;
 તે દેખી નામ છે નામ, છૂટ્યા નર વાનર મહા ભાગ. ૪૫
 ગયા નારદ કરી પ્રણામ, વાનરે લગાડ્યું લંકા ગામ;
 રાવણે પ્રેર્યો પરજન્ય, સઘ હોણ્યો હુતાશન. ૪૬
 મોહક્યા શુદ્ધ શર સમસ્ત, નીલ વાનરે હણ્યો પ્રહસ્ત;
 ક્રાંટિક મંત્રી ખીળ પડ્યા, જીત ચર્ષ વાનર મડગડ્યા. ૪૭
 બે યોદ્ધા મંત્રી શુકસારણ, રામે બેઠે પમાડ્યા મરણ;
 રાવણનું દાખું અતઃકરણ, તે જોઈ ગયો સુદે કુંભકર્ણ. ૪૮
 જેમ રાહુ આલગા મોહે જાય, કુંભકર્ણ ગયો કપિમાંય;
 ભયાનક ભૂમિ ભામે વિકરાળ, શું અદ્વાર પદ્મનો આજ્યો કાળ. ૪૯
 સો પચાસને કરમાં સાહે, કુંભકર્ણ મુકે મુખ માહે;
 કરડે મરડે મચરડે જૂર, શત સહસ્ર વાનર કીધા ચૂર. ૫૦
 તાડે પગડે ઉગડે ગ્રહી, કરમાં આજ્યો તે છૂટે નહીં;
 રુચ્યે વાનરા પાડે રીર, કાળજી કાઢી પીચે રૂધીર. ૫૧
 કોને કક્ષા પદમાં ગ્રહી રાખે, કોને સમુદ્રમાં લેઈ નાખે;

વાટે ડાટે ચણે કરી, બહુ હંસ કપિના લીધા હરી. ૫૨
 માર્યા વાનર મરદટ રીંછ, પચા ઉગર્યાની ના પડે પ્રીછ;
 વાનરની કાઢે નસ જાળ, મળે ધાલે આંતરડાંની માળ. ૫૩
 ચુસે કંઠ ન ધુંટડા ભરે, મુખે સધિરના રેલા ઉતરે;
 એમ સેનાનો વાળ્યો સંહાર, રામચંદ્રને થયો ઉચાટ. ૫૪
 દષ્ટિ ઝાળખી રાધવતણી, સુગ્રીવ ધાયો રાક્ષસ ભણી;
 કુંભકર્ણુ અકળાવ્યો ધણું, બળ વાધ્યું રાય સુગ્રીવતણું. ૫૫
 માર્યા સારથી મહામયંડ, પાડ્યું છત્ર ભાગ્યો ધ્વજ ડંડ;
 કુંભકર્ણુ કીધો વિષુ રથ, જ્ય પામ્યો સુગ્રીવ સમર્થ. ૫૬
 વાનરમાં થયો જે જે કાર, કુંભકર્ણુ ક્રોધ્યો છે અપાર;
 ધાયો રાક્ષસ પાજો પાયે, સહસ્ર કપિ મૂક્યા મુખમાયે. ૫૭
 પેટમાં વાનર ફેરા ફેરે, ઉછળે કૂદે હોકારા કરે;
 જઠરાગ્નિની પીડા હોય, ન પામે નિસરવા ક્રોધ. ૫૮
 કપિનું કુઃખ જાણી બળવાન, પાપીને હાય ચક્ર્યો હતુમાન;
 ભ્રેષ્ઠ કુંભકર્ણુ બળવંત, મુખ માંહે મુક્યો હતુમંત. ૫૯
 થયો સેનામાં હાહાકાર, ત્રણો દેખીને પવન કુમાર;
 રાક્ષસ સાથ ગાળને હસ્યો, ભાઈ વાડીવાળો રાયે અસ્યો. ૬૦
 વાલ્મિકીજી વાણી બિચરે, હતુમંત વીર શું પરાક્રમ કરે;
 કુંભકર્ણુની કૂખ મુઝાર, પડ્યો આવીને પવન કુમાર. ૬૧
 માંહો માંહે વાનર અપ્રજાય, નામ ઠામ પૂછે કપિરાય;
 દુર્ગંધ વાસના મોટું પેટ, શેવાળ ભયો શું સાગર ખેટ. ૬૨
 ઝંખ જાળ આંતરડાં તણી, વિટાય વાનરને પાગ ધણી;
 ખીજા કપિને મળતો જાય, ઉદરમાં ભીડ ધણેરી થાય. ૬૩
 ટાળવા કપિવરનું કુઃખ, નખે હતુમાને ફાડી કુખ;
 ઉદર માંહે આજ્ઞવાળું થયું, નદિની પેરે શોણિત વહ્યું. ૬૪
 જ્યમ મોટા ધરતું બારી જણુ, ત્યમ કુંભકર્ણુની કુખે ભળ્યું;
 તે વાટે વાનર નાસી જાય, તે નથી જાણતો રાક્ષસ રાય. ૬૫
 અંતે નીસર્યો વાયુ કુમાર, થયો વાનરમાં જે જે કાર;
 કુંભકર્ણુ ધાયો રણુ માંય, જીવ કરતાં આલ્યો સુગ્રીવ લાય. ૬૬
 જેમ કુંજરને સાહે કેશરી, ત્યમ રાક્ષસ આલ્યો પાછો ફરી;
 સી વાનર સેના પૂઠે થઈ, પડે માર પણુ મૂકે નદી. ૬૭

લઘુ લાઘવી વિદ્યા કરી, સુગ્રિવ રાધ નાઠો નીસરી;
 બેઠો મસ્તક ઉપર દેષ હાક, કુંભકર્ણનું કરચું નાક. ૬૮
 કરે કરી ખુંટયા બેહુ કાન, નાઠો વાનર પતિ બળવાન;
 કરૂપો કપિયે રાજ્ય કર્યો, તે લગ્ન પામી પાછો ફર્યો. ૬૯
 રથિર ધાર લવાનક અતિ, જલે ધાતુ ઝરતો ગિરિપતિ;
 ધણા કપિ મૂક્યા મુખ માંપ, કાન નાકને છિદ્રે નાસી જાય. ૭૦
 દશ લક્ષ કપિ ક્રીધા નિપાત, પછે સન્મુખ આઘ્યા રઘુનાથ;
 ધણું મુદ્દ કીધું શ્રી હરિ, પદબંધ કરું સંસ્પેષે કરી. ૭૧
 કુંભકર્ણનો જોઈ અહમેવ, ગુપ્ત રામને સ્તવતા દેવ;
 પ્રલય રૂપ કીધું રઘુનાથ, કુંભકર્ણના છેદા હાય. ૭૨
 પાદુ મારવા ધાયો રાધ, ત્યારે રાધે છેદા બેહુ પાય;
 છેલું મસ્તક મૂકી બાણ, રાક્ષસ માંહે પડ્યું લંગાણ. ૭૩
 મસ્તક પડતાં કંપી ધરા, લંકા ક્રોધ પડ્યા કાંગરા;
 કંપન અતિ કંપન બળવંત, હલુમાને તેનો આણ્યો અંત. ૭૪
 રાક્ષસનો વાળ્યો બહુ બાણ, માર્યા મોટા મોટા બળવાન;
 લક્ષ્મણે માર્યો ત્યાં અતિક્રામ, મહોદર માર્યો મંત્રી રાધ. ૭૫

વલણ.

મંત્રી મહોદર પડ્યો, યયો રાવણ વિદે ચીતરે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, પછે મુદ્દે ચલ્લો દ્રિષ્ટતરે. ૭૬

કંડવું ૧૫ મું—રાગ રામગી.

ચલ્લો મુદ્દે સુત મેધનાદળ, ક્યાં રાધવ ક્યાં કરતો સાદળ;
 સૈન્ય ધરામાંઆવ્યો બળવંતળ, રાક્ષસી માયા કરતો અનંતળ. ૭૭

હાળ.

અનંત માયા પ્રગટ ક્રીધી, યયો બહુ અંધકર;
 દળદળામ રાધવતણું, કહેતાં ન આવે પાર. ૧
 લક્ષ્મણ અંગદ મુગ્રીવ સાથે, સર્વ પમાયા હાર;
 ઈંદ્રજીતે આપા તણી, ક્રીધી સતિ સીતા નાર. ૨
 કેરો મહી છે કામની તે, કરે વિવિધ વિલાપ;
 સ્વરૂપ જોઈ સીતાપણું, રઘુનાથ જૂઠ્યા આપ. ૩

તે માયા સ્ત્રી કહે રામને, તમે મુકવો રઘુનાથ;
 આ મતિત મુગ્ધને મારશે, ઝા ખડ્ગ લીધું હાથ. ૪
 દુઃખદીન પરાધીન વાણી, દીન ભાખી રાય;
 નર વાનર વ્યાકુળ થયા, એ સત્ય સીતા હોય. ૫
 ઈંદ્રજીત કહે રામને, તે હણ્યો કુંભકર્ણુ;
 તે વેર લેઈ કાકાતણું, સીતા પમાડું મર્ણુ. ૬
 એનું કદિને ખડ્ગ નાંખ્યું, છેલ્લું સ્ત્રીનું શીશ;
 હનુમંતને મુર્છા હવી, મોહ પામ્યા શ્રી ભુગદીશ. ૭
 રાય વિભીષણે મેદ ભાંજ્યો, સમગ્રવ્યા શ્રી રામ;
 કૃત્રીમ જાણી જનકી, ફરી આરબ્યો સંગ્રામ. ૮
 રાત સહસ્ર રાક્ષસ માર્યા, એ જેને પહોત્યો સ્વાદ;
 બળ દેખી વાનરતણું, ફરી આવ્યો મેઘનાદ. ૯
 દશ કોટી વાનર માર્યા, મોહાસ મૂકી બાણ;
 સેના સર્વ મોહવંત થઈ, મોહા પુરુષપુરાણ. ૧૦
 મુખેણ વૈધ વાનરતણો, તેણે મોકલ્યા હનુમાન;
 વાયુનંદન લાવ્યો આંધી, તેણે ઉઠ્યા શ્રી ભગવાન. ૧૧
 ફરી મુદ્ધ માંડ્યું વાનરે, રામ કોપ્યા અંતર મધિ;
 એકવાર સંગ્રામ કરતાં, નાડો રાવણ રાય. ૧૨
 વિસ્તાર તેના છે ધણો, સંક્ષેપે કરું પદબંધ;
 કરું કથા થોડામાં ઘણી, જે રચાવ્યો દ્વંદ. ૧૩
 જવ રાવણ ભાગ્યો રણ થકી, ગયો ઈંદ્રજીતની પાસ;
 ક્ષીણ પ્રતાપ જોઈ પિતાતણો, ઈંદ્રજીત ઉઠ્યો આકાશ. ૧૪
 સૂર્ય મડળ લગે જઈને, માંડિયો સંગ્રામ;
 શર જટિ કાધી પાપિયે, તેણે પિડીયા શ્રી રામ. ૧૫
 રીંછ વાનર મર્કટને ત્યાં, ગુપ્ત થાયે ધાત;
 મેઘનાદના મારથી, રાત સહસ્ર થયા નિપાત. ૧૬
 દુષ્ટને દેખે કો નહિ, છે દૂર લક્ષ યોગ્ય;
 હાય ધસી સુગ્રીવશું, બોલિયા ભુગજવંત. ૧૭
 આજ કપિ પાછા ફરો, જાણ્યો જીવતા ધામ;
 મુદ્ધે જનકી જડવી નથી, કહે મામ મૂકી રામ. ૧૮
 હનુમાન કહે શ્રી રામને, એ શું બોલ્યા અવિનાશ;

જે લક્ષ્મણુ બેસે હું ઉપરે, તો હું આકાશ. ૧૯
 શ્રી રામ કહે ધન્ય વીર મારા, હોઠા લક્ષ્મણુ બાપ;
 જઈ જીતો ઈંદ્રજીતને, હનુમંત તણે પ્રતાપ. ૨૦
 ચણું વંદી શ્રી રામનાં, આરૂઢ થયા બલવંત;
 ઈંદ્રજીત ઉપર જઈ રહ્યા, પાંચ જોજન હનુમંત. ૨૧
 લક્ષ્મણુ કેરા પ્રહારથી, રાક્ષસ થયો ભયભીત;
 હાંક્યો રથ પૃથ્વી તળે, નાસી ગયો ઈંદ્રજીત. ૨૨
 હનુમાન લક્ષ્મણુ ફરી આવ્યા, રીજ્યા શ્રી રઘુનાથ,
 મોહાસ્ય મૂકી ઈંદ્રજીતે, વળી પાડ્યો વાનર સાથ. ૨૩

પલણુ.

પાડ્યો વાનર સાથ, કપિ ઔપથી લાવ્યો ફરી;
 સાથ સૌ બેઠા થયો, સાથ હનુમંતે કરી. ૨૪

કંઠ્યું ૧૬ મું-રાગ સોરઠી.

મળી બેઠા કપિ સૌ સાથે, મધ્યે બેઠા શ્રી રઘુનાથ રે;
 વિભીષણુને પુછે રઘુરાયરે, ઈંદ્રજીત માર્યાના શો ઉપાય રે. ૧
 મેઘનાદે આપ્યા વાજરે, નથી રહેવી આપણી લાજરે;
 સ્ત્રીની આશા મૂકા આજરે, સાયર મિથ્યા બાંધી પાજરે. ૨
 વદી સીતાપતિના પાયરે, ત્યાં બોલ્યા વિભીષણુ રાયરે;
 મેઘનાદ મારખો કેમ જાયરે, કહું કંઠ્યું છે એક ઉપાયરે. ૩
 જે નરે પાળ્યો હશે સંન્યાસરે, બાર વર્ષ કયો વનવાસરે;
 અજ ઉદક તજ્યું ખટ માસરે, તેથી ઈંદ્રજીત થાશે નાશરે. ૪
 રહ્યો દ્વાદશ વર્ષ બ્રહ્મચારીરે, બાર વર્ષ નિદ્રા વિસારીરે;
 હોય ગુરુજન આરાકારીરે, તેથી ઈંદ્રજીત મરે મુરારીરે. ૫
 મુણી વિભીષણુની ત્યાં વાણીરે, મુસ્તક ધુણી હસ્યા બેઠે પાણીરે;
 બોલ્યા બ્રમ યર્ષ રઘુનાથરે, તમે સાંભળો વાનર સાથરે. ૬
 હવે કોણુ જીતે એ જોહરે, રહે કરી જુઓ પરિશેધરે;
 થયો સંભ્રમ મિથ્યા વિરોધરે, ત્યારે બોલ્યા લક્ષ્મણુ પ્રતિબોધરે. ૭
 મુણો રાધવ અશરણુચર્ણરે, દૈ રાજા અંતઃકર્ણરે;
 કહ્યાં તે મેં કિધાં આચર્ણરે, હું પમાડું પાપીને મર્ણરે. ૮
 જે જોકાર કપીએ કીધારે, હવે અર્થ આપણે સીધારે;
 રામે લક્ષ્મણુ રહ્યાશું લીધારે, મેઘનાદ સાગર તે પીધારે. ૯

કોણ સમે તે એ વ્રત કીધુરે, અંન ખટમાસ ક્યારે ન કીધુરે;
 ક્યારે નિદ્રા સુખ મૂકી દીધુરે, ક્યારે કાયા કષ્ટ તે કીધુરે. ૧૦
 બ્રહ્મચર્ય વીરા ક્યમ પાળ્યુરે, એવે દુઃખે આપ પ્રગળ્યુરે;
 ઈંદ્રજીત રૂપી સાથ ટાળ્યુરે, આજ સીતા ગયું રત્ન વાળ્યુરે. ૧૧

વલણ.

સીતા રત્ન ફરી વાળિયું, કાજ આજ આરાં સરયાં;
 શ્રી રામ પૂછે ફરી ફરી, એ કઠિણ વ્રત તમે ક્યાં કર્યાં ૧૨

કડવું ૧૭ મું-રાગ વેરાડી.

નાસા લોચન ટપકે નીર, લક્ષ્મણને પૂછે રઘુવીર;
 હો સહોદર મત્રી આપ, વ્રત કરી ક્યમ કષ્ટયું આપ. ૧
 તવ કર્નેડી લક્ષ્મણ આચર્યાં, આપણુ અયોધ્યાથી નીસર્યાં;
 ચિત્રકૂટથી આગળ ગયા, મારગમાં તમે તરસ્યા થયા. ૨
 જળ ભરવા ગયો નદી માંય, મુજને જળની થઈ ઇચ્છાય;
 તમે તરસ્યા શ્રી ભગવાન, મેં પાપીએ કીધું જળપાન. ૩
 પછે પાત્ર મેં જળનું ભર્યું, તે સમે મુને સસ સાંભર્યું;
 તૃપિત સીતા વ્યાકુળ હરિ, મેં જળ પીધું જાંતિયે કરી. ૪
 જ્યેષ્ઠ જ્ઞાત વિના જળપાન, કનિષ્ઠને મળ મૂત્ર સમાન;
 ખટમાસ પર્યંત રઘુવીર, તે દોડેથી મેં તજ્યું નીર. ૫
 માસેક પૂઠે જુગદાધાર, ફળ લેવા ગયો એકવાર;
 તમને સમર્પ્યા વિના રઘુરાય, મેં બદરી ફળ મૂક્યું મુખ માંય. ૬
 વળતી મુજને સ્મૃતિ ત્યાં થઈ, મુસ્તાક ધુણી દત્ત જિજ્ઞાસી;
 જ્યેષ્ઠ જ્ઞાત વિના કરે ભોજન, કનિષ્ઠને તે અખાલ અન્ન. ૭
 તેનું આચરિત સમજી કર્યું, ખટમાસ ભોજન પરહર્યું;
 નિદ્રા તબ્યાનો કહું વિસ્તાર, આપણુ વનમાં સુતા એકવાર. ૮
 દક્ષિણમાં હું મધ્યે અવિનાશ, સીતા સૂતાં ડાબી પાસ;
 ગદ્ય અર્ધરાત્ર નિદ્રામાં ભયો, મારો હાથ તમ ઉપર પડ્યો. ૯
 અનનખાંડુ લાંબો અત્યંત, જઈ પહોંતો સીતા પર્યંત;
 તમે જગતા હુતાં સીતાનાથ, મારો હળવે ઉચળી મુક્યો હાથ. ૧૦
 જુજ લેતાં હું જાગૃત થયો, મં વિવેક તમારો લલો;
 થયો તમારા મનમાં વિચાર, રખે જગતી સીતા નાર. ૧૧
 સ્ત્રીનું મન હોય ચંચળ ધણું, કપટ ધરશે લક્ષ્મણ તણું;

જે જનકી જાણશે સંદેહ, તે લક્ષ્મણ તજશે નિશ્ચય દેહ. ૧૨
એવો વિવેક રહેમાં ગ્રહી, પ્રભુ મુજને જાણાવ્યું નહીં; /
પછે મેં મનમાં કીધો વિચાર, એ સંસાર પાતિક થયુ અપાર. ૧૩
મુમિત્રા સરખી સીતા માત, નિદ્રાવશ પડ્યો બપર હાથ;
મેં તેનું પ્રાયશ્ચિત કીધું સહી, બાર વર્ષ નિદ્રા કરું નહીં. ૧૪

વલણુ.

નિદ્રા તજી તે કારણે, બ્રહ્મચર્ય તો સેજે ચકુર;
એ પ્રત કીધાનું કારણ, જેમ છે તેમ તમને કહુર. ૧૫

કડવું ૧૮ મું-રાગ મેવાડા.

લક્ષ્મની વાણી સાંભળી, વાનર સૌ ગાળ્યા હુકળી;
મેધનાદ હવે નિથે મરે, લક્ષ્મણની સૌ પ્રસંસા કરે. ૧
કષ્ટ સાંભળી બાંધવતણું, રામચંદ્ર દુઃખ પામ્યા ધણું;
મુજ નિમિત પીડા ધણી સહી, રોયા રઘુપતિ એવું કહી. ૨
પછે વિકીધણુને પૂછે રાય, જ્ઞેતાં ઉત્તમ મળ્યો ઉપાય;
મેં તમને સોંપ્યો લક્ષ્મણુ ભાત, ઇંદ્રજીતને કરો નિપાત. ૩
રાય વિજાધણુ કરે વિનતિ, સાંભળો સ્વામી લક્ષ્મણુ જતિ;
મુજ સાથે આવો મહારથી, મેધનાદ મરશે સર્વથી. ૪
ઉઠ્યા લક્ષ્મણુ આગી વિદાય, આત્મા નગી રઘુપતિને પાપ;
પંચવીશ દોટી કપિવર સાથ, વિદાય કીધા શ્રી રઘુનાથ. ૫
હતુમાન ઉપર બેઠા લક્ષ્મણુ, આત્મા રાધવનાં વંદી ચર્ચુ;
ગયા વાડીમાં પાછલી રાતે, તે જઈ પહોંત્યા વહાણું વાતે. ૬
બેઠો છે ઇંદ્રજીત બળવાન, રકત વજ્ર કરી પરિધાન;
વિકીધણુ કહે લક્ષ્મણુ રાય, ઇંદ્રજીત છે વાડી માંય. ૭
એક ગુફા છે આણે સ્થાન, તેમાં બેસી ઇંદ્રજીત ધરે ધ્યાન;
નિંદ્રાના નામે ઇન્ધ્રી, તે ઇન્દ્રદેવી મેધનાદે કરી. ૮
અળ મહિપ મેદ મલપાન, ખગ મૂગ બકનાં બલિદાન;
આડ સરસવ રાઈ મશર, હોમે છે કુંડ માહિ અશર. ૯
જે પૂર્ણ ધ્યાન પ્રત એ કરશે, તો કુંડ માહથી રથ નિસરશે;
જે તે રથ ઉપર ચડશે, જઈ, મેધનાદ પછે મરશે નહીં. ૧૦
માટે ધ્યાનભંગ કરો જ્યમ ત્યમ, પછે વાનરે માંડ્યો ઉઘમ;

- ધસી શુદ્ધમાં પેઠા બળવત, નળ નીચ અગદ હનુમત. ૧૧
- ધંદ્રજીત જેઠા ધરી ધ્યાન, દદ આસન મન મેરુ સમાન; ૧૨
- રાવણુ નદન દમ્યો અપાર, વાનર કરે નખ પદના પ્રહાર. ૧૨
- ચંદે રંકેષે ઢોળે સીસા, કાનમાં કપિ પાડે ચીસ; ૧૩
- મસ્તક ઊપર જેમે ચઢી, દારુણ દુઃખ દીધું જે ઘડી. ૧૩
- વણુસાગ્રા પૂજના ઉપહાર, હુતવ્યનો ભાંડી આહાર; ૧૪
- છોછ અગ્નિકુડમા કરી, ધુળ નાંખી મહિ પોચો ભરી ૧૪
- જુએ આખ ઉવાડે હાથે મહી, કો શુદ્ધ દેખાડે અવળા રતી; ૧૫
- આસવી હુતાશનની જ્વાળા, જઈ ત્રોડી સ્મરણની માળા. ૧૫
- લક્ષ ગાળ દીધી મહી કાન, મેઘનાદ ન મૂકે ધ્યાન; ૧૬
- કરડે તાણે નાખી જાય, મુખ ઉપર મૂકે કપિ પાય. ૧૬
- હુડ માહે કીધી લધનીત, તવ ક્રોધ કરી ઉઝ્યો ધંદ્રજીત; ૧૭
- શુદ્ધાધી કપિ નાસી નિકળે, ધંદ્રજીત તવ ધાયો પુઠળે. ૧૭
- જેવે બાર નિસર્થો રાજકુમાર, જઈ વાનરે ઘેરું શુદ્ધાનું દાર; ૧૮
- શુદ્ધા વિભીષણે રાક્ષી જઈ, ધંદ્રજીતે પેસાયું નહો. ૧૮
- જેઈ કાકાતણું કપટ, જઈ રથ પર જેઠા સુભટ; ૧૯
- હનુમાન ઉપર લક્ષમણુ ચણા, ઉભય વીર સનમુખ ગડગડયા. ૧૯
- ધોર મુદ્ધ માંડ્યું તે સમે, પદ પ્રહારે ધરા ધમધમે; ૨૦
- અનત રાક્ષસી સેના હણી, રજા વાનર આખી અણી. ૨૦
- વરમે ગિરિ તરુ વરસાત, વાનર વીર વડે ઉત્પાત; ૨૧
- કમ્યો ધંદ્રજીત બળવાન, ક્રિધા મુઠાં નળ જાણવાન. ૨૧
- પડ્યો વિભીષણુ અગદ મુદ્ધપતિ, મુઠાં ખાધી લક્ષમણુ જતિ; ૨૨
- અનત કપિ પજા બળવત, તે સમે રણ રાખ્યું હનુમત. ૨૨
- એક જક્ષનો કીધો પ્રહાર, મુઠાં પામ્યો રાવણુ કુમાર; ૨૩
- ધંદ્રજીત ઉઝ્યો પછે ફરી, લક્ષમણે મુદ્ધ માંડ્યું બળ કરી. ૨૩
- મેઘનાદે મુક્યો હુતાશન, લક્ષમણે પ્રેર્યો પરજન્ય; ૨૪
- વાયુ પ્રેર્યો રાક્ષસ નૃપ, લક્ષમણે મૂક્યા બહુ સર્પ. ૨૪
- મેઘનાદે પ્રગટ્યા કાટી ગરુડ, લક્ષમણે શિયા ચલાવી પ્રોઠ; ૨૫
- વજ્રાસ્ત્ર બાણ મુક્યુ રાક્ષસે, ગિરિ કાપી નાખ્યા ચાર દીશે. ૨૫
- જ્વલાન્ન બાણ મુક્યું લક્ષમણે, રુદ્રાસ્ત્ર મુક્યુ સુત રાવણે; ૨૬
- વિષ્ણુવાસ્ત્ર મૂક્યું લક્ષમણુ વીર, મર્યાદા છોડી સાલર નીર. ૨૬

કંપ્યા દેવ હોધ્યા દિગપાળ, ખગલગીયાં સાતે પાતાળ;
 પૃથ્વી તળ થયું કંપાયમાન, ચન્દ્રા ચંદ્ર નક્ષત્ર બાણ. ૨૭
 દશરથી ચોઢા રાવણુ બણી, મૂકે બાણ મંત્ર બણી બણી;
 બાણ એક મુક્યું બગ ભરી, લક્ષ્મણે લધુ લાવવી કરી. ૨૮
 સારથીનું મરતક છેદીયું, ખેન છત્ર છેદી પારીયું;
 કવચ કાપીને હણ્યા તોખાર, નખ શિખ કિંધા શરના પ્રહાર. ૨૯
 પુષ્પ વૃદ્ધિ લક્ષ્મણ પર ચાપ, અમર ગુણ હરિના ગાય;
 ધન્ય ધન્ય લક્ષ્મણ ધીર મન, સ્તુતિ કરે દેવ રાજન. ૩૦
 કાકુત્સ્થ કુળદીપ તું ચંદ્ર, પર્વણીએ વાધે જેમ સમુદ્ર;
 ઈંદ્રજીત અકળાયો ધણું, કો પાસે ન દીધું પોતાતાણું. ૩૧
 પાડ્યો મુગટ છેઘાં હથિયાર, કાળરૂપ શર કાડ્યો માર;
 ઈંદ્રજીતનો કંઠ નિરખી, મુક્યું બાણ ધનુષ્ય આકર્ષી. ૩૨
 છુટાં બાણ મૂકે મહાબળી, ધાર ભણે ચમકે વિજળી;
 ભણે મેઠુ શિખર હુટી પડશે, કે પૃથ્વી બ્રહ્મડે અડશે. ૩૩
 રાજ લોલ કપોળ વિશાળ, મુખ મોળ કળા શશિ લાળ;
 ઈંદ્રજીતનું છેઘું શીશ, જઈ પડિયું ન્યાં લંકાનો ધીશ. ૩૪
 મસ્તક પડ્યું જઈ ખોળા માંપ, મુઝાં પામ્યો રાવણુ ત્યાંપ;
 વિશ્વપે સુદોચના સુંદરી, આકેદ કરે ત્યાં મંદોદરી. ૩૫
 હાહાકાર કરે લોક સમસ્ત, ભાઈ લંકા દીનકર પામ્યો અસ્ત;
 ફરી સેના ગઈ ન્યાં રાધવ રાધ, લક્ષ્મણુ નમ્યા જઈ રામને પાધ. ૩૬
 પછે પ્રીતે દિધાં આલિંગન, વખાણુ બાંધવ કપિ રાજન;
 રામચંદ્ર પછે ફરી ફરી, ઈંદ્રજીત જીતિ આગ્યો કેમ તરી. ૩૭
 આજ પ્રાપ્તિ સીતાની ગઈ, મેધનાદ માયો ચિંતા ગઈ;
 નેજાકાર કપિ દળમાં ચલે, એક પાપી રાવણુ હણવો રહ્યો. ૩૮

વલણું.

રહ્યો રાવણુ મારવો, કપિ રામના ગુણ ગાયરે;
 ભટ પ્રેમાર્નવ કહે કથા, હવે લંકામાં શું ચાયરે.

કડવું ૧૯ મું—રાગ વેરાડી.

સાદિમક કહે સાંભળો રુષિરાધ, શું નિપન્યું પછે લંકાં માંપ;
 હાહાકાર નગરીમાં ચલે, તોલ જશ રાવણુનો ગથો. ૧

આની મદોદરી નાથ કને, કાં કંથ વાંઝણી કીધી મને;
 ઇંદ્રજીત અક્ષય અતિકાય, ત્રણે પુત્ર મરાવ્યા રાય.
 ઉજડ લંકા દિગ્ગે સમશાન, ધર ધાલ્યું દુબ્યા ભગવાન;
 એવું કહી તે પડી મુંદરી, સુતના શુભ ગાયે ફરી ફરી.
 મારા ભુગ્ગ જાણીતા સુત જોદ્ધ, હું દુખણી માતને દો પ્રતિજોધ;
 ઈંદ્રરાયનું બધન કરી, મારો મેધનાદ આવ્યો ફરી.
 આવો અતિકાય લાડ ઘેલડા, આવો અક્ષય દુવર અલગેલડા;
 પથ પાન દેઈ મેં ઉછેર્માં, શુભવતા કાળે કેમ ઘેર્માં.
 મારી વદુવર ત્રણે છુટાણી, કુમુદની પેરે કરમાણી;
 તે નિર્ભય કોથી નવ ખીતા, મારા ત્રણે કુંવર જાણીતા.
 રાવણને કહે મદોદરી, ફળ લીધું પર નારી હરી;
 મેં વાર્યા તમને વારોવાર, છુદ્ધિ બ્રહ્મ થયા ભરથાર.
 ન સીતા સાથ માંડ્યું ધરમુત્ર, જોડ્યા બાઈ જમાઈને પુત્ર;
 હજી છત્ર ધરતાં નથી લાજતા, કોટ કાંગરે કપિ ગાજતા.
 તપ ઉઠ્યો રાવણ ક્રોધ કરી, સાંગ વાસવી કરમાં ધરી;
 જે પર નાંખે તેના હંસ હરે, તે શક્તિ કોથી પાછી ન દરે.
 ધનનાદે દશાનન ગડગડે, જઈ વાનર દળમાં જુટી પડે;
 છે પુત્રનું વેર લેવાની હામ, દરામીવે માંડ્યો સંભામ. ૧
 શતબળ મહાબળના ધામ, સુગ્રીવ વિબીષણુ લક્ષ્મણુ રામ;
 અંગદ હનુમાન મુખે ગડગડા, જઈ રાવણુ ઉપર જુટી પડ્યા. ૨
 દારણુ મુદ્ધ થયું તે સમે, સળકે શેષ ધરા ધમધમે;
 શિક્ષા શિખર પડે બહુ વૃક્ષ, છુટે બાણુ ત્વહાં લક્ષ્મણુ. ૩
 ઉડે રેણુ કરે નાદ અનેક, શું આવની આલ ધારો એક ?
 શોણીત સરિતા દારણુ વહી, સમુદ્ર થયો શોણીતમય સહી. ૪
 પ્રલય અનળ જેવો જાળુલ, રાવણુ રૂપ થયું તદ તુલ્ય;
 છેદે વેધે ભેદે વપુ, પ્રળળ વાનર દળનો રિપુ. ૫
 ઈંદ્રજીતનું દુઃખ મન ધરી, રાય ધણું પીડે સેના વાનરી;
 સુગ્રીવ વિબીષણુ નાઠા જાય, મુર્છા પ્રાપ્ત્યા શ્રી રધુરાય. ૬
 નળ નીલ જાણવાન હનુમાન, પડ્યા ભૂતલે મૃત્યુ સમાન;
 દધિમુખ મયંદ ગવાક્ષ મુખેણુ, શર મહારે ઉજા જેમ રેણુ. ૭
 પણુજ કેશરી સતબળ તાર, તે પડ્યા ધાયલ કરે પોહાર;

- રીંછ મર્કટ દેહવટ વાનરા, રુધિર માંસ સુકત થઈ ધરા. ૧૭
- સકળ સાયઞ્નનાથવત થયો, તવલક્ષ્મણુ યોદ્ધાસન્મુખ રહ્યો; ૧૮
- કોધાયમાન ચિતમાં ચટપટી, શરજનમાં રાય ક્રીધા લટપટી, ૧૯
- કિંવો રાવણુ વ્યાકુળ મહારથી, છેલું છત્ર માર્યો સારથી; ૧૯
- કાપ્યું કવચ છેલ્લો ધ્વજ દેડ, રથ ઘોડા ક્રીધા શતખડ. ૧૯
- પુષ્પ વૃષ્ટી અમર ગણુ કરે, ધન્ય સૌમિત્રી સર્વ હિયરે; ૨૦
- સાંગ વાસવી કરમાં મહી, ધસ્યો રાવણુ પાળો થઈ. ૨૦
- માયું કપિદળ પગે દળી, ન્યમ હુંજર મરદે કદળી; ૨૦
- સધર્મું દળ કંપાચું પગ પડે, સાત પાતાળે પરછંદા પડે. ૨૧
- થયો રુદ્ર કોપ તામસ લયો, સ્થામ વર્ણુ આધો સચયો; ૨૧
- મુક્રી સાંગ લક્ષ્મણુ ઉપરે, ધુધવાડા જતી તે કરે. ૨૨
- ધમકે ધંટા ધુધરમાળ, જેને અગ્રે વસી રહ્યો કાળ; ૨૨
- ત્રાણ ત્રાણ દેવ વાણી વદે, તે જઈ બેઠી લક્ષ્મણુને રહે. ૨૩
- ન્યમ દરમાં પેસે સાપણી, લમ કાળજમાં પેડી પાપણી; ૨૩
- લક્ષ્મણુ જોદ્ધાનો કરી નારા, ગઈ સાંગ તે વાસુકી પાસ. ૨૪
- સૌમિત્રી જવ ધરણે લખ્યો, રાવણુ પાપી પાછે વળ્યો; ૨૪
- તે પેઠા પુરમાં દેઈ નિશાંણુ, થયું વાનરને લક્ષ્મણુનું જાણુ. ૨૫
- આવ્યા રીંછ મરકટ ટોળે થઈ, પણુ લક્ષ્મણુ ઉત્તર આપે નહીં; ૨૫
- શીતળ પદ નાસિકા કર્યું, પડ્યો જોદ્ધ પામીને મર્યું. ૨૬
- થું થયું સ્મિત કહે રઘુનાથ, દીઠા પ્રાણુ વોણો લક્ષ્મણુ જાત; ૨૬
- ડાહાકાર કરે વાનરા, પડ્યા રામ મુઝા ખાઈ ધરા. ૨૭
- વેળીપણુ ને સુગ્રીવ રાજન, કરે રામને આન્ધાસન; ૨૭
- વિષ્ણુપે રાધવ બેઠા થઈ, લક્ષ્મણુ મરતક ખોળે લઈ. ૨૮
- ગ્યોત્રો સત શિરોમણુ સાધ, ક્ષમા કરો મારો અપરાધ; ૨૮
- કરો વિચાર સગપણુ રનેહ, હું દુખિયાને નવ દિલે છેહ. ૨૯
- હું તારે આશ્રે વન નિસર્ગો, તો પશ્ચિયાગ મારો કાં કર્યો; ૨૯
- મારા કર્મના શા કહું બોગ, ગયું રાજ ને મેં લીધા જોગ. ૩૦
- મુજ માટે થયું પિતાનું મરણુ, વળી સીતાજીનું થયું હરણુ; ૩૦
- વળી તું મુજને મૂકી ગયો, હું ઘોઝારો દુઃખ જોવા રહ્યો. ૩૧
- રોય કાણે કઠિણ પાપાણુ, પાપાણુપે કઠિણ લોહ નિર્વાણુ; ૩૧
- લોહપે કઠણુ વજ્ર લોક વદે, પણુ વજ્રપે કઠણુ મુજ રહે. ૩૨

જે આવે દુઃખે ફાટતું નથી, એવું કહીને રુએ રઘુપતિ; ૩૩
 એ શરીર નિર્ગુણ જાણતું સહી, કીધા ગુણ કંઈ જાણે નહીં.
 પણ એક ગુણ મોટો પ્રભુ કહે, જે જે દુઃખ પડે તે સહે; ૩૪
 મુને આગળથી પાતો જળ, મુને સમર્પીને લેતો ધન.
 મુને આગળ કરી પૂઠે આવતો, કમળ જાઈ આગળ ચાલતો; ૩૫
 તો આજ કેમ અર્ધમી થયો, મુજ પેહેલો ક્યમ સ્વર્ગે ગયો.
 હજી મંથિલી નથી મુકાવી, તો તુને નિદ્રા કેમ આવી; ૩૬
 ઉઠા ઉઘમી કરો સમામ, એમ કહી કહી રુએ રામ.
 ભરત શત્રુઘ્ન અયોધ્યા રહ્યા, પિતાજી તો સ્વર્ગે ગયા; ૩૭
 જનક સુતા તો પરવશ પડી, અરે દેવ આવી કાણુ ધડી.
 અહો દશરથ અયોધ્યા પતિ, લક્ષ્મણને ભેટજો મારી વતી; ૩૮
 તમો પુછજો છાનું કાન માહે, તરછોડ્યા કાં રામને વનમાંહે.
 એવા વિલાપ રાઘવના સાંભળી, કપિની સેના રોષ સધળી; ૩૯
 રુએ દેવ ગાંધર્વ ને યક્ષ, રુએ પર્વત વનનાં વૃક્ષ.
 રુએ સમુદ્ર નદી જલ જંત, પશુ પક્ષી રુએ અનંત; ૪૦
 છે વૈદ વાનરનો અવતાર, સુપેણુ બોલ્યા કરી નમસ્કાર.
 મુણે વિનતિ શ્રી રઘુનાથ, કહું લક્ષ્મણ જીવ્યાની વાત; ૪૧
 દ્રોણાચળ પૂઠે ગંધમાદન, તે પર્વત ઉપર દુમવેલી વન.
 છે સલા વિશલા એવું નામ, તે ઔપધી જો આવે રામ; ૪૨
 પણ જાતું આંહાંથી લખ જોજન, પ્રભાત પેહેલી આવે સ્વામીન.
 મૃતસજીવની લાવે કામ, સુણી રામ જોદા બણી જોય; ૪૩
 ઉત્તર અપામ ન કોની વતી, બોલ્યા હનુમાન કરી વીનતિ.
 હું જાવા હામ કરું રઘુરાય, લાતું ઔપધી પ્રાતઃ ન થાય; ૪૪
 છે લક્ષ જોજન એક કોસ સમાન, કહી મનવેગી ચાલ્યો હનુમાન.
 શ્રી વાલ્મીકીજી એણીગેરે બસે, ત્યાં છળ કીધા રામ રાવણે; ૪૫
 રાક્ષસ કાળનેમી એવું નામ, રાવણે તેને સોંપ્યું કામ.
 કપિને રાખો મારગ માહે, ન જીવે જો લક્ષ્મણ વાહાણું વાધે; ૪૬
 ત્રણ લક્ષ રાક્ષસ યોગી થઈ, તે પર્વત પાસે જોડા જઈ.
 તેણે માયા બેદ કીધા ધણા, પણ હનુમાને એ પાપી હણ્યા; ૪૭
 ગયો દ્રોણાચળ પૂઠે કપિ વીર, ત્યાં ત્રણ કોટિ છે વિદ્યા ધીર.
 તે ત્રણ કોટિનો કરી સંહાર, આગળ ચાલિયો પવન કુમાર;

- કંઈએક કપિ સંત્રામે ખોટી થાય, એવે કાળનેમી આગળથી જાય. ૪૮
- વિસદ્ધ કરણુ તહાં હુતી એક, રાક્ષસે તેવી કીધી અનેક;
માયા કીધી ત્યાંહાં સધળે, પત્રે પત્રે ત્યાં દીવા બળે. ૪૯
- છે કોટયાન કોટી વનનાં વૃક્ષ, તે વૃક્ષે દીવા બળે લક્ષે લક્ષ;
હનુમાને આપ્યો મન વિવેક, સુષેણે મુને કહ્યું વૃક્ષ એક. ૫૦
- આ ઔપધીની સંખ્યા નહીં, કંઈ માયાની રચના એ સહી;
ઔપધી વિના ક્યમ જાઉં ફરી, કહેશે રામ શું આપ્યો ફરી. ૫૧
- ઓળખ્યા વિના વૃક્ષ લઉં કીધું, હું તો સેવક ધર્મથી બીજું;
માટે લેઈ જાઉં આજો પહાડ, સુષેણુ ઓળખી લેશે તત્કાળ. ૫૨
- પૂછ વધાર્યું કપિ હનુમેત, ગિરિ પૂઠે વીંટ્યો બળવંત;
સમુજો મરડી કાઢ્યો ગિરિ, કુદ્યો જોઈ મસ્તકપર ધરી. ૫૩
- દશ યોજન પોહોળો લંગો ત્રીસ, તે પર્વત કપિએ લીધો શીશ;
વળી રાક્ષસે ખાળ્યો કપિ જન, આપ્યો કાળનીમીને ફરી નિધન. ૫૪
- રાત પાછલી ધટિકા આર, લાળ્યો ઔપધી પવન કુમાર;
પર્વત મૂકીને કયો પ્રણામ, ધન્ય ધન્ય કહી ભેટ્યા શ્રી રામ. ૫૫
- કીધો પર્વત રામે અવલોકન, થઈ રાક્ષસી માયા વિસર્જન;
રહી વેલી એક દીપક તણી, સુષેણે મહી સજીવન મણી. ૫૬
- રસ કાઢી છાંટ્યો શરીર, તત્ક્ષણુ ઉઠ્યા લક્ષમણુ વીર;
જેજેકાર કરે કપિ સાથ, ભેટ્યા લક્ષમણુને રઘુનાથ. ૫૭
- અનેક કપિ પડ્યા સંત્રામ, સર્વે જીવતા કીધા રામ;
પર્વત ઉપરે ચડ્યા શ્રી હરી, દુમલેલીની પૂજા કરી. ૫૮

વલણુ.

સમ્ય વિસત્યા ઔપધીની, શ્રી રામે પૂજા કરી;
તે પર્વત મૂકી સ્થાનકે, હનુમાનજી આપ્યા ફરી રે. ૫૯

કડવું ૨૦ મું—રાગ હંદ ભુજંગની ચાલ.

- ઉઠ્યા લક્ષમણુ બીજા સર્વ સાથી, જીવતદાન આપ્યું હનુમાન હાથી;
કોપ્યા રઘુનાથ ધર્યું ગ્રાપ. મહે, લંકારણ નાદો. ધાપાં બાણુ પહે. ૧
- દશ મુખ ફરીને નવ મુખ મોડે, શ્રીરામનાં બાણુ ક્યમ કેડ છડે;
લે પતીતની પૂઠ જમદૂત જેવા, લંકાનાથ પુઠે ધાપાં બાણુ તેવાં. ૨
- સલાસ્યાન રામન ઉદાન માંય, ફરે નાસતો ત્રાસતો લંક રાય;
સુશ ભોંયરાં કોટડી માળ મેડી, ચડે બતરે નાસતો ચણું ખેડી. ૩

- ભયોં આસને મૂળ નિશ્વાસ નાંખે, મુને રામનાં બાણુથી કાણુ રાખે; ૪
 લખ સુંદરી દીકરી વધુ દાસી, બીડે બારણાં સર્વકો જાય નાસી.
 નીજ પુત્ર ભત્રીજ ને નીજ સ્નેહી, દેખી રાયને જાય મુખ ટાળો દેધ; ૫
 જોયાં સપ્ત પાતાળ ને સપ્ત દીપ, જ્યહાં જાય ત્યાં બાણુ દેખે સમીપ.
 થયો અમીત રાય ત્રીલોક કરતાં, ધાયે બાણુ પુઠળ લુપ્તવાટ કરતાં; ૬
 આવ્યો માન મૂકી જ્યહાં શ્રેષ્ઠનારી, મુનેરાખ મદોદરી, કહે અહંકારી.
 સન્માન દીધું નમી પાય રાણી, રહ્યાં બારણે બાણુ મર્યાદ આણી; ૭
 કરી સ્તવન શરને પ્રણામ કરિયા, સતી નારના વેણુથી બાણુ ફરિયાં.
 નીજ નાથ પ્રત્યે કહે હાથ જોડી, કરું વિનતિ નાથ મુને ભુદ્ધિ થોડી; ૮
 લાગ્યા બાલ કડવા જે પ્રથમ મીઠા, આજ જનકી નાથના હાથ દીઠા.
 ન માને કહ્યું કથ રીસાળ રગિયા, કયમ સૂર્યથી દીપે કાટિ અગિયા; ૯
 ક્યમ હરણુ જીતે વઢે વાધ સાથે, કુંજર જીત્યો કદિ મુષ્કો સિંહ સાથે?
 ક્યાં મેરુ કાંકરા ક્યાં સમુદ્ર ખાડી, યુદ્ધે નાથ નાસી લલી લાજ કાઢી; ૧૦
 દેવી ઐથિલી માતશું મન મોહ્યું, પુજા સઘ પામ્યા સુખરાજ ખેલ્યું. ૧૦
 ઈંદ્રજીત અક્ષય અતિકાય બળિયા, કિંધી વાંઝણી મુજને પુત્ર પળિયા;
 બહુદળ દળિયું કુંભકર્ણુ માયાં, પુત્ર પૌત્ર સંબંધી સર્વે સહાયો. ૧૧
 વધુ પુત્રી તણાં એવાતન ઉતાર્યાં, સુખ ખોષ રાણા તમો કુખ વધાર્યાં;
 લાડવાયા ભાણેજ સઉધરણુ લોટયા, સતરલાખ જમાઈ બાણુ લાખ ખેટા. ૧૨
 ખેતાળીરા કોટી પ્રધાન હુતા, કરી દીર્ઘ નિદ્રાવશ સેજ સૂતા;
 નથી ઉગયોં થોડ કો સમ ખાવા, નથી દાસ ખવાસ કો નીર પાવા. ૧૩
 થયા રથ વિરથ થોડા ને હાથી, નથી દોહલે કાળ કો કાળ ભાથી;
 આવ્યા હાંપતા કાંપતા આસલરિયા, દિસે મૂખ વિકરાળ કહોડેમ પ્રિયા? ૧૪
 પડ્યા ખડગ દટારના બંધ તૂટી, દિસે પાધડી લટપટી પેચ છૂટી;
 સર્વાંગે શર ધા શોણીત ધારા, સમાચાર શા પુછિયે કથ મારા. ૧૫
 લાજ્યો ભૂપ તે ખેદ મનમાંહિ આણી, કરુ જીવ તે જોડતો ગર્વ વાણી;
 રહી શેષ સેના સરવ સાથ લઇ, ચઢ્યો રાય સંભ્રામ નિશાણુ દેધ. ૧૬
 રડો દેહ મૂકી જ્યમ જીવ જાય, લમ લંક મૂકી આત્મો લંક રાય;
 વાળે ભેર રણતૂર ગોમૂખ સારાં, ત્રેમાણુપ કાંસી નરેરી નગારાં. ૧૭
 સિંહ નાદ સીંગી બહુ નાદ જોલે, ભુંગળ વાળે શેષ નામ ડોલે;
 ડોલીઆ દિગ્ગજ દિગ્પાળ ચારે, ત્રિલોક કાંપ્યું ચઢ્યો રાય ન્યારે. ૧૮
 દળ વાદળ ઉઘટયું મેઘ જાણે, વળ્યા ધામ ડંકે નેખત ને નિશાણે;
 ચઢ્યું રાક્ષસ સૈન્ય ભયાનક ભાસે, શું રાવણુ કોપથી પ્રલે ચારો. ૧૯

- મંદોદરી નારિએ બોલ માયો, બણે ધૂત હોમી અગ્નિ વધાયો,
વિકાળ રાજ બણે કાળ આયો, રણુનાથનો સાથ જોતા બીહાબો. ૨૦
- શત સહસ્ર અયુત ને લક્ષ કોટ, સેન રાક્ષસી ગણુતા આવે ન જોટ;
રથ અશ્વ ને ગજ વૈમાન પાળા, અગ્ન ઉંટ ખર વાધ છે મહિપકાળા. ૨૧
- બહુ શ્વાન માખર ને સાઠ સરકે, વાળે ચગ ધટા વળી પ્રુમત ફરકે,
પુર ખાર આવી બહુ જુથ મળતા, ઝોટયા ઉંટના ચર્મ શોણીત ગળતા. ૨૨
- ધર્મા ટોપ ટાટર બખતરવાળા, કો માકડા જુખરા શ્વેત કાળા,
લોહ દત મિહામણા રગ લીલા, કો ધૂમતા ઝુમતા છે હડીના. ૨૩
- અણુભાવતા આવતા ડોટ દેતા, કપી શરને સગ સગ્રામ લેતા,
જુઝાર વીરે રણુસ્થભ રોપ્યો, દશગ્રીવ મહારાજ સગ્રામે કોપ્યો. ૨૪
- કોપ્યુ રાવણુ જૂપતુ મૂખ જોતા, અમર નારના વદન અત્રિહા રોતા,
શુ પ્રતે કરવા શિવે કોપ કીધો, શકે રાનણે કાળનો વેશ લીધો. ૨૫
- વપુ ક્રોધની કાને બ્રાત ધરતુ, મેધાબર અબર શુરે ફરતુ,
ઉઠ્યો નેત્ર દાવાનગ ક્રોધ જવાળા, મુછે કેશ રોબે બણે સર્પ કાળા. ૨૬
- દશ શૂંગનો રાવ પર્વત ભામે, ગુફા મૂખ જોવા દરો મુખ વિકાશે,
મુખે ગરગડે વારણી પાન કરતો, છત્રિશે મહારાજ આયુધ ધરતો. ૨૭

પલણુ.

ધરતો આયુધ ગાજતો, મુખ માગતો સગ્રામજે,
જોઈ હકાર્યું દળ આપણુ, યુદ્ધે ચઢ્યા શ્રી રામજે. ૨૮

કંઠ્યું ૨૧ મું-રાગ ભુજંગી-ત્રીતાળો.

- શ્રીરામ લક્ષમણુ સગ્રામે સોઢ્યા, મળી વીર મહાધીર કપિવર દોખ્યા,
ભુજંગ ડડ તે મહાપ્રચડ ધરતા, જન ધરી અપાર મહારાજ ચઢતા. ૧
- મહાબળ પ્રચડ શર ચક્રચૂર થાયે, મુછાળા પુછાળા શુરા પુરા ધાને
વટે મહા કો શશ્ય સુભલ ભેદે, પડે ચીસ કો રીસ કરી શીશ છેદે. ૨
- લય બથ ઉન્મત સમર્થ શરા, પડે ધાય છેદાય ને થાય પૂરા,
અસ્તી ચૂરે વહૂરે ગુજે મદ કરતા, ભરે શ્વાસ ચોપાસ તે ત્રાસ ફરતા. ૩
- અગે ધાર તવનાર માર માર ભાખે, કરે આમ સગ્રામ તો નામ રાખે,
ભયરડે ઉતરડે કોઈ દત કરડે, પડે આખડે કોઈ આખ તરડે. ૪
- રૂંઢ મુઢ કર ડડ મહા મુઢ પડિયા, રાક્ષસ જુથ આવે લાહા અતિ અડિયા,
નાસા કર્યું ને ચર્ચું બહુ ધર્ચું ઢળિયા, મહા રુધિરની સગિતા નીર મળિયા. ૫

હકારે વકારે કોઈ ત્યાં ખોખારે, પોકારે હોકારે મારે ખડા ધારે;
 પડે ઝીક પદ દીક હૈએ હીક આવે, આણે અંત બળવંત ગ્રહી દંત આવે. ૬
 યંત્ર મંત્ર સર્વંત બહુ છત્ર પડિયાં, પાખર બખતર કવચની તૂટી કડિયાં;
 પડ્યા મુલત સુલત દોહોવત નય, બળપૂર મહાશ્વર ચકચૂર થાય. ૭
 કો સટકે અટકે લટકે પુકારે, હટકે પટકે કોઈ ઝટકે મારે;
 પડે હળ મુશળ ભુંગળ લારે, મદગળ તોમર શિર પર મારે. ૮
 છુટે બાણ લે ગ્રાણ શરણે ધસિયા, દેતા કાળ વિકાળ કાળચંદ્ર ધસિયા;
 પડે ધ્વજ હય મજ એકજ થાય, લગાણુ ભુબાણુ લંબાણુ નય. ૯
 પડે ધાય છેદાય ભેદાય લાલા, કો ભુપ અનુપ લઘુરૂપ લાલા;
 શોભે વેપ લંકેશ સર્વેશ સામે, મહા યોદ્ધ વિરોધથી કોધ પામ્યો. ૧૦
 દશમુખ ધનુષ દુઃખદાર્ઠ તાણે, સેના વાનરી નળરી કીધી રાણે.

વલણુ.

‘વાજ આણે અતિ ધણો, તે જોઈ કોપ્યા શ્રીરામરે;
 ભટ પ્રમાનંદ કહે કથા, રાવણુ રામ તણો સંપ્રામરે. ૧૧

કડવું ૨૨ મું-રાગ સામેરી.

પ્રમળ બળ જોઈ રાક્ષસનું, ને કોપ્યા શ્રી રઘુનાથ;
 સંધાર મંત્ર મુખે લણીને, ધનુષ લીધું હાથ. ૧
 કોઈડના ટંકારથી, બ્રહ્માંડ તણે મડગજાં;
 ધરા કાંપી દિગ્ગજ કોલ્યા, ગિરિ શુંગ તૂટી પડ્યાં. ૨
 બહુ રેણુ અધકારે કરી, છાયો અખિમાં માર્તંડ;
 રાવણુતણું ત્યાં છત્ર રામે, કર્યું છે શત ખંડ. ૩
 ધ્વજ ડંડ પાડી કવચ કુંડલ, હણ્યા સારથી તોખાર;
 દશ મુગટ પાજ્યા રાયના, તવ હવો હાહાકાર. ૪
 દેવ વધાવે કુસુમ વૃષ્ટી, સ્તવે ભારતી વેદ;
 ન્યમ મુગટ છેઘા નાયજી, ત્યમ કરે મસ્તક છેદ. ૫
 એમ નિર્ઝર વાયક સાંભળી, રાવણે પાડી રીર;
 એક બાણુ માર્યું રુદ્ર મોહિ, તેણે પજ્યા શ્રી રઘુવીર. ૬
 નલ નીલ અગદ વિભીષણુ, સુષેણુ સુગ્રીવ રાય;
 ગજ ગવાક્ષ આદે પડ્યા ભૂતળ, બાણુ કેરે ધાય. ૭
 ન્યમ પ્રલપ કરવા વિશ્વનો, મહા રુદ્ર ધરે સ્વરૂપ;
 ત્યમ વાનરને સધારવાને, કોપ્યો લંકા ભૂપ. ૮

દશ મુખે કરતો ગર્જના, ક્ષિતિ ચક્ર ચડાવ્યું ચાક;
 તેહ સમે ત્યાં સન્મુખ થઈ, હનુમાન મારે હાક, ૯
 અતુલ બળથી સકળ વાનર, શિથિલ વ્યાકુળ રાય;
 સંત્રામ રાખને મામ મૂકી, કપિ નાહા જાય. ૧૦
 શત સહસ્ર વાનર નાસતાં, રાયે કીધા નાશ;
 કો મરડી નાંખ્યા નદીમાં, કો ઉરાડ્યા આકાશ. ૧૧
 રંગદોળી રોળી મરડી કરડી, વાળ્યો કપિનો ધાણ;
 ઈંદ્રાદિક દેવ સ્તવન કરે, તમે જાગે પુરુષ પુરાણ. ૧૨
 તેવારે પ્રલે પાવક ક્રોધ જવાળા, ફૂર દષ્ટિ રામે કરી;
 શત સહસ્ર બાણની જળા મોહિ, લીધો રાવણ આવરી. ૧૩
 નિમિષ માત્રમાં રામજીએ, વિરય કીધો રાય;
 ભયભીત થઈ લંકેશ નાહો, ગયો લંકા માંધ. ૧૪
 ધ્યાન ધરવા નિકુંભનાનું, બેઠો વાડીમાં જઈ;
 અગ્નિ કુંડમાં હોમ માંડ્યો, વાનર કો પ્રીછે નહીં. ૧૫
 વનચર અનુચર થઈ ફરે, પણ જડે નહીં લંકાપતિ;
 વિભીષણને ખુછે રાધવ, ક્યાં ગયો એ દુર્મતિ. ૧૬
 વિભીષણ કહે રામજી એ, અંબેનું સાધન કરે;
 નિકુંભના રથ આપશે, તો પછે માર્યો નહિ મરે. ૧૭
 નજ નીલ જાણુવાન અંગદ, હનુમાન આદિ સજ થયા;
 લઈ આજ્ઞા શ્રી રઘુનાથની, પ્રત લંગ કરવાને ગયા. ૧૮

વલણ.

પ્રત લંગ કરવા ગયા વનચર, વિભીષણે દેખાડ્યું રથજી જઈ;
 સોડનો ધા થયો સહોદર, એવું કાચ કરે નહીં. ૧૯

કલ્પું ર૩ મું-રાગ વેરાડી.

વિભીષણે સ્થાનક દેખાડ્યું, જ્યાં બેઠો છે રાય;
 નિકુંભનાનું રમરણ કરે છે, માળા ધરી કરમાંધ. ૧
 રક્ત વસ્ત્ર પેહેયો લંકાપતિયે, કંઈ મસ્તકનો હાર;
 મધ માંસ શોણિત ઘટ ભરિયા, દારુણ સર્વ ઉપહાર. ૨
 વનચર જોડા ધસી પેઠા, સેવક કાઢ્યા મારી;
 ધ્યાન લંગનેા ઉઘમ માંજો, કો ન શકે ત્યાં વારી. ૩

ચંચળ ચેષ્ટા કરે કૌતક, મુખ સામું શુદ્ધ માડિ;
 મસ્તક ઉપર બેસી નીચે, રાવણુ ધ્યાન ન છોડે. ૪
 ક્ષુદ્ર વચન અપરાધ પ્રકાશે, મૂછ ગ્રહીને તાણે;
 રેણુ રાખ છોટે રાવણુને, નાના ભાત રંગડે. ૫
 અગ્નિ જોલબ્યો કરી લઘુશંકા, કુંડ માંહે કપિ વીર;
 ઢોળી નાંચે ભુંડુ ભાળે પણુ, ભૂષ ન મૂકે ધીર. ૬
 વાનર વીર પ્રત્યે કહે અગદ, ઉઠ્યો નહીં અટકારી;
 દેશ ગ્રહીને લાવું અલિયાં, એની મંદોદરી નારી. ૭
 એવું કહેતાં ગયો અગદ, જ્યહાં રાક્ષસની રાણી;
 આહા કહેતાં દેશ ગ્રહીને, સતી તાણી આણી. ૮
 સહચરી વૃદ્ધ આકંઠ કરે છે, શુભારવ બહુ થાય;
 વાડી માંહે અગદ લઈ આવ્યો, જ્યાં બેઠો ધ્યાની રાય.
 પાલવ પાડ્યો બૂમિ બહારે, છે અર્ધ ઉધાડી કાપા;
 મંદોદરી આકંઠ કરે છે, દેશ વાનરે સાજ
 વદન વીરું બાકુળ વિનતા, રૂચે મેધનાદની માત
 રાવણુની રાણી કપિ તાણે, શું સુતો આજ વિધા
 સહચરિયો અતિ રોયે ભરિયો, રહન કરે દુઃખ સાં
 અખળાથી અખળા ક્યમ છૂટે, કપિ પ્રત્યે કેઈ નવ આવે
 શ્રવણે સાંભળે નયને નિરખે, શું મહિપતિની મતિ બૂડી
 મુખ આગળ મંદોદરી વિલયે, જ્યમ ટળવળે ટિટ્ટી
 વિવિધ વિલાપ સતિનો મુણતાં, રોય સરીખો ડોલે;
 શત્રુ સરખા મુરગણુ રોયા, પણુ રાવણુ રાય ન બોલે. ૧
 મંદોદરી કહે સ્વામી મારા, ભુજ્યા આંખ ઉધાડી;
 આ સસા મૃગા તાપસના સેવક, મુને લાન્ધા ઘેરથી કાઢાડી. ૧૫
 જીવતા વાધની ત્વચા નિસરે, તે ગતિ યાય મારી;
 તે ધ્યાન તમારું ધિક્ક પડે, જીવતાં તણાએ નારી. ૧૬
 ધન્ય રામ રધુકુળનો ઈંદુ, એ સ્ત્રી માટે વટે આમ;
 તું પ્રત્યક્ષ દેખે ને નવ બોલે, નિર્જા શઠ થયો સ્વામ. ૧૭
 અગદ કહે સાંભળરે તરકર, તુને જગત્ કરે તિરસ્કાર;
 એક મસ્તકના ધણીને ધન્ય છે, દશ મસ્તકને ધિક્કાર. ૧૮
 મંદોદરીને હું લઈ જઈશ, કરી રાખીશ ઘર ધણિયાણી;

ખીખ કપિ કહે અમો પરણીયું, તાણી સધળે રાણી. ૧૯
પટરાણી પરમ પીડા પામી, વાનરે વલુચું અંગ;
ક્રોધ કરી તવ બિઠ્યો રાવણ, હવો તપનો ભગ. ૨૦
વાનર વિનતા મૂકી નાહા, ફરી આબ્યા બ્યાં શ્રીરામ;
રઘુવીર પ્રત્યે કહે કપિવર, કરી આબ્યા અમો કામ. ૨૧
મદોદરીને ઘેર વળાવી, ને ચઢ્યો ભુદ્ધે રાજ;
ત્રીજવાર સત્રામે આબ્યા, જવા જમપુરમાંધ. ૨૨

વલણુ.

જવા જમપુર માંધરે, રાજ આબ્યા મૂઢ મતિ;
રામ બાણથી પ્રાણુ જશે, કરી લંકામાં જાવું નથી. ૨૩
કહ્યું ૨૪ મું-રાગ સામેરી.

સત્રામ કરવા રામ સાથે, રાજ આબ્યા ત્રીજ વારરે;
સજી શસ્ત્ર અસ્ત્ર ને કવચ પેહેરી, વાહને અસ્વારરે. ૧
દશ આપ મંડલાકાર કીધાં, વરસતાં બહુ બાણુરે;
ધનસ્થામ સત્રામે શોભે, ધનુષ્ય ધરિયું પાણુરે. ૨
તવ ઈંદ્ર રાજે સમો જોધને, મોકલ્યો નિજ રથરે;
માતલી સારથી સઘ લાબ્યા, સાંધવા સુરનો અર્ધરે. ૩
દશ સહસ્ર ઘોડા રથે જોડ્યા, છે મન પવનનો વેગરે;
રથ ચક્ર અતિશે ગાજતાં, જ્યમ ગગન ગાજે મેઘરે. ૪
શત ધ્વજ ફરકે પ્રથમ રંગે, દશ કળશ પગ છત્રરે;
જાણે એકીવારે કાટિ આદિત, પ્રગટ થયા છે તત્રરે. ૫
પચરંગા પટવાળી ગાદી, સિંહાસન શ્રીકારરે;
શુભ તકિયા ચમર વીજળા, મોગરે મોતી દારરે. ૬
ભમર ભમરી હંસ હીરા, છે કહેરે બહુ ચિત્રરે;
ભર્યા અસ્ત્ર વસ્ત્ર આણુપણુ માંધ, જાત ભાત વિચિત્રરે. ૭
ફેરવતાં ધુધરા ધમકે, મોરકે મોતી દોરરે;
નવરંગ અંગ તુરંગ ત્રેકે, કરે હીસારા હથ સોરરે. ૮
રવિ મંડળ વા ચંદ્ર મંડળ, અગ્નિ વાયુ ખગ વિમાનરે;
અવો રથ અવની ઉતયો, જોધ રિઝયા શ્રી ભગવાનરે. ૯
ઉભય દળ વિરમય થયું, રાવણ બરાણો રોષરે;
કૂર દષ્ટે હિંચું જોયું, ઈંદ્રનો જાણી દોષરે. ૧૦

- અમુરેશ અતિ રોયે બોલિયો, સાંભળો સૌ મુર વર્ગરે;
નર વાનરને કરી પ્રાજે, પછે ઉમડું સ્વર્ગરે. ૧૧
- માતલી રથથી ઉતરીને, નમ્યો રામને પાપરે;
આ શ્રીજીની ઝેવા વિષે, રથ મોકલ્યો સુરરાયરે. ૧૨
- પ્રમુજીની પદરજ થકી, એ રથ પાવન થાયરે;
હોય સકળ શોભા શકતને, યશ પ્રાપ્તિ પુરદર રાયરે. ૧૩
- સ્નેહયુક્ત વાયક સાંભળીને, રથે ચઢ્યા રઘુનાયરે;
ક્રોધ્યા રામ ક્રોધજ કરી, ધનુષબાણ લીધાં હાથરે. ૧૪
- સિંહનાદ કરી ગંભીર સાદે, ક્રીધા ધનુષ દંકારે;
તે શબ્દે વ્યાકુળ થઈને, ખળભળ્યો સૌ સંસારરે. ૧૫
- કરી રમરણ વિશ્વામિત્રનું, ભણે મંત્ર પ્રયોગરે;
અત્ર વિદ્યા પ્રકટ ક્રીધી, ત્યાં મળ્યા સધળા યોગરે. ૧૬
- એક નિહુલનાનું ધ્યાન ભાગ્યું, બીજું શિવના અશ્વ રાખ્યા નહિરે;
ત્રીજો શાપ છે નંદીતણો, તેણે શુદ્ધ રાજની ગઈરે. ૧૭
- ચોથું બાણ રપિઅગસ્તનું, પાંચમો શાપ છે સીતા તણેરે;
છઠ્ઠો યોગ થયો સંધ્યા સમે, દેવ સાથે ઈર્ષ પામ્યો ધણેરે. ૧૮
- સાતમો યોગ રથ ઉતર્યો, સ્વર્ગથી પૃથ્વી માંયરે;
આઠમો યોગ એ મનુષ રૂપે, મળ્યા શ્રી રઘુરાયરે. ૧૯
- એ અષ્ટ યોગ અરિષ્ટ ઉપન્યું, સહિનું જાશે કબરે;
શ્રીરામચંદ્રે રાવણુ હણવા, કરી ક્રોધની દબરે. ૨૦
- યદપિ શુદ્ધ દારણુ ક્રીધું, રાવણે બળ પ્રાણુરે;
બળ શક્તિ વિદ્યા નાશ પામી, ભેલાં મર્મે બાણુરે. ૨૧
- અંતકાળ જાણી આપણો, ચિત્તમાં ચેત્યો જૂપરે;
વીશ સોયને કરી રામજીનું, રુદે આણ્યું રૂપરે. ૨૨
- સર્વના હિતને કારણે, કોપે ચઢ્યા જગદીશરે;
એક બાણુ માર્યું કંઠ માહે, ત્રણુ છેલાં શીસરે. ૨૩
- બીજે બાણે ખટ છેલાં, રહ્યું મસ્તક એકરે;
નવ મસ્તક પડ્યાં પૃથ્વી, તોય ન મૂકે ટેકરે. ૨૪
- જ્યગ ડોલે મદગળ એક દંતો, લગ એક શીશે ધીસરે;
જાણે એક શૃંગેગિરિ ઝરતો, કરે રુધિર ગળતાં રીસરે. ૨૫
- અમર વર્ગ કુસુમે વધાવે, હવો જ જ કારે;

એક હસ્ત અવની છંદી આવી, ટલ્યો ભૂમી ભારે. ૨૬
 નારદ શારદ ધરી વીણા, રામના ગુણ ગાયરે;
 અપ્સરા કિન્નર યક્ષ વિદ્યાધર, નાચે વેણા વાયરે. ૨૭
 હરખ્યા ગણ ગાંધર્વ સર્વે, ઈંદ્ર ચંદ્ર સવિતા નક્ષત્રે;
 મેઘસ્યામ પ્રતાપથી સુખ, હવું હરખે સર્વત્રે. ૨૮
 એક મસ્તકે ઉભો રાવણ, સંપુટ કરી વીણ હાયરે;
 અંતકાળે સ્તવન કીધું, ઝાળખ્યા શ્રી રઘુનાથરે. ૨૯
 રૂદે માંહે ધ્યાન ધરિયું, નખ શીખ નિરખ્યા રામરે;
 મુને આવાગમનથી છોડવો, હરિ આપો મુક્ત ઠામરે. ૩૦
 એવું રમરણ જાણી દાસનું, રીઝ્યા શ્રી જગદીશરે;
 અગસ્ત્ય રૂપિનું બાણ મુકી, છેદિયું દશમું શીશરે. ૩૧
 જ્યમ અહ સંગાતે પડે સવિતા, જ્યમ મૂળમાંથી મેરે;
 તે રીતે પડ્યો લકષ્મણ, શબ્દ થયો ચોરેરે. ૩૨
 નાસે ત્રાસે રાક્ષસ યોદ્ધા, રણ માંહે પડ્યું લંગાણરે;
 હાહાકાર થયો લંકામાંહે, અંતઃપુરમાં થયું જાણરે. ૩૩
 રણ માંહે આવી રાણિયો, કરે વિવિધ વિદ્યાપરે;
 મંદોદરી વિદ્યપે ધણું, વળી અંગ પગડે આપરે. ૩૪
 શ્રી રામે કરી આશ્વાસના, ઘેર મોકલ્યો સ્ત્રી સાથરે;
 વિભીષણ સંસ્કાર કર્યો, પ્રગલ્ભ્યો લંકા નાથરે. ૩૫
 કુંભકર્ણુ ધ્રુવજીત આદે, દલ્લા સૌના દેહરે;
 વાનર સર્વ જીવતા થયા, વરસ્યો અમૃત મેહરે. ૩૬
 પછે દિન કરાવ્યું જનકીને, પુરી સાક્ષ દશરથ રાયરે;
 ક્રોડછળનો શાપ મૂકાવી, નિર્મળ રીતા ચાપરે. ૩૭
 વિભીષણને રાજ આપ્યું, કિધા વાનર રીંછ વિદાયરે;
 અગિયાર સહસ્ર કપિ રાખ્યા, શ્રી રામ તત્પર ચાપરે. ૩૮

વલણ.

તત્પર થયા શ્રી રામજી, બેસી પુષ્પ વિમાનરે;
 ચૌદ વર્ષ થયા વલ્યા, વિજય કરી ભગવાનરે. ૩૯

કહતું રામ મું—રાગ ધવળ ધન્યામી.

અગિયાર સહસ્ર યોદ્ધા સંગાતે, વૈમાન બેઠા રઘુરાવજી;
 અંગદ વિભીષણ સર્વે સાથી, મિત્ર વગાવા જાયજી. ૧

- પાજ ખંડન કીધી શ્રી રામે, દેવ લંકામાં ન કરે ગમનજી; ૨
 શ્વેતાર્ખિદુ રામેશ્વર સ્થાપ્યા, પૂજા કરી એક મનજી.
 સીતાજીને શ્રીરામ દેખાડે, આ અયોધ્યાની વાટજી; ૩
 આઘ રંજીતું સ્થાપન કીધું, ગોદાવરીને ધાટજી.
 આ પંચવટી વન નાશિક અંબજ, જટાયુ આશ્રમ નારીજી; ૪
 આ અગસ્ત સુદક્ષણ અત્રિ, જુઓ આશ્રમ રાજકુમારીજી.
 આ ચિત્રકૂટ ગંગા ત્રક વેણી, આ ગોભિલ નદ કહેવાયજી; ૫
 આ ગંગા કેરું આવાગમન, ન્યાં આપણે કીધું પાયજી.
 આ રપિના આશ્રમ અતિ ધણા તે, આપણે દીઠ આંહીજી; ૬
 આ આશ્રમે આપણુ વસિયાં, વળતાં પહેતાં ત્યાંહીજી.
 આ સર્ધુ તટ અટક્યાં આપણુ, સર્વ કીધું વિદાયજી; ૭
 આ જૂઓ જનકની તનયા, મળ્યા રાણા ને રાયજી.
 સાથ સૌને સ્થિર રાખી અયોધ્યે, વધામણી મોક્ષલાયજી; ૮
 રઘુપતિને અણું લાગી, હનુમાન વધામણિયો જાયજી.
 વધામણી હનુમાને ખાધી, ભર્ય રાત્રુધન છે અન્યજી; ૯
 ભાવ સહિત ત્યાં ભર્યને કહેજે, આ આબ્યા સ્વામીનજી.
 નગર લોક સહિ હાટ સમારે, ઉચ્ચ મનમાં ધરતાજી; ૧૦
 ચૌદાં ચૌક પોળ સમરાવી, સામગ્રી સજ કરતાજી.
 તરિયા તોરણ ધામ સમારે, નાટક નૌતમ થાયજી; ૧૧
 પૂજની સામગ્રી લઈને, સૌકે સામા જાયજી.
 રાજ સામગ્રી સાથે આવ્યા, ભર્ય રાત્રુધન સામાજી; ૧૨
 ચરણે લાગ્યા રામચંદ્રને, સિતાને જોઈ સુખ પામ્યાજી.
 લક્ષ્મણને આલિંગ્યા બન્ને, ભાઈ પુન્ય પવિત્રજી; ૧૩
 હર્ય ભર્યા આપીને મળિયા, સખા સજન સૌ મીત્રજી.
 ભર્ય રાત્રુધન જોડે કાડે, કટક સંગાથે નમીયાજી; ૧૪
 દીઠ મીઠા વીર પોતાના, રાધવજીને ગમિયાજી.
 ચણું લાગે જ્ઞાતને માગે, પુછે કુશળ પરસ્પરજી; ૧૫
 ચૌદ વરસનો યોગ ઉતારી, શ્રી રામ પધાર્યાં ધરજી.
 શૃંગાર સજે ને દુંદભી બાજે, સીતા સંગ પરવરિયાજી; ૧૬
 નગર લોક નિરખે મન હરખે, વરસે કુસુમ જ્ય કરિયાજી.
 ઝેકઈ માતાને હાથ જોડીને, રામજી ચરણે લાગેજી;

માતાએ વરદાન જ માંગ્યું જે, અપવાદ સિરનો ભાગેજી.	૧૭
કૌશલ્યા આદે જે જતુની, તેને મળ્યા શ્રી રામજી;	
જ્ઞા આદે સર્વ દેવતા, આવ્યા બધાં શ્રીપતિનું ધામજી.	૧૮
સર્વ મળી છત્ર રામને દીધું, વરતો જેજેકારજી;	
રામનું રાજ ભૂતજે શોભ્યું તે, વર્ષ સહસ્ર અગિયારજી.	૧૯
સ્વધામે પધાર્યા પુર લોકને તેડી, એ રણયજ્ઞ થયો પૂરોજી;	
રાધવના ગુણને જે ચિત ધરશે, તેનાં અથ યાચ ચૂરોજી.	૨૦
કડવાં છવિશ પદ પુરણ સાતસે, બાર રાગ દશ દેશીજી;	
કથા ગ્રહે વિસ્તારી લીલા, શ્રી રામની ઉત્તમ દેશીજી.	૨૧
સંવત સત્તર એકતાળિશ વર્ષે, ચૈતર શુદ્ધ બીજજી;	
રવિવારે કથા અર્ધ પૂરણ, રશિયા જનની રીજજી.	૨૨
દેસાર્ધ મેહેતા શંકરદાસે, મુને આત્મા આપીજી;	
ગુજરાત મધ્યે દિશા પૂર્વમાં, વડોદરાની ખ્યાતીજી.	૨૩
બધાં વૈષ્ણવજન ઉદે છે વાસી, વહાલા છે શ્રીરામજી;	
ચતુર્વિંશી જ્ઞાતિ ખાહણ, ભટ પ્રેમાનંદ નામજી.	૨૪
ભણે સાંભળે નર નારી જન, કોટી તીરથ કળ ચાપજી;	
જ્ઞાનહૃદયાદિક પાતક નાસે, તેનાં ભવ દુઃખ નાપજી.	૨૫
શુભમસ્તુ ને કલ્યાણકારી, મંગળ હરિનાં નામજી;	
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કર જોડી, રાખો શ્રીહરિ રામજી.	૨૬
તે માટે મન ધરી સાંભળો, સીતાજીનું હરણજી;	
તેને કૃપા કરી શ્રી રામે, ત્યમ તમને રાખે રાસજી.	૨૭
ગામ વડોદરે ગુજરાત મધ્યે, કવિ પ્રેમાનંદ નામજી;	
આત્માજન સરવે ગોજીને, વદને વદો શ્રીરામજી.	૨૮

વલણુ .

રામ સત્ય છે કહો સર્વ ગાણ, આવાગમનનું દુઃખ દાગશે;	
ભવ ખડતાં ભૂધરોજી, જુજ ગ્રહીને કાદશે.	૨૯

લક્ષ્મણા હરણ.

કડવું ૧ છં-રાગ કેદારાની દેશો.

દુદાળો દુઃખ લંબનો, સદાય બાળે વેશ;
 પ્રથમ પહેલો પુણ્યે, ગૌરી પુત્ર ગણેશ.
 સમરતાં લક્ષ લાભ દે, તેને કહે તન ગિરિજેશ;
 તેથી પ્રથમ પૂજ્યે, ગૌરી પુત્ર ગણેશ.
 માતા જેની પાર્વતી ને, પિતા શકર દેવ;
 શુભ કામે વાણી આપે, સમરતાં તતખેવ.
 સુદ્ધિ બુદ્ધિ બે તારુણી, લક્ષ લાભ બે તન;
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ વસે ઘેર તારે, માટે વર્ણન કરું મન.
 અહો સરસ્વતિ સહાય કરજો, હું છું મહા અત્તાન;
 અંચુ વડે ચિત્તમાં ધરું, સમુદ્ર કરવા પાન.
 દીન જાણો દયા આણો, હું છું દુર્મતિ મૂઢ;
 અત્તાન બાળક શર્ણુ આલ્યો, આપ્ય વાણી ગૂઢ.
 તુજતણી કૃપાએ કરીને, કરું હરિ શુભ વખાણ;
 દશમ કથા પાવન સુંદર, કૃષ્ણ ચરિત્ર શુભ જાણ.
 તે ગાવા ઇચ્છા થઈ છે, વિદ્યા વાણી આપ્ય;
 માતા કવિજન આગળ થયા, આપ તે તારો પ્રતાપ.
 વ્યાસ મુનિ પરાશર સરખા, પ્રદલાદ વિભીષણ સાર;
 નૃસિંહ મેહેતો વિપ્રવિષ્ણુદાસ, કૌર્મનવ પામ્યા પાર.
 હું તુમ્હ કવિ કાંઈ ન જાણું, અદ્ભુત બુદ્ધિ મારી;
 જયારથ મુખેથી જાણું, આર્ષ કૃપા સર્વે તારી.
 સર્વ મુનિ દેવ ને કવિશ્વર, તેનાં વંદુ ચરણ;
 સર્વતણી કૃપાએ કરીને, કરું લક્ષ્મણા હરણ.

વલણ.

કહું લક્ષ્મણા હરણ જે, પુત્રી- દુયોધન મણિર;
 હસ્તિનાપુરમાં સ્વર્ણવર રચ્યો, વાત કરું તેની વરણિર.

કડવું ૨ જી-રાગ મારુ.

સુંદર હસ્તિનાપુર સાર, રાય દુર્યોધનનો બહુ ભાર;
 ધૃતરાષ્ટ્રનો એ તન, જેને બીએ કર્યો નિધન.
 રાત બ્રાત છે સમરથ, દુર્મતિ દુઃશાસન બગરથ;
 રાત બ્રાત તણી છે જોડ, પૂર્ણ રાન્યતણાં છે કોડ.
 બીજમપિતા મહા બળવાન, છત્રા દેશ દેશતણા રાગન;
 દ્રોણાચાર્ય ગુરુ મહા મુન્ય, અશ્વત્થામા છે અતિ પુન્ય.
 કૃપાચાર્ય ને રાય કર્ણ, શકુનિ મામે ને વિધર્ણ;
 છે સાત સહસ્ર પ્રધાન, રાયને દે છે અતિ માન.
 માટા મહારથી બળવાન, સહુ બેઠા ચાવે પાન;
 ચંદ્રવંશ તણા બળે ચંદ્ર, બુદ્ધિએ ભરીઆ બળે સમુદ્ર.
 કોની બીક નથી ગણતા, ધર્મ માટે અધર્મ હણતા;
 એક સમે દુર્યોધન રાય, મનમાં ચિંતાતુર બહુ ચાપ.
 વિચાર કરે મન ત્યાં, બેઠો છે રમમેદેસ માંય;
 આ કન્યા બાર વર્ષની થઈ, એને પરણાવું હું કહી.
 સુંદર વર જોઈએ ધર ગામ, કન્યાનું રુડું લક્ષ્મણા નામ;
 પુછ્યું શરૂને તેડી ઘેર, કહી માંડીને સહુ પેર.
 સર્વ સભાને વિચાર, શકુનિ કર્યુંને ભારે મારું;
 એવે થયો પ્રાતઃકાળ, ઉઠ્યા વૃદ્ધ યૌવન બાળ.
 દંતધાવન કરી સહુ કોય, સ્નાન ધર્મ જે ક્ષત્રીના હોય;
 સવાપહોર દિવસ ચડ્યો જ્યારે, રાયે સભા ભરી છે ત્યારે.
 સહુને પુછ્યું રાયે કરવું કેમ, લક્ષ્મણ કરીએ કહો તેમ;
 માટો મારે મન ઉચ્ચાટ, નથી લગ્નનો સુઝતો ધાટ.
 નથી કન્યા જેવો વર, ધર ગોત્ર અને વળી જર,
 કન્યા રૂપ છે પરમ નિધાન, ઈંદ્રાણી અભાણી મૂકે માન.
 હવે વિચાર શો કરાવો, ગુરુ કર્યું કહો મન ભાવો;
 કર્યું બોલ્યો કરી વિચાર, રચો સ્વર્ગવર શરૂનો સાર.
 તેડાવો દેશ દેશના રાય, ઇચ્છા વર વરે કન્યાય;
 હાથે એને આપો વરમાળ, નાંખે ઇચ્છે જે બૂપળ.
 એવો વિચાર કર્યો પ્રાતઃકાળ, વરે કન્યા ધાવે વરમાળ.

વલણ.

ધાલે કન્યા વરમાળ જોને, એવો વિચાર કર્યો સદુ કાષ્ટરિ;
મંડપ સ્થના રૂડી સ્થાવો, ઉત્તમ દહાડો બેધરિ.

કડવું ૩ લું-રાગ વેરાડી.

શ્રી શુકદેવ વાણી આચરે, તું સાંભળ પરીક્ષિત રાધ;
મુહૂર્ત જોવા દ્રોણુ શુરને, તેડે દુષાધન ત્યાંય. હો શુરુણુ સુણિયે.
દ્રોણુ શુરને તેડી લાગ્યા, સભા માંહે તે વાર;
દુર્યોધન તો પાથે લાગ્યો, પૂછે શુરને સાર. હો શુ.
ગણેશ ગોત્ર સ્થાપન કરવું, તે જતાવો મૂન્ય;
સ્વધંવર કરવો મારે રોડો, તે સર્વ તમારું પૂન્ય. હો શુ.
જડિત્ર સ્વચ્છ આસન કરી, બેસાડ્યા મુનિજન;
અર્ધ પાઘ ચંદન પુષ્પરું, પૂજા કરી રાજન. હો શુ.
લક્ષ્મણના મહ જોયા, પુષ્પ નક્ષત્ર મીન;
માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ બીજને દિવસે, રચ્યો સ્વધંવર તે દીન. હો શુ.
સર્વ સંયોગ સારો મળ્યો છે, શુભ નક્ષત્ર શુભ યોગ;
પરમેશ્વર તો કરતા હરતા, તે ટાળશે રોગ દોગ. હો શુ.
દુર્ભતિ દુર્યોધન રાજ, કોને કહેતાં રખે બૂલો;
વિસરશે કાષ્ટ કૃષ્ણ સરખો, તો દેહ મુઘાં રૂલો. હો રાધણુ સુણિયે.
માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ બીજને દિવસે, મુહૂર્ત મંડપ કીધું;
ગણેશ સ્થાપન ગોત્રજ પૂજા, વિપ્રને દાન દીધું. હો રા.
મોની સુથાર ને ચિતારા, જડિયા સજ્જાટની જોડ;
મીનાકારી મંડપ કીધો, કામ કીધું મોડા મોડ. હો રા.
પોતાની બેઠક મધ્યે કીધો, ઉત્તમ હીરે જડાવ;
બાદવનું જડિત્ર આસન, તેનો લોલો દાવ. હો રા.
સૂર્યવંશીની બેઠક કીધી, પૂર્વની દિશાએ;
ચંદ્રવંશીની બેઠક કીધી, પશ્ચિમની દિશાએ. હો રા.
દક્ષિણ બાજે દેસ રાજ, ઉત્તરે માદવ બૂપ;
ત્રેલોક્ય તે પાર ન પામે, દેવતાનાં છે રૂપ. હો રા.
દેશે દેશના રાજ્યોને, કંકાતરી લખાય;
ધરના ગોર લેઈ કરીને, દક્ષણા અર્થે જાય. હો રા.

પ્રધાન કંકાતરી, લખે છે, જેને દુર્યોધનની સહાય;
દેશ વિદેશ. આલણુને આપી, પોતે કરે વિદાય. હો રા.

વલણુ.

વિદાય કરવા આલણુને, કંકાતરી- લખે તતખેવરે;
દેશ દેશે ઈર્તિ આવી, સ્વયંવર માંડ્યો અશ્વમેવરે.

કંકા ૪ ચું-રાગ કેદારાની-બીજી દેશી.

દેશ દેશે કંકાતરી લખાયરે, લખે તે તો વિપ્ર લેઈ બંધરે;
પ્રથમ મચ્છદેશ લખાયરે, મદ્રાચ ના વિસરાયરે.
મદ્રદેશના સગા થાયરે, લખેા લખેા તે કાશી રાયરે;
વૈરાટને લખેા રૂડી પેરરે, દુષ્ટ આવે આપણે ઘેરરે.
લખેા કચ્છદેશનો રાયરે, સિંધુદેશ રખે રહી જાયરે;
દંતવકત્ર શિશુપાળ શરરે, જરાસંધ જે બળ તણેા પૂરરે.
લખ્યા તેરે દેશના રાયરે, લખ્યા ચૌરાશી નાયરે;
લખ્યા જાદવ છપ્પન કોડરે, દેશમાં હોડ મોડા મોડરે.
દૈત્યનો ભય તો નથી ધારતારે, જેને છે વિશંભર ભરતારે;
માર્ગશીર્ષ શુદ્ધનો જોગ નિર્ધારરે, રુદ્ર મુર્તિ શુભ રવિવારરે.
સોમવારે જોને દ્વારકાં ગામરે, વાત વાડવને કહી તે ઠામરે;
જાદવ નીચ કુળ છે તે સારુરે, કન્યા આપવા મન નહીં મારુરે.
જાદવ કામ તણેા અવતારરે, રૂપ જોઈ નાંખે કદી વરમાળરે;
અનુ સુણી વિપ્ર થયેા વિદાયરે, દેશ વિદેશે કહેતો જાયરે.
દેશ દેશે કંકાતરી વંચાયરે, સ્વયંવર રચ્યો દુર્યોધન રાયરે;
કન્યા સુંદર રૂપ નિધાનરે, કે મહાભાગી લેશે કન્યાદાનરે.
જેને વરમાળ ધાલે ભાધરે, તેને કરે દુર્યોધન જમાધરે;
નર માત્રને નિરખવા મનરે, તજ નિદ્રા સોંપ્યાં તનરે.
દેશ દેશના આન્યા રાયરે, ભરી પૂરીને જોડા સભાયરે;
હધુ વૃષ્ઠને જોગન વેપરે, માથે ઘોળા કાળા કેસરે.
લીલા પીળા વાગા અંગે ધરિયારે, રૂડાં ધોતિયાં પોતિયાં પહેસયારે;
હીરા મણિ રત્ન જડાવરે, માહે સોનાના દાગીના સાવરે.
જેહા આપ આપણે ઠામરે, પોત પોતાનું વાંચી નામરે;
અટલામાં કૈલુક હરુરે, શુકદેવ કહે ગુજને કંતુરે.

પ્રભુને પટરાણી છે આઠરે, તેમાં જાંજીવતીનો કાંઈ ઠાઠરે;
 મૂળ સીંછડીની થઈ નારીરે, તેથી રાખે ઠાઠ માઠ ભારીરે.
 પટરાણીમાં પામે માનરે, વળી રૂડું એક સંતાનરે;
 તેનું નામ છે જાલવ સાંબરે, રૂપે જાલે કાટિક કામરે.
 તે મૃગ્યાને ગયો વનરે, નાહો મૃગને તપ્યું તનરે;
 હવે હરણની પુઠે જોડ્યોરે, યાહ્યો અશ્વ ત્યાં વાંસો ઉઝેડ્યોરે.
 નાસે વન શુશામાં કુરંગરે, નાચ્યું હાથને થયો મન ભંગરે;
 ચિંતા ચિત્તથી કાઢી નાંખીરે, અશ્વને ગાળ ધણેરી ભાખીરે.
 થાકી તોખાર તરફડ્યોરે, સાંબને ધાયો કાઢી હડીયોરે;
 એવે સારંગ સાંકડે આચ્યુરે, સાંબને શર મારતાં ફાંચુરે.
 બાણ પ્રહારે ગયા તેના પ્રાણુરે, ત્યારે હરખ્યો ધણું મુજાણુરે;
 દ્રુમ તણે વિસામો ખાવારે, જોઠા સાંબ તે સાંત થાવારે.
 રથ લેઈ આવ્યા સેવકજનરે, દેખી રથને રીઝ્યું મનરે;
 સ્વરથ થઈ જોઠા રથ માંયરે, ગિરિ તરુ ઓળંગતો રથ જાપરે.
 રથે જોશી આવ્યો ગંગા તીરે, જે છે મન તણો ગંભીરે;
 તેણે સુણી ઓઝિતી વાતરે, માગવા જાણે આરણ્ય ભાટરે.
 પૂછ્યું ક્યાં જાઓ રૂડે વાગેરે, તે કે જાણું દુર્યોધનને જાગેરે;
 લક્ષ્મણવતી લક્ષ્મણા નારીરે, આજ વરશે કે ભાગ્યશાળીરે.
 સ્વયંવરમાં જેનું પાંદડું પ્રસેરે, તે તો લક્ષ્મણને વરશેરે;
 એનું સુણી આવ્યો તેણે ઠામરે, આવ્યો હસ્તિનાપુર ગામરે.
 ત્યાં કોઈએ ન દીધું માનરે, મનમાં કોઈએ જાલવ સાંબરે;
 નવ દીઠા જાલવ કોઈ ત્યાંયરે, આશ્ચર્ય લાગ્યું ધણું મન માંયરે.
 જાણે ભાસ્કર પ્રગટ્યો સાંબરે, રખે રાખે પિતાનું નામરે;
 જાલવની બેઠક જોઈરે, વિવિધ રમનાની ત્યાં સોઈરે.
 જાઈ જોઠા જાલવ જોઈરે, વાંધ્યો મનમાં મોટો ક્રોધરે;
 જોઈએ અહીં તો શું થાયરે, કન્યા લેઈ પડે મારો દાયરે.
 હું તો જાંજીવતીનો પુત્રરે, લક્ષ્મણા સાથે માંડું ધર સૂત્રરે;
 દુર્યોધન સાથે કરું જુદરે, કન્યા લેઈ લાટે મારી શુદરે.
 જે મુજ પિતા જગજીવનરે, તેને સાંઠ લાખ છે તનરે;
 કદાપિ જુદ કરતાં મરિયેરે, એક ઓછો થયે ન ઓસરિયેરે.
 એવો વિચાર કરી મનરે, જોઠા છે જાલવ તનરે.

વલણ.

તન બેઠો જાલવ તણો, સભા સહુ વિસ્મે ગઈર;
દીસંતો અકળ સ્વરૂપ, જોતામાં તો શુધ ગઈર.

કડઠું પ મું-રાગ સામેરી.

કન્યા મંડપ માંહે આવે, સુંદર રૂપ નિધાન;
ધંદ્રાણી બ્રહ્માણી સ્ત્રાણીનું, મૂકાવે તે માન.
રૂપ કળા શુણુ આતુરી, તેજ તણો અંબાર;
બત્રીશ લક્ષણી શોભતી, રામાવળી બાર અંદાર.
ચિન્તુ ઉજવળ નખ કેરાં, દાડમ કળીશા દંત;
પગ પાની ઉર શોભી રહું, કેડ કેસરી લંક.
કપોળ ચંદ્રમા પૂર્ણ જાણે, ભુજ દંડ શુંડાકાર;
વેણુ વાસુકી ફેણુ શોભે, તેજ તણો અંબાર.
નેન કમળ છે મીન જેવાં, કીકી તેમાં સ્થામ;
સોળ કળાએ શશિવર જીએ, જાણે પ્રગટ્યો કામ.
અધર બિંબની શોભા ધણી, જેવી માણુક જ્યોત;
નાક વાસુકી કીરની શોભા, જેવી દીવા કેરી જોત.
વસ્ત્ર સુંદર સ્ત્રીએ પહેર્યાં, ચણીં ચોળી કસ કસે;
રૂપ જોઈ માનની કેરું, કામી પુરુષનું મન હસે.
ઝાંઝર લંગર પાયે વાજે, હાર મુકતાફળ ફોટે;
કાને ફરફરિયાં શોભતાં, હીરા જડિત વેસર હોટે.
ચૂડા રૂડા હાથે શોભે, આંગળિયે વીશે વીટી;
મૂગમદની દીલડી ચોડી, મહિ મીનાકરી લીટી.
વરમાળ કરમાં શોભતી, આવી સભામાં વિશુધ;
રૂપ જોઈ રંભા સરખું, સઉની ગઈ છે શુદ્ધ.
રાય સહુને નિરખતી, ચોકસ જોતી સાંચ;
જાલવ પુત્રે વિચાર્યું, બેઠે બેઠે મન માંચ.
કાણુ જાણે કાને નાંખશે, વરમાળ કન્યા તેહ;
કદાચિત રહી જઈશ, એકલો હું જોહ.
એવું વિચારીને પલવટ કીધા, મહું એનો હાથ;
આલીને રય મહિ નાંખું, બીડી અંગશું પાથ.

વલણ.

બાથ ભીડી રથમાં નાંખું, મન બળ્યું પણ એકલોરે;
ફરી કન્યા એવી નહિ મળે, મુજ બ્રાત હતો ક્યાં એકલોરે !

કહ્યું ૬ ફું-રાગ સોરઠી.

એવો વિચાર કીધો સાંભ, મનમાં સમયાં કૃપ્યુ ને રામ;
જે કરે ત્રિભોવન નાથ, ભીડી કન્યાને અગશું બાથ.
મદી તાણીને નાંખી રથ, ઉપર બેઠો ત્યાં સમરથ;
હાંક્યો રથ તે વેગે કરી, જોતાં જોતાંમાં કન્યા હરી.
હાંકી રથ ને આલ્યો બાહાર, સહુ રાધ કરે વિચાર;
ભાષ્યા આ તો થયો અધર્મ, નહીં સ્વયંવરનો ધર્મ.
નવ બપોરો જાંવનો પુત્ર, આ તો કામ નહીં કંઈ સુત્ર;
એવું વિભાસે સર્વ કોય, વળી હચી દુષ્ટ જોય.
કોઈ દીસે છે મતિમેદ, છે કામમાં થયેલો અંધ;
આવું કામ કોઈએ ન થાય, જગસંધ શિશુપાળ પુઠ કાપ.
વાત સુણી દુર્યોધન રાધ, ખટ મહારથી રોવે ભરાધ;
કર્ણ આદે દુઃશાસન તાંડી, શત કૌરવ સર્વે ભાઈ.
ભીષ્મ દ્રોણ ને કૃપાચાર્ય, અશ્વત્થામાએ મુણ્ય આશ્ચર્ય;
અઠવા ખટરથી મહા શર, વળી બીજા મંદમતિ અસૂર.
પેહેરયા રોપ ટાટર બખતર, ધનુષ્ય આપ ને રડાં શર;
દળ મર્યું તે સાગર પૂર, વાજે ગંગાળુ રણતૂર.
દોષ દદાચું તૈવાર ચપા, ધન નેળ ફરફરી રણા;
તું હોયો રહે કોણ છે શર, મારી કરશું તને ચકચૂર.
ભારે બોલ્યો જાંવ વાણી, નથી જાણતા મતિ અજાણી;
અગો જાંવના કુમાર, અમ ઘેર આઝેરી નાર.
વડું ભડું તમારી સાથ, કન્યા નહીં આવે તમ હાથ;
સુણતામાં દુર્યોધન કોપ્યો, મારી ચુરીને લગ્નન લોપો.

વલણ.

ચુરી મારીને લાજ લોપો, એમ બોલ્યો દુર્યોધન રાયરે;
મુકદેવ કહે સુણ્ય રાધણ, પછે યુદ્ધ કેવું થાયરે.

કડવું ૭ મું-રાગ મારુ.

જુદ કરવાને ઈચ્છે મન, જે જુજુવંતીનો તન;
 દીસતો મહા બળવંત, જેનો પિતા છે જગજીવન.
 એવાં કરતા આબ્યા કામ, બીજે કોઈ ન ઘાલે હામ;
 એ છે જાદવ કુળની રીત, તેથી મનમાં થઈ મુને પ્રીત.
 પવુમને એમજ કીધું, રતિના હાથનું પાણી પીધું;
 ઓખાએ ઈચ્છીએવીવાત, માળીએમલ્યો અનિરુદ્ધનાથ.
 કીધું બાણુની સાથે જુદ, છપ્પન કોટિ જાદવ શુદ્ધ;
 સહસ્ર હાથ કાપ્યા મહારાજે, લાગ્યા ઓખા અનિરુદ્ધ કાજે.
 મુજ પિતા લાગ્યા રુકિમણી, એવી વાતો શું કહું મણી;
 સોળ હજાર લાગ્યા રાણી, નરકાસુરને હાથે હણી.
 ચાલ્યું આલ્યું કુળ અમારે, યુદ્ધ કરતાં દોષ કુણ ગણે;
 સમર્થો બાણુ કવચ ને રોપ, આવતાં કર્યા અંગે આરોપ.
 હેલામાત્રમાં પ્રાજે કરું, કન્યા લેઈ દારકાં પરવરં;
 એવું મન રાખી દદ, પછે કોપ કર્યો આરુદ્ધ.
 મૂકે બાણુ તે લક્ષ્મી લક્ષ, કાઢે હસ્તી' થેડામાં ચક્ષ;
 પાડે માર્તંગ મોટા' મદગણે, શરવીર વાખ્યા બળે.
 બીજા રામ કરે જે જુદ, તેમણે વિચારી જુદ;
 એકઠા થઈ સહુકો મારો, એ બાળક શું કરનારો.
 એવું કેહેલામાં શિશુપાળ આબ્યો, જાદવના મનમાં લાબ્યો;
 તે દૈત્ય તણો છે કુમાર, એને જુજબળનો અહંકાર.
 એ તો મહામતિ મદ, દારુણ યુદ્ધ કરે છે દદ;
 જેમ અપ્રમંડળમાં ચંદ્ર, જાણે અસુરે વીંટિયો ઈંદ્ર.
 જેમ રવિ ધસે વાદળમાં, એમ જાદવ પેઠો દળમાં;
 પ્રાતઃકાળનો રવિ જેમ, જાદવ શોભે દળમાં તેમ.
 શિશુપાળને મારી લાવે, ગદા ઝુંટી લીધી હાથે;
 મારી ગદા તે તતજેવ, ધરણી પડ્યો ને વળ્યો પ્રસેવ.
 એ ધડી મૂર્છાગત રહ્યો, પછે ન્યમ ત્યમ બેઠો થયો;
 હાયો શિશુપાળ .મહા શર, નાડી સેના જે ભરપૂર.
 લારે આબ્યો રાજા સત્ય, જાણે દીસે મોટો .મદ્ધ;
 મારી ગદા ન્યારે જાદવને, વાગી રહેમાં નંદન માધવને.

જાણ્યું ખંડિત થયું રત્ન, તેથી કન્યા કરે છે જલ્લ;
 વા નાખે ને બેઠો કરે, નાર રખે તું ચિંતા ધરે.
 માત્ર્યાં બાણુ તે ક્રોધ્યાન ક્રોધ, કાપ્યો શલ્ય રાજાને ભેટ;
 માથેથી મુકુટ પડ્યો, બે ધડી ભોમ તરફડ્યો.
 ઉડ્યો શલ્ય ને ખાધી હાર, ભુદ્ધ ભુજ્યે છે ઘેડી નાર;
 આયુધ ઝુંટાવી લે વીર, મારે ભેદાને રણધીર.
 હાકે મારે પછાડે અંગ, સહુ ભેધ કર્યાં મતિભંગ;
 કોને મારે મુષ્ટિ લાત, કોના લાગી નાખ્યા હાથ.
 કોને લાલા ખુંચી મારે ભય, કોનાં નાક કાપે કચ;
 કો ખડ્ગે માર્યાં શર, કોને ચક્રે કર્યાં ચકચૂર.
 કોને ઉડાડ્યા પગની ડેસ, પૃદ્ધ ભેળન બાળેવેશ;
 એમ સહુને કર્યા લયબધ, મુજ્યે સારથી નાર ખેડે રથ.
 એવું મુદ્ધ થયું સાં ફૂર, મારી ભોમી પધાર્યાં શર;
 મુદ્ધ કરે દેવ નિરીક્ષ, અપ્સરા આવી અંતરીક્ષ.
 મહદ્ કર્મ જાહેરે કરીધું, વેર વાળી સર્વે દીધું;
 જાહેરે લીધો ફડો લાગ, વળી પિતાનો વાળ્યો લાગ.
 રણ સહુ ક્રોધ ધરણે દળિયું, કન્યા કહે રત્ન જ મળિયું;
 મેં આવું નહોતું જાણ્યું, મારી વિધિયે રત્ન જ આવણ્યું.
 ક્રોધુ પુન્યથી વર પામી, મારે જાહેર સરખો સ્વામી;
 પિતાનું ફળ્યું કપટ, સહુ ભેધ કર્યાં ચપટ.
 લેતાં જાહેરનું આસનું, સામું દુઃખ થયું રાજન;
 માર્યા ભેદ હાર્યા સહુ ક્રોધ, વળી વળી ઉઘી દુષ્ટ ભેધ.
 પકડો જાહેર દરાયો દોર, દણો એને એ છે ચોર;
 એણે સલાની લાજ લોપી, હવે શિક્ષા દેવી મોટી.
 એકદા ચર્ધન મારો, એ છે નિર્ભજ થું કરનારો;
 એમ વાદો વાદીએ આવ્યા, ભેદા જાહેરને મન લાવ્યા.
 આજ એને કરો શિક્ષાય, શરિ નહિ આવે આવો દાય;
 આજ સહુને દેઉં શિક્ષાય, શિશુપાળ આદે ને રાય.
 એવું કહી સેનામાં ધસ્યો, અજમાં શાર્દુલ જસ્યો;
 કરે બાણુ તણો વરસાત, કોના પાડે નાક ને હાથ.
 કોના પગ નાંખે કાપી, સધળે બાણુ રહ્યાં છે વ્યાપી;

સામાં બાણુ આવતાં લાગે, એને અંગે એકે ન વાગે.
એ કામ છે હરિને ગમતું, એને બાણુ વાગે નહિ દમતું;
હારથા બ્રેમન વૃદ્ધને બાળા, કર્યા નાહા કેરા ચાળા.
સૌમાં કોની રહી નહિ હામ, ચાલો જઈએ આપણે ગામ.

વલણુ.

ચાલો ગામ જઈએ આપણે, વળો પાછા મોડા મોડરે;
હરિ છે જે કરતા હરતા, માથે જાલવ છપ્પન કોડરે.

કડવું ૮ મું-રાગ ગોડી.

છે જાલવ છપ્પન કોડ, સહુને માથે છે મોડામોડ;
(રાય) કેહે યુદ્ધ કરું એની જોડ, પૂરું સહુનાં મનનાં કોડ.
જે હીડે છે મોડા મોડ, વળી ફરે છે સોડા સોડ;
કોણુ કરે મારી કન્યા હર્ણ, નથી સાંભળ્યો કોઈ કર્ણ.
રામ કૃષ્ણ બાંધવની જોડ, બે લાખની ભાગ્યું જોડ;
નથી અવતર્યો કોઈ ધર્ણ, એને માથે લમે છે મર્ણ.
અવે બાલ્યો તે રાજા કર્ણ, દુર્યોધન શકુનિ વર્ણ;
જોધો છે જે મહાવિકર્ણ, પદ મહારે કંપાવે છે ધર્ણ.
સહુ ધાર્ધ આળ્યા મુસવાટ, રોડી બાંધ્યા ચારે ધાટ;
જુલ્યા કૌરવ કેરા ઠાક, રોડી દરો દિશાની વાટ.
કરે બાણુ તણે! વરસાત, વર્ષો રલા અગ્નિ સાક્ષાત;
ત્રિલોકમાં વાગી હાક, ચઢી મેલિની સહુ ચાક.
અશ્વથામા છે બળપૂર, જે ધનુર્વિદ્યામાં શર;
તે સામા આળ્યા જુલે ન્યારે, સામે આળ્યો જાલવ ત્યારે.
પહેલે બાણુ લાગ્યો રથ, બીજે રથે બેઠા મુનિ સમર્થ;
પ્રરી મારી બાણુ જોષ પત, મુનિ ક્રીધા તે વિરથ.
એકે પાડ્યો ધનનૌ ડડ, બીજે પતાકા કરી શતખંડ;
ચાર બાણુ લાગ્યાં ચક્ર, એકે સારથી ક્રીધા વંક.
બે બાણુ લાગ્યું છત્ર, એક બાણુ લાગી પિન્નર;
મુનિ વ્યાકુળ ક્રીધા અત્ર, બીજે રથે બેઠા તત્ર.
મુનિયે મૂક્યાં બાણુ કરી રીસ, જાલવે સમર્થો જગદીશ;
બાણુ મુસવાટા દે સાંધ, આળ્યા જાલવ જોદો ન્યાંધ.

એવે સાંગે માર્યા સાઠ, તેણે વાળ્યો સેનાનો ડાટ;
 ખીજા મૂક્યાં સદસજ સાત, વરસે અગ્નિ તણો વરસાત.
 સેનામાં પડ્યું લગાણુ, જોદ્ધા કરે છે ધુખાણુ;
 સેના દોદ્ધ નાહી જાય, હાહાકાર સેનામાં થાય.
 ત્યારે આગ્યો શકુનિ મામો, જાદવ જોદ્ધાના સામો;
 બાણ માર્યાં એક દુનર, ત્યારે જોડ્યાં લક્ષમણા નાર.
 મામા વચન કહું જોડી હાથ, મોટી મારા મનમાં ધાત;
 સ્વામીની ના કંગે ધાત, ઇચ્છા વર વરી સાક્ષાત.
 ખીજા વરને નહીં વરુ, ગોવિંદે ગોઠતું કરચું;
 ત્યારે શકુનિ સમજાયો મન, કાચ જોળતાં મળ્યું રતન.
 એવી ના મળે જુગમાં જોડ, વેહેવાઈ છપ્પન કોડ;
 ખીજા સર્વે વેહેવાઈ વાટ, જાદવ છે સખજો સાથ.
 વલણુ.

જાદવ સખજો સાથ છે, શકુનિ સમજયો મનરે;
 બાણ થોયાં મારી પાછો ફર્યો, છે દુર્બોધન અધ તનરે.

કહવું હું રાગ મારું.

ધાયા અશ્વત્થામા વિકર્ણુ, જે જોતાં છે આહાણુ વર્ણુ;
 આવ્યા ભુધ કરવા મન હુંસ, જાદવ સમજી મન થયું ખુશ.
 એ આહાણુને નવ મારું, છે અજ તણો ભીખારુ;
 શસ્ત્ર ખાંધે તો શું થાય, માર ખાંધે નાશી જાય.
 નથી ક્ષત્રી કરો તન, જે યુદ્ધમાં થાય પતન;
 વટે મારે પુઠ ન કરે, મુઆ થકી ના ઓસરે.
 એ આહાણુ તણો નહિ ધર્મ, કરો સંધ્યા સ્નાન એ કર્મ;
 એમ જોડ્યો જાદવ મુખે, કરી વ્રત ને મરો ભૂખે.
 તમારા માહે નહિ જોર, માગી ભીખ થઈ રહ્યો ગોર;
 રાજ ગુરુ તમારો તાત, માટે સજો શસ્ત્રનો સાથ.
 એવું કામ કંગે તમે ગોર, થયા પરમેશ્વરના ચોર;
 દ્રોણ સમજે છે મન માંધ, માટે નવ આવ્યા તે અહાંધ.
 એવું સુણતામાં ચઢી રીસ, પગથી જ્વાળા લાગી શીશ;
 તારા તાતને મંગાવું ભીખ, તને મારીને દેઉં શીખ.

મુનિયે બાણ માર્યાં સોય, બદલ ઊભો ઊભો એય;
બાણ મૂક્યાં એક હજાર, મારી પગ તણી પેંજર.
ત્યારે કોપ્યો બદલ શૂપ, કીધું કાળ તણું નિજ રૂપ;
ચાપ પ્રસ્યે કાળના મેધ, એમ નાખ્યાં બાણ અનેક.
વળી માર્યાં બાણ સાર, એક મૂકે સોળ હજાર;
ત્યારે વારે પોતાની નાર, એ તો બ્રાહ્મણના કુમાર.
એમને નવ વાગે બાણ, એમની પૂજા કરવી પ્રમાણ;
એમને પૂજી લાગીએ પાપ, ગુરુ કરે આપણી સ્થાપ.
ત્યારે બાણ મૂક્યાં એક હજાર, એના બળ તણે નહિ પાર;
રથ સહિત ઉચળ્યા સાર, નાખ્યા હસ્તિનાપુર મોઝાર.
ત્યારે દુર્યોધન કરે વિચાર, કહિયે દ્રોણ ગુરુને સાર;
મહારાજ બાળક બળીએ, આવો કાને નથી સાંભળીએ.
એ તો કરે સર્વને દુઃખી, માટે શું કરિયે કહો રુખિ;
ત્યારે દ્રોણ કહે થઈ રુષ્ટ, લાગે તમે દુર્યોધન દુષ્ટ.
તારા મનમાં કપટ રાજન, ટાળતું બદલતું આસન;
જે છે કરતા હરતા દેવ, જેની સુરત મુનિ કરે સેવ.
ધરે અવતાર વાટે ધાટે, હરિજનનું દુઃખ ટાળવા માટે;
જેમને નારાયણનું નર, જેણે માર્યાં બહુ અસુર.

વલણ.

માર્ધા બહુ અસુર જેણે, તે અવિચળ પદ પામિયારે;
અનેક જન ઉદ્ધારિયા, જે ભવનાં દુઃખ વામિયારે.

કડવું ૧૦ મું-રાગ મેરાઠી

દ્રોણ નામ ધર્મ જાણી, બાળક સાથે શું યુદ્ધ;
જાણે ધ્વજ કરતા હરતા, જેની અગમ નિગમ યુદ્ધ.
દુર્યોધનને કહે ગુરુજી, જુગમાં મોટો અન્યાય;
બાળક સાથે જુદ કરતાં, ઉત્તમ શું પાસાય.
જીતીશું તો જરા નથી, હારીશું તો વિપરીત;
બીજમપિતા ઘેર છે, તે તો દેશે શીખ.
ત્યારે રાય વિમાસી બેલિયો, હવે શો ઉપાય;
કર્ણને હું મોકલું, જે, જુદ કરવા બધ.

કર્ણ પાસે આવિયો, રાય દુર્યોધન;
 ભાષ સાંભળે જો. મારું, તો તારું બળ ધન ધન.
 રાય સર્વે હાર પામ્યા, નાહા લાઈને પ્રાણ;
 રથિનો વિશ્વાસ શો, માગે બીજા નિર્વાણ.
 ત્યારે કર્ણ બોલિયો, હસીને મુખ વાણ;
 બાળક સાથે યુદ્ધ કરું, મારું શું કરે વખાણ.
 ભાષ કામ જો છે તાહરું, બીજાથી નવ થાય;
 જોને બાંધી ઘેર લાવો, જ્યમ ત્યમ કરીને દાય.
 મુણી વચન રાય કર્ણ આજ્યો, હકારી નિજ વીર;
 હિમો રહે તું રણ વિધે, દોણ બળ પરાક્રમ ધીર.
 કર્ણ કર્ણે સાંભળ્યો છે, દીઠો છે કોઈ વાર;
 યુદ્ધ વેળા ધણો દોહવો, સહેવો શત્રુનો માર.
 જ્યેતું કહીને બાણ મૂક્યાં, તેણે તે વળી સાર;
 જાદવ કુંવર ઉપરે, ત્યાં મૂક્યાં તે શર ચાર.
 તેહ કાપ્યાં કામણગાળે, જોતામાં તે સાર;
 ત્યારે કર્ણે સાત મૂક્યાં, બીજાં મૂક્યાં બાર.
 જોઈ આવતાં સજ થઈ બેઠો, જાદવ તન તેણીવાર;
 આવ્યાં તે કાપ્યાં ઝડપશું, (ત્યમ) શેલડી કાલુમાં નિરધાર.
 અપળા અમર મેધ ગડગડે, વાયુ વૃથા કરે જેમ;
 નિર્ધનના મનોરથ જોવા, વૃથા કીધાં તેમ.
 નિર્ધન મુક્તા મણિ ધમ્મે, અપંગે ગિરિ ચઢાય;
 વજ્ર નારી પુત્ર ધમ્મે, તેમાં કંઈ નવ થાય.
 જ્યમ વૃથા બાણ કીધાં, કર્ણનાં જાદવે ત્યાંય;
 વળી વેગે બાણ માર્યાં, થયો મુર્છાંગત રાય.
 દણુભર પડ્યો પૃથ્વી, બેઠો થયો તતખેવ;
 કોપી કર્ણે અગ્ન્યાત્ર મૂક્યું, થયા પ્રકટ અગ્નિદેવ
 જાદવે મેધાત્ર સમર્થ, થયો અતિ અધકાર;
 રણ ઉડે કંઈ નવ સૂઝે, મેધ વરસે મુશળધાર.
 ત્યારે કર્ણે પવનાત્ર મૂક્યું, કર્યો વૃથા મેધ;
 વજ્રાત્ર મૂક્યું જાદવે, ટાળ્યો પવનનો વેગ.

વલણ.

ટાળ્યો પવનનો વેગ તેણે, તવ કણે કર્યો વિચારે;
પરશુરામનું ધ્યાન કીધું, હૃદય માંહે નિરધારે.

કડવું ૧૧ મું.—રાગ સારંગની ચાલ હુંકડી.

હૃદય માંહે ક્રોધ જ આણી, બાણ મૂકે તાણી તાણી;
જાદવ કંપ્યો મન જાણી, હકારી વઘો કર્યું વાણી.
ધરે ધ્યાન હરિનું મન, જે જાણવતીના તન;
જેના પિતા છે જગજીવન, માથે જાદવ કોડ ઇપ્પન.
કર્ણ કોપ કરે મન સાથ, કરે બાણ તણે વરસાત;
સાંળ કાપે બાણ અનેક, જેને માથે પ્રભુ ઝેક.
ઝેને બાણ ન વાગે ઝેક, રાખ્યો પાગ ધરીને ટેક;
કન્યાને નવ લાગે રેખ, ઝેવું પણ કરવું મીનમેખ.
જુદ કરે છે વિષેક, કણે આણ્યો મન ત્રિવેક;
મારો રહેશે કથમ ટેક, આ બાળને ના વાગે રેખ.
બાળક પકડું નહિ મીનમેખ, સારથી મુજ પરાક્રમ દેખ;
હું તો પૃથ્વી ચડાવું ચાક, ભીખને મેં મારી હાક.
બીડી પરશુરામ શું બાથ, હુંથી કંપે ત્રયલોક નાથ;
જાદવ જોદા લડતાં કાંપ્ય, હમણાં સાર્યસે પકડીય સાથ.
મારે બાણ સાંભને નહિ ધાક, કાઢનાં કપાઈ પરિયાં નાક;
માર્પાં હરતી લક્ષ કરેડ, મારી અથ તણી કંઈ જોડ.
જાદવ રથે મોડા મોડ, કરે કર્ણનાં પૂરાં કોડ;
રીસે ભરાયો કર્ણ રાણો, પ્રયોગ પરશુરામનો આણ્યો.
કણે મેલ્યું નાગસ્ત્રિ બાણ, બાંધ્યો યાદવજોધ સુગણ્ય;
છે મુત્રી તણો એ પ્રાણ, બોલ્યા દ્રોણ ગુરુ વાણ.
ઝેના બળને છે સાબાસ, ન ગણ્યો ગજેન્દ્રોનો ત્રાસ;
સેના સાથે ભરી જોને બાથ, કન્યા લીધી જમણે હાથ.
આજ જાદવ છે સમરથ, ઉદવ અકૂર ને ભીમરથ;
બળદેવ કૃષ્ણ સમરથ, જાણે રામ તણાં લાઇ ભરત.
દ્રોણગિરિ લાવ્યા હનુમાન, લક્ષ્મણના વાગવા પ્રાણ;
મારું ભરતે તે ઝેક બાણ, રામ કહી પડ્યા બગવાન.
ભારે ભરતે કહી વાણ, મેં માર્યું બાણ અજાણ;

ખીન્ને બાણે બેઠા હનુમાન, દેહ્યું સેના મધ્યે પ્રમાણ.
 એવા ચાર ભાઈ બળપૂર, તેવા જાણે રામ કૃષ્ણ શર;
 રામ પ્રત્યે રૂપિએ ભાખ્યું, એણે એનું પરાક્રમ દાખ્યું.
 નાગપાશે બાંધ્યો જાદવ, રૂપિ લાઈ ચાલ્યા નંદન માધવ;
 કારાગૃહે નાંખ્યો તતખેવ, જેને માથે દેવાધિ દેવ.
 ત્યાં આવ્યા નારદ મુન્ય, જાદવનું મોટું પુન્ય;
 તારા બળમાં નથી કાંઈ ન્યૂન, જાણે ખીન્ને તું અર્જુન.
 તારે હૈયે રાખજો હામ, હમણા જાજી દારકાં ગામ;
 જઈ સંભળાવું બળરામ, હવે કરું તારું કામ.
 કહી નારદ મુનિ વળિયા, દારકાંની વાટે પળિયા;
 સર્વ જાદવને પૂછી વળ્યા, કુંવર સાંખ કાંઈ કળ્યા.

વલણ.

કુંવર સાંખ કાંઈ કળ્યા, એમ જોલ્યા નારદ મુન્યરે;
 ઊગરશે જાદવ સધળા, કહેો નારદ તમારું પુન્યરે.

કડવું ૧૨ મું-રાગ આશાવરી.

નારદ કહે છે કૃષ્ણને, સાંભળો જગજીવન;
 તમારું તો છતું રાખ્યું, જાંણુવતીને તન.
 જેણે જેતું અન્ન ખાધું, તેને તેવો આદકાર;
 તમે તમારા પુત્ર સર્વે, રૂડો ચક્ષાવો વેહેવાર.
 દુર્યોધને સ્વયંવર કીધો, જે લક્ષ્મણા કન્યાય;
 સભા કીધી સાંતરી, ત્યાં મળ્યા રાણા રાય.
 ત્યાં તમારો કુંવર આવ્યો, કીધું કન્યા હર્ણ;
 બહુ યોદ્ધા મારી પાથર્યા, પછે બાંધી ગયો કર્ણ.
 કુંવર કારાગૃહમાં નાંખ્યો, હસ્તિનાપુર માંય;
 કન્યા તો પાખ્યો નહીં, જાણ્યો છોડાવો ત્યાંય.
 બાળકે કુડું કામ કીધું, સાંભળો નારદ;
 સગાં સંબંધી કામ પડ્યું, એનું કેતું દસો દારદ.
 એવું સુણતાં કોપે ચડ્યા, સ્વામી જગદધાર;
 બળદેવજીએ વારિયા હું, કન્યા સહિત લાવું નિર્ધાર.
 વેવાઈ કરું માન છે, અને દુર્યોધન મારો શિખ;

ગદા યુદ્ધ મેં શીખ્યું, મારે માનશે ધણ.
માનશે તો રુકું થાશે, કરીશું સારી વાત;
કદાપિ નહિ માને તો, પછે મારીશું લાત.
એવું કહીને બળદેવ બિઠ્યા, અકૂર સાથે લીધ;
સાતકિ ને મુશર્મા, પ્રયાણ હસ્તિનાપુર કીધ.
વૃદ્ધ જાલવ સાથે લીધા, શુદ્ધિ જેની અપાર;
બળરામ ત્યાં સંઘ્યાં, જે શેષનો અવતાર.
હસ્તિનાપુર ચાલી આવ્યા, એકાંત વાડી માંધ;
દુયોધનને તેડવાને, બળદેવે મોકલ્યું ત્યાં.
રાય આવ્યો રીઝમાં, પૂજા ગુરુની કીધ;
પાયે પડ્યો દંડવત્ કીધા, ગુરુ જાણી સિદ્ધ.
અન્યોન્યે કુશળ પૂછી, શિષ્ય ગુરુ બેઠા સાથ;
કુંવર કેરી બબર પૂછી, કહો દુયોધન વાત.

વલણ.

કહો દુયોધન વાત મુજને, એ કામ તો ક્યમ થયું;
દ્વારકાં માહિ બબર નથી, નારદે કહ્યું તે અમે લહ્યું.

કહ્યું ૧૩ મું-રાગ મારું.

હજીયર કહે સુણ દુયોધનરે, તું આપ્યો અમારો તનરે;
છે બાળપણમાં છેરેરે, એને બાંધ્યો તે યશ નહિં તોરેરે.
હું તો કરું છું માગી માનરે, પુત્ર આવ્યો રાજનરે;
તારે મારે છે મિત્રાધરે, હું કહું દુયોધન ભાધરે.
દુયોધન બોલ્યો વાણરે, કાંઈ તમે થયા અજાણરે;
ખીજી વાત સર્વે કહેજ્યોરે, એ વાત મૂકી દેજ્યોરે.
તમે જાલવ મદના ભરિયારે, નથી કોઈથી આસરિયારે.
તમે ગુરુને લાગું પાલરે, આખી દક્ષણા કરું વિદાયરે.
આ વાત મુને નવ ભાવીર, ન માનો તો જાણી રીસાવીર;
છે દુર્મતિ દુયોધનરે, નહીં માને એક વચનરે.
આવતા હતા મુંદર રયામરે, વારી રાખ્યા તે કરવા કામરે.
ઉગરશે નહિં જનપતિરે, ખીજો નથી એવો ક્ષત્રીરે.
દામ દામ ને વળી કામરે, સોનામય દ્વારકાં ગામરે.

વાજે છાપન ઉપર બેરે, ખાઇ ગોમતીની વહે લેરે.
 આ જુદ કહે છે તે માનેરે, અલ્યા દુર્યોધન છોડ્ય તાનેરે;
 એવા બોલ તદ્દયમાં વ્યાપારે, કાળજના બંધ તે કાપારે.
 છે દુર્યોધન બળ પૂરે, નવ માને કોઈનું શરે;
 એ છે વાણી તે વળી કરે, છે જોબન મતમાં પૂરે.
 તમે પિંડારાની જાતરે, નવ જાણે ક્ષત્રીની વાતરે;
 તમને નવ દે કોઈ કન્યારે, માટે કરતા હીડા અન્યારે.
 ઘેર ઘેર વશિષ્ઠ ન્હોયરે, સો દરમાં નીકળે કોયરે;
 નથી તમારા બાપનું રાજરે, મારી મામા ને કર્યું કાજરે.
 તમે ઉપાનને સમાનરે, બોલ્યો દુર્યોધન રાજનરે;
 મુને રીસ અંતરમાં આઝીરે, મારી જાલવને થાડે રાજરે.
 એવાં વચન બોલ્યો મુખ સ્થામરે, કોપે ભરાયા બળરામરે;
 ઉધું કરું હસ્તિનાપુરરે, મારી ભાગી કરું ચક્રચૂરરે.

વલણુ.

ચક્રચૂર કરું ભાગીને, કોપે ભરાયા બળદેવરે;
 હળ મૂશળનું સ્મરણ કીધું, તે આવ્યું તતખેવરે.

કંકલું ૧૪ મું-રાગ કાનડો.

શુકદેવ કહે સુર્ય રાયજી, હો રાયરે;
 હળધર કોપે ભર્યા મનમાંય, ત્યાં શું થાયરે.
 જાણે ઈંદ્ર આવ્યા નિરધાર, હો રાયરે;
 ઉલટયું સમ સાગર વાર, ત્યાં શું થાયરે.
 કોધે દીસે જેવા કાળ, હો રાયરે;
 જેવો ધસી દે શાર્દૂલ કાળ, ત્યાં શું થાયરે.
 તેજે દીસે જેવો ભાણ, હો રાયરે;
 જેવાં ચાલે રામનાં બાણ, ત્યાં શું થાયરે.
 મદ્યમે જેવો કુબેરદેવ, હો રાયરે;
 પ્રલે કાળે જાણે મહાદેવ, ત્યાં શું થાયરે.
 હસ્તિનાપુરમાં જાય, હો રાયરે;
 સમાચાર ગયા પુર માંય, ત્યાં શું થાયરે.
 હળ બેરબું ગામ છે ન્યાંય, હો રાયરે;

જાણે નાખ્યું ગંગા માંય, ત્યાં શું થાયરે.
 હળ બેરબ્યું અતિ ક્રોધ કરી, હો રાયરે;
 ઉંધી વાળવા નગરી મન ધરી, ત્યાં શું થાયરે.
 હળ ધાલીને તો મરડિયું, હો રાયરે;
 હસ્તિનાપુર ખળભળિયું, ત્યાં શું થાયરે.
 ત્યારે લોકે મન વિમાસિયું, હો રાયરે;
 સર્વે વગર મોતે મરિયું, ત્યાં શું થાયરે.
 જન સર્વે આવી નમ્યા, સુણ્ય રાયરે;
 અમને અહંકારે દમ્યા, લાગો પાયરે.
 દ્રોણ બીજમ ત્યાં આપિયા, સુણ્ય રાયરે;
 હવે કન્યા કરો વિદાય, લાગો પાયરે.
 રાજ્ય ઉંધું વળ્યું આ વાર, સુણ્ય રાયરે;
 છે રીયનાગનો અવતાર, લાગો પાયરે.
 એ સમર્થને કેમ પોહોતાય, સુણ્ય રાયરે;
 કાંકરે મેરુ કેમ ઝીતાય, લાગો પાયરે.
 જોણે કંસ સરિણા મારિયો, સુણ્ય રાયરે;
 સત્તર વાર જરાસંધ હારિયો, લાગો પાયરે.
 આપણુ અમ્મ ને એ વાધ, સુણ્ય રાયરે;
 જોણે નાચ્યો કાળિનાગ, લાગો પાયરે.
 તમો દુર્યોધન મન સમઝિયે, સુણ્ય રાયરે;
 કામ ક્રોધ આદિ ને વરજિયે, લાગો પાયરે.
 હાથ જોડી; બે આગળે, સુણ્ય રાયરે;
 જાઓ! કન્યા લેઈને લાગળે, લાગો પાયરે.
 નમ્યો બળદેવને કન્યા સાથ, હો રાયરે;
 તે તો જોડીને જુગમ હાથ, લાગ્યો પાયરે.
 ત્યારે બળદેવે ક્રોધ સમાવિયો, હો રાયરે;
 અતિ અહંકારી નમાવિયો, લાગ્યો પાયરે.
 પરણાવી આપું દેઈ માન, હો રાયરે;
 ગુરુ દેઈ કન્યાદાન, લાગ્યો પાયરે.
 એણે આગળથી માન્યું નહીં, હો રાયરે;
 પછે હાથે કીધું તહીં, લાગ્યો પાયરે.

રાયે ગુરુથી મુક્યું, અજિમાન, હો રાયરે;
પછે - દે છે કન્યાદાન, લાગ્યો પાયરે.

વલણ.

કન્યાદાન આપે - દુર્ભતિ, ધન અપાર આપ્યું સારરે;
સપળી દારકાં સભારી વેહેચ્યું, નર સવળાને નારરે.

કહ્યું ૧૫ સું-રાગ મારુ.

પ્રેરામણી બળદેવ. લેછેરે, સર્વ જાણનાં નામ કહેછેરે;
વસુમાન જાણ છે કંઈ જુદા, તેને આપો જેવી શ્રદ્ધારે.
વિકરથ બીમરથ સતિસેનરે, જેનાં પદ સરખાં ચેનરે;
સાતકિ વસુદેવ ને નંદરે, જેને ત્યાં પ્રકટ્યા અનંતાનંદરે.
નંદાચિ ચિતરથ ડાસા અતિરે, કુતિમોજ છે મદામતિરે;
સત્રાજિત કૃતવર્મા મારે મનરે, આનંદ સાતકિ ને પ્રભુમનરે.
જેમ તારા ન જાય ગણિયારે, તેમ જાણ ન જાય જાણિયારે;
ઉપર ઉપરથી ગણ્યા જુદા બાળરે, જેને જે ધટે તે રાય આપ્યારે.
ગણાવું સીની મધ્યા અમારીરે, બેવાઈ આપે ન અપાયે બીખારીરે;
પશોદા રાહિણી ને રક્ષમણીરે, બીજા સોળ સહસ છે રાણીરે.
તે ઉપર શત મોટી રાણીરે, તેમાં આઠ છે પદરાણીરે;
છે જાણ હમ્પન કોડરે, વળી જાણવપતિ - રણુછોડરે.
તે સવેની લેખો નારીરે, રૂપે મૂકા દાસ દાસી વિસારીરે;
ઉદવ અકૂર - હરિના દાસરે, જેના હૃદયમાં અવિનાશરે.
લખે પ્રધાન કર્યું ત્યાંયરે, સાંભળે તે દુર્મોધન રાયરે;
પ્રેરામણી પૂરી કેમે ન થાયરે, મારું જાણ સમજા જાણરે.
એમનું કદી પૂરું ન થાયરે, અમ સમ લાગ્યું એમને પાયરે;
મુજાને આપ્યા સોળ શણગારરે, રક્ષિણીને નવસર દારરે.
સહુને એકમોડાં - સારરે, વજ્ર - જોડા સોળ હનરરે;
જાણવને હાથી ઘોડા અપારરે, સોનું રૂઝું મોતીના દારરે.
બળદેવને વજ્ર અમુત્યરે, પોતાના ગુરુનું કર્યું સુદરે;
લગતતને લાગ્યો પાયરે, મુજથી પૂરું કેમે ન થાયરે.
પ્રેરામણી મોકલી કર્યાં વિદાયરે, દારામતિ અનુચર જાણરે;
બાંધી ચોરી ત્યાં અતિ સારીરે, મંગળ ગણ કૌરવની નારીરે.
નાનીના મધુર સ્વાર લાગેરે, નાની વિધ વાજિત વાગેરે.

વલણ.

વાગે વાજિત્ર વિધ વિધનાં, હરખ્યાં નર ને નારરે;
હેત પ્રીતથી કન્યા પરણાવે, દુર્યોધન રાય નિર્ધારે.

કડવું ૧૬ મું-રાગ આશાવરી.

ગોરજ લગ્ન વિચારી લીધુ, રાજ્ય ગુરુએ ત્યાયરે;
વરધોડે તે સાંભ ચઢિયા, પાંકણા પકાયરે.

ઢાળ.

ચોરીમાં પધરાવ્યાં કન્યાએ, વરને લાવ્યા હળધર રાયરે;
અંતરપટ બાપ્યો અતિસારે, પીડી ચોળી મીઠળ તૈયારે.
પહેલુ મગળ વરતાયરે, તે મંગલે હમ્તી દાન અપાયરે;
ત્યા તો બીજુ મગળ વરતાયરે, તેમાં અશ્વનાં દાન અપાયરે.
ત્યાં તો ત્રીજું મગળ વરતાયરે, આપી મંદુસ સવચ્છી ગાયરે;
ત્યાં તો ચોથું મગળ વરતાયરે, આપ્યા ભોમિના દાન ધણાયરે.
એ રીતે વરલા મગળ ચારે, ધોળ મગળ ગાય દૌરવ નારે;
વર કન્યા આગેગ્યાં ઢસારે, કાંકણદોરે પડ્યો કન્યાનો ભારે.
હરખ્યાં સહુકો નર ને નારરે, લક્ષ્મણા ભાગ્યસાળી નિર્ધારે;
સખિયો સૌભાગ્ય વધાવે ચારે, અખંડ સૌભાગ્ય કહે સૌ નારરે.
વર કન્યા પરણી ઉઠે, સર્વ સાજન હિલુ પૂઠે;
દુર્યોધનને હર્ષ ન માયરે, માતી હીરે વધાવ્યા વર કન્યાયરે.
ભાટ ચારણને ભવધયારે, નાટક ચેટક ટેટક બજધારે;
શુભી ગધર્વ ગીત ગાયરે, સૌને સતોષે દુર્યોધન રાયરે.
દાન આપી કરે છે પસાયરે, વર કન્યાને તો કરે વિદાયરે;
શીખામણુ દે કન્યાની માયરે, ત્યાં તો જયજયકાર થાયરે.
અદીજન બાલે અતિ સારરે, ઉત્તમ માન પામ્યાં નર નારરે;

વલણ.

નર નારી માન પામ્યાં, બળદેવને લાગ્યા પાયરે;
બીજમ દ્રોણ અશ્વત્થામા કહે, આ તો કાર્મસાજુ યાયરે.

કડવું ૧૭ મું-રાગ કેદારી.

શુકદેવ દહે પરીક્ષતને, સુણ્ય પાતું રાજનરે;
વિદાય કરે શેષને, જોડે જાણુપ્રતીના તનરે.

સાજન સહુ ટોળે મળિયું, રાગ સહિત સહુ જનરે;
 હસ્તિનાપુરમાં સર્વ આવ્યું, હરખ્યા ટોણુ વિદુર મનરે.
 હશી ખુશીને કન્યા વળાવી, ઘણું લાગ્યાં પાયરે;
 દુર્યોધન બળદેવને, નમી નમી લાગ્યો પાયરે.
 હું બુલ્યો ચૂક્યો ક્ષમા કરે, છું તમારો શિષ્યરે;
 તમે મુજને મળતા રહેજો, હું બાણુધું જગદીશરે.
 બળદેવ કહે સુણ દુર્યોધન, ધરમ રીતે આશ્વરે;
 અહંકાર હેઠા મેલ્ય ઉતરી, રાખજો હરિદાસયું વ્હાલરે.
 અકુરજીને પાયે લાગ્યો, ધ્યાન ધરીને મનરે;
 તમે સ્વામી રુદ્ર કીધું, રાખ્યાં બેનાં મનરે.
 કહે છે દુર્યોધન રાય, પુત્રીની રક્ષા કરજો તાતરે;
 કુરુખ સમજન સવ તમે, તાત ને વળી માતરે.
 શીખામણુ દેધ પુત્રીને, વળ્યો દુર્યોધન રાયરે;
 હસ્તિનાપુરથી નીસરી, દ્વારામતિયે જાયરે.
 પ્હેરામણી આગળથી મોકલી, સમજ્યા વૈદુકનાથરે;
 પેરામણી આગળથી આવી, વર કન્યા આવશે સાથરે.
 અજાણી ભીંચે પૃથિયું, પેલી પ્હેરામણીનું કેમરે;
 બળીઆના બે ભાગ છે, બળદેવને સૂત્રે કરે તેમરે.
 પેરામણી આગળથી મોકલી, પછે પરણાવશે કન્યાયરે;
 જ્યાં જવો સમય હોયે, ત્યાં તેવો કરવો ન્યાયરે.
 વળીહરણુ થાયે જ્યાંકન્યાનું, ત્યાં પ્રાચીન એવો ધારારે;
 કેમ રુકિમણીતુજશ્રાતે ક્યો, પ્હેરામણીનો પ્હેસો વારારે.
 હવે હજાધર ત્યાંથી નીસર્માં, વર કન્યા લઇ સાથરે;
 ચિંતા મહિ મન ભરાયું, જે શીકર કરશે જહુનાથરે.
 હેલામહિ આવી પ્હેંત્યા, દ્વારકામાં વાસુદેવરે;
 સભા સર્વે ભરીને બેઠા, શ્રી કૃષ્ણ ને વસુદેવરે.
 કુંવર તે તો મદિર મોકલ્યો, પૃછી સંધળી પેરરે;
 સર્વે જાદવણીઆ જોયા આવે, જાણવંતીને ઘેરરે.
 શબ્દ તે સંધળી વાત પૂછે, જાણવંતી માતરે;
 કુંવર તે કેમ આચર્યું, તે કહ્યો મુને સાક્ષાતરે.
 મૃગ્યા કારણુ હું નીસર્માં તો, ગયો ગંગા તીરરે;

વાડવ જાતાતા દક્ષણા અર્થે, તે પીવા લાગ્યા નીરરે.
 વિપ્રને મેં પૂછીયુ, કહી તેણે વાત એહરે;
 દુર્યોધને સ્વયંવર કીધા, ઇચ્છાવર વડે કન્યા જેહરે.
 હસ્તિનાપુરમા હુ ગયો, નવ દીકા જાદવ કાપરે;
 મુને માન દીધુ નહીં, સહુ ત્યા બેઠા જાપરે.
 મેં જાણ્યુ હુ નામ ગાખુ, આપણા કુળની રીતરે;
 પેહેલા લડીએ શશુર સાથે, પછે કરીએ પ્રીતરે.
 સહામાયી કન્યા લીધી, દેખતાં સહુ રાજનરે;
 પછે જુદે આવીયા, જેના પર્વત જેવડાં તનરે.
 સહુને મારીને પ્રાણે કીધા, થોધ સહુકોને વરીજરે,
 જાણુવતી માત મારી, શ્રી કૃષ્ણ કેરુ ખીજરે.
 એવુ સાંભળી આનંદ થામ્યો, સર્વ કોઈ સાથરે;
 પ્રીત કરી પટરાણી મંદિર, આવીયા જહુનાથરે.
 કરતા ઇશ્વર આપણે, ખીક ન રાખો મનરે;
 કામ કરો મન જાવતા, તમે અમારા તનરે.
 એ કથા પૂરણુ થઈ, સાંભળ્યો લક્ષ્મણા જનનરે;
 સહુ જાદવ હરખિયા, વળી હરિ હરિના જનરે.
 શ્રી જાગવત રસ અમૃત છે, અદાર પુરાણુનો સારરે;
 ચિત્ત ધરીને સાંભળો, સહુકો નર ને નારરે.
 દશમસ્કંધે કથા છે, તેવુ અખ્યાનની માથરે;
 પરીક્ષિત પ્રત્યે ઉચ્ચરે, શુકદેવ જોગી ત્યાંપરે.
 એ રસ શુકદેવે પીધા, વળી પરીક્ષિત રાથરે;
 સર્વ પિતૃ ઉદ્ધારિયા, અમર કીધી કાપરે.
 સાત દિવસ કથા થઈ, હસ્તિનાપુર જ્યાંપરે;
 પ્રાકૃત કથા કરી પ્રેમાનંદે, એક દિવસ માંપરે.
 મન ઇચ્છા પૂર્ણુ જોર્વિં કરે, સાચો સરજનહારેરે;
 અપાળી મૂઠ અજણુ હુ, જ્યમ ત્યમ પાર ઉતારેરે.
 બેઠ કર જોડી વીનહુ, કવિ સૌને કર પ્રણામરે;
 થોધ કોઈ જોરો નહીં, કરતા હગતા સ્વામરે.
 મિત્ર રીઝાવા ઝરણે, વળી વાડવ મોદિક સાથરે;
 આખ્યાન લખી ઉદ્ધામ થયો, તન તમ થયુ નહિ મારરે.

અદિ ધરીમાં વાગે એટલું, એક દિવસમા ઝરુરે;
 આવેા મમત કરતા રખે, એથી રુઝુ મરુરે.
 મન ધાર્યું અથ નાશ કરવા, ત્યારે મિત્રે વાળેરે;
 રસ અવકાર કંઈ ન જાણે, તેણે અથ ઉત્તમ ધાર્યેરે;
 મન મનાવા તેહનું, હાથ લગ્નમણુ રાખ્યેરે;
 ઝરુરી કવિયોને કહું છું, દોષ રખે કોઈ ભાખેરે;
 જાળ કડવા પુસ્તક પ્રેર, દશ રાગમા વિસ્તારે,
 કડીઓ ખટશત એહની, ઢાળ એક અવિધારે.
 પ્રમાનદે પૂર્ણ પ્રયાગે, સત્તરસે વીરામા ક્યો અધરે;
 શરદ પુણિમાની શરંગિયે, પૂર્ણ કાષા પદ્મધરે.
 શ્રોતા વક્તા જોતજો, જે જે શ્રી રણુછોડરે;
 એત રાખો હરિ સધાતે, પૂરશે મનના કોડરે.

વલણુ.

કોડ પુરશે મનતણુ, હરિ ભજે નર નારી જોડે,
 એકવાર સદુ જોતજો, જે જે શ્રી રણુછોડે.

લક્ષમણા હરણુ સમાપ્ત.

બ્રમર પચીસી.

રાગ આશાવરી.

શ્રીપંતિ શ્રીગુરુ ચરણ કમળનું, ધ્યાન, રુદ્રમાં રાખુછ;
સંવાદ ઉદવ મળ વનિતાનો, બ્રમરગીતાનો ભાખુંછ.
એકાન્ત કામ ઓધવને તેડી, દાસ પોતાનો બાણીછ;
રનેહ સહારી મળ વનિતાનો, નાયને નયણે પાણીછ.
આશ્ચર્ય પામી ઉદવ પૂછે, આ-પરબ્રહ્મને શી પીડાછ;
એક ધડીર મુને નથી વીસરતી, શ્રી ગોકુલની કીડાછ.
માત પિતા યમુના વદાવન, વાંસલડી ગોવાળાછ;
પથાપોચ સર્વે સાંભરે, વિસરતિ નથી મળ બાળાછ.
શુભ સંદેશો ગોપ વધુને, કાણુ સંગાતે કહાવુંછ;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ કહે ઓધવને, તમોને ઘટેછે જાણુછ.

પદ ૧ છું-રાગ પરજ્યો.

ગોકુળીઆમાં નંદ તણે ઘેર, ઉદવછ તમો જાગેર;
જાના મળજે ગોપ વધુને, દૂત અમારા ચાગેર. ગો૦
ઉપદેશ આપજે નંદ પિતાને, પુત્ર ભાવને ખાગેર;
રંક જસોદા, માવડી એનાં, આંમુડાં જરી લુગેર. ગો૦
ગોકુળ સંગાતી ગોવાળીઆને, રામ રામ જઈ કહેજેર;
અવગુણ ગારો ગોપીકા, તે ધીમ રહીને સહેજેર. ગો૦
વાંસલડી કામળી મોર મુગટને, આંપજે હૈયા સાથેર;
ઘોળી હરણી કાળી કાચરી, ગાયને ફેરવજે હાથે. ગો૦
યોગ આપજે મળ નારીને, આંમજાન કાંધ આવેર;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર, એ સંદેશો કહાવેર. ગો૦

પદ ૨ છું-રાગ કહાલેરો.

શિખરી સંદેશો દિવ્યરથ, આપો પોતાનો મહારાજેર;
ઉદવછ શ્રીગોકુળ આશ્યા, ગોપીને મળવા કાગેર.
શોભે હરિજન હરજી સરખા, પીતામ્બર પદ ભારેર;
સાંજ સમે કોઈએ નવ દાડા, ગથા નંદને દારેર.

ગઈ દાસી ધાતી સાસ ભરાતી, વધામણી મા દીજેરે;
 શામળીઆ સરખો કે આવે, જશોદાજી દર્શન કીજેરે.
 વિયોગનાં દાઝ્યાં નવપલ્લવ યદન, નિસરયાં નર નારીરે;
 નિરાશ થયાં ઓધવને દેખી, જ્યમ વહાણુ ભાગ્યું વેપારીરે.
 હું છું સેવક શામળીઆનો, ઓધવ પાગે પડિયોરે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ માતપિતાની, રોષ રોષ રાતી આંખડીયોરે.

પદ ૩ ભું-રાગ દેશાખ.

હું છું ઉદ્ધવ હરિના દાસ, પ્રભુએ મોકલ્યો લેવા તપાસ;
 મુને માધવ માને મન કરી, હું આવ્યે જાણે આવ્યા હરી.
 સુખ દુઃખની કરવાને વાત, પ્રભુએ મોકલ્યો લેવા વાત;
 નંદ જશોદા હરખ્યાં ધણું, પૂજન કીધું ઓધવજીતણું.
 ઝાળખ્યો વિષ પ્રભુનો દાસ, માતપિતા પાખ્યાં ઉલ્હાસ;
 વળતી યોત્સ્યાં જસોદારાણી, પ્રભુની માતા સાસે ભરાણી.

પદ ૪ મું-રાગ ગોડી.

જશોદા—અમે આહીરડાં અપરાધીરે ઉદ્ધવભાઈ;
 દીકરાની દીડી કાંઈ નહિ સગાધરે. ઉદ્ધવ૦
 જ્યમ કોટીલાનાં બાળકને કે વાપસ પાગે;
 મોટાં થાએ ઉડી બેસે પોતાને માગે. ઉદ્ધવ૦
 સાચું સગપણ જાણીને મેં મહામૂત ધોયાં;
 અતે લાલ એટલો, રોઈ લોચનિયાં ખોયાં. ઉદ્ધવ૦
 પુત્ર ભાવમાં તેવડતામાં હું શી વાતે ચૂકી;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણજી મુને કહાં ગયા મૂકી. ઉદ્ધવ૦

પદ ૫ મું-રાગ જેતસી.

નંદ—વીરા વિઠલાની કહો વાત, એનાં કુશળ છે માતને તાત;
 અમારે કે નહિરે. રેક.
 મનુષ્યા દેહ તે દોહલે પાખ્યાં, શામળ સરખો પુત્ર;
 છોડી સચે ને તેતર ખાણે, અમે ધોયાં મલ મૂત. વીરા૦
 અમેને કંઈ એ સંભારે છે, કે વહાલે મુખ્યાં વિસારી;
 શરીર બંધો વારુ છે, રામ ને ગિરિવરધારી. વીરા૦

એ જશોદાએ ઉખલસું બાંધ્યો, મેં આવીને છોડયો;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરે, હુંને શા માટે તરછોડયો. પીરાં

પદ ૬ મું.

જશોદા—જશોદા એમ બોલીયાં, સાંભળો હરિના પીર;
પુત્ર વિના હું માવડી, ન્યમ માણવિના શરીર.
ઉદ્ધવ હાડ ગયો હરી છેક, અમો રંક ઉપર શી ટેક. ટેક.
શું લેઈ જશો દેવકી, જોણે લીધા મારો પુત્ર;
પરમેશ્વર એને પૂછશે, મારું ઉગડયું ધર સૂત્ર. ઉદ્ધવ૦
કરમાં દીવા ને ફૂલે પડે, સ્વારથનો અધકાર; ઉદ્ધવ૦
કેવે કમ્મે કાળા મહ ભોગવ્યાં, વળી આગળ શો અવતાર. ઉદ્ધવ૦
ભાઈ પોતાનો મરાવીઓ, જોણે લડાવ્યાં બહુ લાડ;
પ્રેમાનંદ પ્રભુની માતાએ, અમોને જીવતાં મુક્યાં તે પાડ. ઉદ્ધવ૦

પદ ૭ મું—રાજા આશાવરી.

નંદ—ઉદ્ધવ માધવ યાદવ નવ જાણે;
વસુદેવનો પુત્ર કલો ગર્ભે, કાંઈ મેં વિશ્વાસ નવ આપ્યો. ઉદ્ધવ૦
છેલ્લે અવસરે હું પુત્ર પામ્યો, ઉછેર્યો ને રમાડ્યો;
માણસ દેખતાં મથુરામાંથી, હરિએ હાંકી કાડ્યોરે. ઉદ્ધવ૦
અમો રકને વસુદેવ રાગ, બળ વિના બોલીએ શાનેરે;
પરમેશ્વર આગળ ન્યાય થાશે, જો લખ્યું નીકળશે પાનેરે. ઉદ્ધવ૦
વસુદેવે પૂરણ વેરજ કીધું, નવ રાખ્યો દીકરીએ દીવારે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ ફરી નવ જોયું, માખાપ મરો કે જીવોરે. ઉદ્ધવ૦

પદ ૮ મું.

જશોદા—શામળીએ મુને શા માટે તરછોડીરે;
બીજી માની સગાઈ, કેમ જોડીરે. ટેક.
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ ચાર યુગ, ચૌદ ભુવનના લોકરે;
પુસ્તક માંહે નથી સાંભળ્યું જ, માનું સગપણ ફેકરે. શામ૦
હું દહીં પડોવી શું કરું, મુને દીડી ન ગમે ગાયરે;
સુનાં મોર મુગટને વાંસળી, દેખી પાપી પ્રાણુ નવ જાણરે. શામ૦
જો એક વાર આવે કૃષ્ણજી તો, પેટ ભરીને પવ પાકરે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણજીનાં, મીઠાં કરીને મરી જાકરે. શામ૦

૫૬ ૯ મું-રાગ આરોહરી.

ઉદ્વપ—દેપતિતણાં દુ.ખ જાણી, પછે ઉદ્ધવ જોડ્યા વાણી;
તમે આત્મજ્ઞાન વિચારે, હરી કહ્યાં થકી પુત્ર તમારો.

હાળ.

તમારો તન ક્યાં થકી, જે ચાંદ લોક વ્યાપી રહ્યો;
એ સામળાના સંગથી, નાભીથી જાણા પેદા થયો.
વેદ શારદ જાપી નારદ, પામે નહિ માતા પર્ણ;
તે પ્રભુને પુત્ર કહેતાં, બંધન થાએ મા આપર્ણ.
આઘ મધ્ય ને અત જોડ્યો, પાર કો પામે નહિ;
તે કોણ પ્રકારે યશોદા તું, જાણની માતા થઈ.
દેવકીએ નથી પ્રસવ કીધો, તમે ઉછેર્યો નથી;
પુત્ર ભાવને પરહરો, ઉપદેશ માનો સર્વથી.
અણુમાત્રથી અળગો નથી, સર્વ રૂપ અતરમા જુઓ;
જગત પિતા બાપ પુત્ર જાનો, તથા વિચેગે શું રહ્યો.
સ્થાવર જંગમ રહ્યો વ્યાપી, વ્યાપક એક રહે ધંગ;
મેમાનંદ પ્રભુ બ્રમ જાણી, પુત્ર ભાવને પરહરો.

૫૬ ૧૦ મું-રાગ પંચમ.

જશોદા—માતા જશોદાજી જોલીયાં, ઉદ્ધવ સાંભળોરે;
અમે અજ્ઞાનીનાં મન, છે કાળો કામળોરે.
તેને ચંદે બીજે રગ કે, પહેલી સ્વામતારે;
શુભ્રહિણી ગોવાળીઆ લોક, જ્ઞાન નથી પામતારે.
તમે કહો છો જાણ, જાણાદિકે નેતિ નવ કહેજે;
હું કચમ આણું વિશ્વાસ, બાધ્યો મેં અનુષ્ઠાનેરે.
પેઠાકયો પારણા માહી, કે ગાધું હાલરે;
તે સુખ સભારીને, રાઈ રાઈને મરે.
પ્રસવ સમયનો કાળ, સીને દોલલોરે;
ઉદરમાં દસ માસ વલો, મેં વીરલોરે.
મુખ ઉપર આવતા કેસ કે આંખડલી મીંચતોરે;
સોને મૂઢીઓ સિંહનો નંખ, કે હેડે હીંચતોરે.
કુળનાં પ્રતિજ્ઞા કે ગોરા ગાવમારે;

હુંકડે પગે ચાલતો, આ પડશાળમારે.
જળમાં ભરતો મુંઠ, ચંદ દેખી ચળકતોરે;
ધરમાં દેખી વદતાંબે મંઝાર, કોટે આવી વળગતોરે.
ગોવિંદ બોલે ગુંગણું, મુખ ભર્યું માટીયેરે.
તે મુખ સંભારી આજ, અમો નવ શરીયેરે.
ધુધરીયાળી ગોશ્ણી, લળકે નાકે મોતીરે;
ઠમકે ઠમકે ચાલતો, હું તવ પુઠે જોતીરે.
રાતાં ખુંચતી ધુધરી, પગની પાનીયેરે;
તમો કહો છો બલબલદાદિક, અમો નવ માનીયેરે.
ત્રણ ત્રિભુવનનો નાથ, ચારે કવચ ગાવડીરે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણની, હું છું માવડીરે.

પદ ૧૧ સું-રાગ રામઝી.

વાતલડી કરતાં રાતલડી વહિ ગઈરે, હરિગુણ ગાતાં ન આવે પાર;
ચરિત્ર લખુંતીરે વિરહેરે વ્યાકુળીરે, ઘેર ઘેરથી ગડી નાર. વાતલડી.
પ્રેમ વચનરે મહિયારી તણુરે, સાંભળી ઉદ્ધવ ધરતા કાન;
ધાખળીયાળીરે દુષ્ય સહુ ધનનેરે, લાગ્યું ધગ્ધીધરશું ધ્યાન. વાતલડી.
તાણુતી વલોણુરે ગુણ વખાણુતીરે, ખળકે દંકણુ સુડી હાથ,
ચરિત્ર લખુંતીરે વિહરની વ્યાકુળીરે, જાણે 'ગોપી પૂજે ઉમાનાથ. વાતલડી.
ઠમકે કાંખીરે ઝાંઝર જમકતીરે, ધમકે ધુધરા અણુવટ ખેસ;
વહાણું વાતેરે ગોપીકા નીસરીરે, કે ભરવા જમુના પાણી હેસ. વાતલડી.
રથ એક દીકારે નંદજીને આંગણેરે, પડી પાછી પેટડીયામાં શાજ;
ફરી એ શાનેરે પાપી આવીયેરે, અફૂર અમારો છે કાળ. વાતલડી.
પ્રાણ અમારો પ્રથમ લઈ ગયેરે, ફરી શું લેવા આપ્યો દેહ.
સધળી મળીનેરે એને મારિયેરે, કાંઈ નયારિ એકનો એક. વાતલડી.
ઉદ્ધવજી આવ્યારે હસતા આંગણેરે, ગોપીએ જાણ્યા જાણવાપ;
પ્રેમાનંદ પ્રભુએ મુને મોકલ્યેરે, ગોપીને ઉદ્ધવ લાગ્યા પાપ. વાતલડી.

પદ ૧૨ સું-રાગ મારુ.

ઉદ્ધવ-હું તો શ્રીમયુરો યજી આપ્યો, બાધ મદરો કાંઈ લાગ્યો;
મોકલ્યો છે આમહારાજ, પૂછો પ્રગટ અહીં શી છે લાજ.
હરિનું મન અહીંવાં છે ત્યાં ગાન, નથી વીસરતાં તમો પણ માન;
ગોપી ગોપી કરતાં હીડ, થણું વિરહ તમારો પીડ.

મજ્જારી તે ધણું દરખી, લાગી વાત તે સ્વખા સરખી;
એકાન્તે બેસાડીને પૂજન કીધું, અરજોદક ઉદવતું લીધું.
વિગ્ર પ્રભુનો સેવક જાણી, ગોપી બોલી વિરહની વાણી.

પદ ૧૩ મું—રાગ મારુ.

ગાપી—તમે વીદ્યજ્ઞા વીર, વીદ્ય જેવા છે;
રૂપે જીવજીની જોડ, ગુણે જોડ કેવા છે.
બક્ષભદ્ર સરીખા આત, તેશું અંતર છે;
તમને દહેતા વહાણો વાત, પ્રીત નિરતર છે.
ગોપી ગોવિંદની વાત, વિધિથી વેગળી;
તે તમ સંધાતે જોડ, કયમ કીધી મળી.
ભાઈ તમારો વિશ્વાસ, દરિને આપ્યો છે;
એણે મૂકી જનની લાજ, સંદેશો રો કહાવ્યો છે.
તમે મન મૂકી કરો વાત, ધીરે અવસંખી;
અમે સર્વે હરિનાં રનેલી, નથી કો કુટુંબી.
આજ મથુરાં વસીયા પ્રાણ, અહીંયાં અજ્ઞ છે;
તમે મન મૂકી કરો વાત, કોહોની લગ્યા છે.
મજ વિયોગનો વિહાર, કાળજ ધાવ પડ્યો;
અમે હારી સોળ દગર, દારીનો દાવ પડ્યો.
જોઈ લાખ દકાની લાજ, હુલી મળી લોભીને;
રૂંક ઉપર શામળીઓ થર, માર્યો પેસા ધાળીને.
ને વીચારી આણ્યો સંતોષ, મનતું દુઃખ તળ્યું;
જેણે બીજાં કીધાં માખાપ, અમારું કોણ મળ્યું.
અહીંયાં હતા શામળીઆ સ્થામ, ત્યાંહાં છે ગોરટા;
આજ મથુરાં માહે સાહુકાર, અહીંયાં હતા ચોરટા.
ખાખંડીને દેવા દંડ, કસ એક હુતોણ;
આજ કોઈ નથી પુછનાર, પરમેશ્વર શું સુતોણ?
શું કરે જસોદા રાંક, રોઈ મરે માવડી;
જો બીજાં હોય કો માત, લઈ જાય વાવડી.
વેરહની દાણી નાર, નયણે નિર ભરે;
પ્રેમાનંદ પ્રજ્ઞ શ્રી કૃષ્ણ, મને નહિ વીસરે.

પદ ૧૪ મું-રાગ સૌરહી.

મથુરાં ન હોયેરે સજની, ફરી મળવાથી નિરાશ;
હવે આશા શી ત્રીકમની, ફેકટ ચાતી આશ. મથુરાં.
ઉચ્ચેન તો ધર્મ રાજ, ન્યાય કરે અદ્ભુતરે;
ચિત્ર ગુપ્ત તો સાત્વિક યાદવ, અકૂરીઓ યમદૂતરે. મથુરાં.
અકૂરે ગોપી વશ કીધી, હયોં પ્રાણ કાનુકોરે;
કુળવત કુળજ વૈતરણીમાં, વિશ્વાસઘાતકી ભુકોરે. મથુરાં.
અમો ઘેલી વિયોગની દાગી, બોલી કાંઈ નવ બાણરે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરે, અમોને મોકલિયું આણરે. મથુરાં.

પદ ૧૫ મું-રાગ મારુ.

ગોપીનાથ મથુરાં જઈ વસીયા. ટેક.

કુળજ હાથ કમાન ગ્રહીને; વિરહનાં બાણ અમોને કસીયાં. ગોપીનાથ.
શું મોહ્યા મંદનને માધવ; કપુર કાચલી ધર્ષના ધસીયાં. ગોપીનાથ.
દામોદર દાસીને બેઠતાં; એમ ન બાણ્યું જે દુરીજન હસીયાં. ગોપીનાથ.
પ્રેમાનંદ પ્રભુ ગોકુળ આવો; રાસ રમીએ રાધાના રસીયા. ગોપીનાથ.

પદ ૧૬ મું-રાગ સામેરી.

૧. મહાવણ મથુરાં જઈ વસીઆ, પ્રીત ઉદ્ભવણ દીકરે;
પરધર લોભી લખી નવ રોકે, એક ચાર આંગળની ચીકીરે. મહાવણ.
ગામ માંહે પેસતાં કન્યા પામ્યો, ચોળવી પડી નહિ પીકીરે;
વર કાળો ને કન્યા ખોડી, લોક હસાવા ઠીકીરે. મહાવણ.
માખણ ખાઈને અમો ભીખ મંગાવ્યાં, છાશ ગોકુળની નીકીરે
વહોવતાં તર કાઢી લીધી, કીધી ગોળી અછીકીરે. મહાવણ.
૨. ગોવિંદ વિના ગોકુળયામાં, ગોષ્ઠ ન લાગે મીકીરે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ એમ સમાવો, વિરહતાની અગીકીરે. મહાવણ.

પદ ૧૭ મું.

૧. દાવળી-કાળજ કંઠે થયાં, પ્રભુ જતે ન ગયો પ્રાણ;
જે જ્યાં પે મરવું રુકું, ઉદ્ભવણ તમારી આણ. કાળજ.
જે સમે પધાયાં વહાલો, ફરી અકૂરની સાથરે;
પુકીથી જે પ્રાણ જતા તો, પ્રેમની પરીક્ષા ચાતરે. કાળજ.
અંતર માંહે ધા પડ્યો, તે ચોપદથી નવ રમેરે;

ગોકુળમાંહે ઘેલી થઈ ચાલું, કામ કાજ નવ સુઝેરે. કા
 સારું જાણી અમો સરવસ સોધ્યું, અજાણા માણસ બોળારિ; કા
 મુખ દેખાડી દુઃખ દેખાડ્યું, ઉઘાં ચઢાવી નાંખ્યાં ટોળારિ. કા
 સોજ શણગાર અમો શાને પહેરું, ગમે ન ઉત્તમ સાડારિ; કા
 પ્રાણનાથ પરદેશી થયા, અમો હોડું રૂપ કલા પાડારિ. કા
 મજપુર તો યમપુરસું લાગે, યમુના થઈ વૈતરણારિ; કા
 ગાય વાઘલુ થઈને બીહાવે, ખાવા ધાએ ધરણારિ. કા
 કુકર્મનાં બારણાં ઉઘડીઆ, મુકર્મે દેવાયાં તાળારિ. કા
 કુળવત કુખ્જ સહુ ઉપર થઈ, ગુનેહગાર, ગોવાળારિ. કા
 મરગદ અમો નયાં મુકાતી, જોલનાં બાંધ્યાં રહીએરે; કા
 માંડ માંડ જો કહાવે વહાવો, અગો ઉડી મથુરાં જઈએરે. કા
 ઉદવ અમો મહા મુખ પામ્યાં, તમો આવ્યો દરી આવ્યારિ; કા
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરે, શા શા સદેશા કાચારે કા

પદ ૧૮ મું—રાગ કેદારી.

રાહી-નિરગુણ નાવતો નેટ મુકી ગયો;
 ઉપજતો રસ એણે પીધો. નિરગુણ.
 દવ દાઝ્યાં વનને પરહરે મુગેસો;
 અનીત તજે જેમ અદાર પહોતો. નિરગુણ.
 નિરધનને જેમ પરહરે પરસથી;
 વિપ્ર તજે જેમ યત્ન સીતો. નિરગુણ.
 નિરહ વિયોગની દાઝી છે વેદના;
 પરિભાગ રૂપી હૃદયે વજ્ર ઓડ્યું. નિરગુણ.
 રાધા મીઠાઈ ખાઈને મન ઓસધું;
 કુખ્જા, ખટાઈપર મન દોડ્યું. નિરગુણ.
 તન મન ધન અમો સ્વામને સોપિયું;
 તોયે નાખી ગયો કષ્ટ કૂચે. નિરગુણ.
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ રામ રીઝયા ધણું;
 મથુરાંથી આવ્યા બ્રમર સ્વરૂપે. નિરગુણ.

પદ ૧૯ મું—રાગ કેદારી-હાળ બીલો.

રાધા-ઉદવળ શુ કીધું કપડી, એરે. શામળીએરે;
 નિરગુણના ગુણ સભારીને, અંતરમાંહે પરજીનીએરે. ઉદવ.

કુટુંબ સ્વર્ણ, વેરી કાધું, હરીશું, માયા લાગીરે;
 લોભી લોક થઈને બેઠા, પરહરીઆં અલાગીરે, ઉદ્ધવ.
 લાજ મુકાવીને વસ્ત્ર હરી લીધાં, વધુ અમારાં ભેષારે;
 મન માન્યું પોતાનું કીધું, ગોવાળીએ, વગોળારે. ઉદ્ધવ.
 સાચી પ્રીત પ્રભુની જાણી, શરીર અમારાં સોંપારે;
 પ્રાણનાથ પરદેશી થયા તો, કર્મ અમારાં કાપ્યારે. ઉદ્ધવ.
 શુભ વાત ઉઘાડી કરતાં, ઉદ્ધવ, મરીએ લાજરે;
 સરદ સમયનું સુખ સભારી, મનમાં રહીએ, દારીરે. ઉદ્ધવ.
 ઉદ્ધવજી આ ભમરો આબ્યો, કાઠએકના ગુણુ ગાતોરે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર છે, નારી રમે રાતોરે. ઉદ્ધવ.

પદ ૨૦ મું-રાગ વસંત.

અદ્વલાગા-હાહારે, ભોગી ભમરારે, આધવજી ભમતા લાગોરે.
 રમે બાંધ એમ કરીને માનો, ધૂરત કપરી કાગોરે. હાંહાં.
 જેટલા કાળા તેટલા કપરી, વિશ્વાસ કોનો નવ કરીએરે;
 કાળા સાપની સંગત કરતા, કાઈ એક દહાડો, મરીએરે. હાંહાં.
 ઝીંકીએ જો કાળી જમુના, અધવજ આણી બાજોરે;
 વિશ્વાસ આપીને કાળો કાપે, જો, મસ્તક મુકિયે બાજોરે. હાંહાં.
 જો તેલે કાળા કેશ પોખીએ, તો અતે ધાળા થાએરે,
 પંથી તે કા કુશળ ન આવે, જો કાળી રાતે જાએરે. હાંહાં.
 આ કાળો મધુકર કરે બહુ ચેષ્ટા, લેવા ધરિછે, મકરદરે;
 કુસુમ ઘટા દેખી, ગોકુળની, કરે નાના-વિધના ફરે. હાંહાં.
 આજ નીરસ કુસુમ ઘંઘાવન, મધુકર જા, મધુવનમરે;
 શિવ વૃષભ કુસુમની વાસના, ખુટી છે વૃજ તનમરે. હાંહાં.
 તારુ વદન અતિ રંગિત થયું છે, સોકયનું કુમ કુમ લાગ્યુરે;
 તે દેખાડ્યા શુ આબ્યો ધૂરત, જા અહીંથી માન, માયુરે. હાંહાં.
 અમો પાગ, શું ફરી ફરી લાગીએ, ધૂરતને નવ ધીરુરે;
 તૂટ્યું મત સાંધ્યું નવ જાએ, જો મોતી વચ્ચેથી ચિરુરે. હાંહાં.
 ગોપ વધુ કહે: ઉદ્ધવજી આ, કાળાનાં, કોવક નીરખોરે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર છે, ભોગી, ભમરા, સરખોરે. હાંહાં.

પદ ૨૧ મું-રાગ મારુ-ઢાળ ધીમે.

રાધા-સ્વામીની કહે શ્રી કૃષ્ણને, સુણુ ભમરારે;
 શું લાગ્યો ખટ પદ વેરા, બોગી ભમરારે.
 શકે આલિંગન દર્ષ શોકને, સુણુ ભમરારે;
 મુખે લાગી કુમ કુમ રેખ, બોગી ભમરારે.
 હોયે ચાર ચરણુ જો જીવને, સુણુ ભમરારે;
 તેહનું પશુ નામ કહેવાય, બોગી ભમરારે.
 તેહને જ્ઞાન ન હોયે અતિ ધણું, સુણુ ભમરારે;
 મુખ ધાત તે હિયિયમાં હોય, બોગી ભમરારે.
 છે ખટ ચરણુ તાહારા વિયે, સુણુ ભમરારે;
 માટે ડોહ પશુ તારું નામ, બોગી ભમરારે.
 રાધા ચંપક પરહરી, સુણુ ભમરારે;
 કીધો ધંતુરે વિશ્રામ, બોગી ભમરારે.
 આજ મધુવન પ્રસૂતિત મયું, સુણુ ભમરારે;
 ત્યાંહાં પામીશ તું પરીમળ, બોગી ભમરારે.
 આજ નીરસ કુસુમ વંદાવનતણ્યાં, સુણુ ભમરારે;
 વનમાળી ન સીંચે જળ, બોગી ભમરારે.
 છે સ્વેત માળા તારા કંઠમાં, સુણુ ભમરારે;
 શું કુખ્જનએ આપી એહ, બોગી ભમરારે.
 પ્રેમાનંદ પ્રણુ મેં ઓળખ્યો, સુણુ ભમરારે;
 તારા નીપટ ઓછો સ્નેહ, બોગી ભમરારે.

પદ ૨૨ મું-રાગ મારુ.

પ્રવચ્છ-તજો બાઈ કામ કીડા બોગ:

સદેશો એ કૃષ્ણે કહાવ્યો, સાધો સહુકો જોમ. તજો.
 સચરાચર જો રહ્યો વ્યાપી, સતયિત આનંદ લગવાન;
 તે અગમ ચારે નિગમ જોહનું, ધરે રાંકર ધ્યાન. તજો.
 જોમ ઈંદુનાં પ્રતિબિંબ તે, પ્રથક પાત્રે યાય;
 જળ તરંગને કનક કુંડલ, જગતમાં જદુરાય. તજો.
 છે વચ્ચ નાના ભાતનાં, પણુ વિચાર એકજ સુત;
 જ્યાં જોઈએ ત્યાં રહ્યો વ્યાપી, જસીદાનો પુત. તજો.

પાવક છે જેમ કાઠ માહે, દધિ માહે નવનીત;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરને, આજખ્યાની એ રીત તાજે.

પદ ૨૩ મું-રાગ સામેરી.

ગોપી-શામળીએ યોગ કહાવ્યો, પાતળીએ યોગ કહાવ્યો;
દાઝયા ઉપર ઉદ્ધવીઓ, વળી લુણ લગાવવા આગ્યેરે. શામ૦
ભાઈ સદેશથી સદેહ ટળીઓ, પ્રીત પ્રીછી કાણુ જણેરે;
વીછી તો વેદનાએ વળગ્યો, દયા કશી નવ આણેરે. શામ૦
અમે દેવ કીધાં જોગણી, ખેડાં કૃષ્ણ વોળાવીરે;
અકૂર અમારો ગોર થયો, ગયો તે રાખ વોળાવીરે. શામ૦
એ યોગ જાનનું મીસ કરીને, ઉત્તર દીધારે;
સદ પુરુષના રનેહનો, અમે લહાવો લીધારે. શામ૦
ઉદ્ધવજી તમે ગામ પધારો, પૂઠ મુકારે;
કુખજાને જઈ જોગ આપો, રાખ મુકારે. શામ૦
બહાર બીતર રહ્યો બાપી, મજનો વાહાલોરે;
શરીર માહે કૃષ્ણ વિના, નથી ઠામ ઠાલોરે. શામ૦
કાતા લગી—કુલ—ભયો, નથી નીર માણરે;
નખ રાખ નંદલાલ ભયો, કહાં જોગ સાકુરે. શામ૦
ગોપીની ભક્તિ દેખી, પ્રમ ભાગ્યેરે;
ધન્ય ધન્ય માતા કહીને, આધવ પાય લાગ્યેરે. શામ૦
અવતાર આપો તો એ વિધાતા, ગોકુલ માહેરે;
પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણ મળવા, માગી વીદાયેરે. શામ૦

પદ ૨૪ મું-રાગ સામેરી.

ગોપી-કૃષ્ણ રૂપ યાશું કૃષ્ણ સમરી;
ચટકની ભટક મન રાખે, કીટ યાએ ભમરીરે. કૃષ્ણ૦
બહાર બીતર રમી રહ્યાં છે, બલભદ્રજીનો બધવરે;
હરિ હરિ કહેતાં હરિરૂપ યાશું, જેમ જલમાં સિંધવરે. કૃષ્ણ૦
ભાઈ ગોપી ગોવિંદનું એકે રૂપ છે, જેમ તાણા માહે વાણેરે;
અમે લહર શામળીઓ સાગર, રખે જુજવાં જણોરે. કૃષ્ણ૦
પ્રેમાનંદ પ્રભુને કહેજો, પહોંચ્યો સદેશ મહારાજરે;
ઉદ્ધવ કહે તે સાંભળજો, ગોપીના મનની વાતરે. કૃષ્ણ૦
૧૨

૫૬ રથ મું-રાગ મેવાડો.

હરિને કહેજોરે, ઉદ્ધવજી હરિને કહેજોરે;
 હરિને કહેજો. ઐટલુ, પહોચ્યો સદેશો મહારાજ;
 મોસાળ ઉઝડીને મામો માયો, કુળની વધારી લાજ. હરિ૦
 ભાઈ ગોકુળ સુતુરે, ભાઈ ગોકુળ સુતુરે;
 ભાઈ ગોકુળ સુતુને સુની ગોપી, સુની ચરે સામળીઆ તારી ગાય;
 કરે છો કામ રાજકુવરનુ, કોણ વળને પાણી પાયરે. ભાઈ૦
 રાજ કુવરનુ કર્મ છે જ, રાજકુવરનુ કર્મ છે જ રે;
 રાજ કુવરનુ કર્મ જ ઐતુ કે, મૃગયા રમવા જાએ;
 મૃગનેની અહીં છે ધણી, આવજો મદાવન માંહેરે. રાજ૦
 ઉદ્ધવજી આસ્પારે, ઉદ્ધવજી આસ્પારે;
 ઉદ્ધવજી આસ્વા રથ હાંક્યોને, ગોપી વળાવા જાએ;
 કહાવે જશોદા કૃષ્ણને, એક વાર આવો મળમાંપરે. ઉદ્ધવ૦
 જઈ સાંઠાં હરિને મળીયારે, જઈ સાંઠાં હરિને મળીયારે;
 જઈને સાંઠાં હરીને મળીયા, ઉદ્ધવજીએ કહ્યાકુશળ સમાચાર;
 ભટ્ટ પ્રેમાનંદ ભણે સાંભળેરે, તે તરે ભવ સસારરે. જઈ૦

અમર પચીસી સમાપ્ત.

અખો ભગત.

એના રચેશા અથો-અખેગીતા, અનુભવ બિંદુ, ચિત્ત વિચાર
સંવાદ, કેવલ્યગીતા, કલ્યાણગીતા, ગુરુ શિષ્ય સંવાદ,
પચીકરણ, અઘલીલા, સાતસેને છેતાળીસ છપ્પા
અતે પુષ્કળ વેદાન્તનાં પદો.

ચિત્ત વિચાર સંવાદ.

ચોપાઈ.

ચિત્ત કહે શુભુ રે તું વિચાર, હું તું મળિ કીજે નિરધાર
મારે તો પરિવાર જે બહુ, કામ ક્રોધ મોહાદિક સહ. ૧
બીન્ને પરિવાર વિચાર તું આઘ, સઘ મામ તો તારે સાધ્ય;
પ્રવૃત્તિ માર્ગમાં તું મુખ્ય હતો, સહુ પેલો હુ તુને પૂછતો. ૨
અનત શાસ્ત્ર કીધાં તુજવડે, સલ મારું જેતું તું ધડે;
વિદ્યા ચૌદ અઢાર પુરાણ, તુજવડે બાપ્યાં બંધાણ. ૩
સ્વર અદાર પદ દર્શન વેદ, તુજવડે સહુ ભેદભેદ;
ન્યારે હું જે બપર થયો, લારે તુ તાં આવી રજો. ૪
વિષય ભોગ રમ્યા પરપંચ, તે તૈ સૌ દેખાડ્યા સંચ;
ન્યારે જેતું મારું રૂપ, લારે તું તેવો તદ્દપ. ૫
હવે જેવો ઉમેદ છે મુને, જોને જમે છે તે કે તુને;
વિ. જે આપ્તા હોય તે કે પિતા, હું મુત આપતણો તમજતાં. ૬
જે આશય દેખું તમતણો, તે ઉકેવ કાદિ દૌ ધણો;
મમ સ્વભાવ દીપકની જોત્ય, આગળ ચાલે જેમ ઉગોત. ૭
મમ સ્વભાવ છે પાણીતણો, સમ સરખો રગ લાગે ધણો;
જેવો આશય પૂછો પિતા, તે આગળ પાડી કરું છતા. ૮

- ચિં૦ ઉડા આશય છે મુજતણો, લાગિ શકે'ને લક્ષ આપણો;
આગળ મેં ઉપનિષદે ક્યો, ઉપનાં તત્ત્વ પાછાં હર ધર્મો. ૯
- ઉપનાંકરો ક્યો નિરોધ, પણ અમથો જ રહ્યો અનિરોધ;
વિં૦ હું તો કહું ઉપનું જે દળ્યુ, અનિરોધ વણમેલ્યું પળ્યું. ૧૦
- ચિં૦ મારું ક્યું નહિ કાંઈ યાય, વસ્તુ કરે કેમ નહિ કહેવાય;
વિં૦ એ તો છે ચિત તારો દાય, જીવપણાની ચાલી હોંસ. ૧૧
- ચિં૦ એ રીતે જીવ સેના રહ્યો, પોત દબાથી પોતે થયો;
વિં૦ માટી માટી વાતો વદે, પણ તદ્દપિ થયુ નયિ હદે. ૧૨
- ચિં૦ કે તારે લાં થાવુ કશ્યુ, એકપણું જ્યારે ઉત્તર્યું;
વિં૦ તાત મુલો કાણુ ઈચ્છે ચું, આપયિ કાણુ ખીણુ છે નું. ૧૩
- ચિં૦ એ તો મેં કીધુ છે અટાટ, તેશુ મારી ભી વાદ;
વિં૦ એવી રીતે કીધુ હશે, તે તે ભોગની પ્રાપ્તિ થશે. ૧૪
- ચિં૦ મારે ભોગતણી નહિ આશ, મારે જાણપણું અવિનાશ;
વિં૦ અવિનાશી પ્રીજ્યાનું નામ, મધ્ય અદતાનું નયિ કામ. ૧૫
- ચિં૦ અવિનાશી શું ઈધિર નાય, કેમ વિનાશી ઈધિર હોય;
વિં૦ સમજીલે એ છે અધર, જે સમજ્યામાં પડિયો ફર. ૧૬
- ચિં૦ કહેને તારો શો છે લક્ષ, હારદ કહિને થા પ્રત્યક્ષ;
વિં૦ હું છું તારુ સ્વરૂપ વિચાર, આપ વિચારે બેશિશ ઠાર. ૧૭
- ચિં૦ આપ વિચાર્યું પોતાતણું, તારે મ્હાની પામ્યું ધણું;
વિં૦ હવે કેમ બોલેતા નથી, સ્ત્રી પેરે જ્ઞેને મથી. ૧૮
- ચિં૦ હું તો છૌં બ્રાહ્મણ લગિ ખરો, તે આગળ લક્ષ ન માહેરો;
વિં૦ તારાથી નહિ લાભે રૂપ, તાં કેમ થાવા હોડે ભૂપ. ૧૯
- ચિં૦ આધેરો ઊઠેલ ન કસ્યો, તો શાસ્ત્ર ગુરુ સ્થાને અભ્યસો;
વિં૦ એ તો છે સરવે પરમાણુ, અદપણાની દાળવિ તાંણુ. ૨૦
- ચિં૦ એ રીતેયું આણું આત, પુજિ નહીં તો સ્યો ધનવત;
વિં૦ તારી પુજી જીવ ન હોય, જેણે સધળિ પ્રવૃત્તિ સોય. ૨૧
- ચિં૦ પ્રવૃત્તિ તો દીસે મુજવડે, ખીણું તાં શોધ્યુ નવ્ય જરે;
વિં૦ એ પેરે જો તે નીપજે, તો તું ખીણુ સ્થાને ભજે. ૨૨
- ચિં૦ ખીણુ તો હું ભજતો નથી, મારું પૂર્વ મેં જોયું મથી;
વિં૦ જ્ઞેને એ જ જિજ્ઞાસું કૃત્ય, અજાણ પડે વાધે સમૃત્ય. ૨૩
- ચિં૦ કહે ન એ એમ કાં, બિપજે, મારુ અજાણ્યું નવ્ય રહે હદે;

- વિ૦ સમજે ને ઈશ્વરના બેદ, તો સશેનો થાય ઉછેદ. ૨૪
- ચિ૦ ઈશ્વરતા તો મુજચિ અલંબ, નેતાં તો દીસે છે સળંગ;
- વિ૦ તુંને સળંગ સૂત્ર ભાસે જદા, તો સ્થાને ભોગવેજ આપદા. ૨૫
- ચિ૦ મુજને નેતાં ભાસ્યું ખરું, ઊપજતું રહેતું નથિ પરું;
- વિ૦ તાત તાહેરું રૂપ જ એહ, જે સકલ્પ રૂપિ ધરે નિજ દેહ. ૨૬
- ચિ૦ વિના સંકલ્પે હોય શય વત, તારે તેમાં સેતું વત;
- વિ૦ નેતાં શય પ્રાપ્તે જડ હોય, તો ચિત્ત ચિદમાં કાચુ કોય. ૨૭
- ચિ૦ અરે આંધતો વાંકું ધણું, ચિત્તતું ચિત્ત અને ચિદપણું;
- વિ૦ ને વિચારિ વાંકું નથિ રચ, લેને નેષ્ટ તું તારો સચ. ૨૮
- ચિ૦ મારું બળતો છે તુજ લગે, તુજથી પારે પડશે વગે;
- વિ૦ ને તું તારી હોંસ જ ટાળ્ય, મારી વળણે વળતો આલ્ય. ૨૯
- ચિ૦ મારે તો તું એક જ મુખે, કોય કામ નાથે તુજ પખે;
- વિ૦ શુંશુ રે તાત હું બાળક હોતો, તારી સત્તાયે ચાલતો. ૩૦
- ચિ૦ ભાઈ હવે શું મોટો થયો, મુજથી ક્યાં આલેશે ગયો;
- વિ૦ અરે પિતા તુજવડે જ હું, પશુ મુજ વિના નપુંસક તું. ૩૧
- ચિ૦ તંતે સ્ત્રી પુરુષારથ કર્યો, આધો જો કેટલો સંયયો;
- વિ૦ ને તું મારી પુઠ થાય, તો તું સુરતે ક્યાં ક્યાં જાય. ૩૨
- ચિ૦ તુ જારે સુત નાંનો હતો, સ્વર્ગ મૃત્યુ ખાતાળે જતો;
- હમણાં પ્હોંચી આધી જલ્ય, કહેને તારું નેહ કૂલ્ય. ૩૩
- હું એક કારે બેઠો રહું, પશુ કામના સાથે નન્ય વહું;
- તું તો સદા કામ વદા રહે, કામના સદા વિષેને મૂઢે. ૩૪
- સુત ને હું ઈચ્છું સસાર, તેના મેં કીધો પરિહાર;
- વિ૦ કહે તાત તં શું પરહ્યું, આપોપું પાણું નન્ય કર્યું. ૩૫
- ચિ૦ કહે સુત આપોપું તે ચુ, કેના પેલાં છે હુંહું;
- વિ૦ કહું છૌં હુ આપોપુ એજ, હુંહું કરતુ રેછે તેજ. ૩૬
- ચિ૦ કહે હવિણુ હરિન કાણુ લહે, પામ્યાનો આનંદ કાણુ કહે;
- વિ૦ હું કહું છૌં તુજને સોવાર, ટાળ્ય વચ્ચેથી પામણુ હાર. ૩૭
- ચિ૦ પાર કાલ્યે હું રહેતો નથી, તાળી કેમ પડે એક હથી;
- વિ૦ તાળી એક હથીયે પડે, ને મધ્ય આપોપુ નન્ય અડે. ૩૮
- ચિ૦ કે પેરે નાવે અલંકાર, તેના કહે કાંઈ છે પ્રનિકાર;
- વિ૦ કહું ઉપાય એક છે ભલો, પશુ રહે ત્યાં અતુલવ એકલો. ૩૯

- તૈતરિ પદ આઘ વિચારે વેદ, દેવળ ઇશ્વર જીવનો બેદ;
 દેવદ્યતા સદા ભરપૂર, કલો ન જાય નિકટ કે દૂર. ૪૦
- ઇશ્વરમાં ઐશ્વર્ય છે બહુ, સામર્થ્ય નામ ઇશ્વર કહે સદુ;
 તેજે મોલો આશા કરે, દીનતા ભાંખે કાં પરવરે. ૪૧
- અસંભાવના રે વિપરીત, એ ચિત જાણો જીવનિ રીત;
 એક વસ્તુ કલ્પ્યા ત્રણ ભાગ, દૂદ કાઢવા લીધા લાગ. ૪૨
- ચિંતે એકપણું તાં કહ્યું, તારે ત્રણ કટકે કરિ મળ્યું;
 દેવળપણુ તો અદબદ રહ્યું, ત્યાં તો કાંઈ ન જાયે કહ્યું. ૪૩
- ઇશ્વર તો બહુ સામર્થ્યવાન, જેનું કયું ન જાય વ્યાખ્યાન;
 જીવ તો કરમાધિન જ સદા, પરવરા પડ્યો સિયે આપદા. ૪૪
- એક જ જ્ઞાન કહે કેમ તાત, ઘાટ બેઠે મળે એકજ વાત;
 વિંત તાત વાંક તો છે તાહેરો, મારે ઘાટ બેસેછે ખંગ. ૪૫
- ખેલાં તો તું જીવ વિચાર, તેનું એકપણું નિરધાર;
 લખ ચોરાશિ જીવનિ જાત, નામ રૂપ ને અજગી ભાત. ૪૬
- એક એકથિ બળિયા બળે, કીટ પતંગ ને જ્ઞાના લગે;
 એક બીજાથિ બળિયા ખરા, પણ બળિયાથિ ન ચાય ગુહરા. ૪૭
- જેદયકી જેમાં બળ ધણું, તેટલું તેમાં ઇશ્વરપણું,
 જે થકી જે રે બળ હીણું, તેટલું જીવપણું તે ખીણું. ૪૮
- પશુઓને પખિડાં ધણાં, તેઓમાં બેદ આપાપણા;
 દેવ નર નાગમાં બેદાબેદ, નવાંણુ પર્વત દુમ વાણિ વેદ. ૪૯
- સિંધુ ગુરુ તાં સરસાઈ ધણી, એ ઇશ્વરતા જાણી મણી;
 વસ્તુમાં જેથી જે હીન, તે જીવપણામાં તે આધીન. ૫૦
- જીવને ઇશ્વર સર્જે સદાય, એમાંથી કાંઈ અલગ ન થાય;
 જેમ અધારે કીજે દીપ, તેમ ઇશ્વરતા થાય સમીપ. ૫૧
- તે ઉપર જીરે પ્રકટે શશી, દીપ જીવનિ હીણુતા વશી;
 તે ઉપર જ્યાં દિનકર તપ્યો, તહાં સુધાકર જીવમાં ખપ્યો. ૫૨
- અર્ક મહા તેજે અલપાય, ઇશ્વરતા તાં શીટી જાય;
 અધારે ઇશ્વરતા દીપ, જીરે જીઓ શશી સમીપ. ૫૩
- તાં ઇશ્વર ચૈ શોભ્યો ચંદ્ર, જીવપણું પામ્યો દિપ ઈંદ્ર;
 જ્યાં ઇશ્વર ચૈ અર્કજ તપ્યો, તારે સુધાકર જીવમાં ખપ્યો. ૫૪
- તે રવિ જ્યારે રાહે ગળ્યો, જીવ થયો ને ઇશ્વર દબ્યો;

જ્યપણું * તે ઈશ્વરપણું, સમગ્રી લેતાં સારું ધણું. ૫૫

કહે વિચાર ચિત્ત મુચુળે તાત, જીવેશ્વર સમજ્યાની વાત;

સ્થળકેરાં તો બહુ છે નામ, એક પરમ ચૈતન્યું ધામ. ૫૬

સમજ્યે નહિ ઉપજે અહંકાર, વણુ સમજ્યે માયા અંધાર;

ચિ૦ શુંજી સુત મારા એક વિચાર, બહુ શાસ્ત્રના બહુ નિરધાર. ૫૭

વાદ કરું જોવા ન્યાં હું, તાં તેવો થૈ પોણે તું;

ન્યારે મેં નૈયાયક વણું, તારે તારું તેવું રહું. ૫૮

ન્યારે મેં વૈશેષિક કશું, તારે તે તેવું નિર્વશું;

ન્યારે સાંખ્યનો કહો વિવેક, તાં તે પૂરા પાડ્યો છેક. ૫૯

મીમાંસકના કર્યા વિચાર, તે પૂરા પાડ્યા નિરધાર;

પાતંજળની જોઈ પેર, તે તે પૂરું પાડ્યું ઘેર. ૬૦

વેદાંતનો મેં લીધો પક્ષ, ત્યારે તારો તેવો લક્ષ;

પુરાણ અદ્વાર ને ઇતિહાસ, ગીતા ને આગમ ઉપાસ. ૬૧

ધનુર્વેદ ને ગાંધર્વ વેદ, વેદ વિદ્યા ન્યોત્તિપના ભેદ;

એથી બીજાં શાસ્ત્ર અનેક, જોતાં ગણુતાં નાવે છેક. ૬૨

સર્વેનો પરિવર્તક તું, તું પરકે ને માનું હું;

વિ૦ સાંભળ વાત તાત ચિત્ત રાખ, મારું એ લક્ષણ છે આપ. ૬૩

ન્યારે તું જો બિપર થયો, ત્યારે તે પર હું આવિયો;

ન્યાય શાસ્ત્ર સાર.

શાસ્ત્ર મોહું નૈયાયક ધણું, થયું નીક એ મુજ તુજ તણું. ૬૪

તે પરકાન્યાં તત્ત્વ જ ચાર, તે બિપર સધળો વિસ્તાર;

જગત રૂપ થૈ તું પરવરે, નહિ તો આપ સંકોચન કરે. ૬૫

અણુતણો લાગ થૈ વીસમે, અરૂપ થૈને સરખો સમે;

વળિ પાહું યાચું મડાણ, ટ્રેરક માત્ર તે ઈશ્વર જાણુ. ૬૬

સ્થૂલ સૂક્ષ્મ કારણુ એહનું, કારણુ તત્ત્વ ગણો દેહનું;

વૈશેષિક શાસ્ત્રસાર.

કહે વૈશેષિક તે એમ નથી, બહુ સમર્થ ઈશ્વર મહારથી. ૬૭

તત્ત્વ સામર્થ્ય છે ઈશ્વર તણું, કારણુ મુખ્ય તત્ત્વ શિર ધણું;

છે અનાદિ તે પાંચે ખરાં, તત્ત્વ જ ઈશ્વર થૈ પરવર્યા. ૬૮

રહ્યાં ઇદ્રિ વિષે જ માન, મુખ દુખ દેહ તણે અનુમાન;

દોષ એકવિશ રૂપરહિત થયો, તો જ આદિપદ મુકતે ગયો. ૬૯

દેહનાં મુખ દુખ વર્જિત ચાંત, મુક્ત થઈને રહે એકાંત;
 ન્યાય વૈશેષિકની એક મુક્ત, હવે સાંખ્યની કહું છૌં ભુક્ત. ૭૦
 પ્રકૃતિ પુરુષ ભોગ સદાય, સાંખ્ય કહે છે ચાલ્યા ભય;
 તત્ત્વ ભાગ જે પ્રકૃતિ તણો, તે માન્યો જીવે આપણો. ૭૧
 ગાંઠ બંધાણી પ્રકૃતિ વડે, તે ત્રિલોકમા રહિ આપડે;
 પાછો તે મૂકે અહકાર, પ્રકૃતિ પુરુષનો કરે વિચાર. ૭૨
 સાંખ્ય યોગ કરિ જાણે શુક્તિ, તેજ સાંખ્યની જાણો મુક્તિ;

મીમાંસા શાસ્ત્રસાર.

માને મીમાસા જીવ સદાય, કર્મ તણે વશ ચાલ્યા ભય. ૭૩
 આઘ અત વર્જિત છે જત, કોઈ કાળે નથી એનો અત;
 સત્કર્મ જે સ્વર્ગે રહે, દુષ્કર્મ ચોરાશી વહે. ૭૪
 સ્વર્ગ ભોગવે માને મુક્તિ, હવે પાતજળની કહું શુક્તિ;

પાતંજળ શાસ્ત્ર સાર.

મૂળ પ્રકૃતિનું બી બંધાણ, પ્રકૃતિ વડે તારા શશિ બાણ. ૭૫
 પ્રકૃતિ વડે ચૌદે લોક રહ્યા, જીવ સકળ તેમાંહિ વહ્યા;
 જીવમાં પ્રકૃતિ જીવ જ તણી, તે જો વધારે ગત્ય આપણી. ૭૬
 પ્રકૃતિ પુરુષનો યોગ સદાય, જો સાધે તો ઈશ્વર થાય.
 પિંડ બ્રહ્માંડ પવનનો બધ, સાધે તો અજરામર કદ. ૭૭
 વણ સાધે નિત મરતો ફરે, સાધે બ્રહ્માંડ પોતે કરે;
 સિદ્ધિ પામ્યે પામ્યે મુક્તિ, હવે વેદાંતનિ કહું મુક્તિ. ૭૮

વેદાંત શાસ્ત્ર સાર.

વેદાંત કહે મહાનિધિ કામ, તાં તાં જીવની ગમ્ય ન હોય;
 કહે વેદાંત શાસ્ત્ર પાચે ખરાં, પણ અસલાવના લે ઉચ્ચર્યા. ૭૯
 વિપરીત બાવના ન્યાં ઉપજે, તારે રૂપ અનેક ભજે,
 ન્યાં હું કરિ માન્યો સત્ય દેહ, તારે મુક્તિ લેવિ પડિ તેહ. ૮૦
 ન્યાં છે સધળો ચિદ વિલાસ, તાં ઉચ્ચરવા નહિ અવકાશ;
 તો તે કેને કહું હું કથી, જો આ જગત જ પ્રાકૃતન નથી. ૮૧
 વેદાંતે કયોં એવો લક્ષ, પાચે જોડ્યા દૂતનો પક્ષ;
 પાચેને ઉપનાનો લેખ, વેદાંતે કયોં તે જ ઉવેખ. ૮૨

- વિચાર કહે સાંભળ ચિત્ત ભૂપ, મેં ૫૬ દર્શને દેખ્યાક્યાં રૂપ;
ચિં ૦ સુત સુલિયું પાંચેનું સાર, એમાં કાંઈ ન દેખું ભાર. ૮૩
- એ તો સધળો બદલો ઘાટ, કાચે નથી નિર્મણ નાટ્ય;
વિં ૦ વેદાંતે જે ઈશ્વર કહ્યો, તે જોવા કાચ ને અગળો થયો. ૮૪
- તે ઈશ્વર ॥ સર્વાવાસ, જેણે સધળો સજ્ઞ વિલાસ;
જે ઘટ જેવો ઊગે રંગ, તેણે તેનું બાંધ્યું અંગ. ૮૫
- પ્રભુ સામર્થ તણો નહિ પાર, જે હું દ્વારા હોય વિસ્તાર;
ચિં ૦ એ છે પ્રિયકર તુજ મુજ તણો, સવ ઘટે ચાલુ આપણો. ૮૬
- પરતંતરતા ટળતી નથી, જોતાં તો દીશે એજથી;
વિં ૦ પરતંતરતા તું મ ગણેશ, મેં ઈશ્વર કહિ સર્વેશ. ૮૭
- તે કેમ તને ન ખેસે ઘાટ, વળિ યુક્તિ બહુ કહું તે માટ;
અનંત શક્તિ પ્રભુ એતન તણી, બહુ સામર્થમાં ઉપજણુ ધણી. ૮૮
- સજે ઉપજે નાના ઘાટ, અસંભાવના મોટા નાટ;
સામર્થ સામુ જોઈએ નહીં, તો કાંઈક સમુ. પડે અહીં. ૮૯
- ચિં ૦ કહે ને યાં ગૃહિયે તે શું, શું લઈ પ્રાપ્ત બાણું હું;
વિં ૦ કહું તે કચ્છ તો પામે પાર, ટાલ્ય મધ્યથો પામણહાર. ૯૦
- બ્યારે તું પામેવા ચબ્યો, ત્યારે વસ્તુપણેથી ટબ્યો;
તું તો ચિત્ત ચિદની છે લેર, ચિદ સાથે કાંઈ નયિ વેર. ૯૧
- બ્યારે સુરત ચાલી તુજ બાર, સારે તું કેવળ સસાર;
તેજ સુરત જો પાછી સમે, આવી વસ્તુ પરાણે નમે. ૯૨
- તું વિકાસ પ્રભુ એતન તણો, કાં તું રાખે ભાર આપણો;
ચિં ૦ હું જો છૌં તેનો જ તરમ, તો આ સધળો તેનો રંગ. ૯૩
- વિં ૦ હું તો કહું છૌં તારે માટ, જોતાં તુજને ખેસે ઘાટ;
સહુ ભાવે જે છે તે છે, તુ હું ચૈ કાં તાણી લે. ૯૪
- એ ઊપર દષ્ટાંતો લવાં, શોણે અરો માને મળ્યાં;
ચિત્ત તુ તો જેમ દર્પણ હોય, આગળ સરખું પાછળ નોય. ૯૫
- જેવડે પોતામાં છે તેજ, તે અંતરનું ન લહે હેજ;
કાચમાંહિ કાંઈ શક્તી નથી, ભાસક શક્તિ શીશે અથી. ૯૬
- જો શીશાથી અગળું પડે, ભાસક શક્તિ ન શોધી જડે.
તેનું પાછળ પોષક અવાચ્ય, તે શીશું ને તું તે કાચ. ૯૭
- તેવડે તુજમાં આહક શક્તિ, એ પ્રકારથી ઉકલે વ્યક્તિ; ૯૮

એ છે તારું મૂળ જ્ઞાત, હવે સાંભળ આવર્ણ્ય શિકાંત. ૯૮
 તું સામું આવી જે રહે, તે જાણી દર્પણમાં છે;
 તેમ ચિત સર્વે તારે વિષે, પાછું ન નિસરે જે જે લખે. ૯૯
 ચિં ૭૪ મુજમાં ભાસ્યું તે શું, કહેને પ્રથમ લહું તે હું;
 વિં ૭૫ ચિત કાને જે તે સાંભળ્યું, તે જાણી એક મણિમાં કહ્યું. ૧૦૦
 દીકું ચર્મ ચમુચે કરી, તેને તું તાં બેઠો ધરી;
 જે પદાર્થ તુજ સામો થયો, તેણે તું રસખસ થી રહો. ૧૦૧
 તુજ માત્ર તે થાય તુજવડે, જેમ દર્પણમાં પ્રતિબિંબ પડે;
 તે અવતાર ધર્યા ચોવીસ, તે તે માની લીધા ધરિ. ૧૦૨
 દેવ નાગ સ્થિર ચર બહુ પિંડ, તારી કલ્પી સધળી મંડ;
 બ્રહ્મા કેરાવનો કલ્પ તું, તુજ સત્તાયે ખોલું હું. ૧૦૩
 બ્રહ્મા વિજલ્લ ધરિ કાણુ કહે, જ્યારે તું જડ ચેને રહે;
 માટે તુજને કહું છીં બાપ, એ સધળો તારો છે વ્યાપ. ૧૦૪
 ધર્યા પિંડ તે સુક્ષ્મ સ્થૂળ, તેમાં સૂત્ર તેનું શું મૂળ;
 ઇશ્વરમાં તું ઇશ્વર રૂપ, જીવિયે તું જીવ સ્વરૂપ. ૧૦૫
 તારા સામું કોયે નથી, દીસે છે તારી મોરથી;
 મહા નિધિ છે પોપણુ તુજતણું, તું માને સામર્થ્ય આપણું. ૧૦૬
 મહા નિધિ કેરો સેજ વિલાસ, તુજ મુજ દારા હોય પ્રકાશ;
 મહા નિધિ તો સેજેજ અરૂપ, તું વિલસે થી આવે રૂપ. ૧૦૭
 રૂપ થાય તાં તુંપણું હોય, રૂપ દર્શિ તું વિશ્વા મોય;
 જો તું તારું હો તુજપણું, તો કહેવા નહિ પર આપણું. ૧૦૮
 અપચિત્તે પચિત્ત થાય, તે પાછું તેમાં વળી જાય;
 તો તું તેમાં રહેતો નથી, તે જો તું મહાનિધિ મોરથી. ૧૦૯
 સર્વથા તું દીસે તુજવડે, તું જોતાં આધુ નહિ પડે;
 હું જાણું છું તાં હું નઈ, એમ જોતાં બેઠું જૈ કઈ. ૧૧૦
 ત્રંજુ પદનો સમજાણો ભેદ, કરજો એક સદેહ ઉછેદ;
 પિંડ છતે આ ચર્યા-થાય, પિંડ વિના શું બોલ્યું જાય. ૧૧૧
 છતે પિંડે હું તું રૈ વદુ, પડે પિંડે કોય ન રહે પદું;
 પિંડ વિના ખોલું આ જાણ, પિંડ વિના કહે ક્યાં રહે પ્રાણ. ૧૧૨
 પિંડ પડ્યે ક્યાં જાણે જલ, તેની મુજને કહે નિરલ;
 વિં ૭૬ એ રીતે પૂજી આવાર, તે રાખ્યો છે રચો નિરધાર. ૧૧૩

- ચિ૦ હમણાં તો ભાસે છે સળંગ, કનક કુંડળ ભેતાં ન અક્ષય;
 વિ૦ તાત એમ બે હમણાં હશે, તો પિંડ પડ્યે તેમ રહ્યું જશે. ૧૧૪
 બ્યાં જોવું તાં તેવો છું, દેહનું કારણ ન ગણું હું;
 મહાનિધિનો તરંગ આ ચિત્ત, દેહ તો બ્રૂતતણી આશ્રિત, ૧૧૫
 સ્નેહ સ્વભાવે જાઉં લેર, મોટું સામર્થ્ય ઘેરાઘેર;
 તેણે ભૂત પ્રાપ્તે બ્યાં જાય, લક્ષ ચોરાસિ બિંબ ભરાય. ૧૧૬
 પિંડ પ્રભાણે તું ચર્ધ રહે, દેહે સરખો ચૈ ન વહે;
 ભુવે પૂર્વ જો પોતાતણું, તો તાં છે જ સ્વતંત્રપણું. ૧૧૭
 ચિ૦ એ સ્વતંત્રતા જાને હોયે, વણુ જાને સ્ફુરણુ નવ્ય જોયે;
 માનવ વિના અનેરી જાલ, ત્યાં નાયે તેપણું સાક્ષાત ૧૧૮
 વિ૦ શુદ્ધ ને તાત કહું હું વિચાર, માનવ દેહે નથી નિરધાર;
 રાક્ષસ દેવ માનવ ગજ નાગ, અજા વૃક્ષ ને કપિ ગજ કાગ. ૧૧૯
 જાત જાણવા મેં કહ્યું તને, ચૈતન ગાંઠ જાણી રે મને;
 સધળો જી આ ચિદનો વિલાસ, તારે કરવો તેજ તપાસ. ૧૨૦
 પંખિ પશુ ક્રમ જળચર જોયે, અજા જો ચૈતનમાં નયિ કોય;
 દૃષ્ટિ દીન અવાચ્યને ચિત્ત, રજો માન્ય ચોડાપણું વિત્ત. ૧૨૧
 ચિ૦ શુદ્ધ રે પ્રિય સુત એક વિચાર, નહિ એ કાંઈ ઉડો નીરધાર;
 મેં પુછ્યું તું તે ક્યાં ગયું, નહિ કદ્યું તે આગળ ચ્યું. ૧૨૨
 મુવા પછિ શું પૂછું તને, તે આશ્રણિયે સ્ફુરિયું મને;
 વિ૦ મને તાત તું કહિ દેખાડ, તો જાણું તારિ ભાંગી જાડ. ૧૨૩
 ચિ૦ બ્યારે મુને સુપ્રીત હોય, દેહ પ્રાણનું સ્ફુરણુ ન હોય;
 એવું જાણું મારું રૂપ, તારે હું જ સંદોદિત ભૂપ. ૧૨૪
 જરે છુટિ કળ સુપ્રીતણી, તારે હું આતું દેહ ભણી;
 દેહ સંગે સંકલ્પ ધટે મટે, વિષે ભોગ કે શાસ્ત્ર ખટપટે. ૧૨૫
 પણુ તે નીઠ જાગૃતનો ધર્મ, વૈકુંઠ સરખો એનો મર્મ;
 જાગૃત તે દેહનો વેવાર, મુજ નિદાન તાં પરપંચ પાર. ૧૨૬
 વિ૦ હવે તારું હું સમજ્યો સાર, એ નિશ્ચે આજ્યો નિરધાર;
 ચિ૦ એવું મારી દષ્ટે પડ્યું, જોતાં મારું કાંઈ નવ ઘડ્યું. ૧૨૭
 વિ૦ તાત તારું એ ધર નિત્ય રહે, તારે તું શું બીજું કહે;
 એ તે દેહનું કર્યું નિદાન, મુક્તિ નંધનું ટાળવા માન. ૧૨૮
 ચિ૦ એ રીતે મને દષ્ટે પડ્યું, ચિત્ત સિદ્ધતણું દાર બિધણું;

માનવ દેહવિષે એ ધણું, બાકિ પ્રવાદી માયા તણું. ૧૬૦
ગાંઠ બંધાણી એ વાતની, એ સંસતી મનુષ્ય જાતની;
સેજે છુટે સેજે બંધાય, સેજે કાપદિ ચાલી કાપ. ૧૬૧
પ્રાપે તે ચેતનનો ઠાઠ, તારે યોગે ચાલે ધાટ;

ચિં ૦ સુત તારં કહેતું શુદ્ધ સાર, એક વાતનો કર નિરધાર. ૧૬૨
માણસ વિના અનરી જાત્ય, અતિ વિચિત્ર બહુ દીસે ભાત્ય;
એ શું ન કેમ તે નીપજે, પાછો પુનરપિ દેહને બજે. ૧૬૩

વિં ૦ સેહેજે એક મયે છે સદા, જેમ સાગર લેર ને ભુદ્ભુદા;
ચેતન ઉલસે જૂત કસોલ, રેણુ તૃણુ તોડે વંતોળ. ૧૬૪
છે નિમિત્ત માત્ર વાસના, સાખી નથી કાપ દર્શના;
તેમ એ પસર્ગો ચેતન જોગ, જૂત બેદ પણુ છે નિજ ભોગ. ૧૬૫

ચિં ૦ કહે સુત શાસ્ત્રમાંદિ શું લખ્યું, શું સમજું ને શું નીરખું;
વિં ૦ સાંભળે તું પિતા ચિત રાખ, દશતે સંદેહ જ જાપ. ૧૬૬

સ્વપ્નાવસ્થા નર ભોગવે, ત્યારે સુખ દુખ બહુ અનુભવે;
ભ્યારે નર નિદ્રાવશ મયો, એક શરીરે ઉઘી મયો. ૧૬૭
એવામાં જ્યાં ચયું સ્વપ્ન, તેવારે પ્રગટ્યા બહુ જન;
પ્રગટ્યા પશુ પંખી નર નાગ, વણુ નિરખ્યાં પુર ને સૌભાગ્ય. ૧૬૮
વણુ નિરખી સૃષ્ટિ દષ્ટે પડી, તે કહે ક્યાં જ્ઞાતાની ધડી;

ચિં ૦ કહેને ભાઈ નિવંતા કસ્યે, એ તો અવસ્થા બેદ ઉલસ્યે. ૧૬૯
સાંભળ મારા પુત્ર વિચાર, તુજને પૂછું હું નિરધાર;
હું જાણું તે કંઈએ નહીં, તું જ કહે તે સાચું સહી. ૧૭૦

વિં ૦ કાંઈક તું સમજને કહે, સરખાં સ્વપ્ન ને જાગ્રત બે;
તેનાં દોં તુજને એધાંજી, મળે તોજ રાખે પરમાણુ. ૧૭૧
શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ અંધ, જાગ્રતથી દીસે સંમંધ;
તેજ સ્વપ્નમાં પાંચે ચાપ, નેત્ર સ્વપ્નામાંદિ નિરખાય. ૧૭૨
શ્રવણે તાં સુષ્ટિ લીજે ધણું, સ્પર્શનું સુખ કામાદિક તણું;
ખાટા મીઠા રસના ભોગ, ઉત્તમ મધ્યમના ઉપયોગ. ૧૭૩
હું ને મારું ત્યાં જ હોય, સરવે સાંભળે જાગ્યો સોય;
જાગ્રત સ્વપ્નામાં જ્ઞાનો ફેર, ફેરે વિચારે ટળે અંધિર. ૧૭૪
સ્વપ્ન પદારથ જાગ્યે ટળે, જાગ્રતનું સ્વપ્ન ને મળે;
સ્વપ્ન તેવું જાગ્રતને જાણુ, અવસ્થા નિષ્ઠે બહુ પરમાણુ. ૧૭૫

- ચિં એ તો સ્વપ્ન અવસ્થા હત, મુને ભરેસો ને અદ્ભુત;
 વિં એમજ, જાણે તાત વિચાર, મિથ્યા સધળો દેહ વેવાર. ૧૭૬
 નિમિત્ત અને નિયંતા બે, ત્યાંજ લગે તું સાચું કહે;
 જ્યાં લગિ અનુભવ અદ્ભુત નથી, ત્યાં લગિ તું દેખે મોરથી. ૧૭૭
- ચિં જે હું મુજપણુને લાલ કહું, કારણ સહિત લહુ નિર્વહું;
 જીવપણુનો નિર્વાહ સુધી, ધૃતિતા બાધી ભયમાં. ૧૭૮
 કેવલ્ય જે કારણ બેઠે તણું, તે ભારે લાગે છે ધણું;
 જહાં જાહે તેને પ્રીતવા, લક્ષ રૂપ મોટપ ઇચ્છવા. ૧૭૯
 તારે લક્ષ આધેરો પડે, શુદ્ધિ સરાડે જે નવ્ય ચડે;
 વિં તાત સરાડું એને નથી, નાંખે જેમ બાણો મહારથી. ૧૮૦
 બળ સારુ ધણી શુદ્ધિ જાય, પણ આકાશ વિષે ન લખાય;
 મોટપ સારુ મુરત સંચરે, પણ મોટપ સામું ડગ ને ભરે. ૧૮૧
- ચિં સુત ખરું એ તો એમ જ થયું, એ મુજપણુનું માનજ થયું;
 રૂપ સહીત અરૂપનિ માંય, પેસવું કેમ દિગે નવ્ય થાય. ૧૮૨
- વિં તાત તું એ રીતે કાં કહે, દૃષ્ટાતે આપોયું લહે;
 જેમ ગજ ને દેખે નિજ પુઠ, શુંદ ન પોચે પુઠ મૂઠ. ૧૮૩
 માટે જાય નહીં અચાત, પોચે જાન તહાં સાક્ષાત;
 પોચે કદાચિત ધરી છેક, જાન તો તન જાણે છે એક. ૧૮૪
 શુંડ ડડ કુંજરની પહેં, ચિતકું જોવા હડિ હઠે;
 ધૃતિ તે જે શુંડા દેડ, ફરવા હડિ શરીર અખડ. ૧૮૫
 કેવલ્ય દેહતણો નહિ પાર, તેમાટે તું એમ વિચાર;
 અવ્યક્ત વૃક્ષ ઉદંબરતણો, તે શાખાથી પસર્યો ધણો. ૧૮૬
 જહાંડ ઉદંબરે લાખ્યાં અપાર, કોટ ભાતે ને લાભે પાર;
 ફળ સ્થાને છે બહુ જહાંડ, જહાંડે જહાંડે બહુ પિંડ. ૧૮૭
 અંડ અંડમાં હરિ હર અજ, ચૌદ લોક સરખી નીપજ;
 એવાં ફળ ત્યાં છે અસંખ્યાત, અવ્યક્ત પક્ષની સમજ્યે વાત. ૧૮૮
 તે ફળ પ્રત્યે જીવ અનેક, ત્યાં અમિત ને નીસરે છેક;
 તે જંતને તાં ભૌતિક કાય, સૂક્ષ્મે સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતર થાય. ૧૮૯
 પિંડ પિંડને હઠે આકાશ, તેથી રામે રામે વાસ;
 સૂક્ષ્મ સ્થળે આપણુ બે રહ્યા, તે સૂક્ષ્મથી સૂક્ષ્મ થયા. ૧૯૦
 એવું બીણું ટુજ મુજ રૂપ, કહું સામર્થ્ય ઇ શુભ ચિત બૂપ;

- અવ્યક્ત વૃક્ષાનિ કીધી વાત, તારે સુરત ચર્ધ સાક્ષાત. ૧૯૧
 અનેત ઘઘાડે ધાવી બાય, એવા તારા મારા હાય; . .
 સદ્મમાંદિ તોં એવો તું, સ્થૂળખણું તારું શું કહું. ૧૯૨
 તારું સાધ્ય એવું નહ, સર્વાંગે તું રહેતો ગૂઢ;
 ત્યાં લગિ તારું છે ચિત નામ, એ સમજીને લે નિજ ધામ. ૧૯૩
 જોવા જા તું તારો પાર, તારે એ વાંકાં નિરધાર;
 તેથી તાં તું શુભ ન દલ્યો, વસ્તુનો છેડા નવ્ય મળ્યો. ૧૯૪
 તે માટે એ ન દજે દૂત, એમ સમજ્યે થાયે અદૂત;
 ચિં ૦ તું તો ચિદમાં રસબસ થયો, તો જોવા કહેવા નવ્ય રહ્યો. ૧૯૫
 શુંનું સરખું ઘેને ગયું, તોયે શુન્યે શુન્ય પદ રહ્યું; . . .
 વિં ૦ અરે તાત તું એમ કાં કહે, સમજિ સમજિ વાંકું કાં લહે. ૧૯૬
 એક શુભ પદ ને ધ્વિર પદ, કેમ તહાં થાશે અદબદ;
 કેવળ મહાનિધિ છેજ અવાચ્ય, તેને તું નિજ જાણી રાચ્ય. ૧૯૭
 જે સત ચિત આનંદ સદાય, તેમાં તત્ત્વ પદ બહુ પ્રાય;
 તે મેં તુજને કહ્યો પ્રકાર, સદા નિરંતર સારોદાર. ૧૯૮
 તાં તે શુન્ય કેમ કહેવાય, જે નિદાન એવું છે પ્રાય;
 ચિં ૦ ક્યાં શુન્ય વાદ કરું છીં હું, તેનો મર્મ સમજિ લે તું. ૧૯૯
 એમ જાણીને કરું હું વાદ, પોત પોતાને કીજે સાદ;
 વિં ૦ તાં સાંભો હુંકારો દેવા નથી, એ રચણને કાં શુન્ય કે કથી. ૨૦૦
 પોતાનું માન્યું ભૂત કલોળ, ઉપજે સમે તત્ત્વનું ટોળ;
 પણ તત્ત્વાતીત નવ્ય જાણિયું, તેણે શુન્ય તાણી આણિયું. ૨૦૧
 મુજને જોતાં દીસે અસ્ત્યું, લિખ કહેવા કારણ નહિ કશું;
 ચિં ૦ કારણ ને કારણ તે તુંજ, કહાં ચિત ને તહાં તેજ પુંજ. ૨૦૨
 દર્પણની ગત જોઈ કળી, ત્વવળ સવળ ધુંબળ નિર્ભળી;
 વિં ૦ સાંભળ તાત કહાં તું ધન્ય, મિથ્યામાંદિ થયો પતન. ૨૦૩
 તુંજ ચિત ને તું ચિદ્વિલાસ, હવે હવો તુને બહા પ્રકાશ;
 અક્ષય પદ જાણ્યું તે લઈ, હવે થયો તું અકલમલ. ૨૦૪
 જેમ છે તેમ તું આપ સદાય, એમ અખે પદ પ્રીકું જાય;
 જો ચિદ જાણે તો લક્ષ જાણ્ય, અક્ષય પદ તો છે અજવાણ્ય. ૨૦૫
 ચિં ૦ શુણુ રે મારા સુત તું અંગ, સ્ત્રી પુરુષ લિખ દીસે લિંગ;
 સૈતન્ય જોતાં નર માદા નથી, પંગભૂત જોયાં મેં મથી. ૨૦૬

- રૂપમાંહિ દેખું છું લાલ, તે સમજીતી ઘાટે ધાલ;
વિ૦ તાત કહું એક સાંભળ વાત, એ તો છે ખીયાની જાત. ૨૦૭
 જેમ ખાંડ કથિરનાં નિપજે રૂપ, ખીયા બેદે લાત અનૂપ;
 બેહુ પડ મળ્યે રૂપ ભરાય, પડમાં કિયો નર ને કે માદાય. ૨૦૮
 એ યંત્ર જાણુ નરમાદાતણા, ઉઘા ભાર મ રાખિશ ધણા;
 ભગ લિંગ દેખી ભરમે બદ્ધ, આકારે વળગ્યા છે સદ્. ૨૦૯
 અંતર મરમ વિચારે કોય, તે નર કૌતુક માત્ર જ જોય;
 ભગ દેખી પરદે ભામિની, લિંગ દેખિ નર માને મની. ૨૧૦
 સંસારની છે એવી રીત, વળી ફરી કહું તને પ્રતીત;
 નારી નર તે એક જ જાણુ, તુ મનમાં એ પ્રતીત આણુ. ૨૧૧
 પ્રાપ્ત કર જો મૂળ વિચાર, કહ્યાં ન જાણે નર કે નાર;
 સ્ત્રીને ગર્ભ કમળને લિંગ, પુરુષને દીસે પરસિધ અંગ. ૨૧૨
 બેહુનાં લિંગ વિષે છે શૂન્ય, તેમાં રજનીરજનું ગમન;
 બેહુ પડ માંહી અનગ નિપજે, સ્વરતના મુખને બેહુ ભજે. ૨૧૩
 બેહુ પડમાં બેહુના અવેવ, નરને સ્થાન નારીનો ભેવ;
 કોષક ઘટ એવો નીપજે, બેહુ આકારને એકલો ભજે. ૨૧૪
 કોષક ઘટમાં એકે નહીં, તો શેની સ્થિત રાખું સહી;
ચિ૦ સાંભળ સુત કશો નયિ થાય, ઔદ લોકમાં એવો બ્યાપ. ૨૧૫
વિ૦ હવે તાત સાંભળ ચિતરાલ, શબ્દે નર શબ્દે માદાય;
 ચૈતન નર માદા ન કેવાય, પંચભૂતનું નામ લેવાય. ૨૧૬
 બેહુથી હેઠા આવું હું, સારે કહું જે પૂછે તું;
 લોક ઔદમાંહી પરવરું, અંતર આખ્ય લીંગી ઉચરું. ૨૧૭
 તો કાંઈએ મુખથી બોલાય, જો આ નેત્રે આધાં થાય;
 બ્યારે નેત્ર આધાં સંચરે, ત્યાં રસના તે શું ઉચરે. ૨૧૮
 જો પરમેશ્વર કહિને સ્તવું, તો તે નામ પાડું નવું;
 જો માયા કહું તો સ્ત્રી થાય, નામ રૂપ કર્તવ્યમાં જાય. ૨૧૯
 એ બોલ્યા પાખી શું કરું, માટે રૂપ લખી ઉચરું;
ચિ૦ સોખ્યું કહેવા કાંઈએ નથી, એટલી વાતો તે કેમ કથી. ૨૨૦
વિ૦ સાંભળ તાત કથી એ ખરી, તોઆ તે અવાચ્ય પાધરી;
 ચમક ગિરિની સત્તા કરી, લોહ નૌકા આવે, પાધરી. ૨૨૧
 તે અંતરમાં લોહનો બધ, તેને આવે અમકનો ગંધ;

લોહની સુરત ચમકગિરિ ભય, લોહ લીધે કાષ્ટ ધસાય. ૨૨૨
 બહુ પદાર્થ તે માંદો બપો, તે ત્યાં લોહ ચેતન ક્યાં;
 એક ગાંઠ લોહ ચમક વિષે, તો તું ધન્ય જો તે આળખે. ૨૨૩
 ચમક સ્થાને તે જ અવાચ્ય, જે સત્તાએ લોહજીવની નાચ્ય;
 લોહ ધસતે જેમ કાષ્ટ ધસે, તેમ એ જગ નીકા બિલસે. ૨૨૪
 તેનો કામ પદારથ બહુ, તેમ એ જગત નાના વિધિ સહુ;
 આજો તો લોહચમક જ તણો, પ્રપચબેદ ત્યાં આલ્યો ધણો. ૨૨૫,
 જો લોહચમકને સંબધ નાય, તો કારજ કારણ કહેવા નથિ કોય;
 અણે ભેદ આલે ભાત, તો સ્ત્રીપુરુષ શું પૂછે જાત. ૨૨૬
 પૃથ્વી તે સર્વે સ્ત્રીલિંગ, અપ તેજ આકાશ નપુંસક અંગ;
 પુરુષ લિંગ વાયુને કહે, રૂપ વચન ને સહુ કોય વહે. ૨૨૭
 કોઇ ન બાંખે ફરિ યોદ્ધાય, વિચાર કહે શું પુરતું જાય:
 વિ૦ તાત વસ્તુ મેં કાંઈક લહી, અળખી પડી કીમત ને થઈ. ૨૨૮
 માદક બખી માદકનું રૂપ, જોવા હીડે મૂળશું રૂપ;
 માદક હુંથી અળખો કરું, હૃદય પુષ્ટ વચને ઉચ્ચરું. ૨૨૯
 એવો સ્થો મારે અભિલાષ, સામર્થ્ય હોય તો તું કાંઈ દાખ;
 એ રીતે છે સૂક્ષ્મ વાત, સમજાય તો યાદશ સાક્ષાત. ૨૩૦
 છે કાયા વિના કાયાનાં કૃત્ય, જેમ હાથે કંકણ દીસે તર્ત;
 જે માદક ઔષધિમાં હતો, ત્યાં તે છતે રહ્યો અણુછતો. ૨૩૧
 ઔષધિ જો નર બક્ષણ કરે, ત્યારે માદક ત્યાં અવતરે;
 અનંત પરાક્રમ કરે ત્યાં રહ્યો, બહુ પ્રકારે પોતે થયો. ૨૩૨
 જોલે આલે ભોગવે સ્વાદ, બહુ ડાપણ કાં બહુ ઉન્માદ;
 તે એકે ચેન નાય તુજ વિષે, તેમનો તેમ હતો ખાધા પખે. ૨૩૩
 ખાતાં ડીકા ખેળાનાં રંગ, માદક કેરા જેવા દગ;
 એટલા ઉશ્કે શું દેખીશ, મેં સર્વ સહિત કહ્યો સર્વ ઇશ. ૨૩૪
 ચિત્ત તું ત્યાં જેમ માદક વાન, ચિત્ત માદક તે કીધું પાન;
 રગરગમાં તે માદક અડ્યો, મન વચ કર્મ સહુમાં ફેર પડ્યો. ૨૩૫
 ફાટયું આચરે ફાટયું બકે, જાણે પલુ જાળવી નેં સકે;
 જે જોવા કીધું તું ભક્ષ, તે જાણે નેં પોતે રહે અક્ષ. ૨૩૬
 તેમ તું તે તું ને તે તે તે, એ મહા અનુભવ ચિદ તું એ;
 પોતામાં વીચે વીચણ, તે સમજે તો, સારું ધણું. ૨૩૭

ચિત્ત તારી કીમત નૈ થાય, તારાં મૂલ ઉડાં છે ગ્રાથ;
 મૂલ થાય તે ઝાઘી વસ્ત, મૂલે માતમ થાએ અસ્ત. ૨૩૮
 તે તું જાણે ચૂકી હદ, તારું નિદાન તો છે અદબદ;
 અચળું વીર્ય તારું ચિત્તનામ, પણ મુજ વિના તેં જોઈ હામ. ૨૩૯
 અયાનકે જ્યારે હું ઉમટ્યો, તો નિજરૂપ ચૈને આઘો વટ્યો;
 અવાચ્ય વીર્ય શું જાણી વદે, તે ચિત્ત મુજને લેખું દે. ૨૪૦
 શુણ્ણ ચિત્ત એ કેવો ન કેવાય, ત્યાં નિજ કલ્પણું તુંજ ચિત્તરાય;
 જેમ મેઘ નિશા હોય ઘેર, ચંદ્ર નક્ષત્ર ટંકણાં જોર. ૨૪૧
 કીડી કુંજર નાવે દષ્ટ, જોણી થયે તિમિરની વૃષ્ટ;
 એવામાં ઝબકી દામિનિ, તે દિવસ નાય નાય જામિનિ. ૨૪૨
 પણ સહુ ડીકું આતકારજ કરી, જોણે રશુંતું તિમિર આવરી;
 સૂર્ય ચંદ્ર તારા વિણસાર, મહા અગ્નિ કેરો આતકાર. ૨૪૩
 એનું સિદ્ધાંત તું સાંભળ ચિત્ત, તારું મૂળગું કહું હું વિત્ત;
 હું તું અદબદ નરબદ કુધકાર, નહુતાં તત્ત્વ નહુતા આકાર. ૨૪૪
 ઉકુ નહુતા ઉકુગણુપતિ ભાણુ, નહુતાં તત્ત્વ વેદ સ્મૃતિ પુરાણુ;
 નહુતા શિવ બ્રહ્મા ને વિષ્ણુ, નહુતું શીત અને વળી ઉષ્ણુ. ૨૪૫
 અકસ્માત ઝળક્યો તું પિતા, તારે સહુ કો ડીકા છતા;
 બ્રહ્માંડ આઘ પતગિયા લગી, તારી ચમકે ચો દિશે ઉમગી. ૨૪૬
 હરિ હર અજ તુજમાંથા થયા, તુજમાંથા વરતે તે રહ્યા;
 ત્યાં મહા અગ્નિતેમ ધહાં અવાચ્ય, ત્યાં વિદ્યુત તેમ ધહાં ચિત્ત સાચ. ૨૪૭
 એમ બ્રહ્માંડની ગણ્યે નીપજ, પિંડ ગણે તોય એમ જ ભજ;
 બ્રહ્માંડ સ્પર્ધુ ત્યાં ધસ્તર થયો, પિંડ સ્પર્ધુ ત્યાં જીવ ચૈ રહ્યો. ૨૪૮
 કદાચિત્ત જીવ તું વૈકુંઠ જાય, તોયે તું તુજમાં અવગાથ;
 અષ્ટ મહા સિદ્ધિ કરે કિંકરી, તોય તે તારી ચિત્ત આવરી. ૨૪૯
 ચિ૦ અથી અજગો સ્થો નીકાલ, તેની કાંઈ કાઠી છે ભાળ્ય;
 પિ૦ સાંભળ ભાળ્ય તું દાદ તણી, તે દાદે પેર કહી આપણી. ૨૫૦
 મુજ દ્વારા જો પ્રકાશે વાટય, તો તુજને તે જોસે ધાટ;
 ધણા પ્રકાર છે મળવા તણા, નિદાન જોતાં નેક આપણા. ૨૫૧
 જોગ અખંડિત દિલમાં વસે, જો તું તારું આપ અભ્યસે;
 નાળીનું નર પરાક્રમ કરે, અધોમુખ કમળ ઉર્દ્ધમુખ ધરે. ૨૫૨
 સગુણ લક્ષિત દાસ આકાર, તો એ તે તારે જ આચાર;

ધ્યાન ગન્યમા શબ્દ ઉચ્ચે, તે તુજ સાથે લટકાં દરે ૨૫૩
 ન્યા તુજમા તું પાછો વળ્યો, લાગે ચમક સમગ્રો નીમ્યો,
 વરા વિચારે અશ ઓળખે, ધમ્મ ટાગે ને આપોપુ ભખે ૨૫૪
 એમથકો જોવો કે તું, પિંડ બ્રહ્માડ ને તારે શુ,
 તારે તું તો છે જ અવાચ્ય, તદૂપથો તું રાચ ન રાચ્ય ૨૫૫
 લા તારું તુજને દે નથી, આણી મોર મુતી મહાચી,

ચિં ૦ અનાચ્ય વીર્ય ત્યા તે હું ખગે, એણે રથગે મર્મ આક્રમે ૨૫૬
 ત્યા મુજ વિના કોણ પ્રાક્રમે, ચિત્ત અભાવ તે રૂપે રમે,
 મહા ભૂત ધ્રુવર બ્રહ્માડ, તેનો અશ આ ભૌતિક પિંડ ૨૫૭
 એટલું ચિત્ત કહે મેં અશુ, પણ અરૂપી રૂપે કેમ થયુ,
 અરૂપ હતુ તે થયુ રૂપવાન, અગ્રાણને ગૃહવાર્તુ ભાન ૨૫૮
 ચિત્ત કે એને ઘાટ બેસાર, અન્ય શાસ્ત્ર મેં કહ્યું નિ સાર,

વિં ૦ જો આ અરૂપ રશુ આકાશ, ત્યાં સદસા દોષ અલ્પ પ્રગટ ૨૫૯
 તે ઉપજે ત્યા ન પડે આશ્ચ, ડગ ન ચડે લા સમે નિર્વાણ,
 એવું અધાર ચાલે જ સદૈવ, એ વાદળમા ઉપજે જીવ ૨૬૦
 જીવ વૃત્તે ત્રયદી નન રહે, તે જોખા ત્રય માનન ગ્રહે,
 તે કાલ્પમાથી પીથે નીર, શીતળ કરી પછી મૂકે શીર ૨૬૧
 અરૂપી રૂપે એમ થયો, નભમા અગ્નિ અણ કરવા ગયો,
 તહા જેમ સદસા ઉડી ઉપાધ્ય, અદૃષ્ટમા દૃષ્ટ એણીપેરે સાધ્ય, ૨૬૨
 અભ્રસ્થાની પચ મહાભૂત, જોખા તે પચીકરણુભૂત,
 અદૃષ્ટમા દૃષ્ટ તન એણીપેરે થયુ, તે અગ્રાણ ગ્રાણ કેમ ગયુ ૨૬૩
 તેનો તુ શુષ્કિ લે પ્રતિગ્રાધ, જોજો ભવનો ભાગે રોધ,
 અગ્રાણ તે ગૃહવા કોણુ છે, એ તો ભૂત ભૂતને ગૃહે છે ૨૬૪
 જ્ઞાનું તોળિયે કાટલા વડે, તો સરખે તોને કટિ ચડે,
 સખ્યાની કળ કાટલા માટય, કાર્થ વાદિને બેગ ધાટ ૨૬૫
 તેનો કર્તા વસ્તુ વિચાર, ભૂત કલોળ દીઠા નીધાર,
 અવની હેમ ને અવની લોહ, અવની બળ્યે ટલ્યો સહુ મોહ ૨૬૬
 ગ્રાણ ગ્રાહક બેઉ ભૂત વિચાર, એ આકારે અલ્પો આકાર,

ચિં ૦ મુત એ તો તે અદ્ભુત કહ્યું, એમ અવાચ્ય અભોગત રહ્યું ૨૬૭
 વળી એક મોટા છે ખ્યાલ, તે રુડી પેરે ઘાટે ઘાલ્ય,
 અવાચ્ય કારણ નહિ એક અનેક, ત્યા ન પોચે વાણી ને વિવેક ૨૬૮

ત્યાં વિચાર જો પેખિયે જિજ્ઞ, તો તેનું ગણિયે પ્રતિજિજ્ઞ;
જિજ્ઞ પ્રતિજિજ્ઞ નથી તે ઠાર, જોટલાં ચિત્ત તેટલા આકાર. ૨૬૯
જોહોનો જો ને જોસે ધાટ, તો અતિ સારું થાયે નાટ;
દૂમ સાગર પર્વત વન નદી, મણી મંત્ર ચોટક આપદી. ૨૭૦
એવું સામર્થ્ય દીશે લળ, સહુ સહુમાં મુળયું પ્રતિજિજ્ઞ;

વિ૦ અરે તાત સાંભળ તું ચિત્ત, દૃષ્ટિ સંશય થાય વીત. ૨૭૧
આમખેડું છે દીપક વડે, દીપ વિના ન રમત ઉમડે;
આમખેડા પઠે ભક્તિ ભેદ, સર્વતો ગોચર હોયે વેદ. ૨૭૨
નાના રૂપ આવી રહે જાય, દીસે દીપ તણે મહિમાય;
સૂર્ય હોય તારે નાયે ક્ષણ, દીવા 'તિમિરતાણું દેખાણું. ૨૭૩
દીપક સ્થાને તું ચિત્ત રાખ, દેહ મંડવ કરિ બેઠો માંય;
બાર થકી દીશે તુજ માટ, અંતર તુજવડે આસે ધાટ. ૨૭૪
અગ્નિ નિશા લગિ એ બેલ, સકલ્પ નટ એ ચલવે વેલ;
શાનોદ્યે કરિ ભાંઓ ભર્મ, ત્યારે દીઠાં આળાં ચર્મ. ૨૭૫
તારું સ્પર્શું જ દેખે તું, આઘ અવામ્ય કારણુ જોતાં શું;
તું અવામ્ય કેરું પ્રતિજિજ્ઞ, તે માટે તું પ્રાપ્તે શંભ. ૨૭૬
એણે ભેદે પિંડ બ્રહ્માંડ, બ્રહ્માંડે બ્રહ્માંડે એમ જ મંડ;
પિંડે પિંડે એક માંડણી, એમ જ સમજ રાખ્ય આપણી. ૨૭૭
એમ સમજે તું છે સાક્ષાત, અન્ય શાસ્ત્ર તે સ્વપ્નિ વાત;

ચિ૦ વક્ષભ સુત તું ધન્ય વિચાર, તત્ત્વસાર કીધો નિર્ધાર. ૨૭૮
મૂળ કહ્યું તે છે વૃત્તાંત, એમાં સંશય ને એકાંત;
નિજ માતમ ત્યાં મ્હોડું કહ્યું, એમાં કાંઈ કેવા નવ રહ્યું. ૨૭૯
મૂળ માતમે ત્યાં છે અનંત, પણ પદ નહિ રેશે ત્યાં અત;
જેવો સાહ છે સાક્ષાત, તેમ ન રેવા એ ઉપાત. ૨૮૦
એનું શું કારણુ છે અંગ, વિશદ કરીને કે પરસંગ;

વિ૦ સાંભળ તાત એ વૈશ્ણવ્ય વચે, જોતુજને બહુ ભોગ જ રુચે. ૨૮૧
ભોગ રુચે મહા મોહને માટ, તે રાજસુત પાડે વાટ;
આજ લગે કહિ જે મેં વાત, તે તારું કારણુ સાક્ષાત. ૨૮૨
તું કારણુ જો કારણતણું, તેજ વગોવે તુજને ધણું;
ચિદપણું ખોઈ બેઠો જો માટ, જોનો મ્હોયો કરે અટાટ. ૨૮૩

ચિ૦ પ્રિય સુત તું મુજને સમજાવ, મોહની જળ કરે અસંભાવ;

- વિ૦ અરે તાત તું તો ચિદ્રૂપ, તારું તેજ નિદાન અનૂપ ૨૮૪
 તું મોટો ને અતિ આધીન, કામ ક્રોધ આગળ અતિ દીન,
 કહાવે તારા પણુ તત્ત્વથી, અમય કંઈ તારા સત્ત્વથી ૨૮૫
 મેનક તારા ઠગિ લે તને, તું ન જાણુ જો આદક દને,
 તારે એથી સળધ આકરે, વિયોગ પડે તો જેઠિએ મગે ૨૮૬
 કામ ક્રોધ મચ્છર મોહ માય તું મરતે તે તરત મરિ જાય,
 તું જીવે એ જીવે ખરા, અન્યો અન્ય સળધ આકરા ૨૮૭
 ચક્રમકમાથી નીકળે આગ, તેને ન મળે વગ્યા જાગ,
 કાઈ ન થાય અગ્નિ એકલે, તત્કાણુ પાછો યેને વળે ૨૮૮
 તે જો દેને વગગી જાય, તો જીવ તે મોટેગે થાય,
 માયા કાળ ચક્ર આપડે, મહા અગ્નિથી ફૂન જ પડે ૨૮૯
 તે ચૈતન્ય નરાણુ ચિત્ત, કામક્રોધ ફળ ભૂતનું વિત્ત,
 તેને વળગેો વધે અનત, શેષ નાગ વૈકુઠ પર્વત ૨૯૦
 શુચિ અશુચિ જીવોને વડે, ધ્રિ વિગે સરખો આવરે,
 અસલાવના ઉપજે લાય, નિપ્રીત લાવના શુ બધાય ૨૯૧
- ચિ૦ એ મારુ મૂળ લક્ષણુ કંથુ, જ્યારે જ્ઞાનમા ઉપજી ગયુ,
 તે ઘટતો મુજ કહે ઉકેલ, ત્યા ચિત્તનો દોય એવો ખેન ૨૯૨
- વિ૦ તાત ઉપજમાહી છે મુક્તિ, સાલળ તે તે કહું વિવિક્ત,
 સ્વાતણુદ અહિને મુખ પડે, તેનું દુળાહળ યેને ચડે ૨૯૩
 છીપ માહિ મુક્તાશળ થાય, તેણું માણુસ સખ સરાય,
 માટે જ્ઞાનને તું એમ જાણુ મુક્ત કહું તે ઉરમા આણુ ૨૯૪
 એમ સમજ તું ચિત રાગન, તારે તો મુખ્ય જો પરધાન,
 ડાળો મોહ જમણો વિવેક, જેઠિના લક્ષણુ જુજવા છેક ૨૯૫
 પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ સ્ત્રી પુજ તણી, એક એકને સપત ઘણી,
 કામ ક્રોધ ને મચ્છર માય, દુગધ્યા મમતા અસુવા પ્રાય ૨૯૬
 એ છે ધણુ કહું સંક્ષેપ, એ સધળો પ્રવૃત્તિ આદેષ,
 વિવેક વિચાર સંયમ ને શાત, સહાય સત્ય સતોષ અચિત્ય ૨૯૭
 દયા ધર્મ એ સધળા જેહ, વર્ણુતુ શુ પુજ આગળ તેહ,
 એ આદિ છે બહુ નિવૃત્તિ, કુટુબ ટેલુ કહું પ્રવૃત્તિ ૨૯૮
 વામાગે જો આવે જ્ઞાન, તેહ સ્થળે છે મોહ પ્રધાન,
 જ્ઞાન ભોગવે પ્રવૃત્તિવડે, નિવૃત્તિમા જતા આખડે ૨૯૯

ઉપજે જ્ઞાન જો દક્ષિણ અંગ, ત્યાં મંત્રી સેજે વિવેક શુચંગ;
વિવેકતણી નિવૃત્તિ છે માય, તે તેના રંગમાં લે જાય. ૨૦૦
વિવેકવડે જે છે નિજભોગ, તે શોભે અદ્ભુત અમોઘ;

ચિં ૦ પ્રિય મુત જેને એ જ વિચાર, પ્રાપ્તિમાં કાંઈ સારાસાર. ૩૦૧

વિં ૦ હવે કહું એનું દષ્ટાંત, જૂયર જેયર હોયે જંત;
જૂયરને જો આવે પંખ, પણ જોડી ન શકે નિઃસંક. ૩૦૨
જેયર જેવિ ગમન ગતિ કરે, જૂયર તેવો ને સચરે;

ચિં ૦ પુત્ર ગમન ગતિ ન્યારે યૈ, જૂ ઉપાધ્ય જૂ જપર યૈ. ૩૦૩
તે ભોગવણીમાં છે ભેદ, એ સંશયને કર ઉચ્છેદ;

વિં ૦ જૂ જપરનો જે અધ્યાસ, યૈ ને સૌકે નિરાજો દાસ. ૩૦૪
ગુરુવડે પાંખો આવી ખરી, હોડે પણ પડે પાછો ફરી;
વામજાનિ મોહદ્વારાતણો, વાતવિધે ખેંચાણો ખરો. ૩૦૫

તન મન મુખ તે પ્રવૃત્તિસંગ, નિવૃત્તિ આકાશશું ન મળે રંગ;
વિવેક દ્વારા જે નિજ જ્ઞાન, ચિદાકાશમાં તેનું ધ્યાન. ૩૦૬
વૃત્તિ માત્ર આવે દેહભણી, સુરત રહે ચિદમાં તે તણી;
તે માટે દારોમાં ફેર, લૂપી વૃત્તિ ટળે અંધર. ૩૦૭

મુક્તિ લઈ છે તે એક વાટખ, વિવેકે આશે નરાજો નાટખ;
ચિં ૦ વિવેકતણું બળ કે તું કશું, જેમ તેજ દિપમાંહો વશું. ૩૦૮

દીપક ન્યાં મહાતેજે મળ્યો, ટળવા કાણુને કપાંથી ટળ્યો;

વિં ૦ કહું તાત ઉંડું સ્થળ એહ, ન્યાં ન મળે દેહીને દેહ. ૩૦૯
તેહયકી ભોગવણી અગગા, દષ્ટાંતે સમગ્રી લે સર્ગંગ;
જે પારો ઔપધિયે મરે, તેની શીશી નીપજે સરે. ૩૧૦

તેનાં પ્રાક્રમ હોય અમોઘ, જે અનુભવે તે થાય અરોગ;
ગુટકા કેરી નીપજ થાય, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે જાય. ૩૧૧

મુવા પછી બહુ પ્રાક્રમ કરે, પ્રજાવાનની સુરત સંચરે;
પારો ગંધકથી મરી જાય, દોશે ને અંતર મુરછાય. ૩૧૨

યંત્રે નહિ અગ્નિની પાસ, કયો કરાવ્યો ચાએ નાશ;
વિવેક વિના તે એવું જ્ઞાન, નિરસ થીને વરતે નિદાન. ૩૧૩

ચિં ૦ પરાક્રાંટા તે સુચવી વાત, જેવું હવું તેવું સાસાત;
સરસ થયાનો શિવો વરોડે, તે આદિના કરો વિવેક. ૩૧૪

વિં ૦ સરસ થયાનું એ એમાંણુ, દેહ થપી ટળે દૈતવુ ભાન;

- ચિ૦ વાત મુવાની જીવતે કહી, તે તે હું કેમ માનું સહી. ૩૧૫
સ્વમ સાખ્ય દેવા નહિ કાપ, એકું સરખું તે ત્યાં હોય;
- વિ૦ સાંભળ વાત હવે ચિત્ત જીપ, હું ત્યાં રહિને કહું અનુપ. ૩૧૬
મુજપણું રાખી બોલું હું, તો કહિ દેજે જીવતો તું;
પિંડ બ્રહ્માંડ પરેરી રેણુ, ત્યાંજ રહ્યો હું બોલું વેણુ. ૩૧૭
જાણ્યે પડછંદાની પટે, તું જાણી બોલે છે દહે;
પણ ત્યાં બોલવા સરખું નથી, તુજ ઉદ્દેશે વાણી કથી. ૩૧૮
- ચિ૦ શુણુ સુત ત્યાં હોયે આકાશ, ત્યાંથી હોયે શબ્દ પ્રકાશ;
તે માટે જાહે છે ઘોષ, તું છું ત્યારે શું છે મોક્ષ. ૩૧૯
- વિ૦ શુણુરે તાત જહાં આકાશ, તહાં શબ્દે ને હોય સમાસ;
બોલતાં એવો મુજ લક્ષ, જોવા એ તો મારી ચક્ષ. ૩૨૦
મુજ જોતાં એકું છે સદા, તે થી વર્તે ચાએ દધા;
- ચિ૦ વર્ત્યાની કે શી થી પેર, પિંડ સહિત એકપણે ફેર. ૩૨૧
- વિ૦ હવે તાત સાંભળ ચિત્તરાય, છોરુ પિતા કાંધે ચડિ જાય;
તેને પૂછવિ પડે ન વાટય, થકિ નહિ ને કરે અટાટ. ૩૨૨
પિતા કરે યોગ એમનિ પેર, જાગે ઉધે પણ ઘેરનો ઘેર;
દેશ કાળ ત્યાં તેને નહિ, પિતા વૃત્યમાં વર્તણુ રહી. ૩૨૩
પર્યંત ચડે જાય પાતાળ, રંચ આયાસ ન પામે બાળ;
વસ્તુવિષે એમ દીકું આપ, તેને નહિ સંસાર આળાપ. ૩૨૪
અસંભાવના તેને નહી, જોઈએ એવી ગૂઢ ગતિ ગૂઢી;
- ચિ૦ 'મિય સુત એ તો ગતિ છે ગૂઢ, તુજ વિણુ હું છું જોવો મૂઢ. ૩૨૫
હવે જેમ દેખાડે વાટય, તેમ જ હું ચાલું ફે ધાટય;
દેહ વળગીયો સરખો મને, દેહને ઈંદ્રિ વળગ્યાં કને. ૩૨૬
ઈંદ્રિને વળગ્યા સર્વે વિષે, તે ત્યાં ન રહે કાધા પખે;
કરતા પડે શબ્દનો માર, તેનો સ્થો કરવો પ્રતિકાર. ૩૨૭
- વિ૦ અરે તાત સાંભળ તું ચિત્ત, સત્ય વરતાવે તેમ તું વર્ત્ય;
સત્ય દેખાડે સુધી વાટય, સત્ય વિના ને પામે ધાટ. ૩૨૮
તું સત્ય અગવો આગળ કરે, તે પુઠે જો તું સંચરે;
પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ ભોગવ સત્ય વડે, તો કયાવિ ને જૂલો પડે. ૩૨૯
સત્ય જોયું તેણે જોયું સર્વ, જ્ઞાન કથી રખે આણે ગર્વ;
- ચિ૦ જ્ઞાન તહાં સત્યનું શું કામ, શું ઉત્તર દેવાનું કામ. ૩૩૦

- વિ૦ ન્યારે તું નિદ્રાએ સુવે, ધમ્યું ધમ્યું તે વાળે ખુવે;
એ ઉપર આપું દર્શાત, જે સમગ્રીશ તો ચારો શાંત;
જેમ કોયે મ્હોટો મહારાજ, અંધ થકો કરતો હોય કાજ. ૩૩૧
તેની પ્રજા હોય મહા દુખી, ચક્ષુહીન જેહનેરે મુખી;
નેત્ર વિના તે ન્યાય કેમ કરે, મંત્રીનું ગમતું આચરે. ૩૩૨
મોહ આદિ દૈકામ ને કોધ, એવા પ્રધાન તણો તુજ બોધ;
તેણે કરિ વણસે તુજપણું, તે માટે હું કહુંધું ધણું. ૩૩૩
- ચિ૦ સાંભળ રે પ્રિય પુત્ર વિચાર, મુજ સાચે એનો અવતાર;
તે કેમ મુજથી અજાણા ચાય, જેમ દીપક તેજ વધું જાય. ૩૩૪
- વિ૦ હવે કહું સાંભળ ચિત્ત જૂપ, એ દર્શાતનું દેખાડું રૂપ;
જેમ શોભાવે દીપકને તેજ, તેમજ તુમાં વિષેનું હેજ. ૩૩૫
સેજ દીપ કરે ઉઘોત, તેમ સુખે કરિ હોએ જોત;
તેજ દીપ ન્યારે પરશે તૃણ, ત્યારે દુસ્કર હોય આચર્ય. ૩૩૬
જેમ જેમ જ્વાળા વધે બહળ, તેમ તેમ વાધે રનેહનું શળ;
કરણુ સ્વભાવ શબ્દની વૃત્ત, એટલે રહેતાં વાધે કૃત્ત. ૩૩૭
ત્યારા સ્પર્શ જાણતી ખરો, અદકો આદર સ્થાને કરો;
નેત્રજ જીવે સ્વભાવે રૂપ, તેનો તાવયો પડિયો કૂપ. ૩૩૮
રસના રસ જાણે તે ખરી, દુષ્પ પામે છે અન્ય આદરી;
નાશા વિષે જાણે ખરો ગંધ, આદર કરે વધે છે ધંધ. ૩૩૯
સ્વભાવિક હોય જેટલે તેટલે, રહે નિવૃત્તિ મુખ ભોગવે બહે;
પણુ તુજને ત્યાં વધાર્યા ગમે, વળતા વિષય તે તુજને દમે. ૩૪૦
- ચિ૦ પ્રિય સુત મુજને કે તે વાત, દુષ્પ રહિત જેમ રહું સાક્ષાત;
વિ૦ રે જે તાત મૃતકવત યદ્ધ, એમ કરીને જેમ રે વદ્ધ. ૩૪૧
ધટે ઉપાયે અચાનક ભોગ, ઉઘમ વાણો ફળે જેમ રોગ;
ક્રિયા સમાય સહજ જેમ ફળે ભોગવિયે અનુભવને અળ્યે. ૩૪૨
એવે થકે વસ્તુનો ભોગ, રણી વિના કીજો તે રોગ;
જ્ઞાન ભરોસે કરવા જશે, તે આંતરશે હોંસને રસે. ૩૪૩
તે માટે તન મનને મારય, હોંશ ચડયો કરશે પ્રતિકાર;
ઉત્તમ મધ્યમ હોંશ જાણજે, એ નેહો અંતર આણજે. ૩૪૪
નિશ્ચય રાખીશ સર્વાતીત, વેવારે મુરુ ભક્તિને પ્રીત;
અવિદિત કર્મ આચર્યાનું નેમ, સત્યવૃત્તિયે યોગક્ષેમ. ૩૪૫

- બાલાબંધતર શુચિ રહે અંગ, જ્ઞાન ખજોનો ન દરે સંગ;
 વચન યથારથ ધર્માં ઉદાસ, અનુભવ સરખો સર્વાવાસ. ૩૪૬
- એ જ લક્ષણો જ્ઞાની જેહ, અતિશે વાલો દરિને તેહ;
 ચિ૦ જ્ઞાન ખજોનો કિયો વિચાર, તેનો કયો હેય આચાર. ૩૪૭
- વિ૦ તાત તેનિ હેય ખજા નિષ્ટા, વચન વિવેક રૂડી ન ચેષ્ટા;
 અંતર દરિ ગુરુ થું નહિ હેત, સ્નેહ રહિત જેમ લૂખી રેત. ૩૪૮
- ગુરુના વચનવડે કરે વાત, રહે ન લે ગુરુનું સાક્ષાત;
 દુધ જમાવે માંખણ કાન્ય, જે જામે તે નીપજે આન્ય. ૩૪૯
- વિષમ પડયું તો કાંઈ થાય, ખલ જ્ઞાની એવા છે પ્રાય;
 નેષ્ટિક જે જ્ઞાની નીપજે, તે સકળ ભાવે પામે વિજે. ૩૫૦
- ચિ૦ પ્રિયસુત તું ધન ધન્ય વિચાર, તારો લક્ષ તે સાક્ષાત્કાર;
 વાત અચિને મુજને કે, જે ગુરુ ગોવિંદ એક કે ખે. ૩૫૧
- શબ્દે દ્વેત સરીખું થાય, અંતરનો સ્થો છે અભિપ્રાય;
 પરાત્પર ગોવિંદ સહુ કહે, જે દષ્ટ ન આવે મુષ્ટિ ન ગૃહે. ૩૫૨
- ગુરુ તો દીશે પ્રગટ પ્રમાણ, ભૌતિક પિંડ સહિત પદ પાણ;
 તો તે કેમ કહીજે એક, તે નિજરૂપ કહે પિંડ વિવેક. ૩૫૩
- વિ૦ સાંભળ તાત એ મોટો મર્મ, એ સમજે તું ચૈતન મર્મ;
 ગુરુ વિષે જે ન દેખે કાચ, તેણે પ્રીત્યો ગુરુ મહિમાય. ૩૫૪
- પરાત્પર ગુરુ તેણે લલો, જે ગુરુને એમ સમજી રહ્યો;
 પદ પાણી વર્જિત સુપ્તો જેહ, અવેવ સહિત તેણે ધર્મો દેહ. ૩૫૫
- જેમ કપુરની પ્રતિમા કરી, રૂપ સહિત નિરખી વાપરી;
 પલકે તે અદષ્ટ ચૈ જાય, એમ જ ગુરુની દેખે કાચ. ૩૫૬
- નિપનો શિષ્ય જ તેવો તેહ, એમ ગુરુની દેખે દેહ;
 કારણ એ જ ભાવના તણું, ઘોડામાંદિ કહું છું ધણું. ૩૫૭
- ચિ૦ એક પ્રસન્ન મુજને બિપજે, મુજથી કાંઈ ન ઉપજે રજે;
 પરાધીનસો દીશું હું, મુજને શબ્દે મારે સહુ. ૩૫૮
- મુજ ઉપર બહુ પેરે પડી, જેમ વાટપાડા કાડે હડી;
 જાતાં આવતાં સહુ ધન શાય, ધ્યાં દષ્ટ ને અહિયાં કાચ. ૩૫૯
- ધન પૂરેરે વાંચે કરી, સર્વ ધનને દેખે ફરી;
 વાધુ વાપા વિના નહિ રે, ધન તહાં સ્થિરતા નવ ગૃહે. ૩૬૦
- મુજને એવી પેરે થયું, જે વિચારમાંહી કાંઈ રયું;

વિ૦ નિશ્ચય કરું સાંભળ ચિત્ત પિતા, મારાવિણ તું ખાતો ખતા. ૩૬૧

ચિ૦ સુતં જોમ તું કે તેમ હું કરું, ધન ધન રહિ શું આચરું;
કાળ રૂપિયો અનિળ વહે, તેણે કાળા ધન આપ્યું. ૩૬૨
કાળ વાયુ વાતો નવ રહે, જીવ ધકા ખાતો નિર્વહે;
મારે તે શું કરું કામ, મારી ભાંગી સર્વ હામ. ૩૬૩

વિ૦ હડી ધન જો ક્યાંધિ પડે, તો મારત વાતો ક્યાં આપડે;
હું સ્વરૂપિયું વસ્ત્ર જ સડ્યું, તો ચિત્ત રૂપિયું રહ્યું લાકડું. ૩૬૪
કાળ વાયુ તેને શું કરે, ધૂમે ધણો તેથી પણ ચળે;
તેમ તુથી જો ઉપજણ ગઇ, તો તું રથો વસ્ત્રમાં થઇ. ૩૬૫
વસ્ત્ર તો રવે ગુરુ મહારાજ, તેને સેવ્યે શીઝે કાજ;
કાલ વાયુ ચક્ષાવી નેં સકે, ગુરુને સેવે જીવે થકે. ૩૬૬
કાચી સેવા ત્યાં કાચૂ જ્ઞાન, જોમ ઔપધ વિનાનું અનુપાન;
કાચિ ભક્તિ ને લક્ષણ હીન, તે પ્રજા ત્યાં હોયે ખીણ. ૩૬૭
પ્રજાવંત પુરુષ તો તે જ, જોને ગુરુ સાથે બાહુ હેજ;
કાળ રૂપિયો દમ પરજળે, તો નાશી પેશિયે ગુરુ જળે. ૩૬૮
તેને પરાભવ ન કરે લાય, જો લે સદા ગુરુ મહિમાય;
ગુરુ કૈવલ્ય કૈવલ્ય તે ગુરુ, હું કૈવલ્યમાં શું ઉચ્ચરું. ૩૬૯

ચિ૦ ધણી વાતના ગુરુ મેં લલ્યા, તે તો પરપચમાંહી રલ્યા;
જે વિદ્યા જે ગુરુથી લહી, તે જ કળાનો તે ગુરુ સહી. ૩૭૦
વદવિદ્યા ચૌદે પરજત, જે જે કર્તવ્ય આદરે અત;
તે વાતોના ગુરુ તે હોય, તેને તેને સેવતાં સાય. ૩૭૧
તું સત્ય કિયો રાખે છે ગુરુ, મારું જાણ્યું મેં ઉચ્ચર્યું.

વિ૦ શુણ્ણ એકામ ચર્ચ ચિત્ત વાત, ન્યારે અર્ભક જન્મે માત. ૩૭૨
પ્રસવતાં જ કરે પચ પાન, તારે જે ગુરુ આપે જ્ઞાન;
તે ગુરુ તો સાથે છે સદા, ખીજા ગુરુ તો છે શુદ્ધુદા. ૩૭૩

ચિ૦ પ્રિય મુત એમ તો છે જ સ્વભાવ, ધન ભેદ ચાલ્યો જાય સાવ;
જો દુમ કેમ પીયે છે નીર, અવનીનુ શોખી લે હીર. ૩૭૪
મુક્તા નર માદા કને જાય, સપુટ બેસી એકાં યાય;
અંધુજ અર્ક સામુ કેમ રહે, એમ સૌ સેજ સ્વભાવે વહે. ૩૭૫
ભૂહીને તું એમ મ ગણીશ, ભૂખા લક્ષ પેરેરો હીંચ;
જે અવામ્યનો છે જ સ્વભાવ, તે જ ગુરુ સ્વતતર સાવ. ૩૭૬

- પ્રિય મુત જો ગુરુ એમ જ છેજ, તો અંતરથી કાં નવ હેજ;
 ખાર ગુરુ કાં શોધવો પડે, તું કે પ્રાપ્ત હોય સેવાં વડે. ૩૭૭
- વિ૦ સેવાયે હોય ગુરુ સ્વરૂપ, તે તો ગુરુને કહ્યો અરૂપ;
 તું તો ગુરુને જોતો નથી જ, પણ પ્રત્યક્ષ દીશે છે ઈજ. ૩૭૮
- એ ઉપર કહું જે દૃષ્ટાંત, તે શોજે અંશે માને શાંત;
 સૂર્ય ધામ કોય જોવા કરે, જોઈ ન સકાય તેજ આકરે. ૩૭૯
- જેટલાં માટે જળનાં પાત્ર, તાં પ્રતિબિંબે રવિ સાક્ષાત;
 જ્યારે દીઠા પ્રત્યક્ષ અર્ક, ત્યારે ગયો સશયનો તર્ક. ૩૮૦
- બિંબ જોવાએ પ્રતિબિંબ વડે, તેમ ગુરુ જોવાએ ગોવિંદ વડે;
 તે પ્રતિબિંબ ત્યાં જળકે બદ્ધ, તે માટે ગુરુને ગોવિંદ કહું. ૩૮૧
- અર્ક આકાશે પ્રતિબિંબ ધરી, પણ લક્ષ જોતાં એક જ ખરી;
 ગુરુ તે એમ જે રે વ્યતિરેક, તે ગુરુ સદા સ્વતંત્ર છેક. ૩૮૨
- એમ શિષ્યને દેખાડે આપ, તે સદ્ગુરુનો રાખે થાપ;
 ખીળ ગુરુ ખીજી વાતના, મેન ધન ઔપધ ધાતના. ૩૮૩
- વિદ્યા અવિદ્યાના દાતાર, તેના સિદ્ધને કરજી વિચાર;
 એ સર્વે પ્રપંચના ગુરુ, તેનું જોતાં માથાસરું. ૩૮૪
- ત્રેરક તેનું છે જ અવાચ્ય, સપના સરખું જાણી રાચ્ય;
 કાઠી નિશાને દ્રવ્ય તો ખરો, તેના કે વિકે સહુકો કરો. ૩૮૫
- પણ ઢાળ ન નિપજે ગાળ્યા થકે, કોય મુદ્રા પાડી ને શકે;
 પરપચમાં કાળગરિ વાત, નીપજ નોય તેથી સાક્ષાત. ૩૮૬
- ચિ૦ એક મુઠ્ઠા સુઝે છે મને, તે તો ગુરુ દેખાડ્યો કને;
 પણ પરથમ તે રાખ્યો થાપ, જે કરવી લક્તી સહિ આપ. ૩૮૭
- હવે તે વચન કયાં બેસશે, જે બહુ પિંડે તું કેછે રસે;
 નવધા સૂધી ત્યાં કહિ લક્ષિત, એક એકની નવનવી મુક્તિ. ૩૮૮
- અર્ચન વંદન કીર્તન કરે, પદ સેવન અર્ચન આદરે;
 સ્મરણ દાસત્વનો બહુ ભેદ, સખ્યા ભાવ ને આત્મ નિવેદ. ૩૮૯
- એકારથી સૂધી તે લખી, તે તે કહિ પરશી પારખી;
 બહુ પિંડે તું આચરણહાર, વેરા ક્રિયાને વિવિધ આચાર. ૩૯૦
- વિ૦ તે તે શું જાણીને કહ્યું, વસ્તુ વિષે તો કાંઈ નવ રહ્યું;
 હવે કહું સાંભળ ચિતરાય, મેં કહિયું તેના અભિપ્રાય. ૩૯૧
- તુજને જ્યારે પિંડ જ સ્પુરે, ત્યારે સ્વરૂપ નિશ્ચય વીસરે;

- જેમ જેમ બહોળો દેહાધ્યાસ, તેમ તેમ હોય સ્વરૂપનો નાશ. ૩૯૨
 બ્યારે નિજપણુ ગયું વીસરી, સારે સ્વમ શ્રેણી ચોરાશી ખરી;
 તે નિદ્રા નિર્ગમવા કાળ, ભક્તિ દેખાડી અંતરખાલ. ૩૯૩
 જેમ કેને ઉપજે ભ્રમ રોગ, વિકળ થૈ જાય તન મન જોગ;
 સ્વાદે લાગ્યો દહી ખાંડ ખાય, તેમ તેમ ત્રયલ ધણેરું થાય. ૩૯૪
 તે પછી નિર્મળ કરવા કાય, તીખા ખારાં ઝોસડ ખાય;
 શાંતિમાં આગ્યે થાય આરોગ્ય, રસમાં પડે તો થાયે રોગ. ૩૯૫
 જેમ કોય બાળક આડે ચડે, સ્વાસ લઇને પૃથ્વી પડે;
 તેને આજેહુંમે લગાડે માત, સારે કરતો રે ઉતપાત. ૩૯૬
 કયું હવું ધટહવા ઉન્માદ, તું તો કરવા લાગ્યો વાદ;
 નહિ નાચ્યા ખુંદારું કામ, અંતરમાં ઝોળખવો રામ. ૩૯૭
 એ ઝોસડનું અજરણુ થાય, વ્યસને લાગ્યો ક્યાંયે જાય;
 ૦ સુત જેવારે કરવી ભક્ત્ય, પાછી આણુવી આતમ જ્ઞ્ય. ૩૯૮
 આંધ ભક્તિ તે કેવી ઘટે, આ તો લખાણી ગુણને પટે;
 જેણે પામીયે સ્વામી સઘ, એવું અમુલ્ય વિચારી વઘ. ૩૯૯
 ૦ હું કહું તે દષ્ટિતે જણુ, અણુલિંગી ભક્તિની ખાણુ;
 મેધદ્વિધિ થાનાર હોમ ધણું, ત્યારે દેખાડે બહુ તેજ પણું. ૪૦૦
 તપે ધણું તેણે પિંડ બ્રહ્માંડ, તેણે કળી આવે સધળે માંડ;
 બહુ તેજે જળ પરગટ થાય, હરી હરી પૃથ્વી થઈ જાય. ૪૦૧
 એણે દષ્ટિતે જ છે ભક્તિ, આતુરતા ઉપજે અમિતિ;
 બહુ તાપે જેમ પ્રગટે તોય, અંતરથી હરિ પરગટ હોય. ૪૦૨
 મે વૈરાગ અંતરે અપાર, ખાર ન જણે કોય લગાર;
 જેમ ગળ કોહાનીપર થાય, અંતર થાક દ્રવ્ય બળિ જાય. ૪૦૩
 તેમ દેહાભિમાન અંતરથી ગણે, રસરૂપ થૈ સ્વામીમાં ભણે;
 સદા સમવાનો તે ઘટ રામ, અહંકૃત થૈ રયું રૂચ નામ. ૪૦૪
 અણુલિંગી ગુરુ તેને મળ્યો, ગુરુ રહ્યો ને શિષ્ય તે ટળ્યો;
 લૌકિક ભક્તિ તહાં નવ હોય, આપે આપની નીપજ જોય. ૪૦૫
 કરવી કહીતી જે મેં ભક્તિ, તેની એમ જણી લે યુક્તિ;
 ગુરુ સેવા તે આતમ અલખ, બ્રહ્મ બ્રહ્મ સાં રે છે પક્ષ. ૪૦૬
 જો નીપજે તો એમ નીપજે, બાકી સૌ મન ગમવું ભજે;
 દેહાભિમાન એ મોટો રોગ, જેણે નોએ આતમ જોગ. ૪૦૭

સમઝવો છે મરમ ચિત્ત એહ, હળવો છે વાસના લિંગ દેહ;
 દેહાભિમાન રશું છે અહીં, ત્યારે કુશળ રશું નેં કહીં. ૪૦૮
 યાં તો છે ટાળ્યાનું કામ, અહં ટળે રહે આતમ રામ;
 જો જાણે તો એમ જ જાણુ, મેં તો કે મૂઝ્યું નિર્વાણુ. ૪૦૯
 ચિં ૦ એ રીતે મુત લાગ્યો ભર્મ, બ્રમ લાગ્યે મેં લીધા મર્મ;
 વચન માત્ર મારું ચિત્ત નામ, જેમ છે તેમ પૂરણુ નિજ ધામ. ૪૧૦
 મારો મુજમાં હવો સમાસ, તુજ દ્વારા હવે હવો પ્રકાશ;
 હવે નહીં રહી પૂછવા વાત, જેમ છે તેમ જ છે સાક્ષાત. ૪૧૧
 જ્યાં જેવો ત્યાં તેવો હું, એમ જ સરખા હું ને તું;
 અહં બ્રહ્મ તે સ્વે સાક્ષાત, સ્વેસ્વેમાં છે સધળી વાત. ૪૧૨
 તે માટે સુણુ ચિત્તવિચાર, તેને નાહે ભવ સંસાર;
 દમાપ નહીં તે દેહને વિષે, કહે અખો એમ સમજો મુખે. ૪૧૩

ચિત્તવિચાર સંવાદ સમાપ્ત.

પંચીકરણ.

ચોપાઈ.

- પિંડ. અહાંડનો કંઈ વિવેક, હરિજન તે જ દેખે એક;
પંચે ભૂત તણો વ્યાપાર, કરતાં દીશે દેહાકાર. ૧
- અવ્યકતથિ નહ ઉપનું સાર, નભે પવનનો હવે વિસ્તાર. ૨
- પવને તેજ હવું ઉત્પન્ન, તેજતણું તે પાણી તંન;
પાણીયકી મહી પરગટ હોય, જેમ ઉત્પત્તિ પ્રલય તેમ જ્ઞેય. ૩
- વસ્તુ વિષે સ્વભાવે શૂન્ય, તેમાં પ્રભુવની ઉઠે ધુન્ય;
તે આકાર જણો ત્રિ વર્ગ, તત્ત્વ બધાં તેના ઉપસર્ગ. ૪
- તેહ તણો હું કહું વિસ્તાર, રાખી લેજો મન નિર્ધાર;
તમો ગુણ તણાં પંચ મહાભૂત, રજના દેવ ધ્રિય અદ્ભૂત. ૫
- સત્યના ચતુષ્ટને પંચ વિષે, તત્ત્વ ચોવીશ એ ભાગરત લખે;
પચીસમી માપા સર્વદા, છવીશમા મહાવિષ્ણુ સદા. ૬
- નશા જળ આમિય ને અસ્ત, રોમ ચર્મ એ પચે વસ્ત;
પિડતણો એમ કરતાં વિવેક, પાંચે ભાગે પૃથ્વી એક. ૭
- શૂક શોણિત પ્રસ્વેદ ને લાળ, મૂત્ર આંસુ ને કફ જંજનળ;
પિડતણો એમ કરતાં વિવેક, પાંચે ભાગે ઉદકજ એક. ૮
- શુધા પિપાસા કામનો ભોગ, ક્રોધાળસ્ય તણો સંજોગ;
પિડ તણો એમ કરતાં વિવેક, પાંચે ભાગે તેજ જ એક. ૯
- સ્વાસોસ્વાસ નાડી હેડકી, છીક બગાસાં વાયુ યકી;
પિંડ તણો એમ કરતાં વિવેક, પાંચે ભાગે માસ્ત એક. ૧૦
- શબ્દ કરે ને શબ્દ જ ગ્રહે, દેહ વિકાસ સચરાચર રહે;
પાક વિમર્દન યાએ નાશ, પાંચે ભાગે છે આકાશ. ૧૧
- કઠણુ ભાગ તે અવનીતણો, કલેદન તે પાણીનો ગણો;
ઉષ્ણુ જ્યોતિ તે જણો તેજ, પ્રસરણુ તે વાયુનું હેજ. ૧૨
- સ્થીર વિવર આકાશનો ધર્મ, એ પંચમહા ભૂતનો જણો મર્મ;

- એ ચેતન જોગે જીવતા, જોમ સૂરજ વડે કીરણ છે છતા. ૧૩
- એવી બુદ્ધિ કરિ આલોચરો, તે નર પ્રજામાં ભેજો યશે; ૧૪
- જીવપણું એમ પામે અસ્ત, અખા વિચારે ઉગરે વસ્ત. ૧૪
- પહેલું ભૂત આકાશ દહાય, બીજું ભૂત તે કહિયે વાય; ૧૫
- ત્રીજું ભૂત તે તેજ જ તાપ, ચોથું ભૂત તે પાણી આપ. ૧૫
- પાંચમું ભૂત તે કહિયે પૃથ્વી, એ પંચ ભૂત જો જો અનુભવી; ૧૬
- પાંચ કર્મેદ્રિય મન થું જાણ્ય, પહેલું પગ ને બીજું પાણ્ય. ૧૬
- ત્રીજું શુદ્ધ ને ચોથું લિંગ, પાંચમું મુખ તે વાણિ પ્રસંગ; ૧૭
- કર્મેદ્રિયો દર્શાં એ પંચ, હવે જ્ઞાનેદ્રિયનો કહું સંચ. ૧૭
- પહેલું કર્ણ ને બીજું ચણ, ત્રીજું નેત્ર ચોથો રસ મર્મ; ૧૮
- પાંચમી ઈદ્રિય નાસા જાણ, એ જ્ઞાનેદ્રિય પચ પ્રમાણ. ૧૮
- અનુભવ ન વધે સમજ્યા પખે, હવે કહું ત-માત્રા વિષે; ૧૯
- શબ્દ વિષય છે કર્ણજ તણો, સ્પર્શ વિષય તે ત્વચાનો ગણો. ૧૯
- રૂપ તેજ નેત્રોને વિષે, રસના રસ નાના વિધ ભખે; ૨૦
- ગંધ વિષય નાસા જાણવો, અખા ચતુષ્ઠય હવે અનુભવો. ૨૦
- પહેલું મન બીજું બુદ્ધિ વિચાર, ત્રીજું ચિત્ત ચોથો અહંકાર; ૨૧
- અંતઃકરણ ચતુષ્ઠય નામ, એ સમજે છુપ્ય જોડે કામ. ૨૧
- એટલે તત્ત્વ થયાં ચોવીસ, માયા સહિત ગણો પંચીસ; ૨૨
- હવે કૌ ચૌદે દેવતા, ચૌદે ઈંદ્રને સેવતા. ૨૨
- કરણ શબ્દ પાલક દિગરાય, ત્વચા સ્પર્શ મારુત ટેવાય; ૨૩
- નેત્ર રૂપનો પાળક ભાણ, રસના રસનો વરણ જ જાણ. ૨૩
- નાસા ગંધનો પાળક મહી, એ જ્ઞાને દેવ દેખાડ્યા કહી; ૨૪
- હવે કહું કર્મેદ્રિય પાળ, ચરણ ગતિ વિષય ભૂપાળ. ૨૪
- ઈંદ્રદેવ મહણ કહાવે પાણ, મુખ અગ્નિ અધિષ્ઠાતા વાણ; ૨૫
- શુદ્ધ અંતર અધિષ્ઠાતા મૂત્ર, કામ લિંગ પ્રજાનું કૃત્ય. ૨૫
- એ કર્મેદ્રિય કૃત્ય ને દેવ, હું કહું અંતઃકરણનો ભેવ; ૨૬
- મને મનન અધિષ્ઠાતા શરી, બુદ્ધિ યોધ પ્રજા રચા વરી. ૨૬
- બહુ નામી ચિત્ત ચેતનતણો, શેષ દેવ અહંકૃતનો ગણો; ૨૭
- ચૌદેદ્રિયના કૃત્ય ને દેવ, પંચી કરણનો જાણો ભેદ. ૨૭
- નિપજે આતમ દરશી જોહ, સમગ્રી વિચારી રાખે તેહ; ૨૮
- અવની ગળી જાય જળ વિષે, જળને ત્યારે તેજ જ ભખે. ૨૮

તેજ જઈ લય ચાએ વાય, અનિલ આકાશ વિષે લે ચાપ;
 જ્યારે નિઃસ્તત્વ થયું આકાશ, ત્યારે ઘૌનો કહાવે નાશ. ૨૯
 પહેલી ઉત્પત્તિ પાછળ લે, તત્ત્વ સંખ્યા એમ જાણી રે;
 શુદ્ધિ ગોચર સખે સેખ, તેને સંશય ન રહે રેખ. ૩૦
 ઈંદ્રીને ઈંદ્રીના દેવ, પંચ ભૂતનાં કરતવ બેવ;
 સાંખ્ય યોગે દેખે નિજ પિંડ, એક પિંડ તેમ સઘળી મંડવ. ૩૧
 સર્વ રૂપ જે ચૈતન્ય થયો, અગમ અગાધ જેમનો તેમ રહ્યો;
 નિર્ગુણ તે સ્વસ્વામી આપ, સગુણ નિમિત્તે સધળે બ્યાપ. ૩૨
 ચારે દેહતણો હવો એક, સમગ્રી લેવો પરસ્તુ વિવેક;
 કારજ કારણ એક એકનું, કૈવલ્ય કારણ છે છેકનું. ૩૩
 પરમ ચૈતન્ય દેહ કૈવલ્ય નામ, તેનું કાર્ય દેહ ચૈતન્ય ધામ;
 ચૈતન્ય કાર્ય વાસના લિંગ, વાસના કાર્ય દેહ સ્થૂલ પ્રસંગ. ૩૪
 સ્થૂલતું કારણ વાસના લિંગ, વાસનાતું કારણ ચૈતન્ય સુચંગ;
 ધ્વિર કારણ કૈવલ્ય દેહ, સમજી રહે તો થાય વિદેહ. ૩૫
 નિર્ગુણ સગુણ એમ ગોચરથાય, લોભ પ્રતિલોભ જ પ્રીત્યોન્નય;
 કાર્ય કારણ તે સગુણ જ ગણે, કારણ કાર્યથી નિર્ગુણ બણે. ૩૬
 નિર્ગુણ સગુણ શુદ્ધ ગોચર થાય, બ્રહ્મ જ્ઞાનનો એ જ ઉપાય;
 લેખા વિના અલેખ નબળે જડે, અલેખ જલ્પ્યા વિના ભમવું પડે. ૩૭
 પંનર તત્ત્વતું દેહજ સ્થૂળ, નવ તત્ત્વતું વાસના ધ્વિ મૂળ;
 ચૈતન માત્ર તે ત્રીજું વપુ, ચોથુ દેહ તે કૈવલ્ય જપુ. ૩૮
 એમ જ ચાલે કૃત્ય વિરાટ, સમજે તે સમજી લે ઠાઠ;
 કાનતણો પાળક દ્વિગાય, શબ્દ પહોંચાડે લઈ વાસનાય. ૩૯
 વાસના પહોંચાડે ચૈતન અગ, એમ જ ચાલ્યા જાય પ્રસંગ;
 ચોયાના સામરથનાં તંબુ, જે એમ સમજે તે નર ધન્ય. ૪૦
 ત્વચાતણો સ્વામી છે વાય, સ્પર્શ પહોંચાડે છે વાસનાય;
 વાસના તે છે ચૈતન વડે, તે તે સર્વ કૈવલ્યને ત્યડે. ૪૧
 નેત્રતણો સ્વામી છે ચર, રૂપ વાસના કરે હજાર;
 ધ્વિરને પહોંચાડે તેહ, કૈવલ્યમાં ચાલ્યુ જાય અંહ. ૪૨
 રસનાનો સ્વામી છે વરુણ, તે રસ વાસનાને કરે શરણ;
 કારણને પહોંચાડે ભોગ, કૈવલ્ય સાથે સહુનો ભોગ. ૪૩
 નાસાનો સ્વામી છે મહી, તે ગંધ પહોંચાડે વાસના જઈ;

વાસના લિંગ છે કારણુ બણી, મહા કારણુ સર્વેનો ધણી. ૪૪
 વાસના જીવ ને જીવ વાસના, તે ચૈતન્ય ઈશ્વરની આભાસના;
 તે ભોગવાવે અવસ્થા ચાર, જાગૃત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ વ્યાપાર. ૪૫
 તુર્યાને મળે ત્યારે જીવ ટળે, દૈવત્વમાંથી તે ત્યાં ભળે;
 ત્રણ અવસ્થા સધી જોગ, હવે તેહનો કદું છું ભોગ. ૪૬
 જાગૃત ભોગવે નેત્રે સ્ત્રી, સ્વપ્ન ભોગવે કંઠે જઈ;
 ઉદે લીન સુષુપ્તિ ભોગવે, ભમર ગુફા તુર્યા જોગવે. ૪૭
 સંત વિવેકી જાણે એહ, દેહ યકે છે તેહ વિદેહ;
 સકળે ઘટમાં એવો કાંક, સંત કહાવે સમજ્યા માટય. ૪૮
 એ અનુભવ તે સ્વે જાણુવો, યાં ઉપાય નથી કરવા નવો;
 આપે આપ પ્રીતિયો જાય, બીજો છપાં ન કાપ સહાય. ૪૯
 શરદ ઋતે જોમ નિતરે નીર, આપે આપનું પામે હીર;
 એ સમજ્યા વિણુ જે અધ્યાસ, તેથી સ્વરૂપનો હોએ નાશ. ૫૦
 એ છે પંચી કરણુ મહાવાક્ય, તેની કાપ ન પૂછશો સાખ્ય;
 પોતાનું સમજે જો પોત, એણે સ્વયં હોય ઉલોત. ૫૧
 ખટ ઉર્મી છે દેહને વિષે, કાપ દેહ નાય ઉર્મી પખે;
 ઉજી શીત તે સ્થૂલ ભોગવે, ક્ષુધા પિપાસા પ્રાણુ જોગવે. ૫૨
 દુર્ધ શોક તે મનનો ધર્મ, પદ ઉર્મીના જાણો મર્મ;
 સ્થૂલ સૂક્ષ્મ છે એનો ભોગ, કાર્ય કારણુમાં રહે અમોઘ. ૫૩
 દુર્ધ શોક વર્ણિ પુન્ય ને પાપ, દેવ પિતૃ મદનો આજાપ;
 ગતે જાય અવંગતિયો થાય, વાસના લિંગનો એહ ઉપાય. ૫૪
 વાસના લિંગે મહા સ્થૂલ લિંગ, વાસના ભંગ તે સ્થૂલનો ભંગ;
 વાસનાની દૃષ્ટિ સ્થૂલ ઉપરે, તહાં લગી ઉપજે ને મરે. ૫૫
 વાસના કારણુ સામી થાય, દૃષ્ટિ દૈવત્વ દેહે જાય;
 સંપુટ ઉધડે જાય ખરાસ, તેમ દૈવત્વમાં સહુનો વાસ. ૫૬
 ત્યારે પાછું વળવા કાણુ, જોમ સાગરમાંથી મળ્યું લુણુ;
 વાસના લીન થયા પછી દેહ, જોમ પર્વતપર વરશે મેહ. ૫૭
 ભરાણું નીર ઝરી નીસરે, પાછળ ઉમેરા કાણુ કરે;
 તેમ આલે ઝાનીની કાપ, જીવ ચિન્હ ત્યાં સરવે જાય. ૫૮
 ઈશ્વર ચિન્હ ઉપજે કદાચ, તહાં ન પોંચે વૈખરી વાચ;
 દેવ ચરિત્ર ન આવે હાય, જીવ ન પોંચે તેને સાચ. ૫૯

પરા પશ્યંતિ મધ્યમા વૈષ્ણી, ત્રણ લિંગની સત્તા ખરી;
 કારણ વાસના લિંગને સ્થૂલ, ત્રણ લિંગ વાસનાનું ગૂળ. ૬૦
 પરા પારથી કારણ લિંગ, તે પોષતા આવે તુરંગ;
 બાહર આવે ઘોષ વેરાય, ઉત્તમ મધ્યમ સબ્દ ચાહ્યા બાય. ૬૧
 પણુ સમજવો છે દેહનો ઠાઠ, બીજા સાધન માયાનો ઘાટ;
 આદર વાણી પામે મુક્તિ, બે રૂડી પેરે સમજે ભુક્તિ. ૬૨
 વૈકુંઠ સુધી એક માંડણી, ત્રૈલોક સુધી બેબે ગણી;
 ત્રૈલોકનાથ ધરી આવે દેહ, ઠાઠ સકળમાં તેહનો તેહ. ૬૩
 અવાચ્ય કહાવે કેવલ્ય નામ, તે અચક્ત માયાનો વિશ્રામ;
 અવ્યક્ત વિષે કેવલ્યનું જ્ઞાન, તે જ ધરે ઈશ્વરનું માન. ૬૪
 ઈશ્વરને અવસ્થા ત્રણ, જગૃત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ આવર્ણ્ય;
 ઈશ્વરને ન્યારે સુષુપ્તિ યાય, માયા ઉપહિત નામ કેવાય. ૬૫
 તેને ન્યારે સ્વપ્ન જ થયું, ત્યારે હિરણ્યગર્ભ નામ પામિયું;
 તે ઈશ્વર ન્યારે જગૃત ભોગવે, ત્યારે વૈરાટ નામ સહવે. ૬૬
 વિદ્યામાં પડતો આભાસ, એટલે ઈશ્વર સર્વાભાસ;
 અવિદ્યામાંહિ પડ્યો આભાસ, એટલે હવો જીવ પ્રકારા. ૬૭
 તેનું નામ ધરાણું જીવ, તે ત્રણ અવસ્થા ભોગવે સદૈવ;
 સુષુપ્તિ સ્વપ્ન ને જગૃત, તેનો જીવ સાક્ષી અવિગત્ય. ૬૮
 અવસ્થા ભોગવે સાક્ષી રહ્યો, તે ત્રણ આભાસે ભાષી રયો;
 જગૃતમાં જે પડ્યો આભાસ, વિશ્વ નામ તેહનો પ્રકારા. ૬૯
 તેને ન્યારે સ્વપ્ન જ હતું, તૈજસ નામ ત્યારે અનુભવ્યું;
 તેને ન્યારે સુષુપ્તિ હવી, પ્રાણ સંગ્રા ત્યારે અનુભવી. ૭૦
 આભાસ ભોગવે છે એ ત્રણ, પોતે સાક્ષીવત રયો અન્ય;
 સત્તર તત્ત્વની ઈશ્વર કાય, પંચપ્રાણ દશ ઈન્દ્રિય યાય. ૭૧
 મન બુદ્ધિ સહિત સતરે તત્ત્વ, સૂત્રાત્માનું તેમાં સત્ત્વ;
 અપંચીકરણ ઈશ્વરનો દેહ, પંચીકરણ જીવ જે તેહ. ૭૨
 પંચીકૃતનું જીવ શરીર, પંચ જૂત દસમાંહિ સંગીર;
 કર્મેન્દ્રિય જ્ઞાનેન્દ્રિય જ્ઞાન, પંચ વિષય તત્ત્વમાત્ર જ્ઞાન. ૭૩
 મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર ને માય, ચૌદે દેવ તેના અધિષ્ઠાય;
 સર્વ મળી ચાલે પરચાર, દશ વાયુનો કહું વિસ્તાર. ૭૪
 પ્રાણ વાયુ ઉચ્ચી ગલ કરે, અપાન તે નીચો સંચરે;

ઉદાન જળને તારો દંડ, બ્યાને સકળ શરીરની ગંધ. ૭૫
 સમાન સકળ રસ વેચે ભાગ, દેવદત્ત ત્વચાને ભાગ;
 કૂર્મ રહ્યો ધરણીને ધરી, નાગ રહ્યો કુંડળિ આવરી. ૭૬
 ધાવન ગમન ધનજય કરે, સકળ સંધ્યમાં કુકુટ ફરે;
 દશ વાયુનાં કૃત્ય ને નામ, પંચકોશ કહ્યું જીવનું ઠામ. ૭૭
 અન્નમય કોશ એકનું નામ, પ્રાણમય કોશ બીજનું ઠામ;
 ત્રીજો કોશ મનોમય એક, ચોથો કોશ જ્ઞાનમય તેક. ૭૮
 પંચમ છે વિજ્ઞાનમય કોશ, નામ ધરે જીવ અભિનિવેશ;
 ત્રણ વિશેષણ ઈશ્વર તણાં, સત્ ચિત્ત આનંદ નામે ભણ્યાં. ૭૯
 તેજ વિશેષણ જીવને વિષે, નામ ફેર કરિ નવ્ય આજણખે;
 અસ્તિ ભાતિ પ્રિય એ છે ત્રણ, એ એકતાનું કહ્યું આચર્ય. ૮૦
 અસ્તિ કેતાં સદા સત્યનું નામ, ભાતિ કેતાં ચિદને ઠામ;
 આનંદ તે જ પ્રિય જાણવો, જીવેશ્વર એકતા અનુભવો. ૮૧
 ઉંઠ હાથ નામ જીવને વિષે, ચૌદ લોક ઈશ્વર આજણખે;
 તે માટે જીવ ઈશ્વર ખે, જોઉં વિષે સૂત્રાત્મા રહે. ૮૨
 સુષુપ્તિ ભોગવે રહીયે રહી, સ્વપ્ન ભોગવે કંઠે જઈ;
 જાગૃત તે નેત્રે ભોગવે, તૂંધાં સૂત્ર સહુને ભોગવે. ૮૩
 જીવેશ્વરની સરખી વર્ત્ય, ઈશ્વરશું હોય એક સૂર્ય;
 જીવ ભાવના જીવથી જાય, અનુસંધાન ઈશ્વરથી થાય. ૮૪
 એટલામાં જો રમે આભાસ, તો સાલેકાએ વેંકુલ વાસ;
 વિશ્વાભિમાન વિરાટ શું મળ્યું, સ્થૂલપણું સ્થૂલમાંહે ભળ્યું. ૮૫
 તેજસને રે સ્વપ્ન અભિમાન, હિરણ્યગર્ભમાં થયું એક સાન;
 તેજ ઈશ્વરતણું છે સ્વપ્ન, તેમાં તૈજસ પાખો પતન. ૮૬
 સામીપ્ય મુક્તિ તેનું નામ, પ્રાણાભિમાની સુષુપ્તિને ઠામ;
 માયાઉપહિત પ્રાપ્ત જ મળ્યો, સારુખે એકતામાં ભળ્યો. ૮૭
 તુર્યાવસ્થા ઈશ્વરતણી, સાયુજ્ય મુક્તિ તેની ભણી;
 સૂત્રાત્માશું અનુસંધાન, જીવેશ્વર જેહનું નિદાન. ૮૮
 જીવેશ્વર કેવા નવ રહ્યો, ત્યારે અપંચીકૃત પારે ગયો;
 એ પ્રપંચ કહ્યો કોષા - સમાવ, સદા નિરંતર છે તે સાવ. ૮૯
 પરા પર્યંતિ મધ્યમા વૈખરી, પિંડ થાલાંડ વિષે ચારે ખરી;
 સોહ શબ્દ વૈરાટને વિષે, એક સૂત્ર / પિંડ માંહી લખે. ૯૦

લેતાં આસથી ઉઠે ; સકાર, - મુકે સ્વાસેં થાય સકાર;
 સકાર હકારનો હોયે લોપ, ત્યાં ઝોંકાર રહે વણુ ઝોપ. ૯૧
 તે ઝોંકાર અચિત્ત અકાર, ત્રિધા થાય અવાચ્યને જોર;
 પરા તેજ અવ્યક્ત છે માય, પસ્યતિ વિષ્ણુ સત્વશુભ્રુ થાય. ૯૨
 મધ્યમા બ્રહ્મા રજોશુભ્રુ રૂપ, વૈષ્ણવી રૂદ્ર સાધારણુ ભૂપ;
 ચારે વેદ ને ચારે વાણ્ય, સર્વે શબ્દ તણું મડાણુ. ૯૩
 મંત્ર જન સર્વ શબ્દનો ધાટ, શબ્દે બાંધ્યો સધળો ઠાડ;
 ઝણી પેરે શોધે આપ, ત્યારે જાય અહંતા થાય. ૯૪
 એકે લોક એક વૈરાટ, તેમાં ચાર ખાણુના ધાટ;
 જોમ ઉદ્યર વૃક્ષ યડયો ફળે, મૂળ ટોચ સંધી ફળ નીકળે. ૯૫
 તેમ ચૈદ લોક મુધી સૌ જનંત, એમ વૈરાટ ફળ્યો છે તંત;
 એ વિરાટ કહાવે બ્રહ્માંડ, રચ્યો પિંડ અસખ્યાત માંડ. ૯૬
 રશુભ્રને જોતાં નાચે પાર, અતર ઉતરે લાઈ સાર;
 એ જોએ દેહાબીમાન, જીવેશ્વરનું ટાળે લાભ. ૯૭,
 એ પંચીકરણ છે મહા વાક્ય, એણે થાય અનુભવ પરિપાક;
 જનંતપણું જોને છે સત્ય, તેણે કરવું એવું નૃસ. ૯૮
 વેદતણું વચન છે એક, નિસંદેહ થાય સમજે તેહ;
 જીવન્મુક્ત તે તેનુ નામ, જોને સંભાળ્યું મુજણું ધામ. ૯૯
 નેં અવતરિયા સરખો તેહ, જોણું એમ ન સભાળી દેહ;
 મુક્તિ બંધનું નહિ અભિમાન, જ્યાં જાતા નહીં જ્યે નેં જ્ઞાન. ૧૦૦
 ત્રિપુટિ રહિત તે છે જ અવાચ્ય, તત્ત્વમસી પદ યોધ્યું સાચ;
 શાસ્ત્રારથ તેણે પાઠ્યું જ્ઞાન, આત્માનુભવ હવું વિજ્ઞાન. ૧૦૧
 મહાપદમાં કહ્યું એ હીત, તે સમજ્યાથી થયું અદ્વૈત;
 અહંબ્રહ્મ છે શબ્દ જ વિના, એ સમજે અખા વેત્તા આપના. ૧૦૨

ગુરુશિષ્ય સંવાદ.

પુર્વછાયા.

- ગુરુ ચરણે શિષ્ય આદરે, પ્રેમે કરી પ્રણામ;
 પદ પંકજ પાવન સદા, નમો નમો પરંધામ. ૧
- તપત થયો મહારાજ હું, ભવ તારે અંતર્બદ્ધજ;
 તમ કૃપારૂપી વચન જે, તે વહિ આવિયો મુજ તૂજ. ૨
- મંદ શુદ્ધિ હું પૂજ્યા, સામર્થ્ય નહિ ગુરરાય;
 પ્રભુ પધારો અંતરે તો, મારું સાર્યક થાય. ૩
- ગુરુ-ભલે ભલે શિષ્ય ઉત્ત શુદ્ધિ, મહા આશય તું વીર;
 હું જાણું તુજ જોલતાં, તું પર પદ પૂજીશ ધીર. ૪
- શિષ્ય-સત્ય સત્ય સ્વામી ગુરુ, તમે હાઈ લક્ષું હરિ રૂપ;
 પરમ પદ તે મુજને કહેા, ટળે પ્રપંચ અંધ દૂપ. ૫
- ગુરુ-ગુરુ કહે શિષ્ય પર પદનો, રસનાથે નહિ થાય;
 કરે ગૃહિ નધિ આપવા, તે સમજે સનમુખી આપ. ૬
- પ્રકૃતિ પુરુષનો વિવેક એ, જે શુદ્ધિ ગોચર થાય;
 તો જનમ મરણ સંશય ટળે, મન તુર્યાતીત ઠહેરાય. ૭.
- વિધિ વિવેકે પ્રીછતાં, દિસે આપોમું અલગ્યા;
 આદમ અરક ઉદે હવો, તાં તેજ છે તત્ત્વ સર્ગગ. ૮

સોરઠ.

- આતમગાન તણો જે વિવેક, એક અનંત અનંત મણિએક;
 તેહતણા ત્યાં જન્મ ને ભેદ, સત્યશાસ્ત્ર તે કહે છે વેદ. ૯
- જેમ સૂર્ય ને સૂર્યનાં કીર્ણ, એ સમગ્રી દદૃષ્ટિ વીણ;
 અર્કસ્થાની કહિયે વસ્ત, જેને નહીં ઉદે ને અસ્ત. ૧૦
- અકળ અનૂપમ સર્વની આઘ, કેમ હોય મન શુદ્ધિ સાધ્ય;
 અર્વાચીન પ્રપંચ તે ચક્રે, તે તેને જાણી કેમ શકે. ૧૧
- જાણ્યા વિના પ્રપંચ ન ટળે, ભલે કોટ જન્મો આશ્વજે;
 શુક સનકાદિ નારદ બ્રાહ્મ, શેષ શિવ વસિષ્ઠ શુદ્ધિરાસ. ૧૨

જ્ઞાનતણા તે કહિયે અર્ક, સદા શાસ્ત્ર જેના છે તર્ક;
તેજ અનુભવ તત્ત્વનું જ્ઞાન, જેણે તત્ત્વનું લહિયે માન. ૧૩
તત્ત્વ જાણ્યા વિણુ ચૈતન જેહ, સમ્યક્ બુદ્ધિમાં નાવે તેહ;
ભ્યાં લગિ નોયે વસ્તુ ભોગ, પ્રપંચ દીર્ઘ તે ન ટળે રોગ. ૧૪
તે માટે તત્ત્વ જ સર્વથા, થાશે જોયર મુણુજે કથા;
શુરુ જોવિંદ શાસ્ત્રસંત કહી, બુદ્ધિ પ્રમાણે જે મેં લહી. ૧૫
એ જ જ્ઞાન લક્ષિત વૈરાગ, એ જ દાન તપ તીરથ ત્યાગ;
જે ચૈતનશું સમરસ હોય, પૂર્ણ કામ નર લાણિયે સોય. ૧૬
તત્ત્વ ઉદ્ધરિ અળગાં કરે, શેષ ભાગ ચૈતન ઊગરે;
તે ચૈતન નિજ જાણ્યું આપ, સારે રહેજે ટળિયા તાપ. ૧૭

પુરવંછાયા.

શિષ્ય-એક કહો મહાબૂતનો, જેમ બુદ્ધિ સમજે મર્મ;
ચૈતનમય દીસે સકળ, જેમ સમજું હું અનુકર્મ. ૧૮

સોરઠ.

શુરુ-પરિશ્લષ્ટ પરપંચ સમ રહે, પંચવીશે લક્ષણ શ્રુતિ કહે;

શ્લોક.

અસ્તિ માતિ પ્રિયં રૂપં નામચેત્યગ્રપચકં ॥

આયત્રયં પ્રણરૂપં જગદ્રૂપં તતો દ્વયં ॥ ૧ ॥

ત્રેવિશ લક્ષણ વસ્તુ તણાં, અને જે તે પરપંચનાં જણ્યાં. ૧૯
અસ્તિ કેતાં સદા સ્થિત જેહ, આઘ અંતનું કારણ તેહ;
જગત જે વડે ઝળકી રહ્યું, ખીજ વિશેષણ ત્યાંએ કહ્યું. ૨૦
સર્વે પ્રીય લાગે જે માટ, દુખ ટાણે મુખ ધાલે ધાટ;
પરિશ્લષ્ટનાં વિશેષણ ત્રણ, જે પ્રપંચનાં મુણુજે કર્યું. ૨૧
ઉપજે તેનું રૂપ બંધાય, રૂપ યદુ તેનું નામ ધરાય;
ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લેતે થાય, નામ રૂપ આવે ને જાય. ૨૨
એ પંચવડે કહિયે સંસાર, જે સમજે તે પામે પાર;
પેલાં ત્રણ તે તું નિજ આપ, અને જે ક્યાં તે ટાળે થાપ. ૨૩
પંચ બૂતનાં જાણ્યે અંગ, ભૂતોનાં સ્થુળ સૂક્ષ્મ લિંગ;
મહાતુલાવ એમ સમગ્રી રહ્યા, તે પરપંચ પરાગત થયા. ૨૪

સાંભળ શિષ્ય જુતનો બેદ, જેણે દેરી ઉપજે નિવેદ;
જુતકલોળ જાણુજે કોય, સ્વયં આત્મા લાણિયે સોય. ૨૫
સ્તોત્ર.

॥ સર્વત્ર પંચ મૂતાનિ પદ્યં કિંચિન્ન વિચિતે ॥

॥ પાતાલે મૂતલે સ્વર્ગે રતું ગતું ન ધોરધીઃ ॥ ૨ ॥

ઠપું વશિષ્ઠે શુણ્ધિયું સમ, પંચ જૂતપી રૂપ ને નામ;
ઉપર જુતળ ને બિંદુ સર્ગ, પંચજૂતનો જાણ્યે વર્ગ. ૨૬
છઠા કાંઈ પદારથ નથી, મુનીજને મન જોયું મથી;
હું તું એમ જાણી રહ્યા સંત, તો કહે શું ને શું બાધિ રત. ૨૭
તે માટે શિષ્ય સાંભળ વાત, તત્ત્વ લહે છે જે સાક્ષાત;
એ સમઝાયે અન્ય નવ રહ્યું, હવું તેમ જ્યારથ થયું. ૨૮
અવિગલથી નહ ઉપનું સાર, નહોં પવનનો દુવો વિસ્તાર;
પવને તેજ હવું ઉત્પન્ન, તેજ તણું તે પાણી તન્ન. ૨૯
પાણીથી મહિ પરગટ હોય, જેમ ઉત્પત્તિ તેમ લેતું જોય;
તેહતણી હું કહું વિધિ જેહ, એક મને સાંભળજે તેહ. ૩૦
પંચ પંચમાં વરતે સદા, સાક્ષી વત આત્મા રહે તદા;
એકમાં બીજા વરતે ચાર, સમરસ તાં સેજે વ્યાપાર. ૩૧
અવની જહાં ધરે અવકાશ, ત્યારે જાણુનું સત્ય અકાશ;
ત્યારે જાં જૂકપ ન થાય, તાં અવનીમાં વરતે વાય. ૩૨
રત્નાદિક હીરા કેવાય, એ ધરતીમાં તેજે થાય;
પ્રત્યક્ષ જળ દીપ્તિ છે ધરા, એકમાં ચાર વર્તે તે ખરા. ૩૩
હવે જળમાં વર્તે છે ચાર, તેહતણો કહું છું નિર્ધાર;
અંધુમાં જે જામણુ શક્તિ, તે અવનીની જાણે બ્યક્તિ. ૩૪
જડપણુ જે ઉઠે છે માંય, અંતે તેજ વરત છે પ્રાપ;
પીચી જે વણુરો છે મધ્ય, એ મારુતાની જાણો વૃધ્ય. ૩૫
ગગનતણો શુણુ એ જળ વિષે, જે આવે તેને રાખી શકે;
એ જ ચતુર્થેણુ ધરે છે વાર, હવે કહું જે તેજે ચાર. ૩૬
તેજ વિષે એ જાણો મહી, જે વિષુતમાં લોહ ઉપજે સહી;
અગ્નિ વિષે જળ એ કેવાય, લાગ્યે વન્દિ સેજે આલાય. ૩૭
અગ્નિ દાહ અગ્નિથી દળે, તેજ માંદી જળ શોષ્યું મળે;

તેજ માંહિ અચળતા જેહ, વાયુતણું ત્યાં લક્ષણુ એહ. ૩૮
 દીપ સરખા પરકારે દેહ, એ આકાર મહાપુરુષ જ કેહ;
 અગ્નિ માયક્ષાં તત્ત્વ એ ચાર, મારુતનો હું કહું વિસ્તાર. ૩૯
 ધારક શક્તિ ધરે સમીર, એ મેદનિનું નાણું હીર;
 અહિ જ્નેગીની ટાળે તૃષા, એ સારંગમાં જણો વૃષા. ૪૦
 વાયુ શોષણુ શક્તિ ધરે, તેજતણા શુણુ એ પરવરે;
 અણુસંગીને અરૂપ જ હોય, એ ખંડેર લક્ષણુ જ્નેય. ૪૧
 હવે કહું ઘી લક્ષણુ સાર, અંતર તરવો વર્તે ચાર;
 અહંકાર ધરતીનું રૂપ, ચિત તે આપ તણું જ સ્વરૂપ. ૪૨
 તેજ સ્થાનિ તે કહિયે શુદ્ધિ, મનમાં વાયુતણી છે શુદ્ધિ;
 એ અંજરનું લક્ષણુ કહું, જે શુર ગોવિંદ સંતે લહું. ૪૩
 ભૂત ભેદ કહો સારોદાર, પાંચે ન ચૈતન આધાર;
 ચૈતનની લેહેરો મહાભૂત, લેહેરોનું પ્રતિબિંબ અદ્ભૂત. ૪૪
 ભૂત ઉપજે વરતે સમે, કાષ કાળે મહાભૂત આથમે;
 ચૈતન સાગર જેમ છે તેમ, એકે દ્વંદ નહી શુણુ કર્મ. ૪૫
 દત્ત કહે યદ્યાનન શુણો, થોડા માંહિ અર્થ જ ધણો;
 તત્ત્વમસી વાયકનો ભેદ, એ આઘે દૈ બોલ્યા વેદ. ૪૬
 આત્માનું પ્રતિપાદન કરું, તત્ત્વપણું અળગું આધર્યું;
 મહાજળમાં જેમ ભમરા વળે, વારિ માંહિ આવી ભળે. ૪૭
 આવૃત્તિ ભમરાનું નામ, પચભૂત કેરું તે કામ;
 નતિ નતિ કહે છે વેદ, ભૂત નાહે વસ્તુનો ભેદ. ૪૮
 શિષ્યને શુર કહે શુણુ વાત, વસ્તે રહેને તું સાક્ષાત;
 શિવના તંત્ર પ્રયે કહે દત્ત, મહા ઉપદેશ માન તું સત્ય. ૪૯

ઇતિ શ્રી શુરશિષ્યસંવાદે ભૂતલેહો નામ પ્રથમઃ અંકઃ ૧૧ ૧૧

સોરઠ.

શુર-પંચ ભૂતનિ આકૃતિ જેહ, વસ્તુ સિંધુમાં દીશે તેહ;
 નેતી નેતી જે વેદે કહું, તેનું કારણ મેં તો લહું. ૧
 ભૂત નાહે એ વસ્તુ જ વસ્ત, કહે નિગમ ઉચો કરિ હસ્ત;
 આર્ય શિષ્ય પ્રીછિલે ર્મર્મ, આગળ બોલ્યા જે અનુક્રમ. ૨

શ્લોક.

॥ તત્ત્વમસ્યાદિવાક્યેન આત્મા હિ પ્રતિપચતે ॥

॥ નેતિ નેતિ શ્રુતિર્મૂલે પંચમૂતાશૃતં ધ્રુવં ॥૩॥

યત્ કિંચિત્ પદારથ જોડ, જૂત ઉપાધિ જાણે તેહ; ૩
એણે વીવેકે તત્ત્વ ઉદ્ધરે, શેષ ભાગ ચૈતન્ય ઉગરે.
કારણ જાણના એ જ ઉપાય, જો કારણ શુદ્ધિગોચર થાય;
સારે શુદ્ધિ કારણમય રજે, વસ્તુ યે વસ્તુમાં ભજે. ૪

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય—આ લોક ચૌદ લગી પ્રભૂએ, જાણ્યો જૂત કલોળ; ૫
પણ પરમાત્મા પ્રીત્યો નહી, એ સશય અંશે શોળ. ૫

સોરઠ.

શુભ—તત્ત્વ કલ્યાણું કારણ એહ, અણણ વલણ દીશે છે દેહ; ૬
તેમાં જીવ ધરે છે આપ, તે જાણી કલો જીવનો આપ.
જૂત ઉપાધિ જાણે પિંડ, પિંડ તેમ જાણ્યે બહાંડ; ૭
જૂત ભેદ ઉકેલે આકાર, આકારે કલાવે સંસાર.
ત્રણ સ્વર્ગ ત્રણ પાતાળ, લોક ચૌદની જોળે ભાળ; ૮
જૂત વિનાનો પદારથ નથી, પેરે પેરે જોયું મથી.
નાનારૂપ મહાજૂતે ધર્મા, બહુ વીધે કરિને વિસ્તર્યા; ૯
જહાં રૂપ સાં વાસના લિંગ, એહ જૂતનું જાણ્યે અંગ.
તત્ત્વ સાગરે શુદ્ધ પિંડ, સચરાચર દીશે અલંકાર; ૧૦
સેજે ઉપજે સેજે ખપે, અણજીતો જીવ યે જુ જપે.
કરતા કારવતા નહિ કોય, જોગ ભોગ સૌ સેજે હોય; ૧૧
વસ્તુ વિગે ને ઉપજ્યું સમ્યું, મનનું કારણ મનનું રમ્યું.
પરમાત્માની પેર કોણ કહે, જે પરપંચ અગોચર રહે; ૧૨
શબ્દ કરિને જે કહેવાય, -તે. આકાશતણે મહિમાય.
આકાશ તો મહત્ત્વથી યથું, તેયે ચૈતન આગળ રથું; ૧૩
મહત્ત્વ શ્રેયેથી હોય, પ્રકૃતી શ્રેયે કલ્પિત સાય.
કલ્પના માત્ર કલ્પો સંસાર, તે થું જાણે વસ્તુ નિરધાર; ૧૪
શબ્દ વિના જો જાણી રહે, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લે કોણ કહે.

શોભા જેવું છે હું છેક, વાણી ઉચ્ચાર વિના નહિ એક;
 શુંજે કોણ ને કોને કહે, આપ વિના આપ સમગ્રી રહે. ૧૫
 પદમાં રહિ જન જે જેમ કરે, વાંછિત ભોગ ભ્રમ આચરે;
 પદ પ્રીત્યાનો એક જ મર્મ, નથી ઉપાધિ ધર્માધર્મ. ૧૬
 જે ધ્વજ પદ ભેદિ વટયો, કાળ માયાએ તે નૈ નટયો;
 અણસિંગી નવ દીસે આપ, ત્યાં કેમ લાગે પુન્ય કે પાપ. ૧૭

પુર્વછાયા.

શિષ્ય—અન્ય શાસ્ત્ર શુણ્વતાં પ્રભુ, મહારૂં ધુમ્પાણું મન;
 અહં દળે જે અહં રહે, તે મહાભાવ મહાજન. ૧૮
 કૃપા કરિને તે કહો, જોણું અહંભાવ સઘ જપ;
 મહા સામ્રથ મન માંહિ પ્રગટે, તનમન શીતળ થાય. ૧૯

શ્લોક.

यस्य नाहंकृतो भावो बुद्धिरस्य न लिप्यते ॥

हृत्वापि स इमान् लोकान्न हति न निबध्यते ॥૪॥

શુર—સાંભળ શિષ્ય કહું હું સાંખ્ય, સન્મુખ થૈ સમગ્રીને રાખ્ય;
 ગીતામાંહિ કહ્યું શ્રી કૃષ્ણ, જે જે અર્જુને પૂછ્યાં પ્રખ્ય. ૨૦
 કૃષ્ણ અર્જુનને કે શુણ્વ વીર, તે શુર શિષ્યને કે શુણ્વ ધીર;
 જેને અહંતા નથી લગાર, તેને નવ લેપે સંસાર. ૨૧
 જગત નિહંતા હોય ભે જન, તોય પરાભવ નહિ તે તન;
 કર્તાયકે અકર્તા તેહ, જેને અહંભાવ નહિ દેહ. ૨૨
 કહે અચ્યુત અર્જુન શુણ્વ વીર, તત્ત્વદર્શિને નથી શરીર;
 શુર કહે છે શુણ્વ શિષ્યતાત, હરિયે અર્જુનને કહિ વાત. ૨૩
 એ તો સતશુરનો શુર ભાગ, શુદ્ધ શાસ્ત્રનો નહિ યાં વાદ;
 કાંડ યૌદમે બ્રાહ્મણ વેદ, તેનો જાણો વિરલા ભેદ. ૨૪
 શ્રીકૃષ્ણે ગીતામાં કહ્યું, તે દત્તાત્રેયે નિર્વહ્યું;
 રઘુપતિ પ્રત્યે કહ્યું વશિષ્ઠ, તે ઉદ્ધવ પ્રત્યે કહે ધૃષ્ટ. ૨૫
 કહું અવનિને અવનિ મ જાણુ, ઉદકે નોહે ઉદક નવાણુ;
 તેજને રખે જાણુ હું તેજ, પવન તે પવને નોહે એજ. ૨૬
 આકાશ તે નોયે આકાશ, વસ્તુ દષ્ટિનો થાય વિનાશ;
 ભુદિભેદે ભાસ્તું વિખરીત, તારે લીધી અવળી રીત. ૨૭

આમચુરુ જો આપે દ્રષ્ટ, ત્યારે બુદ્ધિ બને ઉત્કૃષ્ટ;
 તે બુદ્ધિનું વિચર્યું અધગ્ગ, ચિદ વિલાસ છે સર્વ સંગંગ. ૨૮
 ઉર્વિ ચૈતન ચૈતન આપ, ચૈતન અનળ અનિલનો વ્યાપ;
 ચૈતન જ્યોમ અન્યકત ઘણ સદા, તે જાણ્યે દળે દૈત આપદા. ૨૯
 વકરી દહ્યે દીશે ભૂત, વસ્તુ વીચારે છે અદભૂત;
 વસ્તુ વીચારે વસ્તુ જ વસ્ત, તહાં કો કહે ઉદે ને અસ્ત. ૩૦

પુર્વેછાયા.

શિષ્ય-શિષ્ય કહે છે હે પ્રભુ, એ સંસાર મુજ મન;
 વકરી દહ તે કોણ તણી, જો વસ્તુ વિના નથી અન્ય. ૩૧
 ગુરુ-ગુરુ કહે છે વસ્તુની, હે વત્સ છે મોટી વાત;
 પ્રપંચ નામ તેને ધડ્યું, જે લધુ લાધવ છે તાત. ૩૨
 પર ક્રેતાં પરબ્રહ્મ દુરી, અને પચ ક્રેતાં પંચભૂત;
 એ પ્રપંચ નામ જૂઠાતણું, એમ પ્રગટયો વધ્યાસૂત. ૩૩

સોરઠ.

મિથ્યા પુરુષ મિથ્યાથો છતો, ચાલ્યો જાય પ્રકૃતિનો વતો;
 મિથ્યારૂપ ને મિથ્યાનામ, મિથ્યા માંડ્યું મિથ્યા ગામ. ૩૪
 તેને ભૂત ભવિષ્ય વ્રતમાન, ધર્મ અર્ધને ચોક્ષનું ભાન;
 ઉત્પત્તિ સ્થિતિ તેને હોય, હાનિ વૃદ્ધિ જ્યા ત્યાં જોય. ૩૫
 બાળક જોગન વૃદ્ધતા તેહ, સુખ દુખ ખટ ઉર્મી છે દેહ;
 મૃયા પુરુષ માયાનો પુત્ર, જીવ ઈશ્વર માંડ્યાં બે સૂત્ર. ૩૬
 જીવેશ્વર કહાવે સંસાર, વિદ્યા અવિદ્યા ચાલી ભાર;
 કર્મ વિકર્મ તે સર્વે સત્ય, જો આપોપુ માન્યું નિત્ય. ૩૭
 નિત્ય બધન જીવે ક્રવાય, તે ભજવા ઈશ્વરને જાય;
 ઈશ્વર ભજતાં જીવન દળે, નહિ તો બે સંસારે રળે. ૩૮
 એમ અજાનું ચાલ્યું જાળ, વસ્તુ વીચારે આળ પંખાળ;
 જીવેશ્વર બે માયાયે ધણા, સ્વામી સેવક ચૈ રડવડયા. ૩૯
 કલ્પના માત્રજ કહિયે અજા, ચારે આણ્યે તેની પ્રજા;
 વસ્તુ વિષે એકે નહિ દંદ, જે દીશે તે માયા દંદ. ૪૦

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-સ્વામિ માયા એવિ બળવતી, તે કોણે કરી શુરુ દેવ;
કે રવે સત્રય છે અજ્ઞ, કહો મુજને તેનો બેવ. ૪૧

સોરઠ.

ગુરુ-આરજ માયા કેવે બળવતી, તે મિથ્યા હતી ચે હતી;
નામેં તો છે પણ નહિ રૂપ, મોહ્યા સુર દાનવ મુનિ ભૂપ. ૪૨

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-હરિ હર અજ્ઞ દાનવ મુની, સરખા મોહ્યા માયે;
તો ક્યે આશરો માહેરો, એ સંશય મનમાં યાયે. ૪૩

સોરઠ.

ગુરુ-જે પેરે માયા જાણિ જુડી, ત્યારે પંચની છુરે મૂડી;
ભુધની ધારા ટાળો કુટી, અનુભવાનદ આરે ઉડી. ૪૪
ન્યારે અનુભવ જાગ્યો કિરણી, સારે કરશણને તુડી ભરણી;
નિરાલંબ વસ્તુ આદરણી, પદ પ્રાપ્ત દીશે ન ધરણી. ૪૫
તજ્ઞ ગગન ન દીશે વેહેરો, અલ કવચ જાણીને પેહેરો;
દૈતાદૈતનો પરવાહ હેરો, દળે ધ્યે ધ્યાતાનો ચેહરો. ૪૬
સંશયપણે સંસાર સવાયો, નિઃસંસારે નહિ મૂળ ન પાયો;
નહિ હુતું કોણે કોણુ ગયો, એમ સમજે સસાર સમયો. ૪૭
ન્યાંહાં કેવાને શુણુવા નથી, ત્યાં કલ્પના ચાપિ અણુજની;
તે કલ્પનાયે ક્યાં સંસાર, પ્રકૃતિ પુરુષ કેમે વિસ્તાર. ૪૮
વાચારંભણુ સાચું ચયું, ન્યાં આપોયું વિસરી ગયું;
ન્યારે આપ સલાહયું નરે, ન્યારે મુકિત પામ્યો વણુ મરે. ૪૯
હોય આકાશમાં અધકાર, સારે ભાંગે ચક્ષુ વ્યાપાર;
તે અન્ય પ્રપંચ કેમ દેખે મંડળ, જે પોતાનો ન દેખે પંડળ. ૫૦
મનોમય સધયું મંડાણ, મનોમય પંડિતની વાણ;
મનોમય આ ચૌદ લોક, મને ગુચિત તે સર્વે ફેલ. ૫૧
મનવડે પંડિત બાપિ મંચ, મનવડે જ દર્શન ને પંચ;
મનવડે જોગી સાધે જોગ, મનવડે જોગી માને જોગ. ૫૨
મનધિ ધમિર મન ચકિ જીવ, મન જેમ ધાટ ઘડે ચકીવ;

મન મનમાં જ્યારે ગયું સમી, તારે તદ્દપી પ્રકૃતિ આધમી. ૫૩
 મદ્ધપાનિ જે મધુ પી છડે, અલુછતો પ્રપંચ દેખે બડે;
 માદક ઉતયો પાછો વળી, તારે મદ્ધરૂપી પ્રકૃતિ ટળી. ૫૪
 તેમ મન તે માયા મન, વન્દિ જવાલા જવાલા તે અમિ;
 અમિમાંહિ અમિ ગયો શમી, શિખા તેજ માયા આધમી. ૫૫
 તે માટે સત્યે સર્વથા, મન મેળે પામે નહિ વ્યથા;
 જોમ જાણી જો શીટી જાય, કાણુ ખીજો જે ખુંડે ધાય. ૫૬
 તારે શિખ્ય પૂર્વપક્ષ કરે, સ્વામી મન અવતર્યું અવતરે;
 શુર કહે જો પરપરા તન, તારે અમજ થાશે મન. ૫૭
 તે બિપર કરં તુજને સાખ્ય, દત્ત જોડ્યા છે તે રહે રાખ્ય;
 મહાનુભવનો અનુભવ જેહ, સમજી લેતાં દળે સંદેહ. ૫૮

૨૬૦૬.

॥ મનો વૈ જગનાકારં મનો વૈ સર્વતો મુલં ॥
 ॥ મનો વૈ પરમાત્માનં મનો વૈ પરમાર્થકં ॥૫૧॥
 ॥ મન एव मनुष्याणां कारणं बध्नोक्षयोः ॥
 ॥ येनैवालिङ्गिता योपा तेनैवालिङ्गिता मुता ॥૬॥

મનવડે મોક્ષ બંધ મનવડે, મનવડે માનવ નામ જ પડે;
 જેવી જમ્યા તેવી જોપિતા, આસિંગનમાં પતિ ને પિતા. ૫૯
 જાણે અર્થ મુલાપિત એહ, હવે કહું દત્ત જોડ્યા તેહ;
 ગગનાકાર થાય જો જન, તો સર્વમાં સુખ્ય માનવું મન. ૬૦
 મન પરમાત્મા મૈને રહે, મન પરમારથ સરવે લહે;
 તે માટે મનનું કૃત્ય તાત, મન અમન એ મોટી વાત. ૬૧
 તું કેછે પરમાત્મા સત્ય, મન તો તેની સત્તા વૃત્ય;
 સૈધવ સત્તા સિધ્ધતણી, તેમ મન સત્તા દરિ તે ધણી. ૬૨
 લવણુ લવણુને રૂપે રહે, સિંધુપણું તે તે કેમ લહે;
 જ્યારે મીઠું ગયું જાગળી, કાણુ કહે મને વસ્તુ મળી. ૬૩
 પંડિત જને કયો નિર્ધાર, મન વિના ક્યથિા સંસાર;
 મન કારણુ એ સર્વે તણું, જીવો વિચારી આપઆપણું. ૬૪
 એ સાનને સમજે સંત જન, ચિત્ર વિચિત્ર જે દેખે મન;
 તે મન ત્યાં સુપુત્રિમાં શમે, ચૈતન તહાં સંદોહિત રમે. ૬૫

મન લાગે છે અવસ્થા ચાર, સજો તહાં રહેજો સંસાર;
જારે મન વિચિત્ર મુકી રહે, ત્યારે અમન એવી સંતા વહે. ૬૬
અમનતા પામ્યું જે મન, જેમ સાગર ને તટસ્થ જન;
તે સાગરને દેખે તોય, શૂ વિકારથી અવજો નોય. ૬૭
કહું દષ્ટાંત તોનું વળી સાર, કાષ્ઠક જન જો યુગ્મો વાર;
જડતા પામ્યો મૃત્યુએ કરી, તેમ મનને સંસાર વીસરી. ૬૮

શ્લોક.

॥ નિર્વાસના નિરાલંબે સ્વચ્છંદો મુક્તિર્વધનાત ॥

॥ ક્ષિત્તસંસ્થારવાતેન ચેદ્યતે શુષ્કપર્ણવત્ ॥ ૭ ॥

પૂર્વછાયા.

૧—સ્વામિ એ સંશય મોટો મુજને, સંસારિ વિસરે જન;
તેને દેહધારી સમ દેખિયે, તે કેમ ચાલે છે તન. ૬૯

સોરઠ.

૧—વાસના લિંગ જેનું જ્યાં ગળ્યું, તેને તાં અવિરતન દળ્યું;
સ્વેચ્છાચારિ પોતે થયો, મુક્તિબંધ તેનો તાં ગયો. ૭૦
જે સરકારે ચયુંતું તન, તે છુછા થી વિસર્જન;
થયો અણુસિંગી કહું વૃતાંત, તે સમજે જે હોય ધીમંત. ૭૧
જેમ શુકું પત્ર તરથી ખરે, પવન જોગે પૃથ્વીપર ફરે;
પવન થંભે તો તે સ્થિર થાય, ને તો જળ થળ વાયે ગય. ૭૨
આપ મુક્ત નહિ ને નહિ બંધ, જેમ રે દૈતાદૈત કબંધ;
જેમ તળરાને અન્ય ન રુદ્રે, જગત્ જાણે જે જોસે ફરે. ૭૩
જેમ રક્ષાટિક નિકટ બહુ રંગ, તે પ્રતિબિંબે મણિને અંગ;
મણિ મધ્યે એકે નહિ વાન, જોગ મજે લાસે પ્રતિ લાન. ૭૪
તળત રક્ષાટિકાને પેરે સદા, લિંગ વિના સ્યે લાગે દધા;
વસ્તુમાં ઉત્પત્તિ લાય નોય, લક્ષાલક્ષ વિવર્જિત હોય. ૭૫

ઇતિ શ્રી ગુરુશિષ્યસંવાદે જ્ઞાનનિર્વેદયોગો નામ

દ્વિતીયઃ અંકઃ ॥ ૨ ॥

પૂર્વછાયા.

ગુરુ—વસ્તુ વેરાગ હવે વરણતું, જોઈએ જાયે રૂત;
 જીવ ઈશ્વર પદ પ્રીછતાં, સ્વે ભાસે અદૃત. ૧
 જીવ કરો ઈશ્વર કવણ, કવણુ વિશેષણુ તેહ;
 શિષ્ય એ સ્થળને પ્રીછતાં, દળે સર્વ સદેહ. ૨

સોરઠ.

સાંભળ સંમત કહું તુજ અંગ, સંકર ભાષ્ય તણે જે રંગ;
 તીવ્ર બુદ્ધિયે કરજે ગૃહેણુ, મહાપુરુષ જોડ્યા જે વેણુ. ૩

પૂર્વછાયા.

જીવ ઈશ્વર તાં એ કહ્યાં, હવે કહું પરબ્રહ્મ;
 શિષ્ય એ સ્થળને પ્રીછતાં, દીશે જેમ છે તેમ. ૪
 એ સુખભ ભારગ સતનો, જહાં કાય કલેશ ન કોય;
 એમ સમજણુ સાધન સાધતાં, સ્વયં પ્રકાશ જ હોય. ૫
 મહા અનુભવ મહંતનો, જે જીવે જત વિચાર;
 જેમ સોજે સુવરણુ જાપજે, પારસને પ્રતિકાર. ૬

શ્લોક.

॥ કાર્યોપાધિર્મવેજીવઃ કારણોપાધિર્ભરઃ ॥

॥ કાર્યવારણતાં હિત્વા પૂર્ણવોષોઽવશિષ્યતે ॥૮॥

સોરઠ.

કાર્યોપાધિ તણું નામ જીવ, કારણોપાધિ ઈશ્વર સદૈવ;
 જીવેશ્વરનું કારણુ જેહ, પરિબ્રહ્મ ત્યાં કહિયે તેહ. ૭
 હેતુ વિના બ્રહ્મ કારણુ સદા, નભ વરતે ઉતરે અહુ દધા;
 ધૂળ ધૂમ્ર ધન ઉપજે સમે, નભ અવિકાશ વિના કયાં રમે. ૮
 જ્યોત્તમ વિષે સંભાવે નહિ માન, કારણુ બ્રહ્મ તે એમ નિદાન;
 એ ઉપરે દૃષ્ટાંત જ સાર, એમ ગણુવો વસ્તુ નિર્ધાર; ૯
 રવિ, કિરણુ, જળા હંચુ ચડે, મેઘ બિંદુ થઈ પૃથ્વી પડે;
 જોતાં તે દિનકર પરંચ, સોજે ઈશ્વર સૂર્યનો સંચ. ૧૦
 પણ કિરણુ આદર ને કરો, સત્તા ભેદ તે માંહી વસ્યો;
 જીવ ઈશ્વર બ્રહ્મને વીચે, જ્યોત્તમ વિત્ર માયા રહિ લખે. ૧૧

પૂર્વછાયા

શિષ્ય-જીવ ઈશ્વર પદ પ્રીછતાં, વિધિ આવી સઘ હાય;
વળી વિશેષે કહો મુજને, જે સંશે પડે સહુ સાથ. ૧૨

સોરઠ.

શુર-કાર્યોપાધિ કહિયે જંત, કારણ ઈશ્વર કે વેદાંત;
જીવ વિષયનો વ્યસની ધણો, સારો ઉપાધિ ઈશ્વર તણો. ૧૩

ભોગ ભાવના ઈછે બહુ, ઈશ્વર અધિજ્ઞાન માન્યું સદ;
સદા જંતુની એવી રીત, તેણું આશ્યું જાયે દૈત. ૧૪

ભોગ ભાવના જ્યારે દળે, ત્યારે દૈત આકૃષ્ટિયે પળે;
દળે ઉભયથા તો એ જ્ઞાન, વસ્તુ જાણવા એ અતુકમ. ૧૫

પતિત પુરંજન કર્મજ કરે, વિદ્યા અવિદ્યાને અતુસરે;
પ્રત્યક્ષ આપ ન દેખે વસ્તુ, જેને નહી ઉદે ન અસ્ત. ૧૬

તે ચિદ્રૂપ અવસ્થા ફરી, જ્યારે અવિદ્યા અગીકરી;
વળી વળી તે કરે ઉપાય, જેણું જિવ જડિરા થાય. ૧૭

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-એ સંશય સતચક્ર મને, જો છે જીવ ચિદરૂપ;
તો કાં અવિદ્યાયે આવેયો, ભિક્ષુક કાં થયો જૂપ. ૧૮

સોરઠ.

શુર-આરજ એ મોટો આભાવ, એ જ સ્થળે ઉદયો છે શેત્રવ;
ધણી સગ જાળવણી પુત્ર, તેથી વસ્તુ પ્રીછે સૂત્ર. ૧૯

વસ્તુ વૈરાગ્ય હોય જો મન, તો વસ્તુ પ્રીછીએ જન;
અતે સૂક્ષ્મ સમજવિ તાત, તેજ શુદ્ધિ હોય સાક્ષાત. ૨૦

પ્રત્યક્ષ વસ્તુ ન દેખે તેહ, જેને દૃશ્ય ધણી છે દેહ;
દૃશ્ય નિવારે તો છે રામ, સ્વે પદ આપ દુરીયાં ધામ. ૨૧

પૂર્વછાયા.

રૂપ વસ્તુ વૈરાગ્યનું, સાંભળ કહું તુજ તન;

અચ્યુત આપ નિચારતાં, નામ દળે પુરંજન. ૨૨

સોરઠ.

અચ્યુત આપ જાણિજો એહ, પિંડ જ્ઞાનંડ ન દીશે દેહ;

સાદં લગિ જે છે અધ્યાસ, તે જોવા ખં પુષ્પનો વાસ. ૨૩

જહાં અહંભાવ નહિ લવલેશ, આપવિના ત્યાં સ્યો ઉદ્દેશ;
 ગર્ભ નથી કોય આઘ્યો જન, તેનું શું કટપે કહો મન. ૨૪
 તજજ તણો લક્ષ એવો હોય, સ્વપરભાવથી નહીં ત્યાં લોય;
 વણસકર્યે લક્ષ એ નિત્ય, જન નહિ કાળકર્મની વૃત્ય. ૨૫
 તેહતણું તુજ કહું દૃષ્ટાંત, જીવો વિચારી મનશું સંત;
 જેમ નર એક ખેઠો મહાતમ, તે નિજ દેહ ન દેખે જેમ. ૨૬
 જૂથણુ ભૂપિત સવળુ અગ, અશન વસન નાનાવિધ રગ;
 તેમ જુથ્ય નેત્ર છે વર્દમાન, પણ કાંઈ ન દેખે તે રજ માન. ૨૭

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-તજજ તણું ત્યાં વપુ અશું, જ્યાં અન્યું ન દીસે આપ;
 ખીજો નહિ કોય તેહને, તો કોણુ કરે નિજ થાપ. ૨૮

સોરઠ.

ગુરુ-તજજ તણી તે વાત અગાધ, અવધ્ય જુથ્યે તે નાવે સાધ;
 કુશાગ્ર જુથ્યે કરીને તાત, સ્થિતપ્રજાનિ સાંભળ વાત. ૨૯
 પદારથ પદ્ધતી નહિ લિન્ન, નહી સમાધિ ન મળે મન;
 તેને વાક્ય બોલતો ગણો, તે ઉપર દૃષ્ટાંત જ ગુણો. ૩૦
 મહા મુલક લક્ષ્યા હોય બોમ, હિકવાનાદ રહે તે બોમ;
 જદી કાળ અતિક્રમ મધ્ય, તોય સ્થૂળ મહિમા કે વધ્ય. ૩૧
 અણુલિંગિનું એતું ધામ, પ્રપંચ પ્રલય ન કરે ન સકામ;
 સમ્યક કાઢી નસકે કોય, વસ્તુ રૂપનો મહિમા જોય. ૩૨
 વસ્તુ વૈરાગનું એ ત્યાં રૂપ, જે વેત્તા તે વસ્તુ સ્વરૂપ;
 વસ્તુ વૈરાગ ન રોધ્યું અગ, હવે કહું તેં જે પૂજ્યું બંગ. ૩૩

પૂર્વછાયા.

શેષ્ય-સ્વામી તમો એમ આચર્યા, સાખ્ય વશિષ્ઠ સહીત;
 જે જુઠું કાંઈ મળે નહીં, સર્વે પંચભૂત અદ્વૈત. ૩૪
 તો સ્વામી વૈકુન્ઠને, કેમ બેસાયું ધાટ;
 કેમ પંચ ભૂત બાણી રહું, જેમ પ્રભુ દેખાડો વાટ. ૩૫

સોરઠ.

ગુરુ-આરજ તુજ ને સ્યો સદેહ, શબ્દે કરિ બોલીજે જેહ;
 મન સંકરિપ શકે જે વસ્ત, મન મરતે તે પામે અસ્ત. ૩૬

મન મારીને જોને તાત, પછિ કહેજે મને તેની વાત;
શિષ્ય કે વાચારલણુતણું, શુરુ કહે વાત વિચારે ધણું. ૩૭
સાંભળી તુજને કહું વૈકુંઠ, જ્યારે મન લાંગી ઉતરુંક;
નૈરાશી મન નિશ્ચય નરાળ, જહાં ન લાગે કર્મ ને કાળ. ૩૮
કાળ ન લાગે તે નિજધામ, બાહર વાચારલણુ નામ;
જગત જાણે તે વૈકુંઠ નાથ, તહાં તો શુણુ નિવૃત્ત જ હોય. ૩૯
જો જય વિજય જહાંયા પડ્યા, તે જિવે થૈ પૃથ્વી રડવડ્યા;
સાથે હરિયે ધર્મો અવતાર, જો એ તાં લગતણો વ્યાપાર. ૪૦

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય—હે સ્વામી સતશુરુ તમે, અંતરજામી રામ;
લિંગ તે શું લિંગ કેમ રજે, તે દેખાડો મુજ કામ. ૪૧

સોરઠ.

શુરુ-શિષ્ય હવે શુણુ હો તું વિચાર, એ કથતાં લિંગ કહિયે ચાર;
ઉગ્ર બુધ્યે જે ગૃહે છે તેહ, વેદે આજ કહી છે જેહ. ૪૨
કારણ ને મહા કારણ લિંગ, સ્થૂલ સૂક્ષ્મ એ ચાર પ્રસંગ;
કહું એક સમરસ રે મળી, ઉગ્ર બુધ્યે લિલ કાઢે કળી. ૪૩
મહાકારણ કેવલ્ય દેહ સદા, જેને અસિ પદ વેદે વધાં;
કારણ દેહ ઈધર તું જાણ, જે પરમાત્મા નામ પ્રમાણ. ૪૪
સૂક્ષ્મ દેહ જીવાત્મા નામ, જેને ધર્માર્થ મોક્ષ ને કામ;
આયું કહિયે સ્થૂલ સરીર, જે કાણુ લગ પ્રમાણે ધીર. ૪૫
ચારે દેહ સમજે ધીમત, સમજ્યે આવે લક્ષણો અંત;
પચિકરણનો જાણે સંચ, ગ્રીહ પડીને પડ્યો પ્રપંચ. ૪૬

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય—મંદબુદ્ધિ મહારાજ હું, અને એ તો વાન અગાધ;
વિધે કરીને વિકાશિયે તો, કોઈ હોય બુધ્ય સાધ. ૪૭

સોરઠ.

શુરુ—ભલિ પેર મેં તુજને કહું, હું જાણું છું તે તે લણુ;
ખીજે પક્ષે કહું છું વગી, ઉગ્ર બુધ્યે લેજે સાંભળી. ૪૮
પ્રેતો ક્યો જે કેવળ દેહ, તે જ સ્વતંતર નિસદેહ;

પરમ ચૈતનની શી કહું જુઝિત, ઈશ્વર દેહ જેની સદૃજ શક્તિ. ૪૯
 ઈશ્વર દેહ તે ચૈતન અંગ, તેની જાયા વાસના લિંગ;
 વાસનાથી તે ભૌતિક પિંડ, જે નાના વિધ દીરો ખંડ. ૫૦
 પનર તત્ત્વનિ ભૌતિકકાય, નવ તત્ત્વે વાસના લિંગ થાય;
 ચૈતન્ય માત્ર તે ઈશ્વર વપુ, પર્વતશક મહા વિધ્ય જપું. ૫૧
 મહાકારણુ પરમ ચૈતન દેહ, વાણી માંહિ ન આવે તેહ;
 પરાત્પર પરિબ્રહ્મ અગાધ, કેમ હોય મન બુદ્ધિ સાધ્ય. ૫૨

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-ચારે દેહ એક દેહ જેતે, તમે દેખાડી વિધ્ય;
 આપે આપ જાણે નહીં, એ શું પ્રગટયુ મધ્ય. ૫૩

સોરઠ.

ગુરુ-હવે શિષ્ય તુ તત્પર થા, વસ્તુ વિચાર તણે ધર જા;
 વિના વિચારે રહે આજ્ય, થા તત્પર ને સશય કાઢ્ય. ૫૪
 વસ્તુ તણી પહેંથી કહું, જેવું હું બુધ્યમાને લહું;
 આ મારે તો જગત જ નથી, તો અજ્ઞાન કેને કહું કથી. ૫૫

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-ઢીઠ પણે કરિને કહું, બાળક બુધ્યે પ્રશ્ન;
 અનુભવ સાગર રાય છે ત્યાં, ટળત્રા હીકું ઉશ્ન. ૫૬
 ગુરુ-પૃષ્ઠિ પુત્ર નિશંક થા, શકિ કાંતું વીર;
 મહા અનુભવ તો ઉપજે જો, કહિયે શુશ્રિયે ધીર. ૫૭
 શિષ્ય-રાય કહો છે તહાં નથી, જગતતણે લવલેશ;
 તો શિષ્ય ગુરુ કયાથા થા અથા, કયાથો ક્યો ઉપદેશ. ૫૮

સોરઠ.

ગુરુ-પ્રેલો જે વધ્યામૃત કહો, તે શુ તુજને વિસરી ગયો;
 મિથ્યાને માન્યું છે સત્ય, તેણે તને ઉકલે છે જુકત. ૫૯
 શોળે અસે જૂઠો થાય, અન્ય ન રે તો કયાં મન જાય;
 મિથ્યાને મિથ્યા થયું સત્ય, તેને આપોરુ માન્યું નિત્ય. ૬૦

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-મિથ્યાની જે મન વિષે, ખરી બધાણી જાણ્ય;
 અમ્મ પધારી અંતરે, કાઈ કૃપા કરીને કાઢ્ય. ૬૧

સોરઠ.

ગુરુ-સંત જનોનો કરતાં સંગ, સાહસપણું બૌ ઉપજે અંગ;
 સાધુ પુરપત્ની સંગત સાર, મનરૂતિ હોય અઘાધાર. ૬૨
 જ્ઞાતાને સંગે નિર્ધાર, ઉત્ત્વળ શુધ્ધ હોય વણુ પ્રતિકાર;
 લોભ મોહાદિક મળ છે જોડ, ઉત્ત્વળને તાં ન જાયે તેડ. ૬૩
 શીત તણિ વ્યાપત હોય ઘણી, સંગત કીજે વન્દિ તણી;
 તો હેમે કંપે નહિ અંગ, એમ કરે સંજનનો સંગ. ૬૪
 તજ્ઞ તણો સાંભળ મહિમાય, કીજે સંગ તો શું શું થાય;
 ખટ ધાતુ પારશને મળે, મૂળ રૂપ તેનું નવ્ય રજે. ૬૫
 હલકે મૂળ હવું જે લોહ, કુંદનના દેખાણો મોહ;
 કાણુ લોહ જે ભયાનક હવું, તે સર્વાંગે થયું શોભવું. ૬૬
 જેમ પારસ તેમ જ્ઞાતા જન, મુળમાં તે મુકાવે ચેન;
 જીવ દાળિને સ્વેશિવ કરે, તજ્ઞ પુરુષ એ મહાતમ ધરે. ૬૭
 જે કરે આપ સરીખો તાત, એ અઘવેતાની મોટી વાત;
 તે માટે કરવો સત સંગ, તો સમજજે વસ્તુ પ્રસંગ. ૬૮

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-તજ્ઞ પુરુષ તે કહો કિયાં, અને તજ્ઞ તણી કાંઈ જાત;
 એ અંધાણે આગળું, તેની કયા ચિન્હની ભાત. ૬૯
 ગુરુ-તત્ત્વદર્શી મહા પુરુષની, નાત નામ નામ વર્ણ;
 પરપત્ન પદ્મ પેખતાં, શુદ્ધિ ન પામે ધર્મ. ૭૦

સોરઠ.

જોશે અંધાણુ જો દેહ તણાં, તો તું ભટકિય હજિ ધર ઘણાં;
 દેહ ધારીને ચિન્હ જ ધટે, મુઠી અઘાંડ તજ્ઞ આપો વટે. ૭૧
 પરપત્નને યોજતાં પુત્ર, ને પામે જ્ઞાતાનું સૂત;
 સંસાર ઉપજે તો વળિ દાખ્ય, એ ઉપર કંઈ જુજને સાખ્ય. ૭૨
 શિષ્ય જોને શુક જોગી હવા, તત્ત્વદર્શિ મહા મોક્ષ પાંડવા;
 કૃષ્ણ ભોગિમાં ખેડા ખરા, તત્ત્વદર્શિ તે આ ઉદગ. ૭૩
 રામ જનક તે કર્તા રાજ, તત્ત્વદર્શિનાં છાયાં દાગ;
 કર્મકાંડમાં મુખ્ય વસિષ્ઠ, તત્ત્વદર્શિમાંવી તે શિષ્ટ. ૭૪
 ગુરુ કહે શિષ્ય સાંભળ તાત, પાંચેની જો વિચારી વાત;
 લક્ષ એકને વિચરણ અલગ, થાય ધિમંત તે ગૃહે સંગ. ૭૫

તબ્બ નામ તે માટે વીર, જેને લક્ષમાં નથી શરીર;
 સ્વપ્નમાત્ર ભ્યાં નથી પ્રપંચ, ત્યાં તેને કેમ લાગે અચ. ૭૬
 તેદ તણું તુજ કહું દષ્ટાંત, જે તું મન આણે એકાંત;
 ગૌર સ્થામ પાંડુ વણો પુરુષ, તેની છાયા નોય દેહસદશ. ૭૭
 વસ્ત્ર અલકૃત છે બહુ રંગ, પણ છાયાનું એક જ અંગ;
 છાયા તેમ જાનીનો લક્ષ, લક્ષણ કરિ ન શકે કોઈ દક્ષ. ૭૮

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-મહાનુભાવ મહંત ગુરુનો, કરવો જે સતસંગ;
 તેના કાંઈ લક્ષણ નહીં, તો કેમ મળે પરસંગ. ૭૯
 ગુરુ-સતસંગને કાંઈ સીંગ નોહો, માં તો ગૃહવો ચોજ;
 સંત શાસ્ત્ર સદગોષ્ઠની, બળણી લેજો ખોજ. ૮૦

સોરઠ.

તે ઉપર દષ્ટાંત અદભૂત, જે કેમ નિપના દત્ત અવધૂત;
 તેણે ચોવિશ ગુરુ કર્યા હતા, નિજજીવિથી ગૃહેતા જતા. ૮૧
 વિચાર કરતાં લાધી વસ્ત, દૈત સકળ ત્યાં પામ્યું અસ્ત;
 યજ્ઞવલ્ક્ય બ્રહ્મજ્ઞાની હવા, તેણે પ્રતિબોધ કીધા નવા. ૮૨
 ભણ્યા વેશંપાયન સૂરજકે, શું ખીજ લણુતા નહિં તે કેને;
 તે માટે શિષ્ય સાંભળ વચ્ચ, મૈ મુમુક્ષુને ભિડવો કચ્ચ. ૮૩

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-સ્વામિ કહો છો તજજને, ચિહ્ન નહીં લવલેશ;
 પણ ઉદ્ધવ પ્રત્યે આચર્યા, લક્ષણ ત્રીશ દેવેશ. ૮૪
 તે સ્વામી કેને કહ્યાં, તે જે લક્ષણ ત્રીશ;
 તે વિવિધ વચને પ્રીછવો, જેમ પામું પદ જગદીશ. ૮૫

સોરઠ.

ગુરુ-મુમુક્ષુને સર્વે એ કહ્યું, જેને કાંઈ પામવા રહ્યું;
 પણ તજજનું છે પદ આરુઢ, તેને અતર લાવ ન ગૂઢ. ૮૬
 જે જનને ઊતરવું પાર, નાવ નાવિકનો કરે નિર્ધાર;
 બ્યારે નર પારગત થયો, ત્યારે જળનો સાજ ત્યાં રયો. ૮૭
 મુમુક્ષુને સરવે એ ધટે, જેનું મન પામેવા રટે;
 પણ પામ્યે નહિ શીતળ હોય, તેણે ઉપાય કરવો સહુકાય. ૮૮

હવે પદાર્થનું કહું દર્શાવ, તે ચિત દૈ સાંભળજે શાંત;
 જેમ લક્ષણ બ્રહ્મીશનો જન, તેને પગલે પગલે ધન. ૮૯
 સ્વતઃ સિદ્ધ ઉપનો ધનવંત, તેને ભોગ તણો નહિ અંત;
 ક્યાને કાળે કરે ઉપાય, એહો ચરણે લક્ષ્મી ધર થાય. ૯૦
 ભોગે ભયો રહે દિનરાત, તે કેમ લહે દરિદ્રિની વાત;
 તેને દરિદ્ર દીકું ન સાંભળ્યું, જહાં તહાં મન ભોગે લળ્યું. ૯૧
 તે ઉપાય કરે નહિ કસો, ધન દેખી ભ્રમ્ય ને ધસ્યો;
 એમ પદારથ પદને વિષે, મન થયો તે અન્ય નવ લખે. ૯૨
 તે મન દરિદ્રી ને કાય વળી, મહા ભોગે જેની મત ઢળી;
 ચિદ્રૂપને ત્યાં અન્ય જ નથી, શુણુ તું મુમુક્ષુનું કહું મધી. ૯૩
 મુમુક્ષુ તે સાધારણુ જન, જેને આતુરતા ઉપની મન;
 લક્ષણુ ત્રીય ધરીને તાત, જેમ તેમ લેતું પદ સાક્ષાત. ૯૪
 જે જન જણે છે સંસાર, હું બંધણો છૌં નિરધાર;
 તે જણે મન છુદું સહી, વારંવાર એ અવસર નહીં. ૯૫
 એ અત્તાની કલો ન જાય, શાની નહિ જેવો રઘુરાય;
 તેને શાસ્ત્રતણો અધિકાર, શોધીને ઊતરવો પાર. ૯૬
 સંતતણાં લક્ષણુ શુણુ તાત, જે અનુભવતાં થાય સાક્ષાત;
 આદરતાં ત્રાણુ હેમ થાય, લક્ષણુ ગૃહતાં બદલી જાય. ૯૭
 તે માટે એ લક્ષણુ સાર, જે સાંધે તે પામે પાર;
 પેહું તે સત ભાષણુ કરે, બીજું ક્ષમા મન માંહી ધરે. ૯૮
 ત્રીજું લક્ષણુ દ્રોહ ભુખ્ય ટાળ્ય, ભૂત ઉપર કૃપા કરિ ન્યાણ;
 આતમભાવ રહેને વિષે, સમાન દષ્ટે સહુને લખે. ૯૯
 પ્રિય અપ્રિય કેને નવ ગણે, સર્વ ભૂતપર કષ્ટણા ધણે;
 ધીર ભુદિ દેખે તે જન, કામ ક્રોધ પ્રાણવ નહિ તન. ૧૦૦
 લોહું સુવરણુ ન ગણે લેખ, જેનું મન ગળ્યું છે રોપ;
 બાહ્યાભ્યંતર અતી પવિત્ર, એકાદશ રાખે તે સુત. ૧૦૧
 ક્રોમળ ભાવ રહે ન વિષે, પ્રાપ્ત ભોગ આવે તે લખે;
 નૌકા તે ભવ સાગર તણું, રહિત નિકરે મન આપણું. ૧૦૨
 નિષ્ક્રમન જણેવા જન, મુક્તિ સંગે ધૃષ્ટિ થાય મન;
 બ્રહ્મચર્ય હરિ સેવે સદા, અદ્ય આદ્ય સંતોષી મુદા. ૧૦૩
 લેલીન હાથ દેહે પૈરાગ, જણે સકળ તત્વના ભાગ;

સ્થિર ભાવે હરિ ચરણે રહે, શીતળ શુદ્ધ અંતઃકરણ વહે. ૧૦૪
 મતપણું નહીં અતિ દીનતા, ઉદ્ધવી કેરી ગંભીરતા; ૧૦૫
 મરાળ કેરી મન ચાતુરી, પય ગૃહી નીર દિવે પરહરી. ૧૦૫
 ખટ ઉરમી લોખી નવ શકે, નિરલિમાનિ સદુ ભૂતને વિષે;
 નિજ આતમ દેખે સદુ માંય, કલ્પદ્રુમના જેવી છાંય. ૧૦૬
 દુઃખ હરે શરણે આપ્યાનું, નિજજ્ઞાન આપે આપ્યાનું;
 આતમ સુખ આપે તે સંત, મિત્રભાવ જાણે ભાગવંત. ૧૦૭
 બ્રહ્મભાવ કરણા મન ધરે, સંગી બાણ અસગી ફરે;
 ફળ નહિ ઇચ્છે હરિને ભજે, અનન્ય ભાવે પામે વિજે. ૧૦૮
 તે સમદર્શી કહાવે જન, જેને રાગ દ્વેષ નહિ તન;
 ધરમાં ન રહે વન ન જામ, લેલિન ચૈને સમો સમાય. ૧૦૯
 નિશ્ચળ ધ્યાન એવું તે ધરે, સમ શુદ્ધ ભક્તી આદરે;
 લક્ષણ ત્રીશ કહાં ભગવત, તે ગૃહિ લેજે એક અંત. ૧૧૦
 મુક્ત મુમુક્ષુનું લક્ષણ કહ્યું, જેવું મેં શુધ માને લહ્યું;
 વળિ ઉપજે તો પૂછ્યે પ્રશ્ન, કેશ હું જો કેવરાવશે કૃપણ. ૧૧૧
 ઈતિ શ્રી ગુરુ શિષ્ય સંવાદે મુક્તમુમુક્ષુલક્ષણં નામ
 વૃતાયઃ ખંડઃ ॥ ૩ ॥

પૂર્વછાયા.

ગુરુ-ગુરુ કહે છે શિષ્ય મુણે, ખંડ કહાં મેં ત્રણ;
 તે તારા ચિત્તમાં વસ્યા, શુષ્ણ કીધું કાંઈ કર્ણ. ૧
 ગુરુ કૃપાળુતા મન ધરી, શિષ્યે વિચાર્યું મન સાચ;
 કાંઈ ભાગ્યવાન નહિ મુજ સમો, જે સતચરમ સાધો હાથ. ૨
 શિષ્ય-શિષ્ય કહે છે મહંત ગુરુ, મ્હારે સર્વથ એક;
 તમે કહો હું સાંભળું, જેથી ટળે સર્વ સંદેહ. ૩
 મ્હારે સર્વથ રાપ છે, તીરથ વ્રત પુન્ય દાન;
 પ્રભુ કહો હું સાંભળું, તમે ભૂર્તિવત ભગવાન. ૪
 સ્વામિ એટલું સાંભળીને, પદ્ધતિ લહિ પ્રભુરાય;
 હવે કૃપાનાથ કૃપા કરો, તો કાંઈક સમજાય. ૫

સ્વામિ સંશય મોટો મને, જે છે આ પચભૂત;
તે જડ સરખાં લાગે ખરાં, તે તમો કહ્યાં અદ્ભૂત. ૬
જે દષ્ટે મહા નિધિ તમે, જોઈ કશું મહારાજ;
તે દટી આપી પ્રીતિવો તો, સઘ સમજું હું-આજ. ૭

સોરઠ.

શુરુ-દષ્ટિ શી તુજ આપું વીર, સમગ્રે સાંન કહું જે ધીર;
ચોવિશ તરવે તુજ મુજ દેહ, તેમાં જો ન કરો સદેહ. ૮
જે બુદ્ધિ વડે કહું છું હું, તે બુદ્ધિ વડે ગૃહે છે વૃં;
જે મનવડે તે માન્યો ગુરુ, તે મનવડે હું ઉત્તર કરુ. ૯
માથે તો માને છે બે, મનવોણું કાંઈ જૂદું છે;
તું શિષ્ય હું મૂકી દે માન, મનેન જાણિય ગુરુ નિદાન. ૧૦
બે માનિનતા બેથી ગર્હ, ચૈતનતા ત્યાં મુળગી રહી;
તે ચૈતનતા જે છે તેહ, એમાં નથી કરો સદેહ. ૧૧

સોરઠ.

શિષ્ય-સ્વામિ ધ્યાં તો બોલવા નથી,
ગુરુ-મેં એમાથી વાણી કથી; -
શિષ્ય-તો સ્વામી હું તુ ત્યાં નોય,
ગુરુ-એમ એક ગાઠે ફરે છે શાય. ૧૨

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-એ તો વાત આઘી પ્રજુ, ધન ધન ધન મહારાજ;
કોણ કહે સતગુરુ વિના, સહજ બોધ એ આજ. ૧૩
ગુરુ-તેં જે કશું કૃપા કરો, પણ વચનતણું નહિ કામ;
એ તો આરોપીને બોલવું, પણ સેજે છે રામરામ. ૧૪
શિષ્ય-પ્રભુ એ વાતનેં પ્રીતિવા, મેં કૃપા અનત ઉપાય;
મહાનુભાવ અતર ચક્રી, કૃપા શી ગુરુ રાય. ૧૫
એ પદો શ્રી ગુરુ તમો, વિદ કહ્યાં પચ ભૂત;
અમનકારની વારતા, જેમ રહે તમારું હેત. ૧૬
કેતાં ગુણતાં અતી ધણું, આજ હશે ગુરુ દેવ;
તેજ વાતે મહા નિધિ, કાંઈ અજગો પ્રગટ્યો બેવ. ૧૭
ગુરુ-કેમ કહે છે માહંત વૃં, મહા ગહન ગણ જીવ;
તુજ મુજમાં અંતર કર્યો, જેમ દીવેયિ પ્રગટે દીવ. ૧૮

સોરઠ.

પાંચ જૂત દીએ ચિદ્રૂ, તણજીવન લાસે તદ્દપ;
મહા જ્ઞાન હવું મુજને આજ, તેણે ચિદ દીકું મહારાજ. ૧૯
કિયા જાઉં ને ક્યાં હું રહું, શેને લાગુ ને શું ગૃહ;
આત્મા ભર ભરિપુરી રહો, કલ્યાણે આકાર્યવ થયો. ૨૦
અંધુ વિના દીશે નહિ અન્ય, આત્માવિણુ લાસે નહિ મન;
એમ વશિષ્ઠને યોગ્યા રઘુનાથ, શિષ્ય કહે સાંભળો ગુરનાથ. ૨૧

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-સ્વામી જે દશતુ જેમ હવું, તેમાં પડિયો ફેર;
જેમ ભવ પ્રગટે અભનવો, તેમ કરે અનુભવની લેર. ૨૨
ગૃહનિ અથલતા ઉપજે, જેમ માદક ભક્ષણે ભૂર;
સ્યા સરણુ મહારાજ છે, શું ચિદિ આન્યું પૂર. ૨૩

સોરઠ.

ગુરુ-નોયે શિષ્ય અથલતા પુન, જાણીલે એ આતમ સૂત્ર;
જીવજુદ્ધિનો થયો વિનાશ, આતમતાનો થયો પ્રકાશ. ૨૪
અણુહવો હોએ જેમ અવતાર, તેની પ્રકૃતિ રહે તે ઠાર;
ન્યારે પ્રગટયું અનુભવ અંગ, તારે ફરિયા સધળા રંગ. ૨૫
શરદ્ભક્તનો હવો પ્રકાશ, ત્યારે નિર્ભજ જળ આકાશ;
દષ્ટિતત્વ પ્રગટયું ન્યાં જ્ઞાન, તારે ટળ્યું પ્રકૃતિનું માન. ૨૬

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-દષ્ટિતત્વ સ્વામી કહો, દષ્ટિતત્વ શું નામ;
દષ્ટિ તત્વ પ્રગટયે હોમ શું, જેમ જુદી બેસે ઠામ. ૨૭

સોરઠ.

ગુરુ-દષ્ટિ તત્વ કહું તે જાણ, તારિ દષ્ટિતણુ અધાંજી;
જહાં જહાં વિચરણુ જેવી વીધ, સર્વે ચિદ્રૂપ દીશે નીધ. ૨૮
અગમ અગોચર કહેછે વેદ, તે પ્રત્યક્ષ દેખે છે વેદ;
પડિત કહે પ્રકૃતિને પાર, તે દેખે આ દષ્ટિ પાર. ૨૯
ત્રિલોકી રંગ જૂમી સદા, ચિદ્રૂપી નટ નાચે મુદા;
નાના ગુણુ કર્મ રૂપ નામ, સચરાચર સ્વે આતમરામ. ૩૦

પૂર્વછાયા.

કલામાંહિ આવે નહીં, તો હું શું કહું દરી રૂપ;
જેમ છે તેમ એ વસ્તુ છે, આજી સ્વરૂપી કૃપ. ૩૧
તેં પુછ્યું જે દષ્ટિ તત્ત્વ કહો, તેનો ઉત્તર એહ;
દાષ્ટ તત્ત્વ એતું નામ શું, તેનો ટાળું હવે સંદેહ. ૩૨

સોરઠ.

દષ્ટિતત્ત્વ તે એતું નામ, જે દેખીજે દષ્ટે ધામ;
દષ્ટે દેખે તેજ અસત્ય, બાકી તે અનુમાને નૃત્ય. ૩૩
બન્યે ભાતનું કહિયે જ્ઞાન, સાંભળ કહું તેનું નિદાન;
એક જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, બીજું તે અનુમાને જાણ. ૩૪
એ ઉપર કહું હું દષ્ટાંત, ધાયે મનને કરિ એકાંત;
આયુધ પડ્યાં દેખિને જેમ, મન વિચાર આણીજે તેમ. ૩૫
આ છે ભુદ્ધ તણાં હથિયાર, અહિયાં કોષક હશે નિર્ધાર;
ઉપકરણ દેખિ કલ્પે અનુમાન, એતું નામ અનુમાની જ્ઞાન. ૩૬
એવું જ્ઞાન ધણાને વિષે, પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તે થોડા લખે;
દેખી ધમિર આત્ર્યો વિશ્વાસ, અનુમાન જ્ઞાની કહિયે ઘાસ. ૩૭
પ્રત્યક્ષ પ્રમાણુનિ શુણ કહું વાત, હસ્તામલ દીશે સાક્ષાત;
હસ્તે કંકણ હાટક તણું, અવલોકતાં શોભિત ધણું. ૩૮
શેતું હશે એમ ચિત્તે ચડ્યું, એટલે સુવરણ દષ્ટે પડ્યું;
પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ જાણ્યે એહ, કારજ સમંધી ન મળે દેહ. ૩૯
પ્રત્યક્ષ અનુમાનનો બેદ કહો, કે જે સંદેહ સમૂળો ગયો;

શિષ્ય-શિષ્ય કહે હા ગુરુ મહારાજ, ત્રીજું પ્રશ્ન ચરચો તમો આજ. ૪૦
ગુરુ કે' શિષ્ય સાંભળજે ખરું, ત્રીજા પ્રશ્નનો ઉત્તર કરું;
તેં કહ્યું દષ્ટિ તત્ત્વ પ્રગટ્યે શું થાય, હવે તે કહું ગૃહેજે મનમાં. ૪૧
જ્યારે પ્રગટ્યુ અદષ્ટિ તત્ત્વ, શન્ય કેરું કહિયે તે સત્ત્વ;
પરાતપર પરમ ચૈતન્ય જેહ, વસ્તુ નામ ત્યાં કહિયે તેહ. ૪૨
વસ્તુતા પ્રગટે જે અંગ, પણ દૈતનો તેને થાય ભંગ;
પ્રાયે વસ્તુનો છે સ્વભાવ, ટળે દૈતને થાય સાવ. ૪૩

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-ત્રણ દૈત સ્વામી કલા, ત્રણ દૈત શું નામ;
અને તે દળ્યે તે હોય શું, તે દેખાડો મમ. ૪૪

શુશુ-હું તો બાપ કહીશ ખરો, મોટી વાત અગાધ;
મોટાનો અનુભવ મહા તે, નહિ છીલરને સાધ્ય. ૪૫

સોરઠ.

પહેલું તે ભાવાદૈત નામ, બીજું ક્રિયા દૈત છે સ્વામ;
દ્રવ્યા દૈત નામ ત્રીજાતણું, શુણુ લક્ષણુને વિચારી ભણું. ૪૬
એકમેવ અદૈત જ બ્રહ્મ, કાયા ભાવે જુજવાં કર્મ;
ખરો અધ્યાસ ભિન્ન ભિન્ન થયો, કહ્યા પુછ્યાનો ઉત્તર રથો. ૪૭
ત્રણુ દૈતનો કર્તુ વિસ્તાર, ધારિશ તો તે જોસશે ઠાર;
દ્રવ્ય કેતાં તે પંચ મહા જૂત, લોક ચૌદ નાના અદ્ભુત. ૪૮
સચર અચર ચોરાશી લક્ષ, દ્રવ્ય સ્વભાવે જુજવી પક્ષ;
મનુષ્ય દેવ પશુ પક્ષી બ્રહ્મ, એક કેતાં જાણેવા સહ. ૪૯
વિચરણુ સમાધિ નહિ એક રિત, અનુ નામ તે દ્રવ્યાદૈત;
ભાવાદૈતનિ શુણુ કહું વાત, સમગ્રી લેજો મર્મે ધાત. ૫૦
ભાવાદૈત જાણ્યે તું પુત્ર, જે પિંડ સકળ નોહે એક સૂત્ર;
પંશુ પંખી યક્ષ કિંનર નાગ પિંડસ્વભાવે જુજવા રાગ. ૫૧
હેતુ વિનાનાં કારણુ વેર, સહજ સ્વભાવે જુજવી પેર;
મુંયક માર્ગર વ્યાધ ગૌતણે, સહેલો સર્પ હસ્તિ સિંહ હણે. ૫૨
ખિત્યાદિકની જાણે પેર, સહેજ સ્વભાવ ન કારણુવેર;
માનવ દાનવ તિર્યક જાત, સકળ પિંડે નોહે એક ભાત. ૫૩
ભાવાદૈત એ સમજ્યે તાત, ક્રિયા દૈતની શુણુ કહું વાત;
કોષ જળચર કોષ ચળચર ઠરે, કોય પંખી આકાશે ફરે. ૫૪
કોષક ભખે બળતા અંગાર, કોષક દ્રવ્યહણુ કરે આહાર;
શાખામૃગ શાખાવે રમે, અનળ આકાશે મીન જળ ભમે. ૫૫
તેમ માનવમાં ક્રિયા જુજવી, કોય કેની ન શકે અનુભવી;
પંખી ગત પશુએ નચ ચાચ, પશુગત દુર્ગે કરી નચ જાય. ૫૬
જક્ષ પૃથ્વીયિ આકર્ષે તોય, માનવ દેવે તે નચ હોય;
પ્રત્યેકે ક્રિયા છે જુજવી, વજ વિવેકે જો અનુભવી. ૫૭
ત્રણુ દૈત દેખાડ્યાં તાત, વળી ઉપજો તો પૂછ્યો વાત;
ચિત દે જોતાં દીશે એહ, મહા અનુભવથી ભાગે તેહ. ૫૮

પુર્વછાયા.

શિષ્ય-શિષ્ય કહે છે હે પ્રભુ, એક સંશય મને મહારાજ;
કૃપા કરો તો દાખવું, એ સંદેહ ટાળો આજ. ૫૯
સ્વામી મેં સાંભળી હતી, કોષ્ઠકને મુખ વાત;
જોગ સિદ્ધિ પ્રગટ્યે ચક્રે, અસંભાવ્ય કૃત્ય થાત. ૬૦
તે અન્ય દેહનાં કૃત્ય કરિ ચક્રે, તો ગયું ગણીજે દૈત;
તેને કેવલ્ય પરઠવો તે, કેવો પ્રભુ અદૈત. ૬૧

સોરઠ.

ગુરુ-કેવલ્યતા પરડી નવ્ય જાય, પરડીજે તે સર્વે માંય;
સિદ્ધિ સકળ માયાનું રૂપ, સુરદાનવ મહેલ્યા મુની જૂપ. ૬૨
વ્યસની જીવ માયા વશ પડ્યો, કરે ઉપાય સંકલ્પે અડ્યો;
સંકલ્પે અડિયું મન જોહ, પરપંચે દેખે બહુ તેહ. ૬૩
એક બે વાર કાંઈક તે થાય, અટક દેખાડી સર્વે જાય;
જેમ વેશ્યા નિર્ધનને તજે, વાંઠિ તે પુનરપિ નવ્ય ભાજે. ૬૪
સિદ્ધ સાધકનો કરે એમ અંત, માટે સત ન ધારે અંત;
બિજો પ્રકાર કહું શુણુ વીર, મૂળ મરમ સમજે એમ ધીર. ૬૫
એક મેવ અદૈત કહે વેદ, જ્યાં ખીજો તે બેદાભેદ;
વાસના લિંગ વિના નાય કૃત્ય, કૃત્યે થાય વાસના સત્ય. ૬૬
સત્ય વાસના જીવ કેવાય, ભરમે શ્રમણ કરે ભવમાંય;
તે માટે મિથ્યા અભ્યાસ, કેવલ્યતામાં સર્વે નાશ. ૬૭

પુર્વછાયા.

શિષ્ય-સ્વામી હું એમ જાણતો, જે છે એમ જ તે સિદ્ધ;
કેવલ્યતા જે તમે કરી, એ તો છે મહા નિદ્ધ. ૬૮
સ્વામી એટલું મેં લખ્યું, જે નામ રૂપ પરપચ;
કાળ કર્મની પ્રેરણા, તે જાણ્યો માયા સચ. ૬૯
જહાં રહ્યા ભાસે સકળ, મિથ્યા રૂપ ને નામ;
તે સ્થૂલ કાંઈ કહી શકે તો, તે દેખાડો ઠામ. ૭૦

સોરઠ.

ગુરુ-લક્ષાલક્ષ વિવર્જિત જોહ, પક્ષાપક્ષ વિવર્જિત તેહ;
મન વાણી પામે ભવશ્રામ, કોણ કેને દેખાડે ઠામ. ૭૧
હું નાહ તું નાહ તાંછે તેહ, માન નહીં જાતા ને રોધ;

બે કાંઈજી ક્યું નવ જાય, ઓંકારદિક વર્ણુ સમાય. ૭૨
 તે ગુરુ શિષ્યને શું કરિ કહે, મન વાણીયિ અગોચર રહે;
 મન કલ્પે તે ખીજું ચાય, મને તદાં હું ક્યું ન જાય. ૭૩
 માટે શિષ્ય હૃદ્ય સુણુ વાત, સમસ્થાથી તું સમઝે ધાત;
 એક વસ્તુ ખીજું કાંઈ નથી, હું છું એમ કેને કે કથી. ૭૪
 સાચુ ત્યાં પ્રતિબિમ્બ નવ્ય મળે, વેત્તા વિણુ કોણુ કેને કળે;
 પોતે કહે ન કહે હું સત્ય, શિષ્ય કરી બે એનું નૃત્ય. ૭૫

પૂર્વછાયા.

શિષ્ય-હું ને તમે ક્યાંઈયે નથી, જેમ છે તેમનું તેમ;
 શું મેં શું દેખી હું જો, આ વાતનું તે કેમ. ૭૬
 જેમ છે તેમ એ મહાનિધિ, પરાત્પર પરિશ્રમ;
 અણુછતો હું તો માનતો જેમ, થયું હતું તેમ. ૭૭
 એમ કહી શિષ્ય લય થતો, ગ્રેમે કરે પ્રણામ;
 હું હુંને પ્રણામી કહું, નમે નમે નિજ ધામ. ૭૮
 મહા અનુભવ મહા પુરુષનો, સાર ગૃહી કયોં અંધ;
 પરમ પદ છે તે વિષે, જે ચાલે એ પંથ. ૭૯
 સંસાર દીર્ઘ રોગને, ટાળવા હોડિ જોડ;
 તે ઔપધ આ ધટે, હોય જીવન્મુક્ત વિરોધ. ૮૦
 મોહ કળણે કળ્યો કંઠ લગી, મનની તળવા ધાંખ;
 તેને હરિ હોડિ કાઢવા, તો તેને એ પાંખ. ૮૧
 અમાન અર્ણવે માનવી, કુખ્યો ભટકે ભૂર;
 હોડિ નિજ ગૃહ પામવા, તો તેને આ સૂર. ૮૨
 અંતર આરાધ્ય મુગતનો, મુમુક્ષુને ઉપાસ્ય;
 મૂરખને કાંઈએ નહીં, શ્રીકૃણ વાંતર પાસ. ૮૩
 ગુરુ શિષ્ય નામે અંધ એ, જેમાં ખંડ છે ચાર;
 હરિ ચરણે જને વાસ કરવો, હોય તે ગુણો નર નાર. ૮૪
 અંતરગમીયે જે કહ્યું, તે અખે કીધી વિવેક;
 દૂષણ ભૂષણ હરિ ભણી, એંશી ઉપર વળિ એક. ૮૫
 ઇતિ શ્રી ગુરુશિષ્ય સંવાદે તત્ત્વજ્ઞાન નિરૂપણુ નામ

ચતુર્થઃ ખંડઃ ॥૪॥

ગુરુશિષ્ય સંવાદ સંપૂર્ણ.

સા મળ લ દ.

એના રચેલા ગ્રંથો—નંદખત્રીશી, બત્રીશ પ્રતળીની વાર્તા, સુડા
બહેતેરી, રેવાખંડ, શિવપુરાણ, રણછોડજીના શ્લોકો, અંગદ
વિહિ, બરાસ કસ્તુરી, પદ્માવતી, બોડાણો, ચંદ્રચંદાવતી,
કાળીમાહાત્મ્ય, શુકદેવાખ્યાન, વિદ્યાવિલાસિની, સુંદર
કામદાર, મંદોદરી સંવાદ, મદનમોહના, દ્રોપદી
વજ્રહરણ, બોળ કથા, રખીદાસ ચરિત્ર, વિશ્વે-
શ્વરાખ્યાન, વૈતાલ પત્રીશી.

વિદ્યાવિલાસિનીની વાર્તા

ચોપાઈ.

શ્રીગણપતીના પુંજું પાંચ, જેથી કામ સકળ શુભ થાય;
તેને તો છે એક જ દંત, સહુકો ધરેછે એને ચંત.
રક્ત ચંદન તે અંગેધરે, પ્રથમ પૂજા તેની સહુ કરે;
હુંદાળો હુન્ન બજન દેવ, તેત્રીશ કોડ કરે સહુ સેવ.

છાંપો.

સિદ્ધિ બુદ્ધિ નાર, લક્ષ લાભ બે પુત્ર,
શિવ સરખો શિર તાત, ચિંતામણિનાં ઘર સુત્ર;
આઘશકિત ઉમાય, મહામાયા છે માંડી,
ક્ષેમ કલ્યાણ બમાત્ર, ખાણુ રત્નોની ખાંડી;
પેલા વિષ્ણુ રવિ રુદ્રી, પ્રથમ પૂજા ગણપતિ તણી;
સામળ કહે સેવો સહુ, સુખસાગર સીમા ઘણી.

નહિ કોઈના મનમાં અંદેશ, નહિ ચાડી યુગલી લવલેશ.
 વણજ વેપારમાં લાભ જ જડે, ચોર ચખ્ખાર કોઈન નવ નડે;
 રચ્યત દેખી રીઝે રાખ, દુઃખ તેમનું નવ સ્હેવાય.
 લાડવંતા રાગના લોક, ખાન પાન મન ગમતા ભોગ;
 વસે ત્યાં એક વેહેવારીઓ, રીખવદંત નામ જાણીઓ.
 જાતે શ્રીશાધરે વણિક તેહ, કુળવતો કહેવાયે એહ;
 રાજદારે કરે કારભાર, મોદીવટાનો છે વ્યવહાર.
 રૂપમાદે અખળા છે ધિર, પુત્ર પાંચ ને લીલા લેહર;
 પ્રથમ પુત્ર કહીએ જોહ, શ્રીદંત નામે શુણ્વતો એહ.
 ખીજો પુત્ર રતનદંત જણ, લક્ષ્મીદંત ત્રીજો પ્રમાણ;
 ઈંદ્રદંત ચોથો શુણ્ધામ, વિમળદંત પાંચમાનું નામ.
 ચાર પુત્ર તો ચતુરસુજણ, લણ્યા મણ્યા ને મહા વિદ્વાન;
 પાંચમો વિમળદંત જોહ, થલ અક્ષર નવ જાણે તેહ.
 ખાર વર્ષ નિશાળે ગયો, રહ્યો અભણ જાણે બળદિયો;
 દેખીતો જાણે રૂખ, મનમાં ધરતો નવ કાંઈ દુઃખ.
 ભૂડી મતિ મનમાહે ધરે, કહ્યું માત તાતનું નવ કરે;
 જેન બનેલી સમજાવે કથી, કોઈનું કશું માનતો નથી.
 જે ચટ લે તે કરતું કામ, માટે મરખચટ પડીયું નામ;
 ચોરી છાની ધરમાં કરે, પંડ્યાનુ ધર જઈને બારે.
 રમે મેહુતાજ દેતો માર, માટે આવો કરે પ્રકાર;
 ગુરુજીએ વિચાર જ કરી, બેસાડ્યો બણવા મન ધરી.
 જેમ તેમ કરી સમજાવે ચિત્ત, પોતે આણી આઝી પ્રીત;
 અણુ બાઈ તું સારી રીતથી, આજસુ થયે કઈ સિદ્ધિ નથી.

દોહરા.

અગિયારને કહે દારડો, બારને નાખે ખાડ.
 ચરિતે વિચારીયું, આંકે ચડે નહીં મુખ;
 મળ્યાદાર બળાવીએ, તો તેથી પામે મુખ.
 ત્યારે કહાને કરકું કહે, ખખખાને કહે ખાઈ;
 મગ્યાને કહે ગળું તુને, ધધ્યાને કહે ધડ.
 ચોપાઈ.

જીરી ગતિ મુરખચટતણી, અવિદ્યા એવી ખીજ ધણી;
 મહેનત કરી મેહેતો દારીઓ, અરથ જોકું નવ સારીઓ.
 તેનું દુઃખ સ્વજનને સહી, કન્યા કે પરણાવે નહીં;
 એક સમે રીખવદત વદે, કહું વાત તે ધરજો સદે.
 વૃદ્ધાવસ્થા ભારી થઈ, ચિરંજીવી રહ્યું નહીં દોષ;
 સંસારમાં સરભ્યું જેટલું, કાગે સૌ ખાધું તેટલું.
 મુરખ જન રાખે આજી આશ, હાણુભંશુરનો શો વિશ્વાસ;
 તે માટે કહું છું અગો, કેવો ધંધો કરજો તુમો.

દોહડો.

મિત્ર પુત્ર મિત્રું અમો, શાં શાં કરસો કામ;
 ઉઘમ શા કરસો તમે, કહાડસો કેવું નામ.

છપ્પા.

કપુત કેહેવાયે તેહ, નીજ ઉઘમ જે બોજે,
 કપુત કેહેવાયે તેહ, છિડ પોતાનું બોલે;
 કપુત કેહેવાયે તેહ, સ્વજનને દુઃખ જ કરતા,
 કપુત કેહેવાયે તેહ, પેટ પરવશ સહી ભરતા;
 કપુત એવા છે ધણા, કહેતાં પાર પામુ નહીં;
 સામળ કહે કપુત પુત, કોઈને પેટ પડસો નહીં.
 સપુત તેહ કેહેવાય, જે સિધે મારમ ચાલે,
 સપુત તેહ કેહેવાય, અધર્મને જે ટાંલે;
 સપુત તેહ કેહેવાય, જે સ્વજનને સુખ આપે,
 સપુત તેહ કેહેવાય, દીનનાં દુખડાં કાપે;
 વળી સપુત તેનું નામ છે, જેણે પ્રભુને પ્રીતે અરચિયા;
 સામળ કહે સપુત નરે, ઘમ પરમાવશ અરચિયા.

સપુત તેહ કેહેવાય, વેપારથી જોડે ગઈ,
 સપુત તેહ કેહેવાય, પુન્ય કરે હરિ અર્થ;
 સપુત તેહ કેહેવાય, ચોરી ચાડી નવ કરતો,
 સપુત તેહ કેહેવાય, અપયશથી રહે ડરતો;
 સપુતને સુખ છે સ્વર્ગમાં, જોતાં સદગુણ અતિ ધણા;
 સામળ કહે આ અવનિમાં, ધન્ય અવતાર તે નરતણા.

ચોપાઈ.

એ કારણ પૂછેછે તાત, વડો પુત્ર વઢે છે વાત;
 શ્રીદંત કહે પિતાજી સુણો, વણજ કરીશું બહાણજતણો.
 તજ તેજના માલ જ ધણા, આવે દરિયા પાર જ તણા;
 એમાં મુજને અછરી ગતી, તમ પ્રતાપે સૂજે મતી.
 વળતો રતનદંત વઢે, તાત કહું તે ધરજો હઢે;
 વાહાણો મુજને ઉઘમ ધણો, કરીશ વ્યાપાર ઝવેરીતણો.
 બાલીઠાલીનો હીસાજ, જેથી પામું જમણો લાલ;
 પરવાજામાં મંગળ રાજ, યુધ પૂનું બ્રહ્મરપત પોખરાજ.
 શુક નામનો હીરો સહી, શની નામે તો લીલમ કહી;
 રતિ માણેકને મોતી સોમ, લસણીઆ કેતુ જોદંતો ભોમ.
 લક્ષ્મીદંત વળતો કહે વાત, રડો વણજ છે મારે હાથ;
 હુંડીઆમણ ને વ્યાજ જ જેહ, વ્યાપાર નાણાવટનો તેહ.
 માંડું પેઢી દેશ વિદેશ, લાંછન જ્યાં નવ લાગે લેશ;
 ભાત ભાતના શિકા બહુ, એની પારખ મૂજમાં સહુ.
 ત્રીશ વાલ માસા અગીઆર, આછો એટલો એમાં વિકાર;
 ભેગ સીસા ત્રાંખાતણો, સિકકો તેનો કરડો ધણો.
 વારુ વ્યાજ શાહુકારી નામ, જેમાં રળીએ સવાયો દામ;
 ઈંદ્રદંત કહે સુણજો તમો, દોરીવડું કરીશું અમો.
 વર વહીઆદ આવે સહુ જેહ, માલ ભવેરા લાવે તેહ;
 ભરું દુકાનો કાપડતણી, જડે લક્ષ્મી જેમાંથી ધણી.
 ચારે પુત્રની સુણી વાણ, પુછે મૂરખને પિતા પ્રમાણ;
 શો કરશે ભાઈ કહો ઉઘમ, કાળ સકળ નિરગમરો કેમ.
 મૂરખચટ તવ વાણી વઢે, વેહેપાર અમારો ધરજો હઢે;
 આપણા નમ વિષે નિરધાર, સોમપાળ રાજ અવિધાર.

તેને અમો દાદીયું બહાર, પુરપતિ અમો યર્ધયું સાર;
 પરણું પુત્રી એની જેહ, રિક્ક સિક્ક બોગયું સઉ તેહ.
 એ ઉધમ મારે મન વસ્યો, એવું કરીને ખડખડ હસ્યો;
 મૂરખયટની વાણી મુણી, સીને ચિતા પ્રગટી ધણી.
 પિતાએ ધસ્યા જે હાથ, આ મુરખો થી બોલ્યો વાત;
 આપિ વાત જે કોઈ સાંભળે, રાગને જઈ તત્કાલ મળે.
 કાન તેના રૂડી રીતે ભરે, રીસ રાય તો હુદે ધરે;
 શો ઉપાય કરીએ ચંડાળ, ન્યારે આણે સીને કાળ.
 રિક્ક સિક્ક તે લૂટી લે, દડ અની ભારે તે દે;
 માત તાત કહે દાં ઉછર્યો એહ, મુખ્યો શે નહીં જન્મતાં તેહ.
 એમ દહી રીસ અધિષ્ટી ધરી, યડયાપડ લપડાક જ કરી;
 વાધ્યો કોધ મૂરખયટ મન, રીસાવી આલ્યો તે દન.

છપી.

ન્યારે વ્યાપે કોધ, અમૃત વિખ કરી જાણે,
 ન્યારે વ્યાપે કોધ, બોધ કોઈના નવ માને;
 ન્યારે વ્યાપે કોધ, સુખ દેડી દુઃખ આણે,
 ન્યારે વ્યાપે કોધ, સગાંને યત્ર જાણે;
 કોધ કોઈ કરશે નહીં, પેટ ચોળે શૂળ છે;
 સામગ્રી કહે શાણા સમજજે, કોધ પાપનું મૂળ છે.

ચોપાઇ.

મૂરખયટ આલ્યો પુરખાર, હવે રહું નહીં નમ્ર મોભાર;
 વાયુ વેગે આલ્યો જાય, ખીક કશી મનમાં નવ ચાય.
 ત્રણ જોજન પોહોંઓ પ્રમાણ, એટલે આવ્યું મોટું રાન;
 આંખા આંખલી આસો વૃક્ષ, બાવળીઆ બોરડીઆ લક્ષ.
 ખાખર ખેર શિસમ સાદડો, અરણી એરંડો આકડો;
 પીપર પીપળો મહુડો ધણો, ભારે જ્યો બીલામા તણો.
 ખીલી બાવડી અદ્ધી કંથાર, જેનો કેહેતાં ના આવે પાર;
 ભાર અહાર વનસ્પતિ સહી, કોઝીલા શબ્દ યાપે તહીં.
 નદી નાળાં વેહેળીઆં હોય, ત્યાં મનીરા મળે નહીં કોય;
 એવું વન દેખી નિરદોષ, મૂરખયટ પામ્યો સંતોષ.
 મૂરખયટ આલ્યો તે કામ, આલ્યો બોલી મુખે શ્રી રામ;

સરવે મુને વિસાયો સહી, વિશ્વભર વીસારે નહીં.
એવું વિચારી આગળ ગયો, સંધ્યાકાળ ત્યાં પૂરો થયો;
આવ્યું એક સરોવર તીર, પુષ્પ લતા દીસે ગંભીર.
માલતી મોગરો ને મુચકંદ, સીતાફળ કલ્પીનાં વૃંદ;
કેવડો કેતકી ને કલ્હાર, ચંપો ડમરો મોડે સાર.
કમળ ઝાઝાં સરોવર માંય, શીતળ સોડમ આવે ત્યાંય;
બગલાં બતક ને સારસ જોળ, નાના પક્ષી કરે કલોલ.
પોપટ સુડા ચાતક ચંકાર, કોયલ દીકે મધુરા મોર;
મુંદર સરોવર શોભે જોહ, દેખીને દુઃખ વિસર્પ્યો તેહ.
મૂરખચટ જઈ પીધું નીર, બેઠો મનમાં આણી ધીર;
ભ્યારે મૂરખચટ રીસાવી ગયો, પિતા મન કંઈ દુઃખીયો થયો.
ખોળ કરી નગર મોગર, જડ્યો નહોં મૂરખ સરદાર;
મનમાં સૌને ગમતી વાત, માત તાત ભગતી ને બ્રાત.

દોહરો.

હવે મૂરખચટ સુતો તહીં, સરોવર કેરી પાળ;
આંહીથી આગળ ચાલ્યું, ચારો પ્રાતઃકાળ.

ચોપાઈ.

રજનિ સૌ નિદ્રામાં ગઈ, અરુણ ઉદયની વેળા યઈ;
દંતધાવન કીધું મળ સ્નાન, પ્હોર દિવસ ચડ્યો પ્રમાણ.
ક્યાં જવું એમ કરે વિચાર, એટલે આવ્યો એક વણઝાર;
મોઢી પોઢી છે લલ જ બાર, તેના છે ધના સરદાર.
રુકું માણસ દીકું જેટલે, મૂરખચટ જઈ મળ્યો તેટલે;
આવી તે બિંબો જાહરે, વણઝારો બોલ્યો તાહરે.

દોહરો.

વણઝારો વાણી વઘો, કહે શું તારું નામ ?
આ વનમાં કયમ એકલો, કોણ તાત ને કામ ?
મૂરખચટ તવ વાણી વઢે, નહોં માત ને તાત;
નહોં બધવ બેની બેલડી, નવ જાણું નમની વાત.

ચોપાઈ.

નાનપણથી પરવશ પડ્યો, દેહ માહરો દુઃખીઓ ધડ્યો;

પારકે ઘેર હું તો બિછાવ્યો, તેના ઘરનો ધંધો ક્યો.
પેટ ભરીને ખાતો ધાન, નથી મુજ કે આમી સાન;
બણતાં મણતાં કંઈ નવ લઈ, મેહેનત કરી જાણું હું બહુ.
આટલા દિન કાલાના સાર, એક વણિકના ધર મોજાર;
ગાળ્યા બહુ દિન તેને ઘેર, મુખ પામ્યો તેની કહું પેર.

દોહરો.

ચાર પુત્ર તે વણિકને, બહુ ધનવંતો તેહ;
મુજને પાંચમો લેખવે, અદકો રાખે નેહ.

ચોપાદ.

એણું વચન ન કહે કે દન, કરતો મુખ માગ્યું બોજન;
તેના નામથી જઈ વારણે, નિકળ્યો તે જત્રા કારણે.
સકળ સાથ આમળ વહી ગયો, ભૂલો પડ્યો પછવાડે રહ્યો;
થાક્યો કાલનો આવ્યો વન, નિરગમ્યો અહીં આવ્યો દન.
રહીશું અમો તમારી પાસ, પ્યાસ શેર એક અનની આરા;
કામ કહેશે તે કરશું અમો, રાજ યારો જીવી તમા.

દોહરો.

નાયક એવું સાંભળી, મનમાં થયો મગન;
રહો બાઈ તમો મુજ કને, મુખે ગાળજો દન.
જળવવી પોડી માલરી, તાહારુ એટલું કામ;
મૂરખ કહિ બોલાવશું, પડશે ખપ જે કામ.

ચોપાદ.

મૂરખચટ કહે મારે હાથ, પણ એક કહું વારતાય;
મન માને તો સંગે રહું, નહીં તો મારે મારગે જઈ.
નાયક કહે એ ઉત્તમ વાત, સુણી મૂરખ ચાલ્યો તે સાથ;
સાચવિ પોડી દિન નિરગમે, રાંધી આપ હાથે તે જમે.
ધના વણુઆરા કેરી પાસ, ફરતાં ફરતાં થયા ખટ માસ;
વેચતો માલ કરતો વ્યાપાર, આવ્યો એક નઝ મોજાર.

દોહરો.

સિતળપૂર નામે સહી, તે નઝ કેહેવાય;
મૂરખચટ મન લાં ઠરું, આપે તતજર થાય.

નામકથી અળગો થયો, ગયો નમ્ર મોજાર;
 સુખવંતું ધણુ શોભતું, આપતું દીસે અપાર.
 દુઃખીયું કાઈ દીઠું નહીં, 'તહીં ક્ષોં શે'ર બજાર;
 મનમાં પછી વિચારીયું, ખોળું રહેવા ઠાર.
 મુજને કો આળખે અહીં, જઈ વસું કોને ધામ;
 જોતાં જુગતે આવીઓ, ઠરીઓ તેણે ઠામ.
 દીઠું મેહેતાતણું મંદિર, સુંદર બણુતા બાળ;
 બેઠો મૂરખચટ તહીં, જઈ પોતે તતકાળ.
 એક ધડી વિચારતાં, યથા ખરા બપોર;
 અધ્યારુ આગળ કહ્યું, નિશાળીએ અંકાર.
 બારણે બેઠો બાળકો, ધણીવારનો એહ;
 ઊઠીને હમણાં જશે, મે'તાજી કે' તેહ.
 એમ કરતાં નિશા પડી, ગયા બાળકો ઘેર;
 મૂરખચટ ઊઠે નહીં, કહું શી તેની પેર.
 દેવકૃષ્ણ બ્રાહ્મણ સહી, મે'તાજીનું નામ;
 મૂરખચટને પુછે તહીં, શે 'આવ્યો આ ઠામ.
 કે'રે બાઈ તું કાણુ છે? કે' તારું શું નામ?
 ધણી વાર બેઠો અહીં, હવે જાની તારે ધામ.
 રાત સમે રે'તું નહીં, બારણે પરબોવન;
 કે' હરામી લોડીઆ, સપુતનાં નોહે એન.
 સુણી મૂરખચટ બોલીઓ, એ તો કહો છે સત્ય;
 પણુ તમ શણું આવીઓ, રાખો મારી પલ.
 ગુરુ એ ગોવિંદ જાણુવા, ગુરુ એ માત પિતાય;
 ગુરુ સમું દેવત નહીં, એ સત્ય વાણુ કે'વાય.
 ત્યારે દેવકૃષ્ણે પુછીયું, કાણુ મામ નામ ને ઠામ;
 સ્વજન તમારુ કાણુ છે? અહીં આઆ શે કામ?
 વળતો મૂરખચટ એમ વહે, મુણ્જો મારો બોલ;
 વારતા મન ધરજો તમે, પછીથી કરજો તોલ.
 સોમપુરીમાં હું રહું, વણિક તણી છું જાત;
 રીખવદંત રુખમાવતી, મારાં માત ને તાત.
 પાંચ પુત્ર પરીવારમાં, સૌથી નાનો જેહ;

ચતુર ચારે ભણ્યા ગળ્યા, રહ્યો મૂરખ મુજ દેહ.
 સાતથડી સત્તર લગી, ધણો કપોં ઉપાય;
 અક્ષર એક ન આવડ્યો, ધણું થાક્યા પંચાય.
 એક સમે પિતાજીએ, પ્રીછું ધરીને પ્રીત;
 વ્યાપાર શો કરશે તમે, કહોની તેની રીત ?
 (ત્યારે) તાત તણે મુખ આચપોં, જોત્યા આવન જોત;
 વશી વારતા ચારની, તરત જ કીધી તોલ.
 અધરીત હું જોડીઓ, કાંને વ્યાખ્યા ખાર;
 કાઢી મૂક્યો મૂજને, પ્રાંટો દરી પ્રહાર.
 કોધ કરી હું નિસર્યો, વિસર્ગો સજનનો સાથ;
 વધુઓરો વાટે મળ્યો, સધર્મું સધર્મું કાજ.

ચોપાઈ.

તે સાથે ગાળ્યા ખટ માસ, હવે આવ્યો તમારી પાસ;
 દુઃખીઓ દુર્બળ જનું કહી, બ્રહ્મ અક્ષર દંધ જાણું નહીં.
 જાણું નહીં વિવેક વિચાર, હવે જીવું તે તમ આધાર;
 હવે અહીંથી જાણું નહીં, દયા આવે તો રાખો સહી.

દોહરો.

દિનતા એવી સાંભળી, ગુરુને યર્ષ દયાય;
 રહે આ હામ ખુશી યર્ષ, જો હોય તુજ ઈચ્છાય.

ચોપાઈ.

દેવકૃપ્યુ ગુરુ કેરે દાર, મૂરખચટ રહ્યો નિરધાર;
 દિન દિન પેં જાણીતો થાય, ખેપ કરે અદકી ભણુવાપ.
 એક અક્ષર ચડે નહીં મુખ, મહાજડ મૂરખ એ રખ;
 એક માસની મેહેનત જોઈ, એક દિવસે કરાવે તેહ.
 ભણાવતાં થાક્યા સૌ જાણ, ક્યાંથી આવ્યો આવો કાળ;
 ખાઉ ખાઉ ને કરકુ કેહ, શુદ્ધ અક્ષર ભણે નહીં એહ.

દોહરો.

પેર પેર પડ્યો કહે, મુખમાં ધાલી મુખ;
 રખને કંઈ નવ આવડે, ત્યારે થાયે દુઃખ.

ઐપાઘ.

મેહેતાજી વાણી એમ વદે, મૂરખચટ ધરજે તમે રહે;
માસ ચાર ચયા નિરવાણુ, અક્ષર એક ન શિખ્યો પાણુ.
અમે જે કહીએ તે તો કરો, અતિશે ઉવટથી આદરો;
બાળક અહીં લણે છે ધણા, પાટલા જે છે તે તણા.
લેખણુ ખડીઆ લેના જેહ, સૌને સંભારી આપો તેહ;
કહેતા પે'હું કરજો કામ, રખે હારો કંઈ કામે હામ.
મૂરખચટ કેહે છે મહારાજ, અતિ ઉત્તમ એ મારું કાજ;
આદ્યું કામ સારી રીતથી, કરે સેવા અતી પ્રીતથી.
કરે ભક્તિ ગુરુની ધંણી, તેથી બમણી ગોરાણી તણી;
વનો કરતો સૌનો બહુ, દયા લાવે એ ઉપર સહુ.

છાપો.

વિનયથી ભાગે દુઃખ, સુખ વિનયથી પામે,
વિનય કરતાં ધન જડે, નડે નવ વેરી કેા ધામે;
વિનય વશ સૌ લોક, શોક સમૂળો જામે,
વિનય ટાળે અમાન, વાન શોભીતું યામે;
વિનય મોટો છે વિશ્વમાં, વિનય ધરમ મારગ ધસે;
સામળ કહે વિનયમાં, સુખ સંપત વાસો, વસે.

ઐપાઘ.

વિનયનાં કીધાં તેણે કામ, તેથી પડ્યું વિનયટ નામ;
બાલાવે સૌ કહી તે બોલ, વૃધ્ધો ધણો તર્તીયિ તોલ.
સિતળપૂર નગરનો રામ, સિતળસેન રહે મહિમાય;
કરે રાજ તે કામળ હુદે, અસલ બોલ મુખે નવ વદે.
પાળે પ્રજા પુત્રની પેર, દુઃખિયા જનપેર રાખે મેહર;
સદામત ચાલે બહુ પેર, હરી કયા વંચાએ ધેર.
ચરચા નિંદા દીકી નવ જમે, સત્તવાદીને ઝંઝં નમે;
આદરે મત નિધમ બહુ તેહ, શાસ્ત્ર વિષે કલાં છે જેહ.
નગરમાં દીસે પ્રૌઢ પ્રકાર, જાણે શિવતણો કેલાસ;
દયાદાનમાં આજો શર, પૂરું સરજ જેવું નર.
પ્રભાવતી પટરાણી સતિ, હતી સાધવી પોતે અતિ;

તેહ તણી પુત્રી અલિધામ, વિદ્યાવિવાસી જેનું નામ.
શરીર રૂપ તણો ભડાર, કામની કનકતણો આકાર;
રંભા રતી સરીખડી સહી, અવનીમાં ખીજ દાઈ નહીં.

દોહરા.

ચોરાશી આસન ચોસકે કળા, ચૌદ વિદ્યા શુભુ જાણુ;
ખાળા વરસ છે ખારમાં, ખતી લખણુ પ્રમાણુ.
મહીલા છે મૃગલોચની, હીરા વાર્યા દંત;
પરવાળીશા અધર છે, નમન વિરાળ અનંત.
તાણી કમાન કપોળમાં, ચોટલો નાગાકાર;
પોપટ કેરી નાસિકા, વદન ચંદ્ર પ્રકાર.
ઝીવા કપોત સરીખડી, કંઠ કોકીલા પ્રમાણુ;
પાન સરીખડું પેટ છે, અમૃત સરખી વાણુ.
કામળ કર કામનીના, અંગુલી ફલી મગ જેહ;
નખ તેજ તારા અપતા, શોભતો નિર્મળ દેહ.
કટી લંક જાણે કેસરી, અંધા કદલી ખાળ;
પાદ પદ્મ સરીખડા, મળના સરખી આલ.

છંદવિજય છંદ.

ફૂલકી માલ ખની એક સુંદર, હાથમે ફૂલ લીધે જ્યું ખરીહિ,
ફૂલકી સાડી ને ફૂલકી ચોલી, ફૂલમે ખાસ સુખાસ ભરીહિ;
નેન ભયે દો ફૂલ શુભાળ કે, નાસીકા ફૂલકી કાચી કલીહિ,
સામલ કહે એ ફૂલહી ફૂલસું, ફૂલમે આપ બિધાતા ધરીહિ.

ચોપાઇ.

પવિત્ર પુત્રી સુદી પેર, ભણે દેવકૃષ્ણ કેરે ઘેર;
વળી રાગ કેરો જેહ પ્રધાન, કનકશુદ્ધ નામે અવિધાન.
ચંદ્રશુદ્ધ તેનો જે તન, ભણવા આવે એ જ ભોવન;
મહાસુંદર શુભવર્તો એહ, રાખે વિદ્યાસિની તેપર નેહ.
હિસાબ નામું ને ખત પત્ર, શિખ્યાં તે વિદ્યા સરવત્ર;
શુભાકાર હજાકર સહુ, વિકટ હિસાબ કરે છે બહુ.
કાવ્ય કોપ નૈષધ ને ન્યાય, છંદ પ્રબંધ કવિત ભાષાય;
ચોપાઇ દુહો છર્યો જાણુ, અર્થસાગરનું પૂરુ જાન.

સરખી વિદ્યા બેઠિને વર્ષી, નુન્ય એકમાં ન રહી કશી;
એક દિવસ બની એવી વાત, બંને એકલાં બતો બત.
ગુરુ બારણે બાળક ઘેર, (વિલાસિનીએ) પ્રધાન ધુનને કહી પેર;
ચંદ્રબુદ્ધ સાંભળેરે તુંય, વાત એક કહું છું હુંય.
ધણા દિવસનો ધારું ભેગ, મેળવીયો ધરી સભેગ;
આપણે હવે રાખવો સયોગ, નિશ્ચિન પીડે છે વીયોગ.
રાત દિવસ તુ મનમાં રમે, અવર પુરુષ દીડો નવ ગમે;
માટે કહું મારુ કરો, લક્ષવશ તમે મુજને વરો.
પિતાતણે માને નહીં મન, ભે જઈ પુછું છું વચન;
કહે પ્રધાનને કેમ દીજીએ, એની હોય તો આપણુ લીજીએ.
શા માટે આકરને વરો, નીચ બુદ્ધ કાં એવી ધરો;
ચંદ્રબુદ્ધ તો બોલ્યો એમ, સાચુ બુદ્ધ થાશે કેમ.
રાજસુતાને રાજા વરે, પુરવે થકી એતું અનુસરે;
ડાલાં છે ધણેરાં તમે, શિખામણુ શી ફળે અમે.
કરીએ છુણુ તમારું હાર, તે માટે મુજને નહીં અધિકાર;
શે પ્રકારે તુજને વરું, વણુ માટેથી હું તો મરુ.
બીજા કામતણા બિપાય, એ વાતમાં તો હાથા જ થાય;
પછી વસવાનો કયાં કામ, રખે બોલતાં ફરી એ કામ.

દાહરો.

ત્યારે ચતુરા કહે ચંદ્રબુદ્ધને, કાણુ થાય માત ને તાત;
અમે ચિતબું તે ખરું, મા બોલો બીજા વાત.

બોધાધ.

તેનો બતાવું હું સંચ, કામ કરવાનો એક પ્રપચ;
નહીં પૂછું માત પિતાને હુંય, નવ પૂછીશ તારાને તુંય.
રાત્રીએ કરવો સંકેત, આવવું ધરીને બાહુ હેત;
કોઈને વાત જણાવો રખે, કહું છું તે કરજો તમે મુખે.
પુર્વ દિશા નગરથી બહાર, ચાર કોશ પૂગણુ વિસ્તાર;
આદેશવરતું દેહરું છે ન્યાંય, આપણે બેઠિને મળવું ત્યાંય.
પેહેલી રાતથી માંડીને જેહ, સારી રાત ચાલીશું તેહ;
અમે અમે બેશી આવીશું, સંગે એક ઘસી લાવીશું.
અતિશય ધન હું રાખીશ પાસ, તેથી રહો સદા ઉલાસ;

ચિંતા મા દરેકો લવલેશ, બેશલેશ રહીશું ૫
 ગયા ખુદે અહીં જાણે સહી, પછી તાતનું આગે ૬
 માટે ભાગે દીવ્યથી ખાંચ, નહીં આવવા દેઉં ઉની આંચ.
 વનિતાનાં ચુણી વચન, બોલ્યો પછી વજરનો તન;
 તમે દહી તે સાચી વાત, પણ જુદ છે મુજ માત ને તાત.
 બંધવ હોય જે જીજ્ઞે સહી, તો મારે મન ચિંતા નહીં;
 જગ કરતાં નવ લાગે વાર, તે પાપનો મારે શિર ભાર.
 જાણે ગયો મુને તું સોત, મારે પિતાને વણ ખુદે મોન;
 વળી રૂઠે એ વાતે શ્રી રામ, તે માટે નહીં મારું કામ.

દોહરો.

વિકાસિની વળતું વહે, કમ લોપે મારી વાણ;
 ના દરેકો અમને તમે, તો ખોશો નિશ્ચે પ્રાણ.

ચોપાઈ.

તાતને જા. કહિશું અમે, સત્ય માનજે દિવમાં તમે;
 મુને નિશાળમાં વળગ્યો આજ, મુખથી બોલ્યો ભુકું કાજ.
 મારી લાજ લીધી છે ધણી, માટે એને નાંખો દણી;
 માહારું કશું થાશે પ્રમાણ, તારી કાઈ નવ માને વાણ.

દોહરો.

ડાહ્યો પ્રધાનનો દીકરો, મનમાં કયો વિચાર;
 મારી નેખાવશે સે'જમાં, વનિતાને શી વાર.
 પ્રધંચ કરીને પ્રેમદા, છેતરું એને આજ;
 હરખાતું હમણાં હા દહી, કળાથી કરવું કાજ.
 પ્રધાન પુત્ર દરિને કહે, એ વાતમાં દુય પ્રસંગ;
 જોયું પારખું પૂરણ દવે, હરખીયું મુજ મન.

ચોપાઈ.

રાત સમે હું આવું ત્યાંહ, તમે મેળાપ રાખો હો ત્યાંહ;
 આદેશનું નિરમળ ધામ, તે કરશે બંનેનાં કામ.
 મધ્યરાત્રીને સમે આવીશું, પવનવેગી અથ લાવીશું;
 અણુબોલ્યા રહીશું અમે, રખે બોલાવો ત્યારે તમે.

જાણીએ સમસ્થા આપણુ જોહ, પ્રાતઃકાળે જોલીશું તેહ;
અન્યો અન્યો કાઢી પેર, નિશાળથી ગયાં જોઉં ઘેર.
વિલાસિનીને મન હરખ ન માય, જવા પોતે તત્પર ચાય;
ત્રણસે દાસીઓ પોતાતણી, સૌને ભોળવીઓ છે ધણી.
મીઠાઇ મેવા ને મઘપાન, ધાવ એક રાખી સાવધાન;
પાછલો દિવસ રહ્યો ધડી ચાર, પ્રધાન પુત્રે કર્યો વિચાર.
જોહવણુ આપે મનમાં ધરે, ચિંતવન એકતિ ચિંતમાં કરે;
વચન વિલાસિનીનું જો જશે, કામનિ એ તો કાપશે.
મીઠવશે પીતાને એમ, પછે છવતા રહીશું કેમ;
વચન એનું ક્યમ લોપાય, માત તાત મુજ કેમ છંડાય.
જો કંવરીનું કહ્યું કરું, તો વણુ મોતે હું નિશ્ચે મરું;
નવ કરે લોયે સંતાપ, પ્રગટ્યું મારું પૂરણુ પાપ.
વિલાસિનીનું પરિચાણુ જ કરું, વળી મરણુ ધાતથી ઉગરું;
એવી હવે અણાવું છુદ્ધ, જેથી રહે દોણી ને દૂધ.
વિચારી અશ્વ કાઢો તૈયાર, પોતા તણો લીધા રણુગાર;
લીધાં વસ્ત્ર અનુપમ સાર, ગ્રહી કરમોહે કટાર.
એટલે રજની જોતાં ઘર, પ્રધાનપુત્ર આલ્યો સહી;
ગુરુતણું મંદિર છે જ્યાંહ, વિનેચટ પોહોજો છે ત્યાં.
મૃદંગ ભેર વાગે છે, જેમ, ભાર્ગનાં નાક જોલે છે તેમ;
શુદ્ધ કે સાન વસ્ત્રની નથી, માએ જનમ્યો તેવી ગતી.

છરપા.

મૂરખનાં એ ચિન્હ, લણુવુ ગણુવું નવ સૂઝે,
મૂરખનાં એ ચિન્હ, વિવેક એક નવ જૂળે;
મૂરખનાં એ ચિન્હ, જૂઠું ઝાઝેરું જોલે,
મૂરખનાં એ ચિન્હ, છિદ્ર પોતાનું જોલે;
વળી મૂરખ ઉઘમ નવ કરે, ઉધ આહાર અંદકો હશે;
સામળ કે' આ ચિન્હથી, પર્ણ મૂરખની ઝટ થશે.

ચોપાઇ.

અશ્વેથી હળવે જોતર્યો, મેહેતા તણે મંદીરે ઠયો;
હળવે હળવે હલાવે દ્વાર, ધિમે ધિમે કરે પોકાર.

સીતકાર કરે બહુ માન, મારે તાજી ડગકારા જાણ;
 દેરીયાં દરે જાગીયે ચડી, ચંદ્રબુદ્ધને ચિંતા પડી.
 મરખ જન જાગે નહિ આપ, કામ કેઈ પેરે મારું થાય;
 લલ્યા તો રાજે શ્રી રામ, એક પહેલર ગઈ છે જામ.
 એવે મરખચટ તે વાર, જોતાં ઝટ જાગ્યો નિરધાર;
 ચટપટી ચાંગડની ચર્મ, માંકડ ઝાઝા વળગ્યા સડી.
 સાવચેત ન થયો લ્યાદરે, પ્રધાનપુત્ર જોડ્યો ત્યાદરે;
 અરે ભાઈ ઉધાડો બાર, તુજ કારણુ આન્યો છું સાર.

દોહરા.

મરખચટ ત્રાડી જોલીઓ, મીચી આંખ તે વાર;
 જોરે વળી કેમ આવીયો, રાત સમે આ કાર.
 મળું માથે લાવીયો, જે આવીયો આજે કામ;
 તારૂં તેવું છે નહીં, જા દે મદરથને ધામ.
 રામજી રહ્યા તુજને, દાંસજી જડરી એક;
 ભોમજી પ્રદારે દુ દણ, તેમાં નહિ સદેહ.
 મુરુ ગોરાણી માહરાં, બર નિદ્રા મોજાર;
 અવું કહીને કર વિયે, ભોમજી લીધી સાર.

ચોખાઈ.

કેમ ઉમો રહ્યો છે અહીં, કુંવર પછીથી જોડ્યો તહીં;
 દુ વિચાર કરું આ કાર, એને શી મારતાં વાર.
 ચંદ્રબુદ્ધ કહે સાંભળજો તમે, પ્રધાન પુત્ર જાને છું અમે;
 કરવા આન્યો છું તારું કામ, ધીરે રહી ઉધાડો ધામ.
 વાણી એવી મુણી લ્યાદરે, તતક્ષણુ કાર જોડ્યું ત્યાદરે;
 પરમાં તેડી પડીઓ પાપ, દુ જોડ્યો તે કરો ક્ષમાપ.
 અમે વસ્તું તમારે ગામ, ફરમાવો તે કરું દુ કામ;
 આઘા તમારી લોધું નહીં, કોહો તે મારે કરવું સડી.

દોહરા.

વધામણીની વાત છે, તારે કર્મે કીધું જોર;
 અસત્ય રજે તું માનતો, કહું સાચો અકોર.

ચોપાદ.

વિધાવિલાસિની. વિનતા જોહ, આજ તુંને પરણું તેહ;
 કહું તે પેરે તમે કરો, ડરો રખે હિંમત દિલ ધરો.
 નિશાળ વિષે આજને દન, મુંજ ઉપર કીધું એણે મન;
 કામ મુજથી એ નવ થાય, તમને નથી એમાં ચિંતાય.
 ધરો વસ્ત્ર મારા શણગાર, વળી લેજો મારો તોખાર;
 સાથે લેજો મુંજ કટાર, જવાનો કહું છું પ્રકાર.
 નગર બાહર છે એક જોજન, દેહેરું આદેશર કેરું પાવન;
 સંકેત અમે ત્યાં રાખ્યો વીર, મુખે વરો ધરો મન ધીર.
 વરશે વિલાસિની સરખી નાર, તારા પુણ્ય તણો નહિ પાર;
 મૂરખો કહે નહિ મારી જોગ, માહારો ક્યેમ કરશે સજોગ.
 અંતર જાણી તમોને વરે, મૂર્ખ જાણી મને પરહરે;
 તમે આદરો એવો અર્થ, તેને મન તો એ સૌ વ્યર્થ.
 અંદ્રખુદ કહે કહું છું સાચ, નવ આવે તને જાની આંચ;
 અણુપ્રોત્થા રહેજો તમે, સંકેત એવો કીધો અમે.
 પરણ્યા પુઠે પંથ પળાય, આગળ જતાં જ્યાં બહાણું વાય;
 પછે મુખેથી મુખે પ્રોક્ષજો, દીક્ષતણો પડે પ્રોક્ષજો.
 દેવ સામે વરશે સુંદરી, જાશે ક્યાં પછી પરહરી ?
 વિનેચટ કહે કરીશ એ કામ, મુખે જાવ તમારે ધામ.
 વસ્ત્ર શણગાર અથ ત્યાં દીધ, અંદ્રખુદ આલ્યો પછી સ્ત્રીધ;
 વિનેચટ પછી શું આદરે, જગાડવા શરૂને સાદ જ કરે.
 શરૂને નિદ્રા આવી ધણી, તોય મુણી વાણી તે તણી;
 ઝખકીને જાણ્યો તે જાલ, મુરખ. આ શું કીધું કર્મ.
 મન કરો! સૂન્યો નહીં મર્મ, ગ્રહસ્થાત્રમનો જાણે નવ ધર્મ;
 કાચી નિદ્રાએ જગાડે કોય, ગામ ભાંજ્યાનું પાપ જ હોય.
 અલ્યા હવું એવું શું કાર, મુજને જગાડ્યો આ વાર;
 તને વર્ષ યયા છે વીસ, રૂઝવા તુંને તો જગદીશ.
 મેહેતાં રીસે પ્રોત્થા સહી, આહવો નિશાળીઓ દીઠો નહીં;
 દશ વીસ એવા બેસે મળી, કરે આપણી સેવા ભલી.
 નારી કહે સાંભળીએ નાથ, મૂરખને સમજો અનાથ;
 જુઓ મને કેવો હરખાય, જાણે પરણવા કન્યા જાય.

હસ્યો વિનેચટ ,વાત જ વશી, ચરણે લાગ્યો ગુરને ધશી;
 આશીશ દોને ગુરુછ તમે, દેશ જઈએ પછીથી અમે.
 હમણાં ગઈ છે જાગી રાત, મળ્યો મને ધરનો સંગાથ;
 અધ્યારુ કેદે કંદુ છું હું, તે તો સાંભળ પૂરું તું.
 મુજ મંદીર રહ્યો ખટમાસ, નવ લાગ્યો વિદ્યાનો પાસ;
 એક દુઃખ લાગે છે બહુ, અહીં આવે તે શીખે સહ.
 પક્ષ એક જો પાટી ધરે, મહામૂર્ખ પાછો નવ ફરે;
 બાણું વર્ષનો હું તો થયો, અલણ તુજ વિના દોઈ નવ ગયો.
 સરથું નહી તારું કંઈ દાજ, એમાં જાય છે મારી લાજ;
 આથી રુકું મોત જ સાગ, અપવાદે જીવવું ધિમાર.
 ધડી આર રહો મુજ ધામ, કંઈ તમારું થાએ જો કામ;
 ગોખ સ્થાનક છે સરસ્વતિ તણું, જેનું કર્યું આરાધન થણું.
 પછી તે શે લાગે મુજકાજ, જાયે ન્યારે મારી લાજ;
 કે દિન મેં બોલાવી નથી, તુજ માટે સાધું સરસ્વતિ.
 એવું કહી ગોખ આગળ ગયો, કરી સ્નાન પોતે શુદ્ધ થયો;
 ઘોઘેલું વસ્ત્ર પોહેયું અનૂપ, નાના વિધ પૂજને ધૂપ.
 દીપક જોત ધૂત જ તણી, ભક્તિ ભાવના આણી ધણી;
 આસન માંડયું રાખી દઢ ચિત્ત, પૂજે પૂરણ આણી પ્રીત.
 પુંડ પછવાડી વિનેચટ જોહ, બિભો રાખ્યો કરજોડી એહ;
 પછી પ્રક્ષાલ તે વિત્રે ક્યો, સામાન સૌ તે આગળ ધર્યો.
 દેશર અંદન કુંકુમ હાર, ચોખ્ખા અક્ષત પ્રીતે સાર;
 મુલા અત્તર ને અખીલ શુભાલ, સીંદુર ટપકું કીધું ભાલ.
 અગરબત્તીના કર્યો છે ધૂપ, કીધાં આરતી નૈવેદ અનૂપ;
 શોભતા ધરાબ્યા શણગાર, ગીત નૃત્ય સ્તવન અપાર.
 દંડવત કીધા એકસો આઠ, જાજા કીધા ચંડીપાઠ;
 અષ્ટોતરી માળા ફેરવે, સ્તુતી મુખે માણતી સ્તવે.

દોહરા.

સ્વાચરથી હું બિચની, નવે ખંડમાં નામ;
 એવે તને શારદા, તેનાં સિદ્ધ થાયે કામ.
 બ્રહ્મતનયા હંસવાહિની, કુમારિકા સાક્ષાત;
 વીણા પુસ્તકધારિણી, વાયક વરદાયની માત.

નારાયણી નિરંજન તમે, નિરમળ તારું નામ;
બાવનમાં બાપી રહી, રસના એ જ ઠામ.
ચાર ચૌદ બત્રીસમાં, ચોસઠ પૂર પ્રમાણ;
જે જન પાસે તું નહીં, તે નર વાનર બાણ.
જેમ વાયુને વશ તરણ છે, દગે દિશામાં બાય;
શારદા વશ સસાર છે, વશ એથી સૌ થાય.
વેદ પુરાણ ને શાસ્ત્ર જે, છદ કવિત દોહરાય;
અખ ળાપા છપ્પાતણા, અર્થ ચચારથ યાય.
રાગ ચાલ ચોપાઈ સહ, સર્વે તુજથી હોય;
મુખમાંથી જે નીસરે, તુજ વિના નવ કોય.
વેદ ભેદ ગુણ ચાતુરી, ડહાપણ ગુણ નિધાન;
ભુદ્ધિવતા સહ બને, પ્રસન્ન તમે પ્રમાણ.
તુકી તું દેવીદાસને, બીજા કવિ જન કોડ;
તું રહી છુ જેહને, તેને મોટી ખેડ.
શુંગા મુગા ને બોખડા, મૂર્ખ અને અજાણ;
તે જન એવા જાણવા, જનની પેટ પાપાણ.
વર્ણન કરું શું તાહરું, ગુણ તુજ અપરમપાર;
સમુદ્રમાંથી પક્ષી હરે, એક ચચનો હાર.

ચોપાઈ.

એવી સ્તુતિ વિપ્ર જ કરે, તુહી તુહી મુખે આચરે;
તણ ધડી ત્યાં પરણ ધર્મ, તોયે સરસ્વતી બોલ્યાં નહીં.
બ્રાહ્મણ તવ કરે બહુ રીશ, હેવા લાગ્યો પોતાનું શીશ;
ધણા દિવસ મેં સેવી તુને, ફળ તેં કર્મ નવ આપ્યું મુને.
જોયું તારું બર્હ આ ઠામ, બ્રહ્મહત્યા આપું નિરવાણ;
બીહુ એથી જમદાધાર, તુજથી કેમ સહેવાશે ભાર.
લાગ્યો કાપવા શિર જહરે, પ્રસન્ન થયાં સરસ્વતિ તાહરે;
માગ માગ મનમાં શું ધરે, વણ ખૂટે શાને તું મરે.
મહાપુત્ર ક્રોધી તેં આજ, આરાધી મુજને શે કાજ;
વર માગે મુખથી જે તુય, પ્રસન્ન થઈને આપું હુય.
૧૭

ઢોહરો.

દેવકૃષ્ણ મુખથી વહે, આપો એક 'વચન';
કૃપા કરી મુજ ઉપરે, આ બાળને થા પ્રસન્ન.
એવા મુજ અદ્દી કરી, કહ્યું મુખથી જન્મ;
છ માસ થયા અદ્દી, પણ રહ્યો એમનો એમ.

ચોપાઈ.

નવ શીખે શે એને દમો, સત્ય કહું સાંભળજે તમે;
નહિ આવડે એને એક બોલ, કહું છું તેનો કરજે તોલ.
એને જન્મ થયા છે પાંચ, મુજને દીધી આઝી આય;
પહેલે અવતારે દમોદર સાર, દેવદત્ત કેરો કુમાર.
શુરુ ઘેર મૂક્યો બહરે, દુરમતી કરી તાદરે;
બાળકને દેતો બહુ દુઃખ, શુરનિદા ઉચરતો મૂખ.
સૌને દેતો એવી શીખ, ધણું ભણે તે માગે ભીખ;
ભણે ગણેથી તો શું હોય, કર્મ કરે તે ન કરે કોય.
દેતો ગ્રાળ મુજને બહુ મર્મ, કરતો મુજ નિદાનાં કર્મ;
મરણ પામ્યો એમ કરતાં નેદ, પછિ અવતર્યો આરણને પેદ.
બદલાજી નામે બાગેડ, સદલાજી સુત કહાવે ઠાક;
માત તાતને દેતો દુઃખ, ન ગમે તેનું કોઈને મુખ.
કવિત છંદ, બાપા ને બેદ, 'નિદે શાસ્ત્ર વાણી ને વેદ;
બ્રહ્મજ્ઞાન થતું હોય જ્યાંય, ભુંકું લાખે પોતે જ્યાંય.
એમ કરતાં ત્યાંથી તે મુઝ્યા, ત્રીજે જન્મ કણબી ઘેર હુઝ્યા;
લેખ પત્ર દેખે એ જ્યાંઈ, લઘુ કરે તે ઉપર ત્યાંઈ.
મારે ઠાકર પગની ટૂશ, દોષ ગણે મનમાં નવ લેશ;
એથી દુઃખ ખીજું તે કયું, કોહો કેઈ પેરે જાયે સહુ.
વળતી ત્યાંથી છુટ્યો અવતાર, ચોથે થયો દાત્રી કુમાર;
તાંહાં એણે આદરીયું જોહ, કહું વિસ્તારી છુંને તેહ.
ખત પત્રને ખોટાં કરે, અસત્ય અન્મા બહુ આદરે;
લખ્યું લાખ્યું લાવે કોય, દીર્ઘ નવ ગમે મારું મ્હેંય.
લેખ લેખ જઈ જળમાં ધરે, પડિતની નિદા બહુ કરે;
ખરી વાણીને ખોટી અનુભવે, ખોટી તે જ્ઞાપી નોગવે.

મિથ્યા મુજને ચંડાવે આળ, દેતો મુજને જાગી ગાળ;
માટે મુકો મારો ખ્યાલ, વિરોધ હોય ત્યાં શાનું વહાલ.
તે દિનથી હું અળગી રહી, પાંચમે અવતારે આવ્યો સહી;
રીખવદત જે એના તાત, વિમળદત એ મુરખ જાત.
કર્યાં કર્મના પામ્યો દોષ, કેમ રિપુ મૂકે નિજ રોષ;
જેથી આપદા પામે જેહ, તે પર કેમ રાખે તે નેહ.

હોહરા.

તે માટે એના થકી, અળગી રહી છુ જાણ;
કોરી ઉપાયે નહિ વસું, રસનાએ નિરવાણ.
ખીલીતી વસુ હું એ થકી, ફર ડગલાં કોડ,
વિશ્વ આપુ શોધતાં, મળે ન એની જોડ.

ચોપાઈ.

તે માટે એને અળગો કરો, ખીલું મન ગમતું આચરો;
પડ્યો કહે પૂરો જે વાસ, તેતો મુજને થાય ઉલાસ.
છંછા મુજ મન એ તો ખરી, માણ માતા હું કરગરી;
નિરાશ કરશો મને ના કહી, તો તો મારે મરવું સહી.
સરસ્વતિ કહે કરણી કિરતાર, એ નથી એના કર્મ મોઝાર,
માત તમે મળ્યાં જાહરે, રૂકું કર્મ થયું તાહરે.
જાગી વાર લગાડો શુષ, પ્રસન્ન થશો તો જીવું હુષ,
દર્શન આપ્યું તમે અત્યક્ષ, એનાં કામ સરખાં તવ લક્ષ.

હોહરા.

લારે વિચારે શારદા, હું સારું એનો અર્થ;
કામ કરેયથી ખૂટકો, વચન કેમ ભાષે વ્યર્થ.
સાચો ગુરુ તું તો સહી, પુજ જેવા નવ હોય;
યથો નહોં યાશે નહોં, જુગમાં ખીલો કોય.

ચોપાઈ.

મરવા માટે તું આદરું, નિરંયે કામ એનું હું કરું;
એ જન્મ એના વહી જાય, પુજ વણુ તો કારજ નવ યાય.
પછી સરસ્વતિ થયાં પ્રસન્ન, હસવાદિનિ વધ્યાં વચન;
વિનેયદને કરાવ્યું સ્નાન, પછી ધરાવ્યું વચન નિદાન.

મુખથી જિન્દા કાઢાડી બાહાર, લખ્યા લેખ સાગરનું સાર;
 તંબોળ મુખથી પોતે દીધ, બોલ્યાં વચન યાશે તુજ સીધ.
 શીર હાય મૂકી કહે માય, તું બોલે તે અવિચળ થાય;
 વિનેચટ ત્યાં કર્યો પ્રણામ, સધળાં સુધર્યાં મારાં કામ.
 દેવકૃપ્યું કહે સાંભળ માય, બોલ્યું ચાલ્યું કરે ક્ષમાય;
 થયાં માત પછિ અંતરધ્યાન, વિનેચટ બોલ્યો મુખ વાણ.
 હવે ગુરુ મુજને શું કહો, 'જાઓ લાઇ મુખીઆ તમે રહો.'
 સ્વામી સેવા મુજથી નવ યર્ધ, કટ કીધાં મુજ માટે સહી.
 પરમારથ કાજ કરે કો નહીં, થયો વેચાણ તમારો સહી;
 કામ પડે મારું જાહરે, દાસ હાજર હું છું તાહરે.
 એવું કહીને લાગ્યો પાય, થયો વિદાય માગી આગાય;
 જશ વાધજો તારો ધણો; થજો અધિપતિ અવનિતણો.
 ગુરુ આશિય એવી જાયરે, માન પામજો પૃથ્વી પરે;
 આશિય એવી ગુરુએ દીધ, વિનેચટ ત્યાંથી ચાલ્યો સીધ.
 આગ્યો હેઠે જ્યાં નિશાળ, કરવા મૂકી જાવા ચાલ;
 શણગાર વસ્ત્ર સજ્યાં બહુ દેહ, પ્રધાન પુત્ર આપ્યાં જેહ.
 મતી એહની તો સહ કહી, વિલાસિનીની શી ગત યર્ધ;
 નિદ્રાવશ દાસી સહિ હોય, એનો મર્મ ન જાણે કોય.
 ધાવ દાસી લીધી સાય, અનરગળ દ્રવ્ય રાખ્યું હાય;
 નગદી હીરા ને ઝવેર, ખાતાં ખાટે નહીં તે પેર
 કહેડે બાંધી લીધી કટાર, અંધની ગોપર યર્ધ અસ્વાર;
 ખેડી ઘોડે જાવા ચડી, ચાલી સહકારે છેતરી.
 રાત સમે કોઇ પૂછે નહીં, સહ સહના ધરમાં ઉઘિ સહી;
 ન રહે દરવાજે દરવાન, રામરાજ્ય સગીપું છે જાણ.
 સવા પોહોર જ્યાં રાત્રી ગર્ધ, વિલાસિની ત્યાં આવી સહી;
 આદેશર સ્થાનક પાવન, વાટ જીવે રાખી એક મન,
 પ્રધાન પુત્રનું ધ્યાન જ ધરે, વાર યર્ધ અપેક્ષા ચિત કરે;
 પ્રધાન પુત્રનો ધર્યો શણગાર, સત્વર પોતે થયો તૈયાર.
 દોહરા.

તે સમે વિનેચટ સજ થયો, ગુરુ મંદિરથી જોડ;
 અંધે ખેસી નીસર્યો, ચાલ્યો, આપે તેહ.

નારી આગળ જઈ રહ્યો, આદેશરને દાર;
તે સમે મધ્ય પુરણ થઈ, અંધારું થયું અપાર.
વિલાસિની કહે સારું થયું, સાચા બન્યા સાર;
ત્યારે વિનેચટ બોલ્યો નહી, વિનતાશું લગાર.

ચોપાઇ.

મૂળને એણે કહ્યું છે જેમ, બોલે તે બોલાવ્યો કેમ;
દેવ સાક્ષી ક્યાં તતકાળ, આરોપી તેનો વરમાળ.
પછી અબળા તે બોલી આપ, આ વીણુ ખીજા બાધને આપ;
વિલાસિની વિનેચટને વરી, એક વાર બોલો શ્રી હરી.
આદેશરને ક્યાં જુદાર, ત્યાંથી આપ્યાં ત્રણે સાર;
આગળ વિનેચટ પુઠું નાર, પછી ધાવ ચઢી તોખાર.
વેગે અશ્વો આપ્યા સહી, ચાર જોજન તો આવ્યા તહી;
સોળ કોશ તો જાતાં થાય, ઉગ્યો રવિ ને વાણું વાય.

દોહરા.

વિનતા વાણી જાયરી, ભોર લયો મહારાજ;
તુજ મુખ જોવા કારણે, ધ્રુજા ધરું મન આજ.
પતિને પ્રભુ જાણવા, સંસાર તણો સૌ સાર;
એ સરખું દૈવત નથી, દર્શન આપો ભરતાર.
હમ આહત તમ મિલનકું, પલ એક વર્ષ કે થોર;
હમ તો એસો ધ્રુજાની, બચઈ ચંદ્ર ચોર ચકોર.
મૂમ આહત રાગકું, ધનકું આહત મોર;
કંથ રેણી ભાષ પંથમે, અબ તો, લયો હે ભોર.
વિનેચટ એમ બોલે નહી, તવ સનમુખ આવી નાર;
દિનેચટ મુખ દેખતાં, પ્રી પ્રેમસાં શાળ.
અબળા અવનીપર ઢળી, ન રહી શુદ્ધ કે સાન;
હેમે હમે જામીયા, કંઈ આવ્યા પ્રાણ.
આંખ ઉઘી ચઢી ગઈ, અંગે આવ્યું સીત;
ધુજે કાંઈ સમે નહી, ભમ્યા લાગ્યું ચીત.

લક્ષણ્યંતીના બોલે બોલ, સૌ દારીશું કરે કલોલ.
 હેમપૂરીની શોભા ઘણી, બણે રોપતણા શિરમણી;
 ચાંદા ચોસક છે વિવેક, ભવ્ય બોવન દીસે અનેક.
 નગર પરિત છે જોજન ચાર, અદારે વર્ણુ વસે છે સાર;
 રાજનની છે નિરમળ મતી, પ્રગ્નને દુઃખ દેવું નહિ રતી.
 ગરીબ તણી કરે સંભાળ, મૌ ધાલણુ કદાવે પ્રતિપાળ;
 મોટાર્થ મનમાં નવ કશી, ભક્તિભાવ રુદે રહી વશી.
 ૧૩૧ કુંજમાં બહુ ઠાઠ, ચીત્ર વિચિત્રની તેમાં ભાત;
 ૧૩૨ કેતકિ ને કંચાર, મોગરો માલતી બહુ સાર.
 ૧૩૩ ચંમેલી ઉમરો જોલ, જુઈ જઈ શુક્રાખ જ તેલ;
 ૧૩૪ ઉમડી અંછર આંખાસાખ, માંડવડે લચી રહી દ્રાક્ષ
 ૧૩૫ જળ છે બહુ ભાતનાં, મુગંધીદાર ઉત્તમ જાતનાં;
 ૧૩૬ કરે છે ત્યાં કલોલ, એવી વાડી જોતાં સોળ.
 ૧૩૭ વિદ્યાસિની વિનેચટ ધાવ, કર્યો નમ્રમાં વસવા ભાવ;
 ૧૩૮ કહે વિદ્યાસિની નાર, જોધ્યે અતુરાર્થ આણે ઠાર.
 ૧૩૯ ધાવ વિનેચટને તહીં, જુઓ જુવન રહેવાનું અહીં;
 ૧૪૦ વિચટ કહે બેસો તમે, જુવન જોધને આવું અમે.
 ૧૪૧ એમ કહી આજ્યો નમ્ર મોઝાર, જુવન ભવ્ય દીકું ત્યાં સાર;
 ૧૪૨ માળનો છે અવાસ, વેગે આજ્યો ધાવની પાસ.
 ૧૪૩ જોઈ આવ્યા છું અમે, માટે વેગે ચાલો તમે;
 ૧૪૪ વિદ્યાસિની નાર, આવી તે જુવનને દાર.
 ૧૪૫ મંદીર દીકું સાર, તેને જોધને કરે વિચાર;
 ૧૪૬ તો મુજને પડે સંદેહ, તું કહે છે જે મૂરખ એહ.
 ૧૪૭ માળ વિદ્યાસિની જાણુ, વચલે માળે ધાવ પ્રમાણુ;
 ૧૪૮ વિનેચટ કેરો ઠામ, ધાવ કરે છે બેજનાં કામ.
 ૧૪૯ પાનનું સધળું સૂખ. નહીં સંજોગ કે જોતું મૂખ;
 ૧૫૦ પેર ધાવ ગ્રીષ્મવે સહી, વિદ્યાવિદ્યાસિની માને નહીં.
 ૧૫૧ ખેપના દિન નિરગમે, વિનેચટ શોક ધરે નહીં ક્યમે;
 ૧૫૨ ઉગતે કરે ઉપાધ, પહેરી પોશાક ન ચોટે જાધ.
 ૧૫૩ લોકનો કરે છે સંગ, કહે વાત સૌને મન રંગ;
 ૧૫૪ ચુકવે ભલેરી ભાત, જન્નને રાખે રળીઆત.

ન્યા કાષ્ઠી નવ ચૂકે રાડ, ક્ષણ માનમાં ભાગે વડવાડ;
 મોહની દેખી મોહ ઊપજે જોમ, વિનયટ ઉપર રહે સૌ તેમ.
 ચેહેન પડે દેખે ન્યાહરે, દુઃખ થાય નવ દેખે ત્યાહરે;
 વાધો જશ જાણીતો થયો, ધરનો મર્મ કાષ્ઠિ નવ લજો.
 ધાવ બનેની સેવા કરે, કરી પાક તે આગળ ધરે;
 હેઠળ રસોઈ વિનયટ જમે, ઉપર વિકાસિની દિન નિરમમે.
 એક સમે જોડી બે હાય, બોલી ધાવ વિકાસિની સાથ;
 શું કહું તમને આજુ એહ, કાં બાઈ દુઃખ વેઠો છો દેહ.
 દેવ સમક્ષ એને તો વર્યો, હવે કરો શે એને ખરો;
 ઈશં આપ્યો તે તો ખરો, તે સાથે તમે પ્રીત જ કરો.
 હવે અવર નર મન નવ ધરો, એને તો હવે નવ પરહરો;
 રાત દિવસ શાને તમે જુરો, નવ કરી કહાડો એને ખૂરો.
 મુરખ તારે મનથી ઠંથા, બાહાર સઘળાંએ સુધડ કરયા;
 ચીંટે જાએ ચતુરસુગળ, સકળ લોક તો કરે વખાણ.
 એ મુજને નવ કહે લગાર, સાંભળી વાત અમોએ બહાર;
 વેહેતો મૂકો છો ભરતાર, તારા, કુળનો નહિ વેહેવાર.
 ત્યારે વિકાસિની બોલી વાણ, હમણાં તુજને આપીશ પ્રાણ;
 વાક્ય હવે કહેશો નહીં મુખે, રેહેવા દોની મુજને સૂખે.
 પૂછુ ત્યારે કેહેજો કામ, નથી લેતી હું એનું નામ;
 ત્યારે ધાવ બોલી છે મુખે, જોમ ગમે તેમ કરજો સુખે.
 એવું કહી હેઠે બિતરી, શાક પાક સામગ્રી કરી;
 વિનયટે કરચુ ભોજન, વિનતા વિશે ના વદે વચન.
 પ્રેમ ધરી આવે છે પાન, હૃદયથી રહે છે સાવધાન;
 કામ દહન વિનયટ કરે, વિનતા પણ તેવું આદરે.

દોહરા.

સાત સવત્સર વહી ગયા, હેમપુરીની માંજ;
 નવી વાત એક ઊપની, રાજસલા છે ન્યાંજ.
 તે સમે હેમરથ એમ વદે, પ્રધાન પ્રત્યે વાણ;
 મુજ મન ઈચ્છા ઊપની, જોદાવો નવાણ.
 કરો સોઈ તળાવની, જોદાવો નમ મોઝાર;

એ મારગ ધન ખરચ્યું, ધન છે અપરમપાર.
 વિશુદ્ધ મંત્રી એમ જોયર્યો, અતિ ઉત્તમ એ કાજ;
 જે તમ મન ઇચ્છા થઈ, કર્યું એ નિશ્ચે આજ.
 નેશી જુએ તેડીઆ, મુર્ત લાખેણાં લીધ;
 તે દિવસે જોગ મળ્યો, કામ કર્યું છે સીધ.
 સલાટ બોલાવ્યા સાતસેં, હતા કારીગર પૂર;
 તે પ્રધાને મેળવ્યા, વેગે રાય હજૂર.
 રાજા કહે એ આદરો, ઉત્તમ કરો એ કામ;
 દેખી મન રાજી રહે, જુગમાં ચાલે નામ.
 કરજો પાગ પત્યરીયા, ખોદો મંડલાકાર;
 મસાલો મન ગમતો માંગજો, ઘટે ન્યાં જોવા સાર.

ચોપાઈ.

રાય વચન ચઢાવ્યું શીશ, બોલાવ્યા જોડ* દસોદીશ;
 જોડ સાતસેં એક સાથ, કરે કામ તે હાથોહાથ.
 સેવક હેમરથ રાયતણા, ઉપર તાકીદ કરે છે ધણા;
 ધમધાકાર કામ ચાલ્યું જાય, એટલે આઠ દિવસ ત્યાં થાય.
 નવમે દિવસે નિપચું કામ, અટકી વાત રહી તે કામ;
 પ્રભાત પહોર થયો જોડલે, ખોદવા માડ્યું છે તેટલે.

દોહરા.

એક માથોડું ખોદતાં, અચરજ દીઠો ધાટ;
 જુમીમાંથી નીસર્યો, તાંજાનો ચોપાટ.
 અદાર ગજ લાગ્યા સહી, નવ ગજ પોહોજો ગણ્ય;
 ઉપર લેખ લખ્યા તહીં, પ્રાચીનતણું પ્રમાણ્ય.
 કામ અટક્યું ત્યાં થકી, જણવ્યું ન્યાં છે રાય;
 પુરપતિ કહે પ્રધાનને, એ તે શું કહેવાય.
 રાયે પ્રધાન ચોકલ્યો, વાંચી લાવો એહ;
 ઘટે તેવું પછી કીજીએ, એમો નહોં સંદેહ.
 પ્રધાન ત્યાંથી પરવર્યો, આવ્યો ન્યાં તળાવ;
 મથ્યો મંત્રી ત્રણ ઘડી, પણ પામ્યો નહિ દાવ.

વંચાય નહીં તે કો યજ્ઞી, અક્ષર કાના માત્ર;
પામ્યો દોષના મન વિષે, શીતળ થયું છે ગાત્ર.
મહીપતિને કહાવ્યું મંત્રીએ, અક્ષર નવ ઓળખાય;
સંદેશો સુણીને આવીઆ, તાલ્યે પોતે રાય.
હેમરથ તવ બોલીયો, લચુતર જીડી વાટ;
વૃદ્ધ થયો ભૂલી ગયો, ન વચિ મંત્રી પાટ.
હું હમણાં, વાંચું જુઓ, પલક ન લાગે વાર;
મંત્રી કહે મોટા તમે, વિદ્યાચુલ્બંધાર.

ચોપાઈ.

વાંચવા રાઈ ગયો જાહેર, ગોથાં ખાવા લાગ્યો તાહરે;
લખ્યા લેખ શુદ્ધ છે એહ, વંચાય નહિ કારણ શું તેહ.
ચાર ઘડી એમ કરતાં ગઈ, અક્ષર એક વંચાયો નહોં;
પ્રધાન પાસે આવ્યો રાય, પુરપતિ પામ્યો મન લગ્નપાય.
અરે મંત્રી કહું છું તુને, એમાં સૂઝ પડે નહિ મુને;
કહે પ્રધાન કહીએ અમો, વિદ્યાન મોટા તેડા તમે.

દોહરા.

પંડિત તેજા પુરપતિ, રહેતા નગર મોઝાર;
આઠ પોહોર અહમેવમાં, અદેકા મન અહંકાર.
બાંધતા વાંકાં પાધડાં, પેહરતા લાંબાં ધોત;
ગેલાં ભારી મૂલનાં, બારિક શણે પોત.
તન ચરચું રેહે ચંદને, પુસ્તક મુખ પુરાણ;
વાદવિવાદ કરતા ધણું, એકથી અધિકા જાણ.
જાણે તે સૌ શાસ્ત્રને, ઉણુ એકે નવ હેત;
એવા પંડિત આવીયા, જુગતે રાજા જોય.
પાંચસે તેમાં અધિક જે, ધાલે એમાં હામ;
ધણું વટે તે ડાહ્યા, કહે હમારુ કામ.
અતિ ઉત્તમ મહીપતિ કહે, શાને લગાડો વાર;
ત્યારે પંડિત પરવરયા, જઈ રહ્યા તેણે કાર.

ચોપાઈ.

વાંચવા માડે જઈ તે જોઈ, અર્થ એક સરે નહીં કોઈ;
ફરી ફરીને માડે દષ્ટ, ઉતર્યો અહંકાર ને પામ્યા કષ્ટ.

દોહરા.

પંડિત રાગને કહે, સાચું કહીએ આ ઠામ;
 વંચાય નહીં એ અમ થકી, એ જોશીનાં કામ.
 ત્યારે જુગતી રાગે કરી, તેડ્યો જોશી સાથ;
 તેને કહે વાંચો તમે, અવર શું જાણે વાત.
 મંડળ સૂર્ય ચંદ્રનાં, તારામંડળી ગત્ય;
 અગમ નિગમ કરે વારતા, માટે રાખો પત્ય.

ચોપાઈ.

મહારાજ અમે કીજીએ કામ, એનું કહી ચાલ્યા તે ઠામ;
 ભાત ભાતના અક્ષર ભાળીયા, વાંચે શું મોટા પોળીયા.*
 અર્થ સરવો નહીં આવ્યા ફરી, રહ્યા હાંસી લગ્યા મન ધરી;
 નિચે મુખે આવ્યા જ્યાહરે, મહીપતિ મન ચેત્યો ત્યાહરે.

દોહરા.

જોશી કહે જુગમ ધણો, એ લેખકનું કામ;
 લહીયા રાગે તેડીયા, હુધએ ધરીને હામ.
 અક્ષર તમે સૌ જાણખો, આઠે પ્હોર અખ્યાસ;
 જોઈએ અધિકા ને અટપટા, તેની ગત તમ પાસ.

ચોપાઈ.

જ્યારે રાગે મુખ વાણી કહી, ગયા લહીયા વાંચવા સહી;
 બળ જુદી દોડાવી વડી, સૂઝ કાંઈ તેમાં નવ પડી.
 માન મુકી તે તો આવીયા, મારાજ અમે નહીં શાવીયા;
 મે'તાજી મુનસી આવે જ્યાહરે, એહ લેખ વાંચે ત્યાહરે.

દોહરા.

મેહેતા મુનસી તેડીયા, તેને કહે છે ભૂપ;
 ગુરુ તમે છો જગતના, વિદ્યાનું સ્વરૂપ.
 શારદા વશ તો સર્વકો, તમ વશ શારદા હોય;
 આપે દીલ દોરો તહિં, નહિ વારે તમને કોય.

* દીપણવાળા જોશીએ માથે મોઢાં દીપણું ધોયે છે.

ચોપાઈ.

જીલમ કોરડો તમારે ધામ, રતન કોરડો હમારે નામ;
વાંચ્યાના રાખી ઓરતા, ચાલ્યા મેહેતા સૌ મહાલતા.
વાંચી શક્યા નહીં તે તો કાચ, માથાકૂટ કરી આઝી તોય;
મહીપતિ આગળ આવી કહે તેહ, મુનશી સૌ વાંચશે એહ.
હાહુરો.

મુનશીને કહે મહીપતિ, સારો મારો અર્થ;
કહેતાં પેહેલાં પરવર્યા, વાંચક જની સમર્થ.

ચોપાઈ.

વાંચતાં બંધ બેસે નહિ જરી, કરી પ્રતિજ્ઞા જોડી થઈ ખરી;
મેલ્યો મન તણો અભિલાષ, ઓચરતા આવ્યા રાગની પાસ.
કવીશ્વર કેરું એ, તો કામ, ચાલે નહીં હમારી હામ;
રાગ કહે કરુ એમ અમો, એકાંતે જઈ બેસો તમે.

હાહુરો.

કવીશ્વર તેડ્યા કાડથી, તેને કહે છે રાય;
ત્રાંબા અક્ષર વિકટ ધણા, જુઓ એ તમથી વંચાય.
ભાષા ભેદ જાણો તમે, કવિત કરો છો કોડ,
વાંચ્યાની વિદ્યા ધણી, જગમાં નહિ તમ જોડ

ચોપાઈ.

કોડે કવીશ્વર ચાલ્યા તહીં, શું વાંચે કાંઈ સૂઝે નહીં;
અમથી સ્વામી નહીં સરે કામ, નવ ચાલે એમાં અમારી હામ.
જોગેશ્વરની એમાં ગતી, તેડ્યા ભૂપે જુગતે જતી;
ધણા વૃદ્ધ જીરણુ છે દેહ, રાગએ તેડાળ્યા તેહ.

હાહુરો.

નમન કરી નરપતિ કહે, વિદ્યારૂપ નિધાન;
સૌકા મે'નત કરી મુઆ, પામો સૌ તમે માન.

ચોપાઈ.

પર્મહસ જોગેશ્વર જતી, મથે ધણું ન વંચાયે રતી;
વાંચ્યા વિના તે કેમ દેહેવાય, માગે પરીક્ષા પોતે રાય

આશીઆળા આવ્યા તે ત્યાંહ, અખોલ્યા રહ્યા મનમાંહ;
 વજ્ર દિવાન ડાહ્યા નર જેહ, ચતુર શુદ્ધિ લાવક ધણું તેહ.
 અર્થ માહરો એકે નવ સરથો, રાજા બોલ્યો રેથે ભરથો;
 લોક મળ્યા છે નગરના બહુ, વિનેચટ વિના આવ્યા છે સહ.
 શા મારે કારણ કેહે એહ, જેને મન નિથે છે જેહ;
 દેવ ભોગી છે અક્ષર દેવ, વાંચે પ્રતક્ષ ચારદા તતખેવ.
 હમણાં જઈ વાંચીએ હમે, તેણે કારજ સરે નહીં કપમે;
 ભરપા રોહરમાં જાણે જેહ, પુરુષ પુરો પંદાએ તેહ.
 દોહરો.

દીક્ષગીર થયો ત્યાં ભૂપતિ, સહે નહીં કાંઈ પેર;
 કામ તહીં અટકી પડ્યું, મહીપતિ આવ્યો ઘેર.
 ચોપાઈ.

સરોવર કામ તો અટક્યું સહી, રાજાને મન ચિંતા થઈ;
 મનોરથ મન તણો જે લેાય, વાંચનાર મળ્યો નહીં કોય.
 પાંચ દિવસ તો પૂરા થયા, પુરપતિ જાતે કુખિયા થયા;
 દાંડી પીટાવી ગામ મોઝાર, પ્રધાને ક્યો જેવો પ્રકાર.
 દોહરો.

વાંચે લેખ સરોવર તણો, સારે મારે કાજ;
 પરણાવું મુજ દીકરી, અરણું આણું રાજ.
 વચન એ કરે નહીં, મુખે બોલું જે કાજ;
 ઝિના સાક્ષી શ્રી રામજી, સાત પરીયાનો કાજ.
 પ્રધાન દીલ પ્રસન થયો, એ વાતે સરસો અર્થ;
 પગદાર તેડાવીયા, કહી વાત ત્યાં તર્ત.

ચોપાઈ.

પગદાર પુર મધ્યે કરે, કહ્યું રાયે તે આવેર;
 મહી કુંચી રસ્તો સાર, ચોક ચાવડી ચકલા બજાર.
 પોળ શેરી ખાંચાને ખુચ, ત્યાં પસે વળી નીચ ને ઉચ;
 પ્રીતે દાંડી કરે પોકાર, પાંજળ લોક ખુલે હજાર.
 અધિક કુંચ તે મોહું હોય, વાંચનાર મળ્યો નહિ કોય;
 દિન બધો શરતો વહી યાયો, રાત્રી પાસે આવી રહ્યો.

રાજા તેને પૂછે સહી, વાંચનાર મળ્યો કે નહીં;
દાંડીદાર કહે મહારાજ, કાને નવ ધરે કોઈ દાજ.
રાજા કહે નિરંગી જે વાત, કરજો વળી થયે પ્રભાત;
સાંજ પડે ન થાય સવાર, દાંડી પીટે શહેર મોખર.

દોહરા.

સાત દિવસ એમ સાંમટા, દાંડી ફરતાં હોય;
ત્યાં લગી તો ગામમાં, પ્રગટ થયો નહિ કોય.
તે સમે વિનેચટ ત્યાંહાં, બેઠો જીવન મોખર;
પોકાર કરતો આવીયો, પડાદાર તે વાર.

એપાઠ.

વિનેચટ બેઠો છે બારણે, બાલાવી ધાવ તે કારણે;
પુછો તમે એને વેગે કરી, પાછાં અદિ આવેને કરી.
ધમ ધમ ધાવ તે પાસે ગઈ, ઉભો રાખીને પુછ્યું સહી;
ત્યારે દાંડીવાળો બોલ્યો એમ, તું અબળા પૂછે છે કેમ.
તમથી શું સરશે એ કામ, ખોટી કરો સામાટે આમ;
સરોવર અક્ષર વાંચે જેહ, અર્ધ રાખ્ય પુત્રી પામે તેહ.
ધાવે વાચા તેની શુણી, તર્ત આવી વિનેચટ બણી;
દુડીએ વાત કહી જેટલી, વિનેચટને મોંપી તેટલી.
વિનેચટ કહે વેગે બાલાવ, સુણી વાત ન દોડી ધાવ;
ચાલ દુંડીઆ આણીવાર, તુજને તેડે મુજ સરેદાર.
ધાવ સગાતે આવ્યો સાંદાં, ઉભો રહ્યો છે વિનેચટ બંધાંદાં;
જેડી બેઠે પોતે નિજ હાથ, નમ્રતાથી બોલ્યો તે સાથ.

દોહરા.

વિનેચટ વાણી બોલીયો, પડાદારની સાથ;
જઈ કહે મુજ રાખને, કહું છું હું જે વાત.
વિનેચટે વાણી કહી, અક્ષર વાંચું સત;
પુરણ દેખાડું મારખું, જેથી રહેતે જન.
પણ પલટાવો રખે તમે, બોલ્યું અબોલ્યું હોય;
રાખનો વિશ્વાસ રો, ધતનાર ન આણે કોય.
દુંડીવાળો હસ્યો દિલ વિશે, દેખ્યા દોડી બંધ;

જોડ્યા રહ્યા મનમાંડ;
જુદી લાયક ધણું તેહ.
જોડ્યા રાવે મરણે;
વિના આપ્યા છે સહ.
મન નિષે છે નહ;
શરણ તતજેવ.
સારે નહીં ક્યમે;
પકાએ તેહ.

હરખશું પોતે જઈ કહે, રૂ
પાંચનાર પેદા થયો, જોયો
વિનયટ નામે સહી, સારે
ચોપાઈ.

હરખો રાજ મનમાં ધણું, જોતું પારખું હવે
મોઢલો રથ સુવર્ણમયસાર, મોઢલો સાથે સેવક મોઢ પેર;
આપ્યા વિનયટદેર દાર, ફુંડીઆએ દેખાડયું ને' ઘેર.
અનુચર કહે જાઈ ઉઠી તમે, તેડવા કારણ આપ્યા અમે
વિનયટ કહે થી છે વાર, રથે ભરી આપ્યા નિસ્વાર;
વિસાસિનીએ દીઠા તે સહી, ખડખડી દસી પડી તે તહીં.

દોહરા.

તરણી ત્રીજે માળવી, હાસ્ય કરે અપાર;
કામ હવે સરખું સહી, દીસે રામ સુમાર.
છેલ્લે મળ્યો આ મુરખો, જેમાં આછી શુદ્ધ;
શરીર સુંદર આપતું, જેમ ઉજળું એટલું દુધ.
દસી કહે તમે સાંભળો, જેમાં પાણી હોય;
પાંચનાર તો તે લહે, અવર ન જાણે કામ,

ચોપાઈ.

ધાવ તું નિરખે કરી જાણ, એ શું વચિ મોટા પાણ;
દીરાડી જાણે છતું ગરુડ, પંડિત છતું જાણે મુઠ.
સમુદ્ર છતું જાણે કૂમ, તેલ જાણે કે છતું વૃષ;
જૂપ જાણે છતું ભજવાન, નિરખજ જાણે જિતું બજવાન.
અરે ધાવ એવા છે જોય, જૂપતિના કાં લાગ્યા છે ભોમ;
ધાવ કહે આદરે છે એહ, ચિતા નવ કરવી તમારે તેહ.
જને ચિત ન ચિતન ધણું, પ્રાકમ રાખે તે કાંઈ ખર;
જીયો રવી દેકારો કેમ, આપણીએ જાણ્યો તેમ.

દોહરા.

વિનયટ વેગે આવીયો, જ્યાં છે રાજ '૮
રથવી હોઠી

રાજા તેને પૂછે . . વાંચશો, વિનેચટ કહે છે હાથ;
દાંડીદાર- કહે મહારાજાંયું હમો, સાંભળજો તમે રાય.

રાજા કહે નિરમી ચોપાઈ.

સાંજ પડે ને
નાં રાખે પત્ય, રખે મેલો રાખજી સત્ય;

૧.૫ ઉપર દીકરી, વાચા ચૂકા તો પૂછે શ્રી હરી.

સાંજાર ત્યાં એવો કરી, આજ્યો હુધજ્યે હીમત ધરી;

૨.૧ મેદની લોક અપાર, મહોમાહે તે કરે વિચાર.

તોને સાંભળવાનું મન, શું વાંચે જોઈએ આ દન;

૩.૧ જગત જોવાને જાય, તલ નાંખે તો ત્યાં પીલાય.

૪.૧ ગડબડ થાયે ધણી, કોને વારે નમનો ધણી;

૫.૧ મરથ વહે વિનેચટ સાર, હવે શીદ કરો છો વાર.

૬.૧ જીજી હું કહું તે કરો, ભાગો સરવેનો ખરખરો;

૭.૧ વજડાવી પૂછો એમ, હું સરખો કોઈ રાખે નેમ.

૮.૧ વળી કોઈ પેદા થાય, જોયો લેખ તેથી વંચાય;

૯.૧ ફેરવી ચોપાસ, કોઈ નથીતાં થતુ પ્રકાશ.

દાહરા.

હરખયું પોતે જઈ કહે, ર અળોત્યા રહ્યા મનમાં;
 વાંચનાર પેદા થયો, જ્યો શુદ્ધિ લાવક ધણું તેહ.
 વિનેચટ નામે સહી, સાર ન બોલ્યો રાવે ભર્યો;
 ચોપાઈ. ના આવ્યા છે સા

હરખ્યો રાજ મનમાં ધણું, જોતું પારખું હવે, તતખે
 મોકલ્યો રથ સુવર્ણમયસાર, મોકલ્યા સાથે સેવક કયમે
 આવ્યા વિનેચટકરે દાર, દુડીઆએ દેખાડ્યું ને
 અનુચર કહે ભાઈ ઉઠા તમે, તેડવા કારણ આવ્યા અમે
 વિનેચટ કહે શી છે વાર, રથે બેસી ચાલ્યો નિરધાર;
 વિદ્યાસિનીએ દીઠા તે સહી, ખડખડી હસી પડી તે તહી.

દાહુરા.

તરણી ત્રીજે માળથી, હાસ્ય કરે અપાર;
 કામ હવે સર્યું સહી, દીસે રાવ ગુમાર.
 છેલે મળ્યો આ મૂરખો, જેમાં આછી શુદ્ધ;
 શરીર સુંદર આપતું, જેમ ઉજળું એટલું દુધ.
 દાસી કહે તમે સાંભળો, જેમાં પાણી હોય;
 વાંચનાર તો તે લહે, અવર ન જાણે કામ,
 ચોપાઈ.

ધાવ તું નિશ્ચે કરી જાણ, એ શું વાંચે મોટા પાણ;
 દીટાડી જાણે છતું ગરુડ, પંડિત છતું જાણે મૂઠ.
 સમુદ્ર છતું જાણે કૂપ, તેલ જાણે કે છતું તૂપ;
 ભૂપ જાણે છતું ભગવાન, નિરખજ જાણે જિતું બળવાન.
 અરે ધાવ એવો છે જોગ, ભૂપતિના કાં લાગ્યા છે ભોગ;
 ધાવ કહે આદરે છે એહ, ચિતા નવ કરવી તમારે તેહ.
 જેને ચિત જે ચિતન ધર્યું, પ્રાક્રમ રાખે તે કાંઈ ખરુ;
 ઉઘ્યો રવી ઢંકારો કેમ, આકૃષ્ટીએ જણાશે તેમ.

દોહરા.

વિનેચટ વેગે આવીયો, જ્યાં છે રાજ જ દાર;
 રથથી હેઠા ઉતર્યો, બોલ્યો રાવ તે વાર.

રાજ તેને પૂછે - વાંચશો, વિનેચટ કહે છે કાય;
દાંડીદાર કહે મહાપાંચુ હમો, સાંભળજે તમે રાય
રાજ કહે નિરમી ચોપાઈ.

સાંજ પડે ને નાં રાખે પત્ય, રખે મેલો રાજજી સત્ય;
૧.૫ ઉપર દીકરી, વાચા ચૂકો તો પૂછે શ્રી હરી.
સાંજાર ત્યાં આવો કરી, આવ્યો હૃદયે હીમત ધરી;
॥ મેદની લોક અપાર, મહિમાહે તે કરે વિચાર.
દીને સાંભળવાનું મન, શું વાચે જોઈએ આ દન;
સર્વ જગત જોવાને જાય, તલ નાંખે તો ત્યાં પીલાય.
હડખડ ગડખડ થાયે ધણી, દેને વારે નખનો ધણી;
હેમરથ વદે વિનેચટ સાર, હવે શીદ કરો છો વાર.
રાજજી હું કહું તે કરો, ભાગો સરવેનો ખરખરો;
પડો વજડાવી પૂછો એમ, હું સરખો કોઈ રાખે નેમ.
જીવો વળી કોઈ પેદા થાય, જોયી લેખ તેથી વચાય;
રાખે હુંડી ફેરવી ચોપાસ, કોઈ નથીતાં થતુ પ્રકાશ.

દેહુરા.

હેમરથ કહે હવે શું જીઓ, તમથી ચારો અર્થ;
તારણ હું કાઢી રહ્યો, વારિ વલોવો વ્યર્થ.
સુણી વિનેચટ સજ થયો, પલક ન લાગી વાર;
વસ્ત્ર અગેથી ઉતારીયાં, પેહેરી પીતાંબર સાર.
પય મંગાવ્યું પાંચ મણ, દધિ જોતાં મણ એક;
પૂજન બહુ પ્રકારનાં, કીધાં વિવિધ વિવેક.
સમરી પછી શારદા, સમરયા કૃષ્ણ ગુરુદેવ;
પખાળ્યા અક્ષર પ્રથમ, દહીં દૂધ તતજેવ.
અખીલ ગુલાલ ને અરગળ, સિદુર પુષ્પ સમેત;
પૂજન પ્રેમે અદ્વૈત્યું, કંકુ ચદન અક્ષેત.
ધૂપ દીપ ને આરતી, પ્રદક્ષિણામાં મન;
હવે રાય તમે સાંભજો, વિનેચટ વદે વચન.
સ્વસ્તિ શ્રી દેવપુરી અહિં, પૂર્વમાં છે ગામ;
ગંગાધર ગીરગધર, શીવ તણો આ ઠામ.

પાટ હેડળ પાંચ ગજ, દ્રવ્ય છે અપરમપાર;
 ગણતાં ગણના યાવ નહીં, વળી ખીજે એક પ્રકાર.
 દક્ષિણ દિશાની બાલુએ, તથા ગજ છે જેહ;
 ભોપરું ભોળાનાથનું, ભંડારેશ્વરનું એહ.
 ધન જે દાઢ ભોગવે, આવે જે દિન હાથ;
 સવા સદસ જમાડજે, પ્રીતે જોડાં સાથ.
 હવન હોમ દીપમાલિકા, મહાપૂજન તે દન;
 અરધું પુન્યમાં વાવેરા, અરધું લેજે ધન.
 કરશે લોભ દુઃખ પામશે, જોતમે ધર્યો ક્ષેમ;
 તે લખ્યા પ્રમાણે ચાલજો, તદબીર કરીને તેમ.
 લખીતગ એ લાલભટ, દેવ અક્ષર કહેવાય;
 પ્રતક્ષ મળે પરમેશ્વરી, તેથી એ વંચાય.

ચોપાઈ.

વિનેચટે એવું વાંચું જેહ, અચરત સૌને ઉપન્યું તેહ
 કેા કહે એ તો પાખંડ, કેાઈ કહે છે એ તો લંડ.
 કેા કહે ડોંગ મારયું એહ, મનથી ઉપાસી બાહે તેહ;
 કેા કહે દેવી તૂપમાન, કેા કહે મહાવિદ્યાવાન.

કેાહરો.

વિનેચટ ગુણ વરણાગીથો, આગ્યો સરોવર બહાર;
 વસ્ત્ર પછી અંગે ધરયાં, સભ્યા શુભ શાશુગાર.
 મદીપતિને મજરો કર્યો, સત્યો તમારો અર્થ;
 રાજા કહે જોઈ પારખું, નહિ તો સધયું વ્યર્થ.

ચોપાઈ.

સાચ જૂઠ જોવાને કામ, ખોદાબું પછી તે કામ;
 વિનેચટે કહ્યું જોટલું, મળ્યું જોતાં સર્વે તેટલું.
 જે સ્થળ શિવજી તેસ્થળ ધન, માન્યું મહિપતિ કેરું મન;
 ભાંગી બ્રાંતી સૌકો તણી, હોમ હવન પૂજા કરી ધૂણી.
 પછી કરાવ્યું બ્રહ્મભોજન, દાન કીધું ત્યાં અરધું ધન;
 દીપકમાલિકા કીધી સહી, મહાપૂજા તો કીધી તહીં.

પ્રભાતે પુરપતિ આવ્યો ગામ, ગ્રામ ગર્ભ પોતાને ઠામ;
હર્ષ સૌ કોને અધિકા થયો, વિનેયટ નિજ મદિર પછી ગયો.

દોહરો.

પ્રભાતે ઉઠ્યો પુરપતિ, ખાળવા નિજ બોલ;
અર્ધ રાત્ર્ય આપી દીકરી, તિલક કરચું કપોલ.

ચોપાઈ.

પ્રકાશ થઈ પછી પુરમાં પેર, વિનેયટ આવ્યો નિજ ઘેર;
બેઠો સુખાસન મોગર, નેકી પોકારે છે ચોખદાર.
સાતસે સેવક આવ્યા અવાસ, ચમર ઢળે તેને ચોપાસ;
તક્ષણ ધાવ તે ઉપર ગર્ભ, વિલાસિની આગળ વાત જ કહી.
અરે બાઈ ધરે! મન ઉલાસ, પ્રીતે આવો પીયુની પાસ;
મૂરખ મૂરખ કહેતાંતાં જોહ, પુરપતિને ગમીયો છે તેહ.
વાંચ્યા લેખ સરોવરતણા, તેમાં સહી નહીં કરી મણા;
હવણાં વાચી આવ્યા અહીં, વિદ્યાવત ગણાયા તહીં.
અર્ધ રાત્ર્ય આપી દીકરી, પડી વાત વાચી તે ખરી;
માન પાનથી આવ્યા ઘેર, તેતો તમે નિરખો સૌ પેર.
ઠામ ઠામ જરા એના ગાય, હમણાં સેવક મૂકી ગય;
વિનેયટની વળી એ ખ્યાત, નથી કરતા બડાઈની વાત.
એણે વારતા એહવી કહી, વિદ્યાવિલાસિની માને નહીં;
એમ કહી હું મૂકે મગ, એ પાણીએ નહીં ચડે મગ.
સૌ કહે એને ચતુર પુરખ, મારે મન વસ્યો એ મૂર્ખ,
નવકુળ નાગ જે સ્વર્ગે વસે, દેવતા સૌ પાતાળે ધસે.
પશ્ચિમ દિશાએ ઊગે જાણ, એવી વારતા એ સૌ જાણ;
વનરાજે કીધું વન તાજ, કાંચીડો ત્યાં કરે છે રાજ.
વિદ્યાવાન અળગા સૌ રહ્યા, મૂરખ જાતે પડિત થઈ ગયા;
પ્રપચ જાણું એતો સહિ, બીજવાર ઠગાઈ કેમ જઈ.
રાત્ર્યે કીધું નેટણ, કારણ હું જાણું તેટણ;
એમાં શું સમજાવે રાય, લોભે લક્ષણ જાતાં જાય.
તરતીય કરી એને તે વડે, એની કીર્તિ તે મુજવડે;
રૂપવત જાણી રાખે પાસ, લેવા રાખે મુજ ધન આસ.

રાજ્યે માન્યો જોડને, દબલ દોષ ના કરે તેડને;
મન મારું તો માને નહીં, જે કહેવું તે તું કહી રહી.
જાણો કરો જાણ ધરનાં કામ, હું મારે જોડી છું કામ;
વચન વિલાસિનીનું મન ધરી, પછી ધાવ દેઠો ઊતરી.
પ્રાતઃકાળ સમો જવ યશે, વિનેચટ રાજસભામાં ગયો;
આપ મનમાં સમજી રહી, ધરની વાત કોને નવ કહી.

છર્યો.

પર આગળ કહેતાં વાત, માન ને જ્ઞાન ગમાવે,
પર આગળ કહેતાં વાત, અર્થ એકે નવ આવે;
પર આગળ કહેતાં વાત, કૂળ હાથે લગાવે,
પર આગળ કહેતાં વાત, ભાર ધરનાં નિજ જાવે;
બાંધી મૂડી લાખની, સામળ મન સમજી રહો;
ગણા પુરુષ દીવમાં મહી, રખે બારે કોને કહો.

દોહરા.

એણી પેરે વિનેચટ તહીં, નિરગમે છે નિજ દન;
મહીપતિ માને છે ધણું, મનથી રહે મગન.
એક દિવસને અવસરે, બની વિપરીત વાત;
વિનેચટ ઘેર આવ્યો સહી, નાપિક નરપત સાથ.
વર્તુ કરાવ્યું વાળાં કને, કીધું અંગ મરદન;
સ્નાન કર્યું ઉષ્ણોદકે, ખેટા કરવા બોજન.

ચોપાદ.

વાળાં લાંબી નિસર્યો બહાર, વિલાસિનીએ દીઠા તેવાર;
પોતે તેડી જાપર ધાવ, વાળાંને વેગે જોલાવ.
ધાવ જોલાવા વેગે ગર્ભ, જોડી નારી ચક્રમાં જઈ;
એ આગળ એક આસન ધર્યું, સાવચેતન પોતાનું કર્યું.
ચિત્ર વિચિત્ર શોભે છે માળ, અતિ ઉત્તમ ને આક બમાળ;
જાણે જોડી છે વિજળી, કે પ્રાનસમાં બળે દીવડી.
ચક્રમાં ચતુરા શોભે જહીં, ધાવ વાળાંને લાવી તહીં;
લટકો મટકો આવતો કરે, શીર પાથ વાંકી લઈ ધરે.
મરડે મુઠો ફેરવે હાથ, પોશાક સમારે ચતુરાર્થ સાથ;

મનમાં મોટો કરે વિચાર, કયમ તેડે મુજને એ નાર.
હું જાણું કંઈ અર્થ એ તણે, મુજમાં શુભ કંઈ દીઠો ધણે;
મારી ચતુરાઈ મારાં એન, મારું શરીર મારાં મુખ વેણુ.
બની ઠણી રાખું શુભ સાજ, તેતો અર્થ આપ્યું સૌ આજ;
શું જાણીએ શો હશે લાગ, કંઈક લાગીયું મારું લાગ.
આલતે ડાઘે ડાઘે જેમ, મરકટે મદિરા પીધી તેમ;
અનેક એવા કરે છે એમ, વાળદને વળી બેઠો બેલ.

હોહરો.

એમ વિચારતો મન વિષે, નેન મહિલાની દીશ;
દાદર આગળ આવતાં, અક્ષણયું નિજ શીશ.

ચોપાઈ.

પામ્યું શરીર પછી સંતાપ, મનમાં પોકાર્યો 'નિજબાપ;
બોલી ધાવ કરી બહુ રીશ, આંધળાં જોને પ્રલક્ષ છે દીશ.
એમ કરતાં પછી આવ્યાં ત્યાં, વિલાસિની વિનતા બેઠી ન્યાંલ;
ચક્ર આગળ મેલ્યો છે પાટ, બેઠો તે ઉપર કરી કાઠ.

હોહરો.

ચક્રમાંથી કાઢ્યો સહી, કમળ સરીખો હાથ;
સામું જોઈને નખ લે, બોલી ધાવ તે સાથ.
નાપિક નખ ઉતારતાં, મેહેથી વ્યાકુળ થાય;
ત્રાસનો માર્યો તે વળી, મુખથી નવ બેલસાય.
આંખા મોહાર સરીખડા, કસૂરીની બેહેક;
જળ કરી તેને ધણું, લઈને ચાલ્યો લેહેક.

ચોપાઈ.

જોના ધરમાં આવી નાર, ધન્ય ધન્ય તેના અવતાર;
કામની એવી જોતાં કહી, ભૂતળમાં કંઈ લાગી નહીં.
એ કામની મુજને ક્યાંથી મળે, પણ કામ નિપજે કઈ એક જળે;
અધિક પાંસળી એાછી જત, સોની સહસ્ર કરે જઈ વાત.

છરેયો.

વાળદને ઉર વાત, રહે નહિ જાની જપની,
વાળદને ઉર વાત, રહે નહિ જોટી ખપની;

અદાર વરણે . એહ, અતીશે જાતજ એછી,
 ના ગણે પુન્ય કે પાપ, છકે તેની મતિ છોછી;
 સામળ શીખ દે સર્વને, દેશ વાગશે હુંડિયો;
 જો વાળંદ આગળ વારતા, કહી રૂડી કે ભૂડિયો.
 ચોપાઈ,

મનસૂચો મન કીધો ધણો, કલો અદાર રાયને તેતણો;
 ત્યારે અધિપતે તેડ્યો એકાંત, ભાંગી મન તણી તે જાંત.
 કહું વધામણીનું એક કાજ, વિનેચટ ઘેર ગયો હું આજ;
 કરી હજમત રૂડી પેર, અઘીકિક અખળા એને ઘેર.
 શું હું બાણું તે તો રાજ, તેડ્યો નખ લેવાને કાજ;
 નખ નિરખણ કરો નહનું, પછી તોલ કીજે એહનું.
 વાદળ વીજળી અમકે જેમ, વિનેચટ ઘેર વિલાસિની તેમ;
 એમ કહી આપ્યા છે નખ, રાગએ દીઠા મત્સક.

દોહરો.

નાપિક નખ આપી ગયો, મનમાં થયો મગન;
 વિશુદ્ધ મંત્રીને તે સમે, કહે એમ રાજન.

ચોપાઈ.

ચતુરા એ ચપાનો છાડ, જોવાનાં છે મુજને કાડ;
 નાપિક નખ લાઇ આળ્યો અહીં, વિનેચટ ઘેર શામા છે સહી.
 પૃથ્વીમાં એનો અવતાર, દેવાંગના અવસર સાર;
 એકવાર જોઈ એનું રૂપ, ત્યારે જન્મ સકળ કહે ભૂપ.
 મુજ મન ખીજો નહીં વિચાર, એ માહરી પુત્રીને ઠાર;
 તેહને જોવા કીજે સંચ, પ્રધાન કાંઈક કરો પ્રપંચ.
 વિશુદ્ધિ મંત્રિ તવ વાણી વદે, ધરજો રાગ કહું તે રહે;
 વાત ઉઘાડી તો નવ થાય, નીચ શુદ્ધિ તેમાં કહેવાય.
 વિનેચટ અહીં આવે જટલે, હાસ્યથી વાત કરશું તેટલે;
 શક પરે નહીં ને થાયે કામ, સાંભળજો તમે બેઠા મામ.
 બોલું હું રૂડી રીત ભાત, જેમ માને એ સાચી વાત;
 રાય પોતે ધન્ય છે એમ, જોવા મંદિર રાખે નેમ.
 તમ ઘેર રસોઈ કાલે સાર, રાય જમે પીરસે તમ નાર;

માટે પુછીએ એહ અમો, પરણ્યા કે કુંવારા તમો.
પરણ્યા પેહેલાં ભોજન કરે, પરણ્યા પછી લંડાર ભરે;
એવી વાત કરીશું અમો, જોવા પુત્રી પધારો તમો.
એવી કહી પ્રધાને વાત, વીતી રાત ને થયો પ્રભાત;
વિનેયટ આવ્યો અશ્વ ચઢી, સભા મધે બેઠા તે ઘડી.
બહુ માન દીધુ છે તહીં, પ્રધાન વાત બોલ્યો છે સહી;
વિનેયટે મર્મ જ નવ લલો, કહે વાત સુખજેથી કહે.

દોહરો.

વિષુદ્ધ વળતું બોલીયા, સુણો વિનેયટ આજ;
ભોજન કરવા તમ ઘરે, ધ્વજા કરે મહારાજ.

ચોપાઈ.

રાજા આગળ કરીતી વાત, તે સર્વે કરી વિખ્યાત;
તમારી સ્ત્રી ને લીલાવતી, બેઠાબેઠા કાંઈ ગણતા નથી.
ઉલટ મન ધરે એ નાય, તમ ઘર જમવાનો મહિમાય;
વિનેયટ વિચારે મન સાથ, ધરતી કેા જાણે નહીં વાત.
વાત કરું એ આગળ આજ, તોતો મુજને લાગે લાજ;
ચાલે છે કેતું મુજ ઘેર, તેની કેમ કેહેવાયે પેર.
એવી મન વિમાસણ કરે, અર્થ હવે તે કષ્ટ પેરે સરે;
ના કહું જો આણી વાર, જય મારો લાખેણો ભાર.
હા કેમ કેહેવાયે અહીં, વિલસિની (કામ) કરશે કેમ તહીં;
બેઠ તરેતું મગદયું દુ.ખ, વિનેયટનું ઉતર્યું મૂખ.

દોહરો.

વિષુદ્ધ વળતું બોલીયા, વિનેયટ પ્રત્યે એમ:
શું વિચારો મન વિષે, ચૂપ રહાઓ કેમ.
વિનેયટ કહે મત્રી સુણો, હું મન હરખ્યો આજ;
મંદિર આવે મહીર્પાત, તો રૂડાં થાયે કાજ.

ચોપાઈ.

વિનેયટ વળતી વાણી વટે, મત્રી કહું તે ધરજો રહે;
માહરે મન ધ્વજા એ હતી, વાત એહ પૂરી ભાવતી.

આજ પુરું હતું મુજ મન, તેવું જોડ્યા છે રાજન;
 એક એકના દીલમાં સાર, સરખો ઉપન્યો છે વિચાર.
 અમ ઘેર આજ તમે ભોજન કરો, અમ ઉપર કૃપા મન ધરો;
 આન્યો આગનણ દેવા કાજ, ધર્મી રાખી મારી લાજ.
 આજ નોતરું દધ્ધો અમો, કાલે વેલા પધારો તમો;
 એવું કહીને વિનેચટ જાય, વિમાસણ તો ઝાઝી યાય.
 રાજને તો તેડ્યો સહી, ધરની વાત નવ જાયે કહી;
 વિનેચટ આન્યો છે ધર માંય, દેવાનું દુઃખ કોને કેવાય.
 ચિતાતુર મુખ દીર્ઘ સહી, વળતી ધાવે વાણી કહી;
 સાંભળો વિનેચટ મહારાજ, તમ મન દુઃખ થયું શું આજ.
 કહો વારતા તમ મનતણી, દિલગીર દેખું તમને ધણી;
 વળતી વિનેચટ કહે છે વાત, કહ્યું માંડી સર્વે સાક્ષાત.
 કહ્યું કરે નહીં એ અમ તણું, તે માટે દુઃખ લાગે ધણું;
 આવે રાજ નિશ્ચે જાણુ, રાંધી પીરસે તેને ટાણુ.
 હું ગયો સભાની માંય, પ્રધાને કહ્યું છે લાંય;
 ઇચ્છા થઇ રાજને મન, તમ ઘેર કરવાને ભોજન.
 કાલે રાજ આવશે સહી, એવી વાત પ્રધાને કહી;
 તેની મેં તો કહી છે હાય, પણ હવે શો કરવો ઉપાય.
 જો પીરસે રાજને આજ, તો તો માહરી રેહેશે લાજ;
 નહીં પીરસે તેહ પ્રમાણુ, તો નિશ્ચે માહરે તજવા પ્રાણુ.

છપો.

વચને રાય હરિચંદ્ર, નીચ ઘેર પાણી લરીયાં,
 વચને પાંડવ વન, વર્ષ તેર નિર્ગમીયાં;
 વચને રાવણુ રાય, જીવતાં સીત ન દીધી,
 વચને ત્રીભોવનનાથ, બળીની સેવા કીધી;
 પુરુષ વચન પાળે નહીં, જોલ્યું જેતું મિથ્યા થશે;
 સામળ કહે વચન જોવચની થયે, નહીં નર નરકે જશે.

ચોપાઇ.

રશોઇ કરે વિલાસિની નાર, પીરસે પોતે હાથે સાર;
 એવું ઇચ્છે છે જૂપાઇ, આવે જમવા કાળે કાલ.

કહે જે અખળા તમારી જેહ, પુત્રી સમાન ગણુંછું એહ;
પીરસે એને વિલાસિની* આજ, તો રહે મુજ લાખેણી લાજ.
વિનેચટ વળી બોલ્યો વાણુ, સાંભળ ધાવ ચતુરસુખાણુ;
દુઃખ મુજને ઝાઝેરું થાય, કોના આગળ જઈ કેવાય.

છાપા.

નારી વશ જે નાવ, બુદ્ધિ તેની તો બાળો,
નારી વશ જે નાવ, લેખ કર્મના કાળો;
નારી વશ જે નાવ, દુઃખડું મોટું તેન,
નારી વશ જે નાવ, સુખ પડે નહીં એને;
વળી નારી વશ જે નાવ છે, નિચ પંથે તેતો ચડે;
સામળ કહે નર નાર વશ, સૂજ સારી નવ પડે.
કામનીને વશ કંથ, વચન પળે નહીં તેનું,
કામનીને વશ કંથ, નૂર વધે નહીં એનું;
કામનીને વશ કંથ, દશરથે કેરજ કીધા,
કામનીને વશ કંથ, સુતને વનવાસ જ દીધા;
વળી કામનીને વશ કંથડો, વચન તેનું નહીં પળે;
સામળ કહે સાચું જાણુજે, મહિમા તેના નવ મળે.

ચોપાઈ.

માટે મહિમા જશે આજ, લાખ ટકાની ખોપડું લાજ;
રાજાને જે પીરસે નાર, તો તો મારું સરશે કાર.
હેમરથ વિષુ આવે નહિ કોઈ, પીરસે જે કરી રસોઈ;
હા કહી આવ્યો છું હું ત્યાંય, વિપરીત વાત છે ધરની માંય.
દુઃખ એ તો મુજને થયું, કામની એ તો નવ જાયે કહ્યું;
તે માટે હું દુઃખીઆ ધણું, હવણું દેહ મારો હું હણું.
રજની જેતામાં વહી જશે, કાલે ભૂપ ભુવન આવશે;
ધાવ કહે સાંભળો મુજ વાણુ, જઈને કહુંછું હું એ ત્રમાણુ.
એણું કહીને બિપર ચડી, વિલાસિની પાસે ગઈ તે ધડી;
ધાવ મુખથી બોલી સહી, મારું વચન બિથાપો નહીં.
કરવું પડશે લક્ષ વસાય, ચાલે નહીં કલાથી નાય;

વિલાસિની બોલી પોતે તેહ, વળી શું કારણ છે એહ.
 રાજદાર વિનેચટ ગયા, રાજયે તો બોલ જ કહ્યા;
 બોજન કાજ આહું તમ ઘેર, વિનેચટને દરવી શી પેર.
 નારી પીરસે જો તમે તણી, કાલે આવે રાય તુજ બણી;
 કરો રમોઇ તમે રૂડી પેર, પીરસો આણી મનમાં મેહર.
 ઘરમાં જેમ ગમે તેમ હેત્ય, બીજું બહાર ન જાણે કાય;
 બાઈ આપ્યો એને હાથ, જેવો તેવો તમારો નાથ.
 ધજજત તેની જો નવ રહી, તો લક્ષવશા તમારી ગઈ;
 કહે ધાવ સાંભળરે નાર, શુ જોઈને કર્યો ભરતાર.
 વળી એનો નવ કરવો સંગ, રગમાં કીધો તે ભંગ;
 એ વાતે તુજને લાજન, એમાં માને નવ મૂજ મન.
 કરો કામ એ ચિતમાં ધરી, બીજું નહીં કહે તમને પ્રી;
 વિલાસિની તવ બોલી મુખ, સામાટે મુજને દે દુઃખ.
 રાજને પીરસું નવ સહી, લાર ચુરખના રાખું નહીં,
 તે માટે માહરે નહીં કામ, તુ બેસી રહે તારે કામ.
 ધાવ કહ મુરખ એ નથી, રાજ કેમ માને સર્વથી;
 તું કહે છે ચતુર એ ઘણો, શક લાંચ તારા મન તણો.
 પીરસું (રસોઇ) કરીને કલોલ, જવ મુજ સરખી લાવે સોળ;
 તારે ધાવ એમ બોલી તહીં, તારી જોડ તો જુગમા નહીં.
 વાત કરો તે સર્વે બ્યર્થ, એથી કાંઈ સરે નહીં અર્થ;
 તું તારે જામને કહે તહીં, ચતુર હશે તો લાવે સહી.
 આવી ધાવ વિનેચટ પાસ, મૂખ્યો ત્યાં જઈ નિશ્વાસ;
 ધાવ કહે સાંભળ મહારાજ, કેઈ પેરે યાશે એ કાજ.
 વિનેચટ મુખ બોલ્યો તહીં, તમને ના કેઇ રીતે કહી;
 ધાવ કહે બોલી એ બોલ, મુજ સરખી સી લાવે સોળ.
 રાજને હું પીરસું સહી, એ વાત વિલાસિનીએ કહી;
 વિનેચટ કહે સુધચું મુજ કામ, એવું કહી ગયો તે ગામ.
 જુગવા સોળ લીધા સણગાર, આપ્યો ઘેર નવ લાગી વાર;
 જુગવાં રૂપ એથી બદલાય, ધરે અંગ તે નવ આજખાય.
 એક છાજ મધ્યે તે ધરી, મંદિર આપ્યો પાછો ફરી;
 મંદિરમાં આપ્યો તે તહીં, ધાવને બોલાવી સહી.

શામા કન્યા લાલ્યો સોળ, વિનેચટ વળતો બોલ્યો બોલ;
આ છાપમાં સોળે ખરી, લેખ ચાલી પછી સુંદરી.
કહે ધાવ બુદ્ધિહીણ બાળ, લાલ્યો બાપ તણું કપાળ;
વિલાસિની કહે તે સાચું સહી, આ બુદ્ધિ તુને માને નહીં.
તારી સજે ત્યાં હું જાગી, પ્રજેત રડી પેરે ચાગી;
વિનેચટ તવ બોલ્યો બોલ, વિલાસિની કરશે એનું તોલ.
મૂરખમાં તું તો નવ ઠરે, કોધ મુજ ઉપર નહીં કરે;
ધાવે છાપ કર માહે ધરી, બીતી બીતી ચાલી સુંદરી.
તમે કરમાવ્યુંતું જેહ, લાલ્યો છે વિનેચટ તેહ;
જ્ઞેધન વ્યાધ્યો છે કલ્લોલ, લાલ્યો સહી એ અબજા સોળ.
ધાવ પ્રત્યે વહે વચન, તે મારું કેમ માને મન;
ચતુર કોઇને પૂછી એમ, કલા પ્રમાણે કીધું તેમ.
મુખથી જે બોલી છું વાણ, તે માહરે કરવું પ્રમાણ;
કાલે તે આદરીશું જાણ, બોલી વિલાસિની તે વાણ.
મોક્ષલો એને ધરખાર, એનું મૂખ નવ જોવું સાર;
હરખે ધાવ હેઠ જીતરી, વિનેચટ પ્રત્યે તે જીતરી.
બોલ્યાનું તો બર્દજ રહ્યું, વિદ્યાવિલાસિનીએ હા કહ્યું;
એક કામ તમે કરંજો સહી, કાલે ધરમાં રહેશે નહીં.
ભોજન કરી રાગ પેર જાય, ઉપર પાછી વિલાસિની પલાય;
પછી મુખે આવજો નિજ ધામ, વિનેચટ કહે કરશું એ કામ.
એમ કરતાં ગયો તે દન, સભા મધ્યે બેઠો રાજન;
વિનેચટધરની જોતો વાટ, પછી વિલાસિની કરે શો ધાટ.
હેઠી જીતરી તેણી વાર, વિનેચટ સધાવ્યા ધર બહાર;
ધર મધ્યે રચના વિશાળ, સોળ દ્વાર ને એક ખરસાળ.
તે ટૂકાણે લાગજ જોઈ, વિલાસિનીએ ત્યાં કરી રસોઈ;
બત્રીશ ભોજન ચોસઠ શાક, નાના વિધે પકાવ્યા પાક.

દોહરો.

વિલાસિની વળતું વહી, હવે જાની તું ધાવ;
હેમરથ રાયને વળી, વેગે તેડી લાવ.

ચોપાઈ.

વેગે દાસી આવી ત્યાં, હેમરથ વાટ જુએ છે જ્યાં; કહે ધાવ ચાલો મહારાજ, વાર નથી કહે છે રાજ. છડી અસ્વારીએ ચાલ્યો સાર, સાથે નવ રાખ્યો પ્રતિહાર; ધાવે ખખર જઈ આગળ કરી, હેમરથ આવે મુંઢરી. વિનતાએ આસન માંડ્યું જ્યાં, વસ્ત્ર ઉતારી બેઠો લાંબ; જિણોદક આપ્યું શુભ સાજ, સ્નાન નિર્મળ કરવાને કાજ.

દોહરો.

અંગેળ કર્યું ઉજ્જોદકે, તેલ પુલેલ મર્દન;
' સેવા વિષે ધાવ રહી, આપે સર્વે સામન.

ચોપાઈ.

નાહી કરી ઉઠ્યા નિરધાર, પીતાંબર પેહેર્યું શુભ સાર; પાવડીએ ચઢી આઠ્યા ત્યાં, બેઠો આસન માંડ્યું જ્યાં. આગળ માંડી સોવણું ચાળ, સોળ કચોલે બાંધી પાળ; હસ્ત પ્રક્ષાલન આપ્યું સાર, વિવેકથી પીરસે છે નાર. બળે વાનાં પીરસે સહી, જુજવે દારથી નિસરે તહીં; પેશીને તે પાછી વળે. બીજે બારણેથી નીકળે. તજે વસ્ત્ર ને તે શલ્યુગાર, ઉતારી મુકે અખળા સાર; ચાર ચાર વાનીનાં શાક, પીરસે પ્રેમ આણી સૌ પાક. પ્રેમના પછી આવે પરસાળ, પેરાશાક બીજે ધરે તતકાળ; શલ્યુગાર વસ્ત્ર જે ત્રીજે સહી, ધરી ત્રીજે દારે આવી તહીં. વળી શાક મૂક્યાં લાં ચાર, પાછી ફરી નવ લાગી વાર; સર્પ કાંચળી તજે બે જેમ, અખળાએ આચરિયું તેમ.

દોહરો.

ચતુરા ચોથે દારથી, નિકળી તેણી વાર; જુકતેથી પીરસ્યાં તહીં, શાક અનુપમ ચાર. પાછી આવી પરસાળથી, નવો ધર્યો શલ્યુગાર; ચાલી અખળા ચાંપથી, આવી પાંચમે દાર. વેપ ધરીને નવ નવો, આવે ઠારોઠાર; અથાણું રૂડાં રાયતાં, પીરસે અપરમપાર.

ચોપાઈ.

પૂર્ણ પ્રકારે પીરસે સહી, વસ્તુ એકે આછી નહીં;
 બધે વાનાં પીરસી વળી, સોળ બારણેથી તે નિકળી.
 પીરસે ને વળી પાછી ફરે, બીજે બારણેથી નીસરે;
 બીજે દ્વાર બીજે શણગાર, ધરે ચતુર વિલાસિની નાર.
 એમ જુજવા કસ્યા શણગાર, રાજ નવ જાણે વિચાર;
 રાજ મન વિચારે તેહ, સોળે સરખી દીસે દેહ.
 દેખી મન વિમાસણુ થાય, એ વિચાર કહ્યો નવ જાય;
 એક છે કે સોળે સહી, બ્રાંતી મનમાં એવી થઈ.
 જમી કરી ઉઠ્યા મહારાજ, નવ સરીયું પોતાનું કાજ;
 હેમરથ હેથે પડ્યો વિચાર, હસે કોઈ વિલાસિની નાર.
 વિનેયટ દિસે કરતો કલોલ, એ ઘેર જોતાં અજાણ સોળ;
 લલો લાગ્યશાળી એ જૂપ, એથી અધિકું એનું રૂપ.
 બોજન કરવું જૂલી ગયો, મનમાંહે વિચાર જ થયો;
 આવ્યો હું જે ધારી અર્થ, તે તો સઘળું ગયું છે વ્યર્થ.
 સોળ સાથે મારે નહીં કાર, જોવી એક વિલાસિની નાર;
 જોવામાં તે આવી નહીં, રાયે વાત પકડી છે તર્કી.
 દૂધ સાથ કીધું બોજન, હસ્ત પ્રક્ષાળી ઉઠ્યો રાજન;
 સેવરધન સોપારી સાર, એલચી લવીંગ તજ અપાર.
 ઉપર આપ્યાં ખીડાં સહી, રાજનું મન માને નહીં;
 રાજએ લીધો મુખવાસ, નારી જોવા ઉપન્યો ઉલ્લાસ.

દોહરા.

વિનેયટ ત્યાં આવીયો, રાયને કસ્યો જુહાર;
 સોના સૂરજ ગીગીયો, લાગ્ય મુજ અપાર.
 ધન દોડા ને ધન ઘડી, ધન જોતાં આ જગ;
 મુજને માન મોટું મળ્યું, યાચુ ક્યાં એ લાજ.

ચોપાઈ.

આજા માંગી વિનેયટ તણી, હેમરથ આવ્યો ધરબણી;
 પ્રધાન પૂછેછે મહારાજ, સિદ્ધ થયાં તમારાં કાજ.

રાજા બોલ્યો મુખથી સાર, ઝાળખી નહીં મેં એ તો નાર;
 નારી તો ત્યાં દુતી સોળ, સૌએ સરખી કુમકુમ લોળ.
 વિલાસિની તેમાં કંઈ નાર, નાપીક કહી જે સાર;
 કરે ઉપાય ખીન્ને કંઈ જેમ, વિલાસિની નારી નિરખું તેમ.
 કાજ સરે નહીં વૃથી જાહેર, આવે શે કાગે માહેર;
 એ કારજ તો સારે જેહ, પ્રધાન બનાવું હું તો તેહ.
 મંત્રી કહે ભેડી બે પાણુ, કામ કરું એ તો નિરવાણુ;
 ભેળી કાઈ પેરે એકાંત, જેથી ભાગે મનની ભાંત.
 કાલે રાખું એના મેળ, નવીન રચુણું હું એક ખેલ;
 નવ જાણે કાઈ એ જરાય, વળી આપણું કારજ થાય.

દોહરા.

વિષ્ણુ વિનતી ત્યાં વદે, સાંભળજે મહારાજ;
 જો તમ ઊલટ જીવજે, પુત્રી જેવા કાજ.
 વિનેયટ આવે સહી, ત્યારે સભા મોઝાર;
 એક મુખથી બોલજો, જે કહું છું પ્રકાર.
 લગ્ન દિવસ થોડા રહ્યા, માટે કહું છું વાણુ;
 અમકુળ એવી રીત છે, ધ્રુષ્ટો જો કલ્યાણુ.
 નગર ખહાર વાડી વિધે, દેહરું છે એક સાર;
 ચડીકામાતા તણું, છે લવાનિ જાતકાર.
 કુળ રીત નવ કીજએ, તો દૂભાશે માત;
 વિનેયટ આવે જ્યાહેર, ત્યારે કેહેજો વાત.
 એવી ભુક્તિ કરી રહ્યા, રાજા ને પ્રધાન;
 વિનેયટ એવે આવીયો, રાયે દીધાં માન.
 બેઠા અર્ધ આસન વિધે, બોલ્યા પછી રાજન;
 વિનેયટજી તમે સાંભળો, કહું એક વચન.
 અમ કુળની જે રીત છે, કેહેશે તે પ્રધાન;
 વિષ્ણુ મંત્રી જે કહે, તે ધરજો તમે કાન.
 બેઠા બેઠા એક આસને, વિનેયટ ને રાય;
 હાસ્ય વિનોદ કરે બહુ, મંત્રી બોલ્યા ત્યાંય.
 વિનેયટ તમે સાંભળો, કહું હું ઉત્તમ કામ;
 કર્યા વિના ચાલે નહોં, મનસું ધરીને હામ.

લગન દિવસ થોડા રહ્યા, વચમાં દિન જ સાત;
રાત્ર કુળની રીત છે, ગોત્રજદેવ્યા સાક્ષાત.
આરેડી તે તો ઘણી, અવળાનું સવળું હોય;
સવળાનું અવળું કરે, નવ છેડે તેને કોય.

ચોપાઈ.

નગર બહાર વાડી છે જ્યાંય, ચંડીનું દેવળ છે ત્યાંય;
નગર દેવી કુળ દેવી સહી, બોલતો લોપાએ નહીં.
વિનેયટ કહે જે હોએ રીત, કરીએ તે આણી બહુ પ્રીત;
પ્રધાન વળતો બોલ્યો વાણ, કામ એક કરવું પરમાણ.
વિદ્યાવિલાસિની આવે તે ઠાર, સંગીત તમારે કરવું સાર;
નૃત્ય કરે નારી તમ તણી, વાવી વીણા તમ હાથે ઘણી.
ચોખ્ખા દીપકની થાળ, તે કરમાં ધરશે ભૂપાળ;
સવા પોહોર એમ ધરવું ધ્યાન, પછી થશે માતા તૃપમાન.
અમૃત દૃષ્ટી કરશે નિરવાણ, તેથી રહે કુશળ કલ્યાણ;
વળી તમને કહું એક વિચાર, આપણ રહેવું ત્યાં જાણ્યાર.
તમે વિકાસિની હું ને રાખ, વાડી બહાર આવીશું ત્યાંય;
આદરતા જો એવું નથી, મહા દુઃખ ઉપને સર્વથી.

દોહરો.

પ્રથમ વાર કીજો તમે, પરસ્થા નવ હો નાર;
તો તો આવો નવ ધટે, કરવો નૃત્ય પ્રકાર.

ચોપાઈ.

દેવી આગળ ધરવું ધ્યાન, ધટે તેમાં શાનુ માન;
કાલનો જોગ ઉત્તમ છે સાર, શુક્લપક્ષ આઠમ રવિવાર.
મંત્રીની તો વાત જ સુણી, વિનેયટને ચિંતા થઈ ઘણી;
હમણાં જો કહું હું નાય, તો પુરપાતન મારુ જાય.
કરવું એટલું સૌ ઉઠે વાટ, વગોત્રાનું વળી ઘાટોઘાટ;
માટે હમણા કહેવી હાય, પછી થનાર હોય તે ચાય.
પ્રધાન કહે કેમ બોલ્યા નહીં, વિનેયટ કહે કરવું સહી;
વિનેયટ કહે છે હાય, પણ મનમાં ધણું પરતાય.

દોહરા.

પ્રધાન તો જોલી રહો, વિનેચટ પ્રત્યે તેહ;
 ત્યાર પછી રાગ વદે, અંતર આણી નેહ.
 બેઠા અર્ધ આસન વિષે, એમ જોડ્યા રાજન;
 કહું તે તો સાંભળો, વિનેચટ એક વચન.
 મમકુળ એવી રીત છે, કહી તમને સાક્ષાત;
 વિનેચટ, પ્રધાને જે કહી, હૃદય ધરો એ વાત.
 તે માટે તમને કહું, સાંભળજો મુજ વાણ;
 માતાની ભક્તિ કરો, યાશે તમ કલ્યાણ.
 બેલા થઇ તમે આવજો, કરવા ઉત્તમ કાજ;
 સાંજ સમે વાડી વિષે, દેવીસ્થાનક આજ.
 વિનેચટ વળતું જોલીયો, સાંભળજો તમે રાય;
 દરખ વાપે મુજને ધણો, ઉલટ અધિકા થાય.
 કહી તમે છે જોટલી, તે સર્વે સુણી વાણ;
 ભક્તિ માતાની થકી, હોય મૂજ કલ્યાણ.
 એવું કહીને ઉડીયો, વિનેચટ નિરધાર;
 રાય ઉઠ્યો સભા થકી, આવ્યો ધર મોઝાર.
 મન વિમાસણ થઇ ધણી, કરવો શો પ્રપંચ;
 લજ્જા પ્રથમ તો સાચવી, કરી રહેરા સંચ.

ચોપાઈ.

એ વાત એટલેથી રહી, વિલાસિની ઘેર કરે શું તહીં;
 વિદ્યાવિલાસિની પીરસી કરી, માળ ચઢી ત્રીજો મન ધરી.
 મનમાં બ્રાંતી થાએ ધણી, કળા કળાયે નહીં એ તણી;
 એણે પત્ર વાંચ્યો છે સાર, વાત કારખી એ નિરધાર.
 એ મૂરખ હું બાળું સહી, એ વાતમાં સંદેહ નહીં;
 રાગ માન દે છે અતિ ધણું, આશ્ચર્ય લાગે મને એ તણું.
 મુખેથી જે જોલી જોલ, એ તો કામની લાગ્યો સોળ;
 બોજન કરવા આવ્યા રાય, વાત એ તો નવ વેઠાય.
 એણે પણ શું બાળ્યું સાર, મનથી શું બાળ્યો વિચાર;
 એ મૂરખને શું આવડે, કીર્તિ કરતો હશે ધન વડે.

ધને જે કરીએ તે યાચ, ગર્થ હોય તો માને રાય;
કે પંડિતને પૂછી વળી, લાઘ્યો સોળ સ્યામા સાંભળી.
એના શો કરું વિચાર, શ્રાંતીમાં બેઠી નિરધાર;
એ તો રહી એટલેથી વાત, વિનેચટ વિચારે બહુ જાત.
વિનેચટ વિચાર જ કરે, ચિતમાં ચિંતા આઝી ધરે;
પોહોર દિવસ રહ્યો તે ખરો, વિનેચટને મન ખરખરો.
ચિંતા મનમાં સગળી થઈ, ધાવે મુખ દીર્ઘ છે તહીં;
વિનેચટને પૂછે વાત, કહો સ્વામી મુજને વિખ્યાત.
વિનેચટે કહ્યું વૃત્તાંત, કામ એ તો મહાકૃતાંત;
કપરું કામ આવી એક પડયું, ધાવ કહે તે નહીં રહે અડયું.
મુને મંત્રીએ કહ્યું છે આજ, દુકટે લગન આવ્યું મહારાજ;
કુળદેવીનું કીજે કામ, નગર ખ્હાર ચંડીના ઠામ.
સવા પોહોર ત્યાં કરવું નૃત્ય, વિલાસિની નવ માને સત્ય;
પીણા બહારી મારે હાથ, રહેવું બંનેને સંઘાત.
રાય કહે છે એવી વાણ, હા કહીને આવ્યો નીરવાણ;
ધરતી તો આ ગત છે સહી, મુખ તો મારું જૂએ નહીં.

દોહરો.

સાચું વચન તુજને કહું, તબ્બું હવે મુજ પ્રાણ;
ધાવ બોલી બાવશું, કરું હું એને બાણ.

ચોપાઈ.

એ વાત હું પૂછું જઈ, સમજાવીશ હું એને કંઈ;
વિનેચટ કહે પુછે ધાવ, સારોની મારો આ દાવ.
એમ કહીને ચાલી ત્યાંય, વિલાસિની બેઠી છે ત્યાંય;
વાત કેતાં બાઈ આવે લાજ, વિલાસિની કહે શું છે કાજ.

દોહરો.

શું કહું બાઈ તુજને, વાર્તા તણી તે પેર;
હમણાં રાજ સભા ચક્રી, વિનેચટ આવ્યા ઘેર.

ચોપાઈ.

મરવા ઉપર કાપું મન, આપ્યું મેં તેને વચન;
રાજદાર નીપચું જેટલું, કહું મૂજ આગળ તેટલું.

તમને શું હું કરું પ્રકાશ, એક હાથ ન બીજું હાથ;
 હૈડે હરખી બોલ્યો રાજ, પ્રમાણ્યું એણે એક કાળ.
 પુત્રી હું પરણાવું તાહરે, ગોત્રાચાર કરો જાહરે;
 ગામ ખજાર વાડી મોઝાર, ચંડીનું દેવળ છે સાર.
 કંઠણ એક સોંપું છે કૃત્ય, તમારે ત્યાં કરવું નૃત્ય;
 વિનયટ કર વીણા બ્દાય, સવા પોહોરનું ધ્યાન જ થાય.
 વિલાસિની મન વાણી વશી, આહું ખડખડી તે તો હરી;
 એવું ક્યાંથી મારું ભાગ્ય, તે તો પુજને લાગું પાગ્ય.
 એ મૂરખ શું વીણા બ્દાય, એમાં ક્યાંથી એ વિદાય;
 સાત સ્વર ને ત્રણ છે ગ્રામ, છત્રીય રાગણી કરાં કામ.
 ચતુર શિરામણિ બુદ્ધિનિધાન, લખ્યો ગણ્યો હોયે વિદ્વાન;
 એવા ગુણવાળો વીણા બ્દાય, એવું હોય તો લાગું પાય.
 સંગે શું હું કરું તાહરે, પ્રજેત મુજને કરે જાહરે;
 તોલ સર્વની આગળ જાય, નૃત્ય ભંગ વીણાથી થાય.
 પ્રથમ જઈ પૂછેની એહ, પરીક્ષા મુજને આપે તેહ;
 હેઠળ વીણા વાયે તર્ત, ઉપર હું કરું હું નૃત્ય.
 વિલાસિનીએ કહું જોટલું, વિનયટને સોંપું તેટલું;
 વિનયટ કહે એમાં શી વાર, હા કહે ઉપર જઈ નિરધાર.
 એક છે ત્રણ ને ચોતાલ, એ જ્ઞાનનો સધળો ખ્યાલ;
 પ્રથમ પોહોર કહેવાય લક્ષીત, પછી અપીગ્નસ ને અભીત.
 ચાર ધડી ચઢતાં બેરવી થાય, સવા પોહોરે જિલાવર ગાય;
 આશાવરી છે એની સંગ, પછી અધ્યાને સારંગ.
 ગોડી સાંજ સમે તે હોય, સ્થામકલ્યાણ પછી તે સોય;
 સવા પોહોરે તે અભીકલ્યાણ, મધ રાતે કનુડો પ્રમાણ.
 રાગ સ્વર વિના ગાયે જોહ, અસુરવત તો જાણવો તેહ;
 નૃત્ય રીત સંપૂરણ હોય, કરી શકે નવ એવો દોષ.
 તાંડવ નૃત્ય શિવજીની પાસ, બીજું ઈંદ્રે કરે નિવાસ;
 તેથી નરતું સંગીત ગાન, ગાંધર્વ જન કરે તે તાન.
 તાનસેન સરીખા જે થાય, પૂરણ રાગ તે ધરના ગાય;
 વણ સમજે ગાયન નવ માય, અંગણ્યા ગોથાં બહુ ખાય.

દોહરો.

લખી પત્ર એહ પાઠવ્યો, વિલાસિની કેરી પાસ;
વિનતા વાંચ્યું મન કરી, પામી મન ઉલ્લાસ.

ચોપાઇ.

આ જોતાં વિદ્યા પૂરણુ, જોતેર કળા જત્રીશ લક્ષણુ;
લખયા વિના એ ક્યાંથી લખે, મૂરખ એ આતું શું લખે.
સરસ્વતિનો સંપૂરણુ વાસ, આજ આલ્યો મુજને વિશ્વાસ;
કંઈક મન થયું તેણી વાર, આપી વીણા ધાવને કર સાર.
એને આપ તું વેગે કરી, પ્રગટ પારખું જોઈએ દૂરી;
વીણા લઈને ધાવ જ ગઈ, વિનેચટને આપી તહીં.
વીણા આપી તેને હાથ, કહ્યું હવે વગાડો નાથ;
વીણા ગ્રહી પોતાને હાથ, વગડવા નૃત્યની સાથ.

દોહરો.

વીણા વગડી વિનેચટ, ઉપર અજળા કરે નૃત્ય;
તાળ સ્વર ને રાગણી, મળીયું વીણામાં સત્ય.
મોહ પામી તે માનની, શુધ્ધશુધ્ધ ભૂલી કાપ;
વાગે ચરણે ધૂધરા, સુરભેર નાચે અજળાય.
ભેદ કરે ધણે ભામની, વિનેચટ ચૂકવા માટ;
સરળ પ્રકારે શોધતાં, નવ ભૂલ્યો એ ઘાટ.

ચોપાઇ.

સકળ ગુણ દીઠો ભંડાર, નારીના ઉતરયો અહંકાર;
જાણું એ મૂરખ છે સહી, એવો ગમત ભુગ મધ્યે નહીં.
ધાવને તો પાગે નમી, તારી વાત તો મુજને ગમી;
પ્રગટ પારખું લીધું આજ, હવે કહો તે કરું હું કાજ.
એમ કહીને રાખ્યું ચંદ્ર, ધાવ લાજ ભાગે કેમ તર્ક;
વર્ષ આઠની સામટી, તેહ, કાલે જોલાતું હું આણી નેહ.
નૃત્ય કરી આતું' જ્યાહરે, જોલાતું હું તો તાહરે;
તે માટે સાંલળ મુજ વાત, અણજોલી આતું સંધાત.
આલ્યા પછી કરું કેંઈ વાત, જોલાતું કહી મારો નાથ;
હવે તજ્યો એને કેમ જાય, પળ એક વર્ષ સો -તે, યાય.

એવું કહી દેઠે ઉતરી, સજે શયનગાર બહુ પ્રીતે કરી
વાળ મોતીએ ખરોઆ સાર, વળી શોભે સભ્યા શયનગાર

દોહર.

પછી પુરપતિએ કહાવીયું, વિનેચટ કેરે ધામ;
વિશાસિની સહ આવજો, વાડી કેરે હામ.
મુખ આસન ત્યાં મોકલ્યું, મુંદર રત્ન જડાવ;
વિશાસિની જેડી વેગે કરિ, મનમાં આણી ભાવ.

ચોપાક.

મુખ આસન જેડી બપાહરે, વિનેચટ અંધ ચડયો ત્યાહરે;
ધાવને સોંપ્યું છે ભોવન, આત્યાં તે ત્યાં છે રાજન.
સાથે મંત્રી સેવક સાથ, રહ્યા ખહાર સૌ જાતો જાત;
વાડીમાં દેવળ છે ત્યાં, રાધ મંત્રિ જેઠા છે ત્યાં.
જનજમને ગાલીઆ સાર, શોભા તકીઆની અપાર;
વિનેચટ તો અંધે ચડી, આંખો તે હામે તે ધડી.
આત્યા મધ્યવાડી મોઝાર, કીધા ચંડીને નમસ્કાર;
હરખે રાધે દીધું ખાન, તેથી જાગું દે પ્રધાન.
ખાન પાન મુંદર મુખવાસ, તત્ત્વ માંડ્યું આણી ઉશ્લાસ;
વિશાસિનીને મન હરખ ન માય, વિનેચટ વીણા મુંદર વાય.

દોહર.

ચંડીના મુખ આગળે, વિશાસિની કરતી જૂથ;
સંગીત તેવું વાગવું, ચૂકે જૂથી કંઈ ગથ.

રાગ છત્રીસે તેમાં ભળે, ચંગ મૃદંગ સુર આવી મળે.
 ઢોલ નરધાં ધુધર ને ચંગ, ઊતારે વીણામાં રંગ;
 નૃત્ય દેખી વિલાસિની તણું, સર્વે મોહ પામ્યા છે ધણું.
 અંતરીક્ષ આવી ઉભા સાર, સકળ દેવ મોહ્યા તે વાર;
 દેવ કહે કારણ શું આય, મનુષ્ય લોકમાં તાંડવ ચાય.
 વિનેયટ વિણા વાયે સાર, તેવી નાચે વિલાસિની નાર;
 હરખ પામ્યા હેમરથ ધણું, કહે પ્રધાન કારણ એ તણું.
 મારે મન ઉપન્યું જે કાર, તેવું તો નિપન્યું આ વાર;
 પુત્રી જ્ઞેષ્ઠ થયો રળીઆત, જમાઈની શી કહેવી વાત.

દાહરો.

એ પ્રમાણે વિલાસિનીએ, નૃત્ય કાધું ન્યાં સાર;
 વીણા વાયે તેથી ધણી, વિનેયટ ત્યાં નિરધાર.

ચોપાઠ.

સવા પોહોર એ ધેરે ગયો, પછી નાચ ત્યાં પૂરો થયો;
 વિલાસિની તો નાચી રહી, વેળા તવ જવાની થઈ.
 રાગ નવ બોલી શકે વાણ, દીગમ્મ થયો નિરવાણ;
 પ્રધાન સ્તબ્ધ થઈને રહ્યો, ચિત્રવત તે ત્યાં થઈ ગયો.
 વિનેયટે વીણા વર્ધ સાર, તેથી મોહ્યા સૌ અપરંપાર;
 ચૈતન આગ્યું પછીથી ન્યાહરે, હેમરથ બોલ્યો ત્યાહરે.
 કહે પ્રધાન આ શું કહેવાય, ભૂમીમાં આવું નવ માય;
 પંચાણ વર્ધ થયાં સર્વથી, નૃત્ય આવું તો દીઠું નથી.
 ગાન કળા જ્ઞેતામાં ધણી, શોભા જાણે ઈંદ્રાસન તણી;
 ધન્ય ધન્ય બેઢિનો અવતાર, ઢાંક્યાં રત્ન દીસે ભંડાર.
 પ્રણિપત કરીને લાગ્યો પાય, આજ્ઞા માગીને ધેર જાય;
 વિશુધ મંત્રી રાગની સાથ, ગયા ભુવન થયા રળીઆત.
 આવી રાગ ભુવનમાં જાણ, વિશુધ પ્રત્યે બોલ્યો વાણ;
 બલી મલ ચલાવી તમે, જેથી નિરખી નારી અમે.
 રૂપ પ્રમાણે ગુણ વિવેક, જ્ઞેડ પૃથ્વીમાં આવી એક;
 ગુણ રૂપનો જે મેળાવડો, તે તો, મારી દ્રષ્ટે પડ્યો.

દોહરા.

પ્રધાન કે' છે રાખને, જેમ માન્યું તમ મન;
 વિશુદ્ધ લાંબી ચાલીયો, યષ્ટ પોતે પ્રસન્ન.
 વિચારે છે દિલને વિધે, વિલાસિની નારી ત્યાંય;
 કેમ બોલાવું હાલ હું, ઉપજે લાજ મનમાંય.
 ગુણ જોઈને ગરક થઈ, મુઘ જુઘ આપે ખોઈ;
 નીચેથી ઉચું લાજે નહીં, મનમાં અદકું મ્હોઈ.

ચોપાઈ.

વિદ્યાવિલાસિની કરે વિચાર, પિયુ બોલાવું શે પ્રકાર;
 ડાખા પગનું ઝાંઝર જેલ, નૃત્ય કરતાં મૂકયું એલ.
 બોલાવું એ મસે કરી, સ્વામી ઝાંઝર હું વીસરી;
 એવું વિચારી મૂકયું સહી, મુખઆસનમાં બેઠી તહીં.
 આવો મન વિચાર જ કરી, ચાલી નિજ મંદિર મુઢરી;
 વિનેચટ થયો છે અસ્વાર, સાથે આવ્યો મંદિર સાર.
 હરખ બેઠિને સખજો મન, એમ કરતાં આવ્યાં સદન;
 મુખ આસનથી ઉતરી કામની, ગઈ પૂરી અરધી જામની.
 મુખ આસન લઈ સેવક ગયા, સૌ સૌને મારગે વણા;
 કામની કંઠે માલ્યો હાથ, ચતુર શિરોમણી મારા નાથ.
 હીરા આગળ જેવો કાચ, તમ વીણા આગળ મુજ નાચ;
 સમુદ્ર આગળ જેવો કૃપ, તેલ આગળ તો જેવું તૂપ.
 પ્લાલણુ આગળ ભાટ જ જેમ, હું તમ આગળ શોભું તેમ;
 વિવેક તનમાં અપરમપાર, વારી જાઉં હું વારમવાર.
 પ્રધાન પુત્રનું થાજે ભણું, મન ગમતું જે મુજનું મળ્યું;
 એવું કહી આપે તંબાળ, કુમકુમ તિલક કર્યું કપોળ.
 રુદ્રાસું બીડી તે વાર, તમો મારા હૈયાના હાર;
 મુંબન કરી ચતુરા કહે એમ, કામ એક છે પણ કહું કેમ.
 વિનેચટ કહે વિનતા આવરો, રખે મન ધરો ખરખરો;
 પ્રથમ તમારું કરીશું કામ, પછી વિશ્રામ લેશું આ હામ.

દોહરા.

વિદ્યાવિલાસિની વળતું વદે, સાંભળીએ મહારાજ;
 નૃત્ય કર્યું ત્યાં માહરું, ઝાંઝર પડીયું આજ.

નેપુર તારા ચર્ચુનું, લાલું હું નિરધાર;
કામ કરું હું કામની, કાણું ન લાગે વાર.
સ્વામી મારા નવ જશે, ધણી ગર્ધ છે રાત;
દરવાજા દીધા હશે, જોળવજો પ્રભાત.
તમને હું કેમ મોકલું, આ વેળા મહારાજ;
નેપૂર મારા ચર્ચુનું, જાય તો છો જાય.
એમ કરીને કર પ્રલો, નાંખી દેઢે હાથ;
જવા નહીં દઉં નાથજી, એમ કહી બીડી બાથ.
વિનેચટ ત્યાં એમ વદે, સાંભળ ચતુર સુગણ;
નેપૂર તો લાવ્યા વિના, નવ પડે એન નિરવાણ.
નેપૂર તારા ચર્ચુનું, આણી આપું આજ;
વળતી તમે કહો તે કરું, નિચે હું તો કાજ.
કેમ જશે પિઉ એકલા, ધણી ગર્ધ છે રાત;
મન માને નહીં માહરું, કાહો તો આવું સાથ.
દરવાજા દીધા હશે, ધોર અંધારી રાત;
ધણા દિનના અખોલડા, માટે કરવી વાત.

ચોપાઈ.

વનતા નહીં લાગે કંઈ વાર, જોતામાં આવ્યો નિરધાર;
એવું કહીને વિનેચટ જાય, હોનારું અળગું નવ યાય.
નારી હું જાવાનો તહીં, એક પલકમાં આવું અહીં;
નેપૂર તારું લાલું સહી, ચિત્તમાં ચિતા ધરશે નહીં.

ઢાહરો.

એવું કહીને સંચર્યા, નેપુર લેવા કાજ;
શ્યામા કહે બહેલા આવજો, શીઘ્ર થઈ મહારાજ.

ચોપાઈ.

વિનેચટ ત્યાંથી નીસર્યો, વાડી મધ્યે જઈને ઠર્યો;
આલ્યો ચપળ વેગે તહીં, રૂપ કર્યું ત્યાં આગળ સહી.
જોળ કરી છે ત્યાં જોડલે, પડ્યું નેપૂર દીધું તેડલે;
નેપૂર લીધું નારી તણું, મનમાં દરખ્યો પોતે ધણું.
નેપૂર લઈ આવ્યો જે વાર, બીડ્યાં દીડાં બંને દાર;

વિનેયટ વિભાસે મનમાં, હવે કરવો કોણ ઉપાય.
 બાહર હવે જો વાસો રહ્યું, તો તો ઘેર દુઃખ પામે સહુ;
 આ વેળા ઉધડાવું દાર, તો આજખે સહુ આ વાર.
 આવી રાતે ક્યાંથી ફર્યો, વિનેયટ શાને સંચર્યો;
 મેવક જન સૌ ક્યાં ગયા, પોતે કેમ જાતે આવીયા.
 હાસ્ય કરે મારું સૌ સાર, નવ ઉધડાવું માટે દાર;
 ખીજે કાંઈ કરું પ્રપચ, રચુ નગર જનવાનો સચ.
 મન વિચાર કરે જોડે, ઘણું દુઃખ પામ્યો તેટલે;
 જો રહ્યું હું આણે ઠામ, મહિલા આગળ જાએ મામ.
 ધાર્યું ઠામ જે કરે તર્ત, વચન જાએ તેથી રુડું મર્ત;
 વાપદો વિલાસિનીને કીધો આજ, હમણું જાઉં તો રહેશે લાજ.
 વર્ષ આઠના અમોલા જેહ, તૂટ્યા તેહ થયો છે નેહ;
 તે જોતામાં ભાગી જશે, કામનિ કે દિન મેણું મારશે.
 હવે જો કરવો પ્રકાર, જાવું પુરમાં તો નિરધાર;
 ચાલવું છુદ્ધિ માહરી આજ, જેથી સધરે મારું કાજ.
 આ ધરનાળે જાવાનો ઠામ, સરશે એથી મારું કામ;
 બાંધ્યા છે ખથર ચોપાસ, એક ગજ પોહોણું પ્રકાર.
 ગજ ચાર લાંબું પ્રમાણ, તેમાંથી જાવું નિરવાણ;
 તેમાં પેસવા તતપર થાય, કચ્છ વાળીને પોતે જાય.
 ચાંપી બાંધી માથે પાદ, પેદા તેમાં જોઈને લાગ;
 ચાર પગલાં ધરે છે જેમ, વિનેયટ ચાલ્યો છે તેમ.

દાહરા.

અર્ધ ધરનાળે આવીયો, તે ચાનક મણીધર સાપ;
 કંધક કાળથી કરે, રખવાળું ત્યાં આપ.
 વિનેયટને દેખીને, મનમાં આવી રીસ;
 આજ સુધીમાં કોઈપણ, આવ્યું નહીં આ દીસ.
 એણે વાટ પડી અહીં, કોઈ દિન માહારું મૃત્ય;
 તે નાગ મહાકોધમાં, સામે આવ્યો સત્ય.

ચોપાદ.

ફેણ માંડીને ઊભો રહ્યો, લગલગ વિનેયટ આવીયો;
 જુજંગ દેખી પાછો ધસ્યો, સાપ જઈ અગૂદો ડસ્યો.

મારી ડસને પાછો ફર્યો, વિનેચટ ત્યાંથી નીસર્યો;
ચઢી લેહેર ચગડોળે ચઢ્યો, ધરનાળાને મોઢે પડ્યો.
નહી શરિર શુદ્ધ કે શાન, બ્રહ્માંડે જઈ પહોંચ્યા પ્રાણ;
ઉંચાં નેત્ર ચડ્યાં છે નકી, કંઠે બાજી છે કાચકી.
વિનેચટ તવ ધરણી ઢલ્યો, રામ શબ્દ મુખથી નિકળ્યો;
ઝેરની લેહેર વાપી છે તહીં, શબ્દત્ત થઈ પડ્યો છે સહી.

દોહરા.

રાખનાર શ્રી રામજી, તે માર્યો કેમ જાય;
પાસે એક મહેલ છે, વસે ત્યાંય ગુણકાય.
મણીમંજરી નામ એહનું, પાળે શુદ્ધ આચાર;
શાન વિદ્યા સુંદર સહી, અસત્ય નહીં ઉચ્ચાર.

ચોપાઇ.

નગર બહાર ગુણકા છે જોઈ, મણીમંજરી કહીએ તેહ;
પાસે દ્રવ્ય તેને છે બહુ, વૈભવ દીસે છે ત્યાં સહ.
સો સેવક દાસી પચ્ચાસ, કરે સેવ રહે એની પાસ;
વિનેચટ પડ્યો ન્યાહરે, શબ્દ મુખેયો તેણે ત્યાહરે.
રામ નામ કીધો ઉચ્ચાર, ગુણકાએ મુખેયો તે વાર;
વળી મુખેયો તેણે ધબકાર, પડ્યો કોઈ પુરુષ તે ધાર.
એવું જાણી જાડી સહી, સેવક એક યોલાવ્યો તહી;
મણીમંજરી હેડી જીતરી, દીપક કેરી જ્વેત જ કરી.
સેવક પાસે ઉધડાવ્યાં દાર, રાત દીસે છે ધોર અંધાર;
વેગે વિનતા ચાલી સહી, આવી વિનેચટ પાસે તહીં.
વિનેચટને ન્યારે નિરખિયો, જીવ મણીમંજરીનો હરખિયો;
હવે માહારું સચ્ચું કામ, વિનેચટ રાખું મુજ ધામ.
આવે કયાંથી એ આ દીશ, ચક્ષુ વિપધર કેરું વિપ;
સર્પ ડશ દીસે છે ચર્ણ, રંધિરતાણી ચાલી છે ઝર્ણ.
મોહોરો વળગાડ્યો ડખ જ ન્યાંય, બીજને મૂક્યો મુખની માંય;
જેવું પાણી મોહોરાનું ગળ્યું, વિપ તે વાન્તીથી નીકળ્યું.
વિનેચટ તવ થયો સચેત, ગુણકાને કહે આણી હેત;
ઘણો ગુણ તમોએ કર્યો, જેથી મુજ દેહ કુશળ રહ્યો.

ગુણકા બોલી નામી શીશ, ક્યમ આવ્યા રતે આ દીશ;
 આપોઆપ આવ્યા મહારાજ, અવધડ જેવું શું છે કાજ.
 વિનેચટ ત્યાં બોલ્યો વાણ, સાંભળ ચતુરા ચતુર મુગણ;
 નેપુર નારીનું લેવા કારણે, નિસચ્યો આ સમે બારણે.
 વિદ્યાસિની પરણે દિન બહુ થયા, આઠ વર્ષ અગોલા રહ્યા;
 હતી આંટી તે ભાંગી આજ, તવ થયું વિધેકું કાજ.
 ગુણ તને ધૃષ્ટિ આપીયો, જીવ મારેતો બેગારીયો;
 વધામણી કંઈ માગો તમે, પછી મંદિર પધારું અમે.
 સ્વામી વાત કહું નિરધાર, જો વચન આપો આ હાર;
 આપું વચન વિનેચટે તહીં, જે માગો તે આપું સહી.
 દોહરો.

મણીમંજરી તે સમે, બોલી મુખે વાણ;
 જો તમે મુજને વરો, તો થાજી કલ્યાણ.

ચોપાઈ.

તમને વચન કહું છું આજ, મુજ મંદિર રેહેવું મહારાજ;
 અરુપરું તો જાતું નહીં, એ વચન હું માગું સહી.
 લક્ષવશા રાજ છું હુંય, હમણાં જવા દેની હુંય;
 ઉત્તમ દિવસે કરિશું કામ, ગુણકા કહે રહો આજ આ કામ.
 જે સમેનો ઝાલ્યો હાથ, તે સમે થયા છે નાથ;
 ખીજ જો કંઈ બોલો વાણ, તે વાતે તમને છે હાણ.
 વિનેચટે મનમાં આદરયું, ગુણકા કહે તે તો ખરું;
 વચને બાંધ્યો વિનેચટ રાય, બોલ પોતાનો કેમ લોપાય.
 વિનેચટ કહે તું કહે તે કરું, દે આજ્ઞા તો મસ્તક ધરું;
 જ્યારે આપો આજ્ઞા સાર, ત્યારે હું તો જાઉં નિરધાર.
 મણીમંજરી બોલી વાત, સત્ય વચન એ તો મુજ નાથ;
 ચાલો જાણે આપણે ઘેર, વિહાર કરીએ સ્ત્રી પેર.
 સ્ત્રી ભરતારનો થાશે જોગ, રતિ મુખનો બોગચીયું બોગ;
 વચન મુણીને ચાલ્યો તહીં, ગુણકા કેરે મંદિર સહી.
 દોહરો.

પાંચમે માળે પ્રેમદા, તેડી ગર્ધ તતકાળ;
 તે સ્થાનક બહુ રોણતું, દીસે ઝાકઝમાળ.

દિન દિન દીપકમાલિકા, સૂર્યવત પ્રગટે જોત;
બેઠક આવન ભાતની, ઉદેકાર ઉઘોત.
ચોપાઈ.

એથી ઉપમા બીજી કશી, સૂર્ય શશિ રહ્યા જેમ વશી;
ચિત્રનું બેહદ છે કામ, જૂખ તરસ જોવાનો કામ.
પુવારા છૂટે ચોપાસ, બેઠકે બહુ અતર બરાસ;
ત્યાં મેંજ ગુણકાની જોઈ, સવા લાખની જોતાં એહ.
ખાન ખાન મેવા તંબોળ, કરે કીડા ઉપજે કંતોલસ;
મુખીયાં દિન કાઢે સર્વથી, દુઃખને નજરે જોતી નથી.
દોહરા.

કામરુ દેશની કામની, આવી છે આ દાર;
મેત્ર તંત્ર ને મોહની, જાણે તે અપાર.
ગાન તાન ને અપજતા, સપૂરણ સધળી વાત;
વર્ષ વીસ ભરજોબના, ઉત્તમકુળ ને ભાત.
મણીમંજરી મુખ ચોચરી, મુણે સ્વામીજન;
કીડા મુજ સાથે કરે, કંઈ ધું સત્ય વચન.

ચોપાઈ.

વિનેચટ તો વળતું વદે, સાંભળો કરણે ધરજો રહે;
જાતે તું તો છે ગુણકાય, તું સંગે કીડા કેમ થાય.
મણીમંજરી જોલી વાણ, સાંભળ વિનેચટ ચતુર મુગધ;
મારે એક તમો ભરથાર, બીજા સાથે નહિ વેહેવાર.
પુરુષ જન્મથી દીઠો નથી, યદ્યપિ શુદ્ધ રહી સર્વથી;
અસત્ય વદે તેના બે લાખ, પ્રત્યક્ષાજ્ઞતાણું મીર પાપ.
મુજયું કરે ભોગ વિલાસ, હું જોયી પામું ઉન્નાસ;
આખો કોણ જોતો નહીં પ્રરી, વિનેચટે વિમાસણ કરી.
વિનેચટ કહે રાખું વિશ્વાસ, ખાનખાન પછી ભોગ વિલાસ;
ન્યારે પાછલી રહી જામની, મણીમંજરી ઉડી ભામની.
વિચારી ભુદિ મન પ્રકાશ, રાયચોકનો ચો વિશ્વાસ;
પુત્ર પિતાને જોતાં સદી, કરે ધાત તે ચૂકે નહીં.
એ ભાઈ રથે એક ઠાક, નિદ્રામાં ઘડે મુજ ધાત;

માટે એક કરું હું કાર, મંત્રી બાંધું સૂતર તાર.
સાધી વિદ્યા કામાક્ષરી, સાઠ ગાંઠનો દોરો કરી;
વિનેયટ પગે બાંધ્યો જોડલે, પોપટ તર્ત યથો તેડલે.
સમજે મનમાં સધળી ગત્ય, શું કરે આલે નહિ મત્ય;
મંત્રતાણું ગાંડું છે જોર, ઉતર્યો વિનેયટનો તોર.

દાહરો.

પંદર હજારનું પાંજરું, હીરા રત્ન જડાવ;
તેમાં ધાલ્યો પોપટો, આણી અદક્ષ ભાવ.
રાત દિવસ સેવા કરે, વિચારે બહુ પેર;
પ્રાણુપારો આપીયો, ધરો કરીને મ્હેર.

ચોપાઈ.

રાતે ભોગવે મન ધરી, રાખે દિવસે પોપટ કરી;
મંત્ર બળે દોરો કસ્યો જોડ, બાંધે જમણા પાગે તેડ.
તે દોરે તો પોપટ થાય, રાખે કનક પાંજરા માંધ;
રાતે પુરુષ કરે તે નાર, ભોગ વિલાસ કરે અપાર.
દિવસે બાંધે દોરો વળી, મણીમંજરીની પોટોચી રળી,
પાંચમે માળે શૈયા છે સાર, તેની શોભા અપરંપાર.
તે ઉપર તો તેણે ધસ્યું, વિનેયટ ફેરું પાંજરું;
પરભાતે પૂરે તે વીર, પિંજર માંહે કરીને કીર.

દાહરો.

પાંજરે વિનેયટ પડ્યો, ગુણુકા કરે ઘેર;
એ વાત એટલેથી રહી, વિલાસિનીની કહું પેર.

ચોપાઈ.

રાત કાહાડી રામાએ તેમ, અપૈયો મેહ તલખે છે જેમ;
પરભાતે ઉઝ્યો જપ ભાણુ, તરુણીનો તવ તલખે પ્રાણુ.
જાએ ધરમાં આવે બાહાર, અરે દૈવ કેમ લાગી વાર;
રાતે વિનેયટનો વાપરો, પ્રભાતે તેનો કાયદો.
ગુજ આગળ કહું સાચી ગતી, એહ વિના કેમ છતું રતી;
એનો રનેહ સાલે છે બહુ, લાગે એ વિષુ સતું સહ.

બહુ ધર ને બળી સૌ રીત, બહુ જોબન ને બળી સૌ પ્રીત;
બળી બુદ્ધિ બહુ મુજ રૂપ, જો મળે નહીં વિનેચટ બૂપ.
તોડ્યો નથી પતિનો નેમ, માટે મુજને વાઘ પ્રેમ;
અતી કહણુ તે જોણે કર્યું, માટે મુજથિ ન બળે રહ્યું.

દોહરા.

લણુના ગણુના ચાતુરી, તીવું ખાતાં સેહેલ;
કામ દહન મન વશ કરણુ, ગગન ચઢન મુરકેલ.
ધાવ મુખે ત્યારે વદે, કહું છું સત્ય વચન;
ધીર રાખો દેયા વિષે, સ્થિર કરીને મન.
કહું હવું મેં અતિ ધણું, માન્યું નહિ તે કામ;
ખાંધે પાળ નિર ચહિ ગયે, શે આવે તે કામ.
ધાવ તણી વાણી સુણી, વિલાસિની જોલી જોલ;
આજ થકી સર્વે તજ્યું, તનથી કરીને તોલ.
માસ ખટ જોઈ વાટડી, ના આવે પ્રાણુધાર;
દેહને હોમું અગ્નિમાં, સાંભળજે આ વાર.
સ્વેત વસ્ત્ર અંગે ધરી, જોડી વિલાસિની નાર;
શણુગાર સોજે તજ્યા, ધરે શોક મન મોઝાર.
સેજ નહીં શણુગાર નહિ, કાજળ ને નહિ હાર,
નહીં તખોળ નહીં સોગટાં, નહીં તેલ ફળ સાર.
આસન અવની ઊપરે, કરમાં ઝાલી માળ;
અવર કાંઈ નહિ જોલવું, જપે લજ્જત જોપાળ.
નિદ્રા તણ છે નારીએ, અહરનિશ નામ તે પ્રમાણ;
જો વછોધ જેમ માછલી, તેમ તલપે છે પ્રાણ.
જુએ 'વાટ વિનેચટ તણી, રાગને પ્રધાન;
શું છે હજુ આવ્યા નહી, આયમીયો છે લાણ.
કેહેવું નવ ધટે આપણે, ઉત્તમને નીચું કામ;
તેથી શરમ આવી હશે, ગયા નાથી નિજ ધામ.
પ્રધાને 'સેવક મોકલ્યા, વિનેચટને ઘેર;
ધાવે વાત માંડી કહી, બની હતી જે પેર.
કાલ રાતના ગયા વળી, નથી આવ્યા મહારાજ;
વાટ જોઈ ખટ માસની, દેહ કરવો પછી તાજ.

સેવક ત્યાંથી સંચર્યા, આઝ્યા રાજદાર;
 રાજને માંડી દલા, સર્વે તે સમાચાર.
 રાય તે તો સાંભળી, ધરે ચિત ચિતા અપાર;
 ગયા વિનેચટ ગુણુ નિધિ, શો કરવો વિચાર.
 દિલજિર થયા દિલમાં ધણું, મુણુતાં તે તો રાય;
 નહીં ઘેર નહીં અહીં, એ તો શું ક'વાય.
 એ વિના આસન યેમું નહિ, નહીં વૃત્ય કે ગાન;
 નહિ મંડપ નહીં વાડિએ, નહીં દેવાં કાઠને માન.
 વિણુદને રાજા કહે, એ તે શો ઉતપાત;
 વિનેચટ રીસાવીયા, ન આઝ્યા તે માટ.
 આપણે વચન એવું કહ્યું, નચાવ્યા મહારાજ;
 માટે એ અહીંથી ગયા, સાચુ માનો આજ.
 આવું મેં જાણ્યું નહીં, દુભારો નર એહ;
 તે માટે તજીને ગયા, આપણને દેઈ છેહ.
 એમ કહીને ઊડીયા, સલા તજ તે વાર;
 આહા ! દેવ એ શું કર્યું, આઝ્યા જ્યાં હતી નાર.
 નારીને વાત જ કહી, હળી ધરણિ તે વાર;
 એવો જમાઈ ક્યાંથી મળે, રહે આપણે દાર.
 ઉલટ ઊરમાં અતિ ઘણી, મળી સરખી જોડ;
 કંઈ તમે દૂધ્યા હશે, કરમે આવી ખોડ.
 સુતાં નિદ્રા આવે નહીં, ન બોજન લાવે રાય;
 રાજ સલામાં આવે નહીં, નવ ચૂકવે ન્યાય.
 અતુરઈ શું કહું એહની, કુતા ઉત્તમ જાત;
 એ મારા વિનેચટજી, ગયા તમે શા માટ.
 આઝ્યા સેવક સામટા, આલી વાત કાનોકાન;
 નથી લાળ વિનેચટ તણી, મુણુતાં યેમું લાન.
 રાયે દંડેરા ફેરવે, વળી નજર એઝાર;
 શોધ લાવે વિનેચટની, આપું તેજી તોખાર.
 નિત્ય ખડા એમ ફેરવે, કોઈ ના લાવે લાળ;
 તનમાં દુખ લાગે ધણું, ચઢે રાયને કાળ.
 વિણુધ પ્રધાન'પ્રત્યે કહે, સાંભળજો એક કાજ;

ખટભાસે આવે - નહીં, તો દેહ કરું આ તાજ.
 લીલાવતીએ વિનેચટ તણી, મુણી ત્યાં વારતાય;
 હાંહાં કહી ધરણી ઢળી, મુરછાંગત તે ચાપ.
 દાશીએ વાયુ નાખીયો, બેડી કરી છે લાંબ;
 વાત કરે દીલ દુઃખ ધરે, વિચારે મનમાં.
 હું મનમાં હરખી ધણી, પોહોંચી મારી આશ;
 આહા !! દેવ એ શું કર્યું, છેક કરી નિરાશ.
 શણગાર તબ્યો કુંવરીએ, તણ નિદ્રા આહાર;
 વસ્ત્રાશુપણુ સર્વ તબ્યાં, તણ્યું કાળજી સાર.
 આત્મારામ મારો સહી, આત્માનો આધાર;
 તન અર્પણુ કર્યું તેહને, મુજ હૈડા કેરો હાર.
 મુણે માત તમને કહું, મારે મરવું આજ;
 એવું કહી મરવા કરે, જીવ આવે શે કાજ.
 વિનતા ધણું એમ વલવલે, ટળવળે વિચારે તેમ;
 તલપે તરુણી તન થકી, જળ વિના પોરો જેમ.
 ચંદ્ર જેવી કાંતી હતી, ગૌરુ જેનું ગાત્ર;
 જીભ ધાલી છે દાંતમાં, જેથી ચામે ધાત.
 હેમ પિતા એમ એવરે, લીલાવતીની સાથ;
 વાટ જેવી ખટ માસની, પછી કરજો ધાત.
 હમણાં ધાત કેમ કીજીએ, અપળા છુદ્ધ જ હોય;
 પુરુષ તો કરતો હશે, મન માને ત્યાં સોય.
 આજ નહીં તો કાલે સહી, વળી આવશે પર્મ;
 આવશે નિશ્ચયે એ સહી, ઈશ્વર રાખશે ધર્મ.
 એટલું માન મારી દીકરી, આપંચ મુજ વિસ્વાસ;
 હજી વિલાસિની ધીરજ ધરી, બેડી નીજ અવાસ.
 તેને મુકી જાએ નહીં, ધીરજ ધારો આજ;
 તેણે ધીરજ ધારી સહી. જીએ કરે શું કાજ.
 પ્રથમ આપણુ કેમ કીજીએ, પછી કરીશું તેમ;
 એવાં વચન કલાં તહીં, ધરો મન ગમતાં નેમ.
 કહું તમને એટલું, પ્રતિજ્ઞા મુજ એક;
 ખટ માસે મળે નહીં, તો પાડીશ મારી દેહ.

વજ્ર એક જ પેટ્ટીયું, બેડી અગામી નાર;
 ખાન ધરે વિનેચટ તણું, હીવાવતી તે નાર.
 કહે ભે વિનેચટ આવીયો, આપું મંણી અપાર;
 હાલ ધણું મોતલે, આપું નવ લખ દાર.
 ખટમાસ એમ વહી ગયા, નવ આલ્યો વિનેચટ તેડ;
 કંઠે હું કસિા ખાઉં, કે અન્નિ દોડું તેડ.
 સવા પેાર સૂરજ તણું, ધરની મન કરી ધ્યાન;
 જમણા પગને અંશુડે, તોતે છે સૌ વાન.
 ન ભોજન ભાવે રાવને, મુઠાં બેડાં ન દેવવાય;
 ક્ષણ મુખથી મેવે નહીં, વિનેચટના શુષ્ક ગાય.
 ઘેર ઘેર શોક છે ગામમાં, નવ થાયે રાજસભાય;
 આનંદમાં તો એક છે, પુરમાંદિ શુણ્કાય.

દોહરા.

એમ કરતાં પૂરા પછી, થયા છે ખટ માસ;
ત્રણ દિવસ ઝાઝા રહ્યા, ત્યારે તૂટી આશ.
હલકારાની જોડીઓ, આવે દોટા દોટ;
શોધ કરી થાક્યા અમો, રાજને કહે દોઠ.
આશા તૂટી સર્વની, બોલે વિપરીત જન;
વિનેચટ લાધે નહીં, દુઃખ પામ્યો રાજન.
વિશુદ્ધને રાજ કહે, તજું દેહ નિરવાણ;
વચન મારું ફરે નહીં, જો પત્રિમ ઉગે ભાણ.
વિદ્યાવિલાસિની એમ કહે, સાંભળ ધાવ મુળણ;
હવે અવધ પૂરી થઈ, દેહ તજું નિરવાણ.
વળતી લીલાવતી એમ કહે, હવે જીવંતું તે મિથ્યાય;
મતિમા પૂરી થઈ, તજું હું મારી કાપ.
એહેવી પેર કરી રહ્યાં, આપ આપણે મન;
વિનેચટજી તો ગયા, હવે સૌ પામે મર્થ

ચોપાઈ.

કર્યો વિચાર એમ અન્યોઅન્ય, મરવા ઊપર સોનું મન
વરતી રહ્યો છે હાહાકાર, એવે થયો છે એક પ્રકાર
નારાયણની મોટી મતી, રાખનાર સમર્થ યદુપતી,
તે દિન જોતાં ગુણકા ઘેર, ઈશ કીધી ત્યાં શી પેર

દોહરા.

તે દિવસે મણિમંજરી, ભોમ કરી અતિ સાર;
પોપટ રૂપ પાછું કરી, પુર્યો પિંજર મોઝાર.
નિદ્રા ભરીતી આંખડી, આજસ દીક્ષ અપાર;
સેજ ઉપર સૂતી જઈ, વિસરી દેવું બાર.
જર નિદ્રા સૂતી સહી, આજસ કીધું નાણ;
ખાલી દેવી વીસરી, સૂતી ત્યાં નિરવાણ.

ચોપાઈ.

પિંજર ખાલી દેતી ન્યાહરે, કળજ વિનેચટ રહેતો ત્યાહરે;
ખાલી દેવી ચૂકી ચતુરાય, પડી નિદ્રાવશ તે ગુણકાય.

ઢાહર.

રાત મધ્ય પૂરણ મધ, જોયો વિનેચટ લાગ;
 આવો દાવ ક્યાંથી મળે, લાંબીયું મારું લાગ્ય.
 નિસચ્યો 'પોતે પિંજર થકા, પોપટ રૂપે તેહ;
 ત્યાંથી વેગે ઊડિયો, આવ્યો વિલાસિની ગેહ.
 વિલાસિની ઘેર આવીયો, લીલાં દીઠાં દાર;
 ત્યાંથી વેગે આવીયો, લીલાવતી ફેરે દાર.
 ત્રીજી અગાસી ઊપરે, કદ કરે બહુ નાર;
 આવ્યો પોપટ ત્યાં સહી, મુખથી કરે ઉચ્ચાર.
 દીડી નારી મહા દુઃખમાં, મનમાં મહા પરિતાપ;
 ઐકાં જીભે ઉચ્ચરે, વિનેચટ ફેરે જાપ.
 કરી વિલાપ વિનતા રહે, વિનેચટ આવ્યો તે ઠામ;
 રાધે કબજુ કહે પોપટો, મુખે કહે શ્રી રામ.
 અખળા ઐતું સાંભળી, આપે માંડી દદ;
 આવો તમે મુજકને, ભાગો માહારે કદ.
 લીલાવતી કર જઈ નરહો, પોપટ તેણી વાર;
 લીલાવતી મુખે કહે, આવો માણાધાર.
 ભલે આવ્યા પોપટજી, કહો કંઈ નમતી વાત;
 આ મંદીર થું કામ છે, કેમ આવ્યા માજમ રાત.
 ભલે આવ્યા પોપટજી, જાણો વિનેચટ વાત;
 તો મુખ આમળ દાખજો, થાઉં જોયી રણીઆત.
 રાજ સભા સૌ બંધ છે, ઉદાસ છે સૌ સાથ;
 જાણતા હો તો કહો, ક્યાં છે વિનેચટ નાથ.
 સારે પોપટ ઐચર્યો, સાંભળને તું નાર;
 વિનેચટ છે આ નમમાં, કુશળ છે નિરધાર.
 લીલાવતી અમ ઐચરી, સાંભળ પોપટ વાત;
 કયે ઠામ છે નમમાં, કહો તે સઘળી ખ્યાત.
 સાંભળતાં મુખ જાપજે, દુઃખ મહારું જાપ;
 વિનેચટની ભાળ કહો, તો મુખ મનમાં થાપ.
 પોપટ વળતું વઘો, સાંભળ લીલાવતી નાર;
 વિનેચટ તારે માળીએ, ધર આ દુઃખ લગાર.

એવું સુણી નારી તહી, જોઇ આવી ધર મોઝાર;
 ખોળી આવી માળીએ, આવી પાછી તે ઠાર.
 લીલાવતી વળતું વદે, સાંભળ પોપટ સાર;
 તવ દેખું એને માળીએ, અસત્ય ન બોલું ભાર.
 પોપટ પ્રેમે બોલીઓ, સાંભળ ગુણિયત નાર;
 વિનેચટ તુજ પાસ છે, હરખ ધરો અપાર.
 લીલાવતી વળતું વદે, વિપરીત તારી જાત;
 અહીંયાં તો દેખું નહીં, અસત્ય કેમ કરે વાત.
 પોપટ વળતું વદે, સાંભળ લીલાવતી એહ;
 વેચાયો વિનેચટ સહી, પરવશ પડીયો દેહ.
 તેની વાત કહું તુજને, જો આપે બાપનો કોથ;
 વિનેચટ હમણાં મેળવું, સાચો મારો બોલ.
 હાડી ફરી અબળા કહે, કરતી બહુ કલોલ;
 વચન પેઢી મુજ સાતવું, નિશ્ચે કરજો તોલ.
 તે માટે નિશ્ચે કરી, કરો નામ પ્રકાશ;
 પ્રમાણ્યતું પુન્ય છે, પૂરો આટલી આશ.
 તારે પોપટ વળતો વદે, અસત્ય ના બોલું નીરા;
 વિનેચટ છે તમ કને, બેઠો તમ કા આ દીસ.
 લીલાવતી વળતું વદે, સાંભળો કંથજી વાત;
 સ્વામી પોપટ કેમ થયા, તે કોહો સાક્ષાત.
 પોપટ તવ વળવું વદે, સાચી કહું હું વાર્તાય;
 દેહ મારી પરવશ સહી, વચને બાધી કાય.
 તે માટે તુજને કહું, જો આપે બાપનો કોથ;
 વિનેચટ થઇ હમણાં મળુ, કરો પછી કલોલ.
 વનિતા વળતું આવરી, સાંભળ સ્વામી બોલ;
 વિનેચટ થઇ મળે મુને, તો સાત પરીયાનો કાલ.
 પ્રભુજી તમે કોહો તે કરે, પ્રગટ પ્રાણધાર;
 તમ વિષુ હુ ટળવળુ, ટળવળે વિલાસિની નાર.
 તમવિના શેહેર સાંસે પડ્યું, દુઃખ ધરે ધાવ અપાર;
 વિશુધ પ્રધાન દુખિયો ધણું, રાગ દુઃખિયો સાર.
 તે માટે વેહેલા થઈ, પ્રગટ કરોને તન;

જેમ સૌને મુખ ઉપજે, પ્રસન્ન રહે મુજ મન.
 વિનેચટ પગ આગળ ધસ્યો, કહે દોરો આ છોડ;
 આ રૂપ અળગું થશે, પોહોચે મનના કોડ.
 દોરો છોડ્યો નારીએ, વિનેચટ થયો તે વાર;
 રૂઢ્યા સાથે બીડીયો, ચાલે આંમુધાર.
 પૂછે પછી લીલાવતી, કહો તમતણી વાત;
 કાણે પોપટ બનાવીયા, કહો તે સર્વે ખ્યાત,
 પૂછે પ્રેમદા પ્રીતથી, કહો કંથજી પેર;
 આ ગતી કાણે કરી, બાધું કોયું વેર.
 શકે સાપ થયો સિદ્ધનો, કે દેવ રૂંધ્યા સોપ;
 વિનેચટ કહે કારણ કહું, વિતગ મૂળને હોય.
 વિનેચટ વળતો વદે, સાંભળ નારી વાત;
 મણીમેજરી રહે અહો, ગુણકા કેરી જાત.
 તેને માળ હુંતો રહું, પીંજર પાંચમે માળ;
 પેહેલો તુજને કહું, વળતી કરજે ખ્યાલ.
 એકાંત કહેજો રાખને, માગે પોપટ સાર;
 જીવમ જોર એહને, નવ કરશે તલભાર.
 કાજ કરજે કળા યજ્ઞી, બળતું નહિ કંઈ કામ;
 પ્રપંચ કરીને પ્રેમથી, આવજો ગુણકા ધામ.
 સવળાનું અવળું કરે, સ્થળ કરે જળા જ્યાંય;
 કામજી દુમજી મંત્ર સહુ, એના દેહની માંય.

ઓપાઈ.

વાત એક સાચી કહું તુને, જીવત દાન દીધું છે મુને;
 વાડીથી ઘેર આવું જોટલે, સર્વે કેશ કીધા તેટલે.

દોહરા.

એના મેહેલની આગળે, મુજને વીલું જોડ;
 ગ્રાણુ ઉગાર્યો માણરો, સાચું કહું છું એહ.
 મંદિર લઈ ગઈ માનની, રાખે પ્રીતે' ઘેર;
 આજ હું તો આવી ચડ્યો, કહું છું મારી પેર.
 રાતે રાતે પુરપ કરે, ખાનપાન ને ખોટ;

ચતુરા આજ ચુકી ગઈ, લાગી નિદ્રા ચોટ.
પિંજર ફેરું બારણું, દેવું ભૂલી ગઈ;
આવ્યો સારે હું સહી, નિદ્રા વશ જવ અર્ધ.
ભલે પધાર્યા સ્વામીજી, સૌનાં રીઝ્યાં મન;
પૂરણ થયા હતા માસ છ, તો ખૂવતા સૌનાં તન.
વિનેચટ કહે વનિતા મુણો, કંઈ છું સાચી વાત;
નગરો મણીમજરી, તો કરશે ઉતપાત.
વચન એવાં સાંભળી, બાધ્યો દોરો પાય;
ચોપટ અર્ધ પાછો ગયો, પેઠા પિંજર માંચ.
ભાર ભયો પછી તે સમે, નાગી છે ગુણકાય;
ઉઠીને વિનેચટ તણું, મુખ જોવાને ભય.
ઉપાકું દાર દીકું તહીં, અમકી હલ્યા માહે;
ધન્ય ધન્ય એની નાતને, બેશી ગ્હો છે આંહિ.
ખીજો હોય તો બળ કરી, આપેં જડી ભય;
હવે કહી ચૂકું નહીં, જોતાં લક્ષ વરસાય.

ચોપાઈ.

આવું વિચારી બીડ્યુ દાર, પછી થયો છે શો પ્રકાર;
પરભાતે જોતાં ભૂપતિ, મરવા ઉપર કીધી મતિ.

દોહરો.

મત્રિ કહું તે સાંભળો, તબ્બું હું મારી કાય;
મુજને કો વારો રખે, ખીજો નહીં ઉપાય.
પુત્રી પેહેવો હું મરું, જોવું નવ પડે દુઃખ;
મુખ્યા પછી જોવું નહીં, જીવ્યામાં નહીં સુખ.
રાણી કહે સાચું સહી, હું પણ આવું સગ;
ઝાલો કર મુજ કુંચજી, તમ અરધું હું અંગ.
માત તાતનું તે સમે, મરવા ઉપર મન;
સ્નાન કરી દુગસી મહી, પ્રભ કરે રુદન.
લીલાવતી અતિ હરખતી, ગાતી ગીત ઉલ્લાસ;
હસતું મુખ આનંદમાં, આવી માતની પાસ.
તાત કહે તનયા મુણો, છે કંઈ કારણ એહ;

આગતા સ્વાગતા અદકી કરી, પેલો માળ જોયો દિલ ધરી.
 શુભકાને મન અદકો ત્રાસ, રેખે ચદે રાય પાંચમે અવાસ;
 પ્રધાન કહે રામને સહી, શોભા આવી દેખું નહીં.
 ચિત્ર વિચિત્રના જોઈ ખ્યાલ, રામ કે' ચડો ખીજે માળ;
 મુજને મંદિર વાહલું ધણું, જોવું ભુવન શુભકા તણું.
 શુભકા મંત્રી ને ભૂપાળ, આખ્યાં જોતાં ખીજે માળ;
 રાય ત્યાં બોલ્યો છે બોલ, નહીં ખીજું કોઈ આને તોલ.
 પ્રધાન કહે સાંભળીએ રાય, ત્રીજે માળ અતી શોભાય;
 શુભકાથી ના કેમ કે'વાય, ત્રીજે માળ ત્યાં ચડીયા રાય.
 રચના જોઈ બોલ્યો પુરપતિ, મેડી દીસે બહુ આપતી;
 મણીમંજરી તુજને સાબાસ, પછી ચઢ્યા ચોથે અવાસ.
 મહાપતો મદગળ આસે જેમ, રાય મંત્રી આસે છે તેમ;
 મહીપતિને મંત્રી કહે છે આમ, એક એકથી સવાયું કામ.
 જોતાં ક્રુધા તૃપા જાય છે, શરીર બહુ શીતળ થાય છે;
 મણીમંજરી કહે મુણો મહારાજ, મુંદર નૃત્ય કરું કંઈ આજ.
 રામ વળતું વદે છે તહીં, હાલ વ્હાલું નવ લાગે કંઈ;
 જોવામાં મન થયું મગન, હમણાં લાગી લેહેર લગન.
 નિતે જઈ હું વાડી બાગ, આવી રચના નહીં કે જાગ;
 ચાક ઉપર ધડે જેમ ઘાટ, રચું ભુવન તે મુંદર ઠાટ.

દોહર૧.

ચાર માળ મૂકી પછી, ચઝા પાંચમે માળ;
 પલંગ બેપર પાંજરું, ત્યાં દોડું તતકાળ.
 વિનયદ મનમાં સમજ્યો, બાધ્યો અંગ ઉમંગ;
 લલે પ્રકારે ભૂપતિ, આખ્યા મંત્રી સંગ.

ચોપાઈ.

મણીમંજરી કહે મહારાજ, સૌ કરતાં આ રહું કાળ;
 રાય કહે હવે ગમે તે કરો, નૃત્ય તમે હરખે આદરો.

દોહર૨.

નવ ઘડી નૃત્ય કરયું નારીએ, હરખ્યો પોતે રાય;
 મહીપતિ કહે માયું વળી, આપો તે શુભકાય.

ભામની કહે જૂપતિ, રિદ્ધ સિદ્ધ ને ધામ;
 : અરધું સર્વે આજ મેં, તમને આણે ઠામ.
 મણીમંજરી તમે સાંભળો, માણુ જે તમ પાસ;
 તે મુજને તમે આપજો, મનમાં ધરી ઉશ્વાસ.
 નારી ત્યાં વળતું વદે, વચન મુણે મુજ ધીર;
 સર્વ તમારું હિય પણુ, પોપટ માદાર શીશ.
 વળતું મહીપતિ એમ વદે, સામળ ગુણુદા પાત;
 . તુજ મદિર હું આવીયો, પોપટ કોણુ જ માત.
 વળતુ મહીપતિ એમ કહે, મારે જેનો અર્થ;
 હાય ધરુ એ કારણે. પોપટ વિણુ સૌ અર્થ.

ચોપાઈ.

મોરે શાની ખીજ ન્યૂન, નથી કોઈ વાતની બન;
 મહિમા શો અહિં આવ્યા તણે, એ વાતે જરા તમને ધણે.
 મોહો જોઈ માણુ તમ પાસ, રાગ પસારે નહોં હાથ;
 “પણુ” તે મૂક્યું આજે બાણુ, તું વિના બર્ષ રાખશે કોણુ.
 દોહર.

• મંત્રી કહે મણીમંજરી, આપો પોપટ આજ;
 • ના કેરાધે કેમ તજ્યી, માગે જે મહારાજ.
 • મણીમંજરી ત્યાં વદે, સાંભળજો મુજ ધીર;
 પોપટ વળતા લઈ જજો, પેહેલુ ત્યો મૂજ શીશ.
 રાગ વળતો એમ કહે, નહિ કઈ બળતું કામ;
 જે માગે તું મુજ કને, તે આપું આ કામ.
 પ્રધાન વળતુ બાલીયો, રાગ કરે પસાય;
 માટે તમે તો સુંદરી, કેહશે નવ બાઈ નાય.
 મણીમંજરી બોલ તું, જે તારે હોય કાજ;
 માગી લે તુ માનની, આપે શ્રી મહારાજ.

ચોપાઈ.

તંમને ગમે તે માગી લીજીએ, લક્ષ વરા પોપટ દીજીએ;
 મોણુ મન એ બિપર રાપ, ચતુરા તું ક્યાં ચૂકી જાય.
 હોયે મહીપતિ સરખું કામ, કરે દરબાધ ધરિને દામ;
 જોર જુલમ તો કરતા નથી, રાજ રહો તમે સર્વથી.

દોહરા.

નારી વિભાગે મન ત્રિણે, સાંકડ આવી આજ;
ના કહે છૂટકો નથી, દૂલાયે મહારાજ.
ગુણકા કહે સુણ ગુણનિધિ, પાળો બાળ્યો બાલ;
પોપટ આપું ન્યાહરે, દો મુજ હાથે કાલ.
જો પાળો શુદ્ધ દિલથી, કહેલી મારી વાત;
કલેશ પછી નવ બાપજે, રહે સૌ રંગીઆત.

ચોપાઈ.

રામ કહે તમે કહેશો જેમ, રામ દુવાઈ કરીશું તેમ;
આપો કોણ એવું કહી હાથ, ખુશી થઈ નારી મન સાથ.

દોહરા.

રાય પ્રત્યે ગુણકા કહે, સાચો કહું પ્રકાર;
પોપટ રૂપે પાંજરે, છે વિનયટ નિરધાર.
માથું છું હું એટલું, એ મારો ભરતાર;
વિલાસિની લીલાવતી, તેવિ ત્રીજી હું નાર.
પુરપતિ કહે પ્રસન હું, ના કહું કેમ બિચ્છાય;
વચને ખાખ્યા દેવતા, પ્રસ્થ સખળ તે આપ.
તલ્લણ દોરો છોડીયો, કહાડ્યો પિંજર ખહાર;
પક્ષી રૂપે ટળી ગયું, વિનયટ થયો નિરધાર.

ચોપાઈ.

તેવું વચ્ચે ને તેવું રૂપ, વિનયટને મળીઆ ભૂપ;
પ્રધાન મળ્યો થઈ પ્રસન, ખટ માસે થયુ દરશન.
ગુણકાને કહે છે સાખાશ, આવી વિદ્યા રાખો પાસ;
વિનયટ તો બોલ્યો એમ, એના ગુણ તો ભૂલું કેમ.

દોહરા.

મણીમંજરી મુજને મળી, તો આવ્યા આ દન;
મૂળ થડી માંડી કશું, દરખોષો છે રાજન.
જાતે ગુણકા એ વળી, મણીમંજરી નાર;
મધ્યમની ઉત્તમ કરી, વિનયટે તે વાર.

ચોપાઈ.

મણીમંજરીને કહે મહીપતિ, ખુશી થયા અમે દેસા અતિ;
અમ સર્વેના ઉગચ્યા દેહ, તુજ પૂજ્ય પરતાપે તેહ.
એવું કહીને વિનેચટ સાથ, બેઠા મજ બેપર મહી હાથ;
રથ ઉપર આગળ પ્રધાન, આણી માત્રના દરખ્યા પ્રાણ.
દરખે રાગ આલ્યો ઘેર, આદર પામ્યો રૂડી પેર;
સર્વે જલ્લ કરતા સનમાન, ધણું ખુશી થાતા પ્રધાન.

દોહરી.

રથમાં બેસી રીઝમાં, આલ્યા વિલાસિની પાસ;
આપું નેપુર નારીને, કરી વાત પ્રકાર.
અળગા કહે ધન આ લડી, ધન મારો અવતાર;
નેપુર એવાં લાગ્યો સહી, આવરું વારેવાર.
એવું કહીને આંગણે, તોરણું કુંકુમ થાય;
ચોક્ક પુરાણો મોતીએ, દુધ ઉમર ધોવાય.
વાળ વાળે સૂરથી, જયજય પામે દાન;
ભોજન કરાવ્યું ખાલને, કહે મુખ કલ્યાણ.

ચોપાઈ.

વિદ્યાવિલાસિની નારી તહીં, પ્રીતિ તેની કેમ જાયે કહી;
ધાવને દરખ તણો નહિ પાર, તેનો સોય કહું પ્રકાર.
મણીમંજરી આવી લાંબ, વિદ્યાવિલાસિની બેઠી ન્યાંપ;
બેઠે એકત્ર રહ્યાં છે તહીં, અન્યોન્ય પ્રીત ન જાયે કહી.
ધાવ કહે સુણ મણીમંજરી, તુજને વાત કહું છું ખરી;
તું મારે મન પુત્રી સહી, જેવી વિદ્યાવિલાસિની કહી.
એણીપેરે મુખ બોલવે અમાર, રાયે કર્યો મનમાં વિચાર;
લાંચું નલાવ્યામાં નહીં માલ, ધડીયાં લગન લઈ કરવું હાલ.

દોહરી.

એમ કરતામાં વહિ ગયો, જોતામાં એક માસ;
પુરપતિ કહે પ્રધાનને, મન આણી ઉદાસ.
પ્રધાન કહું છું તુજને, સાંસો થયો મિથ્યાય;

શાવિલાસિનીની વાર્તા.

૩૧૫

ત મણીં આચિતાં આવી નીચ
 ૧ પુરપતિ, રાયે લીધું. લગન;
 સજ કરી, આગ્યે વિવાહદન.
 પ્રીતથી, તાંજ નૃપ જ સાય;
 વાજતાં, બેદીજન ગુણ આય.

પછી ચોપાઈ.

તોરણ અડયા, દોસ ડંકા બદુ મગડયા;
 ચોસમદી, હેસ મિયા મુખ વાણી કરી.
 અંતર ખૂંપ, રતિ સરીખું સમાનું રૂપ;
 ધુસળ ધરી, પ્રેમ ધરી પોકે મુંદરી.
 ધડી પ્યાક, પાંદી વરતું તોણું નાક;
 ચામુખ, ચારે પાસ નાંખી તે ફરી.
 સંપુટ સાર, કંચુકીએ મુખ લોખું તેવાર;
 ગળે ધરતું, કુમકુમ તિલક કપાળે કરતું.
 લીલાવળીયા, વેગે મંડપમાં આણીવા;
 લલિત જાળ, કંઠે આરોપી તરકાળ.
 સનમુખાવ, આવી બેઠા ચોરી માંધ;
 આડી સન, મેળવ્યા હાથ કીધાં બંધન.
 જીપરથી જન્ન તલ અમીમાં હોમમ,
 માનુની ૨ વિગ્ર વેદ કરે ઉચ્ચાર.
 તે ઉપર ૧, આપ્તું રાયે દનવાદન;
 સંકાતે બે સુવર્ણ રૂપું અદકું લીધ.
 અનેક / ૪૪ પામે રાગ્ય આરોમ;
 મંગળ હો ના આવે એના સમાન.
 મોઝપણી વર દન્યા જમ્યાં કંસાર
 પામ્યા દાન રીતજાત ત્યાં રડી હોય.
 વરરાજ ૫૦ દન્યા પરણ્યાં નિરધાર;
 તણા ત્યાં મેલ તુડીયા.

પરણી.

વિનયવત્તો નેજેઠાર;

પામ્યા ૫૦

મહારાજ ધીરાજ તમે, શત્રુજનના કાળ.
આપ યુન્ય પ્રતાપથી, જશ ભુગમાં ગવાય;
દિન દિન કળા અદકેરડી, રામરામ્ય મહિમાય.
શરપૂર રારિમણી, દિલ નિરમળ દાતાર;
રામ્ય અખંડ અવિચળ સહી, ક્ષત્રી કુળ શણગાર.

ચોપાઈ.

લખીતંગ સોમપુરી ગામ, વિનેયદ રાજનું નામ;
આશાંકિત એવક તમ તણો, યશ પામે જે તમથી ધણો.
સમાચાર એક જાણુને તમે, જામાત્ર પહવી પામ્યા અમે;
સુતા વિદ્યાસિની તમ તણી, તે વરી મુજને પ્રીતે ધણી.

દોહરો.

રખે ચિતા મન ધરો, તમે છો ક્ષત્રી જાત;
તેમ હું વણીક છું, મળી ભુક્તિ બક્ષી જાત.

ચોપાઈ.

પૂર્વેથી ચાલ્યો વિવેક, એથી દોષ ન લાગે એક;
રાજપુત્રીના તણુ પ્રકાર, તેહ તણો કહું હું વિચાર.
માત તાત પરણાવે રણી, ખીજ ધરા મરજ છે બળી;
ત્રીજ આપ ગમે તે વરે, પણુ સલ કો કાળે નવ હરે.
એક પતિવ્રત પળે જેહ, કશી આપદા નવ વેઠે તેહ;
બને કુળમાં તારણહાર, સ્વસુરપક્ષ પીયર પરિવાર.
હું ચાલ્યો તમારે ગામ, રહ્યાં દેવગુરુને ધામ.
ઈચ્છાવર તે મુજને વરી, લાંથી ચાલ્યા કપટે કરી.
મેહ્યું ગામ અમે રણીઆત, અવર કોઈ નવ પ્રીછે વાત;
સંગે આવી એક જ ધાવ, વિદ્યાસિની મન અદકો જાવ.
તમ પુત્રીને પગલે કરી, મુને જે રાજકુંવરીઓ વરી;
યદિ શણિનો એ શિર છાર, ખીજ રહે સૌ આત્માકાર.
જેવી વિદ્યાસિની જાણો તમે, સુત તમારા એવા અમે;
ખીજ શી કહીએ ખાંચળે, ચોડું લખ્યું અદકુ વાંચળે.
અને છે સૌ કુશળ ક્ષેમ, લખળે પત્ર આણીને પ્રેમ;
કેઈ કહાવળે અમને કામ, છું હું તો તમારે નામ.

બ્રજ સૌ કહાવે તમ તણી, અમારી વિનંતી માનો ઘણી;
ખીજું લખવા કારણ એહ, મુજ ગુરુ મોકલજો જેહ.
વળી તમને મળીશું રાજન, તે દાહાડે હરખે મુજ મન;
કુશળતાનો પાઠવજો પત્ર, તલસે છે સૌનાં મન અન.

દોહરા.

પત્ર લખી એક પાઠ્યું, સોમપુરી છે ન્યાંય;
હલકારો હજૂરથી, પ્હોચ્યો સિતળપુર ત્યાંય.
સભા સૌકા દેખતાં, કરીયો છે જીહાર;
કાગળ કરમાં આપીયો, વાંચે રૂપ તે વાર.
કુશળતા વાંચી છુટાવિયા, અક્ષય નિજ લંડાર;
બ્રજ સૌ પ્રસન્ન થઈ, હરખે માત અપાર.
ધવળ મંગળવરતાવીયાં, કાસદ પામ્યો બહુ માન;
સિતળસેન શું કર્યું, વિચાર ક્યો નિદાન.

ચોપાઇ.

સિતળસેન મન હૃદયો ધણું, ધન્ય ધન્ય જીવ્યું મુજ તણું;
વિનેચટ સરખો પામી ભરતાર, ધન્ય પુત્રી ધનગુજ અવતાર.
પ્રેમવતી રણીઆત જ થઈ, ચંદ્રબુદ્ધની ચિંતા ગઈ;
હૃદયો વજર ફેરો કુમાર, ધન્ય વિનેચટ ગુજ અવતાર.
દેવકૃષ્ણે જાણી વાત, મન થયો અતિ રણીઆત;
ભલે સરસ્વતિ થઈ ગુપમાન, બાળકનાં સંધર્યા સૌ વાન.
પંખાણીએ સરવે સુણ્યું, હરખી હૈડા માંહે ધણું;
સરસ્વતિ ફેરો પ્રતાપ, વિનેચટ થયો નગરનો નાથ.
ભક્ત થયું જે પામ્યો રાજ, પૂરણ થયાં મનવાંછિત કાજ;
વાત અન્યોઅન્ય એવી કહી, સિતળરાય સુખ પામ્યો સહી.
હલકારો આવ્યો તો જેહ, તેની જોડે મોકલીયા એહ;
ચંદ્રબુદ્ધ ને દેવકૃષ્ણ સાર, ખીજ સેવકનો નહીં પાર.
દેવકૃષ્ણ સુખપાને જાણ, ચંદ્રબુદ્ધ અથે નિરવાણ;
થોડે દિવસે આવ્યા તાંહ, સોમપુરી નગરી છે ન્યાંહ.
મળ્યા ભેટયા થયો સંજોગ, અન્યો અન્ય પૂછે આરોગ;
ગુરુની સેવા માંડી ઘણી, ફેરે ચાકરી ચંદ્રબુદ્ધ તણી.

ગુરુની પૂજા કરી અપાર, પ્રેમ કરી મોટા પ્રકાર;
 મળીદેનું કરીયું પાન, આપ્યાં અમેષનાં મદાદન.
 એક શબ્દ મોવણું લેરું, ગુરુને પ્રેમે અરપણું કરું;
 એક માસ એણી પેરે મળે, અંગ ઉમંગ હાથેનાં દયો.
 દિનદિન થાયે છે આનંદ, ગુરુ આશિષ લાગે મુખદંડ;
 અંશુદ્ધ બોલ્યો પંડી સાર, વિનેયટને દસો પ્રકાર.
 આપ્યાં દ્યો અમને પુરનાથ, મોકલો વિદ્યામિત્રીને અમ સાથ;
 પાખા દિવસનો વિયોગ જ નેહ, મળશે માતતાતને તેહ.
 વિનેયટ કરે લાલી એ ભાત, એ વાને અમે રળીઆત;
 કાલ સત્રારે ઉત્તમ દન, તતપર દશે સર્વે સામન.
 આત જ થયો, સર્વે સાથ તતપર થઈ મયો;
 અંશુદ્ધ સૌ થયાં તૈયાર.
 મિત્રી અપાર;
 ૧૯૧૭.

દોહરા.

મણ્ડીરભસુત મંજરીતણે, ચતુર શિરમણુ સાર;
રૂપ કુંવર લીલાવતી, શોભાને નહિ પાર.
સુવદનીનો સુરસેન, તે ડાહ્યો અવિધાર;
પ્રીતિ ધર્મ ઉપર ધણી, તેના શુભ વિચાર.
વિદ્યાવિલાસિનીનો તનુજ, ધણો તેહ વિદ્વાન;
પ્રેમ વિનેયટનો ધણો, તેથી પામે માન.
વિલાસ કુંવર નામ છે, વડીલ તન છે તેહ;
આર પુત્રમાં અધિક છે, શોભીતો શુભ દેહ.
સતોષ વિનેયટને વે, મન જાવા કીધું વન;

તજ્યાં, તજ્યું રાજ્યાસન.
અને, આલ્યો પોતે સાર;
થઈ, રુદન કરે અપાર.
શાં, કર્યું પછે સહિ તાજ;
રુદન કરી આલ્યો વાજ.
, આલ્યો પોતે તર્ત;

ગુરુની પૂજા કરી અપાર, પ્રેમ ધરી પોડય પ્રકાર
ચલેલુંકનું કરીયું પાન, આપ્યાં અભેપદનાં મહાદાન.
એક શકટ સાવણું ભર્યું, ગુરુને પ્રેમે અરપણુ કર્યું;
એક માસ એણી પેરે ગયો, અંગ ઉમંગ જાહેરો થયો.
દિનદિન થાયે છે આનંદ, ગુરુ આશિષ લાગે સુખકંદ;
ચંદ્રશુદ્ધ જોતયો પછી સાર, વિનેચટને કહ્યો પ્રકાર.
આપ્યા ઘો અમને પુરનાથ, મોકલો વિલાસિનીને અમ સાથ;
ધણા દિવસનો વિયોગ જ જોહ, મળશે માતતાતને તેહ.
વિનેચટ કહે લક્ષી એ ભાત, એ વાતે અમે રણીઆત.
કાલ સવારે ઉત્તમ દન, તતપર કરે સર્વે સામન.
પીતી રાત પ્રભાત જ થયો, સર્વે સાથ તતપર થઈ ગયો;
કૃષ્ણદેવ વિલાસિની નાર, ચંદ્રશુદ્ધ સૌ ચર્પા તૈયાર.
રાય વળાવા ગયા પુર બાર, પ્રમદી દીલગિરી અપાર.
દિવસ ચાલતાં સાર, સિતળપૂર પોંચ્યા નિરધાર.

ઢોહડો.

માત-પને પુત્રી મળી, થયો હરખ અપાર;
વિયોગ પો દિનનો, નાંખ્યો છે વિસાર.
સુખ આપે માહાસતાં, થયા માસ જ આર.
વિલાસિનીને મોકલ્યું, વિનેચટે નિરધાર.
સાસરવાસો બહુ મોકલ્યું, રાયે કર્યો તૈયાર.
સુખપાલે બેસી દુઃખી, રાયે કર્યો તૈયાર.
આવી તે રાગદાર.

ચો.

વિલાસિની આવી ત્યાં, વિન
મળ્યાં હૃદયોં સ્ત્રી ભરતાર, વિનેચટને કરે છે અર્પણ
રિદ્ધ સિદ્ધ ભોગવે રૂડી પેર, પ્રભા ઉપે અપાર.
ધર્મ સત્ય સહિ તે આચરે, પુણ્ય દા જો છે મેર.
સદામત જાઝાં અપાય, કરકે ધર્મ જાહેર કરે.
પ્રભા ઉલ્લાસે મનમાં ધણું, સેવન કરે ધન્ય.
કયા કીરતન શ્રવણે ધરે, રૂડાં વ્રત પ્રવર્તિતલું.
એમ કરતાં બહુ દિન જ ગયા, વિનેચટને જાય.

દોહરો.

મણીરત્નસુત મંજરીતણો, ચતુર શિરોમણ સાર;
રૂપ કુંવર લીલાવતી, શોભાનો નહિ પાર.
સુવદનીનો સુરસેન, તે ડાહ્યો અવિધાર;
પ્રીતિ ધર્મ ઉપર ધણી, તેના શુભ વિચાર.
વિદ્યાવિલાસિનીનો તનુજ, ધણો તેહ વિદ્વાન;
પ્રેમ વિનેચટનો ધણો, તેથી પામે માન.
વિલાસ કુંવર નામ છે, વડીલ તન છે તેહ;
ચાર પુત્રમાં અધિક છે, શોભીતો શુભ દેહ.
સંતોષ વિનેચટને હવો, મન જાવા કીધું વન;
સુખ સંપત્ત સરવે તજ્યાં, તણ્યું રાજ્યાસન.
ભવ્ય ભુવન છોડી અને, ચાલ્યો પોતે સાર;
દુઃખીઆરી પ્રજા યર્ષ, રુદન કરે અપાર.
વૈરાગ્ય આણી મનમાં, કર્યું પછે સહિ તાજ;
પ્રાંદો પરિવાર જેહ, રુદન કરી આલ્યો વાજ.
શોક સમાવી સર્વનો, ચાલ્યો પોતે તર્ત;
નારી ચાર સાથે સહી, માંડ્યું અનશન વ્રત.
થોડે દિવસે પામીયો, શિવ તણો કૈલાસ;
એવા નરને ધન્ય છે, થયા શુભ પ્રકાસ.
ગુર્જર દેશ ગરુવો ધણો, વેગનપુરમાં વાસ;
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ સામળદાસ.
શ્રોતા વક્તા સમજતા, કહે કવિતા કરજોડ;
સામળભટ કહે જોડજો, જ્ય જ્ય થી રણુછોડ.

વિદ્યાવિલાસિનીની વાર્તા સમાપ્ત.

પ્રીતિ પાગળ પરકીયો, જાગ્યક જ્ય જ્ય દેહ;
કર્પુરગૌરાએ કહ્યું, રાય વેગળો રેહ.

ચોપાઈ.

નિર્મળ કર્પુરગૌરા નામ, કરવા આવી હુ તારે કામ;
કોડવાર કહુ શું કથી, એ આસન બેસવા જોગ નથી.
કરી ગયો કાઈ કીરતાર, ધંદાસનથી અદકું સાર;
પ્રતાપ પરમેશ્વરને ધણે, તે હાથ આપ્યું તુજ તણે.
વિક્રમ સરખો જે નર થાય, તે આસનપર પરઠે પાથ;
કહે બોજ પુતળી કહુ છું તને, મહિમા વિક્રમનો કહે મને.
કર્પુરગૌરા કહે શુભ વાણ, સાંભળ દાતા બોજ મુગળ.

ઢાહુરા.

માળવ મુખ ઉજ્જેણુમાં, ક્ષીપ્રા તટ રહેઠાણુ;
ભૂપત રાજ કરે ભયો, વિક્રમસેન મુગળુ.
શ્રી મહાકાળેશ્વર સદા, શુભ ભક્તિ હરસિદ્ધ;
પરમેશ્વર પરતાપથી, નીપજે છે નવનિધ.
વાસ ચોરાશી સિધ વસે, ચોસઠ જોગણી તીર;
ભૂતાવળ ભૈરવ ધણા, બળવત બાવન વીર.
મુક્તિદેવ મહિમા ધણો, તીર્થ ભોમ ધર ધામ;
કાશી કાંચી દ્વારામતી, એહ અવતી નામ.
સિદ્ધવડ શાખા ભલી, સિદ્ધ ચોરાશી લક્ષ;
ગુણ ગાધર્વ ગ્રહ આગળ, શામા સધળી દક્ષ.
અડસઠ તીર્થ ત્યાંહાં વસે, દેવસ્થળ દરબાર;
પુન્ય વરતે પુરમાં ધણું, આચ્છવ અપરમપાર.
વરણ અદાર વસે ત્યાંહાં, રુપિ મોટેરા જ્ઞાન;
અગ્નિહોત્રી ને આપસચ્ચ, ખરાં પાળે ખટ કર્મ.
વિવિધ ધરમ વસે સહુ, વિવેક વીધ વિચાર;
મરજદ કો મૂકે નહીં, વારુ કુળ વેહેવાર.

ચોપાઈ.

રે પૃથ્વી કેગે ભૂપ, ધર્મ ધુરધર ધર્મ સ્વરૂપ;
કા સલા ભરીને તેહ, દેવરૂપ દેવાંથી દેહ.

ત્યાંહાં એક તંબોળી આવીયો, બીડાં પાન ભરી લાવીયો;
 કાથો ચૂનો મેહેલી કરી, ફેસર લીલાગર ભારે ભરી.
 લગિમ એકચી મહિ બરાસ, વિવિધ પેર તણા મુખવાસ;
 બીડાં લીધાં રાયે હથમાં, વેહેચી આપ્યાં સહુ સાથમાં.
 ખંડિત જોયી પૂર પ્રધાન, મહીપતે આપ્યાં દેઈ માન;
 વેહેચી છાજ જે ભરી વિશેક, રહ્યું હાથમાં બીડું એક.
 મહીપતિ મુખમાં લે નેટવે, ગેબી રાજ્દ યયો તેટલે;
 નરપતિ તમને કહું છું નાપ, રખે રાય એ બીડું ખાપ.
 સહુ સભાએ વાણી સુણી, અચરત પામ્યો ઉજ્જેણી ધણી;
 કહો ભાષ્યો એ બોલ્યું સુંડયું, ભારે વચન એ કોણે ભણ્યું.
 કાષ્ટ ન બોલ્યું રાજ સાથ, બીડાં ઝાલિ રહ્યા સહુ હાથ;
 પૂછી ખંડિત લીધો પાર, કાષ્ટએ ઉત્તર ન કહ્યો એ ઠાર.
 વળી બીડું ખાએ નેટલે, ગેબી રાજ્દ યયો તેટલે;
 કાષ્ટ કહે મહિ ભરીયું ઝેર, કો દોષી દુસ્મન કેરી પેર.
 પૂછ્યું તંબોળીને ત્યાંહ, ભરી સભા બેઠી તે માંહ;
 ક્યાંથી તું બીડાં લાવિયો, કાનો મોકલ્યો અહીં આવિયો.
 વચન કલાં તંબોળી સાર, અહીં યકી જોજન છે બાર;
 માહારી વાડી સફળે ફળી, ભાર અઢાર રલાં છે મળી;
 નાગરવેલના ઉચ્ચા હોડ, તે જોતામાં પોહોચે કોડ;
 વગર વાળ્યો ઉગ્યો તે વાન, બેઠાં તે વેળા બહુ પાન.
 ઉજળાં પાન વેલે લાગિયાં, માહારાં તો દળદર લાગિયાં;
 પ્રથમ નવેલી કાહાડી આજ, લાભ્યો ભેટ મહીપત મહારાજ.
 પ્રથમ જઈ રાજને દેઈ, સહજમાં લાભ લાખેલો લેઈ;
 નવ જાણું અમરત કે ઝેર, નથી ગારે કાઈ સાથે વેર.
 એ તો સાચું બોલ્યા અમો, કરવું હોય તે કરજો તમો;
 ના વચન તે કોણે કહ્યું, તેનો મર્મ અમો નવ લહું.
 જો ગમે તો ભક્ષ જ કરો, નહિતર પાછાં જાએ ભરો;
 દોષ ન દેશો મારે શીશ, રખે કરો રામજી રીશ.
 માંહેમાંહમાં સાચું જોય, મુખ બીડું નવ ધાલે કોય;
 સામાસામી વાતો કરે, આવે પાન તે નિશ્ચે મરે.
 બીડાં નાંખ્યાં પાછાં ફરી, છાજ પાછી હતી તે ભરી;

આપી હાથ તંબોળી તણે, લાલ્યો દતો ને કળે ધણે.
વલ્યો પાછો મૂકી નિશ્વાસ, અરે દૈવ ન પોહોતી આસ;
લાગ્યું તંબોળીને 'દુઃખ, કરમાયું' તત્ક્ષણમાં મૂખ.
નિરાશ થઈ વલ્યો નેટલે, પાછો રાવે તેડ્યો તેટલે;
કહેરે ભાઈ દુઃખ પામ્યો તું, સત્ય વાત પૂછું છું હું.
તવ બોલ્યો તંબોળી વાણ, ને ગમે તો લેજો પ્રાણ;
શરિર રહ્યું પણ પ્રાણ જ ગયો, નિરાશ તમ મળેથી થયો.
ખરી વાત તમથું બોલ્યું, ધર્મ તણી ધારણ તોળ્યું;
ભાગ્યે વાડીમાં એ છોડ, મેં જાણ્યું ને પોહોત્યા કોડ.
જાણું ને બેટ રાગને કર, પછે વેચિ લંડારે ભરું;
કષુલ કરે રાગનો દેહ, કરી અમૂલ્ય વેચું એક.
તે તો ન સત્યો મારો અર્થ, નવ આલ્યો મૂળ હાથે ગર્થ;
નિંદાં ને ખીડાં મારાં અહીં, હવે કે બિજો ખાશે નહીં.
અકળ થયું એ માહારું વન, તે માટે ગુરું છું મન;
શીઠ સભા મહિ આવિયો, અહીં તે ખીડાં કાં લાવિયો.
મારાં છોકરાં વેઠે મૂખ, મોહું એ દલમાંહે દુઃખ;
પ્રથમ ખીડાં હું લાલ્યો આપ, તે તો મારાં પૂરણ પાપ.
મોટા જાણી કીધા જોગ, તો મારા કરમ કેરા ભોગ.

દોહરો.

વિક્રમસેને છાજથી, પ્રીતિ લીધાં પાન;
આસન બેસારયો તેહને, દેહને ઝાઝાં માન.
ભાઈ લાવ તે ભક્ષ કરું, ને પોહોયે તુજ આરા;
વિષ કે અમૃત એ હજો, મારે મને મુખવાસ.
તંબોળી કહે રાવ મુણ, ન મળે એ તો મેળ;
કદાચ દુખ પામો તમે, તો કહાડો મુજ તેલ.
રાગ કહે રીસું નહીં, દયા કરું તુજ દેહ;
સાક્ષાત્કાર ને એર છે, પણ અમૃત મારે એહ.

ચોપાઈ.

કાઈ કહે ઘેલો એ રાવ, અજાણ્યાં રૂળ કેમ ખવાય;
રણે શરમથી શરા ચાગ્યો, રણે રાજાજી ખીડાં ખાગ્યો.

ખીડાં ખાધે અનરથ થશે, ઝેર છે તેણે જીવ જ જશે;
 કોઈનું વારયું તે નવ કર્યું, ખીડું મહીપતે મુખમાં ધર્યું.
 એક એ ત્રણ ને ચાર, લક્ષ કર્યાં ખીજાં દસ વાર;
 તંગોળી લાગ્યો જેટલાં, લક્ષ કર્યાં રાયે તેટલાં.
 કચન સરખી કાયા થઈ, દેવ ચક્ષુષી દ્રષ્ટ થઈ રહી;
 અખંડ રંગ રહ્યો તે મૂખ, બાપે નહીં દેહ મહિ દુઃખ.
 સવા ગજના થયા શિર કેશ, જ્ઞેયનવત થયો છે વેશ;
 દમયતી નજશુ વાધ્યું રૂપ, નીરખતાં હરખે છે ભૂપ.
 ત્રીલોક મોહન રૂપજ થયું, અગન રૂપી અથ નાશી ગયું;
 થયો રાય દેવતાઈ અંશ, જીવે સભા સહુ માનવ વંશ.

દોહરા.

સભા સહુ જોઈ રહી, જોજો કીધું કામ;
 અમૃત પાન આરોગિયાં, લિધું ઝેરતું નામ.
 પ્રથમ આપિયાં હાથમાં, પોતે પાછાં લીધ;
 નોહું કામ એ સત્યનું, એહ અઘટતું કીધ.
 સહુકો મળી તે સત્ય કર્યું, વાત ન્યાયની નેટ;
 સહુથી વાહાણું જાણજો, પ્રીતિ પોતાનું પેટ.
 એમ હાંસી કરે સહુ, રુકું કીધું જે રાય;
 આખ્યાતાં સહુ હાથમાં, પાછાં ક્યમ લેવાય.
 સરખા સહુ તો ત્યાં હસે, તાળી દેઈ કામ;
 આજ મુધી તો જાણતા, પરદુઃખલંબન નામ.
 વેહરો ચો હતો નહીં, નહોતું સ્વારથ મુખ;
 આજે અચરજ જે થયું, દલમાં પ્રગટ્યું દુઃખ.
 દદ વિશ્વાસ અમને થયો, વાહાણું પેટ જ હોય;
 પુત્ર મિત્ર અદકાં સહુ, પેટ સમું નહિ કોય.
 હસારત ચાલી હેતની, ગુણિજનને મન ગાળ;
 મહિપતે મન વિચારિયું, અદકું વેઠવું આળ.

ચોપાઈ.

સભા મધે સહુ હાંસી કરે, મહીપતિ પોતે મનમાં ધરે;
 નાંખી દીધાં ખીડાં તમે, તે તો લક્ષ કર્યાં છે અમે.

કાલ્ય એમાં હોત જો એર, તો શી થાતે મારી પેર;
વળી મંગાવું બીડાં આજ, કરું આપ સહુનું કાજ.
તંબોળી મોકલીયો ત્યાંહ, નાગરવેલ તણું વન જ્યાંહ;
એહ વેલનાં બીડાં લાવ, શીઘ્ર સભામાં વેહેલો આવ.
આ વેળા આ આસન છાંડ, ઘડીયાં જોજન આપી સાંડ;
વેળાઓ દેખ સનમાન, હવડાં લાવશે બીડાં પાન.
પસાય તંબોળીને કરું, સહિનું મુખ તંબોળે ભરું;
પ્રીતે એહ પ્રતિજ્ઞા કરી, સાંભળે સહુ સભા જે ભરી.
ઉડી સભા કરી એ વાત, પ્રીત થકી યથો પરભાત;
સભામાં સામદ આઘ્યા સહુ, બુધસાગર બળવતા બહુ.
જેનું હશે જોરાવર ભાગ્ય, તે બીડાં પામે આ જાગ્ય;
એવી વાત કરે જોટલે, સાંડ સભામાં આવી તેટલે.
મહીપતિયે દીધાં બહુ માન, લાવ ભાઈ તે બીડાં પાન;
વીર કહે મુજને છે વાહાણ, શુભ શીરપાવ આપું બહુ માન.

દોહરા.

કહે તંબોળી રાય સુણ, હું ગયો તો વાડી માંહ;
તે તો છોડ મુકાઈ ગયો, કાબલત છે તાંહ.
ખરાં પાન ખરી ગયાં, મુકી ગયો તે છોડ;
વેસો વીંટાઈ ગયો, કયમે ન પોહોંચે કોડ.
દોડી ઉપાય અમે કર્યા, એક ન આપ્યું હાથ;
કોલ વચન તે ક્યમ પળે, જે બોલ્યા સહુ સાથ.
સામદ સહુકો બોલીઆ, નિરખ્યું ભારે ભૂપ;
પાન બધાં અમે પ્રાસિયાં, રૂડાં વાધ્યાં રૂપ.
તીરથરૂપી રાયનું, કરિયે નિત્ય દર્શન;
પછી ખોટ શી પાનની, પથ્વીપતિ પરસન.
સૂરજ દીઠો જળ યદી, ડુલે કમળ સિંધ ગમ;
તેમ રાજ તમ દીડડે, અદકું ડુલે અંગ.
સભા ત્રિષે જવ આવતાં, દો છો આર્ઘ માન;
મુખ શોભે છે અમ તણું, જેમ આઘ્યાં હોય પાન.
વિમ્બ શોભે ત્રિષા વડે, કરચણ ગોમે ખેત;

તમ દેતે અમે શોભીએ, નરખ્યા છોજ નેત્ર.
 દિન શોભે જેમ દિનકરે, ચંદ્રે શોભે રાત;
 તમ કરણાથી શોભીએ, પૂજો છો જન વાત.
 મંદિર શોભે દીપકે, ધરમે ગોભે દેહ;
 રામ કૃપાથી રીઝીએ, ન્યાગી જોતાં નેહ.
 નવાણુ શોભે નીરથી, દેવચયગમાં દેવ;
 તમ દયાથી દીસીએ, સામદ રૂડા સેવ.
 રીઝ રાવગી છે ઘણી, પાળો છો નિત લાડ;
 ઉછેરનાર છો અધિપતિ, (તો) પાન તણો શો પાડ.
 રામ કુવાઈ રામ દહે, પ્રીતે આપ્યાં પાન;
 એ વાતતણો છે ખરખરો, મોટમ ચઢાવો માન.
 ધરમતણા ધારી તમો, તમે દરણી દરતાર;
 પાંચ સમય પાળો તમો, અન્ન તણા દાતાર.

ચોપાઈ.

વિક્રમ કહે સાંભળરે વીર, જોતામાં જાએ મુજ નીર;
 શીવજીને ગમશે તે યશે, વચન સાચ તે જીવ જ જશે
 જોલ વચન જે જનનું ગયું, વળતું તે તેમાં શું રહ્યું;
 હાડ આમડી લોહી માંસ, દુરગંધ ગંધ દે ન રહે પાસ.
 પંચમહાશુત તણું જે તન, તેમાં અમરત એક વચન;
 તેહ પળે તો સરવે પળ્યું, બાકી સરવે જીવતાં બળ્યું.
 ગયો મહીપત મોહોલોમાં ઘેર, પોતે મન વિચારી પેર;
 ભરી સભા માંહે જશ લેઉં, દયા કરી ખીડાં તો દેઉં.
 પ્રધાનને તો સોંપ્યો પાટ, અડધી રાતે આલ્યો વાટ;
 વેશ પાલટ્યો રામ રૂપ, જોળએ નહીં જે એ છે જૂપ.
 જીવે દ્રષ્ટ આપે આડીએ, મન કર્યું જનવા વાડીએ;
 જીલુકાળ અગ્નિની જવાળ, વાટે આલ્યું વન વિકરાળ.
 તે દેખીને ધ્રુજે હાડ, નહીં પંખી નહીં ઝાઝાં ઝાડ;
 મારગ આપ જાએ જેટલે, પંથી એક મળ્યો તેટલે.
 યર યર ધ્રુજે તેની દેહ, ઘણી અંગ ભરાણી છેહ;
 મોહોડામાં નથી માતો શ્વાસ, આલ્યો જોતાં મહીપત પાસ.
 હેતે આલ્યો તેનો હાથ, વાત કરવા લાગ્યો તે સાથ;

બહા માણસ-દીસો છે તમો, તેટલા માટે વારું અમો.
 બુધવંતા છે બાળે વેશ, રખે જતા તમો એ દેશ;
 ન્યાં ગયાતું મનકું ચાપ, શું કાપ્યા છે વધકું રાપ?
 ત્યાં ગયાતું મનકું ચપું, શું તમ આયુષ આવી રહ્યું?
 જને દેવ તો રહ્યા હશે, તે નર એણે મારગ જશે.
 ત્યારે બોલ્યો વિક્રમ વીર, રહે બિભો રાખીને ધીર;
 વાધ સિંહ કે સાપ જ હોય, વાટે વિદ્ય કરે છે કોય.
 ધાત કરે છે ધાતી ઘોર, કે વાટે લૂટે છે ચોર;
 ગડીછોડા કે લંપટ લંક, કે કોઈ રાજા દે છે દંડ.
 ફાંસી દેખ કોઈ ગરથજ હરે, વાટે પીડા તે કાણુ જ કરે?
 ત્યારે બોલ્યો પંથી આમ, આડે પાસ વસે એક ગામ.
 ધર્મરાય વિક્રમની આણુ, સીમાડો એક રાપ અનણુ;
 રૂપવંત એક રાજા સાર, તેને ઘેર છે કન્યા ચાર.
 રૂપે રૂડી સુંદર સતી, મહા મનોહર નિર્મળ મતી;
 તેની શોભા અદકી ઘણી, જણે અપહાર ઈંદ્ર જ તણી.
 શણગાર સરવે સજે સોળ, મુખ બંદે બોહાળાં તંબોળ;
 લક્ષણ વીસ ને તેમાં બાર, ગુણ ને રૂપ છે અપરમપાર.
 જણે ચોરાશી આસન બેઠ, ડાહ્યાપણમાં ક્ષણું નહોં ખેઠ;
 સિંહલંકા શોભાય સુગણુ, અમૃત સરખી બોલે વાણુ.
 દીસે છે પદમણી વડી, રતનકમળ દેવી દીવડી;
 સોળ કળાની ખાસે સખી, ગજગામની ને ચંદ્ર જ મુખી.
 આમૃતપણુ આપે છે અંગ, અંધકવરણો રડો રંગ;
 પરિમળ પારજાતીકથી ધણો, મંદ અર્ધકાર શું કહું તે તણો.
 વિદ્યા ચૌદ ભાવેથી બણી, કળા બોહોતેર માહે ગુણુ મણી;
 નાગેણુ અબોડો શીરા, નિજ હાથે ઘડી જબદીરા.
 એવી છે ચારે કન્યાય, નહોં ભામની કે ભૂતળ માંય;
 ચોખા બેસે છે તે તણી; તેને હોય દુધડામાં ઘણી.
 જે કે પંથી મારગ જાય, ચોક્કીવાળા તેને સાય;
 આગળથી તો દેહે માન, હાજર કરે ત્યાં ફેશળ પાન.
 મરદ છે કે નામરદ તમો, આગળથી ચેતાતું અમો;
 નામરદ કહી જ બિભો રહે, તેને મુખે જવા દે.

જે કો મરદ મુજાણો થાય, માનની મોહોલે તેડી જાય;
 તે આગળ જઈ ઉભો કરે, તન મન ધન જોતામાં હરે.
 વળતી પુછે છે ચાર જ વાત, તેની કોઈ ન જાણે ખ્યાત;
 કોઈથી નથી કહેવાતો અર્થ, કાળામહે ધાલે છે તર્ત.
 એકને એક પ્રતિજ્ઞા દીસ, વણુ પાણીએ મુઝાવે શીશ;
 બીજી શામ વદન ત્યાં કરે, ખર વાહન કરી દેરવે.
 ત્રીજી છેદે નાસિકા કર્ણ, એવી તો છે નારી તરણ;
 ચોથી વાત પૂછે પરમાણુ, નવ કહેવાય તો લે છે પ્રાણ.
 પૂછે તેનો પાર જ દે, તો તેને ઘેર દાશી દે રહે;
 એતાવે છે આડે આંક, જોતામાં તેનો શો વાંક;
 તમે મારગ એણે ના જાઓ, શા માટે તમે દુખી થાઓ.
 નામરદ થઈ આવ્યો છું હું, રખે મારગ બાઈ જાએ તું;
 રાગ કહે બલે તેં કહ્યું, લક્ષણ જોતામાં મેં લહ્યું.
 મારે પણ તેટલું છે કામ, વાસો રહું જઈ તેણે ગામ;
 કોડે જોજી તે કામની, બોગવે છે કેવી જામની.
 તું નાહો તે તારા બોગ, જોઈ જુવતી ફેરો જોગ;
 મારી સાથે પાછા વળો, મન હોય તો માનનીને મળો.
 મનમાં હોંશ જ છે માહરે, ચારે પગે લગાડું તાહરે;
 તારે મરદ ધરતું નામ, મારી સાથ આવ તે ઠામ.

દોહરા.

વચન મુણી પંથી વદે, વીત્યું છે મુજ આપ;
 જે જાય એ મારગે, તેનાં પૂરણુ પાપ.
 મહ વાંકા હોયે ધણા, કે દેખ્યા જુગદીસ;
 જો તું એ મારગ ગયો, તો કાળ બમે છે શીશ.
 અધો બીતિ આપડે, ત્યારે માને વાત;
 મૂરખ થાઉં બીજી વરાં, તો આવું તું જ સાથ.
 ઇંધરીએ ઉગારીઓ, મુજને એક જ વાર;
 બીજીવાર જો પગ ધરું, તો તો નામ ગમાર.
 પાયે લાગું છું તાહરે, કહું છું વાર દશ વીસ;
 મારું વાચું નહીં કરે, નિશ્ચે ઓસો શીસ.

ચોથાઈ.

કેકમ કહે સાંભળરે વીર, ધારણ રાખ હૃદયમાં ધીર;
 પાપું વચન હું તારે હાથ, સુખે આવ તું માહારી સાથ.
 ૥૫ સત્ય વચનની સાંખ, તુજને ન આવે ઉની આંચ;
 ન્યા સાંભળી કાને તમો, સ્વી રીતે દેખાહું અમો.
 થી કહે કહું નહીં કરું, વણ મોતે શા માટે મરું;
 ૥૬ મારે હૃથ હોય તો જાઓ, લાલ લાડવો ખાંટે ખાઓ.
 ૥૭ મને હોંશ હૃદયમાં ધણી, ખાઓ ધુધરી મોતી તણી;
 ૥૮ એ જાણ્યો તેનો હાથ, શુભ વચન બોલ્યો તે સાથ.
 ૬૯ તિહા કીધી લાં ધણી, નીશાં કરી તે પંથી તણી;
 ૭૦ મ સગરા ને દીધા કાલ, આપ્યો ખાપનો અમરત બોલ.
 ૭૧ ને પણ સાથે તેડીઓ, ખરે દલ મારગ ખેડીઓ;
 ૭૨ થીએ જે કહું તું નામ, જઈ બેઠા બે તેણે ઠામ.
 ૭૩ થીના ત્યાં ધુજે ચરણ, જણ્યું માથે આબું મરણ;
 ૭૪ જેણી ચે બેઠા વાટમાં, અહીંથી નહીં આવું ઘાટમાં.
 ૭૫ જ મારગ એણે ગામ, હું તો બેસીશ આણે ઠામ;
 ૭૬ ની વાતથી સહુ હારશે, તુજને તો નિશ્ચે મારશે.
 ૭૭ તુજને ત્યાં માર્યો જણ્યું, આશા મેલી મદિર જશું;
 ૭૮ ચરણ ન ચાલ્યા પંથી તણા, દીધા સમ રાગએ ધણા.
 ૭૯ ખહીયાંથી જે જાયે આપ, તુજને બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ;
 ૮૦ મ દેઈ રાખ્યો ઠામમાં, ગયો રાય આપે ગામમાં.
 ૮૧ ર શુકી દ્રષ્ટે ધાલીઓ, ચોકીવાળે બાંહે ઝાલીઓ;
 ૮૨ દીસો છે તો મોહાટા જૂપ, રાજતેજ રવીયાળું રૂપ.
 ૮૩ માટે અમે પગે લાગીએ, માન દેઈ મેહનત માગીએ;
 ૮૪ ગામ અમારાનો નરેશ. પુત્રી ચાર છે જેનનવેશ.
 ૮૫ રાજપુત્રી રૂપે છે ધણી, તણ સહીયરો બીજી તે તણી.
 ૮૬ બીજી પ્રધાન કરી દીકરી, છે કુંવારી નથી તે વરી;
 ૮૭ ત્રીજી રાય સાલકની બાળ, ચોથી શેઠ તણી રૂપાળ.
 ૮૮ તીત એકઠાં ચારે રમે, એક લાણે બેસી સૌ જમે;
 ૮૯ તેમણે એક કચ્ચુ છે વરત, મોહાણું બોલ્યું પાળે તરત.

ચરદ નામ ધરાવ્યું જેહને, ચાર વાત પૂછે તેહને;
 દરી અર્થ આપે જે ચાર, તેને વરી કરે બરચાર.
 અર્થ ન કહે ને થાય અજાણ, નિશ્ચે ખુચ્ચે પોતાનો પ્રાણ;
 નામરદ થાઓ તો નાથી જાઓ, છત દેખ તો છતા ત્યાં થાઓ.
 કોતક જુઠાં ખોટાં કાઢાડશે, જેમ તેમ તમને જુઠા પાડશે;
 જીવનું ચાહો તો પાછા વળો, મોત માગો તો તેને મળો.

દોહરા.

પંથી કહે આવ્યો ઇલાં, તેને જોવા કાજ;
 દૂદ રચી બેડી ધણું, તેહ કરાવું તાજ.
 તેડી સમીપે શીઘ્ર જાઓ, ભાગો મનની પ્રાંત;
 એક વચન કહો અમતણું, કામનીને એકાંત.
 ચારે સહીયરો આવે અહીં, કર આવી વરમાળ;
 લક્ષણવતો કેમ આવશે, ઉત્તર એનો આલ.
 એવું કહાવ્યું રાવજી, મનમાં આણી પ્રીત;
 સેવકે પડે જઈ દણું, નારીને એ રીત.

ચોપાઈ.

માનની સાંભળ માહારી માત, કેહેવા આવ્યો હું એક વાત;
 પંથી બૂલો આવ્યો એક, શુચુ લક્ષણ ને રૂપ વિવેક.
 ધન્ય ધિરજ તેનો પ્રાણીઆ, અલંકાર અધિક તેણે પ્રાણીઆ;
 જેહે છે પુછવા વેહેલી આવ, નઉતમ વાત ગમે તે લાવ.
 મો વસા સંદેહ ભાગશે, ગજ સારુ તો તે ભાગશે;
 મારે જે જાણો તે કરો, ઇલાં તેડો કે ત્યાંહાં પરવરો.
 પ્રેવકનાં વચન સાંભળ્યાં, ચાર નારનાં ચિતડાં ગળ્યાં.
 ઈ એકડી આપે ચાર, એકાંત બેશી કરચો વિચાર.
 આમાં મોહ્યાં દોષજી જાન, તેઓ મોહોલે દેહને જાન;
 કુત પ્રીત ને ઉલટ ધણે, ગયો મોહોલે તે રાણી તણે.
 મોહોલ એક તે અપરમપાર, શોભા ઇંદ્રપુરીની સાર;
 ચાર સખી આસનપર ફરે, ઉપર દાસી ચમ્મર કરે.
 બેક દારી તલાસે પાંચ, ખીજી વનિતા ઢોળે વાચ;
 બેડી શુભ રૂપે સૌ સખી, મહીપત પુત્રી તેમાં મુખી.

કરે એકઠાં આપ કસોણ, મુખ ભરીયાં ચાવે તળોળ;
વાળાં છત્રીસ વાજે ધણાં, કરે નૃત્ય નારી નવ નવાં.
એવી શોભા દીસે જ્યાંહ, મહીપતી પધાર્યો છે ત્યાંહ;
લુવતી સમીપ આઘ્યો જ્યાંહરે, નારે નરપત દીઠા લાહરે.
ગળી ગઈ જોતામાં નાર, જાણે કામ તણો અવતાર;
અવનવો જાણે કો ઈંદ્ર, જાણે મહ તારા કે ચંદ્ર.
જેવું લુવતી કેરું રૂપ, ભારે લક્ષણવંતો શૂપ;
દીર્ઘબાહુ ને ઊર વિશાળ, ભૂચુટી આંખ દિસે અણિયાળ.
અતુર શિરોમણ સત્ય સુગળ, વનિતાને વાઝ્યાં મોહ બાણ;
ચારેએ ત્યાં આંખડી ભરી, ઈશ્વરીની ત્યાં વિનિત કરી.
અરે અંખીકા માહારી માય, અમને દેજે એ વર રાય;
એને જ્ઞાન વાતોનું હજે, અમ ચારેનો એ વર યજે.
જોતાં આંખ ચારેની ઠરી, ચૂક્યાં જોહ પ્રતિજ્ઞા કરી;
નહિ પંથી કો કારણ રૂપ, ચક્રવર્તિ કો ભારે શૂપ.
સોનાનાં આસન સનમાન, મેઘ્યાં ચારેએ ફેરણ પાન;
તમ દીઠિ હરખું છું ધણું, પવિત્ર પુર કીધું અમ તણું.
દીસતા છે જાણે દેવ, શુભ પ્રકારે કરીએ સેવ;
રમો જમો ને પાન જ ખાઓ, જે કામે આઘ્યા ત્યાં જાઓ.
અમો પ્રતિજ્ઞા મોટી કરી, ચારે વાત રહેમાં ધરી;
તેનો જે કાષ્ટ આપે પાર, ચાર સખીનો તે ભરથાર.
વાતનો છેહ જો નવ આધિયે, તો દંડ ચારે લુલુવા ચાધિયે;
આગળથી એતાવું અમો, ગણા છે વિચારો તમો.
વચન ન ચૂકું આડે આંક, પછે ન કાડશો અમારો વાંક;
દીસાછો કો દેવ અવતાર, દીશ્યે દંડ તે નહી વેહેવાર.
માટે ભુધ વિચારી લહો, હા નાનો પ્રતિજિત્તર કહો;
સિંહાસન બેઠા રાજન, મોહ હરખ ધરીને મન.
પૂછ વિક્રમ કહે મનમાં જે હોય, સંદેહ મન ન રાખશો કોય;
પ્રથમ કોણુ જોવે મુજ સાચ, આવો સુનમુખ પૂછો વાત.

દોહરા.

વેહેવારીઆની બેટડી, નંદનંદની નિજ નામ;
સન્મુખ આવિ ઉભી રહી, બોલી તેણે ઠામ..

પ્રથમ વાત પૂછું અમે, તેના પામું પાર;
 વરમાળ આરોપું કંકમાં, હું લાગનિ તું ભરથાર.
 આ વેળા આણી ધરી, દાશી તારી ચાઉં;
 વણ મૂલની દાસ હું, વેચે ત્યાં વેચાઉં.
 મારું પૂછું નવ કહે, આ વેળા આ દીસ;
 વણ પાણી મુંડણ કરું, ચોપડું ચુનો શીસ.
 રાજ કહે સમજ્યા અમે, પ્રીતી તારી પેર;
 વિચારું તારા મનતણું, (તે) ગહેશે તારે ઘેર.
 પુછું હોય તે પૂછ તું, મન વિચારી આજ;
 તું નવરી પણ હું નથી, મારે ક્રોધિયા કાજ.
 પાલવે તેને પરણું, જેને હોયે ગરજ;
 હવડાં તો પૂછું દહું, અર્થ તણી છે અરજ.
 ચોપાઈ.

વણિક પુનિએ વાપક કહ્યું, તે નરપતે સરવે લહ્યું;
 તમ આગળ કહું શું કયા, ડહાપણ ઝાંખું મુજમાં જ્યા.
 ભારે વાત પુછે જશુ તરણ, હું સંશ્લેષે સંલગાતું કરણ;
 કનક વેસર અંકાદી ઝાલ, કપમ બેસ નારીને ગાલ.
 મુકતાણ તણો જે હાર, સીના ઉર ઉપર રેહ સાર;
 ચૂડો ગજદંતાનો જણ, પ્રમદાને શોભે છે પાણ.
 વિહિયા છે ધાતુ જે તણું, રેહ ચરણે ચતુરાને ધણું;
 ચાર ચાનક એ લજ્યા તણી, ત્યાંહાં કપમ થઈ બેસ ધણી.
 મહા સતી જે સત્ય આચરે, તેપણ એનું પ્યાન જ ધરે;
 લક્ષ્મી સીતા સરખી નાર, તે પણ ચીત ધરે એ ચાર.
 એ ચારે બેઠા ચરચા જોય, નીર ખરું નારીનું જોય;
 પોતાનો હોયે ભરથાર, તેને પણ એ લાગે સાર.
 લજ્યાવત ધરણી જે ધણી, ન ગણે છોજ એ ચાર જ તણી;
 કેા માનનીનું ન જીવે મૂખ, તે પણ એ ચારેનું સૂખ.
 કેહે સતીવાનું સત્ય જ રહ્યું, કેહે ચારેથી વેહેતું ગયું;
 એ શાહા છે કે ચારે ચાર, એ વાતનો કહો અંકાર.
 પરનારી શું કીડા કરે, પુન્યે કે પાપે અવતરે;
 કેને છોજ એની નવ કરી, નવ મેલ્યા ચારે પરહરી.

અનગી અહંકારી જે કંથ, તેને એહ ચારે શું ચંત;
પુરુષ પડ્યા ક્યમ એનાં નામ, ક્યમ જાણી જોઈ એ કામ.
મારા મનમાં સદેહ ધણો, બિતર આપોજી એ તણો;
ડાહી વાત તે દલમાં ધરું, પ્રીત કરીને તમને વરું.

દોહરા.

ભૂપત કહે સુણુ ભામની, અતુર તણી તું તન;
પ્રમદા પ્રશ્ન પુછ્યું તમો, માન્યું મારું મન.
મેં મન જાણ્યું માહરે, કેરો કૈતક વાત;
પ્રમદા જે પૂછ્યું તમો, (એ) શાસ્ત્ર વચન સાક્ષાત.

ચોપાઈ.

નરપત કહે સુણુ નારી વાત, ખરિ આવે તારે દલ ખ્યાત;
કોઈકે જુગ થયા કંઈ કાળ, ચાર પુત્ર રૂપીના બાળ.
પ્રીત જેવી બપૈયા મેહ, જીવ એક ને જીવવા દેહ;
ભોગ વસ્ત જડે તે જમે, વિદ્યા લાણિને વનમાં ભમે.
રૂડા વિમ્ર કેરી રીત, પરજ્ઞા ઉપર જહુ પ્રીત;
એક સમે ગંગાને તીર, ન્હાવા ગયાતા નિરમળ નીર.
ચારે જણ પેઠા જેટલે, કૈતક એક થયું તેટલે;
અંતરિક્ષથી અજવાળું થયું, વિમાન આવીને હેઠું રહ્યું.
તેમાં ઈંદ્ર તણો અપજરા, ભામની મોહ ભરી મચ્છરા;
કંદપ રૂપ જેવી કામની, નહિ ભૂતળ એવી ભામની.
કોટી જીભ્યાએ નવ કહેવાય, વરણન રૂપ તણું નવ થાય;
શુભ સ્નાન નારીએ કર્યું, ખ્યાન ધરણીધરનું ધર્યું.
ચાર જણે જોઈ તે જાત્ર, તે આગળ બીજી કોણ માત્ર;
ચીત્ર લખ્યા ચારે હોય જેમ, અદૃષ્ટ થયું જોતામાં તેમ.
મોહ પામ્યા મન વીલ્લળ થયા, એક દ્રષ્ટ જોઈને રલા;
મહુર્ત એક એમ કરતાં થયું, વિમાન આપ આકાશે ગયું.
વિદ્યુત ઝખડી જાયે જેમ, ચોખ્યા નિરખવા સ્થાનક તેમ;
નારી શું નેહ લાગ્યો સુણો, પ્રેમ વ્યાપ્યો મનમાં ધણો.
અદ્ભુત ગયો આપે અવતાર, સ્વપ્ના માહે ન દીડી નાર;
ઉગ્ર તપ આપણ કીજયે, સી સાથે લાહો લીજયે.

આસન વાળી બેઠા ત્યાં, દારણ તપ માંડ્યું વન માંહ;
 ધરણીધરશું રાખી ધીર, તજ્યું અંન ઉદક ને નીર.
 દુઃખ વેઠે નિશા ને દિસ, આમકાર મંત્ર જપે મુખ ઇશ;
 ધણા દિવસ તપ કરતાં ગયા, મહાદેવને મન આવી દયા.
 માગે માગે ચારે મિત્ર, શુદ્ધ તમારી પરમ પવિત્ર;
 દુઃખ વેઠીને જે તપ કીધ, તેણે મુજ વેચાતો લીધ.
 ભકિત તમારા મનમાં વસી, માગતાં શ્રાંત રાખોમાં કશી;
 દંડવત કરી તવ જોડા હાથ, બોલ્યા રૂખી શિવજી સાથ.
 એક કહે મેં દીડું મૂખ, તે દેખી પામ્યો માહા સૂખ;
 તે પામવાની ઇચ્છા કરે, તેણે ધ્યાન તમારું ધરું.
 ખીન્ને કહે રાણુ મહારાજ, જેહતાં વાત આવે છે લાજ;
 નારિ પયોધર ઉપર જોઇ, જોઇ તેણે રસો હું મોહી.
 તેહ મનમાં માંખવાની આશ, ધરું ધ્યાન તમારી પાસ;
 ત્રીજે કહે સાચી કહું વાણુ, પ્રમદાના નરખ્યા બે પાણુ.
 ત્યાંહાં રહ્યાની ઇચ્છા ધર્મ, એટલે દ્રષ્ટ આગળથી ગર્મ;
 તે વેળાથી પ્રગટ્યો તાપ, આરાધ્યા હિમવાપતિ આપ.
 ચોથો કહે મેં નીહાળ્યું અંગ, રામા સાથે લાગ્યો રંગ;
 નારી ઉપર પ્રગટ્યો નેહ, દાહાડી નરખું બેઠો દેહ.
 આપો તો લાહો લીજ્યો, નહિતર તો હત્યા દીજ્યો;
 નારાયણ મોટા છે નામ, હરી વિના કર્યાંહાં બોલું હાથ.
 તમ વિના હો નહિ દાતાર, મેં જોયો મેં જોયો સંસાર;
 તે માટે મોટા મહાદેવ, મન વાંછત મેં તુવાની દેવ.
 સ્તુતી કીધી શિવજી તણી, પ્રસન્ન થયો ત્રીલોકનો ધણી.

દોહરા.

શિવજી કહે સહુ સાંભળો, રૂખી તણાં તમે તન;
 અખિલ વરદાન આપું હું, જમ માને તમારું મન.
 સંસાર મધે જે સુંદરી, રૂપ સુરૂપે નાર;
 નિરખો તેને નેહશું, આણી પ્રીત અપાર.
 આવ મધ્ય ને અંત લગે, સુષ્ટી તણું મંડાણ;
 નિરખો નારી ત્યાંહાં લગી, પ્રીત ધણે પરમાણુ.
 પ્રતિષ્ઠા ને પદની, અપિપત્નીને રંગ;

ઉરવરી આદે અપછરા, માણે નીત નશંક.
ત્યારે બાળક બોલીયા, શું બોલ્યા મહારાજ;
નારી સઘળી નિરખતાં, કુંળમાં ખાંપણ લાજ.
લંપટ તો કહે લોક સહુ, પ્રત્યક્ષ લાગે પાપ;
ઘેર ઘેર ક્યમ ભટકાએ, એવાં કામે આપ.
એક નારશું જે રમે, તેને મોહોટી ખોડ;
સઘળી નારી નિરખતાં, ક્યમ પોહોચે એ કોડ.
એપાઈ.

શિવજી કહે વચન મુજ નવ, ત્રણ લોક તો પ્રથે યાવ;
પાપી નહીં કહેવાયો તમો, એ વરદાન આપીશું અમો.
તમશું ખેદ કોઈ નહિ કરે, હેત પ્રીતશું અંગે ધરે;
જડરૂપ થઈ પૃથ્વી પડે, આભૂપણમાં જઈને અડે.
કરો ધરેણે આપે વાસ, સદાકાળ રહેો પ્રમદા પાસ;
શામા નિરખતાં સમશે શોક, લંપટ તમને કહે નહીં લોક.
સાંહુ ભામનીના જે ભરધાર, દેશે માન તે અપરમપાર;
અહોનિશા રહેો રામા સંગ, અતી ઉધાડાં નિરખો અંગ.
જેને જેની ઇચ્છા ધણી, તે બેસો તેના થઈ ધણી;
એહ વચન આપ્યું મુજ આપ, તેથી લોપે નહીં તમ પાપ.
એવું કહીને શિવજી ગયા, અતિ ઉમેદે આભૂપણ થયા;
જેને મુખ જોઈ મોહ જ થયો, વેસર થઈ મુખ બિપર રહ્યો.
જેને ઉર વાહાઈ અપાર, તેહ થયો મેલીના દાર;
અહરનિશા ઉર ઉપર રહે, લંપટ તેને કોઈ નવ કહે.
જેને દ્રુતા વાહાલા પાણુ, કાંકણુ રૂપ થયો નિરવાણુ;
જેને જેશું પ્રીત જ ધણી, છતે કંથ બીજા એ ધણી.
જેને ચરણ સંગાથે પ્રેમ, તેણે વાસ કર્યો જઈ હેમ;
વાર વીંછીયા કેરે રંગ, બેઠો નરખે બધું અંગ.
આભૂપણમાં કીધા વાસ, કરે મંનથી એહ વિલાસ;
આદે પણ આભૂપણ ધણાં, આપ્યાં સ્થાનક રહેવા તણાં.
પ્રથમ આભૂપણ ખારે માસ, વરદાન થકી પામ્યા એ વાસ;
પંથી કહે સાંભળ સુંદરી, વનિતા વાત કહી વિસ્તરી.
એ પૃથ્વી તે વાત એકાંત, ભાગી તારા મનની બ્રાંત;

શિવ વરદાન થકી એ વસ્યા, એહ વાતમાં અચરત કશા.
 ઈશ્વર આણુ ન જોલો જ્યા, પદ્મપુરાણ મંદિરે કયા;
 પુરાણ અદાર સાંભળશે જોહ, તેને મન તો નહોં સંદેહ.
 તે નારી તો પાગે નખી, શુશુની વાત રહેમાં ગપી;
 શુદ્ધિવંત દીસો છે તમે, જીલા તમેને હાર્યાં અમે.
 કરો ચૂપ ખરીદી દાસ, રણમાં મૂકે કે રાજો પાસ;
 વળતાં તો જોત્યા રાજન, સાંભળે ક્ષત્રીની તન.
 તારે હયડે છે જે હામ, પૂજ વાત તે આણે હામ;
 વણિક પુત્રીની વાત જ ધણી, ભાંચું ભાંત તારા મનતણી.
 સારે જોલી બીજી નાર, તુજને પૂછું વાતો આર;
 મારા મનમાં સંદેહ ધણો, પ્રતિઉત્તર આપો તે તજો.
 મારી સહિયર એક મુંદર નામ, નિલ્ય કરછે રૂડાં કામ;
 રહે છે અદુર્ધી બીજે ગામ, બાણીતી છે કોરી દામ.
 તેહ સગીપ મેં પાડી હોડ, તે મુજ સરખે સરખી જોડ;
 વાત કરતે વિવાદ જ થઈ, મેં તેડને સમસ્યા કહી.
 તેણીએ તેનો ભાગ્યો બેદ, પણ રાખ્યો મનમાંહે બેદ;
 ધણા હેતથી આવી ઘેર, પ્રીત થકી વિચારી પેર.
 કૌતક આર એક ઉભાં કર્યાં, તે મારા મુખ આગળ ધર્યાં;
 તેનો પાર જો આપો મુને, ચતુર શિરોમણ જાણું તુને.
 સહિયરમહોં સપરાણી થાઈ, બીડાં પાન મુખ ત્યારે ખાઈ;
 મંથી કહે પોહોંને તુજ આશ, શીઘ્ર લાવી મૂકો મુજ પાસ.

દોહરો.

સુણતાં હરખી મુંદરી, આપે ફૂલી અંગ;
 વેલણ મુખે આગળ ધર્યું, જોનો રૂડો રંગ.
 પચરંગે રંગ્યું ધણું, જે પાસા સમતુલ્ય;
 મેલ્યું મંથી આગળે, પ્રસ્ન કર્યું મહા મુલ્ય.
 ટોચ કિયી ને થડ કિયું, મુકું કાજ છે એહ;
 ઉપર કિયું ને થડ કિયું, કમ ભાગે સંદેહ.

ચોપાઈ.

૪૬ થકી કાહાડ્યું જે દન, ધણું એક ધરીને મન;
 દીપો રંગ મોઢલિયું આંહ, વિચાર કરી જીવ્યા મનમાંહ.

ધડ્યું સરખું સુતારે આપ, ચક્રર ઉતાસ્યું મારી છાપ;
 થડ ને ડાળ એમાં તે કીધું, ટોચ પુછ પૂછું તે બીધું.
 એટલો મારે મન સંદેહ, થડને ડાળ કીધું છે એહ;
 પંથી કહે રે સાંભળ સતી, એમાં ઝાઝું અચરજ નથી.
 સરિતા જે વેહેતી હોયે નીર, વેહેતું મૂકા તેને તીર;
 તણાતાં માંહે આગળ થશે, તારો સંદેહ તેથી જશે.
 જે પાછળ રહે તે થડ જાણ, આગળ તે તો ટોચ પ્રમાણ;
 પ્રગટ પારખું તેમાં હોય, એમાં અચરત ગણે ન કાલ.
 ત્યારે તે હરખી કામની, ભાગ્યો ભેદ ભાવે. ભામની;
 હવે સંદેહ છે બીજા ત્રણ, કોડે તે સંભળાવું કરણ.
 બાર વરસનાં બાળક બેય, તે વેળા તેડાન્યાં તેહ;
 પેહેરાન્યાં પટભૂષણ ધણાં, રૂપ બેઢિનાં રામા તણાં.
 તેમાં છે એક નર ને નાર, આજખાવો એનો આકાર;
 બેનાં સરખાં દીઠાં રૂપ, વિસ્મય પામ્યો ભારે ભૂપ.
 એ વાત ધણી છે સંદેહ, ભાણે બ્રાંત હવડાં તુજ મેહેલ;
 બિમર આજંગી ધરમાં આવ, એ બે જાણને ધરમાં લાવ.
 ડામો પગ બિપાડે જોહ, જાત જીવંતી જાણો તેહ;
 જમણો પગ પરદે પરમાણુ, પુરુષ પારખું તેહ પ્રમાણ.
 તેનું વચન મુસ્તકે ધણું, જેવું સાંભળ્યું તેવું કર્યું;
 મન તણો ભાગ્યો તે ભેદ, પંથી વચન તમારું વેદ.
 માનવ નહીં કો દીસો દેવ, કરું સર્વથા તારી સેવ;
 એ વાત રહી માહારા મન તણી, ભાગો બ્રાંત જે ધાયડ ધણી.
 સરખા સરખી બે ઘોડલી, જુગતા જુગતી છે જોડલી;
 ચોકડાં મોપડા પુર પલાણ, આજખે નહીં કો તેહ અજાણ.
 એક મા ને એક પુત્રી હોય, તેનો મર્મ ન જાણે કોય;
 કંઈ માત ને કંઈ તન, આજખાવો વિચારી મન.
 પંથી કહે વિચારજ કરો, એહ જોણ મુજ રહે વસ્યો;
 જળ પાવા સરોવર લેછ જાણ્યો, વણ અસ્વારે પાણી પાણ્યો.
 બેને છૂટાં મેહેલો ત્યાંહ, આવવા દો બેને પૂર માંહ;
 આગળ ચાલીને આવે ઘેર, તેને જનુની જાણો પેર.
 ફેર નાચે હરખે ધણું, એહ વખાણ તે અલેકતાણું.

પાછળ રહે ને આગળ જાય, તેનું નામ પુત્રી કેહેવાય.
 છાની. માની દોડે જોઈ, જનુની તેની જણો તેહ;
 દરખ ઉપન્યો નારીને ઘણો, સંદેહ ભાખ્યો મનડા તણો.
 એક વિચાર કહોજી મુને, ચતુર શરિમણ જાણું તુને;
 સરખા સરખી બે સાહેલ, પાસે આવી વળગી જોત.
 કાદિ કળાએ રાજ સ્વરૂપ, દીઠે મોઢે ભારે ભૂષ;
 ઘોડશ વરસ તણાં તે જાળ, કુમકુમ તિલક કશ્યાં છે ભાલ.
 અંગે શણગાર સગ્યા છે સોળ, મુખ મંડણ ગોહોળાં તંબોળ;
 પંથી આગળ જોભી કરી, સોળસોળ વરસની બે મુંદરી.
 એક લગ્ને પરણિ છે બે, નાવ સાથે બેને છે નેહ;
 એકને પતિ ગયો પરદેશ, ઘેરે જીવતી જોખન વેશ.
 પરણીને પંથે પરવર્યો, સંગ નથી સ્ત્રી કેરો કર્યો;
 આ ખીજ જોડે મુંદરી, પરણી કંથને કોડે કરી.
 એક રાત સ્વામી ઘેર રહ્યો, પ્રભાતે ઉડી પરદેશ ગયો;
 એકને એક દહાડાનું મુખ, બીજાએ નથી દીડું મુખ.
 વનિતા બે જીવે છે વાટ, પતિ પરદેશ ગયા તે માટ;
 જોડી છે બે તમારી પાસ, પરાક્રમ હોય તો કરો પ્રકાશ.
 એક રાત ભોગવિયો પતિ, ખીજ નારિ છે અણુજતી;
 કરો પારખું તેનું આજ, તો તો થાય આપનું કાજ.

દોહડા.

કઈ નારે નર ભોગબો, કઈ રહી નીરૂખ;
 એળખાવો એમાં થકી, ભાગે મારી ભૂખ.
 દાસી ચાઉં તમતણી, જો ભાગો સંદેહ;
 પ્રીત કરી પરણું તુને, દૂધે પુઠ્યા મેહ.

ચોપાઈ.

મહીપત કેરું દરખ્યું મન, વારુ પૂછું એહ વચન;
 પ્રથમ વાત સાંભળ માહરી, પછે શ્રાંત ભાગું તાહરી.
 તમને વાત કહું એક અમો, સમજી ઉત્તર દેજો તમો;
 સોળ વરસની સરખી જાત, વિક્રમ કહે તે આગળ વાત.
 એક વિષ તણો છે જાળ, ખરી વાત તણો એ ખ્યાલ;

માત પિતાએ વિહિવા કર્યો, વિષ્ર તે શુભ કન્યાને વર્યો.
ચતુરામાં ચતુરાર્ધ ધણી, ત્રિયા વરસ ત્રયોદશ તણી;
પતિયે પરણી કીધી તાજ, ગયો વિદેશ વિદ્યાને કાજ.
વિદ્યા કામે ગયો વિદેશ, જીવતી મેહેલી જોખન વેશ;
પરણી નારની શી થઈ પેર, રહી પીયર પિતાને ઘેર.
પિતા પ્રધાનવડું તો કરે, રાજા હેત રહેમાં ધરે;
રાજદારનું કારણુ ધણું, વજર કામ ચલાવે તે તણું.
તેને પેટ નથી કાંઈ તન, કુંવરી છે તન મન ને ધન;
કેટલાક દિન વીસા વરત, વજર વિષ્ર તો પાંખો મરત.
રાજા આવ્યો જોવા કારણે, વિષ્ર વજરતણે બારણે;
રાજા આગળ સ્તુતિ બહુ કરી, ખોળે બેસારી દીકરી.
તમ સારુ મારું ધરસૂત્ર, પેટ નથી કે પ્રોટો પુત્ર;
પુત્રી છે ખોળે તમતણે, રાય ચિતવજો હેતે ધણે.
એ પુત્રી છે ચતુર સુજાણુ, બત્રીસ લક્ષણુ ગુણુ પ્રમાણુ;
રાયે વચન તેનું ચાપિયું, પ્રધાનવડું પુત્રિને આપીયું.
રાજા હું પ્રધાન જ તમે, રીઝી રાજ સોંપું અમે;
ટંટા કંઠિયા નગરના જોહ, ચતુરાધ્યે ચૂકવજો તેહ.
પુત્રી પ્રધાનવડું પામિયાં, દુઃખ દરિદ્ર દેહનું વામિયાં;
એમ કરતાં થયાં વરસ જ બાર, વિદ્યા સરવ ભણ્યો ભરથાર.
પોડી પાંચ પુસ્તકના ભર્યા, વિદ્યાર્થી બહુ આગળ કર્યા;
હેત પ્રીતને ઉલટભેર, જવા માંડ્યું પોતાને ઘેર.
વારે આવ્યો રોડે કામ, પોતાના સસરાનું ગામ;
આકારે ઓળખિયું એહ, મનમાંહે ઉપન્યો સદેહ.
એટલે આવ્યો બ્રાહ્મણ એક, તેને પૂછી વાત વિવેક;
કહો ભાઈ આ તે કુણુ ગામ, રાય પ્રધાનતણું શું નામ.
ઈહાં આણુ તે કાની કરે, પ્રધાનવડું તે કાણુ જ કરે;
વંજતો વિષ્ર તે બોલ્યો વાણુ, રાયસિંહ નરપતિ નિરવાણુ.
શિવશંકર પંડિત પરધાન, રાજ તણાં તેને બહુ માન;
તે તો મૃત્યુ પાંખો દિન ધણે, પુત્રી એક પ્રધાન જ તણે.
બત્રીસ લક્ષણુવંતિ નામ, કરે પ્રધાનવડાનું કામ;
ચુકવે ન્યાય અન્યા એ ચોખ, એ પેલી ભેડી છે ગોખ.

જોમ કહીને વાડવ વળ્યો, બાહણુ તો ચિતામાં ભળ્યો;
 જે નારી તો સ્ત્રી મુજ તણી, આપકીર્તિ હશે તે તણી.
 રાજ્યેન જે આગળ ચલે, અર્પડ તન ક્યમ એથી રહે;
 તેનું પારખું પ્રીતે જોડ, મારા મનનો સંદેહ જોડ.
 એવો વિચાર કયો છે મન, તે કો વાત ન જાણે અન્ય;
 વિદ્યાર્થી રસોઈ કરી રહ્યો, પોતે રાજદારે ગયો.
 પટતરથી નરખી નાર, અવખત રૂપ છે અપરંપાર;
 લક્ષણુ રૂપ માટે નહિ મણા, આગળ સ્ત્રેવક ગિમા ધણા.
 બેઠી ફરવે આપે નેણ, વિચિત્ર પ્રકારે જોડે વેણ;
 મહા મનોહર દીર્ઘ મૂખ, દેખી દલમાં પામ્યો દુઃખ.
 વજ્રપણું નહિ વનિતા રીત, હશે કોઈ પુરુષનું પ્રીત;
 છતો થયે સંદેહ નહિ ટળે, કામની ચરિત્ર કોઈ નહિ કળે.
 કોડ થયે કૂદી નવ થાય, એને મોહોડે ક્યમ પૂછાય;
 પૂછે પ્રીતે માને મન, ખાય સહજમાં સોએક સમ.
 જોરાવરિયે પૂછું આદીશ, તો તો નિશ્ચે છેદે શીશ;
 પાર લેવાને રાખવી પ્રીત, કયો વિચાર રૂડેરી રીત.
 જે વાનાં રહે દોણી ને દૂધ, કરું સર્વથા સાચી શુદ્ધ;
 જોમ વિચારી પરડી પેર, ગયો નગર ગુણકાને ઘેર.
 આજની રાત રહીશું અમે, મોહોડે મુલ માગી લો તમે;
 માર પોહોરમાં સમજું સુખ, આપું રોક જે માગો મુખ.
 તારે ગુણકા હેતે હસી, એહ વાતમાં ખાંખી કશી;
 શત રૂપીઆ આપો રોક, સુખ બોગવી શમાવો શોક.
 સ્વર્ગથી વધુ સુખ દેખાડીએ, રૂડી રીતે રમાડીએ;
 એવું પરડીને પંડિત રહ્યો, પ્રીત થકી પરભાત જ થયો.
 કામની કહે કાં જોડી ચાઓ, પરઠ્યું આપીને પંથે જાઓ;
 પંડિત આગ્યો પ્રમદા પાસ, આપ્યા અરધ પૂરા પચ્યાસ.
 નારીએ તવ જાલ્યો હાથ, વાત કરે બાહણુની સાથ;
 શત પરડી રાખ્યો છે રાત, ક્યમ જૂઠું જોડે પરભાત.
 મહિમાહે રાટે વળગ્યાં, રાવ લઈ રાજદારે ગયાં;
 બેઠી પુત્રી પંડિત તણી, ચતુરાઈ ચતુરામાં ધણી.
 આગળ જે જણુ ઊભાં કર્યાં, ન્યાય કરવા ઠેકાણે કર્યાં;

જીવતી શુભકાંતે જોયા હાય, બાઈ સાંભળો મારી વાત.
સાચી વાત પરઠણી પેર, આ વિપ્ર આલ્યો રાતે મુજ ઘેર;
શત રૂપીઆ સાદું કરી, રહ્યો રાત મન હેતે કરી.
એ તો મારા કુળનું કાજ, એમાં શાની મુજને લાજ;
એમાં અર્ધ આપી જાય છે, રૂડે રાજ અન્યા થાય છે.
વનિતા કહે મારો નહિ વાંક, એને પૂછો અક્ષર આંક;
બોલ્યું ને અબોલ્યું કરે, તે સાનીધિ શુભી ચહે.
આંધો તેડી પૂછ્યું બ્રહ્મ, કથમ ચાલ્યો તું કુંડું કર્મ;
વિપ્રનું માન એ વાતે ઘટે, તમને કરવું એ નવ ઘટે.
રૂડા દિસો છો કહું તે માટ, વિદ્યા ભણી તે ભડી વાટ;
કલક તમારા કુળમાં ચડ્યું, ડાપણ સઘળું કૂપે પડ્યું.
કદાચ કર્યું જો કુંડું કામ, પરઠ્યા પ્રમાણે આપો દામ;
રાજદાર આલ્યા મહારાજ, નથી આવતી શું મન લાજ?
પરઠ્યું આપી પથે પરવરે, ખરી વાતમાં શો ખરખરો;
બ્રાહ્મણ માટે જવા દેઉં, નહિતર સરવે ખુશી લેઉં.
દીસતા છો વિદ્યા રૂપ, ભણ્યું ગણ્યું નાંખું છે રૂપ.

દોહરા.

બ્રાહ્મણ કહે સુણ બ્રાહ્મણી, કાં ઘેલા શુભ ગાય;
જેઠાં ધધિર જેસણે, સાચે તોળો ન્યાય.
મુખ કહેતાં અમો લાજએ, તમો છો મોટાં જન;
એ વિચાર આપે કરો, મેલ વિચારી મન.
સાચું બોલું સરવધી, શલ ન કહાડું શેક;
ચાર પોહોરના પરડીયા, મેં શત રૂપિયા રોક.
અરધ સૂખ મેં ભોગવ્યું, આપ્યા અરધ પચાસ;
અરધ સૂખ એને ચ્યું, તે રાખ્યા મેં પાસ.
વિચાર કરો મનડા વિધે, શત રૂપીયા મૂલ;
અરધ અરધ બે ભાગનું, સુખ બેનું સમતલ.
માંણી જીવો મનડા વિધે, વધતો કોને કામ;
ન્યાય ઠરાવો એહનો, પૂરા આપું દામ.

ચોપાઈ.

નારીનું મન ચિતમાં ધરે, સાચો ન્યાય રદપાશું કરે;
 મેહે નરને કે નારીને ધણો, વિચાર કરી જુઓ તે તણો.
 મેં મારો અર્થ આપ્યો ભાગ, એના અર્થનો રાખ્યો ભાગ;
 બે પોહેરનું મૂળને સખ, એમાં શાનો દાવો દુઃખ.
 વાંક વિના મુજ સાથે વટે, ગરીબ જાણી એ ગળે પડે;
 સાચો અક્ષર કોહો નહિ આપ, તો લક્ષ વિમ્બ હરયાનું પાપ.
 કહે ભામની સાંભળ ખલ, મેં નવ જાણ્યો એનો મર્મ;
 નર નારીના મેહેની વાત, રામણે હું ન જાણું સાક્ષાત.
 એહ કર્મ જે કો આચરે, તે જન ન્યાય તમારો કરે;
 બીજી અતુરાઈ મુજમાં ધણી, અજાણુ જુદી એ વિદ્યા તણી.
 શામા કહે નવ જાણું સ્વાદ, ક્યમ ભાગું હું તારો વાદ;
 કામ નારી કે નરમાં ધણો, મર્મ ન જાણું હું તે તણો.
 એ વાતમાં હું જાણું આપ, તેં કહ્યું તેથી જમણું પાપ;
 વિક્રમ કહે સાંભળરે નાર, હું ઉભો તો તેણે કાર.
 એ એમાં જુદું કાણુ દશે, એ ન્યાય તો કાણુથી ધરો;
 પુછી જોઈશું હું તારો કાર, નથી પ્રીતતો એનો પાર.
 તમે બે ડાહ્યાં દીસીહો ધણું, વચન સંદેહ ભાગો મુજતણું;
 મન જાણો ને ન કહો મુને, તો કાટિ કાટિ ખલહત્યા તુને.

દાહરા.

અમદા કહે ધંધી મુણો, સમ આધા તે ફોક;
 હું ન જાણું એ વાતમાં, પૂછો બીજા લોક.
 વળતિ વાત બીજી કહે, સાચું કહું આ કાર;
 સાચો ખાલણુ બાપડો, ધૂતારી એ નાર.
 સખ સમતુલ્યે ભોગ્યું, આપ્યા અરધ પચાસ;
 લોભતાણું કારણુ કર્યું, શત કરી શી આશ.
 રસોઈ લાવ્યો એક જણુ, જમવા એકડો ભાગ;
 બિન્ને આપિ તેમાં લાવ્યો, ભાવે આપે ભાગ.
 શો યાપ એમાં ચૂકવ્યો, એમાં શી વલવાડ;
 નિશ્રે વાંક એ નારનો, ફોકટ કરે એ રાડ.

આહાર બમણો નારને, લગ્યા યોગણી હોય;
આઠ ગણોતો કામ છે, આપ વિચારી જાય.
નિકળી જાય તે નારિયો, વનિતા કરે વિલાપ;
કામ ધણેરો કામની, વેદ પુરાણે છાપ.

ચોપાઈ.

એમ કહી તે નારી રહી, પંથાને તો ચિંતા થઈ;
સાળારા સાળાશ કરિ રહ્યો, પ્રતિઉત્તર વળતી તે કહ્યો.
આ નારીએ નથી દીધું મુખ, આ સમજે છે સધળું મુખ;
તે વાત સહુને મન ગમી, પ્રદક્ષિણા કરી પાંચે નમી.
તમે યાત્ર્યા તે વાણી વેદ, ભલી ચતુરાધ્યે ભાગ્યે ભેદ;
હું તો દાસિ થઈ તમ તણી, તમ મહિ ચતુરાર્ધ ધણી.
પ્રધાન પુત્રી ચતુર સુભણ, જે પૂછે તે વખાણે વાણ;
તેના પ્રતિઉત્તર દીજ્યે, જાણા કેરો જશ લીજ્યે.
નરપત કહે શુભ નારી સુણો, બારે વાત ગમે તે ભણો;
પછે પંચ અમારે જાણે, ધણું કામ છે જોડી થાણે.
પ્રધાન પુત્રી પાંચે નમી, શુભની વાત તો મનમાં ગમી;
પુછું વાત સક્ષેપે આજ, કેહેતાં તો આવે છે લાજ.
પૂછું વાત તમને એ કથી, મન સંદેહ ભાંગતો નથી;
સદ્ થકી મોટા માહાદેવ, કરે દેવ સનકાદિક સેવ.
બ્રહ્માદિક તો જૂલા ભમે, નારાયણ સરખા નર નમે;
આદ નિરંજન પુરુષપુરાણ, વેદ ભણે મુખ ચારે વાણ.
સરજીક પાલિક સિંહાસન જેહ, ત્રિશુલ રૂપ માંહે તેહ;
પારવતી પતિ ભોજોનાથ, અષ્ટસિદ્ધિ ને નવનિધિ હાથ.
તે ક્યમ પૂજાવે છે લિંગ, રૂડા પુરુષતણે એ રંગ;
સર્વ લોક પૂજાએ શીરા, આપે લિંગ પૂજાએ ધીરા.
સ્વર્ગ મૃત્યુ ચાતાળે ઠામ, ડાહ્યા પુરુષતણું એ કામ;
લિંગ ઠામ લગ્યાનું ધણું, કરે પુજન સહુકો તે તણું.
પ્રથમે પૂછુંછું એટલું, જ્ઞાન તમ મહિ કેટલું;
સંદેહ એ સંભળાવો કરણ, વળતા પ્રશ્ન પૂછુંછું તરણ.

દોહરી.

વિક્રમ કહે વનિતા સુણે, એ મોટો મહિમાય;
 એહ વાત વખાણુતાં, પાપી પાવન થાય.
 શિવ મહિમા જે સાંભળે, પૂરણ મન પરસન;
 સ્નાન ભાગીરથ ગંગાનું, રેવાનું દરસન.
 ધણુંક રહે ગોદાવરી, સિંહગુરુમાં ન્હાય;
 તે શિવ મહિમા સાંભળે, પળમાં પાવન થાય.
 વધુ પાડે જઈ વેણીમાં કરવત કરે દેદાર;
 તે જળ પામે સહજમાં, એ શિવ અપરમપાર.
 ભરે કાવડ ગંગોતરી, શમરિએ શિવને શીશ;
 તે જળ પામે સહજમાં, જાણે મોટો ઇશ.
 ગૃધ્રીનિ પ્રદક્ષિણા કરે, હીમે ગાળે હાડ;
 તે જળ પામે સહજમાં, શિવ પૂજનને પાડ.
 શિવ પુરાણમાંહે કથા, સાંભળિ રુડી રીત;
 કામની તુજને તે કહું, પૂરણ આણી પ્રીત.
 સ્તુતિ નિંદા શિવ તણી, ગુણ ધણેરી હોય;
 મહિમા મૂરખ આગળે, કહેસો મા જન કોય.
 બંદે તે વૈકુંઠ પામશે, ન્યાય કરી નિરવાણુ;
 નિંદે તે નરકે જશે, પડશે રૈરવ ખાણુ.
 એહ અયોની ઇશ છે, આઘ થકી છે સઘ;
 બ્રહ્મ થકી તે બ્રહ્મ છે, નિરગુણ સગુણની હદ.

ચોપાઈ.

પંચિ કહે સુણુ સામા વાણુ, પ્રીછે પ્રશ્ન જોડી જે પાણુ;
 વિચાર્યું વિશ્વપતિએ એક દન, માયા રૂપમાં પડિયું મન.
 નિલ કરે પૂજન ને સેવ, તે મોટો કહેવાએ દેવ;
 પ્રીછું આજ હું તેનો પાર, જોઈ સિદ્ધ શિરોમણુ સાર.
 અતલ જુતળે પિતલ છે ન્યાંહ, સસ માતાળ તલાતલ માંહ;
 ગમ્ય સુધી ગયા છે શરણુ, ચતુરબુજજીએ દીઠા ચરણુ.
 પાર ન પામ્યા હેતે હરી, પ્રીતે ચરણુની પૂજ કરી;
 પાતાળ લોક પૂજે છે ચરણુ, ન્યાંહા વસે છે દેવતા જે વરણુ.
 શ્વેત લોકમાં લાં આવિયા, શિવભક્તિ લેજે લાવિયા;

ના આત્મે પાર સિંદરાંકર સંગ, માનવ સહુ પૂજે છે લિંગ.
 પાપ લાગીને પૂજા કરી, લિંગભક્તિ મનમાંહે ધરી;
 શિવે વિષ્ણુનો કાધો સંગ, વિષ્ણુ પણ પૂજે છે લિંગ.
 જોઈ ઉઘા શિવ છે આકાશ, પાર લેવા આત્મા તે પાસ;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ લોકનિ માંહ, જન તપ સસ લોક છે લાંહ.
 સ્વર્ગ થકી ગલ ઊઘી ધણી, જોઈ ચરચા રાંભુજી તણી;
 તોય પાર ન આત્મે ઇસ, સત્ય લોક પૂજે છે શીશ.
 વિષ્ણુ પૂજી પાછા વળ્યા, મહિમા મહાદેવ તણા નવ કળ્યા;
 પાતાળે પગ મૃત્યુ લોકે લિંગ, સ્વર્ગે શિરા પૂજે છે સંગ.
 પૃથ્વી કેઈ જોને પીઠ, સાત સમુદ્ર ફેળે દીઠ;
 રોમાવળિ છે ભાર અઢાર, એહ અયોની અપરમપાર.
 એ તો જે દિન સષ્ટિ જ થઈ, કથા તે દહાડાની કહી;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે સંગ, ચૌદ લોક પૂજે છે લિંગ.
 દેવી લક્ષ્મી સરસ્વતી, બ્રહ્માદિક ને કમળાપતિ;
 વેદ વિમ્બ શોભાવે સંગ, સકળ લોક પૂજે છે લિંગ.
 પુરાણ થકી પ્રીછુંછું અમો, કહું તે ચિત્ત ધરી લો તમે;
 એક સમે એ અકલસ્વરૂપ, બેઠાં કૈલાસે ભવાનિ ભૂપ.
 આપ રૂપ બેઠા એકાંત, ઉપની એક મન માંહી બ્રાંત;
 નંદી ભૂગી છે તે પાસ, ઘણું શોભે છે એ કૈલાસ.
 સહસ્ર અક્યાશિ ધરે છે ધ્યાન, ત્રિદશ દેવ સહુ દેહે માન;
 ચોસઠ જોગણી જોડે હાથ, સ્તુતી કરે છે શિવને સાથ.
 આરતી ઉતારે જો ઈર્દ, નીલાવટ માંહે ચળકે ચંદ્ર;
 કોટિ રવિ પૂરણ પ્રકાશ, શોભ્યા એવો ગિરિ કૈલાસ.
 પંચવદન ઝળકે છે જ્યાંહ, ત્રણ નેત્ર ચળકે છે લાંહ;
 બાંધાંબર અતિ અંગે ધર્યું, તિલક ભાલ વિભૂતી કર્યું.
 કપુરાકૃતિ ઉજવળ શુભવાન, ઝોંકાર મંત્ર વદિત વખાણ;
 અધનાથ છે જેનું નામ, કોટિ કોટિ લાજે છે કામ.
 બેઠા શિવજી રાજસ રીત, પારવતી સાથે કરતા પ્રીત;
 વાત કરતાં વાદ જ થયો, અહંકાર બોલ કામનીએ કહ્યો.
 શિવ કહે નર વચ નારી હોય, તેમાં બ્રાંત ન રાખો કોય;
 કહે પારવતી નામી શીશ, મોટા છે મહિમાવંત ઈશ.

૮ । નારીને વશ નર તે જાણ્યું પરઠે બાંધ્યાં શિવપૂરાણ;
 શિવેંછું કહેલું હું જાણું વન, તપ આરાધું જાણી મન.
 કરું ગિરિ દેવાસ જ ત્યાગ, ધરે ધ્યાન તપ કેરે કાજ;
 સંસાર સારમાં મોટું ધર્મ, તેથી અદકું તપનું કર્મ.
 તપથી નિરમળ સરજ્યું નથી, કામની તમને કહ્યું કથી;
 મુખે તમે તો રહો આરણે, અમો તો જઈશું તપ કારણે.
 જગતપાવનીએ જોડ્યા હાથ, બોલ્યાં ઉમિયા શંભુ સાથ;
 તપ જોગે નથી તે કાવ, જ્ઞાન દષ્ટિ વિચારી જોય.
 પંચઈદ્રિ માંહે જે પ્રધાન, કામદેવ સદુથી બળવાન;
 જાતે કહેવાયે આપ અનંગ, ભાગે તપ કેરો જે ભંગ.
 કામ જીત જે નર કેવાય, નથી સરજ્યો કો સૃષ્ટિ માંય;
 વારંતામાં વનમાં જશે, જોશે ભાર કામાતુર થશે.
 કહ્યું એમ ઉમા શંભુએ, તપ જશે વહેતે પાણીએ;
 ત્યારે વળતા કોપ્યા ઈશ, પગની જ્વાળા લાગી શીશ.
 મુજને કામ પાપી શું કરે, પંચઈદ્રિ દેખી મન ના ડરે;
 માયા નવ લોપે મુજ અંગ, રાત્રું નહિ રામાને રંગ.
 પારવતી કહે કહું શું કથી, માપાથી મોટું કો નથી;
 અજીત નામ તે માપાતણું, જીતી ન શકે મ્હોકમપણું.
 પારવતી શું પાડીને હોડ, ગયા ઈશ તપ કરવા કોડ,
 દહ થઈ માંડ્યું તપ ધ્યાન, આણ્યું આપ અદકરું જ્ઞાન.
 માસ ચાર ગયા જેટલે, વસંતઋતુ આવી તેટલે;
 પાંચ ગણે પુરુષને કામ, સૂનિ સોજ ગણે પરમાણુ.
 કૂત્યાં વનસ્પતી બરુ વન, માહામાયાએ વિચાર્યું મન;
 આજ ઉપાસું એહ અનંગ, ભોળાને કરું તપ ભંગ.
 એતું જાણી આણ્યું હેજ, તેજો કામ ઉપાશી તેજ;
 પ્રદક્ષણ દઈ પાગે નમ્યો, સધળો શોક શામાનો સમ્યો.
 શા કામે મને તેજો આંજ, કંઈક દો સેવકને કાજ;
 પારવતી કહે વેગે જાણી, શિવ શરીરમાં પ્રગટ ચાઓ.
 છળ પાડે પરિબ્રહ્મ પેર, વણુ તેજા શિવ આવે ઘેર;
 લન્ના પામે ભોળોનાથ, તો તો રનેહ કરે અગ સાથ.
 કહે કામ સાંભળેરે માત, જગતપતિ જગતનો એ તાત;

કદાચ તેને રીસ જ ચડે, તો નિશ્ચયે ઘાટ અમારો થડે.
ત્યારે હું. કે પાસે જાઉં. દે ત્રાપ તો દુખિયો થાઉં;
કેહે પારવતી સાંભળ કામ, તારુ નહિ લેવા દેઉં નામ.
મુજ સાયાની નાંખુ, જળ, તે તો લોપી ન રહે કાળ;
દેહ માયા વ્યાપે જટલે, પ્રેવેશ કામ કરે તેટલે.
એવું કહ્યું તે આણી ધીર, ગયો કામ ગમાને તીર;
શિવજી બેઠા આસન કરી, ધ્યાન એક ચિત્તેથી ધરી.
વસતત્કલ્પનો વાયુ વાય, કામવસ્થ નર નારી થાય;
મહાપુરુષને માયા મળી, ધ્યાન ટેક તો ત્યાંથી ટળી.
વસંતત્કલ્પનાં વામ્યાં એને, નિર્મળ પુરુષ ઉવાડે નેન;
એ વાત અહિંયાંથી રહી, કૌતક વાત એક બીજી થઈ.

હોહરહ

ગંગા, તટ, પાવન, મણિ, અધરણ્ય કહેવાય;
સદસ્યકથાશી, નકપિ, પ્રણા, તપ, કરે વન માંહ.
આપ, આપણા આસન, વિષે, ધ્યાન ધરે નિજ ધર્મ;
છટ, દેવ પ્રિયાસના, પાળે છે પટકર્મ.
નકપિપત્ની તેવડ તેવડી, સતી, શિરોમણી સાર;
મત, હુલ્લ, એકાદશી, સહુ મળી તે ઠાર.
આપ થકી જેમ, આભલાં, વરણા ત્કલ્પમાં થાય;
નકપિપત્ની ફેર, ફેરથી, ગંગા, ન્દાવા, જાય.
નગરી, ન્દાવા, સહુ નીસરી, આવ્યાં ગંગા તીર;
પરમેશ્વરને, પ્રરણમી, નાચ્યાં નિર્મળ તીર.
હસવત, નકપિને, કથ્યા, વનકુળ, પહેલ્યા, અગ;
તન, પ્રિયજા, વર, મળવા, તણે, રામ, ફેરે, રૂમ.
વસંત, રાગ કમાલાપિયો, પરિચલ, કિપર મીત;
વરણુવ, કરે વિશ્વનાથનું, ગાવા, માંડ્યાં શીત.
પ્રાપ, કરે, ભાત, પ્રાપનાં, વિવિધ, અકરે વાગ;
પ્રાસ્ત, સ્વિશે, જોવાનું, મટે, ગાવા, તેવા, જોગ, ના.
પ્રારે, પ્રારે, ગંગેસહુ, ન્દાવા, પ્રારે, હાથ, ના.
પ્રાપ, કોણે લક્ષણ, કરે, સખી, સખીમાં, સાથ, ના.

ઝોપાઈ.

અંતઃકરણમાં આણી પ્રીત, ઋપિ પત્ની ગાયે છે ગીત;
 સ્વર સાંભળ્યો સદાશિવ જ્ઞાન, ધ્યાન ધરી બેઠા છે રાત.
 અમૃત પે મીઠું લાગિયું, કામળાણુ દેહમાં વાગિયું;
 આંખ ઉઘાડી આણી જોય, નારી નામ ન દીકું કાય.
 મોહ પામ્યા સાંભળતાં રાગ, કામદેવે જોયો છે લાગ;
 મેત્રે યજ્ઞ પેઠા તેહ, અશ્વત્થ નામ કહીએ જોહ.
 અંગો અંગે વાધ્યો કામ, બેઠ્યા શિવ તન્યો અંતઃકરણ;
 જ્ઞાન ધ્યાન જોતે પરહસ્યું, વનવિજયાનું ભક્ષણુ કર્યું.
 મન ગયું ભામનીઓ ભણી, નહીં શુદ્ધ વધુ વસ્ત્ર જ તણી;
 જડાધારી અગ વિશ્વત, આલ્યા જ્યાં જીવતીનાં જૂથ.
 ઋપિ પત્ની ગાયે છે ગીત, પ્રભુ પદાસ્થા આણી પ્રીત;
 આઘ નિરજન પુરપ પુરાણ, જેનું વેદ તે કંઈ વખાણ.
 તે સરખા ભોળવાયા જૂપ, મોહ માયા એવી અકળ સ્વરૂપ;
 જ્ઞાન આપ રહે આણુજો, મોહ માયા મ્હોટી જાણુજો.
 પારવતીની માયા જોહ, વશી ઋપિપત્નીની દેહ;
 તેણે તેનો વાધ્યો વેશ, કામે જઈ કીધા પરવેશ.
 ઉમયા આપ અંતરમાં વશી, ન રહી શાંત નારોને કરી;
 તે મધ્યે આલ્યા મ્હારાજ, નિગમી આપ રહેથી લોજ.
 તાળી પાડે કેડે પડે, તાંડવ રૂપ નર વાણી કરે;
 અગ મહિ પ્રગટ્યો અનંગ, વિધ્યું આપ ઉધારું અંગ.
 સ્ત્રી સમીપે ઉમયા વશી, શિવ સાચુ જોઈને હસી;
 કાટિ અરુણુ જેવું છે તેજ, સહુ જીવતીને વાધ્યું હેજ.
 વચમાં નાચે ભોળોનાથ, તાળી દેઈ દેઈ સહુને સાથ;
 કોઈ કહે એની કરીએ સેવ, કોઈ કહે મ્હોટો મ્હાદેવ.
 કોઈ કહે લગ્ન આણીએ, નમ્મ રૂપ તે કપમ ન્યાણીએ;
 કોઈ કહે આનંદી એહ, નિર્મળ જાણી આણું નેહ.
 જેમ કૃષ્ણને વશ કામની, તેમ ભોળવાઈ સહુ ભામની;
 પારવતિયે નાંખ્યો મોહ પાશ, નવ જોળખ્યા કોઈએ અવિનાશ.
 કામરૂપ દીઠા તે કામ, વિદ્વજ વનિતા તેણે કામ;
 શિવજ દિગ્દા કરે છે વન, નારદજો વિચાર્યું મન.

સહ ઋષિની પાસે ગયા, મર્મ બોલ કૌતકના કલા;
 ઋષિ પત્ની ગયાં છે વંગ, સાં તો થઈ રહ્યો નવલો રંગ.
 જોગી સાથે રામા રમે, તેના ગુણ તમને કેમ ગમે;
 આગળથી જે નિંદા કરી, તે ફરિ ઋષિએ પૂજા કરી.
 સત્ય વચન જે દેવે કહ્યાં, તે શિવપુરાણે અવળુ થયાં;
 તે કહેતાં તો કહ્ય જ થાય, સક્ષેપે સમજો મન માંડ.
 ઋષિ આલ્યા તે રડી પેર, તેડી લાવીએ ગુરુને ઘેર;
 આંખોગાળી બાહ્યની જાત, સુણી તે ધાર્મ બધી નાત.
 જ્ઞાન આપ રૂદયા નવ ગણે, મારો મારો સુખથી લણે;
 આલ્યા સહુ ગંગા તટ પાસ, હરિ કરતા દીઠા સાંઠાં હાસ.
 નગ્ન રૂપ દીર્ઘ તે તણું, લાગ્યું દુઃખ ઋષિઓને ધણું;
 ઋષિ પત્નીને ખબર જ નથી, આનંદ રૂપ કહુ શુ કથી.
 પારવતીની માયા ધણી, જુરકી નાંખી મોહ જ તણી;
 કામવશ્ય કરણાનિધ હોય, તેણે દષ્ટ ન દીર્ઘ કોય.
 માર માર કહે સહુ રખી, તેમ તેમ શિવજી સાથે સુખી;
 કેા છાટે ગંગાનુ વાર, કોપક રણુ ઊડાડે છાર.
 વળી જ્ઞાન રૂદેમાં થાય, જણે જે ઘેસો નાશી જાય;
 ઋ.પ કરે છે અદેકો, મહાર, શિવના મનમાં નાવે ખાર.
 કોપ અધ્યો ઋષિને ધણો, શિવને થાય ઉલટ તે તણો;
 તાપસ એક ઋષિનો બાળ, તેને આવી અગત્યો ઠાળ.
 કર્યા કોષ તેણે મન આપ, દીધા રવે ધિરને સાપ;
 નાગો થઈ નારીમાં રમે, દેવાંશી ઋષિઓને કમે.
 દેખે માત અમારી બેહેન, કયમ દાખી રાકુ એ ચેહેન;
 સત્ય વચન માને માહરું, તુડી લિંગ પડે તાહાર.
 એવો બોલ જવ સુણ્યો કરણુ, ઘડી લિંગ પડ્યું છે ધરણુ;
 મા મા પારવતીએ કહ્યું, ત્યાંથી જણુ સહુકોને ચયુ.
 પંચવદન દીઠા છે ભૂપ, ઓળખ્યા આપે અકળ સ્વરૂપ;
 થયું ઋષિ પત્નીને જણુ, એ મહારાજ પુરુષપુરાણુ.
 મુતી કરી જોડ્યા બે હાથ, દીન વચન બોલ્યા શિવ સાથ;
 અમમાં મોહોદું મરણપણું, રૂપ ન ઓળખ્યું ધિરતણું.
 વેદ કરે વરણુવ જેહનુ, દીર્ઘ છે દર્શન તેહનું;

એહ વાત અહિયાંથી રહી, વિશ્વપતીને વ્યાધી થઇ.
 વેદના જે લક્ષવીંછી તણી, તેથી જ્યા ઈશ્વરને ઘણી;
 તેહ લિંગ જે સ્થાનક ગય, પૃથ્વી સહુ તે પ્રસે થાય.
 એકે હામે તે નવ ઠરે, બ્યાંહાં જાય ત્યાં પ્રસે કરે;
 પૃથ્વી જવા માંડી પાતાળ, ડોલ્યા બધા દરો દિગપાળ.
 ખૂટ્યાં નીર સહુ નદીઓતણાં, ધૂળ્યાં ગાત્ર સહુ પર્વતતણાં;
 ત્રિલોક શેષ ને ધ્રુજ ધરા, મહ ગુણ તારા ને એચરા.
 અભાંડ જાણે તૂટી પડ્યું, સકટ સર્વને આવી અડધુ;
 મળ્યા એકલા અભા ને ઈંદ્ર, વરુણ વાયુ મહ ગ્વિ ને ચંદ્ર.
 ખીજા ત્રિદશ સરવે દેવ, વિષ્ણુ આઘ કીધી છે સેવ;
 જળ થળ સધળે આવી આળ, વાધે અગ્નિ કાધ્યો કાળ.
 ક્ષમા કરાજી મોળાનાથ, છુડતાં જાહે જાલો હાથ;
 સહુ જનને સંકટ થાય છે, સહિ તે દેહવટ જાય છે.
 કરતા હરતા હાજી તર્જો, તેમાં શું વીખાણું અમો;
 સિંવજી કહે - કહીએ શું કથી, એમાં વાંક અમારો નથી.
 કર્તા હર્તા સરવે ઈશ, નથી દોષ રૂપીને શીશ;
 અનંત વરા થયો હું આમ, તે માટે પામ્યો હું શાપ.
 થયા લિંગના કટકા બારે, નથી રહેતા ઠરીને ઠાર;
 પ્રસે કરે છે આડે આંક, શે એમાં અમારો વાંક.
 ધ્યાન સહુકોએ શક્તિનું ધણું આવાહન અબ્યાનું કર્યું;
 ધરણીધર ધરે છે ધ્યાન, દેવતાએ દીધાં બહુ માન.
 સહુ અલેખે અદકી કરી, તૂટ્યાં છે ત્રિપુરી સુંદરી;
 દેખી દેવ સહુ પાયે નમ્યો, શોક સંતાપ સહુકોના શમ્યા.
 કરુણાનિધિ પામ્યા જે કષ્ટ, તે ઊભિવાયે દીર્ઘ દ્રષ્ટ;
 દ્વાદશ રૂપ પોતાનાં કેરી, દ્વાદશ ઠામ પોતે પરવરી.
 સકિત રૂપી અસંભવ કર્યાં; શીવ લિંગ યોનીમાં ધર્યાં;
 શિવ શક્તિ બે એક સ્વરૂપ, સુખ ચામશે મોળો જૂખ.
 જળાધારી એક યોની સંગ, આપ રૂપ પોતે પોતે લિંગ;
 યોની રૂપ પોતે ત્રિપુરીપુ પાસ, લિંગ રૂપ આપે આકાશ.
 સૂર્ય કેવું રોમાજળી સંગ, અબ્યાંદ્ર જુઓ ત્યાં યોની લિંગ;
 સેક વાર કહું શું કથી, શિવ શક્તિથી અદકું કો નથી.

શ્રીકાર તે તો શક્તિ નામ, શીન રૂપ તે રમતો રામ;
 શ્રી રાધા તે શક્તિ રૂપ, કૃષ્ણ કૃપાળ તે ભોળો ભૂપ.
 નિંદક પુરુષ થકી છે દૂર, હરિજન તે શિવ શક્તિ હજુર;
 ક્ષણું માત્ર ઠાલો નહિ ઠામ, કલ્યાણ રૂપ તે શિવનું નામ.
 શોક રાખ્યો તે શિવજી તણો, ઉદ્વેગ થયો ઉભયાને ધણો;
 ક્રોધ કરી રુખીએ થાપીયું, વેદ મંત્રથી ધિર થાપીયું.
 યોની લિંગ જે બારે નામ, સાક્ષાત્કાર શિવજીનો ઠામ;
 શિવજી કહે કારજ કીજીએ, કોટીક દંડ કામને દીજીએ.
 પ્રથમ તો બાળ્યો છે અમો, કાળ માંહે રાખ્યો છે તમો;
 એટલાને પણ અલે કરું, દર્પ અહંકાર એનો હું હર.
 કહે પાર્વતી નિર્મળ નહ, મારો મોંકલ્યો બાળ્યો છે એહ,
 કોઈ લેઈ શકે નહિ નામ, અજીત કહિને તેડ્યો કામ.
 કામને તો કરણી કીધ, અજીત એ વરદાન જ દીધ;
 શિવજી પાંચે બાળ્યા રુખી, ગદગદ કંઠ થયા તે દુઃખી.
 અમો ઈશ્વરને દીધી ગાળ, મહો કીધો અપરાધ તે કાળ;
 એહ વાતે નરકનો ઠામ, થાય છુટકો કીજીએ કામ.
 શિવ-શક્તિ બાળ્યાં છે બે, દેવરૂપ છે બાલણુ દેહ;
 શિવના શિવ તે બાલણુઆમ, સમને તે કયમ દેહ સાપ.
 આપું વરદાન હુંશી હેડ, જેમ તમારું પોલેચિ કોડ;
 પૂજે સહુ રૂડેરી પેર, શિવલિંગ આપો ઘેર ઘેર.
 લિંગ પૂજન જે નવ જાણિયો, લટક્યો લવમા તે પ્રાણિયો;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે લિંગ, પૂજે સહુકો શિવનાં લિંગ.
 લિંગ થકી વધાને વ્રજ, લિંગ થકી છે બાધી સજ;
 લિંગ ઈશ્વર ને લિંગ જ દેવ, લિંગ વિના બીજી શી સેવ.
 જળાધારી તે યોની રૂપ, લિંગાકાર તે ભોળો ભૂપ;
 પૃથ્વી પીઠ તે-તેનું પાસ, ઉપર લિંગ તે તો આકાશ.
 ત્યાણ માત્ર ઠાલો નહીં ઠામ, લિંગ લગે એ સુખી કામ;
 નિદા લિંગ તણી જે કંઠ, કોટિ કલ્પ નરક અવતરે.
 પૂજે લિંગ ને લાગ્યો પાપ, દેહ સહિત શિવ લેકિ જાપ;
 જે નગ્ની શિવ પૂજન થયું, તેને પૂજ્ય બિલું શું રહ્યું.
 લિંગ પૂજન કરે નર નાર, સફળ થયો તેનો અવતાર;

લિંગ પૂજે તે સફળે 'ફળે, પૂજન દેવ સદુકાનું વળે.
 લિંગાકાર જગતનો તાત, ભગાકાર તે જાણો માતઃ.
 એથી પ્રગટ્યા એથી માન, એમાં ડહાપણ એમાં દાન.
 લિંગ યોની વિના નર હોય, એવો એક દેખાડો કાય;
 કેહેવા માત્ર કયાંતર ધણું, આઘ પુજન છે લિંગજતણું.
 આઘ સૃષ્ટિણું મડાણું, જો જો લિંગ પરંણુ પ્રમાણું;
 એમાં સંદેહ શાનો રીજ, લિંગ સફળ સૃષ્ટીનું બીજ.
 વિશ્વ બધે તો એહ વિવેક, અયોની તે તો શિવજ એક.

દોહરા.

એ પ્રતિ ઉત્તર અમ તણો, કામની સાંભળ કરણ;
 અમો તો પથે પરવરું, પ્રથ પુણે જો તરણ.
 પાથે લાગી તે પ્રેમદા, તમને પૂછું મર્મ;
 પાખંડ ઉપર પ્રીત નહીં, મુજને જ્ઞાનો ધર્મ.
 સાક્ષાતકાર જે વિષ્ણુ છે, બ્રહ્મ સંરીપા ભૂપ;
 તેને પૂજે ગોળા કરી, જેનું રંડું રૂપ.
 નહીં આકાર પ્રતિમા નહીં, નહીં મામાયું મેલ;
 શંખે કરી પૂજે સહુ, શિવલિંગ સમ શો ખેલ.
 નહીં લાંબો નહીં ટુંકડો, નહિ નીચો નહિ ધુલ;
 નહીં સૂક્ષ્મ ને દીર્ઘ નહિ, નહીં લઘુ નહીં જલ.
 ગોળ મટાળ ગોળા કરી, કરે પુજનતું કામ;
 આકાર તો એકે નહીં વિષ્ણુ મહોદું નામ.
 વિષ્ણુ સમાન મોટો નહીં, વિષ્ણુ સમાન નહિ દેવ;
 પરમેશ્વર પરબ્રહ્મ એ, શંખ તણી શી સેવ.

ચોપાઈ.

સાબાશ સાબાશ સુંદર સુંદરી, એ પૂજવાથી આંખ જ 'ઠરીઃ
 કાટિ જન્મ પાતિક કેહેવાય, પ્રીંતામાં પ્રલે ચાય.
 મહારાજ રાજેશ્વર પુરુષપુરાણ, વરણવ વેદમાં કરે વખાણ;
 શિવ બ્રહ્મા નિત્યે જઈ રટે, નામ ચક્રી જ્ઞાનહત્યા મટે.
 જગતનો કર્તા જગતનું બીજ, ઝડી વાત માંહે છે રીજ;
 જોગ પુરુષ જળહળ જે જોત, તેજ યંજ ઉદે ઉગોત.

તેને સદુક્ત કહે છે ધામ, જેના નાશ નહિ નહિ નામ;
 નહિ નારી નહિ પુરુષનું રૂપ, ત્રિગુણ બેદ ન જાણે ભૂપ.
 સધળે ખરો ને ક્યાંએ નહીં, કરી રહ્યા છે સદુમાં રહી;
 જેમ જળમાં હોય રવિ ઉલોત, સકળ વ્યાપક છે કે જોત.
 આવનથી ખહાર પચીસથી પેરો, ક્યાંઈએ નહિ ને સધળે ખરો;
 નિરાકાર ને શુભ સાકાર, અખિલ મંડળ માંડ્યો આકાર
 વરણ્ય માહે ક્યમ કરે વિવેક, આદ્ય નિરંજન વિષ્ણુ એક;
 સૃષ્ટિ પધારવાનું થયું મન, પયમહાભુત નહીં જે દન.
 નહીં પાણી પવન આકાશ, પૃથ્વી આપ તેજ નહીં પાસ;
 તેને ઇચ્છા થઈ જ્યાહરે, ત્રિગુણરૂપ પ્રગટ્યો તાહરે.
 થઈ શક્તિ કે રાજસ રોઝ, થયાં વદ્ધ વેલીનાં બીજ;
 થયું એક અક્ષર કે ઈડ, ભાવે થયું ભારે બ્રહ્માંડ.
 એક થકી તે થયાં અનેક, વિવિધ પ્રકારે વસ્તુ વિવેક;
 આણું માત્ર ઠાસો નહીં ઠામ, રમી રહ્યો સધળામાં રામ.

દોહરા.

ઇચ્છા થકી એ ઉપન્યું, સકળ લોક ને દેવ;
 વિચાર કરે ત્રિગુણ મળી, શી વિધ કર્યું સેવ.
 નામ રૂપ નર્યું નહીં, એ કે અક્ષરસ્વરૂપ;
 કુણું પ્રકારે પૂજ્યું, (કહે) હરિહર બહા ભૂપ.
 કોઈ ચત્રભુજ પૂજશે, કોઈક પૂજશે ઈશ;
 કોઈક શક્તિને પૂજશે, કે પૂજે ભુગદીશ.
 કે અગ્નિ આરાધશે, કે તારા રવિ ચંદ્ર;
 કે કરશે ઇષ્ટ ઉપાસના, કે આરાધે ઈંદ્ર.
 અધમ જીવા ધારો સદુ, હેત દેહથી હોય;
 નિરંજન નામ નારાયણનું, તેને ન પ્રીછે કોય.
 આપણુ ઈશ્વર જગતના, સદુ પૂજે સાકાર;
 આપણુ કેને પૂજ્યું, નિરંજન નિરાકાર.

ચોપાઈ.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ રુદ્ર જે ત્રણ, એ ત્રણે વિચાર્યું મન;
 આંખે તો એક દીડું ધામ, નથી જાણતા એનું નામ.

નથી જાણતા તેનું રૂપ, નથી જાણ્યું બ્રહ્મણ કે બ્રૂપ;
 આપણે તો ઈશ્વર એહ, દાખો નહીં આપણે દેહ.
 ધામ તેજ કે જોત કેહેવાય, એનું પૂજન ક્યમ કરિ યાય;
 બ્રહ્માંડ બધું ખોલી જોય, એ વણુ ઠામ નવ દીસે કાય.
 જળ થળ પવન પાણી આકાશ, વ્યાપક વિશ્વપતી વિખ્યાત;
 ધાતુ ધાન વનસ્પતી માંહ, ઠાવો ઠામ મળે નહીં ત્યાંહ.
 કોણુ રૂપ એ ઈશ્વર હશે, એની પૂજા તે ક્યમ થશે;
 નિરાકાર નિરવાણી નેટ, ફરી રજા સાકારે ઢેહ.
 કલ્પના કલ્પ સુધી તે કરી, છુદ્ધિ એક ઠામે નવ ફરી;
 ત્રિગુણુ દેવ મળીને કશું, બ્રહ્માંડ તે ગોળાકારે થયું.
 બ્રહ્માંડ રૂપ એ ભારે ભૂપ, કરી કલ્પના ત્રિગુણુ સ્વરૂપ;
 ગોળાકાર એનો આકાર, નામ નહીં એતો નિરાકાર.
 સધળે રમી રજો એ ઠામ, સહુકો ઠરાવ્યો શાલિગ્રામ;
 સાક્ષાત એ તો છે પરબ્રહ્મ, મોટે દેવ વિચારે મર્મ.
 શાલિગ્રામ નામ જ જોહનું, ત્રિગુણુ પૂજન કરે તેહનું;
 શાલિગ્રામની ભક્તિ ભળે, પરિબ્રહ્મ કેરી પૂજા વળે.
 શાલિગ્રામ વિખણુ એ ઈશ, શાલિગ્રામ સ્વયં જુગદીશ;
 શાલિગ્રામ તે તો સાકાર, નારાયણુ નિર્ગુણુ નિરાકાર.
 એક રૂપમાં એતો નહીં, સંકળ રૂપ સ્ત્રીમાં સહી;
 આદનું આદ જોતનું જોત, તેનું તેજ અધિક ઉઘોત.
 રામનો રામ ઈશનો ઈશ, 'શાલિગ્રામ' તે શ્રી જુગદીશ;
 મોટા પુરપનો ન જડે મર્મ, બ્રહ્માકાર પૂજે એ બ્રહ્મ.
 કોટિ કોટિ બ્રહ્માંડ જ કયાં, શાલિગ્રામ રૂપે સહુ થયાં;
 સમર્થ એ સહુ પૂજે જોહ, શાલિગ્રામ ત્રિગુણુ તે તેહ.
 શાલિગ્રામને નંદે નંદે, કોટિ કલ્પ તે નરકે પડે;
 શાલિગ્રામની પૂજા કરે, સત્ય લોક સ્વર્ગ સંચરે.
 શાલિગ્રામનું જપશે નામ, પંચ પેદાર્થ પામે તે ઠામ;
 શાલિગ્રામ સમ નહિ કો દેવ, શાલિગ્રામ સમી નહિ સેવ.
 કોટિક શાસ્ત્ર કહું શાં કૃત્રી, દેવતા એહ સમાને નથી;
 શાલિગ્રામ મહિમા નવ લણો, અવતાર અકળ એળે તે ગયો.
 શાલિગ્રામ પૂજ્યા નહીં તે માટ, તણુ વેદ લખ્યો તે તાટ;

શાલિગ્રામ ન જાણ્યા નેટ, ગળ્યો મર્લ જનુનીને પેટ.
 શાલિગ્રામની પૂજા ચાય, ધન્ય કૃષ્ણ તેની તો માય;
 શાલિગ્રામની ન મુણી કથા, અવતાર તેનો જાણો વૃથા.
 તુળશી સમરપી નામ્યું ન શીઘ્ર, તેને રઠયા શ્રી ભુગદીશ;
 શાલિગ્રામશુ ન ધરી પ્રીત, ડાહ્યાં વાહ્યા રૂઢી રીત.
 શાલિગ્રામશુ ન ધર્યો નેહ, આખ છતે અધા જને તેહ;
 શાલિગ્રામ ન જાણ્યા સાર, ઉપટ ગયો તેનો અવતાર.
 બ્રહ્માડ બ્રહ્મતણો છે' ઘાટ, શાલિગ્રામ પૂજ્યા તે માટ.

કોહરો.

કામની કહે કરુણા કરી, કહો સાબળુ કરણ;
 મતિ નહી બ્રહ્મા તણી, પૂછુ વાત એ તરણ.
 મતુર્ભુજ તો વિજ્ય છે, શિવનુ વિગ પુજાય,
 બ્રહ્માની પ્રતિમા નહી, એતો અચરત ચાય.
 કરતા હરતા સૃષ્ટિના, આદ્ય દેવનો દેહ;
 તેને કો પૂજે નહો, મોડુ અચરજ એહ.
 પ્રમદા પૂછુ પ્રશ્ન તો, તેથી પાત્રન થાઉં,
 અસહ તીર્થધરી, અધિક, ધરમા ગગા નાહું.
 કહ્યું છે બ્રહ્મપુરાણમાં, શાસ્ત્ર શાખ દે સર્વ,
 સદેષે તુજને કહું, મહેલો મનનો ગર્વ.

ચોપાઈ.

હરિ હર બ્રહ્મા હવા જો ભૂપ, એ તણે માનું એક સ્વરૂપ,
 અદ્વૈત આણુ છે નહિ કોય, વેદ પુરાણ નિચારી જોય
 બ્રહ્માની પુત્રી સરસ્વતી, નિર્મળ નામ મનોહર મતી;
 દેવી કમળાથી દીસે વડી, ધણે હેતે કિરતારે ધડી
 સત્ય સરવે અવનીતણું, તેથી તેજ 'તેમા' છે 'ધણું,
 આણુ માત્ર કંપનાએ' ભેદ, તેના આર યથો છે વેદ.
 આઘની આઘ કારણ એ ગર્વ, બ્રહ્મપુત્રી તો દેહેવા માત્ર,
 બ્રહ્મા વેદ પેહેલી છે એહ, સાક્ષાત્કાર શક્તિનેદ દેહ.
 તેણીએ મને વિચાર્યું ખરું, સ્ત્રો પુરુષ દોષ તોજેની પડું;
 જો પગલાવે મારો તાત, વોતો વિશ્વ વિખ્યાતે વાત.

ક્યમ મ્હોડે મેં તો કહેવાય, કેમ જ જાણુ પિતાને થાય;
 અહા જાણે છે બાળક એહ, નથી કરતા પરણાવવા નેહ.
 માટે દેખાડું માહારું તન, જે પિતાજી સમજે નિજ મન;
 બેઠા એક સમે એકાંત, લામનીએ વિચારી પ્રાંત.
 પ્રકાર કરવા પોતાનું રૂપ, આવી બેડી જ્યાં અહા જૂપ;
 બેઠા છે સંધ્યા વંદન કાજ, એકાંત લીલા લાગી આજ.
 જેમ અમ્રમાહે વીજળી, પિતા પુઠે કન્યા નીકળી;
 અકસ્માત આજવાણું થયું, ચૈતન જ્ઞાન રહેથી ગયું.
 સંધ્યાવંદન જુગ જામની, કટાક્ષ દ્રષ્ટ દિકી કામની;
 દેવાંગના દીકી દેહને, વીરજ ઈવ થયો તેહને.
 દ્રષ્ટ જ્ઞાન ન રહ્યું મન ધીર, અનંગ વરા થયું શરીર;
 પામ્યા મોહ અવકળના ધણી, પુત્રી દીકી સાં પોતા તણી.
 લગ્યા પામ્યો એજ સ્વરૂપ, અહા ભોળવાણા ભારે જૂપ;
 જપ તપ જ્ઞાનગુણ સરવે ગયું, વધુ વિચારતાં મહાદુઃખ થયું.
 ધિક્ અવતાર માહરું નામ, ધિક્ ધિક્ એ. પાપી તું કામ;
 ધિક્ ધિક્ ધિક્ પુત્રી મહારી, ધિક્ ભુદિ તરણી તાહરી.
 અચાનક આવી બારણે, પ્રીત પરણ્યા તણે કારણે;
 શરાપ અંતરથી દેહ અમો, જન્મ જન્મ કુંવારી તમો.
 પરણ્યાની નવ પોહોતે આશ, રહે કુંવારી બારે માસ;
 એહ શાપ કદીને કલો, લક્ષણવતિયે મનમાં લલો.
 મૂખ થઈ મૂક્યો નિશ્વાસ, મુજને કીધી નેટ નિરાશ;
 ભુદિ હીણ થયો તું બાપ, તો તું સાંભળજે મુજ શાપ.
 હરિહર અહા સરખા હોય, તેમાં તમને પૂજે ન કોય;
 હરિહરની માનતા હોય ધણી, પુજાય નહિ પ્રતિમા તમતણી.
 જ્ઞેતાં નિર્મૂખ મૂકી મુને, રજે પૂજતું કોઈએ તુને;
 બાવનાચંદન બેહેક બરાસ, હરિહર જે પૂજશે પાસ.
 નિદ્રા દેવતા જે જુગમાંપ, પ્રતિમા રૂપ ધર્મ પૂજાય;
 મારું વચન શાપ એ હોય, અહાને પૂજે મા કોય.
 માંહોમાંહે એમ દીધો શાપ, પજાં વિમાસણુ બેટી બાપ;
 કહેતાંશું કહેવાઈ ગયું, દુઃખ ધણું જે જણુને થયું.
 જે જણું વચન ક્યમ જાય, તણુ લોક તો પ્રદેશ થાય.

દોહરા.

બ્રહ્મા કહે જુહું કરજું, (મેં) દીધો તુજને શાપ;
 ક્ષમા કરો પુત્રી તમો, વરદાન આપું આપ.
 કુંવરી કુંવારી તમો, મારું તુજને માન;
 પ્રસન્ન થાઓ પરમેશ્વરી, વારુ દઈ વરદાન.
 તું જેના મુખમાં વશી, મોટો જન તો તેહ;
 વિદ્યાથી જે વેગજો, મુકાકાપ્પવત્ તેહ.
 વિદ્યા મૂળ તે મોક્ષનું, તત્ત્વતણું જે તત્ત્વ;
 મુખનું મૂળ તું શારદા, શાસ્ત્ર સકળનું સત્ત્વ.
 વિદ્યા મૂળ તું સરસ્વતી, કર્મ મૂળ તું માત;
 તુજ વિષ્ણુ અંધો આતમા, તુજ વિષ્ણુ સુની વાત.
 યજ્ઞ મૂળ તું શારદા, ધ્યાન મૂળ તું ધર્મ;
 મંત્ર મૂળ તું માવડી, કરત મૂળનું કર્મ.
 શારદા શુભ સંસારમાં, વિશ્વ બધામાં વાસ;
 સદ્વિદ્યા શુભ જેહને, લક્ષ્મી તેની દાસ.
 વિદ્યાવશ સહુ દેવતા, વિદ્યાવશ કુળકર્મ;
 વિદ્યાવશ સહુ ઇષ્ટ છે, વિદ્યાવશ ધન ધર્મ.
 ગાયત્રીના શુભ ધણા, અર્ણવ કેરા બેઠ;
 બાવન રૂડી માત્રિકા, તે તું વિદ્યા વેદ.
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ રૂઃ ઐ, અમરીષ જે અહંકાર;
 તે વશ સહુ વિદ્યા તણે, અધિપત અપરંપાર.

ચોપાઈ.

વરદાન પામ્યાં શુભ સરસ્વતી, જેની મનોહર નિર્મળ મતી;
 પિતા શાપ અનુગ્રહ કરું, અવિચળ વાણી આગળ ધર.
 તેત્રીશ કોડ બિજા સહુ દેવ, કરશે તેની પ્રતિમા સેવ;
 કે પાપાણુ કે કાટ પુન્ય, સાદી ધાતુ પિતળ જે ચાપ.
 કે સોનું રૂપું મણિરત્ન હોય, પ્રત્યક્ષ પૂજાએ નહીં કાપ;
 મૃત્યુ લોકમાં જે માનવી, સ્વર્ગ પાતાળે દેવ દાનવી.
 તે સર્વે પ્રેમ ધણેરો ધરે, પ્રલક્ષ તારી પૂજા કરે;
 આલણુ તેજ તમારું રૂપ, તેને પૂજે સહુ ભારે ભૂપ.

એ પ્રત્યક્ષ પૂજા તમ તણી, જગત જધામાં વ્યાપે ધણી;
 વર્ણ ચાર ખટ દર્શન મર્મ, બ્રહ્મ સ્વરૂપ તે બ્રાહ્મણ બ્રહ્મ.
 વિષ્ણુ શિવ બ્રાહ્મણ પૂજ્યો, સધળાં કારજ તો ગભ થયો;
 બ્રાહ્મણ વિષ્ણુ બ્રાહ્મણ ઈશ, બ્રાહ્મણ તે સ્વયે ભુગદીશ.
 બ્રાહ્મણ સૂર્ય બ્રાહ્મણ દેવ, બ્રાહ્મણ તે સદ્ગુરની સેવ;
 બ્રાહ્મણ તીર્થ બ્રાહ્મણ નીર, બ્રાહ્મણ ધર્મ કર્મ ને ધીર.
 બ્રાહ્મણ પિત્રી બ્રાહ્મણ ગગ, બ્રાહ્મણ નર્મદા રામ શીરંગ;
 બ્રાહ્મણ પ્રથમ ચાપ્યો જાય, ત્યારે કામ જગતનું થાય.
 શિવ વિષ્ણુની પ્રતિમા ધરે, બ્રાહ્મણ મત્ર પ્રતિષ્ઠા કરે;
 બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણ ને બ્રાહ્મણ દેવ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે સેવ.
 છયે શાસ્ત્રના જોયા ધર્મ, બ્રાહ્મણ વિષ્ણુ નહીં રડાં કર્મ;
 વિષ્ણુ વચ્ચે વરકન્યા વરે, તેત્રિશ કોડ તો રક્ષા કરે.
 બ્રાહ્મણવિન તીરથ ને નહિં પુણ્ય, બ્રાહ્મણથી ખીલું નહીં અન્ય;
 બ્રાહ્મણને જે માણસ ગણે, સાત જન્મમાં સુકૃત હણે.
 દેવનો દેવ તે બ્રાહ્મણ જાત, બ્રાહ્મણ દેવ રવિ ને પ્રભાત;
 ખીજાં તીર્થ તે સ્થાવર જમ, બ્રાહ્મણ તીરથ જંગમ તેમ.
 વિષ્ણુ પૂજન બ્રાહ્મણથી વળે, શિવ પૂજન બ્રાહ્મણથી ફળે;
 મત્ર સર્જણ તો ત્યારે ઠરે, જ્યારે બ્રાહ્મણ ભોજન કરે.
 પિત્રી પિંડ તોળે તાહરે, ત્રણ બ્રહ્મ થાયે જ્યાહરે;
 હવન હોમ દેવતાને ગમે, પૂર્ણ થાય જો બ્રાહ્મણ જમે.
 બ્રાહ્મણ સંકિત શિવ સ્વરૂપ, બ્રાહ્મણ તે વિષ્ણુનું રૂપ;
 પૃથ્વીમાં જે પ્રત્યક્ષ દેવ, સાક્ષાત્ ઈશ્વરની એ સેવ.
 અડસઠ તીરથ મહિમા મસમસે, તે વિષ્ણુ તણે અંશુકે વસે;
 ભૂદેવ તે બ્રાહ્મણનું નામ, સંકળ યત્રમાં એથી કામ.
 જેણે જ્ઞાણખ્યો બ્રાહ્મણ ભૂપ, તેણે જ્ઞાણખ્યા અકળસ્વરૂપ;
 જે બ્રાહ્મણથી રહ્યા હશે, વંશ મૂળ સમૂળો જશે.
 નિંદે બ્રાહ્મણ ને દે ગાળ, તેનું પુણ્ય ગયું પાતાળ;
 મંત્ર જંત્ર ઉપાસના અન્ય, વિષ્ણુ સમાન ખીલું નહિ પુન્ય.
 બ્રાહ્મણ વિષ્ણુમાં અંતર (ગણે) જેહ, સરવે નરકે જાશે તેહ;
 વિષ્ણુ વિષ્ણુ અરણ્યોદક કરે, શિવ આરાધન વિષ્ણુનું કરે.
 બ્રાહ્મણી તે બ્રહ્મણી જોય, એમાં પ્રાંત ન કરશે કાય;

સર્વ થકી તે મોટા જાહ, સકળ શાસ્ત્ર માહે છે ધર્મ.
 વિષ્ણુ રિના કંઠે શુભ કામ, તેણે એક દેખાડે ઠામ,
 જૈન રિષિ નિદા મન ધરે, ત્યાહા પ્રતિજ્ઞા આજ્ઞા કરે
 પરણવા પુણ્ય નહીં કામ, જોઈએ આજ્ઞા તેણે ઠામ,
 પોકારીને કહે પુરાણ, શાસ્ત્ર સકળમા એક સુખાણ
 વિષ્ણુ જોઈ બીજા કોઈ હોય, તેણે એક દેખાડે કોણ,
 જોઈએ વેદ હાળીને દીશ, આજ્ઞા તે ઈશ્વરને ઈશ.
 કોટિક ધર્મ મત કહુ છું કથી, દેવતા જાહ સમાને નથી,
 આજ્ઞા તે જાહાણુ રૂપ, ભાગ્યશાળી તે આજ્ઞાણુ ભૂપ
 આજ્ઞાણુ તીરથ આજ્ઞાણુ મત, જ્યાહા આજ્ઞાણુ ત્યા ઈશ્વર તત,
 મૂળ થકી આજ્ઞાણુને માન, વળી વરોક જાહા વરદાન
 સૃષ્ટિ મંડાણ કરતા જે કામ, પ્રથમ પૂજારે આજ્ઞાણુ નામ,
 દેહતણુ જે સાધન ચલાય, તે આજ્ઞાણુના પૂજે પાય.
 વિષ્ણુ સાયક દ્રષ્ટે જોય, સાધન પુણ્ય પોતાણું જોય,
 હરિ ભાગિરથી આજ્ઞાણુ જોઈ, એ ત્રણેની અંક જ દેહ
 એ ત્રણમાં જો જાત જ ચરો, તેના પિત્રી નહીં જરો,
 જે કાંઈ જુગમા રહેલું ચલાય, નિર્મળ જળ તીરથમા નહાય.

દાહર.

પાય લાગી તે પદની, મૂંછુ પ્રશ્ન જ એક,
 ચિતથી ચાંદ પૂરા કંગા, વાણી સુણો વિવેક
 મોટા વિષ્ણુ તમે કહ્યા, જોઈએ શ્રી જુગદીગ,
 પૃથ્વીનું જે પ્રીતથી, શુભ પ્રકારે શીય
 ધનુ જાત પુણ્યતણી, શુરુ સમાને ગાય,
 મન સદેહ મારે ચરો, પુણ્ય કેમ પૂજાય
 એ તો અચરત આતિ વણ, કરો શાસ્ત્રની રીત,
 બધું અગ, અરકજ કર્યું, પુણ્ય ઉપર શી પ્રીત

ચોખ્ખાઈ.

રાજા કહે સુણ રાણી વાત, સર્વ વાત પૂછી સાદાત,
 ગગા ગોદાવરી કેદાર, એ સાલગતા પુણ્ય અપાર
 જેણે તર્મદાન દરશન, એ પૂજાથી પૂર્ણ પ્રસન્ન

એકવાર થી રહ્યો રામ, ગયા વન કો કારણે
જમતપાવની નામ જોહનું, ધરે ધ્યાન ધાતા તે
પુરાણું નંદ પુરણાનંદ જોહ, નિર્મળ નામ સુખદાયક :
સીતા લેઈ લંકાથી વળ્યા, સકળ શોષ મનમાંથી ૮૦
રહ્યો રાવણ રાક્ષસ સુત્ર, પૂર્વે તે બ્રાહ્મણનો ૨
રજો મરખો મન અહરનીશ, બ્રહ્મહત્યા તે બેઠી રી
ગયા નર્મદા કંઠે તીર, મૂક્યાં વચ્ચે નાંવાં જઈ ની
જળમાં થગ મેલ્યો જ્યાહરે, નિષ્ટ નર્મદા નહિ તોહ
જેમ જેમ રામજી આધા જાય, તેમ તેમ રેવા દૂર થા
નવ ધનુષ નર્મદજી ગયાં, રાન રામચંદને થય
કરજોડી તે ઊભા રજા, બોલ નર્મદા મત્યે કજા
હું આગ્યો સ્નાન કારણે, તમો જાગ્યોછો દૂર બારણે
તેનું કારણ કહોને તમો, ખવિત થવા આઆહું અમે

હોહુશ.

કહે રેવા મી રામ સુણ, અસત્ય કહું નહિ આપ;
બ્રહ્મરાક્ષસ રણ રાજિયો, તેનું પૂરણ પાપ.
ખાપ રહિત તપથી થયો, ત્યારે દર્શન દેશ;
નહિતર રપરી નહીં ચરે, રામજી રૂડા વેશ.
સાગ્યું પાપ નહીં નિકળે, લાગ્યું જન તમ તણ;
સદમણ તમ સીતા સહિત, આયશિત સાબળ કણ.
રામ ધાટ રામે રમ્યો, તપ કરવા ઈંદુ ધીર;
નિત નિત નિરખે નર્મદા, તેહથી પીચે નીર.
વાડી સીતે વરુ કરી, વાળ્યાં કેળનાં વન;
મલ દડ કીધું માનની, નિર્મળ કરવા તન.
લિંગ ચાપું લાંઠાં લક્ષ્મણે, બેઠાં આસન વાળ;
અંત જામે મુખ શિવતણે, કર ઝાલી મુલ માળ.
વપ્તશાખ માસ એક વહી ગયો, થયો સંવત્સર સાર;
નિખાપ નર નારી થયાં, પુણ્ય તો અપરમપાર.
રુદ્રદેહા રિજિત થયાં, પ્રીત કરી પરસન;
કર્યું અવગાહન ગંધર્વ, વિશ્વનાથ દર્શન.

પ્રણામ કરિને પરવર્યા, અવધપતી તે અંગ;
 પુણ્ય થકી તે પામિયા, જે ગુણવંતી ગંગ.
 મોક્ષ ક્ષેત્ર મહિમા ધણે, અધિપત મન અતિ આરા;
 ત્રિકુટી ત્રટ બાંધી રહ્યાં, પ્રીત ધરી ત્યાં પાસ.
 વારુ વાડિ ને વન કર્યું, કેતકી કરાં વૃક્ષ;
 અમિહોત્ર સેવે મુજે, સદ્ગુણ ધર્મની સાક્ષ.
 ધેતુ પુજે ધર્મ કારણે, સિદ્ધ સેવા સુખ કામ;
 કાશીવાસ વસી રહ્યા, રાજ્યલોચન રામ.
 પ્રીતે આબ્યો પિત્રી દિવસ, આનંદ મન ઉલ્લાસ;
 દિવસ શ્રાદ્ધ દશરથતણે, પુન્યતણું તે શ્રાદ્ધ.
 તેહ દિને તર્પણ કરે, પ્રીતે દે પિંડ દાન;
 આનંદ ઇકાતેર તરે, મોટપ પામે માન.
 રામ કહે સીતા સુણોં, કરો સામગ્રી સર્વ;
 ઉપરકરણ જે શ્રાદ્ધનો, તેહ લાવું હું દ્રવ્ય.
 શ્રી રામચંદ્ર વનમાં ગયા, રહ્યાં સુંદરી ઘેર;
 વેળા શ્રાદ્ધ તણી ચર્ધ, લાં શી પરડી પેર.
 સમય જશે જે શ્રાદ્ધનો, તો પિતૃ નિર્મુખ જાણ;
 પુણ્ય હોય પૂર્વ લવતણું, ખગમાં પ્રદક્ષિ યાપ.
 આકુળ બ્યાકુળ અતિ ધણું, સીતા થાય મન સાથ;
 પ્રીતે પિંડ પોતે કર્યા, દીધા દશરથ હાથ.
 પ્રગટ હાથ તે પરડિયા, સર્વ રામાબ્યો શોક;
 તે વેળા તૃપ્ત જ થયા, પિંડથી પિત્રિદોક.
 આત્મા માગી સીતની, પિતૃ સ્વર્ગે જાણ;
 કરજોડી ઊભાં રહ્યાં, સીતા લાગ્યાં પાપ.
 શ્રી રામચંદ્ર કેમ માનશે, જે તૃપ્ત થયા છે દેવ;
 તે કારણ મુજને કહો જે કરું સર્વથા સેવ.
 આ અમી સાખ જ પૂરશે, સાચું કહેશે ગંગ;
 ધેતુ જોડે કેતકી, રૂડા રેશે રંગ.
 આરે સાક્ષી તાહરાં, પૂરે સાખલે જાણ;
 રામતણું મન રીઝશે, પ્રીછે પ્રીત પ્રમાણ.

ચોપાઈ.

પિતૃ દેવ તે સ્વર્ગે ગયા, સીતા મનોરથ સિદ્ધ જ થયા;
 મુક્તિ એક થયું જોડલે, શ્રી રામચંદ્ર આપ્યા તેડલે.
 આરે સીતા અધર્મ થાય છે, શ્રાદ્ધતણી વેળા જાય છે;
 પિતૃ નિર્મુખ પાપા જશે, સકળ ધર્મતણા ક્ષય થશે.
 ધસમસ કરે ઉતાવળ થણી, કરજનેડી વાણુ સીતાએ ભણી;
 મહારાજ રખે મન સંદેહ કરે, એ વાતનો ન આણે ખરખરો.
 સાચું બોલું હું તમ સાચ, પિંડ આપ્યા મેં પિતૃ હાથ;
 સંતોષ પામિને સહુકો વળ્યા, પિતૃ લોક માહે તે ભળ્યા.
 રાજ્યલોચન બોલ્યા રામ, સીતા ન હોય તમારાં કામ;
 જુઠા એ બોલો છો બોલ, એ તો નહિ સતીનો તોલ.
 જુઠ વચન રહેજે સારિયે, સાત જનમનું સુકૃત હારિયે;
 ભામેની લાગી દિસે છે જુખ, માટે મને ઉપજાવો સુખ.
 કોટિક વાત તરુણી કહો તમે, એહ વાત ન માનું અમે;
 જુઠિ વાતો એ રહેવા દો, દહીં દર્લ સામગ્રી લો.
 શ્રી સીતા કહે તમારી આણુ, 'જે હું બોલું જુઠી વાણુ;
 દશરથ પિંડ લઈને ગયા, તેના ચાર આ સાક્ષી થયા.
 ગંગા દતકી અગ્નિ ગયા, તેના ચારે સાક્ષી થયા;
 પરદે શાખતો પરંબાણુજે, નહિ તો જીવતી જુઠી જાણુજે.
 આરેને 'પૂંચું શ્રી રામ, કોઈ ન' બોલ્યું તેણે. ઠામ;
 નવ બોલ્યું કોઈ તે ધડી, સતી શિરોમણુ અંખી પડી.
 આરે પેલાં 'જાનાં રંભાં, ત્યારે' સીતાને જુઠાં કલાં;
 ફરી શ્રાદ્ધ માંડ્યાં શ્રી રામે, પિતૃ બોલિયા તેણે ઠામ.
 ફરી શ્રાદ્ધ કંચમે માંડ્યું તમે, તેણે કષ્ટ પામ્યા હું અમે;
 સીતા શ્રાદ્ધ પ્રીતેથી કરજે, યથેષ્ટ પેટ અમારું ભરયું.
 ગયા પિતૃ કહી તે દીસ, ચઢી યાત્રા સીતાને રીસ;
 જુઠિ પાડીજે મુજને આમ, (તો) તમે ચારે પામે ત્યાપ.
 ગંગાને કહે સુંકાર્ધ ભૂમ્યા, અગ્નિને કહે સર્વે જાઓ;
 ધનુજે કહે એતખર કરો, ભૂતળે માંહે ભમતી ન ફરો.
 કેતકી હું નવાં બોલી દીસ, રખે ચઢે તું કેને અશીસ.

દોહરા.

પામ્યાં શાપ ચારે જણાં, કીધું ફેડું કામ;
કરજોડી ઊભાં રહ્યાં, ન્યાં બેઠા શ્રી રામ.
સમ્યક્ પ્રકારે સ્તુતિ કરે, ધરે હેતથી ધ્યાન;
કરુણસાગર કૃપાનિધી, 'મનથી' દીધાં માન.
શા માટે સત ન બોલ્યાં, ન પૂરી સત શાખ;
કથ્યાં તેહ પામ્યાં તમે, વાંકે તમારો લાખ.

ચોપાઈ.

૧ કહે મેં જાણ્યું એહ, રામ પખાળે મુજમાં દેહ;
૨ કરે તો પાવન થાઉં, રામ રૂપિઆ જળમાં નાઉં.
૩ જાણી ન બોલ્યાં અમો, સત્ય વાત માનોજી તમે;
૪ મેં કહે મેં જાણ્યું એમ, પરબ્રહ્મ ઉપર મુજને પ્રેમ.
૫ મેં હોત હોમે જો એહ, તો પવિત્ર થાએ મુજ દેહ;
૬ કેતકી મહિમા મળે, 'રામચંદ્ર' બેસે મુજ તલે.
૭ શે કરે તો પાવન થાઉં, સ્વર્ગ લોકમાં સ્થળે જાઉં;
૮ ધેતુ નહિ મ્હારો વાંક, મેં બિચાર્યો અક્ષર આંક.
૯ રે પિંડ મુને જો રામ, 'પ્રહોચિ' દ્રોડ થાયે મુજ કામ;
૧૦ ચારે વચન જ કહ્યું, સવળું કરતાં અવળું થયું.
૧૧ ય કાળ એ શ્રાદ્ધ જ તણો, શાપ થયો છે સીતા તણો.

દોહરા.

શ્રી રામ કહે સીતા સુણો, પ્રસન થાઓ તે આજ;
વરદાન આપે ચારને, તેહ અમારો પાડ.
ગંગા પાવન જગતની, ધેતુ જગતી માત;
કેતકી પલ્લવ આપણે, અગ્નિ શુભ સાક્ષાત.
વચન જાણ સીતાતાણું, ફરિ બોલે જો ફાંક;
પ્રલે થાયે પલકમાં, ચોખંડ ચોદે લોક.
શાપ થયો તે તો થયો, મૂલ વધારો માન;
શ્રાદ્ધ સતોષી આપિયે, રુડું કંઈક દાન.
શુભ વહેા ગંગા તમે, પ્રગટ વહે નહિ મુર.
સહસ્ર ગણો મહિમા છુને, ફલક નિર્મળ તર.

સકળ ભક્ષ દુતાશની, પવિત્ર સધળે કામ;
 અપવિત્ર એક ચિતાતણાં, અધિકાર નહિ એ કામ.
 દેતકિને કરણા કરી, અંગ ચડે મા ઈશ;
 વિષ્ણુ આદિ ત્રીદશતણે, સોહાવે તુજ શીશ.
 અપવિત્ર મુખ ધેનુ તણું, કહ્યું સીતા સ્વરૂપ;
 પુંછ પવિત્ર બહુ પરકિયું, પુજે બ્રહ્માદિક બૂપ.
 હરિહર બ્રહ્મા ને શકિત હું, ત્રીદશ બીજન દેવ;
 તે પૂજે સહુ ધેનુને, શુભ પ્રકારે સેવ.
 કહે પણ જે ધેનુને, તે જન નહિ જાય;
 પ્રીત કરી પૂજે નહીં, તે પાપરૂપ કહેવાય.
 ચોપાઈ.

સાક્ષાતકાર ગૌરીની દેહ, નિર્મળ નારાયણશું નેહ,
 બ્રહ્મદીમાં બ્રહ્માનો વાસ, મહારત્ર સેસાવટ પાસ.
 વિષ્ણુજી વપુએ જઈ વસે, અડસઠ તીર્થ પુંછે મસમસે;
 બ્રહ્માંડનો બેર ઉપર બેઠ, ચાર સ્થાનકે વસે છે વેદ.
 સાત સમુદ્ર ઉદરમાં હોય, ધેનુ મહિમા કરે નહિ કોય;
 ગાયમૂત્ર તે જાણો ગગ, ૧ અથ નિવારણ તે બધું અંગ.
 મહ ગણ તારા ને રવિ ચંદ્ર, ચરણ ખરી વસે છે ધંદ્ર;
 એકાદશ સ્ક્ર વસે છે પીઠ, દેવની દેવ તે ધેનુ દીઠ.
 મૂત્રનો સ્પર્શ કરી મૂત્રે નાહય, સર્વ તીરથ અવગાહન, થાય;
 પ્રાશન છાણુ તણું જે કરે, પાંચ જનમનું પાતિક હરે.
 પથ દધિ તણા પદારથ ખાય, નિષ્પાપ કરે પોતાની કાય;
 માખણુ ધૂતનો મહિમા ધણો, પથ ગવ્ય થાયે તે તણો.
 ધેનુ પાછળ પ્રદક્ષણા કરે, પૃથ્વીની પ્રદક્ષણા તે વળે;
 કોડવાર કહું હું શું કથી, ગૌરી* ધેનુમાં અંતર નથી.
 અંતર આણે સદેહ થશે, કોટિ કર્ણ તે નરકે જશે;
 દેવળ તીરથ જંગમ જાન, પુજવા જોગ તે ધેનુ પાન.
 ધેનુ ઇશ્વર ધેનુ રામ, ધેનુ ઇશ પારવતી નામ;
 સુવર્ણ મેરુ આપે માન, તેથી અદ્ભુત ધેનુનું દાન.
 કોટિ પ્રત કોડેથી કરે, ધેનુ આગળ આસન જ ધરે;
 નિત મવાનક કહાડી જમે, ચમકૂતો તેને નવ દમે.

ધેનુ દાન કરે જન જેહ, વૈતરણી બિતરશે તેહ;
કનકે કાયા તોળે ધણી, તેમ પુન તે ધેનુ તણી.
કોડ જનમનાં ધૂટે કર્મ, તે મોટા ધેનુનાં ધર્મ;
એમાં દિલ રાખે સંદેહ, નરક તણા અધિકારી તેહ.
પૂજ્યું પુછ જેણે ધેનુતણું, જીગ જીયો પુન કીધું ધણું;
જ્ઞાના વિષય રૂપની દેહ, શક્તિ રૂપ તે ધેનુ એહ.

કોહરો.

કર જ્ઞાના તે કામની, દઇ પ્રદક્ષણા પ્રીત;
દાસી દીન હું તાહરી, રાજસ રૂડી રીત.
અગીકૃત મુજને કરો, પ્રીતે રાખો પાસ;
જે ગમે તો વેચજો, મૂલ ખરીદી દાસ.
પંથી કહે સુણ પ્રેમદા, રાજપુત્રી ગુજ નામ;
પૂછ હોય જે પૂછવું, કરવું હોય જે કામ.

ઓપાઈ.

રાજપુત્રી કહે રૂડી રીત, પંથી તમ બિપર ગાહુ પ્રીત;
કેહવા જોગ સમર્થ છો તમો, તે મોટે પુછું છું અમો.

કોહરો.

કવણુ વડો સાયર થકી, કવણુ અમૃતથી મીઠ;
કવણુ ગળ્યું સાકર થકી, અદ્રથી નિર્મળ દીઠ.
મેઘ થકી ગરજો કવણુ, કવણુ તરણથી તુચ્છ;
કવણુ લોહ થકી કંઠણુ, પવન ચે'લુ કો પુચ્છ.
કવણુ કડવો તે ઝેરથી, કવણુ તરણીથી તેજ;
કવણુ મોંધું તે મણી થકી, કવણુ આમથી હેજ.
કવણુ સજીવથી જીવો, કવણુ શ્રીમંતથી સુખ;
કવણુ સુત થકી સગે, કવણુ દેવથી દુઃખ.
ગીછુ પાર એ આરનો, સમ્યક પ્રકારે સોળ;
હું જીયો હારી અમો, માણું તારે મ્હોલ.
હરખ ધણો હર્ષડા વિશે, પૂછુ પ્રમદ પાર;
ડા'વણથી એ દાખવું, શાસ્ત્ર સકળને સાર.
ઉતર આપે અધિપતી, સાંભળો શામા કાન;

કર્તુ કાળીએ બોળને, તેજ લખ્યું છે પાન.
 સસ વર્કુ સાવર યજી, ગરજ અમૃતપે ગીઠ,
 પ્રીતા ગળી સાકર યજી, તપ ચદ્રપે દીઠ;
 દાતા ગરબો મેઢથી, માગણુ તરણુયિ તુચ્છ;
 સુમ લોહ યજી કઠણુ, મન પવનથી શ્રેષ્ઠ.
 દુષ્ટ કડવો જેરથી, નેત્ર રવીથી તેજ;
 માન મોધુ મણી યજી, કોધ અગ્નિથી દેજ.
 અન સજ્જથી અધિક, સંતોષ શ્રીમંતથી સુખ;
 સ્વાસ્થ્ય તે સુતથી સગો, કુનાર દેણુથી દુ.ખ.

ચોપાઈ.

પાંચ પ્રદક્ષણ કાઠે કરી, પાપ લાગી સાત્તી મુંઝરી;
 કરું પિતાને જીગતે જાણુ, આ પથી અમારો પ્રાણુ.
 જ્યેને હસ વસ મ્હાર ચર્ચું, પૂછવાનો પરિહાર કરું;
 પૃથક્ પૃથક્ ચારે ઘેર ગઈ, હજીકત પિતાને ને હદી.
 પંથી કહે વર નહિ અમો, હાથ પારકે આપ્યાં તમો;
 બેસારથો દુષ્ટિયો બારણે, હું આજ્યો છું તે કારણે.
 ત્યારે પ્રમદાએ પ્રાણ્યો મોલ, શકે રાખ વિક્રમ નર દેવ;
 જાણજો આજ્યો ત્યારનો જીન, કમળપત્રમાં નિર્મળ નેન.
 અમૃત સરખાં વારુ વસણુ, તે કારણથી હેઠા ચરણુ;
 નિર્મળ મુખ મનોહર મતી, સાચો વિક્રમ પૃથીપતી.
 વચને ખાધી લીધા અમો, જે જાણો તે દરજે તમો;
 વિક્રમ કહે કો અંક કામ, પ્રદક્ષ કરો મા માકું નામ.
 દિવસ એક બે રાશ રહે, પછે કહેવું ધરે તે કોય;
 કોય સાત પરિયાંના દીધ, વિક્રમે પંચ કરશે છે રીધ.
 બેસારથો બહાર તે તેજ્યો સાચ, જેને વચન આપ્યુ હાજ;
 ન આણિ ખીક કરી મનચાહ, ગયો વારીએ વેળો ત્યાંહ
 નિસ અરખા જોવા લાં રલો, દિહા છેડ જે સુદર્ષ ગયો
 કેમ જ કામ થયો અમતણુ, પાખો દુ.ખ મનમાહે ધા
 સતો જોડવે, સ્વપ્ન એક લાખુ તેડ
 તજ, કરે કામ ભવાની લાક
 નજ જુદું, લાવ વિરમ વાપણુ ૧

નવપક્ષવ એ વેલો હતો, આબો વાધ વાડી અલુછતો.
ચગળ્યો વેલો આબ્યાં પાન, ચડ્યું ઝેર મુકુ એ રાણ,
પય જે વાધણું સીંચાય, નાગરવેલ, નવપક્ષવ, યાપ.
પછે પાન લેઈને વળો, મ્હેલે જેઠા તેને મળો;
તમ વચન પળશે, જેટલે, સૂકી રંજશે, વેલો તેટલે.
પછે જે પાનની આશા કરે, વણુ ખૂટે તે નિશ્ચે મરે;
છૂટેવ પોતાનો આપ, સ્વખામાંજ પડાવી છાપ.
હરસિદ્ધિયે સ્વપ્ને કહ્યું, લક્ષણવતે, સરવે લહ્યું.
અગ્રી જાગ્યો નિદ્રા ગર્ધ, પ્રાતસમેની વેળા ધર્ધ
ધન્ય ધન્યરે મારી માત, ઘુજ વિશુ કાણુ કહે એ વાત;
સાથે લીધાતો જે જના, તેને તો મુક્યો વાડી વન.
આઢિયાં જેઠા રેળે તમો, દિવસ ત્રણમાં આવું અમો,
ખડ્ગ ચોધારું કરમાં ધર્યું, રમરણુ વીર વેતાલનું કર્યું.
ગયો એક પરતવને પાડ, જે દેખીને ધૂળે હાડ;
શુક્ર વાધની આઝી હોય, મનુષ્ય નામ ન દીર્ઘ કાપ.
પગલે વાધને પથી ગયો, બળવત બોડ ઉપર જઈ રહ્યો;
એક વાધણુને ખીજે વાધ, પોઢ્યાં એકાંત ચાનકને લાગ.
શુક્ર આગળે ઊભો રહ્યો, છછેડ્યો વાધ દુકાંગે કહ્યો;
આળસ મરડીને ઊડીયો, જેમ ગયદ મદગલ ધૂટિઓ.
ઊડી તે આબો જેટલે, વિક્રમસેન બોલ્યો તેટલે;
જેયો માનવિ લધુએ લાગ, વાર કહે સાંભળરે વાધ.
ભૂધરશું બજનમાં બળ્યો, કે પોતાની માતાને મળ્યો;
સુખ દુખ કહો પ્રીતેછો પાસ, મુકો આપ જીવાની આશ.
એવું વચન કહ્યું જ્યાહરે, હરી શેર બોલ્યો ત્યાહરે;
પગ ખેંચીને ઊભો રહ્યો, વળતી બોલ રાગને કહ્યો.
માનવ રૂપ તું કયમ આવિયો, હિંમત જોર કયાથી લાવિયો.
નિકટ મોત આબ્યું ઘુજ આજ, સાચુ બોલતાં રાની લાજ.
તારું નામ કહે નહિ મને, બ્રહ્મત્યાદિક પાતક તુને.

દેહુરા.

રાગ કહે તે સમ કર્યા, એ શું કીધું કામ;
પરવશ કર્યું પડે મુને, મ્હારું જે છે નામ.

હિન્નેણીનો અધિપતી, દેવ સદ્ગનો દાસ;
 વિક્રમ વિશ્વ બધું કહે, પ્રીતે આળ્યો (તમ) પાસ.
 વાધ કહે વિક્રમ નહીં, તું કો આપે અન્ય;
 તે દુષ્કલંબન દેવતા, માર્યાનું નહિ મન.
 કોઈક જદા કે દેવતા, (કે) કોઈ પ્રતાપીક પૂર;
 બીજો કોણુ આવી અડે, મરવા મૂજ હજૂર.
 સાખાશ હિમત તાહરી, અત્યંત બળિ છે આપ;
 સત્ત નામ કે' નહિ મને, તો પ્રત્યક્ષાળનું પાપ.
 ઈશ્વર આણુ સાચું કહું, જે કરું અવંતી રાજ;
 જોયે દુધ વાધણતણું, આળ્યોણું તે કાજ.
 પરદુષ્કલંબન કારણે, પય જોયે પરભાત;
 શિવ આત્મા સાચું કહું, સાંભળ શેર તું વાત.
 પય આપે ગુજ માતનું, તો જીવો આ કામ;
 નહિતર જે જાણુને હણું, નિમેષ ન રાખું નામ.
 શેર હશીને બોલિયો, પય અહીંથી લઈ જાય;
 સરજ્યો નહિ આ સૃષ્ટિમાં, સુંઠ ન ખાધી માય.
 દુધ વાધણનાં દોહલાં, ગુજની મોટી હોડ;
 જા મૂકુંજી જીવતો, અહ ન પડાયે કોડ.
 દુષ્કલંબન તું દેશનો, લાગે સહુની જૂખ;
 ગુજને મારી નાંખતાં, લાગે છે બહુ દુઃખ.
 કોટિ એક આઠાણુ હણે, કોટિ હણે કો ગાય;
 એવું પ્રાચિત ભોગવું, જો તું પય લઈ જાય.
 પાટ ધાવ દેતાં પાપ છે, અધિપત હણે અતીશ;
 મટે મૂકું જીવતો, શિવ આત્મા મુજ શીશ.
 એક હાથનો તું નથી, (જેમ) ખાતું ખીચડી ધૂત;
 મારું તલ્લપ એક મૂંઠની, તો ગુજ માથે મૂત.
 પાર લેવા દેઉં અમો, પ્રીત ધણેથી પેર;
 હજી હેત છે મૂજને, જો જાય જિવતો ઘેર.
 વિક્રમ કહે સુણ વનપતી, નેટ વાત નિરધાર;
 માકણુ મસળી નાંખતાં, લાગે કેટલી વાર.
 જે કોટી બાળકતણું, રાત કોટિ સી આ દીશ;

પપ લીધા વિષુ એ વળું, તો એ પાપ મુજ શીશ.
કષ રાક્ષસ રણુ-રેણિયા, કે હણ્યા એરિ સાપ;
કો વાધ વિદંબિયા, હું તે અતિબળ આપ.
વાર કેટલી મારતાં, દાખુંહું આ દીશ;
ખડ્ગ વાવરું ખાંતથી, પડે ભૂમિયે શીશ.
આયુશ તુજ આવી રહું, જોધ તું સાચું જાણ;
પાછો ધા ફેરે નહીં, જોવું સમનું બાણ.
કાં ખેઠો બાળક ચર્ધ, દેખાડ દેહનું જોર;
લોંડી માય કેમ હુંડીયા, શું કરે છે શોર.
પુંછ ઝાટકી બિડિયા, કરવા કારી ધાત;
હાંહાં કહી વચમાં ગર્ધ, વાધણ વાધની માત.
તું મારે જો એહને, તો પૃથ્વી રંડાય;
એ મારે જો તૂજને, (મુજ) જીવું મિથ્યા યાય.
એ પૃથ્વીપર પુરપતી, તું પણ મારો પુત્ર;
એ મૂવે અવની જશે, તું મૂવે ધરસુત્ર.
રેહ રે મા તુ વેગળી, વાણી બોલ્યો વર્ત;
સમ જશે ક્યમ માહરા, એહ સરે ક્યમ અર્થ.
રાજ કહે સુણુ વનપતિ, તુ નવ બોલે ફેર;
વચન મારું જશે નહીં, હું છું સવાયો શેર.
શેર સવાયો શેરથી, નિમિષ ન રાખું નુન્ય;
વાત કરવા દેઉંહું તુને, તે જાણુ તુજમાં પુણ્ય.

ચોપાઈ.

વચમાં આવી વાધણુ રહી, પુત્ર પુત્ર બે જણુને કહી;
મારા સમ કો ધાત જ કરો, પણ મોતે શામાટે મરો.
મારે તો બે સરખા તમો, સાચો ન્યાય સુકવિયે અમો;
રાડ ન કરશો જુગતે જોઈ, તારું પપ ને એનું લોહી.
મારા તો તમે બે પુત્ર, ધધિર આણુ સાચો એ સુત્ર;
તારે પપ જોઈએ જોટલું, સધિર પાંચગણું તેટલું.
દુધ સવાશેર આયું આંચ, પાઓ રુધિર એને શેર પાંચ;
એટલે બેનાં વચન જ પળે, દુધ લઈને પૃથ્વીપત વળે.

કહી વાત જે નારી નામ, રાગ કહે થયું મુજ દામ;
 નીશા ભવ રાગએ આપિયું, પય રુદયાથી તો આપિયું.
 સતોખી બળવંતો છુદ્ધ, ક્ષિયું વીરે વાધણુ દૂધ;
 કરી પ્રણામ તે પાછો વળ્યો, મિત્ર વાડીએ તેને મળ્યો.
 સીંચ્યા વેલા રાત્રી માન, બેઠાં ત્યાંહાં પરભાતે પાન;
 વીણ્યાં પાન વેલેથી ધણાં, ભાગ્યાં દરિદ્ર માળીતણાં.
 સહસ્ર પેદી સુધી તે ખાય, વળતી તેને શી ચિંતાય;
 પ્રીતે પાન કિધાં શુભ પેર, આળ્યો રાય રાણીને ઘેર.
 નગર માંહે ભવ્યું સહુ આજ, એ મહીપત મોટો મહારાજ;
 દેવરૂપ દાતા પૂતળું, અધિક ભાગ્યથિ આવી મળ્યું.
 ઠામ ઠામ નર ને સહુ નાર, દરશન કરવા આવે (દર) ખાર;
 ધન્ય ભાગ્ય ધર્તિનું ધણું, પ્રયાણુ થયું પૃથ્વીપત તણું.
 બાંધ્યાં તરીયા તોરણુ ખારણે, ચારે કામ વિવાદ કારણે;
 રાગ કહે જીવ્યો રડી રીત, પરણો આ પૃથ્વીને પ્રીત.
 વચન બજાણી તે હા કહ્યું, કમળમુખ તો કરમાઈ ગયું;
 બેસાડ્યાં ચોરી ન્યાહરે, પુછ્યું નારીને નરપતે તાહરે.
 શા માટે કરમાયું મૂખ, ભાગે ધંધિર તારી બૂખ.

દોહરા.

કરજોડી કહે કામની, ગરથ ધણો છે દેશ;
 પરણાવો પથી તમે, વૃદ્ધ જ એનો વેશ.
 છે કાળો ને કૃષ્ણડો, રોતો દીસે રાંક;
 આપો તે ધંધિર કહું, પણ મન મોટો વાંક.
 રીસ તને રાગ કહે, પ્રીતે આખ્યાં પાન;
 થયો પુરુષ તે પરાક્રમી, વિક્રમ સરખો વાન.
 કામ સરખિ કાયા ચર્ધ, બેજનવતો વેશ;
 ઈંદ્ર ચંદ્ર સરીખડો, દીપક બળે દેશ
 નરખી હરખી નારિયો, બળે નળ એ હોય;
 ભાગ્ય ભણું કહે ભામની, બેખ કરંતી બેવ.
 પુત્ર નહીં તે રાય ઘેર, સુખ્યો તેણે ઠામ;
 જમાત રાગ તાહરો, કામસેન શુભ નામ.

મલણું આપોછો મુને, તેહ કર્યું મેં માપ;
આઝ્યા ધિયો સુખ ભોગવો, તેહ ઈશિર અતાપ.

ચોપાઈ.

આરા માંગે છે જોડે, પાપે નમિ ચારે તેડલે;
અમં ચારેના ચોહોત્યા કોડ, હેત ઝીતથી પૂરી હોડ.
મન ગમતો પરણાવ્યો પતી, રાય તમારી રૂડી સ્તી;
એકે પુછું વારુ વાત, પછીયિ જાજો પય પ્રભાત.
રાજાં કહે એમાં શું કામ, પુછતું હોય પુછો આ કામ.

દોહરા.

વિદ્યાથી વધતું કિયું, લક્ષ્મીથી શી લેર;
ચિરંજીવીથી જીવું, મીઠું તેની પેર
કાજળથી કાળુ કિયું, તનથી બહાણું કોણ;
કવણ દૂધથી બેજળું, ખોદ વખાણી વાણ.
નીર ચકી નિર્મળ કવણ, કવણ તિમિરથી ઘોર;
શુ આમૂપણ હેમથી, તેનો કહો અંકોર.
દાન ચકી રુંડું કિયું, પુણ્યથી કોણ પવિત્ર;
કવણ બહો બ્રાહ્મણ ચકી, મહિમા કહો તે મિત્ર
વિક્રમ કહે વનિતા સુણો, મૂળ વિચારો મર્મ;
સદેહ મન શાને કરો, શ્રીપતિ રાખે ધર્મ.
વિવેક વડો વિદ્યા ચકી, લક્ષ્મીથી રતિ સેહર
જશ જીવ્યો - ચિરંજીવીથી, મીઠો રૂડી પેર
કાજળ કાળો, કપુતથી, તનથી બહાલી લાજ;
દાન દૂધથી બેજળું, કુળ અજગણાં કાજ.
નરમાઇ નિર્મળ નીરથી, અગ્રાન તિમિરથી ઘોર;
શુ આમૂપણથી ધણો, અધિકા એ અંકોર.
દાન ચકી રૂડી દયા, પરમાર્થ પુણ્ય પવિત્ર;
બ્રહ્મ બહો બ્રાહ્મણ ચકી, મનસા વાચા મિત્ર.
પાપે લાગી પગની, વારુ સાંભળિ વાણ;
શિખ માંગી તે સંચર્યો વિક્રમ વીર સુખણ.
આઝ્યા નગર ઉજેણુમાં ગડગડિયાં નીરાન;

જરા જોલે બહુ બચકો, લે લાજેણી લાણ
 ભરી સલા જૂપત કર્યો, મેદનિ દીધાં માન;
 જે જોત્યાતા તે પળ્યુ, પ્રીને આપ્યાં પાન.
 સૂખ મનાવ્યું સર્વને, શોભી સકળ સભાય;
 એક થયો અવની વિધે, વારુ વિક્રમ રાય.
 કહે ભામની ભોજ સુણ, કર્યાં કોટિધા કામ;
 ત્યારે દુખભજન પડ્યુ, નવે ખડમાં નામ.
 પુરાણ લખાણું લક્ષધા, ક્રીધાં કાળીનસ;
 સરકૃતમાંથી શોધિયાં, વિવિધ પ્રકાર વિલાસ.
 એ ચરિત્ર જ સાલજે, પૂરણ મન પ્રસન્ન;
 રૂળ આદાયણ વર્તનુ, રેવાનુ દરશન.
 કહે પુતળી ભોજ સૂણ, દુખભજન એ રાય.
 એના પરાક્રમ જો કરો, ધરો સિંહાસન પાય.
 એમ કહીને પૂતળી, આપે ગર્હ આકાશ,
 એહ કથા પૂરણ હવી, કહે કવિ સામળદાસ
 જોતા વક્તા સમજતા, કહે કવિતા કરજોડ;
 સામળભટ્ટ કહે જોલજો, જે જે શ્રી રણુજોડ.

પાનની વાર્તા સમાપ્ત.

રૂપાવતીની વાર્તા.

ચોપાઈ.

શ્રી વિદ્યા સેતું સરસ્વતી, મયા કરે મુજબર મહામતી;
કમળજૂ તનયા કમળવત નેણુ, વેદ ચાર વાણી શુભ વેણુ.
હંસવાહની જાણુ સુગણુ, વીણા પુસ્તક પરંયા પાણુ;
દંડ કમડળની ધારણી, કલ્યાણુ કોટિધા કમ કારણી.
વિષ્ણુને ત્રીડી તું વેદ, ભુવન યૌદવત કીધા ભેદ;
ત્રીડી તું શિવજીને રાક્ષ, સંહાર જોર કરણુ તે જક્ષ.
ખઘાને ત્રીડી ધન પ્રજ, સરજિત સઘળી તેને સજ;
કરુણા તે વારિમકને કરી, શતકોટી રામાયણુ કરી.
ત્રીડી વેદવ્યાસ સુગણુ, પામ્યા અષ્ટાદશ પુરાણુ;
ત્રીડી રાંકરસ્વામી સીધ, સવા લાખ મહ આગમ કીધ.
ત્રીકયાં જ્યદેવ ને સરસ્વતી, પામ્યો તે નર પદ્માવતી;
શ્રીપત નૃપત માધ ભારવી, ત્રણ કોટિ કવિનુ તારવી.
કળિયુગ માહે કાળીદાસ, વિશ્વંભરી રસનાયે વાસ;
બાવન અક્ષરની તું બાલિકા, કારણુ સંછિતણું કલિકા.
બાવનથી એક પ્રણવ લીધ, તેનું બીજ કલ્પનાયે કીધ;
ત્રિશુણુ બાંધ્યા તેણે તન, મૂળ પૂર્ણ માયાનો મન.
અટાની જન શું લેહ ભેદ, નેતિ નેતિ નિત્યે કેહ વેદ;
જાણે પૂરા પડિત પાર, વિશ્વંભરી તું વિશ્વાધાર.
તારી કૃપા જેહપર હવી, તે કે'વાણુ મોટા કવિ;
પડિત જાણે પારખી પ્રમ, પ્રથમ રાધા વળતા કૃષ્ણ.
પ્રથમ સીતા વળતા રામ, પ્રથમ ઉમા વળતા શિવ શામ;
પ્રથમ લક્ષ્મી વળતા નારાયણુ, પ્રથમ શ્રી કહે સર્વે જાણુ.
શ્રીકરથી શિવજી યાયે છે, શ્રીકાર સરવે કે'વાય છે;
શ્રી તે મા ને શ્રી તે બાપ, વેદ પુરાણે કરિયે જાપ.
મુગો શું જોસે પારશી, અધા શુ દેખે આરશી;
પગો ને શું પર્વત ચડે, રંકને હાથ રતન ક્યમ ચડે.

ગુણ હીણો ક્યમ ગંગા ન્હાય, ગર્વજાળી ગો ક્યમ યાય;
 મૂરખ માયાને શું લેદ, જેમ અગર ખર પાંદિ વેદ.
 શ્રી ગણપતિ દુંદગો દેવ, રુબ કામે પરચમ તુજ સેવ;
 લૈરવ બદુક સંકટ લજણો, સેવક શિર ધનવત ગાજણો.
 અંનપૂરણા અમૃત ભરે, દીન જનને દેવાંશી કરે;
 સામળ કવિને કરુણા કરો, બાળક જાણી બાંહે ધરો.
 જોગ વાત જોવાવો જ્યા, કહું પુણ્ય પરમારથ ક્યા;
 ચારુ ચરિત્ર શ્રી રામ ચરિત્ર, પરમ મનોહર પરમ પવિત્ર.
 રૂડા પુરય તણે મન રીઝ, બુદ્ધિ અથ તણાં બહુ બીજ;
 શ્રીય નગર ગુર્જર ગુણનીધિ, વાસવ પુરવત રિદ્ધિ વિવિધ.
 વારુ પુર વેગનપૂર વાસ, વસે વિપ્ર કવિ સામળદાસ;
 રૂડી કર્મની રેખા રતી, શૌભી રસનાએ સરસ્વતી.
 નિર્મળ જય કીર્તિનિજનામ, સદ્વિજળ* શિરોમણિ ગુણનીધિ ગામ;
 લેવા કણખી લખવા લાજ, કાઉજી કુળ મોટો મારાજ.
 જય મહિમા જગમાં જેહનો, રખીદાસજી સુત તેહનો;
 સજા સમસ્ત યેડી છે જ્યાં, કીર્તિ કવિની સાંભળી ત્યાં.
 વખાણુ સાંભળ્યું વિપ્રજ તણું, રખીદાસ રીઝ્યો મન ધણું;
 તેડ્યો વિપ્ર ધૈર દર્ધ માન, સંતોષ પમાડ્યો દર્ધ ધન ધાન.
 કહ્યું તમે મોટા છો કવિ, નૌતમ વાત ક્યા કહો નવી;
 શ્રોતા વક્તા પાવન થાય, વાઘ પુણ્ય ને પાતક ન્યા.
 જોઈ સંસ્કૃત માંહે જ્યા, કહી પુરાણ પરમારથ ક્યા;
 માધ પાંડતે રોખ્યાં એ મૂળ, દાણિદાસ પાખ્યો રૂળ ફૂલ.
 ભોજરાયને મન ભાવીયું, આઘ અંત ચાહ્યું આવીયું;
 ભારે ગુણ બૂપતના બખ્યા, લેખ લાખ જોતિપમાં લખ્યા.
 ભોજ પ્રત્યંધ અંધ ભારે ઘણો, તોલ ઘણો ત્યાં વિક્રમતણો;
 હરિશ્ચંદ બળરાજ ધીર, તે જય જીયો વિક્રમ વીર.
 રુબ બુદ્ધિ સરસ્વતિયે દીધ, વિક્રમ વખાણુ કવિયે કીધ;
 ધારાનગર તણો જે ધણી, ભોજરાજ મહિપતનો મણી.
 તણુ યુગના સત્યવાદી રાય, પુણ્ય જોરથી બાંધ્યા પાય;
 ડોકા દરો દિશાએ દીધ, લાયક પુરુષતણો જય લીધ

પુર. પુરના પેડિત પરવરે; કવિત કીર્તિ કોડેથી કરે;
જેવી તેવી લાખા લાખ, કીર્તિ ચંચ લખ્યા છે લાખ.
દુહો બિચલો ગાથા ગીત, સમશા સેરડી કેલુ કવિત;
હરિયાળી પ્રેલલી પરડે પાઠ, સાહિત્ય સોળ કવિ આશુ લાટ.
જાણે અજાણે નર કે નાર, જિય નીચ આવે દરબાર.
પિંગલ ડિંગલ અડલ અર્થ, નવું કલાથી પામે ગર્થ.
લેવા ગયો તે પાછો ફરે, (તવ) હુકમ લાખ અઢીનો કરે;
અવાં કરે કોટિધા કામ, બમણુ ભોજ પડાચું નામ.
રાજ એક ધારાનું કરે, આણુ બધી અવનીમાં ફરે;
વિશ્વ બધા માહે વિખ્યાત, કહું એક સંક્ષેપે વાત.
ગામમાં એક બ્રાહ્મણી, દુર્બળ ધર દુઃખે દામણી;
અનાથ તેના ધરમાં ધણી, વગર લણ્યો મહા મૂરખ ધણી.
સ્વામી મૂર્ખ સાંભળ માહરા, કહું અવગુણ કેટલા તાહરા;
ભોજને સહુ ભૂટી જાય છે, વાતો કરી બ્રાહ્મણુ બહાય છે.
રાજ ભોજ પાસે જઈ આવ, જે આપે તે દ્રવ્ય તું લાવ;
તે કામનિનો બોલ્યો કંથ, ચતુરા વિદ્યા નહિ મુજ ચંત.
નવ આવડે સ્વસ્તિ કે સાબારા, પરવરું ક્યમ પેડિતજન પાસ;
જાતાંમાં હું ભોથો થાઉં, મૂર્ખ કંઈ ને પત્ત ગુમાઉં.

દોહરા.

ભામનિ કહે - ભરધાર સુણુ, જાઓ સભામાં સાથ;
કાગળ - આપ્યો કામની, આપ તું ભોજને હાથ.
વિમ્ર આલ્યો વરણાગિયો, રાજ સભા મોજાર;
માનનિ બેડી - મેડિયે, રાજ ભોજનિ નાર.
જિભા સેવક આગળે, વનિતા ઢોળે વાચ;
જેવા સરખી જાતરા, ત્યાં જિભો દિજ રાવ.
ક્યમ મા'રાજ ઉભા રહ્યા, કો સાથે છે કામ;
કર' મધ્યે કાગળ કરો, નિચે કહો તે નામ.
કાગળ લીધો, 'કામની, વાંચી - જોયો વર્ત;
સવા લાખ 'ટકા તણી, આપી ચીકી તર્ત.
અર્થ લંખ્યોતો એટલો, માનનિયે જે મર્મ;

રાણી કે વર્ણવ મારું, ધારા તેના ધર્મ.
 પાપ પાપી મુખે પળે, મૂખ વિના ગાનંત;
 સ્વેતે છે ને ચામ છે, અગતીક જયંત.
 વિપ્ર ચિડી લેઈ વળ્યો, મનથી પામ્યો માન;
 એટલે રમતોતો ઝાગટે, પુરપાતનો પ્રધાન.
 વજર કહે વિપ્ર સુણો, શું છે કામ મુજ સાથ;
 લાવો પત્ર એ વાંચીએ, શો છે કાગળ હાથ.
 વાંચ્યો પત્ર વજર તે, વખાણ કર્યું મુજ વર્ત;
 સવા લાખ ટકા તણી, ચીડી આપી તર્ત.
 દિન નિરખી તે હરખિયો, શોભા દીડી સુત;
 એટલે દીઠા ભોજનો, પડાઈ ઉડાડતો પુત્ર.
 સરખા સમાણા સાચિયા, જોવા અધિપત ઈદ;
 વિપ્ર તહાં જોવા રહ્યો, દિઠા તારામાં ચદ.
 પુત્ર કહે રે પડિતા, અહીં લગ ચોરો આવ;
 કરમાં શું આવી રહ્યો, લખ્યો લેખ તે લાવ.
 કુવરે કાગળ વાંચિયો, ચમડ્યો પોતે ચિત્ત;
 સવા લાખ લખિ આપિયા, કશું માહરું કવિત.
 વળી વિપ્ર ત્યાંથી વળ્યો, હધડે આણી હેજ;
 કાલ ફેરવતો દીઠડો, ભોજ તણો લાણેજ.
 વિપ્ર રમત જોવા રહ્યો, બાળક યોલ્યો વેદ;
 મારાજ કાગળે શું લખ્યું, જાંત ન રાખો ભેદ.
 લેખ વાંચિ તે લાડકે, (એ) મારે વરણુવ હોય;
 આપિ ચિઠિ સવા લાખની, કળી ન શકે કોપ.
 ચીડી લેઈ વિપ્ર વળ્યો, જોખ કરતો જાપ;
 એટલે સાજો ભોજનો, મળિયો મહોલા માંવ.
 નંદીએ નાવ સુકાવિયું, સાચી જોવા સેલ;
 જળ કીડા કરી આવિયો, માણુતો સુખમાં મહેલ.
 જોવા વિપ્ર જુગતે રહ્યો, કોડ પ્રમાણ જ કીધ;
 કરમાંથી કાગળ લિધો, વાંચી જોયો વીધ.
 વિપ્ર વરણુવજ માહરું, બલી કરી છે લાખ;
 લખી લેખ કર આપિયો, સહેજે સવા લાખ.

રુપિ રુદેમાં રીઝિયો, શોભા કૌતક સગ;
 માતુની મહીપત તણી, વગાડતી મરદંઘ.
 નાચે નારી નરતકી, રામારૂપ નિધાન;
 વિદ્યા શિખે વગાડતુ, પખાળ ગુણિજન ગાન.
 અદ્ભુત લીલા તે કને, લક્ષ્મી જીવે લોક;
 જોવા વિપ્ર ઉભો રહ્યો, શાંત પામવા શોક.
 (૧) રામાએ રૂપી દીઠો, કાગળ દીઠો હાથ;
 માગી લીધી વાંચવા, સ્તુતિ દીઠી તે સાથ.
 નરખી હરખી નાર તે, વાચ્યું વરણુવ વિવેક;
 સવા લાખ ટકા તણી, ચીઠી આપી એક.
 વિપ્ર પડ્યો વિમાસણે, કૌતક દીઠું કોડ;
 ચક્રોળ ફરતો મેહલ, જોવા જોતો જોડ.
 ભત્રીજા શ્રી ભોજનો, ખેડાતો તે માંહ;
 ઝાઝા જન ના લાં હતા, દિઠો વિપ્ર તે લાંહ.
 મા'રાજ કાગળ છે કરો, વાચી જોયો વાણ;
 એ તો કવિત મારું કચ્છું, જીગત પોતાની જાણ.
 સવા લાખ સમર્પિયા, અચરત પામ્યો ધર્મ;
 મે'લ માંહિ ફરતો ફરે, શબ્દ આજ મુજ કર્મ.
 એટલે રાજ ભોજ નૃપ, દિવ્ય દેવાંથી દેહ;
 સભા સમીપે આવીયો, વરસતો હતો મેહ.
 ઘટા ચડી જો ધનતણી, વરસણુ શુભ વરસાત;
 રાય છે ધણું રીજમાં, વિપ્રે જોઈ વાત.
 વિરમે પામ્યો વિપ્ર તે, આતો ભોજ ભડ ભૂપ;
 આશિશ દેઈ ઉભો રહ્યો, રામ સરીખું રૂપ.
 ક્યાંહાથી આવ્યા કાણુ છો, શો છે કાગળ હાથ;
 વિપ્રે આપ્યો વાંચવા, સ્તુતિ દીઠી તે સાથ.
 પાગ વિના તે પરવરે, મુખ વિણ ધણું ગાજંત;
 શ્વેત છે ને વળી શામ છે, અજગ્રીક જાગત.
 રાજ રિઝ્યો રુપિ ઉપરે, વાંચ્યાં વેણુ વિવેક;
 સવા લાખ ટકા તણી, આપી ચીઠી એક.

ચોપાઈ.

વિગ્ર તણી તે શી છે વાત; પેલી ચીઠી છેડે છે સાત;
મુકે આઠમી તેમાં જોડલે, રાગચે દીઠું તેડલે.
રાગચે લીધી હાથમાં, પુછ્યું વિગ્રને શુભ સાથમાં;
ક્યાંથી ચીઠી પામ્યો સાત, મારા સમ કહો સાચી વાત.
વિગ્ર કરજોડી જોડિયો, મન તણા પડે જોડિયો.

દોહરા.

કાગળ વાંચ્યો કામની, તેણે આપી એક,
પ્રધાન રમે છે સોગટે, બીજી વેદ વિવેક.
પડાઈ ઉડાડે પુત્ર તુજ, ત્રીજી ચીઠી તેણુ;
કાલ ફેરવે તે કુંવર, ચોથી ચીઠી એણુ.
બહાણુ ઉતરિને આવિયો, ચીઠી આપી પ્રીત;
મુંદંગ વગાડે માનુની, છઠી રૂડી રીત.
ચકડોળે હાંચિ ચતુર નર, સાતમી આપી ઠાઠ;
આ ચીઠી આપી તમો, ઐમ કરિ એકઠિ આઠ.
ભાંત પડી મન ભોજને, કીધું મૂજ કવિત;
શું સમન્થાં સાતે જણાં, રીઝવાની શી રીત.
સમીપ તેડ્યાં સાતને, પુછી પટંતરે પેર;
સવાલાખ આપ્યા શું સમજી, ગુણિજન આવ્યો ઘેર.
રાણી કહે રાયજી સુણો, પીયરનો આવ્યો પત્ર;
તે વાતનું વરણવ કર્યું, આપ્યા સવાલાખ તર્ત.
પગ વિણુ કાગળ પરવરે, મુખવિણુ ધણું ગાજંત;
એત ઉપરે શામ છે, (હું) અન્નચીક નચત.
પ્રધાન કહે સુણુ પુરપતી, (હું) રમતો સોગટે સાત;
તે વેળા વરણવ કર્યું, અકલ ધણી અધિપત.
પગવિણુ સોગટાં પરવરે, મુખ વિન ધણું ગાજંત;
એત છે ને શામ છે, (હું) અન્નચીક નચત.
પુત્ર કહે પિતા સુણો, હું વગાડતો ચંગ;
વખાણુ કર્યું વરણવ વિષે, રીઝે આપ્યો રંગ.
પગ વિન પડાઈ ઉડે ધણું, મુખ વિન ધણું ગાજંત;

શ્વેત હિપરે શામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.
 સાળો કે મુણો સાહેબો, હું બેઠોતો બહાણ;
 તે વેળા વરણુન કર્યું, પામ્યો એ પરમાણ.
 પગ વિણ બહાણ જળમાં પળે, મુખ વિન ઘણું ગાજત;
 સદ શ્વેત પર શામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.
 કુંવર કહે કાકા મુણો, હું ફેરવતો કહોલ;
 તે વેળા એણે વરણુવી, પામ્યો માલ અતોલ.
 પગ વિણ કોણ પરવરે, મુખ વિણ તે ગાજત;
 શ્વેત હિપર તે સ્યામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.
 માતુનિ કહે મહીપત મુણો, હું વગાડતી મૃદંગ;
 તે વેળા વરણુન કર્યું, પામ્યો મારો રંગ.
 પગ વિણ પખાજ તે પળે, મુખ વિણ ઘણું ગાજત;
 શ્વેત હિપરે શામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.
 ચક્રડોળવાળો ચપ્પર નર, (હું) હીંચતો પાડી હોડ;
 તે વેળા વરણુન કર્યું, પામ્યો જર એ જોડ.
 સાતે મળીને પુછિયું, તમો રિઝ્યા ક્યમ રાય;
 શિવ આતા સાચું કહો, સાંભળે સર્વ સભાય.
 મેધ ચડયોતો વાહણાં, જોતોતો હું જગત;
 વરણુન કીધું તે સમે, ભાળી મુજને ભકત.
 પગ વિણ આભ ભલાં પળે, મુખ વિણ ઘણું ગાજત;
 શ્વેત આભ પર શામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.
 આઠ અર્થ એ કવિતને, પૂછો મોટો બલ;
 સમ દીધા સાચું કહો, જે ધાયો હોય ધર્મ.
 બાલણુ કહે સુણ રાયજી, હું આવ્યો દરબાર;
 કાંઈએ સમજું ન કવિતમાં, મોકલિયો મુજ નાર.
 નારી તેડી નરપતે, દેખને ઝાઝાં માન;
 કવિત મોકલ્યું તે કામની, કહો અર્થ તે કાન.
 સમો કહે તે રેલિયે, અધિક રેઠ અગસ્ય;
 કરતુક મારા કર્મનાં, ગોભાવ્યાં તું જ સાચ.
 પગ વિના રેલિયે પ્રેરે, મુખ વિણ ઘણું ગાજત;
 શ્વેત હિપર તે શામ છે, (હું) અગ્નચીક જાયત.

રીઝ્યો રાય ઝપિ પડે, કષુલ કવિત એ કીધ;
 દામ અપાવ્યા આઠના, ઝપિ પામ્યો બહુ રીધ.
 એવી અગણિત નીધ તે, અપરમપાર અપાર;
 સવા લાખ સહેજે દિયે, દેવ રૂપ દાતાર.
 સ્તવન કરે જો સારદા, સ્તવન કરે જો વેદ;
 વખાણુ કરે વ્યાકરણમાં, લહે ન લક્ષણ લેખ.
 પૂરણ પુણ્ય પ્રતાપથી, અઝીઠિક આસન આઠ;
 જૂમીમાંથી બોજને, હેતે આજ્યું હાથ.
 મુખારક મુદ્દરત શુભે, દાન ધણેરાં દીધ;
 નગર બોજન કરાવીયું, લાખેણો જશ લીધ.
 ઢોલ નિશાન જ ગડગડે, શોભિત બાધી સદ્ય;
 પિંગળ પાઠ પુરાણની, વેદ શાસ્ત્રની વૃદ્ધ.
 સિદ્ધાસન શુભ શુધ કર્યું, અક્ષત ચંદન લીધ;
 આઠા માગી ઇષ્ટની કાઢે પ્રદક્ષિણ કીધ.
 ઉગમણો પગ જવ પરિચો, બોજરાજ ભડબૂપ;
 એટલે બાલી રેણુકા, જેનું રૂપ અનૂપ.
 રહે વેગળો રાયજી, અતુર ન ધર તું ચરણ;
 કરું કરણકે વિક્રમતણાં, તે તું સાંભળ કરણ.
 એ આસન ઈંદ્ર પુત્રનું, (જેનું) પરદુષ્પભજન નામ;
 આસન તે નર બેસશે, કરે તે સરખાં કામ.
 પ્રાણ દે જે પરકારણે, સંકટહરણુ શરીર;
 પરનાર સહોદર પરાક્રમી, સતવાદી શુધ ધીર.
 તે સરખો ગેશી રાકે, તો મન ભાવે ભોગ;
 બીજો બેસે આસને, તો દેહે વ્યાપે રોગ.
 બોજ કહે મુણુ ભામની, ગુણુ વિક્રમના ગાવ;
 જ્યારથ કથા કહો, સેજે સ્વર્ગે જાવ.

ઓપાઈ.

કહે રેણુકા સાંભળ રાય, મહીપતિ વિક્રમનો મહિમાય;
 કવિવર કાળીદાસે લખ્યાં, ભામનીએ જે વાપક લખ્યાં.
 બોજ પ્રબંધ થયો જે ગ્રંથ, પુરાણ મારગે પ્રીત્યાપંથ;

તે લક્ષણ સામળ બરે લલાં, રખીદાસજી આગળ કલાં.
 વિવેક વાણી વિદ્યા વિલાસ, અધિક ચાતુરી પુણ્ય પ્રકાશ;
 ભોજરાજ હુંકરો દીએ, વાંતો રેણુકાજી કીએ.
 ખાણુંલખ માળવ નિજ નામ, શોભે શ્રી ઉન્નજેણી ગામ;
 ક્ષિપ્રા તટ ગંગાસમ તીર, કરે રાજ વિક્રમ ભડવીર.
 ઈંદ્રપુત્ર તણો એ પુત્ર, શોભાવ્યું સુરપતિ ઘર સુત્ર;
 પંચદંડ છત્યા છે તેણ, ન્યેતિપ શાખ લખાણી એણ.
 અન્નણી તો અવની કીધ, છતી બહુ જરા જગમાં લીધ;
 કર્યાં પુણ્ય પરાક્રમ કામ, સંકટહરણ પડાવ્યું નામ.
 પાંસઠ લખ છે અથ અનૂપ, ભારે અલખત ભોગી ભૂપ;
 અઢી લાખ હસ્તીની લાર, મેધાંખર અપરમપાર.
 પચાણું લખ સેના ધુમે, લક્ષ બ્રહ્મ દરબારે જમે;
 કરે પાર્થિવ ચિંતામણી, નિત્યે આશિષ દે છે ધણી.
 ખાણું લાખ સદાપત ધામ, શ્રે આણુ ન્યાં ઠામોઠામ;
 મંડલિક મોટા મુજરા કરે, શત સહસ્ર સામત સંચરે.
 વીસ હજારાં વડા વજર, આઠ લાખ ઉમરાવ અમીર;
 છત્રું સહસ્ર નામે છત્રપતી, માન પાન મોટા મહિપતી.
 મુક્તિપુરી અવંતી નીધ, સાચી શક્તિ શોભિત હરસીધ;
 ચોસઠ જોગણિમાં એ ચંદ્ર, મુર ગણમાં શોભે જમ ઈંદ્ર.
 મહાકાલેશ્વર મોટો દેવ, મુર સનકાદિક સુરપતિ સેવ;
 દ્વાદશ જોતીલિંગે જોત, ઉન્નજેણી નગર એવું વિદ્યોત.
 સિંધ ચોરાશી ખાવન વીર, મસાણુ ગાંધરવું તે તીર;
 અનેક ખીજ દૈતક હોય, મહિમા કળી શકે નવ કોય.
 શ્રે આણુ ધારીને ધર્મ, કરે નહીં કો કૂડાં કર્મ;
 વસિષ્ઠ સરખા રૂડા ઝપી, રાય પ્રતાપે સહુ તે સુખી.
 સગાળ સરખા સહુ વાણિયા, દાતા ને માતા બાણિયા;
 ભાભારામ સમા કણુપતી, ભોળા ભાવિક રૂઢી રતી.
 ક્ષત્રીકુળ કહેવાણા કરણ, અધિપતિ અચરણુ કેરો શરણ;
 વૈતાળ સરીખા ભારે ભાટ, અધિપ પ્રતાપે નહીં ઢિયાટ.
 ચાર ચઉદ વિદ્યા ગુણુ જાણુ, ભૂપત શ્રી ભલપણુને ભાણુ;
 એવી વરણુ અદારે વસે, ધર્મ માર્ગ ઉપર મન ધસે.

કંદાવીત કે દુખિયો થાય, તો તે રાજ સમીપે જાય;
 લઈ દુઃખ સુખ કરે શરીર, નરપતિ તે પછિ લેતો નીર.
 ઘંટ ધડિયાળાં બાંધ્યાં ઘોર, દુખિયો અવીને દે તે ઠોર;
 ઉભો રાય સાંભળતો રહે, આપોઆપથી લક્ષણ લહે.
 તેમાંનું કહું એક ચરિત્ર, પૂછે પ્રીછે થાઉં પવિત્ર;
 રામકથા રસથી રસ ધણું, ચરિત્ર વાર વિક્રમતણું.
 પરમારથ સમ કે નહિ પુન, અથી સરવે ખીજું શન.

દોહરા.

માળવ દેશનો મહિપતી, રુસિદ્ધમત નિજ નામ;
 સતવાદી સીમાડીઓ, ગરવો ગુંદાવે ગામ.
 સતવાદી શિરોમણી, સાહસિક તેહ મુગલ;
 સોળ કળા સંપૂરણે, લલપણ કેરો ભાણુ.
 અહિં વિદ્યા ગુણ આગળો, બનિશ લક્ષણુ શુદ્ધ;
 દાતા મુરદલ ડાહરો, શિવ પૂજન અતિ શુદ્ધ.
 ઈદ્રિજીત એક પુત્ર છે, તે અંશી અવતાર;
 સુંદર રૂપ સલક્ષણો, દેવ રૂપ દોતાર.
 પાટોદર તે પાટવી, કર્ણ સમોવડ કામ;
 મુશુદ્ધિ રૂપ સોહામણો, સકળ ધર્મનું ધામ.
 ખીજું અર્લક બાળકી, કુંવરી કર્મનિધાન;
 રૂપાવતીના નામની, સતીશિરોમણુ શામ.
 એકાદશ વય અર્લકી, અદ્ભુત રૂપ અપાર;
 ચતુરા ગુણ સાગર ભરી, સકળ કળા ગુણુ સાર.
 કેશ મુરંગ સવા ગજ, વેણી વાસુકી નાગ;
 લલાટ સુંદર શોભણું, કુંવરી એ મહાભાગ.
 ભગુડી કામ કમાન શી, ધનુષાકાર ધરંત;
 કુમકુમ કેસરકેરડી, સુંદર આડ કરંત.
 : અણિયાળી અમૃત ભરી, કાળજી આંછ આંખ;
 : ભમરાળી ભામનીતણી, પાંપણુ ભમરા પાંખ.
 કોટ કપોત સમી કહત, શ્રવણુ છીંપ આકાર;
 : કપોળ કમળાકાર શા, નાસા શુક નિરધાર.

શુક ચંચળ તલ કુળવતી, શોભિત રૂડા ' સંચ;
 ઘેસર નાકે શોભતું, મહ ધણા ચૂણુ વંચ.
 શોભે બહુ લીલામણી, જળહળ પામે ઝાલ;
 શોભિત તેણે સુંદરી, ટપકી ગેરે ગાલ.
 ઉર ઓપત ઉમંગ અતિ, દાડમ બિલ્વ શ્રીકાર;
 પારિજાતકે મંદાવરા, હાંસીલા શુભ હાર.
 કર સુંદ સરખા મોહિતા, કર બેહુ કામની રુન;
 જડિત કર કનકચૂડલો, આભૂષણ બહુ અન્ય.
 ઊદર પોયણ ખાનવત, નાભી દક્ષણુવંત;
 ત્રિવલી તરવેણી સમી, સુશોભિત ઓપત.
 ચાલ ગયંદજ કામની, હંસાગત હૃદ્ય હોય;
 કટિલંક કેસરી સમો, કળી નવ રાકે કોપ.
 કેળ ચંચળ જંધા જુગમ, પદ્મક જેવા પાય;
 પેની રંગે રતન સમ, રંભા રૂડી કાય.
 ચરણા ચોળી ચીર ચિત, સન્ધ્યા સોળ શલ્યગાર;
 અંગે આભરણ ઓપતાં, અપરમપાર અપાર.
 હામ કામ મૃગલોચની, પદ્મની પુર પ્રમાણ;
 સતી શિરોમણિ સાધવી, ચતુરા ચતુરસુજણ.
 પદ્મની ગર્ભ પિતા કને, કોષ્ઠક સંભવ કાજ;
 વાત કરી વિદ્યા તણી, લક્ષણુ ધરતી લાજ.
 પિતાએ દિડી પુત્રીને, સુરુપ અનૂપ અતીશ;
 એ કન્યાને જે વરે, જેણે પૂજ્યા ધરા.
 ઓળ કરાવું ખાંતયી, જોવરાવું જશવંત;
 એ સરખો ને એવડો, અતીશે રૂપ અનંત.
 પૂછી વાત પ્રધાનને, પુછી રાણિને રીત;
 પ્રીત્યો પુત્રજ પાટવી, જે શું પુરણુ પ્રીત.
 કન્યા કનકલતા સમી, રંભા સરખું રૂપ;
 ધણી જોગ ધારી હવે, ભારે ભૂપત ભૂપ.
 વિચાર કરે છે વર તણો, કણુલ કરે ન્યાં કર્મ;
 એવે આન્યા ગુરુ તહાં, ભારે રૂડો અહ.
 પાય નમ્યો તે પુરપતી, કહી વિસ્તારી વાત;

એ કન્યા ક્યાં દેખું, કરજેડી કહે માત.
ગુરુ કહે મુણુ ગુણુનિધિ, એમાં કશો વિચાર;
લખ્યો વિધાતા આંક છે, તે નર ને એ નાર.

છાપો.

મેરુ ગીરી સમાન, વારમાંહી વહી વ્યાપે;
અકળિત બ્રહ્મ કળાય, અસ્થિરે સ્થિર કેા થાપે.
નેવ નીર ચડે મોભ, કદી પશ્ચિમ રવિ રેહણી;
દક્ષિણ વહે ગુણુ ગગ, સગ લહણાની દેણી.
ઉલટ મુલટ એમ સૌ ગતી, કોઈ કળ થાયે કહો;
સામળ કહે મરણુ પરણુની, પણ પાછી થાયે નહો.

દોહરા.

વિદ્યાનિધ એક વિગ્ર છે, માડે નિત્ય નિશાળ;
અર્લક ધણુ ભણે તિહા, કૌ સહુ પ્રતિપાળ.
રાજ્યે તેજો ઝપી, શુધનિધ સુખી બાળ;
ભણાવજે ભાવે કરી, રૂડી વાત રસાળ.
નક્ષત્ર પુખ્ય શુભ યોગ દિન, પૂરણુ તિથિ પ્રમાણ;
સિદ્ધ યોગ શામા રહી, કરે વિદ્યાનુ વિખાણ.
બહુ કહા બારાખડી, નામાં લેખાં આંક;
પિંગળ શાસ્ત્ર કવિત રૂડાં, ભાષા ગઉડી પ્રાંક.
માધવાનળથી મહિમા ધણો, સકળ ધર્મનું ધામ;
પુત્ર એક પટતરે, શોભાસિંધુ નામ.
નળ રાજ્યથી દશ ગણો, કારમો બણે કામ;
શરદ ચંદ સરીખડો, દિન દિન દૂતી દામ.
જેવુ રુપ તેવું વરણુ, તેવાં સધળાં શીલ;
તેવા ગુણુ લક્ષણુ વળી, રૂડી ચાતુરી ચીલ.
જ્ઞાતી વાણુ જિજ્ઞા જાણી, જેવાં કુળનાં કૃત્ય,
તેવું ડાપણુ શાણુપણુ, નઉતમ વિદ્યા મૂલ.
તરતિખની સંગીત ગતિ, કવિ વિદ્યાનો કોટ;
રાગ વરણુને રાગણી, મહિમા કેરો મોટ.
બાપે પિતા ભણાવવા, પુત્રીને નિત પાઠ;

હોજલ કે પડદો નહીં ખરો વૃદ્ધનો ઠાઠ.
 પંડિત પાંસઠ વરસનો, અર્લોકિ વય અગિયાર;
 શુધસાગર તે બાળકો, આક્રમ અપરમપાર.
 રાયે ખખર ગુરુતણી, પૂછી ધર ગુણ સુત;
 પ્રભુનો આપ્યો એક છે, પંદર વર્ષનો પુત્ર.
 કાલો થેલો તેહ છે, જોવા તેવો જાણ;
 શાણપણ નથી સમજતો, વિદ્યા ન ચડે વાણ.
 કુંવારો છે કુંવર તે, ઘણું બેશી રે, ઘેર;
 ગુણ વિણ દે નહિ ગોરડી, પરણ્યાની શી પેર.
 સાંભળીને શામા રહી, વિત્યો કેટલો કાળ;
 એક દિવસ પિતા કને, બેઠો (શુધ) સાગર બાળ.
 રિત કહિ રાયપુત્રી તણી, કલાં કામનાં કે'ણ;
 રૂપ કલાં લક્ષણ કલાં, કલાં વિદ્યાનાં વેણ.
 એન ચરિત્ર ચતુરા તણાં, પ્રીછે પે'લો પુત્ર;
 સાખી એક સમસ્યા તણી, મે'જે લખિયો સુત.
 પિતા કને પુસ્તક હતું, પદ્મની ફેરી પ્રીત;
 ચીકી મૂકી ચિત્તથી, રાજસ ગુણની રીત.
 ચતુરા હાથ ચીકી ગઈ, વાંચી જોઈ વેદ;
 લખનારો ગુણ આગળો, ભામનીને મન બેદ.

છાપો.

પ્રથમ પાણી કે પવન, પ્રથમ ક્ષીતી કે ખખ્ખા;
 પ્રથમ બીજ કે વૃક્ષ, પ્રથમ આપણિ કે અખ્ખા;
 ઘણુ કે એરણુ પ્રથમ, પ્રથમ મરદજ કે મેરી;
 પ્રથમ જણ કે સજિ, પ્રથમ આંગો કે ફેરી;
 વિદ્યા કે વિપ્ર પ્રથમ કહો તમે, પ્રથમ દિવસ કે જામની;
 સામળ કહે જાણો તો કહો, પ્રથમ કંથ કે કામની.

દોહરા.

પુસ્તક વાંચ્યું પ્રેમદા, હેતે ચીકી હાથ;
 અચરત પાળી અતિ ઘણી, રીતી રદ્યા સાથ.
 પ્રતિજિતર પ્રોત્ત્યો નહીં, વપુએ ક્યોં વિચાર;

એનો અર્થ ને કો કરે, તે મારો ભરથાર.
 વર હું બિજા વરું નહીં, હિંમત રાખું હામ;
 પંડિત છે એ મૂર્ખ નહિ, એ ગુરુપુત્રનું કામ.
 સમસ્યા લખું એ બપેરે, આવ્યો રૂડો લાગ;
 અર્થ કરે નો એહનો, પ્રીતે લાગું પાગ.
 છપ્પા.

કાણુ પ્રથિથી પ્રૌઢ, કાણુ અણુથી પણુ નાનો;
 કાણુ પવનથી પેહેલ, કાણુ દેવાથી દાનો;
 કાણુ ધંદુથી વિભળ, કાણુ અગ્નીથી તાતો;
 પથથી ઉન્નવળ કાણુ, કાણુ મદિરાથી માતો;
 વળી કવણુ તેજ તરણી યજી, કાણુ શર્કરાથી ગળી;
 કવિ સામળ કહે ઉત્તર લખો, તો તો પોહોએ મન રળી.
 કવણુ તરણીથી તુચ્છ, કવણુ મણિથી છે મેઘિા;
 સ્વર્ણથી શોભે કવણુ, કવણુ કુશકાથી સેઘિા;
 કવણુ બરાસધિ બેહેક, કવણુ કાળજીથી કાળો;
 કવણુ લોહથી કઠણુ, કવણુ બાળકથી બાળો;
 વળી કવણુ વીંછિથી વેદના, કવણુ સરવથી છે ગળી;
 સામળ મેલું શું મેંસપી, કહો તો પ્હોએ મન રળી.
 ચોપામ.

એ સમસ્યા નારીએ લખી, મૂઝી પુસ્તક માહે બખી;
 ખખર ગુરુજને તે નથી, કામનિયે લખિયું ને કથી.
 જવ પંડિતજી આવ્યા ઘેર, પછી શી ચર્ચ તેની પેર;
 પિતા જમવા બેઠા જોડે, સુતે પુસ્તક લિધું તેડે.
 દીઠા અક્ષર નારી તણા, વાંચી ચીડી નવ રહિ મણા;
 વાંચી સમસ્યા હરખ્યો ઘણું, કરચુ તોલ તે તરુણીતણું
 મોટમ રૂપ મોહન માનની, ભારે શુદ્ધિ દિએ લામની;
 એના મનનો તોડું મોડ, પૂરું સમસ્યા પ્હોએ કોડ.
 ને નવ કહિયે એનો અર્થ, તો વિદ્યા લણિયો તે વ્યર્થ;
 છપ્પા.

મહિથી મોટું દાન, અણુથી લોભી નાનો;
 પવનથી પેહેલું મન, વિવેક દેવાથી દાનો;

ચંદ્રિ નિર્મળ ક્ષમા, ક્રોધ અગ્નીથી તાતો;
 દુધથી ઉજળો યશ, અમલ મદિરાથી માતો;
 છે તેજ તરણીથી નેત્રનું, ગરજ સાકરથી છે ગળી
 સામળ કહે ઉત્તર લખ્યો, ચ્હોટી તેની મન રળી
 તૃણથી જાતક તુચ્છ, મણીથી સદ્ગુણ મોઢો;
 સ્વર્ણથી શોભે સપુત, ગરિબ કુશકારી સોઢો;
 ક્રોધિત બરાસચિ બેહેક, કપુત કાજળથી કાળો;
 સૂમ લોહથી કઠણ, અમ્લ બાળકથી બાળો;
 દુર વચન વીંછિથી વેદના, મિષ્ટ વાણિ સઉથી ગળી;
 છે કલંક મેલું મેંસથી, પ્હોતી તેની મન રળી

હાહુરા.

પંડિત પુત્ર પરાક્રમી, લખ્યો પ્રતાપિક પત્ર;
 ખીજો દિવસે બાળકી, તેણે વાંચ્યો તત્ર.
 પ્રસન્ન થઈ તે પ્રેમદા, હરખ ધણે મન હામ;
 પુરુષ એહ જો પામિયે, થાય આપણું કામ.

છાપા.

લક્ષપતી તો લાખ, દિઠા નિર્માણ પ્રમાણે;
 જામ રાખનું રાજ, રૂપ પણુ રહે ન ટાણે;
 કુળ પણુ થાય કલંકિ, જોર જોતામાં જાણે;
 જોખન પણુ વહિ જાય, વંશ નિર્વંશી થાણે;
 નહિ રાગ્ય ચોર કે અગ્નિ લખ, માગ મુકાવે બહુ થકી;
 મોટા પુરુષો મન માનજો, સદ્વિદ્યા શુભ સદુ થકી.
 સદ્વિદ્યાજ સુવર્ણ, શરણુ સદ્વિદ્યા સત્યે;
 સદ્વિદ્યાથી સ્વર્ગ, વીખ ઉતારણુ વિતે;
 સદ્વિદ્યાથી સિદ્ધિ, પૂજે વચનો વર વાણી;
 સદ્વિદ્યાથી રિદ્ધિ, જગતમાં સધળે જાણી;
 સદ્વિદ્યાને વશ સર્વ છે, સદ્વિદ્યા ત્યાં શી મણા;
 સામળ કહે સદ્વિદ્યા વિના, બટકે ગુણ હીણા ધણા.

ચોપાઈ.

જે નરમાં સદ્વિદ્યા હોય, એવો પુરુષ ન દીઠો કોય;
 એને પરણું સ્ત્રી પેર, એની ઘરની થઈ સું ઘેર.

મુજને તો વહાલો નંદી દામ, મારે તો છે ચતુરનું કામ;
રાત્રું નહીં દું દેખી રાજ, મારે ચતુર પુરનું કાજ.

છપ્પા.

લોભીને વહાલો લોભ, ભરને વહાલી ભરી;
સમને વહાલું ધન, પુરુષને જોગન નારી;
ચરને વહાલું શસ્ત્ર, મૂર્ખને મૂર્ખજ માણે;
રાગીને વહાલો રાગ, જશવંત જશ છતી ભણે.
વળી ગુણ સગાથે ગુણ મળે, તેને તો બહુ પ્રીત છે;
તેમ ચતુર સાથ ચતુરા મળે, એ રાજવિની રીત છે.

દોહરા.

મન માન્યું તે માનની, પરડી પૂરણ પેર;
ગુણી પુરુષની ગોરડી, ચર્મ રદું ગુણવંત ઘેર.
ચિત્તની જોડ ચાતુરી, અધિક લખું એક આંક;
વળતી મારો વિશ્વમાં, કાઈ નવ કાઢાડે વાંક.

છપ્પા. (સમસ્યા.)

લીલા કહેવાંય નામ, કહણ કાયા છે કાળી;
નર દેખી નિચ બાવ, પંડમાં રાખે પાળી.
વધુ બે પડાવે વેહ, કુંડથી કાળજા પાડે;
હરે કાષ્ઠના હસ, કાષ્ઠને આહારજ આલે;
ફકને સંગ ગમે નહીં તે, રાજવિયાં પાસે રહે;
સમસ્યા એ કવિ સામળ તણી, શુભિજન તો સહજ કહે.
ભગે અવની માંહ, ઝાડ જોરાવર એનું;
મુખ દેવણ સંસાર, તોલ ધણેનું તેનું;
પવિત્ર પોતાની જાત, ઝાઝું જળ માહે જીવે;
નાશા પેસે નીર, તોલ પામર જન પીલે;
વાહાણ ધડાલ તે વૃક્ષનાં, લક્ષણવંતા લાયક લહે;
સમસ્યા એ કવિ સામળતણી, હેતેથી હરિદાસ કહે.
જલ એક મુખ દોય, તણુ તો ચક્ષુ ચહિયે;
ખટ ચરણ કર દોય, કવણ એ નામજ કહિયે;

મનુ વિષુ નવ બોલત, નીરથું રાખે નેહ;
 લરજેબન લરપૂર, ચાય બ્યારે શિર મેહ;
 એક વાદન એક અસ્વાર છે, મમતી મમત એ માણુશે;
 સમસ્યા આ કવિ સામ્રાજ તણી, ઝવેર હશે તે જાણુશે.
 નહીં હાથ નહિ પાય, નહીં મુખ માથું મૂલે;
 કામળ કાળી જાત, મુંઘી છે અતી અમૂલે;
 રાજદારે રહે, મોજ મહિપત શું માણે;
 ઢાંકી રહે સહુ ઠાર, દિઠા વિષુ સહુકો જાણે;
 એ સમસ્યા સામ્રાજતણી, અકલવંત મન આણુશે;
 ભોગી જન તે ભોગવે, ઝવેર હશે તે જાણુશે.

ઉત્તર-દોહરો.

કસ્તૂરી એ તો કહી, સમજે શાણા યર;
 મૂર્ખ બિચારો શું કરે, ન મજે જેમાં યર.
 છપ્પો.

ત્રણ અક્ષર નર નામ, પગ વિના છે પાંગળિયો;
 બે છે બાહુ વિશાળ, અંતરમાં નહિ આંગળિયો;
 શીશ વિના છે શરીર, મોજ ધણેરી માહાસે;
 અવનીથી અંતરિક્ષ, ચરણ વિના તે ચાલે;
 છે સુખ કરણ સસારમાં, લક્ષવસા શુભ લાજ છે;
 દાતા આપે જન દીનને, કષ્ટ નિવારણ કાજ છે.

ઉત્તર-દોહરો.

ડાળો એ દાતા દિયે, શીતસમે સોહાય;
 તે સમસ્યા સામ્રાજ કહી, એતે અતુર રાય.
 છપ્પો.

દુક્ષ એકતાં ડાળ, બાર ભઠ્ઠી ભાત ભણીજે;
 પાંખડિ ત્રણસે સાઠ, ગુણીજન જોઈ ગણીજે;
 અતુર બુઝો ચોવીસ, સરસ ફળ તેને ફળિયાં;
 એકવિસહસ્ર છસે, પત્ર કવિયોકે ફળિયાં;
 પણ ચોથ લાગ એ પત્રનો, ગૃહસ્થ શિર શોભિત ધણે;
 તે આપે માગણને અધિક, વણીદાસ રખિયલ તણે.

ઉત્તર-ઢોહરો.

પાપડી એ પરમાણિયે, કવિયે કદિ એ દહેણ;
સમજે નર મુલક્ષણા, વાધે વધતાં વેણ.

છપો.

પદ્યરણુ ભુજ ચાર, આંખ અદ્રાર અણિયાળી;
એક પૂંછ બે મૂંછ, ભડે જૂપત જન ભાળી;
જુદા ચાર આકાર, શીશ નવ સી દહે તેને;
ત્રણ ઉદર તરતીય, જુવે અવની જન જેને;
પણ પાંખ વિનાનો પરવરે, વણુ આધાર અધર રહે;
મહારાજ મુને કરણા કરો, સામળભટ્ટ સમસ્યા કહે.

ઉત્તર-ઢોહરો.

મૂર્ચ નામ સોહામણું, અરણુ અશ્વ એ ત્રણ;
અક્ષવંત અર્થ જ કરે, કવિ સાંભળે કરણ.

છપો.

સહસ્ર ચાર પર સાત, આંખ અનુપમ તો દીડી;
ત્રણ હજારપર ત્રણ, જીભ અમૃતપે મીડી;
શિંગ ત્રણ સુખ દેણ, પૂંછ બે પ્રાક્રમ પ્રોટે;
પુરુષ બે જ બળવંત, જુવતિ જન બે છે જોડે;
છે આઠ ચરણ રૂડા રમણ, લાલક જન લેખી લહેા;
સમસ્યા સામળભટ્ટ તણી, શાણા સમજે તો કહેા.

ઉત્તર-ઢોહરો.

મહાદેવ પાર્વતિ સહિત, શેષ નાગ ને ગંગ;
ખંડિત જન એ પરખશે, રહેશે રૂડા રંગ.

છપો.

ભાત ભાતના રંગ, લિલો પીળો કે રાતો;
લોહ લકડ વ્રક્ષ વેલ, રાવ રંક દુર્બળ માતો;
કનક કથિર મણિ રત્ન, મેર મોટમ તુજ તરણાં;
જીવ જંતુ પશુ પક્ષિ, સિંહ નર હસ્તી હરણાં;
વળિ જડ ચૈતન નર નારનો, લાલક જન લેખી લિયો;
સામળ કહે ચેતો ચતુર નર, એક એ સદુના કિયો.

ઉત્તર-દોહરો.

પડછાયો એ પારખો, અંતર ડહાપણ હોય;
છવણુ નર એ જાણુશે, અન્ય ન જાણે કેય.

છરપો.

ચતુર પરાણા ચાર, સોળ મુખ શોભિત સારા;
સાડત્રિશ શુભ નેન, પરાક્રમ અપરમપારા;
વળિ દશ પાણુ પવિત્ર, ચરિત્ર જુઓ એ ચિત્તે;
વાહન વિના વિવેક, પધારવા પૂરણુ પ્રીતે;
એ ચારેને જે આજખે, જશ મદિમા તેનો થશે;
લાયક છે તે લેખે લહો, અવર અર્થ આવો કરશે.

ઉત્તર-દોહરો.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ રૂઢ એ, ગ્રાયા કર્તિક સ્વામ;
વિદીત બાધા વિશ્વમાં, નિર્મળ જેતું નામ.

છરપો.

પુરુષ પ્રતાપી એક, થઈ અસ્વારજ આલ્યો;
ચાર વદન ચિતચાહ, નાક દશ કોડે કહાલ્યો;
નેન હજાર પર આઠ, ઠાઠ જૂઓ સહુ તેનો;
એક સારથી એક પુત્ર, એક વાહન છે એનો;
અકકલ હોય તો આજખો, હતે ન તે છાનો રહે;
દશ ચરણ દાખો તેહના, કલ્યાણ સામળ કવિ કહે.

ઉત્તર-દોહરો.

ઈદ્ર જ્યંત ધરિવત સહિત, હાંકનાર એ ચાર;
સમસ્યા ભટ સામળતણી, એ વપુવત વિચાર.

છરપો.

પદર શીશ પ્રતાપ, એક દાનવ એક દેવા;
બાવિસ કર બળવંત, એક સાધી એક સેવા;
નેન ત્રીશ ને પાંચ, એક ભોગી એક ભોગી;
અતિ જોરાવર જાત, એક નિર્મળ એક રોગી;

એકાંત સમે એ બેઉ જણ, એક નહ જે નિરખશે;
સામળ કહે શાણા સમજાને, ત્રેમે ત્રેમે પરખશે.

ઉત્તર-દોહરો.

રાવણુ શિવ સેવા કરે, દીધું ત્યાં દર્શન;
વર્ણન એહ શામાતણું, પૂરણુ મન પરસન
છર્યો.

તરુણી અક્ષર ત્રણ, પાતળી સોટા સરખી;
રસમય રુકું રુપ, પંડિતે પ્રીતિ પરખી;
સપુત ત્રણ સતાન, દેવને દુર્લભ દીઠાં;
ત્રણ લોકમાં તત્વ, એહ અમૃત પેં મીઠાં,
માનનિ મન માને તે થકી, આંજુ આંજુરે આ ધકી;
સામળ કહે સહજે સમજશે, કહેશે કામનિ શેલકી.

ઉત્તર-દોહરો.

નામ જલકી શોભિતું, પરમ મનોહર પ્રીત;
ગોળ સાકર ને ખાંડ તણ, અર્લક રુડી રીત.

ચોખાઈ.

એ સૌ સમશા લક્ષણુ લક્ષી, સમજે માણસ થાયે સુખી;
પંડિત પુત્રે પ્રીત્યો પાઠ, ડરાવ થકી લખ્યો એ ઠાઠ.
અક્ષરે અક્ષર સમજ્યો સર્વ, લખ્યો પ્રતીઉત્તર મન ગર્વ;
ચીકી મૂકી પુસ્તક માંહ, તરણી હાથે આવી લાંહ.
ત્રાંચી જોતાં વિરમય થઈ, શુધ શુધ શુણુ ગૃહતામાં ગઈ;
જોતે તેહ શિરોમણુ સતી, હું પ્રમદા ને એ તો પતી;
કાનું એક ડહાપણુને શાણુ, કેવાં બ્રાહ્મણુ કરે વખાણુ.
છર્યો.

વિમ્બ વાંચજો વાણુ, ક્રિયા ખટરસ ખાવાના;
ભોગી ખટરસ લણે, ગણો ખટરસ ગાવાના;
જોગી ખટરસ જોલ, જોલ ખટરસ શા પુન્યે;
કહે ખટરસ ધન ધર્મ, નેક રાખિસ નહિ તુન્યે;
ખટભાષા ને ખટશાસ્ત્ર શાં, ખટ દર્શન જોજી જુએ;
સામળ કહે શામાએ લખ્યું, કહે તો તું સ્વામી હુવો.

રૂપાવતીની વાતો.

ચોપાઈ.

રૂપાવતી હું મનથી હેડ, કરું કંથને એ કરું જોડ;
પિતા જાણે તોતો ના કહે, રંક ઘેર રતનજ ક્યમ રહે.
મારે મન તો એહ રતન, રંક જાત હું કરું જાતન;
સમસ્યા એહ લખી મોકલી, તે જાણે આપે એકલી.
એનો ઉત્તર લખે અપાર, તો તું મુજ હર્ષાનો હાર;
જો જાણે ને ન લખે આપ, તો સ્ત્રીહત્યા કરુ પાપ.
બિજે દિવસ વિત્રે વાંચિયું, સ્ત્રી વાપક દલમાં સાંચિયું;
લખું ધાવમાં સમસ્યા સર્વ, મૂકાવું માનનિનો ગર્વ.

છંપો.

ગુણ નિધિ ગોરસ એક, બિજો ઇંદ્ર રસ જાળા;
ત્રિજો રસ તાંબૂલ, મધુ ચોથો રસ માળા;
પ્રિયા આંખરસ પચ, હઠો સખરસ જે મીઠું;
વિશ્વ વિષે વિખ્યાત, દિવ્ય રસ દેવે દીઠું;
સમમ રસ શોધ્યો નવ મળે, ખરીજ રસની ખાણ છે
ન્યમ હીરા કોઈક હોય છે, પોદા તે બહુ પાણ છે
દાહરો.

ખાન ખાન લક્ષ બોજને, લજ્યા ચોસ લખાય;
ખટરસ ખોળે ખાંતથી, જન એ પુરુષ જણાય.

છંપો.

તરતિજ તો રસ સાત, ત્રિધારસ તેથી તાળ;
ત્રિજો તનુજ રસ તાલ, રિદ્ધિ રસ રીઝે રાળ;
રંજિત મન-રસ રાગ, તાન રસ પણ તે તોલે;
બાકી બળ શુભ હીણ, ગમે લમ બેહેડી બોલે;
એ ખટરસ બોગી બોગના, ભાગ્યવત ભરપૂર છે;
સામળ કહે સુખથી બોગવો, જેમાં હરિનું ઘર છે.
ગાવાના રસ ગણ, કંઠ સુંદરી ચેહેલો;
બીજો રસ બહુ તાળ, ત્રિજો રસ વાગ્ન વેહેલો.
ચોથો રસ ચતુરાઈ યકી જે શુધ્ધ બોલે;
રસ પાંચમો પવિત્ર, નામ ઈશ્વર અણતોલે;

છટ્ટો રસ સૌના ઇતપતિ, જે વેળાનું ગાન છે;
સામળ કહે રસિક શિરોમણી, મોટા જનને માન છે.

જોગીના રસ જાણ, જોગ તજવો તે ભારી;
સત્ય બિજો રસ સરસ, ત્રિજો રસ તજવી નારી.
ચોથો ધરવું ધ્યાન, પાન તનનું, તે તજવું;
એક ધ્રુવનું નામ; ભાવ રાખીને ભજવું;
ખટ રસ એવા જે ખોજશે, કહે સામળ શું કહું કથી.
સાત સદસ સદાને કારિધા, જન્મ મરણ તેને નથી.

પદું પુન્યરસ પ્રૌઢ, કૃષ્ણનું કીર્તન કરવું;
અન્ન અહોનિશ દાન દયાળુપણું દિલ ધરવું;
સદ્ ગુરુ સેવા સાર, દાન નિર્ભયનું દેવું;
સદૈવ સર્વ પ્રકાર, પારકું દુખ શિર ભેવું;
તે પુણ્યતણુ ખટ રસપણું, જો જિવમાં લાગે ગળું;
તેને સામળ સાચુ કહે, સ્વર્ગ ન સમજો વેગળું;
પેહેલા કુળ આચાર, ધર્મ શાસ્ત્રાધી ધાર;
બીજો રહે પવિત્ર, કપટ કે કૂડ ન ક્યારે;
ત્રીજો ધીરજ ધર્મ, પૂજ્યને ચોથો પૂજો;
પંચમ તો છે પુણ્ય, સદાવ્રત દેવું સૂજો;
બીજા બપાવ અનેક છે, પણું રદિયામાં રાખવું;
સામળ કહે છટ્ટો ધર્મ તે, રામ નામ નિત્ય ભાખવું.

દર્શન પેહેલું વિમ્બ, પ્રભૂને યજ્ઞે પૂજો;
શુભ દર્શન શ્રીપાત, સત્ત્વિદાનંદ જ સૂજો;
નિર્મલ દર્શન નાથ, શક્તિ પૂજનનો સંગમ,
વર્તિક દર્શન વેદ, પાંચમું જાણો જંગમ;
દર્શન છટ્ટું દરવેશનું, એક જ સહિતો ધર્મ છે;
સામળ કહે છટ્ટો એકનાં, પાખંડો છત્રીશ છે.

સંસ્કૃત ભાષા સરસ, માગધી મોટે મુલ્યે;
આલેરી ગુણનીધ, અપભ્રંશી તે તુલ્યે;
દેશી ભાષા દાખ, પિશાચી પદજો પ્રીતિ;
ચારણ ચોથી બીખ, રાજદારે શુભ રીતિ;
જો ખટ ભાષા જે ખોજશે, ધારી જોતાં ધર્મ છે;
દવિ સામળ ભટ્ટ સાચુ કહે, જોગી તેના બ્રહ્મ છે.

ન્યાય શાસ્ત્ર નવ રગ, વેદાંત વખાણું,
 મીમાંસા મહા મુલ્ય, જુગતિ પાતાંજલિ જાણું;
 સાંખ્ય શાસ્ત્રની સાખ, ભલા જન તે તો ભાણે;
 વૈશેષિક ગુણુવાન, સર્વનો સંસય ટાણે;
 ખટ શાસ્ત્ર કહ્યા તે જોજશો, વિવેકવંતા તો યશો;
 કવિ સામળભટ સાચું કહે, નથી એમાં સસય કશો.

ચોપાઈ.

લખ્યા લેખ પ્રતિજિતર તણા, રીઝી રામા નવ રહી મણા;
 જશ રૂપી વર દ્વિજ જાણિયો, એને તો સાંધો પ્રાણિયો.
 પદ્મિનિએ પ્રતિષ્ઠા કરી, આ ભવ તો હું એને વરી;
 બ્રહ્મહત્યાદિક પાતક કરે, મૂઢી ચાપણુ જે કે હરે;
 પર રામા શું રાખે રગ, કરે મદપાનીના સંગ;
 ચાડી ચોરી ચિતે ચહાય, ઊંચા જન નિચ વસ્ત્ર ખાય,
 દેવરૂપને દે દાય દોશ, જૂઠા જે કાય જુવે જોશ;
 ખોટાં વહાં ખોટાં દાન, ખોટાં વાંચે વેદ પુરાણ.
 ખોટાં જપતપ ખોટા ખેલ, 'ધી માહે ભેજે જે તેલ;
 દૂધ પાણી કરે એકઠાં, કરે નાશ જોગીનાં મઠાં.
 વગોવે વેરાગી વેશ, દેહવટ કરે દેવતાધ દેશ;
 માગે ગાયર ભાગે ગામ, નિંદે વિષ્ણુ નિંદે રામ.
 નિંદે માત પિતાને નાત, નિંદે જે પોતાની જાત;
 નિંદે ભેખ ગુરુ ને દેવ, નિંદે સત્ય શાસ્ત્રની એવ.
 એવાં પાતક માથે ધરું, જે એ મેલી જીજો વરુ;
 આપ ધાત કરિને જે ભરે, પારકુ દ્રવ્ય કપટથી હરે.
 પારકું સુખ દેખી જે બે, આહું હોય ને અદકું કબે;
 કુળઆચાર તજે જન જેહ, હજી જોડે વરસતે મેહ.
 વાટે લીલાં તરુવર ઝાડ, પાડોશીની ખાએ આડ;
 છિદ્ર નાર કે ધરનુ કહે, કુવાસ માહે વાસો રહે.
 પૂરાવે પાણીનાં ઘાટ, વગડે જઈ પડાવે વાટ;
 વાળે અન્ન ધનુ કે દોર, નામ ધરાવે ચાડી ચોર.
 દેખે જન જુવતીનું જર, ખરી વાતમાં આણે ખાર;
 વેદ મત્રે લખ્યુ નવ કરે, પિડ પ્રાણ પિત્રીના હરે.
 ૨૬

રત્નું નારનું જે કો ખાય, ગંગા મેલી ફૂલે ન્હાય;
 વણુ વાંકે કો કહાડે વાંક, ખતે લખે ખોટરા આંક.
 ગરીબને જે કો દે દુઃખ, છતે ધાન્ય વઠે જે ભૂખ;
 છતે ધીએ જે લૂણુ ખાય, રામ નામ વીના ગુણુ ગાય.
 સ્નાન સિવાય કરે ભોજન, વન્હી મૂકાવે જે વન;
 કરે અન્નનો મોંઘા પાડ, ગરીબનાં જે ગાળે હાડ.
 એવાં પાતક માથે ધરું, જે એ મૂઢી બીજે વરું;
 એમ વિચારી કાગળ લખ્યો, ભારી જોત્તભાનિયે લખ્યો.

છપ્પા.

તું મારો આધાર, તુંજ જીવડો મારો;
 તું મારો સરદાર, આશરો મુજને તારો.
 તું છે મારો પ્રાણુ, હાર મારા હધડાને;
 તું ઈશ્વર તું ઈષ્ટ, મેર મસ્તક હધડાને;
 પરમેશ્વરથી પરમ પ્રિય, તન મન ધનથી તું ભળ્યો;
 ઈશ્વર આણુ તું વિણુ હવે, અવર પુરુષ તનથી તળ્યો.
 પશ્ચિમ ભિગે લાણુ, ડોળે મંદ્રાચળ મેરે;
 તરે વેણુપર બહાણુ, મરે નહિ બાણુક શેરે;
 જળમાં લાગે અગન, જળનમાં શીલો શોભે;
 મહે ગૂણુ રવિ રથ, તેહ ચિર ચાવર થોભે;
 કોષક કાળે એમ નીપજે, ઉલટ મુલટ અવની ફેરે;
 સામળ કહે એ નાર નર, વનિતા નવ બીજે વરે.

ઓપાઈ.

એમજ લખ્યો લાયક લેખ, માનનિને મન મીન ન મેખ;
 કશુજ એણિયે એ વર વર્યો, વેદ વચનથી નિશ્ચે કર્યો.
 વાંચી જ્ઞેયું વિગ્રે વર્ત, માથા બિપર આબું મર્ત;
 કોટિ ક્ષણહત્યા હઉં તુને, માસ એકમાં ન મજે મુને.
 સો સો વાર કહું સાથ, મારું આયુષ તારે હાથ,
 ત્રીસ દિવસ મુધિ વાટજ જોઉં, નહિ તો પ્રાણુ અખૂટે ખોઉં.
 તારે મારે વચમાં ઈશ, મારી હત્યા તારે શીશ;
 મારી પાસ ન આવો કેમ, શત સહસ્ર ખાધા સમ એમ.

વિગ્રે તેહ વચન વાંચિયાં, વાંચતાં હૃદયે લાગિયાં;
સ્ત્રી સંગાથે સગપણ થયું, આયુષ યેનું આવી રહ્યું.
ધર્મ માર્ગનો કીધા ધ્વંસ, જશે પિતા મારાનો વંશ;
લાજ શરમનો ચાશે લોપ, કરશે સખ પિતાપર કોપ.
કપુત નામ કહેશે સહુ કોણ, કહેશે લણહરામી હોય;
વૃદ્ધ માત પિતૃ દુષ્પ પામશે, સુષ્પ શરીરથકી વામશે.
મહિપત કેરું છે બહુ માન, પેટ ભરી મળશે નહિ ધાન.

છાંપા.

કરે ચારી જે ચાર, એક દિન નિજ બધાવે;
કરે જાર જે જારિ, એક દિન માન મટાવે.
કરે ચાડિ જે ચાડ, રૂડો જરા જ્ઞેતાં જાવે,
જર વિણુ જે વેહેપાર, કદી દેવાણુ આવે.
વળી મમત કરે મોટા થકી, વણુ ખૂટે નિશ્ચે મરે;
નિરાશ થઇને નરકે પડું, અર્થ એ હવે ક્યમ સરે.
કયાં રહું ને કયાં જાઉં, વાત કો આગળ કહિયે;
નીર અન્ન ક્યમ લેઉં, વાત ક્યમ શીખુ હધિયે;
કોણુ ઉપાસું છૂટ, વાત એકે નવ સૂઝે;
વેદ શાસ્ત્ર વિદ્યાય, વ્યાકરણુ કંઇ નવ બૂઝે;
એક વાત નવ બિડલે, ભર નયણે આંસુ ભરે;
ઉપાસું હવે સમશતી, કલ્પના મન એવી કરે.
દીપે કિધા દશ વીરા, અક્ષતને કુમકુમ ધરિયાં;
પ્રતિમા વિજયુ ધરિ, શ્રિફળ ને ફેફળ ભરિયાં;
તુળસી ! શાલિગ્રામ, પૂજ્ય પ્રતિમા તો કીધી;
કંઠ તુળસી માળ, પંદિ આરોપી લીધી;
શુકન આપે શિવ શકત તું, તો કામજ એ કીજિયે;
નહિતર આત્મ હસા કરું, કે સ્ત્રી હસા લીજિયે.

ચોપાઈ.

શુભ શુકન તેને આપિયો, સ્થિર કરિ પોતાનો ચાપિયો;
સંદેહ તેના મનનો ટળ્યો, લાભનિ મળવા કામે લાલ્યો.
વિતી દુખે પાપે જામની, કાગળ લખ્યો બિજ્ઞે કામની;

મૂંઝાં ખરીદી દારી અમો, તણુ ભવ કેસ સ્વામી તમો.
પ્રીતે આવો મારી પાસ, કર ગણી કે કર તુજ દાસ;
તમે શિરોમણિ મારા સ્વામ, હું તારી મોજડિને ઠામ.
શુભ શકન જોઈ આવજો, લાયક વરણુ રૂઢી લાવજો;
બિંક ન રાખરો કોની કથી, આપણને દુઃખદ દે નથી.

છરપો.

ધરતિ ન ધરજો પાય, ગગન નીચે નવ આવો;
ન કરો કોનો સગ, સાથ લાયક જન લાવો;
દિવસે નવ આવશો, ન રાત બપોર પ્રભાતે;
જાણે સધણુ જગત, ન કહેજો કોને પોતે;
પાંચે જાણુને પ્રાણે કરી, વીસેને દરજ કરો;
તણુ બધી તરતીબથ, પથ આપણે પરવરો.

:

ચોપાઈ.

માનનિ વચને થયો મગન, અખાત્રીજ દિન લેખ લગન;
પિતાને કહે શુણુ ગાઉંકુ, લલી વાત લણુવા જાઉંકુ.
રેણી 'ગેહેવું' પડશે રાત, પુર 'આવિરા પ્રાંદિ' પરભાત;
સમી 'સાંજ' ધારીને ધર્મ, કીધું કુળ આચારી કર્મ
પાય પાવડી ધારક ધરી, મસ્તક ટોપ ધર્યો ક્રમ કરી;
લાંડી લાયક કરમાં લીધ, ચોખ્ખ પુરુષ થયો કા સિદ્ધ.
પાંચે પટકુળ ઘોયાં ધીર, નખ ઉતરાવ્યા શુદ્ધ શરીર;
કાચો ચૂનો લીધા પાન, મને લાગું કુવરીનું તાન.
વિમ્બ પાવડી વપુનો વેશ, પથે જવા કિધા પરવેશ;
રુદ્યા માંડી સમસ્થા રામ, કરજો શ્રીપતિ મારુ કામ.
લિધુક થઈ લિધા કારણે, સુધર્નધાન પ્હોંચ્યો બારણે;
દીઠા નાપિપત્ની પ્રતિદાર, દીઠા સખિ સાહેલી નાર.
દીઠા વરેમારગૂ લોક, આલણુ કેરુ ડહાપણુ ફેલ;
દ્વાર માહે જઈ જાઓ રહો, સખિયે રાણી આગળ કહો.
વિમ્બ કોષ આલ્યો છે આહ, વણુ આસાજ્યે મોહોલાં માંય;
ચેતી ચેતુરા રુદ્યા સાથ, શ્રીકુળ મોકલિ આપ્યાં હાથ.
જેન માનની દો બહુ માન, દેવરૂપને દેવું દાન;

ધશી જઈને ઝાલ્યો હાથ, તેડી ગઈ પોતાની સાથ.
 દંડ પ્રણામ કર્યા દશવીર, ચતુરાચ્છે નામ્યું નિજ શીશ;
 રઢિયાળું શુભ દીર્ઘ રૂપ, વિપ્ર જાત પણ ભારે ભૂપ.
 મહારાજ મારેઘેલે રહો, કામ કિંકરી સરખુ ઠહો;
 ભલે પધાર્યા આંછે કામ, સત્ય પ્રાણ મારા છો સ્યામ.
 દોહરા.

રૂપી કહે કુંવરી સુણો, છોજ ચતુરમુખણ;
 તેડ્યો મને ન આપવા, પણ લેવાને પ્રાણ.
 આવરદા આવી રહ્યું, થયો વાંઝિયો તાત;
 લાજ ગઈ કીર્તિ ગઈ, વિપરિત થઈ આ વાત.
 ગઈ ધજત ને આજરુ, ગયું ધ્યાન ને ધર્મ;
 વિદ્યા ગઈ વિવેકસહ, શાસ્ત્ર ગયાં ખટ કર્મ.
 ગયું આણુ મુજ અલ્પ આ, ગયાં અર્થ ધરસૂત્ર;
 માત તાત દુખ પામશે, કહેશે સહ કુપૂત્ર.
 તમ મળ્યાયકી તારણી, થારો એહ હવાલ;
 એવું શું આપો તમો, અર્થ ગર્થ કે માલ.
 છરણો.

કૃતયુગ કૃત્તા કોપ, રેણુકા સાચી સિદ્ધિ;
 પર્યું એકવિસ વાર, ધરા નક્ષત્રી કીધી;
 ત્રેતા શક્તી સીત, રાવણાદિક રાણાળ્યા;
 પાપી રાક્ષસ કોડ, મક્ષિકાવત ચોળાળ્યા;
 દ્વાપરમાં કૃત્તા દ્રૌપદી, અદાર અક્ષોણી દળ દબ્યું;
 તે યકી અદકું તો કર્યું, હેતથિ મુજ હારદ હડ્યું.
 ચોપાઈ.

તું રાણી ને હું તો રક, એ ક્યમ આણે આડે અંક;
 હું ભિક્ષુક ને તુંતે ભૂપ, રક રાયતું ન મળે રુપ.
 શું આવ્યું જી મનમાં આજ, રામા બેડી કરને રાજ;
 શા માટે તું હરે મુજ દેહ, ખેર નરપર શો આણે નેહ.
 છરણો.

હું કુશકા તું સાળ, શિયાળ હું તો તું સહિયે;
 હું પડતર તું ક્ષેત્ર, પટતર એવા કહિયે.

હું કથીર તું કનક, ફૂપ હું તો તું સિંધુ;
 હું આગિયો તું અરુણ, હું તે તારક તું ધંદુ;
 હું કીડી કુજર તુલ્ય તું, કયાં પાપાણુ ઝવેરડી,
 ફટ ફટ રાજ કુમારિકા, દીપક લેખ કુવે પડી.
 માટે માગવિ બીખ, સદામત તું તો આપે;
 હું જન્યું જન નીચ, કદ તું કદનાં કાપે;
 હું ચોળું તન રાખ, તુ તો જાને સુદાવે;
 માટે જીરણ વસ્ત્ર, તું તો પટકુળ આપાવે;
 વળી હું તો કરું છુ કાસદુ, તું અડિ મુખપાલે ફરે;
 ફટ ફટ ઘેલી ગોરડી, વિપ્ર ગરીબને કચમ વરે.

દોહરા.

બાળ રૂપ તુજ નામ ને, બાળ ચાતુરી એન,
 બાળ સતીતું રહાણુપણુ, અજાણુ, અતિશે એન.
 કમોતે મરાવે મને, કા તું છડે પ્રાણુ;
 કાં બ્રહ્મદત્તા ભોગવે, એ તું મૂર્ખ અજાણુ.

છાંપો.

ન ગમ્યો કોઇ નરેશ, ગમ્યો ન પ્રતાપિક પૂંગ,
 ન ગમ્યો કરમી કોઇ, ગમ્યો નહિ સાગત શૂંગ;
 ન ગમ્યો કોઇ વણીક, ગમ્યો નહિ નૌતમ નાગર;
 દાતા કે દેસાઇ, ગમ્યો નહિ સુમતી સાગર;
 કે ન ગમ્યો આમગાગિયો, ન ગમ્યો મહેવાશી તને;
 પરધાન પાટવી પરહરી, બોળી કાહાડ્યો તેં મને.

ચોપાઈ.

અધિક મહેણાં એવાં અજાં, આખે આંસુ અધિક જ પડ્યાં;
 ડિવા જનમની તુ પાપણી, ડસવા આવિ મને સાપણી.
 રે મેં કંઈ તુજ ચોરી કરી, મેં શી તારી ચાપણુ હરી;
 યશે રાખને જુગતે જાણુ, લેશે સદા આપણા પ્રાણુ.
 તેમાં તારુ તો શુ જશે, મુજ માવીતર દુખિયાં યશે;
 જીડળમાં નહિ ધાતું આલ, તુજને પરપ્રયાથી શો લાભ.
 નાત બહાર કહાડે મુજ નાત, વટલે મુજ આહાણુની જાત;

ફટ ફટ કહે નગરના લોક, તુજને પરણું તે તો ફોક.
કલંક કુળ બાધાને ચડે, જનક જનેતા બાંધ્યાં સડે;
લૂણકરામી થાઉં પ્રચડ, સગાં સંબધી પામે દંડ.
જવા ઘો એટલુ માગિયે, પ્રમદ પાપ તને લાગિયે;
વચને બાંધ્યા હું આલિયો, સંદેશો તે જે કાલિયો.
છાનું રહેશે નહિ કેઈ પાપ, તરત જાણશે તારો બાપ;
સાંભળતાં દેશે શ્રુતિયે, તુ આવી મારી મૂળિયે;
દયા હું આજણ ઉપર કરા, વર બીજને જોઈને વરો.

દોહરા.

કાલાવાલા કાંટિયા, કરિને પ્રણયો પાગ;
પાછો વળિયો પલકમાં, જવા ધર નિજ જગ.
નારી ભીડી નેહથી, બળથી ઝાલી બાંધ;
મહારાજ રહો મુજ કને, જશે હવે તે ક્યાંહ.
તુ તો મારો ધરધણી, તુતો મારો પ્રાણ;
તુતો હાર હૃદયોત્થો, સાંભળ બ્રહ્મ સુભણ.
તુજને જિની આંચ નહિ, દેશે નહિ કે દુઃખ;
અંન જળ મને તો ગમે, (જે) જેજી તારુ મૂખ.
હું છું લાખ વસા સતી, વેદે નવ વરણાય;
પરણી તુજને પ્રીતથી, બીજે ક્યમ પરણાય.

છંપા.

નયમ ગૌતમ અહલયાય, જેમ સીતા ને રામ;
નયમ રુકમણિ ને કૃષ્ણ, કહું નયમ રતિ ને કામ;
નયમ તારા ને વાલિ, જેમ નળ ને દમયંતી;
નયમ પાંડવ પંચાણિ, અદ્ય રોહિણિ ગુણવંતી;
વળિ જેમ વસિષ્ઠ અરુધતી, જેમ રત્નાદે ને રવી;
યમ તુ વર ને હું કન્યાકા, કહી ગયા મોટા કવી.
નયમ બીજુને લાત, છડી અક્ષર નયમ છાપે;
નયમ અરણ્ય મરજદ, વજન તોલાં વણ માપે;
રાતદિવસ જે રીત, જેમ વાદળ ને તડકા;
જેમ પવન આકાશ, ઘડી પાણીવળ પલકા;

આવરદા આખી સ્ટિની, સુખ દુખ ટાળ્યાં નવ ટળે;
હું ભામનિને ભરથાર તું, નાઠે મારગ નહિ મળે.

ચોપાઈ.

વનિતા ફરી વાણિ વિવેક, જીવી શિક્ષા દહી અનેક;
નાઠાથી નવ મેલે મોત, જ્યે ગોક્ષુ ગોળા સોત.

છપા.

નાઠે મુકે ન ભૂખ, દુઃખ નાઠે નવ જાણે;
નાઠે ન મુકે ભોગ, રોગ નાઠે નવ જાણે;
નાઠે ન મુકે તાવ, નાસવે મદ નવ પૂટે;
નાઠે ન રહે લક્ષ, ચોર કે હાકમ લૂટે;
વળી નાઠે મોત મૂકે નહીં, નાઠે ફૂડા પારા છે;
કવિ સામળભટ્ટ સાચું દહે, નામ તેહનો નાશ છે.

(જે જાણું તે જાણ, જેહ ખીણું તે ખરશે;
ભણિયું તે ઠલવાય, અડચું તે તો ગતરશે;
લીલું તે સૂકાય, નવું તે જૂનું યાશે;
આવરદા વશ સર્વ, કાળ સદુકાને ખાશે;
જો દિનર જન ને રાક્ષસો, દેવ ગંધર્વ ને દાનવી;
મધવાદિક મોતે મરે, તો કોણુ માન્યા માનવી.

(૨) ગયા ઈર્ષ કઈ કોડ, ગયા ખલા કઈ જૂલ્યા;
ગયા કરોડો કામ, અડગ થરા પણુ દૂલ્યા;
ગયા દેવ દિગપાળ, ગયા માંધાતા મહિપત;
ગયા દિગ્વિપ હરિચંદ્ર, ગયા છોકલા છત્રપત;
વળી ગયા જનક ને જાદવો, જે વળી લાલ્યા જનનદવી;
ચાવર કોઈ રહ્યા નહીં, કોણુ માન્યા માનવી.

માત પિતાનો ભોગ, જોગ વીરજ બંધાયું;
રુધિર માંસ ને હાડ, શરિર તેનું સંધાયું;
નસો જાળ નખ વાળ, સગ લઈ સાંધા મેળ્યા;
પંચભૂતના ભાગ, લાગ ભમવાના બેળ્યા;
મંમતા માયા અહંકાર અતિ, વાયુરૂપ કોઈક વસ્ત્રો;
સામળ જળ પરપોટો જ્યા, કહો ગરવ તેનો કશે.

મારું મારું કરે મૂઢ, કારખી કાયા માયા;
 અતારને આરદ, અધ યર્ધ ધરે ધાયા;
 આ મારુ, ધરસૂત્ર, પુત્ર મારો પરણાવું;
 ધડપણે પાળે મને, આજ લાલિ લાત લાણાવું;
 પણ એ દીપક છે વાયુમાં, કાચો કુપ્પો કાયનો;
 સામળ કહે મૂઢ મમતા કરે, એવા શરિર અસાયનો.
 જાન જોરાવર રાણી, પ્રિતે પાતાળે પેમે;
 પેસે અરણ્ય નીર, મેરુ માથે જઈ જોમે;
 જાન શેષને શરણ, રવી રથ આંગળ ચાલે;
 મત જતના જાપ, કરી મધવા સંગ મહાલે;
 કદિ સચ પ્રપંચ કરે ધણી, રવિ મંડળ આધુ અટે;
 પણ સામળભટ સાચું કહે, અરવાનુ તો નહિ મટે.

કોહરા.

અહો વિપ્ર વરણાગિધા, કર કર રંગની રેલ;
 આ ભવ તું મારો ધણી, મમત તું મનથિ મેલ.

છોપા.

કોઈ આજ કોઈ કાલ, કોઈ દિવસે કોઈ રાતે;
 કોઈ જોખન કોઈ વૃદ્ધ, કોઈ જન જીવની જાતે;
 કોઈ તાવે તરફડિ, આપધાતે કોઈ મરતાં;
 કોઈ ભોગ કોઈ રોગ, કોઈ તો સરપ કરડતાં;
 કોઈ વાસિ પિકાર કે હડકવા, કે મમતે લડિને મુંઝા;
 કાળ ન મૂકે કોઈને, સામળ કહે સમજી જીઓ.
 હુ છુ તારી દાસિ, ખરીદ કિધિ વણ મૂલે;
 રહેતું તૂજ અવાસ, રાખજે આત્મા તુલ્યે;
 હુ છુ રાજ કન્યાય, બ્રહ્મ સુત છે તુ પોતે;
 મુજને કંઈ દુખ ચાથ, નિવારે નીજે તું તે;
 વળી માત પ્રિત એ તાહરાં, દુખી જસ યાશે નહીં;
 તો રહેજો મુજ પાસે તમે, વચન માહરું છે સહી.

ચોપાઈ.

કોટિક કાલાવાલા કરવા, ખાંત કરી જોળા પાયરયા;
 રુદ્યા મહિ રિઝવ્યો રૂપી, અમૃત વચને કીધા સુખી.

દ્રષ્ટે દ્રષ્ટી ન્યારે મળી, પથ મધ્યે જ્યમ સાકર લળી;
 વેદ ચાર વચને રાખ્યા, કર્યા ચંદ્ર સુરજ સાખ્યા.
 વેદ મંત્રથી તારા સાખ, એ સર્વેની રાખી સાખ;
 યજ્ઞ દુતાશન સાખી ધીપ, કિંધા સાખ આદિયા ધીપ.
 ગાંધર્વ વિવાહની જે રીત, પરખ્યાં બે જાણુ પૂરણ પ્રીત;
 કરે મિલન ભ્યતની ચૂડણી, રહે રીઝી દીસે રુડે.
 રીતભાત સંમેપે સર્વ, કીધું મન મુકીને ગર્વ;
 સમગ્ર મધ દસ પંદર દાસ, જે રેતીતી પ્રમદા પાસ.

છપ્પા.

જાનું નવ રહે પુન્ય, જાનિ ન રહે કદિ ક્ષીતી;
 જાનું નવ રહે ખૂન, જાનિ ન રહે કદિ પ્રીતી;
 જાનિ ન રહે વિદ્યાય, ન રહે ધારી જે નીતિ;
 જાનો નવ રહે શર, નવ રહે જાની રીતી;
 દાતા જીવંત ગાનાર ચુણી, વ્યસન વાદ વિદ્યા વિધી;
 વળી દાન માન સનમાન શુભ, જાની નવ રહે ધરનિધી.
 સ્ત્રિના પેટમાં વાત, રહે ન લક્ષી કે ભુંડી;
 સ્ત્રિયે જાણિ જે વાત, દેશમાં વાગે કુંડી;
 સ્ત્રિને જાની વાત, કહે તો દાળજ ખૂટયો;
 સ્ત્રી સાથે એકાંત, કરે તો રામજ રુઝયો;

પ્રમદાએ બહુ નર પરલખ્યા, મમતે કંઈને માર્યા;
 અનમી શરૂ અહંકારિ પણ, હોડ હડિલા હાર્યા.
 એક દ્રૌપદી નાર, અતી દળ તો અટવાવ્યું;
 એક દ્રૌપદી નાર, કિચક સો વંશ વટાવ્યું;
 એક દ્રૌપદી નાર, કુરુનું કુળ કપાવ્યું;
 કાહાડ્યો કૌરવ વસ, વળતું શિર જમ અપાવ્યું;
 અદાર અક્ષૌણી ભક્ષ કરી, કસર નહીં રાખી કરી;
 સામળભટ્ટ કહે ગુણિ પુરુષ, રખે હેત આણો હશી.

ચોપાઈ.

ખટ દાને જે ચમગમ વાત, તે જાણે પુર બધું પ્રભાત;
 ત્રેણે કામ તે આવું કર્યું, સદાવર્ત કરવા આચર્યું;

વિપ્ર સદ્ગુણ લેવા જાય, તેને કુણ કહે હા કે નાપ;
દુર્બળ દેહી વિપ્રજ થયો, જીવ પારકે હાથે ગયો.
તરણીનું તો વાધું તેજ, હૃદય માંહે અદકું હેજ;
અરસ પરસ વાતો વિસ્તરી, કાનમુરી કામનિયે કરી.
આખા દેશમાંહે એ ઊઠ, પુરના લોક કહે સઠિ પૂઠ;
કો કહે રૂપિ રાણીને વચ્ચે, કો કહે વનિતા વાહાણે કર્યો.
કો કહે એ જોવાની જાત, કો કહે એ વિદ્યાનું પાત;
કોઈક કહે અઘટતુ આપ, મારિ નાંખશે એનો બાપ.
જાણશે તે દહાડે મારશે, હેત એ ઉપરથી હારશે;
બદ્ધ મુખી એમ વાતો ચાપ, કો ગુણ કે કો અવગુણ માપ.

દોહરો.

હોય મદવાડ ગરિબનો, જોરાવરિનો જાર;
પ્રગટ ન થાએ પદ્મકમાં, ભયે સજારે ભાર.
ચાર ધડી તે અતુર નર, રહે નિત મ્હોલો માંહ;
મહા બીક સાથે રહે, તતુ તતુ તડરે તાંહ.
અબજને તો દુઃખ નહિ. શુણિજન ચિતા હોય;
દિન દિન થાએ દૂખજો, કળી નવ શકે કોય.
એક દિવસ પિતૃ વિપ્રનો, જોડો રાણી પાસ;
પુરુષ કોઈ બીજો નહીં, ગાહિ કને હતિ દાસ.
આંખે બહુ આંસુ પડ્યાં, રોષ જવાયું રાંક;
એથી પૂછ્યું રાણિયે, અરે વિપ્ર શો વાંક.
બાપ એક મુજ બેટકો, રડો જોખન જોગ;
ભોગ અમારા કર્મના, સહજે વાધ્યો રોગ.
તણે અન પાણી તળ્યું તણે બીધ ધન સૂખ;
નાંખે બદ્ધ નિસાસડા, દેહે દારણુ દુઃખ.
વધિ મેળવ્યા વિશ્વના, કારણ નવ લહે કોય;
વધું કેમ ચાલે નહીં, જમણો દુર્બળ હોય.
મારો જીવ તો વશ નથી, વિદ્યા નથી વિવેક;
દાયરોગે અખળાવિયો, અકલપત સુત એક.
આવીશ નહિ હું આજથી, ભણાવવાને આત;

પુત્ર તણી પીડા મુને, ગુરું છું દિન રાત.
 પેડિત તો પાછો વળ્યો, કરી એટલું કામ;
 આંસુ લોહાં અર્લકી, રુડું કરશે રામ.
 બીજો દિવસે બાળકો, મથો પ્રેમદા પાસ;
 પાથે લાગી પદ્મની, હેતે કરિને હાસ.
 જનક જાણશે માહરો, તે નહિ લે વ્રજ નામ.
 પરણાવે તને પ્રીતથી, દેખે બાધું ગામ;
 જીવત જાનહત્યા કરે, કાને સુણ્યું ન કોય;
 વિશ્વાસે સૂએ રહેા, હરી કરે તે હોય.
 વિલાસ કરે વિમ્મ તું, કાળજડું ધિર રાખ;
 તારી સાથે હું મરું, તેના સૂરજ શાખ.
 ધારણ દોધી ધીરથી, રાખી હેડે હામ;
 ધમર કેરી આણુ વ્રજ, લેવા દઉં નહિ નામ.
 માળ જરી ત્યાં મહેરની, મોતી માણુક મોટ;
 આપિ હાથ તે વિમ્મને, તેને શાની ખોટ.
 નાથ પધારો મોક્ષમાં, અલખત કરો અપાર;
 મારે કાળે લાવજો, સોળ રૂડા શણગાર.
 સમસ્ત્યાં મહિ સમજજો, છો તો ચતુર સુગણુ;
 સુધ હીણા તે શું લહે, અલ્પ મતિઆ અમણુ.

સમસ્ત્યા-છરેપો.

નવ મહ માંહી નામ, કામ કાસદનું કરેતો;
 પૂરણુ જશ પૂરતાપ, તાપની હરકત હરેતો.
 ભાગ્યશાળિને ભોગ્ય, રોગ દુખ દાએ દેહે;
 સારંગ નામ સરદાર, સારંગપર વાહન રેનેહે.
 તેને નામે જે નામ છે, તે આબ્યાથી દુખ જશે;
 એ શીઘ્ર સ્વામીજી લાવજો; તો વળતી સોજો ચરો.

ઉત્તર-દોહરો.

ચંદ્ર નામ એ ચાંદલો, માનતિ માંગ્યો બાલ;
 પ્રથમ લેખ લેલાટમાં, કંચ લાવજો કાલ.

સમસ્યા-છપો.

કણુ રૂડા કહેવાય, જમે નહિ જન પણ કાઈ;
મરદ વધારે માન, માનની રહે 'મન' મોહી;
સાર, ગણે સંસાર, ભૂપ પણ ગણે બલાઈ;
અતિશે ઉત્તળ અંગ, સંગ શોભિત સદાઈ;
ગોળાકારે મુખવંત છે, પ્રસન્ન મન પૂરણ કરે;
જો સ્વામિ શીઘ્ર તે લાવશે, સામળ કહે સોળે સરે.

ઉત્તર-દોહરો.

મોતિ મગાવ્યાં માનની, લક્ષ્મી બંધન લાજ;
હસ ચરે હેતે. કરી, તે કામનિને કાજ.

સમસ્યા-છપો.

એક જ જાત અવરૂપ, રૂપ સરખાં એ બેમાં;
જય વીજય બે જોડ, ખોડ નહિ એકે તેમાં;
અમૃત ભરિયાં આંખ, પ્રતાપિક પોપણ પૂરા;
વદન શામ ચિર ઠામ, સુરત સંભામે યરા;
નર નારી જીવે તે નર થકી, તે નરનાં બંધન કરે;
તે નાર લઈ આવે મુજ પતી, સામળ કહે સોળે સરે;

ઉત્તર-દોહરો.

કામનિ માગી કંચુકી, નર બંધન એ નાર;
પયોધર પ્રતાપીક એ, થું કહું વારંવાર.

સમસ્યા-છપો.

: જ્ઞાતાં તણે જે ભાર, સહજ જિપાડે થીશે;
વાદળ મુખમાં દેહ, તેહથી ધરિયો ખશે;
પણે પંથ વિણ પાપ, જીલ જોડે બે રાખે;
અળખો આખી સૃષ્ટ, અપંગ અપંગો ભાખે;
: તેને દેહ થકી જે જિતરે, શો દંકણુ જે નર ખરે;
તે નર ને નારી લાવશે, સામળ કહે સોળે સરે.

ઉત્તર-દોહરો.

: સર્પ થકી જે જિતરે, કંચુકિ શોભિત સાર;
હાર મગાવ્યો હેતથી, એ જિપરે અપાર.

સમશ્યા-છપ્પો.

નર મળી દશ વીશ, પુરુષ પરઠાણો જોનો;
 સુરપતિ વાહન જાત, તાત જાણે સઉ તેનો;
 નામ એક નર દોય, આવરદા જોનો સરખો;
 વસે વેગળે વાસ, પડિતે પૂરો પરખ્યો;
 તે તાલેવત તરુણી તણે, હસ્તક ઝડો નર હશે;
 પંજાછ પેહેવો લાવજો, લાર પછી સોળે ધશે.

ઉત્તર-દોહરો.

ચુડો મગાવ્યો ચિંતની, હસ્તિ દાંતનો હસ્ત;
 એક નામ બે જૂજુવા, સમજો ગુણી સમસ્ત.

સમશ્યા-છપ્પો.

સપુત તણું જે નામ, સભામાં શોભે સહેલો;
 રજની કેરું રુપ, પુજન શિવ કરતાં પેહેલો;
 નેહ કરે નર નાર, દેહ શુભ આપે દાખે;
 તરકરને મન તાપ, બચા જન તો શુભ લાખે;
 તે નરના તનથી જે નીપજે, કરુપ કહે છે કામની;
 સામળ કહે સ્વામી લાવશે, તો લજશે શુભ ભામની;

ઉત્તર-દોહરો.

કાજળ માંઝું કામની, દીવાથી દેખત;
 નમે સદા નર નારિયો, લલો લલો લાખત.

સમશ્યા-છપ્પો.

સાઠ નારિયે નાર, નાર આઠે નર જાણું;
 આઠ નરે નર હેલ, પુરુષ જો ત્રીશ પ્રમાણું;
 બાર નરે નર નામ, ભાગ ત્રીજો લે તેનો;
 અંત્ય મધ્ય ને આદ્ય, અમલ જોસવર જોનો;
 હર ધડિ તેને હરનાર છે, દુખ ટાળે જે દેહનું;
 વળિ જે માટે કૈરવ હણ્યા, તરત કામ છે તેહનું.

ઉત્તર-દોહરો.

ચતુરા ચીર મગાવિયું, ધડી પ્રહર દિન માસ;
 શીત હરે શોભા ધરે, એક તણી છે આશ.

સમશ્યા-છાંપો.

કાયા, કૃષ્ણ સ્વરૂપ, સુધડ પલુ, મારો સહુથી;
ભોગી નરને નામ, રિઝે તે બહેક બહુથી;
પાંખડિયે પરવેશ, કરે અંતરિક્ષથી આપે;
પંખી ચૂલુ ગણાય, પાય ખટની છે છાપે;
એ નર જેને અડકે નહીં, લાવ ધરીને નવ લગે;
તે લાવ કંથ લેખા વિના, તો સુંદરિ સોળે સળે.

ઉત્તર-દોહરો.

ચંપા પુખ્ત મગાવિયાં, ઘણા હાર શુભ માન;
ભોગી નર તુજ ભભર છે, એ જુગતેથી જાણ.

પ્રશ્ન-છાંપો.

ત્રણ અક્ષર તરતીખ, તેર શુભ શોભા સારી;
રાજદાર સનમાન, માન દે નર ને નારી;
નપુંસક છે નિજ નામ, પુરુષ જે શોભે સંગે;
કામ વધારણ કાય, રંજિક તે સહુને રંગે;
ફૂળ ફૂલ વિના છે ફૂટકું, કંથ લાવ કહે કામની;
તો સામળ કહે સોળે સળે, જોખ કરતાં જામની.

ઉત્તર-દોહરો.

પાન મગાવ્યાં તારણી, શોભા દેયણ સંગ;
કાયા ચૂના સહિત શુભ, રૂડો રાખે રંગ.

પ્રશ્ન-છાંપો.

સરસ સરોવર એક, લચ્ચું છે નિર્ભજ નીર;
પિયે નહીં કોઈ પંથિ, હંસ નવ બેસે તીર;
તે સર સમિપે જાય, છુટે જન જોતાં ઝાઝા;
દુઃખ ન પામે દેહ, રહે તરતીજે તાબ;
કવિ સામળ કહે છે કારમું, હોંશી જન્મે દિત હરો;
સ્વામી લાવો સોહામણું, તો સોળે પૂરા થશે.

ઉત્તર-દોહરો.

દરપણ ગદિ મગાવિયું, હોંશ પુરી તે હોય;
ચતુર પુરુષ ચીતે ચડ્યું, કળી નવ શકે કાય.

પ્રશ્ન-છપો.

ચંદ્ર બિંબ આકાર, નામ જે અક્ષર નારી;
 સ્ત્રી શૃંગાર શોભીત, બદ્ધ ગુણની બલિહારી;
 મુખ મંડન મહારૂપ, અનૂપમ દીસે દેહે;
 તેથી શોભે નાર, સુણી કાને નર નેહે.
 લક્ષ્મી ખરચી તે લાવજો, એ વણુ અડવું દીસશે;
 સામળ કહે શામા જો સજે, તેથી હધકું દીસશે.

ઉત્તર-ઢાહરો.

જીવતી ઝાલ મગાવિયાં, માનની પામે માન;
 ધન્ય પ્હોચે મન તણી, શોભે રૂડા કાન.

પ્રશ્ન-છપો.

પુરુષ પ્રતાપિક એક, કંઠે આહાર અલેખે,
 તેનું સધળે કામ, ઘેર ઘેર સદુકો દેખે.
 તેને નામે નામ, તેહનો સુત જે પરખો,
 કૃષ્ણ વરણુ તો કામ, હેજ પરમેશ્વર સરખો;
 તે માનુની મસ્તકે ધો, ગાન તાન નર તેવો;
 લાવ કંથ તે કનકનો, હેત તૂંડી મુજને હવો.

ઉત્તર-ઢાહરો.

ઘોર મગાવ્યો માનની, કનક હીરા જડીત;
 નાકે સોહાવે નારીયા, પુરણુ નામ પરીત.

પ્રશ્ન-છપો.

ચાર પુરુષ પરમાણુ, નેહે પરણ્યા જે નારી,
 તેને જે નપુસક તન, વપૂએ જીવ્યો વિચારી,
 એ આઠનો કાઠ, પુરુષ પરમાણો એક;
 નારે વિંટયો નર દેહ, સુખે નીહાણો નેક,
 તે લાવ કંથ ડોડામણુ, સ્થિર સ્થાવર નિલ થોલશે;
 કવિ સામળ લટ સાચુ કહે, સોળ સન્યા તે શોલશે.

ઉત્તર-દોહરો.

પ્રમદા પલંગ મંગાવિયો, સુખ શંખ્યા સુખ કાજ;
બોગ સફળ તે બોગવો, રામા સંગે રાજ.

પ્રશ્ન-છાંધો.

નાગીને શિર નાગ, દિહો તે કાળો લમર.
બાંધ્યો બંધ ચોપાસ, દેખિયો તેના ડંમર;
જળાધારિ તે જાગ, લિંગ રામા શિર રાધ્યું;
નપુંસક તેનું નામ, કામ તેણે તે આપ્યું;
જીવતી જન જોઈનપણે, જરૂરપણે જોઈએ જ
સામળ કહે શોભે મુંદરી, ટેક રહે તેનો ત

ઉત્તર-દોહરો.

ત્રમેધિયું મંગાવિયું, ભામનિ મન મોહિ મુખ;
શિર ઊપર શોભે સદા, સોળ થાયે ત્યાં સુખ.

પ્રશ્ન-છાંધો.

બાળા અક્ષર બેજ, નાર નીચી ને નાની;
નહિ કર પદ નહિ નેન, સરવકાને મન માની;
નારી માથે નેહ, રહે નારીને સંગે;
ઉદર એહને ગર્ભ. રાચે "સૌ તેને રંગે;
તે નારી નારીને ગળે, તો દશ રૂડી દીપ
'શૃંગાર સોળમાં શોભશે, તો જશ તારો છત

ઉત્તર-દોહરો.

વિંટી મંગાવી નાર તો, દશ આંગળિયે દાખ;
ઉદર ગર્ભ હીરા હસિત, શાસ્ત્રજ પૂરે શાખ.

પ્રશ્ન-છાંધો.

સરોવર મુંદર સાર, નૈતમે નીર ભર્યું છે;
નહિ આરો નહિ પાળ, સ્થીર પણ કામ કર્યું છે;
વનસ્પતિ સ્થિર વેલ, વિના પગ મૂગ ચરે છે;
વિના ધનુષ ને બાણ, વિના કર ચોટ કરે છે;

તે મારનાર નથી દિસતો, મૃગ તેને મારી મરે;
તે લાવ કંઈ કહે કામની, દેખી મન મારું કરે.

ઉત્તર-ઢાહરો.

દીપક માગ્યો દેવિયે, જળહળ કારણ જોત;
વાયુ થઈ વહિ જાય છે, ઉદેકાર ઉઘોત.

પ્રશ્ન-છપો.

કાળી નાર કુરુપ, અનૂપમ જોયે જાઝી;
મોંઘી મોંઘે મૂલ, ત્રહો પપ્પ તેની તાજી;
નરથી ઉપજી નાર, અરણ્યમાં એ તો નરખી;
મહિષ સભામાં માન, પવિત્ર પડિતે પરખી;
જાની રાખે જો જળ કરી, પ્રસિદ્ધ પોતે થાય છે;
સામળ કહે સ્વામી લાવજો, એ રાયાં શિર રાય છે.

ઉત્તર-ઢાહરો.

કસ્તૂરી શુભ કામની, મુગંધ કારણ સિદ્ધ;
મૃગ દેહેથી બિપજે, ભોગવ હોય નવનિધ.

ચોપાદ.

(અમ) કંઈ કામની કરે કલોલ, મંગાવિયા શણગાર જ સોળ;
થાળ ભરીને આપ્યાં રત્ન, યશ યાગ કરજો શુભ યત્ન.
તેણે શોક કર્યો મન તાજ, ભોગે સુખ સાગર રિધ રાજ;
છાનું નવ રહે દીધું દાન, જાનું નવ રહે મહીપતિ માન.
જાની નવ રહે દુર્બળ દેહ, જાનો નવ રહે વરસ્યો મેહ;
નવ રહે શુદ્ધ અમલ જે ખાય, શુદ્ધ ન રહે જે જોરે જાય.
જાનો નવ રહે ભોભો ભોર, જાનો નવ રહે આડિયો ચોર;
જાની ન રહે છ કાનનિ વાત, જાની ન રહે જે હોય જાત.
જાનાં ન રહે ટાઢ કે તાપ, જાનું ન રહે કદિયે પાપ;
તેમજ નર નારીનો નેહ, જાનો ન રહ્યો કા દિન તેહ.

ઢાહરા.

એક દિવસ તે રાયજી, તે તરુણીનો તાત;
પુત્રી પાસ પિતા ગયો, કેહેવા કાંઈક વાત.

સખિયો મઠતી બાહરે, સૂનો ફૂતો મેહેલ;
 મોહાલે આબો મહીપતિ, સેહેજ વાતમાં સેહેલ.
 સદાવર્ત 'લેવા' સહુ, આહણુ જન દસ વીસ;
 આવ્યા તેમાં આવિયો, બુધસાગર ગુણુ ધીસ.
 શીશ નમાવ્યું સર્વને, વિદ્યા વડે વિવેક;
 કર્મ જોગથી તે સમે, રજા રૂપી જન એક.
 સાળ સભ્યા છે સુંદરી, કસ્તૂરી તન લેપ;
 બેહેકે ચંદન બાવના, ચોહો પ્રકારે ચેપ.
 રૂડો મોગરો માણતી, હેતે પેહેયો હાર;
 પારીજાતકના પ્રમળ, અદ્ભુત અપરમપાર.
 સુખ સેન્યા સિંહાસને, એકાસન અનુમાન;
 દધિત જોતાં દેવનાં, જાંખાં પડે વિમાન.
 હાવભાવ હિચિ હસે, પોતી હાળી ખાટ;
 હાસ્ય કથા રસ હેત હિત, હિચે હિડોળા ખાટ.
 રાયજિ રાજ મેહેલમાં, આવ્યા પોતે પ્રીત;
 સેવક કે સાથે નહીં, રાજસ રૂડી રીત.
 પધારયો તહાં પુરપતી, રામા દોઠા રાજ;
 અરે માત શ્રી અમ્બિકા, રાખો મારી લાજ.
 નવરાત્રી કરુ નવનવાં, ત્રોહોવિધ દેરા તંત્ર;
 સહસ ચંડીથી પુજું હું, મૂલ જપાવું મંત્ર.
 પાટ તજે પડિત છુપ્યો, સ્વામા સામી જાય;
 ધણા હેતથી તેડિયા, નિજ મોહલે મહારાય.
 લજ્જા કીધી લખ વસા, બીબી રહિ ધિર થોભ;
 હિચોળાપર રામજી, બેઠા દધિને બોલ.
 પુત્રી તું મુજને કહે, એવજીવ આજ અપાર;
 ચંદન કેસર કયમ ધરયાં, ધરયા પુષ્પના હાર.
 હસી હાથ જોડી કહ્યું, આવ્યો તો દિજ એક;
 તે માટે એવજીવ કર્યો, વિવાહ સમો વિવેક.
 પછી કહ્યું મમ તાતની, વળી છે વરસગાંઠ;
 બેઠું વધે બત્રીસમું, શુદ્ધિ વિચારી બાંટ.
 મેં તેડી સખિયો સહી, જમાડિયો કેસાર;

મારે તન મન ધન તમો, શોધતે સંસાર.
 વિષ્ણુ શિવ પૂજન કર્યું, અર્ચ્યા વિપ્ર અપાર;
 પામી પ્રસાદ તેહનો, હેતે. રુડા હાર.
 તાત રચો ત્યાં ત્રણ ધડી, ઉઠ્યો માગીને શીખ;
 રાજદારે તે ગયો, પડી અંતરે લીખ.
 અતુર ચિત્તિયો ચિત્તમાં, પુત્રી જોખનવેશ;
 કાંધક દેણુક કારમું, દેા નર તણો પ્રવેશ.
 રૂપ પાલટ્યું એહનું, બાલી પલટી બાંટ;
 જોમ લીહ લોહપરે, જ્યમ પટકો ગાંઠ.
 વેશ પાલટ્યો એહનો, પલટાણું સઉ પોત;
 પલટી શુદ્ધ બાળિકા, જોખન કરી જોત.
 ધરનું જિદ ક્યહાં કહું, ક્યાં રહું ને ક્યાં જાઉં;
 વિપરિત વાત ક્યહાં કહું, મનમાં ક્યમે સમાઉં.

છપ્પા.

દસ્તી જોખન હોય, જ્યારે મદમાતો મહાલે;
 અધનું જોખન હોય, મશાલા ચરિ જ્યાં ચાલે;
 લોસનું જોખન હોય, બલો જ્યારે ભાદરવો;
 નરનું જોખન હોય, પુત્ર દોલત તન નરવો;
 રાયનું જોખન રાજ્ય છે, પરિપૂરણ સમરથપણું;
 કામનિનું જોખન કંથ છે, સામળ કહે શું કહું ધણું.
 મજે કામની કંથ, પ્રથમ તો લજ્જા પામે;
 મજે કામની કંથ, નેણુ તે નીચાં નામે;
 મજે કામની કંથ, રોહનાં વાયક સુઝે;
 મજે કામની કંથ, જોર જોખનનું જૂઝે;
 જ્યાં મજે કંથ ને કામની, બાવલાવ મનમાં ભરે;
 પકડે તે તરુણી તોલ ત્યાં, સામળ કહે શોભા ધરે.
 વૃષાસ્તુનું ક્ષેત્ર, નેત્ર આદે તે નિરખ્યાં;
 વસંત સ્તુનાં વૃક્ષ, પરાક્રમ પ્રમદા પરખ્યાં;
 નવાણુ બરિયું નીર, કમળ ખીલ્યાં અતિ ગોખ્યાં;
 રુડી વૃક્ષ ને વેલ, રાજ રંભા રૂળ રોખ્યાં;

વળિ મયંક શદ્દ નિશાતણો, ઉત્તગયન કરેા રવી;
કામનિને કંથ મળે જહીં, એવી લેખી કહે કવી.

ચોપાઈ.

ઘાખો થયો તાતને તંન, મહિપત નીત વિચારે મંન;
નિશચરયા એની જ્ઞેષ્ઠિયું, મન વ્રાંતિ ખતિ ખોષ્યું.
એમ કહીને વાળ્યું મંન, તે રાતે તે તેણે દંન;
પાટ તળે પડિતનો પુત્ર, સંતાડ્યો તો શામા સુત્ર.
કાહાડ્યો બાહારે પ્રણી પાગ, આસન ઘેસણુ જુગતે જાગ;
ખાન પાન મેવા ને પાક, રસોઈ ઝુંદર બત્રિસ શાક.
ભરી મુકી મુખ આગળ થાળ, કહે બાળક એ સરવે બાળ;
કાડિ મેલરે મૂરખ મને, કહે તો પાપ નમું હું તુને.
શા માટે મારે વણ વાંક, નિશ્ચે તૂટે આડે આંક.

છપ્પા.

નિત્યે આવે ધાડ, કોઈ દિન સધણું લૂટે;
નિત્યે રમે જૂગડું, ખમ્મનો જાય ખૂટે;
નિત્યે સેવે સાપ, કોઈ દિન કોપે કરડે;
નિત નિત અઢકા નેક, કોઈ દિન મન તન મરડે;
નિત્યે જાયે પરદેશમાં, તે જઈ પરદેશે મરે;
તારો ખૂડે તે તોરમાં, સામજી નિત્યે જે તરે.
નિત્ય કરે વેપાર, કોઈક દિન ટોટો આવે;
નિત્ય કરે રિખવાદ, કોઈક દિન આપે દાવે;
નિત્ય જાગ્યવા જાય, કોઈક દિન માન મટાવે;
નિત્યે તરકર ટેવ, કોઈક દિન શીશ કટાવે;
જેથી રીઝ દલ આપણું, તેથી ખીજ રિજે રુવે;
સામજી કહે સગપણુ નારનું, નિશ્ચે જીવ ને જર ખુવે.

ચોપાઈ.

જીવતી તું તારે મન જાણુ, શા માટે પરક મુજ પ્રાણુ;
કપુત કપુત કહેશે સૌ મુને, તેમ હલારી કહેશે તુને.

દોહરા.

કર જોઆ પછિ દામની, પંડિત પ્રીછો પેર;
આઠે દિવસે એક દિન, પધારજો મુજ ઘેર.
નામ નહી નરપત લિયે, નહિ મારે કો ઠામ;
વેદ પાત્ર ને વિપ્ર છો, હું સ્યામા તુ સ્યામ.
વિપ્ર કહે વનિતા મુણો, મારે નહિ કઈ ભેદ;
ધૃતારો જ્યારે થયો, તો શું કરશે (વિપ્ર ને) વેદ.

છંપા.

કરુણા ન કરે કાળ, ચોટ તેની નવ મૂકે;
કોઈ વૃદ્ધ કો બાળ, પુરુષ કે સ્ત્રી નવ મૂકે;
પેસે ધરમા ચોર, દયા દિલમાં નવ આણે;
જમવા આવે જન, જુખ્યો નવ બેઠો ભાણે;
લેણદાર લખપતી હોય તો, રક દેખિ નવ રીઝશે;
તેમ જાને જોખમ શવનું, ખરો હશે તોય ખીજશે.
પિતા તણો હણનાર, એહ પણ વેર અનરુ;
હણે નારિ કે પુત્ર, તેહ પણ વેર ધણેરું;
કરે નિય અપમાન, કલંક ચડાવી કોપે;
હરે જીમિ ધરસૂત્ર, લાજ લોકોમાં લોપે;
પણ હાડવેર એથી અધિક, સામળભટ્ટ સાચું ભણે;
જે જીલમવેર તો જાણિનું, હસા કરતાં નવ ગણે.

ચોપાઈ.

કામનિયે મૂક્યો કાયદો, કચ્છો આઠ દિનનો વાયદો;
તારે હુ ખે હુખણી થાઉં, તુજ દીઠા વિણ અન ન ખાઉં.
તુજ વીના ન ધરું શણગાર, ભવભવ માગે તું તું ભરયાર;
તારા પ્રાણ સુધી મુજ પ્રાણ, તુજ વિણ મારા દેહનિ હાણ.
તુજ આવરદા તે મુજ હોય, પાછી પવક કરે નહિ કાય;
તેમાં શ્રી સૂરજ સાખિઓ, સીતાપતિ વચમા રાખિઓ.
મુજને મેલી નાશી જાયો, તે વાતે અધરા સમ ખાયો;
વનિતા બોલ મનમાં વસ્યો, હેત ધણેથી આજ્ઞણ હસ્યો.
શાલિગ્રામ તુળસિ રુદ્રાક્ષ, શિવ વિરહે શકતીની શાખ-

કપરી પ્રતિજ્ઞા બે જાણુ કરી, મંદિર આલ્યો વિપ્રજા ફરી.
પિતા આગળે મુક્યાં રતન, જોઈ રીઝ્યાં સહુનાં મન;
પુત્ર ગયાતા કુણુ સાયમાં, અમુલ રત્ન ક્યાંયી હાથમાં.
વેદ વચનની શી વેચાણુ, તું નવ કહે તો હરિની આણુ.

દોહરા.

પુત્ર કહે પિતૃ હું ગયો, ભણુવા માટે ભોર;
જાતાં કાને સાંભળ્યો, અતી વિપ્રનો સોર.
હું પણ જોયા ત્યાં ગયો, ત્યાં રાગની તંત;
દાન દક્ષિણા આપતી, વરસે છે જ્યમ ધન.
વરસમાં નિજ તાતની, કર્યો મહોચ્છવ ચત્ત;
કાને આપ્યું સ્વર્ણુ પુજિ, મુજને આપ્યાં રત્ન.
હેતે સહુકો હરખ્યાં, હરખ્યાં ભગની માત;
ખરો પિતાને ખરખરો, વિશ્વે વિપરિત વાત.
રત્ન અકેકું લાખનું, એવાં એક હજાર;
દાન ન આપે દીકરી, છાકાણુને મન ભાર.

ચોપાઈ.

વિશ્વે થઈ વિચારી વાત, સહજે દિવસ વિત્યા છે સાત;
દિન આઠમે ચતુર આશિયો, તે રાયે દષ્ટે ધાણિયો.
રાત દિવસ ને સાંજ સવાર, કરતો ચોડી અપરમપાર;
તેણે એ જાતો જાણિયો, પરવશ થયો પિતા પ્રાણિયો.
નથી જાણુતો એ છે જ્ઞાન, ધારી નવ જોયું ત્યાં ધર્મ;
ન રહી અકલ ન રહ્યું ગુણુ જ્ઞાન, વાધ્યો ગર્વ અધિક અજ્ઞાન.
પકડી એક પલકમાં લેઈ, દિવસ ઉગમતે શૂળી દેઈ;
દિજ હત્યાદિક પાતિક કોડ, ઘણિ ગોહત્યા ધાયલ ગોડ.
બાળક હત્યા બહુ બે લાખ, સી હયા શત આદિક સાખ;
જાર ગયો જીવતીને ઘેર, કરું પ્રભાતે એની પેર.
અનેક સમ આધા મન સાથ, ન મુકું જિવતો આન્યો હાથ;
રાખ્યા ચોડીવાળા તાંહ, માનનિ કેરા મંદિર માંહ.
ઓ પેલો જાણે જો જન, દિવસ એક ધટિકા છે દંત;
પકડી લાવો પળની માંહ, બાંધા બળે કરી તે બાંહ.

જાત લાત કે નાત નરેશ, નાનો મોટો જોગનવેશ;
 ઊંચ નીચ રેંકજ કે રાય, સાધુ મુકર્મી કે ચતુઃપાય.
 બાંધીને લાવો ખારણે, શુળી દેવાને કારણે;
 અરણ્ય ઉદે ચાતાં એ કામ, જ્યોતી દેખે એ બધું ગામ.
 ફરી અરજ કરશે જો તમો, તમને શુળી દેશું અમો;
 વારજ એક ધડી જો થશે તો તો મારો જીવજ જશે.
 નવ જોશે રાજ કે રાંક, નવ જોશે વીમો કે વાંક;
 એમ કહી રાજ તો ગયા, સેવક સાંધે કામે થયા.
 વિમ્ર નિકટ પહોંચ્યા જોડલે, પળમાં તો પકડ્યો તેડલે;
 બાંધી લાવ્યા એને બહાર, શુળી દેવા ફેરે ઠાર.
 બધા નગરમાં જાણુ જ થયું, વિદ્યા રત્ન એહ તો ગયું;
 હાહાકર થયો હિત હોડ, જીવતીએ જાણ્યું કાણુ ખોડ.
 માત તાત જાણ્યું જો જન, રત્ન માટે રાજાણે તન;
 મહેલે ચડિ પોદ્યા મહિપતી, દયા ન આવી હૃદયે રતી.
 સેવક ને શિક્ષા કહિ સહેલ, રખે ઉધાડો મારો મહેલ;
 રાણી મંત્રિ બેટી કે બાપ, અથવા મુજ મુત કે હું આપ.
 સહુને કહે ઉધાડો તમો, દેહ રહિત યાશોજી તમો;
 સવા પોર ચડે બ્યાહરે, તમો મહેલ ખોલો તાહરે.
 એમ કહી પોદ્યા તે રાય, દિન બાળકની શી ગતિ યાય.

છાંપા.

મુખે સાંભરે નાર, મુખે સજીમારજ સુઝે;
 મુખે સાંભરે સેજ, મુખે બહુ પ્રાક્રમ બુઝે;
 મુખે સાંભરે સ્વાદ, મુખે વાહનપર બેસે;
 મુખે સુવસ્ત્ર વિવેક, મુખે સમરાવો કહેશે;
 મુખમાં અનેક શોભા ધરે, કરે કલ્પના કામની;
 સામળ મુખમાં નવ. સાંભરે, રટના સીતા રામની.

દુખે સાંભરે માત, તાત વાતો બહાલાની;
 દુખે સાંભરે દેવ, કયા કાનડ કાળાની;
 દુખે સાંભરે મહો, જન્મપત્રી જોવરાવે;
 દુખે સાંભરે દાન, દયા પલુ દિલમાં આવે;

જન દુખ દાવાનળમાં પડે, ઠરે ન એકે ઠામજી;
 તે સંકટથી સામળ કહે, એક ઉગારે રામજી.
 દાવાનળમાં દેહ, પડે અઝીની આંચે;
 પડ્યો પાણિને પૂર, ચડ્યો વેરીની આંચે;
 પાપ કાઈ વિખપાન, રાજ મારે બહુ શીશે;
 સેજે કરડે સાપ, રંધિ રાખે કાઈ રીસે;
 જ્ઞેરાવર જીવમી જીવમથી, ચિપિયે તોડે ચામજી;
 કવિ સામળ કહે એવે સમે, રક્ષણ કરતા રામજી.
 રહે રામનું નામ, તેહ વરા વરતે વેરી;
 રહે રામનું નામ, જીવમ નંવ ગુજરે ઝેરી;
 રહે રામનું નામ, આંચ અઝી તો નાવે;
 રહે રામનું નામ, રક શિર તાજ મુકાવે;
 વંણિ રહે રામ જોને રહે, જમડા ઝખ મારી રહે
 સામળ મુળ મુખ સાગરતણું, રામ નામ કોડે કહે
 રામ, બજે મહલાદ, કિંગાચે નરસિંહ રુપે;
 રામ બજે મજ રાજ, તારિયો શ્રી હરિ બૂપે;
 રામ બજે મણુ શુદ્ધ, ચંદ્રહાસ તણી લીધી;
 વિષ ફેડી વિપપાપ, કૃષ્ણુયે કમ્બા કીધી;
 શ્રી રામ બજનથી સહજમાં ગુણકા થઈ શોભિત સતી
 વણિ અઝમીલ ઉદારિયો, સામળ બજે સિતાપતી
 રામ નામથી ચીર, પુરયાં નવસેં નળવાણું;
 રામે મોદિકે ઝેર, કિધા અમૃત જશ નાણું;
 રામ નામ નરસિંહ, મેહેતો વનિયા વાણી;
 રમરણુ કાજ મહારાજ, પલકમાં પરઠ્યું પાણી;
 વણિ મેરુ સમાન મહિમા કર્યો, કામ હૂડીના દામનું
 સામળ કહે તત્વ ત્રિલોકમાં, રુડું નામ શ્રી રામનું
 ચોપાઇ.

ઉગરયાનો એકે નહિ ઠામ, ત્યાં રક્ષા કરનારો :
 ખીજું કો નવ આવે અર્થ, વીનવવો ખીજને ૦
 તે રુખિયે સંભાર્યા રામ, મળી મેદની બાધું ગ
 બહુ મુખે જાણે છે સદ્, શોકાતુર સહોદર

કુટુંબ માત્ર પિતા પરિવાર, આલ્યાં રોતાં રાજદ્વાર;
રાણિ પુત્ર કે પૂર પ્રધાન, કોઈ અરજ સુણે નહિ કાન.
જેને જેવું હેત જ હોય, હૃદય સાથે અધકું રોય;
લોક સહ ઠંકણે ઠસ્યા, જળથું હંસ જે ઝેના હસ્યા.

દોહરા.

નગર શેઠ તે નગરનો, કોડપતી કુળ દીપ;
પણિક જાત વેહેવારિયો, જર દાતા જર જીપ.
છોપન બપર ભૂગજો, વાગે તેના નાદ;
આઠે પોહોરે આરતી, શોભિત રડા સાદ.
લક્ષ્મીજી વામો વસે, નરેંદ્રપાળજી નામ;
સતવાદી સોહામણો, જાણે મુણ સહ ગામ.
તેજપાળ તન તેહનો, સોલ વરસ શુભ રુપ;
ભણ્યો ગણ્યો સૂક્ષ્મણ્યો, અકલવત અનૂપ.
ધર્મવત ધીરજ વડી, ધર્મ ધુરધર ધીર;
પણ રાખણ પરિચાતણો, નામ વધારણ તીર.
તેર વરસની સ્ત્રી ધરે, રુપે રૂડી રંભ;
હુશ કરી હાથે ધડી, સ્વયે વિધાતા સંભ.
પરકારજ પરકામથી, પરમ મનોહર પુત્ર
જન્મી તે એકલો, જેથી છે ધરમુત.
અતિસ લક્ષ્મી-અધનિધી, હૃદય પરમ રુપ;
બહુ ચપળ બહુ ચાતુર, જૂંપે તણે એ જૂંપ.
સહજ માર્ગ મોહામણો, મુણી દન સંદેહ;
લોક મળ્યા લેખા વિના, ત્યાં પણ આગો તેહ.
પારજ વિધા પટતરે, ન્યાવડ નેયો નેક;
જોઈ સવારે સૂં યગે, કરિયો કે વિવેક.
શતધા ત્યાં એવક દતા, રાખ્યોતો ર રાજ;
સમીપ આગ્યો શેઠ ત્યાં, કરવા કરોળજ.
બાવક બાંહે જાણિયો, ધીસ દેરઓ ય;
દડબડમાં દિયત કરી, મુખ દુઃખ દરે મુજ
વિપ્ર કહે મુજ વાણિયા, કરી તરસ શી જૂંપ,
અંત સમે દેહેવું કશું, દીન મધન દુઃખ.

રામ નામ રહ્યે ધરું, કહું મુખે શ્રી રામ;
પ્રભાતે શુભી પામયું, કહું શું તુજને કામ.
કહે અર્થ કીયો સરે, મન કારજ નવ થાય;
મુજ માટે તુજને હણે, કોપ ચડ્યો છે રાય.

છાપા.

કરવું જ્યાં મધુપાન, તહાં શું ચતુર ચરિત્ર;
કામ જાપે વિદ્યાધ, તહાં શું અંગ પવિત્ર;
રમવું જ્યારે ઘૂત, જોલણ ત્યાં શું સાચું;
હોય નપુંસક પુરુષ, કામની કહે શું નાચું;
નારની નહીં નિર્મળ મતિ, કદિ વિશ્વાસ ન આણવે;
કવિ સામગ્રી બદ સાચું કહે, મહિષત મિત્ર ન જાણવે.
દુઃખ કહે શું થાય, જ્યેષ્ઠી દુઃખ ન ભાજે;
દુઃખ કહે શું થાય, જોડ સાંભળી ન દાજે;
દુઃખ કહે શું થાય, હેત વીના જે હરખે;
દુઃખ કહે શું થાય, ન્યાય અન્યાય ન પરખે;
દુઃખ કીધે અર્થજ નવ સરે, પડે જાણ્યું માણિયે;
દુઃખ કહિયે જો હરિ આગળે, તરત સૂખ બહુ માણિયે.

ચોપાઈ.

તેજપાસ હરખ્યો તે તન, મનાવિયું વિમ્બ તણું ત્યાં મન;
મહારાજ સમ દેઉં છું તુને, મનની વાત તુ કહેરે મુને.
જ્ઞાનહસાદિક પાતિક દીધ, કાટિ પ્રતિષ્ઠા તેણે કીધ;
તારા મનનું જે કાંઈ કામ, તે કરનારો છે શ્રી રામ.
એટલી કરું છું તુજને અરજ, વાત સાંભળ્યા કેરી મરજ.

દોહરો.

પડિત મહેં મુણ પવિત્ર નર, સંજોયે કહું શાણ;
સુણી વાતને સંચરો, પ્રહર જાપ પરમાણ.
મર્મદા સાથે પ્રીતડી, હેતે એડે આંક;
રીસ કરી રાજા ઘણી, એ છે મારો વાંક.
ન્યાય અન્યાય જુવે નહોં, તે તો જાનો રાય;
હું તરકર ને જર જન, ફેડી મારી કાય.

એને માથે દોષ નહિ, નહિ એને શિર પાપ;
 નહીં અધર્મી એહ જન, એને શિર નહિ સાપ.
 એની એકજ દીકરી, હું ભીખારી રાંક;
 એ સાથે અન્યા કર્યો, એનો શેનો વાંક.
 એહ દોષ તે ક્યમ ગણે, એહ ગણે ક્યમ પાપ;
 તરકર હુંતો રાયનો, વેદ પુરાણે છાપ.
 મારે એ નિશ્ચે મુને, અજર કરે નહિ રેખ;
 હિમાત કરે તેને હણે, એમાં નહિ મિન મેખ.
 મરવા ઠેકું દુઃખ નહિ, બહાલો નહિ મુજ પ્રાણ;
 ભુરી વાત જીમે કહું, તો ઇશ્વરની આણ.
 આઠ દિવસનો વાયદો, કીધો મેં કરજોડ;
 વચન દિધું વનિતા કરે, માનનિ મળવા કોડ.
 આજ હું ત્યાં જતો હતો, એટલે જાણ્યો રાજ;
 બાંધી રણમાં મોકલ્યો, શૂળી દેયણ કાજ.
 રહ્યો મુને બહુ ખરખરો, વનિતા શું નવ વાત;
 ક્યમ કે વચન પળ્યું નહિ, એ મોટો ઉત્પાત.

ચોપાઈ.

શાહ પુત્ર કહે સાંભળ બ્રહ્મ, ધાર્યું મેં મારે મન ધર્મ;
 જા તુજને મૂકાવી દેઉં, તારો વાંક હું માથે લેઉં.
 વસુધાપતિ સાથે હું વહું, તારે સાટે શુભિયે ચહું;
 ચોડાવાળાને કરિ અજ, આપિ લાંચ સારી નિજ ગજ.
 હીરા જડિત કડાં કર માંહ, શાહ સુતે સોંપ્યાં તે તાંહ;
 મૂકાવિયો વિપ્રનો તંન, મનાવિયું સામદનું મન.
 પ્રાતઃકાળે એ આવીશે, લાંચ ભેટ તમને આપશે;
 કદાચ એ નહીં આવે આંહ, હું બેઠો હું મંદિર માંહ.
 લાવો લેખ કરી દઉં અમે, તરત શૂળી દેખાણીયો.
 એમ કહી બોલ્યો વાણિયો, વચમાંહે ઇશ્વર એ દરે;
 જગતે જામે કહું બ્યાહરે, એ સાટે મરવું માંહ.
 ચોડાવાળા તે બોલિયા, ખરું પડતર તે બોલિ
 મરવાને નહિ આવે કાય, અરે વણિક શાને જિવ.

છાંધો.

કોઈ કહે નહિ તાવ, મૂળને આવી ચડજે;
 દુનિયાં ન કહે દુકાળ, પુર બધામાં પડજે;
 કોઈ કહે નહિ મેરા, મૂખ મારાપર ખરડો;
 કોઈ કહે નહિ નાગ, આવી કાયા મુજ કરડો;
 કોઈને મોત વાહાણું નહીં, કો જાણી ન કુવે પડે;
 એવો બ્રાહ્મણ ભોળો નથી, જે કાલ આવે શુભિયે ચડે.

ચોપાઈ.

વણિક તને તે ધાર્યો ધર્મ, છોડાવી દીધો તે બ્રહ્મ;
 જટપટ જઈને ઝાંખું જાળીયે, મળ્યો માનનીને માળીયે.
 વચન ઉશિંગણુ તુજને થાઉં, જ્ય જ્ય કૃષ્ણ કરીને જાઉં;
 નારી કહે બેસો નર નાથ, શીશ ફેરવ્યો હેતે હાથ.
 હાવ હાવ અનરગળ અતી, આતિ પ્રકાર કરે તે સતી;
 બ્રાહ્મણ કહે શું ભૂલી ભખો, હરિ સાથે રુકું દલ રખો.

છાંધો.

માતપિતાનું હેત, ખરા અંતરથી આલે;
 પરનારીનું હેત, તેહતો આળ પંપાળે;
 અસુરપક્ષનું હેત, વિના ગ્રણુ હોય તે ગોથાં;
 અર્થાં કેરું હેત, જેમ કુશકાનાં ચોથાં;
 ખરું હેત બ્રાત ભગનીતણું, હેત નહીં રાયે રતી;
 સામળ પ્રત પરણી પ્રેમદા, હોય મુકુળ મુદ્દ જ સતી.
 ગુણીને સગાં સર્વે, સ્વાર્થનાં સગાં સહોદર;
 સગા માતને તાત, સગાં હિતકારી નારી નર;
 સગાં વળી મોસાળ, સગાં ભગની ને બ્રાતા;
 વેવાહી ને વેહેવાણુ, સગાં ગુરુ ગોત્રી સાતા;
 વળિ સગાં સદ્ આવી મળે, ધન હોય પાસે અતી;
 સામળ કહે આપતકાળમાં, સગો એક સીતાપતી.
 વાત પિત ને કરે, રૂંધાયે હૃદય ન્યારે;
 સમારે. શ્રી રામ, તેહ દુષ્ણ ટાળે ત્યારે;
 જોરાવર જમદૂત, ભૂતના સરખો ભાસે;

તેનું ન ઝોસડ અન્ય, રામ નામેથી નાસે;
 જે નરક નિવારણ નરહરી, ધિયા તમે તેને યજ્ઞે;
 એ આળખપાળ મૂકી કરી, ભાવે દશરથ સુત ભજ્ઞે.
 ધન્ય શાહ પુત્રને, જિજ્ઞે ધંરણી ધડ મૂકયું;
 ધન્ય શાહ પુત્રને, ચિત એનું નવ ચૂકયું;
 એને શાની ખોટ, છપનપર ભૂંગળ વાગે;
 અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નીધ, આવીને પાગે લાગે;
 તે રમ્મદિ સહ એણે તણ, જીવાડ્યો મુજ પ્રાણિયો;
 ધિકાર મુને જો રહ્યું અહીં, દુઃખી થાય તે વાણિયો.
 તેને છે ધિકાર, જેહનો ધર્મ જ દૂલે;
 તેને છે ધિકાર, જેહ ઉપકાર જ ભૂલે;
 તેને છે ધિકાર, થાય વહાલામાં વેરી;
 બોલ્યું કરે અગોલ, ધિક્ક પરદારા હેરી;
 પરનિદા જે પ્રીતિ કરે, ધિક્ક છે વિપરિત વાતને;
 સામળ કહે ધિક્ક છે તેહ નર, કરે વિશ્વાસવાતને.

ચોપાઈ.

અરસ પરસ પડેો ખોલિયો, એટલે તો કુકડો ખોલિયો;
 થયો ઉજ્જેશ વહી ગઈ રાત, પ્રકાશ પૂરણ થયો પ્રભાત.

દોહરા.

સેવક કહે શાહ પુત્રને, નાવ્યો વિપ્ર નરેશ;
 બેસ શુળીપર બાળકા, દેખે બાધો દેશ.
 જમાન કો થાયે નહીં, હરખે ન કરે હોડ;
 મુજ મેળે તેં તન તળ્યું, ફેડું કીધું કોડ.
 હરખ ધરી પણિક ઝોત્યપો, ન્યમ વિવાહનો દન;
 ભાલે ન આવ્યો શાહણો, મર્યા મારું મન.
 મનુષ્યા દેહ સપ્ત થયો, સપ્ત થઈ મુજ વાણ;
 સપ્ત થયો અવતાર મુજ, પર કાળે મુજ પ્રાણ.
 પરમાર્થ જેણે ન કર્યો, પરાર્થ ન સુણ્યો કાન;
 તેહ જીવતો જ્ઞાન છે, તે છે રાંઝ રાન.
 પરમારથ નવ પ્રીછિયો, શાણા સમજ્યા શીખ;

વસ્ત્ર વિના તે વલવલે, ભટક્યો માગે બીખ.
 પરમારથ પ્રીછે નહીં, લવ લવ તેના ભોગ;
 રક્તપિત્ત રોગે રહ્યા, સમણે નહીં સંભોગ.
 પરમારથ પ્રીછ્યો નહીં, અપ્રણ ગયો નિજ અરા;
 અપ્રણ જ મનખો એ તણો, અપ્રણ અવતર્યો વંશ.
 પરમારથ નવ પ્રીછ્યો, ઘણા પાપમાં ગર્ક;
 વગડે વલવલતા વટે, નેટ પડે જઈ નર્ક.
 પરમારથ નવ પ્રીછ્યો, એ દુષ્ઠ અપરમપાર;
 ક્રીટ પડે કાયા વિષે, સુખ નહિ તે સંસાર.
 પ્રીછે નહિ પરમાર્થથી, તે છે જાણુ અજાણુ;
 તેને લેજો જાણખી, પડ્યો પેટ તે પાણુ.
 પરમારથ પ્રીછ્યો નહીં, ભણિયો ભાષા ભેદ;
 પરમારથ જાણે નહીં, અતિ મૂરખ એ વેદ.
 પરમારથ પ્રીછ્યો નહીં, પડ્યો પોડો પાટ;
 ધન મેળવ્યું ધૂળમાં, વપુ ભીઝાડી વાટ.
 પરમારથ પ્રીછ્યો નહીં, રૂડા કુળમાં રજ;
 નિયતી નિય તે જાણુજો, અદ્ય જનમને કાજ.

ચોપાઈ.

હરખ ખાલે મન નહીં રોક, સદુ સાંભળે નગરના લોક;
 જોરાવરી ચડે જોડલે, (તેનાં) માત તાત આવ્યાં તેડલે.
 કરિ કલ્પાંત શીશ કૂટતાં, કેશ તોડતાં ને પડિ જતાં;
 ત્રાહ ત્રાહ કરતાં તે તર્ત, સુત પેહેલાં આણો અમ ભર્ત.
 દવાઈ રાય દવાઈ પંચ, દવાઈ રામ ને શિવની સંચ;
 ત્રીલોક બધુ જીવે છે તાંહ, બળ કરિ તનને અલ્યો બાંહ.
 અમો સર્વને શણી દિયો, રિદ્ધ સિદ્ધ તે લૂટી લિયો;
 તેહ પુત્રની આવી નાર, અતિ આકંદ કરે હાકાર.
 સાલે મારા લો શણુગાર, મૂકી દો મારો ભરથાર.

દોહરા.

સેવક કહે સુણુ શાહપત, નગરશેઠ નર નાથ;
 જમાન છે તન તાહરો, લેખ લખ્યા છે હાથ.

કાડી મૂક્યો દીકરો, બ્રાહ્મણ દેરો ભર્ત;
 નિજ હાથે પોતાપણે, માંગી લીધું મર્ત.
 વાપદો વિપ્ર કરિ ગયો, ગચ્છિ અગિયારાં આણુ;
 તે માટે ચૂળી ચડે, પંડ રહે નહિ બ્રાણુ.
 એને ચૂળી ન દીજિયે, (તો) અમને રાજા દેય;
 તમને તે શું ઊકલે, કરો ગમે મન તેય.
 એટલે વિપ્ર માત તાતને, જુગત ચથું છે જાણુ;
 સુત પુજ સંકટમાં પડ્યો, યથો પારકો બ્રાણુ.
 માત તાત તન તાડતાં, આઘ્યાં રનમાં વર્ત;
 ચૂળી ચડવા સોડિને, માંગી લીધું મર્ત.
 વિચાર જાણ્યો વણિકનો, પ્રીછયાં ઉભાં પાસ;
 જો જો ચારે ચતુર નર, વણિક તુને સાજાશ.
 ધન છે તારી માતને, ધન છે ધરુણી ધરમુન;
 ધન અક્ષય પુજ હામને, ધન્ય પ્રતાપિક પુત્ર.

ચોપાઈ.

સેવક પ્રત્યે બોલ્યો રૂખી, સતવાદી કીધો તે સુખી;
 મારા સુતનો એહ જમાન, મરવા કારણુ આઘ્યો રાન.
 એણે શું ખાધું ન પીધ, લાલ કરી બિચારે લીધ;
 એને તો જાવા દો ઘેર, પછિથી કરો અમારી પેર.
 અમે બે આવી મળિયે, અમને દિયો તમે ચળિયે;
 રામ આણુ રાજાની આણુ, આણુ રાવની પુર પરમાણુ.
 સ્ત્રીહત્યાદિક ખાધા સમ, વણિકને મારે છે કમ;
 અમને ગ્રહો મુકો એહને, કુખ શા માટે દો દેહને.
 એક મને કહે જીજ્ઞું મને, નહીં તો સ્ત્રીહત્યા છે તને;
 સેવક ત્યાં તો વિરમે યાય, અપરાધી વિણુ કેમ મરાય.
 કોને પડી છે એવડી ગરજ, કોણુ કરે રાજાને અરજ;
 રાય સુતા છે ખાઈ સંમ, કિંકર તેહ જગાડે કંમ.

દોહરા.

મેહેલ મધે વિપ્ર રમે, ત્યાં યથો ઉપાત;
 આજા માંગી નિકલે, રાજકન્યાની પાસ.

વિપ્ર કહે વનિતા સુણે, છેલો કરું જુહાર;
 મુજ માટે તે વણિકને, પડશે મોકમ માર.
 નારી કહે સુણુ ધરપતી, વચન જ મારું દેઈ;
 જઈ જીવાડું તુજને, નહિતર દેહ હું દેઈ.
 રિઝવું રાણી રાયને, વિનય કરી બહુ વાત;
 એમ કહી વનિતા ગઈ, જ્યાં પોતાની માત.
 અથ ઇતિ કીધી કથા, માંડી વાતનું મૂળ;
 રૂડું કરતાં ભૂંડું થયું, સંકટ મોટું રજ.
 મા કહે એનું શું ગળું, પરણે તુજને રાંક;
 કહું ક્યમ તુજ તાતને, વિપરીત પડિયો વાંક.
 કહી શકે નહિ કોઈ જન, તાત તણે જન ઠાર;
 અધિપત એ તો ઊઠશે, દિવસ ચડતે પોહોર.
 એટલે વિપ્ર ઉતાવળો, ગયો જામતે દીસ;
 શુળી દો મુને સેવકો, સહજ નમાવું શીશ
 જવા દોની સાહને, એહ તણે રો વાંક;
 ગુનેગાર અપરાધિ તે, હુ છુ આડે આંક.
 જો હું હેત નારી ગયો, યોજ્યું હેત મુજ માન;
 તો તો એનો વાંક છે, જોખમ ચાત જમાન.
 જમાનને જોખમ કરો, (તો) હસા તમને ખાંચ;
 સૂર્ય ચદ્ર બે સાખિયા, શિવ શકતીની આંચ.
 વણિક પુત્ર કહે વિપ્ર સુણુ, જા તું તારે ઘેર;
 મરવા દે મુજને ધહાં, પરમારથની ચેર.

છરથો.

દાતાને મન દાન, કિંકરને તે કાકરથી;
 રંક મને પકવાન, રાયને મન જાખરથી;
 નિર્મળને મન નાર, તુચ્છ જાણે તરણથી;
 શરાને મન સિંહ, હેડ હાકે હરણથી;
 પરાક્રમી પુન્ય પરમારથી, તન મન ધન તેને કશું
 મુખ સાગર સલ વાતમાં, વણીક મને એવું વસ્તું

ચોપાઈ.

જાને વિષ તું તારે ઘેર, મેં કીધું પરમાથ પેર;
 વણિક માત પીતા ને નાર, એ ચારે કહે મુજને માર.
 બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણ ત્રીજો તન, મરવા ઉપર અહું મન;
 રક ઝક બહુ થઈ તે ડેર, ચડ્યો દિવસ એમ કરતાં પ્હોર
 મહિપત મુક્તા કીધા મ્હેલ, ત્યાં સહુ કરવા આઝ્યા સેલ;
 પ્રધાનને પૂછી છે વાત, તરફરની કીધી કે ધાત ?
 કોણ જાત ને કોણ જ ગામ, એ ઠગ રહેતો કોણ જ ઠામ;
 કોનો સગો ને કોણનો પુત્ર, ક્યાં એનું બળિયું ધરમુત્ર.
 તવ પ્રધાને જોયા હાય, બોલ્યો તે શુભ વાણી સાથ;
 એ તો ગુરુ કરે છે તન, માનનિનું મોહુંતું મન.
 બળાતકાર કરિને તેડિયો, ખાંત કરી એને ખેડિયો;
 પડિયો દ્રષ્ટ તમારી એહ, શણીપર મોકલિયો તેહ.
 નગરશેઠ કરે સંતાન, રાતે તેનો થયો જમાન;
 તેને માળાપે જાણિયાં, વનમાં તે મરવા આવિયાં.
 વિષ તણી માતા ને તાત, કહે કર પ્રથમ અમારી ધાત;
 તમારી પુત્રી ત્યાં કહે છે વાણ, પ્રથમ હજોરે મારા ગ્રાણ.
 આણુરાયની દેઈ રહ્યાં, એક એકથી આગળ ધર્યાં;
 જેહ તમે કહો તે કીજિયે, પ્રથમ કોને શુળી દીજિયે.
 જણી જવ રાગએ વાત, એ તો વાત થઈ ઉતપાત;
 ક્યમ મારું એ ભારે બ્રહ્મ, બોળાએ મારા મુળ ધર્મ.
 વણિક બિચારો કેમ મરાય, ધાત મુતાની કા ક્યમ થાય;
 કરું કોણ ઉપર હું કોપ, મૂજ વચનનો ન કરું લોપ.
 અધમ અન્યા તે ક્યમ કરે, ગ્રાણ ત્યાગ કરી હું મરું;
 કોડવાર કહું શું કથી, કોઈ ઉપાય બિન્ને લો નથી.
 પોતે મરવું ધારવું ત્યાંહ, આવ્યો નરપતિ તે વેંગ માંહ;
 અધિક પુન્ય કોડેથી કીધ, દોલત અતી લુટાવી દોધ.
 મટવા તજવા જિવ કારણે, આવ્યો અધિપત તે બારણે;
 કોલાહલ દીઠા અતિ ઘણો, મળ્યો સાથ બહુ લોક જ તણો.
 તાહિ તાહિ થાય છે બ્યાંહ, મહિપત પોતે આવ્યો ત્યાંહ;
 બોલ્યો સહુ જાઓ નિજ ઘેર, કો સાથે નહિ મુજને વેર.

કોઈની સાથે હું નહિ વહું, બોલ પાળવા શુભિ ચડું;
રાણી કહે એ દુઃખ ક્યમ ધરું, તમ પ્હેલી તો હું પણ મરું.
પ્રધાન કહે કરું તન તાજ, મુખે તમે ફાવે લાં રાજ;
વિપ્ર કહે તપ આદરું અમો, શિદને સર્વ મરોછો તમો.
કુંવરી કહે છે મારો વાંક, શિદને મરો તમો સહુ રાંક;
એક એકથી આગળ ધાય છે, મનમાં મોત ચતુર વ્હાય છે.
રાજાને નવ સૂઝે પેર, વચન ચુકી ક્યમ જાવું ઘેર;
એવો ધૈર્યતણો બનાવ, સત્યવાદિ રાખતો સ્વભાવ.
વચન ન ચૂકે જીવ જ ગયે, મહા દુઃખ છે હસા થયે.

છરપો.

રાગ તણો જીપાય, ધટે તે આસડ ખાયે;
જોગ તણો જીપાય, ફળે જો હરિ ગુણ ગાયે;
ઉદ્યમનો જીપાય, ચાકરી કીજે ઝાઝી;
વશિકરણનો જીપાય, રાખિયે તેને રાજ;
એમ અનેક જીપાયના બેદ છે, જ્યાં થાયે જે જાતનો;
સામળ કહે જીપાય એકે નહીં, સ્વભાવ છે જે જાતનો.

ઓપાઈ.

સ્વભાવ રાજાનો એ પડ્યો, થઈ હડીલો વનમાં અડ્યો;
વચન મારું તો નહિ જાય, જાણિ બ્રહ્મહત્યા ક્યમ થાય.

કોહરો.

અરે રાય તે ક્યમ મરે, થઈ ઉદાસિ બહુ પેર;
ધિક અવતાર જ આપણો, જઈએ જિવતા ઘેર.
પ્રજા એમ બહુ કળકળે, લક્ષ કોટિયા લોક;
કુરિજન કેરાં દલ હસે, સજ્જનને મન શોક.
ધૈર્યની ગત અવનવી, કળી શકે નહિ કોય;
આરંભ્યાં અમથાં રહે, હરી કરે તે હોય.
જેહ સત્ય ચૂકે નહીં, મમત ન ચૂકે મર્મ;
સાચું હોય જો શિવ કને, તો તો તારો ધર્મ.

છપો.

શુડે પાપ કરનાર, શુડે જીલમી જે જૂઠા,
 શુડે અતી અભિમાનિ, શુડે જેપર હરિ રૂપા,
 શુડે ચોર ને ચાડ, શુડે જંગે જોરાળા,
 શુડે નીચ નઠોર, શુડે દુષ્ટો લમરાળા,
 વગિ શુડે વાટ વગડે પડે, શુડે અતી દુષ્પ દાયકા;
 પણ તરે ધર્મ ને પુન્ય પ્રિય, સામળ સત્ય સહાયકા.

ચોપાઈ.

એક વાત અદિયાથી રહી, વચ્ચે વાત એક ખીજ થઈ,
 ઉજેણી નગરીનો ભૂપ, શુદ્ધિ જેની અતી અનૂપ.
 ધર્મવાદિ ધુધર ધીર, વડહથ વાસવ નિકમ વીર,
 સતવાદી શુભ લક્ષણુ સાર, દેવરૂપ મોટો દાતાર.
 રાજ રીત રૂઢી જે રખે, જ્યોતિષ માહે સાખ જ લખે,
 તે મહિમત બાધી માતરા, જળનાથ કેરી જતરા.
 દડ દમડળ કાવડ હાથ, સેવક મિત્ર નથી કે સાથ,
 એકાકી આપો છે ત્યાહ, વિપરીત થાય છે વનમાહ.
 લાખો જહા મળ્યા છે લોક, સહુકોને મન અદોકા મોક;
 દિવસ ચોહોર અદિ એમ જ થયો, નિકમ જઈ ત્યા ઉમો રથો.
 પુછી લોકને લીધા પાર, સુર્યુ અધિપતિનુ દુષ્પ અપાર.

છપો.

ધન્ય વિગ્નનો તન, ધન્ય પશનિ એ પુત્રી,
 ધન્ય રામનો દેહ, ધન્ય ધરણી ધરસુત્રી,
 ધન્ય વણિકનો બાળ, ધન્ય સતવાદી શૂરો,
 પરદુષ્પલજન એહ, પુન્ય પરતાપિક પૂરો,
 સતવાદી સાખ લખ્યા સમો, દીઠો નહિ એ દેશમા,
 બાલામણુ માહે શુધનિધિ, લાયક જન લધુ વેશમા.

દોહરા.

એનું દુષ્પ હણ્યા વિના, જો દું મારમ જાઉં,
 જન્મ જન્મ નરકે પડું, કોને કુખી થાઉં.
 તેહ નગરનો નરપતિ, ખેટો છે એકાત,

કાંઈ સૂજ પડતી નથી, ભાગતી નથી બ્રાંત.
 બેઠો ન્યાં જઈ પુરપતી, મુખ્યો શીરપર હાથ;
 બહુ હેને બોલાવિયો, સ્નેહ કર્યો તે સાથ.
 અમો આજ કાને સુણી, તુજ પુત્રીની વાત;
 તે માટે જાણણુ તણી, તમો કરાવત ધાત.
 તેજપાળ ગુણુ આગળો, ખીતે ચયો જમાન;
 ઇકાતર નિજ ઉધર્યા, વેશે વેદ વિમાન.
 જ્યેના જશમાં નહિ મણા, જ્યેનું જીવિત ધન્ય;
 સતવાદી જો સમ ભલો, અવનીમાં નહિ અન્ય.
 ધન્ય એહની માતને, ધનધન જીવિ બરાસ;
 ધન જો પરદુ ખલજણો, પ્રભુ છે જ્યેને પાસ.
 સંહુનું દુઃખ તે સાંભળ્યુ, શુનો કર્યો તે માથ;
 એક વચનને કારણે, પ્રાણુ તજે છે આપ.
 તે સરવે મેં સાંભળ્યું, રીઝ્યુ છે મુજ મન;
 સહુની શુળી મને દિયો, ઉગારુ તુજ તન
 ખલક બધી ત્યા સાંભળે, જો શા બોલે બોલ;
 પુરુષ કોઈ જો અવનવો, તરણી જેડુ તોલ.
 મરવા પર મોહોકમપણું, દેહે ધરે ન દુઃખ;
 સુખ કરવાને સર્વને, ધન્ય માતની દુઃખ
 તેહ મામનો રાખ કહે, સાંભળ મારા વીર;
 હું જીવું ને તું મરે, ધિક્ક ધિક્ક મૂજ શરીર.
 કોણુ છો તમો ક્યાં રહો, કોણુ તમારો દેશ;
 નાત જાત કહો નિર્મળી, કયા કરવો પરવેશ
 તમ સરખા કોઈ મહી, અવની તલમાં એહ;
 દેવાંશી કો દેવ છો, તપ તેજસ્વી દેહ.
 લાખવરાં કારજ કરું, કહો તે માનું સત્ય;
 ધન અકલ તુજ હામને, અતિ મોટી તુજ મત્ય.

ચોપાઈ.

નરપતિ શાને પૂછો નામ, શાને પૂછોછો ગુણુ ગામ;
 મુજને તો મરવા દીજિયે, મુખે રાજ તારું કીજિયે.

ઉગારવા છે સરવે લોક, શાંત પમાડો સધળો શોક;
ત્યારે તે રાજ બોલિઓ, તે તો ન્યાય તમે તોળિયો.
તમને ઘટે તે તમે કહ્યું, એ વાતે મુજ કામ ન થયું;
વચન માહરું તો નવ પળ્યું, ઘુને હણું તો અવિત બળ્યું.
જાઓ તમે તમારે કામ, કરવા દો મુજને મુજ કામ.

દોહરા.

વિક્રમ કહે સુણ વીર તું, વપ્ વિચારી જ્ઞેય;
જીવ સદ્ગતિ જીરે, એવું કારજ હોય.
ત્યારે તે નર બચરયો, માને મારું મન;
ધર્મિર સાખ પુરે ધર્માં, જે છે જીવજીવન.
કહે કે ઘુને દોષ નહિ, ઘુનો કરયો તે માણ;
તો મન માને માહરું, પલક ન બેસે પાપ.
બાકી અવર ઉપાય નહિ, દેહ ન જાડો કાય;
ધૃષ્ટિ આણુ જીવું નહીં, કરું ધર્મ મુજ હોય.
વિક્રમસેન વિચારિયું, કીક બતાવ્યો કાઠ;
વાટ જીઓ કરું વાપદો, દિવસ આજથી આઠ.
પરવરું પરમેશ્વર કને, પૃથ્વી લાવું પાર;
સાખ પુરાવું શ્રીમુખે, નિશ્ચે એ નિરધાર.
પલક એકમાં ધર્મિરે, સદૃશ રચી છે સર્વ;
આઠ દિને એ વારતા, હોશે પોઢે પર્વ.
રાય કહે પાછા ના વળો, ખોળુ તમને ક્યાંક;
વિશ્વંસર તો વેગળા, નથી જ્યાંહ કે તાંહ.

ચોપાઈ.

નાલો વિક્રમ પેહરી માળ, સંભાર્યા ત્યાં શ્રી ગોપાળ;
સુધ ચંદ્ર કીધા સાખિયા, રામચંદ્ર વંચમાં રાખિયા.
કોટિક હસા કોટિક સમ, આઠ દિવસમાં નાવું કયમ;
મન આંમળો ઉડાવી દિયો, લાર નીજને માથે લિયો.
તે પુરપતિયે પરડી પેર, અમે નહીં જઈશું અમ ઘેર;
પરીક્ષત સાંત દિવસ વન રહ્યો, ભાગવત સુણી પાવન થયો.
તમે આવશો જ્યારે જ્યાં, ત્યાર સુધી સાંભળશું કથા;

આઠમે દિવસે તજશું આપ, તે તારે શિર મુકશું પાપ.
તું જાણે છેતરિ જાઉં છું, ખોટા સમ પોતે ખાઉં છું;
અમો વિસ્વાસુ ગુણમાં ગર્ક, તારે ભોગવું પડશે નર્ક.
એવા બેદ ભુપતિયે લણ્યા, ચતુરે સમ ખાધા યોગણ્યા.

છરખા.

કરે બ્રહ્મ હત્યાય, વેદના મારગ લોપે;
શ્રીહત્યા લે શીરા, ધણો ધનૂપર કાપે;
મદ્ય માંસ આહાર, ઊંચ જન જ્ઞે કદિ ભોગે;
ગુરુ પત્નીશું ગમન, જાર વિદ્યા જર જોગે;
સુવર્ણ ચોરે સદા ધાતશું, આખ્યાને આદર નવ કરે;
વિશ્વાસધાત કરે જહાં, સામળ પાપ એ શિર ધરે.
બ્રહ્મ ન પાળે ધર્મ, કર્મ સંખ્યા નવ સુજે;
કરે અલક્ષાલક્ષ, શ્રીતથી હરિ નવ પૂજે;
ત્રિયા હણે નિજ કંથ, જાર કારણ જર લેવા; —
પેટ કાજ પરમાણુ, કરે જે શુદ્ધિ સેવા;
વળિ પાટ હણે જે પાપિયો, બાળક રમતાં હણે;
તે પાતિક મુજ શિર હજો, વિક્રમજ એવું લણે.
પરજનનો હરિ ગર્થ, અર્થ પોતાનો સારે;
સાસર વાસણુ નાર, છુટે જે કરિ બળ ભારે; —
ઝેર દહીં જર લેય, રાતમાં રાડ પડાવે;
ફડી પૂરે સાખ, કૂડાં જ કલંક ચડાવે;
કરે ચોરી ચાડી ને જૂઠ્ઠી, અપાર અન્યાય જોગવે;
સામળ કહે વિશ્વાસધાતકી, અધોર પાપ તે ભોગવે. —

ચોપાઈ.

કહો તો લઈ પ્રતિષ્ઠા ધણી, ભોગું પીડા હત્યા તણી;
ગોવધ નારીવધ બહુ બાળ, ભોગવું એવિ આળપપાળ.
પચાસ કોટી પાતિક થાય, કાયા કોડી તેની થાય;
એવા પાતિકના ઠાઠમાં, પડું ના આવું દિન આઠમાં.
ધમિરને લઈ આવું અહિં, સાખ પુરાવું આ વન મહિં;
તો જાણજે જનુનિયે જણ્યો, નહિતર તો ગુણકાનો ગણ્યો.

અમૃત જેવાં વાંચક લણો, ગુણ જોતામાં સાચો જણ્યો;
વળતી પુરપતિ વદ્યો વચન, સાલળજે એ પરમાર્થ પાવન.
આ પ્રશ્નના ઉત્તર લાવજો, કરી કામ શિલે આવજો.

છપ્પા.

ધૃધિર તે શું ખાય, પ્રભૂ શું પાન પિયે છે;
જરર પ્રભૂ ક્યાં જાય, એહ શું દાન દિયે છે;
હરિ ક્યાં વાસ વસંત, ક્યાહાં ધિર થાવર જે છે;
શું લે શું દેવત, કૃપાનિધ એ શું કેહે છે;
એસે ક્યાં જાઁ એહ ક્યાં, ક્યાં પ્રભુજી નૃત્ય જ કરે;
લે દોનુ આપે કોણુને, સામંજ કોણ કોના ભરે.
નાસે કોથી રામ, પાસ એસે એ કોની;
સ્તુતિ નિદા કે સેવ, મિઠાશ કરે ક્યાં મોની;
શી વાતે પરસંન, શી વાતે એ દુભાયે;
શી વાતે દે દરશન, કોયિ લેયો લેયાયે;
વહાલો કુણુ કુણુ અળખામણો, કુણુ શત્રૂ કુણુ મિત્ર છે;
સામંજ ભટ્ટ કહે શ્રી કૃષ્ણજી, પોતે સદા પવિત્ર છે.
પ્રભૂને પૂજે કોણ, પ્રભૂ તે કોને પૂજે;
કોણુ જામ ને નીચ, શું તે શિવજીને પૂજે;
હરી નિત્ય શું ગાય, મંત્ર કોનો છે મૂજે;
કોને સૂખે સૂખ, કુખી એ કોને દુઃખે;
છે કરો રંગ ને રૂપ ગુણ, કોણુ ગામ કુણુ જામ છે;
જોઈ આવો ને જુગત કરિ, મારે અનુ જ કરમ છે.

ચોપાઈ.

કણુલ કરકુ સહુકો સાથમાં, હેતે કાલ દિધો તે હાથમાં;
કુડ કપટનો નયિ કાપદો, વસુ દિવસનો છે વાપદો.
કથા વારતા કરીતન કાજ, સાધન મમે થયો તે રાજ;
પંથ પળાયો વિક્રમ વીર, ધર્મ ધ્યાન રાખી દદ ધીર.
સત્ય વાત સહસા મન સજી, શિવ ઉમયાને મનમાં ભજી;
ઉત્તર પંથ અનેરો રંગ, ગુલ હીમાળા કરો સંગ.
સ્વર્ગ તણી તે વાટ વિવેક, પાંડવ જહાં ગળ્યા છે નેક;

તે 'વાટે' આપે. ચિત ધરી, સ્મરણ ધરણિધર ફેરું કરી.
જપ કરતો આલ્યો જાય છે, જેથી મિવ પ્રસન્ન થાય છે;
ત્યાં વાગ્યા બોલ્યો છે વીર, હરિ મળશે તવ લેલું નીર.
જૂખ તરસુ દાવાદળ ધન, ચપા બપોર ભયાનક વન;
મનુષ જાત કોઇ નવ મળે, બેઠો જઇ આખાની તળે.
આળે મોર ફળ્યો છે ઘણો, અત્રત સમપરિમળ તે તણો;
વિક્રમ જઇ બેઠો જેટલે, તે આમો બોલ્યો તેટલે
ગેળી શબ્દ વૃક્ષથી થયો, પંથી સાંભળવા તે રહે

દોહરા.

કહે પથી તું કુણુ છે, કુણુ જાત કુણુ નામ;
કમે પથ ક્યાં પરવરે, કરતું છે કુણુ કામ.
સાચુ ન કહે સજ્જણા, તો ધમિરની આંધુ;
નમ્ર વચન શબ્દે કલાં, સુણી વિક્રમે વાણુ.
કહે વીર સુણુ ક'પતરુ, જાતું હરિની પાસ;
ગામ નામ તું શું કહે, કેહે કુણુ વાણિ વિલાસ
{ તરુ વળતો વાણી વદે, દાવાનળ મુજ દુઃખ;
પરમેશ્વરને પૂછજે, કયમ કરિ પાત્રું સૂખ.
જશવંતો કહે ગાડ તુ, એવું દુખ શી અર્જ,
પરધાના છે દીકરા, શુ માથે છે કર્જ.
અંધ કહે સુણુ અધિપતી, કશી કરું નહિ હાણુ;
દાવાનળ દુઃખમાં પડ્યો, પરવશ છે મુજ ગ્રાણુ.
'ફળ સવાગણુ શેરથી, ચિતમાં સહુકો રહાય;
તેમાં દીડા ગદમદે, ખર ક્રતા નવ ખાય.
પાડ જ માતું તાહરો, પુછિ લાવે જો પાર,
મુજ મને વિક્રમ તમો, પરદુખલંબન હાર.
ચમકી રાગ ચેતિયો, એને દુખ અપાર,
એને સુખ જો નવ કરું, તો શિક મુજ અતાર.

ચોપાઈ.

તેહ વૃક્ષને વાગ્યા દીધ, રાયે પથ કર્યો છે સીધ
આલ્યો તે જાયે જેટલે, તરવેણી આની તેટલે.

મચ્છ એક મોટા અતિ મીર, દાઢા વિક્રમે તેને તીર;
નિર્મળ જળ પીવા કારણે, બુધનિધાન બેઠા બારણે.

દાહરા.

મચ્છ કહે સુણ સત્ પુરુષ, નિર્મળ ગંગા ન્હાય;
સસ બોલ શિવ આગના, તું શા કામે જાય.
પવિત્ર નર પ્રભાતમાં, રીઝી બોલ્યો રાજ;
ધ્વિર પાસે પરવરે, તુજને શું છે કાજ.
મચ્છ માન મૂકી મળ્યો, ઘણીક મુજને ગર્જ;
મારી વતિ વિનતી કરી, કરજો હરિને અર્જ.
દાવાનલ અગ્ની બળે, મારા દેહેમાં દાખ;
આતમધાત કરી મરું, તેનો સૂરજ સાખ.
એક રોગ શા પાપથી, લખ વિધીના ડંખ;
કીધું પુન્ય કરવા થકી, ભાગે દુઃખના પંગ.
મુછી પાર લાવો તમે, પામું સખ શરીર;
મારે મન ઉજ્જોલુપત, તું શ્રી વિક્રમ વીર.

ઓપાર્થ.

હેત પ્રીતથી હૃદયું હસ્યું, વચન મચ્છનું મનમાં વસ્યું;
અતિશે કપરા ખાધા સંમ, તો પૂછી નવ આવું કંમ.
સ્નાન કરી ચાલ્યો સાથમાં, માળા મંત્ર તણી હાથમાં;
ભમતો ભમતો હીડ્યો ભૂપ, મહા વને એક આવ્યો કૂપ.
રાજા બેઠો પાસે જઈ, ગેબિ શબ્દ સમ વાયા થઈ;
ભાઈ પંચિ તુ મારો વીર, છે નિર્માલ્ય જ મારું નીર.
ભુડી ગાળ મુખથી ભાંખશો, યુ યુ કરી યુકી નાંખશો;
ધર્મવંત બોલ્યો થઈ ધીર, નયિ પીવું ભાઈ મારે નીર.
જદુમત પાસે મારે જવું, બોલવું તાં ઓશિકલ થવું;
ત્યાર પછી લઈ જળ કે અંન, મુખ લીધાનું મારે મંન.

દાહરા.

કૂપ કહેરે કરણુ . તું, ' કે હરિશ્ચંદ્ર જ હોય;
કે રાજા વિક્રમ વિના, બોલ્યું ન પાળે કોય.
અરજ કરો ધ્વિર કને, છે તમ શુદ્ધ શરીર;

દામ ધણું મુજ ખરવિયાં, એર સમું ક્યમ નીર.
 વારુ કહિ નૃપતિ પળ્યો, ભૂધર સાથે ભાવ;
 માન સરોવરના સમું, આબું તરત તળાવ
 વાટે ખેઠા વાણિયો, ધરડો ને ગુણવંત;
 પંથાને પાથે નમ્યો, ચતુર દેખિને ચંત
 કૃષ્ણ છે તમો કહાં જશે, કાં સિધારો કાજ
 દીસંતા છે દેવતા, મોટા છે મહારાજ
 પામર હું પંથી અમો, રમ્યતના હું રાં!
 સ્તુતિ કરો છે જે તમો, તેજ અમારો વાં!
 કાંઈકે કાજ સમોવડે, મનમાં મોટી આર
 મન જવાનું માહરે, પરમેશ્વરની પાસ
 ભલે જાઓ બેટો ત્યાં, કરો તમારું કામ
 જે ત્યાં તમને સાંભરે, તો લેજો મુજ નામ
વેળપુરનો વાણિયો, વ્હાણુવટી વેપાર
વાંઝિયો હું નયિ પુત્ર કો, એ દુખ અપરમપાર
પોથી છોડી પડિતે, જેયા જેશ નિદાન
 તળાવ ખણુ જોજનતણું, પામિશ શુભ સંતાન
 ટકા કોડ ત્રાણું મયા, હેમતણા હિત હામ;
 માન સરોવર સર કર્યું, અતિ અઘોરિક કામ.
 શ્રદ્ધ વવાળ્યાં વાટમાં, ધટા કરી ગંભીર;
 પણુ ના આબ્યો દીકરો, ન રહ્યું સરવર નીર.
 પાપી મુને પ્રભા કહે, ખરચું પાપનું ધન;
 તે દુઃખે દાણું અમો, મરવા બિપર મન.
 મરતાં આતમઘાતથી, દીઠા તમને તર્ત;
 મારે મન વિક્રમ તમો, જે હિંગારો મર્ત.
 હીક કહી વિક્રમ વળ્યો, શિવ શિવ લણુતો સાર
 દુખ પામે દિન આક્રમે, એમ ગણા દિન ચાર.
 વિક્રમ મન વિચારિયું, ક્યાં મળવા મહારાજ;
 ચાર દિવસ જે વહી જશે, તો લોપાશે લાજ.
 ભાર બધા અહાંડનો, પડશે મારે શીશ;
 એકે વાત ન બીકલે, અંધ્રમ દિનકર દીશ.

પરદુખ લગ્નન મેં કર્યાં, સાખ પડાવી સાટ;
 નામ થયું નવ ખડમાં, તેને બીજી વાટ.
 નીર ગયું મુજ નામનું, નિર પરિયાનું ભય;
 વચન બધું થાઉં અમો, દશદત્તા શિર થાય.
 યોગી નિજ પ્યાને ધરે, વર્ણવિ ન શકે વેદ;
 તેહ ભૂપ કયમ કરિ મજે, ભૂપત પડિયો ભેદ.
 સ્તવતાં થાકે સરસ્વતી, સહજ લહે નહિ શેષ;
 તે હરિ મુજને કયમ મજે, લાજ રહે નહીં લેશ.
 ક્રેમ વિચાર્યું રાયણ, મરવુ મુખે નિદાન;
 નહિતર દુખ અદકુ પડે, ભય કુળ ને માન.
 ધંધણુ કરીયાં એકઠાં, સરીતા કૂરે તીર;
 સ્નાન વિધિ સારી કરી, કરિયું શુદ્ધ શરીર.
 મત્ર જપ્તો મહાદેવને, માળા ઝાલી હાથ;
 એક પગે બેઠો રહ્યો, સ્તુતિ કીધી શિવ સાથ.

છપ્પા.

લક્ષ્મી સુધન્વા સત્ય, તેવમાં તાતે તળિયો;
 મગદ થયા મજૂ ત્યાંહ, સહજ કીધો શિતળિયો;
 પાંડવ ઉગર્યા પાંચ, આચ આવિ ન અણુ માત્ર;
 સારથિ થયા શ્રી કૃષ્ણ, જેહ જોવાની જત્ર;
 નવસે નવ્વાણું પૂરિયાં, કિચક સરવે સાથે સમ્યા;
 સામળ કહે મેવક કારણે, શ્રી ભૂધર સંગે ભમ્યા.

અદ્રહાસ ચિત ધીર, ખખર લાખેણી લીધી;
 વિષ શ્રેડી વિખિયાય, ધણે કોડેથી કીધી;
 નરસિંહ નાગર નામ, કામ જૂવો એ કીધું;
 સસડતે પાણિયે સમોવણુ, દેશ દેખંતે દીધું;
 મામેરુ મન ગમનું કર્યુ, હુંડી ગિકારી હાથમાં;
 સામળ કહે વહાલો લક્ષ્મીના, શ્રી કૃષ્ણ શોભે સાથમાં.

હું અપરાધી રાંક, વાંક તો વીસ કરોડાં;
 જીવે જીવમ કરનાર, પાપ શિર પાતિક પોદાં;
 અધર્મ અન્યા નેક, અકલહિણ હું છું આણે;

ધર્મ સત્ય ને કર્મ, છેક તેમાં છું છોછો;
 શ્રી કૃષ્ણ મને તે ક્યમ મળે, નથી હરીપર નહને;
 સામળ ઉપાસ્ય એકે નહીં, દહન કરું આ દેહને.
 ઇચ્છા એવી થાય, ઇંદ્રને - આસન બેસું;
 વિમાન વૈકુંઠ માંહ, પૂર વિશ્ણુને પેસું;
 રાંક ચડે ગજરાજ, અધન બાણે ધન પામું;
 વંદ્યા ઇન્દ્રિયે પુત્ર, બહુ પરણાવી જામું;
 એમ ઇચ્છા લેહેર અનેકધા, જગ જનમાગે વામિયે,
 સમ્પૂર્ણ કહે નાહી મો વસા, પુન્ય તેટલું પામિયે.

ચોપાઈ.

પ્રદક્ષિણા ફરિને લાં સાત, સમરી મોટી હરસિંધ માત;
 દિવસ આટલા પાળ્યાં લાડ, તે માતાજી તારો પાડ.
 કથન એહ સાંભળજે કરણ, મને રાખજે હરિને ચરણ;
 વિક્રમરાય અગ્નિમાં એહ, જય જંવ કરિ જંપાવે દેહ.

દોહરા.

દીનાનાથ દયાનિધી, દામોદરા દયાળ;
 કરણા મુજ ઉપર કરો, કરુણાનિધી કૃપાળ.
 બકાવત્સલ જ ભૂધરો, ભવ જળ તારણ હાર;
 ભવ બ્રહ્મા ભાવે રટે, સકળ સિદ્ધિનો સાર.
 તત્ત્વ એહ ત્રણુ લોકનું તારક મારક તત્ત્વ;
 કરણુ કોટિક બ્રહ્માંડનો, મોક્ષ મૂળનો મત્ત.
 આધિક કો ન એ નામથી, જીવનું જોખમ બાણ;
 સુખ સાગર, સુખ ધામ ધર, સુખ સાગર ખરી ખાણ.
 કર્મ નિધાન! સુકર્મનિધિ, કર્મ તણો લે, કોટ;
 લક્ષ્મીવર લીલા રૂડી, મેહેર, તણી મન મોટ.
 દાતા અવિચળ મદતણો, અદ્વૈત રૂપ અપાર;
 દર્શન દીપું દેખતાં, અચળ પુરુષ કિરતાર.
 હાંહાં કહ્યું ઘણું હેતથી, હરખ ધરી મન માંહ;
 મો કર ધાત મહિપતી, અધરિત કરજ આંહ.
 મોહન, કહે સુણ મહિપતિ, માગ માગ તું માગ.

પ્રભુ પરબ્રહ્મનો દેખતાં, વિક્રમ પડિયો પાગ.
 કાને કુંડળ કનકમણિ, મકરાકૃત મહામૃત્યુ;
 શ્રી વજ્ર લાંછન શોભતું, સત સ્વરજ સમતુલ્ય.
 મોર મુગટ મણિ મસ્તકે, ભૃગુરી ધનુષ પ્રમાણ;
 શુક મુખ નાસા શોભતી, મુખ અંશુજ દલ જાણ.
 કટીમેખલા શુભ ઘણી, પીતાંબર પટ પૂર;
 તુળશી માળ તિલક ધર્યું, જાણે ઉગ્યો સૂર.
 તેજપુંજ ત્રિલોકપતિ, લક્ષ્મીનાથ નરેશ;
 માગ માગરે રાય તું, એમ કહ્યો ઉપદેશ.
 ક્રોધિ અરણ્ય તે જંગમે, ઉગે ક્રોધિધા અંદ્ર;
 શ્રીપતિ શોભા શી કહું, જાણે અર્ધુદ ઈંદ્ર.
 પ્રભુની પ્રદક્ષિણા કરી, પ્રણામી પૂજ્યા પાય;
 દઢ મન કરિ ધીરજ ધરી, રીઝી જોડ્યો રાય.
 અંતર્યામિ અકળ જની, અનાથ જનના નાથ;
 સસ તણા સાખી તમો, સુખસાગર મારાજ.
 અનાથ જાણી આધિયા, જાળવવા મુજ પ્રાણ;
 મયા કરી રે માધવા, વિક્રમ જોડ્યો વાણ.

ચોપાઈ.

ત્રિલોકપતિ જાણો છો તમો, અંતરજામી શું કહું અમો;
 જગનાથ જગત્રા કારણે, બહુ સુખથી નિકળ્યો બારણે.
 જાતો હુતો માધવની માંહ, કૌતક વાટે થયું છે ત્યાંહ;
 રાજાની પુત્રી ને રૂપી, નિજ મન માને ખંને સુખી.
 રાજાએ તે જાણી વાત, જરૂર વિપ્રની કરવી ધાત;
 વણિક પુત્ર તે થયો જમાન, ધન ધન એની અકલ ઈમાન.
 નિમેષ માત્ર ન રાખી નુન્ય, કીધું પરમારથનું પુન્ય;
 માત તાત ને તેની નાર, તજે પ્રાણ પ્રાણી તે વાર.
 તે આજણુ કેરાં પિતુમાત; તે પણ કરવા આવ્યાં ધાત;
 માત દીકરી મુત ને રાય, તે પણ કોયે પાડે કાય.
 મેં તેને વારી રાખિયાં, શિવ શક્તી કીધાં સાખિયાં;
 દિન આઠનો કર્યો વાયદો, કહો એક બીજને કાયદો.

જે મળશે તમને જુગદીશ, પુછજો પ્રશ્ન તેને દસ વીસ;
બાબત બોલ કહા છે બહુ, પૂરે સાખ તો જીવે સહુ.
વાટે મળિયાં દુખિયાં પાંચ, સમ ખાધા તે કહું છું સાંચ;
તેનું પુન્ય તમારે શીસ, પિતા જગત કેરા જુગદીશ.
દેવરૂપે કહું ત્યાં વચન, પ્રભુ પરમેશ્વર ચથા પ્રસન્ન;
જન રાજ તું જ્યાં વાયદો, કાંઈ રાખિશ માં કાયદો.
હું ત્યાં આવી પૂરિશ સાખ, મન સ્થિર તારું તું રાખ.

દોહરા.

વણિક જેહ છે વાંઝિયો, બ્રહ્મહત્યા છે વીસ;
સરોવર નીર રહે નહિ, કોપ્યો શ્રી જુગદીશ.
ખોદે જુમી તળાવની, જિવતો માંદિ સમાય;
બનિસ લક્ષણવંત નર તો, કામ જ એનું ચાપ.
અપ્રુદ જળ રહે નવાણુમાં, પામે પોઢો પુત્ર;
સાખાશ સાખાશ કહે, ઘણું ચાલે ધર સુત્ર.
મચ્છ માહા પંડિત હતો, વિદ્યાવંત સુભાગ;
ન લણાવી નવ શીખવી, રૌરવ વાધ્યો રાગ.
બોતર કોઠા નાડિ નવ, વિકાશે નિજ મૂખ;
વિદ્યા દિયે આદર કરી, તો એ પામે સૂખ.
તે આંખાના મૂળમાં, ધન અનરગળ દેર;
નવ દે કોને કાઢવા, જળ કોહે તે પેર.
ધન આપે જે ધર્મમાં, પુન્ય કાર્ય વપરાય;
જળ એહ સવાશેરનું, કીટ વગરનું ચાપ.
વનનો કુપ છે કારમો, એમાં છે એક સાપ;
રત્ન પાંચ છે તે કને, જીવે છે નિજ બાપ.
રત્ન ચોરી એમાં રહ્યો, રાખ્યો તેને શરણ;
જળ ખાઈ એ પાપથી, પથી સુણજે કરણ.
તેને કાઢી મૂકશે, રત્ન પામશે તાત,
ગંગાજળ સમ જળ ચશે, સાચું આપો આપ.

છંપા.

પ્રભુ ખાવે છે નમન, લક્ષિત રસ પ્રિતે પિયે છે;
ચર હોય સાં જાય, અભયનું દાન દિયે છે.

સચરાચરમાં વાસ, ભક્ત હૃદયે સ્થિર રહે છે;
 લે આશિષપદ અચળ, દે મુક્તિ કર કહે છે;
 જેસે સત્યકને પંથમાં, અન્યા લયે ઉડી જશે;
 મુમનું લઈ આપે ધર્મને, ભક્તનિ આગળ નાચશે.

દે દાતાને ધન, સામનું સાદું રહે છે;
 નિદાથી નાસત, કૃડને કડવું કહે છે;
 પુન્યવંતને પાસ, પ્રભૂ પરમાર્થી પૂજે;
 દાતા કર દેખત, જશે છતલશું જૂજે;
 સ્તુતિ કરે એહ સતવાદીની, નગણાની નિંદા કરે;
 વિશ્વાસધાતિથી વેગળે, અભિભાવ હૃદયે કરે.

ભક્ત માટ વેચાય, સતી મુયરાએ સૂવે;
 સંતોષિયું મન, જરૂર રતી ન જૂવે;
 વાહાલો ધણું વીમળ, અળખામણો ધણું અદેખો;
 ખંડિત મિત્ર પવીત્ર, ચતુ લાંચીક જન લેખો;
 હોમે ધૂત અગ્નિ મુખ, ગુણ તેના એ ગાય છે;
 સામળ કહે જુઠું જળ વીમનું, નેહું કરી ત્યાં નોય છે.

એને મન તો જાય, અલ વિદ્યાનો ભોગી;
 નીચ શુદ્ધિ તે નીચ, રીધ સંયે તે રાગી;
 ખંડ્યક સાથે ખેલ, જુલમ કરે જ્યાં જુઠો;
 પર મુખે દીઠ દુખ, રામ ને ઉપર રુઝો;
 એને દાન ઘેર ઉદર ભરે, ગુણ ગ્રાહકમાં ગુણ ગણે;
 સંવૃત સાથે સંચરે, સામળભટ સાચું ભણે.

અસક તીરથ જળ જ્યાંહ, શ્રીછ-ત્યાંહાં સંધ્યા સાધે;
 એને આરાધિ જોહ, ધણ તેને આરાધિ.
 સતી સાથ સગપણ, ગંગા દેખી દલ રાચે;
 નરમદા સાથે નેહ, વિશ્વનાથનિ વાણિ વાંચે;
 માહારાત્રીએ મણીકલિકા, લક્ષ્મી સાથ લીલા કરે;
 જ્યાં જોવા તેવા ત્યાં, ભરપુર વિશ્વ બાધે ભરે.

આપ અમનિ ને વરણ, તણુ રૂપ પરગટ તેનો;
 અનમાં પોતે આપ, ધૂત ધીમાં છે, જેનો;

રસમાં રહે છે રામ, વિષ્ર તણા છતાં વેશે;
જદુપતી આંજે જોગ, રહે અદરનીય લેશે;
સકિત ગાઇ ભકતને ભંજે, વૃત સધામાં વિવેક છે;
સામળ કહે જળ થળ ચૈતને, આઘ નિર્જન એક છે.
અનાથ તણે છે નાથ, અસરણુ કરે છે સરણે;
નોધારાં આધાર, વિશ્વ વ્યાપીક વર વરણે;
અધમ ઉધારણુ એક, પાણણુ પોપણુ જન જંત્યે;
તારણુ તારણુ ત્રાહો તત્વ, આદ અનાદી અંત્યે;
કરુણારૂપ કરુણાનીધી, કરુણાસાગર કરુણા કરે;
શ્રી રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ કહે, તો ભવ સાગર સામળ તરે.

દાહરા.

વાયદો કિધા વિપજ્ય, ભાખી એવી ભાખ;
જાઓ આવી પોંચશું, લક્ષવસા એ સાખ.
નામ જાપ્યાં શત સહજમાં, અતિ સુખ પામ્યો મન;
ભકતવતસલ એ બૃધરો, ધર્મ રૂપ ધન ધન્ય.
પીતાંબરધર એ પ્રભુ, પરબલ અપરમપાર;
નારાયણ નરસિંહજી, નોધારા આધાર.
વારવાર વિનયે કરી, અતિ સુખ દેવણુ માન;
સ્વખાની પેર ચપા, હરિ તો અંતરધ્યાન.
વિક્રમમેન પાછો વળ્યો, હરખ ધરી મન હામ;
જગનાથ જગદીશ્વરે, કીધું રહું હામ.
વિષ્ર એક વાટે મળ્યો, બુડી વેઠતો જૂખ;
એકાંત બેસા એકઠા, પૂછ્યું સુખ કે દુઃખ.
મુણી પંથી સતવાદિયા, કહું દુખ મોહું મૂળ;
વિચાર કરિ જો વપુ વિષે, દે શીખામણુ વજ.
પારે છે વરતી ઘણી, જરવંતા જનમાન;
કામજ વિલાનું ઘણું, દહાડી લેવું દાન.
હું છું મહા મૂરખ અને, અકમી અપજસિ ભણ;
અક્ષર એક ભણ્યો નહીં, પોહો મૂરખ પાણુ,
અપમાન પામું અતિ ઘણું, એમાં નહિ અચરત;
મેંણાં ખરાં ખમાય નહિ, માટે માયુ મરત.

જનજી દીમાળા, બણી, દીમે ગાણું હાડ;
 ઉકલ દંધ આપો મુને, તો પંથી ગુજ પાડ.
 વિપ્ર તેણી વિક્રમે, પેલા મચ્છની પાસ;
 હકિકત કહી હજૂની, સોંધો તેને સાસ.
 મગર મહા ધીતળ થયો, ભાંચો મનનો બેદ;
 વિપ્ર તેહ વિદ્યા બળ્યો, વ્યાકરણ વાણી વેદ.
 આશિય દીધી અતિ ધણી, ભાગી બેની બૂખ;
 આંચો તે આંખા તજે, જેને છે બહુ દુઃખ.
 એવે એક વણીક તન, સોલ વરસા શુભ રૂપ;
 ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો, ન્યાં બેઠો છે બૂપ.
 વિતળ વાત એકએકની, કીધી અપરમપાર;
 તેથી પેલા વણીકની, વહે આંખું ધાર.
 આંધો લઇ રહ્યા વિધે, દેહમાં શું છે દુઃખ;
 કયા કહો કંઈ કર્મની, હરી ભાંગશે બૂખ.
 ત્યારે તે નર ઉચ્ચો, મણેશપરુ મુજ ગામ;
 પુત્રિ પિતાંજર શેઠની, નરોત્તમ મુજ નામ.
 વિવાહ કરિયો માહરો, સામળ શેઠને ઘેર;
 કન્યા તે કનકાવતી, પંચીની પુરણ પેર.
 સસરે માંડ્યું સોંપવા, કંકર જેવું કામ;
 અન્ન આપો કમાળને, પ્રતિદિન લો દશ દામ.
 એહ કામ નહિ માહરું, રુદે ધર્યો બહુ રોપ;
 મેહેણું દીધું મૂળને, સાંભળ્યું પાડપોસ.
 તમો સદાવત આપજો, બાંધજો ધર્મ ધાળ;
 તો અમો વાણોતર થશું, કરશું કહો તે કાળ.
 બોલ બાણ વાંચો મુને, તે ધર કીધું તાળ;
 માલ ગર્ય તો ક્યમ મળે, (પણ) બન્યું મરવા કાળ.
 બેસારવો બાંહેઠી, ધારણ દીધી ધીર;
 શિશ કર હેતે દેર્યો, પાથું નિર્મળ નીર.
 આંખાને વિક્રમ કહે તું, જર (આ) વણીકને આપ;
 સદાવત શોભાવશે, કષ્ટ તારું તું કાપ.
 અમૃત કળ એથી થશે, આશે લાખો લોક;

બોલાવ્યો । તે વાણિયો, સહુનો સમિયો શોક.
 કન્યાં પરણ્યો કાડ્યો, જર પામિયો અતીશ;
 સદાવર્ત' શોભાવિયું, અતિ દિધી આશીશ.
 ચાલ્યો ત્યાંથી ચતુર નર, તળાવ કેરે તીર-
 લાખોશા તે લખપતી, બેઠો સમરે નીર.
 વિક્રમ કહે મુણ વાણિયા, ખોદ મથોડું ખાડ;
 સમાધ લે તુ સામડી, હેતે ગાળો હાડ.
 બનિસ લક્ષણુ આગળું, છે તુજ શુદ્ધ શરીર;
 ભોગ લવાની પામશે, રહેશે ભરિયા નીર.
 વાત મુણી તે, વાણિયે, ચડી ધણેરી રીસ;
 શિર પોતાને કરવડે, પ્રહાર કર્યા દસ વીસ.
 જીવ ગયે જળ આવશે, અતિ ખરવ્યો મેં ગર્થ;
 મુવા પછી કો દેખશે, એતો વાણી વ્યર્થ.
 અનગળ ધન છે માહરે, તે વધતું કુણુ ખાય;
 પાણી રેડું પીપળે, (ભ્યારે) ભોખમ જિવને યાય.
 જા તું મારગ તાહરે, તેં કીધું મુજ કામ;
 તું આવ્યો છે મારવા, દેહવદ કરવા દામ.
 રીસ કરી રાચો ધણું, દેવા માંડી ગાળ;
 દેદ રચ્યો આવી ધહાં, લાવ્યો આળપંપાળ.
 તું જા મારગ તાહરે, હું જાગી ઉભ્યેથુ;
 વખાણુ કરિ વિક્રમતણાં, વદશું વારુ વેણુ.
 તે દુખજનન ભૂતળે, નિર્મળ જનમાં નામ;
 તુજ સમ કપડી કિંકરે, થાય ન તેનું કામ.
 રાજા અંતર રિઝિયો, મુણિયાં વાયક સત્ય;
 કામ એનું કરિયે નહીં, તો જાયે શુભ પત્ય.
 ખોદી પૃથિવ ખરે દિલે, બેસારવ્યો દુખી પાસ;
 કરી આસનાવાસના, દીધો દેદ વિશ્વાસ.
 અમરણુ કર્યું જળ દેવનું, અર્ચું ગાહે શરીર;
 પામી ભોગ લવાનિ ત્યાં, નવાણુ લરાયું નીર.
 તરત માત હરસિદ્ધિયે, ખોળે લીધાં ખાત;
 બહાર કાઢ્યાં જળ કરી, ભૂપતિને લલિ લાત.

ઉગારિયો તે ઈંદ્રસુત, પરદુખલંબન હાર;
 દવાનલયિ એમ હિગરે, દલ જેનું દાતાર.
 પાણી પિધું પુરે બધે, શુભ પુન્ય થકી સુત;
 વણિકે વિક્રમ આળખ્યો, (પછે) પામ્યો તે નર પુત્ર.
 આશિશ દીધી અતિ ઘણી, લાડ કરે સહુ લોક;
 વિક્રમ વળિયો વાટમાં, શાંત પમાડ્યો શોક.
 આવ્યો પાછો નરપતી, ન્યાં છે પેલો કૃપ;
 એવામાં વાટે મળ્યો, બ્રાહ્મણ એક અનૂપ.
 દેહ દિસતો દામણો, શોભા ભેતે સત;
 આશિશ રાયને બચ્ચ્યો, દિજ તે વિદ્યાવંત.
 અરસપસર આદર કર્યો, સુખ દુખ વીતક વાત;
 ક્યાંથી આવ્યા કાણુ છો, જશવંતા છો જાત.
 પડિત કહે પથી સુણો, હતો એક મુજ પુત્ર;
 ભારત વેદ બહુવિધો, સોંપ્યુંતું ધર સુત.
 પાંચ પ્રતાપી રત્ન શુભ, શોભા રૂડી સાથ;
 તે સોંપ્યાં મેં પુત્રને, હેતે ધરીને હાથ.
 તે સહજ પુત્ર મરી ગયો, મુઝાં આવી તન;
 કુણુ જાણે ક્યાં મૃકિયાં, કાની પાસ રતન.
 રમ્યદ્વિ ગર્હ ને સુત ગયો, રાખે જીવ શો રંગ;
 દેહજ તજવા નિસર્યો, ન્યાં શુણુવંતી ગંગ.
 રાયે કરિ આશ્વાસના, યેસી પાપું નીર;
 જૂપ કૃપ બેપર ગયો, સમરી ક્યામ શરીર.
 સાંભળ કૃપ સોહામણા, કાહડ અહિંથી સાપ;
 મળવા આવ્યો મનુષ્ય કો, શુદ્ધિનિધીના બાપ.
 સમીપે તેલો સર્પને, કરી વાત એકાંત;
 એહ બાપ તું બેટકો, ભાગી મનની બ્રાંત.
 રત્ન દર્શી રીઝ્યો રદે, નિરમળ જાતી નેદ;
 એક વરસ ગણુ આજથી, (હું) પાછો આવિશ પેટ.
 ખાશું પીશું ખેલશું, ધારીશું બહુ પ્રમ;
 મોજ કરો ઘેર આપણે, લુપત પોખ્યો બ્રહ્મ.
 અમૃત જેવું અપ ચયું, પાપ તજ્યું તે કૃપ;

આશિશ દીધી અતિ ઘણી, પરખ્યો ભારે ભૂપ.
સર્પે દેહ સમર્પિયો, કર્યો વાપદો વાત;
માને પેટે જનમશું, સુણિ સતોખ્યો તાત.
કલ્યાણુ તે તારું યજ્ઞે, કરજ્ઞે દુઃખદર કામ;
કોડ વર્ષ પાળો પ્રભ, રૂદે વસે શ્રી રામ.
વિદાય જ્ઞાહાણુને કર્યો, ઠીક જતાબ્યો ઠાક;
પ્રભાત કાળે પરવર્યો, દિવસ થયા તવ આઠ.
લક્ષ કોટિધા લોક સહુ, મળિયા તે અપરમપાર;
અરસપરસ વાતો કરે, જુદે જુદા વિચાર.

ઓપાઈ.

એક કહે એ જુઠો જન, મનાવિધું મહિપતિનું મન;
નિરાશ કરીને નાશી ગયો, ફરિ પેદા એતો નવ થયો.
પરમેશ્વર શું વાટે પડ્યા, એને હાથ ક્યમ આવી ચડ્યા;
કોઈ કહે મરશે એ રાજ, કો કહે ઇશ્વર રાખે લાજ.
કો કહે જ્ઞાહાણુને મારશે, કો કહે હોડે એ હારશે;
વહાલો કરશે નિજ પ્રાણિયો, કહે મરશે પેલો વાણિયો.
તરણીને દેશે એ તાપ, મરશે વણિકતણું મા બાપ;
એમજ વાતો કરે વિવેક, નીચ ઊંચ કેરા જે નેક.
ત્રીજે પ્હોર થયો જાહરે, જજર આશ મૂકી તાહરે;
રાજ નાજો આડે આંક, કરી પ્રતિજ્ઞા શિર લઈ વાંક.
વિપરિત મારો વાંક વશેક, રાજ રીત નવ રાખી રેખ;
કુંવરી કહે આણુ મુજ કાળ, મેં બળ કરિ તેજ્યો એ બાળ.
વણિક કહે શુણુજે સહુ કાન, હું છું એનો ખરો જમાન;
માટે તમને શી ચિંતાય, સહુ સહુને ઠેકાણે ચાય.
ન્યાય નથી ચુકતો કો તણો, કોલાહલ થયો છે ધણો;
પશુ પણ કોઈ અરે નહિ તરણ, કંપારવ થઈ અતિશે ધરણ.
પખી કો પિયે નહિ નીર, શામ રૂપ થયાં સરવ સરીર;
પંથી કો નવ ચાલે પથ, પ્રમદાએ પરહરિયા કંથ.
કુલાચાર ન કરે કો કર્મ, એવાં અતિશે ચાય અધર્મ;
વિપરીત થવા માંડી વાત, અતિ ચાય એવો ઉતપાત.

વાયુ વેગ વરના વાધ્યા; નરપતિ તીરથમાં નાહ્યા;
 પ્રલેકાળે અગ્નિ જેમ, સૂર્ય તપવા માઓ તેમ.
 ઘાલી કંઠે પુવસી માળ, ગોપીચદન કીધું ભાલ;
 રાધે કૃષ્ણ કલ્પ-સત વાર, મરવા માણસ છુટ્યા બાર.
 ચાર વાણિયા ચાર જ અહ, રક્ષણ કરવા નિજનો ધમ;
 મહિપતિના ધરનાં જણ ચાર, પ્રધાન સહિત સુદ્ધિવંત બાર.
 સાધન સર્વ કર્યાં બહુ પુન્ય, નિમિષ માત્ર રાખી નહિ તુન્ય;
 સહુએ સ્તુતી સૂર્યની કરી, કરમાળા તુલસીની ધરી.
 આદ્યમધાત કરે જોડલે, પથીને દોઢા તેડલે;
 આઠ્યો આઠ્યો આઠ્યો એહ, સહુને દૂધે પુઠ્યા મેહ.
 ગામ બધાનું દુખડું ગયું, સહુકોનું મન શીતળ થયું;
 ભાઈ સિંહ છે કે શીયાળ, ધન્યવાદ આપે તતકાળ.
 સિંહ સિંહ ને સિંહજ હોય, કષ્ટ રખે જન પામો કોય,
 હુંદુભિ કેરા રવ કીજિયે, યાચિકને દાનજ દીજિયે.
 ત્યારે ત્યાં બોલ્યા મહારાજ, પથી શુ કરી આવ્યા કાજ,
 માને કેમ અમારું મન, તમને અણિયા જુગજીવન.
 બેસે જઈ આપે પિયે, પોતે આપે ન લે દિયે;
 તે પ્રતાંત માડીને કલા, લક્ષણુવને લેખે લલા.
 તમો કહ્યું તે માન્યું મન, ધન્ય ધન્ય છે આજ સુદિન,
 પુરે સાખ પ્રભુજી બ્યાહરે, તનથી મન માનુ તાહરે.

હાહર.

પંથી કહે સુણ પુરપતી, કયમ માને તુજ મન;
 તું કહે તેમ શ્રીપત કહે, જદુપત જગજીવન.
 આપિ ઉચાપે આપવે, રચના વાયુ રટિ;
 પરમેશ્વર પક્ષકે રચે, ચૌદ લોકની સટિ.
 વાર વિચંબરને, નથી, કે જે કે'તું હોય;
 તું કહે તેમ ત્રિકમ કે, જગત જ બાધું જોય.
 સત્ય કહે શળી ચડો, તો થાવું નિષ્કાંપ;
 અન્યથે કે'શે પ્રગટિ તો, જગરિશ હું આપ.
 ગુણવંતાને એ ગમ્યું, મુકયો - મનનો ગર્વ;

આતવાદી રૂળી ચડે, હરિ હરિ કહે છે સર્વ.
 સિંહાસન મોનાતપું, અવેર રત્ન જડાવ;
 ગુળી ઉપર શોભાવિયું, બન્યો જ પુન્ય બનાવ.
 માંદી મખમલની કરી, ધંદાસન આકાર;
 બેઠો બુદ્ધિનિધાન ત્યાં, અતિ સુખ અપરમપાર.
 અજન્માળુ અતરિક્ષ થયું, ક્રોધિ મદનવત કામ;
 સ્વભાવત સહુ નિરખિયું, ગુણસાગર ધનસ્થામ.
 પીતાંબર પસવટ કરી, અળકે કુંડળ કાન;
 વૈજયંતિ ઉર માળ છે, બ્રહ્મરી ભીને વાન.
 ધમકે નેપુર ઝાંઝરી, ધમ ધમ ધુન્ધરી પાવ;
 વિકુલવર વરણાગિયો, વેણુ મધુરી વાવ.
 રૂપ અટપડું અવનતું, છે અતિ શોભિત શૃષ્ટ;
 ગેખી વાગે હુંદુભી, થાયે પુષ્પની વૃષ્ટ.
 અદન અરચ્યાં બાવનાં, કેશર કુમકુમ ગેળ;
 અતર બરાસ અરગળ, ધણાં અમર ધન ઘોળ.
 મુખ તેહ સમે સર્વને, લાભ પામતા લોક;
 તરિયા લકતો તે સમે, સત્ય હીણને ગોક.
 રાય વધાવ્યા મોતિયે, મનસા ખામ્યો માન;
 સદેહ સૌના દાળિ પ્રભૂ, ખામ્યા અંતરધ્યાન.
 જેનું પુન્ય પ્રગટ થયું, જેનું સાચુ કર્મ;
 તેને દરશન આપિયું, ધાર્મિકને જે ધર્મ.
 જે કો જપતા જપ નિતે, કો કરતા અતિ પુન્ય;
 તેણે ધધિર નિરખિયા, ન રહી એકે નુન્ય.
 જ્ય જ્યકાર જુગે થયો, જે જે જશ દિલ હોય;
 કોનાં પુન્ય જ પ્રગટિયાં, કળી રહે ન કોય.
 કો કહે વિપ્ર જ વેદિયો, કો કે તપિયો તાત;
 કો કે રાજા રાજવી, કો કે સતિ એ માત.
 કો કે સ્થામા એ સતી, કો કે વણિક મુતેન;
 કો પુન્યે પથી મલ્યો, માને ન કોતું મન.
 વચન વિક્રમે સાંભળ્યાં, સાચું બોલ્યો સત્વ;
 સર્વ પુન્ય મેં જાણિયું, તેજપાળનું તત્વ.

વાંક ધણો વિત્ર જ તણો, કુંવરી કેરો કોપ;
 બિનો બાપ હત્યા ચકી, લગ્યા ન કરી લોપ.
 તેજબાળને ધન્ય છે, પ્રગટ્યું મોટું પુન્ય;
 પરમારથ કરવા ગયો, જરા ન રાખી નુન્ય.
 ધન્ય ધન્ય સહુકો કરે, મોતિ વધાવ્યો રાય;
 દેવ હુંદુબી વાજતે, પુરમાં પુરપતિ જાય.
 પંથી કહે હું પરવરું, વિચરું મારી વાટ;
 વાસ અમારો વેગળો, ધણા ઉતરવા ધાટ.
 પાગ નમ્યો તે પુરપતિ, કચ્ચા દંડવત કોડ;
 તેડી લાવ્યો ગામમાં, કરગરિ કે' કરજોડ.
 ઇશતણા તો ઇશ છે, દેવતણા છે દેવ;
 છા તો સિદ્ધ તમો, કે કો સદૃશરૂ સેવ.
 યોના રાય છે, છે શ્રરા કેરા શ્રર;
 યોના નરપતિ, પરમાર્યતણા પૂર.
 છે ધર્મવંતના, ધીરતણા છે ધીર;
 સા વિક્રમ તમો, છે જ વીરના વીર.
 કમ કરી ઝાળખું, કમ થાયે અમ કામ;
 આસા સાચું કહો, નિજ નરપત્યું નામ.
 ન હસિને જાણિયો, તે ઝાળખિયો આપ.
 જન દાખો તમો, પ્રભૂતણે પ્રતાપ;
 શ્રી હરસિદ્ધનો, શિવશક્તીની સેવ;
 ૧૬ ઇશ્વર તણો, રધવત . ૭૫૨ દેવ.
 કંગાલ હું સહુ વીરનો, રધવત કેરો રાંક;
 ઉજળેતીતણો અધીપતી, ઝાળખ આડે આંક.
 જગનાથની જાતરા, કરવા કારણ કાજ;
 ફરતો અહિં આવી ચડ્યો, આ મારગપર આજ.
 દુખ દાવાનલ દાખિયું, જમ ઉતરની વાટ;
 મન મનાવ્યું ત્હારું, દિવસ થયા તે આંક.
 પગ પગલે પંચે પળ્યો, પોદા દિવસે પંચ;
 દુખી મળ્યા જે ખાંચ જાણુ, સુણુજો નેના સંચ.
 મહાદેવ મળશે નહીં, મન વિચારથ મોન.

કર્યો અગ્નિ લઈ ધણી, દહવાને નિજ દેહ.
મેં માંગ્યું તે આપિયું, ક્ષણું નવ રાખી ખોટ;
એને ત્યાં શી નુન્ય છે, મોર તણી એ મોટ.
વાટે જે દુખિયા મળ્યા, ભાગી તેની ભૂખ;
તારા પુન્ય પ્રતાપથી, હરિએ કીધું સખ.
પ્રતિઉત્તર જે પૂછ્યા, તે લણિયા લલિ ભાખ;
મધુસૂદને મનાવિયું, સાચી પૂરી સાખ.
શુળી સિંહાસન કરી, મહાસુખ કેરું મૂળ;
દર્શન દુખિને દાખવ્યું, જહિ યઈ પ્રણ. કૂલ.
જગત બધામાં જશ થયો, પ્રગટ્યું પુન્ય સુપેર;
રાજ કરો નિજ દેશમાં, મુને જવાદો ઘેર.

ચોપાઈ.

રીઝયો તે નગરીનો રાજ, ચણું નમિયો મૂકી લાજ;
ક્રિકરને કારજ દીનિયે, ફરમાવો તે તો કાનિયે.
આકર છિયે તમારા અમો, જીવદાન આપિયું છે તમો;
વિક્રમ કહે કરો એક કામ, લક્ષ કોટિધા આપું દામ.
દિનને આપો તમે કન્યાય, અધર્મ નથિ એમાં અન્યાય;
મહિપત સાંભળિ થયો મગન, લીધું પુત્રીતણું લગન.
ગામસારણી કીધી ઘણી, પુત્રી પરણાવી નિજ તણી;
યશ આરંભ્યો તે કારણે, શુભ તોરણ બાંધ્યાં બારણે.
બોજન કરાવિયું બાંધું ગામ, નવેખંડમાં રાખ્યું નામ;
તેને વિક્રમે તિલક જ કીધ, સત ગામ તે વિપ્રને દીધ.
સત હાથી ને સત ઘોડલા, જેવા જ્ય વિજ્ય જોડલા;
માળવ પ્રગણામાં જે મુખી, તાંબાપત્રે આપ્યાં લખી.
અધિપત તેને ત્રુક્યો આપ, કરી ખંડણી તેને માક;
આશિશ સહુકો કેરી લીધ, પછે કામ એક સારું કીધ.
તેજપાળને તેડ્યો તર્ત, શિર લીધું બ્રાહ્મણનું મર્ત;
તેડાવી દીધાં બહુ માન, જુગત કરી જોડાવી જાન.
મમ પ્રધાનને પુત્રી એક, પદમની છે વપુ વિવેક;
તેને. હું પરણાવું માન, કાડે દેહ હું કન્યાદાન.

હસ્તી ઊપર પધરાવિયો, પુણ્ય મોતિયેયિ વધાવિયો;
 નવલખિ જન થઈ નવરંગ, રાખી મત્રિ સંભા રાહુ સંગ.
 ઘોર નિશાન રૂડાં ગાજતે, પ્લેઝ્ય સૌ વાગ્ન વાગ્નતે;
 ભુગતે થયું મંત્રિને જાણુ, વર લાગ્યો વિક્રમ રાજન.
 સોનાના સૂરજ ઉગીયા, પુરે મનોરથ પ્રભુ પુણ્યા;
 ખાન પાન મેવા પકવાન, સેવા કારણ મુક્યા પ્રધાન.
 વિવાહ કામે વાંધી વાત, રાખી જન દિવસ શુભ સાત;
 રીત ભાત મહસ્થાવટ ધણી, પુત્રી પરણે ન્યમ નિજ તણી.
 ઉજ્જેણુ નગર સધણુ જમ્યું, રાય આદે સહુ વરને નમ્યું;
 કીધું તિલક નૃપત ન્યાહરે, હેમ વૃદ્ધિ થઈ ત્યાં તાહરે.
 શત રથ ને શત હસ્તી સળ્યા, જે ઊપર ફરકે છે પ્વજન;
 છનું કોડ ટકાનાં છત્ર, પાંસઃ લાખ પ્રોઢા છે પત્ર.
 બાણુ લાખ ટકા બાંટમાં, ધણો ગર્થ આપ્યો ગાંઠમાં;
 પોતાના શોભિત સણુગાર, અતિ મોટા મોતીના હાર.
 ધન અલેખે આપ્યો ધર્મ, કન્યાદાન સમે શુભ કર્મ;
 ત્રાંબા પત્રે લેખે લખી, પાંસઃ પ્રગણુનો કિધો મુખી.
 જન વળાવી દીધાં માન, તેજપાળને કર્યો પ્રધાન;
 જે આવ્યાતા જનનિ માંહ, આપિ અથ પોંચાડયા તાંહ.
 શાહ પુત્ર એ સોહામણો, કાજો પણ અતિ કોડામણો;
 દુધિ ન થાય તે એણે કર્યું, પરકારજ દેખી મન હર્યું.

દોહરા.

બોજ પ્રત્યે કહે લામની, પુતળી પરમ પવિત્ર;
 સાંભળ રાય સસક્ષણા, વિક્રમતણું અરિત્ર.
 સત્ય શુણે સોહામણું, એ રુકું આપ્યાન;
 પવિત્ર કરે પુન્યવંતને, વિક્રમતણું વિખાણુ.
 ધર્મવંત કહે ધન ધન, સત્ય વાત કહે સાર;
 પંડિતને ટિપ્પ જીપજે, દિલ રીઝે દાતાર.
 સાચાને સાચું સકળ, જૂઠાને મન જૂઠું;
 શોભા શુભ ધર્મી સહે, અક્ષલહિણુને જાહ.
 કળ ખાઈ કરપી પડે, સુમને આવે શીત;
 અતુરજ એતે ચિત્તમાં, જશ વર્ણન શુભ રીત.

સાંભળતાં સુખ ઝિપજે, 'મન યાગે પરસંન;
 ફળ આંધ્રાયણુ' વર્તનું, રેવાનું દરસંન.
 અડસઠ તીરથથી અધિક, કાથી કંચિ કેદાર;
 જંગા ગયા ને ગોમતી, પામે પદારથ ચાર.
 ધર્મ કામ ને મોક્ષ મન, 'ધણી લક્ષ્મિ ધર સુત;
 જશ છલ્યો સૌ જગતનો, પુન્ય પ્રતાપિક પુન.
 અલ્પ તેજ આહાણુ મળે, શરા પામે શર,
 વણિક મળે બહેપાર શુભ, નર નારી અતિ નર.
 ગુહ્ય મને એ સાંભળે, સરવે જાયે રાગ;
 કૃપા કરે શ્રી કૃષ્ણજી, દે ભાવંતા ભોગ.
 એ સાંભળીને આપશે, અંન વસ્ત્રનાં દાન,
 આ લોકે જશ ખામરો, શિવ શક્તી સન્માન.
 રામચરિત્રસચુ રમણુ, સાંભળતાં સુખ યાય;
 જાણે વેદ એ પાંચમો, ગુણુ દાતાનો ગાય.
 ગીતા ગ્રંથથિ ચણુ ધણો, પરમાયનું પુરાણુ;
 મૂરખનો તો મેળ શો, સમજે ચતુરસુગણુ.
 - પુન્ય વડુ પૃથ્વી વિષે, તેથિ વડો પરમાર્થ;
 તે જે કા સમજે નહીં, (તો) વધુ ધરે તે વ્યર્થ.
 • પૂરણુ જેહ પ્રગટ થયું, તે કહ્યું સંક્ષેપે સાર;
 મૂરખ સુખ મરડી જશે, દિલ રીઝે દાતાર.
 દયા રૂડી છે દાનથી, પરમારથયું પ્રીત;
 પુન્ય કાજ પ્રેમે કરે, એ સહુ જનની રીત.
 તેના પુન્ય પ્રતાપથી, લખ્યો ગ્રંથ એ સાર;
 શ્રોતાજન શ્રી હરિ કહો, ભાવ ધરી નર નાર.
 વખાણુ કરિને પૂતળી, આપે ગર્હ આકાશ,
 એહ કથા પૂરણુ હવી, કહે કવિ સામળદાસ.
 શ્રોતાવક્તા સમજતા, કહે કવિ તો કરજોડ;
 સામળલટ કહે જોલજો, જય જય શ્રી રણુજોડ.

હરીરામ.

સુરતનો વતની. સંવત્ ૧૮૮૦ માં દેયાત હતો. એના રચેલા ગ્રંથો:-
સીતા સ્વયંવર, રુકિમણી સ્વયંવર અને કૃષ્ણવિરહનાં ૫૬.

સીતાસ્વયંવર.

સીતાસ્વયંવર.

કલ્પું ૧ લું-રાગ ગાડી (ચાપાઈ.)

- ૧/ પ્રથમે મણુમું સૂત મહેશ, ઉત્તમ મતિ આપો ઉપદેશ;
આંખા સુતનું ધ્યાન જ ધરું, હરિગુણ ગાવા ઇચ્છા કરું.
ગુણનીધી ગણપતિ ગુણ લંગર, સીંદૂરે શોભે શણગાર;
હુંદાલો દુખલંબન દયાળ, કર કંકણ મુક્તાક્ષ માળ.
શીશ અડે સેવંત્રાં સાર, કર શોભે દરસી હથીયાર;
એકદંત સુધસુધનો સ્વામ, મંગળ આદે લીજે નામ.
બ્રહ્મ સૂતા માતા મહાસતી, વાગ્વાદની તું સરસ્વતી;
વીણા પુસ્તક શોભે પાણ, મા મુજને આપો શુભ વાણ.
અક્ષર રૂપ તું અખિલ બ્રહ્મ, તારો કોઈ ન જાણે મર્મ;
શબ્દરૂપ સચરાચર રહે, અલેખ રૂપ તારું કે નવ લહે.
- ૨/ મુવ અમાની બાળક બુધ, કહી ન જાણે અક્ષર શુદ્ધ;
તે માટે મુજ ઉપર મયા, આપો વાક વાણી કરે દયા.
શ્રી ગુરુચર્યુ કમલ મન ધરું, પ્રેમે કરીને પૂજા કરું;
જેને ગુરુ સમ દષ્ટે જોય, તે મન વાંછિત પામે સોય.
તે માટે પૂજન કરું જયા, શ્રી ગુરુ.મુખથી કહું શુભ કથા;
ગુરુ બ્રહ્મ ગંગા સરસ્વતી, ઉત્તમ આપજો નિર્મળ મતી.

વળી વીનવું વૈષ્ણવજન, જેનાં પૂજ્ય પવિત્ર વચન; ૧
 જેને હરી ગુણ હૃદય રહે, રામનામ મુખ વાણી કહે. ૬
 એવા સાધુની સંગત કરી, હરી ગુણ ગાવા ઇચ્છા ખરી;
 પ્રબંધ બંધ ન જાણું ભેદ, રૂઢ ખોટ કહી અક્ષર છે. ૧૦
 દુહા ગુહા ગાયા ને ગીત, પદ પ્રભેદ ન જાણું રીત;
 નાદ છદ પીંગળની જાત, સ્વર નદ નાટક તાંડવ ભાત. ૧૧
 જેમ તેમ ગાર્હશ ગુણ ગોવિંદ, પ્રાકૃત અર્થ કરીશ પદબંધ; ૧૨
 સીતારામતણો વિવાય, ભાવિક ભાવે જે જન ગાય. ૧૨
 ધૂટે ભવબંધનના પાસ, ગર્ભવેદના પામે નાશ; ૧૩
 તે માટે એ રામચરિત્ર, કહીશ કથા હું પૂજ્ય પવિત્ર. ૧૩
 ભારદ્વાજ વાલ્મીકિ સંવાદ, સાંભળતાં ઉપજે આલ્હાદ;
 વાલ્મીકિ રૂપી કહે ભારદ્વાજ મુણો, કહું સ્વયંવર સીતાજીતણો. ૧૪
 મૈથુલ દેશ મૈથુલ પુરી નામ, ઉત્તમ લોક વસે તે ઠામ; ૧૫
 રામ જનક લાંબો રાજન, હરીભક્ત સદા પ્રાવન. ૧૫
 હરખે હરીની સેવા કરે, અસલ વાણી નહીં બચરે;
 પાળે નીમ બહુ તપ મતતણા, આવે વીત્ર મંદિર અતિ ધણા. ૧૬
 અનુદીન ભજન કરે ભગવાન, કરે યજ્ઞ આપે બહુ દાન;
 પર્મ પવિત્ર વસે ત્યાં લોક, અણુ માત્ર નહીં ન્યાં શોક. ૧૭
 ધર્મ શીળ ત્યાંનો રાજન, અપુત્રવંત ને નહીં કંઈ તન; ૧૮
 રાજ અનુદિન ચિતા કરે, આરત સુતની મનમાં ધરે; ૧૮
 એક સમે રૂપીને કહે રામ, સ્વામિ પુત્ર પ્રાપ્ત કેમ થાય;
 સમસ્ત રૂપી કહે ઉપદેશ, તમે કરો શ્રી યજ્ઞ નરેશ. ૧૯
 કહી વાત પદામાં બધ, પછી યજ્ઞનો માંડ્યો આરંભ;
 હવે કથા અતિ ઉત્તમ થશે, રામ ગૌતમ સુતને તેડવા જશે. ૨૦
 ઋગ્વેદી કહે વીત્ર હરીરામ, ગાતાં સુણુતાં વૈકુંઠ ઠામ;
 શ્રોતાજન સાંભળો ચિત્ત ધરી, એકવાર મુખે જોસો હરી. ૨૧

કડવું રજું-રાગ ધન્યાશ્રી (દુહા.)

રૂપી વાલ્મીકિ એમ ઉચરેરે, ભારદ્વાજ પ્રત્યે ત્યાહિ; ૧
 જનકે જગ આરંભીયેરે, હરખ ધરી મનમોહિ. ૧
 રાતાનન ગુરુ આપણેરે, ગૌતમ કરો કુમાર; ૨
 તેને બેસાડી પૃથ્વીપુરે, સ્વામી જન્મનો કહો ઉપહાર. ૨

- વિચાર ! કરીને 'ઉપહાર' કહો, સ્વામી માણું માન; ૩
 'અહીં વરણું બ્રાહ્મણ કટલા, તેમને આપવાં શાં દાન. ૩
 કહો પૃથ્વી શુદ્ધ લક્ષણ વિધી, કોણ રચળ રચનાય; ૪
 ઉપહાર સામગ્રી કહો તે, આણીએ કહે રાય. ૪
 રુખી કહે રાજા હળ લઈ, જૂમી શુદ્ધ કરીએ આજ; ૫
 ત્યાં કરો રચના કુડ વેદી, થી યજ્ઞ કરે કાજ. ૫
 શુભ લક્ષ્મીથી મુદુર્ત જોઈ, જોતરું હળ રાયે હાથ; ૬
 પુર નિવાસી લોક સૌ, પ્રધાન સૌંદર સાથ. ૬
 તેણે સમે એક આશ્ચર્ય દીધું, એક ધનુષ અવની મોઝાર; ૭
 મહા પ્રાદ પર્વત પ્રાય સરખુ, કોઈ ન પામે પાર. ૭
 તેને કાઢવા પ્રપચ માડ્યો, તવ પેટી દીરી પાસ; ૮
 તે મધ્યે કુવરી સુદર સ્યામા, રવિ શશી દ્રષ્ટિ પ્રકાશ. ૮
 મહા તેજપુજ સ્વરૂપ જોઈને, રાય હરખ્યો મન; ૯
 મારે લક્ષ પુત્ર સમાન પુત્રી, એમ કહી આપી તન. ૯
 પંજી જનક કહે આ ધનુષ કરી, કશી કરવી પેર; ૧૦
 કોણુ પ્રાક્રમ કરી કોડડ આ, કેમ લઈ જવાશે વેર. ૧૦
 દશ સહસ્ર હરતી અણાળ્યા, તેણે કર્યું બહુ પ્રાક્રમ; ૧૧
 વળી જોઈ ખીજ બહુ મળ્યા, ત્યારે ખસ્તું બે કદમ. ૧૧
 સળસળ્યુ ત્યારે શેષ સળક્યો, કોણ્યા દશ દીગપાળ; ૧૨
 બહુ ધીરાએ ધીરજ છાંડી, વિગ્રમ્ય હવો જૂપાળ. ૧૨
 મહા શ્રમ કરી ઘેર લઈ ગયા, નિજ રાજ મદિર માહે, ૧૩
 વાજ્ર વાજે અતિ ધણા, માનુની મગળ ગાયે. ૧૩
 દોલ દદામા ગડગડે, તાન ફેરીના નાદ; ૧૪
 જ્યંજ્યકાર વરતી રહો, સૌંદરને મન આલ્લાદ. ૧૪
 જોશીને તોડી બેસાડીએ, કુવરીનું જોવરાવીએ નામ, ૧૫
 કોણુ લક્ષ્મી પ્રદક્ષિણ વેળા, એ આવી મારે ધામ. ૧૫
 રવિ કહે રાજ સાલગો, એ કન્યા આપી ઈશ; ૧૬
 રીધ રીધ પામીશ એ ચક્રી, તુને મળશે થી ભુગદીશ. ૧૬
 એક વેદી બીજ મૈત્ર્યળી, ત્રીજ જનકની ને સીત, ૧૭
 પછી યથારૂપીને માત તાતની, જોવાવળે રાજ નિલ. ૧૭

એવું સુણી રામ હરખીઓ, બહુ દાન આપે એવું;
ગજ અથ ધન રથ, વજ્ર આપ્યા, નિમ્ને તતખેવ. ૧૮ રિ
તે ધનુ લખિ મેલીયું, ગ્રહ મધ્ય ઉત્તમ ઠામ,
તેને પ્રેમે પૂજે નરપતી, નિલ નાત્ય કરે પ્રણામ ૧૯
એમ કરતા બહુ વરસ ગયા, જનકી પ્રાંતી થાય,
માત પિતાનો લક્ષ બહુ, ક્ષણ એક અળગી ન થાય. ૨૦
એક દિવસ માતા કહે રે પુત્રી, હવનશાળા માહે,
ભૂમીને શુદ્ધ વેગે કરો, રાધ પુખ્ત કરવા જાયે. ૨૧
સુણી વચનને શીઘ્ર ચાલી, મદિર મધ્યે કુમાર,
જઈ ધનુષ મેલ્યુ વેગલુ, ક્ષણ ન લાગી વાર. ૨૨
ઘણા કાળની અપવિત્ર ધરણી, સર્વ કાંધી શુદ્ધ,
તેવે સમે ત્યા રાગ આપ્યા, મન વિચારે છે શુદ્ધ. ૨૩

વલિણ.

શુદ્ધ વિચારી તેડી નારી, રાધ જગશાળે ઉભો રહ્યો,
કરજેડી વિપ્ર હરીરામ કહે, કૌતુક જોઈ વિસ્મય થયો ૨૪

કહ્યુંં ૩ જી.—રાગ મારુ.

વામીક કહે ભરદ્વાજને, સાભળો મુનિ મહત્તરે,
જનક રાધ વિમાસણ કરતા, થયો અતિ આત્રીતરે. ૧
સત્તાનંદ પ્રધાન પ્રત્યે, સંભળાવે વાત વિચારીતે. ૨
સિતારૂપ માનવતુ દીર્ઘ, પણ કો કારણ અવતારીતે. ૩
પ્રાંત ધનુષ પર્વત સરખુ, કો નરે નવ પ્રદેવાયે,
અગણ્ય હજવે કરી મેલ્યુ, જનકી કોમલ કાષ્ટે ૪
તે માટે મારા મન સાથે, વિચાર કાંધા જાણુરે,
જેકા એ કાદડ ભાગે તે, કુવરીના અદે પાણુરે ૫
એવું પણ કરી જૂપતિ આપ્યો, નીજ સભા મોઝાગરે;
દંટ સખા સૌ મળીને બેઠા, કયો મન વિચારે. ૬
લખી લેખ આપ્યા સેવકને, મોકલ્યા ઠામો ઠામરે,
તેડાયા મોટા મહિપતિ, તે સ્વયંવરને ક.મરે. ૭
સુરજ ને મોમવંશી ગજ, તેહ તણો નહીં પારે,
વાચી લેખ વેગે પધાર્યા, મૈયુદ દેશ મોઝારે ૮

- હયદળ વાદળ બહુ મળીયું, હીંસારવ કહે કાલુરે;
મદનબેર રણુકાર નફેરી, વાગે દોલ નીશાનરે. ૮
- સહસ્ર અઠ્યાસી મુનીવર આવ્યા, ઉમિધાપતી ત્યાં ઈશ્વરે;
વીરવી વેગે પધાર્યા, સુર આવ્યા કોડ તેત્રીશરે. ૯
- છાયું સ્વર્ગ ત્યાં દળે સઘળું, વિમાનનો નાવે ખારરે;
મોતી ખુલ માણેક જડીયા, મહાતેજનો અખારરે. ૧૦
- પાતાળથી વરણ પધાર્યા, તક્ષક વાસુકી રોપજે;
અલકાર વસ્ત્ર ધરીને આવ્યા, વાતી રાખનો લેખરે. ૧૧
- વળી જોધ બીજ મહા બળીયા, ધૃતરાષ્ટ્ર ને પુડરીકરે;
કાલી કુટુબ સહીત પધાર્યા, સાથે છે અમ્રીપરે. ૧૨
- પદ્મક ને મહાપદ્મક આવ્યા, મૈથુલ પુર મોત્રારે;
સૈન્યા લઈ રાય સામા આવ્યા, લાવિયા સૌ પરિવારે. ૧૩
- અન્યો અન્ય આલોગન દીધા, પૂછ્યા કુશળ ક્ષેમરે;
શેપનાગ તક્ષક વાસુકી, ભેટ્યા કરીને પ્રેમરે. ૧૪
- તેમને ઉતારા આપ્યા લલા, ત્યાં જે માગે તે અપાયરે;
લક્ષ ભોજન નાના વિધનાં, મુગધ છાંટણાં યાપરે. ૧૫
- નીતમ ગ્રહ મંડપની રચના, ગોખ બલીયાં જૂપરે;
કણ્ઠકોઠાર લયાં જલ્લવારી, ત્યાં ઉતાર્યા જૂપરે. ૧૬
- પૃથ્વીપતી રોજે મળ્યા, હરીશ્વર રાજા લઈ રે;
અપકસેનને બાહુક બલીયા, સેના સહિત સમર્થરે. ૧૭
- ઉત્તરથી રાય કર્ણ આવ્યો, ધૃષ્ટકેતુ ને અશુભાનરે;
લંકાપતિ રાવણ આવ્યો, બ્રાત સહિત રાગનરે. ૧૮
- દીગપતી દીગપાળ આવ્યા, વળી મદરાયળ ને મેરરે;
ત્રીકુટાયળ ત્રિઘાયળ હિમાયળ, અસ્તાયળ અજમીરરે. ૧૯
- જે ભડ નિર્મત્રણે આવીયા, જનક હૃદયા સાથે મળીયારે;
આલોગને ઉલ્હાસ પામ્યા, તાપ દેહના ટળીયારે. ૨૦
- નગ્રમાં ઉચ્છવ અદકો, બાધીયાં તોરણ ખારરે;
જય જયકાર કરે જન સૌકો, માનુની મગળ ચારરે. ૨૧
- મહા મનોહર મંડપની રચના, કનકચલ રોપાયરે;
જળહળે મદિર રત્ન હીરા, તેની-સોલા કહી નવ જાપરે. ૨૨

વેદી કુડ સ્વીયો યત્ર અર્થે, કયન ભોમ ત્યાં રોબેરે;
 સિંહાસન મહામડપ મધ્યે, તે દેખીને મન લોભેરે. ૨૩
 ગુરુ ગૌતમને તોડાવ્યા, કર્યો વિવાહ યત્રનો આરભરે;
 દીક્ષા લઇને રાજા બેઠા, વંરુણુ કર્યા ત્યાં બ્રહ્મેરે. ૨૪
 યથા યોગ્ય સ્ત્રી પૂજન કર્યાં, કેસર ચદન સારરે;
 કુતદ્રવ્ય પાવક મધ્યે હોમે, વગલો જય જયકારરે. ૨૫

વલણુ.

જય જયકાર વરતી રંભો, એ કયા અટલેથી રહી;
 કહે દરીરામ વિશ્વામિત્ર મુનીયે, યત્ર એક માંડ્યો સહી.

કહવું ૪ થુ-રાગ ગોડી. (ચોપાઈ)

વાલ્મીક સ્ત્રીને પૂછે યથા, ભરદ્વાજને પૂછે કથા;
 સ્વામિ મુજને કહો એ અરિત્ર, ગાંધી રાજાનો સુત વિશ્વામિત્ર. ૧
 રાજા દળીને સ્ત્રી કેમ થયો, મેલી રાજ્યને વન કેમ ગયો; R-
 શાને યત્ર કર્યો મહારાજ, માંડી કથા કહો સૌ આજ. ૨
 વાલ્મીક સ્ત્રી કહે એક સમે, ગાંધી સુત તે મૃગયા રમે;
 અનંત દળ તેનો નહોં પાર, ચતુર્ગણી મેના સાર. ૩
 હવે ગજ રથ નરે વાહન જાય, બેધા તણી સંખ્યા નવ યાય;
 ચોપામે શરકે નીશાન, હિંસારવ કરતા કહે કોણુ. ૪
 એમ કરતાં રાય આવ્યો તહાં, સમુદ્ર ગામિની સરિતા જહાં;
 દીર્ઘ વન ધણું સોહામણુ, ગંગાતટ જળ રણીયામણુ. ૫
 વસત ઋતુ શુભ વાજે વાય, બોલે, મોર કોકિલ સ્વર યાય;
 વનસ્પતિ ફળ ફૂલે ભરી, દાંડમ દ્રાક્ષ ખીજેરી મળી. ૬
 કૌરિંગ મૃગ આતુક બહુ ભમે, મધ્યાન કાળ થયો તેણે સમે;
 અતિ શ્રમે વ્યાકુલ થયો રાય, બાંધી અશ્વ બેઠો દુમ છાંય. ૭
 વશિષ્ઠ સ્ત્રી તવ આવ્યા તહાં, વિશ્વામિત્ર રાય બેઠો જહાં; R
 પ્રાર્થના કરી રાયે ધણી, સ્ત્રી ભેત જાણે દિનમણી. ૮
 મધ્ય દિવસ થયો અતિકાલ, ભોજન કરી જાણે જૂપાળ;
 નકાર મા કરશે મુખે જોહુ, પ્રાધૂણ્ય મુજ મહામાં રહો તેહ. ૯
 કહી નિમત્રણ સ્ત્રીજી ધસ્યા; રાજા પ્રધાન અન્યોઅન્ય હસ્યા;
 તાપસ વિપ્ર વિચાર ને કહે, વચન મુખ આશુ ઊચરે. ૧૦

- કરી નિમંત્રણ આપ્યા ઘેર, બોજનની શી યાશે પેર;
મુજ સાથે સેન્યા છે ધણી, અકળતીત તે નવ જાણે કળી. ૧૧
- મહારથી જોદા અસ્વાર, કરતાં રાય ન ઝીવે ભાર;
એમ કહી રાયે સજ્યું સેનં, વશિષ્ટે રમરિયાં કામધન. ૧૨
- સ્મરણ માને માતા આવીયાં, નવનીધ અષ્ટમા સિધ લાવીયાં;
તત્કાળ યયાં કનકનાં ધામ, ગોખ જગીયાં મનોરથ ઠામ. ૧૩
- નવા સ્થંભ સુવર્ણના ધણા, હીરા માણેક ને મોતી જણા;
હમશાળા ગજથાળા સૌ સીદ્ધ, ટાંકાં મીટ અહ મધ્યે રીદ્ધ. ૧૪
- કનક દોલીયા લાળ્યા જહાં, રાજને ઉતાપાં તહાં;
જળ થળ બેદ ન પામે પાર, જૂઠ્યો જૂપતિ જુવન મોઝાર. ૧૫
- મદિર જોતાં નાવે છેહ, યાક્યો રાય શીતલ થયો દેહ;
મેવક સૌ આળ્યા નિર્વાણ, રાજ પ્રયે જોત્યા વાણ. ૧૬
- માર્જન કરવા મોડો જઈ, ધરમાં બોજન વેળા થઈ;
ઉપ્પોદેકે ત્યાં કીધાં સ્નાન, આસને જઈ જોડા રાજન. ૧૭
- આગળ માંડી સુવર્ણની થાળ, પીરસ્થાં પકવાન રસાળ;
આરોગી બિઠ્યા રાજન, ઉપર આપ્યાં શેરજી પાન. ૧૮
- સૈન્ય સર્વશું બોજન કરી, ઉતારે રાય આળ્યો ફરી;
પ્રતિ જોધ રાજના જહાં, બળે સેવક રૂપીના તહાં. ૧૯
- એણી પેર રાખ્યા દીન ગણ, રાજ વિસ્મય પામ્યો મન;
રૂખીને રહેવા નાની મઠી, આવી રીધ આ કોણે ધડી. ૨૦
- તવ મત્રી કહે સાંભળ રાયે, એક ધેનુ રૂપીના મઠ માહે;
તે થઈ રીધ સીધ સૌ થઈ, રાજ કહે અહીં લાવો જઈ. ૨૧
- બહુ સેવક ધાયા તેણી વાર, છોડી ગાયને કાઢી બહાર;
મૂજ દેહ કરે દુષ્ટ પ્રહાર, તવ ત્યાં વસત્યો હાહાકાર. ૨૨
- કામદુધાને ચઢીયો કોધ, ગેમ રોમથી પ્રગટ્યા જોધ;
એક રોમથી દશ દશજેહ, આગળ રૂપીર બીંદુથી વાધે તેહ. ૨૩
- મારી સૈન્ય કર્યું સંહાર, નાહો રાજ વન મોઝાર;
તે દુઃખ રાય સંભારી મન, તજી રાજ્યને આલ્યો વન. ૨૪
- આ રાજ્ય કર્મથી અદકુ તપ, તે માટે કરું હરીનો જપ;
જઈ આરાધ્યા શ્રી ભગવાન, ઘણરુપિ દહાવ્યું રાજન. ૨૫

એક ત્રીશગુ રાજ્ય આદાણુને શાપ, રાક્ષસ દેહ પામ્યો તે આપ;
તેને મળ્યા રૂપિ વિશ્વામિત્ર, લક્ષ કરાવ્યા વશિષ્ઠના પુત્ર. ૨૬
પછી તે તણે ત્રતાપે કરી, ઇચ્છા યજ્ઞતણી યદ્ય ખરી;
કહે હરીરામ હું કંઈ ન લહું, વિશ્વામિત્ર યદ્ય મહિમા કહું. ૨૭

વસણ.

હવે યજ્ઞનો મહિમા કહું, સુણો ઓતાળનરે;
જે વિશ્વ તરવા મન ધરો, તો હરી લજ્જે હરીજનરે. ૨૮

કડવું ૫ મું-રાગરામચી

મુની વાલ્મીકીજીઓડ્યા વાણજી, વિશ્વામિત્રે માંડ્યોયદ્ય જાણજી;
મંડપ રચના કરી અવસ્થમેવજી, તતક્ષણુ તેડ્યા સર્વે દેવજી. ૧

હાલ.

દેવ ત્યાં સર્વ તેડ્યા, કોડે જે તેત્રીસ;
વિમાને ઘેસી આવીયા, સુરપતિ બ્રહ્મા ઇશ. ૨
ગણપતિ રુદ્રેશ્વર આવીયા, ત્યાં ગર્ગ ઝોતમ જેહ;
અત્રી અવન ને બૃહસ્પતિ, ભૂગુ ભરદ્વાજ ત્યાં તેહ. ૩
વેદવ્યાસ ને વૈશંપાયન, સુત પુરાણિક જેહ;
જૈમિની જનકજી આદે, ધૌમ્ય લોમેશ તેહ. ૪
અંતરિક્ષથી ઋષા નારદ આવ્યા, જે મહા મૌન્ય પવિત્ર;
તેની પૂજા કીધી પ્રેમશું, બેટીયા વિશ્વામિત્ર. ૫
બ્રહ્મસદનથી આવીયાં ત્યાં, કલ્પદ્રુમ કામધન;
જે જોઈએ તે આપે ઋષીને, અથ ગળ રથ હેમ. ૬
પછી યદ્ય આરંભીયાં, બેઠા ત્યાં ઋષીરાય;
જય જયકાર યદ્ય રહ્યો, આનંદથી યદ્ય ચાપ. ૭
તેણે સમે બે અસુર આવ્યાં, રચી માયા પાસ;
અંધકાર કીધા અતિ ઘણો, તેણે યદ્ય કીધા નાર. ૮
સુગ્રાહ ને અતિગ્રાહ, એ રાક્ષસો કરાં નામ;
સંગ્રામ કરવા આવીયા, બહુ જોધશું તેણે કામ. ૯
શિલા વૃદ્ધિ બહુ કરે, મળમૂત્રનો નહીં પાર;
અંધકાર કંઈ સુગે નહીં, ત્યાં વરલો હાહાકાર. ૧૦

યજનો ત્યાં ધ્વસ કીધા, મુનિ સૌ નાહા જાય;
 શીર વસ્ત્ર પાળે, નગ્ન પાળે, દશો દીશ પડાય. ૧૧
 વિશ્વામિત્ર ત્યાં વિગ્મય પામ્યા, દિશાનો લંગ યાય;
 રીસે લોચન રક્ત દીમે, કાપે કૂંગે કાપ. ૧૨
 જ્યેષ્ઠ દષ્ટે દેખે નહીં, રપી વિચારી મન;
 મુજ વેર માટે આવીયા, જેઉ તાડીકાના તન. ૧૩
 વળી વિશ્વામિત્રે પાછા વાળ્યા, તેડવ્યા સૌ શ્વહ;
 નીમ માટે ડ્રેવીને, માંડ્યો યજ પ્રારભ. ૧૪
 ફરી કુટ તે આવીયા ને, કરવા માંડી ધાત;
 મળ મૂન અસ્થી ચર્મ નાંખે, રોણિતનો વરસાદ. ૧૫
 એમ એક પછી એક ભાંગીઆ, રૂપી યજ ત્યાં એકવીશ;
 મહા કુખી થયો સુત ગાધીનો, મનમાં અતિગે રીશ. ૧૬
 રૂપી પત્ની છે મહા સાધવી, કરજોડીને કહે સ્થામ;
 યજ તમ પૂરણુ તો થશે, અર્ધી આવશે શ્રી રામ. ૧૭
 પરિશ્રમ પરમાનંદ પૂરણુ, હરી સાતમે અવતાર;
 ભક્તના બહુ કારજ કરવા, ઉતારવા ભૂમિ ભાર. ૧૮
 શ્રી અયોધ્યામાં અવતર્યા, રાય દશરથ કેરે ઘેર;
 તે મદિર આવે આપણે, તો કહે તેની પેર. ૧૯
 પછી જાનદષ્ટે રપીએ જ્યેષ્ઠ, અવતર્યા શ્રી હરી ત્યાંહે;
 તતક્ષણુ વેગે આવીયા, દશરથનું પુર છે ન્યાહે. ૨૦
 અર્ધ સભાથી બીડીને, આસન આપ્યાં રાય;
 મધૂપર્કની પૂજા કરી, નરનારી લાગ્યાં પાય. ૨૧

વસીણુ.

પાય લાગ્યાં રાય રાણી, આશીર્વાદ ઋષીએ કહ્યા;
 કહે હરીરામ પછી બાહે વળગી, રાય રૂપી ઘરમા ગયા. ૨૨

કડવું ૬૬—રાગ વેરાડી.

વાગીક રૂપી એમ બેચે, દશરથ રૂપીની પૂજા કહે;
 કાશ્યાણુ કેડે વાર, રાય ચર્ણુ પખાળે સાર. ૧
 કેશર ચદને અર્ચ્યાં કરી, રામજે મુખવાણી બેચરી;
 વેગજેથી કેમ આગ્યા સ્વામ, મુજ સેવક સરખું શું કામ. ૨

- ધણે દિવસે મળીયા તમો, જે કહેશે તે કરશે અમો;
મુણી વચન ત્યાં વિશ્વામિત્ર, બોલ્યા ઋષીજી પર્મ પવિત્ર. ૩
- સાંભળો રાગ કહું તે પેર, જે કારણ આપ્યા તમ ઘેર;
મેં તો મન શું ઇચ્છા કરી, યજ કરી સંતોષુ હરી. ૪
- મેં યતનો માંડ્યો આરેભ, તેજા સદસ અધ્યાસી થઈ;
પ્રબલ યજ પુરુષરણે કરી, આહુતી લઈને મુખમાં ધરી. ૫
- તેણે સમે દાનવ જગ કરે, યજ તણો આવી લગ કરે;
શિલા વૃષ્ટિ કરે ત્યાં તેહ, નાંખે મળમૂત્રાદિક ચેહ. ૬
- દુષ્ટે દુષ્ટ ન દેખે કાય, કરે ભંગ અધ્ધરનો સાય;
વળી યજ આરખ્યો જેહ, આવી અમરે ભાંચ્યો તેહ. ૭
- એમ મુને દુઃખ દીધું ધણું, હું રાગ તુજ આગળ ભણું;
પછી રૂપી સમસ્તે આદર્શ કરી, મુને અહીં મોકલ્યો ખપ કરી. ૮
- કશું દશરથને ધર પધાર, અવેતર્યા થી લુગદાધાર;
કૌશલ્યા ઉદરે નીવાસ, પ્રગટ્યા પૂરણુ ધ્વજ પ્રકાશ. ૯
- તે યજી થાશે તુજ કામ, આપો જાતુ લક્ષ્મણ રામ;
કૌશલ્યા એવું સાંભળી, પડી ધણું ને મુઠાં વળી. ૧૦
- રાજે ગદગદ કંઠે રુચે, ચિતાવર ચોપાસે જૂએ;
મુદત એક પછી સુદિ થઈ, કૌશલ્યા રાય પામે ગર્ભ. ૧૧
- રૂપી વચન મિથ્યા નવ થાય, બાળકને ત્યાં કેમ મોકલાય;
હીરા માણેક મેલી જેહ, રામ સમોવડ આપું તેહ. ૧૨
- આપું હવે ગજ રથ સેન્યો સાર, આપું કુંચિ સહિત ભડાર;
વચન પાળવા ઋષીજીતણું, આપું રાજ્ય સર્વ આપણું. ૧૩
- રાગ વળી માં કહેશે વાણ, મોગોનો આંધું સદી પ્રાણ;
રૂપિ વચન મિથ્યા નવ થાય, કહે તો તમારે જાતું રાય. ૧૪
- એ બાળક જને બાળી જુદ, શું જાણે દાનવનાં જુદ;
કરાર રૂપ કામુ જોઈ રે, કહો તે જુદ કેમ પેરે કરે. ૧૫
- હું વેગળે રમવા નહો દેઉં, કેડે ચંડવી મદિરમાં લેડું;
કહો કેમ મોકલશે ત્યાં, શું જાણીએ લઈ જાણે ક્યાં. ૧૬
- તે માટે તમો સાંભળો રાય, એ જાનો જાત ત્યાં કેમ અપાય;
જે કો એવી કહેને વાણું, આપીશ મારા નીચે પ્રાણ. ૧૭

- સાંભળો રાજ સત્ય વચન, તમે કેમ પામેો રામરતન;
 મુનીવરે કૃપા પ્રીધી ધણી, તો પોહોતી આશા આપણી. ૧૮
- જે સુતનું મુખ જોતાં સહી, તાતની તણુ દત્તા ગદ્ય;
 તે માટે કહું સાંભળો સ્વામ, હું નહીં આપું લક્ષમણ રામ. ૧૯
- એવાં વચન અજાણનાં મુણી, દશરથને ચિંતા થઇ ધણી;
 કર સંપુટ કરી લાગ્યો પાય, રૂપીજી મુજને કરો પસાય. ૨૦
- એ બાળક છે નાના સ્વામ, કરવો રાક્ષસ શું સંધામ;
 તે માટે મુજને કહો આજ, આવી જુદું કરુ યત્નકાજ. ૨૧
- મુણી વચન કહે વિશ્વામિત્ર, સાંભળો રાજ પુણ્ય પવિત્ર;
 જે કો તેજસ્વી નર જાણુ, તેના વજનનું નહીં પ્રમાણુ. ૨૨
- સૂક્ષ્મ એક હુતાશન રહે, કાપ્યો સર્વ બ્રહ્માંડને દહે;
 તે માટે એ મરુડારૂઢ, અક્ષયરૂપ કારણ છે પ્રૌઢ. ૨૩
- તવ દશરથ કહે રૂપીજી સુણો, મિથ્યા બોલ નહીં હોય તમતણો;
 કહો તો જન સિંહાસન રાજ, કહો તો પૃથ્વી આપું આજ. ૨૪
- આપું મળ રથ ને ભડાર, આપું તેજ ને તોખાર;
 કરજોડી રાય કહે એમ વાણુ, માગો તો સહી આપું પ્રાણુ. ૨૫
- એવાં વચન રાજનાં સુંણી, રૂપીને મન ચિંતા થઇ ધણી;
 કહે હરીરામ હવે શું થશે, ગુરુ વસિષ્ઠ તે ત્યાં આવશે. ૨૬
- દશરથને પ્રીતવશે મુખી, રામને લઈ જશે તવ રૂખી;
 શ્રોતા જન બોલો મુખ રામ, તો પદ પામેો વૈકુંઠધામ. ૨૭

કડવું ૭ મું-રાગ કેદારો.

દશરથની સાંભળી વાણી, ચડ્યો ક્રોધ ને બહુ રીસ આણી;
 મન જાણી વિશ્વામિત્ર એમ આચરેર. ૧

હાળ.

- વિશ્વામિત્ર રૂપી અણીપેરે બોલ્યા, સાંભળ સાચું રાય;
 રૂપી વચનને મિથ્યા કરતાં, અપાર કુર્કુ થાય. ૨
- રધુકુળ તિલક તું રાજ દશરથ, ત્રૈલોક્યાં જેનું નામ;
 પ્રતાપ તે મહિમા જાણી, ને હું આગ્યો તમ ધામ. ૩
- રાજ તણો તો ધર્મ એ છે જે, જયકનાં સુંણી વાક્ય;
 ઉપરાટે થઇ ઉતાર આપે તો, પડે કુલિપાક. ૪

તે માટે તુજને કહું રાજ, સત્ય વચન જે પ્રકાર; ૫
 પ્રસન થઈને નહિં આપીશ તો, પ્રાણુ લઈને જ્વરા.
 એવાં કહણુ વચન સાંભળીને, કાંધે નર ને નાર; ૬
 તેણે સમે વેગેથી આવ્યા, વસિષ્ઠ ગુરુ તેણે 'ઠાર.
 અર્ધપાલથી પૂજા કીધી, ચણુંદક શીર ધરીયાં; ૭
 સ્વામીજી તમે જાલે પધાર્યાં, અમને કૃતારથ કરીયાં.
 એકાંત સ્થાનકે જઈને બેઠા, દશરથ કહે સુણો સ્વામ; ૮
 વિશ્વામિત્ર મંદિર મધ્યે બેઠા, જાણે લક્ષ્મણુ રામ.
 એવાં વચન સુણી રાજનાં, વસિષ્ઠ ગુરુ કહે રાય; ૯
 એ તો મહા હડીલો રૂપી છે, કેણે કંઈએ ન કહેવાય.
 એણે ત્રીશકુને સ્વર્ગે મોકલવા, સુર સાથે સ્પર્ધા કીધી; ૧૦
 પ્રજા તણી લજ્જા ન આણી, નવી સૃષ્ટિ જણે કીધી.
 પછી ઈંદ્ર પોતે ત્યાં આવ્યા, ઋષી શું સ્નેહ જ કીધા; ૧૧
 ત્રિશંકુને રાક્ષસ દેહ સાથે, પોતે સ્વર્ગમાં લીધા.
 વળી આગળ રાજ હરિશ્ચંદ્ર સરખે, તારા સરખી સલ જાવી; ૧૨
 તેને દુર્બળ ઘેર પાણી જરાવ્યું, તોય દયા નવ આવી.
 તે માટે એ શું નહીં ચાલે, સ્પર્ધા કરતાં રાય; ૧૩
 શ્રી રામ લક્ષ્મણુને આગળ મૂકીને, લાગો ઋષીને પાય.
 એ બાળકની ચિંતા મ કરીશ, રૂપી આણે છે પ્રેમ; ૧૪
 યદ્ય કારજ કરાવી બેઠે, બાંધવ આવશે ક્ષેમ.
 સલ વચન જાણી નર નારી, ઉપન્યો મન વિશ્વાસ; ૧૫
 ગદગદીત કંઠે બોલ્યા વિના, આવ્યા ઋષીને પાસ.
 કૌશલ્યા કહે સુણો રૂપીજી, આ બાળક બન્ને લીજે; ૧૬
 આજ થપી સોંપ્યા તમ કરમાં, મનને ગમે તે કીજે.
 એમ કહીને ચણું લાગ્યાં, ઋષી થયા રણીયાત; ૧૭
 આશીર્વાદ દીધા ઋષીએ, અવધ કરી કહી વાત.
 તમે કશી ચિંતા મા કરશો, કૌશલ્યાજી માત; ૧૮
 યદ્ય કાર્ય કરી હું લાવીશ, કુશળ બન્ને પ્રાત.
 એવું કહી મુત લઈ વળ્યા, સંકેત વળાવા જાય; ૧૯
 વળાવી પાછા 'વળ્યા દશરથ, આવ્યા મંદિર સાંધ.

તાપ દસરથ મદ્ય દુઃખ પામ્યા, મન ન ચોટે મદ મધ્ય;
 મન ઉદક ત્યાં ત્યાગીયું ને, ટળી મનની શુદ્ધ. ૨૦
 રીસાત્યા કંઈપાંત કરતાં, મુજે નહીં મદ દામ;
 કેમી રહી જાણે ચિત્રવત પોતે, પથે જુએ શ્રીરામ. ૨૧
 ખતિ દુઃખીઓ દસરથને જાણી, વસિષ્ઠ ગુરુ કહે વાણ;
 જન તુ ચિતા મા આણીશ, તારા મુતને છે કંપાણ. ૨૨
 રાડા દિવસમાં અહીં આવશે, એમ કહ્યું રંધીરામ;
 પ્રભુતાં શાંત થયાં નર નારી, લાગ્યાં ગુરુને પાપ. ૨૩

વસણ.

પાથે નમ્યા ગુરુને નરનારી, એ કથા એટલેથી રહી;
 પછી વિશ્વામિત્ર આનંદ સાથે, પૂર જાણી આવ્યા સહી. ૨૪

કડલું ૮ મું-રાગ સામેરી. (દાહરે.)

વિશ્વામિત્ર ત્યાં ચાલીયા ને, સાથે લક્ષ્મણ રામ;
 પુર અયોધ્યા પોજમાં, શુભ શુકન થયાં તેણે ઠામ. ૧

(ચોપાઈ.)

શુભ શુકન થયા તેણે ઠામ, રૂપી કહે ચારે શુભ દામ;
 અબ્બા કુલ જરી શ્રીવાર, (મળી) નારી મગજ ગાતી ચાર. ૧
 મજે ધન સવરચ્છી ગાય, રૂપીના મનને આનંદ યાય;
 મૃગ જમણાં થાય પ્રભાત, જોઈ શુકન થયા રળીયાત. ૨
 સહી કારજ ત્યાં મારું થાય, એમ કહી પથે પળાય;
 ચાલ્યા આવ્યા તે વન મોઝાર, રૂપી ગમશું કહે તેણીવાર. ૩
 આએ દક્ષિણ દિશા જે વન, એ વાટે જાયો તન;
 એક તાટિકા રાક્ષસી નામ, તે ત્યાં વાસ વગે તેણે ઠામ. ૪
 મહા દુષ્ટ અહંકારી આપ, રાત દિવસ કરે બુદ્ધ પાપ;
 પશુ પક્ષી મૃગાદિક જોઈ, વળી 'દેવને ન માને તેહ. ૫
 જોકે આવે વન અજાણ, તેના કાણમાં લે એ પ્રાણ;
 એવાં દુષ્ટતાણાં છે એહેન, દુષ્ટ કર્મણી દુકૃત બહેન. ૬
 એમુ સાંભળી આવ્યા તહાં, વન તોટીકાનું છે જહાં;
 આવ્યા જાણીને રોગ્યકુમાર, મૌઠ શબ્દ કયો તેણીવાર. ૭

- હાહાકાર કરીને જીડી, જાણે અજ્ઞ ૫ડ્યુ અહીં તૂટી;
અવની સ્વર્ગ અને પાતાળ, તવ ત્યાં ડોડયા દશ દિગ્દિશાળ. ૮
- કોપ કરી તે આવી નાર, સામા જિભા ત્યાં વિશ્વાધાર;
ત્યારે વદન વિકાર્યું મોખ, મુશા—ગીરીવર જાણે હોય. ૯ f
- મહાનૃપ ભયંકર ત્રાસ, જિડે અવનીથી જામ આકાશ;
અમ પરાક્રમ માંડ્યું નાર, રામે બાણ મહુ તેણીવાર. ૧૦
- મુક્તાં તાટિકાનુ તન ભેદુ, કાણું માત્રમાં મસ્તક છેદુ;
અંક જોજન વાધ્યું શરીર, બાણ લેવાને ચક્ષા રઘુવીર. ૧૧
- પદપદ્મની રજ પામી, મન પ્રીછ્યા અતરયામી;
નારી કંઠે પ્રાણ રજા છે રંધી, મન સાથે તેણે સુતી કાધી. ૧૨
- તું છે દીનાનાથ દયાળ, ભવલંજન શ્રી ગોપાલ;
રઘુવંશ વિષે રઘુરાય, નામે પતિત તે પાવન થાય. ૧૩
- ત્યારે પ્રસન થયા રઘુનાથ, વર આપીને કાધી સનાથ;
જ્યારે હોય શ્રી કૃષ્ણાવતાર, બાળલીલાએ તારે ઉદ્ધાર. ૧૪
- ત્યાં તું પૂતના થઈ અવતરશે, પમપાન કરાવી ઉદ્ધરશે;
પછી દુષ્ટ દાનવ વગી નેહ, રણિ આશ્રમે રહેતા તેહ. ૧૫
- ત્યાં તો માર્યા દુષ્ટ અનેક, રામે રાખી પોતાની રેક;
હતા દાનવી દુષ્ટ જે આગ્યા, હેલાં માત્રમાં રામે વિદાર્યા. ૧૬
- અનુ ચરિત્ર દેખીને પ્રાદ, ત્રકપી સર્વ થયા દીગમુદ;
મનસા શુદ્ધ જાણ્યો મર્મ, એ તો પ્રગટ્યા શ્રી પરબ્રહ્મ. ૧૭
- મહા જોગી ધ્યાને કરી ધામ, શ્રુતિ સ્મૃતિ નિલ કહેવાય;
એ તો આદિ પુરુષ અવતારે, વિશ્વપાલકે વિશ્વાધાર. ૧૮
- દેવ અંતરિક્ષ રહીને જોય, જમ જ્યકાર કરે સૌ કોય;
પુષ્પ વૃષ્ટિ આકાશે હોય, રઘુવંશ તણે ધન્ય મોય. ૧૯
- અનુ કહી સુરચાનકે જાણ, ત્યાંથી ચાલ્યા શ્રી રઘુરાય;
ત્યાંથી આગ્યા કુન્જવન પાસ, જ્યાં રૂપી વિશ્વામિત્રનો વાસ. ૨૦
- બીજા અનેક રૂપી સલ સાધ, શ્રુતિ સ્મૃતિ વેદ સવાદ;
સદા માસ તે ત્રણ વસત, પુષ્પ ભાર અદાર અનત. ૨૧
- બહુ ઓચ્છવ કીર્તન થાય, નિત્ય નૌતમ યત જ થાય;
ગોલા વધકુંઠથી અદકેરી, રૂપી વૃંદની લીલા અનેરી. ૨૨

તહાં આઝ્યા શ્રી રઘુનાથ, રપી પત્ની ચપાં રળિયાત; ૨૩
 લેઈ અક્ષત ખુન્ધે વધાવે, મુખ જોતાં તૃપ્તિ ન આવે.
 બહુ રપીજન સામા આઝ્યા, દઈ આશીશ હરી પધરાઝ્યા; ૨૪
 બેઠા વિશ્વામિત્રને ઘેર, માંડી યતતણી ત્યાં પેર.
 તેજા સહસ્ર અઠવાસી ઘણા, માંડ્યો યતતણે આરંભ; ૨૫
 વળી ઇટ સખા રાજા જહાં, લખી લેખ તેડાઝ્યા તહાં.
 વળી લોક ખીજન ત્યાં જોહ, જોવા યતને આઝ્યા તેહ; ૨૬
 ભાઈઓ મોટું આશ્ચર્ય જોહ, આ તે નહાનાં બાળક જોય.
 તે મહા મોટાં જુદા કેમ કરશે, જીતી દાનવને જય કેમ લેશે; ૨૭
 હવે યત સમઘ યાય, વેદી મડપ દુડ રચાય.
 શ્રોતા જન સાંભળજો જોહ, રામ ચરીત્ર કરતા તેહ; ૨૮
 કરજોડી કહે હરીરામ, ગાતાં સુણતાં વૈકુંઠ ઠામ.

કડવું ૯ મું-રાગ દેવગંધાર.

વાસ્તીક ઋષી કહે રામ ચરિત્ર, બેઠા રાજરૂપી વિશ્વામિત્ર; ૧
 તેજા સહસ્ર અઠવાસી ઘણા, તવ યજનો માંડ્યો પ્રારભ.
 કુતદ્રવ્ય આણ્યાં બહુ વીધ, યજ્ઞચાળા મધ્યે નવ નીધ; ૨
 કહણી કૃષ્ણ બીજોરાં ભાત, નાળિયેર ફેણ બહુ જાત.
 વેદ ઋચા રુપિ બણે પવિત્ર, દિક્ષા લઈ બેઠા વિશ્વામિત્ર; ૩
 મૌઢ જનાય પ્રગટ્યા વિશ્વદેવ, જોઈ અસુર ધાપા તતખેવ.
 સુખાહુ અતિબાહુ નામ, યજ્ઞ ખંસ માંડ્યો તેણે ઠામ; ૪
 નાંખે મળ મૂત્રાદિક એવ, શિક્ષા વૃષ્ટિ કરે તતખેવ.
 ખીજા ઘાઘણુ કહે શ્રી રામ, સ્વામિ શીમે કરે એ ઠામ; ૫
 મહાપાખી તાટિકાના તન, એણે દુઃખી કર્યા બહુ દિન.
 વિપ્રનાં સાંભળીને વેણુ, કોપ' ચઢ્યો હરી રાતાં નેણુ; ૬
 તત્કણુ ઊઠ્યા લક્ષ્મણુ વીર, બાણ ત્યાં સાંધ્યું શ્રી રઘુવીર.
 ઇષ્ટદેવનું ધરીયું ધ્યાન, પોતે પોતાનાં રાખે માન; ૭
 મંત્ર ઉપાસ્યા શ્રી રઘુવીર, કાજ કહી રાખ્યાં મન ધીર.
 સ્થાન કથી તલપ્યા રાજન, જાણે દામની છૂટી ધન; ૮
 મુખે ગડગડે મેઘ સમાન, અંતરિક્ષ શોભે દાદશ ભાણુ.
 કરચક્રી જન્મ છૂટ્યાં બાણુ, દશે દિશા વિટ્યા અસુરાણુ; ૯
 એકધા દશધા ક્રોધિ અસંખ્યાત, બાણુના વરસે વરસાદ.

બાણે યસની રક્ષા કરે, રૂપી માત્ર મન ધીરજ ધરે;
 યસ કામ ચાલે નીરધાર, ત્યાં કોઈને નવ આવે આજ. ૧૦
 દાનવનું જાણી મહા પ્રાણ, રામે મૂક્યાં તે ઉપર બાણ;
 અંતરિક્ષમાં અગોચર રહે, મહા રૂપ તેનાં કો નવ લહે. ૧૧
 મારી દુષ્ટ તે નાખ્યા ધર્મ, બાંધવ બેઠે પમાડ્યા મર્મ;
 તવ ત્યાં વસ્યો જય જયકાર, પ્રાક્રમ પ્રાદ કર્યું તેણે દાર. ૧૨
 આશિર્વાદ બણે રૂપી અનેક, અમૃતનો કરતા અભિષેક;
 રૂપી પત્નિ સૌ થઈ રણિયાત, ધન્ય ધન્ય તુ શ્રી રઘુનાથ. ૧૩
 અક્ષત પાત્ર અખ્યાણું લાવે, પંચ આરતી કરીને વધાવે;
 અંતરિક્ષથી દેવતા સૌ જોય, પુષ્પવૃષ્ટિ આકાશે હોય. ૧૪
 સૂર સર્વ થયા દિગ્મુદ, રામચંદ્ર ચરિત્ર મહા મોદ;
 યસ પુણ્ય કર્યો રથીરાય, પુણ્યહૃતિ હૃત દ્રવ્ય હોમાય. ૧૫
 આપે દાન દક્ષિણ જેવાં વર્ણ, આપી વિશ્વામિત્ર તે લાગ્યા ચર્ણ;
 આપી આરા વિત્ર જે બોલાવ્યા, આપ આપણું મઠ જ્યાં આવ્યા. ૧૬
 પૂર્ણ યસ હવે વિશ્વામિત્ર, શ્રી રઘુનાથનાં એ ચરિત્ર;
 નર નારી કુણે ને ગાય, પાચે પાતક તેનાં જાય. ૧૭
 જન્મ મર્ણ ને ગર્ભ વાસ, છૂટે ભવબંધનના પાસ;
 વાત્મીકજી બોલ્યા વાણ, એવે જનકે દૂત મોકલ્યો જાણ. ૧૮
 ગદ મૈથુલથી આવ્યો ત્યાહે, વિશ્વામિત્ર રામ બેઠા છે જ્યાંહે;
 આપ્યો પત્ર કરીને પ્રણામ, હું જનકરાયે મોકલીયો સ્વામ. ૧૯
 વાંચ્યું પત્રે લખ્યું જે રાયે, સ્વયંવર કુંવરી વિદિવાય;
 કુંડુખ સહિત પધાર્યું સ્વામ, તમ આવે ચારો સિદ્ધ કામ. ૨૦
 જોઈ પત્ર વદે રથીરાય, ગદ મૈથુલા જાતું થાય;
 સમગ્રવી કહી સૌ વાત, તમે સાથે આવો શ્રી રઘુનાથ. ૨૧
 રામ કહે વણુ તેડે જઈએ, સ્વામિ પ્રતિષ્ઠા ત્યાં શી કહીએ;
 પછી વાત સમગ્રવી કીધ, જન્મે પ્રાતને સાથે લીધ. ૨૨
 વળી વિત્ર સગાથે જોઈ, આગળ ચાલતાં કીધા સ્નેહ;
 નકીને શુકન થયાં છે દાર, પંચ સખદ વાજે નીરધાર. ૨૩
 વદી શુકન રૂપેશ્વર જાય, જુમલ્લા સાથે રઘુરાય;
 કહે હરીરામ, હવે ત્યાં જાય, અહલ્યા પદરજ થકી મૂકાય. ૨૪

કડવું ૧૦ મું—રાગ રામઝી.

ઝણી પેરે બાલ્યા ત્રી રૂપીરાયજી,
પંકુજ વન તજીને વિશ્વામિત્ર બાપજી.

૧

હાળ.

- વન તજી વિશ્વામિત્ર આલ્યા, બહુ રૂપી સાથે લીધ; ૨
સુરભી ગંગા આવીયાં, વિરામ ઠાણુ એક કીધ. ૨
ત્યાં 'મેરુશંગ પ્રવાહ વહે છે, જળ ગંગા તેણે ઠામ;
ત્યાં રૂપી સર્વે આન કીધાં, સ્નાન કર્યા લક્ષમણ રામ. ૩
આગળ આલ્યા ત્યાંથી, વન મધ્ય વિશ્વાધાર;
એક પર્ણકુટીની પાસ 'સલ્યા, દષ્ટે પડી તે ઠાર. ૪
તે સમિપ આગ્યા રઘુપતિ, પદસ્પર્શ થયો ત્યાં ભૂપ;
શિલા ટળી નારી યર્ધ, મહા મનોહર રૂપ. ૫
દર્ધ પ્રદક્ષિણ ચાલે લાગી, તું દિનાનાથ દયાળ;
ભવ દુઃખ સંજન ભૂધરા, સમયાં કરે સંભાળ. ૬
તું અદાતા તું અજેદા, અમેદ ને ઉચ્છેદ;
નિરાકાર ને નિર્જન, નિત્યે સ્તવે છે વેદ. ૭
વિશ્વંભર ને વિશ્વપાલક, વિશ્વ વંદન સ્થામ;
વિશ્વજ્યોત ઉદ્યોત આત્મા, અનંત તું અભિરામ. ૮
પરિબ્રજ પોતે અવતર્યા, હરી સાતમે અવતાર;
ભક્તનાં બહુ કારજ કરવા, ઉતારવા ભૂમિ ભાર. ૯
એમ સુતિ કીધી અતિ ધણી, સંતોષીયા રઘુરાય;
આતા માગી સાંચરી, પુર લણી પોતે જામ. ૧૦
તવ રામ કહે રૂપી સાંભળો, જે આ અસંભવ વાંત;
શિલા નારી કેમ યર્ધ, સ્વામિ કહે સુજને ખ્યાંત. ૧૧
વિશ્વામિત્ર કહે સ્વામિ સાંભળો, એ ગૌતમ કરી નાર;
એ શાપ જોગે શિલા યર્ધને, પંડી 'પૃથ્વી' મોઝાર. ૧૨
પ્રજ્ઞા તણી એ પુત્રી કહાવે, અહલ્યા જેનું નામ;
ઈદ્રશું એકાંત દીઠાં, તવ કોપીયા નીજ સ્વામ. ૧૩
ગૌતમ શાપથી શિલા યર્ધ, સદસ લગ થયો ઈદ્ર;
લજ્જા પામ્યો ભૂપતિ, દુઃખ બોગબું નરેદ. ૧૪

પછી ગુરુ બૃહસ્પતીએ કૃપા કીધી, લઈ ગયા કાશી માહે,	
સહસ્ર લગના સહસ્ર લોચન, ક્યોં સુરપતિ ત્યાં	૧૫
પછી અહલ્યાનો અનુગ્રહ ક્યોં, જ્યાં હશે રામાવતાર,	
પદ્મપર્શથી સુખ પામશે, પામશે ત્યાં ઉદ્ધાર	૧૬
તે આજ છૂટી શાપથી એવું સાલળ્યું રઘુવીર,	
ત્યાંથી આધા ચાલીયા, આવીયા ગંગા તીર	૧૭
દીમરને ત્યાં સાદ કીધા, શીઘ્રે લાવજે નાવ,	
અતરંગમી સ્વામિ પોતે, શ્રીઝીયા લકતી બાર	૧૮
નિગમો કહે નવ લયાઈ, મારુ નાવ નારી થાય,	
ત્યાં વિશ્વામિત્રે પીજ્યા, આ લક્ષ્મણુ ને રઘુરાય	૧૯
નિગમે પદ ક્ષાલન કીધા, લીધા આર્ધ જોડ વીર	
પ્રેમ ધરી ઉતારીયા, ગંગાને પેલે તીર	૨૦
નિત્ય સ્નાન કીધા સૌ રુષિએ, રહી ગંગા તીર,	
નાહ્યા શ્રી રઘુવીર લક્ષ્મણુ, સુર શંખિમણુ વીર	૨૧
પછી દીમરને ત્યાં કૃપા કીધી, થયા રામ તુષ્ટમાન,	
અસાની લાવે ઉદ્ધાર્યો, ભવખંડનથી ભગવાન	૨૨
ત્યાં નિગમો નવનીધ પામ્યો, હવું નિર્મળ યાન,	
સ્તુતી કરીને ચર્ણ લાગ્યો ને, આપીઆ બહુ વરદાન	૨૩
પછી ગંગા મહાત્મ ત્યાં કહ્યું રામને, રપી થયા સતુષ્ટ,	
વળી અનેક વિદ્યા ત્યાં આપી, થાપી પાણે પૂષ્ટ	૨૪
અસ્ત્ર વિદ્યા શસ્ત્ર વિદ્યા, ધનુર્વિદ્યા જોડ,	
મારણ મોહન નાટક વિદ્યા, આકર્ષણ ત્યાં તેહ	૨૫
એવી અનેક વિદ્યા ભણાવ્યા, સિદ્ધ કર્યા રાજકુમાર,	
પછી રૂપી સગાયે આવીયા ચાલીયા વન મોઝાર	૨૬

વલણુ.

ચાલીયા વન મોઝાર રાજ, એતા જન સાલળો સહી,
કરજોડી હરીરામ નિત્ર કહે શ્રીહરી સમેવડ કે નહીં ૨૭

કડવું ૧૧ મુ-રાગ ગાડી.

વાત્મીક રૂપી એણી પેટે જાત્યા, સાલળજે રૂપી રાય,
દીમરનો ઉદ્ધાર કરીને, શ્રી રઘુનંદન ગાય, ૧

- વાટે જતાં કહે વિશ્વામિત્રને, સાંભળો ' ઋષીરાજ,
કોણ સીતા ને કોણ દોડડ, પણ કર્યું શા કાજ. ૨
- ત્યારે વિશ્વામિત્ર કહે રાઘવને, પૂર્વ કથા વિસ્તાર;
વેદરામો એક બ્રાહ્મણ હતો, તેને પુત્રી કુમાર. ૩
- નારાયણ વરવાને કાજે, માંડ્યો ત્યાં બહુ ખપ;
તાત વચન લખને વન ચાલી, ઉત્ર આચર્યું તપ. ૪
- તણ વિપયા ઈંદિ વરા કીધી, અત્ર ઉદક દરી ત્યાગ;
કાયા કદ કરે ધણું, જાણે હરી વરે મહારાજ. ૫
- એમ કરતાં રાત વર્ષ ગયાં, એક દિવસ શું થાય;
કૈલાસથી ત્યાં રાવણુ આવ્યો, ન્યાં તપ કરે કન્યાય. ૬
- દષ્ટે પડી કન્યા અતી સુંદર, તેજનો ભંડાર;
પાસે આવી કહે અબલાને, વર મુજને ભરથાર. ૭
- એવું વચન જાણી સતિ મનમાં, ચડ્યો છે બહુ કોપ;
એ પાપી મુજને સ્પર્શ કરે તો, તપ તણો હોય લોપ. ૮
- ધર્મ અર્થ ને કામ મોક્ષ એ, ચારે પદારથ જાશે;
નીમ મતનો ભંગ કરતાં, મુજને અધીગતિ થાશે. ૯
- એવું કહી દેહ અગ્ની પ્રજાળ્યો, પામી અશર્ણુ શર્ણુ;
દીધા શાપ એ કુંડયકી, તું પાપી પામજો મર્ણુ. ૧૦
- કોતક જોઈને રાણો રાવણુ, વિરમય પામ્યો ભૂપ;
જોતાં કુડ મધ્યેથી પ્રગટયા, તાપસ પાંચ સ્વરૂપ. ૧૧
- સદાકાળ તણા જાણે તાપસ, રાવણુ સેવક આવ્યા;
કહે આપો કર કે ઉઠો અહીંથી, તમને રાયે યોશાવ્યા. ૧૨
- એવું સુણીને ઋષીને કોપ ચડ્યો, એક કુંભ કરમાં લીધો;
કનિષ્ઠીકાનું શોણીત મધ્યે મૂકી, મુખ બાંધીને સીદ્ધ કીધો. ૧૩
- લઈ આવ્યો સેવકના કરમાં, લાવ્યા તે નત્ર મોઝાર.
અંતઃપુરમાં રાજા હતો, સોંધ્યો નિજ ભંડાર. ૧૪
- એમ કરતાં બહુ દિવસ ગયા, એક સમે ભૂપાળ;
ભંડારી પાસે ઘટ મંગાવ્યો, તે લાવ્યો તતકાળ. ૧૫
- છોડ્યું મુખ ઘટ મધ્યે કન્યા, દીર્ઘ દીવ્ય સ્વરૂપ;
તેજ પુંજ મુખ સુંદર જોતાં, આનંદ પામ્યો ભૂપ. ૧૬

તતક્ષણ ત્યાં દ્વિજરાજ બોલાવ્યા, લગ્ન નક્ષત્ર કહેવા;
એ પુત્રી આવી અહીં, રાય પ્રાણ તમારો લેવા. ૧૭ R
સુંણી વચન ચિત્ત સ્થિર નહીં, મણીમય પેટી મંગાવી;
કન્યા લઇ મેલી તે મધ્યે, ચિત્ત ગઇ પણ ભારી. ૧૮
પેટી સાગરમાં વેહેતી મેલી, કરી મન સંકેત;
મૈથુલા નમ્ર મધ્યે જઇ છીતી, ત્રટ ઉપર વળી ગઈ રેત. ૧૯
તે હવડાં કાઢી રાય જનકે, સીતા તેનું નામ;
સ્વયંવર રાયે રચિયો તેનો, એવું સાંભળ્યું રામ. ૨૦

વલણ.

એવું સાંભળ્યું રામજીએ, સીતાની ઉત્પત્તિ કહી;
કરજોડી હરીરામ કહે, તમે શ્રાતા જન સાંભળો સહી. ૨૧

કહ્યું ૧૨ મું-રામ ગોડી. (ચોપાઈ.)

રખીજી થકી એવું સાંભળી, રામચંદ્ર ત્યાં બોલ્યા વળી;
સ્વામિ મુજને કહો એ વકી, જનક ઘેર ધનુષ ક્યાં ચકી. ૧
પ્રોઠ ધનુષ પંચાપન નાટ, તેનું પણ ક્યું શામાટ;
તેહ કયા મુજને કહો આજ, વિશ્વામિત્ર કહે સુણો મહારાજ. ૨
પૂર્વે એક સમે સૌ દેવ, સ્થાનક એક મળ્યા તતખેવ;
સુર સર્વને મન ઇચ્છા ધણી, હરીહરનું જુદે જોવાતણી. ૩
શ્રી મહાદેવ નારાયણ વડે, જોઈએ કોણ ચઢે કોણ પડે;
તે માટે જોવા મન જોહ, સુર સર્વ તેજ ટોલે ક્યું તેહ. ૪
પ્રગટ ધનુષ તેનાં બે થયાં, હરીહરને વેદેચી આપીયાં;
લોઈ ધનુષ ચાલ્યા ત્યાં ઈશ, સામા જુદે આલ્યા જુગદીશ. ૫
સુર સર્વ મળી કૌતીક જોય, અનંત જુદ આકારો હોય;
સામ સામા મૂકે બહુ બાણ, ઉમયાપતિ લક્ષ્મીપતિ જાણ. ૬
વ્રજ સાંગ ફરસી ને હુલ, નેજાં કંટક ને ત્રીશક;
ગદાગુર્જ ચોકટ ચોધાર, ભોગલ લાલા ને તરવાર. ૭
અનેક જાત આયુધ નહીં પાર, કરતા અન્યો અન્ય પ્રહાર;
છાયું અંબર દોદિશ બાણ, પ્રગટ તેજ નહીં સૂરે લાણ. ૮
બાણ આયુધ ગદા જુદ કરે, શસ્ત્ર જુદ કાંઈ નહીં ચોસરે;
એણી પેરે જુદ ક્યું ખટ માસ, સમ ભાગે રાણુ અવિનાસ. ૯

- વાટે જતાં કહે વિશ્વામિત્રને, સાંભળો ' સ્મીરાજ; ૨
 કાણુ સીતા ને કાણુ ક્રોડડ, પણુ ક્યું શા કાજ.
 ચારે વિશ્વામિત્ર કહે રાધવને, પૂર્વ કથા વિસ્તાર; ૩
 રેદશમાં એક બાલણુ હુતો, તેને પુત્રી કુમાર.
 તારાયણુ વરવાને દાજે, માંડ્યો ત્યાં બહુ ખપ; ૪
 તાત વચન લખને વન ચાલી, ઉગ્ર આચર્યું તપ.
 તજ વિપયા ઈર્દિ વરા કીધી, અન્ન ઉદક કરી ત્યાગ; ૫
 કાયા કષ્ટ કરે ધણું, જાણે હરી વરે મહારાજ.
 એમ કરતાં શત વર્ષ ગયાં, એક દિવસ શું થાય; ૬
 ક્ષાસથી ત્યાં રાવણુ આગ્યો, જ્યાં તપ કરે કન્યાય.
 ઈટે પડી કન્યા અતી સુંદર, તેજનો ભંડાર; ૭
 પાસે આવી કહે અપ્પલાને, વર મુજને ભરથાર.
 એવું વચન જાણી સતિ મનમાં, ચડ્યો છે બહુ કોપ; ૮
 એ પાપી મુજને સ્પર્શ કરે તો, તપ તણો હોય લોપ.
 ર્મ અર્થ ને કામ મોક્ષ એ, ચારે પદારથ જાશે; ૯
 તીમ પ્રતનો ભંગ કરતાં, મુજને અધોગતિ થારી.
 એવું કહી દેહ અગ્ની પ્રજાળ્યો, પામી અશર્ણુ શર્ણુ; ૧૦
 ત્રિધા શાપ એ કુંડલકી, તું પાપી પામજે મર્ણુ.
 કાતક જોઈને રાણો રાવણુ, વિસ્મય પામ્યો જૂપ; ૧૧
 જોતાં કુડ મધ્યેથી પ્રગટ્યા, તાપસ પાંચ સ્વરૂપ.
 સદાકાળ તણા જાણે તાપસ, રાવણુ સેવક આવ્યા; ૧૨
 કહે આપો કર કે ઉઠા અહીંથી, તમને રામે બ્રાહ્મણ.
 એવું સુણીને ઋષીને કોપ ચડીયો, એક કુંભ કરમાં લીધા; ૧૩
 કનિષ્ઠીકાનું શોણીત મધ્યે ચૂકી, મુખ બાંધીને સીદ્ધ કીધા.
 કષ્ટ આપ્યો સેવકના કરમાં, લાવ્યા તે નગ્ર મોહાર. ૧૪
 અંતઃપુરમાં રાજા હુતો, સોંપ્યો નિજ ભંડાર.
 એમ કરતાં બહુ દિવસ ગયા, એક સમે જૂપાળ; ૧૫
 ભંડારી પાસે ઘટ મંગાવ્યો, તે લાવ્યો તતકાળ.
 છોડ્યું મુખ ઘટ મધ્યે કન્યા, દીર્ઘ દીવ્ય સ્વરૂપ; ૧૬
 તેજ મુંજ મુખ સુંદર જોતાં, આનંદ પામ્યો જૂપ.

તતક્ષણ ત્યાં દિગ્ગજાળ જોવાવ્યા, લગ્ન નક્ષત્ર કહેવા;
એ પુત્રી આવી અહીં, રામ પ્રાણ તમારો લેવા. ૧૭ R
મુંણી વચન ચિત્ત સ્થિર નહીં, મણીમય પેટી મંગાવી;
કન્યા લઈ મેલી તે મધ્યે, ચિત્તા ગઈ પણ ભાવી. ૧૮
પેટી સાગરમાં વેહેતી મેલી, કરી મન સંકેત;
મૈથુલા નમ્ર મધ્યે જઈ છીતી, તટ ઉપર વળી ગઈ રેત. ૧૯
તે હવડાં કાઢી રામ જનકે, સીતા તેનું નામ;
સ્વયંવર રામે રચિયો તેનો, એવું સાંભળ્યું રામ. ૨૦

પદાણુ.

એવું સાંભળ્યું ગમજીએ, સીતાની ઉત્પત્તિ કહી;
કરજોડી હરીરામ કહે, તમે આતા જન સાંભળો સહી. ૨૧

કહ્યું ૧૨ મું-રાગ ગોડી. (ચોપાઈ.)

સ્પીજી થકી એવું સાંભળી, રામચંદ્ર ત્યાં જોડ્યા વળી;
સ્વામિ મુજને કહો એ વકી, જનક ઘેર ધનુષ ક્યાં થકી. ૧
પ્રૌઢ ધનુષ પચાપન નાટ, તેનું પણ કર્યું આમાટ;
તેહ કયા મુજને કહો આજ, વિશ્વામિત્ર કહે સુણો મહારાજ. ૨
પૂર્વે એક સમે સૌ દેવ, સ્થાનક એક મળ્યા તતખેવ;
સુર સર્વને મન ઇચ્છા ધણી, હરીહરનું જુદું જોવાતણી. ૩
શ્રી મહાદેવ નારાયણુ વડે, જોઈએ કોણુ ચઢે કોણુ પડે;
તે માટે જોવા મન જોઈ, સુર સર્વ તેજ ટોલે કર્યું તેહ. ૪
પ્રગટ ધનુષ તેનાં બે થયાં, હરીહરને વહેંચી આપીયાં;
લેઈ ધનુષ આત્મા ત્યાં ઈશ, સામા જુદું આવ્યા જુગદીશ. ૫
સુર સર્વ મળી કૌતીક જોય, અનંત જુદું આકારો હોય;
સામ સામા મૂકે બહુ બાણુ, ઉમયાપતિ લક્ષ્મીપતિ બાણુ. ૬
વ્રજ સાંગ દ્વરસી ને હુલ, નેળાં કંટક ને ત્રીસુલ;
ગદાગુર્જ ચોકટ ચોધાર, જોગવ ભાલા ને તરવર. ૭
અનેક જાત આયુધ નહીં પાર, કરતા અન્યો અન્ય માર;
છાયુ અંજર દોદિશ બાણુ, પ્રગટ તેજ નહીં સૂઝે લાણુ. ૮
બાણુ આયુધ ગદા જુદું કરે, રાજ જુદું કોઈ નહીં યોસરે;
એણી પેરે જુદું કર્યું ખટ માસ, સમ ભાગે શંભુ અવિનાશ. ૯

- પ્રહાર્યે સ્તુતિ કીધી અતિ ઘણી, દ્રાપસમાચ્યો ત્રિભુવન ઘણી;
 પછી સંતુષ્ટ થયા સધળા દેવ, સ્તુતિ કરવા લાગ્યા અવશ્યમેવ. ૧૦
 વિનય કરીને વાળ્યા ઈશ, જ્યેષ્ઠ ઉમયાપતી ભુગદીશ;
 પૂજું ભુદ્ધ કર્યું ત્રિપુરાર, નાંખ્યું ધનુષ તે અવની મોઝાર. ૧૧
 પશ્યું સમુદ્ર તે સાગર સેત, ઉપર ભોમિ વળી ગઈ રેત;
 તે હવડાં પેટીને સાથ, લીધું રાગ જનકે હાથ. ૧૨
 તે કારણુ રાય પશુજ કરે, ભાંગે ધનુષ તે કુંવરી વરે;
 એવી વાત કરી જેટલે, મૈથુલપુર દીકું તેટલે. ૧૩
 ધ્વજ પતાકા ગોખ પ્રમાણુ, પંચ રાષ્ટ્ર વાજે નીશાન;
 તરીયાં તોરણુ બાંધ્યાં બાર, ઘેર ઘેર મંગળ ઓઝવસાર. ૧૪
 હુંકુમ કેસરનાં છાંટણાં, મોતીકે ચોક પુરાવ્યા ઘણાં;
 રાય શણગારી સધળી વાટ, ચાચર ચોક ને ચૌદાં હાટ. ૧૫
 રાજભુવનની રચના ઘણી, અતિ શોભા સ્વયંવરતણી;
 તેણે દિવસે ભૂપતિને ઘેર, સભાતણી માંડી છે પેર. ૧૬
 અનેક દેશતણા રાજન, સભા મધ્યે બેઠા આસન;
 પશ્યું ધનુષ તે સભા મોઝાર, પશુ કરી રાય બેઠે નીરવાર. ૧૭
 ધનુષ હાથ ગ્રહું નવ જાય, માન રહિત મહીપતિ ત્યાં થાય;
 તે બેસે આસન મન લંગ, વળી જાય ઉઠે અતિ રંગ. ૧૮
 તે દિવસ એમ કરતાં સહી, દીનકર શેષ ને સંજયા થઈ;
 બિડી સભા સ્વસ્થાનકે જાય, મંદીર મધ્યે આગ્યો રાય. ૧૯
 પાસે નારી તેડી સોય, જનકે ગદગદ કંઠે હોય;
 ફેકટ પશુ કર્યું મેં એહ, ભાંગે ધનુષ કુંવરી વરે તેહ. ૨૦
 આજ સભા મધ્યે બેઠ્યાએ, મહા બળીઆ મન આણી કોધ;
 તે પાછા બેઠા મહીપતિ, કોડડ ખસ્યું નહીં એક રતિ. ૨૧
 હવે નથી વીર જે ધનુષને ઘેર, કરે કારણ કુંવરીને વરે;
 તંવ નારી કહે સાંભળો રાય, કીધું પશુ મિથ્યા કેમ થાય. ૨૨
 જો વળી મુખ કહેશે વાણુ, તો તમ કુળ નહીં ઉગે ભાણુ;
 તે માટે ચિંતા પરહરી, કરો કાર્ય મનસા દૃઢ કરી. ૨૩
 વિશંભર જે કહાવે રાય, તે તમારી કરશે સહાય;
 કરતાં વાત વિમાસણુ ભમે, પ્રભાતકાળ થયો તેણે સમે. ૨૪

કરી નિત્ય સંધ્યા ને સ્નાન, આસને જઈ બેઠા રાજન;
શતાનંદ તેડાવ્યા રાય, સભાતણી ત્યાં રચના થાય. ૨૫
હવે કથા અતિ ઉત્તમ યશે, ઋષી વિશ્વામિત્ર પુરમાં આવશે;
કહે હરીરામ હું કાંઈ ન લઉં, સાધુ સંગથી મહિમા કહું. ૨૬

કડવું ૧૩ મું-રાગ મારુ. (ચોપાઈ.)

વાલ્મિકી મુખે એમ આચરે, હવે વિશ્વામિત્ર પુરમાં સાંચરે;
દશ સદસ સાથે રૂપી વૃંદ, ચારે વેદતણા મુખ છંદ. ૧
લુભવા સાથે સારિંગપાણુ, જાણે અન્ય જિજ્ઞાસુઓ બાણુ;
ભણુતા બ્રાહ્મણુ અતિ આસ્થાદ, કરતાં રાખતણા બહુ નાદ. ૨
રૂપીને આવતા જાણી રાય, મેન્યા લઈને સામા જાય;
શતાનંદ સાથે પ્રધાન, બેઠયા જૂપતિ દીધાં માન. ૩
અર્ધ પાઘથી પૂજા લહી, કુશલસેમ કથા વૃત કહી;
કર વળગી આસ્થા રાજન, તવ પાસે બેઠા ભગવન. ૪
મુંદર મુખ અતિ મોહામણું, જોતાં તૂમ થાય મન ધણું;
દીઠા લક્ષ્મણુ રામ ઉઘોત, જેમ તારામાં શશીની જોત. ૫
મસ્તકે મણી મુક્તા જળાદળે, દીનકર જોત મધ્યે જઈ ભળે;
કાને કુંડલ મકરાકાર, રત્ન જડિત કનકમયહાર. ૬
કોટે કૌતુલમણી કટિ મેખલા, જાણે શશિ ઉગીયો સોલ કળા;
કર મુદ્રિકા પાયે મોજડી, અતિ ક્રોધજ ને હીરે જડી. ૭
જનકરાય ઉમે રહી જોય, જાણે ચિત્રામણુ સરખો હોય;
નખ શીખ લગી નીહાળ્યું, તન, ત્યાં જુવે ત્યાં અટકે મન. ૮
રાય કહે મેં પ્રતિજ્ઞા કરી, નહીં તો આપત એને કુંવરી;
એવો વિચાર કરી મનમાંહે, વિશ્વામિત્રનું જોડ્યા લાહે. ૯
સાંભળો સાચું સ્વામિ એહ, આ કોણુ સાથે બાળકે બેય;
વિશ્વામિત્ર કહે રાજાજી સુણો, દશરથ જૂપ અયોધ્યાતણો. ૧૦
તેના મુત એ લક્ષ્મણુ રામ, હું લાગ્યો યત્ર કરે કામ;
શતાનંદ એવું સાંભળી, કરજોડી તે જોડ્યો વળી. ૧૧
સ્વામિ મુજ માતા રડવડી, ત્રાપ યજી શિલા ચર્ષ પડી;
યશે એનો અનુમદ સાર, હરી દશે રામા અવતાર. ૧૨
૨૫રો પદપંક્ત જણી વાર, શિલા ટળીને થાય નાર;
એવું મુંણી રૂપી જોડ્યા એવ, શિલા અહલ્યા ચર્ષ અવસ્થાએવ. ૧૩

- ૫૬૫૬૦૪ શ્રી રામ પ્રતાપ, હરી ભવબંધનના તાપ;
 શિલા ટળીને સુંદરી થઇ, માગી આપા ને મંદિર ગઇ. ૧૪
 શતાનંદ એવું સાંભળી, સ્તુતી કરવા લાગ્યો લળી લળી;
 સ્વામિ પુરુષોત્તમ પરિણલ, તારો કોષ્ઠ્યે ન જાણે મર્મ. ૧૫
 સૂરીનર મૂનિ કરે તારી સેવ, નારદાદિ ધ્વજાદિ દેવ;
 ભેગી ભેગ કરે તપ ધ્યાન, સ્વપને ન પામે શ્રી ભગવાન. ૧૬
 ભક્તનાં કરવાને કાળ, અવતરીયા પોતે મહારાજ;
 લીલાએ ધરીયો અવતાર, ઉતારવા બૂમીનો ભાર. ૧૭
 પ્રભુ દશરથનાં અધ સધળાં ગયાં, જન્મ જન્મ કૃતારથ થયા,
 એવી સ્તુતી કીધી અતિ ધણી, ત્યા સતોષ્યા ત્રિબુવનધણી. ૧૮
 શતાનંદે એવી સ્તુતિ કરી, ભક્તી ભાવે સતોષ્યા શ્રી હરી;
 ગીતમ રપિ મન જાણી હેત, કહ્યો રાગને સૌ સંકેત. ૧૯
 એ પોતે પ્રગટ્યા શ્રી હરી, કારણુરૂપ મનુષ્યા દેહ ધરી;
 કૌશલ્યા કુળે અવિધાર, લીલાએ લીધો અવતાર. ૨૦
 પુત્ર નામ જાણ્યું જુગ સહી, તાત તણી ત્રણ દત્તા ગઈ;
 તે માટે સાંભળ રામ એહ, મહા બળીયા બાંધવ તે બેહ. ૨૧
 સભા મધ્યે ધનુષ્ય સહી ધરે, ભાંગી કાંડડ ને કન્યા વરે;
 જનકરાવ એવું સાંભળી, હરખ્યો વદન પોહોતી મન રણ. ૨૨
 વિશ્વામિત્રને દીધાં માન, નિજ મંદિર લાવ્યા રાગન;
 ભક્તિભાવ આદર બહુ કરી, રામે રૂપીની પૂજા કરી. ૨૩

વલણ.

સેવા કીધી અતિ ધણી, નર નારી અતિ વિરમય થાપરે;
 હે હરીરામ હવે વિશ્વામિત્ર સાથે, શ્રીરુદ્રનાથ સભામાં બાપરે. ૨૪

નર નારી - રાગ મારુ.

કંડવું હે હરીરામ, કયાતણો મહિમાપરે;
 વાતમીક કહે ભરડાજને, પાપ પછા સભામધ્યે બાપરે. ૧
 વિશ્વામિત્ર ને શ્રી રધુનંદન, બીડી નદયા સાથે મળીયારે;
 અનેક રાવ રૂપી સામા આળ્યા, તેમને મનના ટળીયા. ૨
 આનંદ પામ્યા સર્વ કો, તાપ યે - ભરે;
 સભા મધ્યે આસને બેઠને, બેઠા સ ૩
 આંખા થયા બૂપતિ સર્વ જોતાં, જેમ રસિ

અનેક રાય બેઠા મહા બળીયા, રૂપી તે સહસ્ર અઠવાસીરે; ૪
 ઈંદ્રાદિક દેવતા સૌ બેઠા, લાં બેઠા છે સન્યાસીરે. ૪
 પાતાળથી વરણુ દેવ પધાર્યા, તદ્દાક વાસુકી રોપરે; ૫
 ધૃતરાષ્ટ્ર પુંડરિક બેઠા વાંચી, રાજા કેરા લેખરે. ૫
 લંકાપતિ રાવણુ રાય બેઠો, વિભીષણુ કુંભકર્ણુરે; ૬
 નીજ સેવક મંત્રી સર્વ સાથે, સજી આયુધ આગ્રણુરે. ૬
 સભા મધ્યે ભડ સર્વ આજે, જેમ સાગર પૂરે; ૭
 વાળે ઢોલ નિશાન દદામા, કુંસાલાં રણુનૂરે. ૭
 વાણત્ર નાના વિધ ગડગડે, ભેરી ભુંગળ નાદરે; ૮
 અંસરી વીણા ને મહુયર વાળે, શરણાર્થ ગરુઓ સાદરે. ૮
 મહા મંડપ મંદિરની રચના, કનક મણીમય સ્થંભોરે; ૯
 ભગ્યક જન જશ બોલે છે ત્યાં, નૃસ કરે છે રંભારે. ૯
 સભા મધ્યે ધનુષ પડીયું, જે કા ઉઠે ભૂપરે; ૧૦
 ખસે નહીં ધનુષ બેઠા અંગુળ, તવ તે થાય વિરૂપરે. ૧૦
 સ્થામવદન યદ્ય પાછા જઈ બેસે, એમ કરતાં થું ચાયરે; ૧૧
 તવ બિંદ્યો લંકાપતી રાવણુ, મહા બળીયો એ રાયરે. ૧૧
 વેદેહી વરવાને કારણુ, હરખવદન કહે વાણુરે; ૧૨
 એવો કોણુ જે કોડડ ભાગે, જનક સુતાનો મહે પાણુરે. ૧૨
 એ છે ભાગ અમ કેસરી કેરા, કેમ લાઈ જાય શીયાળરે; ૧૩
 એવું કહીને કોડડ પાસે, આવ્યો વીર વિકરાળરે. ૧૩
 મારી હાક હલાવ્યું કોડડ, કરતાં હેઠલ આવ્યો રે; ૧૪
 બિભો રથો અવજો તે રાજા, ચૂક્યો ચોટ નહીં કાવ્યોરે. ૧૪
 કરે બળ અંગે અતિ ઔદુ, પેર પેરના પ્રપંચરે; ૧૫
 રીસે દાંત ડસે નહીં ખસે, વાત ન આવે સંચરે. ૧૫
 એમ કરતાં કષ્ટે કર કાઢ્યો, મહિષત થયો મતિ ભંગરે; ૧૬
 પાછો જઈ બેઠો રામની પાસે, જાણે જાંબુક કેસરી સંગરે. ૧૬
 હસ્થા લોક જે બેવા આવ્યા, ભાઈ અસંભવ વાતરે; ૧૭
 ધનુષની સાથે બળ કરતાં, ભાગ્યા એના હાથરે. ૧૭
 એવાં વચન બાણુ વાગ્યા રાજાને, અતિ હૃદયામાં સાલેરે; ૧૮
 ડસે દંત ધસે કર કરડાં, કામચું કંઈએ ન ચાલેરે. ૧૮
 રીસે થયાં લોચન રૂત રાચનાં, કાપે ધૂજે કાચરે; ૧૯

ઉડી વીર વળી વેગે ચાલ્યો, ધનુષ પાસે જાવરે. ૧૯
 કરી પ્રણામ ને યાજો બેઠો, ત્યારે વસ્ત્રો હાહાકારે;
 નીચું બેઠા નૃપતી સૌ બેઠા, મનથું કરે વિચારે. ૨૦
 સીખી રાજા નિરજોખ બળીયો, ભર્તૃહરી વિરભદ્ર બેહરે;
 હાથ ખંખેરી સર્વ બેઠા, જળહીણ થયા છે તેહરે. ૨૧
 એક કહે પેહેલું મેં ન જાણ્યું, આવત શાને કાજરે;
 એક કહે ઘેર શાને જાઉં, ધીક ધીક મારું રાજરે. ૨૨
 એક કહે જન્મ્યો શું જનુની, એક કહે મોં શું ટેપાકુરે;
 એક કહે સિતાને વધાં વિના, મારી દેહ અહિયાં પાકુરે. ૨૩
 એક આણુમોલ્યો ઉડીને ચાલ્યો, એક ભૂમિપર ભાલેરે;
 એક એકની શોડમાં પેચે, એક સીતા સામુ નીહાળેરે. ૨૪
 એવા ભાવ કરે સૌ ભૂપતિ, હૃદયે નહીં કાને શુદ્ધરે;
 રાય જનક ઉભો શીશ ઉપર, મન વિચારે કુદરે. ૨૫

વસણ.

વિચાર કરતાં યથેવિસ્મય, રાય અંતઃપુરમાં આળ્યો સહી;
 કહે હરીરામ એવું સાંભળી, પછી જનકીને ચિંતા થઈ. ૨૬

પદ ૧૫ મું—રાગ ગોડી.

પાર્થિવક ગુરુ કહે સીતા સતિ, ઊંચે મોહોલ મંદિરમાં રતિ;
 સભાતણી ગતિ જાણી સર્વ, હાયાં ભૂષ જે કરતા ગર્વ. ૧
 તે બેતાં અતિ થઈ આકળી, તર રધુનાથ દષ્ટે દષ્ટ મળી;
 નીરખી રૂપ ત્રિભોવન ધણી, સ્તુતી કરવા લાગી અતિ ધણી. ૨
 હું અંતરજામી અવિનાશ, જન્મો જન્મ હું તારે પાસ;
 મન્થ દૂર્ષ ને વરાહ નામ, નૃસિંહ, વામન ને કૃષ્ણરામ. ૩
 હવે સાતમો દશરથને દાર, લીધો હરી રામા અવતાર;
 તે માટે સ્વામિ પૂરો કાડ, કરું વિનંતી બેઠી કરબેડ. ૪
 કલાતણી મા બેસો પાટ, સ્વામિ વિલંબ કરો શા માટ;
 ભાંજ ધનુષ વેહેલા સજ થઈ, કરબેડી હું ઉભી રહી. ૫
 મારે સાતે પણ જ કર્યું, મિથ્યા વચન એવું ઊચર્યું;
 ભાંજ ધનુષને કટકા કરે, અયંવરે કુંવરીને વરે. ૬
 પણ મેં તો વરીયા શ્રી મહારાજ, અંધાર બીજાશું નહીં કાજ;

વળી સહા મધ્યે વીર કો ઉઠશે, કરી પ્રાક્રમ કોડડ લાંગરે. ૭
 તોયે મેં વરીઆ શ્રી લુગછવન, તેના સાક્ષી કશ્યપનો તન; R
 જે કો કહેશે અવળી વાણુ, તેને આપીશ મારા પ્રાણુ. ૮
 એવી પ્રતિજ્ઞા સીતાએ કરી, અંતરજ્ઞમી પ્રીછ્યા શ્રી હરી;
 તેણે સમે ત્યાં લક્ષ્મણ વીર, કરી પ્રણામ ને ઉઠ્યો ધીર. ૯
 સ્વામિ આજ્ઞાઆપો અશણુ શર્ણુ, લાંછ ધનુષ મેલું તવ ચર્ણુ;
 તવ રામ કહે શું કહીએ ઘણું, ન હોય કારજ બાંધવ તમતણું. ૧૦
 સુંણી વચન આલ્યો લઘુ પ્રાત, સંક્ષેપે સમગ્રવી વાત;
 તવ રાવણનો મંત્રી જાણુ, જનક પ્રત્યે જોડ્યો વાણુ. ૧૧
 તું કાં ઘેસો રાગ ચયો, પ્રેષ વચન જોલીને રહ્યો;
 વાચા ચેતના તે શું ગદ્ય, ન જાણી એ શી શુદ્ધ જ ચદ્ય. ૧૨
 તું મનમાં જોની મૂઢ મતી, આજ રાગ રાણો ત્રિભુવનપતિ;
 જોને માથે ઉમથા ઈચ, કરી પુત્ર માથો લુમદીચ. ૧૩
 આપ્યો વર શ્રી શંભુએ જોહ, ચદ્ય વજ્રમય એની દેહ;
 અતલીખલ પોતે દશસ્કંધ, ત્રિભુવન નાર જોને ઘેર બંધ. ૧૪
 મુરપતિ સરખો સેવા કરે, જાહા વેદ વાક્ય ઉચરે;
 નવ મહ બાંધ્યા ફેરા ફેરે, વરુણ ધરનું પાણી ભરે. ૧૫
 એણીપેરે દેવ કર્યા હીણુ ગાત્ર, પૃથ્વીના રાગ કુણુ માત્ર;
 નવ લક્ષ ખેટા છે મહપુર, એક એકથી અદકા ચર. ૧૬
 ત્રીભુવનની લીલા પેખીયે, જોતાં રાવણુ ઘેર દેખીયે;
 શું પોતે ગત કહીએ આપણી, કોણુ વાત એ કોડડતણી. ૧૭
 એક સમે પર્વત કેસાર, મૂળયકી ઉપાજો તાથ;
 તેને મન એ કોડડ તેમ, હુંજરને મન કદલી જેમ. ૧૮
 રાવણુ સરખો વર કો નહીં, જોતાં ત્રિભોવનમાં કો સહી;
 તે માટે સાંભળરે રાધ, આપી કન્યા ને લાગો પાપ. ૧૯
 જો રણિઆતપણે નહીં થશે, બળે કરી કન્યા લઈ જશે;
 એ કેશરી કેરો લાગ જોહ, કેમ લઈ જાય જાણુક તેહ. ૨૦
 રાગનાં રાખવાને માન, કોડડ નહીં બાંધ્યું નિર્વાણુ;
 એને મન એ કોડડ કશું, એ રાગનું પણ નહીં હસું. ૨૧
 તે માટે રાધ કહું છુંને કથી, એવો વર ત્રિભુવનમાં નથી;
 એવાં વચન સાંભળી રાજન, અતિ ચિતા પેડી છે મન. ૨૨

તેણે સમે વિદ્યામિત્ર રક્ષ, રામચંદ્રશું બોલ્યા મુખ્ય;
 ઠક્કણ મન સ્વાગિ તમતણું, સીતા મન દુઃખ પામે ધણું. ૨૩
 તે માટે સાંભળો મહારાજ, ભાંગો ધનુષ વેદેલા કરો કાજ;
 (મુણી વચન ઉઠ્યા શ્રી રામ, સીતા સ્તુતી કરે તેણે ઠામ. ૨૪
 કહે હરીરામ હવે શું થશે, શ્રી રઘુનાથ ધનુષ્ય ભાંજશે;
 એ કથા સાંભળે ને ગાય, જન્મો જન્મનાં પાતક જાય. ૨૫

કડવું ૧૬ મું-રાગ સામેરી. (દાહરે.)

રૂપી વચન શ્રવણે મુણીને, ગિઠ્યા સારિંગ પાણુ;
 જ્યજ્ય વચન ધંદીજન જોલે, તવ વાન્યાં ઢોલ નિશાન. ૧

(ચોપાઈ.)

વાગે ડોલ નિશાને ધાય, આઝ્યા ધનુષશાળા રઘુરાય;
 ત્યાં રૂપીજન સહસ્ર અઠવાસી, મધ્યે ગિલા શ્રી અવિનાશી. ૨
 રામ શોભે મધ્યે નરેંદ્ર, જેમ તારા મંડળમાં ચંદ્ર;
 શિશ મુચુટનાં મણી ચળકે, બંને કાને કુંડળ લળકે. ૩
 શોભા વદન તણી વિસ્તારું, જખી ઉપર રવિશશિ આવારું;
 આંખ અંજુજ અમીરસ હોય, જોતાં તુષ્ટિ પામે સૌ કોય. ૪
 મધ્ય ભાગ મધ્યે રક્ત રેખ, જાણે અસણ કળા વિશેષ;
 જોતાં જનક સુતા મનમોહી, લખી લેખ ચિત્રવત દુષ્. ૫
 તવ વિદેહી કહે એમ વાત, અવની છે તું મારી માત;
 જ્યારે રામ ધનુષને આંખે, ત્યારે તું રખે અંતર આંખે. ૬
 પૃથ પુંડતણી દ્રઢ કરજે, રામ ધનુષ દંકારવ કરજે;
 વળી દીગપતી દસ દીગપાળ, તમે સ્થિર થાજે તેણી વાર. ૭
 માતા આકાશ દેવી સૌય, રામચંદ્રને મહાખજ હોય;
 સીતા સ્તુતી કરે શિર નામી, સૌ ગ્રીછે છે અંતર્યામી. ૮
 જાણે અવની મહા દુઃખ યારો, શોક સનમુખ નહીં રહેવારો;
 તે કારણથી આવી નારી, લધુ બાત તેજ્યો તેણી વારી. ૯
 તેના ઉઠંગ ઉપર હાથ, જાણુ રાખ્યું શ્રી રઘુનાથ;
 ત્યારે હસ્યો રાવણનો પ્રધાન, ભાષ્યો સાંભળો સૌ રાગન. ૧૦
 આ તો મોટી આશ્ચર્ય વાત, જળ પરાક્રમ કરે જલ બાત;
 કદાપી કોડડનો ભંગ કરશે, ત્યારે કન્યા તે કોને વરશે. ૧૧

એવું સાંભળી સારંગપાણુ, ત્યાં લક્ષ્મણને કહે વાણુ;
તમે જેમો વસિષ્ઠ ગુરુ પાસ, એમ કહી બાણુ ત્રણું અવિનાશ. ૧૨
લેઈ તાવ્યું આકર્ષણ પાર, લાગ્યું ધનુષ્ય કરી ટંકાર;
દેવતા સૌ અંતરિક્ષથી જોય, પુષ્પશૃંગિ ધણેરી હોય. ૧૩
એવું ચરિત્ર જોઈ અવિનાશ, જય જય રાજ દવો આકાશ.
રૂપી સહસ્ર અઘ્યારી અનેક, રામને કરતા અભિષેક. ૧૪
વાળે દોલ નીશાને ધાય, ત્યાંહાં માનુની મંગળ ગાય;
ત્યારે જનક સુતા મન હરખી, હરી કમલનયન મુખ નીરખી. ૧૫

ઉથલો.

નીરખી મુખ મોહનતણું, વિરહ વ્યાકુલ થઈ નાર;
માર્જન કરી ભૂષણ ધરી, રૂપીએ તેડી તેણી વાર. ૧૬

ઠાળ.—(ચોપાઈ.)

સખિ સાથ સંજોગે આવ્યાં, સીતા માહિરામાંહે પધરાવ્યાં;
એક દનક દક્ષરા અમી રાખ્યો, લેઈ રામને મસ્તકે ઢોળ્યો. ૧૭
પછી જસ સંપૂરણ કીધો, પુણીંદુતી કરી જસ લીધી;
આપે વિપ્રને બહુ દાન, કરજોડી રહ્યો રાજન. ૧૮
રૂપી ભણતાં આશીરવાદ, ચારે વેદતણા મુખે નાદ;
એમ થત તે પૂરણ થાય, ખીજ ભૂપતિ બેડીને જાય. ૧૯
વજ્ર અંતરપટ ધર્યો આરે, ખીજ કોને મુખ નહીં દેખાડે;
પછે વિશ્વામિત્ર રૂપી સાથ, આસ્થા રાજભુવન અવિનાશ. ૨૦
ગુરુ વસિષ્ઠ સગાથે આવ્યા, દનક મોહોલ મધ્યે પધરાવ્યા;
સૌકાના પોહોતાં મનકાડ, જોતાં રામ લક્ષ્મણની જોડ. ૨૧
જેઠા વિશ્વામિત્ર રાજન, એક વાત વિચારે મન;
લખ્યો લેખ અપોધ્યાપુરી ધામ, રાજ જનકતણે ત્યાં પ્રણામ. ૨૨
ઉપમા જોગ દશરથ સ્વામ, તમ પુત્ર જે શ્રી રામ;
અહીંઆં મોહું પ્રાકમ કીધું, વધાં જનકીને મુખ દીધું. ૨૩
હત્યા ત્રિભુવનના રાજન, લાગ્યું ધનુષ તે ભુગજવન;
તે માટે થઈને સાવધાન, વેહેલા લઈને આવજો જન. ૨૪
વિહીવા કરવા શ્રી રઘુરાય, લાવજો બહુ સૈન્ય સગથ;
એમ પત્ર લખ્યો તે ઠામ, આપ્યો દૂતને કહી પ્રણામ. ૨૫

લાં તે નત્ર અયોધ્યા જાશે, એ કયા અતિ બિત્તમ યાશે;
કહે કર્નેડી વિત્ર હરીરામ, મારે હૃદયે રહો રઘુરામ. ૨૬

કહ્યું ૧૭ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વાલ્મીક કહે ભરદ્વાજને, કથાતણો મહિમાયજ;
માગી શીખને સેવક ચાલ્યો, નત્ર અયોધ્યા જાયજ. ૧
તતક્ષણુ લાં આવ્યો પુર મધ્યે, રાજગુરુન છે જાહેજ;
દશરથ રાય અતિ દુઃખીઓ દીસે, અનુદીન રહે ધરમાંહેજ. ૨
ઉદવસ સરખું નત્ર અયોધ્યા, ચિંતાતુર સૌ લોકજ;
રાજકાજ એ તજને જે, પુત્રતણો કરે શોકજ. ૩
કૌશલ્યા કલ્પાંત કરે છે, રાત દિવસ જુએ વાટજ;
અવધ કરી રૂપીજ લઈ ચાલ્યા, રામ ન આવ્યા શા માટજ. ૪
એમ કરતાં સેવક લાં આવ્યો, પત્ર આપ્યો કર માંપજ;
વાંચી પત્ર મુખસાગર ઉલટ્યો, હિમંગ અગ ન સમાયજ. ૫
મૂખ વચન પૂછ્યું દૂત અત્યે, કુશળ છે એઉ બ્રાતજ;
હા સ્વામી ત્યાં રઘુનંદને, ત્રિભુવનમાં કરી ખ્યાતજ. ૬
એવાં વચન સુંણી રામ હરખ્યો, તેડાવ્યા નીજ પ્રધાનજ;
કહી વાત સૈન્યા સજ કીધી, તેડાવ્યા બહુ રાગનજ. ૭
લખી લેખ તેડાવ્યા સૌકે, ઇષ્ટ સખા સૌ વર્ગજ;
નગર આયોધ્યા વર્ણુ અઢારે, નિમંત્રણુ કર્યો રહી સર્વજ. ૮
ચૌદ સહસ્ર તે રાણી રાયની, તેમાં ત્રણ પટરાણીજ;
કૌશલ્યા કેકે સુમિત્રા, રંભારૂપ વખાણેજ. ૯
ભર્ત શત્રુઘ્ન પુત્ર એળે સાથે, સુભટ વીર સુમણજ;
હયદળ વાદળ બહુ મળીયું, હીશારવ કહે કાણજ. ૧૦
વાગે દોલ નિશાન ગડગડે, નફેરી રણતરજ;
ચાલ્યું દળ ધરી દિશાથી, જેમ સાગરનું પૂરજ. ૧૧
ધ્યજ, નેમ ને છત્ર અંખાડી, રથતણો નહીં પારજ;
એવી જુગતે જન ત્યાં આવી, મૈથુલપુર મોગરજ. ૧૨
રાય જનક ત્યાં સામા આવ્યા, સૈન્ય સહીત તે ઠામજ;
વસિષ્ઠ ને વિશ્વામિત્ર લાં બેઠા, મળીયા લક્ષમણ રામજ. ૧૩
દશરથ મળીયા વિશ્વામિત્રને, વળી વસિષ્ઠ જે મહા મૂન્યજ;

- રામ લક્ષ્મણને હૃદયા શું આપ્યા, જીવતવ્ય તેનું ધન્યજી. ૧૪
- જોઈ જાન જનક મન હરખ્યો, રાય હૃદયામાં હરખ્યાજી;
આલિંગન દઈ ઉલ્લાસ પામ્યા, મુખ અન્યોઅન્ય નીખ્યાજી. ૧૫
- રનેહી પરસ્પર પ્રીતે મળીયા, હાવ ભાવ બહુ માનજી;
નાળિયેર લવિંગ સોપારિ આપ્યાં, મોગર તેજ ને પાનજી. ૧૬
- ઉતારા આપ્યા શુભ મંદિર, તહાં રહી નીજ ભૂષજી;
કનકભોમ મેડી મણી માણક, ગોખ જાડીયાં જૂપજી. ૧૭
- કણુ કોઠાર ભર્યા જળ ટાંકાં, વેણાં સુકડી લાવ્યાજી;
સેવા કરવા સેવક ત્યાં મૂખ્યા, રાગ મંદિર આવ્યાજી. ૧૮
- રાણી રાય એકાંત બેસીને, મન શું વિચારી વાતજી;
શંખદ્વીપની કન્યા તણુ સુંદર, વરતે રામના બ્રાતજી. ૧૯
- નિશ્વામિત્ર વસિષ્ઠ ને દશરથ, સૌકેને મન આબ્યુંજી;
લખી લેખ કારી ચક્રી શીઘ્ર, બ્રાત્ર કુટુંબ બોલાવ્યુંજી. ૨૦
- દશરથરાય મહાશંતિક દ્રીધું, સંગ દીરાભ્યા નારજી;
હુત દ્રવ્ય પાવક મધ્યે હોમે, નાના વિધિ ઉપહારજી. ૨૧
- સહસ્ર અઘ્યાસી રૂપી સૌ બેઠા, આપ્યાં કનક ગૌ દાનજી;
જાન સકળ ત્યાં સજ કરાવી, તેડાવ્યા પ્રધાનજી. ૨૨
- હવે તોરણ વર કરવા વેહેલા, સખી સુહાસણુ ત્યાં આવીજી;
ચૂઆ ચંદન ને કસ્તુરી, ત્યાં રાયને નવરાવીજી. ૨૩
- પેહેર્યા વસ્ત્ર. કંકણ કટીમેખલા, કોટે કૌસ્તુભ મણી ઝળકેજી;
મસ્તકે ખુપરો મણી માણક, કાંને હુંડલ લળકેજી. ૨૪
- કનક હુંકાવટી હુંકમ ભરી, કામનીને કર સોયજી;
ભરી શેષ રામ વરઘોડે ચઢીઆ, વળ્યા નીશાને ધાયજી. ૨૫

વસણુ.

- વળ્યા નીશાને ધાય, ને વરઘોડે ચઢીયા ત્રિભુવન ધણી;
કેહ હરીરામ પ્રિય કરજોડી, મુને આશ તમ ચર્ણુ કમળતણી. ૨૬

કડવું ૧૮ મું-રાગ બેલાવર.

- રૂપીજી એમ બોલ્યા વાણુ, વરઘોડે ચઢ્યા સારિંગપાણુ:-
આંધવ જળદા સાથે જોડ, જાણે રવી ચણિ પ્રગટયા કોડ. ૧
- મોહનમૂખ જોતાં આનંદ, વાગ્ગ વાગે દેવનાં હુંદ;
રામજી હળવે હળવે ચાલે, અંતરિક્ષથી મુરીનર મુનીવરભાજે. ૨

- કરતા કુમુદતણી બહુ પ્રથ, હરીમુખ જોતાં ન ખાંચે પ્રથ; ૩
 આકારા છાંયું સર્વ વિમાન, જોવા લીલા શ્રી લગવાન. ૩
 અપ્સરા ધ્વજતણી ત્યાં નાચે, રંભા રૂપે ત્રીશુવન રાચે; ૪
 વાજે વીણા બંસરી વિશાળ, દોલ શરણાર્થ મૃદગ ને તાલ. ૪
 બંદીજન જય જય રાજદને છોતે, સાજન આસુ રાયની રીતે; ૫
 મૈથુન માલુક ચોક પુરાવ્યા, ચાટાં આચર હાટ સોહાવ્યા. ૫
 મળીઆ ધાહણુ વેદ સંવાદ, જોઈને દે છે આશીરવાદ; ૬
 મુનીજન વિચારે મન, આપો તે પુરણુ પરિવ્રજ. ૬
 એણીપેરે આત્મા વિશ્વાધાર, ગોખ ચઢી જોતાં નર ને નાર; ૭
 હરી મુખ જોઈને હૃષ્ટિ હરખી, મોહ પામી નધણી નિરખી. ૭
 પ્રેમે જોતાં રધુપતિ રામ, જાણે લખ્યો લેખ ચિત્રામ; ૮
 પ્રેમે પૂજ્યા ઉભયા ઈશ, જનકી પામી વર જુગદીશ. ૮
 જોગી તપસી ને સન્યાસી, વાનપ્રસ્થ બ્રહ્મચારી ને અભ્યાસી; ૯
 રામ મુખ જોતાં વેદના વાખ્યાં, કહે અહીં બેઠા વૈકુંઠ પાખ્યાં. ૯
 એમ વર મંડપ ઉભા આવી, સામુ પોખવા સમર્થ લાવી; ૧૦
 અર્ધાંત્ર માંહેરાં માંહે આપ્યા, ગુણે ઘાટ ધાક્ષીને તાપ્યા. ૧૦
 જોશી સાવધાન મુખ જોલે, સીતા રામ સન્મુખ સમતોલે; ૧૧
 નિધિયે કયો વસિષ્ઠગુરુએ મધુપર્ક, માંહેરા માંહે તે જોયો અર્ક. ૧૧
 પેહેલું મંગળ વરણું પ્રીતે, હય ગજ રથ આપ્યાં રાયની રીતે; ૧૨
 ખીજે મંગળે લપાં લંડાર, ત્રીજે વસ્ત્રાભૂષણુ અતિ સાર. ૧૨
 ચોથે મંગળ કન્યાદાન, આપી ચણું નમ્યો રાજન; ૧૩
 એમ સીતા પરણ્યા રામ સમર્થ, માંડવી પરણ્યાં લાં લર્થ. ૧૩
 લક્ષ્મણુ ઉન્નિમલા વરી આવ્યા, સુક્રીતાંને શત્રુમ પરણ્યા; ૧૪
 પરણીને મદિર મધ્યે લાવ્યા, રાજાએ પેહેરામણી પેહેરાવ્યા. ૧૪
 આપ્યા હય ગજ રથ લંડાર, આપ્યા મુકંતાક્ષણના હાર; ૧૫
 આપ્યાં વસ્ત્રાભૂષણુ અતિસાર, ચણું લાગ્યા તે નર નાર. ૧૫
 પ્રણિપત કરીને કહે ભૂપાળ, સ્વામિ તું દીનાનાથ દયાળ; ૧૬
 તારો દાય ન પામે પાર, લીલાએ માનવનો અવતાર. ૧૬
 જનકીનો કયો અનુગ્રહ આપ, તેથી છૂટયો હું લવના તાપ; ૧૭
 એણીપેરે સ્તુતિ કરી લાગ્યો પાપ, હૃદય બેટ્યા તે દશરથ રાપ. ૧૭
 એકવીશ દીવસ તે રાખી જન, ભૂપતિ પૃથ્વીના રાજન;

આજ્ઞા માગી તે દશરથ રાય, વાઝા ઢોલ નિશાને ધાય. ૧૮
જનક વળાવીને પાછો વળીયો, મંડપ આવીને આકળીયો;
દશરથ દળ આમળથી જાય, પુઠું આવે ત્રિભોવન રાય. ૧૯
તેણે સમે મંદ્રાચળથી સ્વામ, માર્ગમાં સામા મળ્યા પર્શુરામ;
સારંગ બાણને કરમાં લીધ, કોણે ધનુષ દંકારવ કીધ. ૨૦ /
મેં તો નક્ષત્રી પૃથ્વી કીધી, એકવીશવાર વિપ્રને દીધી;
હજી ક્ષત્રી નામ છે કોય, આયુધ મૂકીને આવા સોય. ૨૧
નીકર જીદ કરોતી આંહે, સુણી દશરથ કાંપ્યા મનમાંહે;
કહો ભાઈ હવે શી પેરજ કરશું, પર્શુરામ આડે તે કેમ ઉગરશું. ૨૨

વલણ.

કેમ ઉગરશું પર્શુરામ આડે, રાજા મન ચિંતા વસે;
કહે હરીરામ બાણ લાધને, પર્શુરામ, રામ યુદ્ધે જશે. ૨૩

કંડલું ૧૯ મું-રાગ રામગ્રી.

એણીપેરે બોલ્યા શ્રી સ્ત્રીરાયજી, યુદ્ધ કરવાને પર્શુરામ જાયજી;
ક્ષત્રી જાણી મન ચડીયો કોધજી, ધનુષ ધર્યું તારે કાંપ્યા જોધજી. ૧

ઠાળ.

જોધ કાંપ્યા અતિધણું, અસ્ત્ર શસ્ત્ર વિદ્યા જાણુ;
તે બાણ પુઠું મારીયાં, રણ પડયું દળ લંગાણુ. ૨
દશરથને કહે છે દીન થઈ, તું મૂકે અહીંઆં હથીઆર;
બોલાવ તારા પુત્રને, જેણે ક્યાં ધનુષ દંકાર. ૩
મુંણી વચન ને શસ્ત્ર મૂક્યાં, ને જામે ત્યાં રાજન;
કરજોડીને સ્તુતિ કરે, સ્વામિ આપો જીવતદાન. ૪
રાજ રીધસીધ માહરી તે, સર્વ સૌપું આજ;
પણ પુત્રશું મુને જીવતો, સ્વામિ મૂકીયે મહારાજ. ૫
એમ વારંવાર વિનય કરી, સ્તુતિ કરે ત્યાં બૂપાળ;
પર્શુરામ કોપ્યા દળ હણે, જેમ તરવર પાવકે જવાળ. ૬
ભાગ્યું દળ દશે દીશા નાહું, ધીરજ છાંડી ધીર;
સેવક વેગે આવીયા, જ્યાં હુતા થી રધુવીર. ૭
સ્વામિ તમે નથી જાણતા, પર્શુરામ જે કહેવાય;
તેણે અમ્ર દળ સધણું હણ્યું, બાણદષ્ટિ નહીં સહેવાય. ૮

એની વાણી મુણી આવીયાં, રઘુનાથ વેગે તહાં;	
દશરથશું સૈન્યા સહ, પર્શુરામ બેલા જહાં.	૯
મહા યોદ્ધ દીઠો આવતો, ત્યારે યોદ્ધીયા રૂપી વાણ;	
તું કન્યા શુભી આવીઓ, મુને યુદ્ધ આપ સહી જાણ.	૧૦
તેં ધનુષ દંકારવ ક્યોં, તે તો સાંભળ્યું મેં કર્ણ;	
તે માટે મારે નીમ છે જ, ક્ષત્રી ન રાખું ધર્ણ.	૧૧
હવે આપ યુદ્ધ વેહેલો થઈ, કે મૂક અહીં હથીયાર;	
એમ સુણી વાણી રામ કહે, લાઈ સાંભળ સત્ય નિયાર.	૧૨
ક્ષત્રી થકો જે આયુધ મૂકે, વળી દીન જોવે વાક્ય;	
રણથકી પાછો ઝાસરે તેં પડે કુંભીપાક.	૧૩
તે માટે સહી યુદ્ધ કરવું, આજ તો રણ માંહે;	
તમ બાણ આયુધ ધનુષ પ્રસી, શીઘ્રે લાવો અહિં.	૧૪
એવું મુંણી પર્શુરામ કહે. તું મૂક પેહેલું બાણ;	
તવ રામ કહે રે બ્રાહ્મણ ઉપર, નહોં મૂકું નીવાંણ.	૧૫
ત્યારે રાજ મૂક્યાં અતિધણાં, પર્શુરામ રૂપીએ તેહ;	
સૌ સૈન્ય ઉપર એમ વરસે, જેમ ગીરી ઉપર મેહ.	૧૬
ત્યારે ધનુષ રામે સાંધીયું, કરી બાણ આકર્ષણ;	
કોધ જોઈ રૂપી કાંપીયા, આવી લાગ્યા શ્રી રામને ચર્ણ.	૧૭
પછી જાનદષ્ટે વિચાર્યું, જે હવે રામ અવતાર;	
સારે ધનુષ આપ્યું રામ કરમાં, બળ હર્યું શ્રી મોરાર.	૧૮
પછી પર્શુરામ કેવલ રણા, જઈ તેજ મળ્યું સ્યામ;	
ત્યારે સ્તુતિ કરી હરી વીનબા, પ્રભુ પર્મ અપરં રામ.	૧૯
તવ રામ કહેરે બાણ મારું, મિથ્યા કેમે ન થાય;	
હણે તમારો દેહ અથવા, સ્વર્ગ માર્ગ રંધાય.	૨૦
પછી બાણ મુક્યું નાશિક વિષે, તેનું સ્વર્ગોરોહણ નામ;	
વૈકુંઠ જવાની વાટ રંધી, માટે ચિરંજીવી પર્શુરામ.	૨૧
પછી રામ કહે સ્વામિ તપ કરો, જાઓ રહેજે વન મોઝાર;	
હવે યુદ્ધ તણી મા વાત કહેસો, મા અહેસો હથિયાર.	૨૨
એવું સુણી વાણી દર્બે તુલસી, અહીને ચાલીયા વન;	
શ્રદ્ધા રામ નિશાન વાળ્યાં, પછી ચાલીયા રાજન.	૨૩

એ ચરિત્ર જે પર્યુરામનું, નર નાર સાંભળે ગાય;
તેને આવાગમનનો દેરો ટળે, લવબંધનથી મુકાય.

૨૪

વલણ.

લવબંધનથી મુકાય આણી, રામ ચરિત્ર શ્રવણે ધરે;
સંસાર તારણ નાવ મુંદર, શ્રી હરીની લક્તી કરે.

૨૫

કંઠનું ૨૦ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વાલ્મીકી ૨૫ી એણીપેરે બોલ્યા, રામ અયોધ્યામાં આગ્યારે;
કહીણુ ધતુપ ભાંગીને રાણી, જનકી પરણી લાવ્યારે. વાલ્મી. ૧
જેજેકાર વરતી રહ્યો, ને વાંજે ઢોલ નિસાનરે;
નમ્ર લોકે સૌ સામા આવ્યા, તેમને ભેટયા સારીગપાણુરે. વાલ્મી. ૨
પરિશ્રદ્ધ પુરમાં સાંચ્યાં ને, સાથે બ્રાત લથી જોડરે;
તે શોભા મુંદર શી કહું, જાણે દિનકર પ્રગટયા કોડરે. વાલ્મી. ૩
દધી દુર્વા કેસર ને કુંકુમ, નારી મંગળ ગાતી આવેરે;
પંચ આરતી ધ્રુપ કરીને, રામને શેશ કરીને વધાવેરે. વાલ્મી. ૪
ઘેર ઘેર આગ્નિવ્ય અતી ધણેને, બાંધ્યાં તોરણુ બારે;
મોતીકે ચોક પુરાવીયા ને, અમર વીજણા સારે. વાલ્મી. ૫
દશરથ દાન આપે ધણાં ને, હુય ગજ રથ ભંડારે;
આશીર્વાદ રૂપી સર્વ લણે-ને, વત્યો જયજયકારે. વાલ્મી. ૬
એ સ્વયંવર સીતા રામ તણે જે, ભાવ કભાવે ગાયરે;
શ્રોતા જન જે સાંભળે, તેનાં પાતિક પાંચે જાયરે. વાલ્મી. ૭
બ્રાહ્મણ, સ્ત્રી, પશુ, બાળક, ધાતી, એવા નર જે પાપીરે;
રામ નામ જે અક્ષર જપતાં, પાતિક નાંખે કાપીરે. વાલ્મી. ૮
શ્રી રઘુનાથ ભજન વિના, આણી લક્ષ ચોરાશી પૂરરે;
જન્મ મર્થુ સંખ્યા નહીં જેને, જેમ ઘટમાળા ફૂપરે. વાલ્મી. ૯
પશુ. પક્ષી મૃગ કીટ પતંગ, કર્યાં ચારે વર્ણુરે;
પછી મનુષ્ય દેહને પામીયો, હવે જેત તું મંત્ર અવલુરે. વાલ્મી. ૧૦
ભજન કર ભગવાનતણું, હરી જમ કિકરયી ઉગારે;
રામ-નામની નાવડી તે તો, લવ જથ સાગર તારેરે. વાલ્મી. ૧૧
તે માટે શ્રોતા જન સૌંકા. એવો દેરો બ્યાપારે;
જેમ તેમ હરી નામ તણો તમે, અક્ષર ભરો ભંડારે. વાલ્મી. ૧૨

સંવત્સર સત્તરસેહે જાણો, ઉપર અધકા ત્રણુરે;
 કાર્તિક માહ વદ અષ્ટમીએ, આ અંથ ક્યો પરિપૂર્ણુરે. વાલ્મી. ૧
 પદ બારસે ને પંદર પૂરાં, આઠ રાગની જાતરે;
 વૃધ ખોટ હું કાંઈ ન જાણું, સંક્ષેપે કહી વાતરે. વાલ્મી. ૧૪
 કવિ જન કે મુને ખોડ મા દેશો, હું બાળક શુદ્ધ અજાણુરે;
 જેમ તેમ હરી મહિમા મુખ જોલ્યો, પ્રાકૃત પદ પ્રમાણુરે. વાલ્મી. ૧૫
 શ્રી તાપી તટ પર્થ પવિત્ર, સૂર્યપૂર અભિધાનરે;
 વિતા વાસ વસે હરીપરામાં, ઔદીચ્ય જ્ઞાત નિધાનરે. વાલ્મી. ૧૬
 ૧ શુરુ આઠાણુ વૈષ્ણવ જન, કવિતા પૂજન પ્રણમી પાપરે;
 ૧ વીરમ સુત હરીરામ કહે, મુજ હૃદે રહેજે રઘુરાયરે. વાલ્મી. ૧૭

કડવું ૨૧ મું રાગ-ગોડી.

ગોડીએ ગણપતિ સ્તવ્યા,	આનંદ શુરે;	
કરજેડીને લાગ્યો પાપ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧
અંથ તણો આરંભ	ક્યો, આનંદ શુરે;	
રામ સીતા તણે વિહીવાપ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨
ધન્યાશ્રીએ રાગને પૂછીયું,	આનંદ શુરે;	
તેડાવ્યા સર્વે જ્ઞાન,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩
જુમી જોતાં જનકી જર્જા,	આનંદ શુરે;	
માંડવો યત્તણો પ્રારંભ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪
મારુએ મહિપતિ તેડીળ,	આનંદ શુરે;	
સોમ સૂર્ય વંશી બૂપાગ.	મન ગોવિંદ શુરે.	૫
મુનીનર મુનીવર તેડીઆ,	આનંદ શુરે;	
તેજા સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૬
માલવ ગોડીએ રાગ ગાધિની,	આનંદ શુરે;	
કહી ઉત્પત્ત વિશ્વામિત્ર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૭
રૂપી આશ્રમ જોજન કર્યું,	આનંદ શુરે;	
ત્યાં કીધું યુદ્ધ વિચિત્ર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૮
રામગ્રીએ યત્ત માંડીઓ,	આનંદ શુરે;	
મળ્યા રાક્ષસ તેણે ઠામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૯
જેઠ વિશ્વામિત્ર ત્યાં આવીયા,	આનંદ શુરે;	
અયોધ્યામાં લેવા રામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૦

પછી વેરાડીએ જઈ મળ્યા,	આનંદ શુરે;	
કૌશલ્યા ને દશરથ રાય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૧
વિનય કરી રૂપી વીનઝા,	આનંદ શુરે;	
કરજ્જેડીને લાગ્યાં પાય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૨
કેદારે કઠીણ વચન કહ્યાં,	આનંદ શુરે;	
આઘ્યા વસિષ્ઠ શુરુ તેણીવાર.	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૩
કહી જ્ઞાનને પ્રીછ્યાં,	આનંદ શુરે;	
રૂપીને આપ્યા વિશ્વાધાર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૪
સામેરી સુખ પામીઆ,	આનંદ શુરે;	
રામ રૂપીશું આઘ્યા વન,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૫
ત્યાં તાડીકા ભારી આધારી,	આનંદ શુરે;	
કીધું ચરિત્ર તે જુગજીવન,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૬
દેવગધારે દેવ તેડીઆ,	આનંદ શુરે;	
યત્ર માંડ્યો વિશ્વામિત્ર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૭
ત્યાં રામે રાક્ષસ બહુ હણ્યા,	આનંદ શુરે;	
ત્યારે પાઘ્યા સર્વ કો સુખ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૮
વળી રામગ્રીએ રામ આલીધા,	આનંદ શુરે;	
રાય જનકતણે ઘેર જાય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૧૯
વાટે તે અહલ્યા આધારી;	આનંદ શુરે;	
દીમરની કીધી સહાય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૦
ગોડીએ ચરચા થઈ,	આનંદ શુરે;	
પૂછી સીતાનું વૃત્તાંત,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૧
વિશ્વામિત્ર રૂપી એમ કહી,	આનંદ શુરે;	
તેની ઉત્પત્ત અને અંત,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૨
વળી ગોડીએ ગરુડારૂઢને,	આનંદ શુરે;	
કહ્યું ધનુષતણું પ્રમાણ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૩
પછી મિથિલાપુરમાં આવીયા,	આનંદ શુરે;	
શયું જનકરાયને જાણ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૪
બૂપાણે બૂપતિ આનિરખ,	આનંદ શુરે;	
સામે રૂપીને લેઈ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૫
ત્યાં નીરખી રાય,	મન આનંદ શુરે;	

રાય લઈ આઘ્યા ઘરખાર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૬
મારુએ મહીપતિ બીધા,	આનંદ શુરે;	
ધનુપ ભાંજવાને સભામાંહે,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૭
ત્યાં રાવણાદિક રાજ સહુ,	આનંદ શુરે;	
માન ભંગ થવા સર્વ ત્યાંય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૮
પછી ગોડીએ ગોવિંદને,	આનંદ શુરે;	
મળ્યાં સીતા અન્થોઅન્થ દ્રષ્ટ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૨૯
ત્યાં સુતી કરી હરી વીનઆ,	આનંદ શુરે;	
કહ્યું પોતાતણું સૌ કંઈ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૦
સામેરીએ સારોગ ભાંજ્યું,	આનંદ શુરે;	
રામ વરિયા તે સીતા નાર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૧
રાગનો યદ્ય પુરણુ થયો,	આનંદ શુરે;	
ત્યાં વરત્યો જ્ય જ્યકાર,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૨
ધન્યાશ્રીએ સેવક ત્યાં ગયો,	આનંદ શુરે;	
કહી દશરથને સર્વ વાત,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૩
પછી જન લઈ સર્વ આવીયા,	આનંદ શુરે;	
સાથે સ્વજન કુટુંબ સૌ બ્રાત,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૪
ખિલાવરે વર વરઘોડે અઘ્યા,	આનંદ શુરે;	
આઘ્યા માહેરામાં ભગવાન,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૫
એમ સીતા પરણ્યા પ્રેમશું,	આનંદ શુરે;	
રાયે આપ્યું , કન્યાદાન,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૬
રામગ્રીએ રાજ ચાલીયા,	આનંદ શુરે;	
વાટે સામા આઘ્યા પરુરામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૭
ત્યાં ધનુપ જોતાં રામે જળ હર્યું,	આનંદ શુરે;	
ઝપી ચણું નમ્યા તેણે રામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૮
ધન્યાશ્રીએ ધન ધાન્ય ઝોતરે,	આનંદ શુરે;	
રામ આવીયા અથોધ્યા માંય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૩૯
ત્યાં દશરથે દાન દીધાં બહુ,	આનંદ શુરે;	
લાઘ્યા વસિષ્ઠ ગુરુને પામ્યું,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪૦
હવે એ કથા પૂરણુ આ,	આનંદ શુરે;	
સીતા રામ તણે વીહીવમ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪૧

નર નાર જે કો સાંભળે,	આનંદ શુરે;	
તેનાં પાતિક પ્રભુ યાય,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪૨
હું કરું તે માટે વીનતી,	આનંદ શુરે;	
તમે સાંભળો મુંદર શ્યામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪૩
મારે હૃદે રહેજો રામજી,	આનંદ શુરે;	
કરજોડી કહે હરીરામ,	મન ગોવિંદ શુરે.	૪૪

સીતાસ્વયંવર સમાપ્ત.

ગોપાળદાસ.

મુરતનો વતની, સંવત ૧૭૦૬ માં દેવાત હતો—એના રચેલા ગ્રંથો;
ગોપાળ ગીતા, શુદ્ધિ વહુને શિખામણુ ત્રિપે, પદો, વિગેરે.
એ કવિ અહમદાની હતો ને એના ધણા શિષ્યો હતા.

ૐ શ્રી ગણેશાય નમઃ

ગોપાળગીતા.

કડવું ૧ લું.

જય એજ શ્રી આદ્ય નિર્જન, અવિચળ પદ નિર્વાણુ;
સત્ય સ્વરૂપ સનાતન સાક્ષી, તેનું કરું વખાણુ. ૧
કરું વિનંતિ ઘઉં દરજોડી, સદ્ગુરુ ચૈતન્ય દેવ;
કૃપા કરો મૂળને સ્વામિ, જેમ શુદ્ધિ વધે તતખેવ. ૨
પતિત ઉદ્ધારણુ તારણુ ભવજળ, ગાનતણા ભંડાર;
અનુભવ સકળ સ્થા જેણે, આદ્ય વેદ પુરાણુ અદાર. ૩
ધર્મ સકળ તણા તમે દાતા, સ્તુતિ કરે વિધાતા;
અર્થ ધર્મ ને કામ મોક્ષ, એ ચાર પદારથ દાતા. ૪
નહીં સમર્થ ત્રિભૂતન માંહે, તમથી કે નહિ બળિયો;
ઢાઢિ ઢાઢિ કલ્પના કરતાં, કોષએ ન જય કળિયો. ૫
દીન દયાળ કૃપાળ કૃપાનિધિ, તમે હો અંતરંગમી;
આશ કરી આખો તમ શરણે, હું શરણાગત સ્વામી. ૬
સાધુ વિના ન મળે નારાયણુ, એમ વદે વેદ પુરાણુ;
સલતણો મહિમા શ્રવણે મુંઝી, મન માન્યું પ્રમાણુ. ૭
ગુરુ વિન જ્ઞાન પામે પ્રાણી, જ્ઞાન વિના છે મુકિત;
એમ વળી વદે જે સાધન, મિથ્યા પ્રપંચ જુકિત. ૮
પુણ્યતણે પ્રવાહે પામ્યો, મનુષ્યતણો અવતાર;
સંસાર શોક ટળે નહીં મનનો, જ્ઞાન વિના નિરધાર. ૯
જપ તપ તીર્થ દાન કીધાં બહુ, મનને થોભ ન યાય;
સત્ય ઉપાય કરો હવે સ્વામિ, કાયા કિલ્લમિય જય. ૧૦

- દેવ અનેક ઊપાસ્યા આગે, પુણ્યા વેપ અનેક;
કર્મ કર્મ કરી કરી યાકરો, ચાંત નહીં દાણુ એક. ૧૧
- પિંડ તણી પ્રતીત ન આવે, દેહતણો બંધ ખોટો;
વણુસંતાં એને વાર ન લાગે, જેમ જળનો પરપોટો. ૧૨
- રત્ન અમૂલ્ય આયુધ્ય મારું, દિન પુઠે દિન જાય;
પૂર્મ તત્વનો પાર ન જાણું, ચિંતા મનને થાય. ૧૩
- પિંડ પડે જે મુક્તિ કહેવાય, ત્યાં મારું મન નવ માને;
સંદેશે કાનો નહીં આવ્યો, મેં જોયો વિચારી જાને. ૧૪
- જીવનમુક્તિ તણા તમો દાતા, આવ્યો દદ વિશ્વાસ;
તમ વિષુ અન્ય કોઈ નહી, લગ્નબંધનના તોડે પાશ. ૧૫
- તે ઉપાય કરો હવે સ્વામિ, નિસંદેહે હરિ પદ પામું;
આવાગમન તણો ટળે ફેરો, ગર્ભ વેદના વામુ. ૧૬
- આગે મહંત હવા ધણા મોટા, કર્મ તણી કરી જળ;
વચટે વિરોધ રચ્યા બહુ વિધના, પ્રોઢ બેદ વિશાળ. ૧૭
- આર વેદ ને ચૌદ વિદ્યાના, અર્થ અનેક જ ભાસે;
શ્રવણે સુંણી પડ્યો હું શોધે, કે શી ગતિ મુજ યાશે. ૧૮
- આઘ નિરંજન પદ અવિનાશી, ધટધટ અંતરજામી;
હિપતિ પ્રલય થાય જે અજગો, તે આળખાવે સ્વામિ. ૧૯
- સૃષ્ટિતણું જે કારણ કૈવલ્ય, કાળતણો મહાકાળ;
પડ્યે પિંડ કરો પ્રભુ મુજને, સદશુર દીન દયાળ. ૨૦
- જીવનમુક્ત દશા મહા મોટી, આત્મ બોધ પ્રકાશ;
તે ઉપદેશ કરો હવે મુજને, જેમ જાણું સર્વાવાસ. ૨૧
- સાધુ સંત શિરોમણી સૌને, કરું સાષ્ટાંગ પ્રણામ;
વેદ સકળ ધર્મ તમો મારે, વેદ વચન નિર્વાણુ. ૨૨
- તમ ઉપાસના નહિકા ખીજે, જે હાલો નહિ દાણું હમ;
દાસ ગોપાળ કહે કરજોડી, જેને પ્રગટ છે રામ. ૨૩

કંઠનું ૨ જી.

- વળતી બોલ્યા સદશુર દેવજી, વાત અનુપમ છે અવસ્ય મેવજી. ૧
- સાંભળ વીરા થઇ સાવધાનજી, અવિધટ હરિનું દુરધટ જાનજી. ૨
- પ્રથમ કીજે સદશુર સંગજી, ભાવે લજીએ ભક્તિનું શ્રીરંગજી. ૩

વચને વચને સંશય જાયછ, મન છે વિકારી તે નિર્મળ યાયછ.
તન મન ફેરી ઉર્મી બાંગેછ, નામ રહિતશું મનકું લાગેછ.

ઉથલો-રાગ ધન્યાત્રી.

લાગે મન અવિનાશનું, જે સદા એક અખંડ;
આઘ અંત્ય ન પામીએ, જેની કાયામાં પ્રત્યંડ.
નિરામય નિજધામ હરીનું, અચળ અમર એક;
નિર્વિકાર અવિનાશ વ્યાપક, આઘ અતે એક.
સાંભળ યઇ સાવધાન સન્મુખ, વચન જે નિર્વાણુ;
આપે આપ અનુભવીને, સિદ્ધાંત મન તું આણુ.
દશ દ્વારથી વેગજો, જજો નવ લેપાય;
અગ્ની તેને નવ દહે, સમીરે સાંધ્યો ન જાપ.
આકાશથી આઘેરડો, ને ત્રિશુણ્થી અનીત;
ઉપાધીથી અજગો સદા, એ નિરંજનની રીત. ૧
ઉભો નહોં આસન નહિ, નહિ તૃપા નિદ્રા અહાર;
સ્થૂળમાં લેપે નહોં, તે બ્રહ્મ અપરંપાર. ૧૧
અંતઃકરણ મન શુદ્ધિ નહોં, નહિ ચિત્ત અહંકાર;
કામ ક્રોધ ન સંભવે તે, બ્રહ્મ અપરંપાર. ૧૨
ધર્મ કર્મ ને કસ્પના તે, નહિ જ્ઞાન વિજ્ઞાન;
આચાર અધ્યયન વેદ વક્તા, ભોગ નહોં દયા દાન. ૧૩
નહોં પૂજા પ્રેમ નેમને, નહોં માયા માન;
હિંસા નીચ ન સંભવે, તેને સર્વ ભૂત સમાન. ૧૪
શોક મોહ વ્યાપે નહોં, નવ સુવે જાગે લગાર;
જન્મ મર્ત્ય જરા નહોં, તે જગતનો આધાર. ૧૫
જડ નહોં ચૈતન્ય નહોં, ને નહોં નિકટ કે દૂર;
અદૈત વ્યાપક વસ્તુ નિરંતર, નિરંતર ભરપૂર. ૧૬
અકર્તા કર્તા નહોં, ને નહોં આઘ અનાઘ;
જ્યોત પોત ન પેખીએ, નહોં સ્વાદ વર્ણ ને નાદ. ૧૭
એકાદશ ઇન્દ્રિય નહોં, ને નહોં તે વિશે પંચ;
નહોં રંગ ને લિંગ ત્રિવિધિ, નહોં તદ્દાં પ્રપંચ. ૧૮
રાગ દ્વેષ ને દુઃખ નહોં, નહોં જાવન અક્ષર ખાણુ;
વાંછના નહોં આશ ધન્યા, ન તે જાણુ અજાણુ. ૧૯

સુતત્ત્વ વીતત્ત્વ ને તત્ત્વતત્ત્વ, વૈકુંઠે ને કૈલાશ;
 સ્વર્ગ આદી મિત્તું જે નહીં, નકે કરેા વાસ. ૨૦
 કાર્ય કોરણુ શુદ્ધ કૈવલ્ય, મુક્તમય ચૌદે લોક;
 એકાકાર એ અખંડ મંડળ વસ્તુતાયે નિર્દોષ. ૨૧
 આપે પોતે સદાપૂર્ણ, ન ઘટે વધે ક્ષણું એક;
 ખીન્ને હોય તે બોલીયો, મહામૂન્ય વાંછે છેક. ૨૨
 વાણી વર્ણવતાં રહી, કાંઈ વક્તવ્ય કહ્યો નવ જાય;
 નેતિ નેતિ નિગમ બાપે, જ્ઞાન સાધુ ગાય. ૨૩
 કામ નથી કંઈ લક્ષ્યનું, કાં પ્રીત્યાનું છે કામ;
 કરે સાધન પામવા તે, નગુરનાં કામ. ૨૪
 સદ્ગુરુ સમર્થ હોય લલો, તેવો શિષ્ય હોય સુખલુ;
 ત્યારે તે સમજી શકે, ગતિ શુચો કરી સાન. ૨૫
 ખટદર્શનને આજખતાં, વહી ગયા કાટિક કાગ;
 વિયોગી તે વસ્તુતા માટે, લલે આજખયાળ. ૨૬
 જેમ કૃપણે ધન નિર્ગમ્યું, તેનું વ્યાકુળ થાયે મન;
 વિપરિત છુદ્ધિએ તે વધુ વિસરે, તે ગતિ ખટ દર્શન. ૨૭
 એ અગમ ગતિ અવિનાશીની, જે સેહેજમાં લેવાય;
 તો સત્શાસ્ત્રને સદ્ગુરુ વિના, જ્ઞાની સંકેા થાય. ૨૮
 જેણે બ્રહ્મ અનુભવ્યો, પ્રગટ કરે તેવો હોય;
 અવર લપયા ભૂતા પથા, ન સૂઝે કંઈએક જ્ઞેય. ૨૯
 ભર્મ સંકળ ભાંજવા, સમર્થ સંત હુહાર;
 કર્મ કર્યા ગૃહેથી નીસરે, બાપે બ્રહ્મ સાક્ષાત્કાર. ૩૦
 બ્રહ્મ નિરુપણ વર્ણવ્યું, અગમ અનુપમ ધામ;
 ગોપાલ કહે ગુરુ ગમ વિના, ન લાધે સકળ કામ. ૩૧

કહવું ઉત્તુ.—રાગ વેરાહી.

શ્રવણે સુણી સદ્ગુરુની વાણ, આનંદ પામ્યો શિષ્ય સુખલુ;
 સ્વામિ કહ્યો તમે બ્રહ્મ વિચાર, મુજ મન માન્યું સુણી સદુસાર. ૧
 બ્રહ્મ નિરુપણ કહ્યાં પર્યન, તે પ્રતીત ઉપજ્યું મારું મન;
 અનુભવ દષ્ટે આપ્યો વિશ્વાસ, વ્યાપક વસ્તુ નિરંતર વાસ. ૨
 સ્વામી મને લાખ્યું ચડમ્બળ, મહા સંદેહ સમ્યો મોહું શ્યન;

ધન્ય ધન્ય ગુરુ કૃપાનાથ, તમ વિષ્ણુ એવી કહે કોણ વાત. ૩
 પ્રથમ ઉપજ્યું સ્વામિ એક સાર, તેહતણો કહેને વિચાર;
 વિશ્વતણો કેમ હવો વિસ્તાર, તે સમજાવી કહો નિરધાર. ૪
 એ ઉપદેશ કરો ગુરુસાથ, જેમ મન મારું નિશ્ચળ થાય;
 પંચ ભૂત પ્રગટ્યા પ્રચંડ, પ્રથક્ પ્રથક્ કેવા કેમ ખંડ, ૫
 લક્ષ ચૌર્યાશી નાના જાત, રૂપ રંગ બહુ ગુણ વિખ્યાત;
 તારામંડળ ને દિનકર ચંદ્ર, કહો સમજાવી ઉત્પત્તિ યોગીંદ્ર. ૬
 સમ સાહેર નવ કુળ નાગ, અષ્ટ કુળ પર્વત જૂજવા ભાગ;
 કર્તા કોણે રચ્યા જેણે વેદ, કહો સમજાવી તેનો ભેદ. ૭
 વિધિ નિષેધ પુરાણના ધર્મ, કેમ હવાં નાનાવિધ કર્મ;
 આદ્ય અંતે હરિ એક કહેવાય, તેા રૂપ અનંત કેષ પેરે થાય. ૮
 કારણ એક ને કાર્ય બહુ, દેખી ભૂત્યા સુરિનર સહુ;
 જ્યાં લગી સશય સકળ ન દળે, ત્યાં લગીદૈત્તભાવ નહોંગળે. ૯
 મોટો મેલ ન લાધે હાથ, ત્યાં લગી તાપ રહે મન સાથ;
 કાચા ધઉ નવ આવે કામ, ભોગ પડે જો નિપજે પકવાન, ૧૦
 પ્રથક્ પ્રથક્ ભાસે બહુ ભાત, તેમ તેમ સંશય વ્યાપેરે નાથ;
 રચના અનંત નાટા રંગ કોડ, તે દેખી દષ્ટ થાય દિગ્મૂઢ. ૧૧
 ભર્મ તણી મનમાં જો દાઝ, તમ વિના કોણુ દાળે મહારાજ;
 તમો આપ્યા ગોધુમ અંબાર, શીખવો કેળવ્યાનો પ્રકાર. ૧૨
 જેમ એ ગોધુમ લાગેરે ભોગ, દૂર જઈછોડે દ્વિતીયા રોગ;
 દ્વિતીય મન જ્યાં લગી નડે, પૂર્ણ પદ ત્યાં લગી ન જડે. ૧૩
 પૂર્ણ પદ પ્રાપ્તિ નવ થાય, ત્યાં લગી અહંભાવ ન જાય;
 અહંભાવ વ્યાધિ અપાર, તેના તમો નિવારણુ હાર. ૧૪
 નેત્ર પડળ ઉતારે જેહ, વૈષ્ણ શિરોમણી લણીયે તેહ;
 વ્યાપક વિશ્વ દેખાડે રામ, બ્રહ્મવેત્તા મહંતનાં કામ. ૧૫
 મેઘ વિષ્ણુ મહી બીની ન થાય, જો કીછએ કુપે કોટી ઉપાય;
 જેનાં કામ તેથી નીપજે, કંચન પામતાં પીતળ ન સજે. ૧૬
 નહિ ત્રિભુવન દિનકરની જોડ, શું કીજે તારા બહુ કોડ;
 સિંહ એક ગાજે વનરાય, મદો-મતનાં બુદ્ધ્ય પગાય. ૧૭
 જીવ્હા એક ગુરુના ગુણ બહુ, મંદમતિ હું ક્યાં લગી કહું;
 સદ્ગુરુ મહિમાનો નહિ પાર, સાક્ષિ વેદ પુરાણુ અદાર. ૧૮

હાર મળવાનું એકજ ધામ, સાધુ વિના બીજો નહીં ઠામ;
તમો સ્વામી કરો સંભાળ, કરજોડી કહે દસ ગોપાળ. ૧૯

કડવું ૪ શું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળતા તે સદ્ગુરુ બોલીયારે, આનંદ પામ્યા મન;
પ્રત્ન ભક્તો તે પૂછીયાં, શુદ્ધિ તારી 'છે ધન્ય ધન્ય. ૧
ભારી વચન વીરા તાહારાં, એ મારું વાક્ય વિચાર;
એ અનુભવતાં છૂટીએ, જન્મ મર્ત્ય સંસાર. ૨
શુદ્ધ સતકાદિક શારદા, એ અધ્યયનનું અધ્યયન;
જે જન ગુરુ સેવા કરે તે, પામે કેવલ્ય જ્ઞાન. ૩
વેદ વેદાંત વર્ણવ્યું, અનુભવ અમૃત પાન;
તે મુજને કારણ કહ્યું, જે બોલ્યા મુનિ મુગ્ધ. ૪

ઊથલો.

સાંભળ સાવધાન સન્મુખ, પ્રત્નતણું સિદ્ધાંત;
મુલ્ય સદ્ગિતું કારણ, પૂર્વે બોલિયા મુનિ જે મહાંત. ૫
નિરામય નિજ ધામ હરીનું, આઘ અવિચળ ઠામ;
અખંડિત અવિનાશી પૂરણ, નિરંજન તેનું નામ. ૬
ઉપાધી નહીં જેને ક્ષણશર, તે વસ્તુ સદ્ગુરુ શેષ;
સહેજે સમરસ સાક્ષીને, વળો આઘ અંતે એક. ૭
સહેજે સદ્ગુરુમયકી હવો, આ સદ્ગિતો વિસ્તાર;
આકાશથી ઉપજ્યો જેમ, શીત કાળે કાર. ૮
ઉદકથી સિંધવ હવો, દધિ દૂધ જામ્યું જેમ;
અરૂપીથી રૂપનો, સંસાર રૂપી તેમ. ૯
કારણ તે અવિનાશ નિર્ગુણ, કાર્ય સગુણ સંસાર;
આકાશ પ્રથમ નિશ્ચે સ્થાન, સિદ્ધાંત મનમાં ધાર. ૧૦
આકાશથી ઉત્પન્ન હવો, સ્વભાવ સહજ સમીર;
વસ્તુમાં વેરો નહીં, ઉપાધિ કાંઈક વીર. ૧૧
પવન ન્યારે પ્રગટ્યો ભારે, તેજ પામ્યું રૂપ;
તેજથી જળ બિપજ્યું, એ વસ્તુ એક સ્વરૂપ. ૧૨
ઉદકથી અવની હવી, મેદની કોડ પચાશ;
વસુંધરાથી વિષ્ણુ હવું, નાના રૂપ પ્રકાશ. ૧૩

લાળ મૂત્ર અને વળી, સ્વેદ શુક્ર ને શોણીત;	
પાંચ ગુણુ એ જળ તણા, માન તું એહ પ્રતીત.	૨૯
અસ્થિ ચર્મ ને રોમ નાડી, વળી પાંચમું માંસ;	
વેદ વચને માનજે એ, પાંચ પૃથ્વી અંશ.	૩૦
એ પાંચ ફેરાં પચીશ નીચમે, ચયાં ભાઈ તત્વ;	
વિષય કહું હવે તૂજ, સૂણજે વીરા સત્વ.	૩૧
શબ્દ ગુણુ આકાશનો છે, સ્પર્શ પવન પ્રમાણુ;	
રૂપ ગુણુ તે તેજનો, રસ ગુણુ તે જળ જાણુ.	૩૨
ગંધ ગુણુ પૃથ્વી તણો, તન્માત્રા આકાશ;	
સદ્ગુરુ સંગે સેવતાં, આવે શબ્દનો વિશ્વાસ.	૩૩
એકાદશ ઈદ્રિતણી, ઉપાધિ સાંભળ વીર;	
જગત એજે ભીતિ ભર્યું, વ્યથા વ્યાપે શરીર.	૩૪
નામ ગુણુ છે જૂજ્યાં, વિષયના વ્યપાર;	
સાવધાન થઇને સાંભળે, ઈદ્રિતણો વ્યવહાર.	૩૫
ઔત્ર ચક્ષુ તથા શ્રુતિ, ચોથી ઈદ્રિ ધ્રાણુ;	
સ્પર્શ ઈદ્રિ પાંચમી, એ જ્ઞાન ઈદ્રિ જાણુ.	૩૬
પાણિ પાદ અને ત્વચા, વળી ગ્રહ શિશ્નજ એવ;	
એ પાંચે કર્મેન્દ્રિ તણા, તુને અનુક્રમે કહું દેવ.	૩૭
એકાદશમું મન કહીએ, તેના સ્વામિ સૌમ;	
ઇશ વાયુ શ્રવણનો, તેના પાસ વ્યાપક બોમ.	૩૮
દેવ દિનકર દષ્ટિનો, નાસિકા અશ્વિનિકુમાર;	
વરણુ દેવ જિહ્વા તણો, તેના વાસ વ્યાપક વાર.	૩૯
ત્વચા સ્પર્શેન્દ્રિ તણો તે, સેહેજ દેવ શરીર;	
એ પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિતણા, દેવતા, કલ્પા મેં વીર.	૪૦
સાંભળ કર્મેન્દ્રિતણા, દેવતા નાવે પાર;	
વાણી વદે છે સરસ્વતી, ત્યાંથી ઉપજ્યા વેદ જ ચાર.	૪૧
પગના વામન દેવતા, જુગ દેવતા ધંત્ર દેવ;	
ગ્રહ ગણપતિ સ્થાપના, શિશ્ન દેવ બ્રહ્મા એવ.	૪૨
એ પાંચ કર્મેન્દ્રિતણા, દેવતા કલ્પા નિરધાર;	
એકાદશ ઈદ્રિતણા, દેવતા કલ્પા વિસ્તાર.	૪૩

પંચભૂત એ પ્રગટ્યાં, તેની લક્ષ્યોરાથી ભ્રેત;	
અધિક ઓછે ભૂત યોને, પડે નાના ભાત.	૧૪
ચાર ભૂતની ચાર ખાણુ એ, સાંભળ તેનાં નામ;	
છવ જેથી ઉપજ્યા, તેના કદ્દુ નિશ્ચે કામ.	૧૫
પવનથી પ્રગટ હવી, પક્ષિની અંડજ ખાણુ;	
ભૂત ત્રણનો ભાગ થોડો, શૂન્ય રાક્ષી બનણુ.	૧૬
તેજ તત્વથી ઉપજે, ઉત્પત્તિ જરાયુજ ખાણુ;	
મનુષ્યાદિક છવ ઉપજ્યા, જળ યોગથી નિર્વાણુ.	૧૭
વસુંધરાના છવ સ્થાવર, વનસ્પતિ ભાર અદાર;	
ચાર ભૂતની ચાર ખાણો, મળમૂતજે નિર્ધાર.	૧૮
ગુણુ રૂપ દીપ્તે જૂજવા, સાંભળને તેની વાત;	
જ્યાં ભૂત થાયે અધિક ઓછું, ત્યાં પડે તેવી ભાત.	૧૯
આકાશ તે અગણું રહ્યું, જે શૂન્ય સાક્ષી ભૂપ;	
સિંધુમાં જળચર રમે, તેમ વિશ્વમાં એ રૂપ.	૨૦
એક દૂધથી ઝેદેજે હવા, લુજવા પાંચે સ્વાદ;	
જેમ યંત્ર જ એકથી, ઉપન્યા બહુ વિધ નાદ.	૨૧
બહુ ભાત વનસ્પતિ ફળે, પણ એક જળ નિરધાર;	
તે બ્રહ્મથી બહુ ભાત ભાસે, વિશ્વરૂપી વાર.	૨૨
હવે સાંભળ ઉત્પત્તિ પર્વતની, પૃથ્વી કદેણુ જેમ હાડ;	
જળ મેઘ ધારા ધારથી, એ ભાત પર્વત ખાડ.	૨૩
આકાશથી રચના હવી, પાંચમી હેલે પા ખાણુ;	
નવલક્ષ તારા સહિત ઉગમણુ, રહ્યા શશિ ને ભાણુ.	૨૪
પંચ તત્વ પ્રગટ થવાથી, પ્રગટ્યાં તત્વ પચીશ;	
સંગત તેની વર્ણવું, સાંભળ સાધું શિષ્ય.	૨૫
કામ ક્રોધ ને લોભ મોહ, તથા ભય તું બનણુ;	
પાંચ ભૂત એ પ્રગટીયાં, આકાશથી નિર્વણુ.	૨૬
ધાવન વહણુને તથા ઉલ્લંઘન, પ્રસારણુ રાધન;	
સકળ ઘટ વ્યાપી રહ્યો, એ પાંચ ગુણુ પવન.	૨૭
હુંધા તૃણ અને નિદ્રા, આળસ ને મૈથૂન;	
તેજ તત્વથી ઉપજ્યા એ, પ્રથક પાંચે ગૂણુ.	૨૮

લાળ મૂત્ર અને વળી, સ્વેદ શુક્ર ને શોષીત;	
પાંચ ગુણુ એ જળ તણા, માન તું એહ પ્રતીત.	૨૯
અસ્થિ ચર્મ ને રામ નાડી, વળી પાંચમું માંસ;	
વેદ વચને માનજો એ, પાંચ પૃથ્વી અંશ.	૩૦
એ પાંચ ફેરાં પચીશ નીચમે, થયાં ભાઈ તત્ત;	
વિષય કહું હવે તુજ, સૂણજે વીરા સત્ત.	૩૧
શબ્દ ગુણુ આકાશનો છે, સ્પર્શ પવન પ્રમાણ;	
રૂપ ગુણુ તે તેજનો, રસ ગુણુ તે જળ જાણ.	૩૨
ગંધ ગુણુ પૃથ્વી તણો, તન્માત્રા આકાશ;	
સદ્ગુરુ સંગે સેવતાં, આવે શબ્દનો વિશ્વાસ.	૩૩
અકાદશ ઈદ્રિતણી, ઉપાધિ સાંભળ વીર;	
જગત એણે ભીતિ ભર્યું, વ્યથા વ્યાપે શરીર.	૩૪
નામ ગુણુ છે જૂજ્યાં, વિષયના વ્યપાર;	
સાવધાન થઇને સાંભળે, ઈદ્રિતણે વ્યવહાર.	૩૫
શ્રોત્ર ચક્ષુ તથા શ્રુત્કા, ચોથી ઈદ્રિ ધ્રાણ;	
સ્પર્શ ઈદ્રિ પાંચમી, એ જ્ઞાન ઈદ્રિ જાણ.	૩૬
પાણિ પાદ અને ત્વચા, વળી ગુદા શિસ્ત્રજ એવ;	
એ પાંચે કર્મેન્દ્રિ તણા, તુને અનુક્રમે કહું દેવ.	૩૭
અકાદશમુ મન કહીએ, તેના સ્વામિ સોમ;	
ઇંશ વાયુ શ્રવણનો, તેના પાસ વ્યાપક વ્યોમ.	૩૮
દેવ દિનકર દહિનો, નાસિકા અશ્વિનિકુમાર;	
વરણુ દેવ જિજ્ઞાસા તણો, તેના વાસ વ્યાપક વાર.	૩૯
ત્વચા સ્પર્શેન્દ્રિ તણો તે, સહેજ દેવ શરીર;	
એ પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિતણા, દેવતા, કહ્યા મેં વીર.	૪૦
સાંભળ કર્મેન્દ્રિતણા, દેવતા નાવે પાર;	
વાણી વદે છે સરસ્વતી, ત્યાંથી ઉપજ્યા વેદ જ ચાર.	૪૧
પગના વામન દેવતા, જુગ દેવતા ઈંદ્ર દેવ;	
ગુદા ગણુપતિ સ્થાપના, શિસ્ત્ર દેવ બ્રહ્મા એવ.	૪૨
એ પાંચ કર્મેન્દ્રિતણા, દેવતા કહ્યા નિરધાર;	
અકાદશ ઈદ્રિતણા, દેવતા કહ્યા વિસ્તાર.	૪૩

હવે જ્ઞાન ઇદિ પાંચના, કહું વિષયકેરાં દાર;	
આકારા કેરા સખ્દ ગુણુ તે, રમે શ્રવણુ મુગાર.	૪૪
સ્પર્શ વિષે છે સર્મર પોતે, વિષય ત્વચા સ્થાન;	
રૂપ વિષે છે તેજનો તે, દષ્ટિ કરીને માન.	૪૫
રસ. વિષય સર્વ સ્વાદનો, તેનું જિજ્ઞા દાર;	
ગંધ ગુણુ પૃથ્વી તણો, તેનો નાસિકા ભગાર.	૪૬
સાંભળ કહું પટ ચક્રનો, દેવતા સ્થાનક ભેદ;	
પંચીકરણુમાં વર્ણુચાં, તેના વદે સાક્ષી વેદ.	૪૭
આધાર ચક્ર ગુદા સ્થાને કહીએ, ત્યાં વસે દેવ મણેશ;	
સ્વાદી સ્થાન ચક્ર એ શિશ્નનો, ત્યાં વસે વિશ્વચિત્ત શેષ.	૪૮
નાભિ નારાયણુ લક્ષ્મી તેનું, નામ ચક્ર મણીપૂર;	
હૃદયે અનહદ ચક્ર કહીએ, દેવ હૃદયે ઉભયા મુક્ત.	૪૯
કંઠ વિશુદ્ધ ચક્ર સ્થાનક, ત્યાં વરસે હૃદય દેવ;	
સાં અવિદ્યા રાકિત તેની, જાણુ તું અવશ્યમેવ.	૫૦
બ્રહ્મ રંધ્રે દ્વિદળ ચક્ર સાં, સદાશિવનું સ્થાન;	
પદ ચક્ર એ પૂર્ણુ થયાં, તે અતુલવમાં આણુ.	૫૧
એ તન તણો વેરા કલો, માંહે રમે સકળ સ્વભાવ;	
રસ ભરતાં જેમ ખીળાં પડે, મોરચંદ્રિકા જેમ ભાવ.	૫૨
જો ખીજ માંહે વૃક્ષ છે, જેમ વિગત કદળી સંધ;	
અતુલવે અવિલોક દેહમાં, સ્વભાવ નાટારંગ.	૫૩
શૂન સિંહ કેરા આમળો, આવે લિતરથી બહાર;	
જળ ભૂમીએ જેમ આથડે, ઉપજે શુદ્ધશુદ્ધકાર.	૫૪
સ્વભાવ વ્યાપક જગતમાં, બ્રહ્મચક્રી પરજત;	
ઓગળ્યો અતુલવે કરી, મેં સિદ્ધ અવધુત સંત.	૫૫
એ તનતણી ગત સ્થિત કહી, હવે સાંભળ મનની વાત;	
અંતઃકરણુ મતુદ્યતણી, તુજને કહું સાક્ષાત.	૫૬
અંતઃકરણુથી ભીષળ્યા, મન શુદ્ધિ ચિત્ત અતંકાર;	
અંતઃકરણુ તે સાક્ષિ મુખમિ, ચાર માંહે વિકાર.	૫૭
મનઘડી કરે કદવના, ને, શુદ્ધિ સ્વે અપંચ;	
રાગ દ્વેષ ચિત્તમં, સગ્ગજ નિઃસલ.	૫૮

અહંકાર ને આ સર્વ મારું, મને પુણ્ય ને પાપ;	
અહંકાર ને શુણ્ય અનંત છે, શુણ્ય ભોગવશે તાપ.	૫૯
જેમ મન અવસ્થા ભોગવે, સાંભળ તેના ભેદ;	
સદ્ગુરુ થકી મેં સાંભળ્યું, તેના વદે સાર્થિક વેદ.	૬૦
જાગૃત અવસ્થાએ જાગીએ, ક્રીડીએ ક્રોટિક કામ;	
સ્વપ્નમાં તે દેખીએ, તેનું સ્વપ્ન અવસ્થા નામ.	૬૧
અધોર નિદ્રા સુપુષ્પિ, નહિ જાગૃત સ્વપ્ન ત્યાં કર્મ;	
વિકાર સર્વે જ્યાં વિશય પામે, પસે કેવલ્ય જ્ઞાન.	૬૨
અવસ્થા તુરીયા કર્યું, ચોથી અવસ્થા જાણ;	
હરિ ચર્યા નિરાદિન કરે, શાસ્ત્ર સંગિત જ્ઞાન.	૬૩
અવસ્થા ઉન્મુનીતણું, સાંભળ તું પરાક્રમ;	
સશય સર્વે જ્યાં સમે, તે જીવનમુક્તનો ધર્મ.	૬૪
અગદ મળે પરમહંમા, દળે સર્વ અહંકાર;	
તે અવસ્થા પાંચમી, તત્ત્વ ઉન્મુની સાર.	૬૫
હવે સાંભળ ઉત્પત્તિ વેદની, એના કર્તા કે સાકાર;	
વેદ જોણે નિમિષા તે, મનાદિક અહંકાર.	૬૬
મન બુદ્ધિ તથા વાણી મળી, રમ્યા ચારે વેદ;	
નિત્ય નૈમિત્ય અપંચ સધળા, રમ્યા વકતે ભેદ.	૬૭
અગ્રાધ્ય બુદ્ધિનો તે ધણી, જ્ઞાન રૂપ સમાન;	
તેને કમળ જૂ લેખીએ, એ વેદ જેની વાણ.	૬૮
ઈદ્રિ દારે ઉપજે જે, મંત્રતણી ઉપાધ્ય;	
બહુબુધ શાકતે શાસ્ત્રના, બહુ રમ્યા રપિએ સંવાદ.	૬૯
બુદ્ધિ થકી એ કર્મ કર્તવ્ય, બુદ્ધિ થકી એ ધર્મ;	
બુદ્ધિ તણી ઉપાધ્ય ન વાધે, ભક્તિ કેરો ભર્મ.	૭૦
તે પ્રકૃત્યને તેમ પરહરો, જેણે રચી કર્મની જાળ;	
તે બુદ્ધિને તમે પરહરો, જેથી દળે આળપપાળ.	૭૧
વિકાર મનના પરહરો, અવિદ્યોદિ અનુલન જ્ઞાન-	
મન વિના જે વસ્તુતા, તે જ્ઞાનરૂપ સમાન.	૭૨
મને કરીને દ્વૈત દીસે, જાસે ભિન્ન સંસાર;	
હતી વસ્તુને પીસરે, તે મનાદિક અહંકાર.	૭૩

મન બંધન બોગવે, મને મિથ્યા વ્યવહાર;	
એ મન ન્યારે ઉન્મુની થયું, દીસે અપરંપાર.	૭૪
મન તે હોય મનુષ્યને માટે, મનુષ્ય એવું નામ;	
મનચકી પ્રપંચ ઉપજે, કરે કૌટિક કામ.	૭૫
બાવનમાંહે જોલીએ, તે શુદ્ધિ તણા પ્રપંચ;	
પડ દર્શન ખટપટ કરે, અહંકાર મનમાં અંચ.	૭૬
ઉપાધ એટલી શરીરમાં, ત્યારે શું કરે નખળા શવ;	
વિકારે વિકુળ થયો, તણે ભૂલ્યો યડમાં શીવ.	૭૭
એક મેર તાણે એકલો, એક મેર તાણે પચાસ;	
ત્યારે મન થાય ભૂતકુ, એને નિર્બળ હાડપાસ.	૭૮
વિપર્ણે બહુ પરભવે, ત્યારે બ્યાકુળ થાયે મન;	
શુદ્ધિ ખિચારી શું કરે, સ્વભાવ સખજો તંન.	૭૯
ન્યાં ઈદ્રિ જેટલી, તેટલા ત્યાં વિકાર;	
બહુ તાંતણનાં બળ બહુ, વિચાર એ નિરધાર.	૮૦
જેમ પ્રબળ દેવતા કુદડી, ભાસે ભમતી ભોમ;	
તેમ ઈદ્રિ વિચારે નવ લહીએ, શવ અવિચળ બ્યોમ.	૮૧
જળધટ ઉપાધી પેખીએ, બહુ ચંદ્રમાં ખિંબ જેમ;	
છિદ્ર ઉપાધી પેખીએ, બહુ દીનમણી જેમ.	૮૨
તેજ સ્વભાવ શરીરનો, અને મન જયે બહુ શંક;	
ન્યારે બ્યાધિ વપુન પ્રગટે, ત્યારે પીજો ભાસે શંખ.	૮૩
અક્ષરથી અળગો સદા, તે અક્ષર અપરમપાર;	
તે અક્ષર જેને ઝોળખ્યો, તેના ટળ્યા અહંકાર.	૮૪

ઉથલો.

ટળ્યા સર્વ અહંકાર વીરા, જીવન મુક્ત જે થયો;	
પ્રશ્ન તે જે પૂછીઆ, વિચાર તે વક્તે કહ્યો.	૮૫

કડવું ૫ મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

સદ્ગુરનાં વચન સાંભળી, શિષ્ય આનંદ પામ્યો;	
હવે પ્રશ્ન પૂછવા તણો; સંશય સર્વે વામ્યો.	૧
કાર્ય કારણ સદ્દિનું, તમે કીધું તે નિરધાર;	
પ્રશ્ન વળી એક બિપજ્યું, તેના કહ્યો વિચાર.	૨

જીવ જીવ સર્વ કો કહે, ન લહે તેનો મર્મ;	
તે જીવ જીવને પ્રીતિવો, જેને વળગ્યાં ત્રિવિધી કર્મ.	૩
રૂપ લક્ષણ તેતણાં, મુજને કહો શુરુ દેવ;	
જેવા સંબધ ભવતણા, જેમ ધૂટીએ તતખેવ.	૪
બેઉ કરજોડી વીનજું, સ્વામિ વિનતિરે અવિધાર;	
વળી આદ્ય માયા વિષ્ણુવી, તેનો મર્મ કહો અવિધાર.	૫
માયા માયા સર્વ કહે, ન કહે તેનો ભેદ;	
વિવેક વચને પ્રીતિવો, જેમ સંશય પામે છેદ.	૬
પ્રખળ માયા કાયો કહે, કાયો કહે મૃગ જળ ભાસ;	
બે પ્રજનો વિવેક કહો, જેમ યાય હૃદય પ્રકાર.	૭
કો જીવને સખજો કહે, કો કહે નખજો જીવ;	
બે પ્રજવકતે પ્રીતિવો, જેમ નિથે યાયે શીવ.	૮
વિશ્વમાં આપી રહો, હરિ અધિક આજો કેમ;	
તે વિગત વેગે પ્રીતિવો, મારો ભર્મ ભાગે જેમ.	૯
એ સંશયે સર્વ કો પડ્યા, સુરિનર મુનિજન લોક;	
દેહ મનનો તત્વમાં, તે ત્યાં ત્યાં દેખે દોષ.	૧૦
વચને કરી કલ્પનામાં, વહો ગયો સંસાર;	
શુરુ દેવની કૃપા વિના, ન પામે શુદ્ધ વિચાર.	૧૧
જીવ માયા શુણુ જૂજ્યા, શુણુ રૂપ લક્ષ ન જોય;	
ત્યાં લગે તાપ ન ટળે, મન દષ્ટિ શુદ્ધ ન હોય.	૧૨
એ સંશય સર્વ મુજને નડે, તે કહો દીન દયાળ;	
ભાંતિ ભાંગે મનતણી, ટળે સર્વ જંજળ.	૧૩

ઉપસો.

ટળે સર્વ જંજળ સ્વામી, સંશય ભાંગે મનતણો;	
પર્મ પદ પેરે પ્રીતિ, આનંદ હોયે અતિ ધણો.	૧૪

કેહું કેહું-રાજ વેરાહી.

સાંભળ વત્સ કહું એક સાર, જીર્ણ સિદ્ધાંતતણો નિરધાર;	૧૫
પંચ ભૂત ગર્ભમાં મેજો મેજો, સુક્ષ્મ વસ્તુ સ્યુળમાં ભજો.	૧
સ્થૂળ સ્પૃક્ષ્મ જોગે ચૈતન્ય થાય, તે ચૈતન્ય તે જીવ કહેવાય;	
નખ ક્ષિપ્ત પર્યંત શરીર, ચૈતન્ય ચલણુ વલણુ એક વીર.	૨

- મૃગ સિંહનો માહેથો આમળ્યો, તેમ જીવનો એ અનુભવ દબ્યો;
 પવન જોગે પત્ર ખડખડે, તેમ જોગે દેહ તરફડે. ૩
- જેમ દોરીએ આમળો ચડે, પિંડ પ્રમાણે પરાક્રમ કરે;
 જેમ વાયે વાદળ ચડે, તેમ સંજોગે દેહ આપણે. ૪
- જેમ વાયે પડવાઈ ગગનમાં ભમે, તેમ દેહ સંજોગે આત્મા રમે;
 જેમ કારંજે જળ બિછળે, સ્થૂલ સૂક્ષ્મ જોગે જળજળે. ૫
- ચક્રમંદ સગે ઉપજે આગ, તેથી નીપજે કટકાં કાજ;
 જેમ લોહ ચમક પરસે પાહાણુ, દ્રવિભૂત ઉભય તું બાણુ. ૬
- યંત્ર યોગ ઉપજે જેમ નાદ, તેમ જીવ ભાસે ધંદ્રિ ઉપાધ;
 જેમ શકટ વહે બહુ ભાર, ધરી કળ તણો આધાર. ૭
- ધંદ્રિ દેહ સંજોગે જીવ, અંતરગત અગોચર શીવ;
 જેમ સૂત્રથી નાચે પુતળી, પ્રભુએ દેહ એવી કળી. ૮
- વ્યાપક પચભૂતમાં રામ, જીવ ઉપજે જોગે તેણે દામ;
 યોગે ચૈતન્ય સકળ શરીર, જીવ પ્રથમ કંઈ ન અળગો વીર. ૯
- ધંદ્રિ અગોચર વ્યાપક બોમ, ઉત્પત્તિ જીવ સકળની ભોમ;
 જોગ સંજોગે ઉપજે રમે, બ્યાંથી ઉપજે તે ત્યાંથી સમે. ૧૦
- જેમ કંચન તણા બહુ ઘાટ, ધરણી એક તણાં બહુ પાત;
 નાના ઘાટ ધડે સુથાર, કાષ્ટ એક તણા બહુ પ્રકાર. ૧૧
- ગગન માંહે વંટોળીએ ભમે, ભમી ભમી ગગનમાં સમે;
 આર્ણવ મધ્યે લેહેરી દુરંગ, ઉપજે બુદ્ધિદા અનંત રંગ. ૧૨
- લેહેરી બુદ્ધિદા ઉપજે સમાય, તોલ માપ જળનું મૂલ યાય;
 જેમ ઘૂત તક થકું કરે, સ્વાદજ્યોતી તે ને પ્રેરે. ૧૩
- રૂપ તણું નામ એ જીવ, વસ્તુ ગતે તો એ છે શીવ;
 શરીર પ્રમાણે આવર્ણુ જેહ, દોનય જીવ ભણીએ તેહ. ૧૪
- જેમ પટ તતે એક કપાસ, તેમ સ્થૂળ સૂક્ષ્મ સર્વાવાસ;
 જેમ વડ બીજ તણા વિખ્યાત, વેદો તણી તું જોનીરે ચીદ જાત. ૧૫
- ફળે વનસ્પતિ લાર અદાર, તે જળ એક તણો વિસ્તાર;
 જે ધનુ દંડતણી ઉપાધ, પેરીએ પેરીએ જીવનો સ્નાદ. ૧૬
- તાણે વાણે તંતુ એક, સ્થૂળ સૂક્ષ્મ બિભય તું પેખ;
 ધંદ્રિ ઉપાધિએ ભાસે બહુ રૂપ, પશુ વસ્તુ સકળ મળી એક સ્વરૂપ. ૧૭

- વળતો બોલ્યો શિષ્ય મુગ્ધણ, જીવ સિદ્ધાંત કહ્યું તે પ્રમાણ;
સ્વામિ પ્રશ્ન ઉપજ્યું એક ચિત્ત, કૃપા કરી પ્રીછવો ભગવત. ૧૮
- જીવ શિવ બોલ્ય છે એક, તો જીવને શા દુઃખ અનેક;
ક્રો મુખીઓ ક્રો દુઃખીઓ ઘણો, એ અચળો મોટો જીવતણ. ૧૯
- સાંભળી વસ કહું એક મર્મ, 'ક્ષેત્રજ' કાયા માંહે બ્રહ્મ;
'સૂક્ષ્મ' બ્રહ્મ ને સ્થૂળ શરીર, જોગ મળે જીવ ભાસે વીર. ૨૦
- જેમ ગાર્કું તેમ દેહ પ્રમાણ, સમું સૂત્ર સારે સર્વે જાણ;
કસૂત થયું ત્યારે ખડખડે, મૂર્ખને તે દષ્ટે પડે. ૨૧
- જેમ ધંટ વાગે થાય નાદ, તેમ દુઃખ દીસે તે ઇદ્રિ ઉપાધ;
રેડીઓ ફરે ને કડકડ થાય, ત્યારે રેટ શું દુઃખીઓ થાય. ૨૨
- જેમ રેડીઓ ગણગણ કરે, તે રદન કરે કે માતો ફરે;
સુખ દુઃખ દીસે જોગે કરી, જોગ દગે ઉપાધ યર્ષ પરી. ૨૩
- સુખ દુઃખ ભાસે ત્યાં અજ્ઞાન, ભ્રમ ટળે જેમ દમ્ય સમાન;
જેને સત્ય સ્વરૂપનો અનુભવ હોય, તે જનમુખ દુઃખને નવ જોય. ૨૪
- મસ્તુ ઘટે ન વધે આણું એક, તો સુખ દુઃખ કુર્ષ નથી વિશેષ;
શરીર સ્વભાવે ચોષ્ટા કરે, સુખ દુઃખ શાની મન નવ ધરે. ૨૫
- ચદ્ર યિંબ જળ સંગે સ્થિર રહે, તે શશિને શી બાધક કરે;
પવને પડવાઈ ધુમણી ખાય, તે કયે દુઃખશું વ્યાકુળ થાય. ૨૬
- તાડપત્ર પવને ખડખડે, તે કયે દુઃખે પીટણી પડે;
નાળ તણો તું જોતી રે ઘોપ, કયે દુઃખે તે મૂંકે રે પોક. ૨૭
- વાઘે વંટાળીઓ ભમે જેમ, કયે દુઃખે લોટે રે એ ભોમ;
સોહેજ સ્વભાવે વર્તે શરીર, મૂર્ખને દુઃખ ભાસે રે વીર. ૨૮
- નેત્રે નીરખી રૂપને જીએ, સારો કહી મુર્ખ સામુ જીએ;
શ્રવણે સુંણી મન ગુણને ગ્રહે, ગંધ નાસિકાના ગુણ લહે. ૨૯
- રસના સ્વાદતણું મુખ સહે, તે તો મૂર્ખ કાંઈ નવ લહે;
ગિણુ સીત તથા સ્ત્રી સંગ, મુખ દુઃખ પામે સંશયે અંગ. ૩૦
- કર ચર્ણનાં દુઃખ અપાર, તે મનશું તું કરને વિચાર;
મળ મૂત્ર દારિ દુઃખ જહુ, જંતુ માત્ર ભોગવે છે સહુ. ૩૧
- કટુક મધુર રસના ગુણ વદે, તેનાં મુખ દુઃખ જાગે હ્રદે;
જો ઇદ્રિ એટલી નવ જોય, તો મુખીઓ અને દુખીઓ ન કોય. ૩૨

- ન્યાં જોટલી ધંદિનો ચોગ, ત્યાં તેટલો સુખ દુખનો ભોગ;
 જે ન્યાથી ધંદિ ક્ષણ થાય, તેનું સુખ દુખ ત્યાથી ગાય. ૩૩
 એક ધંદિ જે વૃક્ષની જાત, તેને સુખ દુખ કિંચિત માત,
 અખંડ આત્મા અગોચર એક, પિંડ ઉપાધિએ ભામે અનેક. ૩૪
 વ્યાપક વસ્તુ હરી ભરપૂર, તો જીવ આવે જાય ક્યા દૂર;
 જેમ સાહેરમાં પરપોટા થાય, ન્યાથી ઉપજ્યા ત્યાહે સમાય. ૩૫
 ભાંડ પાત્ર ઉપજે બહુ નામ, સાગ્ન ભાગ્યાનો પૃથ્વી કામ;
 જીવનું કારણ જાણુ તુ હરી, નિત્ય નિગ્તર ગ્હો વિગ્તરી. ૩૬
 શિવ જીવ વસ્તુતા એક, જેમ દિનકરથી દિપક અનેક;
 દિપકની છે ઉત્પત્તિ નાશ, દિનકર જોત તે નિત્ય પ્રકાશ. ૩૭
 પદ વિકારે દેહ સયોગ, તે જીવને ભામે દુખ ભોગ;
 ક્ષુધા તૃષ્ણા પ્રાણુને નડે, શોક મોહ મનને તો અડે. ૩૮
 જશ મૃત્યુ ભોગવે શરીર, એ પદ ઊર્મી ભવેત જીવ;
 પદ ઊર્મી તે જીવને નડે, જેમ અચળ વૃક્ષ પત્ર ખરી પડે. ૩૯
 પદ્ય પત્ર તથા ફળ એક, તો તહાં સુખ સા વિગેક;
 સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કિંમે મૃગજળ ભાસ, સ્વપ્ન ગત્ય સંસાર પ્રકાશ. ૪૦
 ચૌદલુનન સ્વપ્નનું પાત્ર, તો જીવનું દુખ તે શા માત્ર;
 પૂર્ણ પદ પડ્યેશુ જડે, ત્યારે સુખ દુખ સ્વપ્ને ન અડે. ૪૧
 કલ્યા વચન તે ચિત્ત જ ધરે, ગિરિ કરી મન અનુભવ કરે,
 ત્યારે મથાર્ય જાણીશ વીર, તત્કાણુ ગગશે લિંગ શરીર. ૪૨
 ત્યારે ઉપજશે જ્ઞાન પ્રકાશ, જાતા દેખીશ સર્વાવાસ;
 લિપ્ત ભાવનો થારો કે નાશ, મન શુદ્ધિ સ્વધંદિ પ્રકાશ. ૪૩
 વૈકુંઠની વાચના પણ સમે, તો બીજો સ્થળ મન કેમ જ ભમે;
 ઉન્મુત્તિએ આત્માશુ રમે, દૈતલાવ તેને ક્યો દમે. ૪૪
 તન મન મેહે જ સ્વભાવે રમે, તેને તે સ્વરૂપ કેમ દમે;
 જેમ તરુવર ફળ તણાં બધાય, તેમ નળજો સળજો જીવ જળાય. ૪૫
 કાગે ફળ બળીઈ બળવત, જેથી ઉપજે અનત જાત;
 કારેક તરુ સળજો વાસ, ન્યાં ફળ બહુ પામે પ્રકાશ. ૪૬
 દેહતણુ દુખ દબે પડે, તે દુખ આત્માને નહીં અડે;
 આત્મા વિદેહી અપરમપાર, ન્યાં અણુ માત્ર ન ભાસે સંસાર. ૪૭

ઉત્તમ મધ્યમ સુખ દુઃખ જે, સખળ નિર્બળ સ્વભવત તે;
 દ્વિતિ થકી ઘટ મદિર પાત્ર, પૃથ્વી તોલ ન વાધે અણુ માત્ર. ૪૮
 તોલ માપ પૂર્ણ પદ એક, તો મિથ્યા લાપણુ ગો અવિરોધ;
 અગમ ભેદ એ સૂક્ષ્મ વાત, એ વિધિ છે સદ્ગુરુને હાય. ૪૯
 એહ વાત નહી કહેવા જસી, વૂ પાત્ર જાણી કહુ છું ધસી;
 સસારી સમજે નહીં કાય, જે સમજે તે સિદ્ધ જ હોય. ૫૦
 'કાષ્ઠ સમજ્યો અણુ સમજ્યો' રહે, તે અનર્થ કરતો નિત્ય વહે;
 તે માટે ગુરુ ગોવિંદ જાણી, જેના મહિમા બોલે વેદ પુરાણ. ૫૧
 પ્રથમ સકળ કર્મને તજે, સાધુ સગત સદ્ગુરુને ભજે;
 બ્રહ્મવિદ્યા સદ્ગુરુને સાથ, દાસ ગોપાળ કહે અગાધ. ૫૨

કંઠવું ૭ મું-રાગ કેદારો.

વચન શુણી સદ્ગુરુનાં સૂક્ષ્મ, શિષ્ય તે આશ્ચર્ય થાય;
 પ્રાંદા પ્રશ્ન કયા એ અનુભવ, આનંદ અગ ન માય. ૧
 શુદ્ધિ જોઇ અતિ આનંદ પામ્યો, હરખે હરી જન મન;
 શાં શાં વખાણુ કરુ વક્ત તાહરાં, તે જગત કંઈરે પાવન. ૨
 તારા પ્રશ્નતણીરે ચર્ચા, જેને હૃદયમાં આમે;
 જીવનમુક્તા દશા તે પ્રાણી, હેલા માનમાં પામે. ૩
 માયાતાણુ મહાત્મ્ય હવે સાંભળ, જેના ત્રણ પ્રકાર;
 યોગ માયા મનમાયા કાયા, એ ત્રણ નામ નિર્ધાર. ૪
 પચ્ચભૂત આ દેહને, રચના સૃષ્ટિ સાકાર;
 મેહેજ સ્વભાવે વસ્તુ જ માણી, મ્થુલ માયા નિર્ધાર. ૫
 આદ્ય શક્તિ મા, મહા માયા કહીએ, સખળ કરીને માને;
 દૃષ્ટિ પદાર્થ પરાક્રમ દીગે, પણ મિથ્યા માને જાને. ૬
 સૂક્ષ્મ બ્રહ્મનો મર્મ લક્ષ્યા વિના, મૃગજળ તે સાથ ભાસે;
 કારણુ રૂપતાણું જે ભાગે, તો વ્યાપક વસ્તુ પ્રકાશે. ૭
 જ્યાં લગી જ્ઞાન ચક્ષુ ન છિધડે, ત્યાંલગી સખળ એ માયા;
 જ્ઞાને કરીને જ્ઞાનપતને, ભાસે મૃગજળ છાયા. ૮
 દેહ દર્શિ દેખે દેહને, પરાક્રમ પ્રાંદ વખાણે;
 દેહ અવની બજ ત્યારે નખળા પ્રીટે, ન્યારે આત્મ અનુભવ જાણે. ૯

રથૂલ થયું ત્યારે રૂપ જ માન્યું, રૂપતણું પડ્યું નામ; ૧૦
 નામ રૂપ સરસા ગુણ પ્રગટ્યા, ત્યારે ઈદ્રિમાં રહ્યાં કામ. ૧૦
 નામ રૂપ દેખીને ઈદ્રિ, રચનાએ મોહ પામે;
 મૃગજળ ભાસ વિમાસી વદે, કલ્પિત માયા જામે. ૧૧
 આઘ માયા કહી વર્ણવી, સુણ જોગમાયાતણી વાત;
 કાયા જોગ થકી મોહ પામે, તે સાંભળ ગુણ વિખ્યાત. ૧૨
 એ કાયા મહા મોટી માયા, એણીએ એકાદશ જાયા;
 ઈંદ્રિતણા વિષય એકાદશ, વિષય જોગ એ માયા. ૧૩
 વિષયતણા વ્યવહાર એકાદશ, તે તો કેમે ન તૂટે;
 પદ ઊર્મી આદે દેવ ભોગવે, શરીર છતાં નવ ધૂટે. ૧૪
 કર્મતણા વ્યવહાર વિષે જે, ક્યમે ન થાયે અજગા;
 દેહ સયોગ માયા એહના, જળીયા ભોગો વળગ્યા. ૧૫
 કાયા માયા મિથ્યા જાણી, ભોગવે પછી જે ભોગ;
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર જળીઆ, એહેવો પ્રજાળ છે ભોગ. ૧૬
 હવે મન માયા ત્રીજાનું દૈતુક, સાંભળ વીરા વાત;
 અંતઃકરણ ચતુષ્થ આદે, જેની અનેક વિખ્યાત. ૧૭
 આશા તૃષ્ણા મોહ શોકમદ, મત્સર બહુ પ્રપંચ;
 સાત્વિક રાજસ તામસ ત્રીગુણ, એ મનમાયાનો સંચ. ૧૮
 મન કલ્પે શુદ્ધિ રચે ચતુરાઈ, ચિત્તમાં અહંકાર તાણે;
 તન મન ને અંકુર સકળમાં, મોહ વાયો છે જેણે. ૧૯
 વેદ પુરાણ તથા પટદર્શન, નાના વિધના ધર્મ;
 મનતણી માયાએ નિમ્બો, કલ્પિત ત્રિવિધિ કર્મ. ૨૦
 આત્રમ ચાર તથા ત્રણ આત્રમ, મન આપ આપનાં વખાણે;
 સંસાર વ્યવહાર તે દેશ દેશના, તે મન કલ્પના જાણે. ૨૧
 નવધા ભકિતને જોગ જુગ વળી, મહાદેશ જ્ઞાન વિજ્ઞાન;
 મન માયા કરી માને ત્યાં લગી, સદગુરુ સમજાવે સાને. ૨૨
 વિવેક વિચાર કહ્યો મેં વિગતે, ત્રિવિધિ માયા મર્મ;
 શબ્દતણા સમજે અનુભવ તે, ના ટળે વાસના કર્મ. ૨૩
 કુટુંબ વ્યવહાર તથા સગપણ, દેવતીર્થ ઋષિ શુદ્ધ;
 ચૌદ લોક મન માયા કલ્પિત, શુદ્ધિ રસના મળી કીધ. ૨૪

સદસ્ય નામ સંસારના, જેમ રૂપતણાં જે નામ;	
એ સર્વ માયાનું મહાતમ્ય, વળગ્યું કામો કામ.	૨૫
ધર્મ શાસ્ત્ર જ્યોતિષને વૈદક, તથા સ્મૃતિ ઋત્નર;	
ચૌદ વિદ્યા યોગક કળા, એ મનમાયા વિસ્તાર.	૨૬
દેશ દેશતણી જે ભાષા, ત્યાં તણાં જે આચાર્ય;	
કિસખ કળા બાહ્યર ગારડી, મન માયાવર્ણાવર્ણ.	૨૭
મૃગ જાણે સાચું એ મગજળ, જ્યાં દેખે ત્યાં ધાય;	
મર્મ યથાર્થ જાણે પડિત, તે કેમ વાહો જામ.	૨૮
વિગ્રેશ્વર દેખે તે વૈશવ, મૂરખ માયા જેમે;	
સર્પતણું વિષ વ્યાપે વિશ્વને, ગરુડને શા લેખે.	૨૯
મન સખળ માયા મેં ભાખી, કહી વસ્તુ સમસ્ત વિસ્તાર;	
માયા માયા જગત કહે તે, મય કલ્પના નિરધાર.	૩૦
માયા મૃગ પ્રથક કહી, અળગી નથી કંઈ મહેવા;	
આ ઉપાધિ કલ્પિને સ્થાપી, પંડિત પ્રપંચ કહેવા.	૩૧
નામ વિના સર્વ કાજ પાંચળું, નામે સર્વ વ્યાપાર;	
નામ ફરે પણ વસ્તુ ફરે નહીં, માયાના પ્રકાર.	૩૨
ત્રિવિધિ માયા એ નામ વસ્તુમાં, વસ્તુ સમાન જે પેખે;	
દાસ ગોપાળ કહે તે અવધુત, અનુમાયા ન દેખે.	૩૩

કંઠવું ૮ મું—રાગ રામઘી.

વળતો યોલ્યો શિષ્ય સુજાણ, બેહુ કરજોડી કરતો પ્રણામજી.	૧
ધન્ય ધન્ય સ્વામિ સદગુરુ દેવજી, સિદ્ધાંત સિદ્ધામણી અવસ્ય મેવજી.	૨
ત્રિવિધ માયા વક્તે ભાખીજી, તે મન મારું માનું સાક્ષીજી.	૩
જીવ નિરુપજી અશ વખાણજી, અર્થ યથાર્થ મર્મ જાણજી.	૪

ઉદ્યોગ.

અર્થ યથાર્થ મેં લલો, તે કૃપા તમારી નાય;	
તમ વિના એ વિવેક શું, કાણુ ક્યે અદ્ભુત વાત.	૫
વચન બાર્ધા સર્વ કહે પણ, વક્તા ન લહે કાય;	
વિવેક વિના વર્ણુ તેણે, ભર્મ દુણે હોય.	૬
યથાર્થ કે નવ લહે, સર્વ વદે આળખપાળ;	
એક અજ્ઞાને વળગે એમ થયો, પછી થયો ભ્રાંત જાળ.	૭

તમે બહુ પ્રકારે પ્રીછ્યું, એ અમલ ઉત્તમ જ્ઞાન;
 સ્વામિ તમને મેવતાં વળે; મૂર્ખને મન જ્ઞાન. ૮
 અમૃત કેસા ધુટડા, તેવા તમારા જોડ;
 અંતર ગત્ર ઓપાયતા નહીં, વચન કેરું મોલ. ૯
 કાણુ પુણ્યે પામીએ હું, પ્રભુ તમારાં શર્ય;
 પાવન પદ જે તુંગડાં, સંસાર સાગર તાર્ય. ૧૦
 એક વળી સરાય ઉપન્થો, મેં સુણ્યાં ત્રિવિધી કર્મ;
 પ્રાણધ સચિત દિપમાણુ, તેના કહેા વિગતે મર્મ. ૧૧
 ગહનગતિ છે કર્મની, એમ વદે વેદ પુરાણ;
 એ વિગત વેગે પ્રીછવો, જેમ દલે સંરાય તાણ. ૧૨
 કરી સકળ શાસ્ત્રે સ્થાપના, વળી વિશેષે વેદ;
 સાધન સકળ એ સૂચવ્યાં, તે કર્મના કહેા બેદ. ૧૩
 બીજું પ્રશ્ન એક ઉપન્યું, મેં સુણ્યા ત્રિવિધી તાપ;
 તે તાપ ત્રિભોવનને નડે, ત્યાં લગી જીવની જાત. ૧૪
 અધ્યાત્મક એક અધિભૂતક, જે અધિ દેવ કહેવું નામ;
 મોટા મહતે વર્ણવ્યા, પડિતે ઠામોઠામ. ૧૫
 એ આગળ નવ કાર્ષ ઉગરે, એમ વદે વેદ પુરાણ;
 તે વિગત વેગે પ્રીછવો, સરાય લાગે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ. ૧૬
 ત્યાં લગી મર્મ ન જાણીએ, ત્યાં લગી લર્મ ન જાય;
 શબ્દ તો સૌકે કહે, તેણે કાંઈ નવ થાય. ૧૭
 હું કોવક દીન દામણો, સ્વામિ તમે છે દીન દયાળ;
 પ્રમપારો બાંધીયો તે, છેદો સરાય જાળ. ૧૮

વસણુ.

છેદો સંરાય જાળ સ્વામિ, કહુ નામી શીશ;
 ગોપાળને કૃપા કરે, સદગુરુ શ્રી જુગદીશ. ૧૯

કહવું હ' મું-રાગ રામગ્રી.

વળતા જોલ્યા સદગુરુ દેવજી, સાંભળ વીરા વાત અવસ્યમેવજી. ૧
 પુછ્યા પ્રશ્ન તણો વિચારજી, તે સુણુ વિગતે સાંગેદારજી. ૨

ઉથલો.

સાધન થઈને સાલજો, કહુ કર્મ કેરી વાત,	
પ્રપચ પ્રોઢા પ્રીછજે, મુનીજન કેરી ખ્યાત.	૩
પ્રાપ્ત્ય કર્મ તે બ્રહ્મસદને, જેથી હવે મ્હૂળ દેહ,	
વસ્તુમાં વેરો નહીં, તું સમજ સાધુ એહ	૪
એવા જે વક્ત પીરા, એક તનના તથા મન,	
જે મળી કર્તવ્ય કરે, તે ક્રીયમાણ કર્મ.	૫
મન કહે બહુ કરપના, દેહ કહે બહુ ધર્મ,	
વાસના સન્યાસનું મન તે, માન સચિત કર્મ	૬
આવર્ણીક કર્મ શરીરનો, તે વણુટળે વણુભોગ,	
ક્રીયમાણ કર્મ તે વિધે, જેહનો સખજો ભોગ	૭
ધન્ય કહે અસારની, સુકૃત સચે જાણુ,	
પ્રપચને પ્રીછે નહીં, આચરે મૂરખ જન.	૮
આઘ અત્યે મધ્ય રચના, એ સકલ વ્યાપક બ્રહ્મ,	
હરિ વિના ખીજી નહીં તો, કાણુ ભોગવતા કર્મ	૯
અગ્નિની વાંછના, આશા એ કરિપત કામ,	
શુદ્ધિ તણુ બલામલ કરી, ઋષિએ રમ્યા ત્રિવિધનામ.	૧૦
હરિથી અગા થઈ, અહકાર શુ કરે કામ,	
મદ મતિ જે વિચારે, જેમ શકદ તાણે શ્વાન	૧૧
આઘ અતે કર્તા હરી, મધ્ય કર્તા રામ,	
તો કર્મ મૂઝળળ ઝાઝવા, વાંછના સૌ નિબંધામ.	૧૨
સ્વામિ એક સદેહ પડ્યો, જે સકલ વ્યાપક બ્રહ્મ,	
તો સુખી દુખી સસારમા, બહુ દેખીએ ત્રાણુ કર્મ.	૧૩
એકને ગજ રથ બહુ રિદ્ધ, નીધ ધન ભડાર,	
એક અનને કાળે આચરે, એક અમ ચોળે છાર	૧૪
પ્રત્યુત્તર સાલળ પ્રજનો, સમજ સુદમ વાત,	
ચાર ખાણુ એ છાની, તેની લક્ષ યોગશી જાત	૧૫
સ્વભાવે સર્વ કો સુખી નહોં, રાગદ્વેષ વિષનાદ,	
મનુષ્યને સુખ દુખ ધણુ તે, મન વાણી ઉપાધ્ય	૧૬

શુદ્ધિ બહુ પ્રપંચ રચે, વાણી કરે વિસ્તાર;	
તે યજ્ઞ એ ભોગવે, સુખ દુઃખ સર્વ સંસાર.	૧૭
વાણી શુદ્ધિ થકો લોભ વાધે, લોભ ત્યાં દુઃખ કોડ;	
આશા તૃષ્ણા લોભ અતિરાય, વ્યાધિ વળગી ખોડ.	૧૮
લક્ષ ચોર્ણથી જંતમાં, એ દેહ યજ્ઞ વળીઓ છેહ;	
બહુ કળા કૌતુક મનુષ્ય, મહાશુદ્ધવાણી અવિશેષ.	૧૯
મુધા તૃપાએ પ્રાણને, મોહ શોક વ્યાપે મન;	
જરા મૃત્યુ શરીરને, આત્મા તે છે અવિચિત્ત.	૨૦
અંતરજામી રહ્યો ન અજમેા, હૃદય કમળમાં વાસ;	
પર ઘણ વ્યાપક સર્વ છે, તે છેટે નહિ તે પાસ.	૨૧
પ્રાણે તો છે પાધરું, જીવ દુઃખી ન હોય લગાર;	
જે વિના એ પિંડ પડે તે, અપ્રુટ અનન્ય અહાર.	૨૨
એક દ્રાક્ષકેરે લુખડે, માંહે ખાટી મીઠી દ્રાક્ષ;	
બટી ફળ આકાશમાં, તે કીચે કર્મે પાક.	૨૩
જેમ વૃક્ષ મોટો ફુલીઓ, ફળ પત્ર અનેક પ્રકાર;	
પવન પામે વ્યાધથી, ફળ સહજ પાખ્યાં નારા.	૨૪
એક જ્ઞેય વૃક્ષની ડાળ ઊંચી, એક ડાળ નીચી ભોમ;	
નીચીને સર્વ કો અડે, ન અડે ઊંચી બોમ.	૨૫
એ ડાળમાં મુખી દુખી, તેનાં કર્મ કલાં વીર;	
ઈદ્રિ ઉપાધિ એ દેખીએ, મીઠાં મૃગ જળ નીર.	૨૬
અઘોત્તર શત વ્યાધિ વધુને, નહીં કર્મ મોટમનો બાધ;	
ભ્યાં હર વેહેવાર જેહને, તેવી તેને વ્યાધ.	૨૭
રભાવે સુખ દુઃખ ઉપજે, સ્વભાવ ત્યાં શાં કર્મ;	
કર્મ વાદી ગાન વોહોણો, લવે મિથ્યા શ્રમ.	૨૮
સેહેજ લમે વંટોળીઓ, સહજ જળ ધારા નીર;	
અનન્ન જીવ ઉપજે મરે, ને સ્વભાવ સકળ શરીર.	૨૯
નાશ પામે કંચુકી, સર્પ તે ન્યમ અવિનાશ;	
ઘટ મઠ યાચે દૂકડા, અવિચિત્ત એક આકાર.	૩૦
સુખ દુઃખ અવસ્થા જાગૃતે, સ્વપ્નમાં લિજ જાણુ;	
સુષુપ્તિમાં સર્વ સમ્યું, પણ દેહ એક નિર્વાણુ.	૩૧

જાગ્યા ત્યારે તેટલું, નિદ્રાએ થાએ ફેક;	
અહો રાત્ર એવું બિપજે, તેનો શો લાઇ શોક.	૩૨
સુખ દુઃખ સરખું દેખીએ, તે જાણી મૃગ જળ લાસ;	
સ્વપ્નવત સંસાર ત્યારે, સુખ દુઃખનો શો કંકાસ.	૩૩
વાટિકા વન એ વિશ્વ હરીતું, વૃક્ષ રૂપ અનંત અપાર;	
જેને જેમું મન બાંધ્યું, તેને લાગે તે સાર.	૩૪
કાઇ સ્વાદથી જીવ સુખી દુઃખી, દેહ પાત્ર સુખી દુઃખી થાય;	
જીવને કંઈ વળગે નહિ, મિથ્યા માની મન મુઝાય.	૩૫
કર્મ વસ્તુતાએ નથી, છે બ્રહ્મ અદ્વૈત એક;	
સુખ દુઃખ સ્વભાવ શરીર સો, સિદ્ધાંત અનુભવ છેક.	૩૬
ત્રાસી લક્ષ ને સહસ નવાણું, નવસેં નવાણું જાત;	
તે માહે સર્વ કા સુખી, એ મનુષ્યની શી વાત.	૩૭
સુખ દુઃખ કારણ મન તણું, મનમાં અનેક વિચાર;	
મન તજી ઉત્તમ થયો, ત્યારે જગત બ્રહ્માકાર.	૩૮
જગત બ્રહ્માકાર ભાસે, જો ઉપજે બ્રહ્મ જ્ઞાન;	
ગોપાળ કહે ત્યારે મહાસુખી, મનને વળે સહુ સાન.	૩૯

કલ્પું ૧૦ મું-રાગ કેદારો.

સદ્ગુરુનું વચન સાંભળી, આનંદ પામ્યો શિષ્ય;	
કર્મ ત્રિવિધિના ગુણ કલા, ૫૨ દર્શન કહીએ અરોધ્ય.	૧
યથાર્થ જ તમે કહ્યું, લાગ્યો સર્વ ભેદ;	
મજૂ પૂર્ણ આપો જ્ઞાન, મુજને ન રહે કંઈ સંદેહ.	૨
ત્રિવિધ કર્મ ભોજન્યો તેને, લમે સર્વ લોક;	
સત્ય સ્વરૂપ સજે નહીં, દષ્ટે દેખે દોષ.	૩
વાત કહી તમે વેગળી, તે તો નિરધાર;	
સદ્ગુરુ વિના સુનો ફરે, સ્વામિ સર્વ સંસાર.	૪
દોષે થયા સર્વ દોહેલા, દુઃખ પામ્યા આપ;	
તે નિશ્ચે મેં જાણીયું, સદ્ગુરુ બ્રહ્મ પ્રતાપ.	૫
કાચ મદિરમાં આન જેમ, સામો દેખે આન;	
સામો ધસે દુભે ભસે, નિરર્થક નિષ્કામ.	૬

મૃગ વનમાં જેમ રહે, દેખી મૃગ જંગ જેલ;	
અર્થ સરે નદી આપણો, રજો તૃપિત તેલ.	૭
પ્રપચ સર્વ પ્રીછ્યા પચા, પ્રભૂ પ્રાણ આધાર;	
નિત્ય નામ તેને ઝાળખી, પામીયો દુ પાર.	૮
પ્રશ્ન વળી એક પ્રગટીયું, વીનતી અધિધાર;	
શાસ્ત્ર પુરાણ વર્ણવ્યા, યોવીશે અવતાર.	૯
વિશ્વમાં મેં ઝાળખીયો વ્યાપક વિશ્વનાથ;	
ચોવીશ તે અગણા વળી, એ તો આશ્ચર્ય સરખીવાત.	૧૦
સ્થૂલ સૂક્ષ્મનો અનુભવ, હવે હરીનામ રૂપ;	
સ્થૂલ સૂક્ષ્મ ટળતું કશું, તે પ્રીછવોજ સ્વરૂપ.	૧૧
સગણ નિર્ગુણ વેદે કહી, હરીને જેમ્ને ધાત;	
ત્રીજે કલો કેમ સભવે, એ અસંભવિત વાત.	૧૨
ગુણ સ્થાનકે શરીર, એ નિર્ગુણ નિરાકાર;	
કાર્ય કારણ વસ્તુ ઝાળખી, ત્રીજે કલો નિર્ધાર.	૧૩
આર પ્રકારે વિસ્તર્યો, વિશ્વમાં દીનાનાથ;	
વિસ્તારીને કહો મુજને, તે હરીની વાત.	૧૪
એ સકળ વિભુતિ જે, પૂર્ણ અક્ષ નામ;	
આર રૂપે હરિ ઉગ્રદયો, તેના કહોજ ઠામ.	૧૫
આર મુક્તિ મેં સાંભળી, એ તો અદૃજ નાથ;	
તે પ્રભૂ મુજને પ્રીછવો, તેહની તે કહો વાત.	૧૬
આર મુક્તિ તે કેમ ધટે, હરિ જ્યારે એક;	
એ તો અસંભવ વારતા, સંભળાવો વિવેક.	૧૭
મુક્ત કરો છું દામણો, તમે દિનાનાથ દયાળ;	
બાળક જાણી દયા કરી, ઝામરીએ કૃપાળ.	૧૮

કડવું ૧૧ મું-રાગ ગોડી.

પ્રશ્ન મુણી સેવકનાં, સદ્ગુરુ મનમાં આશ્ચર્ય થાય;	
ભગ્ન બુદ્ધિ અદભૂત પ્રશ્ન, પ્રૌઢાં રસનાએ કલાં ન ગાય.	૧
ધન્ય ધન્ય વીરા મતિ તારી, હવે સાંભળ થઈ સાવધાન;	
હવે અવતાર કહું હરીના, અનુભવ અમૃત પાન.	૨
વ્યાપક અક્ષ અખંડ ઈશ્વર, જેહ શાખાએ આરે વેદ;	
ત્યાં ચિત્ત રાખી સજ થઈ, સાંભળ ગોષ્ઠ અધ્યાત્મ બેદ.	૩

- સૂક્ષ્મ સહજ વ શૂન્ય નિરામય, અવિગત અવિચળ મર્મઃ
પૂર્ણ પદ પ્રતીત માનજે, તે અવિનાશી બ્રહ્મ ૪
- અપંચ ભૂત પ્રગટ્યા એ જ્યાંથી, એ હંસા અવતાર;
પંચભૂત પ્રોઢા એ પ્રથમે, હરી હંસ નિરધાર. ૫
- શુદ્ધ કલાએ મનુષ્ય માંહે અતિષે, માટે મનુષ્ય કલા અવતાર;
વેદ તથા સ્મૃતિ ચાર વ્યાકરણ, મનુષ્ય થકે વિસ્તાર. ૬
- કલા અવતાર મનુષ્ય સર્વે, જેમાં કળા અસા સાક્ષાત;
કલા અવતાર મનુષ્ય નિમે, રમે વિસ્તારતો વાત. ૭
- વિભૂતિ રૂપે હરિએ કહ્યું, શુણ્ણ વીરા થઈ સાવધાન;
વિવેક વિગતે કહ્યું તે નિમે, સાંભળ ચિત્ત દઈ કાન. ૮
- ચંદ્ર સૂર્ય તારા ધ્રુવ મંડળ, સ્વર્ગ લોક ટેલાય;
શુણ્ણ ગાંધર્વ યક્ષ કિન્નર, સુરમુની વિભૂતતણો પ્રકાશ. ૯
- રસાતળ તળાંતળ ને, નાગ લોક જ જેહ;
સત્ય લોક ને જન લોક, વિભૂત માનજે તેહ. ૧૦
- ભુવર્લોક અરના ચોખાણ, લક્ષ ચોરાશી જાત;
વિષ્ણુ લોક વૈકુંઠના વાસી, વિભૂત હરિની નિત્ય. ૧૧
- બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર સુરપતિ, શેષ નાગ મહા મોટા;
એ સર્વ વિભૂતિ હરિ જાણે, જેમ જળમાં પરપોટા. ૧૨
- વિભૂતિમાં એ મનુષ્યતણો દેહ, તે કળાઅવતાર જ કહીએ;
શુદ્ધ કળા પરાક્રમ જેનો, જોતાં પાર ન લહીએ. ૧૩
- સ્થાવર જંગમ જીવ અસાચર, સ્થુલ સૂક્ષ્મ વિસ્તાર;
ચૌદ ભુવન હરિવ્યાપક, વિભૂત રૂપ સસાર. ૧૪
- આર પ્રકારે રમે હરિ લીલા, જ્યાં દ્વિતીયાનો નાશ;
એ અગમ વાત ધ્યાત્મ અજગી, કે જાણે નિજદાસ. ૧૫
- કારણ બ્રહ્મ તે દેવ નિરજન, અંશ તેમાં પચભૂત;
કળાવતાર મનુષ્ય તું જાણે, અન્ય જીવને વિભૂત. ૧૬
- વિભૂત મહા અપંચ કર્યા, ઋષિએ અજગા ચોવીશ અવતાર;
તેના શાસ્ત્ર પુરાણ કરી ચાપ્યાં, લખવાને સંસાર. ૧૭
- પૂર્ણ બ્રહ્મ નિરંજનને શુભ, જે દષ્ટિ આગળ સંસાર;
તે માટે ચોવીશ કીધા અજગા, કહી દેખાડ્યા સાર. ૧૮

રમણુ કીર્તન કૃત્યાં આલતાં, નવધા ભક્તિ ભેદ;
 તીર્થ ક્ષેત્ર ઉપાસના, ચાપી સાચા સાખી વેદ. ૧
 હવે વિવેક પીગત સાંભળતું વીરા, નામ રૂપ વિસ્તાર;
 મન કલ્પિત કર્યા ઋષીએ, સર્વ કળા અવતાર. ૨
 કળા અવતાર ચોવીસ હરીના, વિભૂતમાં તેનાં રથાન;
 ઋષિએ આપ્યા કરી દાખ્યા, તે સાંભળ થઇ સાવધાન. ૨
 મચ્છ કચ્છ આદે લઇ જળચર, જીવ અનંત અપાર;
 તે સકળ મળી તું જાણુ હરી, મચ્છા અવતાર. ૨૦
 વરાહ આદે લઇ પરુમાં, મધ્યમ જીવ અપાર;
 વેદ વચન કરી તું માને, હરીને ત્રીજો અવતાર. ૨૧
 અંબ હીણા ને કાળા કુબડા, એવા દેહતણા વ્યવહાર;
 જંતુ એવા જગતમાં, તું જાણે વામન અવતાર. ૨૨
 સિંહ આદે મનુષ્ય જેટલાં, નખ તણે વિસ્તાર;
 એ સકળ મળી તું માને, પચમ નૃસિંહ અવતાર. ૨૩
 પર્ણરામ આદે લઈ ક્ષત્રી, ધારાળા અપાર;
 અંતર્ગત મનમાં તું જાણે, તે પર્ણરામ અવતાર. ૨૪
 રઘુપતિ આદે લઈ સર્વ રાજ, દેશ તણા અધિકાર;
 દયાનીમ જેને વાહાલા, તે રામા અવતાર. ૨૭
 પશુચર આદે લઇ, જીવ જગત વિસ્તાર;
 પરપંચી કામી સંગે, કૃષ્ણ હરી અવતાર. ૨૮
 બુધ આદે દઇ સર્વગાની, મહંત શિરોમણિ સાર;
 એ સર્વ મળી તું જાણે, હરિ શુદ્ધ અવતાર. ૨૯
 આદે કલંકી શ્રી નારદ, મન તણે અહંકાર;
 જગતમાં જે જીવ એહેવા, તે કલંકી અવતાર. ૩૦
 દશ અવતાર થયા પરિપૂરણ, ઉત્તમ અનુભવ સાર;
 હવે ચોદ અવતારતણે જે વર્ણન, તે સાંભળ નિર્ધાર. ૩૧
 પ્રથમ હંસ આદે લઇ પક્ષિ, અંડજ આણુ વિસ્તાર;
 તે સર્વ જંતુ મળી હવે જાણે, હરિ અંશ અવતાર. ૩૨
 યજ્ઞ આદે દઇ જે રચના, જોત તણે વિસ્તાર;
 યજ્ઞક્રમ સકળ વન્દીનાં, જાણો તે યજ્ઞ અવતાર. ૩૩

ઉભયા આદે લઇ જે અગળા, સુદર શી અપાર,	
અપ રસ ગુણ લક્ષ્મી, તે મોહિની અવતાર	૩૪
સનકાદિક આદે લઇ તપસી, ઋષી શિરોમણ સાર;	
તે સર્વ જોગી મળી પુ જાણે, સનકાદિક અવતાર	૩૫
કપિલ મુનિ આદે લઇ મુની જે, નિયમ ને પ્રતિધારી;	
બ્રહ્મા માહે એવા જે ઉત્તમ, તે હરિના અવતારી	૩૬
ઋષભ દેવ આદે લઇ રાગ, રાગ ત્યાગી અલકાર,	
એ વેપધારી પાપડી જગતમા, સોલમો હરિ અવતાર	૩૭
દતાત્રેય આદે લઇ અવધુત, ઉન્મુની લક્ષણ અપાર,	
તેવા જોગી જગતમા જેટલા, દતાત્રેય અવતાર	૩૮
નારાયણ આદે લઇ જે નર, જીવં અસખ્ય અપાર,	
તે સર્વ મનુષ્ય મળી પુ જાણે, નરનારાયણ અવતાર.	૩૯
અકૃષ્ણ આદે લઇ પ્રથુરાય, છત્રપતિ અપાર,	
સર્વ જતુ મળી પુ જાણે, ઓમણીશમો અવતાર.	૪૦
દેવ ઋષિ આદે લઈ નારદ, વૈષ્ણવ અસખ્ય અપાર,	
તે સર્વ ભક્ત મળી પુ, જાણે બાનીસમો અવતાર	૪૧
ધ્રુવ આદે લઇ જે અવિચળ, જડ ચૈતન્ય અપાર,	
તે વરતુ સકળ મળી પું, જાણે હરીતણા અવતાર.	૪૨
વેદ વ્યાસ આદે જે કવિતા, વક્તા અનત અપાર,	
તે સર્વ શ્રેષ્ઠ કવીશ્વર જાણે, હરિ ચોવીશમો અવતાર	૪૩
એ અવતાર ચોવીશ અગિતના, એ તે વિભૂતિ પ્રમાણ,	
એમા મનુષ્યતણા અવતાર તે, કળા માત્ર પું જાણુ	૪૪
પદ્ય જૂત પદ્ય તન માત્રા, દશ હરિના અવતાર,	
બીજા ચૌદ કલા વિભૂતમા, એ મળી ચોવીશ અવતાર.	૪૫
ચાર પ્રકારે બીજા જે, નિર્ગુણ તથા ચાર જૂત,	
એ ચાર વ્યુહ કૃષ્ણાવતારે, એ સાક્ષાતે પૂત.	૪૬
રામ લક્ષ્મણ ભરત સત્રુજ, ચાર વ્યુહ કરી યશ્યા,	
બળભદ્ર કૃષ્ણ અનિરુદ્ધ પ્રહુમ્ન, વ્યુહ ક'પીને યાપ્યા	૪૭
નિલ અવતાર એણી પેર જાણુ પુ, સંસ્થિતી નહીં અગા;	
જાન વોહોણા લોક બાપડા, પછી પ્રપચને વળગ્યા.	૪૮

જો અવતાર ન કરતે અળગા, ન રચતે નિર્ગુણ વાત;
 ત્યારે લોક લજત તે કોને, માટે કીધા એ સાક્ષાત. ૪૯
 પૂર્ણ જ્ઞાન તે જાણુ નિરંજન, આ સર્વ જૂતનું માત્ર;
 કળા અવતાર મનુષ્ય તું જાણુજે, ચાર પ્રકારે હરી માત્ર. ૫૦
 અગમ અગોચર ને કાર ધારણ, પછી કરી પ્રપંચ રીત;
 તે માટે અવતાર ચોવીશ, કીધા છે દર્શીત. ૫૧
 આપક જ્ઞાન આણુ આદે લઈને, જ્ઞાતી તૃણ પર્યંત;
 એ સકળ સમાન કરી તું જાણે, કીડી કુજર જંત. ૫૨
 શ્રુતિ સ્મૃતિ મળતુ કાંઈ ન ટળતું, તે અધ્યાત્મક જ્ઞાન;
 દાસ ગોપાળ કહે કરજોડી, અનુભવ કર તું અમૃત પાન. ૫૩

કડવું ૧૨ મું-રાગ વેરોડી.

હવે સાંભળ ચાર મુક્તિ, સ્થિત કહું અળગાં નામ;
 વ્યાપક જૂત જે નિલ નિરંજન, મીઠ તેના હામ. ૧
 પ્રથમ સાલોકતા તથા સમીપતા, ત્રીજી સ્વરૂપતા જાણુ;
 ચોથી મુક્તિ સાયુજ્યતા કહીએ, એ ચાર નામ પ્રમાણુ. ૨
 રૂપ નામ ગુણ સ્થાયર જંગમ, ચૌદ જીવન લગી જેહ;
 પંચ મહા જૂત સમેત સૃષ્ટિ, સાલોકતા મુક્તિ એહ. ૩
 સૂક્ષ્મ જ્ઞાન સર્વ અગોચર, અમર સર્વ સમીપ તે ધામ;
 ગુરુગમ અનુપમ અનુભવ, મુક્તિ સમીપતા નામ. ૪
 ખલિત્વ જ્ઞાન વ્યાપ કહે તે જાણી, પોતે થયે તદ્દપ;
 એવા જીવ દશા જે પામ્યા, તે સાલોકતા મુક્તિ રૂપ. ૫
 સ્થુળ પડે પિંડ સૂક્ષ્મ થાયે, જીવતા જગ્ય જાણી;
 સાયુજ્યતા મુક્તિ યથાર્થ, જોતમાં જોત સમાણી. ૬
 એ મુક્તિ નિરંતર જન, જમતમાં કોઈ જાણે;
 નિમિત્ત માત્ર ને મંદમતી જે, સલ કરી કરી પ્રમાણે. ૭
 જેવા ગુરુ ત્યાં તેવા સેવક, તેવા તેના બાધ;
 કો મલીન આચાર કરતા, કો વર્ણુ આચારે ગુદ. ૮
 અપ્રમેય વ્યાપક જ્ઞાન દેવ જાણે, હાલો નહોં અણુ હામ;
 વેદ વચન અનુભવ જાણખી, જોલે તે નિષ્કામ. ૯
 સાહેરમાં શું કહીએ અળગા, જળાયર સર્વ જાણુ;
 કલ્યા માત્ર કહીએ તે દર્શિત, એ તે જળ પ્રમાણુ. ૧૦

- ચૌદ્ર ભુવન હરિ ન્સાગર માદે તથા લોક અલોક;
વરુ એક દ્વિતીયા ન દીગે, કહાં અગગી ત્હારે મોક્ષ. ૧૧
- જળ તુરંગ ભુદ્ધદા સર્વ જળના, જળચર જાત અનેક;
મોતી સીમ તથા પરવાળાં જલ જામ્યું સર્વે એક. ૧૨
- સ્વામિ એક મુણેષ વીનતી, તમે કશું નિરધાર;
સંસાર એક ઉપન્યો, તેના કહો વિસ્તાર. ૧૩
- વ્યાપક મુક્ત અવતાર એ વ્યાપક, તમે કશું સર્વ સમાન;
તો અગગી મુક્તિ અવતાર ચોવીસને, કાં કથે કથા પુરાણ. ૧૪
- મન્થ પુરાણ વરાહ પુરાણ, અવતાર વિશેષે નામ;
તે સમજાવી કહો સ્વામી, કીધાનું શું કામ. ૧૫
- સાંભળ પ્રજા તણો પ્રતિઉત્તર, વત્સ યઇ સાવધાન;
નિત્ય વ્યાપકની વાત મોટી, ન પ્રીછે અજ્ઞાન. ૧૬
- જો પ્રીછે તો ભટ્ ધર્મ રહે, લોપે સદ્ગુણ ધર્મ;
શક યઇ વિચારે મહા મરખ, સમજ તું નિશ્ચે મર્મ. ૧૭
- રાસ ભોગ મેહે ભોગ હરીના, ફીકા થાય ધર્મ આચાર;
દાનત આલોપી થાય લોભી, વાહલો થાય સસાર. ૧૮
- ધાર્યે લોભ ન ગણે પાપને, ભોગ વિશે ભુષ વ્યાપે;
દગ્ધ જ્ઞાન અનર્થનું પાત્ર, સ્વાદે સકળ ઉપાયે. ૧૯
- પછી નિમિત્ત માત્ર દષ્ટિત ઝગીએ, નિત્ય તે રાખ્યું અગમ્ય;
કથા પુરાણ કરી ચતુર્થ, તેણે રહેશે સર્વ વગમ્ય. ૨૦
- જેમ પૃથ્વી પિંડ યકી સર્વ રચના, તેના શરે નવ રીતે;
ભાંડ પાત્ર ફગીલાં સુંદર, તેને સર્વ કો પૂજે. ૨૧
- આકાશ આરંભી ન આવે કરમાં, દર્પણે સર્વ જુએ;
સમુદ્ર જળ જેમ વેહે વાદળાં, કોરા વહે જેમ દુએ. ૨૨
- મેહે રસ સંગાર રસ, જ્ઞાન રસ નીરમ્બા;
પ્રપંચ ધર્મ કર્મ ક્રિયા બહુ, ત્યાં ત્યાં લોક સર્વ લમ્બા. ૨૩
- નાના ભાત કરી ચતુર્થ, કીધા વચન વિલાસ;
સાંભળતાં આનંદ ઉપજે, મૂર્ખ પામે મન ઉદ્ધાસ. ૨૪
- અવિચળ જ્ઞાન વચનથી અગમે, તે તો કલો નવ જાય;
પછી જીવ તણાં આરોપી લક્ષ્ય, શીવને સર્વ કો પાય. ૨૫

જો અવતાર ન કરતે અળગા, ન રચતે નિર્ગુણ વાત;
 ત્યારે લોક લજત તે કોને, માટે કીધા એ સાક્ષાત. ૪૯
 પૂર્ણ બ્રહ્મ તે જાણુ નિરંજન, આ સર્વ જૂતનું માત્ર;
 કળા અવતાર મનુષ્ય તું જાણુજો, ચાર પ્રકારે હરી માત્ર. ૫૦
 અગમ અગોચર ને દોર ધારણુ, પછી કરી પ્રપંચ રીત;
 તે માટે અવતાર ચોવીસ, કીધા છે કલ્પિત. ૫૧
 વ્યાપક બ્રહ્મ અણુ આદે લઈને, બ્રહ્માથી તૃણ પર્યંત;
 એ સકળ સમાન કરી તું જાણુ, કીડી કુંજર જંત. ૫૨
 શ્રુતિ સ્મૃતિ મળતું કાંઈ ન ટળતું, તે અધ્યાત્મિક જ્ઞાન;
 દાસ ગોપાળ કહે કરજોડી, અનુભવ કર તું અમૃત પાન. ૫૩

કડવું ૧૨ મું-રાગ વેરેડી.

હવે સાંભળ ચાર મુક્તિ, સ્થિત કહું અળગાં નામ;
 વ્યાપક જૂત જે નિલ નિરંજન, પ્રીત તેનો દામ. ૧
 પ્રથમ સાલોકતા તથા સમીપતા, ત્રીજી સ્વરૂપતા જાણુ;
 ચોથી મુક્તિ સાયુજ્યતા કહીએ, એ ચાર નામ પ્રમાણુ. ૨
 રૂપ નામ ગુણ સ્થાયર જંગમ, ચૌદ ભુવન લગી જેહ;
 પંચ મહા જૂત સમેત સૃષ્ટિ, સાલોકતા મુક્તિ એહ. ૩
 સૂક્ષ્મ બ્રહ્મ સર્વ અગોચર, અમર સર્વ સમીપ તે ધામ;
 ગુરુગમ અનુપમ અનુભવ, મુક્તિ સમીપતા નામ. ૪
 ખર્દિવદં બ્રહ્મ વ્યાપ કહે તે જાણી, પોતે થયો તદૂપ;
 એવા જીવ દશા જે પામ્યા, તે સાલોકતા મુક્તિ રૂપ. ૫
 સંયુગ પડે પિંડ સૂક્ષ્મ થાયે, જીવતા જાગ્ય જાણી;
 સાયુજ્યતા મુક્તિ મથાર્ય, જોતમાં જોત સમાણી. ૬
 એ મુક્તિ નિરંતર જન, જગતમાં કાઈ જાણુ;
 નિમિત્ત માત્ર ને મદમતી જે, સલ્ય કરી કરી પ્રમાણુ. ૭
 જેવા ગુરુ ત્યાં તેવા સેવક, તેવા તેનો બોધ;
 કેા મધીન આચાર કરતા, કેા વર્ણુ આચારે શુદ્ધ. ૮
 અપ્રમેય વ્યાપક બ્રહ્મ દેવ ભાષે, ઠાલો નહોં અણુ ઠામ;
 વેદ વચન અનુભવ જાણખી, જોતે તે નિષ્કામ. ૯
 સાહેરમાં શું કહીએ અળગા, જળચર સર્વ જાણુ;
 કલ્યા માત્ર કહીએ તે કલ્પિત, એ તે જળ પ્રમાણુ. ૧૦

- ચૌદ ભુવન હરિ સાગર માંહે તથા લોક અલોક;
વસ્તુ એક દ્વિતીયા ન દીસે, કહાં અળગી ત્હારે મોક્ષ. ૧૧
- જળ તુરંગ બુદ્ધિદા સર્વ જળના, જળચર જાત અનેક;
મોતી સીપ તથા પરવાળાં જલ જમ્યું સર્વે એક. ૧૨
- સ્વામિ એક સુંદર વીનતી, તમે કહ્યું નિરધાર;
સંશય એક ઉપન્યો, તેના કહો વિસ્તાર. ૧૩
- વ્યાપક મુક્ત અવતાર એ વ્યાપક, તમે કહ્યું સર્વ સમાન;
તો અળગી મુક્તિ અવતાર ચોવીથને, કાં કયે કયા પુરાણ. ૧૪
- મન્થ પુરાણ વરાહ પુરાણ, અવતાર વિશેષ નામ;
તે સમગ્રવી કહો સ્વામી, કીધાનું શું કામ. ૧૫
- સાંભળ પ્રશ્ન તણો પ્રતિઉત્તર, વત્સ થઇ સાવધાન;
નિત્ય વ્યાપકની વાત મોટી, ન પ્રીછે અજ્ઞાન. ૧૬
- જો પ્રીછે તો બ્રહ્મ યર્ધ રહે, લોપે સધળા ધર્મ;
શઠ થઇ વિચારે મહા મૂરખ, સમજ તું નિશ્ચે મર્મ. ૧૭
- રાસ ભોગ-મેહે ભોગ હરીના, ક્ષીકા થાય ધર્મ આચાર;
દાનત આલોપી થાય લોભી, વાહલો થાય સંસાર. ૧૮
- ધાધે લોભ ન મણે પાપને, ભોગ વિષે બુધ વ્યાપે;
દગ્ધ જ્ઞાન અનર્થનું પાત્ર, સ્વાદે સકળ ઉપાયે. ૧૯
- પછી નિમિત્ત માત્ર કલ્પિત ઝપીએ, નિત્ય તે રાખ્યું અળગું;
કથા પુરાણ કરી ચતુરાઈ, તેણે રહેશે સર્વ વળગ્યુ. ૨૦
- જેમ પૃથ્વી પિંડ થકી સર્વ રચના, તેના શુણે નવ રીઝે;
ભાંડ પાત્ર ફગીલાં સુંદર, તેને સર્વ કો પૂજે. ૨૧
- આકાશ આરશી ન આવે કરમાં, દર્પણે સહુ જુએ;
સમુદ્ર જળ જેમ વેહે વાહળાં, કોણ વહે જેમ કુએ. ૨૨
- મેહે રસ શૃંગાર રસ, જ્ઞાન રસ નીરમ્યા;
પ્રપંચ ધર્મ કર્મ ક્રિયા બહુ, ત્યાં ત્યાં લોક સર્વ ભમ્યા. ૨૩
- નાના ભાત કરી ચતુરાઈ, કીધા વચન વિવાસ;
સાંભળતાં આનંદ જપજે, મૂર્ખ પામે મન ઉલ્લાસ. ૨૪
- અવિચળ ક્ષત્ર વચનથી અળગો, તે તો કલો નવ જાય;
પછી છવ તણાં આરોપી લક્ષણ, શીવને સર્વ કો પાય. ૨૫

અગમ વાત ગ્રીષ્ઠે કાંઈ, ન આવે મન મહિ;
 દેહ દર્શીને અનુભવ દુર્લભ, પછી રૂપ તણા ગુણ માયે. ૨૬
 બાળક શુદ્ધ લહે સુપ્રપંચ, જે દીકું તે જાણે;
 સકળ કળા અતિ કુસળી, સમાયુક્ત સર્વ જાણે. ૨૭
 પૂર્ણ પદ ગ્રીષ્ઠે જે સમે, સર્વ સમાન તે પેખે;
 બ્રહ્મજ્ઞાન વોહોણો જે જન, અવતારને અજગો દેખે. ૨૮
 ગાવાવાવાને વળી ધાવા, કીધાં શાસ્ત્ર પુરાણ;
 એ પ્રપંચે રહ્યા સર્વ વળગી, તે બાળક શુદ્ધ અગળ. ૨૯
 સૃષ્ટિ નહીં નહીં ઉત્પત્તિ પ્રલય, તે ધરને જે જાણે;
 વેદ પુરાણ અવતાર ચોવીશને, સારે તે નવ પ્રમાણે. ૩૦
 વચન મુંણી અધ્યાત્મ વાણી, મૂરખ મનમાં હરખે;
 સદ્ગુરુ કેરો બાળક જ્ઞાની, તે સર્વે મનમાં હરખે. ૩૧
 સદ્ગુરુના બાળકને સુલભ, દુર્લભ નગુરો જેહ;
 ગ્રીષ્ઠ્યા તેને પડ્યું પાધરું, અવરને અનેક સંદેહ. ૩૨
 જ્ઞાને જગત થયું હરીમય, મુક્તિમય ચૌદે લોક;
 જ્ઞાને હરી સ્વપ્ને ન આવે, જ્યાં ત્યાં દેખે દોષ. ૩૩
 સુવર્ણ હીમણ સોહે અંગે, પછી ઘાટ ધજ્યા શણગાર;
 તે આભૂષણ સન્ન્યાં જ્યારે અંગે, સારે મોહ પામ્યાં નરનાર. ૩૪
 નિર્ગુણ બ્રહ્મ અગોચર ઈદ્રિ, તે સર્વને કેમ સૂજે;
 તે માટે અવતાર ચોવીશને, હરિ જાણીને પૂજે. ૩૫
 અવિગત બ્રહ્મ તણી ગતિ દુર્લભ, હરિહર બ્રહ્મા બૃહ્યા;
 તે હરિ શું જાણે સંસારી, વીહીલા ફરે આક વૃક્ષા. ૩૬
 અવની જીવ અસલીયાં જ્યાં ત્યાં, અહીં મણીધર કે પાસ;
 પક્ષી અનંત રડવડે અવની, અનલ રમે આકાશ. ૩૭
 વડ ખીપળ બાવળ વૃક્ષ બદ્રી, તે તણાં જાહુ રાન;
 બાવના ચંદન વૃક્ષ અનૂપમ, તે લાધે કે રામ. ૩૮
 મુક્તિ આર અવતાર ચોવીસે, પ્રપંચ ક્યા પુરાણ;
 નિત્યનૈમિત્ય કાંઈ કલ્પી દાખ્યું, તે અર્થ હદેમાં આણ. ૩૯
 ચંદ્ર સાવધાન વિચાર વિવેક, અનુભવ આપ સંભાળ;
 દાસ ગોપાળ કહે દેવામાંહે, છટે સંશય જાળ. ૪૦

કહ્યું ૧૩ મું-રાગ રામત્રી.

વળતો બોલ્યો શિષ્ય સુગળજી, સારા ઉત્તર દીધા નાથજી;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ દેવ દયાળજી, તેની વિગત કહો કૃપાળજી. ૧

ઉથલો.

બ્રહ્મા સરજે વિષ્ણુ પાળે, પ્રલય કરે મહાદેવ;
વાત મેં શ્રવણે મુંઝી, કહે વેદાંત અવસ્થમેવ. ૨

સરજે પાળે ને સંહાર કરે, એ દેવ મોટા ત્રણ;
ત્યારે પરમેશ્વર તે શું કરે, મને કહો અશર્ણારાણ્ય. ૩

હરી કતાં સર્વકા કહે, વદે સાક્ષી વેદ;
તે અશક્ત ભાજી જીવની, ક્યાં ત્રણ દેવના બેદ. ૪

આશ્ચર્ય સરખી વાત સ્વામી, કહો વિગતે મર્મ;
ત્રિગુણાત્મક સૃષ્ટિના ધણી, તે પ્રીછવો અનુક્રમ. ૫

બ્રહ્મા કેમ સરજે ધડે, વિષ્ણુ પાળે કેમ;
સંહાર તે શિવ કેમ કરે, તે કહો જેમનું તેમ. ૬

તેનાં નામ ઠામ ને રૂપ કેવાં, તેના ગુણ કહો પરાક્રમ;
ત્રણ વેદ સમર્થ કાં થકા, પ્રભુ પ્રીછવો મહા મર્મ. ૭

વળી વૈકુંઠ સર્વે કહે તે, કાણુ વૈકુંઠ ભોમ;
એ પ્રશ્ન વળી ઉપન્યું, કહો દૃષ્ટ રાખી સૌમ્ય. ૮

વેદ ચારે વર્ણવે જે, સકલ વ્યાપક રામ;
તો પુરાણે અળગો કાં ક્યો, વૈકુંઠ કેરો ઠામ. ૯

સ્વામિ વળી એક વીનતી, સ્વર્ગમાં વસે દેવ;
તે સ્વર્ગની સ્થિતિ વર્ણવો, મથાર્ય અવસ્થમેવ. ૧૦

નર્ક નર્ક સર્વકા કહે, કીયો નર્ક ક્યોરો ઠામ;
એ સંશયમાં સર્વકા પડ્યા, એ શી ગતી છે ભગવાન. ૧૧

દશો દિશા અવિનાશિ અવિગત, જેમ સકલ વ્યાપક બોમ;
તો સ્વર્ગ નર્ક વૈકુંઠ કૈલાસની, ક્યાં રહી અળગી ભોમ. ૧૨

એ ચાર સંશય મુજને નડે, તેણે વિષ્ણુ મારુ મન;
તે વીગત વેગે પ્રીછવો, કરો કૃપાનાથ પાવન. ૧૩

વસણ.

પ્રસન્ન થઈને પ્રીછવો, સ્વામી કહું નામી શીશરે;
ગોપાળને કૃપા કરો, સદગુરુ શ્રી જગદીશરે. ૧૪

કલ્પું ૧૩ મું-રાગ રામમી.

વળતો બોલ્યો શિષ્ય મુખભૂજ, સારા ઉત્તર દીધા નાથજી;
અહ્યા વિષ્ણુ શિવ દેવ દયાળજી, તેની વિગત કહો કૃપાળજી. ૧

ઉચ્ચેલો.

અહ્યા સરજો વિષ્ણુ પાળે, પ્રલય કરે મહાદેવ;
વાત મેં શ્રવણે સુંણી, કહે વેદાંત અવસ્યમેવ. ૨
સરજો પાળે ને સંહાર કરે, એ દેવ મોટા ત્રણ;
ત્યારે પરમેશ્વર તે શું કરે, મને કહો અશર્ણુશર્ણુ. ૩
હરી કર્તા સર્વકો કહે, વદે સાક્ષી વેદ;
તે અશક્ત ભાજી જીવની, ક્યાં ત્રણ દેવના બેદ. ૪
આશ્ચર્ય સરખી વાત સ્વામી, કહો વિગતે મર્મ;
ત્રિગુણાત્મક સૃષ્ટિના ધણી, તે પ્રીછવો અનુક્રમ. ૫
અહ્યા કેમ સરજો ધડે, વિષ્ણુ પાળે કેમ;
સંહાર તે શિવ કેમ કરે, તે કહો જેમનું તેમ. ૬
તેનાં નામ ઠામ ને રૂપ કેવાં, તેના ગુણ કહો પરાક્રમ;
ત્રણ વેદ સમર્થ ઠાં થકા, પ્રજુ પ્રીછવો મહા મર્મ. ૭
વળી વૈકુંઠ સર્વે કહે તે, કોણ વૈકુંઠ ભોમ;
એ પ્રભુ વળી ઉપન્યું, કહો દદ્દ રાખી સૌમ્ય. ૮
વેદ ત્યારે વર્ણવે જે, સકલ વ્યાપક રામ;
તો પુરાણે અળગો કાં ક્યાં, વૈકુંઠ કેરો ઠામ. ૯
સ્વામિ વળી એક વીનતી, સ્વર્ગમાં વસે દેવ;
તે સ્વર્ગની સ્થિતિ વર્ણવો, યથાર્થ અવસ્યમેવ. ૧૦
નર્ક નર્ક સર્વકો કહે, કીયો નર્ક કર્યોરે ઠામ;
એ સંસારમાં સર્વકો પડ્યા, એ શી ગતી છે ભગવાન. ૧૧
દશા દિશા અવિનાશિ અવિગત, જેમ સકલ વ્યાપક બોમ;
તો સ્વર્ગ નર્ક વૈકુંઠ કૈલાસની, ક્યાં રહી અળગી ભોમ. ૧૨
એ ત્યાર સંસાર મુજને નડે, તેણે વિષ્ણું મારું મન;
તે વીગત વેગે પ્રીછવો, કરો કૃપાનાથ પાવન. ૧૩

વડલુ.

મંસન્ન થઈને પ્રીછવો, સ્વામી કહું નામી શીશ્યે;
ગોપાળને કયા કરો, સદ્યુરુ શ્રી જગદીશરે. ૧૪

એ ત્રણ ઉપજે સમે, બહા વિષય મહેશ;	
એ શુભ વાત પ્રકટ કરી, મેં કીધા તુજને ઉપદેશ.	૧૫
એ પંચભૌતિક આ વિશ્વ રચનાં, તેના શુભ છે લગન;	
અગ્નિ તે નવ લહે, કે મહાંત થાએ મગન.	૧૬
જેનાં રૂપ દષ્ટે દેખીએ, તે થાય ઉત્પન નાશ;	
તે માટે ત્રણ દેવતા, જળ ધરા તેજ પ્રકાશ.	૧૭
પવન સૂક્ષ્મ પીછજે, અતિ સૂક્ષ્મ તે આકાશ;	
એ વસ્તુમાં પેશે નહી, અગોચર અવિનાશ.	૧૮
હવે સાંભળ વૈકુંઠ વારતા, ઉ સકળ વ્યાપક બહા;	
તેના વેદ પાર નવ લહે, અગમ અવિગત મર્મ.	૧૯
વ્યોમ વ્યાપક વૃક્ષ થડ અને, શાખા બહા વિષય મહેશ;	
પત્ર ફળ સંસાર રચના, સમજ એ ઉપદેશ.	૨૦

વલણ.

સમજ એ ઉપદેશ ઉત્તમ, મહાવાક્ય એ વિચાર;	
ગોપાળ કહે નિર્ણય કરી, સિદ્ધાંત શિરોમણિ સાર.	૨૧

કંઠવું ૧૫ મું-રાગ ધન્યાત્રી.

વળતા યોગ્યા સદ્યુગ દેવજી, સાંભળ વીરા વાત અવસ્થાવેશ;	
અજ તે પૂછ્યાં વૈકુંઠ કેરાજી, તે હવે સાંભળ અર્થ, ધરેણાજી.	૧

ઉથલો.

સાંભળ અર્થ વૈકુંઠનો, પ્રપંચ રચીને બહુ દૂર;	
આઘ અંત્યે મધ્ય વ્યાપક, નિરંજન હરપૂર.	૨
આરંભાર કે નવ લહે, સુરિનર મુનિ સંસાર;	
વેદ વર્ણવતા રહ્યા, તે બહા અપરંપાર.	૩
ત્રિભુવન માહે જે હરી, તે વ્યાપક ચૈદ્યુવન;	
કોડ ભુવનમાં જે હરી, અદૈત, સૂક્ષ્મ તંત્ર.	૪
સગુણ નિર્ગુણ વસ્તુ અદૈત, વદે વેદ પુરાણ;	
સારે વૈકુંઠ અજગું ક્યાં રહ્યું, સિદ્ધાંત મનમાં આણ.	૫
રૂપ અરૂપી અખંડ મંડળ, વસ્તુ એક અંખાર;	
પ્રીતે તેને પાધરં, સર્વ મુક્તમય સંસાર.	૬
અગદ એમ જો પ્રીતવે તો, સારે થાય સઠ સૌક;	

પછી પ્રપંચ લઈ કર્યા, રચ્યા બહુ વિષ દોષ.	૭
વ્યા અવતાર મનુષ્યને, અનર્થે કર્યું પાત;	
અંકુશમાં એને રાખવા, પછી રચ્યા પ્રપંચ માત.	૮
બહુ દોષ દૃષ્ટિએ પરવરે, કહી પુણ્ય દેખે પાપ;	
સ્વાદ સર્વનો રાખવા, કરી ધર્મ કરી ધાપ.	૯
વસ્તુ જેમ જેમ વેગળી, તેમ તેમ તેશું રેનેહ;	
ત્રેમ પામે થો ટળે, તું જો વિચારી એહ.	૧૦
જે દેવ ધરને આંગણે, તે શું ન રાખે એ રંગ;	
જે દેવ કામી દારિકા, તાર્હા ચાલ દર્શન સંગ.	૧૧
એક ઘેર પોતાને પશિની, ગુણુ રૂપ મુંદર નાર;	
તેને મેહુલે પરહરી, કરે સંખીણી શું વ્યભિચાર.	૧૨
જેમ અંન ફરતું રે રુચે, તેમ રુચે ફરતી વાત;	
રૂપ રંગ દૃષ્ટિ ફરતી રુચે, સ્વભાવ જીવ ધાત.	૧૩
મીઠું લાગે વેગળું, નીકટ રીકું હોય;	
નર નાર જો અળગાં બે રહે, તો વિરહ વ્યાકુળ હોય.	૧૪
સ્વભાવ જાણી જીવનો, મહા પુરુષે ઓળખી ધાત;	
પછી પ્રપંચ રચ્યો, કીધી વૈકુંઠ ફરી ખ્યાત.	૧૫
શ્વેત સુતર્યુનાં વર્ણુબ્યાં, ત્યાં પત્ર સજ્જિત રત્ન;	
મુકતાશ્રળ તે જળહળે, ત્યાં સદા મુગધિત વન.	૧૬
શોભા નાના ભાતની, મુંણી પ્રેહે બિપજે મન;	
ને પછી તે સ્થાનક પામવા, કરે ધર્મ ક્રિયા જન.	૧૭
મુખ ધણી ત્યાં સૂચવ્યાં, અને દુઃખ નહોં લવલેશ;	
મુંદરીના પતિ શોભે, રુદા શ્રી દેવેશ.	૧૮
મુંણી મોહ બિપજે મનને, શું કરીએ જીવ અમાન;	
પછી વાસનાએ કરે સુકૃત્ય, ક્યારે પામીએ એ સ્થાન.	૧૯
પછી લક્ષિત નવધા રચી, વળી વેાડશ પૂજા સાર;	
પ્રતિમા પ્રત્યક્ષ કરી, ત્યાં વળગ્યો સર્વ સંસાર.	૨૦
રમવાને તે તીર્થ કચ્યાં, તથા જપ તપ દાન;	
આચાર અંધ ને અતિ ધણા, સૌચ સંધ્યા સ્નાન;	૨૧
ધર્મના અહંકાર ઉપજ્યા, પછી હવાં ખટ દર્શન;	
હરી તો જેમના તેમ રલા, પછી વાધું મન.	૨૨

ઐમ આધિ વ્યાધિ ધર્મ કર્મ, તથા મતનો વ્યવહાર;	
કાળ નિર્વાણુ ઐણી પેરે કરે, ઐમ મળી સર્વ સસાર.	૨૩
કથા કીર્તન નિત્ય મુંઝે, મહા પ્રલયમાં સર્વ નાશ;	
ત્યારે ક્યાં રહે નણુ દેવતા, ક્યાં રહે વૈકુંઠ કૈલાસ.	૨૪
અસંખ્ય અહા ઉપજે, આપ ક્રાંતિ વિશ્વણુનો નાશ;	
સહસ્ર લગનો-સમે ઈદ્ર, ઐમ પડે પ્રલય પાશ.	૨૫
ઐ નણુ દેવ તે એક મૂરત, ઐમ વદે વેદ પુરાણ;	
કથા નિત્ય જન સાંભળે, ન પ્રીછે લોક અગ્નણ.	૨૬
ચોતે મરે તે શુ કરે, આ સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન ને નાશ;	
પાધકં તે પ્રીછે નહીં, અવગો કરે અભ્યાસ.	૨૭
પ્રપંચ પંડિતના કસ્યા, તે જાણે પંડિત ગ્રામ;	
મૂર્ખ મત કંઈ નવ લહે, ટગર ટગર સામું જોય.	૨૮
નથી વૈકુંઠ કંઈ વેગણું, નથી વિશ્વ લક્ષ્મી નાર;	
સકળ વ્યાપક અહા છે, સર્વેશ્વર સંસાર.	૨૯
ચૈદ્ર લોક કહેવા લગી, નથી જોગ માયા વૈરાટ;	
રવિ શશી તારા મુનિ, મૃગજળ મિથ્યા ઠાઠ.	૩૦
અહા વ્યાપક જ્યાં લગી, ત્યાં લગી વૈકુંઠ સ્થાન;	
અન્ય વૈકુંઠ આપના, તે મિથ્યા કશ્ચિત જાણુ.	૩૧
સ્વામિ વૈકુંઠ વ્યાપક વર્ણુચું, તેમાં વ્યાપક ચૌદે લોક;	
ત્યારે ભક્તિ કરી મુકતે ગયા, તે સર્વ થાય છે ફોક.	૩૨
સાંભળ વીરા વારતા, જીવ વિપે કયો આશ;	
તે માટે સૂજે નહીં, હરિ વ્યાપક સર્વાનાસ.	૩૩
જે જનને સદ્ગુરુ મળ્યા, તેણે પ્રીછું અહારાન;	
સર્વેશ્વર તેણે આજાખ્યા, તેને વળી હૃદયમાં સાન.	૩૪
તેને ટળી કર્મની વાસના, સમ્યો ધર્મનો ડંડ;	
આચારની ઉર્મી સમી, મન થયું તે ચત્રાંચ.	૩૫
વૈરાટ વેધીત પ્રગટ્યો રંગે, તેને પ્રીદ્ધ થયો સસાર;	
દ્રવ્ય જેના ધરમાં રમે, તેના મુખ તણો નહીં પાર.	૩૬
શોક સર્વ સંશય સમ્યા, આનંદ અંગ ન માય;	
તદ્વ્ય તે પોતે થયો, તે જીવનમુક્ત કહેવાય.	૩૭

અગાધ ભુક્તિનો જે ધણી, તે પ્રગટ પામ્યો રામ;	
મુક્તની એ ચાપના, વૈકુંઠનો વિશ્રામ.	૩૮
સાનીને હરિ પ્રીછા પડે, બાણી સધલી ભુક્ત;	
પૂરણપદ ન્યારે ઓળખ્યું, ત્યારે તેહ જ મુક્ત.	૩૯
એ જીવતો ત્યાં જઈ વસ્યો, જે હોય મુક્ત વિશેષ;	
યાપકમાં કોણુ નય આવે, જીવશીવ વસ્તુ એક.	૪૦
ીજે હોય તો ઉદ્ધારે ત્યારે, થાએ અળગી મોક્ષ;	
જેણે વસ્તુ વ્યાપક ઓળખી, લહી મુક્ત પ્રપંચ ફોક.	૪૧
જે જન બ્રહ્મ સૂક્ષ્મ પામ્યો, પામ્યો સ્વરૂપે શોક;	
। મુક્તમય પોતે થયો, અજ્ઞાન બંધન લોક.	૪૨
। માટે તે મુક્ત ચાપી, કરી શાસ્ત્ર સર્વ સિદ્ધાંત;	
। ન તે જે પ્રીછ્યું, એમ વદે વેદ પુરાણ.	૪૩
ખરખર કહે ત્યાં દૂરશું, જે જીવ મુક્તે નય;	
સોકને અકુશમાં રાખવા, રૂપીએ સ્થ્યો ઉપાય.	૪૪
મણુજીતો જીવ ભોલો કરી, પ્રપંચે ચાલી મોક્ષ;	
। મં ત્રણ કદપી ભોમાં કસ્યાં, સાધને વળગ્યા લોક.	૪૫
। સારી બાળક જશે, જેમ તેમ વાણો નય;	
। મત આપી ભોળ્યો, રૂપીઆત મનમાં થાય.	૪૬
। સ્યો એ બિપાય વીરા, લજન કરે સ્વાદ;	
। ન રાખ્યું વેગળું, આગળ કરી બિપાધ.	૪૭

કડવું ૧૬ મું-રાગ ધન્યાશ્રી

ગુરુ બોલ્યા દીનદયાળજી, સંત શિરોમણી પર્મ કૃપાળજી;
રૂપ દેવનાં સાંભળ ધાતજી, સાંભળ વીરા સ્વર્ગની વાતજી. ૧

ઉથલો.

માત સાંભળ સ્વર્ગની, ગુણ રૂપ લક્ષણ ભોગ;
મનુષ્ય તે મહાદેવ કરીએ, જેને હોય ભલો સંભોગ. ૨
રૂપ ગુંદર શોભતો, તથા સુખી શરીર;
ભોગસંભોગે આગળો, દેવ સ્વર્ગી વીર. ૩
ધેરનાં જેવી અપ્સરા, ગુણ રૂપ સુંદર સાર;
વ્યાધિ એક વપુને નહીં, તે દેવતા અવતાર. ૪

મધુર વાણી આપે, સમાયુક્તે જોહ;	
નિર્દોષ દાતા શોક હરીના, દેવ લક્ષણુ તેહ.	૫
મદીર તે મનભાવતાં, ચિત્ત વિષે પરઉપકાર;	
ચિંતા મનને અણુ નહીં, તે દેવતા અવતાર.	૬
નિશદિન લીલા કરે, જેમ ભુવન જોડો ભૂપ;	
મનના મનોરથ ભોગવે, નિશ્ચે તે દેવ સ્વરૂપ.	૭
જ્ઞાન મન ગોવિંદનું, જેને વસ્તુ સકળ સમાન;	
દોષ દુષ્ટે નવ પડે, તે દેવરૂપ પ્રમાણ.	૮
દયા નિત્ય મનમાં વસે, કરી જીવ સકળની સેવ;	
હૃદય તો કામળ સદા, સુખણુ લક્ષણુ દેવ.	૯
એવા નર જે ભોગતા, તેનાં ભુવન જાણે સ્વર્ગ;	
બહુ સુખી સ્વર્ગે જાય, જે દુઃખી તે વસે નર્ક.	૧૦
હવે સાંભળ નર્કની વારતા, તે મનુષ્યને અત્યાન;	
તે નર્ક ક્રયળ ભોગવે, જેને નહીં રહેમાં સાન.	૧૧
જે શોક સાગરમાં સદા, દુઃખતણો નહીં પાર;	
ખીજું નર્ક તે થું સૂચવે, દેહ નર્કનો ભંડાર.	૧૨
નર્કમાં નિશદિન પચ્યો, જેને વ્યાધિ ચિંતા અપાર;	
અપયશ જેના જગતમાં, નિલ ઉઠાવે નર્ક ભાર.	૧૩
તેનું ભુવન એમ કરી જાણુજે, તે નર્ક કરો કુંડ;	
કુટુંબ વડુ વર સત તે, જંતુ કરડે તુંડ.	૧૪
એવા નર જે દોહેલા, તે પચે નર્ક પ્રયદા;	
નર્ક ખીજું જે કહે, તે માન મિથ્યા લક્ષ.	૧૫
ચાર પ્રથ પૂરાં હવાં તે, કલો નિર્ણય સાર;	
ગુપ્ત તે પ્રગટ કરી, તુજને દાખ્યું નિરધાર.	૧૬
એ વચન જે જ્ઞાની તણાં, પ્રીતિ જે પ્રમાણ;	
સંસારીથી એકલો, જેણે સુખ્યાં કર્મ પુરાણ.	૧૭
જેમ દીપા મારગ દોડતાં, અણુદીપ્તિ અકળાય;	
તારો તે તરી વળે, અણુતારો તે ગાથાં ખાય.	૧૮
એક દેવ ચક્ષે દેખતો, એક ચર્મ ચક્ષે અંધ;	
મન યકા કે મુક્ત પામ્યા, કે પડ્યા મનથી બંધ.	૧૯

દો હરી વિના દેખે નહીં, મુક્તમય ચોદે લોક;	
એક હરીને હોડિ જોળતો, યત્રતત્ર દેખે દોષ.	૨૦
અકળ ગતિ અવિનાશની, રંક થાયે રાય;	
બહુ ભણ્યા તે ભૂલા પડ્યા, મોહેજે હરીમાં સમાય.	૨૧
એ અધ્યાત્મિક વિખ્યાત, પ્રત્યક્ષ કષ્ટ સમાન;	
ગોપાળ કહે જન તે લહે, જે હોય ચતુરસુગ્રાણ.	૨૨

કંઠકું ૧૭ મું-રાગ દેશાખ.

કરજેડીને કરયો પ્રણામ, શિષ્ય જોલ્યો થઇ સાવધાન;	
એક પ્રશ્ન ઊપન્નું સ્વામી, કહો સદ્ગુરુ અંતરગમી.	૧
જે આશ્રમ ચારે કહેવાય, તેહનો છેજી શો મહિમાય;	
આશ્રમ ચારનું શું છે કાજ, કહો સદ્ગુરુ શ્રી મહારાજ.	૨
છેલ્લો આશ્રમ જે સંન્યાસ, ક્રિયા મંત્ર કરે છે નાશ;	
જનોધન બાળીને પીએ, તે કહોજી કારણ કીએ.	૩
વળતા જોલ્યા તે સદ્ગુરુ રાય, મુંજી પ્રશ્ન તણો મહિમાય;	
કરયો જ્ઞાનીએ મન વિચાર, દોઢો દેહનો બળીઓ વિચાર.	૪
સ્વભાવ શરીરનો જોઇ, પછી અનુભવશું ખસ પ્રોઇ;	
દેહનું સુચતાં સાધન થાવા, પછી સિદ્ધાંત કરીને પાવા.	૫
જ્યાં લગી ન હોય પુરુષ વિકાર, ત્યાં લગી તે હોય બદ્ધચાર;	
પ્રાય એ વર્ષ સોલ પ્રમાણ, ત્યાં લગી ભણે શાસ્ત્ર પુરાણ.	૬
ન્યારે પૂર્વ તણો અંશ આવે, ત્યારે ગૃહસ્થ ધર્મ તેને ભાવે;	
શ્રી ભોગવે મન સ્થિર થાય, તેમ તેમ ઉમ્મર વધતી જાય.	૭
પછી થાય તે વાસના શાંત, રહે સ્ત્રીની સાથે એકાંત;	
એ વાનપ્રસ્થ આશ્રમ, થાય મન અને સ્થિર ધર્મ.	૮
બ્રહ્મચર્ય પાળી ભણ્યો હોય, તે તો શાસ્ત્ર વિચારીને જોય;	
ત્યારે થાયે જ્ઞાન પ્રકાશ, ન્યારે થાય તે વર્ષ પચ્ચાસ.	૯
ન્યારે થાય તે સ્ત્રીનો નાશ, ત્યારે વળતો તે લે સંન્યાસ;	
ત્યારે ઊપજે અદ્વૈત જ્ઞાન, તવ સમે અહંકાર અભિમાન.	૧૦
તેવે સોદ્ધ વ્યાપક પેખે, વરત સમ રસ સમજે લેખે;	
જોગ લઇ તે તીરથ જાય, ત્યારે તે અંતરયામી થાય.	૧૧

- ત્યારે જેને અજ્ઞાના રહી સૂઝે, ત્યારે તે પ્રતિમા શું પૂજે;
દીઠા એક નિરંતર રામ, દબ્યું સર્વ ધેધાટનું કામ. ૧૨
- દેહ સર્વ હરીમય થયો જાણુ, તે શા માટે દમ પછી પ્રાણુ;
થયો વાસના કેરો નાશ, ત્યારે વૈકુંઠની શી આશ. ૧૩
- જે તે વેદ પુરાણ જ સાધે, તો અનિર્વચની પદ ભાંગે;
જેને પ્રત્યક્ષ નિર્ગુણ દેવ, તેને શા શ્રમ ને શી શ્રેવ. ૧૪
- જેને વ્યાપક વસ્તુ સમાન, તેહ શું કરે તીર્થ ને ધ્યાન;
હવે યોગ સમાધિ સાધે, જેને જેહ સમાધિ અનાદે. ૧૫
- જે ન હરીમાં રહ્યો સમાધ, તેનું શું કહ્યે મન ભાષ;
પદ કર્મ અવસ્થા સીધી, ત્યારે ઉપવિત બાળીને પીધી. ૧૬
- આદ્ય અમન વસ્ત સંભાળ, મન ઉપાધિ એણે સર્વ ટાળ;
સાધન તે સધળું નાખ્યું, એક જળ ને બોજન રાખ્યું. ૧૭
- એટલું કીધાનું છે કામ, મન નિશ્ચળ જોસે કામ;
શ્યામામાં દ્વેષ માંકડ એક, નિદ્રા આવે તહીં કાણુ એક. ૧૮
- અણુ માત્ર કંટકનું શળ, તેણે દેહ દુઃખે થડ મૂળ;
અણુ એક મક્ષિકા માંસ, નવ પચે પંચામૃત અંશ. ૧૯
- સંશયની મોટી આડ, કરે બ્રહ્મજ્ઞાની તે વાડ;
માટે જે જે સંશય ભાંગે, ત્યારે મન પરમાનંદ જાગે. ૨૦
- જેમ નિર્મળ લોચન માંહે, રજ એક અણુ ન સમાયે;
જેને અનુભવ પોહોતી આશ, તેહ સંત થયો ઉદાસ. ૨૧
- તેહ પર્મહંસ સંન્યાસી, તેને શું કરે ગંગા કાશી;
જેને સર્વેશ્વર સાક્ષાત, તે શું મુણે પુરાણની વાત. ૨૨
- સર્વ વસ્તુ સમાન છે જેને, પુજે તે કોને ને તજે કોને;
રસવાને તે સહજે જાય, સર્વ તીરથ પાવન થાય. ૨૩
- રમે કૌતિક જોતો તેહ, તેહ હૃદે આનંદ રામ રનેહ;
પદ દર્શન જે જે જોલે, તેનાં વચન તે બાળક તોલે. ૨૪
- જેનું ઉન્મુખીએ વેષ્યું મન, તેનાં સગી ગયાં સાધન;
જેના દષ્ટ તણા દબ્યા દોષ, દેખે મુક્તિમય ચૌદે લોક. ૨૫
- જેને રનેહજ સમાધ લક્ષ લાગી, તે ત્યાગી ને ભોગી વૈરાગી;
તેહ સિદ્ધ પરમ અવધૂત, એક જિહ્વાએ શું કરું સ્વત.

જેહ હરિમાં કરે કલ્પોત, તેને નિશદિન આક્રમજોળ;
 જેના હૃદયમાં રામ રસ જામ્યો, તેને મોહ મુક્તિનો વામ્યો. ૨૭
 તેહ જગત હરિમય દેખે, તે અવતાર ભોગ નવં પેખે;
 હરિને જાણે સર્વાનાસ, ન દેખે તે ઉત્પત્તિ નાથ. ૨૮
 રામ દેખે જેમ તેમ મેહે વાધ્યો, જેને એહ અનુભવ લાધ્યો;
 હું ટળીને હરિમાં લાળીયો, જેમ સિંધવ જળમાં ગળીયો. ૨૯
 જે અનિર્વચનીય પદ પામ્યો, તે તો મોહ દ્વિતીયા વામ્યો;
 તેના જન ગોપાળ. ગુણ ગાએ, ઉપમા કાંઈ કહી નવ જાએ. ૩૦

કડવું ૧૮ મું-રાગ દેશાખ.

શ્રવણે સુંણી સદ્ગુરુની વાણ, કરે પ્રદક્ષિણા શિષ્ય મુજાણ;
 યેહુ કરજોડી ઉભો રહ્યો, સ્વામિ હું કૃતારથ થયો. ૧
 કંઈ એક મન ઉપન્યો વીચાર, તે તણો કહોજી નિરધાર;
 નિમિત્ત માત્ર તમો કહ્યું સહી, નિલ સ્વર્ગ કાંઈ છે કે નહીં. ૨
 શ્રી હરિ નર્ક સ્વર્ગ કંઈ લેહેવાય, તો સંશય સર્વ મારો જાય;
 બીજું પ્રશ્ન ઉપન્યું વળી સાર, ચૌદ લોકનો કહાં વિસ્તાર. ૩
 સ્વર્ગ નર્કનો કહ્યો વિચાર, એક લોક મેં લજ્જા નિરધાર;
 વળી વિશેષે હોયે જેહ, સ્વામિ હવે સંભળાવો તેહ. ૪
 તેના ગુણ સંભળાવો નામ, સંશય સર્વ શીટે આ કામ;
 સુંણતા સદ્ગુરુ હરખ્યા મન, બોલ્યા શુદ્ધિ તારી બહુ ધન્ય. ૫
 સુદ્ધ મન તું પૂછે જેહ, તે કહેતાં ભાગે સંદેહ;
 સારે પ્રશ્ન ત્યાં પાવન થયો, પર્મ શિરોમણી શીતળ લહ્યો. ૬
 હવે તું સાંભળ થઈ સાવધાન, સુદ્ધ વાત દઈ ચિત્ત કાન;
 વચન કાપડો મુનિજન તણો, ન ગ્રીછે તેને ધડ જ ધણો. ૭
 જેમ તેમ મચારથ જેહ, મુણજે વીરા કહું છું તેહ;
 નિલ દેવ તે ચંદ્ર દિનેચ, સુર સકળ તારા ઉપદેશ. ૮
 ગગન મંડળ સ્વર્ગ તું જાણ, રવિ શશિ તારા દેવ પ્રમાણ;
 તત્ત્વ શ્વાસા જેને હોય, દેવતા લક્ષણ લણીએ સૌય. ૯
 જેની પલક ન મળે નિમેષ, વૃથા શ્વાસ ન જાએ એક;
 જેના પગ ન લાગે ભોમ, સદા અંતરિક્ષ વસે બોમ. ૧૦

- મર લોકે તેના અંશ ધણા, ગુણ જે લક્ષણે દેવતા તણા;
દેહ જેને નહિ હાર, તેના ચિંત તણા વેહેવાર. ૧૧
- ને ઢાપાનો નહિ ભાસ, જ્યોતિ રૂપ તે સદા પ્રકાસ;
પંચ લક્ષણ દેવતાનાં જાણ, નિસ દેવ એ અનુભવ પ્રમાણ. ૧૨
- જળ પુર્વ લોકની વાત, પુર્વા પુર્વે તે સાક્ષાત;
જળ નર્કતાણું બધાણ, મૂળ નર્ક તે ચારે ખાણ. ૧૩
- ચૌરાશી જીવ અવતાર, તન મન દુઃખ ભોગવે અપાર;
નિવાસ દુઃખ દારણ જેહ, સકળ જીવ ત્યાં ભોગવે તેહ. ૧૪
- તસ તે મનુષ્ય અવતાર, જીવ વિધિતણા કરે અહાર;
ન દિવસ જેમ તેમ ખાય, તે મનુષ્ય જન્મે ત્રેન કહેવાય. ૧૫
- તે જેહને બહુ અહાર, બળ બહુ જેનું મુખ વિકરાળ;
હસ ન મેલે જેહ, નાગ લોક ત્યાં ભણીએ તેહ. ૧૬
- તાં જેવાં લક્ષણ ધાટ, મનુષ્ય જન્મમાં સધળી જાત;
કપટ પાખંડ અપાર, છળ મત્સર તથા અહકાર. ૧૭
- યા મોહ મદ સકળ અહંકાર, રાગ દ્વેષ મનુષ્ય અવતાર;
યુ થોડા ને અવગુણ ધણા, લોભ રચ્યા રથ બહુ વિધિતણા. ૧૮
- રાજા તૃષ્ણા તણા નહી પાર, બહુ અવગુણ માણસ અવતાર;
કાક ગુણ છે તે કયા કયા, સમજાવો સ્વામિ મેં નવ લલા. ૧૯
- જળ તે શું શિખ્ય મુજાણ, વચન તે માનજે નિરવાણ;
પ્રમાથી પ્રીછજે ધણું, કારણ રાજક કહું તે તણું. ૨૦
- જીવ દેહને વાચા સાર, તમે જુદિ તણા વિસ્તાર;
દે વાણી મળી પ્રપંચ કરે, તે પ્રપંચથી પરજીવ હરે. ૨૧
- તે પોતાની કરે સંજાળ, માત પિતા જેમ પાળે બાળ;
પોતાની શુશ્રુષા કરે, મુખે પોતાને પોતે કરે. ૨૨
- તે મુખી થાવાને કાજ, બીજને દુઃખ દર્દ આણે વાજ;
જીવ ટળતાં જીવજ જેહ, મહા-દુઃખી જાણજે તેહ. ૨૩
- શરીરની રક્ષા નવ ચાયં, કુધા તૃપા વાધે અકળાય;
માણસ તેણે વરા પડે, તે જીવને દુઃખ સમજું નડે. ૨૪
- માણસ સર્વને વશ્ય કરે, વશ્ય કરીને પોતે કરે;
કમ મોટું જે માણસ તણું, જેમ તેમ સુખ પામે તે ધણું. ૨૫

વ્યાધિ દુઃખ જે ઉપજે, તે અધ્યાત્મિક તાપ;	
સાવધાન થઈને સાંભળે, તું ઝાળખ અનુભવ આપ.	૩
આધિભૌતિક તાપ કહીએ, સાંભળ તેની વાત;	
શબ્દ અર્થ સમજી તરી, પ્રીછે ચિત્ત દર્ષ ધાત.	૪
ચાર ખાણના જીવ કહીએ, લક્ષ ચોરાશી ભત;	
જેહ જીવ જીવને નડે, તે આધિભૌતિક તાપ.	૫
વળી તાપ ગતિ સાંભળ વીરા, અધિક દૈવિક વિસ્તાર;	
અમી જળ સ્થળ આયડે, તે ભોગવે સંસાર.	
ચઢે પડે કે કંઈ આયડે, વિપ ખાપ તથા પાપ;	
વીજળી ધાત કરી પડે, તે તાપ દૈવ કહેવાય.	૭
સુણો સ્વામિ વિનતિ, મેં સુણી પુરાણે વાત;	
તે તાપ ત્રિભુવનને નડે, હર્ગિજનને નહિ અણુ માત્ર.	૮
સુણો વીરા વારતા, તે તાપમાં જે ભાત;	
વચન બાંધ્યાં વર્ણુબાં, નવ લહે યથારથ વાત.	૯
તાપ ત્રણ તે તન તણા, મન તણા અગગા તાપ;	
એક કરી સર્વ વર્ણુવે, પણ છે શુણુ અગગા ખ્યાત.	૧૦
મનના તાપ જ્ઞાને દળે, ગુરુ જ્ઞાનતણે સંજોગ;	
લક્ષ ઉપાય જો કીજીએ, નવ દળે તનના ભોગ.	૧૧
સ્વામિ મુજને પ્રીછવો, મન તાપનો વેહેવાર;	
જેમાં સર્વ જૂઠા પડે, નવ મુઝે શુદ્ધ વિચાર.	૧૨
હવે સાંભળ તૂં સાવધાન થઈને, વાત ઉત્તમ સાર;	
કામ ક્રોધ ને મોહ મમતા, મદમ્ભસર અહંકાર.	૧૩
અંતઃકરણ આદે લઇ, મનશુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર;	
ત્રિપે જે દુઃખ પામીએ, તે અધ્યાત્મિક તાપ નિરધાર.	૧૪
કો જીવ કંઈણ વેણુ કહે, અથવા કરે ભયાનક નાદ;	
તે થકી દુઃખ ઉપજે, તે આધિભૌતિક તાપ.	૧૫
તાપ ત્રણે પરભવે, તે સાંભળ ચિત્ત દર્ષ કાન;	
દૈવ પૂર્વજ જૂત ભૈરવ, તાપ દૈવક માન.	૧૬
ડાકણ સાકણ તથા જડ પણ, અહ જોત્રણીવાર રજ;	
શુકન હવા અપશુકન આખડી, કલ્પના નિર્મળ.	૧૭

વસ્તુ વસ્તવે એ નથી, હસ્તિત. કરી ઉપાધ;	
સુણી ઝપક મનને ઉપજે, પણ જૂઠું મિથ્યા વાદ.	૧૮
એ તાપ તણ મનના કલા, તે તો દળે જ્ઞાને વીર;	
પણ તાપ તનના નવ દળે, ભોગ્યા વીણ શરીર.	૧૯
મુઘા તૃપ્ત તથા નિદ્રા, મૈથુન જરા ને જૂઠું;	
બ્રહ્મા વિષ્ણુ ભોગવે, લારે અવતાર તે કાણુ માત્ર.	૨૦
દેહનાં દુઃખ ભોગવ્યાં, આગે દશે અવતાર;	
દેહ દુઃખ સર્વે ભોગવે, જે અવતર્યો સંસાર.	૨૧
તાપ તનના ભોગવે, જ્યાં લગી જીવતી જાત;	
ન ભોગવે દુઃખ દેહનાં, ચિરજીવી છે એવા સાત.	૨૨
ન ભોગવે તે ક્યા સ્વામી, કહેા સમજાવી તેહ;	
જંતુ થઈને ઊગરે, મોટું આશ્વર્ષ જ એહ.	૨૩
સાંભળે શું સાવધાન થઈને, શુભ છે એ વાત;	
પાંચ જોતે શશિ દિનકર, ચિરજીવી એ સાત.	૨૪
સ્વામિ એ કેમ ન ભોગવે, દેહ ધારી છે પ્રલક્ષ;	
તેહ સમ્યક પ્રીતિવા, જેમ ભાંગે સશય લક્ષ.	૨૫
એસાતને ઇંદ્રિ નહીં, નહીં મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર;	
વ્યાધિ વધુને નવ નડે, એના પિંડ સંભાકાર.	૨૬
ઇંદ્રિ દુઃખે જીવને, સુખ દુઃખ ભોગવે તેહ;	
ઇંદ્રિ નહિ ત્યાં દુઃખ નહીં, સિદ્ધાંત માને એહ.	૨૭
કોષ કેમ કહે કોષ કેમ કહે, બુદ્ધિ સાર સમજે લોક;	
જેમ તેમ લહે ગુરુ વિના, જેમ લહે ફાટી લોક.	૨૮
સદ્ગુરુ વિના શાસ્ત્રના, નવ જડે શુદ્ધ વિચાર;	
લણે ને ગણે સર્વ ભાંતમાં, નવ દળે ધોર અંધાર.	૨૯
કુંભે બાંધ્યું જળ રહે, જળ વિણ કુંભ ન હોય;	
જ્ઞાને બાંધ્યું મન રહે, ગુરુ વિણ જ્ઞાન ન હોય.	૩૦
ગુરુ વિના જે જે કરે, આચરે આચરણુ કર્મ;	
ધૂળ ઉપર લીપણું, સકળ સાધન ધર્મ.	૩૧
સસારમાં સુખડ નર, ચૌદ વિદ્યા ગુણ નિધાન;	
તેને ગુરુ વિના સૂઝે નહીં, અદ્વૈત અનુભવ જ્ઞાન.	૩૨

પાહાણુ કેરી ટાંકણી, ધસી કરી કરે અપાર;	
મુક્તાશ્ન નાનું મોહોદું, ન વીધાયે નીરધાર.	૩૩
મોતી કેરુ વીધણું, સદચરુ કેરી સાન;	
એ એ અળગી વારતા, રખે ક્રો કરે અભિમાન.	૩૪
શસ્ત્ર કેરાં યંજળાં, વાણી મધીની બળ;	
વાત મોટી ગોપવી, કોણ પ્રીછે તત્કાળ.	૩૫
ધેસમાંદી સાકર ભેળી, તે યિચિહ્નિકા કરે અહાર;	
હસ્તિને તે નવ જડે, બળ કરે કોટિક વાર.	૩૬
એ તાપ તન મનના કલા, વિવેક શુદ્ધ ચિત્તાર;	
અવણુ મન ને નિદિધ્યાસન, પછી યાય સાક્ષાત્કાર.	૩૭

વણણુ.

થાએ સાક્ષાત્કાર ભાઈ, જો સદચરુ સંગે રહે;	
આણુ આરો અનત પામે, કરજોડી ગોપાળ કહે.	૩૮

કડવું ૨૦ મું—રાગ ગાંધી ખંભાતી.

વચન સુંણી સદચરુ કેરાં, હરખ્યો હરીજન મનજ;	
કરી પ્રદક્ષિણા ચણું લાખ્યો, વિનય વિવેક વચનજ.	૧
સુખ સાગર ગુણુ આગર અભિનવ, નિર્ભળ અનુભવ જ્ઞાનજ;	
વાણી વિલાસ સાંભળતાં અવણે, મૂર્ખને વળે જ્ઞાનજ.	૨
મહા સિદ્ધિ દાતા સંત શિરોમણુ, ગુણુનિધિ દીનદયાળજ;	
પરમારથ ગતિ મતિ પરિપૂરણુ, પ્રીડ પ્રત્યડ વિશાળજ.	૩
બ્રહ્માદિક સનકાદિક શંકર, તે અનુભવને બળેજ;	
આળપપાળ આરોપી લક્ષણુ, ગરબડ અદબડ વખાણેજ.	૪
સંશય અનંત સમ્યા હવે સ્વામિ, અનત જ્ઞાન હું પામ્યોજ;	
પર્મ અલૌકિક અજર અમર રસ, ઉદયકમળમાં બમ્યોજ.	૫
પિંડ બ્રહ્માંડ અખંડ, બાધું અવિચળ ઠામજ;	
શખ્દાતીત જે નિત્ય નિગર, ત્યાં પામ્યો વિશ્રામજ.	૬
મુકૂત કોણુ કહેવા સમર્થ, પુણ્યતણે નહોં પારજ;	
હું ઝંકને આ રિદ્ધ શી સ્વામી, રત્ન ભર્યા ભગ્નજ.	૭
કીડી ભાર વહે કેમ ગજનો, કેમ ઘટ સિંધુ સમાયજ;	
તીવ્ર તેજ તપે ત્યારે, તરણી ઉલુક બાકુલ માયજ.	૮

ક્રિયિત પ્રશ્ન કરી મેં વાત, તમે લાખ્યાં વચન અમોગથ; .
 નેમભિક્ષુકભોજન ક્રિયિત જન્મ્યું, પીરમ્યા છપન ભોગથ. ૯
 નેને ઘેરે રાખે ન ઉભો, તે શિર છત્ર ધરાવેથ; ૧૦
 ને ધર એક પાત્ર ન દીસે, તે સુવર્ણ પાત્ર કરાવેથ.
 જન્મ અંધને આંખો આપી, કાપી લવની જળથ; ૧૧
 સેવા દીણ દીન મુજ જણી, કાધી મારી સંભાળથ.
 સ્વામિ એક સરિદ્ધ મન ઉપજ્યો, તે વિવેક કરીને લાખોથ; ૧૨
 ગુરુ મહિમા કલ્યો ધણો શાસ્ત્રે, તે ગુરુ તે ક્યો દાખોથ.
 તે તણ્યાં ગુણુ લક્ષણુ ક્યાં, દુર્લભ મુજને તેદથ; ૧૩
 જીવ-મુક્તા તણો ને દાતા, તે ભગિા સરિદ્ધથ.
 કેા મથે દશ લક્ષ લખીઆ, કહીં લખીઆ ચોવીશથ; ૧૪
 કેા મથે નવ સત લખીઆ, કહીં લખીઆ બોહતેરથ.
 કેા મથે સાંભળ્યું મેં સ્વામી, સત ક્રિયાથી અજગોથ; ૧૫
 સાધતણાં લક્ષે સ્વયવતાં, કર્મ કલેશ તેને વળગોથ.
 શાસ્ત્ર પુરાણ વચન વદે એવાં, કેા થાપે કેા ઉચાપેથ; ૧૬
 મંદ મતિ સાંભળતાં શ્રવણે, સંશય ફરિ ફરિ વ્યાપેથ.
 કામો કામ ગુરુ મધ બેઠા, બહુ મત મારગ થાપેથ; ૧૭
 તે સદ્ગુરુ ક્યો ને સ્વામી, હરિ નિમ્ને કરી આપેથ.
 જીવનમુક્તિ કરી ને આપે, તેવા સદ્ગુરુ દાખોથ; ૧૮
 દાસ ગોપાળ કહે કૃપાનિધિ, વિવેક વિશેષ લાખોથ.

કલ્પું ૨૧ મું-રાગ રામઝી

વળતાબોલ્યા સદ્ગુરુ દેવજી, ગુરુનો મહિમા મુણુ અવસ્થમેવજી. ૧
 ગુરુપદ પામે મગટે કહેવાયજી, તેનાં ગુણુ લક્ષણુ જૂજવાં થાયજી. ૨

ઉચલો.

ગુણુ લક્ષણુ તેનાં જૂજવાં, તે સાંભળ સિધ્ધ મુખાણુ; ૩
 પંચ ગુરુ તે કયા કયા, અનુલવ મનમાં આણુ.
 પ્રથમ પિતા ગુરુ જાણુજે, જેહથી ચયો અવતાર; ૪
 પ્રતિપાલન કરી ઉછેરિયો, તેથી પામ્યો સંસાર.
 ખીન્ને ગુરુ વિદ્યા તણો, જેથી ઉદર પોષણુ થાય; ૫
 ત્રીન્ને ગુરુ કુળ મહતણો, જેથી શાદ કર્મ કરાય.

ઐશે ગુરુ જે મિત્ર આપે, શ્રવણ સમરણ મન;	
ચાર ગુરુની કામના નિર્થક, અજ્ઞાન કેરા તંત્ર.	
એ ચાર ગુરુ માયાતણા, સસાર ધર્મ વેહેવાર;	૭
જ્ઞાન એથી નવ ઉપજે, નવ ચાપ જીવ ઉદ્ધાર.	
ગુરુ શિરોમણ પાંચમો, જે કને હરિતું જ્ઞાન;	૮
વિશ્વ વ્યાપક વસ્તુની, તે પ્રીછવે સહુ જ્ઞાન.	
પ્રીછવે માર્ગ પિપિલિકાનો, હવે વિહગમનો ભેદ;	
પારંગત તત્ત્વજ્ઞ કરે, જ્યાં હાથ જોડે વેદ.	૯
એ વેદ પુરુ નવ લહે, તે કહે શ્રી ગુરુ દેવ;	
દિવ્ય લોચન બંધડે, તદ્રૂપ ચાપ અવશ્યમેવ.	૧૦
જગત રૂપ જગદીશ પેખે, દેખે આપમા આપ;	
સસાર સર્વ સમર્થ થાયે, ત્યારે દહે પુણ્ય ને પાપ.	૧૧
સ્વદેહે હરિને મેળવે, તથા કરે તેહ સમાન;	
અહંકાર અતર્કત, ક્ષય પામ્યો પદ વિજ્ઞાન.	૧૨
જેને દોષ દષ્ટિ ન સભવે, હરિ લહે સર્વાવાસ;	
અન્યક્ષ ગત ઉન્મુખી રહે, સદા સદજ ઉદાસ.	૧૩
તે મહત મોટા જાણીને, જેને સદા સમજી સ્થાન;	
તેને ભાવ ભક્તિયું મેલીએ, તો કરે આપ સમાન.	૧૪
અર્ચુ પ્રજ્ઞાલન કરી કરી, લીજે ચણામૃત પાન;	
વેદ વચને માનજો, કર્યાં અડસઠ તીરથ સ્નાન.	૧૫
ગુરુ પ્રગટ દેખે રામને, ભાઈ તે દેખાડે રામ;	
સ્વદેહે હરિને મેળવે, જીવન વૈકુંઠ ધામ.	૧૬
પામે વિજ્ઞુ પારખું, સર્વતુ જાણે મૂલ;	
પ્રપંચ સર્વ પ્રીછ્યા વડે, ન જૂલે માપ ને વૂલ.	૧૭
એવા સતને શીર નામે, હરખે મન પ્રસન્ન;	
કરોડ તેત્રીશ દેવતું, ઘેર બેઠાં ચયું દર્શન.	૧૮
પ્રદક્ષિણા પૃથ્વીતણી, જોણે પૂજ્યા સદગુરુ દેવ;	
અન્ય ક્ષેત્રે દેશ દેશના, પુણ્ય તે અવશ્યમેવ.	૧૯
વચન પ્રમાણે કીજીએ, તે કહેજો સધળાં કાજ;	
સાવધાન યર્ધને સન્મુખ હરિ, મન તજી લોક લાજ.	૨૦

સેવા ઉપજો સાધુની, એહ શુભ સત કર્મ;	
નવધા ભક્તિએ ગ્રંથીએ, જેહ મોટા ધર્મ.	૨૧
નવધા ભક્તિ ગુરુને ધટે, તે નવ જાણે દોષ;	
ગુરુ તણ હરિને ભજે, ત્યારે મુક્ત કયાંથી હોય.	૨૨
વિપવથી સ્ત્રીએ વેગળા, દષ્ટિમાં નહીં અહંમાન;	
નવધા ભક્તિ ત્યારે કેમ ધટે, ન લહે મૂર્ખ જન.	૨૩
તેહ માટે ભક્તિ નવધા, નિશ્ચે પેઠણ પૂજા સાર;	
કીજીએ ગુરુ દેવની, એ વેદ વચને વેહેવાર.	૨૪
દાન જપ તપ ધ્યાન અધ્યયન, સદળ સાધન જેહ;	
એકચિત્તે ઉપાસીએ, સદગુરુ સંગે તેહ.	૨૫
મામવા પરિણમને, એક માર્ગ મોટો જાણુ;	
સદગુરુ સ્વામી સેવતાં, હોય કોટિક કલ્યાણુ.	૨૬

વસણ.

હોય કોટિક કલ્યાણુ ભાઈ, એક પગથીઈ ગુરુ દેવ;	
ગોપાળ કહે બીજો પગથીએ, હરિ પામીએ અવસ્યમેવ.	૨૭

કડવું ૨૨ મું-રાગ રામઝી.

એહુ કરજોડી પીનવે દાસજી, સ્વામિ માતા મનની પહોંચી આરાજી.	૧
--	---

ઊથલો.

આશ પહોંચી મન તણી, મનુ જલો લાખ્યો બેદ;	
સાંભળીને મારું મન કયું, એ વચન વાણી વેદ.	૨
મહિમા કહો મહાપૂર્વાને, ગુરુ તત્વ દાખ્યું સાર;	
હવે કહો લક્ષણ સાધુનાં, જે મથાર્ય નિરધાર.	૩
સાધુને કેમ જાણીએ, કીયાં લક્ષણ ને કયી આલ;	
તે દયા કરીને પ્રીતવો, જેમ ભાગે મર્મ તત્કાલ.	૪
સાધુ જ્યાં ત્યાં થઈ રહ્યા, તેણે ધર્મો બહુ વિધ વેપ;	
દંભ જ્યાં ત્યાં ફિતર્યા, પાખંડ પ્રેરક અનેક.	૫
કો સંત જપ તપ આચરે, કો કરે દયા દાન;	
કો તીર્થવાસી થઈ રહ્યા, કરે નિશદિન સ્નાન.	૬

કે વસ્ત્ર વેષે જાલતો, કે દિગંધર વેષ;	
કે દુધાધારી નિરાહારી, કે ડંડ મૂળ વિશેષ.	૭
કે જટાધારી જ્વલ્યારી, કે મુની મુડિત કેશ;	
કે હુચિત કેશ મુન્ય વારતા, કે સોપી કે દરવેશ.	૮
સન્માસી દશ નામ જાણો, બાર નામ જોગી પંથ;	
કહિસ નામ ખટ આઠ નામ, પાંચ કાપડી સત.	૯
ચાર સંપ્રદાય વૈશવ તણા, નિર્બાક વિષ્ણુ શામ;	
માધવાચાર્ય ત્રીજો, ચોથો રામાનંદી નામ.	૧૦
કે દિક્ષિત કે અગ્નિહોત્રી, કે વેદવક્તા જાણ;	
કે વ્યાકરણ અધ્યયન આગળો, કે કથે શાસ્ત્ર પુરાણ.	૧૧
એવા સાધુ પદ દર્શનના, જળવા અંધને વેપ;	
મત તણા મમતે જાણે, વાદ જુગતે અનેક.	૧૨
સંસારમાં એમ વિસ્તર્યા, કરે આપે કરચું વખાણ;	
એમાં સાધુ જ્ઞાની તે ક્યો, સ્વામિ કહે તેનું એધાણ.	૧૩
જે તો કંઈ પ્રીછાતું નથી, કેણુ સાધુ અસાધ;	
એક એકથી દીસે આગળો, પાખંડ ડંડ અગાધ.	૧૪
મહું મજ તે પૂછીયું, સાંભળ વીરા વાત;	
સાવધાન થઈને પ્રીછજે, તુને કહું તેની ખ્યાત.	૧૫
તક્ષણ નહીં કે સાધુને, નહીં મહા પુરપત્તું ચાલ;	
ર્મ ધર્મ આચાર અધ્યયન, કર્યાં સિવ નિર્માલ્ય.	૧૬
પૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્તી હવી, લક્ષ્યા વ્યાપક સર્વાવાસ;	
સાધન તે સાધ નવ કરે, હવે વાસનાનો નાશ.	૧૭
રાગ્યો દુઃખ થડ કને બેઠાં, શાને ચડે તે ઝાડ;	
કામ શું નૌકાતણું જે, પહોંચ્યો પેલે પાર.	૧૮
પારસમણી સહેજે જાણે, તેને જિવમતું શું કામ;	
વાસના જેની વિશ્રમી, હરિ જોળખ્યા સર્વ કામ.	૧૯
પ્રપ જણી તે શૂ કરે, જેને જળ મળ્યું ગંગા આધ;	
પૂર્ણ પદ પ્રાપ્તી હવી, તેને સમી સકળ ઉપાધ.	૨૦
સમન્વ્યાને સાધન કર્યું, નહીં ચોદેન લક્ષણ એક;	
જ્ઞાન વિજ્ઞાન સર્વે સંમ્યું, સમ્યા સકળ વિવેક.	૨૧

સ્વામિ શાસ્ત્રે વર્ણુઆં, સાધુનાં લક્ષણ ત્રીશ;	
તમે તો નથી સ્થાપતા એ, આશ્ચર્ય ગોઠું ઈશ.	૨૨
સાંભળ વંતસ તે પામવા, કરે દરણી પંચાશ;	
સાધુ થઇ લક્ષણ ગૃહે, ત્યારે રહેવાયે ગુરુ પાસ.	૨૩
સદ્ગુરુ તણે મન તો વસે, જો હોય શુદ્ધ આચર્ય;	
તે માટે લક્ષણ ત્રીશનો, વિસ્તાર પામ્યો ધર્મ.	૨૪
વ્યાસે બ્રહ્મ બ્રહ્મ સૂચ્યો, તે સુંણે મૂરખ લોક;	
સાચું તે સહે નહીં, વળી કરે જામગ ટોક.	૨૫
શ્રોતા વક્તા શું કરે, ન્યારે પ્રીછ્યામાં પડે ભૂલ;	
પારખાંતી ગમ વિના, કેમ થાય વસ્તુનુ મૂલ.	૨૬
સદ્ગુરુ સેવા કારણે, શિષ્યે દરયા અનેક ઉપાય;	
લક્ષણ ઉત્તમ આચરે, તે નમે પૂજે પાય.	૨૭
સત્ શીલ સંતોષ શમ દમ, દક્ષમા દયા છદ્વિજીત;	
તણુ ઇશાણા પરહરે તો, ગુરુ ઉપગમ્યા પ્રતીત.	૨૮
સેવા કરતા સાધુની, સેહેજે લક્ષણ હવાં વિસ્તાર;	
બાંધ્યાં વચન લખ્યાં પુસ્તકે, તે કર્યાં વ્યામે નિરધાર.	૨૯
સાંલગી લક્ષણ આચર્યાં, ન્યાં લગી હોયે દૂર;	
તે ક્રિયા પછી શું કરે, જેણે નળયા હરિ ભંરપૂર.	૩૦
શિષ્યનાં લક્ષણ ગુરુને સૂચવ્યાં, ભાષકાણુ સમજિ મર્મ;	
કથા કહે સર્વ સાંભળે, વાલ્યો નય ભર્મનો ભર્મ.	૩૧
ધન કારણુ ધંધા કરે, જ્યાં ભૂખ્યો માગે ભીખ;	
ધૃત્તે પરિઘળ પામવા, તે નામે ગુરુને શીશ.	૩૨
આઠ પોહોર રમે અનાથીયો, ધનવંતને કરો શ્રમ;	
પામ્યો તે પુરણુ હવો; અણુ પામ્યાને ત્યાં કર્મ.	૩૩
સ્વામિ અણુપામ્યાને જો કર્મ કલાં, સાધન થાયછે સત્ય;	
તો નિર્માલ્ય એ તે કલા, તેની થી છે મલ.	૩૪
સાધન સાચું તે નણુજો, સદ્ગુરુ સેવા વિવેક;	
અન્ય સાધન પ્રીછજો, આશ્રમ ભાત વિશેષ.	૩૫
હરિને 'પામવા' તે કરે, ગુરુજની ભક્ત;	
સંત તે 'સાધન' નાણુજો, અવર સાધન મત.	૩૬

ગુરુ ભક્તિથી હરિ જ્ઞાન ઉપજે, જ્ઞાનથી પામે મોક્ષ,	
પ્રીતે તો છે પાધરુ, નવ લહે મૂરખ લોક.	૪૭
રહે તથા કારણ કથી, સદા તે અળગો સાધ,	
મેહેજનુ ધર અગુસરે, તેને ન નડે ભર્મિ ઉપાધ	૪૮
પાખડ મેલ્યા પરહરી, તેણે તબ્યા પ્રપચ દલ,	
મન ગળી ઉન્મુની થયુ, ચિત્ત ચોટ્યુ તે નિરાવળ	૪૯
અનૌકિક અનુભવ થયો, કાષ્ટ કહે તે લોકાચાર,	
ગળ કામના દત વદનમા, દેખાડનાના બહાર	૫૦
જે બ્રહ્મ તન પોતે થયો, તે કહે કયા કર્મ,	
લક્ષણ જેને સૂચ્યો, તેણે લલો અનુભવ મર્મ	૫૧
જેમ બાળક સાથે તોતણુ, જોતે તે માત ને તાત	
સસાર સગાથે શો પ્રપચ, રમે ઉલટી ધાત	૫૨
ગયા શ્રાદ્ધ જેણે કર્યુ, પછી તેને ન ઉપજે શ્રાદ્ધ	
પૂર્ણ કર્મ મારગ રાખવા, પ્રીછી કરે ઉપાધ	૫૩
લક્ષણ સૌ લૌકિકમા, અનૌકિકમા છિ અદૈત,	
જાણીને તે આચર, લોકાચારની રીત	૫૪
ગુરુ વિના સાધન કહે, તે જાણુ તું દલ,	
પામ્યા કેડે જે કરે, તે વિશેષ પાખડ	૫૫
છાનુ પાખડ પ્રીછી કહે, ઋષભદેવ પામી જ્ઞાન,	
તેના મનની ગત પ્રીછ્યાવિના, બૂલ્યા બહુ અજ્ઞાન	૫૬
જનક જેમના તેમ રહ્યા, પ્રીછી તે તદરૂપ,	
તેના દર્શન કાળે યદુપતિ, યયા રાજ તણ અદ્ભૂત	૫૭
કો કેમ રહ્યો કો કેમ ગહ્યો, પણ પામ્યાનુ મર એક,	
આદ અતે ક્રિયા તથી, છે પ્રીછ્યુ કાષ્ટ છેક.	૫૮
મોટા કહે તે માનીને, જે કષ્ટ જોલે વીંગ,	
અવર દેવ મરતક પૂજવે, શિવ પૂજવે લિંગ	૫૯
સત્ ધર્મ કહે કરે, પણ અતર ગત નહીં પ્રીત	
મોટા કાષ્ટ જે આચરે, તે સર્વને વગે પ્રતીત	૬૦

વલણુ.

પ્રતીત સર્વને ઉપજે, મહતના જોઈ પ્રપચ
ગોપાળ કહે તે કોણુ સમજે, સમજે પૂરે સત. ૫૧

કહ્યું ૨૩ મું-રાગ વેરાડી પ્રભાતી.

- થવજે મુણી સદચરની વાણ, આનંદ પામ્યો શિષ્ય મુનિય; ૧
 અનુભવ દેડે હરખ ન માય, કરી પ્રદક્ષિણા લાગ્યો પાય. ૧
 અંતર્ગત થયું જ્ઞાન પ્રકાશ, સંશય સકળનો છોધો નાશ; ૨
 સચરાચર જગત બ્રહ્માકાર, પૂરણપદનો હવો નિરધાર. ૨
 રચના દીડી ઠામો ઠામ, પ્રતિ નિરંતર વ્યાપક ધામ; ૩
 તન મન ધન થયું તદ્દરૂપ, લાં લાં ભાસે સત્ય સ્વરૂપ. ૩
 ચૌદ જુવન લગે વસ્ત્ર સમાન, સહજે સમાધિ લાગ્યું ધ્યાન; ૪
 સકળ કલ્પના કાસર ટળી, મુવર્ણ હેમ થયું ધાટ ગળી. ૪
 ગગન સમાન પિંડ પ્રચડ, દીઠાં મુખનાં કાટિ બ્રહ્માંડ; ૫
 કર્તા અકર્તાને દેખે આપ, વેદ શાસ્ત્રના ટળ્યા સંતાપ. ૫
 જનમન લાગ્યો અભિનવ રંગ, સમ દષ્ટિ ચિત્ત સર્વ અંગ. ૬
 જીવ શીવની ભાંગી ભાંત, સાધન માત્ર પામ્યાં સર્વ શાંત. ૬
 શૂન્ય નિરામય પૂર્વો વાસ, સહજ સમાધી સદા ઉદાસ; ૭
 વૈકુંઠ આવે વાસના ગળી, પૂરણ પદમાં રહ્યો છે ભળી. ૭
 છતી દેહિ વિદેહિ થયો, સિદ્ધ અવસ્થાને છેહ ગયો; ૮
 ન ઉત્પન્ન ન દેખે નાશ, અવિનાશીનો આલ્યો વિશ્વાસ. ૮
 ઉત્પત્તિ પ્રલય થાય અનેક, વસ્ત્ર વધે ન ઘટે આણુ એક; ૯
 ભાંગે ભર્મ જે નિકટ દૂર, પૂર્ણ પદ દીર્ઘ ભરપૂર. ૯
 વાણી ચારનો રહ્યો વિચાર, મુદ્રા ચારનો લાખ્યોર ઠાર; ૧૦
 જ્યોતી તણી જ્યોતિ મહા લહી, ચાર જ્યોતિમાં વેહેતી ગધ. ૧૦
 પાંચ અવસ્થાને ચારે વેદ, પિપિલિકાનો લાખ્યો ભેદ; ૧૧
 માર્ગ વિહંગમ ભેદી ગયો, થયો ન થયો એવો થઇ રહ્યો. ૧૧
 દુષ્ટતણા ટળ્યા સર્વ દોષ, મુક્ત દીઠા ચૌદે લોક; ૧૨
 જોડ્યા એ અણુજોડ્યા જશું, દીર્ઘ તે અણુદીર્ઘ તથા. ૧૨
 થઈ તદ્દરૂપ કરે વિવેક, ચુરુ ગોમિદ જળણીને એક; ૧૩
 કરે પ્રદક્ષિણા વારંવાર, દંડવત તણો નહિ પાર. ૧૩
 ગદગદ કંઠે ગેમાચિત થાય, હરખે આનંદમાં નીર ન માય; ૧૪
 કરે આરતી તનમન તણી, સ્તુતિ કરવાને આરત ધણી. ૧૪
 રસના એક ને ચુણુ બહુ, કહેવા સક્તિ નહિ શું કહું; ૧૫
 સ્વામિ એશિકળનો નહીં ઠામ, સદચરુ સ્વામિ આત્મારામ. ૧૫

- સલા 'દુઃખ હેનન દીન દયાળ, ભલી કરી મારી સલાળ;
ઉપમા કહું સમતા દીનમણી, તો તે માંહે અગ્ની છે ધણી. ૧૬
- જે શીત કરું સશી સમાન, તો તે જડપતિ બક્ષણ વાન;
કરું ગંભીરતા જે સાહેર સાર, શું કીજે જળ બહુ ખાર. ૧૭
- જે હેમ મેરુ કહું ખ્યાત, સુવર્ણ પર્વત જડ જાત;
જે બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર કહું, ત્રિગુણમય આહંકારી બહુ. ૧૮
- જ્યાં શોભા ત્યાં લાંછન ઠામ, તે માટે તમે કેવલ્ય રામ;
ચર્ણુ રેજે ચક્રાવીને શીથ, પીધા સદ્ગુરુ શ્રી જગદીશ. ૧૯
- કરે પ્રદક્ષિણા વારંવાર, દંડવત કરે તે નમસ્કાર;
કરી ચર્ણોદક અમૃત પાન, છોટે અંગ વડે ગંગા સ્નાન. ૨૦
- ગુરુ ગોવિંદ જાણી નિરધાર, પોડશ પૂજા ભક્તિએ સાર;
અંધ શિરોમણી જ્ઞાન પ્રકાશ, ભવબંધનના છોડે પાશ. ૨૧
- ભણે સુણે જે અનુભવ કરે, તેને દ્વેષ ભાવના ગણે;
જીવન્મુક્ત પહેાંચે આસ, સર્વ મતિ ભાસે બ્રહ્મ પ્રકાશ. ૨૨
- માર વેદ તણે એ સાર, ભણે 'અને સુણે નિરધાર;
ભણી મુણી જે અનુભવ કરે, તે બ્રહ્મ રૂપ પોતે યથા હરે. ૨૩
- સકળ સંશયના છૂટે પાશ, જીવન્મુક્ત દશા બિદાસ;
અક્ષર એક હૃદેમાં હો, પ્રાપ્તિત કોઇ જન્મનાં હરે. ૨૪
- ખટ દર્શનથી અજગી વાત, હરી દર્શનથી સાક્ષાત;
સદ્ગુરુને બાળક લહે તંત, મતિયા સધળા અગકે જંત. ૨૫
- અંધ વિચારે ને ગુણ ગાય, નિશ્ચે સિદ્ધ શિરોમણી થાય;
વળી વિષે કર્મ ધીર ગંભીર, સંત શિરોમણી બાવન વીર. ૨૬
- ઘેર બેઠાં તેને હરિ મળે, સાધન સધળાં કરવાં ટળે;
અંધ તણે બોગી કાય, જગત્ રહું દગમગ જોય. ૨૭
- ટળે સાંભળતો વેદ પુરાણ, અંધ એવો છે નિર્વાણ;
અર્થ જથાર્થ સમજે હીર, તે સંત શિરોમણી બાવન વીર. ૨૮
- એ શિરોમણિ જ્ઞાન પ્રકાશ, નિલ પ્રત્યે કરે અભ્યાસ;
અનંત લોચન તેનાં બિધે, ઘેર બેઠાં રામકૃષ્ણ જડે. ૨૯
- પૂર્ણ બ્રહ્મ તણી એ કયા, ચતુર પુરુષ પ્રીછે સર્વથા;
મદ મતિ શું સમજે વાત, ઉલુક જેમ ખેંછે આઘો પ્રભાત. ૩૦

- એ મંથનું અધ્યયન કરે, થજા રૂપ પોતે થઇ તરે;
આદિ અંત્ય મધ્ય સમજે શુદ્ધ, તે સિદ્ધ સકળ માંહે અવધૂત. ૩૧
- અણુ માત્ર નવ લાસે દોષ, હસ્તામળ દેખે ચોદ લોક;
કેટલી કહાં તક કદું વૈષ્ણવી, તન તદ્દરૂપ જ થાપે હરી. ૩૨
- ટળે વાસના કલ્પિત કર્મ, સાધન વિના લાઘી પરિવ્રજ;
જીવન્મુક્તો થઇ પોહોંચે આશ, સંસાર સકળના છુટે પાશ. ૩૩
- જો હ્રદે કમળમાં અનુભવ કરે, ત્યારે સેવક સાથે સ્વામી તરે;
સદ્ગુરુ સ્વામી શ્રી મોમરાજ, તે કૃપાધત્રી હવો મંથ પ્રદારા. ૩૪
- રાજ હંસ શુરુ કેરી દયા, રાજ સકળ મંથમાં લલા;
શુરુ પ્રતાપે પહોંચી આશ, મંથ હવો ત્યારે જ્ઞાન પ્રદારા. ૩૫
- સંવત સત્તરસોં છ વાંચો સાર, વૈશાખ અષ્ટમી મોમવાર;
રાજ નગરી શ્રી અમદાવાદ, કરમાન વાડીમાં મંથ સંવાદ. ૩૬
- વડે સાદાજને આરાડ જ્યાં મોદ, કવિતા દોષ મા દેશો ખોડ;
શુદ્ધિ પ્રમાણે લાખી વાણુ, સકળ વાત તણા હરી જાણુ. ૩૭
- જીવતણું પરાક્રમ કર્યું, હરિની વાત જાણે શું પશ્યું;
હરિ સાહેર છે અપરંપાર, મીન શું જાણે તેનો વિસ્તાર. ૩૮
- પક્ષી, ગિડી ગમન જઇ ચડે, શક્તિ ઘટે પૃથ્વીપર પડે;
મારી શુદ્ધિ સારું મેં લખ્યું, જેવું જીવન્યું તેવું કહ્યું. ૩૯
- રાજ કોને ગમ્યા નવ ગમ્યા, બાળક જાણી કરજો કામા;
જેવું તેવું છે હરિનું નામ, જન્મ મોમ જદાવતી ગામ. ૪૦
- પિતા, શ્વેમજી નારાયણદાસ, તેનો સુત તે ગોપાળદાસ;
સંત સકળ તણો તે બાળ, મંથકર્તા જે છે ગોપાળ. ૪૧
- સાધુ સંતને લાગી પાવ, દાસ ગોપાળ કૃતાર્થ થાય;
રામદાસ જે જમનાદાસ નામ, તેનો મુન તે માકુ નામ. ૪૨
- સંત સકળ તણો તે બાળ, શ્રી હરિ લોની સંભાળ;
કહે ગોપાળ કરી કરજોડ, બોલો સર્વ બલનો જય. ૪૩

બુદ્ધિ વહુને શિખામણ.

રાગ ઘોળ.

■ આજે મુંઘટ વહુને વહાલેરા લાગે —એ રાગ

સાચી સમજણ બુદ્ધિને ખોટીર લાગે.	
સંત મનાવે તો મનાવું હો લોલણી;	
સાચી સમજણ બુદ્ધિને ખોટી રે લાગે.	૨૬.
શીશ સતોષ કહોતો ક્યાં ધડાવું,	
કરણીની કાંખિયો પેરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
વિવેક વિચાર કહોતો વિધુવા ધડાવું;	
હર્ષના ધૂધરા બધાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૧
સાધન સંપત્તિ કહોતો ચુડલો પેરાવું,	
ક્ષમાની ચીપો મહાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
જ્ઞાન વૈરાગ્ય બાણબધ સોવરાવું,	
શાંતીનું રતન જડાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૨
પ્રેમનાં પુષ્પો ગળામાં નખાવું,	
લક્ષ્મીનો દોરડો ગ્રાવરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
ટેક રૂપી કહો તો તુસિયો ધડાવું,	
દયાની દામણી બધાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૩
સતસંગત રૂપી ધુલર ધડાવું,	
લગ્નનું લોળિયું પેરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
ભક્તિ રૂપી કહો તો વાળી ધડાવું,	
મુક્તિની ચૂનિયો મેલાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૪
નેહનું નયણે કહો તો કાળજી સરાવું,	
હેતની આડો કરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
સીધી સમજણ કહો તો સંધો પુરાવું,	
જેગને આંદલો ચોઢાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૫
ધીરજ રૂપી કહો તો વેણો ગુથાવું,	
ગુરુગમ ગોઝણો લટકાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	
ચોળી ચાલની તમને ચોળી શિવડાવું,	
ચૈતનની ચુદરી પેહેરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજણ.	૬

સાચી કરણીનો કહે તો કંચુવો, શિવડાવું,
ભાવનું ભરત ભરાવું; હો લોલણી-સાચી સમજાય.
દાસ ગોપાળ કહે એ સમજાય સાચી,
દેશનો લક્ષ જતાવું; હો લોલણી-સાચી સમજાય.

પદ સંગ્રહ.

પદ ૧ હું.

પુરણ પદ પરમાત્મા, જગદેવદરિ;
એતો અવિચળ સત સ્વરૂપ, વ્યાપીક વસ્તુ ખરી; ટેક.
કાર્ય કારણ બે કલ્પના, જગં સરવે વસ્તુ એક નિગતર; વ્યાપિક.
પંચભૂત પ્રચલ દીપ્તિ, જગં ભવ જળ સિંધુ તારે; વ્યાપિક.
તોલ માપ પોતે પુરણ, જગં ત્યાં ધટે વધે નહિ તથા; વ્યાપિક.
સ્તુતિ નિંદા કેની કરું, જગં નહિ શિવશક્તિને જંત; વ્યાપિક.
રૂપ સકળ છે રાજના, જગં પેડાકાંડ તણુ સમાન્ય; વ્યાપિક.
સચરાચર સમરથ પોતે, જગં એતો અખંડ મંડળ અદ્વૈત; વ્યાપિક.
આ ચૌદભૂવનમાં જળદળે, જગં જે છે અખિલ અદ્વૈત બ્રહ્મ; વ્યાપિક.
હામહાવો નહિ હરિ વિના, જગં ત્યમ કાળ ન લાગે ક્રમ; વ્યાપિક.
મંજવ્યાપક વચુંધરા જાણિયે, જગં મંદ પણુ ભાર અરાડ; વ્યાપિક.
આ દેહી દેવ રાધે માધવ, જગં ગોપી ગોવાળ નર ને નાર; વ્યાપિક.
દશો દિશા ગોકુળ થયું, જગં સરવ ગિરિ તે ગોવરધન; વ્યાપિક.
અરણ્ય પુરણ સર્વે રામામનાં, જગં જમનાં સહ સરિતા જાણુ; વ્યાપિક.
ત્યાં જોઉં ત્યાં નેદકુમાર, જગં શ્રીરથળ કાશી ને કદાર; વ્યાપિક.
ગયાત્રાદ્ કેનાં કરું, જગં સરવ પુર્વેજ પામ્યા પાર; વ્યાપિક.
ધર આંગણે ગગા વસે, જગં ત્યાં પ્રીતે પ્રગટ્યા પ્રવાણુ; વ્યાપિક.
નિલ ત્રિવેણી ધરમાં વસે, જગં ત્યાં નિશદિન નાહુ નિગમ; વ્યાપિક.
શુધવાન નીર સખી વાસના, જગં ત્યારે મન પામ્યું ઉલ્લાસ; વ્યાપિક.
દલિપત કોશ સકળ સમરે, જગં મને લાગી તે સહેજ સમાધ; વ્યાપિક.
સાધન તે હવે શું કરું; જગં મન ઉપન્યો દ્વં વિશ્વાસ; વ્યાપિક.
મન જાણે મારું મન જાણે; જગં હવે બોક્ષી કેટલો બવહાર; વ્યાપિક.
જેણે મહાવાક્યનીગતિલહી, જગં તેને નવ ગમે સંસાર સંગ; વ્યાપિક.

- હાદશા અવધૂત ત્યાગી, જગ૦ અતિ રંજિતનો મારે રંગ; વ્યાપિક. ૧૨
 અનુભવ હોવે સત્ય થયો, જગ૦ તે, તું મોહન પામે મન; વ્યાપિક. ૧૨
 આત્મા પરમાત્માને પ્રિયો, જગ૦ પછી રહી નહીં કો સ્થળે વ્રાસ; વ્યાપિક. ૧૩
 ન ગોપાળ ઘેસો કહે, જગ૦ મહાવાક્ય એ વેદ ત્રિયાર; વ્યાપિક. ૧૩

૫૬ ૨ જી-રાગ વેળાવળ.

- હૃદયે વસ્તા મારા નાયજી, જેનું અવિચળ નામ;
 ચાર પદારથ પામિયે. આપે અવિચળ ધામ. હૃદયે. ૧
 ધૃત્તમ્ભાં વ્યાપી રહ્યા, પરિપૂરણુ અહા;
 જનમ મરણુ જરા નહિ, ત્રિવિધી કર્મ. હૃદયે. ૨
 કાળ તણો મહા કાળ જે, તે તો દેવના દેવ;
 ખટ-દરશન જેને લજે, કરે સુસ્તર સેવ. હૃદયે. ૩
 તે હરિને કેમ વિસરું, જે છે જગદાધાર;
 સનકાદિકને સાંસા પડ્યો, વેદ પામે ન પાર. હૃદયે. ૪
 લક્ષ્યોરાશીમાં રડવડ્યો, મળ્યો માનવ દેહ;
 દેવ અનેક ઉપાસિયા, નવ આબ્યો છેહ. હૃદયે. ૫
 શાસ્ત્રતણો સાગર મથી, જ્યાં વેદ પુરાણ;
 દુરિયા ખીજે કોઈ નથી, અંતે નિરવાણ. હૃદયે. ૬
 મન માન્યું, અવિનાશિ શું, થયું નિર્મળ મન;
 કહે ગોપાળ પાવન થયો, તેનું જીવતર ધન્ય. હૃદયે. ૭

૫૬ ૩ જી.

- વણુ પ્રીછે તમે કાં કરો, ભાઈ કલ્પિત ધર્મ;
 ધર્મે ભર્મ જ ઉપજે, ન મળે પરિશ્રમ. વણુ. ૧
 સાધન એ સંસારમાં, કરે છે ગર્વ કામ;
 કહે ભાઈ હરિ કોને મળ્યા, તું ત્રિયારીને જોય. વણુ. ૨
 એજે તું ક્યાં નિર્ગમે, મનુષ્યાઅવતાર;
 વિધિનિયમે વાહિયો, સધળો સંસાર. વણુ. ૩
 સત્યુગમાં મુનીજન વડ્યા, આણીને અભિમાન;
 દ્વેષે ખટ-દરશન હવા, ચે તાણા તાણુ. વણુ. ૪
 શાસ્ત્ર કર્યા સર્વે જૂજવાં, લખ્યાં વચન વિરોધ;
 જેને ગુરુ જેવા મળ્યા, તેને તેવારે જોધ. વણુ. ૫

આપ આપના મતે ઝોચરે, અવળા આચાર;		
આચારે ઉન્મત હવા, ઉપન્નો અહંકાર.	વણ.	૬
કીરતી ફેરે કારણે, ખરચે બહુ ધન;		
જેમ જેમ જશને સાંભળે, તેમ તેમ દુરળે મન.	વણ.	૭
હું મારું મન નવ ટળ્યું, ન ગળ્યું આલિમાન;		
દોષ રહ્યા સર્વ દષ્ટિમાં, કીધું ગજસ્નાન.	વણ.	૮
અવિગત શ્રીઅવિનાશની, રહી અળગીરિ વાત;		
પર્મતત્વનું પારખુ, દોષ સંતને હાથ.	વણ.	૯
ઐવા તે સાધુને સેવિયે, ઐળખાવે રામ;		
છવ મળે જગદીશને, પામે વિશ્રામ.	વણ.	૧૦
મહંત મોટા મહારાજના, ભાઈ છે પરધાન;		
માન મુકીને કીજિયે, સેવા સાવધાન.	વણ.	૧૧
એ ઉફરું જે સાધન કરે, તે તો આગર્પપાળ;		
શીખામણુ સારી મુણે, કહે દાસ ગોપાળ.	વણ.	૧૨

ગોપાળ ગીતા સંપૂર્ણ.

રત્નેશ્વર.

એના પિતાનું નામ મેઘજી. પડોદરા તાળે ડોહાઈના પતની.
જાતે શ્રીમાળી બ્રાહ્મણ. સંવત ૧૭૩૪ થી ૧૭૫૦ માં હૈયાત
હતો. એના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથઃ શ્રીમદ્ ભાગવત પૂરું,
અશ્વમેધ, રામાયણનો લંકાકાંડ, આત્મવિચાર,
ચંદ્રોદય, કામવિદ્યાસ મહિના તથા પદો.

આત્મવિચાર ચંદ્રોદય.

૧-પ્રબોધ પંચાશિકા.

ભુજંગ પ્રયાત છંદ.

તમે! કૃષ્ણ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણોતિ ભાષો, કુસંસારના બારને દૂર નાષો;	૧
સદ્ દેવમાંહે સમે ભાવ રાષો, અસત્ય ત્યજને સદા સત્ય ભાષો.	
થયો મોહમાં મમ સંસાર આષો, વિનાશી રતીના રસો સીદ આષો;	૨
તમે! માનજો મન સંસાર ખોટો, સદા શે ન સેવો યદુનાથ મોટો.	
યથા તોયમાં સઘ ઉઠે તરંગ, યશે 'તેહનો દેખતાં મહિ ભંગ;	૩
તથા જીવંતુ જીવને જો વિમાસી, પછે ટાળ સસારની શેક શંસી.	
યથા પદ્મના પત્ર ઉપેર પાણી, દબે મેલતાં માંય છે એમ પ્રાણી;	૪
યથા પૂર્ણ પાણી ભર્યો કુંભ કાચો, તથા સઘ ભાંજે નથી પિંડ સાચો.	
યતી શુદ્ધ શ્રીપાત વૈરાગિ યોગી, કવિ ચર દાતા વિચારી વિભોગી;	૫
અરે સર્વનો નેટ છે નારા જાણો, નથી મૃત્યુને મંન કો રાંકે રાણો.	
અરે ચાલતું કાલ તું શીદ સૂતો, અત્યા માંડ માયા વિચે કાંપ ગૂતો;	૬
સદા મસ્તકે મૃત્યુ નીરાળ વાગે, અહો તોય નિદ્રા ચકી શે ન જાગે.	
યથા દેડકા અર્ધ સાથો-ભુજંગે, પછે મક્ષિકને ગ્રહે તેજ રંગે;	૭
તથા કાળની દાદમાં સર્વ લોક, રહી દુઃખ દે અન્યને વ્યર્થ શોક.	
તમે! સાર પામ્યો અનુભવાવતાર, તરો દુષ્ટ સંસાર કાં લાવો વાર;	૮
હવે જાનકી નાથને કાં ન સેવો, જડચું રત્ન તે કાં ખુવો હાથ મેવો.	

કયમે કાગ ને દીર તે હોય તુલ્ય, કંયમે કાચ ને રત્નનું એક મુલ્ય;
 તમે ગર્દભોને જવો કાં ચરાવો, કપૂરી વિષે કાદરા શીદ વાવો. ૯
 તમે કાં કરો મ્હેચ્છને ભાલ અચાં, કરો વિષ ને વેદની શીદ ચચાં;
 ગળે ઉપરે કાં ભરો કાષ્ટ ભાર, ખરો ઉપરે શીદ ચાચો સવાર. ૧૦
 તમે ભોગચું આજ તે કાલ કયાંથી, જીવો સર્વ નાશી જશે દાઘમાંથી;
 મળ્યો નાવને જે નદીના તરંગ, ફરીને નહીં હોય તેનો જ સંગ. ૧૧
 અરે સંપદા સર્વથા નાશ પામે, કહો દ્રવ્ય સાચો તમે કોણુ કામે;
 દશગ્રીવને રાજ્ય હુતું અનતે, નહીં ભોગચું તે થયા સદ્ય અંતે. ૧૨
 યથા મર્કટે કંઠમાં પુષ્પમાલા, વળી કયાં ગળે અંધને સોજા બાલા;
 યથા છે ત્રણે અમ્ર વૃષાર બિંદુ, તથા દ્રવ્ય વાષે ઘટે જેમ ઈંદુ. ૧૩

શાર્દૂલચિકિત્સીત હંદ.

મિથ્યા કામ ને મોહ મત્સર ધરો, નિંદા કરો લોકની,
 જીવો કોષ્ટ કુટુંબ શોક સધળો, મૂઢા મળો કૃષ્ણને;
 નિત્યે ચિત્ત વિચાર માર મનને, સભાર શ્રી કૃષ્ણને,
 તૃષ્ણા ટાળિ નિદાજ નેટ નરમાં, શ્રી વિષ્ણુને સર્વદા. ૧૪

ભુજંગ પ્રયાત હંદ.

કરી જ્ઞાન પંચાશિકા સાર બાતે, ન્યહાં જત બાંધ્યું ભુજંગ પ્રયાતે;
 જને જેહ મધ્યે મળે વિષ્ણુ વેવો, કલ્લો તેહ રત્નેશ્વરે સર્ગ પ્હેલો. ૧૫

ઈતિ શ્રી પ્રબોધ પંચાશિકાયાં પ્રથમઃ સર્ગઃ ૧

દ્રુતવિલંબિત હંદ.

વિષય ભોગવતાં મુખ જેટલું, ફરી થશે તમને દુઃખ તેટલું;
 પ્રથમ કંટુ ધરો સુખ ત્યાં હશે, પણ પછે પરિતાપ ધરો અશે. ૧
 હનિ લગી શઠ કાં સમજ્યો નહોં, સકલ કાલ ગયો તુજનો વહો;
 અતુલચું સુખ શું હાં રહી, સુષુ તદા દુઃખ માંહે પચ્યો સહી. ૨
 પ્રથમ માસ તુને દશ જે ગયા, મુજ થકી ક્ષમ જાજો તુને કલા;
 ઉદર દુઃખ તુને થદિ સાંભરે, નવ તદા મન જન્મ થવા ધરે. ૩
 ઉદર મધ્ય અધાવદને રહો, નરક મુન નિષાત મુખે થયો;
 મૃદુલ અંજ કૃપી કરડે ધણું, ઉદર સક્ષમ છે જનનીતણું. ૪

તવ સહો જનની ચિત્ત વાસના, ઉદર ભાર ધણો કટુ ત્રાસના;
સખજ તાપ સહો અગની તણો, ગરભ જલવડે જકડયો ધણો. ૫
નવ ખરી રાકતો ક્ષણ કામથી, ઘણું થયો દુખિયો દુઃખ ધામથી;
તવ કથું હવે છોડવ શામજી, નહિ હું મેહું હવે તુજ નામજી. ૬
પ્રભુજી મેં અપરાધ કર્યા ધણા, ચરણ ચિત્ત ધર્યા નહિ તું તણા;
પ્રથમ એમજ જો હરિ જણુતો, ધન સહુ તવ મેવને આણુતો. ૭
સકળ ભોગ કરી જમતો સુખે, પણ ન હોમ કયો પરને મુખે;
શાપન ત્યાં કાષ્ટ દુર્જન આવતો, અનુગ પાસ હું મારિ કઢાવતો. ૮
જહિ તહિ રથ અશ્વ ચરી જતો, ધરણિમાં પદ પર્શન દાઝતો;
ક્ષણ ક્ષણે મુખ દર્શન આરસી, મદ ભયોં બકતો બહુ પારસી. ૯
ગૃહ વિષે પરિતાપ ધણો થતો, હરિ તદા હું સરોવર ઝીલતો;
ઉદર તાપ ધણા કથમ યોગલું, હરિ ભજ્યા નહીં તે રૂઝ ભોગલું. ૧૦
હરિ અહો હવે કષ્ટથી કાઢે, પતિતને પ્રભુ પાર પમાડે.
હરિ ક્ષમા કરજો મુજ વાંકને, સહી રાકાય નહીં દુખ પાકને; ૧૧
ટળવળ્યા બહુ ભાવ લહાં યદા, જનન કાલ થયો તનુનો તદા;
જનન કાલનું દુઃખ કહું કથી, મુજને તે સહુ સાંભરતું નથી. ૧૨

ભુજંગ પ્રયાત છંદ.

યથા તાર તાણે બવે સ્વર્ણકાર,
તથા ગર્ભમાંથી તુને કાઢ્યો ખાર;
પછે વિસરી વેદના ગર્ભમાંની,
હરિ ભક્તિ જૂલો થયો દેહમાંની. ૧૩

દૂતવિલંબિત છંદ.

લઘુ વયેકરિ બાલક તુ થયો, અવશ ધ્રુવિ મહા દુઃખમાં રહ્યો;
ચરણ પંગુ તથા મુખ મુકતાં, નરક મૂલ પચ્યો દિવસો જતાં. ૧૪
તદુપરાંત તુ યૌવનમાં રમ્યો, યુવતિને જનની વચને દમ્યો;
અધમ કામ કર્યા તતુ પોષવા, ગૃહ અધિન રહ્યો મન શોષવા. ૧૫
વિવશના સુખને ધણું ઈચ્છતો, ધન નિમિત્ત વિદેશ ધણુ જતો;
પર અધિન યદ ધન લાવતો, નિજ કુટુંબને તે ખવરાવતો. ૧૬
મદ ભયોં પરનારી નિહાળતો, નિજ શરીર સ્વરૂપ સમાળતો;
નવ ભજ્યા હરિ યૌવનને મદે, બલ્લ ખરાકમ ગર્વ ધર્યો હદે. ૧૭

કુતવિલંબિત છંદ.

નર પ્રબોધન પંચશતી ધરી,
કુતવિલંબિત વૃત્ત વડે કરી;
દ્વિતિય સર્ગ કહ્યો રતનેશ્વરે,
સમગ્ર સાગ્ર કરી પરમેશ્વરે. ૨૯

ઇતિ શ્રી પ્રબોધ પચાશિકાયાં દ્વિતીયઃ સર્ગઃ ૨

માલિની છંદ.

નિશ દિન મન મધ્યે રાખજો રામ નામ,
અભય પદ વિધાતા છે સદા શામ ધામ;
યદુપતિ પદ સેવી કાપજો કામ દામ;
પ્રભુ પદ રતિ મૂકી શા કરો વ્યર્થ કામ. ૧
નિજ દરમ વિષે છે લેખ લખેલ જોવા,
કનકમિરિ શુભામાં પામરો લાભ તેવા;
મૃગ પશુ વન છૂવે, આપણે કોણુ કેવો,
અરાન વસનનો આયુધથી લાલ લેવો. ૨
અજગર વનવાસી ઇશ વિશ્વાસ રાખે,
ઉદર ભરણુ સાથે તેલ આપાસ રાખે;
ત્યમ મન વસ રાખો સર્વ સંકલ્પ નાખે,
અનુપમ રસ આપો કૃષ્ણ કૃષ્ણોતિ ભાખે. ૩
નિમિત્ત નિગમ જોલે કો નથી કૃષ્ણ તોલે,
સહકૃતિ રૂલ જોલે આંકનાં સીદ તોડે;
મદન મદથી માતો અંગના રંગ રાખે,
જનમ જનમ ધાતો કાં ફરે ધૂગ ખાતો. ૪
જપ તપ વ્રત કીધે ને મદા દાન દીધે,
સુરનદિ જલ પીધે, જોડવું પુન્ય સીધે;
અધિક સુકૃત તેથી છે દરિનામ લીધે,
શ્રમવિન મુખ આપે કર્મના બંધ કાપે. ૫
હરિ ભગ્ન દરેકે સર્વ કો અમ કે છે,
હરિ ભગ્ન કરતાં મુક્તિ નિજે લાડે છે;

વૈરાગ્યલતા-માલિની છંદ.

મકર નર પરાઈ મુઠ ધર્ષા અન્નાણે,
 પરહર પરનિદા આપ કેરું વખાણે;
 રમરણુ કર સદા તું સમિધાનંદ રૂપ,
 તરતર હરિ સેવી દુષ્ટ સંસાર રૂપ. ૧
 નરસમ વધુ તારે રત્ન હાથે અડ્યું છે,
 જનમ જનમ સાથે મૃત્યુ માથે મડ્યું છે;
 હરિ ભજનજ કીજે પારકું શું પડ્યું છે,
 સમજસમજ આવું અંત આવી અડ્યું છે.
 ધન તનય સળયા માંડ માયા ભરાયો,
 નર પરસુખ પેખી શીદ હિંડે હરાયો;
 નિજ મન ધન માને માલ પામી પરાયો,
 ધન તન સુખ સીમા ભોગવી કાણુ ધ્રાવો.
 મુખદુઃખ સમ મૂખી દેહ આઘ ધડ્યો છે,
 ભય ગહન અરણ્યે શ્રેષ્ઠ બૂલો પડ્યો છે;
 ઇંમ કરી મતિબંધી જીવ માથે જડ્યો છે,
 સખળ પ્રખળ માયા માદ તેને ચડ્યો છે.
 સમ વિષય મન સારા જાય દા'ડા તમારા,
 સકળ દિવસ તેવા ક્રોધને હોય સારા;
 જન કનક સમર્ધો તે તુને મુકી જશે,
 વિષય મુખજ રેશે તાહરે નાશ થારો.
 કંઠજુ દિવસ એવો આવશે એક વાર,
 સકળ જગત મધ્યે દેખશે અધકાર;
 યમ અનુચર આવી ઘેરશે ગામ ભાઈ,
 ઘણી મુદ્દગર મારી કાઢશે કંઠ સાઈ. ૧
 અતિશય દુઃખ કેરો આવશે એક દા'ડા,
 સુત મુવતિ કુટુંબી કોય યારો ન આડા;
 યમપુર જઈ દેશે તે સમે શો જખાપ,
 ધરમ નૃપતિ જ્યારે પુછશે પુન્ય પાપ. ૧
 અતિ સુખમય દૂતા સ્વર્ણની સેજ સુતા,
 રમરણુ સુકૃત પાપે તેજ વાટે વણતા;

ધમ ધમ ધમકુતો આવશે અદ્ભુત વેશે,
રદન વદન મોટાં બીછરાં ભૂરી કેશે;
નયન અગનિજ્વાલા કૂર કાલા કરાલા,
તમ શિરપર તોર્ણતા ભવંકાર બાલા. ૧૬
મરણ સમય જ્યારે તાણશે કેશ સાહી,
સહુ સગપણુ કેરી છૂટશે ત્યાં સગાઈ;
સહુ સુહૃદ કુટુંબી કાચ દેખે ન તેને,
અનુભવિ જન જાણે ઉપજે કષ્ટ જેને. ૧૭
ગહન તિમિર પીડાકાર આકાર માંહે,
નિજજન દુઃખ કેવા કાચ દિસે ન ત્યાંહે;
કમલ નયન સેવા જો કરી હોય અઘ,
શબદ સુણત આવી છોડવે કૃષ્ણ સઘ. ૧૮

શાફૂલ વિકીડિત છંદ.

વંધ્યા પુત્ર નભ પ્રચ્છન સરખી સંસારની સત્યતા,
મિથ્યા દ્રવ્ય પદાર્થ પૂરણ હરિ વ્યાપી રહ્યો નિત્યતા;
જૂઠે જોખમ ઉપજે નવ કરી ત્યાં નીપજે કામના,
માથે મણિ અડધું સદા ચરણ જે સેવા તમે સામના. ૧૯

ઇન્દ્ર વજ્ર છંદ.

યત્નેજ વૈરાગ્યલતા વખાણી,
રત્નેશ્વરે અંતર્યામિ વાણી;
પહેલો થયો ગુચ્છ કવિત વિશે,
તેમાં કહી ઓળખાવ્યા જ ધરી. ૨૦

ઇતિ શ્રી વૈરાગ્યલતાયાં પ્રથમઃ સ્તબકઃ

ઉપજાતિ છંદ.

કરી હાર કમાણિ સાહી, ઠાલો ગયો મૂરખ ખર્ચ ખાઈ;
દિ વેપાર વિષે ન લાધી, કાં મૂળગી મૂરખ ખોટ ખાધી. ૧
મલ્યો કામ સમો દલાલ, હલાલ હીણો અતિશે બલાલ;
કર્યું મૂરખ કુડ સાહું, ઘણું ખર્ચે દ્રવ્ય ત્યાં જ નાહું. ૨

કેડ પડ્યો કાલ અહેડિ તારે, તુંને સદા નીરણુ કામ મારે;
તેણે ઘણું સ્થૂલ, શરીર ખાધાં, ખાછાં ફરી કર્મ નિષિધ્ય બાધાં. ૧૮
ભાર્યું નહીં સુક્ષ્મ રૂપ ત્હારું, માયાતણે પાશ ચડ્યું જત્યારું;
તે શું કરે કરણને અધીન, તેના મહાકારણ દેખિ દીન. ૧૯
જન્મલ જ્ઞેતાં અતિશે અપાર, ના પૂરવે તે કરતા વિચાર;
એ વાત છે ધરા તણેજ હાથ, તેપાખ દેવી ગગનેજ બાથ. ૨૦

શાર્દૂલવિકીડિત છંદ.

દીસે જે શુણ્ણરૂપ ચાતુર તણુ તે ચિન્હ માયાતણું,
અઘાંડ્યોધી ભયોં તરંગ ત્હાંથી માયાતણો નિસ્તરયો;
તેનું પૂર પ્રવાહ શુર સખલું ત્રૈલોક્ય તાણી ગયો,
ઉભો કે ન રહ્યો મુરારિ ચરણે તે આસરી ઉગચ્યો. ૨૧

વસંતતિલકા છંદ.

રત્નેશ્વરે સરસ અંતર્યામિવાણી,
વૈરાગ્ય વલ્લરિ હરિ ભજવા વખાણી;
ખીજો થયો સ્તબક ત્યાં હરિના સંબંધ
બાવીશ સુંદર કવિત તણો પ્રબંધ. ૨૨

ઈતિશ્રી વૈરાગ્ય લતાયાં દ્વિતીયઃ સ્તબકઃ

વસંતતિલકા છંદ.

કોપે ભયોં જીર્જગ કાલ કરાલ આવે,
ધાયો નિશા દિવસ બે રસના હલાવે;
ક્રુદ્ધારથી પ્રબલ પર્વત કોટિ કાટે,
વીટી વળ્યો નિરખ ખાછળ અંગ ચાટે. ૧
માનુષ્યનો મલિન જર્જર દેહ જીરો,
તોએ શ્રે કૃપણ કેશવ સાથ રોઠો;
સંસાર સિંધુ નવ ઊદિત નાવ બેઠો,
શાને ફરે ધરમ ધીવર હાથ હેઠો. ૨
કાચો કુરંગનયના સખળો સનેહ,
રાચ્યો નિહાળી નયને દુરગંધ દેહ;

મિથ્યા મનોરથ કરે મન મોહિ લાવે,
 લાગો કરે નિપટ લંપટ નામ કઢાવે.
 સાચો વિચાર કર શીદ થયો સકામી,
 નારી થઈ નરકનો અધિકાર પામી;
 અંગે અશુદ્ધ અમલા અતિ ભક્ષવંતી,
 નિત્યે રહ્યે રગતપિત્ત કહે વહંતી.
 મોટા વિહાર હદિ કામ તણોજ ઘેલા,
 તેણે કર્યા ચતુર પંડિત બૂપ ચેલા;
 તો ત્યાં વિવંચ નરને સિ વિદુંઠ જવા,
 જ્ઞે વસ્ત્ર દોષ મન એ અણુ માત્ર બાવા.
 જાયા અવાસ અડક્યાં જઈ દેખ વ્યોમ,
 નીચે વિચાર્યન જ્યાં તહીં ઉજ બોમ;
 તું દાગ અંતર થકી વિપયાભિલાખ,
 દાલાંખીયે સકલ વસ્તુ થશેજ રાખ.
 નારો કરે વિટલ વૈષ્ણવ વેશપારી,
 સાથે મને નવ અમ્યાં નિમિયે મુરારી;
 માંચ્યા જઈ દળવળી નર ગુજા દાતા,
 પામ્યો નદી અટળ એક ભવિ વિધાતા.
 આયા સુમંધી નિકળે વિગાર વિદે;
 રે તું સદા ભમર શીદ કરે સુમંદે,
 જોતો રેલીય શા તું જગત પ્રમાથી,
 તાણી જશે તરત દુર્મદ કાઠ દાથી.
 જ્ઞાને કરે ભમર પંજર વાસ લેવા,
 પેશીત મા કમલ મધ્ય પરાગ એવા;
 સંકાયમે સદજમાં તવ શં કરે નીરા,
 એને વિષે અધમ આકુલ થે મરીરા.
 મોટા મનુષ્ય મનની ગતિ કેા ન જાણે,
 વીટી વળ્યો અહિં લોક સમસ્ત તાણે;
 જેણે દેવો વશ મદા મન દમિત તેદ,
 બીજા વળી સરવ શકર વૃદ્ધ દેદ.

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

૧૦

સંસાર માંસ મન મીન મતાક ખાવા,
 ઉભા રહ્યા અધમ ઉપર બ્યાધિ સાવા;
 સ્હાશે યદા વદન આંકડીયે ભારશે,
 તારો પછી તરફડી રડિ જીવ જાશે. ૧૧

સંસાર પારધિતણી ગૃહ ગંધ વાગે,
 રે રે કુરંગ મન મોહિત શીદ લાગે;
 કાલે તુને . કપટ દૂદ રચ્યો ન જાણે,
 સંભાળ રે તુજને તે યમ બાણ તાણે. ૧૨

શાને પડે મદ ભયો મનમત્ત હાથી,
 જો રે રચ્યો વિષય ગર્ત જ કાલ ભાથી;
 એમાં પડ્યો ખડભડીશ મરીશ ખાવા,
 ઉભા રહ્યા અધમ ઉપર બ્યાધિ સાવા. ૧૩

શોભાયમાન નિજ નારી તણે જ રંગ,
 રાચ્યો સ્વરૂપ વિસરેથી પડીશ સંગ;
 સનેહે કરી યુગલ પક્ષ યશે જ બંધ,
 મોટી મમત્વ ઝળઝળ બળીશ અંધ. ૧૪

તારે શિરે રીપુ ધણા ચમદૂત જેવા,
 નાના નિમિત્ત કરિ છે પટ જીવ સેવા;
 સુતો નિમિત્ત થઇ સીદ સંભાર કાજ,
 જ રાખશે શરણ વત્સલ રામરાજ. ૧૫

જાતાં જણાય નહીં સાંજ સવાર વાળી,
 તેના જ તે દિવસ રાત્રિ રહ્યો નિહાળી;
 ધંધે ગયો દિવસ રાત્રિ વિષે જ સૂતો,
 પાછો ફરી કરમ કર્દમાંણ પ્રુતો. ૧૬

નાનાભિલાસ કરિ નિર્ગમીયો જ કાલ,
 સંભારિયો ન સ્વપને થણુ નંદલાલ;
 કષ્ટે કરિ કપટિ કુત્સિત કાં છલાયો,
 માનુષ્ય જન્મ મણિ હાય યકી ગમાયો. ૧૭

સાર્દલવિકીડિત છંદ.

રે રે પક્ષિ શરીર પંજર પડ્યો ઉચ્છિન્ન ખાતો ફરે,
 કર્માંધીન કઠોર કૃષ્ણ જપજો શો સ્હોર ખીન્ને કરે;

ઓ દિસે યમદૂત દુર્લભ મહા માર્ગર મારી જશે,
અમાને કરી ઓળખ્યા નવ હરિ શી પેર તારી યશે; ૧૮

ઉપજાતિ છંદ.

વિવેક વૈરાગ્ય રસે ભરી છે, યત્નેષિ વૈરાગ્ય લતા કરી છે;
રત્નેશ્વરે ધધરને જ ગાવા, ત્રીજે કણો ગુચ્છ સમમ થાવા. ૧૯

ઈતિ શ્રી વૈરાગ્યલતાયાં તૃતીયઃ સ્તબકઃ

અથ વૈરાગ્યદીપકઃ પ્રારબ્ધતે.

માલિની છંદ.

નરતર હરિ કીધી વિશ્વવાદી વિશાલી,
ફલ સુકુસુમ ચૂટે ચાલવે કાલ માલી;
તરુવર હરિ કેરાં કે ફલે કાપ ફલે,
નિરમિત વરા કે સાં આગલે કાપ ફલે. ૧
વિષય તિમિર મોહું સર્વકોને ભભાવે,
ભરમિત નર ભૂલા તત્વ દૃષ્ટે ન આવે;
મલિન મનુષ્ય મૂઢી મીરને ચર્મ ચુંચે,
મનુષ્ય જનમ પામી કાં પડ્યા કર્મ કુચે. ૨
અધરમ કરિ કોને લેખવે કાં ન લેખે,
ગુપત ગણિ કરે છે દેખનારોજ દેખે;
તરુણિ ભણિ જે વાણા નેટ તે માંસ પોટો,
ભવ તારિ નયિ જાવું દીસતો સંચ ખોટો. ૩
મનમથ રાઠ મોટો સર્વદા ચોર જુઠો,
ધરમ પથ પળાતાં લોકની વાટ છુટો;
ભવકૃત ભય જાવા એક મોટો ઉપાય,
સકલ કૃત સમર્પિ સેવ વૈકુંઠરાય. ૪
રમરનર પલટારો આજ કે કાલ કાયા,
જલ શુદ્ધજ ન્યા માંડ માયા ભરાયા;
જનમ મરણ મોટી તાહરે પાગ ખેડી,
યતન સહિત જાલે કાલ રૂપો અહેડી. ૫

મનુષ્ય જનમ પામી કે કરું કામ સીધું,
અમર હિર પૂરી અન્ન ઉચ્છિષ્ટ કીધું;
સકલ મુકૂત હારે ભુડતો કર્મ ભારે,
સમજ હરિ ભગ્ન લે નાયજી નામ તારે.

૬

પ્રથમ જનક તારા પારણે બાળા શ્રુત્યા,
તનુ ધન મન બૂલા યૌવને ફેડાક પુત્યા;
અનુક્રમ અટવાયા તે જરા મર્ણુ પામી,
ભજ ત્યમ તું પડ્યો છે હાર મારે હરામી.

૭

કરમ ભુવન આયે આ રહ્યો કાળ પાપી,
નિરખ નિકટ આવે નાંખરો દંઠ કાપી;
વિષમ વિષય ભક્ષી ઉડરો જીવ પશી,
ભજન તરુ શ્રવ્યો છે સત્ય વાડી વચ્ચે છે.

૮

મુકર મુખ નિહાળે શું સમારે સ્વરૂપ,
ગરવ મ કર ધંત્રી ધંત્ર દેખી અનૂપ;
ચઠ તું શિથિલ ચારો રોગમાં ગેડવારો,
શુભ સ્વર પલટારો તાહરું માન જારો.

૯

તનુ ધન મદ માતા અંગના રંગ રાતા,
વિષય પથ પલાતા પામરા પાન ખાતા;
વિપત વશ પડારો કામ આવે ન પાસે,
દાયવત તનુ જશે જો પડ્યા પુંઠ ખારો.

૧૦

ગરવિત ચડિ ઘોડે કાં રહ્યો મુજ મોડે,
કપટિ દિવસ થોડે આપડ્યો કાલ મોડે;
કટિનટ ગતિ ભંગ કંધરો રોગ અંગ,
પલિત ગલિત રંગ ભાગિ જશે ભુજંગ.

૧૧

ભવસર અતિ મોટું તોય કો દિન ખૂટે,
જલ શુદ્ધિ આજા ઉપજે સઘ ફેટે;
ઝળકિત મલકેતા મોહિ મોહિ મલંતા,
જનમ મરણ મોટા વાધ વાટે ટલંતા.

૧૨

નિશ દિન ભવ મધ્યે સ્થામ ન શ્વેત ચોર,
અનુચર અતિ તેના સાતશે વીસ ઘોર;

સપત ગઢ વિદારી રત્ન આયુધ્ય ચોરે,
અધિપતિ અતિ માયા મૃદ આધિન ઘોરે. ૧૩

વસંતતિલકા છંદ.

કામાદિ શક્તિ નિતરાં મન નાચદારી,
જેમાં ચતુર્દશ દવિત દયાં વિચારી;
વૈરાગદીપક વિષે મનનો વિલાસ,
રત્નેશ્વરે રચિત એ પ્રથમ પ્રકાશ. ૧૪

ઈતિ શ્રી વૈરાગ્ય દીપકે પ્રથમઃ પ્રકાશઃ

રથોદ્ધતા છંદ.

કર્મ મુક્ત નરનો (અ) વતારતાં, દેવ વૃક્ષ પ્રગટયો વિચારતાં; ૧
મધ્ય જેહ સત શાખ શોભતી, ખાર ખાર લધુ શાખ લોભતી. ૧
પત્ર ઉઘમ અનુપ જોહને, ભક્તિ મુક્તિ પ્રલ બોહુ તેહને; ૨
એક પત્ર સિત સોમ વકત છે, મધ્ય નીલ સપવિત્ર રક્ત છે. ૨
નીલ પત્ર એક કાલ જાંજતો, કા સમે દલપવૃક્ષ ગાંજતો;
પુષ્પ સર્વથી પરાગ ચાખ રે જીવ પક્ષિ ફલ બક્ષ શખ રે. ૩
કા નથી શઠ કુટુંબ અર્થનું, સર્વ કા મુખ સચું છે ગર્થનું;
પૂર્વ જન્મ કૃત ભોગ દોષતા, પ્રીતિ વૈર શત્રુ કોઈ પોષતા. ૪
હૈય નીચ નર હૃદિરે ક્યાં, સર્વ આપ અભિમાનનું ભર્પા;
જો ન હોત અભિમાન એહતા, કોણ નીચ અવતાર વેહતા. ૫
દુષ્ટ ગોળી ગમતી વિષે રહ્યો, સી સમાગમ સુખે કરી મલ્યો;
સુંદરી વચન વારિમાં વણ્યો, માટે નાથજી ન તે દહા લલ્યો. ૬
મુંદગૂઢ વિષયો વિષે ગયો, શાસ્ત્રથી અધમ અર્થ શોધવો;
એક આતમપણું વિચારજો, વાધતી તું મદવૃત્તિ વારજો. ૭
કાલખાજ સિર ઉપરે પ્રેરે, જાણતો યર્ષ અધર્મ કાં કરે;
હાય દીપ ધરી કુપ કાં પડે, રત્ન વિશ્વ વરાટિકા વડે. ૮
મજી મોટમ મનુષ્ય ચાતુરી, આણુ અંત હરિ ભક્તિ જા, ત્વરી;
યું થયું સકળ લોક માણતા, ચાપ સૂત સમુદ જાણતા. ૯
કાચ કંઠજી સમાન એહનું, કાં કરે તું અભિમાન તેહનું;
કાલ અધુનાજ લાગશે, જીવ જોત નિજ કામ લાગશે. ૧૦

તેડશે ધરમરાજ તેહને, કોણ રક્ષણ કરેછ તેહને;
એક મધ્ય પદ એક ઉચરે, એમ જો જગત આંખતાં મરે. ૧૧
ઘેહ વાછ ગજરાજ ગાજતા, સંપદા સકલરૂપ રાજતા;
જો જહાં વિષય તે તહાં રહ્યા, તેહ દેહ તજી દેખતાં ગયા. ૧૨
જેહનું યતન કૃષ્ણજી કરે, તેહને કવણ હેરતાં હરે;
તું ચક્રી અધમ અર્થે શો સરે, ધૂમ ખાયકાં વિચારી કાં ભરે. ૧૩
જેટલું નિમિત્ત તાહરું હશે, તે કદાપિ નવ કોપનું થશે;
અન્યનું અલપ તાહરું નથી, ખેદ દાળી ખસ વેદજો કથી. ૧૪

શાર્દૂલવિકીરિત છંદ.

શાને તું અદ્ભુત ભીતિ મનમાં આણે રીપુરાપની,
ચિંતા શી શઠ કાળની અધમ જો આશા નથી આજની;
તું કેતે મરશે કે બુદ્ધિ ફરશે સંયોગ ભાંગી જશે,
ચિંતા પર્યુકુટિ તે પાધરિ પડી વંદાલ ઉડી જશે. ૧૫

વસંતતિલકા છંદ.

દુર્ભાગ્ય ભાજન સનાતન રનેહ સાધ્યો,
વૈરાગ્ય દિપક સુસંગતિ વૃત્ત બાધ્યો;
સંસાર મંદિર વિમોહ થશે વિનાશ,
રત્નેશ્વરે રચિત એ દ્વિતીય પ્રકાશ. ૧૬

ઇતિ શ્રી વૈરાગ્ય દીપકે દ્વિતીયઃ પ્રકાશઃ

પ્રમિતાક્ષરા છંદ.

યુગ કોટિ હવ તુજનેજ થયા, મદ મોહ મત્સર ભયાં તે ગયા;
સ્પરશી વસ્ત્રો સકલ લોક વિષે, નવ તૃપ્ત ચિત્ત થયું તો નિમિષે. ૧
અવતાર લીધ બહુ સ્થાવરમાં, પરશુ પશ્ચિ કીટ નરકી નરમાં;
બહુવાર સ્વર્ગ સુખમાં વિલસ્યો, તદપી ન અર્થ ઉદયો તે કરો. ૨
કંઈ કાલ રંક નર છત્રપતિ, ગજરાજ વાળિ સુખ નારિ રતી;
સુખ ભોગવ્યાં સુકૃત શીશ સટે, દુઃખ ભોગવ્યાં દુકૃત દેશ વટે. ૩
જઠરાગ્નિયે જઠર જોર દમ્યો, બહુ મેરુ તુલ્ય અતિ ભક્ષ જમ્યો;
જલ સપ્ત સાગર સમાન ગમ્યો, નહી તોયે પેટ જઠરાગ્નિ જમ્યો. ૪
અભિમાન મુક ધન મંદિરનું, ત્યજિ માન ધ્યાન ધર તું હરિતું;
વિલપે જશે સુખ સમુદ્ર સહી, તૃપ્તસંપદા નવ કદાપિ રહી. ૫

કષ્ટ કાલ તું મૃત થયો ને પિતા, પ્રિ તેહનું જનક એમ થતા;
 કષ્ટ કાલ સેજ સુખ સંગમતા, કષ્ટ કાલ દેહ દુઃખ રૂપ થિતા. ૬
 કષ્ટ કાલ અમૃત અહાર ગળ્યા, કષ્ટ કાલ રૂદા રસહીન મળ્યા;
 સુકુમાર યંત્ર નવ હાર સહો, કષ્ટ કાલ તેહ શિર ભાર વહો. ૭
 કષ્ટ કાલ અંબાર અનૂપ ધર્મા, કષ્ટ કાલ હૃદ્ય અહુ ખંડ ભર્મા;
 કષ્ટ કાલ તીક્ષણ તુરંગ પળ્યો, કષ્ટ કાલ પાદતલથી તું મળ્યો. ૮
 બહુવાર દુઃખ સુખ સાં પ્રગટી, અવતાર કુપ ન રહત ધટી;
 અધ ઉર્ધ્વ લોક ભવમાં ભટક્યો, કહી કાલ માલ બલથી ન ટક્યો. ૯
 શઠ શું કરે તું તરુણી તરુણી, ધરુણી વિકાર મલની અરુણી;
 મનુજ અવતાર કરવી કરુણી, હરિભક્ત મુક્તિ પદવી શરુણી. ૧૦
 કષ્ટ કાલ ભુપણ સુવર ધરી, સુતનો વિવાહ મન હર્ષ ભરી;
 કષ્ટ કાળ નેત્રજલ ધાર વહી, તુજને રડે તનય તાત કહી. ૧૧
 સુખ ભોગવે રહસિ રતન વસી, કષ્ટ કાલ નારિ નરમું વિલસી;
 કષ્ટ કાલ ભગ્ન રથ ભુમિ પડી, કહે દેવ દેવ દુઃખ સંધ રડી. ૧૨
 કષ્ટ કાલ શાંતિક ટ્રિપા પરણી, કષ્ટ કાલ મૃતક ક્રિયા કરણી;
 ઇમ હર્ષ શોક નરને નિરમ્યા, પણ કાણુ દુસ્તર ભવે વિરમ્યા. ૧૩

વસંતતિલકા છંદ.

અજ્ઞાન આચરિત વસ્તુ વિશ્વાસકારી,
 જેમાં ત્રયોદશ કવિત કયાં વિચારી;
 વૈરાગ્ય દિપક વિષે મનનો વિશ્વાસ,
 રત્નેશ્વરે રચિત એ તૃતીયઃ પ્રકાશ. ૧
 ઈતિ શ્રીવૈરાગ્ય દીપકે તૃતીયઃ પ્રકાશઃ

અથ વૈરાગ્યસાગર પ્રારંભઃ

વસંતતિલકા છંદ.

સંસાર માંલ હરિયે કરિ મૃત્યુ ધાણી,
 પીલાય તે વિમ પડ્યા લઘુ દીર્ઘ પ્રાણી;
 જેહુ નિમિત્ત ધરિ અંતક આપ હાકે,
 તે તાણુતે વૃષભ કાલ કયમે ન ચાકે.
 સંહારકારિ હરિ વિશ્વ સમસ્ત નાંખે,
 જે વાતમાં અધમ ઉત્તમને ન સાંખે;

પીલાય' કોઈ કોઈને સ્થિત હાય આલી,
 ઉભા અગ્નિ જન કોપર દષ્ટિ ધાલી. ૨
 સંસાર રૂપ તરુ જીવ પ્રલે ભયો છે,
 કૃષ્ણેજ કાલ રખવાળ કરી ધયો છે;
 કોયેક મોર ફલ પુલ રસે જડતાં,
 કો ત્યાં અપકવ વળી પકવ થઈ પડતાં. ૩
 જે બાલને અવર આળ કરે વગોતાં,
 માતા પિતા પ્રબળ વિન્હલ ચિત્ત હોતાં;
 તે બાલને મલિન કાલ હરે સ્વન્નેતાં,
 દેખી વિટુંબ રહે સર્વ કુટુંબ રોતાં. ૪
 મોટી કુટુંબમય શૃંગલ કંઠ બાંધી,
 મર્યાદરૂપ બહુ સ્થંભ સમીજ સાંધી;
 જો આ રહ્યો જગતને દુઃખ દેવ દે છે,
 પાસે પડ્યા જન ધણા ધણુ માર રહે છે. ૫
 સુપ્રેમિ વિશ્વજન પુત્ર ક્ષત્ર કહાવે,
 જોને વિધોગ જનને નહીં અન્ન ભાવે;
 તેનો યદા મરણ કાલ વિધોગ હોય,
 તે ટાળવા જગતમાં ન સમર્થ કાય. ૬
 જે સાથ હાથ કરિ લોચન લોલ જોડે,
 દેહાભિમાન વશ આળસ અંગ મોડે;
 એ સર્વ તો દિવસ આરતણું જોણું,
 દેખી શકાય દિન રાતતણું વગોણું. ૭
 આશ્ચર્ય ચક્ર અહીં કાલ તણુ ફરે છે,
 સંસારિ સર્વ જન નાશ સદા કરે છે;
 તેણે અપાર સુખ દુઃખ સમારિ ધાર,
 પીરા ફરિ ફરિ કરે નહીં તું વિચાર. ૮
 કાયા કુટુંબ ધન અંબર સાર જાયા,
 પુત્રો પુરંગ ગજ મંદીર સર્વ માયા;
 એ સર્વ રાલગિ જ્યારલગિ તું જીવે;
 જો અંધને કવણુ કાજ પ્રકાશ દીવે. ૯

સિંધુ નદી નગર મંદીર મેઠુ ધાન,
 એ સર્વ તારું નથી અણુ માત્ર માન;
 પાતાપણું જહિ લગી વચનેજ આંકિ;
 જો નેત્રની પલકે પર્વત પ્રાદ દોકે. ૧૦
 કાયા સ્વરૂપ મહા કુંજર સત્ય લાખે,
 તે દસ્તિને કરમ માવત દાય રાખે;
 અંબાડીયે અખિલ ઇશ્વર આપ બેઠા,
 કીડા કરે નર વધુ ઘટ મધ્ય પેઠા. ૧૧
 માયા તે જાત્ર મન કાત્ર કુરંગ કાયા,
 જાયાદિ દાવ મદ લોભ શવાન લાયા;
 સંસાર રૂપ મહા પારધિ પૂંઠ ધાયો,
 કાલે પ્રલાંબ કર જાણશ કે સમાયો. ૧૨

શાર્દૂલવિકોઠિત છંદ.

નાના બાલક અજ અજ કરતા ખાતા ન ધાતા કપમે,
 ભુખ્યા ભોગતણા રમતા રસમાં કાલે અસાતા ગયા;
 કાલે બક્ષ કર્યા મહામદ બર્મા હું હું કરતા હર્મા,
 જેવા મૂષકે યુદ્ધ મધ્ય રમતા માર્ગરે મારે વધા. ૧૩

વસંતતિલકા છંદ.

સંસાર પર્વત પરાભવ ભુરિભંગ, કીધાં કવિત દશચાર સુભક્તિ રંગ;*
 રત્નેશ્વરે અખિલ અંતર્યામિ અંગ, વૈરાગ્ય સાગર વિષે પ્રથમ સ્તરંગ. ૧૪

હતિશ્રી વૈરાગ્યસાગરે પ્રથમ સ્તરંગ:

આત્મ વિચાર ચંદ્રોદય સંપૂર્ણ.

* આ વૈરાગ્ય સાગરના બીજા ત્રણ તરંગમાં અતિ ઉચ્ચ વૈરાગ્ય લેવાથી સંસારમાં ખસેલ પડે એવો બધે થવાથી કવિએ બાકીના ત્રણ તરંગ પાણીમાં દબેલી દબેને નારા કીધેલા છે.

પ્રેમાનંદસ્વામી.

વડતાલનો સ્વામીનારાયણનો સાધુ-એનું બીજું નામ પ્રેમ-
સખી હતું- એ સિતાર સરોદ ધણી ફક્કડ રીતે બજાવી બાજુતો.
હતો-એના ંથો:-તુલસી વિવાહ, થાળ તથા ગુજરાતી
અને હિંદુસ્તાનીમાં ઘણાં ઉત્તમ પદો છે-એના પદમાં
માધુર્ય તથા લાસિલ્ય પુષ્કળ છે-એ સંવત ૧૮૭૮
થી તે ૧૮૯૨ સુધી દેવાત હતો.

તુલસી વિવાહ.

પદ ૧ છું-રાગ ધોળ.

સાંભળજો હરિજન યહ સાવધાન રે;	
વરણુવું વૃદાતણું આખ્યાન રે.	૧
રાગ એક કુશદ્દિજ બડભાગી રે;	
પ્રભુજનાં ચરણ કમળ અનુરાગી રે.	૨
કન્યા તેની તુલસી વેદવતિ બેચ રે;	
મહાયાગી પતિવ્રતા અતિ તેષ રે.	૩
પેહેલો એમ કીધો બેઉએ-વિચાર રે;	
પતિ થાએ આપણા વિશ્વાધાર રે.	૪
બેડી તે તો તપ કરવાને કાજ રે;	
તેના ઉપર રિઝયા શ્રી મહારાજ રે.	૫
આગે આવી ઉભા શ્રી ધનસ્થામ રે;	
પ્રેમાનંદનો સ્વામી પુરણકામ રે.	૬

પદ ૨ જી.

બોલ્યા હરિ માગો તે વર આપું રે;	
બીજાં સર્વે જે દુઃખ હોય તે કાપું રે.	૧
વેદવતિ કહે તમો મારા પતિ રે;	
તે તો હરિ વરિને પામી સુખ સતિ રે.	૨

પદ ૭ મું-રાગ ધોળ.

(" મારી સાર લેને અવિનાશી રે," એ ઢાળ)

કરિ પ્રણતિ જોડી બે પાણી, વદા જોલી તે મધુરી વાણી;
 મારી રક્ષા કીધી તમે ભારી રે, મહા ભય થકી નાય ઉગારી. ૧
 મારી વિનતી છે એક દેવરે, મને કેહજો જ્યારથ ભેવરે;
 માગે ભરતા જનવધર નામરે, ગયો ગિવ સાથે કરવા સંભારે. ૨
 તે જીવે છે કે મુવો નાથરે, મુને કેજો જ્યારથ વાતરે,
 એમ કેતા કપિ બે આબ્યારે, તેનું માયુ ને ધડ બે લાબ્યારે. ૩
 મુવો દોઢા પોતાનો સ્વામીરે, વ્રુણસી તરત તે મુઝાં પામીરે,
 મુનિયે કમડવનુ છાગી પાણીરે, પ્રેમાનંદ કહે ઉઠાડી દયા આણીરે. ૪

પદ ૮ મું.

ઉડી વિલાપ કરિ બહુ વારરે, કીધો મુનીવરને નમસ્કારરે,
 કહે મુનિવરને દીનમધુરે, આપો પતિદાન તે ક્રિપા સિંધુરે. ૧
 પતિ વિના અનાથ હું નારરે, સ્વામિ વિના તે ધિક અવતારરે,
 તમે સાબજો મુનિ મુજાણુરે, પતિરિના ન રાખુ દુ પ્રાણુરે. ૨
 તમે ધર્મશ પરમ પુનિતરે, જાણુ પતિવ્રતા નારિની રીતરે,
 પતિવ્રતાને બહાણુ ન કોષરે, પ્રેમાનંદ કહે જીવે પતિ જોષરે. ૩

પદ ૯ મું-રાગ ધોળ.

(" લઈને કાળ્ય વિષ સિધાગો, એ ઢાળ)

તમે સર્વશ ધર્મશ ધીર, જાણો અતરની પરમ પ્રવિય,
 એને જીવાડો મુનિવર જ્ઞાની, માગે ધ્વિજા છે પતિને મધ્યાની ૧
 મારી ધ્વિજા પુરો મહારાજ, આપો પ્રાણુદાન મને આજ,
 મને પ્રાણુથી પતિ ધણો બહાણો, મુનિ જીવતદાન તમે આપો. ૨
 તારે હસિને જોવા મુનિરાયે, શીવે માયો તે જીવતો ન થાયે,
 વદા વ્રુજપર દયા મારે અતિ, માટે જીવતો કરુ તારો પતિ. ૩
 મુનિયે કૃપા કરી જોયુ ન્યારે, થયો જોડો જનવધર તે વારે;
 પ્રેમાનંદ કહે પ્રવેશ થયા હરિ, વદા હસીને મવિ ભુજ ભરી. ૪

પદ ૧૦ મું.

હરિ સાગર મુત રૂપ થઈને, રમ્યા વદા સંગે વન રહીને,
 પતિ રૂપ હરિ વર સંગે, એમ થઈ વદા પતિવ્રત ભંગે. ૧

એમ	વૃંદા	છટી હરિયે	ન્યારે,	શીવે	માયો	જાલંધર	ત્યારે;	
બહુ	કાલ	કીધા	વિહાર,	વૃંદા,	સંગે	હરિયે	સુખ સાર.	૨
એક	સમે	હરિનું	સ્વરૂપ,	દીધું	વૃંદાએ	પરમ	અનૂપ;	
શંખ	ચક્ર	ગદા	પદ્મ	હાથ,	અતિ	સુદર	ત્રિભૂવન નાથ.	૩
વૃંદા	બાલી	તિરસ્કાર	કરી,	ક્રિધું	નિંદીત	કર્મ	તે હરી;	
દીધું	શિલ	પરદારા	ગામી,	માયાવિ	હું	પ્રેમાનંદના	સ્વામી.	૪

પદ ૧૧ સું.

[“ હવે ભવજલ પાર ઉતરીયોરે આનંદ ભર,” એ ટાળ,]

તમે	ધર્મધુરંધર	કાવોરે,	સામલિયા;	
સહુને	ધર્મમાં	રાખો	રખાવોરે,	૧
તમને	ધર્મ	મુતિ	સૌ જાણેરે,	
તમને	નિગમ	પુરાણ	વખાણેરે,	૨
તમે	જુગોજુગ	ધરિ	અવતારે,	
કરો	ધર્મ	રક્ષણ	વારવારે,	૩
એવા	ધર્મશીલ	તમે	થઈનેરે,	
મુને	છલી	કપટરૂપ	લઈનેરે,	૪
તમે	પરસ્વારથને	કાળેરે,	સામલિયા;	
કરી	કપટ	લીધી	મારી લાળેરે,	૫
ખિન્ને	હોય	તો	કર બાલી	
તમને	કાંઈ	નવ	થાયે	
તોયે	એટલો	દેજો	તમને	
અર્ધ	પથર	પુનઝો	આપરે,	૭
પ્રેમાનંદના	નાથ	કહે	પ્યારીરે,	
તું	થા	વક્ષ	વૃંદા	
		સકુમારીરે,	સામલિયા.	૮

પદ ૧૨ સું.

રહો	રુદાયે	જેગ	તારે	મારો	૩,	મુણ	પ્યારી;	
તુજ	વિના	ન	રહું	ક્ષણ	ન્યારો	૨,	મુણ	પ્યારી.
વૃંદા	તું	મુજને	ધણી	બહાલી	૨,	મુણ	પ્યારી;	૧
તારે,	વસ્ય	થયો	હું	તો	આલી	૨,	મુણ	પ્યારી.
								૨

યત્ત ભોગ પુત્ર ઉપચાર રે,	મુણુ પ્યારી;	
તુજ વિના ન કરું અંગીકાર રે,	મુણુ પ્યારી.	૩
સુર અસુર મનુષ્ય નર નારી રે,	મુણુ પ્યારી;	
તુજ વિના ન કરે પુત્ર મારી રે,	મુણુ પ્યારી.	૪
હરિયે રાજી થઈ વર દીધા રે,	મુણુ પ્યારી;	
વૃંદાવે શ્રાપ અંગિકાર કીધા રે,	મુણુ પ્યારી.	૫
એમ હરિ યથા શાલગરામ રે,	મુણુ પ્યારી;	
તુલસિ વૃક્ષ યથા ગુણુ ધામ રે,	મુણુ પ્યારી.	૬
એમ વૃંદા હરિને વરિયાં રે,	મુણુ પ્યારી;	
મન વાંચિત કારજ સરીયાં રે,	મુણુ પ્યારી.	૭
એમ તુજરી શાલીગ્રામ જોડ રે,	મુણુ પ્યારી;	
પૂરે પ્રેમાનંદનાં કાડ રે,	મુણુ પ્યારી.	૮

૫૬ ૧૩ મું-રાગ ધોળ.

[“ભારે સદ્ગુણે આંખ્યા રે કે ઉપરયાં લેખનિયાં” એ ઢાળ.]

હવે તુજસીનો વિવાહ રે કે ગાવું કરી ખાંત;	
ઢી રીતે વર્ણુરે કે સાંભલો એ વૃતાંત.	૧
થયું મુરજ અહણુરે કે એક સમે ભારી;	
પૃથવીપતિ સર્વેરે કે જાણે નર નારી.	૨
કુરુક્ષેત્ર નામે તિરથરે કે વિખ્યાત જગમાંધ;	
આવ્યા જાત્રાએ જ્ઞાવારે લોક અસંખ્ય ત્યાંધ.	૩
પૃથવીપતિ રાજરે કે ત્યાં અગણીત આવ્યા;	
વસુદેવ આદિજનકવરેકે આવ્યા સૌને મન લાવ્યા.	૪
પટરાણી સહિતરે કે કૃષ્ણુ બલભદ્ર ગયા;	
રુકમણિ તાપ ભિમક રે કે સહિ ત્યાં ભેળા થયા.	૫
તિરથમાં નાહીને રે કે સજીએ દાન દીધા;	
પ્રેમાનંદ કે વસુદેવે રે કે જગ ત્યાં બહુ કીધા.	૬

૫૬ ૧૪ મું.

જમાડ્યા સાધુ રે કે બ્રાહ્મણુ પ્રિત કરી;	
દક્ષણુ બહુ દીધિ રે કે સહિને શ્રી રે ફરી.	૧
મત્યાં સગાં સંબંધી રે કે રાજ સહિ સહિના;	
મત્યાં માતા ને પીતા રે કે દીકરી ને વહિનાં.	૨

ભીમક ને વસુદેવ રે કે મલીયા બહુ ભાવે;
મિહું મિહું બોલી રે કે પ્રીતિ ઉપજવે. ૩
વસુદેવ વેવાઈના રે કે પ્રીતે અહિ પાણી;
હાઈઆવ્યા ઉતારેરે કે હરખ અતિ ઉર આણી. ૪
બળદેવ શ્રી કૃષ્ણ રે કે મત્યા ઉઠિ અતિ હરખે;
રાણી રુકમણિ મત્યાં રે કે પીતાને ધણે વરસે. ૫
પધરાવ્યા પ્રિતે રે કે બહુ કરી સનમાને;
પ્રેમાનંદ કે જમાડયા રે કે મેવા ને મિથાન્ને. ૬

પદ ૧૫ મું—રાગ ધોળ.

(“ આદિત્ય સંસ્કૃત ઉદયા રે અધારું રે ઉચ્ચુ દે,”—એ ઢાળ.)

ભીમક ને વસુદેવ રે, બેઉ કરે વિનાદ;
બોલે હસતા વચન રે, આણી ઉરમાં મોદ. ૧
ભીમક કહે વસુદેવ રે, સાંભળો એક વાત;
સઉ કરતાં તે ઈશ્વર રે, બોળીઆ સાક્ષાત. ૨
પ્રેલી મેં તો મારા મનમારે, દદ આંડી વાળી;
સત્ય કીધું તે દેવે રે, રહિ ગમતું મારું ટાળી. ૩
બીજા મનોરથ સરવે રે, ગયા મનમાંઈ;
સગપણુનું જે સુખડું રે, લેવાયું ન કાંઈ. ૪
હવે એક છે મનુસ્યો રે, કાતો લ્હાવો લીજે;
અતિ ઉત્તમ છે કામ રે, ધારો તો ફીજે. ૫
દાન પુન્ય બહુ જગ રે, તમે કીધા ઉદાન;
પ્રેમાનંદ કહે ભીમક રે, એ કરો તો સાર. ૬

પદ ૧૬ મું.

વસુદેવ કહે સ્નેહીરે, જે કહો તે કરીએ;
અમે વચન તમારુ રે, પાછું નવ ફેરીએ. ૧
ભીમક કહે કુરુક્ષેત્ર રે, પુન્ય તીરથ ભારી;
કાતો તુળસી વિવારે, આપણુ કરિયે વિચારી. ૨
રુકમણી રૂપે તુળસિજે, કન્યા તે મારી;
ચાલીગરામ તમારારે, પુત્ર સુખકારી. ૩

મારે મનોરથ એ છે રે, રચે જો તમને;
આપો અલોકિક સુખકુંડ રે, સનેહી અમને.
વસુદેવ કહે ભીમકરે, તમે રુડું વિચાર્યું;
લીજો લ્હાવો ફરીનેરે, તમે રુડું ધાર્યું.
આ કામમાં તમે ભીમકરે, હવે વાર ન કરજો;
પ્રેમાનંદ કહે વસુદેવરે, શંકા નવ ધરજો.

પદ ૧૭ મું—રાગ ધોળ.

[“ધન્ય ધન્ય આજ રે આત્મા રામનું રાજરે,”—એ ઢાળ.]

કહે વસુદેવરે જાણો તતખેવરે, લિમકરાય તમે મહામતિરે;
વિપ્રને યોગાવોજે જોશ જોવરાવારે, વિલંબ ન કરશો હવે રતિરે.
જોઇ મુદ્દર્ત સારરે લખી તીથિવારરે, લગન વેડાં મોકલાવજોરે;
લખશો તમે જોમરે કરશુ અમે તેમરે, તે સારું લખિને બોલું કાવજોરે.
તુળસિ વિખ્યુ વિધારે જાણે સઉ દેવારે, ત્રીભોવનમાં વિદિત છેરે;
વિવાહની વધાઈરે જાણે જગમાંધરિ, કંકાતરિ મોકલ્યાની રીત છેરે.
લખજો સંસારીરે દેવ નરનારીરે, મુરપુર કંકાતરી મોકલોરે;
શિવ બ્રહ્મા આદિરે નારદ સનકાદિરે, તેડાવો અવસર આવ્યો બલોરે.
લખજો કરિ પ્રીતરે પત્નિયો સહીતરે, બ્રહ્મરૂપી સરવેને તેડાવજો રે;
ઈન્દ્રશિવ બ્રહ્મારે સચિ સાવિત્રી રમારે, એ સર્વને પ્રેમે પધરાવજોરે.
અવની નગ સિંધુરે આદિત્ય ને ઇંદુરે, વરુણ કુબેર વિશ્વકર્મા આવે રે;
શારદા ને શેષરે તેડાવો ગણેશરે, પ્રેમાનંદ કે રીતજાત બતલાવે રે.

પદ ૧૮ મું.

વસુદેવની વાણીરિ ભીમકે વખાણીરિ, સાંભળીને મનમે મગન થયારે;
ભીમક છુપાવરે છુદિના વિશાળરે, હસતા હસતા આનંદી આશ્રમ ગયારે.
જોધને તેવારે સર્વે સમાચારરે, વિવાહના જૂતાંત સંભલાવિયાં રે;
સાંભલીને જાણે અપ્રુક્તિ મનરે, હરખે સૌ ઉડી આવિયાં રે.
કહે ભીમકરાયરે વિલંબ ન થાયરે, અટપટ સામગ્રિ કરાવિયે રે;
સર્વે વસ્તુ સારરે મગાવો તૈયારરે, કેઠાર લંડાર ભરાવિયે રે.
આપા અનુમારરે અપરમ પારરે, સેવક બ્રહ્માંડમાં પરવર્યા રે;
દિવ્યને અમુત્યરે વિવાહ અનુકરે, સર્વે વસ્તુ લાવિને લંડાર ભયારે.

અતિ વિન્તાગે મણિમય સારંગે, કચેરીના મડપ ગ્યાવિયા રે;
રડા બીમકગપડે બેઠા મંડપ માપડે, પ્રવિણ જોડીને તેડવીયા રે. ૫
જોશ જોશગાપડે મુદત મડાઆપડે, ચુગાર પુન્યના પ્રમાણ કર્યા રે,
લખિ તે પ્રમાણે જન સહુ જાણે, દેને દેરો કંઠારિયા કર્યા રે. ૬
ચતુર્ગાઈ કરિરે લખિ કંઠારિયે, વાયુ લઈ ગ્યે સંધારિયા રે,
વાતી દીઝદેવે ઉઘાતતખેવરે, પ્રમાણ કહે આપવાને તૈયાર થિયા રે. ૭

૫૬ ૧૬ મું-રાગ ધોળ.

['ત્રાગા કુડિ તે નાર મોદામણી -એ દાગ]

વિશ્વકર્મા તે વેચેરા આપિયા, કાડે કચારે રચના અનૂપ—સાહેલી
રચ્યા બામ બગીચા ને બેઠકુ, ઉતારાં અતિ સુખ રૂપ—સાહેલી
રચ્યા મડપ અતિ ગગિયામણો, દિરા માપુડે રતન જડાવ—સાહેલી.
રચ્યા અગમિત અમ અતિ આપતા, નાનાગનાં ચિત્રખનાર—સાહેલી,
મેલ્યા ગોખ ગંગા ને બારિયુ માડે મિથનાં મિનામગી કામ—સાહેલી
ખાંધો મડપ કંપકૃત કરી, ગોમે કચનરે કચગ અભિગમ—સાહેલી
ગયા રેનના વૃષ્ટા મોદામણી, કૂલી ગઢારે કંપનન દ—સાહેલી.
પુલ્યા અપા અપેરી ને કૈતરી, કલ્યા પદજો ઉડે મરદ—સાહેલી
શોમે કનકવતા દુમ વેનિયુ, શોમે સુર અરોહ ને અન—સાહેલી
પુલ્યા પોહોપ પાગીગતના દુમ, શોમે કુજરે કદરી કદન—સાહેલી
બાખ્યા અદના મોનેરી ચિત્રના મોટા મોનીનાં તોગણ દાગ—સાહેલી
કોની રતનના વિપદ નિપતા, પ્રેમાનંદ કે જે જાણે શુક નિદાગ—સાહેલી

૫૬ ૨૦ મું-રાગ-ધોળ.

['માગ નાનારા લખમનુ વીર, અમરતિરે પા કરે' -એ દાગ]

રચ્યુ રતન સિદ્ધામન આર, તેની તે ગોખા મી કરું,
જાણે ઉઘા તાલી અપાગ, જોડીને તે જન મોદા મડ ૧
નાના ગંગના રતન પ્રસાદ, જાણ્યુ દિરામણિ ગોનીરે,
પના પીંગાન મુનિયુ લાન, ગોમે છે ગંગમગ જોનીરે. ૨
રચી ચોરી ચતુર્ગાઈ આળી, કુદન મણિમય ગોખની,
રચી વેદીયુ પરમ અનૂપ, સુગ નગના મન ગોખની ૩
જાણા કચન કુખ અનૂપ, કચન ગગિયુ ગુગ,
જાણા પદમ અરમ મુખરૂપ, પદમ પાગી મનોહર ૪

જ્યાં બાજેટિયાં બહુ ભાત, નવરંગ રત્ન મણિયે કરી; ૫
 રચેા હવન કુંડ કરિ ખાંત, ઉપમા તે નવ જાયે ઉચરી.
 રચી ઝોટલીયું અભિરામ, કંચન મણિમય શોભતી; ૬
 છાંટયાં સુગંધી જલ મુખધામ, નિરખીતે લાજે રતિપતી.
 કીધા અગરના ઉત્તમ ધૂપ, છાંટયાં કસ્તુરી ને કેસરી; ૭
 ગોલા જોઈ મોહા સુર ભૂપ, આનંદ જાય તે ઉભરી.
 ગાયે ભામનિ મગધ ગીત, વાજા વાજે રખીયામણા; ૮
 પ્રેમાનંદ પ્રફુલિત ચિત, ગાય તે શુભ ગોવિંદતણા.

પદ ૨૧ મું—રાગ ધોળ.

[“મારે માંડવે રોના કેરા થમ, રૂપા કરી વહિ ધરી”—એ ઢાળ.]

આણે માંડવે જે જે દેવ આઝ્યા, નામ લેને ઝોળખાતું; ૧
 આઝ્યા ધક્કા મુર્તિમાન વેદરે, હેતે કરિ વધાતું.
 આઝ્યા વસુ આદિક બહુદેવરે, ધન્વંતરિ વૈદરાજ; ૨
 આઝ્યા ઈંદ્ર આદિક દેવ વૃદરે, સર્વા સધણાં કાજ.
 આઝ્યા ચંદ્ર સૂરજ ધરિ રૂપરે, અગ્નિ વાયુ વરણાદિ; ૩
 આઝ્યા સિદ્ધ ચારણુ ને ગંધર્વરે, બાલ વૃદ્ધ તરણાદિ.
 આઝ્યા લોકપાલ દિગપાલરે, પરવત વન સાગર; ૪
 આઝ્યા કામધેનુ કલ્પવૃક્ષરે, નિધિ સિંધી નાગર.
 આઝ્યા ગગાદિક નદિ વૃદરે, પરવત પલ્લિ આવિયાં; ૫
 આઝ્યા સચિ સહિત દેવ ત્રીયરે, સહુને મન ભાવિયાં.
 આઝ્યા ચંદ્ર સૂરજ અગ્નિ નારીરે, વાયુ વરણુ ભામની; ૬
 આઝ્યા ઉર્વસિ રંભા આદિરે, અપસરા ગણુ કામની.
 આઝ્યા નાગિયે સહિત અમણિતરે, મોટા મોટા મહિપતી; ૭
 આઝ્યા મેના આદિક નગનારીરે, પતિએ સહિત રતિ.
 ગણ્યા સુર મુનિ દિગ નરનારે, માંડવિયાનાં નામ; ૮
 પ્રેમાનંદ કહે બીમકરાય, નિરખી થયારે પુરણુ કામ.

પદ ૨૨ મું—રાગ ધોળ.

[“રઘુવર રોરિયે આવિયા રોરિયે કાવ્ય ઢલાય જનકરાયનેરે માંડવે ”—એ ઢાળ.]

ગગા જમનારે સરસ્વતિ, આઝ્યા મુરતિરે માન,—તુળસિંહનેરે માંડવે.
 સરણુ કાવેરી નૈરાકી, રેવા તાપી રૂપવાન;—તુળસિ. ૧

ચંદ્રભાગા ગોદાવરી, સિંધુ સહિત અપાર;—તુળસિ. ૨
 ઉરવશે રંભા ને ધૂતાયિ, મેનકા તીસોતમા નાર;—તુળસિ. ૨
 સિધિ અણીમાદિ આવિયો, શંખ પદ્માદિનીધ;—તુળસિ. ૩
 મુરતી ધરિ સહુ આવિયાં, પુરવા નાના વિધ રિધ;—તુળસિ. ૩
 કામધેનુ ચિંતામણી, કલ્પવૃક્ષનાં રે વૃંદ;—તુળસિ. ૪
 મુરતીમાન સહુ આવિયા, કરવા જનને આનંદ;—તુળસિ. ૪
 વન ને પરવત ધરિ મુરતિ, હરખે આવ્યા ધરિ રૂપ;—તુળસિ. ૫
 શુક સનકાદિક આવિયા, પ્રેમાનંદ કહે મુનિ જૂપ;—તુળસિ. ૫

૫૬ ૨૩ મું—રાગ ધોળ.

[“મુરજ ઉચો કેવડીયાની પણસરે કે વાણેલાં બચે વાયાં રે”-એ ઢાળ.]

મુખે થયાં રે સત જનને સવાર કે—શ્રી હરિ મુરજ ઉગીયોરે.
 પામ્યા નાશ રે માયાના અંધકાર કે—શ્રી હરિ. ૧
 હરખે ઉધ્યાં રે હરિજનરૂપી કમલ કે—શ્રી હરિ;
 સેજે બિડાયાં રે કુમતિ કમોદ નિખલ કે—શ્રી હરિ. ૨
 આતિ હાથો રે ત્રીભોવનમે પ્રકાશકે—શ્રી હરિ;
 મતવાદિ ધુડ રે પામ્યા પળકે ત્રાસકે—શ્રી હરિ. ૩
 ઘટિ ગયું રે ખલખલોતનું જોરકે—શ્રી હરિ;
 મલાણા રે કામ કોધાદિક ચોરકે—શ્રી હરિ. ૪
 જાનાં રથાં રે નિંધા કરતાં તમરકે—શ્રી હરિ;
 ગાજી રથા રે સંત રૂપિ ભમરકે—શ્રી હરિ. ૫
 બંધન છુટ્યાં રે મુમુક્ષુ રૂપિ ગાયકે—શ્રી હરિ;
 પ્રેજ પામ્યા રે નીશીચર શુર રાયકે—શ્રી હરિ. ૬
 કરે સોર રે કુણ્દિ કુકડા ને કામકે—શ્રી હરિ;
 જે જે જોલે રે સંત હંસ બડભાગકે—શ્રી હરિ. ૭
 આનંદ પામ્યારે ભાવિક જનનાં વૃંદકે—શ્રી હરિ;
 બલિહારિ જાયરે નિત પ્રેમાનંદકે—શ્રી હરિ. ૮

૫૬ ૨૪ મું—રાગ ધોળ.

[“રાયચે વસુદેવ પગણ માંડ્યાં”-એ ઢાળ.]

જોરો તેડાવ્યા ને મુદત જોવરાવ્યાં;
 બહુ રડાં મુદત આવ્યારે.—આલો અણેરા વધાવા. ૧

કલશ સ્થાપન કરિ આવાહન કીધાં;	
ગણેશને નોતરાં દીધારે—આલો ગણેશ વધાવા.	૨
વેદ વચને કરિ ગણપતિ આવિયા;	
સહુ જનને મન લાવિયારે.—આલો ગણેશ વધાવા.	૩
ગણેશ બેઠા ને વત્સાં જ્યજ્ઞકાર;	
રાજ થયાં સહુ નર નારે.—આલો ગણેશ વધાવા.	૪
લાવો સર્વે વસ્તુ મગલકારી;	
પૂજ્યે પાટે બેસારીરે.—આલો ગણેશ વધાવા.	૫
લંબોદર ગજવદન વિશાલ;	
લાહુ જમાડો ભરિ યાળે.—આલો ગણેશ વધવા.	૬
રાજ યાચ કૃપાસિંધુ દયાલ;	
નાશે વિધન તતકાલે.—આલો ગણેશ વધાવા.	૭
પ્રેમાનંદ કહે પુજ ચરણે લાગો;	
મનવાચિત વર માગેરે.—આલો ગણેશ વધાવા.	૮

પદ ૨૫ મું.

દુદાલો ને દુઃખ ભજન નામ;	
શંભુ કુંવર સુખ ધામ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૧
ગૌર વરણુ ગજવદનો અવિનાશી;	
સરવે સુખનો રાશી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૨
ઐકંત ત્રીલોચન પારો;	
મોહકનો જમનારો રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૩
સરવ આબુપણુ શોભેરે અંગે;	
નારિ સિદ્ધિ ભુદ્ધિ સંગે રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૪
ગણુ નાયક વર બોદર ગામી;	
વિધન વિનાશન બહુનામી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૫
વિદ્યાસાગર ભુદ્ધિ વિશાલ;	
ચંદ્ર વિરાજે લાલ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૬
ચૌદ વિદ્યા ગુણુ જાણુ સુખણુ;	
સુર મુનિ કરે વખાણુ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૭
પ્રેમાનંદ કહે આનંદકારી;	
પુજે ગણપતિ ભયહારી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો.	૮

પદ ૨૬ મું-રાગ ધોળ.

(“ભમરા પેલો વધાવો મારે આવિયો -એ દાળ.”)

પ્રાંખરે ગણુપતિ પુજન કીધલાં, હવે માત્રીકા ચાપન થાય રે; વધાર્ધ વાળે
આજ તુળસીજીને માંડવે
પ્રખીરે વેદ ધુનીરે ત્રિપ્ર ઉચરે, હરખે માનની મંગલ ગાય રે-૧૦ ૧
પ્રખીરે પીળાં પિતાંજર ઉપરે, પધરાવ્યાં માત્રીકા લઈ નામરે-૧૦
પ્રખીરે પદ્માગૌરી નેસચિ સાવિત્રી, મેધા વિજ્યા જ્યા મુખધામરે-૧૦ ૨
પ્રખીરે દેવ સેના ને શ્રદ્ધા દેવિયો, સ્વાહામાતર લોકમાતર માતરે-૧૦
પ્રખીરે પ્રુતિ પ્રુષ્ઠિ ને ત્રુષ્ઠિ માનની, ગોત્ર દેવિયે સોહે સાક્ષાતરે-૧૦ ૩
પ્રખીરે સાતવસુધારા ધૃતનિ સહિત, પુજ્યા દેવિયો કરી પ્રિતરે-૧૦
પ્રખીરે નાંદી શ્રાદ્ધ સંપુરણ કીધું, વેદ વિધિયે સહિતરે-૧૦ ૪
પ્રખીરે ગોત્ર દેવિને ગોત્રી સહુ મલી, આપેઆશિર્વચન વારંવારે-૧૦
પ્રખીરે પ્રેમાનંદ કહે રહો અવિચલ, જોડીતુળસી ને કૃષ્ણ કિરતારે-૧૦ ૫

પદ ૨૭ મું-રાગ ધોળ.

[“તુતો ભોલનેરે મારિ અતલસ કોયલ તારો તે રાજ્ડ શોયામજો -એ રાહ.”]
ભૂપ ભીમકરે જન જનમ્યે આઠ્યા, નોતરીયાં તે કરિ પ્રીતશું;
જમાડ્યારે કરિ બહુ પકવાન, નર નારીને રસ રીતશું. ૧
પેહેલા બુદેવરે કરી બહુ સનમાન, ધખા ભોજન તે જમાડીયાં;
હરખે દીધારે હીરા મોતીનાં દાન, વિપ્રને આનંદ પમાડીયા. ૨
આઠ્યા નવ નવા રાગ દેરા દેશના, અતિ આહરે કરી નોતયાં;
જમાડ્યારે રૂડી રાગની રીતશું, પકવાન વિધના ક્યાં. ૩
જમાડ્યારે સાધુ ભિક્ષુક અભ્યાગત, અન ધન વસ્ત્ર બહુ આપિયાં;
જે જે આઠ્યારે જન માગણુ જાત, તેનાં તે દાસિદર કાપિયાં. ૪
ભૂપ ભીમકરે મનમા અતિ ઉદાર, નકાર જેના મુખમાં નઈ;
પાસે આવે રે જન જે કાંઈ જાગ્યવા, રાજ કરે જે માગે તે દઈ. ૫
પગરણુ માંગારે તુળસિ વિવાનાં હેતસું, રાજ તે કરવા ધનસ્થામને;
પ્રેમાનંદકરે લેવા લાખેજો લાભ, કન્યા આપી સુખધામને. ૬.

પદ ૨૮ મું-રાગ ધોળ.

[“કંકુ છાંટી કોતરી મેઘલી, કોડે કાવે સુભટા બેન વિરા વેવા આવજો -એ દાળ.”]
નૃપ ભિમકે લખી કીકાતરી, લખ્યા લખ મુહૂર્ત તીથિવાર-ગદવ વેલા આવજો;
દેરા દેશના નૃપતિ તેડાવજો, ચતુરંગણી સેના લઈ સાર-ગદવ. ૧

દલશ રથાપન કરિ આવાહન કીધાં;
 ગણેશને નોતરાં દીધારે—આલો ગણેશ વધાવા. ૨
 વેદ વચને કરિ ગણપતિ આવીયા;
 સદુ જનને મન લાવિયારે—આલો ગણેશ વધાવા. ૩
 ગણેશ બેઠા ને વર્ષા જ્યજ્ઞકાર;
 રાજ થયાં સદુ નર નારે—આલો ગણેશ વધાવા. ૪
 લાવો સર્વે વસ્તુ મંગલકારી;
 પૂજ્યે પાટે બેસારીરે—આલો ગણેશ વધાવા. ૫
 લખોદર ગજવદન વિશાલ;
 લાડુ જમાડો ભરિ થાગરે—આલો ગણેશ વધવા. ૬
 રાજ થાય કૃપાસિધુ દયાલ;
 નારો વિધન તતકાલરે—આલો ગણેશ વધાવા. ૭
 ત્રેમાનંદ કેહે પુજી ચરણે લાગો;
 મનવાંચિત વર માગેરે—આલો ગણેશ વધાવા. ૮

૫૬ ર૫ મું.

હુંદાલો ને દુઃખ લંજન નામ;
 રાંભુ કુંવર સુખ ધામ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૧
 ગૌરવરણુ ગજવદનો અવિનાયી;
 સરવે સુખનો રાશી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૨
 શ્વેકદંત ત્રીલોચન પ્યારો;
 મોદકનો જમનારો રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૩
 સરવ આબુધણુ શોભેરે અંગે;
 નારિ સિદ્ધિ શુદ્ધિ સંગે રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૪
 ગણુ નાયક વર જોદર ગામી;
 વિધન વિનાશન બદુનામી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૫
 વિદ્યાસાગર શુદ્ધિ વિશાલ;
 ચંદ્ર વિરાજે લાલ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૬
 ચૌદ વિદ્યા ગુણુ જાણુ સુખાણુ;
 સુર મુનિ કરે વખાણુ રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૭
 ત્રેમાનંદ કહે આનંદકારી;
 પ્રુજો ગણપતિ લયહારી રે—રૂડો ગણેશ હુંદાલો. ૮

પદ ૨૬ મું-રાગ ધોળ.

(“બ્રમરા પેસો વધાવો મારે આવિયો —એ ઢાળ.”)

સખિરે ગણપતિ પુજન કીધલાં, હવે માત્રીકા ચાયન ચાય રે; વધાર્ધ વાળે
આજ તુળસીજીને માંડવે
સખીરે વેદ ધુનીરે વિગ્ર ઉચરે, હરખે માનની મંગલ ગાય રે—૧૦ ૧
સખીરે પીળાં પિતાંબર ઉપરે, પધરાવ્યાં માત્રિકા લઈ નામરે—૧૦
સખીરે પદ્માગૌરી ને સચિ સાવિત્રી, મેધા વિજ્યા જ્યા સુખધામરે—૧૦ ૨
સખીરે દેવ સેના ને શ્રદ્ધા દેવિયો, સ્વાહામાતર લોકમાતર માતરે—૧૦
સખીરે ધૃતિ પુષ્ટિ ને તુષ્ટિ માનની, ગોત્ર દેવિયે સોહે સાક્ષાતરે—૧૦ ૩
સખીરે સાતવસુધારા ધૂતનિ સહિત, પુજ્યા દેવિયો કરી પ્રિતરે—૧૦
સખીરે નાંદી શ્રાદ્ધ સંપુરણ કીધું, વેદ વિધિયે સહિતરે—૧૦ ૪
સખીરે ગોત્ર દેવિને ગોત્રી સહુ મલી, આપે આશિર્વચન વારંવારે—૧૦
સખીરે પ્રેમાનંદ કહે રહો અવિચલ, જોડીતુળસી ને કૃષ્ણ કિરતારે—૧૦ ૫

પદ ૨૭ મું-રાગ ધોળ.

[“તુતિ બોલનેરે મારિ અતલસ કોયલ તારો તે રાજ શોયામણે.”—એ શબ્દ.]

ભૂપ બીમકરે જન જત્રાએ આવ્યા, નોતરીયાં તે કરિ પ્રીતશું;
જમાડયારે કરિ બહુ પકવાન, નર નારીને રસ રીતશું. ૧
પેહેલા હુદેવરે કરી બહુ સનમાન, ધમ્મજ ભોજન તે જમાડીયાં;
હરખે દીધારે હીરા મોતીનાં દાન, વિગ્રને આનંદ પમાડીયા. ૨
આવ્યા નવ નવા રાજ દેશ દેશના, અતિ આદરે કરી નોતર્યાં;
જમાડયારે રૂડી રાજની રીતશું, પકવાન વિધના કર્યા. ૩
જમાડયારે સાધુ લિશ્તુક અભ્યાગત, અન ધન વજ્ર બહુ આપિયાં;
જે જે આવ્યારે જન માગણુ જાત, તેનાં તે દાસિદરે કાપિયાં. ૪
ભૂપ બીમકરે મનમા અતિ ઉદાર, નકરે જોના સુખમાં નઈ;
પાસે આવે રે જન જે કોઈ જાયવા, રાજ કરે જે માગે તે દઈ. ૫
પગરણુ માંજારે તુળસિ વિવાનાં હેતસું, રાજ તે કરવા ધનસ્યામને;
પ્રેમાનંદકરે લેવા લાખેણી લાભ, કન્યા આપી સુખધામને. ૬

પદ ૨૮ મું-રાગ ધોળ.

[“કંકુ છાંડી કોકાતરી મોડલી, કોડે કવે સુખદા જેન વિરા વેલા આવલે.”—એ ઢાળ.]

નૃપ લિમકે લખી કોકાતરી, લખ્યા લગ્ન મુદ્દત તીથિવાર—મદવ વેલા આવલે
દેશ દેશના નૃપતિ તેડાવલે, ચતુરંગણી સેના લઈ સાર—મદવ. ૧

સર્વે જાન્ય સહિત પંધારજો, ઉગ્રમેન બુધપતિ સહીત-જાદવ. ૧
 સજી જાન મુખટ સરવે આવજો, રામ કૃષ્ણ સહિત રણુજીત-જાદવ. ૨
 ગંગાચાર્ય ગુરુ તેડી લાવજો, બીજા વિષ્ણુ નિગમ શ્રુતિ જાણુ-જાદવ. ૩
 ડાહ્યા પડિત બટ લઈ આવજો, જાણે અર્થ શાસ્ત્ર ને પુરાણુ-જાદવ. ૪
 સ્વર્ગવાસિ અમરને તેડાવજો, શિવ ઘઠા આવે મુરરાજ-જાદવ. ૫
 પતિન સહિત બ્રહ્મ રુપિતેડજો, સચી સહીત અમર ત્રિયા સાજ-જાદવ. ૬
 લઈ લઈ તુરત વિષ્ણુ પહોચીયો, વસુદેવતણે દરબાર-જાદવ. ૭
 ત્રેમાનંદ કેહે વસુદેવે આદે, પુન્યા વિષ્ણુ કરી બહુ પ્યાર-જાદવ. ૮

૫૬ ૨૯ મું.

વાચી લાજ વસુદેવ હરખિયા, વધાવ્યા મોતીડે ભરી થાલ;-લગન શાસંગરામ
 વસુદેવે ઢંકોતરી મોકલી, તેજા સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાય-લગન. ૧
 વસુદેવે ગણેશ તેડાવીયા, વેદવચને કરી મુર્તિમાન-લગન. ૨
 આવ્યા ગણેશ મોરથી ઉતાવળા, હરવા વિધ્ન સર્વે બુદ્ધિવાન-લગન. ૩
 કીધા ગણુપતિ થાપન મિત્રહુ, પુન્યા વિધિવત્ ગણુપતિરાય-લગન. ૪
 કીધા માત્રીકા થાપન પુજન, નાદિઆદ્ય સહિત જે કેહેવાય-લગન. ૫
 પેલા નિશ્ચકર્મા દેવ આલિયા, કરવા રચના તે ચતુરમુખાણુ-લગન. ૬
 રચ્યા મડપ મહિર ચોવટા, ઉતારા અધિક નિરમાણુ-લગન. ૭
 મણિ રતન માણુક બહુ ભાતના, હિરા મોતી પિંગેજા પ્રનાશ-લગન. ૮
 ત્રેમાનંદ કેહે મોહે જોઈ દેનતા, એવા રચ્યારે ઢંકાણાં વિશાલ-લગન. ૯

૫૬ ૩૦ મું-રાગ ધોળ.

(“ મારે સોના સમેરે મુરજી જગીયો ” એ ઢાળ)

આવ્યા મુરપુર વાસિ નર નાર,-વાજો દેવ નગારા વેમાનમાં
 આવ્યા બ્રહ્મા પ્રજાપતિ શકર, મનુ મહર્ષિ આદિત બાર-વાજો. ૧
 આવ્યા વસુ રુદ્ર વાયુદિક પતિ, સાધ્ય વિશ્વદેવાદિ અપાર-વાજો. ૨
 આવ્યા સિદ્ધ ચારણ કિન્નર ગંધર્વ, વરુણ કુમેર અશ્વીનિ કુમાર-વાજો. ૩
 આવ્યા ધર્મ અગ્નિ ધંદ્ર ચંદ્રમા, આવ્યા શેષાદિ વૈષ્ણવ નાગ-વાજો. ૪
 આવ્યા પારપદ વૈકુંઠ ગોવોદના, ગરુડ શ્રીદામ આદી બડભાગ-વાજો. ૫
 આવ્યા દેવ દ્વિજ ત્રિયા ગાવતાં, સચી સાવીત્રી પારવતિ આદિ-વાજો. ૬
 પૃથ્વી સરસ્વતિ ગૌરી ને રોહિણી, સ્વહા સદા રુપિ ને શિવાદી-વાજો. ૭

મૂર્તિ આદિ ધર્મ પતિ આવિયા, દેવ માતા અદિતિ નામ-વાળે.
અનુસુયા અરૂંધતિ આદિ જે, પ્રેમાનંદ કહે સત્વ રૂપિ ભામ-વાળે. ૫

૫૬ ૩૨ મું-રાગ ધોળ.

(“એક વચે ચાંપલો રોપતોરે જોઠાણી, હું તો ચંદ્રે ભચેરડીરે.”—એ ઢાળ.
વસુદેવે ગ્રહસાંતક કિંધજારે, વિધિ સહિત કરી પ્રીતરે—સાહેલી.
ગર્ગાદિ ગોર તેડાવિયારે, કરવા ગ્રહ યજ્ઞ પુનિત—સાહેલી. ૧
વસુદેવને માંડવે જે આવિયારે, તેમનાં સંજગાતું નામરે—સાહેલી.
નંદેશ્વર ને સેનાપતિરે આવ્યા, તે શિવ સુખ ધામરે—સાહેલી. ૨
પાતાળથી શેષ આવિયારે, વાસુકિ આદી નાગ રે—સાહેલી.
પાર્યદ આવ્યા વૈકુંઠચિરે, નંદસુનંદ બડભાગ રે—સાહેલી. ૩
ગોલોકમાંથી આવિયારે, શ્રીદામઆદિ અપાર રે—સાહેલી.
સુરપુર વાસિ આવિયારે, દેવ સરવે નરનાર રે—સાહેલી. ૪
મહારૂપી દ્વીજવર આવિયારે, સપ્તરૂપી મુનિ વૃંદ રે—સાહેલી.
સુક નારદાદિક આવિયારે, સનકાદિક સુખ કંદ રે—સાહેલી. ૫
ધૈરાણિ સહિત દેવાંગનારે, પારવતી આદિ અનૂપ રે—સાહેલી.
સપ્ત રશ્મિની ત્રિપા આવિયારે, અનસુયા આદિ સુખ રૂપરે—સાહેલી. ૬
પૃથ્વીપતિ બહુ આવિયારે, ગણુતાં ન આવે પાર રે—સાહેલી.
છપ્પન કુલ તે જાદવવંશીરે, પાંડવ આદિ ઉદાર રે—સાહેલી. ૭
માંડવડે વસુદેવને રે, માંડવીયા ન સમાય રે—સાહેલી.
વાળે વાગ્નં ગાયે માનનીરે, આનંદ ઉભરાણો જામ રે—સાહેલી. ૮
લાવ્યા પેરામણી ભુપતિરે, સુરપુર વાસિ અમર રે—સાહેલી.
પ્રેમાનંદ કહે મણિ ભુપણુરે, રત્નના છત્ર ચમર રે—સાહેલી. ૯

૫૬ ૩૨ મું-રાગ ધોળ.

(“કુંવરે પાગડે પગ દઈ ચડયારે,”—એ ઢાળ.)

વરઘોડે ચડ્યા હરિ રામે, જન જોઈ જોઈ રાજ યામે;
વર ઘોડાની શોભા તે જોઈ, રહ્યા સુરનર મુનિવર મોઈ. ૧
શણુગાય્યાં છે ઘોડા ને હાથી, રડા શોભે છે હરિના સાથી;
ચડ્યા જાદવરાય વર ઘોડે, શોભે જાદવ તોડે મકોડે. ૨
દેવ હરખ ભર્યાં સરવે આવ્યા, નિજ નારિયો સંગે લાવ્યા;
વાળે દેવનાં વાગ્નં અપાર, શબ્દ જાહિ રહ્યો દિશિ ચાર. ૩

નાચે અધરા ગાધર્મ ગાય, ઉપર પુષ્પની વૃષ્ટી થાય;
 દરિ મોઝ મુગટ શિર ધરિયો, ટ્રાટી મદનતણો મદ દરિયો. ૪
 કીધો સૂગાર રસ અગિકાર, મોરછા પાખ્યા દેવ નર નાગ;
 દરિ વર હાથિયે બેસી નીસરિયા, જોઇ મુનીનર લોચન ઠરિયા. ૫
 દરિને ચમર છત્ર શિર છાજે, આગે અગણિત વાગ્ને વાજે,
 આગે ઉડે છે આતસગાજી, થાયે નર ત્રિયા જોઇને રાજી. ૬
 આગે જોલે બહુ છડીદાર, દેવ વરમે મુમન વાગવા,
 અસવારી ને આગે ગણેશ, ઈં જલ્લા શિવજી ને શેષ. ૭
 શોભા જોઇ દેવ થયા રાજી, દેખી દુરીજન બળિયા દાજી,
 જન જૂલે પ્રભુજીને પ્રીતે, જાણે ચિત્ર આલેખ્યાં બીતે. ૮
 થયા પ્રજુભિત જોઈ મુનિ વંદ, બલીહારી જાયે ત્રેમાનંદ.

૫૬ ૩૩ મું-રાગ ધોળા.

(“કમળી લખી કાગન ચોખેરે, દ્વારમનાથરે નદવસાય, કુન્દપુરમ પલ્લવિતરે”)

જન સજિને જડુપતિરે, ઉવત્રીને ઉભલા બારે—

કેશરીયો પરણવા જાયે પ્રભુ તુલસીરે.

જનૈયા સહુ શોભતારે, મન્દરથ અથે અગનારે.—કેશરીયો ૧

કસુમલ કેશરિયા બરવારે, જનૈયા રમ ચોળરે.—કેશરીયો ૨

રતન મણિ મોતીડે કરીગે, મોભે છે ઝાકમજોળરે.—કેશરીયો ૩

જન બની જગદિશનીગે, સગવે છબીનું ધામરે.—કેશરીયો ૪

રતિ વરવા જાણે ચાવીયારે, જન સજીને કામરે.—કેશરીયો ૫

પાલખીયે બહુ પોપીયારે, મુનિવર ને દીગ્દશયરે.—કેશરીયો ૬

અમર શોભે છે વેમાનમારે, માનુની મગજ ગાયરે.—કેશરીયો ૭

છત્ર ચમર શિર શામનેરે, અપક છે કનક નિસાળરે.—કેશરીયો ૮

છડીદારજોલે બહુ આગયેરે, ચતુરગણી ચાલી જાગે.—કેશરીયો ૯

વાગવાજે બહુ ભાતનરે, ગોમુખ પશુવ શરણાધરે.—કેશરીયો ૧૦

દેવતા હુડુભી ગડગડે, ત્રેમાનંદ કહે સુખદાધરે.—કેશરીયો ૧૧

૫૬ ૩૪ મું-રાગ ધોળા.

(“સકલ જોઈ સાચરજોરે”—એ લાળ)

સકલ થાય છે બહુ સાચરે, અહોનિગ આનંદનાં કરેનારાં રે;

“મી કન્યા મળી છે કુવારી રે, માથે કુલ ભાયાં છે વારી રે ૧

સામે મળિયો છે વનમાંથી રે, આનંદ પામ્યો પ્રભુજીને લાળી રે;
 ઢોટે આરોધ્યા લઈ હાર રે, ગજરા બાંધ્યા તે કરિ પ્યાર રે. ૨
 તોરા ખોસ્યા છે પાઘ માંવ રે, જોઈ જોઈ જન તે રાજ થાય રે;
 શકને મળિ નાયકા સામી રે, પ્રભુજીને જોઈને આનંદ પામી રે. ૩
 કુમાત ખર જોડે વામ લાગે રે, હરિજન હરખ્યા અતુરાગે રે;
 શકને જોડે તિતર મોર રે, નોલીયો પંખી આસા ચકાર રે. ૪
 સારાં શકન થાયે વારંવાર રે, પ્રભુજી આલ્યા ચોંપે થઈ તૈયાર રે;
 જહુપતિ જન સજિને નિસરિયારે, પ્રેમાનંદ નિરખી લોચન કરિયારે. ૫

પદ ૩૫ મું-રાગ ધોળ.

રે લાગલિ તે ઢાના કાગળ મોકલે, કેશરીયાવર વેલો આવ મુખરાજોઈ રહ લાગશે," એ ઢાળ.)

છરે કુંવરીરે કૃષ્ણજીને કાવીયું, અલગેસા ઉતાવલો આવ:—

મુખડું તારું ચિતડમાં ખુટ્યું.

છરે આવડી તે વાર તમને ક્યાં થઈ, મુંદરવર નટવર નાય:—મુખડું ૦
 છરે વદન જોયા વિના જાદવા, મારે પણ જીગ જોવડી જાય.—મુખડું ૧
 છરે રૂપ તારું રંગ છેલડા, મારે ખુતું છે ચિતડા માલ:—મુખડું ૦
 છરે માક્ષા રડું ધું તારા નામની, પળે પળે લાગુ તારે પાય:—મુખડું ૨
 છરે દીન જાણીને દયા આણુજો, હું તો દાસિ ચરણુ નિ નાય:—મુખડું ૦
 છરે અલગેસા આવી ઉતાવળા, હરિ મહલુ કરો મારો હાથ.—મુખડું ૩
 છરે સાંભળતાં સમાચાર આરિયા, આલિ કેશરિયા કુવરની જન:—મુખડું ૦
 છરે પ્રેમાનંદ પ્રભુજી પધારિયા, ઉતર્યા ગગનથિ અમર વેમાન.—મુખડું ૪

પદ ૩૬ મું-રાગ ધોળ.

(“પધાર્યા પ્રભુ નામર નંદજીને લાવરે,”—એ ઢાળ)

પધાર્યા વાલો સામલિયો સુખ દંદરે;—પધાર્યા.
 જગત પતિ જગવંદ રે.—પધાર્યા. ૧
 અખિલ જીવનનો આધાર રે;—પધાર્યા.
 પરલા તે જય જયકાર રે.—પધાર્યા. ૨
 સામૈયું લઈ થાઓ તૈયાર રે;—પધાર્યા.
 માનની સજો શણુગાર રે.—પધાર્યા. ૩
 માનની મંગલ ગામજે રે;—પધાર્યા.
 વાલો વધાવાને જામજે રે.—પધાર્યા. ૪

થાલ લરે ગજ મોતીયે રે;—પધાર્યા.	
આલો વેલા જઈ પોતિયે રે.—પધાર્યા.	૫
શ્રીરણ સોપારી અક્ષત લીજ્યે રે;—પધાર્યા.	
કેશર કંકુનાં તિલક કીજ્યે રે.—પધાર્યા.	૬
લોને સુગંધી કુલ દાર રે;—પધાર્યા.	
ગજરા બાબુ ને તોરા સાર રે.—પધાર્યા.	૭
સામૈયું લઈને સામાં નિસર્યા રે;—પધાર્યા.	
મુખ જોઈને દુઃખ વિસર્યા રે.—પધાર્યા.	૮
અગણિત વાગ વાંજ્યાં રે.—પધાર્યા.	
કુરિજન દેખી બહુ દાજ્યા રે;—પધાર્યા.	૯
મીતે પ્રભુને પધ-વિયા રે.—પધાર્યા.	
ત્રેમાનંદે ગુણ ગાવિયા રે.—પધાર્યા.	૧૦

પદ ૩૭ મું—રાગ ધોળ.

(“પહેરે નગરાંની ઘોષ બમર તારી જનમારે.”—એ ઠાળ.)

ભુપ ભીમક સામા આવિયોરે, સુરનર મુનિ લઈ સાથ;—નિરખી ન
વિનયે તે વદન કીધસારે, મળ્યાં હરખે ભરી આથ.—નિરખી
પ્રિતે પુળ્યા રામ કૃષ્ણનેરે, ભીમક ભુપ સુખલુ;—નિરખી.
વસુદેવ ભીમકને મલ્યા રે, પુછી કુશળ ને ક્ષેમ.—નિરખી.
સાકરના જળ પાવિયારે, પુરણ કરીને પ્રેમ;—નિરખી.
વાજતે ગાજતે આલિયારે, ઉતારે લઈ જન.—નિરખી.
ઉતારા જોઈ જીવતાંરે, જાનૈયા ગુણતાન;—નિરખી.
રત્ન મણિમય ઝવહરે, સ્વર્ગને કરે તારસ્કાર.—નિરખી.
આગ કલ્પવૃક્ષના બસ્યારે, સર બ્યાવ કુવા અપાર;—નિરખી.
હવેલીયું સાત માત્રનીરે, પલંગ હીડાળા ખાટ.—નિરખી.
જે જે જોયે તે તૈયાર છેરે, નિધિ સિધિયે રચ્યા ઠાઠ;—નિરખી.
હાથિ ઘોડા સ્થ પાત્રખીરે, ઉતર્યા અમર વેમાન;—નિરખી.
તરત જાનૈયા જમાડિયારે, નિધિવિધનાં પકવાન.—નિરખી.
ધમ્મ જોજન જમાડીયારે, કરિ કરિ બહુ મન વાર;—નિરખી.
અમરતે અચરજ પામિયારે, ત્રેમાનંદ બલિહાર.—નિરખી.

૫૬ ૩૮ મું-રાગ ધોળ.

(“જમરે જમાઈ ડાકલ વેલો.”—એ ઢાળ.)

જમો કલવો હરિવર હેતથું, સાસુ જમાડે તમારિ પ્રીતથું;
સાસુ થાલ ભરિને લાવિ રે, તમને પ્રીતે જમાડવા આવી રે. ૧
ધાલ્યું કલવામાંધ ધી ધણું રે, એ લક્ષણ હરિ હેતતાણું રે;
સુંદર વર કમલા નાથ રે, આજ જમો સાસુજિને હાથ રે. ૨
જે જે જોયે તે અમને દાખો રે, હરિ જમતાં તે લાજ ન રાખો રે;
ઉભી યાજિ લઇને બાલિ રે, ચલુ કરાવે તમારી સાક્ષી રે. ૩
ખોસે તમારી પાગમાં કેવડો રે, આસાલો તમારો તમ જોવડો રે;
અમ બાલે હરિને નારી રે, જયે પ્રેમાનંદ બલિહારી રે. ૪

૫૬ ૩૯ મું-રાગ ધોળ.

(“વર તો માલિનિ સેરીયે સાંચ્યારે, વરને મળ્યા વરાવતાં લાગી વારે,
નગતાં વાજે રે ધીમાં રે ધીમાં”—એ ઢાળ)

હરિ તો મુરનર મુનિચિત ચોરવાયે, શાહે અશ્વમેલોજી શોભા ધામ રે;
કેશરીયા વર જોવા જોવા રે.
શાલગરામ તે શ્રી કૃષ્ણ રૂપ થયા રે, શોભા જોઇ લાજે કેરી કામ રે.—કેશ૦ ૧
હરિયે મોર મુગટ સિર ધારીયો રે, કાને કુંડળ મકરાકાર રે;—કેશ૦
કડાં વેઢ વિટિ ને બાણુ ઘેરખા રે, શોભે રતન જડાઉ કોટે હાર રે.—કેશ૦ ૨
હરિને રતન જડિત કટિ મેખલા રે, અરણે તોડા તે રતન જડાવ રે;—કેશ૦
હરિને રતન જડિત અરણે મોજડી રે, શોભે સુંદર નટવર નાવ રે.—કેશ૦ ૩
હરિને કેશરીયા વાધાઅંગે શોભતા રે, પટકા કેશરિયા જોવા લાગ રે;—કેશ૦
હરિને કેશર તિલક કિધાં ભાલમાં રે, ચોખા ચોડ્યા છે અલ્પિઅનુરાગ રે.—કેશ૦ ૪
સરવે મુર નર મુનિ થયા ઘેલડા રે, નિરખિ શોભા નીધિ સુખ કંદ રે;—કેશ૦
અવા સુંદરવર હરિ ઉપરે, જયે બલિહારી પ્રેમાનંદ રે.—કેશ૦ ૫

૫૬ ૪૦ મું.

વરઘોડા વાલાજીનો નિસર્થોરે, શોભા મુખે કહી નવ જયરે—ત્રાંબાણું ઉટે ગડાગડે રે;
શોભે સુંદર વર સુરજ સરખા રે, ઘોડલાંની ધુમર માય રે.—ત્રાંબા૦ ૧
શણુગાર્યાં હાથી ને ઘોડા પાલખી, રથ માફા તે રતન જડાવ રે;—ત્રાંબા૦
શોભે જનૈયા રૂડા જગદિશના રે, હિરા માણક મોતિડે ગરકાવ રે.—ત્રાંબા૦ ૨

શોભે મુનિવર દિગ્ભ્રમેદાદાયિવે રે, છાયાં ગગને તે અમર વેમાન રે;—ત્રાંખાં ૦
 કરે કુમુદ વૃષ્ટી સરવે દેવતા રે, નાચે અષ્ટરા આંધર્વ કરે ગાન રે;—ત્રાંખાં ૦ ૩
 હોરે આતરાગાદ્ય બહુ આપવે રે, બોલે જો જો બહુ હરિદાર રે;—ત્રાંખાં ૦
 છત રતન જડિત ધિર શોભતા રે, રુદ્ર ચમર ઢલે લખ ચાર રે;—ત્રાંખાં ૦ ૪
 વાળે વાગ્ગ આગળ બહુ ભાતનાં રે, ગાયે માનિનિ ય્યોગ્ય વાણ રે;—ત્રાંખાં ૦
 શોભા જોઇ મુંદર ધનસ્વામિ રે, પ્રેમાનંદ બલદારી જાય રે;—ત્રાંખાં ૦ ૫

૫૬ ૪૧ મું—રાગ ધોળ.

(“લિલિત સિ ધેરી ને લિલિત પદ્માણુ,”—એ રાગ.)

માણુ છો ધોડી ને મોતીડે જડાવ, અલગેલોડ અસવાર રે-નિરખી નેણાં લોભાણાં;
 મધીના છે મોરડો જરીના પદ્માણુ, રતન જડિત કોટે હાર રે;—નિરં ૧
 રતન જડિત કલંગી સિર શોભે, મોતીડે મુંધી દેશવાળી રે;—નિરં ૦
 રતને જડિત મુંદર શોભે લગામ, હરિવરના હાથમાં મેં લાગી રે;—નિરં ૨
 પચડંગ પાટિનો જેર બંધ દરિયો, પામડે રતન જડ્યાં સાર રે;—નિરં ૦
 રતન જડિત કુમળીનીરે શોભા, રતન આંઝર અણુકાર રે;—નિરં ૩
 અંચળ છે ધોડી ચતુર અસવાર, જોઇને ચકિત નરનાર રે;—નિરં ૦
 જાનીયા બુધમાં શોભે મુંદરવર, સામળિયો સિરદાર રે;—નિરં ૪
 ઉડમણુમે જેમ શોભે હિડપતિ, એમ શોભે અલગેલો રે;—નિરં ૦
 પ્રેમાનંદ કહે અંબુ આનંદ બળરે, મુંદર વર રંગ છેલો રે;—નિરં ૫

૫૬ ૪૨ મું—રાગ ધોળ.

(“પોડી તારે મુખડે રતન જડવારે બાહ,”—એ રાગ.)

વરધોડે ખેસિ વાસો આવેરે નિહાવીયાલ, સામો મળ્યો માસિડો લઈ હાર-
 તોરે અગમ રે લાસ;

જાઈ જુઈ ચમેલી ને માલતી મોગરે, સિંહસમે સુગંધ રે.

ગુલામના મજરા સાહેબોલ હરિનામાણુ, ગુલ અમાનિ.

કેતકીની કલંગી ને કેવડાની ટોપી, સેવતીનાં છોયાં

ગુલદાવલિગુલાલ મેદા મુલમેદી ગુલામના, અંધાની સુગંધ

પુલડાંમાં પ્રુસિ રવો દેશરિયેવર પ્રાનજી ગોલા જોઈ અમા

પોહોપ પુલને પારિખત

પ્રેમાનંદ નિરખી જાય

.. રંગ.

પદ ૪૩ મું-રાગ ધોળ.

("જરે વેશઈ વારી સેરીયું સાંકડી,"-એ ઢાળ.)

રાયરે ભીમક તારું સ્થેર સાંકડું, મારા હરિવરના હાથિડા ન માયરે;-

વિઠલ વર આવે વાંકડો.

રાયરે ભીમક તારો બળરબહુસાંકડો, રથપાલખીને સાંકડ બહુ થાય રે.-વિં ૧

રાયરે ભીમક તારા ચૌટા બહુ સાંકડા, ચૌટે આતેસ બાજી નવ ઉડવાય રે-વિં ૨

રાયરે ભીમક તારી શેરી બહુ સાંકડી, મારા હરિવરના જનૈયા કચરાય રે-વિં ૩

રાયરે ભીમક તારી મેડી બહુ સાંકડી, મેડિયે અમર વેમાન અટકાય રે-વિં ૪

રાયરે ભીમક તારાં બારણાં બહુસાંકડાં, બારણે અસવારી ઉભી અકળાય રે-વિં ૫

રાયરે ભીમક તારા આંગણીયે ઉભા રયા, ત્રિભોવન પતિપર બ્રહ્મરાય રે-વિં ૬

રાયરે નિરખીને નેણાં રે શીતલ થયાં, તન મન પ્રેમાનંદ વારી જાય રે-વિં ૭

પદ ૪૪ મું-રાગ ધોળ.

("ઉઠોરે સકલની નાર, કેશરિયા વર હશે બાર,"-એ ઢાળ.)

ઉઠોરે ભીમકની નાર, તોરણુ આન્યા જગ આધાર;

ક્યારેના વર ઉભા બાર, આવડલી સિ લાગી વાર. ૧

ક્યારેના શું સજે સણગાર, પોંખવા સારું થાઓ ત્યાર;

ઉભાં થઈ છે ધડી બે આર, તમને તો નહિ લાજ લગાર. ૨

દ્વારે ઉભા ખોટી થાએ, જનૈયા ઉભા અકળાયે;

ક્યારની આવિ ઉભી જન, આકારો ઉભાં વેમાન. ૩

રોક્યાં સરવે શૈરિ બજાર, જનૈયાનો વારના પાર;

આજ તમારાં ઉધ્યાં લાગ, પ્રેમાનંદ કે વર પોંખવા લાગ. ૪

પદ ૪૫ મું-રાગ ધોળ.

("સાસુ ધોસરું લઈ પોખેરે,"-એ ઢાળ.)

સાસુ આન્યાં ઉડી હરખે રે, વરને ધુંધટગમાં નરખે રે;

સાસુ પોંખે લઈ ધુસરેરે, કેછે નેણાથિ ન્યારા ન કરે રે. ૧

સાસુ પોંખે મુસલ લઈ રે, વરને નિરખી રાજી થઈ રે;

સાસુ પોંખે લઈ રવાયો રે, જને વેદ પુરાણે ગાયો રે. ૨

સાસુ પોંખે સંપટ લઈ સરીયો રે, હરિવર નિરખી અંતર ધરિયો રે;

સાસુ પોંખે છે લઈ ત્રાક રે, હરિવર હસિયા જોઈને જરાક રે. ૩

સાસુ ઈડી પીડી ઉતારેરે, દરિવર નિરખીને ઉર ધારે રે;
ઝમ વર દેશરીયો પોંખાય રે, પ્રેમાનંદ નિરખિ સજી થાય રે. ૪

૫૬ ૪૬ મું-રાગ ધોળ.

(“પાઠિ ચોળો પાઠિ ચોળો મિતરખીરે,”-એ ઢાળ.)

તુલસિજીયે રૂપ અનુપમ કીધુરે, મુરનર મુનિને દરદાન દીધું રે;
શોભા તે ત્રિભોવન નૂતન ધારીરે, વરયા શ્રીકૃષ્ણજી કુંજવિદારીરે.
કુંવરીને રતન બાબેટે બેસાર્યારે, મલિયાગર અગ મદ ધસિને ઉતાર્યા રે;
પીડી ચોળી દેવ દિજ ત્રિયા આવિરે, ગંગા આદિ નદિયો તે નિર ભરી લાવિરે.
દીગજતે આર સાગરનાં વારિરે, કનકકુંભ આઠે મુંડમાં ધારિરે;
લાગ્યા હરખે તુલસિજીને નવરાવારે, પ્રેમાનંદ કહે દેવત્રિયા લાગાં ગાવારે.

૫૬ ૪૭ મું.

રવિ મલિન નવરાવે દરિ પ્યારે, મંત્ર ભણે મુર્તિમાન વેદ આરે;
મિઠે સ્વરે ગધર્વ કરે છે ગાનરે, અપ્સરા નાચે છે તોડિ તાનરે.
દેવગણ વાળાં વળડે બહુ પેરેરે, સહુ જનને થઇ છે લીલા લેરે;
વાળે દેવ કુંદલી તુલસિજી નાહેરે, તાલ મૃદંગ વાળે આછવ થાયેરે.
કરે સુર પુષ્પ વૃષ્ટી વારવારે, કરે જન જે જે શબ્દ ઉચારે;
પ્રેમાનંદ કે રડિ રીતે નવરાવ્યારે, પિતાંબર પેરીને મંડપમાં લાવ્યારે.

૫૬ ૪૮ મું-રાગ ધોળ.

(“સાંતક વેળા ગોરિ રિસાઈ બેઠાં, સસરો મનાવે તો માનો દો લાડણી, આજી કુંધડા
વચ્ચેને વાણેસ લાગે.”-એ ઢાળ.)

ભીમક છુપ ઉર હરખ ન માખરે, અહશાંતિ પુજન થાય;

હો માનની, ગાવો રૂડાં વાણન વાંજે.
બ્રહ્માજી આન્યા, રૂડા વિપ્રને લાગ્યા, વિપ્રને વરણિ વરાય-હો માનની. ૧
પૃથવીપુજન કરી અગની પંધરાગ્યા, ગણપતિ થાપન કીધાં;-હો માનની.
પુજા સામગ્રી જોજો જોઈએ તે લાગ્યા, અહનાં આવાહન કીધાં;-હો માનની. ૨
આન્યા નવે અહ મુર્તિ ધરિને, ગુરુ શુક ને રવિ સોમ;-હો માનની.
આન્યા રાહુ ને કેતુ શશિસુત શુદ્ધ, શનિશ્વર અવનીમુતભોમ.-હો માનની. ૩
વિધિયે સહિત અહનાં થાપન કીધાં, પુજ્યા પાંચે ઉપચારે;-હો માનની.
ન પુષ્પ અક્ષત દધિ દુર્વાતિલ, કુપદિપક કીધાં પ્યારે-હો માનની. ૪

હોમ થાયે ને વેદ મંત્ર બણાયે, જગ આહુતિ દેવાયે;—હો માનની.
 સભા બરાધ સર્વે દેવ બિરાજ્યા, અપ્સરા નાયે ગંધર્વ ગાયે;—હો માનની. ૫
 પત્નિ સહિત ભુષ ભિમક આઘ્યા, કન્યાને લીધાં છે ખોળે;—હો માનની.
 પુષ્પ વરસે દેવ દુંદભી વાજે, જોવા મળ્યા છે જન ટોળે;—હો માનની. ૬
 અર્ધ્ય શ્રીફલ દિધાં દંપતિ દાયે, ગ્રહસાંતિ વિપ્ર કરાવે;—હો માનની.
 વર કન્યાની જોડિ અવિચળ રેવા, દેવને ચરણે લગાવે;—હો માનની. ૭
 ભુષતિ આઘ્યા સર્વ લાઘ્યા પેરામણિ, ભીમકરાયનાં સર્ગાવાલાં;—હો માનની.
 પ્રેમાનંદ કહે શ્રેણી પાન સોનેરી, ઉત્તમ શાલ દુસાત્રા;—હો માનની. ૮

૫૬ ૪૯ મું-રાગ ધોળ.

(“જીવનજીએ મેઝલ્યું રે મોસાણું.”—એ ઠાળ.)

તુળસીજીને આધિયારે મોસાળાં, હીરા મોતી રતન પરવાળાં;—તુળસી.
 ભાંત ભાંત રતન અપાર, લાઘ્યા દેવ કરિ બદ્ધ પ્યાર;—તુળસી. ૧
 લાઘ્યા અમર આભુષણ ભારી, અગે પેરી આપ્યાં સકુમારી;—તુળસી.
 લાઘ્યા દેશ દેશના જૂપ, અંબર ભુષણ અતિશે અનુપ;—તુળસી. ૨
 લાઘ્યા સોનેરી રુપેરી થાન, નર નારી જોઇ ગૂલતાન;—તુળસી.
 મોસાણું લાઘ્યા સુર રાજ, અતિ હરખે તુળસીજીને કાજ;—તુળસી. ૩
 અંગે અંગના અંબર અંલંકાર, લાઘ્યા સુરપતિ અતિ ઉદાર;—તુળસી.
 આઘ્યા અમર ત્રીયા બડ ભાગ, લાઘ્યા અંગે અંગના સોહાગ;—તુળસી. ૪
 સજ્યા સરવે અંગે શણગાર, પ્રેમાનંદ જાયે બલિહાર;—તુળસી.

૫૬ ૫૦ મું-રાગ ધોળ.

(“રંગ ચાલે રંગ ચાલે માઠ બરિરે મજક, ચણેલીના ચીર માટે લાવજોરે,”—એ ઠાળ.)

હિર વાધ્યો હિર વાધ્યો આનંદ અપાર, ત્રિભોવનવાસિ નર નારનેર;
 પુજા લાઘ્યાં પુજા લાઘ્યાં તુળસીજીને કાજ, સજ્યા તે સોલ શણગારનેર. ૧
 બહુ મુલાં બહુ મુલાં રતન જડાવ, આભુષણ સાગર લાવિયારે;
 પધરાવ્યાં પધરાવ્યાં ઈદ્ર આસનમાંં, વિશ્વકર્મણે કાંકણ પેરાવિયાર. ૨
 વેદ વિંટી વેદ વિંટી તે રતન જડાવ, આંગળિયે સુંદર શોભતીરે;
 કર પોંચી કરપોંચી ચુડિયું જડાવજી, શોભે કરમાંહી મન લોભતીરે. ૩
 નાકે વાળી નાકે વાળી તે મોતીડે જડાવ, આપી ચંદ્રમાયે અતિ પ્રિતશુરે;
 રૂડાં મોતી રૂડાં મોતીયે સમારી છ માંગ, ચંદ્ર નારિ રાહિણીયે રીતશુર. ૪

અજો આપ્યું અજો આપ્યું કમલ કરમાય, સરસ્વતિયે મોતિ દ્વાર ધારિયારે;
શેષ લાવ્યા શેષ લાવ્યા તે કુંડળ જડાજી, ત્રેમાનંદ કહે મેરા કાજ સારિયારે. ૫

૫૬ ૫૧. મું.

પારવતિયે પારવતિયે આપ્યો સોહાગ, આંખે અજન દંદુ લાલમરે;
અતિ સારો અતિ સારો ચાંડલીયો જડાવ, સાવિત્રીયે આપ્યો વ્હાલમરે. ૧
સચી લાવી સચી લાવી બિડા પાનપાત્ર, પિકદાની તે રતન જડાવનીરે;
વૈજયંતિ વૈજયંતિ માલા પચરગી, લાવ્યા વચ્ચુ સરસ મન લાવનીરે. ૨
પુલ હાર પુલ હાર સુગંધી સાર, રિતરાજ લાવ્યા રચના રચીરે;
કંઠ સુત્ર કંઠ સુત્ર તે લાવ્યા શિવ, લાવ્યા કુમેર દર્પણ રતને ખચીરે. ૩
અગ્નિલાવ્યા અગ્નિલાવ્યા કંચુકી બહુ મુલી, જમદેવ તે લાવ્યા વિજયોરે;
સર્વે ભુપ સર્વે ભુપ લાવ્યા તે અપાર, બહુ મુલાં અંબર ભુવણ ધણોરે. ૪
શણુગાર્યાં શણુગાર્યાં લાડલિ બહુ ભાત, જોઈ મોહે સુંદર વર શ્રી હરિરે;
પ્રકાશું પ્રકાશું ખારીએ રૂપ, ત્રેમાનંદ કહે શોભે ધણી સુંદરીરે. ૫

૫૬ ૫૨ મું-રાગ ધોળ.

(“દ્વારકાંમે વાજતર વાજ્યારે, ગોમતિમાં મદગદીયાં નિસાન, નદવસય પરણે રુકમણીરે,”—એ લાળ.)

પંચ શબ્દે વાજતર વાજ્યારે, માનનીયો ગાય મંગળ ગીત;

ત્રીકમરાય પરણે તુગસી રે.

માયરે તે મોહનવર પધારિયારે, કનકાસને પધરાવ્યા દરિ પ્રીત.—ત્રીકમ. ૧
વરુણિમાં વિપ્રને વરાવિયારે, તેડાવ્યા તે ભીમક પત્નિ સહીત;—ત્રીકમ.
રે ચોરી મધ્યે આવિળેમાં બેઠી જણારે, બ્રહ્મા મંત્ર લણે રૂડી રીત.—ત્રીકમ. ૨
રે ભીમકરાયે મણેશ પુજન કીધલોરે, અર્ધ્યા બંધન આપું વરને હાથ;—ત્રીકમ.
રે અર્ધ આપી મધુપર્ક આપિયારે, ચરણ પખાલા નીરખી નાથ.—ત્રીકમ. ૩
રે ભીમકરાયે ધોયા પગ કન્યાતણારે, રતન જડિત આપ્યા અલંકાર;—ત્રીકમ.
રે પિતાંબરે અંતરપટ કિધલાં, વરકન્યા વચે અતિ સાર.—ત્રીકમ. ૪
રે કન્યાયે તે વરમાલા પ્રિતસુરે, નાખી હરિને કોટે કરી પ્યાર;—ત્રીકમ.
રે વરકન્યાના છેડા ગાંઠ બાંધીયારે, કરાવ્યા છે ગોત્રના ઉચાર.—ત્રીકમ. ૫
રે વરકન્યાનો હથેલાલો મેળવ્યોરે, ભીમક રાયે આપ્યાં કન્યાદાન;—ત્રીકમ.
રે લાખ ગાયું સોનું રતનભુવણરે, આપ્યાં હરજે સહિત દધ માન.—ત્રીકમ. ૬
રે સ્વસ્તિ વાચન મણિ હોમ કીધલોરે, મંગળ ફેરા ફેરે હરિરાય;—ત્રીકમ.
રે મુર્તિમાન વેદ મંત્ર ઉચરેરે, અપ્સરા નાચે ગંધર્વ ગાય.—ત્રીકમ. ૭

રે દેવતાએ કુંદળી વળડીયારિ, રૂડે સ્વરે ગાય ત્રિયા વૃંદ;—ત્રીકમ.
રે સુરપતિ પુષ્પની વૃષ્ટી કરેરે, નિરખી બલિહારી, પ્રેમાનંદ.—ત્રીકમ. ૮

૫૬ ૫૩ મું—રાગ ધોળ.

(“ ખીડી ચાળે! ખીડી ચાળે! પિતરાણી,”—એ ઢાળ.)

મંગલ ફેરા પ્રેરે ત્રીભોવનરાધરે, ત્યાં તો આઠ મહાદાન દેવાધરે;
ખેલું મંગલ ક્યાં વરકન્યા જોડેરે, ભીમકરાયે દીધી સોનામેર કોડેરે. ૧
ખીજું મંગળ પ્રયાં વરકન્યા જ્યારેરે, દીધા અશ્વ દશ સહસ્ર તેવરેરે;
ત્રિજું મંગલ ક્યાં હરિ તુળસી દેવીરે, દીધી ગાલુદશલાખ જોયા જેવીરે. ૨
ચોથું મંગલ પ્રયાં તુળસી ભગવાનરે, દિધાં દશ સહસ્ર હાથિ ફેરાં દાનરે;
ભીમકરાય બહુ મનના ઉદારેરે, દીધી દાસી સહસ્ર સજી શણુગારે. ૩
ભીમકરાયે લીધા લાખેણો લાવરે, દીધા રથ અધૂત રતને જડાવરે;
ભીમકરાયે કીધા મનમે વિચારેરે, આવો અવસર નહિ આવે વારવારે. ૪
એમ જાણી આપિ ભોમિ કરિ પ્યારેરે, સુધી સારિ સત જોજન વિસ્તારેરે;
ભીમકરાયે એમ કન્યાદાન દીધરિ, પ્રેમાનંદ કહે જન્મ સુખ કરિ લીધરિ. ૫

૫૬ ૫૪ મું—રાગ ધોળ.

(“લોડો લાડી જમેરે કંસાર,”—એ ઢાળ.)

એમ વરત્યાં તે મંગળ ચાર, હરિ પરપયા તુળસી કરિ પ્યાર;
વર કન્યા જમે કંસાર, ધન્ય નિરખ્યા તેના અવતાર.
કન્યા કોળિયો કરમાં લઇને, આપે હરિ મુખમાં ધિરિ રહિને;
આપે કન્યાના મુખમાં હરિ, નિરખે સુરનર મુનિ નેણાં ભરી.
લાડડીયે તે કૌતક કીધું, હરિની હાંસી કરીને મુખ લીધું;
વાળી કોળિયો મુખમાં દીધો, મુખમાં દેતાં પાછો તાણી લીધો.
જન દસ્યા ને હરિ શરમાણા, શોભા જોધને નેણાં લોલાણાં;
વળતી વાળ્યો હરિયે દાવ, જોવા જનને ઘણા ઉજાવ.
કરમાં કોળિયો લઇ હરિ રાઇ, મોમાં દેતાં દીધો આંખ માંધ;
હસ્યાં વર પક્ષનાં નર નારી, લળ્યા પાખ્યાં ભીમક સકુમારી.
સાસુ આવ્યાં ધોવરાવાને હાથ, ચલુ કરે ત્રીભોવન નાથ;
સાસુ હાથ ધોવરાવીને ચાલ્યાં, હરિયે હસિને ચીર તાણી ઝાલ્યાં.
આપ્યો સાસુએ મોતીનો, હાર, જાયે પ્રેમાનંદ બલિહાર.

પદ પદ મું-રાગ ધોળ.

(“હારા ધી પા ધી પા ધી પા રે, તારે ઘેર નથી ધીની ચીપી રે.”—એ ઢાળ.)

- જમો જમો હરિ કંસાર રે, લાજ રાખશે મા લગાર રે;
જમો કંસાર જગદાધાર રે, અમે ગાછિ ગુણ કરી પ્યાર રે. ૧
- અમને સાચું કેળે હરિ આપ રે, લોક કે છે તમારે બે બાપ રે;
તમારાં માબાપ રૂડાં રૂપાળાં રે, તમે તાવડી જેવા કેમ કાળા રે. ૨
- સહુથી ઊંચુ કુલ તમારું રે, તમે રીંછ ઘેર પરણ્યા શા સારુ રે;
તમે જાદવ કુળના બૂપ રે, શું મોહ્યાં રીંછડીને રૂપ રે. ૩
- તમને પોખ્યા હશે કેમ કરી રે, કરડ્યા હશે રીંછડીયે હરી રે;
તમને કન્યા કુણે નવ દીધી રે, કુબળ પટરાણી કાધી રે. ૪
- તમને લાજ તો ન મલે સ્યામ રે, પરણ્યા ગોત્રમાંઈ સત્યભામ રે;
તમારા ગુણનો ન પામીયે પાર રે, પ્રેમાનંદજયે બલિહાર રે. ૫

પદ પદ મું-રાગ ધોળ.

(“કને અકોશ કાચના બોલે નારંગ, હો બાઈ સારંગ,”—એ ઢાળ.)

- આ જાદવ કુળના અધિપતિ;—બોલે માધવ હો બાઈ જાદવ.
એને સેવે મોટા મુનિ મહામતિ.—બોલે. ૧
- એમાં અકલ તો કાંઈ ઝાઝી નથી;—બોલે.
શું સમઝી વરિ કમલા સતિ.—બોલે. ૨
- આ જગમાં એવું કોઈ ના કરે;—બોલે.
આવું નિહિત દેહ તે ના ધરે.—બોલે. ૩
- આ તો માછલા કાચ્યા થઈ રમ્યા;—બોલે.
આ તો ભુંડ તનુ ધરિ વન ભમ્યા.—બોલે. ૪
- એણે સાવજનો દેહ ધારીયો;—બોલે.
એણે હરણાં કંસને મારીયો.—બોલે. ૫
- એ તો કપટ રૂપ ધરિ વામન;—બોલે.
કાધું બલી રાજનું પાવન.—બોલે. ૬
- એણે ફરસી લઇ પ્રથવી ફરી;—બોલે.
કાધી એકવીશવાર નક્ષત્રી.—બોલે. ૭

ચમ્પ રામ જગત જસ ચાપિયા;—બોલે.	
સુર્પનખાના નાક કાન કાપિયા.—બોલે.	૮
હવે બદલ કુલે જનમિયા;—બોલે.	
મેલી મા બાપને ગોકુલ ગીઆ.—બોલે.	૯
અ તો હાં જઈને અદ્વલક દલ્યા.—બોલે.	
રહેલા માસિ પૂતનાને મંલ્યા.—બોલે.	૧૦
વળતી કેતાં ચાકાં મન વાણી,—બોલે.	
અમની કીર્તિ બાસે વખાણી,—બોલે.	૧૧
અ તો સર્વે શુણના ભરિયા;—બોલે.	
પ્રેમાનંદે અંતરમાં ધરિયા.—બોલે.	૧૨

પદ ૫૭ મું—રાગ ધોળ.

(“હું તો બાકરે મારિ અતરસ કોયલ, વારો તે શબ્દ સોહામણા,”—એ ઢાળ.)

પરણી ઉભારિ વર કન્યાની જોડ, માંડવડે બહુ શોભતા;	
સર્વે પુષારે ભૂપ બીમકના કોડ, સુરનર મુની મન લોભતા.	૧
ઉત્તધારે પ્રભુ પરવત સાત, વેદ વિધિયે કરી પ્રીતશું;	
વંદન કીધારિ સૂરજ સાક્ષાત, વર કન્યાયે રસ રીતશું.	૨
કરાવ્યારિ કું તણાં દરશન, અવિચલ રહેવા જોડિ શામની;	
આપે વિપ્રરે રૂડાં આશિરવચન, વધાવે અક્ષત લઈ લામની.	૩
આવ્યા સરવેરે વરનાં સંબંધી, ચાંદલો કરવાને કારણે;	
આપ્યાં અંબરરે રતન ભુપણ વંદી, બાથ વાલાજીને વારણે.	૪
રિયે દીધારે દ્વિજવરને દાન, કંચનંમણિ રતન આપિયાં;	
પ્રેમાનંદ કહેરે કીધાં બહુ સનમાન, વાંછિત આપી કુઃખ કાપીયાં.	૫

પદ ૫૮ મું—રાગ ધોળ.

(“વિવાહ વાના મેલાવે, વાના નવ સરિયારે,”—એ ઢાળ.)

ભિમકરે ઉદાર લાવ્યા પેરામણી રે; વરને રતન જડાજી હાર.—લાવ્યા.	૧
કુંડળ મકરાકાર;—લાવ્યા. કડાં વેદ વીટી અતિ સાર.—લાવ્યા.	૨
મા જરકસિયા કરી પ્યાર;—લાવ્યા. સેલાં સરસ સોનેરી તાર.—લાવ્યા.	૩

બીજા વિધ વિધના શલુગાર;-લાઁવ્યા. મણિ રતનતણા અલંકાર;-લાઁવ્યા. ૪
કીધા રાજ જુગદ્ધાર;-લાઁવ્યા. લાગી ચરણે વારંવાર;-લાઁવ્યા. ૫
એના ભાગ્ય તણો નહીં પાર;-લાઁવ્યા. જાયે પ્રેમાનંદ બલિહાર;-લાઁવ્યા. ૬

૫૬ ૫૬ મું.

નૃપ લિમક વેવાઈકાજ-લાઁવ્યા. હરખ બયારે; પેરામણી કેરે સાજ-લાઁવ્યા. ૧
ચમર છત રતન જડાવ;-લાઁવ્યા. અંગે સોનેરી શીરપાવ;-લાઁવ્યા. ૨
માથે મોતિડે હરિયા યાળ;-લાઁવ્યા. હિરા રતન મણિ ને પ્રવાળ;-લાઁવ્યા. ૩
ધણાં સોનેરી રૂપેરી યાન;-લાઁવ્યા. આપ્યાં કરિ કરિ સનમાન;-લાઁવ્યા. ૪
મોતી રતનતણા અલંકાર;-લાઁવ્યા. આપ્યાં કરિહરિ મનવાર;-લાઁવ્યા. ૫
માની ભાગ્ય બીમક બહુ પેર;-લાઁવ્યા. એવા વરને વેવાઈ કેને ધેર;-લાઁવ્યા. ૬
જૂપ લિમકને હરખ ભારી;-લાઁવ્યા. નાખે વર પર વિશ્વ તે વારી;-લાઁવ્યા. ૭
આપી પેરામણી બહુ ભાત;-લાઁવ્યા. પ્રેમાનંદ કહે કરિકરિ ખાત;-લાઁવ્યા. ૮

૫૬ ૬૦ મું-રાગ ધોળા.

(“આજ મારે અવસર આવ્યો, પુરવ જનમની પ્રીતરે”-દાળ.)

અવસર આવ્યો આજ સપરમો, આનંદ અંગ ન માપ રે;
જાનૈયાને પેરામણી, લાઁવ્યા } બીમકરાવરે. ૧
ભાત ભાતનાં રતન અમુલિક, માણુક મોતિ હીરા રે;
શાલ દુશાલા પાટ પિતાંબર, જરકસિંધા ચીરા રે. ૨
કસુમલ કેશરીયા ને, અંબર બહુ રંગે રે;
જેને જેવાં જોયે તેવાને, આપ્યાં તે ઉમંગે રે. ૩
શિરપેચ સોતિ પાધ કસુંબી, કલંગી ને તોરા રે;
કાને મોતી કુંડળ જડાળિ, કેટે ઉત્તરી દોરા રે. ૪
બાજુબંધ ને કડાં સાંખળાં, પોચિ વીળી વેઢ રે;
તોડા પગમાં રતન જડાળિ, કંદોરા સેતુ કડ રે. ૫
અલક્ષ્મી દેવ મુનિને, જેવા જોઈએ તેવા રે;
બુપલુ અંબર દગલા કીધા, જાનૈયાને દેવા રે. ૬
બીમક રાયે આપ્યા આપી, જોઈએ તેવાં પેરા રે;
હરિ વરને માથે મેલ્યો, મોતીડાનો સેરા રે. ૭
અંબર અમોલિક બુપલુ માઈ, જાનૈયા ગરકાવ રે;
પ્રેમાનંદ કહે સોભે જાણે, રાજના ઉમરાવ રે. ૮

૫૬ ૬૧ સું.

દેવ મુનિને પેરામણી, કરે ભીમક શૂપ રે; ૧
 'જાએ તેવાં વસ્ત્રાભુપણુ, આખ્યાં તે અનૂપ રે.
 દિવ્ય વસ્ત્ર ભુપણુ ગર્ધર્વ, અપ્સરાને આખ્યાં રે; ૨
 સિદ્ધ ચારણુ ને કિન્નર કેરાં, દાક્ષીઢર કાખ્યાં રે.
 દેવ ત્રિપા ને રુષિ પત્નિને, વસ્ત્રાભુપણુ ભારી રે; ૩
 અગે અંગ સોહે તેવાં આપે, ભીમકતણી નારી રે.
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ કરજોડીને, આગે ઉભી ત્યાર રે; ૪
 જે જોધયે તે તરત આપે, વસ્ત્ર અલકાર રે;
 લેતાં લેતાં થાકી રહ્યાં, સુરનર રૂપી રાય રે; ૫
 ત્રીભોવનવાસિ નર નારીને, અતિ અચરજ થાય રે.
 જે જે આખ્યા જાચક લોક, ત્રીભોવન વાખી રે;
 જે જે માંઘ્યાં તે તે આખ્યાં, ભીમકે તપાસી રે. ૬
 માનાં રૂપાં મોતી માણુક, વસ્ત્ર અલકાર રે;
 હાથી ઘોડા ભીમક ઘેર, થઈ રહી લીલા લેર રે. ૭

૫૬ ૬૨ સું-રાગ ધોળ.

(“ જડુપતિ પરપ્યારે રુકમણુ, ”—એ ઢાગ)

પ્રભુજી પરપ્યારે રે તુળસિ, જનને હરખ અપાર;—પ્રભુજી. ૧
 જડુપતિ સજી રે જનને, ચાલવા થયા તૈયાર.—પ્રભુ.
 ગગને હુંદુલિ ગડગડે, વરસે સુમન વરસાત;—પ્રભુ. ૨
 વિવા જોધને જડુરાયનો, અમર થયા રળિયાત.—પ્રભુ.
 શીવ પ્રજ્ઞા ને સુરપતિ, આખ્યા શ્રી હરિ પાસ;—પ્રભુ. ૩
 આજા માગી મારાજની, વેમાન ઉઘ્યાં આકાશ.—પ્રભુ.
 વસુદેવ મળ્યા વેવાધને, હરખે ભેટયા હરિ બાથ;—પ્રભુ. ૪
 ભીમક નેણેરે નીર વહે, ઉભા જોડીને હાથ.—પ્રભુ.
 ભીમક ભકત હરિરાયના, થયા અતિશે દલગીર;—પ્રભુ. ૫
 પ્રભુજી વિજ્યાની વેદના, નૈણે વહેરે નીર.—પ્રભુ.
 ભીમકે કન્યા વળાવિયાં, દીધી સેના જડુ સાથ;—પ્રભુ. ૬
 રથે યેશી પ્રભુજી આલીયા, પ્રેમાનંદનો રે નાથ.—પ્રભુ.

પદ ૬૩ મું-રાગ ધોળ.

(“રામ રામ રામરે મારી રૂઢી વેવાણુ તને રામ રામ.”—એ ઠાળ,)

રે હરિ કેળે અમારા જઈ રામરામ; ૧
 રામ રામ રામ રામરે હરિ સહિનાં તે લઈ લઈ નામ નામ. ૧
 નામ નામ નામ નામરે, હરિ કેળે તે વિગતે સહને; ૨
 સહિને સહિને રે તમારી, વાલી તે રીંછડી વહિને. ૨
 વહિને વહિનેરે હરિ, ખીજી તમારી પટરાણીયો; ૩
 રાણીયો રાણીયો તમે જ્યાં, સાંથી ઝુંડીને આણીયો. ૩
 આણીયો આણીયો રે તમે જાત ભાત કોઈની ન ગણી; ૪
 ન ગણી ન ગણી રે લાવ્યા રીંછડી રૂપાળી રૂપની મણી. ૪
 નિમણી નિમણી રે હરિ ભાબી તમારી ઓળખી ખરી; ૫
 ખિખરી ખિખરી રે એને હળમાં તાણીને ટુંકી કરી. ૫
 કિકરી કિકરી રે હરિ જ્યેન તમારી બહુ શુણુ ભરી; ૬
 શુણુ ભરી શુણુ ભરી રે એ તો જોગી સાથે આલી નીસરી. ૬
 નિસરી નિસરી રે તમારી ક્ષેન તો જાણ બલિહારિયે; ૭
 હારિયે હારિયે રે એક પુત્ર તો જાણે કુંવારીયે. ૭
 વારિયે વારિયે રે મિળ નામ લેતાં સહુ આઈએ; ૮
 આઈએ આઈએ રે સમજી મનમાને મન હરખાઈએ. ૮
 ખાઈએ ખાઈએ રે હરિ કુલ તમારું અતિ પાવન; ૯
 પાવન પાવન રે સર્વે પાપના પુજન સાવન. ૯
 સાવન સાવન રે એવા શુણુ તમારા ગાયે સાંભળે; ૧૦
 સાંભળે સાંભળે રે પ્રેમાનંદ કહે પાપ તેનાં બળે. ૧૦

પદ ૬૪ મું-રાગ ધોળ.

(“આજ આનંદ મારે અતિ ધણે સુખ તે ક્યાં ન જાયરે”—એ ઠાળ)

દુળસી પરણીને પ્રભુ આલીયા, બેશી રથમાંયે સ્થામ રે; ૧
 કુંવરીને માયે બેસારીયાં, વામ લાગે તે સુખ ધામ રે. ૧
 વાજં વાગે બહુ ભાતનાં, ગાયે માનની ગીત રે; ૨
 લિમક વળાવાને નિસર્થાં, પ્રભુજી સાથે બહુ પ્રીત રે. ૨
 ગદ ગદ થઈ વાણિ ઉચરે, રૂડ જીમક જૂપ રે; ૩
 નાથ વિસરજો મા મુજને, સુખ નિધિ સુખ રૂપ રે. ૩
 દાસ જાણીને સંભાળજો, અવશુણુ કરજો માફ રે; ૪
 અખંડ રેજો રે મારા ઉરમાં, ટાળો ત્રીવિધીના તાપ રે. ૪

જન વળાવી પાછા વળ્યા,	ભીમકરાય નરદેવ રે;	
જનમ સુશ્વ કરિ લીધલો,	લલી કાધી છે સેવ રે.	૫
પ્રભુજી વેગે પધારીયા,	આવ્યા નિજ તે ધામ રે;	
ગાજતે વાજતે મંદિરમાં પ્રભુ,	આવ્યા પુરણ કામ રે.	૬
આવિને તોરણુ હલા રલા,	પોંખ્યા માતાએ પ્રીતિ રે;	
એકિ એકિ રમ્યા વરલાડલિ,	જાદવરાંય જીતે રે.	૭
ગણપતિ પુજી પાપ લાગીયા,	વર કન્યાની જોડ રે;	
લાડે લાડી છોડે દોરડા,	પુરો પ્રેમાનંદના કોડ રે.	૮

પદ ૬૫ મું—રાગ ધોળ.

(“તારે દોરડીયે દશ ગાંઠું હો લાડી દોરડીયા નવ છુટે,”—એ ઢાળ.)

દોરડો નવ છુટે હો હરિવર દોરડો નવ છુટે
 એ તો ધનુષ નહિ જે તુટે હો.—હરિ.
 તમે સીદને આકલા યાઓ હો;—હરિ.
 પિતા વસુદેવને જોલાવો હો.—હરિ.
 એ તો કન્યાના કરનું કારણ હો;—હરિ.
 નથી ખાતું મહિ ને માંખણ હો.—હરિ.
 એ તો કન્યાના કરનો સોહાગ હો;—હરિ.
 નથી નાથવો કાલી નાગ હો.—હરિ.
 એ દોરડો છુટશે જ્યારે હો.—હરિ.
 આવશે બળભદ્ર ચિર તેવા રે હો.—હરિ.
 તમે શીદને યાઓ હેરાન હો;—હરિ.
 લાગો વઢિને પગે મેલો માન હો.—હરિ.
 જોલે લાડીના પક્ષાનિ નારી હો.—હરિ.
 જાયે પ્રેમાનંદ બલિહારી હો.—હરિ.

તુળસી વિવાહ સંપૂર્ણ.

વિભાગ ૧ લો સમાપ્ત.

વૃહત્ કાવ્ય દોહન.

ગ્રંથ ૩ જો.

[વિભાગ બીજો.]

ભા લણુ.

એના રચેલા ગ્રંથો—દશમસ્કંધ, નળાખ્યાન, સપ્તશતિ,
રામાયણ, શિવ લીલડી સંવાદ, કાદમ્બરી, મુન્દાખ્યાન,
અને પુષ્કળ પદો.

કૃષ્ણલીલા.

પદ ૧ લું—રાગ પરજિયો.

સજની સાંઢાં મુને લઈ ચાલ, ત્યાં જગજીવન નંદજનો લાલ;
પદ્માલો વેણુ વાય રસાળ, ત્યાં હું જઈ રહું રે.
હરિ વિષ્ણુ આતુર મારું જાગ, કદીએ દેખીશ રૂપ ત્રિલંગ;
મૂને સામળીઆનો સંગ, રહી શકું નહિરે.

હરી વિના આતૂર—અંદ્ર ચકાર, જેમ ચકવીને હરનિરા ભોર;
 તેમ મૂને વહાલા નંદ કીશોર, હરિ વિષ્ણુ હું મુધરિ. (૮)
 જો હું દેખું દેવ મોરારી, તો હરિને રાખું દેડાપર વારી;
 વારું તન મનથી આવારી, અળગિ રહું નહિરે.
 પ્રભુ મને શાને સાહી હાથ, હવે કાં વિસારો નાથ;
 પ્રમે તેડો મૂને સાથ, ક્ષણું જુગ થઈ રહીરે.
 સખી મેં હવે મેલ્યું માન, કા દેખાડે મૂને કહાન;
 એટલું દીજે જીવતદાન, તો તું સાચી સહીરે.
 દૂતી કેહે સુંદરસ્થામ, પ્રમદાને અંગ ઉપન્યો કામ;
 પ્રભુ વંદાવન છે આમ; ત્યાંહાં રાધા ગધરે.
 હરી ત્યાંહાં રમે રમીયા રાસ, પ્રેમદાના મનની પહોંતી આસ;
 શુભ ગાય ભાલજીદાસ, પશુ ન શકે કહીરે.

પદ ૨ જુનું—રાગ મહુરાર.

આવણુ આવ્યો જોરે સજની, શું કીજે નવ જાએ રજની;
 શ્યામ સુંદર તો ન આવ્યારે બાઈ, લપટ સાથે શીરે સગાઈ.
 તેહેને ત્યાં તો ઘણીએ મળશે, દેહું અમારું વિરહે બળશે;
 બપેયો પીયુ પીયુ પોકારે, મનમથ પાંચે બાણે મારે.
 વીજલડી તણો ચમકારો, મહારા મનડાને અંગારો;
 કાઈ નહિ જે એને વારે, કાય મારી અમૃત કારે.
 મોર બોલે છે બહુ એ પાપી, સધળે મળીને હુંને સતાપી;
 વેલ કેવડા બાઈ જુઈ, પુલતણી ગંધે હું મુઈ.
 સધળાં વહાલાં તો લાગે, રમણિય રમતાં ત્યાં આગે;
 વંદાવન માંહિ હરી સાથે, પુલ વીણીએ વળગી હાથે.
 હરજી હાર ગુંથી પહેરાવે, તો મુજ મોર નાચતો લાવે;
 ફેરાં લાગે કાયા કાંપે, સુંદર વર હદયાશું આંપે.
 વીરહિણીને બાળે તે વળતું, બિલ્હાતું નવ દીસે બળતું;
 વરસાવો વહાલો ત્યાં તેને, વશ હોવે મન માને જેને.
 કહો છો જે નદ સુતને લાવો, મહારા હદેના તાપ સમાવો;
 અથવા મારા ચિતને વાળો, પિતાંબર શું પ્રીત જ ટાળો.

તેણે કરી હું ધણું વિચીતી, એ કે દિન સુખે નવ મુતી.
એ વિરહે મરવું તો વારું, આશા લુટી આન્યા સારું;
ત્યાં તો આવી નવ જવાયે, એવાં નિર્લજ દયેમ થવાયે.
ભાલણ પ્રભુ રાખે કે ન રાખે, જેને સાવતું સર્વે પાખે;
તેને સાં તો ખીછ નાહાતી, તેને છે ઘણી નાર પનાતી.

ગોપિકા પ્રેમવર્ણન.

પદ ૩ ભું—રાગ ધન્યાશ્રી.

ગોપી વચન:—

વાંસલડી વાળને એણે ભોળન્યાં રે, તેડી મુને વંદાવન મોઝાર હો;
નપનના આળા કીધા મુને અતિ ધણા રે, મનકું મારું ન રથું તેણે ઠાર હો. વાંસ
વાંસલડી ચતુરાઈ દેખીને હું તો ઘેલી થઈ રે, વરા થતાં હણુ ન લાગી વારહો;
તન મન સજની એને સોંપિયું રે, પટંતરો કાંઈ રલો નહિ લગાર હો. વાંસ
સતીપણું રહે જાણું એના રૂપમાં રે, ન જાણીયે તે કાંઈ થયો વિકાર હો;
લજ્જા તે કુલતણી કહી ગઈ રે, પાપ પૂન્યનો વિસારો વિચાર હો. વાંસ
જાણું જે મેં આજ સુગ છતીયું રે, મીત્ર થયો મારે નંદકુમાર હો;
એહવારે ખીજ કાચે નહિ રે, ન જાણીએ કે મનમથનો અવતાર હો. વાંસ
હરખ હો દેડમહિ માતો નથી રે, ઉલટીને કાંઈ આવે છે બહાર હો;
છાંની તે વાત ત્યાં મનતણી રે, તે હું આગળ કહી મેં વિસ્તાર હો. વાંસ
હરછ મારે વરા હશે સર્વદા રે, માનુષ દેહનું કળ પામી સંસાર હો;
મનનો વહાલો એ મળ્યો છે રે, ભાલણ પ્રભુ જે વૈદેહી ભરથાર હો. વાંસ

પદ ૪ ભું—રાગ ગાડી.

સખી વચન:—

ઘેલી થઈ હું કામિની, હું શા માટે રીસાવીછ;
ધર સજ્જનની લજ્જા લોપી, જેને કાજે આવી—હઠ નવ કીજેછ. રે;
ચતુરપણું જાણું તાહારું, જેણે નંદકુંવર વરા કીધાછ;
લહાવો મનુષ્યા દેહતણે, તે સધળો તે લીધો. હ.
ઘણી વરા છે એહને, પણ એને વરા નહિ કાપછ;
તે તારે ચરણે લાગે છે, અંતર આણી નહ. હ.
એ શું રસલુડાં કરી, પછિ ગોઠડિ કાણુ શું કીજેછ;
દેડું વિરહે દાઝે છે, જૂરી જૂરીને મરશે. હ.

એવો ખીજો કે નથી, જે તાપ તનનો દરશેજી;
 તું રીસાવી જણીને, પેલાં કુરીજનનાં મન ઠરશે. હઠ.
 માને તો થોડું લાહું, ને ધણું કીધે સુખ જાયજી;
 એ વિના આનંદ ઉપજે, એહવો નથી ઉપાય. હઠ.
 સાચું કહું છું સુંદરી, અતિ તાણે તો તૂટેજી;
 હાર તણી જે ગાંઠી, તે છેદી નવ છૂટે. હઠ.
 સામું જોઈ કેા શું કરશેા, નયનતણા તો ચાળાજી;
 તે શું મન માન્યું નહિ, જેની કોટે માળા. હઠ.
 વહાલા શું વહીએ નહિ, સાચી એ ચતુરાઈજી;
 જેને તન મન સોંપ્યું, તે શું શી ઠગાઈ. હઠ.
 ચાર દહાડા યૌવનના, તે કાચ વહીને જશેજી;
 હસવું રમવું નહિ ગમે, જરા જ્યારે થાશે. હઠ.
 તે કાયા શું કીજીએ, હરજીથી રહે અજાગીજી;
 નિમિષ માત્ર નહિ મેલીએ, જે પ્રીતિ ધરથી વળગી. હઠ.
 જેને વશ સંસાર સધજો, તે તું જ આગળ જાયજી;
 વેદ વાણીએ જે રીઝે નહિ, તે તારી માળે રાચે. હઠ.
 સ્વપ્ન માંહી પામે નહિ, શુકજી સરખો જોગીજી;
 તે તારી પ્રીતિ થાય છે, આણે જન્મે ભોગી. હઠ.
 પૂર્વજન્મ મતાપથી, પુન્ય કરીને પામીજી;
 લાલજી પ્રભુ રઘુનાથ એવો, કેમ થયો છે કામી. હઠ.

પદ ૫ મું—રાગ મદહાર.

૧ખી વચન:

મામું જોરે સુંદરી વીજળી ઝલુકે, મેઘ અંધારી આવીઈ હજીએ લુકે;
 રીસાવ્યાં રહીએ નહિ વહાલા શું ધહિલી, શાને કીધી એવડી પ્રીત જ પહેલી.
 રીસાવીએ નહિ પપૈએ ગાજી પોકારે, માન કરે જે મિત્ર શું તે સ્ત્રીને વારે;
 જ્યાં દિવસનાં રૂપણાં આવજીમાં લાજે, હૈરું કોટે ત્રિહણી જ્યારે ધન ગાજે.
 નમય વીંધી માતુની કેવડાને કોટે, આણે દોડે કેમ આવશે વહાલા શું આંટે;
 માર કરે ટહુકડા મેઘ કહે છે ગાજી, પરાણે જંપ પીયુને મળે માતુની મદમાતી.
 દાય પરાણે વિસરે મન વારી રાખે, એક ઘડી ચાલે નહિ મન માતા પાખે;
 હું માનરે કામિની જાય છે રચાને, ગયો અવસર આવે નહિ સુખનો તો સજનિ.
 જ રચી છે પુલની ત્યાં સુંદર સ્થામે, તારે કાળે એ કામિની લાલજી પ્રભુ રામે.

પદ ૬ હું-રાગ ધન્યાશ્રી.

રાધાપ્રત્યે સખી વચન:

આવ સખી બિતાવળી, માનુની વિલંબ ન કીજો રે;
 નંદકુંવર તારે વિરહે બળે છે, દરીને દુઃખ નવ દીજો રે. આ૦ ટેક.
 જે ધડી જ્યમ તે આવે નહિ, સુદીર નવ યોગનની રે;
 જીઆનું તો એહ કળ જે, આસા પહેંચે મનની રે. આ૦
 તે કાયા શું કીજીએ, જે પ્રભુને ભોગ ન આવે રે;
 ધન ધન દહાડો આજનો, જે સુદીર વર જોવાવે રે. આ૦
 દાસિક દાસિક છે કામિની, એ તનનો તાપ સમાવે રે;
 શું કીજો જો મોહનને, તું વિના અવર ન ભાવે રે. આ૦
 જે દહાડાની તું મળી, કાંઈએક કામણ કીધું રે;
 નમણને ચાલે કરીને, એનું મન દરી લીધું રે. આ૦
 ચીદમુવન નીહાળતાં, એવો નર કયાં મળશે રે;
 મુરખ સાથે જોડી કરતાં, કણું કણું હૈરું બળશે રે. આ૦
 પનમાં અંપો ફૂલીઓ, કમરો ત્યાં નવ જાએ રે;
 અરથ કોને આવે નહિ, આફળીએ કરમાએ રે. આ
 ધન ધન તાહરી દેહડી, જે અડશે દરીના હાથ રે;
 પૂન્ય વિના તો કેમ મળે બાઈ, લાલણ પ્રભુ રઘુનાથ રે. આ૦

પદ ૭ મું.

રાધા વચન:

ના બાઈ હું નહિ આવું, મેં વાત એહની જાણીરે;
 ભોળવવાને પહેલે જોલાણી, મીઠી ઉધુરી વાણી રે. ના૦ ટેક.
 આજ કહું છું વ્રજને, હું પણ પહેલી યર્ષ ભોળી રે;
 મેં જાણ્યું જે હું એકલી, પણ એહને અંગે રોળી રે. ના૦
 દોષ દાહોને દીજીએ જો, ચતુર થકી યર્ષ કાચી રે;
 એવો લંપટ જાણ્યો નહિ, મેં પ્રીત કરી ત્યાં સાચી રે. ના૦
 ગુણ અવગુણ જાણે નહિ, નવલા દેખી રાચે રે;
 રાસ મંડળ માંહે મેં દીઠું, જહુ નારી સંગે નાચે રે. ના૦
 વાંક નહિ કાંઈ અમારો, હું વાંસલીડીએ પાઠી રે;
 વશ થાતાં કાંઈ વાર ન લાગી, ધણુંએ હુતી ડાઠી રે. ના૦

શઠ નાયક શું પ્રીત કરી, શીખામણુ એ લાગી રે;
પહેલે તૃષ્ણા દુતી મુહને, તે ખલ ચિંતા લાગી રે. ના૦
તે ચતુરને શું કીજ્યો, કાણુ કાણુ જુઓ રંગી રે;
જેવા તેવા તે બલો જે, સદ્યે કુરગી રે. ના૦
હું જાણું છું બાઈ હવે, જેણે માર્યો રાવણુ રાણો રે;
મનકું મારું જાણે છે જે, લાલણુ પ્રભુ પલટાણો રે. ના૦

પદ ૮ મું-રાગ કલ્યાણ.

રાધાપ્રત્યે સખી વચન:

હકીલી હઠ ના કીજે, તુંએ ચતુર છે નારી;
તહારે વિરહે દુઃખ પામે છે, નંદકુંવર ભારી. હકીલી.
સુંદીર વર તારીવાટ જુવેછે, પુલની સેજસમારી;
ભાં આવેસંગે સુખ પામે, મનશું જુઓ વિચારી. હકીલી.
એને પહેલું તનમન સોંપ્યું, દેખ કુંજ બીહારી;
તો પ્રીત રાખીએ રાધે, એશું પહેલું હારી. હકીલી.
(તું વિના તે ટળવળે છે, વનમાં દેવ મોરારી;
તું જો રીસાવી બેઠીજાં, કાણુ પ્રકૃતિ એ તારી. હકીલી.
આજ આવો પ્રભુને પાસે, વાચા માનો મારી;
લાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ વશ કીધો, આદિ પુરુષ આવતારી. હકીલી.

પદ ૯ મું-રાગ કલ્યાણ.

કૃષ્ણપ્રત્યે સખી વચન:

હો વહાલા હું ક્યમ કરુંરે, એ વહાલી વશ નવ થાય;
યેતે આવીને જો મનાવો તો, માનની મન મનાય. હો.
કોટી ઉપાય કરી હું થાકી, એહની રીત ન જાય;
ન જાણીએ શાથી દુલણુ છે, કે કાણે ન કળાય. હો.
વિનય કરી ને જો હું મારું તો, કહીણુ સમ ખાય;
આવે નહિ ને આંસુજાં ઢાળે, તે દુઃખ કેમ ખમાય. હો.
બેહુની રીસ માંહે બેહુ જાણે, ત્રીજે નવ લેહેવાય;
જુકતે કહી કહીને પ્રિજનું, બીજે ન લાઈ જોપાય. હો.
વ્યગ્ર નેન એવાં બોલે, એ દૈવડા ન પ્રિજાય;
શઠ નાયક કહે નામ તમારું, ઉત્તર નવ દેવાય. હો.

જાણીએ છીએ રંગ પ્રીત, વાંકે વિના નવ જાય;
 પોતાની ઇચ્છાએ કીધી, તે તો ક્યમે મુકાય. હો.
 રાધા કહેછે અવગુણીને, સંખ્યા નવ કહેવાય;
 દેહ તો દુઃખે રાખી રહીછું, મર્યાદા નવ લોપાય. હો.
 રીસાવી રહી મન ન દીજે, ક્રોધજન તન કરમાય;
 બીજને વૃક્ષ રહે સોગા વિષુ, જાણ લુપ્ત કરમાય. હો.
 ધીકે જીયું તેહનું ત્યાં, જે મને મને સીઝાય;
 તેને પગે લાગી મનાવો, જેમું મન મળવાને ધાય. હો.
 શું કીજે જે તેના મનનું, દુઃખ ત્યાં ન જણાય;
 બેઠું દુઃખીઆં દેખીને, અતિ મારું મન તણાય. હો.
 પાસે જઈને તમે પ્રિયવો, જમ તમ મન સંતોખાય;
 પુરણ રાણુગાર ઉપજવો, ભાલણ જન ગુણ ગાય. હો.

પદ ૧૦ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

સખીપ્રત્યે કૃષ્ણ વચન:

વાંકે શો છે બાહ મારો, કહો દુસહ વાણી;
 રાસ રચ્યો તુહને રીઝવવા, નારી વદુઆણી.
 તું સાથે નૃત કરતાં તે આશ્રણીએ, પાપપત્ર વિટાણી;
 મેં કોઈની સામુ નવ જોયું, એ ત્યાંએ અંધાણી.
 સઘળીએ નાચી તુંઅજ આગત્ય, તે તુંએ વખાણી;
 હુંએ મગન થઈ તે માહિ, અંતર પલટતાંણી.
 મેં તો ધરથી તુજને સોંધ્યો, મહારો પ્રાણ,
 બીજ સાથે મન ન માને, તુંજ પટરાણી.
 તારી સ્ત્રી પાએ ન પાઉં, ટોકે હું પાણી;
 તું તો મહારો છે હો સરવસ, માન્યરે વાણી.
 કીડા કરવા કરણ મેં લીધી, તુહને તાણી;
 વિરહે કરી સઘળી શ્યામા, અંતર દુઃખાણી.
 તહારે પ્રેમ થઈ રહ્યો છું, ઇંદાવન દાણી;
 ભાલણ જન ગુણ ગાન કરે તો, સીતાપત્ય જાણી.

પદ ૧૨ સું-રાગ કાન્હરો.

સખીપ્રત્યે રાધા વચન:

મરકલડા કેરી માનુની બાખે;

એની પ્રીત તે હું જાણું છું, લવ સધજોય સારે મૂજ પાખેરે. મરક૦

તેને પ્રીત કાએયું આવે, દિન પ્રયે નવા ફલ આખે;

ચંચ અડાડી જેમ મુડો જઈ, જેસે બીજા સાખેરે. મરક૦

કેટલી કીધી કેટલી કરશે, ન જાણીએ જન્મ આખો;

બાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ વિનારે, એવા નરયું કાએ પ્રીત રાખેરે. મરક૦

પદ ૧૨ સું-રાગ પરજિયો.

કૃષ્ણપ્રત્યે રાધા વચન:

મારા સમ જે માધવ જે જે, મુજને હાય અગરોરે;

જેવા છો તેવા આજખ્યા, કોકટ ભોમે પાડોરે.

વહાલા વેગળા રહો, આજ ન કીજે આજ; વહાલા૦ ટેક.

પહેલે હું ભોળી થઈ, વચને હું વહવાણીરે;

જે જે મીઠા જોડા કલા તે, સાચી માની વાણીરે. વહાલા૦

અજગા રહી કરો વાતડી, અજગાં રહી સાંભળીએરે;

પદંતરાની પ્રીત છે હવે, નયણે નયણું મળીએરે. વહાલા૦

સમ દહને અતિ ધણા, સખી મૂજને લાવીરે;

મુંદીર વર એમ જાણુજો, મુખડું જેવા આવીરે. વહાલા૦

કાંઈ વાંક અમારો છે નહિ, જોડા અમારો દાખેરે;

હું મારું છું મુજ સાથે, મીઠ સગાઈ રાખેરે. વહાલા૦

અનુકલ દતા તે શઠ થયા, મેં વાત તમારી જાણી;

બાલણુ પ્રભુ રઘુનાથજી, એયું દેહડી પતટાણીરે. વહાલા૦

પદ ૧૩ સું-રાગ કાંરી.

સખી સખીપ્રત્યે વચન:

સુંદરીને લુણુ ઉતારો રે સજની, પીયુ સાથે રંગ રમી આવીરે સજની; મું.

મુખ પરસ્વેદ શોહે કણુ જુકતા, જાણે સદી ઉપર ઠરીયાં મુકતા; મું.

નાસા વેસરે આજુપણુ અવળાં, સાવધાન શામળિયાયું રહેછે સધગાં; મું.

મુખા માનની માન છંડાવી, સકલ સદીવર માહે ધણું રે લગ્નવી; મું.

રતી સંગ્રામે પીયુડો ગયો વાધી, કોક કળા સખી શે નવ સધી; મું.

વિદ્યા પાસે દુહને બણાવું, જ્યાં જગદીશ્વરે મેલીડે વધાવું; મું.
સ્થામ સુંદર તારે વશ થાશે, ભાલણ ગુણુ ભલે ભવ ગાશે; મું.

પદ ૧૪ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

ગોપીકાનાં કૃષ્ણપ્રત્યે વચન:

જશોદાના જીવન મારે ઘેર આવે, જે માગે તે આપું;
ધન્યા જે જે હોયે તમને, હરી આગળ યાપું, જશોદા.
જે દાઢ મોહ વણસાડે, તેહેને ઘેર ન જઈએ;
લોક દેખતાં રાવ કરે, તેણી વાતે હળુવાં થઈએ. જશોદા.
મીતતણું પાણીએ મીઠું, સ્નેહ વિના શું કુધ;
નમણા મોંઘી નેહ જણાવે, વચન કહું છું શુદ્ધ. જશોદા.
મન ઝાળએ નહિ જે મુરખ, માન વિના શું મળવું;
મેહિ મીઠું ને મનમાં મેલા, તેથી અળમાં ટળવું. જશોદા.
૨. મેં તો તમને સર્વે સાંપું, તજી લોકની લાજ;
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ કહું છું, સત્યારથ જે આજ. જશોદા.

રાધા વિલાસ.

પદ ૧૫ મું-રાગ ગોડી.

કહેરે ખૂને કામિની, હું ક્યાંકાં સાસ બસણીજ;
પરશેવો એમ ક્યાંક વળ્યો, તારી ભમર બેઠું ભીંગણી સાયું બાસીજ
રાધા કહે જૂલી પડી, વાટ મેં નવ જણીજ;
વનમાં બહેની એકલી, અતિસે ત્યાં ઊગાણી, સાંભળ સજનીજ.
આજ વેણી ગુંથી હુંતી તે, છૂટી કેમ વિખરાણીજ;
ઉતાવળ એવડી કેહે શી, જુડી નવ બંધાણી. સાયું.
ભમરે આવીને ગેઠે, ઉરાડતાં શીર છુટયુંજ;
જાન કરીને બાંધતાં, વચેથી નારું તુટયુંજ. સાંભળ.
અતઘસની ચોળી નવી સીવડવી, સહીઅરે વખાણીજ;
તે ચોળીની કસ ક્યાં તૂટી, આવડું ક્યાં ચોળાણી. સાયું.
મહારું હેયું આપ્યું દુઃખવા, વામ કરીને કાંપ્યુંજ;
પીડ ટાળવાને મેં ચોળ્યું, કરે કરીને ચાંપ્યું. સાંભળ.
પૂલ આવડાં કહાંચકાં, મારગ દેણે આપ્યાંજ;
એવો રસીઓ કાણુ મળ્યો, જેણે પ્રીત સહીત કરી ચાપ્યાં. સાયું.

વાડીથી ઘેર આનતા, મુહુને મળીઓ ત્યા વનમાલીજી,
 સમ દેધ તેણે આપ્યા, વાચ્યા તેની પાળી સાભળ
 મુખ તપોલ દીસે ઘણા, લાગ્યો છે લોચનજી,
 મુખ સરખુ અતિ ભાસે છે, દીધુ છે ચુનન સાચુ
 નીસરતા માતાએ મુજને, ખીડી લઈ ખવરાવીજી,
 તપોલ લઈને આખ આપ્યો, ખરખર વાને આવી સાભળ
 હાર હૈયે ઉઠ્યો છે, ક્રેમળ તારુ તનજી,
 જાણીએ છીએ જે વહાલો મળીઓ, દીધુ છે આલિંગન સાચુ
 સ્ફીક મણિની માળા હુતી, દીડી તે મેં લીધીજી,
 શીતળ જાણી હૃદય આપી, તતક્ષણ નાખી દીધી સાભળ
 અધર ડક આ ક્યા બેઠા છે, શરીર નખ લાગ્યાજી,
 તરણી તારા તનમા, કામ જાણુ શા વાગ્યા સાચુ
 પોપટ અતિએ મીઠુ બોલતો, દીઠો ને મેં ઝાલ્યોજી,
 અધર ડક નખ દેઈ વણ્ટયો, તતક્ષણ નાશી ચાલ્યો. સાભળ.
 કસ્તૂરી એ ક્યાહા અડી, પરિમળ અતિ ગધાવેજી,
 મેં કહીએ દીઠા નથી, એવો આવે વાય સાચુ
 શનાએ મૂગ બેઠો હશે, હું તાહા જઈને બેડીજી,
 પ્રસવેદ યકી તે વાસના, મારા તનમા પેડી. સાભળ.
 ચરણોઅવળો કિમ પહેર્યોછે, જીમ તીમ વીંડી શાલીજી,
 સ્વસ્થ થઈને સુદરી, વચ્ચ પહેરે વાલી સાચુ
 સાદ સહીઅરે ક્યો, ઉતાનળી અલ કરીજી,
 જીમ તીમ વીંડી નીસરી, હવે પહેરશુ ફેરી સાભળ
 પાછળ સામાટે પડીને, ગર્ધ વુ હુતી વહેલીજી,
 સાચ અમાંગે મહેલીને, ગર્ધ હુતી ત્યા પહેલી સાચુ
 વનમાહે જીની પડી, બેડી એકે ઠારજી,
 જાણુ પકડી પાડશુ તમને, તેણે લાગી વાર સાભળ
 શ્યામ સુદીર તમને મળ્યો, એવી દીસે સગાઈજી,
 ઉત્તર જે વુ આપાછા, જાણો તુજ ચતુરાઈ સાચુ
 જાણી વાટે હરી હોયે, તેણી વાટે નહિ જાવુજી,
 આજ જે હરી દીઠા હોય તો, કહો તેવા સમ ખાઈ સાભળ

સમ તો તેને ચુખડી, જે ચાલે વ્યભીચારજી;
 સાચું તે ક્યાંકાંથી જાવે, જેને મળીઓ યાર. સાચું.
 જે જેવું દોષ તે તેવું જાણે, મારે નહિ કાંઈ છાતુંજ;
 પોતાનું જીવું કરે તે, પરંતુ સાચું મારું. સાંભળ.
 એ કામ ત્યાંકાં જોઈતું છે જે, કાંઈએ ન જોલે સાચુંજ;
 દેડાં માંહે જાણુંછું, પણ તદારે જોલે રાચું. સાચું.
 નેમ મહા રે એવો છે જે, પર પુરુષ ભાઈ બાપજી;
 ભાલણુ ગ્રણુ રઘુનાથજીને, નામે જાવે પાપ. સાંભળ.

પદ ૧૬ મું-રાગ ગોડી.

કહો રે મુને કામિની, તું ક્યાંકાં શીખી ચતુરાઈજી;
 આહીરડાં માંહે ઉછરી, તું જોપતણી છે જાણ; સાચું જોલોજી.
 કવિ જોડુજીમાં કો નથી, તો કાણે તુને લજ્યાવીજી;
 કામશાસ્ત્રની કળા એવડી, તુજમાં કહાંથી આવી. સાચું.
 રાજકંઠ દીઠા નથી, તો ચાલ્ય કહેની લીધીજી;
 બંધ જોસતું આવડું, એ મત્ય કાણે દીધી. સાચું.
 દાવભાવ ક્યાંથી પ્રીત્યા, છે આંખડલીના આજાજી;
 કામી નરને બાંધવા, હીરતણા જાણે ગાળા. સાચું.
 ઉત્કંઠા મનમાં ધરીને, ધરતું અતિ અભીમાનજી;
 સંકેતે ચાલીને જાતું, અને પ્રીતવી સાન. સાચું.
 વહાલા વેરી જાળવવાને, મરમે ઉત્તર દેવોજી;
 સમે જોઈને સરખો, વેપ પાલટી રહેવો. સાચું.
 સહુસું મીઠું જોાલતું, ને રાખતું સૌનું મનજી;
 જીઠાં તે સાચાથી રૂડાં, કાંકાં શિખ્યાં વચન. સાચું.
 મુરત બેદની લાવના, તે કાણુ કનેથી આણિજી;
 થોડી વયમાં ક્યાંથી શિખી, વાંકી મીડી વાણી. સાચું.
 લોક વેદના પરીવારની, મર્યાદા કેમ લોપાણીજી;
 શુદ્ધિ લાવી બાઈ તદારી, જે કહેછે મુખનું પાણી. સાચું.
 જેણે વહાલો વશ કીધો, ચિત્તકું તેણે હરિયુંજી;
 જે વિધ મૂળને શીખવો, જે તે કામણુ કરિયું. સાચું.
 સમજી એ શ્યામા રહી ને, નદકુંવર તાહરોજી;
 વચન કહીને ટાળીએ, સંદેહ મનનો મહારો. સાચું.

દાસ્ય કરીને કહે મૃગનયની, સસ વચન હુ લાખુજી,
 તુ મન માની માહરે તો, ગોપ્ય કાર્ય નવ રાખુ, સાભળ મુદરીજી
 તે પ્રેમ કરીને પ્રીછિયુ તો, વાત કરુ તમ સારુજી,
 અતર બેઠા શીખવે છે, મનમથ જે અધ્યારુ સાંભળ
 યૌવન ને પગની ચચળતા, લઈ મહેલી લોચનજી,
 કની કાંધી અતિ પાતંગી, ઉઠ કર્યા અતિ ધન સાભળ,
 એ બેનુએ જણે મળીને, શીખામણુ દીધી મુજનેજી,
 લજ્જા એણે લોપાવી, સસ કહુ તુજને સાભળ
 વય પનટાણી જેટલે, મેં દીઠા મુદરી સ્યામજી,
 ત્યારે મેં મનમા જાણ્યુ, જેવારે પ્રગટ્યો કામ સાભળ
 મર્યાદા તેહની કાંધી, તે તેણે લોપાવીજી,
 લોક વેદ સદુએ હવા સરવા, એ વાત મન ભાવી સાભળ
 સરસ્વ જેહને મોપીએ, તે વગ મન થાએજી,
 આત્મા સ્મરપણુ ઉદ્ધરે, બીજે નથી ઉપાયે સાભળ
 હુ એહની થઈ રહીહુ, જાણીએ કે વેચાણીજી,
 ફરી આડો થાએ નહિ, જેહમા પડીયુ પાણી સાભળ
 આજે ભવે એ મહારે, બીજે નથી કે સ્વામીજી,
 મન ગમે તેહવા થાએ, ભાનણુ પ્રભુ ગિરનામી સાભળ

પદ ૧૭ મુ-રાગ ગોડી.

ધર થકી વહાતી ટરુ, વાત પેના દિનતીજી,
 જેણે પ્રમારે દુ થા, દામી લુગજીવનની,
 મુખ પામી ધણુ નંદુવરને સાથ ટેક
 બુરી નદાવનમા ગઈ, બ્યાહા એના કુજનિહારીજી,
 મુદરી વડે સમ ખાઈને, મટકી મુજ ઉતારી મુખ
 નદનના સમ જે તમ માથે, કાર્ય કરુ આનિજી,
 દુધ દહીં તહાર નહીં પીઝે, એ સઘે મનથી ટાળી મુખ
 વિનય કરીને પેસારી, માહારા દેડા માહે પેસાજી,
 ગાંધા પગ ધાથીને આગળ, પ્રીત પ્રીને બેઠા મુખ
 કર જાતીને વગતી મુજને, માયામાહે પાડીજી,
 આ અતિ કોમળ આગળી, કટી ટાયમ વગડી મુખ

શું વખાણું સુંદરી, પહેંચો મોરો તહારોજી; મુખ:
 ત્રાજુડાં ન પડાવશે, લાવ મનનો મહારો.
 એક મુંબદી એક ગાલે છે, એણે જેલું સરસેજી; મુખ.
 જે કો નયણે નિરખશે, તે પાસા માંહે પડશે.
 મેલી પગની આંગળી, પછે ચરણે પાલ્યો હાયજી; મુખ.
 મેં તવ પાણુ સાહીઆ, તમે અમારે નામ.
 ખમ રમું હું પદમનીજે, ખોડ ખાલા ગારજી; મુખ.
 પછે તહમે પધારજે, ફાણું નહિ લાગે વાર.
 એહવું કહીને ચરણ તલાશે, મુખ સામુ નીહાજેજી; મુખ.
 જાણીએ કાએ દેવતા, તે નયન નીમેય ન વાલે.
 હાર જુએ ને ઉર ઉધાડે, ગલગલીઆં કરે પ્રીતજી; મુખ.
 ગાલે ત્યાં મુંબન કરે, રમતિ તણી રસધતે.
 વેસરનું મોતી જોવાને, હાથ ફેરવે ગાલેજી; મુખ.
 વાટ જોઈ મેં અતિ ધણી, કમિની તારી કાલે.
 સામુ જોઆતાં માહરી, ચોળી તણી કસ વરીજી; મુખ.
 કાયા ત્યાં વિવહળ થઈ, કટિથી ફાલી છૂરી.
 રોમાંચિત ત્યાં હું થઈને, કુળે મહારો દેહજી; મુખ.
 વળી વળી કહે ત્યાં માટે, મુજ શું આણે નેહ.
 સામું કહુંહું સુંદરી, આણે મન વિખાસજી; મુખ.
 મોટીમતા મેં પરહરી, હું હું તહારો દાસ.
 મેં કયું તે તમે કરીને, વેર શું હવે વાજાજી; મુખ.
 એ અપરાધ કામા કરો, જે મેં કીધો આજો.
 ખિસતાં ખિસતાં પ્રલતણી, સેજ ઉપર બેસાડેજી; મુખ.
 મુખ માંહે ખીડી મેહેલી, લવંગ એલચી સારંગ.
 મહારાસમ છે સ્વામા આપો, અર્ધ આબ્યાં તંજોલજી; મુખ.
 મુખે મુખ અડાડતાં, રંગ ઉપચો રાલ.
 આવતાં અધર ડસી, કાયા મહારી કંપેજી; મુખ.
 ના ના મામા રહો રહો અળગા, કહેતાહવા સાથે ચંપે.
 પછે વાત હું શી કહું, મેં લાજે નવ કહેવાયજી; મુખ.
 બાલણ પ્રભુ રમુનાથજીને, તતક્ષણ સોંપી કાપ.

પદ ૧૮ મું-રાગ રામઘી.

મારું મુખડું જોવા મારેરે શું થયુરે, દુર રહો તમે નવલા કાનરે;	
તારા મોલીડામાં ખૂબ માળ છેરે;	૨૬.
લાજ રાખું હું નંદનીરે, નહિ તો શ્રવણે મુંહુશો ગાળરે.	તારા.
નીસ દિન આવો મારે આંગણે રે, અવિવેકો મારું અંગ રે;	
ઘેલી સરખી આંખડી રે, મનમાં નવસે વ્યંગ રે.	તારા.
અધર બેઠે અવાલડાં રે, મુખ આગળ શું નામ રે;	
દાડિમની કળી કાંતણું રે, કાદાનજી કહે શું કામ રે.	તારા.
કનકલતા ઉપરીકયે રે, બે લઘુ પર્વત શુંગ રે;	
એમ અલપડું ઉચરે, કહે વચે વચે વહેતી ગંગ રે.	તારા.
ખંજન માન મધુકર કલાં રે, તે તો ચંદ્રબિંબ મોઝર રે;	
અવનીથી ઉચ્ચો ધણોરે, તે તો કાણુ માને સંસાર રે.	તારા.
આંખી ઉપર અલકાવલીરે, નીસ દિન કેમ રખાય રે;	
પહેરી કહે પીતામ્બરો રે, કહે તાલકં વ્યાંહાસું જાપ રે.	તારા.
કરજોડીને વિનવે રે, એક લક્ષણે લક્ષ વાર રે;	
મહારા સમ કપિકે લેરે, મહે મુણુ નાદાના લાવ રે.	તારા.
એક દીવસમાં આકરા રે, અસંખ્ય સમ તો ખાપ રે;	
એ કારણુ પામે કહાનજી રે, કેહી પેર મેલ્યો જાપ રે.	તારા.
આ જડાવ કો લુકિતનો રે, શી જળકે છે ગાલ રે;	
અરથ સરે રો સ્થામજી રે, અડે આંગુળી ગાલ રે.	તારા.
અંજન કાં કીધું નથી રે, આ નેત્રતણું આભર્યું રે;	
તાપસને તપ મુકવે રે, અદ્ભુત એ આચર્યું રે.	તારા.
કીધું કે કીધું નથી રે, તું ચાને દે છે ચિત રે;	
મહારી તુજને શી પડી રે, લડું આ લક્ષણવંત રે.	તારા.
દેએ ચાંપીને ચુંબન કરે રે, વસને બહુ વાર રે;	
મુજ સાચું જોષને હસે રે, કહે તું ત્રાણુ આધાર રે.	તારા.
હું શું કાંઈ લહેતી નથી રે, એ કામિના પરપંચ રે;	
વાહી જાપ વીહો રે, ત્યાંહાં કેવો સામગીઆ સંચ રે.	તારા.
બાલુબંધ તણે મીસ રે, મારી બાહેવડી મહે છે દાય રે;	
ધણુંએ હું નાડી કરું રે, પણ જ્યાંહાં ત્યાંહાં દેખું સાથ રે.	તારા.

ક્યારે કાળે નીસરું રે, ઉમો નીરખે સાથ રે; તારા.
 તુંને ભોં કોહનો નથી, હુંને સંકી નહિં સાથ રે.
 જમરે વારુ વીઠ્યો રે, જલિરુ આ બોલું વિસ રે; તારા.
 દેએ હમુ માણુ નહિ રે, રામાને ચઢે રીસ રે.
 નંદણથી મોટો હશે રે, મારે માથે તાત રે; તારા.
 જઢપી જુઠં જલણશે રે, તો વાંકી પડશે વાત રે.
 પમુ થકો આણુ પુચ્છના રે, છે મારે માથે નાથ રે; તારા.
 વેરીથી વસમો ધણું રે, તે સાથડાનો સાથ રે.
 કો શાઓ હોય તો સમજવીએ રે, ઘેલો ન માને ગાથ રે; તારા.
 ઉઢધીની પેરે ઉઢરે રે, પુરણુ થોભે ન પાથ રે.
 તારાં એ લક્ષણુ જલણશે રે, તો આણુશે મનમાં ભેદ રે; તારા.
 લોક વિષે લંપટ થાઉં રે, તારો વિવાદ ન મળે વેદ રે.
 મારા અંગ વિષે એ આંગુળી રે, ક્રીમ અડાડે કોય રે; તારા.
 જેને લાજ પોતાની રાખવી રે, નાલિકેય જીમ તોય રે.
 એમ સાન કરી સામુ જોઈએ રે, તે જાણુ તતકાળ રે; તારા.
 તારી આજે ત્રીકમા રે, હું જડખડતી કરું ખાસ રે.
 તારાથી મને સો ગણી રે, હરો હધઆમાં પીડ રે; તારા.
 પાડોશી ને પંચની રે, ભુંડા ન લહે બીડ રે.
 જેને ધર હોય અજખામણું રે, તે મારે હૈડે સાલે હામ રે; તારા.
 આપણના સમ સ્થામણ રે, તારી ધણી રાખું છું મામ રે.
 હું પોતાની છાયા થકી રે, ખીતી રહું નીશદિન રે; તારા.
 નીર્વજ વેડો ન આવડ્યો રે, જહા પાડુડી હું મન રે.
 મુને એમ હમું આવે નહિ રે, ફાકટ વેડે ફાક રે; તારા.
 મુને મોહીની એણે કરી રે, તે લક્ષણુ ઉલખે લોક રે. મારું.
 મારા માટે ચિત્ત રાખવું રે, સમો ઉલખે સ્થામ રે;
 કલ્યા વિના રખે કરે રે, લાલણુ પ્રયુનું કામ રે. મારું.

પદ ૬૮ મું-રાગ રામઝી.

નંદણના સમણે મુંદરી રે, જો હું બોલું વચન રે;
 વામા જે વાંકું કહો રે, તે સમું માને મુઝ મન રે. નંદણ.
 એક નિમેષ અજગો નથી રે, તમથી મહારો પ્રાણુ રે;
 કહેતાં દીસે કારમું રે, આચરણુ કમળની આણુ રે. નંદણ.

દુકાગે તરણીતણો ઝે, મારા ચિત્તને કરેછે પ્રસન્ન ઝે, |
 જે તમે કહો માનુભણુ રે, તે એ વિધી માહે અસન ઝે ૧૬૮
 એક દિન આટલો એ વળ્યોગે, કાધી રક્ત નેત્ર યુરીસ ઝે,
 પછે હસ્યા કેમ મુઝરી ઝે, સાડીએ ઢાકી શીશ ઝે ૧૬૯
 તીક્ષણ નેત્રના તાળણો ઝે, લાગે હૃદયા મુઝાર ઝે,
 મન જોડે મર્યાદા મશે ઝે, તે કેમ થોભે સસાર ઝે ૧૭૦
 મુખ જોયે મુખ ઉપજે ઝે, વસે હૃદેમા ગગ ઝે,
 વેરી કે વરજે નહિ ઝે, રસિયાને વસે ગગ ઝે ૧૭૧
 નેત્રતણો રસ મુઝરી, ઉદ્ધીધી છે અગાધ ઝે,
 તે થોભે મર્યાદમા ઝે, તે કોણને નહિ સાથે ૧૭૨
 પૂરણુ પ્રેમે મનમા વમેરે, નાચે એહના નયન ઝે
 કામી કે માને નહિઝે, વર્ષા ગાતાના વચણુ રે ૧૭૩
 આજ કરુ અમે સાબળારિ, જતા દુતા વાટ ઝે,
 નાના કહે મુખ માનશુ ઝે, ધર જતા ઘડિ રાત રે ૧૭૪
 સાદ કરી સામુ જીએઝે, આઝે નીરખે ગોરી ગાય ઝે,
 મીટ માણેથી મહાદેવજીરે, રખે અધક્ષણુ અળગી યાથે ૧૭૫
 હુ સાદ કરુ મુરબી મીશેઝે, તમે ખોખારો દેજો કહાન, |
 કારજ મેરીને કહાનુ ઝે, તમે આવો તેણે સ્થાન ઝે ૧૭૬
 અરધાને આખ્યા સ્વ-ભણીઝે, પ્રેમ વરીને પાન, |
 સમ દઇ ગાઢે મુણેરે, તે ક્રિયા દિવસનુ કામન, ૧૭૭
 મારલી તે મારે હાથથીરે, જુગી લીધી લક્ષવાર, |
 કાને કહેશો સ્વામજી ઝે, મારા પ્રાણુ તણો આધાર, ૧૭૮
 પીતામ્બર પદવટ થયોઝે, હોડી નાખો ધખ્યે,
 હવે શુ ઓઢરો સ્વામજી, એમ કહી આપો મર્થ, ૧૭૯
 પખોડાવીને પ્રેમશુ ઝે, વોટિ માં શિયે,
 એક મુદ્દત માનુનીઝે, એહવી આગ કો દશ વીસરે ૧૮૦
 હુ જનુનીને હાથે જમ્યોઝે, મુખ માટે મુખવાસ, |
 મન રાખવા માનુની, મને યુગી ભરાવે ગ્રાસ, ૧૮૧
 કટોજી એમડા શુ આવતુ રે, સારીને શુગાર, |
 કહાનજી કઈ નથી દીસતોઝે, માગ દેડા કેડા દાર, ૧૮૨

આજ અજ બાંવે નહિરે, ચિંતાતુર છે મંનરે;
 વિણુ સુખડી એ સ્થામણરે, ભૂખ્યો થયો છું વંનરે. નંદણ.
 કહોછ સ્થામા ચાલી તમે સેદેજભારે, લુટો બાધો છોડિરે;
 મુખ દેખીને માનુનીરે, હોડા મોડા મોડીરે. નંદણ.
 તમે વિદળ મન વેગે કરારે, ત્યારે કામીનો શો વાંકરે;
 મોહ્યા મોટા મુનીજનરે, ત્યાંહાં તમ સરખાં રાંકરે. નંદણ.
 ટાલા ચુકવવા તણોરે, અંગ આદર અનેકરે;
 મુખ પ્રતે કહો માનુનીરે, જેમાં રાખ્યો ગદે વિવેકરે. નંદણ.
 તમને નિરખિયે રાતડીરે, વર્ણન વદને ન માપરે;
 કણે દેશ ખળુઆલતારે, કહો કામીએ કેમ ખમાપરે. નંદણ.
 ઉકાટો અનીશે ધણોરે, ઉર અખેલા કે અપારરે;
 આળશે મરડો અશુભીરે, કાંઈ થોડો થાપરે. નંદણ.
 છુટી વૈણી છેલ્લ જામીલીરે, નવ દ્રષ્ટે વદનરે;
 ભાલણુ જન જણે નહિરે, ત્યમ આપો આસિંગનરે. નંદણ.

રાસલીલા.

૫૬ ૨૦ મું-રાગ ગાડી.

રાસદની રાત સોહામણીરે, રાસ રચ્યો ભગવાન;
 મોહન બસી વગડતોરે, રાગ રાગણીતાન. ચરદ.
 રાજ તે મનોહર સાંભળીરે, ગોકુલની સર્વ નાર;
 નહાંની મોટી ત્યાં નિસરીરે, છાંડી ગૃહ વ્યાપાર. ચરદ.
 ધાવતાં બાળક મેલિયારે, દોતી મેલી ગાય;
 ભોજન ભોજન પરહ્યારે, આકૃણ થઈ જાય. ચરદ.
 પતિની સેવા પરહરીરે, છાંડી ભય ને લાજ;
 અવળાં આજણુ સારીયારે, મન ગમ્યું મહારાજ. ચરદ.
 કૃષ્ણ કહે સુંવો કામિનીરે, શું આબ્યાં છો વંન;
 કંથ તમારો શોધશેરે, કહેશે કઠિણ વચન. ચરદ.
 લોક વહેવાર તે રાખવોરે, દોહીલા છે દૂરીજન;
 મંદીર જાઓ સર્વ માનુનીરે, કીધું મૂજ દરશન. ચરદ.
 રૂડો ભુંડો સર્વ વારુ, ભાગનીને ભરધાર;
 સાચું સુખ ન પામીએરે, જાણુ જો કીધો જાર. ચરદ.

પચન મુખી શ્રી કૃષ્ણનારિ, નયણે આનિયાં નીર;
 વળતી સ્થામા ઉચરેરે, સાલગો સ્થામગરીર. ૧૪૬.
 ૮ | તમને તન મન મોપિયુરે, તમે અમારે નાથ;
 સરવસ છાડી આનિયારિ, ગ્રહો અમારો હાથ. ૧૪૭.
 એક એક ગોપી પ્રભે કૃષ્ણે, કર્યાં સરખાં રૂપ;
 સહુને કરે કર ધરોરે, મડપ રચ્યો અનૂપ. ૧૪૮.
 સધળી નાચે સુદરીરે, સાથે નંદકુમાર;
 અન્યોઅન્ય મનમાં લહેરે, મુજ શું પ્રેમ અપાર. ૧૪૯.
 આલિંગન દે છે સામજી રે, ચુંબી કરી કરી રંગ;
 કંઠે વળગે છે ગોવાળણી રે, વાધ્યો અંગ અનંગ. ૧૫૦.
 વાજે નેપૂર કીકણી રે, કંકણુ કરા નાદ,
 મધુરે સ્વરે ગાય માનુની રે, દોષન સરખા સાદ. ૧૫૧.
 હરજી વળગે છે વાસળી રે, નારી નાચે ગાય,
 પ્રેમ તે વાધ્યો અતિ ધણોરે, આનદ અંગ ન માય. ૧૫૨.
 પુરણુ મદ સ્થળી રણોરે, આવ્યા અમર વૈભાન;
 વિરમે પાળી સુર રણોરે, સંભળવા શુભ ગાન. ૧૫૩.
 પુષ્પની શ્રષ્ટિ દેવે કરી રે, વાય તાય મૃગ;
 નૃત્ય કૃષ્ણે બહુ તાનશુ રે, ઉપમા અમૃત મુગધ. ૧૫૪.
 જે રસ ગસમાં ઉપન્યો રે, વૃજ વનિતા ગોપાય;
 તે રસ દેવ સ્વપને નદિ રે, પૃથ્વી ને પાતાય. ૧૫૫.
 અનગા આનદ અતિ ધણુરે, ગા રમતાં રામ;
 બાવણુ મધુ રધુનાજી રે, પુત્રી મનની આશ. ૧૫૬.

દેવકી ગોવાળણી સંવાદ.

પદ ૨૧ મું-રાગ ગોડી.

મધુરામાં એક આડીરડી, મઢી વેચસ આવીજી,
 દેવકીએ તે નયણે દીડી, પ્રેમ કરી જોનારી,
 આવો ગોવાળણી, કુધ દહી આજ આવો ગોવાળણી. ૨૬.
 મરડી ઉતારી માથથી, આપ્તું ત્યાં આસનજી;
 કુસંગ પુજવા હારજી, તેમને રહે વચન આવો.

નંદરાયજી શુ કરે છે, તેહને શુ સતાનજી,
 કહેના છે તેના કામિની, સુખતણું નાંધાન આવે
 સતતિ વિષ્ણુ જીવુ કશુ, મનુષ્યનો અવતારજી,
 અમ સરખું ઝેને ન હશે, વેરીડાને સસાર આવે
 વૃજ્ઞમા રીદિ કેવી છે, કેવા સુખીઆ લોકજી,
 જણે ને જીવે નહિ તેના, કાણુ કાણુ શો શોક. આવે
 વળતી સનમુખ થઈને સ્વામા, અમૃત વાણી બોલીજી,
 નદજીને એક કુવરજી, એના ચાંદ જીવન નહિ તોથી સાબજો માતા દેવકી
 ગોરાને શુ કીજીએ, વર એ છે સામળીએજી,
 બ્રહ્મા હર ધંદાદિક આવે, તોયે ન જાણે કળીએ. સાબ
 બા. મોહે અમૃત ભરી, આખડલી અણીઆળીજી,
 કીકી અતિ જોતા હસે, અધરજશ પરવારી સાબ
 નહાનો પણ પ્રાકમે મોટો, જોણે દમીએ કાળીજી,
 જોવરધન ગિરી અણલિ ધરે, ધંદલણો લય ટાવી સાબ
 જશોદાજી હુલામણે, તેનું નામ કહે છે કહાનજી,
 કૃષ્ણ દામોદર કો કહે કેશવ, ગિરધર કો ભગવાન સાબ
 વૃદાવન માહે રહે તે, લે છે મહીનું દાણુજી,
 હા ના તેને કાણુ કહે જે, સોપ્પા તન મન પ્રાણુ સાબ
 કસ ભોએ બીહે નહિ, જદપી છે તે બાળજી,
 મોટમ જોતા મનતણી, જાણીએ કાળનો કાળ સાબ
 વનમાહે વાસલડી વાએ, અમૃતપે અતિ મીઠીજી,
 એહને વશ આવે નહિ તેથી સતી કો નં દીરી સાબ.
 નર એવો કો હવો નથી, નથી ત્રીલોકની મારેજી,
 જોણે એને દીઠા નહિ, તેના નયણા એજે જારે સાબ.
 ધીક એ મધુપુરના વાસી, જેનું મુખ નવ નિહાજેજી,
 કરજાનિધ કટાક્ષ કરીને, ભવના પાતિક ટાળે સાબ
 ગુણના પાર આવે નહિતો, કેટલુએક વખાણુજી,
 દાણુ એક અળગ થઈએ નહિ હું એવું મનમા જાણું સાબ
 પાત સાબળી સુતતણી, નયણે તે આલ્યા નીરજી,
 આહીરડી તે એમ કહી, થઈ ગમાચીત શરીર આવો ગોવાનજી.

ધન તે માત જશોમતી, જેણીએ ધવરાવ્યોછ; આવો.
 પુન્ય પોતે વ્રજવાસીનું, ત્યાંહાં એ રમવા આવ્યો. આવો.
 વાત રહેવા દો એ તણી, કેસરાય સાંભળશેછ; આવો.
 વેર એ શું આવ્યો છે, તે હૈડાં માંહે બળશે, આવો.
 શું આપું બાધ દુને, કહી મનોહર વાતછ; આવો.
 જેહને એવો દીકરો, તે ધન માત ને તાત. આવો.
 જા બાધ તું મંદીર તારે, ધન્ય જીવ્યું જે જોશેછ; આવો.
 કોટી જન્મનાં કીધાં કદમ્બ, દરશન કરતાં ધોશે. આવો.
 મારે એવું પુન્ય કહાંથી, જે હું તેને દેખુંછ; આવો.
 મન મનોરથ અતિ ધણાં, કરતાં નાવે લેખુ. આવો.
 સંતોષી રથામા વળી, ચાલી નીજ વ્યાપારછ; આવો.
 જાતાં વળતાં આવજો, પુનરપી આવ્યો ઠાર. આવો.
 માતા આનંદ પામીઆં, સાંભળતાં ગુણગાનછ; આવો.
 ભાલણુ જન એ જનકીને, કયા કહી હનુમાન. આવો.

મથુરાની સ્ત્રીની શ્રી કૃષ્ણમત્યે પ્રીતિ.

પદ ૨૨ મું-રાગ ગાડી.

આવરે આવ સખી ઉતાવળી, જોવા નદકુમાર;
 અકુરને તેડી આવીઆરે, સખી અદ્ભુત રૂપ અપાર.
 એક ગોરો એક શામળોરે, સખી નીલ ને પીત દુકૂલ;
 ગોકુળ વેણુ વળડતોરે, સખી લેતો તણીયુનું ત્યાં ફૂલ.
 ધન તે માત જશોમતીરે, સખી જેણીએ લીધો ઉચ્છગ;
 સાથે ગુણ કરી ધવરાવતીરે, સખી માધવ મોહન અંગ.
 માતાને દેખાડિયુરે, સખી મુખ માંહે અજાડ;
 એવો બીજો કે નથીરે, જે શોધીએ નવ ખડ.
 કહે છે જે જનુનીએ બાંધીઓરે, સખી ઉપલ શું આરુઢ;
 વૃક્ષ બે મોડી નાંખીઆરે, જમલા અરજુનના અતિ પ્રોઢ.
 એણે તો શોધી પુતનારે, સખી કેસની મોક્લી નાર;
 તરણાવત બક મારીઓરે, સખી વજ ને કેશી અપાર.

ગોવરધન ગીરી તોળિયેરે, સખી હતાયું ઈતું માન;
 કાળીનાગ ઉછાળીએરે, સખી નિર્વિપ કીધું નીઝરયાન.
 આજ જન્મ્યે વાંસલીરે, સખી સાંભળવા મુજ દોડ;
 ધન તે લોક ગોકુળતણુંરે, સખી નીરખતા વીરની જોડ.
 ચાલ જુઓ ચતુર તણીરે, સખી લટકતો કટીતણે લક;
 સજ્યાં નહોં ગોવાળીએરે, સખી એટલો દેવનો વાંક.
 મોતીડાં લધન વધાવીએરે, સખી પુછ્યે પુછ્યની માળ;
 ધન તે આંગણું આપણુંરે, સખી આવે છે મદનગોપાળ.
 વસ્ત્ર પહેવાં છે રાખનારે, સખી રજકનો કરીને નાથ;
 ધનુષ ભગવાને ભાંજ્યુંરે, સખી જાય છે પિતા અવાશ.
 મટકડું જો એના મુખનુગે, સખી જાણીએ મોહિણી મંત્ર;
 અણીયાળી એવી આંખડીરે, સખી જાણીએ કામણુ યંત્ર.
 મુરખ કથ તે આપણીરે, જો નથી લાગતા પાય;
 શું કીજે જી સરજીએરે, સખી જીવથી ના રહેવાય.
 ધન ગોવાળિયા સગનારે, સખી જાણે અવતર્યો દેવ;
 આપણુ સરજ્યા અભાગીયારે, સખી નીપજે કાંઈ સેવ.
 જીવે છે મંદીર નગરનારે, સખી ગોપનો ઝુંપડે વાસ;
 ચતુરપણું ત્યાં શીખીયું રે, સખી આવડે વિવિધ વિલાસ.
 રૂપ જુઓ એતું રે, સખી ત્રમ ન પામે 'લોચન;
 અજગું થાવા હીડે નહિ રે, સખી એના ચરણથી મન.
 મીઠ મનોહર વેલડી રે, સખી ખીસા જો મારે દેહ;
 એક વાર અવિલોકતાં રે, સખી એવડો શો થયો નેહ.
 મુરખ નારી તે વૃજતણીરે, સખી કરતી તે ધરતણાં કામ;
 વદન દીઠા પછી એ તણું રે, સખી ચિતકું તે કેમ રહે કામ.
 આવતાં સંગ આવે નહિ રે, સખી તોહે ક્ષી તેહની પ્રીત;
 આહીરડાં શું જાળજેરે, સખી ચતુરના ચિત્તની રીત.
 (સારવસ એહને ગોપીએરે, સખી થઈ રહીએ એનાં દાસ;
 મીઠાં વચન તે ઉચરેરે, સખી સાંભળે પહોંચે આશ.
 એહથી અજગાં જો રહેરે, સખી દેવ દંડ્યા જન;
 ભાલણુ જન રઘુનાથનેરે, સખી સોંપીએ તન મન ધન.

માતાપિતાબંધ મુક્તપ્રસંગ.

પદ ૨૩ મું-રાગ ગોડી.

કંસને મારી મોરારી ધસીઆ તાત બાણી, આગળ પું જાય વેગે વધામણી;
 પુત્ર તમારા બે આવે છે રામ હરી, રણજીતી રણધીર પૂરણ કામ કરી.
 એક ગૌર એક સ્વામ સુંદર બેડ મળી, આંધુધ ગજની દંત સોભા અતિરે બલી;
 બેડી ભાગી જેહ માત ને તાત તણી, ઉડી સાલા જાય વાંધી પ્રીત ધણી.
 દેઈ આલિંગન પ્રેમ ચુંબન શીશ કરે, હપાંચુત અપાર નયણે નીર સરે;
 માતને કહે મહારાજ તમો અતિ દુઃખ સહ્યું, મુજ કારણ મારા તાત કારાગૃહ અહ્યું.
 દુર્બલ મલીન શરીર દામણ દીસો તમો, બહુદિને છુટયા આજ દેખિને દામું અમો;
 ન ધાવ્યો તમારુ દૂધ કહું છું સત્ય સહી, ઉછર્યો ગોકુલ માંહે નંદ ભૂવન રહી.
 શું કહું તેહની પ્રીત્ય રીત્ય ન જાય કથી, ગોપ ગોસણી મત્ય બીજું કાણુ નથી;
 એણી પેર કરતાં વાત સ્વજન સર્વ મળ્યું, અંત્રીશ ધ્રુવ વૈમાન તે ન જાય કળ્યું.
 મળિયા ચારણ ભાટ જાયક જન સહુ, અપ્સરા નાચે ને ગાય જેજેકાર બહુ;
 જન્મ દિવસની પેર કરે મંગળ સુંદરી, કેસર ચંદન અંચ અખીલ શુક્લાલ ભરી.
 પૂજ્યા બ્રાહ્મણ વેદ વાદો વાદ બાણે, પુન્ય વચન જે મંત્ર સર્વત્ર વિશ્વ હરે.
 જો આપે વસુદેવ જન્મ સમે જ કહી, દેતા આશીરવાદ દ્વીજવર જાય પ્રહી.
 એણી પેર ઉઘા યાય ધંદાદી નીરખે, પહેરાયાં અંબર ગોપ નંદાદી હરખે.
 સાદવ કુળ આનંદ પરમાનંદ કયો, મારી દુષ્ટને એમ સાધુનો શોક હયો.
 ઉત્તમેનને રાજ આપ્યું કંસને હણી, ભાણણ પ્રભુ રઘુનાથ સેવક ભાવગણી.

પદ ૨૪ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વસુદેવ વચન:-

કહે વસુદેવ સુંદો સુંદીર વર, ચીરંજીવી મારા ગીરધર કુંવર;
 નંદજીને વહાલો પુત્ર પિતાનો સંદેહ ટાળો. ટેક.

આજ લગણુ જેણે ભેદ ન જાણ્યો, પુત્ર ભાવ કરી પ્રેમ તે આણ્યો. નંદજી.
 કાજ દોષા વિણ કેઈ પેર સરજે, એમ અમે સેકીને કામ તીસરજે નંદજી.
 આશા મેલીને ઘેર જાય, મન વાલીને ચારે ગાય. નંદજી.
 શું કરશે એ જસોદા રહી, સગપણ સાચું પ્રીત તે જુડી. નંદજી.
 સાચું કહી ચલાવો સાચ, વેગે ભાણણ પ્રભુ રઘુનાથ. નંદજી.

પદ ૨૫ મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

મારા વહાલા, એમ ન કીજે આજ હો;
 મારા પ્રાણનાથ જીવન, લલે લીધું કંસનું રાજહો. મારા-
 મુરબી દેખી વૃજની, મુત ક્યાં મુકો વિશ્વાસ;
 કહો તો અહીં અણાવીએ, ગોકુળનો સર્વ સાથ હો. મારા-
 જ્યોત્સના કરતી તે કરું, જો કહો મુજને વીર;
 સભારી નંદ નારીને, ક્યાં નયને ઢાળો નીર હો. મારા-
 ધ્રુજા આવે તે કહો, કરાવું ભોજન;
 માયા મનની પરહરો, તમને વહાલા પ્રજના જન હો. મારા-
 દુધ કહું સાકર ભેળીને, પીજો પ્રાણ આધાર;
 દહીં ભાવે તો આરોગીએ, પાસે સર્વ પરીવાર હો. મારા-
 કનકતણી કરું વાંસળી રે, એક વાર લો હાથ;
 મધુરેશ રે વળડીએ, બલભદ્ર બંધવ સાથ હો. મારા-
 કુંવર જે બલવતાણા, તે ધારો રખવાળ;
 રમત કરતા તેમ કરો, મુંદીર સ્થામ તમાલ હો. મારા-
 કહો તો બંસીબટ કરું, વાવું વૃંદાવન;
 કાલોદ્રી તો છે છંદાં પાસે, જેમ સુખ પામે તન હો. મારા-
 લેઉં તમારાં ભામણાં, અતિ આનંદ મારે મન;
 ભાલણ પ્રભુ રાધવ મળ્યા, ધન્ય આજનો દિન હો. મારા-

પદ ૨૬ મું—રાગ ગોડી.

કુંવર કોડામણા, કાં રુએ બંધીહારી હો;
 મુને કહોજી મનની વાત, બધા લઉં તારી હો;
 જ્યોત્સનાને અહીં તેડાવીએ, બંધીહારી હો;
 માનો મારી વાત, બધા લઉં તારી હો;
 નંદજી શું છે વેગળા, બંધીહારી હો;
 સાદ કરાવું આજ, બધા લઉં તારી હો;
 મારા સમ સુખથી કહો, બંધીહારી હો;
 મેલી મનની લાજ, બધા લઉં તારી હો;
 વહાલા જે ગોવાળિયા, બંધીહારી હો;
 તેનાં મંડાવો નામ, બધા લઉં તારી હો;

કહો તો મથુરામાં કરું મુકામ, બલીહારી હો;
 નાતમ ગોકુળ ગામ, બલા લઉં તારી હો;
 પાસે રહ્યા તેહજ ગમે, બલીહારી હો;
 માયા તેની હોય, બલા લઉં તારી હો;
 જો માખણ પરધરનું ગમે, બલીહારી હો;
 આદિ છે સર્વ કેય, બલા લઉં તારી હો;
 ગોવર્ધન પર્વત સોનાતણો, બલીહારી હો;
 હીરે જડીત લ્યો હાય, બલા લઉં તારી હો;
 માંકડડાં શું મળતાં નથી, બલીહારી હો;
 ગોપ ગોવાલણી સાથ, બલા લઉં તારી હો;
 જો દાણુ ગ્રહ્યું મનમાં ગમે, બલીહારી હો;
 તોય મળ્યો જમુનાં ધાટ, બલા લઉં તારી હો;
 માનુષ માત્ર આપી ચરે, બલીહારી હો;
 વૃંદાવનની વાટ, બલા લઉં તારી હો;
 શું મહીઆરાં મથુરાં નથી, બલીહારી હો;
 જો ભાવે તેની છાશ, બલા લઉં તારી હો;
 ભાલણુ પ્રભુ તમને કહું, બલીહારી હો;
 નિશદ્વિસ રહ્યો મુજ પાસ, બલા લઉં તારી હો;

પદ ૨૭ સું-રાગ ધરણ્યો.

કૃષ્ણ વચન:-

કહે કૃષ્ણ માતા સુંણો, મુજને વહાલો મળનો સાથરે;
 માત દેવકીને અતિ આદર્યું, જોડીને જોઉં હાથરે.
 મારી માવડીરે મુને, શું પુછે છે વ્રાતરે;
 એક ધડી કાણે નવ યારો, નદ યશોદા માતરે.
 ઉલંભા હું એક મુહૂર્તમાં, લક્ષ લોકના લાગ્યોરે;
 એવો છે કહીએ ઉત્તર વાળતિ, રોષ રદેમાં નાગ્યોરે.
 કહે કૃષ્ણ કાર્ય કરવા નવ દીધાં, અસન પછે મેં એનેરે;
 પ્રાણુ યકી પરીપૂરણુ બહાવો, સદા નીરંતર જોદરે.
 માંકડને મઠી ખવરાવ્યું, ભાગ્યું નહિ તે નાંખ્યું રે;
 કહેતાં પાર ન આવે કહીએ, જે યશોદાએ સોંપુરે.

મ્હારે અહીં રહેવું નથીરે, વહાણું જંદાવન રે; ગોક.
ચાર દહાડા રહી આવશું રે, સહુનું મનાવી મંન રે.
વેગે હવે તમે સંચોરો રે, લ્યોને સધળો સાચ રે;
તમથી હું અળગો નથી રે, કહે ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ રે. ગોક.

પદ ૨૬ મું-રાગ ગાડી.

નંદ વચન:-

શા માટે નથી આવતા રે, કાંઈ કાઢો અમારો વાંકજી;
રહેશો તો અમારું શું આશરો, તમ પ્રત્યે અમે રાંક.
મારા જીવન લાડકા. ટેક.

મેં તમને ક્યારે કહ્યું, ચારવા જાઓ ગાયજી;
રમવાની ખાતે જાતા, ધણુએ વારતી માય. મારા જી
શીઘ્રું રવે ઉપાડવા, ધણુએ કરતો રીસજી;
પોતાની ઇચ્છાએ ઉપાડ્યું, ચઢ્યું અમારે રિશ. મારા જી.

ઓલંભા બહુ લાવતા, હું કહીએ ન કરતો રીસજી;
તો ધાઓ શાને વસો, એ સધળો મનથી ટાળીશ. મારા જી.

પ્રાણજીવન, હું માહરો, શું કહું વારોવારજી;
આંધળાને જેમ લાકડી, તેમ તુજ મુજ આધાર. મારા જી.

વાંક એટલો તેહતણો, જેણીએ બાધ્યા તંનજી;
તેને ઓસીકલ કીજીએ, જતુની જણી મંન. મારા જી.

માત પિતાને કારણે, વેંચાણો રાહીકસજી;
ધરમાંગદે મસ્તક સોંપ્યું, રામ ગયા વનવાસ. મારા જી.

જીવમ મત ગાંગેવ પાળ્યું, તાત તણે લાં કાજજી;
પુરુએ જરા અહી, પોતાનું યૌવન કીધું લાજ. મારા જી.

જો તમે આવો નહીં તો, અમે જશું કાશીજી;
ગૌ મહે સર્વે પરહરી, ન થઈ રહિશું સન્યાસી. મારા જી.

પુન્ય લાંઠાં જઈ એવું કરશું, પુનરપી આહિ અવતારજી;
માતા પિતા અમે તુંઅજ કુંવર, વિરહ નહીં લગાર. મારા જી.

કરવું મોહો, કામ કહું એ, મર્ણુ દેવને હાયજી;
દશરથની પેરે પ્રાણ ન જાએ, ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ. મારા જી.

પદ ૩૦ મું—રાગ. ગુર્જરા.

ગોપ વચન:—

હાં હરી સે ન કરો સવાઈ;
 આવવાને શું નથી હીંડતા, ગોકુળીએ કેમ ભાઈ. ટે
 વાટ જોતાં હશે વનવાસી, તેપે જસોદા માડી;
 દરશન તમારું જગજીવન, સર્વ જનને સુખ દા'ડી. હાં હરી
 વાંસલડી વળડી વનમાં, રાગ રંગ રસ ગાઈ;
 મન હરી લીધાં મનમોહન, કામાક્ષર બગાઈ. હાં હરી
 અમો જાણું છઉં ધણું, જોડી જેહુ કર નાથ;
 કુડ કપટ તમારું કે નવ પ્રીછે, કીજે પ્રભુ ભક્ષાઈ. હાં હરી
 ભલે કંસ માર્યોયથા મોટા, અપરિવિબૂત તે પાઈ;
 તોએ નંદકુંવર એમ ન ધટે, વહાલા શું વેડાઈ. હાં હરી
 જો ગોવાળ ગોળણી, સાથે શાં કરી સગાઈ;
 ભાલણ પ્રભુ રધુનાથ, ન કીજે મળતાં શું ઠગાઈ. હાં હરી

પદ ૩૧ મું—રાગ. ધન્યાશ્રી.

નંદ વચન:—

હારે મારા ગોવિંદા, તું ગોપીના પ્રાણ;
 તુજ વિના કિમ જીવશે, તેહને મન પડયું લંગાણ. હારિ.
 કાળી ધાળી કાખરીરે, દોહીને પીણએ કુધ;
 માતા ખીણ શું કરેરે, ઘેર ન કહીએ સુધ. હારિ.
 કંસ ભલે તમે મારીએરે, વતો જ્ય જ્યકાર;
 જરાસંધ અહીં આવશે, યારો મુદ્ધ અપાર. હારિ.
 આવો આપણુ આલીએ, રમીએ વંદાવન;
 વાંસલડી વળડીએરે, મોહ્યાં સહુનાં મન. હારિ.
 કંસરાય તમે મારીએરે, ટાળ્યું સર્વનું દુઃખ;
 વસુદેવજી છોડાવીએરે, દેવપ્રાને દીધું સુખ. હારિ.
 કમળ કેરે પાંદડેરે, જમીએ દહીં ને ભાત;
 અહીં કેમ શું જોસી રહ્યારે, વાટડી જુએ માત. હારિ.
 તું તો જીવન મ્હારેરે, દેહડીના આધાર;
 એક ધડી નવ જીવીએરે, તું વિના લંગાર. હારિ.

વાટ-ભુજે જસોમતી રે, ગોકુલની સર્વ નાર; હારે.
જળ વિના જેમ માછલી રે, ટળવળે વારંવાર.
અહીં આપણું શું છે રે, એ પીવારું ગામ;
વૃંદાવન માંહી રમીએ રે, ભાલણુ પ્રભુ શ્રીરામ. હારે
પદ ૩૨ મું.

અશોક વચન:-

યદ્યપી મેં ધવરાવિયો, દેવકી તમારી માત રે;
નંદજી તે નિશ્ચે નહીં, વસુદેવ તમારો તાત રે.
વહાણા આવો રે કુંવર કાઝમણી રે વેગે વેહેલા આવો રે. રેક.
મારા કુંવર આવો, જોને ગોકુલ ગામ રે;
જહાં તમે કીડા કરી, તે સુનાં-દીસે ઠામ રે. વહાણા.
મેં તો એમ જાણ્યું નહીં રે, લીલા ધરશે લોક રે;
સાંણે મુખ દીધું ધણું રે, જામી તો થયું ફાક રે. વહાણા.
તારા શા ગુણ સંભારીએ રે, ગણતાં નાવે પાર રે;
અવગુણ શાશાન્નમે ક્યારે, તે કહીએ પ્રાણાધારે. વહાણા.
જાણું છું મેં બાંધીએ, તેના રાખ્યો રોષ રે;
જો કીધું હાથે આપણે, તો કરો દેવના દોષ રે. વહાણા.
ગુણ અવગુણ ન વિચારીએ રે, જમની ધરી પ્રીત રે;
ભાલણુ પ્રભુ શું કરુ, તમે જાણો છો સર્વરીત રે. વહાણા.
પદ ૩૩ મું-રાગ વેરાડી.

એકવાર આવો આણે આંગણે રે, રમવાને જાણવરાય રે;
મુખડું જોવા મહાવ રે, નહીં થાજી તારી માય રે. એક.
ધાવ કહીને જોલાવજો રે, મીઠાં કહીએ વચન રે;
તારા સમ છે ત્રીકમા રે, નહીં દુલાનું મન રે. એક.
નંદકુંવર કા નહીં કહે રે, કહે તેને દેજો ગાળી રે;
પીતામ્બર પગલાં કરો રે, લાડ તે મારું પાળી રે. એક.
મન ગમે તે આરોગજો રે, દામોદર દહી ભાત રે;
એક ધડી ખેસી કરો રે, લ્યાંના સુખની વાત રે. એક.
ટળવળે છે લ્યાં ગોળણી રે, આવી દો દરશન રે;
સરવસ જોણીએ મોંપિયું રે, જાણી મારો તન રે. એક.

વાંક તમારો છે નહીં રે, નવનીલ પામ્યા રાજ રે; એક.
 દુરબલ સાથે ગોઠી રે, ક્ષમ ગમે ત્યાં આજ રે.
 પિયારો ભણ્યો નહીં રે, ટાંણે નાવ્યો હાથિ રે; એક.
 માયા બંધાણી ધણી રે, ધવરાવે ટુજ સાથિ રે.
 મૃગયા મિમે પધારજો રે, સહજે આણે મામ રે; એક.
 અળખામણ એમ કાં થયું રે, વહાણુ ગોકુલ ગામ રે.
 પૃથાવન વિસારિયું કે, સાંભરે ન સુંદીર રયામ રે;
 એવી પેરે છેલ ન દીજે, બાણણુ પ્રભુ શ્રીરામ રે. એક.

પ્રીતમદાસ.

એના રચેલા ગ્રંથો:-જ્ઞાનપ્રકાશ, ભગવદ્ગીતા, અધ્યાત્મ રામાયણ,
 જ્ઞાનભાસ, શુરુ મહિમા, જ્ઞાનગીતા, કકોક, સરસગીતા, પ્રસ્તાવિક
 વેદાંતના ૭૦૦ દોહરા, શૃંગારનાં તથા બ્રહ્મજ્ઞાનનાં
 પદો, મહિમા વિ.

જ્ઞાનપ્રકાશ.

દોહરા.

- હરિ શુરુ સંત કૃપા કરે, હરે સદલ સંદેહ; ૧
- પુરુષ આદિ પરમાત્મા, તામું પ્રગટે નેહ.
- નેહ વિના હરિ નહિ મળે, જો કીજે કોટિ ઉપાય;
- બીજાં જાહુ સાધન કરે, હૃદય શુદ્ધ ન થાય. ૨
- છુટવાનો ઉઘમ કરે, લર્મ ત્યમ જીવ બંધાય;
- આપ બળે છૂટે નહીં, જોડે ત્રિભુવન સાય. ૩
- કલો હરિ કીર્તન કયા, પુણ્ય લબ્ધ હરિનામ;
- મધિરની ક્રિપાસના, એ કરવાનો મામ. ૪

માતિદામ છંદ.

- ભજ્ને ગુરુ બ્રહ્મ નિરંતર નામ, વિરાજે વિશ્વ ચરાચર રામ;
વિરંચિ આદિ દેહ કીટ પર્યંત, બોલે બહુ રૂપ ધરી ભગવંત. ૧
- નિરંજન અંજનમાં રહ્યો આપ, જપે છે પોતે પોતાનો જાપ;
પોતે થયા સ્વામિ પોતે થયા શિષ્ય, પોતે થયા રંક પોતે થયા ધર્મ. ૨
- પોતે થયા મેઘ પોતે થયા મોર, પોતે સાહુકાર પોતે થયા ચોર;
પોતે થયા કાયર ને પોતે શૂર, પોતે થયા ચંચળ પોતે ચતૂર. ૩
- પોતે થયા દાતા પોતે થયા દીન, પોતે ગુણવાન પોતે ગુણહીન;
પ્રકાશક પોતે પોતાનુંજ રૂપ, ભાળ્યું સચરાચર બ્રહ્મ સ્વરૂપ. ૪
- માયા જક્ત નાંખ્યો મોહની જાળ, રમે તેની આથે શ્રીકૃષ્ણમોહાર;
બાણર ખેલ બનાવે જેમ, પ્રભૂ તણુ લોક રચે છે તેમ. ૫
- જેની માયાએ રચ્યું બ્રહ્માંડ, સત્ત્વ દ્વીપના બન્યા નવ ખંડ;
ખંડોખંડ દશે દિશાએ ગામ, ગામેગામ માંહી બન્યાં બહુ ધામ. ૬
- ધામો ધામમાંહી રહે નરનાર, નારી નર નામ અનેક અપાર;
જેવો વડબીજ તણો વિસ્તાર, તેણે કરી હાંક્યો સહુ સંસાર. ૭
- મૃતિકા ખાંડ કહીએ એક, તેમાં ઘટ ગાગર ઘાટ અનેક;
સરજે પાળે સમરથ સોઇ, તેની ઇચ્છાએ કરી સહુ હોઇ. ૮
- રજ્જે ગુણે સૃષ્ટિ રચે બહુવાર, સત્ત્વ ગુણે પાળે સહુ સંસાર;
તમોગુણે શીવ કરે સંહાર, રહે નીજરૂપતણે આધાર. ૯
- જેની મયાંદા ખાંધી નવ ધૂટે, જેનું ધન કોઇ કાળે નવ ખૂટે;
જેથી જળ ભોમિ અનન્ન આકાશ, જેના તેજમાંહે રહ્યો પ્રકાશ. ૧૦
- જેના માળી મેઘ સીંચે જગધાર, પુલી પુલવાડી તે ભાર અદાર;
જેની રવિ ચંદ્ર વિધે રહિ જોત, તેને પાપ પુન્ય ન લેપે છોત. ૧૧
- વિરચી વજ્ર સખા સિવરાય, જેનો દોષવાળ તે ધર્મ કહેવાય;
દારામતિ વૈકુંઠ નિજ દરબાર, જંદાવન લીલા અખંડ અપાર. ૧૨
- દેવેદ મૃતિ ને સ્મૃતિ સાર, ચક્રવર્તિ એક દરી નિરધાર;
ભૂજનો કોઇ ન પામે પાર, ખટ નવ ચોદિ ચાર અદાર. ૧૩
- હાટા મુનીદેહ દમે દિનરાત, હરિનું હારદ ન આવે હાથ;
હા પીએ દૂધ ખાએ ફળ ફૂલ, કોઇ ખાય કાઠીને તે કંદ મળ. ૧૪
- હા કરે તીરથ તત અમદ્ય, નાવે નિજ નામ જાણ્યાને તૂટ્ય;
હા કરે જોગ જગન ને જગ, કોઇ ધરે વેપ વિશેષ વૈરાગ. ૧૫

- કોઈ તજી લગ્ન અથાથું આપ, કોઈ તજી ધામ બેસી વન નળ; ૧૬
 કોઈ તજે મોગતણા વિલાસ, કોઈ કુટે ચીર મુકે નિશાસ.
 કોઈ કહે ધિક ધિક આ સંસાર, કોઈ ત્રીવાણી મન દે નિરધાર; ૧૭
 આવા કાંઈ પાર વિનાના પ્રપંચ, તેણે કરી. રામ ન રીએ કંચ.
 રાંકને રાંકે મળે નહીં રાજ, કથીરને નાણે સરે નહીં ઠાજ; ૧૮
 તીમરને વરસે ન પાકે ધાન્ય, જ્યાં લગી આંધું ન આતમજાન.
 જો પ્રેમ શુદ્ધ હરી શુર સાથ, તેણે મળે દુરન ત્રિભોવનનાથ; ૧૯
 જે નહિ ભક્તિ વિના ભગવાન, સાચું મન તેને સદા મેદેરખાન.
 તજે જેમ શંકર કાગ બુરાડ, ભજે સનકાદિક સૌ મારકડ; ૨૦
 ભજે શુક નારદ રામદ શેષ, ભજે બ્રહ્માદિક સિદ્ધ સુરેશ.
 ભજે મુનિ માનવ દાનવ દેવ, જાણ્યા વિના જીવ કરે અદમેવ; ૨૧
 ન જાણે સાવ વિવેક વિચાર, ન જાણે સાર અસાર લગાર.
 ન જાણે કંઈ જાહે ને સાચ, ન જાણે કંચન કંકર કાચ; ૨૨
 માટે જડ જીવ ન જાણે કંઈ, બોલે પરચલ સહુ ઘટમાંડી.
 ચૈતન્ય બિંદુ તણો પિંડ કીધો, મેલી મોહ મિતા ન જીવપર સીધો; ૨૩
 પ્રકાશક પોતે સર્વ શરીર, મણીગણ માંડી પદોંધું હીર.
 કદમે સ્ત્રી અંતઃકરણ ઉચ્ચારે, બોલે બહુ વાણી વિચિત્ર પ્રકારે; ૨૪
 સદજ સહુ સોહ સોહ હોય, શુર ગમ વિના ન જાણે કોય.
 પ્રાણામાત્ર ધૂન કરે છે પોતે, જેની કૃણ કુંચી ન જડે જોતે; ૨૫
 શુરગમ મીન પક્ષીની ખોજ, ખોજે તેને સદજમાં એવી મોજ.
 મૃતુર્દશ બેપર પદ આકાર, દસ દસ ઉપર પોડસ સાર; ૨૬
 દોદલ પંકજ પત્ર દમર, તેમાં હરી અખંડ જોત અપાર.
 મંચમુખી ગંગા વહે ભરપૂર, અંદમા આણી મેળાવે સૂર; ૨૭
 સુધુમણા મધ્યે કરે રસપાન, સિંધર થઈ ધરે ત્રિકુટી પ્યાન.
 એક શ્વાસ માંડી મુકે પંચશ્વાસ, તેણે હોય વાંચળના મૂળ વિનાશ; ૨૮
 એકાવન આંચળ જોડે શ્વાસ, કરે નખ શીખ સુધી પ્રકાશ.
 જેવો મણી દીપ અખંડ ઉજાસ, જેમ રામ રામ કરે પરકાશ; ૨૯
 બુધે જેમ જળમાં ઉઘાડીને નયન, એવું જાણે આનંદ અલતું ચેન.
 ચૈતન્ય થલ ભર્યો સૌ પાસ, પરખમાં જાણે વિશ્વ વિલાસ; ૩૦
 અંતર દાણે સ્વતંત્ર હોય, હરી મુખ જુલે સાગર કોય.

- તેણે તન મન વાણી પલટાય, જન્મ અનેકતણાં અધ જાય;
ટળે દૂત લાવ સ્વતંત્ર થાય, બિંદુમાં આવીને સિંધુ સમાય. ૩૧
- સ્વરૂપ વિચારે સંશયનો નાશ, પછી અહા મહિ કરે જઈ વાસ;
ચૈતન્ય એક થયો બહુ અંશ, વિચારીને જોતાં પોતાનો વંશ. ૩૨
- નથી કોઈ બીજો જોલણુદાર, પિડ અજાડતણો ઘડનાર;
વ્યાપી રહ્યો સધળે સુંદરસ્યામ, નથી કોઈ નિંદવા કરે કામ. ૩૩
- શિક્ષા સહુ જાણીને શાશ્વિઆમ, રાધાકૃષ્ણ રૂપ નારી નરનામ;
તુલસીવન જાણો સહુ વનરાય, લીલાતૃણ તોડે તો સૌએ દુઃખાય. ૩૪
- જેવું કોઈ આપણું અંગ મરોડે, તેવું દુઃખ થાય તૃણને તોડે;
સરિતા સહુ ગંગા રૂપે જાણુ, ખાલી નથી નાચવિના નિરવાણુ. ૩૫
- એહ વિધિએ વેદ નગારાં વગાડે, જો ચિત્ત ચૈતન્ય માંહે લગાડે;
કુંદન એક ને ઘાટ અનેક, વિચારીને મનમાં કરી વિવેક. ૩૬
- જેવું પદતત્તુ વિચારીને પેખો, જેવું જળ ટહેરી દર્શને દેખો;
સૂક્ષ્મ સ્થૂળ પદારથ જેહ, હરિવિના તૃણ ન હાલે તેહ. ૩૭
- હરિહરિ કહેતાં હરિ રૂપ હોય, એમાં રખે આજસ રાખતા કોય;
ભજે મન ગોવિંદ આનંદરૂપ, ભજે મન સુંદર સ્યામ સ્વરૂપ. ૩૮
- ભજે મન રાધા વલ્લભલાલ, ભજે મન ભક્તતણા પ્રતિપાલ;
ભજે મન જાનકી જીવન પ્રાણુ, ભજે મન પાવન પ્રેમ સુગંધુ. ૩૯
- ભજે મન કૃષ્ણ નિરંતર નામ, જેવું પ્રિય લાગે લોભી મન દામ;
જેમ બહાણું જૂખ્યાને ભોજન હોય, તૃપાવતને વહાણું જેમ તોય. ૪૦
- સાચો રનેહ રાખો હરિ ગુરુ સાથ, પ્રેમે દહે પ્રીતમ જોડીને હાથ;
નમો સ્વામિ સેવકના પ્રતિપાલ, નમો ગુણુ સાગર શ્રીગોપાલ. ૪૧
- નમો ગોપીનાથ તે રૂપ રસાળ, નમો ગુરુ દેવ દયાળ કૃપાળ;
નમો નમો અખંડાનંદ સ્વરૂપ, ભજે મન પ્રીતમ અહા અનૂપ. ૪૨
- જન્યું પ્રેમ ભક્તિ અમૃતું ધ્યાન, ગાવા ગોવિંદ લીલારસ જ્ઞાન;
સંત સમાગમ આઠે જામ, આપો મને એહ સદા શ્રી રામ. ૪૩
- સંવત અઢાર છેતાળી જેહ, પુરવોત્તમ માસ પવિત્ર તેહ;
ઉગળે પક્ષ નવમી સોમવાર, આગીજન રાખ સમીપે સાર. ૪૪
- ઉપનો આનંદ અંગ ઉલ્લાસ, કર્યો પરિપૂરણ જાન પ્રકાશ;
સુખે ગાય સાંભળે જે કોઈ જન, તેને કૃતાર્ય જ કહીએ ધન્ય. ૪૫

બોલો નંદ નંદનનો જય આજ, સહુ એક શબ્દથી ભકતસમાજ;
સર્વ સ્થળ વાસુદેવ વસી રહે છે, જોડી જુગ હાથ પ્રીતમદાસ કહે છે. ૪૬

—૧૩૩૩૩૩૩૩૩૩—

અસ્તાવિક દોહરા.

- પ્રથમ નમુ ગુરુદેવને, જેણે આપ્યું નિજ દાન;
જાને ગોવિંદ ઓળખ્યા, (ત્યારે) ટળ્યું દેહ અભિમાન. ૧
- નામવિના કાંઈ નવ તરે, ભવસાગરની માંવ;
નિરતર વંદુ નામને, જ્યાં જ્યાં દેશુ ત્યાંય. ૨
- તત્વસાર ત્રિલોકમા, ગુરુગોવિંદ એક રૂપ;
આદિ અંત્ય મધ્ય એક છે, હરીગુરુ સત સ્વરૂપ. ૩
- છૂટયાનો ઉપાય કરે, તેમ તેમ જીવ બંધાય;
આપ બળે છુટે નહીં, છોડે ત્રિભુવન રાય. ૪
- સંત ગુરુનું વંદન કરુ, માગુ પ્રેમ પ્રસાદ;
દયા કરીને દીજીએ, હરીરસ અમૃતસાર. ૫
- વાણી શકે નહીં વર્ણવી, સદગુરુ કેરુ સ્વરૂપ;
જુદિ બળ પહોંચે નહીં, ઉપમા રહીત અનૂપ. ૬
- ગુરુ મહિમા કો ન કહી શકે, શેષ પામે ન પાર;
કહે પ્રીતમ કેસે કહું, વાણી રહિત વિચાર. ૭
- જાત ન જોઈ એ સતની, સંત નિરજન દેવ;
કહે પ્રીતમ શુદ્ધ ભાવથી, કીજે તાકી સેવ. ૮
- સુમરણુ જોગ સંતછે, તર મયે પતિત અનેક;
વધા ઘટો નહીં સંતદા, નામ એકોકા એક. ૯
- આકાશે કુજ જપે, જપે પાતાળે શેષ;
મૃત લોકમાં સતદાસ, મુરીનર મુનીજન મહેશ. ૧૦
- સજ આ મન કે સાધકે, જોધ નામક જૂટ;
જ્યોરાશી જ્યાડા મટે, કામ રહે શીર ફૂટ. ૧૧
- કાયા કાળકો પાસ હે, સાર નામ હે દૂર;
જીવા દસકો પાસ હી, હોય જ્ઞાન ભરપૂર. ૧૨
- નિગુણુ ભકતીમાં, મત શૂંચો ધર્મદાસ;
જગુ નીરગુણુ હૈ, જ્યાં જોગીકા વાસ. ૧૩

નામ નીરંતર લીજીએ, મૂકીએ મન શુમાન;	
કહે પ્રીતમ દુઝ્યા મટે, પ્રગટે નિર્મળ સાન.	૧૪
અધર્મી અગમીય પાતકી, અતિ મતિ મંદ શુમાન;	
કહે પ્રીતમ હરી નામસે, સહેજે પામ્યા સાન.	૧૫
ગુણીકા બહુ ગુણ હીનથી, અવગુણકા ભંડાર;	
કહે પ્રીતમ હરી નામ તે, ઉતરી ગઈ ભવપાર.	૧૬
નામ બરાબર કહ્યું નહીં, તપ તીરથ વ્રત દાન;	
કહે પ્રીતમ સાધન સખહી, નહિ હરી નામ સમાન.	૧૭
રામ નામ જોગી જપે, તપે નહીં ભવ તાપ;	
કહે પ્રીતમ મન છતકે, જપે અજપા જપ.	૧૮
રામ નામ હિ મહાધિક, મહિમા અધિક અપાર;	
કહે પ્રીતમ પીરલા લહે, બાકુ તત્ત્વ વિચાર.	૧૯
નામ ઉચ્ચારે જગપતિ, સકટ ભાગ્યાં (બહુ) વાર;	
કહે પ્રીતમ એક પદ્મકમાં, કાપ્યા સકલ વિકાર.	૨૦
ગમ નામ ચિંતામણી, કટપતરુ કામધન;	
કહે પ્રીતમ રટે પ્રેમસું, લાગ્યો રહે દિન દેન.	૨૧
નામ નગારો ગડગડે, અનહદ આઠે પેાર;	
કહે પ્રીતમ દીસ ના ડગે, રહે ઠોરકા ઠોર.	૨૨
નામ ઉપર એક સાહેબ, સદ્ગુરુ દેવ સાક્ષ;	
કહે કપીર ધર્મદાસને, જતન કરીને રાખ.	૨૩
સતબાસી વૈકુંઠ કે, ઉતરે અવનિ મોઝાર;	
કહે પ્રીતમ પાવન કૃપેા, પાપ રૂપ સંસાર.	૨૪
ગાય શીએ ને સાંભળે, ધરે નીરંતર ધ્યાન;	
કહે પ્રીતમ નરનારમાં, નહીં કોઈ એહ સમાન.	૨૫
રામ નામ શકર જપે, સુમરણ અખડ સમાધ;	
કહે પ્રીતમ મંગળ મહી, ન મળે એક ઉપાધ.	૨૬
રામ નામ રટણા કરે, સનકાદિક શુક શેષ;	
કહે પ્રીતમ સદગુરતણો, રામ નામ ઉપદેસ.	૨૭
રામ નામ રટણા રટે, જો કોઈ પ્રેમ સુમણ;	
કહે પ્રીતમ નામે તપ્યા, પાણીમાં પાપાણ.	૨૮

રામ સુધારસ પીછાએ, જન્મ મરણ લય જાય;	૨૯
કહે પ્રીતમ પ્રેમે રટે, હોય અહપદ પાય.	
પર્વતમાં મેઠુ બગે, તીર્થ બગે દેદાર;	૩૦
કહે પ્રીતમ સજ નામ તે, ગમનામગુણ સાર.	
રામ નામ પારસમણી, મન લોહ હોય હેમ,	૩૧
કહે પ્રીતમ એક નામસે, કગદુ નિરતર પ્રેમ.	
હરી હરી હરદે ધરે, મીઠે મોહ અધકાર;	૩૨
પ્રીતમ રવી પરમાત્મા, પ્રગટે હૃદય મોઝાગ.	
રામ નામ મહીમા ધણે, કાટ કાટી વિકાર;	૩૩
કહે પ્રીતમ નીજ નામકી, જામગ જોત અપાર.	
નામતણી રચના સકળ, સતેતદ્વીપ નવખડ;	૩૪
પ્રીતમ સારા નામકા, ગાળ જણા અહાંડ.	
નામ લીધે નામા મીઠે, એસો નામે બળવત;	૩૫
કહે પ્રીતમ રમરણ નામકો, બ્યાસી ગાજજ રતન.	
નીર્મળ નામ ઉચારતાં, ઉધડે નેન અનત;	૩૬
પ્રીતમ સર્વ પદ પરસતાં, હોય પર્મ સુખ સંત.	
એક નામે અધર તરે, નામ વિના નહીં કાય;	૩૭
પ્રીતમ નામ ઉચ્ચારતાં, જીવ ટળી અહા હોય.	
નામ બરાબર કહ્યું નહીં, જોગ જ્ઞાન વૃત્તદાન;	૩૮
કહે પ્રીતમ લજે ભાવસુ, તજ દેહ અભિમાન.	
નામ સકળ સસારમાં વ્યાપક અડ અહાંડ;	૩૯
કહે પ્રીતમ સત નામહે, ઓર સકળ પાખંડ.	
નામ સુધારસ પીછાએ, જન્મ મરણ લય જાય;	૪૦
કહે પ્રીતમ સુખ સેહજમાં, અલય અમરપદ પાય.	
રામ રતન અમૂલ્ય હે, દિલ દરીઆકે મોહિ;	૪૧
પ્રીતમ મરજવા લહે, દુળ પાવે નાહિ.	
નામ દીપ ઉઘોત હે, મન મંદિરકે મધ્ય;	૪૨
કહે પ્રીતમ રટે નામકું, પાવે જ્ઞાન પ્રસિદ્ધ.	

ભક્તિ પદસંગ્રહ.

પદ ૧ લું.

ચરણ કમળનેરે મોટારે મહીમા, જેનું ધ્યાન ધરે મુર બ્રહ્મા;
 નિગમ નીરતર ગાય છે રે—ચરણ. રેક.
 જેના ચરણ સેવે મહા મુક્તિ, વાહાલપણા વહેરે વૃજ ભુવની;
 સિંધુ સુતા નિલ ગાય છેરે—ચરણ.
 ગંગા તુલસી ચરણ નિવાસી, રિદ્ધિ સિદ્ધિ કહીએ જેની દાસી;
 સૌ કાઇ સેવે સ્થામનેરે—ચરણ.
 ચરણ સરોજ મુગંધ સંજોગી, ભક્ત અનેક બ્રમર રસ જોગી;
 નિમેષ તજે નહોં નામનેરે—ચરણ.
 પદપર શિતળ જળ પાવનકારી, સેવક સેવે સદા ત્રીપુરારી;
 અમર લોક આશા કરેરે—ચરણ.
 મનમાં ભણે ગીતમ નારી, તન મન ધન દરે બલીદારી;
 પ્રેમ પ્રીત હૃદયે ધરીરે—ચરણ.
 પદ પરસી તે રજ પ્રજ નંદાવન, પ્રેમે પામે કાઈ પ્રેમી જન;
 જેની શ્રીકૃષ્ણ કૃપા કરેરે—ચરણ.
 પ્રીતમને સ્વામી સ્થામળીયો, અલખેલોજી અડળકે દળીએ;
 નીરખાને જૈણાં દરેરે—ચરણ.

પદ ૨ લું—રાગ ધોળા.

પ્રથમે શુરને મોવિંદ કરી બાણો, બીન ભાવ કરો મનમાં ન આણો;
 પાખંડ પૂછને શું પરમાણો, બોલે તે બીજી નહીર.
 બોલતા પુરુષની જીજ્ઞાસી વાણી, સમસ્યામાં સંત બતલાવે અંધાણી;
 પક્ષક એકમાં બેટાડે પુરુષ પુરાણી, તો તન મન ધન તેને અર્પાવેરે.
 જીવતાં શુર જોખમ ટાળે, ખટ ચક્ર વેધી ચડાવે માળે;
 ત્રિવિધી તાપ શુર તરત જ ટાળે, બેટાડે સાતમી ભોમિકારે.
 રવિશશી વિના મારે આગિ છે વાહાણું, નીરમે નાણાંનું ઉધારું છે સાનું;
 ધનવતા ધનીનું મુરુપ વખાણું, ન્યારે જેવું ત્યાં વદાલા વહેરે.
 હામ નથી દીસતો એક હાલો, સ્થાવર જંજમ મુક્તમ વદાલો;
 પાંચ પચીસ પ્રકૃતીને ટાળો, તો વદાલો નથી કંઈ વેગવારે.
 ૪૧

ધર જ્યું ને ધર મેડી જડી, સંતોને શબ્દે ગુરુ ગમ પડી;
લાલ અમેલી વાલો સાથે લડી, ત્રીવેણીના તીરમારે.
ગગન ગદાની વાલો ગોખમાં બેડા, એહ સોહ શબ્દલાગે છે મીઠા;
દશમે દ્વારે દામોદર દીઠા, જાત જડી જીવ રીવનીરે.
અનમેયજીગ્યે મારે ટળું રે અંધારું, અગમ અગોચરધર લાધું છે મારું;
દાસ પ્રીતમ કહે સાંભળો સંભારું, તો અનજતો લાધ્યો આતમારે.

પદ ૩ જી.

તમે હરી જોલે મીઠ્યા ભાપણ, મનથી મુકી દીજે;
તમે ચીતવોને, હરી રૂપ બીજું, ચિતવન શાને કીજે.
બીજી લવરીમાં લાલ ન જડે, બહુ જોલ્યાથી અપરાધ પડે;
હરી વસ કરો મન વાણી વડે, તમે હરી જોલો.
વાણીથી વેર ધણું વાધે, વાણીથી સ્નેહ ધણો સાધે;
વાણી છોડે વાણી બાધે, તમે હરી જોલો.
એવી વાણી અવરથા નવ જોઈએ, હરી હીરોદસદોરે પ્રોઈએ;
સહ રોતાં દેખી નવ રોઈએ, તમે હરી જોલો.
એવી વાણી વિચારી ને જોલે, નર નહીં કોઈ એને તોલે;
જેનાં જોલ્યાથી બંધન જોલે, તમે હરી જોલો.
હરી નામ વિના વંઝા વાણી, બીજી કથની કાગની જાણી;
કોઈ રહેતા હશે ઉરમાં આણી, તમે હરી જોલો.
કહે પ્રીતમ એવા પુરુષ કહીએ, જેને સદા વિચાર વસે દેખે;
એને ચરણે ચિત આરોપી રહીએ, તમે હરી જોલો.

પદ ૪ થું-ચાળ.

નંદે આવેરે, જીવન જમવાને, બહુ પાક બનાવું રે, ગીરધર ગમવાં
શોદક આહું રે, નટવર નાહવાને, પીતાંબર લાવું રે, પ્રેમે પેહેરવાં
બડીએ ચડીને રે, આવ્યા અંતરજામી, ચંદનની ચોડી રે, બેઠા બહુનામ
નનો બાજટ રે, સોતરુની ચાળી, ભોજન કરવાને રે, બેઠા વનમાળ
જાં ને લાડુ રે, ઘેબર ઘીનાં છે, પકવાન લલાં છે રે, સૌ મીસરીનાં છે;
ના ભોગ છપન છે રે, વિજન બહુ ભાતી, સાકર મેવાદિક રે રહ્યો છે સહુ જાતી.
તી રુચી આવે રે, તે લેજો માંગી, જમતાં મુખ નીરખે રે, ને મહા બડભાગી;

જમુનાં જળ શીતળ રે, એલચી એવાસી, પાનનાં બીડાં રે ખવડાવું ખાસી.
કંકુ ને કેસર રે, કુમકુમ થાળ ભરી, પ્રીતમનો સ્વામી રે, પૂજું પ્રેમ ધરી.

રઘુનાથદાસ.

એના રચેલા અંથો:-શ્રીમદ્ ભાગવત, રામાયણ, કૃવાખ્યાન,
આવ્યવર્તિનનાં પદો, છાંપા, સવૈયા, પરચુરણ પદો
ને ગરબીઓ.

રાધાકૃષ્ણ સંવાદ.

પદ ૧ છું.

પાલવડો મેલોરે મોહનજી, મારગડે મને જાવા દે;
વળતાં રે આપીશ દાણ તમારાં, મહી મારાં વેચાવા દે.
વેચતાં તને કોણ વારે છે, સાંભળને રાધે પ્યારી;
દાણ હધીનાં આપને અમળા, વેહેલી થા તું મજનારી.
મજનારી કહી નવ બોલાવીશ, છાનો રહે તું છોગાળા;
કહણ રાખ્ય છે કંસરામનું, ગૌ આરેતા જોવાળા.
હું જોવાળીઓ તું જોવાળણી, ફરી ગમે તો આવજો;
કંસ સરીખા સોલસે મારી, સાથે તેડી લાવજો.
તેડી લાવું છો મને જાવા, રાડી રહ્યા છો પરનારી;
રઘુનાથના સ્વામિ સામળીયા, ઘેલા થયા કંઈ ગિરધારી.

પદ ૨ છું.

ઘેલો છું પણ દાણ ન મુકું, દોકરડો એક આછો;
ગિરધારીએ જોકુળ વસાવ્યું, ઈંદ્ર કરતાં કૃષ્ણ મોટો.

મોટો હતો ત્યારે મથુરાં મેલી, અડધી રાતે સીદ આલ્યો;
પર ઘેર રહીને પેટ જ ભરતો, તું દાણી કેમ કહેવાયો.
વાંકા બોલી વ્રજની છોડી, કહે તો હૈયાનો દાર તોડું;
અમે દાણી છીએ ગોકુળ ગામના, કહે તો મહીનાં માટ ફોડું.
હાર ન દુટે માટ ન પુટે, ન્યાય નગરમાં પૂજારી;
રધુનાથના સ્વામિ સામળીયાને, એમ કેમ ગોકુળ રહેવાશે.

પદ ૩ જી.

ગોકુળ ન રહે તો જ આ ટાણે, દાણુ દંધીના નહીં મેહેલું;
વસ્ત્ર હર્યા તે ગયાં વીસરી, કાનાનું કાય નહીં ભોળું.
એકે નહોતી તો નવ લખ ધેનુ, નહોતું તે ધન કાચું છે;
માતા તારી મહી વેચંતી, હવડે રાજ જ આગ્યું છે.
હવડે હવડે કરતી રહેજે, મેહેલ્યાં દેતી મહીઆરી;
ધૂર્તપણું તુમાં ધૂતારી, ઠગપણામાં ઠગારી.
બોલ્યા વગર તુ જાનો રહે, તારી માને મેહેલ્યાં દેવરાવે;
રધુનાથના સ્વામિ સામળીયા, અહું શીદ કહેવરાવે.

—૩૩૩૩૩૩૩૩—

વસંતનાં પદો.

પદ ૪ થું-રાગ વસંત.

વસંત વધાવો મારી સૈયર સમાણી, વસંત આલ્યો જાણી;
મોતીડાની થાળ ભરીને, ઉઠો રાધા રાણી. વસંત વધાવો.
આંખા ડાળે કોયલ કાળી, બોલે અમૃત વાણી;
વસંત રતને આવતાં દેખી, મન ધણું મકલાણી. વસંત.
ફૂલડે ફૂગવા ભરાવે ભાગની, ફૂલડીમાં બહુ આણી;
રધુનાથના સ્વામીને વધાવો, પ્રીત રહી પરમાણી. વસંત.

પદ ૫ મું-રાગ વસંત.

આજ અનોપમ આંખો મોરિયો, કેસુ પુલ્યાં કેવાં;
સાત દિવ ન ચીદ લોકમાં, નહિ કોઈ કૃષ્ણ જ્યાં. આજ.
અબિલ ગુલાલ કુમકુમ કેસર, કરો રયામની સેવા;
તાલ પખાજ બાજે બાંસુરી, પુલ વરસાવે દેવા. આજ.

હેતે હરી, રમાડે રસીઓ, આપે સુકતા મેવા;
રઘુનાથ કહે કોઈ આવો છોરે, અખંડ સુખડાં લેવા. આજ.

પદ ૬ કું-રાગ વસંત.

કેસરીયાનો વાઘો પેહેરી, પાઘ ધર્યો છે ટેડી;
રૂપાનો દુલો કરમાં, સોનાની મારે તોડી. કેસરીયાનો.
રાતા માતા મંદીર આવો, ઘેરધ્યાને તેડી;
મોતીડે વધાવું તમને, આવ્યાની મારે હેડી. કેસરીયાનો.
આવો ભાવ બહાલ વધારો, દુઃખડાં નાંખો ફેડી;
રઘુનાથ પ્રભુ મારા લવની, ભાગોને જોડી. કેસરીયાનો.

પદ ૭ મું-રાગ બીલાવર.

આવને અભ્યા કહાન ગોવાળા, આપણુ રમીએ હોળી રે;
હુરે ગોરી ને તુરે સામળીઓ, સરખા સરખા જોડી રે. આવને.
ચુવા ચંદન અતર અર્ગળ, કુમકુમ કેસર ઘોળી રે;
હું છાંદું ને ગીરધર છાંદે, ભરી શુદ્ધાલની ઝોળી રે. આવને
તમારું પીતાંબર પલાળ્યું, મારી નવરંગ ઝોળી રે;
રઘુનાથ સૌ સખીઓ જોતાં, રાધે રંગમાં રોળી રે. આવને

પદ ૮ મું-ગરબી.

ચાલ ચાલ ચતુર ઓ નાર, હોળી રમવાને;
શી વૃંદાવન મોઝાર, હોળી રમવાને.
લાં ઉભા તે નંદકુમાર, હોળી રમવાને;
સૌ સખ્યા સોળ શણગાર, હોળી રમવાને.
ધીજીએ નહીં કંઈ વાર, હોળી રમવાને;
લીજી રંગ અપાર, હોળી રમવાને.
ટોળાને નહીં ખાર, હોળી રમવાને.
અખલાને અખંડ સોહાગ, હોળી રમવાને.
સૌ કોને મન છે શર, હોળી રમવાને;
જેમ ચાલ્યું સાગર પૂર, હોળી રમવાને.
શ્યામગીયાની સાથ, હોળી રમવાને;
લાં આવ્યા સખી રઘુનાથ, હોળી રમવાને.

પદ ૯ મું-વસંતની ગરબી.

હોળી રમવા આવને, અલખેલડા રે;
 તું તો મારે મનડે લાવ, ગીરધર ઘેલડા રે.
 સાથે સાથડાં તેડી લાવને, અલખેલડા રે;
 મને વહાલપણે યોગાવ, ગીરધર ઘેલડા રે.
 પીળી તમારી પાધડી, અલખેલડા રે;
 વહાલા વાંછી તમારી ચાલ, ગીરધર ઘેલડા રે.
 વહાલા દરગરીને દહુંછુ, અલખેલડા રે;
 વહાલા વસંતનું મુખ આપ, ગીરધર ઘેલડા રે.
 કોણ રમાડે તૂજને, અલખેલડા રે;
 તું તો આવેલો કહેવાય, ગીરધર ઘેલડા રે.
 વહાલા બાપુ તારો મથુગં ગયો, અલખેલડા રે;
 વહાલા જોઈ તમારો ગીરધર ઘેલડા રે.
 વહાલા જોઈ તમારું જોર, ગીરધર ઘેલડા રે;
 રઘુનાથ પ્રભુ પાતળા, ગીરધર ઘેલડા રે.
 વાલા મારા મઠી માંખણના ચોર, અલખેલડા રે;

પદ ૧૦ મું-વસંતની ગીરધર ઘેલડા રે.

આજ વસંત રતમારે સ્ત્રીજનારી, સહુ રખી.

સાહેલીનામનીરે કામાવર.

આજ છુવતીનાં જુથ મળ્યાં જોવાને, આજ વસંત આનિયો.
 આજ વાજે મધુરી વાંસળી, આજ વાજે સદે અંગન માય, સા.
 આજ અખીલ લગાલગ ભામની, સૌ નિરખત રે મૂંડે તાલ, સા.
 આજ હરખ ધણો વજ સાથને, અતિ ઊપન્યું રે નંદજનો લાલ; સા.
 સખી અરસપરસ મળી મુંદરી, સખી ગાવત અતિધણું બંદાવ, સા.
 આજ હરખ ધણો વજનારીને, લાલે આખે ભાવતી ગાલ; સા.
 આજ વસંત વરને જોઈને, ધણું રીઝયોરે વસંત પાસ, સા.

પદ ૧૧ મું-વસંતની ગરબી. નાથદાસ. સા.

આજ મારે મંદીર આંખો મોહોરીઓ, તેની મુંદર સરખી સા
 જે રસ પીશે તેને રે લાવશે, જે કોઈ ચતુર હોય તે આજો.

મૂરખ શું જાણે સ્વાદમાં, પીયે પોત્તલડે ભરી ઝેર;
અમરીત લાગેરે અતિ અળખામંજુ, એને કમ્મેં ટીધું વેહેર. આજ
પ્રેમી જનની પ્રેમક લાગણી, તેમાં શું જાણે સંસારી;
દુઃખના ભોગી તે સુખને શું કરે, જેને જ્ઞાતી નિશ્ચિન નારી. આજ
હિરાને પરખે કાઢ જવેરીડા, હું તો મારે દેવી દેહી;
બેગી કરજોડી કહે છે રધુનાથ જો, આજ મારે સ્થામળિયો રનેહી. આજ

પદ ૧૨ મું-વસંતની ગરબી.

ઝાલુ વસંત મુખ ખેલીએ,	સાહેલડી રે;
સખી આજ્યો ફાગણ માસ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
ભોવન ભોવનથી લામની,	સાહેલડી રે;
સજ્જા સાલે શણગાર,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
પાયે તે નેપૂર વાજતાં,	સાહેલડી રે;
કંઠે અકાવળ હાર,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
કર કંચન પીચકારીઓરે,	સાહેલડી રે;
ભરી ભરી ફેસર રંગ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
બાધું ગોકુળ ઘેરીયુંરે,	સાહેલડી રે;
બેહેકા રક્ષાં બાળ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
વિધ વિધ વાજ વાજતાંરે,	સાહેલડી રે;
ઉપંગ મુંદંગ તાલ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
ગીરધારી ને ગોપીઓરે,	સાહેલડી રે;
હરી આચર ખેલે ફાગ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
ગી દોવંતાં ઘેરીયાંરે,	સાહેલડી રે;
જો આજ્યો આચિતો ગોપાળ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
મંદીરથી હરી લાવીયાંરે,	સાહેલડી રે;
જો દેશે ખેલે ફાગ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
લુવે સ્વર્ગના દેવતારે,	સાહેલડી રે;
વિનતાનાં બડાં બાજ્ય,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
એકે તે લીધી મેરલી,	સાહેલડી રે;
એકે આંજ્યાં નેલુ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.
કહાન તમારે કારણે રે,	સાહેલડી રે;
અમે મેલી મૂળ મરખદ,	મોહન સંગ ખેલડી રે.

માનનીઓ કહે માવનેરે, સાહેલડી રે;
 તમે ધ્રુવા આપો જેમ, મોહન સંગ ખેલડી રે.
 લેધ ધ્રુવા મન ભાવતારે, સાહેલડી રે;
 તમે મોરલી અમારી આલો, મોહન સંગ ખેલડી રે.
 રંગ લીધા સોહામણેરે, સાહેલડી રે;
 દરી માતો ખેલે ફાગ, મોહન સંગ ખેલડી રે.
 રઘુનાથના સ્વામી સામળારે, સાહેલડી રે;
 વાળી રસની રેલ, મોહન સંગ ખેલડી રે.

પદ ૧૩ મું-વસંતની ગરબી.

આલો ગોપીઓ મળીને ગોકુળ જઈએ;
 મુંદર સામળીઆની સાથે ધ્રુવા લઈએ.

રાગ ફેર-ધોળ.

મળી માનનીઓ અપાર રે;
 મહી રાધીકા રંગીલી સરદાર રે.
 આવી દરખ ભરી વૃજનારી રે;
 ત્યાં તો સ્વામળીઆ સખા ગીરધારી રે.
 મન ગમતાં તે ગીત ગવાય રે;
 રંગ છાંટણીઆં છંટાય રે.
 તમે આશું કીધું નંદજના લાલ રે;
 મારી આંખલડીમાં લપો છે યુવાલ રે.
 આવો હેળી રમીએ આપણ બન્ને રે;
 ઉભા જુએ સરખા સરખી અન્યો રે.
 પ્યારી પીયકારી ભરીને છાંટે રે;
 અખીલ યુવાલ લખે ચીર ભરે રે.
 રાધા અલખેલાની આંખડી આંજે રે;
 મોહન રાધાનું મુખડું માંજે રે.
 વાલાજીએ વાંસળી લીધી રે;
 હેલ છપીલીને રસબસ કીધી રે.
 ખેમાં કાણુ જીયું ને કાણુ હાર્યું રે;
 દેખી દેવતા કરે છે જે જે કાર્ય રે;

જન રઘુનાથ રાખી રહ્યો આશ રે;
તેનો ગોમતી તે પુરમાં વાસ રે.

પદ ૧૪ મું-રાગ કાફી ધુમાર.

વાજો છે ડક વાંસળી હો;
હો મેરી લલનારે, ઉડે છે અખીલ ગુલાલ વાજો છે ડક.
નાચે છે રે નરુવા નહાના, ગાય છે ગોપાળ લલના;
રમે છે ગોલુળને રે ચોરે, મોઘો છે નંદાશોક લાલ. વાજો છે.
ઘેરધ્યામાં ગમે તે બાલે, ગોપી જોઈ ઘેલી ચાય લલના;
વહુવારુધી વાટે ઘાટે, સહેજે તે નવ નીસરાય. વાજો છે.
અલખેલાને દેખીને આવે, રાજે રંગ અપાર લલના;
રઘુનાથના સ્વામી સંગે રમતાં, હોળીનાં ઉઘાડાં દરબાર. વાજો છે.

પદ ૧૫ મું.

રમે છે હોળી રંગમાં હો;
અને હોલે રે લલના રે, સગમાં સકળ આહિર. રમે છે.
ભાત ભાતના બેખ ખતાવે, હેતે હળધર વીર લલના;
અખીલ ગુલાલ ને હળધર કુમકુમ, કેસર કેસુડાં નીર. રમે છે.
ભેરવાજો ને બહુવારે નાચે, નર્મણી મયમચાવે ગોપ લલના;
કેડ હલાવે ને બગલ બગલવે, આળ કરી થાય અલોપ. રમે છે.
શીવ સનકાદીક નારદ મુની, જોધને મન મકલાય લલના;
રઘુનાથના સ્વામી સંગે રમતાં, અમના પુન્યતણે નહીં પાર. રમે છે.

પદ ૧૫ મું-રાગ કાફી-ધુમાર.

જિભો છે વાલમ વાટમાં હો.
હો મેરી લલનારે. સાથે છે ગમતા ગોવાળ. જિભો છે.
ભરી છે કેસર પીચકારી, ધરી છે તે કેમ લલના;
આવે છે તેને છટિ છે, ધાય છે તેની કેડ. જિભો છે.
અખીલની હેલી કીધી, ગુલાબ રંગેરાળ લલના;
એક એકના માથા ઉપર, કરે છે ટોળાટોળ. જિભો છે.
એક એકની વહુવારને, બોલાવે છે ઘેર લલના;
રઘુનાથના સ્વામી સંગે રમતાં, વાજો છે ભુંગળો ને ભેર. જિભો છે.

૫૬ ૧૭ મું-રાગ મારુ.

રમવાને હોળી, આતો સખી રમવાને હોળી. ૮૬.
 સુવા ચંદન ઓર અરગળ, કેસડાં ઘોળી. આતો
 હાથમાં યાળ શુક્લાલ ફેટમાં, અખીલ ભરાભર ઝોળી. આતો
 તાલ પખાજ ઝાંઝ ડક વાજે, મોરલીટી ધુન થોડી. આતો
 રઘુનાથના સ્વામી સંગે રમતાં, પ્રેમ રસમાં રોળી. આતો

૫૬ ૧૮ મું-રાગ સોરઠ.

સખી શ્રી ગોવરધન રાય, રમે રંગ હોળી રે;
 વહાનો ભુગત તણો પ્રતિપાળ; કેસડાં ઘોળી રે. રમે.
 ગોકુળ ગામ સોહામણું રે, સુંદર યમુનાં તીર;
 સુંદર વૃજ્ઞી ગોપીઓ રે, સુંદર વૃજ્ઞ આહીર. રમે.
 રતન જડીત પીચકારીઓ રે, હરી હળધરને હાથ;
 સોના ગગરીયાં શીર ધરીરે, માંહી સુગંધ ભરી બહુ જાત. રમે.
 રાધા મોહન રંગ ભરીરે, રંગ ભીનો ગોપી ગોવાણ;
 વાજાંતર વાજે ધણાં રે, ગોપી ગીત મધુરાં ગાય. રમે.
 રમતાં રસ વાધો ધણો રે, સુખ પામ્યો સહુ સાથ;
 બેઠી કરજોડીને વિનવે રે, શુભ ગાયે જન રઘુનાથ. રમે.

૫૬ ૧૯ મું-રાગ સોરઠ.

સખી શ્રી નંદજીનો લાલ, રમે રંગ હોળી રે;
 અતિ ઉડે અખીલ શુક્લાલ, કેસડાં ઘોળી રે. રમે-૮
 ગોકુળ ગામની ગોપીઓ રે, લીનો રંગ અપાર;
 સુવા ચંદન અગર કુમકુમ, કર લીધી કનક પીચકાર. રમે રં
 સખા રૂપે સુંદરિ, ગોરે રૂપ રસાળ;
 સોના ગગરીઓ શીર ધરીરે, આવી ઘેરો નંદકુમાર. રમે ર
 વાજાંતર વાજે ધણારે, વાજે વેણુ રસ તાળ;
 મધુરી સી વાજે મોરલીરે, થેષ થેષ નાચે નંદકુમાર. રમે રં
 કનક કટારામાં કેસર ઘોળ્યું, સખ મળી વૃજ્ઞાળ;
 એકભરે ને એક ભરભર છાટે, રંગ ભીને ગોપી ગોવાળ. રમે રં
 દયા કરી દીનાનાથજીરે, ફરુવા દોને મગાપ;
 બેઠી કરજોડીને વર્ણવેરે, જન રઘુનાથ ભુગજુગ ગાય. રમે રં

પદ ૨૦ મું—રાગ ધુમાર.

નીહારેહો, ફાગ રમે રાધા રાણી, રમે રંગીલો રંગ બીને હો. ફાગ
નીહારેહો, સરખી સૈયર ટાળે મળી, મુખે બોલે હો હોળી હો. ફાગ
નીહારેહો, સૌને શણગાર શોભતા, શોભે ચીર ચરણાં ને ચોળી હો. ફાગ
નીહારેહો, જેમ આંધ્યાં આંધ્યાં, આલી પતી સુતને મેલી હો. ફાગ
નીં કુમકુમ કેસર ઘોળીઆં, ભરી અખીલ ગુલાવની ઝોળી હો. ફાગ
નીં મધૂરી શી વાળે મોરલી, રમે રાધા મોહન હોળી હો. ફાગ
નીં પાર નહિ પીયકારન કે, મોહન પકડી મુખ રોળી હો. ફાગ
નીં પકડે મોહનકું લાડણી, લલિતા સંગ લપટાણી હો. ફાગ
નીં સહુ સખીઓને હેતે પ્રીને, તમે દર્શન દેજે દહાડી હો. ફાગ
નીં ચિત્ત ધરી ચતુરાં માને, તમે દયવા દોને મગાવી હો. ફાગ
નીં બેગ કર જોડીને વિનવે, દાસ રઘુનાથ જુગજુગ ગાવે હો. ફાગ

પદ ૨૧ મું—રાગ રામસો.

ખહો સુજની હોરી ખેલત નીકસે, નવલ નાગર આહીર સુજની;
ખહો સુજની બલીહારી બાનકડી, સુંદર સ્થામ રારીર સુજની.
ખહો સુજની બોલત ડોલત ફાગ, નંદજીલ લાલ સુજની;
ખહો સુજની વાગને ધસરકે, તાકે રાખ્દ રસાળ સુજની.
ખહો સુજની ચાયા ચંદન કુમકુમે, કેસર રંગ ગસાળ સુજની;
ખહો સુજની પીયકારીજલ જંમકી, હિડાવત અખીલ ગુલાલ સુજની.
ખહો સુજની મેધ રવી રાશી દામની, હોંધન અઢ ચોપાસ સુજની;
ખહો સુજની એક કાલે સખ આંખકે, દેખ દળે સખ તાપ સુજની.
ખહો સુજની મેરે ગઘ સુંદર શામરો, એકુ બેકુ અપાર સુજની;
ખહો સુજની પીતાંબરથી રવી જલે, મળ્યાં સુંદર હથીઆર સુજની.
ખહો સુજની દેખી દેવ સખી મુની, તારાં વીખે કુલ સુજની;
ખહો સુજની રઘુનાથ એ હિર ધરી, ગઘ લવ મારગ ભૂલ સુજની.

પદ ૨૨ મું—રાગ સામેરીની સાખી.

સામેરી વસંત મુહામણો, આણુદ ભયો અપાર;
ઘેર ઘેરથી ગોવાલણી, પ્યારી ખેલનનીકસી બહાર.

રાગ સામેરી.

ધ્યાને ઘેરે અખળા સહુ મળરિ, હેરતીતો હેરે વજની નાર;
ડાંને ઘોળ્યાં રે વિધવિધ ભાતનાં રે, ફેટમાં તે લીધારે અખીલ ગુલાવ. ઘેર.

જેદેકયુંને જોલેરે ઉન્મત પ્રાગમરે, જોવિંદજીકું ગાલી દેત અપાર;
 તાલ પખાજરે વાજે બન બાંસુરી રે, એક સખી કર બર્જનવે કિરતાલ. ઘેર.
 જમનાની કાંઠે રે દળધર ભલવારે, મોહનજીકું કર કંચન પીચકાર;
 કેસરીઆંને વાઘો રે પ્રજ્જીનેરે, કેસરી તો તીલક ખીરાજે ભાલ. ઘેર.
 એક સખી આવી રે ગિરધર ઘેરીયોરે, એક સખી પકડો હે નંદલાલ;
 એક સખી આંછરે એકે મુખ માંછરું રે, એક સખી ગુલજાદીનો ગાલ. ઘેર.
 એક સખી માગેરે પ્રયુવા ભાવતારે, એક સખી ગાવત ગીત રસાળ;
 રઘુનાથનાસ્વામીરે મુંદરસ્થામળા રે, મોહનજીએ આખો આણુંદ અપાર. ઘેર.

પદ ૨૩ મું-સાખી.

રત આઈ વસંતકી, સપડે લીલા લહેર;
 રઘુનાથ મજુ રાધીકા, હોળી રમે રંગ ભેર.

રાગ સામેરી.

રંગ ભેર રમે રે, રાધા નાગરી રે; રંગ ભેર રમે રે, નંદકીશોર;
 રંગ ભેર રમે રે, ગોવાળીઆરે; રંગ ભેર દીસે રે, મુંદર જોડ. રંગ ભેર
 રંગ ભેર વાજે રે, મધુરી શી મારલી રે; રંગ ભેર વાજે રે, મુંદર તાળ;
 રંગ ભેર રાજે રે, કર પીચકારીઆ રે; રંગ ભેર ઉંડેર, અખીલ ગુલાલ. રંગ ભેર
 રંગ રસાળાં રે, સૈનાં બોલણાં રે; રંગ ભેર દીસે રે, વૃજનો સાથ;
 રંગ ભેર જીવે રે, સ્વર્ગના દેવતા રે; રંગ ભેર ગાએ, જન રઘુનાથ. રંગ ભેર

પદ ૨૪ મું-રાગ થાળ.

સખી સુવર્ણકેરી છે થાળી રે, મારા વાસાજીને કાજે;
 ભરી જળ જીમનાની ઝારરિ, લાવે ભોળનીયા નીપળવે. સખી
 ગવરી ગાયનાં ઘી તવરાલીઆં, મુંદર મુખલડી સમારી; સખી
 માહે પેડાં પતાસાં ને પૂરીઆ, સાકર શેવોમાં ચુરી. સખી
 ગળ્યાં ચુંદવડાં ઘી મસમસ્યાં, લાવી સૈયર સમાણીથી જાની; સખી
 બરશી દળ ઘેજર ભરીયાં, વાહાલે વેહેલેરાં પરવારી. સખી
 સારાં સાદાં ને સેતુરીયાં, માંદી સાકર રવાની સેચુરી; .
 કાયાં કરમલડાં ને કરેણાં, ખાટાં મીઠાં ને રસ વધણાંની લેરી. સખી
 જાલજળ જાલંત્રી ને ચારોળીરે, આછી એલચી લવંગ સોપારી;
 મારી સાસુ જાનાં હું લાવી, રઘુનાથ સખી કહે પોકારી. સખી

પદ ૨૫ મું—રાગ થાળ.

મારે મંદિર પધારે, હરી મુખ હસતા;
હરી મુખ હસતારે, હરી મુખ હસતા. મારે ० હરી ० ટેક.
ધાખો કાઢનો ધરશે નહીં, આવો મોહન એમ હસતા. મારે.
જરકસીનો જામો પેહેયો, કસથી કણુ કમર કસતા; મારે.
માળીડમાં ઊગાં મેલી, આવો મોહન મસ મસતા. મારે.
બાલ્યું કોઈનું કાને ના ધરશે, દુરીજન કુતર હો ભસતા; મારે.
રઘુનાથ પ્રભુ પ્રીતે તમને, લાડવા આપું લસ લસતા. મારે.

પદ ૨૬ મું—રાગ થાળ.

તમે ભાવ તણા હો ભોગી, રાણી રાધાના સંજોગી;
રીઘ સીઘ તમારી દેવા, હરી માનો અમારી સેવા.
મેવા મીઠા ને મીઠાઈ, અહીંયાં જમરુખની નવાઈ;
સારી શેરડીની કાતરીઓ, રાખણુ ગોટાનો રંગ મળીઓ.
આછી પોળી આંબાનો રસ, ધી ભાવતું મેલ્યું મસ;
થોડાં થોડાં લો દાળભાત, મહી ફળેતાનો સવાદ.
જળ પીઓ પછે પાન આવો, મારે આજઘણેરો લઢાવો;
લાવી સહુ નીધ સાસુથી જાની, મારી મનુહાર લેજો માની.
રઘુનાથ પ્રભુ રસ પીધો, મારો મનખો સફળ કીધો;
તમે ભાવ તણા હો ભોગી, રાણી રાધાના સંજોગી.

પદ ૨૭ મું—રાગ થાળ.

ભોજન કરવા આવો મારા વાલા, સુખ સાગર ગીરધર ગોપાળા;
દુપદીની રસોઈ વીદુરજની લાજી, તેણે તમે રસીઆ હો રાજી.
સુદામાના તાંદુલ સવરીનાં ઘોર, કુરમાનો ખીચડો ને વહાલો છી ફર;
ગોપીઓનાં ગોરસ ગ્રેમે પીધાં, મન માન્યા તેનાં માગીને લીધાં.
આરોગો જળ ફળ જહુનાથ, કરજોડીને કહે દાસ રઘુનાથ.

પદ ૨૮ મું—રાગ થાળ.

તમે વાળું દંરવા આવો, મારા વહાલારે;
સાથે સંગાથી બોલાવો, મારા વહાલારે.
બેલે બલભદ્રને લાવે, મારા વહાલારે;
જોડે જુગતાઈઓ જેમ લાવે, મારા વહાલારે.

લગ્યા રાજો આ આ ટાણે,	મારા વહાલારે;
નાહાની નણુંદી વાત ન જણે,	મારા વહાલારે.
નવા મેવા ને મીઠાખઉં,	મારા વહાલારે;
મારી સાસુ છાનાં લાવું,	મારા વહાલારે.
તબ્યાં મુરમાં મીસરી દાણા,	મારા વહાલારે;
વડાં વેહેડમી વટાણા,	મારા વહાલારે.
ભીંડા વંટાકપર નાંખ્યા ધાણા,	મારા વહાલારે;
ઊપર લૂણ મરીનાં લાણાં,	મારા વહાલારે.
કહડ્યાં દૂધ ખાંડ ને ભાત,	મારા વહાલારે;
હેતે પીરસે સખી રઘુનાથ,	મારા વહાલારે.

પદ ૨૯ મું-રાગ સામેરી.

અનીહા રે હો, ગીરધારી ગુણવતો રે; મારે ઘેર પકણુલો રે;
 બેની મા રે હૈડે તે હરખ ન માય;
 અનીહા રે હો, મુખલડી સમારી રે, મેવા મંગાવીએ રે;
 જમવા બેઠા જાદવરાય. ગીરધારી૦

અનીહા રે હો, દુધપાક ખાંડ રે, વડાં ને વેડમી રે;
 મુંદર સેવો ને કંસાર;
 અનીહા રે હો, હેત કરીને રે, હરીને હું પીરસું રે;
 માંહી બીની રેહું ધાર. ગીરધારી૦

અનીહા રે હો, લવિંગ સોપારી રે, ખીડી પાનની રે;
 વાહાલાને હું આપું હાથે હાથ;
 અનીહા રે હો, સખી રઘુનાથનો રે, સ્વામી સ્વામીનો રે;
 સમજો સંગે તે પ્રજનો સાથ. ગીરધારી૦

પદ ૩૦ મું-રાગ થાળ.

જઠુનાથને જુગતે જમાડું,
 ઝોરા આવો રે રંગ ભેર રમાડું,
 નેહ ધરીને રે હો, નંદના કુંવર, જુગતે જમાડું. રેક.
 સાત પકવાન મીઠાખ ને મેવા, શાક સમારી રે હો, તળીયાં સાર; જુગતે૦
 દાળ ભાત ને કઢી વડી રે, સુરતી સોપારી રે હો, પાન આપું રે. જુગતે૦
 રઘુનાથના પ્રભુ સ્તીક શરિમણ, મુજ અજળાના રે હો, પ્રાણઆધાર. જુ૦

પદ ૩૧ મું-(હિંદુસ્થાની) રાગ ખી હાગરી.

નવલલાલ બલ મોહનાં હો, ખેલત ભુગલ કીશોરી હો. નવલ
 કુળ દિપક બ્રહ્મભાનવી હો, શ્રીમુખ સન્મુખ ધામા હો. નવલ
 રત્ન જડીત પીચકારીઓ, સંગે સુખલ સુધામા હો. નવલ
 બાગ્ન દોદસ બાજી, મોરલી મૃદંગ તાલરી હો. નવલ
 સંગે લેધો શોભિતો, ડકે આર આંઝાલરી હો. નવલ
 અપને અપને ભુથમે, દોદેશ ગોરી ગાયે હો. નવલ
 કેસર માંજે રંગ કે, લાવન વારી લાવે હો. નવલ
 અખીલ ગુલાલની ધુનસે, જાયો અરુણ આકાશો હો. નવલ
 શ્રી મુખ રાધે નાગરી, શ્રી મુખ સનમુખ ધામ હો. નવલ
 જલ જન કે જોરસે, ઘેર કુંવર કનાઈ હો. નવલ
 તખ સલિતા ભરી રંગકી, અદ્ભુત મચીયો કીચ હો. નવલ
 ખેલ મચ્યો ધ્રુવ આંગણે, શોભા કહી નવ જાયે હો. નવલ
 શોભા દેખી ધ્રુવ બાસીની, ભમર રહ્યો બિદારી હો. નવલ
 તોએ સખીઓ સુખ ચાહીએ, રધુનાથ ગુણ ગાયે હો. નવલ

મુકતાનંદ.

એના રચેશ પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ:-ઉદ્ધવગીતા, સતીગીતા, ધર્માખ્યાન,
 રક્ષમણી વિવાહ, કૃષ્ણ પ્રસાદ, વિવેક ચિંતામણી, શિક્ષાપત્રી,
 ધર્મામૃત, સંત સમાગમ, નવ હજારને આશરે પદો.

૭૪૦૮૨૦૧૮૦૪૨૦૪૬

શૃંગારનાં પદ.

પદ ૧ હું-રાગ ગરખી.

વાલા રમતાં જમતાં કાન, મારે ઘેર આવે
 મારે કરવા પૂરા કોડ, હસીને બોલો

તારા કરના લટકા કાન, ચિતડું ચોરે રે;	
હું તો મોટી રટી મહારાજ, પુલકાને તોરે રે.	૨
તારી વનમાળા વજરાજ, અની સુખકારી રે;	
તારા કુંડળીઆપર કાન, જાડી બલીદારી રે.	૩
તારાં બાળ તીલકની સ્યામ, શોભા ન્યારી રે;	
તારા મુખડા પર ઝો માવ, જાઉં હું વારી રે.	૪
તારે પુલના બાલુબંધ, ગજરા શોભે રે;	
તને નિરખતાં નંદકુમાર, મન મારું લોભે રે.	૫
એવી શોભા ધરતા સ્યામ, મારે ઘેર આવો રે;	
મુકતાનંદ કહે મહારાજ, હથીને યોજાવો રે.	૬

૫૬ ૭ મું.

તમે મેર કરી મહારાજ, સામું જોયું રે;	
તે દિનથી સુંદરસ્યામ, મન મારું મોયું રે.	૧
મારી પશુ પંખીનિ પેર, તે તમે ટાળી રે;	
મને કરણાનિ દષ્ટે કહાન, રહો છો બાળો રે.	૨
મારા અવશુણીઆ આ વાર, મન નવ ધરતા રે;	
રહો છો અધિક અધિક અલ્પભેલ, કરણા કરતા રે.	૩
તારા શુભ જોઈ ગીરધરલાલ, મનમાં હું હરખી રે;	
હું તો છું જગદધાર, તમને નીરખી રે.	૪
મારે તમ થઈ જગમાં કાઈ, નથી બીજું પ્યારું રે;	
વાલા તન મન ધન ને પ્રાણ, તમપર વારું રે.	૫
મારે મંદીર આવી માવ, મહા સુખ દેતા રે;	
મુકતાનંદ કહે મહારાજ, મન હરી લેતા રે.	૬

૫૬ ૮ મું.

મારે મંદીર આવો માવ, રંગભર સ્મીએ રે;	
વાલા ભોજનીઆંબજી ભાત, જમાડું તે જમીએ રે.	૧
મેં તો પુલ સમારી સેજ, માનો તમે વાલા રે;	
મારા મંદીરિવામાં માવ, આવો નંદલાલા રે.	૨
વાલા અળખા બિપર મેર, કરજો મોસારી રે;	
મુકતાનંદ કહે મહારાજ, દારી તમારી રે.	૩

પદ ૯ મું.

મારા અંતરના આધાર, પ્રીતમ ખ્યારા રે;	
તમે મોટા થઇ મહારાજ, કેમ રહો ન્યારા રે.	૧
તમે થોથે બાણે નાય, મુજને મારો રે;	
મારા મંદીર આવિ લાલ, કારજ સારો રે.	૨
મારે એક તમારી આશ, દેવ મુસારી રે;	
મારું કરજો ગમતું કાજ, કુંજ બિહારી રે.	૩
તમે જગજીવન રસ રીતમાં, ધણું જાણો રે;	
મારી સેજલડીપર સ્યામ, મોજડી માણો રે.	૪
તમે રસમાં છોડ્યાં નાય, શું કહી દાખું રે;	
હું તો અંતર તમશું નાય, રચના રાખું રે.	૫
મારું નૌતમ જોખન નાય, તમને દેખાડું રે;	
મારા બિરખર એ અલખેલા, રંગ રમાડું રે.	૬
મારા મનમાં છે પ્રેમની બાળ, સ્યામ સમાવો રે;	
મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, મંદીર આવો રે.	૭

પદ ૧૦ મું—રાગ રામઘી.

મનરે માન્યું નંદલાલસું, જોઇ પાધ પેચાળી;	
રીઝી રહી એના રૂપમાં, હુધરજીને બાળી.	મનરે.
બાળ તિલક કોઇ બાતનું, કેશરનું વિરાજે;	
નેહુંની શોભા જોઇને, કાટી રતિ પતિ લાજે.	મનરે.
પ્રલડાના તોરા ઝુંકીયા, જળકે કુંડળ કાને;	
મુખડાંની શોભા જોઇને, મોઢી બીનેલ વાને.	મનરે.
હીડલતા શુભ હારને, જોતાં રહીધું લોભાર્ધ;	
મુક્તાનંદના નાય શું, કીધી અચળ સગાઇ.	મનરે.

પદ ૧૧ મું.

જનમ સુફળ કયોં માહેરો, નટવર નંદલાલે;	
સુખડું અઘૌડીક સ્યામજી, આપ્યું અતિ ધણું વાલે.	જનમ.—૨૬.
મનના મનોરથ પુરિયા, ગુણવંત ગિરધારી;	
ભાવ ઉપર મેં માહેરું, નાંખ્યું તન ધન વારી.	જનમ.

પરવશ થઇ દું પ્રેમમાં, સ્યામગિઆની સગે;
રસિક સહુણા મજરાજને, રાખી દું તો રંગે. જનમ.
જીતનો ઉઠા વાગીઓ, રીઝ્યા કુંજવિહારી;
મુક્તાનંદના નાયને, વરી થઇ જગ ન્યારી. જનમ.

૫૬ ૧૨ મું.

સગપણ કીધુંરે સ્યામરું, મનમાં સમજી ત્રિયારી;
આરા તજી સસારની, ધાયો ઉરમાં મોરારી. સગપણ.—ટેક.
નિમિષ ન મેધું નાયને, નેણુંથી ન્યારા;
પરમ સ્નેહી સ્યામજો, મુને પ્રાણથી પ્યારા. સગપણ.
ભવ બ્રહ્માદિક મહામુની, તેને દુર્લભ વાલો;
તે રસિયો મુજને મળ્યા, નટવર નંદલાલો. સગપણ.
થઇ છું અધિક અલગેલડી, લગ્યા લોકની મેલી;
મુક્તાનંદના નાયમું, બાંધી દંડ કરી બેલી. સગપણ.

૫૬ ૧૩ મું.

આજ મારું ભાગ્ય ઉદેયધું, નિરખ્યા મજપતિવાલો;
છેલજીવીલો સ્યામજો, લેરી નંદજીનો લાલો.—આજ.—ટેક.
જરકસી પાધનાં પેચમાં, તોરા અધિક વિરાજે;
મુખ શોભા બેઠ માવની, પુરણ શસિ લાજે.—આજ.
ભાજ વિશાળ વિરાજતું, નેણાં અણીઆણાં;
અતિ અંચળ રસનાં ભર્યા, કંકણેશ કાળાં.—આજ.
અંગે અંગ મુતિ આધુરી, રસિયો ગિરધારી;
મુક્તાનંદના નાયની, છનિપર બલદારી.—આજ.

૫૬ ૧૪ મું—શબ્દ ગોડી.

ફૂલના પેરીર, જમા ફૂલના પેરી;
ફૂલો રસિક મુગણ, જમા ફૂલના પેરી. ફૂલના.—ટેક.
ફૂલના મુગટ, કુંડળ ફૂલનાં છે કાન;
ઝાઢીઝપરણિ ફૂલોની શોભે, વાલોભીને વાન. ફૂલના.
મુગંધી ફૂલોના શોભે, હૈડે મુંદર દાર;
માથે ફૂલજાના તોરા, અંગે તેજનો અંબાર. ફૂલના.

ફૂલડાના ગજરા, બાબુ ફૂલની છડી;
કરે ધન્દ ઉપરથી, પ્રેમે ફૂલની ઝડી. ફૂલના.
ફૂલડાનાં અંઝર ચરણે, પેરી મુંદર સ્થામ;
મુક્તાનંદને વાલે છીધું, ઘેલું ગોકુળ ગામ. ફૂલના.

પદ ૧૫ મું.

ફૂલડાં ધારીરે, અંગે ફૂલડાં ધારી;
શોભે સ્થામળીઓ મુગ્ધા, અંગે ફૂલડાં ધારી. ટેક.
જરકસી પાઘડીમાં, ફૂલના તોરા;
માથે શ્રમર શુંગર કરી, આવે છે આરા. ફૂલડાં.
દૈર્ઘ્ય ઉપર હાર, મુંદર ફૂલના પેરી;
ચારે માનનિયુનાં મનને, પ્યારે લટકાવે લેરી. ફૂલડાં.
ફૂલોના સણગાર, પેરી પ્રીતમજી પ્યારે;
અતિ આનંદ વધારે, નિત્ય નંદને લાલો. ફૂલડાં.
મુક્તાનંદને વાલો, પુલ્યા ગોપીને રંગે;
ગોપી અંગેઅંગ પુલી, રહી સ્થામળા સંગે. ફૂલડાં.

પદ ૧૬ મું.

નેણુને બાણેરે મારી, નેણુને બાણે;
મને મોહનજી મરમાળે, મારી નેણુને બાણે. ટેક.
નેણુને નેજારે પ્રિતમ, પ્રાણ હયાં મારા;
એક ધડી અલખેલો વાલો, નહીં મેલું ન્યારા. નેણુને.
નંદકુંવરના નેણું કેરાં, જાદુડાં ભારી;
એની આંખડીયુંને જોતાં, સર્વે મોહી રહી નારી. નેણુને.
જેના વિના જંપ ન થાય, શું કરિયે જેની; નેણુને.
હું તો વાત્સાને વચ થઈછું, લાગી મોહની એની. નેણુને.
મુક્તાનંદને વાલે મારું, ચિત્ત ઝિધું ચોરી; નેણુને.
એનું મુખ જોઈ જીતું, જેમ ચંદ ચોકરી. નેણુને.

પદ ૧૭ મું.

પ્રીતડી બાંધીરે, મારી પ્રીતડી બાંધી;
સખી સ્થામળીઆ સમાયે, મારી પ્રીતડી બાંધી. ટેક.

નંદુવર નવરંગી સંગે, લાગી રંગ ઝડી;
 મારે ગોવર્ધન ધારીસું, ગાંઠ પ્રેમની પડી. પ્રીત.
 દેડા કરે હાર મોહન, નહીં મેલું ન્યારો;
 મારા જીવજડા સંગાતે, જડ્યો નંદ હુલારો. પ્રીત.
 સુંદર વરને સંગે મારું, અંગ રથું પુલી;
 એને મુખે હું સસાર કરો, મારગડો ભુલી. પ્રીત.
 મુક્તાનંદને પ્યારે પ્રેમે, બાંહે મહી મારી;
 પ્રીતમને પ્રતાપે સેજે, થઈ રહી જગ ન્યારી. પ્રીત.

પદ ૧૮ મું.

લગની લાગીરે, મારે લગની લાગી;
 સખી સ્યામગિયા સગાથે, મારે લગની લાગી. ટેક.
 માઠું સ્વરે મોહનજની, મોરલી વાગી;
 સાંભળતામાં ચટકી લાગી, ઝખકી જગી. લગ.
 ઇંદાવનની વાટે ચાલી, કુળલજ્જા ત્યાગી;
 વાંસલડી વળડતાં જોયા, સ્યામ સોહાગી. લગ.
 રસિયા સંગે રમતાં સર્વે, બ્રહ્મણા લાગી;
 મેં તો અખંડ સોહાગ લીધો, મૂખડે માગી. લગ.
 મુક્તાનંદકે પક્ષ એક ન્યારો, નહીં મેલું વાનો;
 શિરને સાટે ક્યાંથી મળે, નંદનો લાલો. લગ.

પદ ૧૯ મું.

ગીરધારી રે, સખી ગીરધારી,
 મારે નિરબે અખૂટ નાણું, ગીરધારી રે. ટેક.
 ખરચું ન ખુટે, એને ચોર ન છુટે;
 દામની પેઠે એ ગાઠે, બાંધું ન છુટે. ગીરધારી રે.
 અણુગણુ નાણુંસરે અંતે, નિરધનીઆ જાય;
 તેની પેઠે નિરબે નાણું, દૂર ન ચાય. ગીરધારી રે.
 સંપત વિપત સર્વે, સ્વપ્નું જાણું;
 હરિનાં ચરણની સેવા, પુરણુ લાગ્ય પરમાણું. ગીરધારી રે.
 મુક્તાનંદકે મોહનવરને, ઊરમાં ધારી;
 હવે દુઃખને દારીદ્ર થકી, થઈ હું ન્યારી. ગીરધારી રે.

પદ ૨૦ સું.

સુખ પામીરે, સખી સુખ પામી;
હું તો શ્યામળિયાને શરણે જાતાં સુખ. ટેક.
શર્ણાગતને પાળે સદા, બહુ નામી;
મારે હરિનો ઉપર હાથ, કશી ન રહી ખામી. સુખ.
તપ ને તીરથ મેં તો, કાંઈ ન કીધું;
મારે ઘર બેઠાં સ્યામ, થકી કારજ સીધું. સુખ.
સંસારીનું સુખકું જુકું, આવે ને જાય;
હરિનો અખંડ સોહાગ, કેદિ કાળ ન ખાય. સુખ.
મુક્તાનંદ કહે હરિજન કેરી, ગતી છે ન્યારી;
તેને દેહ દરસિ દેખે, પોતા જેવા સંસારી. સુખ.

પદ ૨૧ સું.

છેલ છોગાળો રે, મીઠી મોરલીવાળો;
મારે મદિરીએ પધારે, નિત્ય છેલ છોગાળો. ટેક.
હસતાં હસતાં મુજને દેખી, આનંદ પામે;
એની કરુણાની દટી, સર્વે દુખડાં વાંમે. છેલ.
મોતીડાંની માળા પેરી, મલપતો આવે;
ગાવું ત્યાં સગાતે મારે, પ્રેમશું ગાવે. છેલ.
મેં વાલો વશ કીધા, મુજને વાલે વશ કીધી;
સામાં સામી પાંત બીડી, દીધી ને લીધી. છેલ.
મુક્તાનંદ કહે મોહન સંગે, લાલ ધણો લીધા;
મુખડેથી તંબોલ મુજને, મેર કરી દીધા. છેલ.

પદ ૨૨ સું.

આજની ધડી રે, ધન આજની ધડી;
મારે પ્રણુજ પધાર્યાં, ધન આજની ધડી. ટેક.
જેની નિયે વાટ જોતાં, જરુએ ચડી;
તે તો અમપર આવ્યા કરતા, અમૃત ઝડી. આજ.
પ્રિયુજ પધાર્યાં, એવી ખજર જડી;
ઉમંગેસું ઉડી હું તો, તજ આ ખડી. આજ.

મારા મનમાં લોકડીયાની, નાવે લાજડી;
હરિને જોઈ જોઈ, જીવું એવી ટેવ પડી. આજ.
મુક્તાનંદ કહે મોહન સાથે, લાગી પ્રીતડી;
તેને સ્વપ્ના જેવા સંસાર, ન શકે નડી. આજ.

પદ ૨૩ મું.

હરિને જોઈ રે, સખી હરીને જોઈ;
મારો જન્મ સુરજ થયો, હરીને જોઈ. હરી.-ટેક.
મોહનજીનું મુખકું જોતાં, રહી છું મોહી;
હું તો ત્રીકમજીને તોલે, બિજું ન દેખું કાઈ. હરી.
લોકડીયાની લાજ મેં તો, ખાતે શું જોઈ;
જાણું કાંઈ મુને કાનુડાની, કેછે વગોઈ. હરી.
દરદિગાંની વાત જાણે, દરદિગાં શોઈ;
હરીને નિમખ ન દેખું, ત્યાં તો મરું છું રોઈ. હરી.
મુક્તાનંદ કહે મોહનજીમાં, મનકું પ્રોઈ;
મેં તો જાણુપણું જગતનું, નાખું છે ઘોઈ. હરી.

પદ ૨૪ મું-રાગ ધોળ.

ગોપિનાથ આવો મારે ચોરડે, તમ સાથે રે વાધ્યો પૂરણુ પ્યાર;
૧ તો શેરિ વળાવીને સજ કરી, શેરડિયે રે વેરયાં ફૂલ અપાર. નાથ.-ટે.
૨ તો મોતિડે ચોક પુરાવિયા, પ્રેમે બાંધ્યાં રે તરિયાં તોરણુ દાર;
૩ તો જીગતેયિ તમને જમાડવા, લાવે ભોજન રે કિધાં વિવિધ પ્રકાર. નાથ.
૪ તો પક્ષગ બિજાવ્યો પ્રીતશું, વેગે સજ્યા રે સોલે શણુગાર;
૫ તો ચાતક સરખી થઈ રહી, તમ કારણુ રે પ્યારા પ્રાણુ આધાર. નાથ.
મારે તમ સંગ પૂરણુ પ્રીતડી, તેણે વિષ સમરો થયો સર્વે સંસાર;
મુક્તાનંદના સ્થામ સુજણુ છો, હવે શું કહું રે ધણું વારંવાર. નાથ.

પદ ૨૫ મું.

ગોપિનાથ રહો મારા મોલમાં, સુખદાયક રે પ્યારા શ્રી ધનસ્થામ;
મેં તો તન મન ધન તમ અર્થે કર્યું, મારી પૂરો રે હૈડા કેરી હામ. નાથ.
મેં તો રાકા તજ રે સંસારની, તમ સાથે રે કાધી પૂરણુ પ્રીત;
હું તો હાથ જોડી હાજર રહું, તમને સેવું રે રસિયા રસ રીત. નાથ.

એક નિમખ ન મેલું વેગળા, કરિ રાખું રે મારા હૈડાનો હાર;
મારે તમથી બહાલું કાચે નથી, પુરુષોત્તમ રે પ્યારા પ્રાણાધાર. નાથ.
ક્યારે મરણ લેશ લોખું નહીં, જે જે જોઈએ રે તે તો રાખીશ ત્યાર;
મુક્તાનંદના શ્યામ છબીલડા, તમ સાથે રે વાધ્યો પ્રેમ અપાર. નાથ.

પદ ૨૬ મું.

પ્યારા મુજને લાગી તારી મોહની, રસિયા વર રે તારું જોઈને રૂપ;
તારાં નેણાં ચપળ ચિત્તને હરે, મિઠિ મુખની રે સુંધી વાણી અનૂપ. મુજને.
વાંકિ પાધમાં તોરા મુકી રહ્યા, જોતાં હૈડે રે કુલડાં કેરા હાર;
અંગોઅંગમાં આશ્રિણ કૂલનાં, તેને નિરખી રે વાધ્યો વિરહ અપાર. મુજને.
તારા મુખ પંકજને માવજી, જોતાં નેણાં રે મારાં તૃપ્ત ન થાય;
તમને અણુદિઠ થાજી આંધળી, જોતાં રસિયા રે હૈડે હરખ ન માય. મુજને.
હું તો પ્રેમે દિવાની થઈ રહી, તેણે જૂલો રે જુઠો જગ વ્યવહાર;
મુક્તાનંદના શ્યામ છબીલડા, કરિ રાખિશ મારા હૈડાનો હાર. મુજને.

પદ ૨૭ મું.

મારાં નેણાં હરે છે જોઈને, મન મોહન રે તારું રૂપ રસાળ;
માથે મોર મુગટ સોહામણો, કાને કુંડળ રે ગળે મોતીની માળ. નેણાં.
રુકું મંદ હાસ મનને હરે, વાંકિ ભુકુટિ રે શોભા બાળ વિશાળ;
તારાં લોચનની છબી લાલજી, જોતાં રસિયા રે વશ થઈ તતકાળ. નેણાં.
કાઠિ પતિતથી પાર ઉતારવા, ઈન્દ્રિ અગોચર રે રસિયા તારું રૂપ;
મુને પ્રગટ મળ્યા તમે માવજી, મુખદાયક રે કોટિ ભુવન જૂધ. નેણાં.
મારું મન તમ સાથે માનિયું, મુને લાગ્યો રે રસિયા તારો રંગ;
મુક્તાનંદના નવલ સનેહિડા, મારા ઉરમાં રે ન સમાય ઉર્મંગ. નેણાં.

લકિતનાં પદો.

પદ ૧ હું-રાગ સોરઠ.

હરિ ગુણ ગાતાં, દુરીજનીયાનો ધડક ન મનમાં ધારિયે;
શીરને સાટે, સાસ ઉસાસે, મુંદર વર સંભારિયે. ટેક.
જે સાચું રમરણુ આદરે, તેનો મૂરખ માણસ દ્રોહ કરે;
તે ઉલટો નિજ શીર બાર બારે, હરી ગુણ ગાતાં.

જે સુરજ સાગી રજ નાંખે, તે ઉલટી આવી પડે આંખે;
 રવી રોષ રાગ મન નવ રાખે, દરીગુણ ગાતાં.
 એમ સમજ મન દદ રાખિયે, મુખ કાયેરતા નવ બાખિયે;
 તન પ્રભુપર વારી નાંખીએ, દરીગુણ ગાતાં.
 તન મન ધન દરી ચરણે ધરે, તેને સુંદર સ્યામ સહાય કરે;
 કહે મુકતાનંદ તારે ને તરે, દરીગુણ ગાતાં.

પદ ૨ જી.

સર્વે માન તજ, સ્યામગિયા સંગાથે મન દદ બાધિયે;
 તજ લોક લગ્યા સાધુજન સંગાથે પ્રીતિ સાધિયે. ટેક.
 જે સાધુજનનો સગ કરે, તેના કામાદિક સંતાપ હરે;
 તેનું મન લઈ મોહન ચરણે ધરે, સર્વે માન તજ.
 એમ દરી બજતાં મોટમ પામે, તેનાં જન્મ મરણનાં દુઃખ વામે;
 પ્રિ મન ન ચઢે ખીજે ભામે, સર્વે માન તજ.
 મુઆદી અચળ થયા દરી સેવી, તેની શિખામણ મન ધારી લેવી;
 ભક્તિ પણ કરવી તે જેવી, સર્વે માન તજ.
 દુરિજનના સંગથી દૂર રહિયે, દરિજનનો અવગુણ નવ લઈયે;
 મુકતાનંદ દાસના દાસ થઈયે, સર્વે માન તજ.

પદ ૩ જી.

તન ધન જાતાં, દરિજન હોય, તે દરિ ભક્તિથી નવ ચળે;
 જેમ નાર સતિ, સર્વે મમતા છોડી પતિ સંગે બળે. ટેક.
 જીવો પ્રહ્લાદે પણ નવ છોડ્યું, નિજ તાતતણું સગપણ તોડ્યું;
 દદ કરી મોહનસંગ મન જોડ્યું, તન ધન જાતાં.
 જીવો દરીશ્વરે દરી નવ તજ્યા, પરધેર વેચાર્થ પ્રજુને બજ્યા;
 તારે મોહનના મનમાં રજ્યા, તન ધન જાતાં.
 જીવો બાળિનું મન નવ હારિયું, શુરુ વચન હંદે નવ ધારિયું;
 તન મન ધન પ્રભુપર વારિયું, તન ધન જાતાં.
 એવિ દટતા ધારે તે સુખિયા, તે કાલ કાળે નવ હોય દુખિયા;
 કહે મુકતાનંદ તે મહા સુખિયા. તન ધન જાતાં.

પદ ૪ થું.

દરિજન થઈને, હાથ વરધ સુખ દુઃખ મનમાં નવ ધારિયે;
 ટાળ્યા ન દળે, ઘટ સાથે ધડિયા દિમત નવ હારિયે. ટેક.

જુઓ ધ્રુવજી મહા દુઃખિયા કાવ્યા, તે સુખદુઃખ મનમાં નવ લાવ્યા;
 સારે મોહનના મનમાં લાવ્યા, હરિજન યધનિ.
 જુવો વસુદેવ દેવકિ બંધ રહ્યાં, બહુ કાળે બધન દૂર થયાં;
 હરિ પુત્ર તોય મહા દુઃખ સહ્યાં, હરિજન યધનિ.
 જુવો પાંડવ હરિને અતિ પ્યારા, જોયિ પલ એક નાથ ન રે ન્યારા;
 તે વન ભટક્યા લઇ સંગ દારા, હરિજન યધનિ.
 એમ સમજી હરખ શોક તજીયે, યધ એકમના પ્રભુને ભજીયે;
 કહે મુકતાનદ હરિને ભજીયે, હરિજન યધનિ.

પ્રભાનંદ.

એના રચેલા ગ્રંથ:-અક્ષવિલાસ, શરદ્વર્ણનને રેણુકી છંદ,
 દાણુલીલા, છંદ પ્રબધ તથા પુષ્કળ ગુજરાતી તથા
 હિંદુસ્તાની પદો.

દાણુલીલા.

પદ ૧ છું.

ગોરસ લઈને ગોપીકા, ચાલી વેચવા કાજે;
 આડો બિભો આવીને, વચમાં પ્રજ્વરાજે. ૧
 મરુકી લીધી માથડે, ચાલી મલીવાળી;
 એચિતાના આવીયા, વનમાં વનમાળી. ૨
 મારગ રોક્યો માવજી, આડા બિલા છે આવી;
 આવ એતી મરીઆરડી, એમ કહીને બોલાવી. ૩

મહીકું તારું અમે લૂટશું, ઊભી રહેને મહીઆરી;
સાચું જાણેા સુંદરી, લેશું રીત અમારી. ૪
જાવા દેને જાણ્યા, વાટે રોકો મા વહેતાં;
અમે મક્કાએ રાખીએ, તમ સામુરે કહેતાં. ૫
સમજ્યા વિના નવ જાણીએ, પરનારીના છેડા;
અહ્માનંદ કહે રહે વેગળા, મેલી ઘોને રે કોડા. ૬

૫૬ ૨ જુ.

કોડા અમે કેમ મેલીએ, રીત લાગે તે લેશું;
દાણ લીધા વિના સુંદરી, જાવા કેમ કરી દેશું. ૧
દહાડી ચોરી મારું દાણ તું, જાતીતી રે જાની;
જેમન ધનના જોરથી, થઈ છે મસ્તાની. ૨
આજ મળીએ એકલી, મહીકું નહીં મેહેલું;
દાણ અમારું ચોરતાં, શું ધારણું તું મેહેલું. ૩
કોરે રહેને કહાનજી, જોયા જેવું રે થાશે;
રહીએ રાજના રાજ્યમાં, લૂંટી નહીં લેવાશે. ૪
મુખકું સંભાળીને જોલીએ, મા કરો જોરાજોરી;
દીઠા વિના નવ નાંખીએ, કોઈ ઉપર ચોરી. ૫
દુરીજન લોક દેખશે, થાશે નામ રે 'હાલું';
અહ્માનંદ કહે વાલમજી, મહી દાંક ને આલું. ૬

૫૬ ૩ જુ.

દાંક લેવું નથી માહ રે, મહુકી વેવા બાધી;
જીભી રહે અણજોડી, આજ જોળેનાં લાધી. ૧
તું તો કેને નથી લેખતી, મચ્છરાજ મનમાં;
ઉપર પ્રકટ દેખાયછે, હલકાઈ તોય તનમાં. ૨
ખીક દેખાડજી કંસની, તું ભરાણી છે બળમાં;
કુડારે જોલી કમની, જોલે છે રે જળમાં. ૩
રોશિ' હું તમને જોળખું, હમણાં થયા છો દાણી;
જેવું જોલોછો આકરું, કાના શું તમે જાણી. ૪
અમને તો હલકાં દીઠાં, તમે લક્ષણતા ભારી;
રસિયાજી નવ રોકીએ, વનમાં પરનારી. ૫

કુડાં બોલારિ હું કામની, તમે સાચનું ગારું;
બ્રહ્માનંદ કહે વઢવા જેવું, શીદ બોલોછો આરું.

૫૬ ૪ મું.

આરું તો કંઈ નથી બોલતા, દાણુ દેને તું મારું;
નહીં તો વિખાશે વાટમાં, મહી માટલું તારું.

ગરવ ભરી તું ચુબરી, જોખનની તું માતી;
દહાડી દહાડી સૌ દેખતાં, દાણુ ચોરી તે ભતી.

કહેજે જઈ તું કંસને, દાણુ લાગે તે દધને;
માવડ આવે માનુની, વેહેલું દલ લધને.

કરીએ નહીં ઝાઝી કાનજી, પરનારીની હાંસી;
બળ તો તમારું જાણીએ, આવ્યા છો નાસી.

દહાડી અમે નહીં ચાલીએ, દાણુ કેદી ન દીધું;
ખોશો મા ઠાલી આગરુ, કહીએ છીએ સીધું.

લાડકવાયા લાલજી, એલફેલ ન બોલો;
બ્રહ્માનંદ કહે જોરાવરી, સીદ બાઝંતા ડોલો.

૫૬ ૫ મું.

મુજને અચખો થાય છે, તું દીકામાં છોટી;
સાચું બોલ કોણે શીખવી, આવી તુરિ મોટી.

મહીની મટુડી ઉતારીને, અહીંઆં આવને ચોરી;
નાહાની વયમાં નાર તું, શીખી દાણુની ચોરી.

આવું રે રુકું આજથી, તુંમાં લક્ષણુ ભારી;
માન ઉતારીશ માનની, ધીરી રહેને ધુતારી.

નાર રૂપાળી જોધને, ઘેલા થાવ મા ગિરધારી;
મોંધી છેરે માવજી, મહીડાની ગાળી.

ધૂતી કહી તો મૂજને, તમે મેણુલું દીધું;
કોહોને તમારું કાનજી, અમે ધૂતી ચું લીધું.

લાજ ખોશો તમે લાલજી, માણુસમાં ભારી;
બ્રહ્માનંદ કહે અમે જાણુતા, તમને બ્રહ્મચારી.

૫૬ ૬ મું.

મન મસ્તાની માનુની, ડાહ્યાપણુમાં ડોલે;
મુજને તે મોહ પમાડવા, મીઠું મીઠુરે બોલે.

ગાહાપણુનું શું કામ છે, દાણ દેને તું માહે;	૨
નહીં તો આ ઘડીએ પુટશે, મહી માટલું તારું.	
એકલી વનમાં આથડે, છે દેનીરે છોડી;	
રૂપ ધણું તારા અંગમાં, લગ્નગીરિ થોડી.	૩
કાણુ છે છેરા કુડીયા, એવું જોડાજ આવી;	
આવીરિ વાતો તુજને, ક્યારે કોણે શીખાડી.	૪
રહું છું રાગના રાગમાં, મુજને કાણુજ લૂટે;	
સમજને રહેજે વેગજો, મટાડી નહીં કૂટે.	૫
તું તો દાણી આવ્યો વાટના, એ મેં સાંભળ્યું નોહોતું;	
અક્ષાનંદ કહે ધર નહું, જારો આસરી સોતું.	૬

પદ ૭ મું.

બહુ એલી થા મા જોલકી, હું તો તુજને કહું છું;	
માનુની તારાં મેણલા, કહી વારનો સહું છું.	૧
ડોળ ધણો દરબારનો, મનમાં મહીયારી;	
હા વિદ્યા તુજમાં ધણી, તારી આંખ હારી.	૨
બાર વરસની બાળકી, ચોરીમાં બહુ શરી;	
કાચું નથી કોઈ વાતનું, લક્ષણમરિ પૂરી.	૩
નાનારે સરખા નંદના, છેટે રહેજે રે છોરા;	
છેલ થયો તેને જાણીઆ, ધાત્યા પુલના તોરા.	૪
કુડારે જોલા કાનુડા, હુંથી વેગજો રહેજે;	
તુજ સરખી હોવ નિર્લજ, તેને જઈને રે કહેજે.	૫
ઉભા રહો અલખેલડા, હુંને કરશું રાજ;	
અક્ષાનંદ કહે મહી નહીં મજે, જડશે ગાળો આજ.	૬

પદ ૮ મું.

છેલ છખીલે સાંભળી, પ્રજ વનિતાની વાણી;	
રીસ ચડી પ્રજરાજને, મસ્તાની જાણી.	૧
જેર કરીને જાહેવે, મહી મટકી ઉતારી;	
ગોહાજીએ મહી લૂટીયું, જોઈ રહી મહીયારી.	૨
કોડીલે વર કાનજી, મનગમતું રે કીધું;	
મહીની મટકી માહેથી, પોતે પૂરણ પીધું.	૩

પાધું પછી સખા સાથને, મનવાર કરીને;
બેળા થઈ ગોવાળીએ, પીધું પેટ ભરીને. ૪
ખીલું તે ઢોળી નાંખીયું, મહી મટકરિ શેડી;
શ્રી તે નવરંગ સુંદરી, વળી બાવડી મરોડી. ૫
મનમાં રીસાણી માલુની, કંઈ દાવ ન લાગ્યો;
અહાનંદ કહે રાવે ગઈ, જશોદાની આગે. ૬

શૃંગારનાં પદો.

પદ ૧ હું-રાગ રામશ્યો.

ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી, નિરખ્યા વળપંતિવાલો;
માથે સુંદર મોળીયું, આંખો નવલ દુસાલો. ધન્ય-ટેક.
ભાળ તિલક સોહામણું, બકુડી રૂપાળી;
લોચન તીખાં લાગણી, નાશા મરમાળી. ધન્ય.
કુંડળ જડાઉ કાનમેં, મકરાકૃત ભારી;
તે જોઈને ફૂલી ફેરે, સરવે નર નારી. ધન્ય.
કાલું ગોળ કપોળમેં, તિલ ત્રાણુ શોભે;
ગોકુળવાસી ગોપનાં, જોઈ જોઈ મન લોભે. ધન્ય.
અધર લાલ મુઠા દાંત છે, દાડમ કળિ જેવા;
અહાનંદના નાથને, હસિ બોલ્યાના હેવા. ધન્ય.

પદ ૨ છંદ.

આજ મારે આનંદ અંતરે, જગજીવન જોઈને;
મનમોહનની મુરતી રાખું, નેણામાં પ્રોધન. આજ-ટેક.
ઘોડલાની વાંસિરે, ડમરુ હાથિયાં નિહાળું;
અસવારી અલખેલની, જોઈ તન ધન વારં. આજ.
ગિરધર ગજ અંબાડિયે, આંખાં મયુરોં સેરી;
વિનતાજ લેછે આવારણાં, પુલકલાં વેરી. આજ.
વાર્ત્ત બેાત પ્રકારનાં, નિસાણુ પટાળા;
ચમર દબે શિર શ્યામને, લાગે રૂપાળા. આજ.
ચોખદારે જોએ સ્વરે, જ્ય જ્ય વાણી ઉચ્ચારી;
અહાનંદ જળિ જોઈને, જ્યે જાણદારી. આજ.

પદ ૩ શું.

હરિવર જોસી હાથીએ, માણીગર માલે;
ચમર હો તે સ્યામજો, છોગાજો ચાલે. હરિ-ટેક.
મથુરાં નગરની માનની, હેતે અતી હેરે;
ગોખ ચડિ ગજગામની, પૂલડાં વેરે. હરિ.
ઉમરિ અગિય શુલાલની, ઉડે અતિ ભારી;
તે જોવાને આવિયા, અહ્યા ત્રિપુરારી. હરિ.
દોલ દદામા ગડગડે, ત્રાંબાળુ વાજે;
કુશુદ્ધિ મંત્ર કંસના, દેખિને દાઝે. હરિ.
અહ્લાનંદના નાચની, ઝોપે અસવારી;
કોટિક જન પાવન થયા, નીરખી નરનારી. હરિ.

પદ ૪ શું.

શું કહું શોભા આજની, વર્ણવ્યામાં નાવે;
ગિરધર ગજ અંબાડિયે, મલપંતા આવે. શું કહું-ટેક.
પાગ ઉપર શિર પેચને, શોભા અતિ સારી;
અજબ દુશાલો આદિયો, વજરાજ વિહારી. શું કહું.
દેડાની ઉપર હિંડલે, મોતીડાંની માળા;
મથુરાં કેરિ શેરિયે, લાગે રૂપાળા. શું કહું.
કર્યું નિકંદન કંસનું, નિજ જન સુખ આપ્યું;
દેવકી ને વસુદેવનું, ભવબંધન કાપ્યું. શું કહું.
જોગી જતી જલે જપે, સનકાદિક ચાલે;
અહ્લાનંદ પાવન કર્યાં, લોચન નંદલાલે. શું કહું.

પદ ૫ મું-રાગ ગરબી.

મારા નેણાતણા શણગારે, મંદીરે પધારે તમે માવજરે.-ટેક.
હરિવાલા તમરે વિના ગમતું નથિરે, મારા હરીવર હેડોકેરા હારે.-મંદીરે
હરિવાલા ચટક રંગીલી ચેરી ચાંખડીરે, આરા આવોને પ્રાણ આધારે.-મંદીરે
હરિવાલા પ્યારી ને રંગીલીળાંધી પાઘડીરે, રૂઝા ઝળકે સુનેરી માંહી તારે.-મંદીરે
હરિવાલા અહ્લાનંદ કહે હવે તમ વિનારે, મારે ઝેર થયો સંસારે.-મંદીરે

- પદ ૬ મું.

મારા મનડાના માનેલ માવરે, સેજે પધારો તમે સંધામળારે.-ટેક.
હરિવાલા માથે અલૌકિક મોળિયુરિ, માંહિ પુલકને અધિક ભરાવરે;-સેજે.
હરિવાલા આરા આવોને હવે અમલણીરે, પ્રેમે ધરતા ધીરા ધીરા પાવરે;-સેજે.
હરિવાલા હેતે લટકાં કરો હાથનાંરે, મારા નવલા રંગીલા છેલા નાવરે;-સેજે.
હરિવાલા અહ્માનંદના નાચછરે, મારા દિલડા કરા દરિયાવરે;-સેજે.

પદ ૭ મું.

મારા ઊગાલાળા ધનસ્યામરે, કરણના સાગર કાનછરે.-ટેક.
હરિવાલા ઊગું તમારું ચિત્તમાં વસ્યુરિ, મારે રટણા લાગી છે આર્દુ જામરે;-કરણા.
હરિવાલા તમથી લાગી છે. મારે પ્રીતડીરિ, કાંઈ નથી બીજા કેરું કામરે;-કરણા.
હરિવાલા લંટકાં કરોને રળીઆમણુરિ, તે જોઈને યાચ છે આરામરે;-કરણા.
હરિવાલા અહ્માનંદના છેલડારે, તમે દોષથી વેળાનું મારું દામરે;-કરણા.

પદ ૮ મું.

ખંસીવાળા રૂપાળા બગ વીરવાલા, આવી બીરાજે મારે આરડેરે;-ટેક.
હરિવાલા મનમાં વસી તમારી મુરતિરિ, છેલા સુંદર સ્વામ, સરીર;-વાલા.
હરિવાલા ઘોડકાં ખેલાવો આવી ચોક્કમરે, અગ્રજેલાજી મજાના અમીર;-વાલા.
હરિવાલા અવગુણ અમારા વિસરાવીએરે, તમે ગુણના સાગર ગંભીર;-વાલા.
હરિવાલા અહ્માનંદ કે નિરખ્યા વિનારે, નથી રહેતી, દેડામાં મારે ધિર;-વાલા.

પદ ૯ મું-રાગ ધોળ.

ખારી લાગે છે વાલાછની પાથડીરિ, ચોટી છે ચિતડી માંપ,
છબી ધનસ્યામનીરિ-ટેક.

નિરખીને નટવર નાચનેરે, લોચનીઆં લોભાય; છબી.
માથે નવલ - દલંગી વાંકડીરિ, પુલે યથા લટખેર; છબી.
જોઈ જોઈ મજાલામનીરિ, ધુમે ભમર કરી પેર; છબી.
કેશર તિલક સોપામણું રે, લોચનિયાં રંગયોગ; છબી.
રેખા અલૌકિક ભાગમાં રે, સુંદર ગોળ કૃપાળ; છબી.
ગોપ ત્રિયા રોજે મળી રે, નિરખવા નંદકુમાર; છબી.
જલુવર લિપર જાણ છેરે, અહ્માનંદ બલદાર; છબી.

૫૯ ૧૦ મું.

જેને સખી જી આજી રે, વેશ બનાવ્યો નાથ;
મનોહર મુર્તિ રે-ટેક.

કુંડળ જડાઉ કાનમાં રે, મોરલી લીધી હાથ; મનોહર.
મુગટ જડાઉ માથે રે, તિલક અર્ધાકિંક બાળ; મનોહર.
સકુટી જમરકેરી પાંખડીરે, નેણાં શુકાળી લાલ; મનોહર.
નમણી અર્ધાકિંક નાસિકા રે, દાંત દાડમ ફેર્યાં બીજ; મનોહર.
અધર પ્રવાળાં જોઈને રે, રાધા રહી મનમાં રીઝ; મનોહર.
દેડે પુલાં ફેરે દારડોરે, પેયો છે પ્રાણુ આધાર; મનોહર.
અક્ષાનંદનો વાલમો રે, નેણા તણો રાણુગાર; મનોહર.

૫૯ ૧૧ મું.

આજ સખી અલખેલડો રે, ઉલા છે જમુનાને તીર,
નટવર નાથજી રે-ટેક.

નેણાં કમળ ફેરી પાંખડી રે, મુર રસામ શરિર; નટવર.
શોભા બની શીર પેચનીરે, પ્યારી અર્ધાકિંક પાથ; નટવર.
મોરલી મનોહર સાંભળીરે, ડોલે પિપાલી નાગ; નટવર.
મુખની શોભા સોપામણી રે, કુંડળ કાન જડાવ; નટવર.
એઉ જુગ માંહી પાંધીયા રે, બાજૂ તે ખૂબ બનાવ; નટવર.
જડુવર મુર્તિ જોઈનેરે, લાગે છે કોટીક કામ; નટવર.
અક્ષાનંદનો વાલમોરે, છેલ ચતુર ધનસ્વામ; નટવર.

૫૯ ૧૨ મું.

વેહેતા રોકો માં વાટમારે, જનું છે ભરવાને નીર;
કોડીલા કાનજી રે-ટેક.

જણો મા મુજને એકલી રે, તાણો મા નવરંગ ચીર; કોડીલા.
જો જો અખણે તોડતારે, બાલુડાનું બોર; કોડીલા.
વહાલા જણાવો છે વાટમાં રે, દુનિયાનું જોર; કોડીલા.
મહિની મટુડી જોઈનેરે, દેડું રેહેતું નથી હાથ; કોડીલા.
આવા ચાવો મા આકળા રે, નાનાજી તમે નાથ; કોડીલા.
મુખથી વિચારીને બોલિયેરે, રસિયાજી મજરાજ; કોડીલા.
અક્ષાનંદના વાલમારે, લોકોની રાખો લાજ; કોડીલા.

જ્ઞાનભક્તિનાં પદો.

પદ ૧ લું-રાગ ગરબી.

નારાયણુ નામ લેને તું પ્રાણી રે, બદ્રીનાથ પ્રગટ જુગ બાણી; નારાયણુ.
 નર દેહ દીધો તુંને નાથે રે, હોય ધન તો વાવર તારે હાથેરે;
 પાપું રહેશે નાથે કોડિ સાથે, નારાયણુ—૧.
 ગર્ભવાસ રક્ષા દિધી તારી રે, લીધો જગજાગિની ઉભારી રે;
 બેઠો તેને તું કેમ વિસારી, નારાયણુ—૨.
 વીના સમજ્યો કહે છે મારું મારું રે, ધન કાજ ભમે મન બહારું રે;
 તારે હાથે નથી તન તારું, નારાયણુ—૩.
 મિથ્યા સુખમાંહી તું ભરમાણો રે, બાંધ્યો લોક લક્ષ્યા મળે પાણો રે;
 જાણ છે તૃણાને પૂરે તણાણો, નારાયણુ—૪.
 કાપા માપા છે જો તારી કાચીરે, તેને રંગે આ રંગે તું રાચીરે;
 અજ્ઞાનંદ કહે વાત સાચી, નારાયણુ—૫.

પદ ૨ જું.

બદ્રીપતી નાથનું લેને શરણું રે, મીઠે માહા દુઃખ જનમ મરણનું;—બદ્રી.
 તાકે પરધનને પરનારી રે, નથી ભજતો તું દેવ મોહારી રે;
 આગે શી ગત થાશે તારી, બદ્રી—૧.
 નહિ આવે બેળાં મુત દારારે, મેલી મેલીને મંદીર સારાં રે;
 કરવા જંગલ માંહી ઉતારા, બદ્રી—૨.
 ફરી બાંધ કમર ટળ ફેલીરે, થાને તતપર આગસ મેલી રે;
 બહુ નામી થાશે તારો બેલી, બદ્રી—૩.
 રહેછે મનરે માંયામાં રાચીરે, જુદું બોલે ને મમતા ઝાઝી રે;
 દેખી કોઇનું રુકું મરે દાઝી, બદ્રી—૪.
 કર પ્રીત તું સત સમાજે રે, જેમ પ્રગટ હરી નિત્ય રાજેરે;
 અજ્ઞાનંદ કહે તારે કાજે, બદ્રી—૫.

પદ ૩ જું.

ઓળે બદ્રીનાથને તું રેને રે, નર સહિત નારાયણુ કેને; ઓળે—૨૬.
 જમ હાથે જરૂર તારે જાતુરે, પગી થાશે તુંને પસ્તાવું રે;
 પ્રાણી અવસર નહોં મળે આતું, ઓળે—૧.

ખેત્ર સખળ સમારો છો ખેડીરે, ધાર્યાં રહેછે મદીર ને મેડીર;
 હાલિ જ્ય છે જ્ઞેને તારી હેડી, આજે—૨.
 દેખી કુલીશ મા તન ગોરેરે, હું હું વાળું કરે આરે આરે રે;
 તિય કાળ આવરદાને ચોરે, આજે—૩.
 દિય પાપ થપી તું ડરજે રે, અઝો ભાર માથે મત ભરજેરે;
 કર્મ સમજી વિચારીને કરજે, આજે—૪.
 ચિત ચડાવ મા ખોત તોફાનેરે, કથા પ્રજુની સાંભળજે તું કાનેરે;
 અહ્યાનંદનું કયુ સત્ય માને, આજે—૫.

પદ ૪ શું.

પ્રાણી નર દેહ મુંદર પામીરે, ભજ નરે નારાયણ સ્વામી; પ્રાણી—૨૬.
 સાચા સંતને શરણે તુ રેજે, દયા આણીને અન જળ દેજેરે;
 તારો જનમ સુકળ કરી લેજે, પ્રાણી—૧.
 ભવતારણ જગપતી બેડીરે, મેલ લોકની લાજ સમેડી રે;
 બાંધ પ્રેમ તણી કસી પેડી, પ્રાણી—૨.
 સાચા સંતનો સંગ કરીને રે, દદ અતર ધિરંજ ધરીને રે;
 ભજ પ્રગટ પ્રમાણુ હરીને, પ્રાણી—૩.
 લાણુ જન્મનું વાસે તારે લાભે, આવી લેશે સાંજ . સવારુ રે;
 માટે કર તારા જીવનું સારુ, પ્રાણી—૪.
 મેલું અનત જનમનું ઉતારો રે, હવે જીતી બાજ મત હારો રે;
 અહ્યાનંદનું કયુ હેડે ધાગે, પ્રાણી—૫.

પદ ૫ મું—રાગ ખમાચ.

નર નારાયણ ગાવોરે, અવસર નહિ મજે આવો; ટેક.
 નર અમૃત કેસં મૂળ ઉખેડીને, ઝેર ખીજ સીદ વાવો; અવસર—૧
 માલ વિલાસ આર મદીર મેડી, મેલી એકલા જાવો રે; અવસર—૨
 મૂરખ નર નિસંદિન તારે માથે, થાય છે જમનો દાવો રે; અવસર—૩
 અહ્યાનંદકહે હરિ ભજ લેની, નહિ તો ચારો પસ્તાવો રે; અવસર—૪

પદ ૬ શું.

ભજતો નથી ગીરધારી રે, શી ગતી ચારો તારી; ટેક.
 ગર્ભવાસ જાંધે મુખ મુલ્યો, તે દુઃખ મેલું વિસારી રે; શી ગતી—૧
 જહરામીથી જતન કરીને, લીધો છે તુજને ઊગારી રે; શી ગતી—૨

હરીજનની હાંસી કરી હરખે, નીરખે છે પરનારી રે, શી ગતી-૩
બ્રહ્માનંદ કહે જમ કમ્મે, યાગે કજેતી ભારી રે; શી ગતી-૪ .

પદ ૭ મું.

અર્થ સાધી લેને તારેરે, અવસર આગ્યો છે સાગિ, ૨૬.
તત્પર કાળ ખડો શીર ઉપર, લેશે સાંજ સવાગે રે; અવસર-૧
ચાર દિવસના છવત માંછ, શાને ચાપ છે અકાગે રે; અવસર-૨
મનુષ્યતણો અનતાર અમૂલ્ય, ઉતારવાનો આરેરે; અવસર-૩
બ્રહ્માનંદ કહે ગુરુચરણે, છોડ કરમકા ભારે રે; અવસર-૪

પદ ૮ મું.

સ્થામ મુદર સુખદાઇ રે, હરી લજ લેને તુ ભાઇ, ૨૬.
સૌ કો માંહે તારે કડે, એ સર્વે તો જુઠ સગાઇ રે; હરી-૧
સ્વપ્ના જોવા સુખને દાજે, સિદ્ધને કહે છે અન્યાઇ રે; હરી-૨
ભરતખડે મનુષ્ય તન પાખી, કરી લેને મુક્તિ કમાઇ, હરી-૩
બ્રહ્માનંદ કહે હરી શુભ ગાઇશ, તો પામિશ મોટાઇ, હરી-૪

પદ ૯ મું-રાગ ગરબી.

ભાગ્યે રે, નિલ ભાગ્યે, સુખદાયક રામ, અતર કામ વિસારિયે, નિ. ૧
એ છ રે, અતે એ છે, ઠરવાનુ કામ, આસ ઉચામે સભારિયે, નિ. ૨
જાવું રે, મેલી જાવું, ધરતી ધન ધામ, જન્મ વૃથા નવ દારિયે; નિ. ૩
ફૂલે રે, નવ ફૂલે, તન ગોગે આમ, લેઈ જાતો જમ દારિયે, નિ. ૪
નદનો રે, બ્રહ્માનંદનો, વાવો મુદર સ્થામ, એ જમિ અંતર ધારિયે, નિ. ૫

પદ ૧૦ મું.

જૂઠું રે, સર્વે જૂઠું, સગુ કુટુંબ શરીર, જગપતિ સાચા જાણુજે, સ. ૧
ન કરે રે, અંતે ન કહે, તારી કોઈ બીર, ભાર વૃથા નવ તાણુજે, સ. ૨
જડશે રે, જમ જડશે, પગે લોહજશ્વર, માર જોઈ સુખ માણુજે, સ. ૩
આગે રે, તારે આગે, ઊઠિ ગયા રે અમીર, સ્થા ન રાગ રાણુજે, સ. ૪
નંદ કહે રે, બ્રહ્માનંદ કહે, ધારિ અંતર ધીર, ભજને ભરસો આણુજે, સ. ૫

પદ ૧૧ મું.

જાવું રે, મરી જાવું, મેલી ધન માલ, કોઇ સગું નહીં કોઇન, મ. ૧
દાજે રે, યાને દાજે, તું ચાપ છે બેદાલ, ચિત્ત માયામા પ્રોધન; મ. ૨
છેરે રે, નથી છેરે, જાવું આજ કે દાવ, પગવાં તું ભજને જોધન, મ. ૩

કામ નાવે રે, કામ નાવે, હીરા મોતી ને લાલ, મૂઠ રહો શું મોહિને; મ.
અધ્યાનંદ કહે રે, અધ્યાનંદ કહે, જમ પાડશે ખાલ, રહેશે સર્ગા સર્વ રોધિને; મ.

પદ ૧૨ મું.

સ્વારથિયાં રે, સ્વારથિયાં, સર્ગાં માત ને તાત, ભજજો તું ભગવંતને; સ્વા.
મેલી દેજો રે, મેલી દેજો, અંતરથી ધાત, દુખવિશ મા કોઇ જંતને. સ્વા.
કેદિ મ કરે રે, કેદિ મ કરે, અનરથ ઉતપાત, જો ધજો દુખ અંતને; સ્વા.
રડિ રીતે રે, રડિ રીતે, નિલ દિવસને રાત, સમરે તું કમળા કંથને. સ્વા.
અધ્યાનંદ કહે રે, અધ્યાનંદ કહે, તારા હિતની વાત, સેવ્ય તું સાંચા સંતને; સ્વા.

પદ ૧૩ મું-રાગ ધોળ.

દાટયો રહેને ચોર દેવના, શું મુખ લખને બોલે છ;
સ્વારથ કારણ આનનીયેરે, ઘર ઘર ફરતો ડોલે છ. ૧
આતમ સાધન કાંઈ ન કીધું, માયામાં ભરમાણો છ;
લોક કુટુંબની લાજે લાગ્યો, સધજેથી હુંડાણો છ. ૨
પિડને અરથે પાપ કરંતાં, પાછું પ્રી ન જોયું છ;
કોડી બદલે ગાફલ કુશુદિ, રામ રતન ધન ખોયું છ. ૩
વિષય વિકાર હૈયામાં ધાલ્યો, વિસાચ્યા મોરારી છ;
મૂરખ તો આમે દશ મહિના, જનની ભારે મારી છ. ૪
સંતપુરુષની સોબત ન ગમે, ભાંડ ભવાઈમાં રાજી છ;
અધ્યાનંદ કહે નર તન પામી, હાર્યો છતી બાજી છ. ૫

પદ ૧૪ મું.

મણુ ભજ્યા વિના ગાફલ પ્રાણી, આમે જોમર ખોઈ છ;
મેડી મંદિર માલ ખળના, કામ ન આવે કોઈ છ. ૧
માયા માયા કરતો મૂરખ, તૃષ્ણામાંહિ તણાણો છ;
લોકતણી લભ્યાનો લેખને, કોટે બાંધ્યો પાણો છ. ૨
હોયે કુળ અવતાર લેખને, કહે શું સારું કીધું છ;
લખ ચોરાશી ફેરું લગડું, તાણી માથે લીધું છ. ૩
જીવતણું કાંઈ જતન ન કીધું, મન માયામાં મોહ્યું છ;
રાત દિવસ તત્ખર થઈ રણિયો, કાલું નીર વલોયું છ. ૪
લોક કુટુંબમાં મોટા ચાવા, કામ ખગાડ્યું તારું છ;
અધ્યાનંદ કહે રે પ્રાણી, હજી સમજ તો સારું છ. ૫

પદ ૧૫ મું.

આ તન રંગ પતંગ સરીખો, જાતાં વાર ન લાગે છ;
 અસંખ્ય ગયા ધન સંપતિ મેલી, તારી નજરો આગે છ. ૧
 અંગે તેલ પુલેલ લગાવે, માથે ઊગાં ઘાલે છ;
 જોખન ધનનું જોર જણાવે, છાતી કાઢી ચાલે છ. ૨
 જેમ ઊંદરડે દારુ પીધો, મસ્તાનો થઇ ડાલે છ;
 મગરૂરીમાં અંગ મરોડે, જેમ તેમ મુખથી બોલે છ. ૩
 મનમાં જાણે મૂજ સરખો, રસિયો કોઇ નહિ રાગી છ;
 બહારે તાકી રહી બિલાડી, લેતાં વાર ન લાગી છ. ૪
 આજ કાલમાં હું તું કરતાં, જમડા પકડી જશે છ;
 બ્રહ્માનંદ કહે ચેત અગ્રાની, અંત ફગેતી થશે છ. ૫

પદ ૧૬ મું.

મનુષ્ય દેહ ધરીને મૂરખ, કહે શી કરી' કમાણી છ;
 જ્ઞાનતણી પેરે ફરતો ડાલ્યો, બોલ્યો મિથ્યા વાણી છ. ૧
 પેટ ભર્યાનો ઉઘમ કીધો, રાત દિવસ ધન રળિયો છ;
 નરતનનું મહાતમ નવ જાણ્યું, પશુ જાતિમાં ભળિયો છ. ૨
 માત પિતા સુત બધવ મેરી, અંતે નહિ કોઇ તારાં છ;
 આવરદા હરવાને કાજે, સર્વ મળ્યાં ધૂતારાં છ. ૩
 ધગાં કુટખી સર્વ મળીને, લુશી ચૂશી લીધો છ;
 છેલી વારે સ્વારથ સાધી, જમને આગે દીધો છ. ૪
 કાગળ ધડી ધડીનો કાઢી, લેખાં જમડા લેશે છ;
 બ્રહ્માનંદ કહે સૌ વાંસેથી, કાંઈ ન માણ્યો કહેશે છ.

પદ ૧૭ મું.

દસ મહિના માના ઊંદરમાં, ઊંધે માથે ઝૂલ્યો છ;
 જઠરાગ્નીની અંજે દાગ્યો, તે દહાડા કેમ બૂલ્યો છ. ૧
 આજા ચમરતણા પેટમાંહી, આઠ પહોર અકળાતો છ;
 રાત દિવસ મળ જિતર રહેલું, મળનો રસ તું ખાતો છ. ૨
 ખાતું ખારું માતા ખાતી, તેની ચાતી પીડા છ;
 કોમળ જાણી બહુ કરડતાં, કૃમિયાં ને વળી કીડા છ. ૩

ગર્ભતણા દુખમાં ઘેરાણે, ત્રાહિ ત્રાહિ તું કરતો છ;
કાલ દેખિ બહાર આત્રો, ત્રાસ દેવે નથી ધરતો છ. ૪
છેલ થઇ મરડાતો ચાલે, જેમ કાપું તેમ કાપ્યું છ;
બ્રહ્માનંદ કહે હરી બળ્યા વિના, એ દુખ આકું આપ્યું છ. ૫

૧

પદ ૧૮ મું.

જે તન દેખી જાક્યો ડાલે, તે તું દેખ વિચારી છ;
નખ શિખ સૂધી નિંઘા જેવું, શી માંહિ વસ્તુ સારી છ. ૧
માંસ સધિર તે માંહિ ભરીને, બિપર મરિયું આણુ છ;
મોહતણે વશ થઇને મૂરખ, દેખે છે રૂપાણું છ. ૨
હાડતણા પગ હાય બનાવ્યા, કટકા કટકા સાંધી છ;
તેમાંઈ દહ મમતા વુજને, એ શી આવી આંધી છ. ૩
બિહર માંહી આંતરડાં લરિયાં, આવે ગંધ નહારી છ;
રગ રગમા રોગે વીટાણું, મળ મૂતરની કયારી છ. ૪
ટળતાં એને વાર ન લાગે, આઘ અંતનું ખોડું છ;
બ્રહ્માનંદ કહે એ સારુ તે, કામ બગાડયુ મોડું છ. ૫

પદ ૧૯ મું.

બાળાપણુ તેં છવ અઘાની, ખખર વિનાનું ખોયું છ;
સારુ ભુકું કાંઈ ન મુન્યું રમતમાંહિ મન મોઢ્યુ છ. ૧
જીવાનપણું જીવતીમાં ખોયું, ધનને અરથે ધાયો છ;
મનમાં સમગ્રે મૂજ સરીખો, નથી જગતમાં ડાહ્યો છ. ૨
વૃદ્ધપણામાં ચિંતા વાધી, હાય પાપ નવ ચાલે છ,
ધરેનાઈ માણસ કંઈ ન માને, તે દુખ અંતર સાલે છ. ૩
ભાળે નહિ રોગે બેળાણો, પડિયો લાંબો થઇને છ;
જમના કીકર ગરદન આલી, ચાલ્યા જોરે લઇને છ. ૪
કાંલો આત્રો જુલો તુલ્યો, કાંઈ ન લઇ ગયો સાથે છ;
બ્રહ્માનંદ કહે જમપુરિ કેરુ, મહા દુખ લીધું માથે છ. ૫

પદ ૨૦ મું.

પશતણી પંકિત મેલાવી, દેહ મનુષ્યની દીધી છ;
અનત કાળ રડખતો જીવિ, કરુણા અતિશે કીધી છ. ૧

જાણ્યો નહીં જઠરાખીમાં, રાખ્યો તાપ નિવારી છ;
 તે હરિને તું જાણ્યો પામર, ધિક્ક ધિક્ક સમજણુ તારી છ. ૨
 જ્યાંયો તેનો તું જાણે, અજગજ 'તેણે દીધું છ;
 જ્યાં ત્યાં તારી રક્ષા કીધી, 'તેનું ભજન ન કીધું છ. ૩
 કૂડ કપટ અતિ તણ્યા કરિ કરિ, માયા કષ્ટે મેળી છ;
 પામર હૈયે વિચારી જોને, કોડી નાવે ભેળી છ. ૪
 સમજીને અર્થે શીખામણુ, કહિ છે હેત કરીને છ;
 અજ્ઞાનદ કહે નિશંદિન સમરો, આસાઆસ હરિને છ. ૫

પદ ૨૧ મું-રાગ ગરબી.

હરિજન સાચા રે, જે ઉરમાં હીમત રાખે;
 વિપતે વરચી રે, કદિ દીન વચન નવ ભાખે. ૧
 જગનું કુખ દુખ રે, માધક મિથ્યા કરિ જાણે;
 તન ધન જાતાં રે, અંતરમાં શોક ન આણે. ૨
 પર ઉપકારી રે, જન પ્રેમ નિયમમાં પૂરા;
 દેહિક દુખમાં રે, દાઝે નહિ સાધૂ શરા. ૩
 હરિને સમરે રે, નિત્ય અહોનિશ ઉમંગ ભરિયા;
 સર્વ તજીને રે, નદ નાગર વાલા કરિયા. ૪
 અજ્ઞાનદ કહે રે, એવા હરિજનની બલિહારી;
 મસ્તક જાતાં રે, નવ મેલે ટેક વિચારી. ૫

પદ ૨૨ મું.

ટેક ન મેલે રે, તે મરદ ખરા જગમાંહી;
 ત્રિવિધિ તાપેરે, કદિ અંતર ડોલે નાંહી. ૧
 નિધડક વદતે રે, દદ ધીરજ મનમાં ધારી;
 કાળ કરમની રે, શંકા દેવે વિસારી. ૨
 મોડું વેહેલું રે, નિશ્ચે કરિ એક દિન મરવું;
 જગમુખ સારુ રે, કદિ કાચર મન નવ કરવું. ૩
 અંતર પાડી રે, સમજીને સંવળી આંડી;
 માયુ જાતાં રે, મેલે નહિ તે નર માંડી. ૪
 કોઈની શંકા રે, મનમાં નવ ધારે;
 અજ્ઞાનદના રે, વાલાને યજ ન વિસારે. ૫

પદ ૨૩ મું.

જો દેવ હીમત રે, નરને ઉરમાંહે ભારી;	
દૃઢતા જોધન રે, તેનિ મદદ કરે મોશારી.	૧
જીક તજીને રે, નિત્ય હીમત જોતો જોલે;	
મસ્તક માયા રે, સર્વ તરણ જેવું નોલે	૨
ફસરી સિંહને રે, જેમ રાંક. મળે નહિ મનમાં;	
ઐકાએકી રે, નિજે યજ વિચરે વનમાં.	૩
પંડે છોટો રે, મોટા મેગળને મારે;	
હિમત વિનાનો રે, હાથી તે જોધન હારે.	૪
બ્રહ્માનંદ કહે રે, ઐમ સમજે તે જન શરા;	
તન કરિ નાંખે રે, ગુરુ વચને ચૂરાચૂર.	૫

પદ ૨૪ મું.

પેટ કટારી રે, પેહેરીને સનમુખ આલ્યા;	
પાછા ન વળે રે, કોઈના તે ન રહે જાલ્યા.	૧
સામા સામા રે, જોડે ભાસા અણિયાળા;	
તે અવસરમાં રે, રહે રાજ તે મતવાસા.	૨
સાચા શરા રે, જેના વેરી ધાવ વખાણે;	
જીવત જુઠું રે, મરવું તે મંગળ જાણે.	૩
તેની પેરે રે, હરિજન પણ જોધ્યે નીખા;	
અંતર શત્રુને રે, લાગે અતિવજ્ઞ સરીખા.	૪
માયું જાતાં રે, મુખનું પાણી નવ જાવે;	
બ્રહ્માનંદ કહે રે, તે સંત હરિને મન લાવે.	૫

મનોહર સ્વામી.

ભાવનગરનો વડનગરો નાગર ગૃહસ્થ, સંવત ૧૮૪૪ માં જન્મ,
સંવત ૧૯૦૧ માં મરણ પામ્યો છે. એ સંન્યાસી થયો હતો ને
સમ્યક્દાનંદ સ્વામી નામ ધારણ કરી હતા. એના પ્રસિદ્ધ
ગ્રંથ-મનોહર કાવ્ય ભગવદ્ ગીતાપર પદ્યોધિની ટીકા,
રામગીતાપર ટીકા, વલ્લભમત ખંડન, પુરાતન કથા,
નિત્ય કર્મ, ગુજરાતી વ્યાકરણ, સન્તસુભતિય
આખ્યાન, બંદાનું આખ્યાન.

જન્મસ્મૃતિ

મનોહર કાવ્ય.

પદ ૧ હું.

એક અખંડિત નરહરિચા, તે ભણ્યાવણુ દૈત જણાય;	ટક.
અશ્નુ એક રૂપ જોવાને, અવણુ શબ્દ શુંણાય;	
રસનાયે સહુકો રસ ભણે, ઘણે ગંધ જણાય.	એક. ૧
વાચા એકવડે સહુ બોલે, સ્પર્શ ત્વચાએ થાય;	
કંઈ કામ કરે સહુ કોઈ, પગથી પંથ પલાય.	એક. ૨
ઉપસ્થથી આનંદ કરાયે, ત્યાગ ગુટે મલ થાય;	
મનથી સહુ સકલ્ય કરે, શુદ્ધિયે સકળ જણાય.	એક. ૩
જ્ઞાતા જ્ઞાન જોય જીતિથી, જ્ઞાન વિપવર્તુ થાય;	
કર્તા ક્રિયા કર્મજીતિયે, લૌકિક કાર્ય કરાય.	એક. ૪
જાગૃત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ અવસ્થા, સહુને સમ કહેવાય;	
ચૈતન એક સકલ ધટ વ્યાપક, પ્રકટ શ્રુતિ એમ ગાય.	એક. ૫
મારે આહાર સકળને સરખા, પાંચ કેશ કહેવાય;	
અણુબણે પોતામાં જાણી, અહંકારે બંધાય.	એક. ૬

ત્યમ રવિ એક માત્ર જળનાં બહુ, તેમાં બહુ દેખાય;	એક. ૭
ત્યમ જલ સહેર ચપલતા માટે, ચંદ્ર ચપલ દરસાય.	એક. ૮
ત્યમ બહુ સિંગમેદમાં પોતે, પણ બહુ રૂપ જણાય;	એક. ૯
વ્યાપક રૂપ અનંત અગોચર, કોઈ થકી ન દગાય.	એક. ૧૦
પુત્ર વિત્ત લોકાદિક ફેરી, આશાયે અથડાય;	એક. ૧૧
કર્મ કરે બહુ તે પામ્યા ને, ત્યમ ત્યમ પાપ જમાય.	એક. ૧૨
ધ્યાતા ધ્યાન ઘેષટ્તિયે, કોટિ દેવને ધ્યાય;	એક. ૧૩
સાધે લોક ભાંતિ બહુ વાધે, જીવન જીવન ભટકાય.	એક. ૧૪
તપ તીરથ ત્રત સ્નાન દાન જપ, વિધવિધ કરે ઉપાય;	એક. ૧૫
હૃદય અતીતો ભેદ ન જાણે, અવળાં ઓસડ પાય.	એક. ૧૬
દેહાદિકમાં હું મારાથી, ત્રિધા ભેદ દદ થાય;	એક. ૧૭
આપ સમતિ વિભતિ સ્વગત, રૂપે બહુ રૂપ જણાય.	એક. ૧૮
કામી કોપી લોભી ક્રોધ, દાતા દીન જણાય;	એક. ૧૯
કર્ષ રાગી કર્ષ ત્યાગી ક્રોધ, સુખી દુખી દેખાય.	એક. ૨૦
કષ પંડિત કષ જાણ્યા જ્ઞેયી, જીવીયા બચીયા થાય;	એક. ૨૧
કર્ષ ધરખારી કર્ષ જીખારી, કર્ષ નાચે કર્ષ ગાય.	એક. ૨૨
કષ પાખંડે પંથ ચલાવે, પ્રભુ ચર્ધને પૂજાય;	એક. ૨૩
શિષ્ય તણો સંશય નવ ટાળે, ધૂતીને ધન પાય.	એક. ૨૪
દેહાકૃતીને શ્રદ્ધ કરાવે, ચૈતન નવ લહેવાય;	એક. ૨૫
અંધ અંધની પાછળ ચાલે, ઉભય કુવામાં જાય.	એક. ૨૬
દદ વિશ્વાસ ધરીને જે કોઈ, સદ્ગુરુ શરણે જાય;	એક. ૨૭
તેનાં સંશય તર્ક વિપર્યય, હૃદય કંઈથી ભેદાય.	એક. ૨૮
સત્ત્વિયદ આનંદરૂપ લહીને, નિજપદમાં લય થાય;	એક. ૨૯
મનોહર જન્મમરણ લય ભાગે, સંશય દૂર પલાય.	એક. ૩૦

પદ ૨ બું.

અદ્વયરૂપ પ્રગટ સ્તુતિગાય નવ જાણે તેને લય થાય;	ટક.
વ્યાપક બ્રહ્મ અનંત અગોચર, અમિત શક્તિ કહેવાય;	
નિજ માયા ત્રિગુણાત્મક વડીયે, ત્રિધારૂપ દરસાય.	અદ્વ. ૧
તિજ હૃદયથી ત્રિગુણાત્મકનાં, તણુ ભેદ કદપાય;	
તમથી જૂત રજેથી ઘેદિ, દેવ સત્તથી થાય.	અ. ૨

૦

તેથી ચૌદ લોકની રચના, માયા માત્ર જણાય;
અજ્ઞાને સાચી કરી જાણે, તેથી સત્ય ન થાય. અં ૩

પૃથિવી એક સકલ ઘટ માહે, જલ પણ એક ગણાય;
તેજ પવન આકાશ એક છે, લિપ્ત જાતિ ન જણાય. અં ૪

નેત્ર સકલના એક દેવતા, જગત વિદિત રવિરાય;
શ્રવણતણા દિગપાળ ત્વચ્ચાનો, વાયુ દેવ કહેવાય. અં ૫

રસના વરણુ ધ્રાણુના, અમ્બનીતનપ પુરાણે ગાય;
વાયાતણા અસિ કર કેરા, અધિપતિ ઈંદ્ર ગણાય. અં ૬

વિંછુ દેવ ચરણુકેરા, ગુફકેરા યમ કહેવાય;
દિપસ્થકેરા દેવ ગણાયે, પ્રજાતણા જે રામ. અં ૭

દેહ ભેદ અગણિત દેખાતાં, ભૂત ભેદ ન ગણાય;
ઈંદ્રિ ભેદ અનંત થયાથી, દેવ ભેદ ન થપાય. અં ૮

ત્વમ જડ ભેદ અનત જણાતાં, ચૈતન લિન્ન ન થાય;
માયા ઠાઠ સકળ જડ વસ્તુ, જોતાં જોતાં જાય. અં ૯

દેશ કાલ વસ્તુ ભેદેથી, જડ વિકારી ભેદાય;
અવિકારી ચૈતન ધનુઆપક, સાક્ષીરૂપ સદાય. અં ૧૦

માયા અસત કાલ ત્રયમાહે, અનિર્વાચ્ય કહેવાય;
તે વડીયે આ જગત જણાયે, તે સત કયાથી થાય. અં ૧૧

માયાકૃત દેહાદિક માહે, હું માની ભરમાય;
લોભ તણી લેહેરોમાં પડીયો, માફલ ગળકા ખાય. અં ૧૨

મારાં માત તાત દારા મુત, મારુ કુટુંબ કહેવાય;
હું કરમી હું સહુને પાળુ, હુંવણુ એ કયાંહાં જાય. અં ૧૩

મારુ ઘર દોલત પશુ મારાં, ઘોડાં ભેંસો ગાય;
એણી પર દેહાકૃતી સંબધે, અન્યો અન્ય બધાય. અં ૧૪

હું શરો હું પડિત પૂરો, મારુ વેણુ મનાય;
હું વેપારી દાતા ભારી, હું સમ કોઈ ન થાય. અં ૧૫

હું રાજ સહુ રાજ છતુ, મારુ રાજ જમાય;
મોટા દેવ મત્ર હું સાધુ, સહુ મારે વશ થાય. અં ૧૬

મૂઠ ચોટ સમથાને સાધુ, મારા શત્રુ મરાય;
શુટિકા સાધુ આકાશે બિડૂ, પાતાળે પેસાય. અં ૧૭

ઓસડ સર્વ સિદ્ધ કરિ રાખું, મહા રોગ ઝટ જાય;	
જ્યોતિષ વિદ્યા સિદ્ધ કરું તો, કાલ ભાગ્ય પંકાય.	અ. ૧૮
ભૂમો યદનિ ભૂત ભગર્જુ, અધિક આગરુ થાય;	
નટવો યદનિ નાચું ગાગિ, મુખથી પેટ ભરાય.	અ. ૧૯
આચારજ યપ પંથ ચક્ષાવું, શિષ્ય ધણેરા થાય;	
વિશ્વમાંહે ઈશ્વરતા વાધે, સર્વે કામ સધાય.	અ. ૨૦
સ્વર્ગોદિકનાં સાધન સાધું મુર લોકે ગતિ થાય;	
અગણિત કાલઅમિત મુખ મોટાં, ઈચ્છા માત્ર પમાય.	અ. ૨૧
અણીપેર કોટી મનોરથ કરતાં, કાલપાશ બંધાય;	
લખ ચોરાસી યોનીમાહે, બવોભવે ભટકાય.	અ. ૨૨
પથર તેટલા દેવ કરે, તીરથમાં ડબકાં ખાય;	
મતઉપવાસે દેહ દમે પથ, મનનો મેલ ન જાય.	અ. ૨૩
કામ ક્રોધ મદ મોહ મચ્છરનું, મનમાં જોર ન માય;	
વિપય પામવી વક્ષમાં વીણે, રાંક રલાઉ રાય.	અ. ૨૪
માયા કાળતણા બંધનમાં, લાલચથી બંધાય;	
મરીચિકાજલ મોહોમાં નાવે, આશા અદકી થાય.	અ. ૨૫
ત્રિવિધ તાપની ભાડ વિષે, ધાણીની પર ભૂજાય;	
તોપણ લાલચ લેશ ન છૂટે, અધિક ઉપાયે ધાય.	અ. ૨૬
અવિચળ ભાવ ધરો હરિ ભજતાં, મમતા દૂર પલાય;	
મુકુટપાયે અંતરમાં, વૈરાગાદિક ધિર થાય.	અ. ૨૭
ગુરુ વેદાંત વચનથી તેણે, નિજ સ્વરૂપ સમજાય;	
વૃત્તિ અખંડ જ્ઞાનમય રાખે, જન્મ મરણ ભય જાય.	અ. ૨૮
બ્રહ્માનંદ મગનમાં વિશ્વસે, ત્રિવિધતાપ ટળી જાય;	
દેહ છોટે દેહભાવ તજે, હૃદ સંસાર શોક પગાય.	અ. ૨૯
હસે રમે સ્વયમાં સ્વય ખેલે, સ્વયમાં ખેલે ગાય;	
સ્વગતાદિક માલિક ઉરમાંથી, ભેદ અશેષ વિજાય.	અ. ૩૦
એ મુખ જે માણે તે જાણે, વાણે નવ કહેવાય;	
મનોહર હરિ ગુરુ પૂર્ણ કૃપાથી, આત્માનંદ પમાય.	અ. ૩૧

પદ ૩ જી.

જે જન આવે શકર પાસ, તે જન પામે ચિદ્આકાશ. ટેક.
વૈરાગાદિક સાધન સધળાં, કરે હૃદયમાં વાસ;

પ્રત્યક બ્રહ્મસ્વરૂપ ખમાડે, ટાળે ભવના પાશ. જે જન. ૧
 બ્રહ્માનંદ મગન થઈ ખેલે, ન કરે બીજી આશ;
 અધિદેવાદિક તાપ ત્રિવિધના, નિશ્ચય થાયે નાશ. જે જન. ૨
 દેહાદિક મિથ્યા કરિ માને, એક સત્ય અવિનાશ;
 શુષ્ક પર્ણસમ જગમાં વર્તે, ખલથી રહે ઉદાશ. જે જન. ૩
 ઉન્મનિ ગયા જલમાં ઝીલે, સદા તૃપ્ત સુખ રાશ;
 ભેદ રહિત વ્યાપકમાં વિલસે, સ્વયં સ્વામી સ્વયં દાસ. જે જન. ૪
 જે સુખ પામી પાર ઉતર્યા, શુક સનકાદિક વ્યાસ;
 મનોહર સેજે તે સુખ પામે, મટે કાળનો ત્રાસ. જે જન. ૫

પદ ૪ થું.

જે કોઈ સદ્ગુરુ શરણે જાય, તેના સંશય દૂર પડાય. ટેક.
 કામ ક્રોધ મદ મોહ મઞ્છર, આશા તૃષ્ણા લય થાય;
 અતિશયિતાદિક દોષ વિપયના, ઉરમાંહે દેખાય. જે કોઈ. ૧
 તેથી દદ વૈરાગ્ય ઊપજે, સત્યાતૃત્ય જગ્યાય;
 શમ દમ ઉપરતિ સહનશક્તિથી, દદ વિશ્વાસ બધાય. જે કોઈ. ૨
 સમાધાન સ્વરૂપમાં જાણી, ધ્વજા અતિશય થાય;
 વાક્ય વિચાર નિરતર કરતાં, બ્રહ્મરૂપ દરશાય. જે કોઈ. ૩
 અગ્રપર્ણ તત્કાળ આળસે, નિત્યાનંદ જમાય;
 માયિક ભેદ છુદ્ધિ ખેલીને, નિજ પદમાંહે સમાય. જે કોઈ. ૪
 સમરસવ્યાપક સમ્યક્ આનંદ, રૂપ થઈને વિલસાય;
 મનોહર મરણતણો લય લાગે, જીવન્મુક્ત કહેવાય. જે કોઈ. ૫

પદ ૫ મું.

જેને કૃષ્ણ વચન વિશ્વાસ, તેને ન રહે યમનો ત્રાસ. ટેક.
 વિશ્વેશ્વરનાં વચન વિચારે, વર્તે બારે માસ;
 વાક્ય વિરુદ્ધ ન બોલે મુખથી, કરે સંતમાં વાસ. જેને. ૧
 કામ ક્રોધ તૃષ્ણાદિક કરે, કરે હુલ્મથી નાશ;
 શીલ દયા સંતોષાદિકની, ખરી જમાવે રાશ. જેને. ૨
 નિરાધારા આધાર સર્વનો, તે દરીના વિશ્વાસ;
 તેને લજે યજે ધ્યાયે નિત્ય, અન્ય ન રાખે આશ. જેને. ૩

સાધનવંત ચક્રો નિત્ય સાધે, એક રૂપ અવિનાશ;
ભેદ રહિત નિજરૂપ જણાયે, ચિદાકાશ સુખરાશ.
કૃષ્ણ કૃપાથી નિશ્ચિન તેને, બ્રહ્માનંદ વિલાસ;
મનોહર મુકત જગતમાં વિચરે, છૂટે માયાપાસ.

જેન. ૪

જેન. ૫

પદ ૬ કું.

મન તું મેહેલ જાઈ જગજ, આવે લગે અચાનક કાળ.
માત પિતા દાગ સુત બધું, મિત્ર શિષ્ય રખવાળ;
પ્રાણ સતે સહુ સચું જણાયે, વૃદ્ધ યુવા ને બાલ.
પ્રાણ ગયા પર પલ ન રખાયે, ફેગટ ફે કતાલ;
બાળી જાળી ખાખ કરીને, વાગે નાંખે વાળ.
કાલતણા સુખથી નવ છૂટે, જો પેસે પાતાળ;
જ્યમ આવે ત્યમ આવે જાયે, શું બુદ્ધે શું બાળ.
ભવસાગરમાં ચાર ખાણના, જાણુ લધુ વિશાલ;
અગણિત પ્રગટે અગણિત મારે, કાલ પાથરી જાળ.
કાળતણે જે કાળ નરહરિ, તે સાચો રખવાળ;
વેગે શરણ મહે તે હરિનું, લેશે શીઘ્ર સમાળ.
ચેત ચેતરે ચેત શીધથી, મૂઢી આળખવાળ;
'મનોહર મૃત્યુચક્રી મકાવે, ચિદ્ધન દીનદયાળ.

ટેક.

મન તું. ૧.

મન તું. ૨

મન તું. ૩

મન તું. ૪

મન તું. ૫

મન તું. ૬

પદ ૭ મું-રાગ જંગલો.

કપટી પાપ આપતો, હાડે ઠારોઠાર.
અપટી ચોખા લઈ ફેરે, સર્વ દેવનાં દાર;
કરજોડીને વીનવે, મારાં પાપ નિવાર.
એકતે પૂજા કરે, ગધ પુષ્પ બહુ પેર;
કાલો ચર્ધને કરગરે, જાણે આણે મેહેર.
નીચો ચર્ધ પાયે નમે, બહુ નાચે બહુ ગાય;
આંખો વિંચે પ્રેમથી, મન માગે ન ધરાય.
કામ ક્રોધ લિરમા અમિત, ધન માન મારે બહુ ધાય;
ચોરી ચાડી કપટ છલ, જ્યમ લગ કરીને કમાય.
મન જાણે કહેવાયકી, પાપ થાય છે નાશ;
પાપ મૂલ પસરી પડ્યાં, કૃષ્ણ હૃદયાકારા.

ટેક.

કપટી. ૧

કપટી. ૨

કપટી. ૩

કપટી. ૪

કપટી. ૫

પાપતણા તો મૂલ છે, કામાદિક મન મેલ,	
લાસુધી નહીં સાલજે, દેવ ગણે છે ફેલ	કપટી ૬
પાપ ટાળના ચાહે તો, કામાદિકને ટાળ	
સત્ય દયા સતોષની, આડી કરની પાળ	કપટી ૭
નિર્મળ ચર્ચ હરિ ભજન કર, રાખી દંડ નિશ્વાસ,	
મનોહર સઘ મૂંઝારો, કાપી પાતક પાશ	કપટી ૮

પદ ૮ મુ.

મૂરખ પાપ ટાળના, વીણે વગલા કોડ	ટેક.
દાશીમા પદ્મ માસ જઈ, ગેહેવા રાખે કોડ	
નિલ જઈ નાહે ગોમતી, સેવે શ્રીરણોડ	મૂરખ ૧
ભવ બાધો ભટક્યા કંઠે, અડસથ તીરથ નાહાય,	
પગલે પગલે પાપનો, અધિક ઉમેગે થાય	મૂરખ ૨
ગોમત મારી લેપણ, માધવટા બહુ નાહાય,	
અડચડ બોલે ચામડી, કડકડ જાડા થાય	મૂરખ ૩
પચામિ સાધન કંઠે, ઉતરી ત્યજ્યા દંડાય,	
ધૂંત્રપાન તપ આદ્યે, મુખમા ધૂમ ભરાય	મૂરખ ૪
દુઃશ્રદ્ધ બહુ મત કંઠે, તેથી તન સૂકાય	
લાલચ ધારા ચાલતી, તે પલ નર મૂંઝાય	મૂરખ ૫
દેવ ત્રિવિધ ત્રિવિધ વીનવે, પૂજા કંઠે અખડ,	
દશે આગળા દાત દઈ, પાપ પડે જ્યમ દડ	મૂરખ ૬
એણિપર ધારે અતિ ધણો, ન લહે પાતક મૂળ,	
ખીલો ડાભે ક્યમ મટે, અશ્વ ઉદરનુ શત	મૂરખ ૭
શત સવત્સર તૂબડી, જલમા ડમકા ખાય,	
અતર ધોવાનણુ કદી, કદુતાર્ધ નવ જાય	મૂરખ ૮
ત્યમ અતરથી પાપનું, મૂળ કચ્ચાવણુ દૂર	
નાય કલેશ વૃથા કરે, મમતાતણા મજૂર	મૂરખ ૯
કામાદિક મનથી તજે, સત્યાદિકને સાહે	
અતરયામી ઈશિનુ, ધ્યાન ધરે મનમાહે	મૂરખ ૧૦
ભેદ રહિત હરિને ભજે, સરજે હરિ દરશાય,	
તો સાધન સરવે ફળે, પાતક દૂર પનાય	મૂરખ ૧૧

દેહોદ્ભવિ વીમળે, શુદ્ધ સ્વરૂપ પમાય;
મનોહર માયા જાઝના, દેખત મિથ્યા ચાય મુખ્ય ૧૨

૫૬ ૯ મું—રાગ કટ્યાણુ.

જય જય જય જગન્નાથ, જગનિનાથ સ્વામી,	
સકળ જગાધાર પ્રભુ, જગદાંતર્યામી	જય ૧
ત્રિગુણાત્મક રૂપ ધરી દાદાવો બહુ નામી,	
આપે નિર્ણય શુદ્ધ, વ્યાપક નિદામી	જય ૨
માયામય ઘાટ કરી, હાઠ રચ્યો ભાગી,	
બ્રહ્માદિક પાર ન લહે, ટ્રાણ મતિ મારી	જય ૩
ઈદ્રિયોના કરણ કર્યા, તેથી મન ભારી,	
તેથી પર શુદ્ધિ કરી, મુખ્ય કારખાની	જય ૪
પોતે વ્યતિગ્રહ ચક્રા, પૂતળાં નચાવો,	
સદ્ગુને ચિદ્ શક્તિ વડે, જીવતા જણાવો	જય ૫
અધ્યાને આપ ભૂધી, જડમા ભરમાયે,	
પોતાને બધ માની, નીરવણ તણાયે.	જય ૬
જે જન જડ વસ્તુ વિષે, અહતા ન આણે;	
ચેતન અખડ એક, અમિત શક્તિ જાણે	જય ૭
મનમા દહ ભાન ધરી, નાથ શરણ આવે,	
તેના ભવ તાપ હરો, પુનરુત્થન ગમાવે	જય ૮
આપોણુ તણને અન્ય, નાથ વણ ન જાણે,	
મનોહર આનંદ રૂપભાટે, મોજ માણે	જય ૯

૫૬ ૧૦ મું.

ચેતન અબેદ લહે, તે જાણે સામૂ,	ટેક
જ્યાસૂધી બેદ શુદ્ધિ, સાસૂધી કાચ	ચેતન ૧
અરૂપી અછેદ વસ્તુ, તેને કાણ કાપે,	
કરમા મહેવાય નહો, કાણ કેને આપે	ચેતન ૨
સ્વાભાવિક બેદ ચાર, ભૂતમા ગણાયે,	
પાંચમુ આકાશ ભૂત, કયાહી ન બેદાયે	ચેતન ૩
તેથી પર ચેતન ધન, વ્યાપક સદ્ગ માહે,	
ઔપાધિક બેદ જોઈ, મૂરખ મુઝાયે.	ચેતન ૪

જ્ઞાનગમ્ય ચૈતનને, આંખે જોવા જાયે;
ત્રણ દેહોપાધિ તબ્યા, વિના ભરમાયે. ચૈતન. ૫
પ્રત્ય સ્વરૂપ જાણે, તો ખરું સમજાયે
મનોહર પોતે જ પછી, ભેદ મિથ્યા ગાયે. ચૈતન. ૬

પદ ૧૧ મું.

કાંઈ નહીં મારું નાથ, હું તે શું સમરપું. ૨૬.
આંગેના સ્વરૂપ મહિ, આપોપું અરપું. કાંઈ નહીં. ૧
ત્રિગુણોત્તમક મૂલ શક્તિ, પ્રકૃતિ તમારી;
તેથી ગુણ ભેદ રૂપ, સૃષ્ટી વિસ્તારી કાંઈ નહીં. ૨
પૃથિવ્યાદિ બૃહત્તણી, વિકૃતિ અનંતા;
દ્રવ્યાદિક સકલ વ્યર્થ, મારુ હુંમંતા. કાંઈ નહીં. ૩
ઉભય દેહ ભૌતિક છે, મારુ નહીં એક;
તે વડે સંબધી ગણું, સત્ય નહીં વિવેક. કાંઈ નહીં. ૪
વિશ્વ વિષે વ્યાપક, ચિદ્વરૂપ છે તમારું;
સ્થાવર જંગમમાં કોઈ, તેથી નહિ બાહારુ. કાંઈ નહીં. ૫
મીરુ તો અજ્ઞાન એક, તેથી હું મારું;
દેહોદિકમહિ હું તું. નાહક નહીરુ. કાંઈ નહીં. ૬
નાથ કૃપા સિધુ વિષે, તે સકલ ગમાવું;
ભેદ રહિત ચૈતન ધન, હૃદયમાં જમાવું. કાંઈ નહીં. ૭
અનંત અભેદ એક, તમને નિત્ય ગાળિ;
મનોહર બૂલેથી ભેદ, હુંકડો ન જાણિ. કાંઈ નહીં. ૮

પદ ૧૨ મું.

સ્વસ્વરૂપ જાણ્યાવણુ, શીદ સ્વામી ખોલે;
છાપે નહિ તરશ, કદિ પગે નીર ડોલે. સ્વસ્વરૂપ. ૧
ત્રણ અવસ્થાથી પર, પ્રકાશ કલા સોલે;
ચૈતન કહે વેદ તેને, જડમાં કાં જાલે. સ્વસ્વરૂપ. ૨
અરૂપી તું રૂપી નાથ, નિલ છી જોલે;
અસુત પર સુતાનાં, જ્યમ માર્યાં બહુ જોલે. સ્વસ્વરૂપ. ૩
પરમાણું રૂપ કદી, જીવને તું માને;
તેને તો દેહ જેવું, નથી શુંશું કાને. સ્વસ્વરૂપ. ૪

દેહસમ ચૈતન કહીએ, તો નાહાનું મોહોતું;
 દેહ થયે વધે ધટે, અંતે યાય ખોટું. સ્વસ્વરૂપ. ૫
 તેમાટે ચૈતન છે, વ્યાપક પ્રમાણ;
 ઉપાધીને દૂર કરી, એમ જોએ જાણ. સ્વસ્વરૂપ. ૬
 બુદ્ધિથી પર સ્વસ્વરૂપ, કૃષ્ણજી બતાવે;
 ઉત્તરું જડમહિ જોઈ, વીરા કાં પકાવે. સ્વસ્વરૂપ. ૭
 શુદ્ધ સ્વામી વ્યાપક છે, સેવક સોપાધી;
 તે તત્ત્વાવિના ન મટે, અતરાય વ્યાધિ. સ્વસ્વરૂપ. ૮
 સ્વસ્વરૂપ શોધ્યા વણ, કોટિ કંઈ સૂધી;
 સ્વામી ન સન્નિધાનંદ, બ્રહ્મ પામે શુદ્ધિ. સ્વસ્વરૂપ. ૯

પદ ૧૩ મું.

પ્રેમથી ભજી લે આજ, ચિદ્ધન મુખકારી; ટેક.
 કાલ કળી દોણ શકે, ધરી પણ પીયારી. પ્રેમથી. ૧
 સ્વર્ગોદિક ભોગતણી, કામના વિસારી; પ્રેમથી. ૨
 જડ વૃત્તિ દૂર કરીએ, મનમાંથી મારી. પ્રેમથી. ૨
 વિશ્વ વિષે વ્યાપક છે, સાક્ષિપણું ધારી; પ્રેમથી. ૩
 જેની ચિદ્શક્તિયે છે, જાણ મતિ તારી. પ્રેમથી. ૩
 તે હરિ નિર્લેપ સદા, શુદ્ધ નિર્વિકારી; પ્રેમથી. ૪
 શુદ્ધિ પર વિરાજમાન, નિત્રે લે ધારી. પ્રેમથી. ૪
 ચૈતનમય વૃત્તિ એક, અખંડ સમારી; પ્રેમથી. ૫
 પામ્યું તું સન્નિધાનંદ, બ્રહ્મ ભય નિવારી. પ્રેમથી. ૫

પદ ૧૪ મું.

એક તું અભેદ સમજે, ચિદ્ધન શુભકારી; એક તું.
 વ્યાપક નિર્લેપ જટા, પ્રકાશક અધહારી. એક તું.
 જાગૃતમાં જે ગણે છે, સ્થૂલ વસ્તુ પ્યારી; એક તું.
 સ્વપ્ન વિશે તેજ જાણે, સૂક્ષ્મ વસ્તુ સારી. એક તું.
 સુષુપ્તિમાં તેજ સર્વ, વસ્તુને વિસારી; એક તું.
 અમ્મ થકા ભોગવે, આનંદ ભોગ ભારી. એક તું.
 ત્રીતનથી ભિન્ન સતે, ભાસે સંસારી; એક તું.
 જહાં જેવો ત્યાં તેવો, દીપ્ત અહંકારી. એક તું.

જાગૃતાદિ જાણ આવે, જડ ભામે ન્યારી,
ચૈતન અમિયન પ્રકાશ, જ્ઞાને નિરધારી એક તુ ૫
જ્ઞાતા નહિ અન્ય માટે, ભેદ મતિ વારી,
જેય તુ સમ્યક્દાનદ, બ્રહ્મ રહે ધારી એક તુ ૬

પદ ૧૫ મું-રાગ ધોળ.

પરથમ વરણાશ્રમ ધર્મ પાગતા, કીધા જપ વ્રત દાન અનેક

જીમ્યુ ધન તેહતુ

તેથી હરિ ભક્તિ ઉપર ઊપની, જાણ્યો સાચો સ્વામી એક ૭૦ ૧
તેણે તીવ વૈરાગ્ય પ્રગટ થયો, ગાંધ ભોગ વાસનાદૂર, ૭૦
જડ ચૈતન શુદ્ધ પ્રિવેશી, જાણ્યા જૂજવા જ્યમતમ સુર ૭૦ ૨
દશ ઇન્દ્રિયો જેણે વશ કરી, ઝીંત્યા મન શુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર, ૭૦
ઉપરતી પામ્યુ મન સર્વદા, ન કરે કાંઈ વિષય વિચાર ૭૦ ૩
સુખથી ઉજગ ન મન ધરે, ભય દુઃખથી ન પામે લગાર, ૭૦
મિશ્વાસ શુરુ વેદાતનો દદ કરી ચિત્ત રાખે કાર ૭૦ ૪
નિજ રૂપ જાણના ચિત્ત રહે, એકાગ્રપણે દિન રાત, ૭૦
એક મોક્ષની ઇચ્છા મન નિષે, બીજ કાંઈ ગમે નહીં વાત ૭૦ ૫
સેવે શ્રી શુરુ દેવને હેતેથુ, કરે નિકટ એકાંતે વાસ, ૭૦
કરે અનણુ મનન વેદાતનુ, નિશીવાસર એજ અભ્યાસ ૭૦ ૬
મહાવાક્ય વિચારતા મૂડીને, રહ્યુ ચૈતન સર્વાવાસ, ૭૦
જીવ ઇશ ઉપાધિને પરહરી, નિજ રૂપ લાહ્યુ દબ્યો દાસ ૭૦ ૭
પાયકોશના પડદા ટાળીયા, પામ્યો જલહલ જ્યોત પ્રકાશ, ૭૦
પાય ભૂતના પૂતળા પરહરા, જાણ્યો સૂત્રાત્મા સુખ રાશ ૭૦ ૮
ધ્યાતા ધ્યાન ધ્યેય વૃત્તિ પરહરી, રહ્યો ધ્યેય નિગતર આપ, ૭૦
શુણુ ત્રણના દેવની એકતા, જાણ્યો બ્રહ્મ પ્રણવનો જાપ ૭૦ ૯
પુણ્ય પાપના ત્રાજવા ત્રોડીયા, મેહેલ્યો વધવટનો વેપાર, ૭૦
કર્મકાંડના કાટવા પરહર્યો, પામ્યો જ્ઞાન અખૂટ ભગાર ૭૦ ૧૦
ખટ શાસ્ત્રના ખેડા રાજવી, કાહાડયા કરતાં કૂડા વાદ, ૭૦
થાણુ બેડુ વેદાત ભૂપાલનુ ઉઠ્યો અનહદ નોખત નાદ ૭૦ ૧૧
હીડે જ્ઞાન ગગનમા મગપતો, છૂટ્યો મોહ માયાનો પાસ, ૭૦
તુરીયા પદમા વરતે સદા, અજ્ઞાન થઈ ગયુ નાશ ૭૦ ૧૨

સંસારસમુદ્રને શોભીયો, સુખ સાગર લહેર અપાર; ૭૦
 વસે અડસઠ તીરથ અંગમાં, દેવ ઓચરે જ્ય જ્યકાર; ૭૦ ૧૩
 પરાપાર તે વરતે પ્રેમમાં, મુખે જોલે જોલ અમૃત; ૭૦
 અણસમજીનાં આગ મણે નહીં, જેમ ફરીવર લેખર ફલ; ૭૦ ૧૪
 જેનો કાલ તે કીંકર થઈ રહ્યો, મૃગ તૃપ્ત્યા જલ તલોક; ૭૦
 તેને ચરણે તે શીશ નમાવતાં, ટળે વિવિધ તાપ હર શોક; ૭૦ ૧૫
 દાસી આશા પિશાચી થઈ રહી, કામ ક્રોધ તે ફેદી લોક; ૭૦
 ભાસે બલ કલોલ તે સર્વદા, ચાર ખાણ ન ચોદે લોક; ૭૦ ૧૬
 દુઃખરૂપ તે સુખ સાગર થયું, યજ્ઞ દૈત ઇન્દ્રનો નાશ; ૭૦
 રવિમાં જ્યમ તમ ભાસે નહીં, ભાસે સધળે તે પૂર્ણ પ્રકાશ; ૭૦ ૧૭
 દાસે દેહવંત જડશુદ્ધિને, પોતે ત્રણ દેહને પાર; ૭૦
 દાસે ખાતા પીતા જોલતા, નિત્ય છે નિર્જન નિરાકાર; ૭૦ ૧૮
 જાણે સંત સમોણા તોહને, જેને હોય મેલો અવતાર; ૭૦
 જગ પાવનકર તે અવતર્યા, અન્ય માત કુરુનો ભાર; ૭૦ ૧૯
 તેને ચોદ લોકમાં વિચરતાં, અંતરથ ક્રોધે નવ આપ; ૭૦
 શિદ્ધિ સિદ્ધિ તે દાસિયો થઈ રહી, કલ્યાણદ હૃદે ન સમાપ; ૭૦ ૨૦
 જાણે એક અખંડિત બ્રહ્મને, નવ દેખે તે આપા જોલ; ૭૦ ૨૧
 સંવિદ્યાનંદ બ્રહ્મ રૂપે સદા, કરે આનંદમોજ કલોલ; ૭૦ ૨૨

પદ ૧૬ મું.

શ્રીકૃષ્ણ કૃપા કરી ઓચરે, તમે મુંજીએ, સદૃ ચગર સુખલુ; ૧
 અવસર રહે આજનો; ૨૬.
 નરદેહ તે તરવારું નાવ છે, રખે ફરતારે, વળી ચારે ખાણ; ૭૦ ૧
 ગુરુ વચને તે સાધન સિધ કરો, અરપો શરણે, તેને તન મન પ્રાણ; ૭૦
 જાણો આતમા શુદ્ધ વિચારથી, જગતમારે, જે છે સરવનો જાણ; ૭૦ ૨
 સ્વપનામાં પણ તે જાણતો, સુષોપતીના રે, જે છે સાક્ષી પ્રમાણ; ૭૦
 નહીં ત્રણ અવસ્થા તેને વિષે, પુરીયાપદ રે, પોતે પુરુષ પુરાણ; ૭૦ ૩
 ચોદ લોકમાં ખેલે એકલો, નહીં જગમારે, બીજો ધવણ જાણ; ૭૦
 નહીં લોક તે જેના સ્વરૂપમાં, જે છે ચિદ્ધર, જગનું અધિશાન; ૭૦ ૪
 સંવિદ્યાનંદ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે, જેનાં જોલેરે, ચારે વેદ વખાણ; ૭૦
 એવા આતમરામને ઓળખો, એક અનુભવરે, જેનું સલ પ્રમાણ; ૭૦ ૫

જીવનમુક્ત થઇ જગમાં રમો, મેલો જુહોરે, તમે તાણુમતાણુ; અ૦
એક મુક્તિનો મારગ એજ છે, એવું બોલેરે, શ્રુતિ શાસ્ત્ર પુરાણ. અ૦ ૬
ઉત્તમ દેહ ધરી જીલે આતમા, એવા નર છેરે, મહા પાપની ખાણુ; અ૦
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મને ભેટીયા, તેણે કીધીરે, બહુ અખૂટ કમાણુ. અ૦ ૭

પદ ૧૭ મું-રાગ ગરબાનો.

ગરબો ગાધ્યે તે નિરગુણ નામનો રે લોલ;	
જે કોઇ શામ છે અકામ ને સકામનોરે લોલ.	૧
આપે ચૈતન ધન વ્યાપક અપાર છેરે લોલ;	
ચૌદ લોકનો આધાર નિરાધાર છેરે લોલ.	૨
જેની શક્તિયો અનંત તે અનૂપ છેરે લોલ;	
એક ઇચ્છા શક્તિ તે ત્રિગુણરૂપ છેરે લોલ.	૩
તેથી શીવ વિષ્ણુ વિરચી પેદા થયારે લોલ;	
રચી વિશ્વસકળ માંહેતે વ્યાપી રહ્યા છેરે લોલ.	૪
ગુણ કામ ભેદચક્રી નામ ત્રણ છેરે લોલ;	
એક ચૌદ લોક વ્યાપક ચૈતન્ય છેરે લોલ;	૫
તેણે ઇચ્છાએ અનંત સૃષ્ટિ આદરી રે લોલ;	
બહુ નાટક રમવાને રચના કરી રે લોલ.	૬
દેવ દનુજ મનુજ પશુ આદિ પૂતલાં રે લોલ;	
પુણ્ય પાપતણા સૂત્ર વિષે સૂતર્યાં રે લોલ.	૭
પાપી દેહ અભિમાન વડે પૂલીયા રે લોલ;	
સૂત્રધાર નાથ હૃદયચક્રી જૂલીયા રે લોલ.	૮
કામ ક્રોધ લોભ મોહ જલમાં પડ્યા રે લોલ;	
સહુ નાટક રમવાને ચાલે ચડ્યા રે લોલ.	૯
કઇક અષ્ટ પોહોર ધરતણા કામમાં રે લોલ;	
કઇક રાત દિવસ એશ ને આરામમાં રે લોલ.	૧૦
કઇક ધરે બહુ વેશ મન ભાવતા રે લોલ.	
હોડે મરખોને બહુ બીહીવરાવતા રે લોલ;	૧૧
ધરે ખ્યાન થઇ સિદ્ધ રચે ફેદને રે લોલ;	
જુઠા ઇશ બને જોઇ મતિમંદને રે લોલ.	૧૨
કરે નિલ નવા વેષ યંથ જૂજવા રે લોલ;	
બહુ મંદિરો બનાવે જડ પુજવા રે લોલ.	૧૩

પરણ બેઠ તથા બ્રહ્મ કંઠે સુષ્ટીને કે લોચ,	
દેવ જૂનવી વધાએ ત્રિપથ દૃષ્ટીને કે લોચ	૧૪
પીતલપાના ચોડીને ગ્યના કરે કે લોચ,	
ધામધૂમ કરી પથીને રાજ કંઠે કે લોચ	૧૫
કંઈક રચના જોવાને ફરતા ફરે કે લોચ,	
તેને ઈશ માની ચીરા નામી ફરગે કે લોચ	૧૬
કંઈક ચોર જાર ચૂર ચાલુકાં છે લોચ,	
વેગ નાટકના અનત અપાર છે લોચ	૧૭
જૂલી નાથ ને પાપણુ દીડે પૂજતાં લોચ,	
શ્રુતિ અશ્રુતિતણી વાત વણુ બ્રજતા કે લોચ	૧૮
બાધી પાપતણા પોટ ગતી નીચમા કે લોચ,	
ચામ કીટ ને પતંગ વિખટા કીચમા કે લોચ	૧૯
કંઈક કરી શુભ કર્મ દેવલોકમા કે લોચ,	
જાજ ભોગવે અનત શુભ અગોચમા કે લોચ.	૨૦
કંઈક જાણે છે રાત્રિ મરગદને કે લોચ,	
સાચા નાથને ભજે છે મૂખી વાદ ને કે લોચ	૨૧
એક આપક ચૈતન્ય સાર વેદનું કે લોચ,	
જાણી આન ધરે ચૈતન્ય અભેદનું કે લોચ	૨૨
નીજ રૂપ લહો ઈશ સુષ્ટીમા ફરે કે લોચ,	
જીવનમુક્ત મનોહર નવ ભા ધરે લોચ	૨૩

પદ ૧૮ સુ-રાગ ગન્ધીના.

સુલો કૃષ્ણતણી વાણ છે પ્રમાણુ રે, તાણ પડી મેહેની રે,	
ભજે ચૈતન્ય અખડ તજે સર્વ ત્રિપથ કામના ઘેલી કે	૧
શોક દુઃખ થયે સુખેથી આનદ રે, મનમા ન આણો રે,	
રાગ દેષ બીક વહેમ કામ ક્રોધ રે, શત્રુ કરી જાણો કે	૨
એક દુષ્ટ શુભાશુભ છે વેણુ રે, કોઈને ન કહેજો રે,	
સર્વ લોકર્થ ન પ્રીતિ નહીં વેરે, સાક્ષી જેવા રહેજો રે	૩
સર્વ ઈદ્રિયોને દૂર્ભ તણી પેરે, જાજ વશ કીજો રે,	
સર્વ વિનયને વિષરૂપ ગણી કોઈને, ન આહી જાવા દીજો કે	૪
જૂખ દુઃખ થયી ઈદ્રિ મદ થાન રે, પણ રહે પ્રીતિ રે,	
અહા લહે ન રહે વિષય તણી પ્રીત રે, તેણે ઈદ્રિ જીતી રે	૫

સાધન ટાળે પણ ધૃતિયો બળવત રે, મન જાયે તાણી રે,
તેને ઝીતિ લહે આતમા તે શર રે, અન્ય ભરે પાણી ૩ ૬
વિષય સાહરતા થાય તેનો સગરે, તેથી કામ જાગે ૩,
તેથી ક્રોધ તેથી મોહ તેથી બુદ્ધિ તણી, સમજણુ ભાગે ૩. ૭
માટે કરે વિષય તથા રાગ દેવ રે, નિજ મન જીતે ૩,
નિત્યે ધરે બ્રહ્મધ્યાન તથા માન ૩, પ્રીતિ તણી રીતે ૩ ૮
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ સાક્ષાત રે, જે જન જાણે રે,
તેના જાપ હુ ખદોષ થાય મુક્ત ૩, આનંદ મોજ માણે ૩. ૯

પદ ૧૯ મું.

ઐહ લોક તણા વિષય ગણે તુચ્છ ૩, તે જન વેરાગી ૩,
અતિશયતા અનિલતા ને નારા જોઈ, જેની મતિ જાગી ૩ ૧
કામ ક્રિકર નરે તથા વગણુ ભેદ, એકવરણુ થઈ જોસે રે,
ધરે તિલક છાપ માલ ફૂટે તાન રે, ન્યા ત્યા પેગે રે ૨
સાધુ તે જે અહિંસા ધર્મ રે, સત્ય નિત્ય પામે રે,
ઐહ લોક વિષે ચૈતન ધનરૂપ રે, એકડુ નિહાળે રે. ૩
બીજા દુદીયોની વૃત્તિ પગેનાય ૩, માણસોની વાસે ૩,
જેમ તેમ સમજાવી બાધે તર્કે, પથતણે પાશે ૩ ૪
દશ ધૃતિયો જીતે તે યતી જાણ્ય રે, શાસ્ત્ર પરમાણે રે,
ધરે ધ્યાન નિજ રૂપનું અખડ રે, અન્ય નવ જાણે રે ૫
વિકલ ધૃતિયો કરીને તાલમેલ ૩, વખાણુ લઈ જોમે રે,
જેમ જેમ રીઝે લોક કાવે દાવ ૩, ત્યમ ત્યમ આધા પેમે રે ૬
સત્ય બ્રહ્મશુ અભેદ જેને સગ ૩, તે જન સત સગારે,
અસત જડ હુ ખરૂં જગત વિષય તણા, સદાથે અસગારે ૭
બીજા અત્તને રીઝાવવાના દાવરે, નિત્ય નના ધારેરે,
સતસગી જહૂ નામ, અસત પૂતનાની સગત વધારે ૩ ૮
વિષ્ણુ વ્યાપક જાણે તે જન રે, વૈષ્ણવ સાચા રે,
કામ ક્રિકર રસ ગાન તાન મમે રહે ભોગ સગ રાચા ૩. ૯
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ પિરે મમે રે, સત રહે શરા રે;
અન્ય પંચા કાવપાશ વિષય મૂઢ રે, તરફડે જ્યમ પૂરા રે. ૧૦

પદ ૨૦ મું.

રોવો કૃપણુને વ્યાપક રૂપે, સંત તણી રીતે; ૧
 જાણો ચૈતન્યધન આનંદ બ્રહ્મ રે, પુણ્ય પ્રીતે રે.
 એવક એવ્ય એવારૂપીયું નિરમાય રે, તેને દૂર કીજે રે; ૨
 કામ ક્રોધ ગ્જ લેશ દેવ મંદિરમાં, રહેવા ન દોજે રે.
 પૂજ્ય કીજ્યે અખંડ ધ્યાન રૂપ જ્ઞાન દીપ અજવાળી રે,
 કીજે નાથમાં સમર્પણ જગ સર્વ રે, આપોપાને ટાળી રે. ૩
 એક ધ્યેય શ્રેય ચૈતન્ય ધન અન્ય, એવ રેશ નવ જાણો રે;
 કહે અવિચલ વૃત્તિ દિન રણ, નિમ્નનંદ મોજ માણો રે. ૪
 ગદી દેહ રૂપ જન અન્ય દેવ, જડ વસ્તુને ઠગાવે રે,
 કાચ ટીડીયા વગેરે જુઠા ઠાઠ રે, પોકલ બનાવે રે. ૫
 એવા મૂરખોની વાત મનમાહિ રે, પેમવા ન દેજે રે;
 સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મરૂપ કૃપણુ જાણી, જગતમાં રહેજે રે.

પદ ૨૧ મું.

અર્જુન સાથે જોડ્યા હરિ એમરે, મિત્ર મુલો વાણી રે,
 હું છઉં વ્યાપક અનત ને અપાર, મૂઠ શકે નહીં જાણી રે. ૧
 આદિ મધ્ય અત સ્પૃથી નિર્વેપરે, શુદ્ધ હું વિરાજી રે;
 બ્રહ્માદિક સર્વ દેવ થકી પૂર્વ રે, એક રૂપે જાણી રે. ૨
 સર્વ તણા આદિ મધ્ય અંત્ય રૂપરે, એકલો હું જાણી રે;
 કોઈ નથી હુંથી બિન્ન જગમાહિ રે, આણું ને પરમાણું રે. ૩
 હું તો સદાયે અસંગ જડ ભૂત થકી, શુદ્ધપણે વર્તું રે;
 જીવે અકર્તા સ્વરૂપ નિજ શક્તિ વડે, જડને કરું પ્રેરતું રે. ૪
 સત જનને સ્વરૂપ ઉપદેશ રે, કુદ નાથ કરવા રે;
 ઇચ્છા શક્તિયે ધરુ તે નર વેશરે, નરમાં વિચરવા રે. ૫
 તેથી એર પામી દાન મુજ નામ થકી, પૂતલાં બનાવે રે;
 જુઠા ત્રય કરી પથ સ્વી કડ, બોળા લોકને જુલાવે રે. ૬
 અમે માડ્યુ નથી ક્રોધે ગામરે, મંદિર અમારું રે;
 અમો કેહેતા નથી જે વશ પારસને, માને તેને તારુ રે. ૭
 સર્વ લોક છે સમાન મારે, કોઈ નથી પારકું પોતાનું રે;
 સર્વ તણો ઇશ વ્યાપક છઉં એકરે, નથી કેહેતો જાનું રે. ૮

હુંને વ્યાપક સ્વરૂપ જે અનન્યપણે, લજે તે તો મારા રે;
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મરૂપ જાણુ રે, લોકથી તે ન્હારા રે. ૯

પદ ૨૨ મું-રાગ કાશી.

સદ્ગુરુ શાસ્ત્રની વાણીરે, સમજે સાચા પ્રાણી; સદ્ગુરુ. ૧.
ધણા ભણ્યા બમણા ભરમાયે, મન' બાંધે મત તાણી;
અણુસમજીને અવગુરે ચિંધે, જૂઠું બોલે જાણી જાણી રે. સદ્ગુરુ. ૧
મૂરખ લીધી વાત ન મૂકે, મરકટ મૂઝી બધાણી;
વણુ બાંધે બધાઇ પડ્યા પછે, મથે મિથ્યા મત પાણી રે. સદ્ગુરુ. ૨
અસલથકી રે ગુરુ એજ આપણા, તે કથમ મૂઝીયે જાણી;
એવું કહી અણુધડને રે પૂજે, ન જીવે પામર પ્રાણી રે. સદ્ગુરુ. ૩
દામ આમ રસમારે બન્યોની, છુદ્ધિ બહુ ભરમાણી;
કૃષ્ણવચનને કાને ધરે નહીં, વાદાલી તે વિપય કહાણીરે. સદ્ગુરુ. ૪
આચારી થઇ અજગારે બેસે, ઇતિ સદાયે અભડાણી;
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ લલા વણુ, શુદ્ધ કરે નહીં પાણી રે. સદ્ગુરુ. ૫

પદ ૨૩ મું-રાગ ખમાચી.

સતો બાલપણમાં ચેતોજી.

ચેતોજી ચેતોજી તમે ચેતોજી, સતો બાલપણમાં ચેતો જી. ૧.
ગુરુ સેવા કરી શ્રુતિ સમજારો, તનમાં ત્રેવડ છે તો જી. સતો. ૧
શાંતપણે હરીને સમ જાણી, કામ દુશોને દુઃખ દેતો જી. સતો. ૨
બ્રહ્મ લલા વણુ અન્ય ન તારે, આ ભવજલમાં વેહેતો જી. સતો. ૩
કાળ કરે ચોદસ દુનીયામાં, શેષ દલામાં દેતો જી. સતો. ૪
નરતન પામીને તારી ન રાકે તે તો, હીડિ ડબકાં દેતો જી. સતો. ૫
જે પદ જાય તે નાવે પાછી, કોટી ઉપાયે કરે તો જી. સતો. ૬
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ ભજ ઝટપટ, જે સારું વાંચે તો જી. સતો. ૭

પદ ૨૪ મું-રાગ ગરબી.

એક છે એક છે એક છે રે, પ્રભુ આઘ મધ્ય અંતે આપ એક છે. ૧.
આઘ અંત પૃથ્વીના મધ્યે ઘાટ દીસે, નામ રૂપ માત્ર તે અનેક છેરે. પ્રભુ. ૧
નેમ એક ચૈતન ઘટ ઘટ વ્યાપક, ભેદ વિના અટલો વિવેક છેરે. પ્રભુ. ૨
મૂખી વિદારી માટે ભિન્ન ભિન્ન થાયે, ચૈતન અવિદારી છેક છેરે. પ્રભુ. ૩
અવની રૂપી ને ચૈતન આરૂપી, જેમ વસ્તુ નલમાં દરેક છેરે. પ્રભુ. ૪

દેહોદંભતીથી અનેક શ્રવે, જાણે છે એ જ અવિવેક છે. પ્રભુ.
તેથી શુભાશુભ સુખ દુઃખ માને, કામ ક્રોધ મોહાદી વિશેષ છે. પ્રભુ.
તે માટે શુરુ શરણે રહીને, સાધન સાધ્યાની જોને ટેક છે. પ્રભુ.
તે સમિધદાનંદ બ્રહ્મ લઈ જાણે, બેઠ જોવાં તોવાં કામે ભેક છે. પ્રભુ.

૫૬ ૨૫ મું.

કામની કામની કામની રે, કાયા નરની તો છે ચોટા કામની. ટેક.
જો જડ વૃત્તિ નહો તજો તો ત્યાં, કીમત છે ધૂરી બદામની રે. કાયા.
તે માટે સદશુરુ શરણે રહી, સાધન સુકતીને પામની રે. કાયા.
વૈરાગાદીક સિદ્ધ કરીને, રાખ્ય વૃત્તિ ચીડ્યન ધામની રે. કાયા.
જે સમ બ્યાપક અનંત અગોચર, દૂર કરજુ જડ કામની રે. કાયા.
સમિધદાનંદ બ્રહ્મમય થઈને, જનમ મરણુ ભય વામની રે. કાયા.

૫૬ ૨૬ મું.

આવીયો આવીયો આવીયોરે, નર દેહ તારે તરવાનો આવીયો. ટેક.
જાગ્યો ત્યાં લગે જડનેરે ગડગડ, બાકીનો સુધને ગમાવીયોરે. નર.
ખૂટશે આયુષક્ષણુક્ષણુ જાતાં, કોડમણું દુષ્કર કહી લાવીયોરે. નર.
લખ ચોરાશીમાં રઝગીશ જો કહી, કાળે અચાનક આવીયોરે. નર.
તે માટે તું શરણુ જા તેને, જે શુરુ વેદ કરમાવીયોરે. નર.
સમિધદાનંદ શ્રેષ્ઠ અખડલજીને, ધૂરીશ માયાથી તો તું ફાવીયોરે. નર.

૫૬ ૨૭ મું.

નાથને નાથને નાથને રે, અમે ભણ્યે નિરંજન નાથને. ટેક.
જે બંધાણુથ તે ક્યમ છોડે, બીજના બાંધલ હાથનેરે. અમે.
મમતા મોહમાં જે બૂલા ભટકે, સોધે તે કામનાના સાથનેરે. અમે.
રોગ અવિદ્યાનો અમને ન આવે, પીધો છે જ્ઞાનના કવાથનેરે. અમે.
ઐતન્યકલ્પતરુ તણી ક્યમ ભરીયે, જૂઠું જડ બાવળે બાથનેરે. અમે.
સમિધદાનંદ બ્રહ્મ વણુ બીજ, અન્ય ન ગાઇએ ગાથનેરે. અમે.

૫૬ ૨૮ મું.

પ્રભુ તુંને પ્રસન્નતે ક્યમ યાશે, તારી લિલટી ચાલ ન જાય. પ્રભુ. ટેક.
કૃણુ સ્વરૂપ કહે પ્રભુ કેરું, તે સુંણુતો નથી કાને;
જગ ધૂતાનાં વેણુ સુંણીને, ભટકજ રાને રાને. પ્રભુ. ૧-
માલ રોગ સતાનાદિકની, માનતમાં ધન નાખે;
શકિતવર હનુમાનાદિકને, ધણ કહી સુખ ભાખે. પ્રભુ. ૨

- કામ વિવશ પામર વિપચીને, દેવ ગુરુ કહી માને;
સૌ મણુ સાખૂએ ખર ઘાયે, અન્ન ન થાય નિદાને. પ્રભુ. ૩
- વૈરાગાદિક સાધન જે ગુરુ, પ્રભુ પામ્યાનાં જાણે;
તે ગુરુ તો તારા મનમાંહે, નહીં પામરને તોણે. પ્રભુ. ૪
- જેવર અન્નાદિક જોધન, પ્રભુ કહી પાયે લાગે;
ત્યાગી સંત મલે સામો તો, અવળુ મુખ કરી લાગે. પ્રભુ. ૫
- કોઈ મુંજો વેદાંત કયા તો, મન માંહીથી ખીજે;
શોભા અન્ન વિષય ચરચા ને, ગાન તાનથી રીઝે. પ્રભુ. ૬
- જગ કરતા પાલક સંહરતા, સાક્ષી સધળે પોતે;
ખાહર ભીતર ઘટ ઘટ વ્યાપક, તેને તું નહીં ગોતે. પ્રભુ. ૭
- આકાશાદિક ચૌદ લોકમાં, અગણિત તન ઉપજાવે;
કદપ લગે તે હોયે કેવો, ઈ કાંઈ ન મનમાં લાવે. પ્રભુ. ૮
- કદપ લગે બ્રહ્માંડતાણાં તન, અગણિત પાળી જાણે;
એક પલકમાં સૃષ્ટિ ટાળે, તું તેને ન વખાણે. પ્રભુ. ૯
- સર્વે મન બુદ્ધિનો પ્રેરક, અળગ રહ્યો ન જણાયે;
વણુ મેહેનત એ સધળાં, કામ કરે નવ આવે જાયે. પ્રભુ. ૧૦
- નિદ્રામાં આનંદ ભોગ, આપી સહુને સંતોકે;
કહેવાથી એ કામ બને, તે વાત ન મનમાં તોકે. પ્રભુ. ૧૧
- સર્વ કાલ જે સરખો જાણે, કામ ન ન એ વણુ કાલો;
તે ઉપર તું નહીં પ્રીતિ, નિત્ય મૃતક છે વહાલો. પ્રભુ. ૧૨
- કરતાદિક જે કારણ સધળાં, ઇશ તણાં કહેવાયે;
અદ્ય એકદેશી શું કરશે, જૂલે કાં ન ભરમાયે. પ્રભુ. ૧૩
- માયાના ચક્રોળ વિષે જે, બહુ બ્રહ્માંડ રમાડે;
તે મેહેલી તું અદ્ય સિદ્ધ પાસે, જઈ પાથ પહાડે. પ્રભુ. ૧૪
- બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવાદિક સરવે, જેથી ચર ચર મુજે;
તે પ્રભુ મૂકી ઘાસફૂસને, ઇશ કહી તું પૂજે. પ્રભુ. ૧૫
- અદ્ય લિખ્ય નહીં તું રોજી, દેહલું કરી ગણે;
કર્તા ભોક્તા થઈ ફૂલ્યો, તેથી પડીયો ચમને પાશે. પ્રભુ. ૧૬
- જે દિન રણુ જીવે છે સહુને, તેને તું નથી જોતો;
ક્ષુદ્ર દેવ મંત્રોની માળા, તાણુછ રોતો રોતો. પ્રભુ. ૧૭

પેદા કર્તાં જો કદી કાયા, પશુની કરતો તારી;
 તો દેવાદિક આગ આવત શું, તું જોને વિચારી. પ્રભુ. ૧૮
 તન જોજન પામી કૃદ્યો, મન ગમતો મારગ ધાર્યો;
 આયુષ ખૂટે પાછો પશુમાં, રઝળીશ માર્યો માર્યો. પ્રભુ. ૧૯
 જો પ્રભુ પૂર્ણ પ્રકાશક સધળે, ગુરુ શરણે જઈ ટાણે;
 નર તન ચત્રપટ આશ્રુ જાયે, પાછું નાવે નાણે. પ્રભુ. ૨૦
 જે કર તે કર અરપણ તેને, જે સચરાચર સ્વામી;
 શત દિવસ રહે મમતા મૂકી, તું તેને સિર નામી. પ્રભુ. ૨૧
 ધેરાગદિક સાધનથી, સચ્ચિત્તનદ બ્રહ્મ તપાશી;
 જો પામીશ તો છુટીશ તેવણુ, રહેશે કામ ખવાશી. પ્રભુ. ૨૨

પદ ૨૯ મું.

જોજોજોજોરે, આ ઉધમતિ જન અપાર; જોજોજોજોરે. ૧
 સાચ જુઠ તણો કરી, મન ન વિચાર; જોજોજોજોરે. ૨
 અંધ ધંધ જાયે આપ્યા, આંધળાની હાર. જોજોજોજોરે. ૩
 કૃષ્ણની પ્રમાણુ વાણી, મુણે નહીં લગાર; જોજોજોજોરે. ૪
 ભાંડ ભાટ વેપારીતણો એતખાર. જોજોજોજોરે. ૫
 અમઘથી છે આપરુ ને લાજ મારી સાર; જોજોજોજોરે. ૬
 પ્રભુથી વિમુખ એમ માને ગમાર. જોજોજોજોરે. ૭
 વેર તણાં નામ માણે ધરે નિરધાર; જોજોજોજોરે. ૮
 તત્ર ને પુરાણ માને સાખી બેસુમાર. જોજોજોજોરે. ૯
 શરૂ તણાં શુરુ ભાઈ જનોઈના હાર; જોજોજોજોરે. ૧૦
 નાહક ઉપાડે તેની લાજ નહીં લગાર. જોજોજોજોરે. ૧૧
 આચારજ રહિત આપા પંથીયો અપાર; જોજોજોજોરે. ૧૨
 કાખમાં પેદાંત ઘાલી કરે બારેબાર. જોજોજોજોરે. ૧૩
 કોળી નાળો લાવી માડે પૂતળાંની હાર; જોજોજોજોરે. ૧૪
 ધંશ માની શીશ નામે મૂંઢના સરદાર. જોજોજોજોરે. ૧૫
 ચોરે ઠગ છીનાવ જાર તણે બહુ દાર; જોજોજોજોરે. ૧૬
 દેવધરે માની બેમે મુડિયાંની હાર. જોજોજોજોરે. ૧૭
 શોભા વિના દેખે લાંથી તર્ત લાગે બહાર; જોજોજોજોરે. ૧૮
 ઘણી શોભા સંભળે ત્યાં દોડે લારોલાર. જોજોજોજોરે. ૧૯

આખ્યો લાલ કરી બેમે બાહાર ચોળી છાર, જાત જણ્યા પિના જઈ મેવે જણુ હજાર	જેજેં ૧૦
મનમાંથી નામ દેવ તીર્થનાં અપાર; પેટ માટે પાડી ખોસે ઝડા ઠાંગાર.	જેજેં ૧૧
જૂહમાં ઠગાયે ભૂલી ધરા આપનાર; પત્યર પૂજારીને માને કામના કરનાર	જેજેં ૧૨
ગંગા આખ્યાં ખાડમાં કહે વાટનો જનાર; તેને માને પણ ન માને વેદનો પોકાર.	જેજેં ૧૩
અવાતણનાં ત્રાત કરે ને ફૂટે બહુ પ્રકાર, રાખ્યાં મોહોટાં જેતા થાકે તોયે નાવે પાર.	જેજેં ૧૪
લીંબડામાં મોહો જેવો છે દેવનો આકાર, અવુ મુણી જેવાને બહુ રઝળે નરનાર.	જેજેં ૧૫
કૃષ્ણ કહે કર્મ છે સકામ તો અસાર, તોયે શોભા માનતામાં ખોઅે ધરવાર.	જેજેં ૧૬
લોકમાં પૂજવા ખમે ભુખ દુખ માર, ગુરુ ખોળી ધરા જણ્યા તણો નહી પ્યાર	જેજેં ૧૭
પત્યર માડે ઉકરડાને કાઢાડવાને બાહાર, લોક હતુમાન માને જણતા ધરા.	જેજેં ૧૮
ત્યાગી આવે ગામમાં તો ઉતરવા નહીં ઠાર, ઢોંગીને સામેયે જવા હોકારા હોકાર.	જેજેં ૧૯
મને પૂજે ત્યાં ન લાગે પગે ધરની નાર; પાળીયા શણગારે ત્યા ખાયે ધણ માર.	જેજેં ૨૦
કોરાં બાણ પામે આવે નહીં કોઈ જેનાર, કાચ મોહોરા બાધે આવે ચોકના અગાર	જેજેં ૨૧
જામે કહે હું સાધુ આજણુ તપસી યતિ સાર, તેજ માને પણ ન જાણે ચોર શાહુકાર.	જેજેં ૨૨
છને હુતે હાથ આડે બીખારાં અપાર, દાનપાત્ર જણી તેને આપે કુંકામાર.	જેજેં ૨૩
પીતલને જે પૂજે તેને પૂજે બહુ પ્રકાર, સાચો પ્રભુ ચિંધે તેથી કરે મારામાર.	જેજેં ૨૪

વિદ્યાવંત તીર્થતણે શક્તિને નહીં ભાર;	જેજેં	૨૫
પાણી પાદાગ ખોળ્યા કરે અલણ ને લણનાર.		
ખાડે પેસે બેસે ક્રોધ પાથરી તરવાર;	જેજેં	૨૬
ગંજેરું લંજેરું તેને માને સિદ્ધ મદાર.		
અમઝી પાસે લાલજી આવ્યા છાપો દીધી ચાર;	જેજેં	૨૭
અમઝી દોલત દીકરા આપે ધૂણે ખોડીયાર.		
અમકો દુતો પુનમ ઉપર જાતરાનો જનાર;	જેજેં	૨૮
ડાકારનાથે કરજ આપ્યું રૂપેયા છો બાર.		
એવી વાતો સાંભળી તેને માને રેડીયાર;	જેજેં	૨૯
સંભારે નહીં વિશ્વતણે પતિ પાલનાર.		
પંથને પાખંડ એમ મૂઢનાં અપાર;	જેજેં	૩૦
પ્રભુથી વિમુખ નીચ ગતિ આપનાર.		
તેથી પાછો ફરી ખોલે શુરુ તારનાર;	જેજેં	૩૧
દેહાદિક વિપ્લવતણે તજે અહંકાર.		
શુરુ વેદ થકી જાણે સાદી નાથ સાર;	જેજેં	૩૨
ત્રણ દેહ તણ પોતે પહેંચે પરાપાર.		
જાણ્યા સુધી ત્યાગ બક્તિયુત કરે વિચાર;	જેજેં	૩૩
પામે તે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ ભવ નિવાર.		

પદ ૩૦ મું.

જેજેજેજે રે, આ અજળ જગ બનાવનાર.	ટેક.	
ધમ્મો માત્ર માયામાંથી પ્રગટે અહંકાર;	જેજેં	૧
તેથી શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ સાર.		
તેનું પંચીકરણ બને, જૂતો થાય તૈયાર;	જેજેં	૨
આકાશાદિક પૃથ્વી સુધી, પાંચે નિરધાર.		
જૂનીથી બહુ આપધી ને તેથી તન અપાર;	જેજેં	૩
લખચોરાશી જાતતણા બોલે સૂતકાર.		
પાયા વિના ચૈદ લોક અધરધરણુદાર;	જેજેં	૪
દેવો પ્રગટ છીધા તે તો ફરે નિરધાર.		
જૂની જેતાં કાંઈ ન દીસે, શુણુ છે બહુ પ્રકાર;	જેજેં	૫
રસ ગંધાદિક નીપજે તેને, જાણુતાં નાવે પાર.		

મીઠા મોળા ખાટા તીખા, તૂરા દડુ ખાર.	જેજો	૬
એકકકના ભેદને જાણતા, શુદ્ધિ પામે હાર.	જેજો	૭
રક્તધેતાદિક રગ એકકા, જગમા જેમુમાર.	જેજો	૮
તેમજ પાણિને તેજાદિકના, શુણ ન કો લેહેનાર.	જેજો	૯
પાચ ભૂતોના દેહો દીમે, મોટોટો ચમતકાર.	જેજો	૧૦
આમે મદેવા જુજવા ઘાટના, કાણુ કળી શકનાર	જેજો	૧૧
પવન તણા ચમચી, ચવાવે કારખાર.	જેજો	૧૨
પ્રાણપાન વ્યાનોદાન, સમાન મદાર	જેજો	૧૩
આકાશાદિક શૂન તણો, સત્ય ભાગ સાર.	જેજો	૧૪
તેથી મન શુદ્ધિ કરે, ચિત ને અહકાર	જેજો	૧૫
ઓત ત્વચા ચક્ષુ ને રસના, ને ઘ્રાણુ બાહાર.	જેજો	૧૬
આકાશાદિક તણી જ્ઞાન, ધ્રિ જાણનાર.	જેજો	૧૭
વાગાદિક પાચ ધ્રિ, કામ કરનાર,	જેજો	૧૮
નજાદિકથી પ્રગટ કરે. રજોનો નિચાર.	જેજો	૧૯
સ્થૂપ સ્વદમ કારણુ છે, દેહ ત્રી પ્રકાર.	જેજો	૨૦
તેના ચૈતન્ય આડા નાખ્યા, પડદા જુવવનાર	જેજો	૨૧
પોતે મહિ નેબાહાર બિરાજે, લિજન થાયે લગાર,	જેજો	૨૨
કોષ કરી ન શકે એવા સર્વે, કામ કરે દિલદાર.	જેજો	૨૩
વધ્યાપુત્ર જેવો, અસભનતો પરીચાર.	જેજો	૨૪
શબ્દાદિકથી કરે એવો, ખીજા કેનો બાર	જેજો	૨૫
કરતે સતે નિત્ય અકર્તા, લેપ ન પામે લગાર,	જેજો	૨૬
ચૈતન્ય આનદ આપ છે વ્યાપક, જેનો પાર ન વાર	જેજો	૨૭
પડદામાં હુ મારુ માની, જે કરે વ્યવહાર.	જેજો	૨૮
કર્મ તણે આધીન ગણી, તેને ફેરવે આપ મુઆર.	જેજો	૨૯
શુરુ શરણે રહી ત્રણે પડદા, દૂર કરી જોનાર.	જેજો	૩૦
પુરુષને નિજરૂપ જણાવી, ટાળે અધકાર.	જેજો	૩૧
જે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મને જાણ્યા, તણો રાખે પ્યાર.	જેજો	૩૨
તેને થઈ શુરુ રૂપ જણાવી, સાક્ષી કરે ઉદ્ધાર.	જેજો	૩૩

૫૬ ૩૧ મું.

જેજો જેજો રે, આ સત્ય સમજનો પ્રકાર ૭૬
અહ અભિમાની કરી, મનીને મદાર.

મનોહર સ્વામી.

મંત્રીને સંગે સકલ, વિવિધ જાણનાર.	જોજો	૧
તે મન સાથે મળી કરે, સર્વ કર્મ સાર;	જોજો	૨
કર્મદ્રી દ્વારાયે તેથી, ચાલે વ્યવહાર.	જોજો	૩
માટે યા તીર્થ દાન, સેવાદિ ઉપચાર;	જોજો	૪
કર્મ વિદ્યા સકલ જેની, ઇન્દ્રિયો સરદાર.	જોજો	૫
તે સત્વ રજ તમ બેદથી, લિન્ન પ્રકાર;	જોજો	૬
તેમાં સાત્વિકને કરે છે, કૃષ્ણ અંગીકાર.	જોજો	૭
વિદ્યા વધે એવા યજ્ઞદાનાદિક, સેવાદિ આચાર;	જોજો	૮
ધર્મરાષ્ટ્ર શુદ્ધિયે કરે, સાત્વિક કરનાર.	જોજો	૯
ઐત્તિક આમુખિક ફળ શોભા, પોરસ પ્રત્યુષકાર;	જોજો	૧૦
માટે કરે તે રજેશુણી કર્તા, દુઃખ ભાગી નિરધાર.	જોજો	૧૧
તામસી કામ અંધારા આગસ, ને મગરૂરી મુઝાર;	જોજો	૧૨
જે વિપરિત કરે તે તમોશુણી, અચંતા પામેઆપાર.	જોજો	૧૩
વરણાશ્રમનાં કામ જરૂરી, સાત્વિક જાણે ભાર;	જોજો	૧૪
સદ્ગુરુ ને સદ્ગુરુની સંગત, તણો ધણો પ્યાર.	જોજો	૧૫
રજેશુણી દુઃખરૂપ ધંધામાં, માને મુખ અપાર;	જોજો	૧૬
તમોશુણીનાં સધળાં કારજ, અંધારે અંધાર.	જોજો	૧૭
૭ ઉપાસન વિદ્યા, લિંગ તેનું કરનાર;	જોજો	૧૮
તથાથી તે સિદ્ધ થાયે, માટે સાધવો પ્રત્યાહાર.	જોજો	૧૯
યે આજ્ઞાયામાદિક, યોગ કરે નિરધાર;	જોજો	૨૦
૮ તો આવડે જો ગુરુ, સિદ્ધ છે શીખનાર.	જોજો	૨૧
સાધે વ્યાપક કાં તો, સાત્વિક શુભ સાર;	જોજો	૨૨
૯ તો રજેશુણી દેવનું, ધ્યાન હૃદે મરનાર.	જોજો	૨૩
શ્રી છે ભૈરવ ભૂત, પિશાચને ચિતવનાર;	જોજો	૨૪
ધ્યાનાદિક માહે, છે મોટા ફેરફાર.	જોજો	૨૫
શ્રી ને તમો શુણી બંને, તે તે ભોલક મુઝાર;	જોજો	૨૬
૧૦ ફલ ભોગવે તો પણ, પાછો કારને કાર.	જોજો	૨૭
શ્રી શુદ્ધ ચત્વને જીતી, પોહોંચે પરાપાર;	જોજો	૨૮
મોકે કાં આ જગ માહે, સવ પામે ઉદ્ધાર.	જોજો	૨૯
૧૧ તો સદ્ગુરુ જાણે, અન્ધ ન જાણુહાર;	જોજો	૩૦
૧૨ પેટલરાનાં પાંપળાં, જગમાં બેશુમાર.	જોજો	૩૧

ત્રીજી વિદ્યા મોક્ષનું કારણ, જંનેમાં નહીં સાર;
 પણ તે સાત્ત્વિક લોકજપામે, અન્યને નહીં અધિકાર જોજો. ૧૭
 માટે નર તન પામીને, સાત્ત્વિક વૃત્તિને ન પીસાર;
 સમ્યક્દાનદ બ્રહ્મને માથે, નિશ્ચે ધણી તું ધાર. જોજો. ૧૮

૫૬ ૩૨ મું-રાગ ગરબી.

જો જન જાગ્યા, ધોર અવિદ્યા વેન તજી જગમાંહે;
 નિજ રૂપ લહું, ભેદ ભાવના મનમાં નાવે કયાંહે-ટેક. ૧
 તેને સધળે આતમારામ સદા, મનમાં ભવ પ્રગટ ન થાય કદા;
 હરખે નિરખે નિજ રૂપ મુદા, જો જન. ૨
 દુષ્કરૂપ જગત સુખરૂપ થયું, જડ વૃત્તિ વિકાસ સમાધ ગયું;
 ચૈતનધન પૂરણ શેષ રહું, જો જન. ૩
 જાગૃતમાં અજગ રહે કરતે, સ્વપનામાં નવ જુલે ફરતે;
 સુષુપ્તિમાં સાક્ષીપણે વરતે, જો જન. ૪
 ત્રય જીવતણા ત્રય ઇશતણા, પટ ભેદ નિરંતર દૂર ગણ્યા;
 એવો ચૈતન રૂપી વેદ લણ્યા, જો જન. ૫
 જડ બુદ્ધિ તે તેને નવ જાણે, જો મોહા તન યૌવન નાણે;
 કોઈ વરતે વિરક્ષા અંધારો, જો જન. ૬
 તે નર તન ધારી બ્રહ્મ ખરે, જેના શરણાગત ભવસિંધુ તરે;
 સમ્યક્દાનદ બ્રહ્મ સ્વરૂપ કરે, જો જન. ૭

૫૬ ૩૩ મું.

મોહોટમ મેલો, હું મારું એ અપખણું દુઃખદાર્ધ;
 મહાવિષ્ણુ તણે, ચરણે અરપો સધળી કર્મ કમાઈ-ટેક. ૧
 મોહોટપથી ભાર વહે જગમાં, મોહોટપથી પેહેલ મરે દગમાં;
 પાડે સૂરાને દલના પગમાં, મોહોટમ. ૨
 અહંકારે રાવણ રાજ ગયું, કૌરવમાં કહેવા કોઈ ન રહું;
 નારદનું મરકટ વંદન થયું, મોહોટમ. ૩
 જેને દેહોહ મનમાંહે વસે, ચૈતનતા તેથી દૂર ખસે;
 શબવત જીવત જોઈ શાસ્ત્ર હસે, મોહોટમ. ૪
 ધન તન પશુ આદિક હરિમાયા, તેને મારું મારું કરી ધાયા;
 ફરે ચક્રવર્તન મન ભરમાયા, મોહોટમ. ૫

હૃદિ ચાર ખાણમાં નિલ ફરતા, મુખ પામ્યાની ત્રેવડ; દરતા;
 કરી પાપ અસંખ્ય પેટ ભરતા, મોહોટમ. ૬
 તેથી વધતો જાય પંથ ધણો, માટે પાવવ સાહો સંત તણો;
 એક નાથ નિરંજન નામ લણો, મોહોટમ. ૭
 મેલો મમતા હંતા દૂર પરી, જાને એક નિરંતર નાથ હરી;
 જેથી આવાગમન ન થાય ફરી, મોહોટમ. ૮
 સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ અખંડ લાજે, બીજી દૃઢ દૃષ્ટના સર્વ તજે;
 તેથી મુક્ત તણો શણગાર સજે, મોહોટમ. ૯
 પદ ૩૪ મું.

ગુરુ શરણુ રહી, જાણો સ્વામાને સર્વાતર્યામી;
 કષ્ટ મુક્ત થયા, લવબંધનથી જે સ્વરૂપને પામી-ટેક. ૧
 જે પૃથ્વીમાંહી વસે છે સદા, જેને પૃથ્વી પાણી શકે ન કદા;
 જેને વરા વર્તિ રહિ .ભૂમિ મુદા, ગુરુ શરણુ. ૨
 જલ અનલ અનિલ નલ એ રીતે, વરા વર્તિ રહ્યાં પૂરણુ પ્રીતે;
 ન લહે તેને જે જગ જીતે, ગુરુ શરણુ. ૩
 ગવિ શશિ મહ ગણુ છે વરા તેને, બ્રહ્માદિક લહિ ન શકે જેને;
 બ્રહ્માંડ વિષે નહિ ગમ ક્રેને, ગુરુ શરણુ. ૪
 તે વેદમંજનમાં નિલ રહે, તેને સ્વય જાણુ પણુ તે ન લહે;
 તેથી ફલ આપે ઉપદેશ કહે, ગુરુ શરણુ. ૫
 મન શુદ્ધિ ઈંદ્રિયો તન સર્વે, નહિ સમરથ એ વણુ કા કરવે;
 તેને જાણી શકે નહિ નિજ ગર્વે, ગુરુ શરણુ. ૬
 વ્યાપક છે સદુમાં એજ સદા, બીજાં ચૈતન અન્ય ન એથી કદા;
 રમે બહુ રૂપે નિર્લેપ મુદા, ગુરુ શરણુ. ૭
 સદુને દેખે બોલે ધારે, કરે સદુનાં કામ રહી ન્યારે;
 કોઇ એને ન દેખી શકે કયારે, ગુરુ શરણુ. ૮
 એ તો ધાથી પર વ્યાપક બાધે, પોતાથી સામે નવ લાધે,
 કરી લાંબણુ કોટી કદપ સાધે, ગુરુ શરણુ. ૯
 દેહાદિકમાંહિ હું માની, જૂએ બિન્ન દેવને અસાની;
 તેથી વ્યાપકની રહે જોલાની, ગુરુ શરણુ. ૧૦
 દ્રશ્ય શ્રોતાદિક એ પોતે, બીજે જગમાં એવણુ નહીં જોતે;
 જાણી શકશે આપોણું જોતે, ગુરુ શરણુ. ૧૧

તનથી પર જાનેદ્રી ગાજે, તેથી મન તેથી પર ધી છાજે;
 તેથી અતયાંગી પર રાજે, શુરુ શરણુ. ૧૨
 નિયતાદિક કહીને જગ સારુ, શ્રુતિયે સ્વરૂપ શુદ્ધ નિરધારુ;
 માટે ચિદ્ધન નિર્દર્શક ચારુ, શુરુ શરણુ. ૧૩
 સમ્યદાનંદ બ્રહ્મ સ્વરૂપ લહી, પુરીયા પદમાંહે થાઓ સહી;
 પછે કાલકર્મની ખીક નહીં, શુરુ શરણુ. ૧૪

પદ ૩૫ મું.

નહીં તન સરખો, તું તો તું હરિ તન સરખો કાં ખોજે;
 તેથી લાભ કશો, વણુ દીકે મન કસ્પિત ડાહાપણુ ડોહોજે-ટક. ૧
 આ તન જડ મગટ પડ્યું રહે છે, શ્રુતિ સિંગ શરીરને જડ કહેછે;
 જે સ્થૂણ દેહ સધળા વહે છે, નહિ. ૨
 લખ ચોરાશી તનમાંહે ફરે, જ્યાં જોયું તેવું ત્યાં વિચરે;
 તે તો સ્વર્ગ મહી પાતાલ ફરે, નહિ. ૩
 તું તો સ્વસ્વરૂપનો અજ્ઞાની, તેથી લીંગ દેહમાં હું માની,
 બધાણુ શુદ્ધ કરી નાહાની, નહિ. ૪
 તેથી કર્તા બેકતા યદને ફરે, શુણુ દોષ પરાયા શીય થરે;
 હું કાણુ વિચાર ન એવો કરે, નહિ. ૫
 વિશ્વાનર દ્વિરપ્યગર્ભ નામી, ત્રીજા ધર્મિયર અવય પાર ગામી;
 તારી ત્રણ અવસ્થાના સ્વામી, નહિ. ૬
 વિશ્વાદિકને તેમાં લીન કરી, ત્રણ બેદ તણુ જે એક હરી;
 તેમાં મમ થઈ રહે ધ્યાન ધરી, નહિ. ૭
 એમ કરી ન શકેતો એક ગણી, જગ કર્તા પાસકદાર ધણી;
 જગ વ્યાપકનો રહે દાસ બની, નહિ. ૮
 કર સર્વ કર્મ અર્પણુ તેને, જે એમ ભણુ શક નહિ જોને;
 એમ કહે છે શ્રુતિ છેખાપ જોને, નહિ. ૯
 કર્તાને ખૂલી તનધારી, ભજતાં ગતિ નીચ થશે તારી;
 નરનત અમૃદ બાઈસ હારી, નહિ. ૧૦
 ચૈતન યદ રાખજ જડ સંદોમી, એવી વૃત્તિ મૂડતા કાં પામી;
 ભજ સમ્યદાનંદ બ્રહ્મ સ્વામી. નહિ. ૧૧

પદ ૩૬ મું-રાગ જંગલો.

કર્મ કરીને તરી કયમ શકનાર, અંધા હો-ટક.
 રાત દિવસ બહુ પાપ કરીને, આપી શકીશ મૂઠી જાન. અં. હો. ક.
 સ્નાનાદિક આચાર સકલમાં, બહુ અભિમાનનો છે ભાર; અં. હો. ક. ૧
 વેદ પ્રમાણ કાંઈ કરી નથી શકતો, ઉઘટો બને છે ગુનેગાર. અં. હો. ક.
 નાશવત કૃણ જટ જાયે ખૂટી, પાછો તે ઠારનો ઠાર. અં. હો. ક. ૨
 તજ અભિમાન શરીરાદિકનું, પ્રભુ ચરણે ચિત્ત ધાર; અં. હો. ક.
 તેનો થઈ રહે જે છે કરતા, જગતનો પાલણુદાટ. અં. હો. ક. ૩
 આકરને નહિ જોખમ ધર્મનું, ધણી થયે ગેરુના માર; અં. હો. ક.
 સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ એક વૃત્તિયે, રાત દિવસ તું સંભાર; અં. હો. ક. ૪

પદ ૩૭ મું-રાગ પ્રભાતી.

પાછો વળ પાછો વળ કેહેતાં, મૂઢ તણાણો જાય રે;
 જમ જમ જગજલ ઉડું આવે, તમ તમ અધિક તણાય રે. પાછો ૧
 માયા પર ચિદ્ધન જગ વ્યાપક, નજરે નવ દેખાય રે;
 માયિક ધાટ રૂપ તેને લહી, ઘેર ઘેર ધ્રુવ ખાય રે. પાછો ૨
 જડ ઊપર દડ મરકટ મૂંડી, ગૃહી મતવાદી થાય રે;
 ધણો સંધ બેળો લહી, લવ સાગરમાં બહુ ડોહોળાય રે. પાછો ૩
 સદ્ગુરુ ને સદ્ગુણને જાણી, નૈકા રૂપ પમાય રે;
 તો થઈ સાધનવાન અખંડિત, ચિદ્ધન તીર પમાય રે. પાછો ૪
 પણ વિષયાધિપણે તે સામું, નજરે નવ જોવાય રે;
 સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ સુખ મેલી, સ્ત્રી ધનમાં લપટાય રે. પાછો ૫

પદ ૩૮ મું-રાગ પ્રભાતી.

કૃષ્ણ દાસ તે જન જે સ્વપને, કૃષ્ણ વચન નવ લોપે રે;
 અન્ય વચનને ગૃહણુ કરે, તે ઊપર શ્રીવર કોપે રે. કૃષ્ણ-ટક. ૧
 કૃષ્ણ કહે જે દેવી સંપત્તિના, જે જન તે મારા રે;
 આસુરી સંપત્તિના જે જન, તે તો નહિ મુજને પ્યારા રે. કૃષ્ણ. ૨
 પર પીડા ન કરે મુખ વાણી, સત્ય પ્રિયે હિત જાણે રે;
 અકોધી સંન્યાસી શાંતિવાન, ન ચાડી જાણે રે. કૃષ્ણ. ૩
 પ્રાણી ઉપર દયા લોલતા, વર્જિત કામળ પોતે રે;
 લજ્જવાન ન લંપટ પ્રબલ, પ્રતાપી દીસે જોતે રે. કૃષ્ણ. ૪

ક્ષમાવાન ને ધીર શુચી, અદ્રોહી નહીં અતિમાન રે;
 દૈવી સંપત્તિનાં એ લક્ષણ, સુંણીએ તજી અભિમાન રે. કૃષ્ણ. ૫
 સતવાદી જડ અસત પૂતલાને, ઈશ્વર નવ બોલે રે;
 તમે ગુણી મૂર્તિને ઈશ્વર, માની ઘેર ઘેર ડોલે રે. કૃષ્ણ. ૬
 શાંતપણે દુરિને ભજનારા, ક્યમ ટંટાલ વધારે રે;
 જુઠ્ઠા ઠાક રચી જાંઝ ઢોલકાં, પાખંડી નર ધારે રે. કૃષ્ણ. ૭
 કૃષ્ણ કહે સચરાચર બ્યાપક, એક રૂપ હું પોતે રે;
 તે નવ માને શીશ ન નામે, ધર ધર મૂર્તિ જોતે રે. કૃષ્ણ. ૮
 કૃષ્ણ કહે મન બુદ્ધિ થકી પર, આત્મ સ્વરૂપ નિહાળો રે;
 ઉલટા કહે જે અમે માનીયે, રાધા કાનડ કાળો રે. કૃષ્ણ. ૯
 એણી પર એક વેણુ ન માને, જગમાં વૈષ્ણુવ થાય રે;
 સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ લલા વણુ, ભવો ભવે ભટકાય રે. કૃષ્ણ. ૧૦

૫૬ ઉદે મું.

સજ્જન ચૈતનનાથ તજીને, પ્રતિમા શાને ધારી રે;
 એ શું કરશે કામ તમારાં, મનમાં બુલેલી વિચારી રે. સં-૨૬. ૧
 તે નર કહે પ્રતિમાએ પૂર્વે, કાજ થણાંનાં સાર્યાં રે;
 તે વણુ ક્યમ આચાર્ય ગણીને, સેવક થાય અમારાં રે. સં ૨
 એક મૂર્તિયે દૂધ જ પીધું, એકે આપ્યો દાર રે;
 એક મૂર્તિના વાઘ ફાટા, ફરતાં માલણુ લાર રે. સં ૩
 એક મૂર્તિયે રીસ ચડાવી, ટુલ્યો ભોજન થાલ રે;
 એક મૂર્તિ મોટી તોળાણી, સોને સવા વાલ રે. સં ૪
 અમતકાર અગણિત પ્રતિમાના, જગત મુંબે છે કાને રે;
 લાખો દૈવી જીવ અમારી, આપેલ મૂર્તિ માને રે. સં ૫
 સિદ્ધાંતી કહે આજ અચેતન, મૂર્તિ પ્રગટ જણાય રે;
 આગળ પીતલ ખાતું પીતું, તે ક્યમ સત્ય મનાય રે. સં ૬
 ખરું હોય તો આજ બતાવો, ખાલી ન ગાલ ફૂલાવો રે;
 દુખી પેખી કાં બૂલો છો, પરને કાં ભરમાવો રે. સં ૭
 તે કહે આજ કોઈને એવો, નહીં ભાવ વિશવાસ રે;
 નહીં કાં આજ મૂર્તિ પણ બોલે, જમે અન્નના ત્રાસ રે. સં ૮
 સિદ્ધાંતી કહે ભાવ વિના કાં, જુઠ્ઠા પંથ ચલાવો રે;
 ભોળા જીવોને ભરમાવી, કાં ચાળા ચૂંચાવો રે. સં ૯

- ધન્ય ધન્ય આચારજી ધન્ય, દૈવી શ્રવ તમારા કહીયે રે;
જેને ભાવ ભક્તિ વિશવાસજી, ખરેખરે નથી હોયે રે. સં ૧૦
- આચારજીને ભાવ નહીં ત્યારે, સેવકને હોય શાને રે;
વણુ સામાને ગામ નોતરે, શું પામે શોભાને રે. સં ૧૧
- સમજનાના ભાવે ફલ આપે, કાષ્ટ પૂતળી નારી રે;
ભાવે કીધે પુત્ર જર્ણીને, વંશ ન શકે વધારી રે. સં ૧૨
- લાખે માણસ મૂર્તિ પૂજે, એકની નવ બોલે રે;
લાખે એક ન બોલે એવો, મારગ મૂરખ, ખોળે રે. સં ૧૩
- અમકે મૃતક ગાય દોહી દૂતી, એવી સાંભળી વાત રે;
કાષ્ટ ન મુરદાં કરી એકાં, પૂજે દિન ને રાત રે. સં ૧૪
- કાકે સિદ્ધિ લીંત ચલાવી, કે પ્રતિમા કે પાહોડ રે;
કાકે સિદ્ધિ પ્રતિમામાં મૂકે, કાકે નચાવે આડ રે. સં ૧૫
- તેથી પ્રતિમાદિક જડ વસ્તુ, ચૈતન્ય કદી ન થાય રે;
દુર્ગ દ્વાર દાંતે નવ વૃદ્ધે, મૂલા પછે ગજરાય રે. સં ૧૬
- ધ્યાન ધારણા પ્રાણાયામ ન, આસનનો ઉપદેશ રે;
ફક્ત દીગધાં શબ્દગાર્યાથી, વિદ્યા નાવે લેશ રે. સં ૧૭
- સમજ સિદ્ધની તેની પાસે, તેની સાથે જાય રે;
સાપ ગયે ઢરડાને વળગે, કદિ ન સાપ ઝડાય રે. સં ૧૮
- ત્યમ પ્રતિમાને વળગી પડ્યાથી, સિદ્ધ કલા ન પમાય રે;
એવી અલ્પ સિદ્ધિથી, જગદીશ્વર પણ કેમ થવાય રે. સં ૧૯
- પેદા કરનારની સિદ્ધિ, પ્રગટ જગત દેખાય રે;
દેવ દુનુજ નર તિર્યક જલચર, અગણિત મૂર્તિ થાય રે. સં ૨૦
- સૂર્ય પ્રકાશ કરે સૃષ્ટિને, ચંદ્ર સકલને પોષે રે;
મેધ જગતમાં વરસે અમિ, બાલે વાસુ શોષે રે. સં ૨૧
- એક કાળમાં અગણિત કામ, કરે દેવાદિક સર્વ રે;
તે આગળ નર પ્રતિમાની તૃણ, સિદ્ધિનો શો ગર્વ રે. સં ૨૨
- સૂર્યાદિકના કાલ વિષે બહુ, નર પ્રતિમા પલટાય રે;
સૂર્યાદિકનો સ્વામી ઈશ્વર, પ્રતિમા ક્યમ કહેવાય રે. સં ૨૩
- ચમતકાર અગણિત દેવાદિક, જેવડીયે દેખાડે રે;
તે વ્યાપક ચિદ્રૂપ તજીને, પ્રતિમા શીદ રમાડે રે. સં ૨૪

અમિત શક્તિ ધધિર ઘટ ઘટમાં, તેને તો નથી જોતો રે;
પથરને ચૈતન કરવાનો, ધધિ ક્યાંથી જોતો રે. સં ૨૫
પામી સકે તો પામ હરીને, ઘટમાં પ્રગટ બિરાજે રે;
ગીતામાંહે ચાલ કહી છે, તેજ જાણુવા કાજે રે. સં ૨૬
કૃષ્ણ વચન ઉપર મેહેનત, કરી શકતો નથી લગારે રે;
પીતલમાંથી પ્રભુ બતાવું, એવાં ડીંગ કાં મારે રે. સં ૨૭
નિજ મમત્વ તણ ગુરુ શરણે રહી, ચૈતન સરવાવાસ રે;
તે સત્વિદાનંદ અલ્પ લહીને, કાપો લવના પાશ રે. સં ૨૮

પદ ૪૦ મું.

ચોરઁગોર ન ચાલી શકે લાઈ, શાહ રાહમાં એક ધડી;
ઉઠાંઠલ મારગ તે જાણે, પર ધન ઊપર મરે પડી. ચોરઁગોર. ૧
સૂરા જન ચિદધન પ્રભુ પામે, પ્રગટ જગતમા દાસ ખડી;
કાયર કામાદિકની ટૂંશે, દોડતાં જાય દડી દડી. ચોરઁગોર. ૨
માયા ધેન ભરવા શું કરશે, ખાશી ચોઈ ખડી ખડી;
પિપિલિકાનો પગ ન ટકે ત્યાં, શું જશે પગહીણ ચડી. ચોરઁગોર. ૩
કાચ કીડીયાં જોવા સારુ, ધક્કા ખાયે ચાર ધડી;
અહ્માદિક સુખ કરી વેગળું, અંતરમાં કથમ શકે ગડી. ચોરઁગોર. ૪
લોક રીઝવા માંડ માંડતાં, નવરા થાય ન એક ધડી;
મન છુદ્ધિ પર સ્વામી પાસે, તે શું પોટી શકે પડી. ચોરઁગોર. ૫
ભક્ત સત્વિદાનંદ અલ્પના, એસે માયા પાર ચડી;
ખીળ નિપથ ભૂખ ભડભડતા, નાના ચોની પડી પડી. ચોરઁગોર. ૬

પદ ૪૧ મું-રાગ પ્રભાતી.

તે છે નાથ અમારો, જેપર નાથ ન ખીજો કોચરે;
જેની સત્તાયે જડ ઝૂંઝે, મૂઢ વિચારી જોએ રે. તે છે. ૧
જે કરતા પાલક સંહરતા, આપ અક્તાં સોએ રે;
સર્વ તણો જે માતા, જેનો માતા અન્ય ન હોએ રે. તે છે. ૨
નહીં સમાન ન સાહકે જેને, આપે એક ન દોએ રે;
જે અપાર જગમાં પણ વ્યાપક, વારે ન વાયુ ન તોએ રે. તે છે. ૩
ત્રણ ધધિણા ત્યાગ કરીને, પામે દ્વિજવર કોએ રે;
રાગ રાજ તજે જે માટે, તું કાં વેપ વગોએ રે. તે છે. ૪

તન ગોળીમાં પ્રણવ નેતરે, પ્રણવ સ્વાર્ધ પરાએ રે;
તો સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ લહે જો, ચંચલ ચિત્ત વલોએ રે.

તે છે. ૫

પદ ૪૨ મું.

નિત્ય પ્રકાશક નાથ નૃસિંહ, માયા નિરા નિવારો રે.
અહંકારરૂપી ધન ધારો, ચોટથી અંધારવો રે;
મહા મમતા જલ મોટી ધારે, વરસે છે ચોધારો રે.
સ્વસ્વરૂપનો પંથ ન સંગે, ફોગટ ફરી ફરી દારવો રે;
નિજાનંદ નિજ જનને દેવા, અંતર આપ પધારો રે.
કામ ક્રોધ મદ મચ્છર લૂટે, આશા દે . ક્ષતકારો રે;
ત્યમ ત્યમ મુખ સાગવણી કરીયે, ત્યમ ત્યમ કંઠેશવધારો રે.
જલધર હર વેરાગ સ્વરૂપી, વાયુ વેગ વધારો રે;
સાન દિવાકરને પ્રગટાવી, તમ જમ સહિત વિગરો રે.
સત્ય દયાદિક સાદકનું બલ, આપી કારજ સારો રે;
મનોહર મનમથ દૂર કરી ભવ, પલમાં પાર ઉતારો રે.

ટેક. ૧

નિત્ય. ૧

નિત્ય. ૨

નિત્ય. ૩

નિત્ય. ૪

નિત્ય. ૫

પદ ૪૩ મું-રાગ કલ્યાણ.

જે પૃથિવીમાં વ્યાપી રહી, ઔપધિ આદિક રૂપે થઇ;
અગણિત ધાટ બનાવે ખરો, તે પ્રભુ મુજને પાવન કરે.
જે જલમાં વ્યાપી મહી ધરે, ભૂ ભેજો થઇ સૃષ્ટી કરે;
જલ રૂપે સધળે પરવરે, તે પ્રભુ.
તેજ વિષે વ્યાપ્યો નિરધાર, ભૂતલનું જે કારણ સાર;
એ રૂપે સહુમાં વિસતર્યો, તે પ્રભુ.
વાયુ વિષે જે વ્યાપક સાર, જેનો નભમાં છે વિસ્તાર;
પ્રાણ થઇ જગમાં સાંચર્યો, તે પ્રભુ.
જે રવિમાં રહી કરે પ્રકાશ, યદ્ર વિષે વર્તે મુખ રાશ;
જે મહાગણમાં સમ રસ ભર્યો, તે પ્રભુ.
મેઘ વિષે રહી વૃષ્ટી કરે, વિષ્ટુત રૂપ ચમકે ખરે;
દિગ્પતિમાં દિગ્માં પાંચરો, તે પ્રભુ.
દેવ યજ્ઞ વેદોમાં રહી, કર્મ તણાં ફલ આપે સહી;
તેથી યજ્ઞ પુરુષ જે હત્યો, તે પ્રભુ.
ચંદ્ર વિષે રહી દેખે રૂપ, અવણ વિષે લહે શબ્દ અનુપ;
વાયામાં બાલે ફરફરો, તે પ્રભુ.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

સ્પર્શ ત્વયામાં જાણે જેહ, રસનામાં રહી રસ લે તેહ;	
મનમાં મન રૂપે આકરો,	તે પ્રભુ.
બુદ્ધિ વિષે રહી જાણે સર્વ, અહંકારમાં પોણે ગર્વ;	૯
સર્વ વિષે ને સદુથી નરો,	તે પ્રભુ.
ચૌદ, લોકમાં વ્યાપક સદા, કોઈ જગો લેપાય ન કદા;	૧૦
જ્યમ આકારા ન લેપે ધરો,	તે પ્રભુ.
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ અવિનાશ, જે સર્વત્ર અલુપ્ત પ્રકાશ;	૧૧
તરશ અવિદ્યા નાશક ધરો,	તે પ્રભુ.
	૧૨

પદ ૪૪ મું-રાગ સામેરી.

પ્રભુને બજારે, પૂરણ પ્રેમશું, જે ચૈતન ધન રૂપ અપાર;
 સરવે કલેરે, સધળે જગતોરે, સાક્ષી શુભાશુભ ફળ દાતાર. પ્રભુને. ૧;
 જોને તું વિચારીરે, જગ કરનારનેરે, જ્યાં ત્યાં અંધ કાં માયાં માર;
 બોલી ને આલીરે, જે શકતો નથીરે, તે ક્યમ વહે બ્રહ્માંડનો ભાર. પ્રભુને. ૨
 પ્રભુની પૂજા તો રે, તે નરથી બને રે, જે જીવત મૃત યર્ધ રહેનાર;
 કોકને સાટેરે, પૂજ્ય કોકનેરે, તું તો અંધિર નગર સરદાર. પ્રભુને. ૩
 છે પ્રભુ તુંધીરે, તુજને હુંકોરે, તું છે અવળે મુખ જોનાર;
 મુખ નવ દીસેરે, આંડે મુકે આરશીરે, ફોગટ કાં સાંભો પોકાર્ય. પ્રભુને. ૪
 સદ્ગુરુ શરણે રે, જઈ જાણે તું ખરું રે, તો મન સંશય રહે ન લગાર;
 સમજે સાચો રે, કરતાં આપડે રે, જે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ વિચાર. પ્રભુને. ૫

પદ ૪૫ મું-રાગ સામેરી.

આ તન કેતુરિ, સંગે આલિયું રે, મનમાં તું જોને વિચારીને વીર;
 ભૂપતિ કોટી રે, ભોં બેળા થયા રે, અવતારી ન ટક્યા ધરી ધીર. આ તન
 હાલુજંશુરનીરે, પ્રતિમા પૂજતારે, ક્યમ યતિ પામીય તું અશરીર;
 અકરણ ખોદે રે, કોણીયે કૂપને રે, તે નવ ભાળે નજરે નીર. આ તન.
 જગતપતિનેરે, જોવા જોણતાં રે, તું ધૂતારાને કાં ધીર;
 શાખ ન પામે રે, સેવે આકને રે, કલ્પ લગે બેળા યર્ધ કીર. આ તન.
 સદ્ગુરુ કેરી રે, સત્ય વાણી શુણીરે, ત્યમ કામાદિક ફેડા મીર;
 ધરો ધર ગોચાં રે, ખાતો આલશી રે, બજને તું ચિદ્ધન નાથ ગમીર. આ તન.
 જોને ત્રાસે રે, સમ વર્તે સદા રે, રવિ રાશિ અનલ યમાદિ સમીર;
 તે પતિ સાચો રે, સધળા લોકનો રે, છે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ અતીર. આ તન.

પદ ૪૬ મું-રાગ કલ્યાણ.

તે પ્રભુને તું ભજ નિરધાર.	ટેક.	
જે સચ્ચિદાનંદ વ્યાપક રૂપ, નિર્ગુણ નિર્મળ અકલ અનપ		
માયાએ કરે જગ વિસ્તાર,	તે પ્રભુ.	૧
ધન્યાથી ઈશ્વર કહેવાય, દ્વિરણ્યગર્ભ સંકલ્પે ગાય;		
વિશ્વરૂપ વિરાટ ધરનાર,	તે પ્રભુ.	૨
જાગૃતનો છે સાક્ષી વિરાટ, દ્વિરણ્યગર્ભ લહે સ્વપ્નનો ધાટ;		
સાક્ષી સુપુમિનો ઈશ્વર સાર,	તે પ્રભુ.	૩
તણુ નામ પણ ચૈતન એક, કામભેદથી લિપ્ત વિવેક;		
જગકરતા પાલક હરનાર,	તે પ્રભુ.	૪
સર્વ દેવમાં આપ પ્રકાર, સૂર્યાદિક જેથી પામે ત્રાસ;		
લેપ ન પામે ક્યાંહી લગાર,	તે પ્રભુ.	૫
કંઈક દેવ નર નારી ભજે, પણ કોઈથી કંઈ નવ નીપજે;		
સહુને એ ક્ષણે દેનાર,	તે પ્રભુ.	૬
સર્વ જીવનાં જાણે કર્મ, રક્ષક સભાજે સ્થળ મર્મ;		
જન્મ મરણ દાતા સરદાર,	તે પ્રભુ.	૭
મન ભુક્ષિનો પ્રેરક આપ, વળગે નહીં જેને પુણ્ય પાપ;		
જે વણુ અન્ય નહીં જાણુણહાર,	તે પ્રભુ.	૮
ઋષી આદિક સ્વરૂપ જે ધરે, સાંગ વેદને પ્રગટ જ કરે;		
જે મન્યાદિક લે અવતાર,	તે પ્રભુ.	૯
શાની જનમાં પ્રગટ જણાયે, નિજ સ્વરૂપને પોતે ગાયે;		
અકળ કળા નહીં દો કળનાર,	તે પ્રભુ.	૧૦
માયામય બહુ રૂપ જણાયે, આપ અરૂપ ન આવે ભયે;		
જાણે તે પોહોંચે ભવ પાર,	તે પ્રભુ.	૧૧
પ્રગટ અસત જડ માયે નાશ, મૃગજલસમનો શો વિશ્વાસ;		
ચૈતન સસ પરાને પાર,	તે પ્રભુ.	૧૨
ગુરુ શરણે સાધન સિદ્ધ કરી, વચન વેદાંતનાં શ્રવણે ધરી;		
રાત દિવસ કર બ્રહ્મ વિચાર,	તે પ્રભુ.	૧૩
વિશ્વાદિકનું ત્યજ અભિમાન, કર વિરાટ આદિનું ધ્યાન;		
એક કરી જે અનંત અપાર,	તે પ્રભુ.	૧૪

સમ્વિદાનંદ બ્રહ્મ ન જાણાયે, બેદથી માટે અભેદ ઉપાયે;
કરી થઇ રહે ચિદ્ધન લંડાર, તે પ્રભુ.

૧૫

૫૬ ૪૭ મું.

તુંને વારું વિરા હે, તું તો અવળે મુખ મ ચાલ. તુંને. ૨૬.
કૃષ્ણજી બે કહે મારગોરે, વેદ તણો એ માલ;
એક કર્મ ને બીજો જ્ઞાન છેરે, તેમાં મન માને તે જાલ. તુંને. ૧
કર્મનો મારગ જો ગ્રહોરે, તો કામનાથી મન વાળ;
દેવ ગુરુની રખરૂરે, તું રજ તમને ટાળ. તુંને. ૨
જો સકામની લાગશેરે, જિરમાં તારા જાળ;
લખ ચોરાશાની જીતીયોરે, ખાતાં જાશે વાળ. તુંને. ૩
જ્ઞાન વિદ્યારું જો કામ છેરે, તો વૈરાગ્યાદિ સંભાળ;
સદ્ગુરુને શરણે રહીરે, બેદ મતીને બાળ. તુંને. ૪
કેવળ ઐહિક કામનાની તું, મનમાં બાંધીશ માળ;
તો તારું મન રેંટીયાની જ્યમ, ફરતું જાશે કાળ. તુંને. ૫
સમ્વિદાનંદ બ્રહ્મનેરે તું, રાખ માથે રખવાળ;
પાછો વળીને વિચારનેરે, તારે વાંસે ફરે છે કાળ. તુંને. ૬

૫૬ ૪૮ મું.

અમે બોલીયે વેદ પ્રમાણ, નિશ્ચે જાણુજે વીરા હે. ૨૬.
મેધની વૃદ્ધિ સમાન છેરે, પણ જ્યાં જે બીનું વવાણ;
તેવા તેવા રાપો નીપજેરે, હોયે ગંદકી ત્યાં કચકાણ. નિશ્ચે. ૧
ખારમાં ખાર વધે ધણોરે, બીજો નહીં પાપાણ;
ત્યમ સુમતિને આનંદની વૃદ્ધિ, દે ઉપદેશની વાણ. નિશ્ચે. ૨
કામી કોપી ગધાર્ધને ઉઠે, મુંજુતાં સત્ય વખાણ;
પંથી પાખંડીને દ્રુપ વધે, વાગે આકરાં મર્મનાં બાણ. નિશ્ચે. ૩
મૂઠ ન જાણે મર્મમારે, જે લાલ કીચો થી હાણ;
એમ બહુ સુદ્ધિ બેદથીરે, દ્રુપી થાય છે લોક અજાણ. નિશ્ચે. ૪
મેધને દોષ ન મૂલ્યોરે, લમ બોધ પ્રકાશક બાણ;
વિશ્વમાં પ્રગટ જણાવીયેરે, જે માને તે પામે નિરવાણ. નિશ્ચે. ૫
જે અર્તિ વ્યાપકના લયથી છે, બ્રહ્માદિક પાંચરા બાણ;
તે સમ્વિદાનંદ બ્રહ્મનેરે, અમે ક્યમ કહીયે પાપાણ. નિશ્ચે. ૬

પદ ૪૯ મું.

તું તારું ન કામ વિસાર, તુંને વારુ વીરા હે. ટેક.
 ચારે આહાર લહે સદુરે, પામર જીવ અપાર;
 પેટ ભરાઈનાં પાંપળારે, પણ જાણે નર ને નાર. તુંને. ૧
 પોતાને ભૂલી શરેરે, જગમાં બેભુમાર;
 તે જાણ્યને આપીયોરે, તુંને નરતનનો અવતાર. તુંને. ૨
 તેજ વિધાને જાણુવા, વેદે મોકલીયા છે ચાર;
 સદ્ગુરુમાં પ્રગટી કરીને, છે પોતે શીખવનાર. તુંને. ૩
 એ તારું છે કામ માટે, તેને મનમાં તું વિચાર;
 વૈરાગદિક સાધનેરે, તુ કામાદિકને માર. તુંને. ૪
 સદ્ગુરુથી બ્રહ્મ સાંભળી તેને, શાંતપણે ઉર ધાર;
 માધિક કલનો સગ તજીને, કર સધળો બ્યવહાર. તુંને. ૫
 કાળ શીંચાણો ચોર છેરે, માટે ચોપથી રાખી પ્યાર;
 જ્ઞે સમ્યક્ધનંદ બ્રહ્મનેરે, તોતુ સાત પેહેડીનેતાર. તુંને. ૬

પદ ૫૦ મું.

મજુ બ્યાપક રૂપ અપાર, નિશ્ચે જાણુજે વીરા હે. ટેક.
 એ વધુ ધરણીને કાણુ ધરેરે, કો ધરણી કરનાર;
 અગણિત જડ આકાશમારે, તેનો કોણુ ઉપાડે ભાર. નિશ્ચે. /
 ચારે ખાણોનાં પૂતળારે, ચોદ લોકમાં એ ધડનાર;
 જૂજવા રગથી ખેલવેરે, નહિ ટાળતાં વાર લગાર. નિશ્ચે. :
 એ ચૈતન્યન એકલોરે, છે જડ માયા વિસ્તાર;
 જીવોને જાણે જૂજવારે, તે તો પામે યમના માર. નિશ્ચે. .
 માટે તે શુરુ સેવીયેરે, જે બ્યાપકનો જ્ઞેનાર;
 તેજતણા ઉપદેશથી ચાશે, મહાજનમાં. પેસાર. નિશ્ચે. ૧
 કામ ક્રોધાદિક ભાગશેરે, કરતાં નિત્ય સત્ય વિચાર;
 તે સમ્યક્ધનંદ બ્રહ્મનેરે, તું તો પામીશ આપ મુઝાર. નિશ્ચે. ૨

પદ ૫૧ મું-રાગ જંગલો.

જગતપતીની કળા કાણુ કરનાર, વીરા હો. ટેક.
 સર્વ કરે ને સદુથી અજગો, વળગે નહીંજ લગાર; વીરા હો. ૧
 બ્યાપક ચિદ્ધન સાક્ષી સકલનો, પ્રેરક શક્તિ અપાર. વીરા હો. ૨

ખાલામ્બંતર કરણ ન જાણે, સહુનો એ જાણુહાર. વીરા હો. ૩
હું માનીને સુખ દુઃખ દાતા, કર્મ તણે અનુસાર. વીરા હો. ૪
નિજ જન રક્ષાકર બહુ રૂપે, રાત દિવસ તૈયાર. વીરા હો. ૫
સચ્ચિદાનંદ અહા ભવ તારણ, બૂલે નજ ગમાર. વીરા હો. ૬

૫૬ ૫૨ મું.

હરીને ભૂલી થયો જડે જડનો શુભામ. અંધા હો. ૧.
ઘેલાની પરે નાકે ધસણીયો, કરતો ફરજ ઠામો ઠામ. અંધા હો, હરી. ૧
તુંજ ખનાવજ, તુંજ શરણુગારજ, તુંજ કરજ ધૂમધામ. અંધા હો, હરી. ૨
હરિજનથી અવળે મુખે ભાંખજ, જે પ્રભુ જાણ્યાનું ધામ. અંધા હો, હરી. ૩
પૂજારાને પૂજજ ભૂલજ, સદ્ગુરુજન વિશ્રામ. અંધા હો, હરી. ૪
છતે ધણીયે થયો નીધણીયો, જડ નહિ આવે કોઈ કામ. અંધા હો, હરી. ૫
સચ્ચિદાનંદ અહા જે સાચો, પ્રગટ પ્રતાપી શ્યામ. અંધા હો, હરી. ૬

૫૬ ૫૩ મું.

જનમ ધરીને ન જાણ્યો કૃતિ સાર. અંધા હો, ૧.
મંત્ર ધંત્ર જળ તંત્ર ને જાદુ, કરતે ગયો અવતાર. અંધા હો, જનમ. ૧
નહીં સતસંગ ગમે મન ઢોંગી, વાગી કુટિલ ખળ જર. અંધા હો, જનમ. ૨
આધુપ જાશે અચાનક ખૂટી, ખાઈશી જમતણા માર. અંધા હો, જનમ. ૩
ચેત ચેત સદ્ગુરુ શરણે જઈ, ધરા લજન હિર ધાર. અંધા હો, જનમ. ૪
સચ્ચિદાનંદ અહા સમ વ્યાપક, વણુ નહીં તારણુહાર. અંધા હો, જનમ. ૫

૫૬ ૫૪ મું-રાગ ખમાયચી.

ધણું સારા લાગોછોજ હો જૂઠું બકેરે.
ધજી વણુ કરી ન શકે કોઈ, માનત કીધે જોકે રે. ધણું ૧
હરિ દે ને પરને કરગરવું, શાને અવળી લોકે;
પાણું દુપણુ હરિને દેવું, મહેનત કરીને થોકે રે. ધણું ૨
દગડખાજનો ડોળ જોઈને, લૂટાગો છો શોકે;
જગ માયા ચકડોળે ફરવું, જોઈ નથી શકતા તોકે રે. ધણું ૩
માન્યા યોગ્યને માની ન શકતાં, ત્રાંખા કેરે ટોકે;
ફોગટ ધન વાંસે ધન ફેકે, મરશો યમને ધોકે રે. ધણું ૪
સાધન સદ્ગુરુ શરણુ જોઈને, જે કરશો મન પોકે;
સચ્ચિદાનંદ અહા તો મળશે, નહીં કાં જાશે નરકે રે. ધણું ૫

પદ ૫૬ મું.

- કૃષ્ણ પ્રગટિયા હૃદયમાં, ખીન્નિ એવણે નહીં બોલણુહાર;
આનંદ ઓચ્છવ આગનો.
- પે આપ સ્વરૂપને આજખું, શ્રુતિ કહેછે જે પરાને પાર. આ. ૧
- શી અવણુ મુંલે સ્પર્શો ત્વયા, દેખે ચક્ષુરે રસના લે સ્વાદ; આ. ૨
- શુ ગંધ જાણે કર્મ ઈન્દ્રિયો કરે કારજરે ઉઠે પ્રાણુથી નાદ. આ. ૩
- મન સંકલ્પ બુદ્ધિ લહે, ચિત્ત ધારેરે સ્મૃતિનું દાતાર; આ. ૪
- કંતા અહંકાર કરે વળી, મમતાનોરે ઉપાડે ભાર. આ. ૫
- પૃત સ્વમ સુપૃતિમાં જાગતો, તેનો સાક્ષીરે શ્વનો દાતાર; આ. ૬
- ર જેવડીયે સહુ જીવતું, પોતે વ્યાપક રે જગ બાહાર મુઝાર. આ. ૭
- શશિ આદિ મહાગણુ સહુ, જેવડીયે રે કરે દિવસ ને રાત; આ. ૮
- આકાશાદિક શોભતાં, પાંચે ભૂતોરે કરે કાજ વિખ્યાત. આ. ૯
- રાજે વિરાટાદિક સદા, આરે વેદોરે શિક્ષા શુભ સાર; આ. ૧૦
- તે વણુ કાંઈ દીસે નહીં, મૃગજલ છેરે જડ ઘાટ અપાર. આ. ૧૧
- મારું ને તું તારું ગધું, એક વિશ્વેરે પોતે આતમરામ; આ. ૧૨
- શુભ પરણુ સમ પૂતળાં, નાનાં મોટાં રે સહુ કામો કામ. આ. ૧૩
- ધૃતિચાયે વરતું ખરે, લિખ સત્તારે મારી નહીં નામ; આ. ૧૪
- દાનંદ અલ્પ દલ્લોઝમાં, કુખ્યાં કુખ્યારે હવે ચાંદે ધામ. આ. ૧૫

પદ ૫૭ મું.

- પ્રજાનાં લક્ષણુ સાંભળો, જે છે સાધનરે અલ્પવિદ્યાનાં સાર;
જતને તે ઝટપટ સાધીયે,—
- લક્ષણુ-મોટાં એજ છે, ગીતામારે પ્રણુ કહે નિરધાર. જત. ૧
- સંકલ્પજ. કામના, વૃષ્ટિ રાખેરે ચૈતન મુઝાર; જત. ૨
- ઉદેગ ન મન ધરે, નહીં લાલચરે મુખમાંજ લગાર. જત. ૩
- ક્રોધ લય લોકમાં, કાંઈ સાથેરે ન બધાણુ મન; જત. ૪
- મે આનંદ ન મન ધરે, જદ પામેરે નહીં દેવોત્પન્ન. જત. ૫
- વિષયથી ઈન્દ્રિયો, પાછી વાળેરે કચ્છપાંગની જેમ; જત. ૬
- વિષયી બૂખે અત્તને, મટે વિષયોરે પણ રહે મન પ્રેમ. જત. ૭
- અત્તને તેના મન ચક્રી, શાંતિ પામેરે વિષયોનો પ્યાર; જત. ૮
- ધન કરતાં પણ વિદ્યાને, શોભક ઈન્દ્રિયોરે ખેંચે મનને લાર. જત. ૯

કરીને વશ તેને સર્વને, હું પરાયણુરે રહે યોગમાં લીન; જત. ૬
 સર્વે ઇંદ્રિયો જેને વશ થઇ, તે છે સ્થિરમતિરે વળી અજ્ઞાતા લીન. જત. ૬
 કરે વિપયનું ચિતન તે થકી, આસક્તિરે તેથી કામના થાય; જત. ૭
 કામ કુકીલ થયે ક્રોધને ચઢે, કૃત્વાકૃત્યનોરે વિવેક પણુ જાય. જત. ૭
 ગુરુ સારમ તણા ઉપદેશની, સ્મૃતિ કેરોરે તેથી થાયે નાશ; જત. ૮
 સ્મૃતિ ગયે સમજણુ જાયે છુદ્ધિની, છુદ્ધિ વેણુરે અવિત છે ભાશ. જત. ૮
 મન વશ ઇંદ્રિયે વશી કૃતમના, આવસ્યકરે કરે વિપયનાં કામ; જત. ૯
 રાગ દ્વેષ વિના છે પ્રસન્નતા, તે તો પામેરે ઉરમાં વિશરામ. જત. ૯
 જાયે કુઃખ સધળાં મતિ સ્થિર થયે, ચિત્તશુદ્ધિરે સ્થિતિ બ્રહ્મમાં હોયે; જત. ૧૦
 વણુ શુદ્ધિયે બ્રાહ્મી સ્થિતિ નહીં, આત્મ ચીંતનરે નવ્ય જાણે સોયે. જત. ૧૦
 વણુ ખ્યાને તે શાંતિ કયાં થકી, વણુ શાંતિરે તેને મુખ કેમ થાય; જત. ૧૦
 જેની ઇંદ્રિયો વિપય વાંસે શ્રે, તેમાં મન પણુરે તેની પાછળ ધાય. જત. ૧૧
 તેની આત્મ સંબંધિ છુદ્ધિ હરે, વાયે ઉચ્છેદનું રે જેમ નાવ તથાય; જત. ૧૧
 તેથી સમજણુ નાવે જીવને, જવોભવમારે બહુ બહુ જોયાં ખાય. જત. ૧૨
 માટે સર્વ વિપય થકી ઇંદ્રિયો, જેની જીતકરે તે સ્થિરમતિ જન; જત. ૧૨
 આત્મનિકા નિશાવત લોકને, તેમાં જાગૃતરે છે જીવેદિ પ્રસન્ન. જત. ૧૩
 છે વિપયનિકામાં જગતા, લોકો તેનેરે જ્ઞાની માને છે રાત; જત. ૧૩
 જેમ ઉદુક ન દેખે દિવસમાં, થયે રજનીરે તેને યાવ પ્રભાત. જત. ૧૪
 જેમ નદીઓ આવી મળે સિંધુમાં, નહીં ઉદ્ધિનેરે તેનો પોરસ લોભ; જત. ૧૪
 તેમ વિપય મુનીવર ભોગવે, પ્રારબ્ધરે નહીં કામ ન લોભ. જત. ૧૫
 પામે તે જન શાંતી પણુ કદી, નવ પામેરે જેને કામનું જોર; જત. ૧૫
 તજે જે નિરપૃહ સર્વ કામના, નહિ મમતા રે તે છે શાંતિનો દોર. જત. ૧૬
 જે એ બ્રાહ્મી સ્થિતિ પામે ખરે, અજ્ઞતાથીયે તે કદી ન મુઝાય; જત. ૧૬
 અંતકાળે આવે જેને એ સ્થિતિ, સઘ તે પણુ બ્રહ્મમાંહે સમાય. જત. ૧૭
 તજે સર્વ મનોહબ વામના, એ છે સધળારે સાધનનું સાર; જત. ૧૭
 બજતાં સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મને, એક તારેરે ઉતરે ભવ પાર. જત. ૧૮

પદ ૫૮ મું.

કૃષ્ણ જગદ્ગુરુ માનો સાચે મનરે; વિશવાશી.
 તેથી સજ્જન કેહેશે તમને ધન ધનરે. વિશવાશી.
 જેણે જન સારુ જગમાં ધરિયો નરવેશરે; વિશવાશી.
 આપ્યો અર્જુનને વિદ્યાનો ઉપદેશરે. વિશવાશી.

જેનું જગમાં ગીતા પ્રગટ કહાવે નામરે;	વિશવાશી.	
જે જાણેથી જન પામે ચિદ્ધન ધામરે.	વિશવાશી.	૩
જુઓ તેમાં પ્રભુજી આપ કહે નિજ રૂપરે;	વિશવાશી.	
કાંઈ પ્રકૃતિથી પર વ્યાપક શુદ્ધ અનુપરે.	વિશવાશી.	૪
છે તે પ્રકૃતિ જૂ આપ તેજ ને વાતરે;	વિશવાશી.	
નહ મન શુદ્ધિ અહંકાર બેઠ વિખ્યાતરે.	વિશવાશી.	૫
એ આઠ પ્રકાર લહે તેથી પર જેહ રે;	વિશવાશી.	
હરિ પ્રગટ રૂપ પ્રભુજીનું જ્ઞાની તેહરે.	વિશવાશી.	૬
જુઓ એ રીતે ભગવાન કહે સિદ્ધાંતરે;	વિશવાશી.	
કાંઈ જે રીતે કહે છે સર્વે વેદાંત રે.	વિશવાશી.	૭
તે માટે જગમાં જ્ઞાની સદ્ગુરુ આપ રે;	વિશવાશી.	
કાંઈ તે સંવ્યાથી જાશે સધળાં પાપ રે.	વિશવાશી.	૮
માટે સેવા સદ્ગુરુ મનમાં આણી પ્રીત રે;	વિશવાશી.	
જે કહે સદ્શાસ્ત્ર કરે તે સધળી રીત રે.	વિશવાશી.	૯
છે પ્રગટ ગુરુ ભવજલ તરવાનું નાવ રે;	વિશવાશી.	
તરશે જો હોશે પૂરણ તમને ભાવ રે.	વિશવાશી.	૧૦
ગુરુ દેવતાનાં છે વચન વિષે કલ્યાણ રે;	વિશવાશી.	
માટે પાળીજે મન કર્મ વચનથી પ્રમાણ રે.	વિશવાશી.	૧૧
કરે કર્મ ફોનોની લાલચ મનથી દૂર રે;	વિશવાશી.	
કરે જ્ઞાપણ જે હોયે શુભ કામ જરૂર રે.	વિશવાશી.	૧૨
તજો પોરસ વાદ અહંતા મમતા કામ રે;	વિશવાશી.	
જાંદુ જળ જરી ચોરી ખુન દગમ રે.	વિશવાશી.	૧૩
જડ શુદ્ધિ જન વિશ્વાસ ન રાખો દેશ રે;	વિશવાશી.	
તજો જગમૂતા રજતમણીયો જે રે રે.	વિશવાશી.	૧૪
રાખો મનમાં એક પ્રભુજીપર નિશ્ચય રે;	વિશવાશી.	
જણુ જણનાં ધર ધરનાં નય દર્શન રે.	વિશવાશી.	૧૫
જાણો જગકરતા પાળક પ્રભુજી રે રે.	વિશવાશી.	
ઘટ ઘટમાં વ્યાપક સાક્ષી રે રે.	વિશવાશી.	
એ વડીયે કામ કરે મન રૂપ રે રે.	વિશવાશી.	
મહે રાશી શશિ ધન વૃક્ષ રે રે.	વિશવાશી.	

નિરાધાર સદા નિરલેપ નિત્ય અવિકાર રે; વિશવાશી.
 રથુદ્ધાદિક રહિત સદોદિત જગદાધાર રે. વિશવાશી.
 જેને નવ પોહોચે મન શુદ્ધિ ને વાણુ રે; વિશવાશી.
 જેથી વિમુખપણે ભટકે જન ચારે ખાણુ રે. વિશવાશી.
 જેઃ જણે સધળે મુંણે સંભારે સર્વ રે; વિશવાશી.
 કાઠ સાથે રાગ ન દેપ કષ્ટ નહી ગર્વ રે. વિશવાશી.
 એતો નિજમાયાથી રચે અનંતા ઘાટ રે; વિશવાશી.
 જેના રામ રામમાં અગણિત છે વૈરાટ રે. વિશવાશી.
 પુરુષોત્તમ એક અજન્મા પુરુષ પુરાણુ રે; વિશવાશી.
 જેના માયાથી બહુરૂપે થાય વખાણુ રે. વિશવાશી.
 એતો અમિત શક્તિ જેને કહેતાં થકિ વેદ રે; વિશવાશી.
 ધન્ય ભાગ્ય લહે જે શુરથી એક અભેદ રે. વિશવાશી.
 એવા પ્રભુજીને દિન રેણુ લજ્જે એક તાર રે; વિશવાશી.
 કરી વૈરાગાદિક સાધનને તૈયાર રે. વિશવાશી.
 તથા ભેદ અભેદમાં એવો આનંદરૂપ રે; વિશવાશી.
 કરો ધ્યાન અર્ખડ સમાધી સહજ અનૂપ રે. વિશવાશી.
 જ્યાં સુધી વૈરાગાદિક સાધન રાશ રે; વિશવાશી.
 પામો ત્યાં સુધી એક લજ્જે અવિનાશ રે. વિશવાશી.
 નિત્ય ગાઓ સુણો પ્રભુબાપક કરી સતસંગ રે; વિશવાશી.
 મન વચન કર્મથી રાખો એનો રંગ રે. વિશવાશી.
 પ્રભુ જણે સદુના મનનો ભાવ અભાવ રે; વિશવાશી.
 ભાવિકને ભેટાડે તે સદ્ગુરુ નાવ રે. વિશવાશી.
 નિજ ભક્તો ઉપર છે નિત્ય કરુણાવાન રે; વિશવાશી.
 ટાળી દુર્ગુણ આપે સધળી રૂડી સાન રે. વિશવાશી.
 જ્યમ બાળકને હેતે સંભાળે માત રે; વિશવાશી.
 ત્યમ પ્રભુજી પાળે નિજ જનને દિન રાત રે. વિશવાશી.
 જ્યમ નવ પ્રસુત ધનુને પ્રેમનું પૂર રે; વિશવાશી.
 વત્સ ઉપર તમ સમિયદાનંદ બ્રહ્મ હજાર રે. વિશવાશી.

પદ પદ મું.

આવોરે સજ્જન મળી હરિગુણ ગાખ્યે રે;
 અવિચળ ગંગોદકે ઉર વિષે નાહીયે રે.

મુષ્ટિકાજે જેની ઇચ્છાથી અહંકાર રે;	
તેથી નસ વાયુ તેજ જલ મહોં સાર રે;	૨
સેથી બહુ આપધી ને તેથી તન થાયે રે;	
જૂજ્યા ધાટોનાં કાષ્ઠથી ન ગણાય રે;	૩
સર્વે પશુ તન ધારી કરે છે સ્વકામરે;	
જેને જેવી ઘટે તેવી હરિ આપે હામરે,	૪
ચાવર વૃક્ષાદિ જીવોં જુદીં વાણા જેહરે;	
બોલી આલી કારજ ન કરી શકે તેહરે.	૫
પ્રાંનથી નરતન પૂરણુ છે સારરે;	
સર્વે કામો કરવા જેને શક્તિ છે તૈયારરે.	૬
કાને મુણે આંખે દેખે જીમે રસ જાણેરે;	
નાસીકાથે ગંધ સ્પર્શ ત્વચાથે પ્રમાણે રે.	૭
વાણે બોલે હાથે ગ્રહે પગે ગતિકાર રે;	
ઉપરથે આનંદ કરે ગ્રહે મળ બાહાર રે.	૮
મનથી સંકલ્પ જીવિં જાણે વસ્તુ સર્વ રે;	
ચિત્તે તો સંભારે અહંકારે કરે તાર્વ રે.	૯
જગૃતમાં સ્થૂલ સૂક્ષ્મ સ્વપ્ન ત્રિણે ભોગ રે;	
સુપુત્રિમાં આનંદભોગ તણો છે સંયોગ રે.	૧૦
દૂરદેશીં જાણે ધણી સમજી કરે કામ રે;	
સંભારે લખીને રાખે ધણાં જાણે નામ રે.	૧૧
સાર્ય વાણીં જોલે ધણી યુક્તિયો પ્રમાણે રે;	
ગુરુ બોધ ગ્રહી શકે સાર્યું જીર્ણુ જાણે રે.	૧૨
દેવ યક્ષ બ્રહ્મ વિષ્ણુ શિવ લોક સાધ રે;	
પ્રજાજીને પામે કદી તેને જો આરાધ્ય રે.	૧૩
જંહુ વસ્તુ જોળી કરે સધરે સંભાળે રે;	
એ રીતે જાણેને કરે સર્વે પ્રત પાળે રે.	૧૪
હાડ્યામમાંથી જીવું નરતન કીધો રે;	
નાયજીયે કૃપા કરી આપણને દીધું રે.	૧૫
ધણું સમરથ પણું અચાનક ભાંગે રે;	
માટે સમજે તે હરિ ભજનમાં લાગે રે.	૧૬

જીવા નરતનને જે ફેગટમાં જોહેશે રે;	
યમતણા માર વાગે તેતો ધણું રોશે રે.	૧૭
માટે આપણે તો મળી ચિદ્ધન ભજ્યે રે;	
શુભ શુભ સંધરીને દુર્ગણ તજ્યે રે.	૧૮
તજ્યે ચોરી ને ભરી ખજાતા લગાડી રે;	
પ્રુન દગા બાજી ફેદ રિદગી ને ચાડી રે.	૧૯
રાખીએ સંતોષ દયા ક્ષમા સત્ય ધારી રે;	
શમ ને આર્જવ દમ વૃત્તિ ખરી પ્યારી રે.	૨૦
તજ્યે બીખારી પ્રેતો કુમતિનો સંગ રે;	
રાખીયે ચૈતનધન ચૈતનનો રંગ રે.	૨૧
જે જગતપર રાજે અનત અપાર રે;	
અધા બિધે મધ્ય સદા શુધ્ધ નિરાધાર રે.	૨૨
જે અપાણિપાદ ગ્રહે ગતી કરનાર રે;	
આંખ્યો કાને વિના દેખે મુંણે ઠારેઠાર રે.	૨૩
શુદ્ધિ ચિત્તવોણો સર્વે બળે ન સંભારે રે;	
અખંડ જ્ઞાન છે જેનું કદી ન વિસારે રે.	૨૪
એને કો ન બાણી શકે સહુનો એ બાણ રે;	
નિત્ય જગદાદિ રાજે પુરુષપુરાણ રે.	૨૫
ભક્તની સહાય કરે આપે છે ઉધ્ધારી રે;	
શુભ શુભ આપે પ્રભુ કામનાને વારી રે.	૨૬
સનમુખ થાતાં તે પોતાના કરી આપે રે;	
કોટી કોટી બવતણાં પાતિકને કાપે રે.	૨૭
કોટી અપરાધ હરિ ક્ષમા કરી તારે રે;	
શરણે આવ્યા જે તેને કદી ન વિસારે રે.	૨૮
ઉરમાં પ્રકાશ કરે પોતે નિજ રૂપ રે;	
સદ્ગુરુ રૂપે આપે બોધ તે અનૂપ રે.	૨૯
સાધતાં સાહેલા કરી સઘ સિધ્ધિ આપે રે;	
સ્વરૂપ પમાડી મૂલ અનિવાને કાપે રે.	૩૦
જગમાં જીવતાં સુધી બહુ સુખ રાસ રે;	
આપે નાલે રોગ શોક દુઃખ કદી પાસ રે.	૩૧

સર્વારભ સિદ્ધ કરી શુભ ફળ આપે રે;	
જડ શુદ્ધિ હાથે જોડે ડરે રે તેને તાપે રે.	૩૨
એવા પ્રબુજીને નવ બૂલીયે લગાર રે;	
આનંદ ઉમંગે રહીયે લજ્જન મુઝાર રે.	૩૩
કથા ને વિચાર વાતો પ્રબુજીની કરીયે રે;	
કરંતાં લજ્જન કામ કરીયે ને ફરીયે રે.	૩૪
ગાન તાન આજી કરીયે હરિ શુણુ ફેરી રે;	
ખાતાં પીતાં તેને સભારીયે ફેરી ફેરી રે.	૩૫
લજીયે સમિચદાનંદ બ્રહ્મ એમ દાહાડી રે;	
ધારંતાં ચૈતન જડ શુદ્ધિ દર્ષ એ કાહાડી રે.	૩૬

પદ ૬૦ મું.

આતું રુડું નર તન પામી, લજીયે ચિદ્ધન સ્વામી રે;	
જુઠાંમા જીવન ન ગમાવિ રે.	૧
દાણુ પળ ધડી દિન રાત્રી થાયે, આયુષ આલ્યું જાણ્યે રે;	
ચૈતીને સદૃશુરુને ચરણે આવિયે રે.	૨
સાચે ભાવે શુરુ સેવીને, સુણીયે વચન પ્રમાણુ રે;	
જગવ્યાપક પ્રભુ અમિતશક્તિ ઉર ધારિયે રે.	૩
સાંજ સવાર જાપોરે લજતાં, કામાદિકને તજતાં રે;	
અખંડ આનંદ મનમાં લાવિયે રે.	૪
હરતાં પ્રરતાં પીતાં ખાતાં, મનમાં હરિને લજતાં રે;	
કામ ક્રોધાદિકને દબાવિયે રે.	૫
દુરિજન જડ જડ વાંસે ડોલે, મનમાં આવે ત્યમ બોલે રે;	
તેનો કરી ડર ન ધરાવિયે રે.	૬
ધટ ધટ વ્યાપક નાથજી લજતાં, જડ શુદ્ધિને તજતાં રે;	
પાખંડીના પક્ષાને હરાવિયે રે.	૭
સમિચદાનંદ બ્રહ્મને ભેટી, કાળ તણો ભથ મેટી રે;	
નરકંથી નિજને બચાવિયે રે.	૮

પદ ૬૧ મું.

આતું સુંદર ધામ સરીરનું, જ્યાં નાથ રાજે સરદાર;	
વિશ્વતણા સહુ દેવતા રે, ત્યાં છે સેવા કરનાર. આતું. ૧	૧

દિગપતિયો શ્રવણે રહીને, શબ્દ પોહોંચ્યાડણહાર;
 વાયુ ત્વચામાં રહીને અર્પે, સ્પર્શ અનેક પ્રકાર. આતું. ૨
 ચક્ષુ વિષે આદિત્ય રહીને, દાખવે રૂપ અપાર;
 રહિ રસનામાં ને રસ, પોખે વરણુ બેસુમાર. આતું. ૩
 નાસિકાયે શૂંઘિ રહીને, ગંધતણી દેનાર;
 કર્મેન્દ્રીમાં અગ્નિ આદિક, રહી કરે બહુ કાર. આતું. ૪
 ચંદ્ર રહી મનમાંહિ ચલાવે, સંકલ્પોની ધાર;
 શુદ્ધિ વિષે બૃહસ્પતિ રહીને, જણાવે સારાસાર. આતું. ૫
 ચિત્તવિષે ક્ષેત્રજ રહી, સંભરાવે કરે વિચાર;
 રત્ન અહતા પોપક રાજે, સ્થાન કરી અહકાર. આતું. ૬
 જગત સ્વમ સુષુપ્તિમાં, બ્રહ્મા વિપ્લવ શિવ કરનાર,
 સાહેતા દેહોહ જ્યાં સધી, છે પોતે મતાર. આતું. ૭
 સદશુર શરણુ જર્ઘને વિચારે, ચિદ્ધન રૂપ અપાર;
 દેહ શુદ્ધિને દૂર કરીને, પોહોંચે પરાપાર. આતું. ૮
 છે સમિચ્છાનંદ બ્રહ્મજ બાપી, ભેદ મતિ ન લગાર;
 આનંદ રૂપ અભેદમાં, ઝીલે નહીં તેને સસાર. આતું. ૯

પદ ૬૨ મું.

તમે જય તૃસિહ જય તૃસિહ મન ધરે જો;
 ભવસાગરથી તારક છે જે ખરે જો. તમે જય. ૧
 નિજ સેવકની સાહેતા કરે ધણી જો,
 ખીજો એવો નહીં જગમાં ધીંગા ધણી જો. તમે જય. ૨
 એ તો સધળે દેખે મુંબે જાણે સદા જો;
 નહીં એથી જાનું જગમાં કદા જો. તમે જય. ૩
 ચૌદ લોક વિષે રાત્રિ દિવસ જાગતો જો;

૫૬ ૬૩ મું.

ગાલો	જેજેજે	નિરંજન	નાથની	જે;		
તંજે	સંગત	સહુ	કામનાના	સાથની	જે.	ગાલો૦ ૧
જે	કોઈ	કામનાની	બળમાં	બાધ્યા	બકે	જે;
તે	તો	અન્યને	છોડાવવાને	ક્યમ	શકે	જે.
						‘બોલો૦ ૨
પ્રભુ	બાપક	છે	ધરણી	આકાશમાં	જે;	
એતો	નાવે	કદી	કામનાના	પાશમાં	જે.	ગાલો૦ ૩
રવિ	ચંદ્રાદિ	ગ્રહ	વિષે	રાજતો	જે;	
તેને	ફેરવે	ન	‘રહે	પોતે	અણુછતો	જે.
						ગાલો૦ ૪
ફેરે	છવોને	જુદી	જુદી	વાટમાં	જે;	
કોઈ	સમજી	ન	શકે	એના	ઘાટમાં	જે.
						ગાલો૦ ૫
માયા	માત્રથી	રમાડે	ચીંદે	ધામને	જે;	
તેને	જાણી	ન	શકે	જે	સેવે	કામને
						જે.
						ગાલો૦ ૬
એતો	નરને	છોડાવે	માયાપાસથી	જે;		
જાણે	નાથને	જે	બાપક	વિશ્વાસથી	જે.	ગાલો૦ ૭
સાચે	મને	સહુચરની	જે	મેવા	કરે	જે;
‘સંવિધાનદ	બલ	જાણે	તે	ખરે	જે.	ગાલો૦ ૮

૫૬ ૬૪ મું.

ગાલો	જેજેજેજે	હરિ	જગ	ધામની	જે;	
એતો	દૂરકરણ	જડ	કામની	જે.	ગાલો૦ ૧	
પ્રભુ	જાણે	છે	જનતણા	ભાવને	જે;	
સઘ	બેટાડે	તે	સહુચરનાવને	જે	ગાલો૦ ૨	
જે	કોઈ	કૃષ્ણતણી	વાણીને	અનુસરે	જે;	
તે	ઉપર	કૃપા	નાથતણી	છે	ખરે	જે.
						ગાલો૦ ૩
જે	કોઈ	આવે	શકરેતણા	સાથમાં	જે;	
આપે	જગપતિ	મુક્તિ	તેના	હાથમાં	જે.	ગાલો૦ ૪
જે	કોઈ	શકરના	દાસની	સેવા	કરે	જે;
તેના	વાસ	વિષ્ણુતણા	ધામમાં	ફરે	જે.	ગાલો૦ ૫
સાચે	ભાવથી	જે	બાપક	ચૈતન	ભજે	જે;
તેના	ઉપર	ન	જોર	જમનું	રજે	જે.
						ગાલો૦ ૬

એવી અમતણા નાયજીની રીત હો જો;	ખોલો ૦	૧
જાણી આવે શરણુ જેને મન પ્રીત છે જો.		
વિશ્વપતિ સરણાંગત વત્સલ સદા જો;	ખોલો ૦	૮
અતિ નીચને પણ દૂર ન કરે કદા જો.		
પ્રભુ ટાળી શકે ખાતક અગતને જો;	ખોલો ૦	૯
નિજરૂપ કરી શકે ક્ષુદ્ર જંતને જો.		
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ સમર્થ ધણી જો;	ખોલો ૦	૧૦
આરે વેદ ન કહી શકું સત્તા તે તણી જો.		

૫૬ ૬૫ મું.

કંતો આવો અમારડા દેશમાં જો;	સતો.	૧
શાને ભટકા છે ફેગટીયા વેશમાં જો.		
ન્યાં શોક રોગ મૃત્યુનો ભય નહીં કદા જો;	સંતો.	૨
બ્રહ્માનંદ સુખ વર્તત રથું સર્વદા જો.		
કાયા કલેશ દોડ ધૂષ ન કરવો પડે જો;	સતો.	૩
ન્યાં જોઈથી ત્યાં સ્વામી સનમુખ જડે જો.		
બાધા વિશ્વમાં વિરાજે નાય અમતણો જો;	સંતો.	૪
રક્ષા કરવા નિજ જનની, અંચલ ધણો જો.		
જેની બ્રહ્માદિક દેવતા આરાધા કરે જો;	સતો.	૫
કામ દોષ ચોર દૂરથી નાહા ધરે જો.		
એ છે સદા ચોદ લોક વિષે જાગતો જો;	સતો.	૬
જાણ્યા પછી કદી થાય નહીં અણુછતો જો.		
મહાવ્રત તપ યત દાન આદરે જો;	સંતો.	૭
તેથી નાયજી કળૂલ કદી નવ કરે જો.		
સાચ ખ્યાનથી જણાવે નિજરૂપને જો;	સતો.	૮
વણુ ખ્યાન ન જણાવે મોટા જૂપને જો.		
એવા દેશમાં જો આખાની આરાધા કરે જો;	સંતો.	૯
સદ્ગુરુજીને શીશ ચરણે ધરે જો.		
ગુરુ પવનેથી સાધન આદરે જો;	સંતો.	૧૦
એ તો સદા નિજદેશ ખગાડે ખરે જો.		
સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ ખ્યાન પામશે જો;	સંતો.	૧૧
તેથી જનમ મરણુ ભય વામશે જો.		

પદ ૬૬ મું. રાગ સારક.

તમે હૈડામાંહે વિચારો રે, પાંજરીયે પ્રભુ કેમ પડે રે; ટેક.
 જૂજલાદિમાં બાહારે સર્વંગ પિરાજે, વળગે નહીં રહે ન્યારો રે. પાં ૧
 આવરણોથી પર જગમાં ભરિયો, ઘટઘટમાંહે ને બાહારો રે; પાં ૨
 નર દેવાદિક એના વશ વરતી, રહે ક્યમ રોકેલો તમારો રે. પાં ૩
 પરવશ જડ તેને નાથજી કેવો, જુડી કળ્યાણનો એ ધારો રે; પાં ૪
 તરવું હોય તો મનમાં દદ કરી રાખો, સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ પ્યારો રે. પાં ૫

પદ ૬૭ મું.

તમે સુંદર મતિને સંભાળો રે, દીવાની કરી કાં મારો; ટેક.
 જડે જડ વાંસે તેને બહુ રઝગાવી, નરતન હીરા શાને હારો રે. દી ૧
 જન્મના ચપેટામાં જો પડશે અચાનક, તો નહીં પામો કદી મારો રે; દી ૨
 વેદ વચનનો તમે કરીને ભરોસો, સદ્ગુરુ શિરપર ધારો રે. દી ૩
 સ્થિર મન કરી હરિને જગ વ્યાપક, લહી અભિમાન નિવારો રે; દી ૪
 બેદ રહિત સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મને, બેટી પોતાને તમે તારો રે. દી ૫

પદ ૬૮ મું.

તમે આવો રડો અવસર પામીરે, ભજોને પ્રભુ શિર નામી; ટેક.
 તન મન શુદ્ધિનો જે પ્રેરક પાલક, જગતણો અંતરજામી રે. ભ ૧
 તનાદિક પ્રત્યે બહુ જુદિ જુદિ શક્તિ, યુક્તિયો લખાવે નહિ કામીરે; ભ ૨
 નવ જાણે તેને ન મળે કદાપી, જાણે તે રહેછે નીત્યે પામી રે. ભ ૩
 સહુને એ દેખે એને કોઇ નવ દેખે, ટાળે ભવ તણી બેઆરામી રે; ભ ૪
 સેવકતણાં તે સર્વે કારજ સુધારે, સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ સ્વામી રે. ભ ૫

પદ ૬૯ મું-દોહરા.

એક અખંડિત બ્રહ્મનું, મનમાં રાખો ધ્યાન;
 જેથી ચૌદે લોકમાં, સધળે પામો માન. ૧
 કૃષ્ણજી એણિપેરે આચરે, વ્યાસ વસિષ્ઠ શુકદેવ;
 નારદાદિક મુનીવરની, સહુની એક જ દેવ. ૨
 વેદવિદ્યા જે લાનીયા, તે પણ એને ગાય;
 જે પ્રભુ વ્યાપક વિશ્વમાં, નવ આવે નવ જાય. ૩

જે પ્રભુને ભજ્યા યજી, નીચ ઉચ કહેવાય;	૪
હાંચ બુદ્ધે અભિમાનમાં, નીચથી નીચા થાય.	
જે પ્રભુ પાળે વિશ્વને, સાક્ષી પ્રકાશરૂપ;	૫
મન ઈંદ્રીમાં રાજતો, સંગ વિના છે અનૂપ.	
પ્રેરે પાળે સર્વને, યોગ્ય કરાવે કામ;	૬
અગગો રહી વળગે નહીં, પૂર્ણ પ્રકાશક ધામ.	
તનને મનને તાજગી, જે રાખે દિન રેણુ;	૭
રૂપ દેખાડે નેણુને, વાંછીને આપે વેણુ.	
રવિ પ્રેરક યષ્ઠ નેણુને, સાહે કરે છે જોડ;	૮
દિગ્વતિ પ્રેરી કાનને, વેણુ મુણુવે તેડ.	
વરણુનો પ્રેરક જે થઈ, રસનાને દે સ્વાદ;	૯
જૂપ્રેરક યષ્ઠ ધાણુને, આપે ગંધ પ્રસાદ.	
ટાહાડું હુનું દાખવે, ત્વગને પ્રેરી વાત;	૧૦
કર્મેન્દ્રિના દેવને, પ્રેરક તે વિખ્યાત.	
અંદાદિકને પ્રેરણા, હૃદય દત્તકે કાજ;	૧૧
કરિને ચક્ષાવે એકલો, ચૌદ લોકનું રાજ.	
માયામય બહુ સૂરતો, નવસા નવસા ધાટ;	૧૨
ઈન્દ્રિયા માત્ર રમાડતાં, લેશ નહીં ઉચ્ચાટ.	
અકળ કળા જાણી શકે, કોઈ ન એવો કળનાર;	૧૩
અલ્પા વિષ્ણુ શિવાદિકનો, નવ લાઈ મૂર્તિ પાર.	
ચૈતન રૂપ ભરી રહ્યો, જગમાં બાહાર, મુઝાર;	૧૪
નજર તો આવે નહીં, નભથી સક્ષમ અપાર.	
જ્યાં સુધી લહે દેવને, પૃથિવી કરે વિકાર;	૧૫
ત્યાં સુધી તેને નાથજી, કરે ન અગીકાર.	
માટે સદ્ગુરુ સંવિધે, યરણુ જન્મજે કાળ;	૧૬
કૃષ્ણ વચનકર ધારીયે, કેહે જ્યમ ગુરુજી કૃપાળુ.	
ચાની ગુરુજન આચરે, સત્ય વચન નિરધાર;	૧૭
વ્યાપક ચિદ્ધન નાથનું, ભજન ખતાવે સાર.	
દુષ્ટ ગુણો દૂરી કરે, શુભ ગુણુ ચીખવનાર;	૧૮
પામરતાને પાલટી, આપે વસ્તુ અપાર.	

માને સદ્ગુરુ શીખવે, તેજ કૃષ્ણનો લાવ;	
તે પરમાણે ચાલતાં, ગીતા ભવજલ નાવ.	૧૯
ગુરુ ઉપદેશને પાળીયે, મોટી સેવા એહ;	
જેથી પાતક પાંગરે, આવે લવનો છેહ.	૨૦
પિંડ પુનવે આપનો, ચિંધે પીતળ પાહાણ;	
એત્રા ગુરુ શિષ્યને મળે, મહા નરકની ખાણ.	૨૧
ગુરુ વચનેથી સાધીયે, સાધન પ્રથમ વૈરાગ;	
ખીજી નામ વિવેક તે, જડ ચૈતનનો ભાગ.	૨૨
શમ અતરની શાંતિ, દમ ધંદિ જ્ય હોય;	
ઉપરતિ વિપયો ઉપરે, મન નવ જાગ્યે સોય.	૨૩
મુખ દુઃખ સહન તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા ગુરુ વિશ્વાસ,	
સમાધાન મનમાં રહે, નિજ સ્વરૂપની ખાસ.	૨૪
મોક્ષની ઇચ્છા મુમુક્ષુતા, એ સાધન શુભ સાર;	
ગુરુ ચિંધે તો આવડે, મોક્ષતાણા તાર.	૨૫
માટે ગુરુસમ કો નહીં, જગમાં ખીજે અન્ય;	
જે જન ગુરુ શરણે રહે, તે જનને ધન ધન્ય.	૨૬
જ્યાં સૂધી એ આવડે, અતરંગ સાધન,	
ત્યાં સૂધી હરિને ભજે, શુદ્ધ કરે નિજ મન.	૨૭
હક નિષ્ઠા રાખે ખરી, મહે ન ચીજ હરામ;	
દાન દયા સત્સંગતિ, અન્ય ભજન નહીં નામ.	૨૮
ચિત્ત સતોષ પ્રસન્નતા, વિદ્યાનો અભ્યાસ;	
મદ મત્સર રાખે નહીં, ચોરી ન ચાડી ન હાસ.	૨૯
કેશી ન કૂસળ આગસ, દીર્ઘસૂત્રી નહીં ચોર;	
દુર્ગુણથી ડરતો રહે, મનને રાખે ઠોર.	૩૦
મૃત્યુતણો ભય મનમાં, રાખી ન ગાફલ થાય;	
દિન દિન પ્રભુને પામવા, પ્રેમ વધારે જાય.	૩૧
સદુ સાધનમાં શ્રેષ્ઠ છે, સાચે પ્રેમે ધ્યાન;	
કરે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મનું, તો ઝટ થાયે બ્રહ્માન.	૩૨

૫૬ ૭૦ મું.

પરમગુરુ પરમેશ્વર સ્વામી, કરતાં ભરતા હર બહુ નામી,
ચૈતન રૂપ પ્રકાશ નિરતર, વ્યાપક એક કૃપાકર શંકર. ૧

તમ વડિયે રવિ આદિક મંડળ, તમથી વિધિદરિ શિવ આખંડલ;	.
દશદિગપતિ વસુ તમથી રાજે, તમથી રુદ્રાદિતો છાજે.	૧
દીપ્તિ દેવ વિષ્ણુ રહે તમથી, આઘા લોપ કરાય ન યમથી;	૩
લોકે ચતુર્દશ અજગ રમાડે, નિજ જનને નિજરૂપ પમાડે.	૪
ઐતન બિલ ન તમથી લાધે, વિમુખ થયે નર ભટકે બાધે;	૫
હું મન વચન કરમથી શરણે, આવી નમ્યો પ્રભુ અંતઃકરણે.	૬
પાદિ પાદિ ભવતાપ નિવારકે, સાત્ત્વિક મતિ દીજે તમહારકે;	૭
રાજી હો ત્વમ રાખો જગમાં, પણ મતિ રાખો સદ્ગુરુ પગમાં.	૮
નાથ સ્વરૂપ ન ચૂકું ઘડીયે, શ્વાસો શ્વાસ જપું તમ વડીયે;	૯
મુદ્ર સ્વરૂપયત્રી મન ફેરો, ઘો વિશ્વાસ મિલનંદ ફેરો.	૧૦
બ્યાપકે રાખું મનમાં ધારી, અન્ય ન વાદ કરે મતિ મહારી;	૧૧
નાથ પ્રતાપ વધારો તનમાં, વાસ સદા આપો સન્નજનમાં.	૧૨
જડ બુદ્ધિને જોર કરીજો, અભયદાન નિજ જનને દીજો;	૧૩
પાપમતિ મનમાંહથી કહાડો, કામાદિકને શાંતિ પમાડો.	૧૪
દૃઢ વૈરાગ્ય વિવેક વધારો, શ્રમ દમ ઉપરતિ આપી સધારો;	૧૫
સદન રાહિત શ્રદ્ધા પ્રભુ દીજો, સમાધાન સ્વરૂપમા ડીજો.	૧૬
શુદ્ધ મુમુક્ષુપણું પ્રભુ આપો, મૂલ અવિષ્ઠા બંધન કાપો;	૧૭
ઘટમાં નાથ સ્વરૂપ નિહાળી, પ્રેમાત્મતથી હૃદય પખાણું.	૧૮
જ્યાં જઈ ત્યાં તમને દેખુ, જડ ઘાટે મનમાંહે ન પેખું;	૧૯
ઐતન આનંદ ધનમાં ભમતો, દિન પ્રતિ રાખો મુખમાં રમતો.	૨૦
કૂર કટાક્ષ ન સ્વપ્ને જાણી, રિઝ મોઝ દેતાજ નિહાણું;	૨૧
સર્વ સ્નાય શક્તિથી પેખો, મુજને અગીકૃત કરી લેખો.	૨૨
ઘટધટથી ભર પ્રેમ નિહાળો, જો જો વચન કહું તે પાળો;	૨૩
જ્યાં જ્યાં મુજને ગમન કરાવો, ત્યાં ત્યાંથી મુલ લાલ અપાવો.	૨૪
ઉત્તમ ચાલ અહરનિરા આપો, સમજણુ દર્શને કલેરાજ કાપો;	૨૫
જો જો પ્રેરક પ્રેરો અમને, તે તે ઉત્તમ દોષ ન તમને.	૨૬
રાજી તમ જ્યમ આપ ચલાવો, જગપતિ પર નહીં ક્રોધનો દાવો;	૨૭
પણ નિજજન તો કરણા માગે, મુરાકલ કોઈ નહોં તે આગે.	૨૮
નાથ કૃપાથી આનંદ પામું, ભેદમતિની શ્રાંતિ વામું;	૨૯
સર્વ સિદ્ધિ મુજ આગળ સ્વામી, રાખો અનુચરવત શિર નામિ.	૩૦

જય જય અશરણુ શરણુ દયાકર, ઇચ્છા માત્ર વિરાટ અભર ભર;	
જય જય નિદ્રા રહિત ઉન્નગર, અમિત કોટી શશિ ગુણસાગર.	૧૭
જય જય જ્ઞાન સ્વરૂપ પ્રકાશી, જય જય અતિવ્યાપક અવિનાશી;	
જય જય અનિર્વાચ્ય રહિતોપમ, જય જય નિત્ય પ્રકાશ અવગતમ.	૧૮
જય જય પૂર્ણ પ્રકાશ અભયકર, જય હૃદયમય નિવા કુમતિહર;	
જય જય ઇશાધીશ સનાતન, જય સવિધ્યાનંદ બ્રહ્મ સનાતન.	૧૯

ધીરો

અના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ કોઈ નથી. પણ કાશી રાગનાં પુષ્કળ પદો છે.
તેમાં વેદાંતના ટોકો છે. તે સિવાય બીજાં પણ શૃંગાર
ભકિતનાં પદો પણ છે.

ભકિત પદ સંગ્રહ.

પદ ૧ હું-રાગ ધોળ.

દમકા ભરોસા મત કર ભાઈ, સાધન કરદા સાઈ;
સાધન કરદા સાઈ, મેં વારી વરયા. દમકા. રેક. ૧
પાવ પલકડી ખજર ન બાણે, કરે કાલકી આશ;
શીરપર જમડા જડય રહે, હોયગા જગલ વાસ. દમકા. ૨
હસ્તી ઘોડા માવ ખજના, કોઈ કામ નહીં આવે;
અચેત હોકર કળ બેઠા હો, પીછેથી પસ્તાવે. દમકા. ૩

સફરરુકે શરણે જાઈ, ચરણે શીરા નમાવી;
આધીન હોકર નીશદિન રહેનાં, જામકી ત્રાસ મિટાઈ. દમકા.
જેઆ આશ જાનેકુ જાઈ, રહેનેકુ થીર નાહી;
સદ્ગુરુ ધીરા ભગત બતાવે, રાગી ભગવાન બલાઈ. દમકા.

૫૬ ૨ જું-રાગ કાશી.

ભવેયા જાવે ભજો જાણ રે, જૂતગ ખેલ ભગડો;
નૃત્ય કરો નાયક નાયકા રે, રચો આનંદ અખાડો. ટેક.
મન નાયક ન્યાય કર નેકી, અદ્વય ચલાવો નાવ;
ભાત ભાત ખેલો ખેલ ખાતે, ભલો દેખાડો ભાવ;
સોદમ્ સરતે રે, આત્મા રમાડો. બ.
જ્ઞાન ધુધરા ધણુણુ ધમકે, રણુણુ રામ રણુકાર;
સણુણુ સુર જ્યુજ્યો, લણુણુ જ્ઞાન ભણુકાર;
ગડડ મૃદંગ ઝડ રે, લાગે ને લોટ ચોટાડો. બ.
ભાવ ભુગજો ભલી પેર બોલે, ડોલે શબ્દ મુંઝી દેશાંત;
તનનન તાન તાલ તણુરા, સુરત ગુરત થાય શાંત;
નિજ નામ નરધાં રે, માન મજરાં વગડો. બ.
ધીરાલાખા વેશ લાવો મન નાયક, રિઝ્યો રાગ જોઈરૂપ;
દાસ ધીર ધણી અદબક દળિયા, મોટાકોટિ અહાંડના ભૂપ;
મન માની મોજ મળી રે, ધન્ય ધડી ધન્ય દહાડો. બ.

૫૬ ૩ જું.

અમારે દેશ આવો રે, લહાવો ધણો લેવાને;
દેહગામ શેહેર સુંદર રે, સાધા સોદમ્ સેવાને. ટેક.
શેહેરની લેહેરબની નૌતમનગરી, પંચરંગી બંગલા બિરાજે;
મેહેલ મેહેલ મોતીનાં તોરણુ, ઘેર ઘેર વાણંત વાજે;
નિશ્ચિત્તો નાવલો રે, જૂવે તે જોયા જોવાને. અ.
દશ દરવાજા ને પાંચ બારી, છત્રીસ નારી કરે છંદ;
પ્રેમની વાતો સરસ મોહાગણુ, માણે સચ્ચિદાનંદ;
પિયુની વાડીમાં રે, દીક્ષા મીઠા મેવાને. અ.

બાવન બજાર ને ચોરાશી ચૌટાં, લવન લવન પ્રત્યે લાવ;
જ્ઞાન ભમરી ચિત્તને ચૌટે, બની ખૂબી ખેલ બનાવ;
તે નાભિના ચોરડા રે, રાજને રહેવાને અ.
ઉન્મુની મંદીર અખંડ જ્યોતી ઝળકે, જડ જીવ સર્વની જાત;
શૂન્યમંડળ મળી હંસમંડળી, નિશ્ચેના ધરમાં નાથ;
ધીર શુરુ ગાદીએ રે, ભેટયા બ્રહ્મદેવાને અ.

પદ ૪ થું.

સમજ્યા તે સુખ પામ્યા રે, સમ્યા તે સલ શેરડિયે;
હરંખ શોક સમતુલ્ય રે, અલ્પ સેહરડિયે. રેક.
હસ્તામળ રવિ પ્રકટયો ઘટમાં, જળખિંબ જ્યોતિ પ્રકાશ;
સેજ સમાધિ અનહદ ધૂત લાધી, અસિપદ આનંદ ઉત્તસ;
અદૈત મગ્ન ઉગ્રુરે, લલુતા પ્રેમ પાંખડિયે. સમ૦ ૧
જ્ઞાન મેડકે કાળ મણિધર માર્યો, મને મોહધીના કીધો અહાર;
અજ અનુભવે આલ શોખો, બગચુદ્ધિએ માર્યો અહંકાર;
તપ્ત્યા સિંહ નાકો રે, સંતોષ આન ચઢ્યો કડિયે. સમ૦ ૨
હરિનામ નાવે ઉદકે લાં ન ચઢિયું, ચરુ અસત્ય સલ ચૂલ;
અરવાર અધર્મ ધર્મ તુરગમ, અસ્વારી ઉલટ અમૂલ;
ક્ષમા દયા દોડાવી રે, ક્રોધ કામ બાંધી બેલડિયે. સમ૦ ૩
પોતાના બનાવ્યા પોતે પ્રકટયા, સોનાએ ધડ્યો સોનાર;
કીડી કુંજરને નાચ નચાડે, એમ કાદવે કીધો કુંભાર;
ધીર ઘણી ભેટયા રે, પ્રકટયા ઘટ પ્રેમ ઝડિયે. સમ૦ ૪

પદ ૫ થું.

અકળ ગતિ તારી રે, ખૂરણુ બ્રહ્મ બ્રહ્મચારી;
તારો મર્મ ન જાણે રે, જોગીંદ્ર મોટા જોગધારી. રેક.
અકળ ગતિ તારી અલખેલા, મર્મ નવ જાણે ભેદ;
કર્મ દાન દયાળ દાખલા, હાયાં નિરખીના વેદ;
પાછા વાળી લાવ્યા રે, અસમાને ઉતારી અકળગતિ. ૧
જમ્બવતમાં હરિએ અવનિ માગી, લઘુરૂપ ગોપાળ;
વામનરૂપ ધરતું પાતળિયે, બળિને ચાંપ્યો પાતાળ;
પ્રભુ પેર ન જાણી રે, પ્રતિહાર રહ્યા પાશી. અકળગતિ. ૨

પાણીમાં પાળ બાંધી પુરુષોત્તમ, રાવણ દણ્યો તત્ત્વેવ;
 દશ મસ્તક હરિએ હાથે દણ્યાં, એવા દેવાધી દેવ;
 જનકીને લાગ્યા રે, રામાવતાર ધરી. અકળગતિ. ૩
 દોટિ કોતુક કર્યા કૃષ્ણજીએ, દાવાનળ પીધા દયાળ;
 ધણી ધીરાના ધીરજવંત છો, ગોવર્ધન ધર્મો કૃપાળ;
 કાગિનાગ નાથો રે, ઉપર કરી અસવારી. અકળગતિ. ૪

પદ ૬ રૂં.

હોલો હોલી કહે છે રે, પ્રમુગ્ધ મારી બહારે ચડો;
 બચ્યાં મારાં માંહે રે, તજે આવી બીજા બડો. ૨ક.
 બાણ તાણીને ઉભો પારધી, ઉપર આગ્યો બાજ;
 પોલારમાંથી સર્પ નિસરિયો, તેને તો સરી ગયાં કાજ;
 મરુડનો ગામી રે, હરિ ગિરદદાર બડો. હોલો. ૧
 વિનતિ મુણી વિટલ પરવરિયા, સાપ માંહે નિરવાણ;
 બિલને ટેસતાં પારધીના, તત્ક્ષણ લીધા પ્રાણ;
 બાણ ત્યાંથી છૂટ્યું રે, બાજ આવી હેઠા પડયો. હોલો. ૨
 જૂઓ હરિ કેવા સકટ મોચન, બચ્યાં બચાવ્યાં કૃપાળ;
 કાણું કરનારનું કરતો કાળું, એવો એ દીન દયાળ;
 કાળનો કાળ કાળોરે, પ્રહ્લાદની બહારે અડયો. હોલો. ૩
 કંઠણ વેળાએ કારજ કરશે, લજન કરો ભય જન્ય;
 સ્વામી સેવાનું ફળ અમોલે, અંત સમે કરે સહાય;
 ચાપ હરિ ઉભોરે, કદી કાળ સામો તડુક્યો. હોલો. ૪

પદ ૭ મું.

અધનો નાસે આટલો રે, રણછોડ તમે રમો રમો;
 દેવ ડોકોરનો ડોકોર રે, મન ક્રમ વચને નમો નમો! ૨ક.
 બોડાણાનું ગિરદ પાળવા, ગોપુળ કરી ગુજરાત;
 લાવનારને વૈકુંઠ આપી, હરિ ડોકોરના ચપા નાથ;
 હવે લાવતાં ભોજન રે, ભુગતે જમો જમો! અધનો. ૧
 દારામતિ પે અતિ અનુપમ, કીધું ડોકોર ગામ;
 ચાંદ લોકની અળકી આણી, કીધું ચાર ધામનું ધામ;
 ભગતનું ભાવ્યું રે, દયાળ દુઃખ ખમો ખમો! અધનો. ૨.

અંગે અગણિત પહેરો આબૂપણુ, હરિ જોવી ઉપજો સુગી;
 વસ્ત્ર વિવિધ જરકશી ઝોઢો, ત્રિય પ્રેમીજન શુભી;
 ચંદન બાવનાં ચરચો રે, ભૂલો નહીં સમો સમો! અધનો. ૩
 અડસઠ તીર્થના અધિપતિ, હરિ નિર્ધનિવાનું ધન;
 રાંકની રિદ્ધ સિદ્ધ રાજ અમારા, ત્રિકમ અપંગના તન;
 ગોપીને ગુણીજનરે, ગોવિંદ ગમો ગમો! અધનો. ૪
 અનુભવિયાનો અંતર દેવ તું, રાજ મહારાજ કૃપાળ;
 કૃષ્ણ સ્વરૂપે કાળને કરડો, દામોદરજી તમે દયાળ;
 સંભાળો સત સ્વામિ રે, દુષ્ટને દમો દમો! અધનો. ૫
 અવનિ નહ અપ તેજ વાપુમાં, વ્યાપી રજા રે વિવેશ;
 દશ દિશાને સ્થાવર જંગમ, પાતાળ માંહે પ્રવેશ;
 ધીર બ્રહ્મદેશ ભૂત્યા રે, તે ભૂતજે ભમો ભમો! અધનો. ૬

પદ ૮ મું.

કપોતની કહે છે રે, કંથ મારું કહ્યું કરો;
 શિયાણાનો ભય છે રે, પારધીએ બાણુ લયો. રેક.
 અહીંથી લડી અળગા રહીએ, આ-દેશ તજી ઉપદેશ;
 મર્મ વચન પિયુ મારું રે, માનો, અસલ નહિ લવલેશ;
 પ્રમાદ પ્રભુ મૂકો રે, રાંક વેણુ હદે ધરો. કપોત. ૧
 કપોત કંથ કહે કાપર કામની, હોનાર પદારથ હરો;
 શત્રુનું સાલ સેજમાં ટળશે, કરતાનું કહ્યું થશે;
 હૃદયે હરિ રાખો રે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખે ઉચરો. કપોત. ૨
 જીવ જાયે ધટે ધટ ગોવિંદ, પલકે અંક પ્રમાણ;
 ડગમગતા તમે દિલથી રે ટાળો, સંભારો સારંગપાણ;
 ચિંતા ન રાખો રે, દિલથી ના ડરો ડરો. કપોત. ૩
 અહીં ડર્યો પારધીને પાયે, તૂટ્યો બાણુ તેવાર;
 ઉડ્યું શીર શિયાણા કેરું, એવા કૃષ્ણ કૃપાળ કરતાર;
 ભાવે શુણુ ભાખો રે, ભવજળ તરો તરો. કપોત. ૪
 તન તરુવર પ્રાણ પંખીડો, નિવૃત્તિ કપોતની નાર;
 અહંકર અહીં અને જરા પારધી, કોધ શિયાણો નિર્ધાર;
 ધીર મુકુંદ મધુસૂદન રે, પલક ન રાખો પરો. કપોત. ૫

પદ ૯ મું.

સ્મરણુ દરો સ્થામનું રે, જોનું નામ છેગાળા;
 વારી બાંડ મુખપર રે, દાનડ કપડી કાળા. ૧૬.
 મુસ્તકે પાધ ને કલકી તોરો, કુંડળ ઝળકે દાન;
 ભાળ તિલક કર્યું કેસરી, શોભે છે બીનેવાન;
 આઘ અનાઘ રે, રાજ ધણું રૂપાળા. સ્મરણુ. ૧
 દોરો કંદોરો ઝાંઝર લંગર, કનક બાણુઅંધ બાધે;
 દેવે લેઈ દાર હીરાનો, મળી મોના સાંકળી મધિ;
 ઉપર ઝાપે રે, મુગતાફળ માળા. સ્મરણુ. ૨
 પીળાં પીતાંબર જરકશી જામે, ઝોદી ઉપરણી અમૃત્ય;
 પટકેને લટકે મન મારું અટકે, નહીં કોઈ નાથ સમતૂત્ય;
 ભયભવલંજન રે, ભક્ત પ્રતિપાળા. સ્મરણુ. ૩
 સોલ કળાવંત સ્થામ સ્વરૂપી, ધરો શોભીતા સણુગાર;
 નખશિખમુધી નંગ જડિયાં, તેનો કહેતાં ન આવે પાર;
 દેવને દુર્લભ રે, નયણાં ભરી ન્યાળ્યા. સ્મરણુ. ૪
 એ પ્રભુરૂપ અતરમાં રેજો, વળી વધારજો પ્રીત;
 ધીરાને સદ્ગુરુ પ્રતાપે, અંતર દરશન દેજો નિત્ય;
 પરસન થઈ ભક્તિ રે, ઘો ઠકોર ડોકોરવાળા. સ્મરણુ. ૫

:

પદ ૧૦ મું.

અમારી અરજ મુંણીએ રે, ગરવા ગુરુ જલજાની;
 સંશય સર્વ ટાળો રે, ગુરુજી આતમજાની. ૧૬.
 દીન બાળ હરિ શર્ણુ તમારે, કોને કહે ગુરુ મારા;
 પ્રશ્ન પૂછી કોને પાગે પડે એ, સચરાચર અવિધારા;
 જમણા હરિ ભાંગો રે, જાની માની અજાની. અમારી. ૧
 હંરિહર હરખા ગુરુજી ગરવા, ધરવા જાણે કિનું ધ્યાન;
 નૃત્ય ગુરુ જોણે નારદ કીધા, તે પૂછે શું અન્યને માન;
 તાન તાલ વિચારે રે, મહન્ત ગુરુ માની માની. અમારી. ૨
 મોક્ષનું સાધન કર્મ હશે કે, જ્ઞાન હશે મહારાજ;
 કે જ્ઞાન કર્મ મળી બે હશે, એ સંશય નિવારો રાજ;
 ભગિત થઈ ભટકું રે, મિથ્યા હું માણી માણી. અમારી. ૩

નિથે કરી તમે નાય નિરંજન, બોલો બોલો બિરદાળ;
ત્રણ પક્ષમાં કહો ચક્ષુ મિચી, હરિ કિયો હશે રસાળ;
ધીર ધરે ધારણુ રે, જોગદેવ જાણી જાણી. અમારી. ૪

પદ ૧૧ મું.

સુંણુ શિષ્ય શાણુ રે, તારી ભાંજું બ્રમણુ મતિ;
શુદ્ધિને અનુસારે રે, શાણને કહું જેવી ગતિ. ૮૬
જેમ કેરીથી આંખો યથો ને, આંખોથી યર્ષ કેરી;
મેરીએ તો મર્દજ ધડિયો, મરદે ધડી ભાઈ મેરી;
ન લે'રી જળ જૂઝા રે, એકમેક વતી વતી. સુંણુ. ૧
નભચર કેરી ગતિ ન થાયે, વિના બને બે પાંખ;
ત્રપલોક કપમ દર્શ્ય સંતને, હોય ન જ્ઞાનની આંખ;
પક્ષ એક ખોટો રે, જુઠ નહિ રતિ રતિ. સુંણુ. ૨
જ્ઞાન કર્મવડે મોક્ષોપાસન, નહિ એકે નિરધાર;
કર્મ મૂકી એક જ્ઞાન ગ્રહે તેણે, ઉતરે નહિ ભવપાર;
વાર વાર કહીએ રે, અમે તો સત્ય મથી મથી. સુંણુ. ૩
જેમ જળનિધિ જળધરરૂપે, જળધરરૂપે જળરાજ;
ઉભય મળ્યા વિશુ વૃષ્ટિ ન વસે, થાય ન સંછિનું કાજ;
ધીર વીર ધારો રે, એકે શ્રેય નથી નથી. સુંણુ. ૪

પદ ૧૨ મું.

સિદ્ધાંત કહો સાંઈ રે, જેની મન માંહિ આંદી;
ધુંટાય ઘટ ભીતર રે, ધણુ તે દિન કેરી ધાંદી. ૮૭
બલને કહો બ્રાહ્મણુ જાણે, જાણે પડિત પુરાણી;
ન્યાયિક વ્યાકરણી વેદાંતી જાણે, કે જાણે સાંઈ કુરાની;
પુરાણી વચનો રે, જાણે કહો અમી છાંદી. સિદ્ધાંત. ૧
વેદી જોધએ કે બેદી જોધએ, જોધએ જ્ઞાની કે અજ્ઞાની;
રાય જોધએ કે રક જોધએ, કહો જોધએ માની કે અમાની;
ધ્યાની ધણી કેરો રે, કે જોધએ જીવતીનો માંદી. સિદ્ધાંત. ૨
બ્યાજખોર નિરખે હલાલખોર નિરખે નિરખે, રાણી કે મહારાણી;
પટેલ નિરખે કે કોઈ મે'તાજ નિરખે, નિરખે કહેજે બહુ કા'ણી;
જાણીને ઝીણું જોતાં રે, નિરખે જેની' ચાલ રાંદી. સિદ્ધાંત. ૩

ધણા દીનો ધુગ્યાગિ ઘટમાં, સંસય નિવારો નાય;
 ને સંસય મિટે નહિ મારો, હરિ લાગે મધ્યો દાય;
 સાથ સારો શોધો રે, ધીરે બહુ ખાંટી ખાંટી. સિદ્ધાંત. ૪

પદ ૧૩ મું.

મુંજુ ચેલા ચારુ રે, જમણાને પરી દરી;
 બ્રહ્મને ભેટે કેવા રે, તેવાને કહું પ્યાને ધંરી. ૮૬
 સંસાર બંધ બંધાયો જાણે, જાણે મુક્તિ જ્ઞાનવડે;
 સમદષ્ટિને તૃપ્ત્યા ત્યાગી, વળિ વિપયાદિકથી લડે;
 અડે જઈ એવા રે, ડડે ન કોના ડર્યા જરી. મુંજુ. ૧
 દષ્ટાંતવડે સિદ્ધાંત કહું મુંજો, મુંજો સિધ્ધ મારા;
 જાણવાન ક્યાં મનુષ્ય હતો, રિછ હતો અવિધારા;
 ધારા નવ જોઈએ રે, કહું તને ફરીફરી. મુંજુ. ૨
 હનુમાનજી વાનર રૂપે, વાલ્મીક વાલ્મીક રૂપ;
 અસુરરૂપે વિભીષણ રાજ, શુક્રીએ જળ્યા મોટાશુક;
 મુખ જેનું જ્ઞેતાં રે, યાની વડા જાણી હરિ. મુંજુ. ૩
 તાપ્યાં પિત્રસંતાની ગંણામાં, માને જેને બ્રહ્મરાજ;
 અત્યજ આદિપૂજાઈ ગયાલાં, કોહો શું વડાનું કાજ;
 રાજ ધીરો રીઝે રે, નવ જૂએ કીડી કેકરી. મુંજુ. ૪

પદ ૧૪ મું.

મન મેવાસી, મગરૂરીમાં રહો છો, પણ આખર તમારે મરવું છે;
 તિલ તિલ તારે લક્ષ્મીવરની-આગળ, લેખુ કરવું છે. ૮૭
 તે શું પરડયું ને શું પાળ્યું, અહીં આવી બોધે બોધું વાળ્યું;
 જડ શુદ્ધિ જીવ બાધુ ગોતરે બાળ્યું-મન. ૧
 તારાં દશે દાર જ્યારે બધ યાશે, તારીબ્દારે તે વળતી કોણુ ધારો;
 તારે આકાશ અવની એક યાશે-મન. ૨
 બાની બકરી કસાઇ ઘેર આણી છે, તે તો પોણી પલની પરાણી છે;
 એવી તારા અરપ આયુષની ઓંધાણી છે-મન. ૩
 તારાં નીચાં કરમ નિશ્ચે નડશે, વ્રજ પાપી શરિરે પેનસાં પડશે;
 જમ કિંકરની લાતો જડશે-મન. ૪

કાંઈ પુણ્યતણાં પગલાં ભરજો, કાંઈ પરમાય કારજ કરજો;
દાસ ધીરના ધણીને હૃદે ધરજો-મન.

૫

પદ ૧૫ મું.

જેને પિયુ મંલવાનો પ્રેમ હોય તે, આવો દેશે અમારેજો;
આડે અર્ધુવે ઊતરી, નાવડું આવે છે આરે જો. ટેક.
દૂર બતાવે નાથને, તેને પ્રકટ પાસ દેખાડું જો;
એક સદ્ગુરુની કૃપાવડે, તેને બ્રહ્મલોક પોહોચાડું જો- જોને. ૧
એક અચરજ ભારા દેશમાં, ગૌવાં ને સિંહ રમે ભેળાં જો;
અવળાંનાં સવળાં ચર્ચા, કરમદીએ લાગ્યાં કેળાં જો. જોને. ૨
એક સદા પુનમ ભારા દેશમાં, અમાસ ભુવન નવ આવે જો.
શીત ને તાપ વ્યાપે નહીં, એક બકરો બળદને ધાવે જો. જોને. ૩
એક અમૃત ધ્રુવ ભારા મુલકમાં, તેના ભોગદારી ત્રિપુરારી જો;
ભરે વારિ દોરી ગાગર વિના, સુરતા સોહાગણુ પશ્ચિયારી જો. જોને. ૪
એક અઝાડ ઝડે પરજન્ય પડે, પૃથ્વીનાં પડ રજાં કારાં જો;
પોહયા હંસરાય ચોગાન ચોતરે, તેને અંગે ન અડકે શેરાં જો. જોને. ૫
એક દંઠ વિના ગાય નાથકા, ને અર્ધુ વિના તે ચાલે જો;
એક ધીર સખી પિયુ પાસ રમે, મહાનંદ મુખ મહાતે જો. જોને. ૬

હરીભટ.

વડોદરાનો વતની. સંવત ૧૮૮૫ માં દેશાત હતો. ઝોલે દાતા હરીના
પંથ અધ્યાત્મો છે. ઝોના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથમાં દશમલીલા, હાવરકું,
તથા કેટલાંક પદો છે.

સંક્ષિપ્ત દશમલીલા.

અભ્યાસપાત્ર

રાગ કાફી.

શ્રી ગુરુ અર્ચુ કમળરે, આરે આરાધુંછ;	
સંક્ષેપે દશમ લીલારે, હરીગુણ ગાઉંછ.	૧
સકલ વૈભવ જનરે, કરુણા કીડએ;	
સરસ્વતી આદી માતરે, વાણી શુભ દીડએ.	૨
હરીગુણ ગાવાનેરે, અતર ધમ્મ હવી;	
વર્ણવું બીજપુરિ, નદી મોટા હું કવી.	૩
ભાષુ તે બ્રહ્મલીલારે, ગોકુળ ગામની;	
ગાઉં હરીગુણ ગાયારે, શ્રી દેશવરામની.	૪
શ્રુતલે ભાર થયોરે, અસુર વાધીયા;	
વસુધા સ્વર્ગે ગધરે, સુરને આરાધીયા.	૫
ધંધર ધર્મ આદેરે, અમર ટોળે મળિયા;	
દયાળને દુઃખ દહેવારે, સભાગવાદીરત પળિયા.	૬
સુર સૌ સ્તુતિ કરેરે, મુનિવર તપ કરે;	
વેદ તણી ધૂતીરે, બ્રાહ્મણ મુખથી ભણે.	૭
અરુપનું રૂપ ન જાણેરે, વેદ તે શું વખાણે;	
બ્રહ્મ અગોચર સાખીરે, રહ્યો વિથને પાળે.	૮

અમ્યુતાનંદ વાણીરે, અંતરીક્ષથી બિપજ;	
ધન ગર્ભ રહોરે, જાણુ સર્વને યર્ષ.	૯
ખોડ્યા દયાળજી રે, કાં દેહ દમન કરો;	
મયુરામાં જાઈને, અમર સૌ અવતરો.	૧૦
અમે અવતાર લેશુરે, દેવકી માવડી;	
ચારસુ ગોપ યઈને, ગોકુળની ગાવડી.	૧૧
વંરસ અગીઆર સુધીરે, ગોકુળ વિધે વસથું;	
વર્ષ તે બારમે રે, મામાને મારથું.	૧૨
એવો સંકેત કીધોરે, દયાળે દેવથું;	
ધરાને મન દુઃખરે, તે ભાર ઉતારથું.	૧૩
સ્વજન સર્વ સાથેરે, અસુરને મારીથું;	
દુષ્ટ જે દમતારે, સર્વ સહારીથું.	૧૪
શેષને આજ્ઞા આપીરે, થજો તમે વીર વડા;	
દુઃખ પામે છે ધણુરે, લોક તે બાપડા.	૧૫
તેડી ત્યાં જોગમાયારે, થજો તું વીજળી;	
જશોદા કુખરે, નંદધરે દીકરા.	૧૬
હરીની માયારે, જાયે નવ કાણુ કળા;	
વહાલે સંકેત કરીરે, મર્ષ દેવ મંડળી.	૧૭
અમર અવતારીરે, જાણુ યર્ષ ધણુ;	
સેવક થઈને વર્તેરે, પાપી તે કંસતણા.	૧૮
પરવશ થઈને પ્રગરે, પાપીને પૂજતી;	
અધર્મે કેસનેરે, ધરણી ધૂજતી.	૧૯
ન યાયે યામ યત્રરે, કે યજન બ્રહ્મનાં;	
શેવાળે સર્વે વિંટથુંરે, દર્શન દેહરં દેવનાં.	૨૦
ખીજ જે રાગ મોટારે, દેશવિદેશ આંધે;	
અસુર અન્યા ભર્યોરે, કેસથી કાળ કાંધે.	૨૧
વીમાસણુ કસરાવરે, મનમાં કીધીજી;	
ભગીની દેવકીજીરે, વસુદેવને દીધીજી.	૨૨
પેહેરામણી ધણી કીધીરે, મહિમા રાખવા;	
બેનને સાસરે વળાવેરે, ખેડો રથ હાંકવા.	૨૩
પ્રભ જોવાને મળીરે, લાગી શુભ મુખે કહેવા;	
બેનનાં લાડ પાળ્યોરે, પીતરાઈ ન હોય એવા.	૨૪

શ્રવણે સ્તુતિ મુંણરિ, હરખ્યો કંસનો પ્રાણી;	
રાખને ચિતા કરવારે, થઈ આકાશે વાણી.	૨૫
“શું સગાઈને મોહોરે, વળાવે શેરડી;	
દેવકી દુઃખદાયરિ, વિપની વેલડી.	૨૬
વીરા થઈને વળાવેરે, જાણે બેન આપણી;	
કંસરો તુને દેવકીરે, થઈને સાપણી.	૨૭
ભગની ફેરડોરે, આઠમો દીકરો;	
તે તુને મારશે રે, બોલ તું માને ખરો.”	૨૮
સાંભળી સ્વર્ગની વાણી રે, કસ કાપે ચડયો;	
રાશપરોણો નાંખીરે, રામ પ્રથવી પડયો.	૨૯
રામજી રાધે ભયારે, રાની થઈ આંખડી;	
ચોટલો મૃદીને તાણીરિ, દેવકી રાંકડી.	૩૦
મારવા ખડગ કાઢ્યું રે, જાણે શું વીજળી;	
દેવકી પગે લાગે રે, વીનવે લળી લળી.	૩૧
“વિરા શો વાંક મારોરે, મન વિચારીએ;	
જેને તમે લાડ લડાવ્યારે, તેને કેમ મારીએ.	૩૨
નમાઈ હું ન આપીરિ, આશરો તમતણો;	
મીત કરી પરણ્યાવીરે, હવે મુને કાં હણો ?”	૩૩
મળ જોવાને મળીરિ, રડે સૌ સુંદરી;	
વસુદેવ કરજોડીરે, વીનવે વિનતિ કરી.	૩૪
આણી મેંથે આપવોરે, બાળક એ તણો;	
તેને તમે મારજોરે, એને કાં મિથ્યા હણો.	૩૫
વચન સાંભળીરિ, કારાગ્રહ રાખીઆં;	
હાથે પગે બેડીયોરે, દોહીલાં દાખીઆં.	૩૬
નારદના કલા માટેરે, છોરુ છ મારીયાં;	
કંસનાં કર્મ ફડરિ, વહાલે વિચારીયાં.	૩૭
તેડી ત્યાં જોગમાયારે, કહ્યું ત્યાં શ્રીમુખે;	
સાતમો ગર્ભ મૂકોરે, રાહીણીજીને કૂખે.	૩૮
પેટ જશોદાતણેરે, જોગમાયા અવતરી;	
કંસે તે વાત જાણીરિ, ગર્ભ ગયો જોગળી.	૩૯

આઠમો ભગવાનનો રે, કેવળ કાળ કહીએ;	
કંસ રાજતણો રે, નાશ કર્યો જર્ઠ ભર્ષએ.	૪૦
દેહ દેવકીતણો રે, તેજ ધણું કરે;	
અંધારા મંદિરમાહે રે, મણીની ન્યોત ફરે.	૪૧
સેવકે જાનિ કહી રે, કસને વાતડી;	
રાયજી આવી જૂઓ રે, બેનની જાતડી.	૪૨
કારાગ્રહ કંસ આન્યો રે, જોયાં ત્યાં ભગની;	
દેહ દેવકીતણો રે, દીડા શુદ્ધ અગની.	૪૩
કપોળે સુરજ તપે રે, વેણીશું વિધ ધરી;	
દ્રષ્ટી બે બાણુ તાણ્યાં રે, બગુટી ધનુષ ધરી.	૪૪
દંત બે અધુર ડંસે રે, મરડે બાહેડી;	
હીડતાં ધરણુ ધુજે રે, વાંકી રોમાવળી.	૪૫
દેખાને કંસ ફાટ્યો રે, વેરીડો ઉપન્યો;	
ગર્ભ ધણું બીહાવે રે, બેન સ્વરૂપનો.	૪૬
સૌ રખવાળને તેડ્યા રે, સાચવો અપ કરી;	
બેનને આકરી રે, કરી બધાગરી.	૪૭
રાયને લાધ ન આવે રે, ચિતમાં ચિંતા ભરી;	
નિશદિન ફાટ્યો ફરે રે, મનમાં વિધ ધરી.	૪૮
ગર્ભનું રૂપ બીહાવે રે, આંખમાં તમર આવે;	
ચિત્ત તો વ્યગ્ર થયું રે, અન્નોદક નવ ભાવે.	૪૯
કુંવર કાળ કેવળ રે, કેમ જાએ કળ્યો;	
કંસને કષ્ટ વાધું રે, સૂકીને સ્વલ્પ વલ્યો.	૫૦
રાયજી દિવસ ગણે રે, પ્રસવ તે બાળના;	
ભૂપતિ વિનય કરે રે, બહુ રખવાળના.	૫૧
ભાઈ રખે ભૂલતા રે, રહ્યો નિશદિન જાગતા;	
ચારે પોહાર કરો ચોકી રે, ફરો ઢોલ વાજતા.	૫૨
અવાસે સિસું ઢળાવ્યું રે, પાણનાં પાટીયાં;	
સાંકળ ભૂગળ મારી રે, તાળામાં રાખીયાં.	૫૩
પ્રસવની અવધ આવી રે, માસ પૂરણુ હવા;	
દેવકીએ દીવસ જાણ્યો રે, આવ્યું પેટ દૂધવા.	૫૪

સ્વામિનાથ વિનય કરતાં રે, બોલતાં ખીજ્યે;	૫૫
નાથજી વાંકી વેળાં રે, લાજ ન કીજ્યે.	
મારે નહીં પીપર પામું રે, સાસુ ને સજની;	૫૬
કેને કહું વેદના રે, દોહેલી રજની.	
ઝોણાં તપ કરીને રે, અવની અવતર્યા;	૫૭
આઠ બાળક હવાં રે, એકા નહીં ઉગર્યા.	
હવે શી આશાડી રે, મનોરથ મેલોજી;	૫૮
કાંઈ થકે ઉગરે રે, એ જીયો છેલોજી.	
કપરું કર્મ દીસે રે, છટીએ કેમ કરી;	૫૯
દેશમાં હુંજ દુઃખી રે, એમ કહી આંખ ભરી.	
ફેવક જઈ જાણુ કરશે રે, કેસ જૂપાળને;	૬૦
ઝીકશે શિક્ષા સાથે રે, કાળ એ બાળને.	
પ્રસવે સઘ રોશે રે, બાળકની ટેવજી;	૬૧
રાણીને રોતાં રાખે રે, રાખ વસુદેવજી.	
ઘરુણી ઘેલાં યારો રે, રડી રડી અતિધણું;	૬૨
બોગવી છટવું રે, કર્મ પોતાતણું.	
કીધું હરીનું ચારો રે, જે વાત હોય ભાવી;	૬૩
વાત સુખદુઃખની કરતાં રે, જેઉને નિદ્રા આવી.	
અષ્ટમા બાળક સમે રે, વેળા છે કહની;	૬૪
આવણુ માસની રે, અંધારી અષ્ટમી.	
ગર્ભેની સ્તુતી કરવા રે, આત્મા અમર મળી;	૬૫
શીવ બ્રહ્માજી આદે રે, ગતી ન જાયે કળી.	
નારદ વિષ્ણુ વામ રે, નૃલ કરે અપજરા;	૬૬
વાજે વાજિન ધણાં, ધમકે ધૂધરા.	
ન જાણે કેસના દાસ રે, માયા જે દેવતણી;	૬૭
કારાગ્રહ ઉપર આવી, સ્તુતી કીધી ઘણી.	
અમો સૌ આતુર જોણું, પાંખીને ખેદના;	૬૮
કેસનો વધ કરોની, વહોલાજી એ વેદના.	
ગર્ભની સ્તુતિ કરે રે, અગમ નિગમ હરિ;	૬૯
રૂપ અરૂપ ધરી રે, પ્રગટો દેહ ધરી.	

પ્રગ્નપતિ પયમૂખેરે, નમે છે ફરી ફરી,	
શેષ સદસ્ય મુખેરે, વિનમે સ્નેહ ધરી	૭૦
ગગને વાચા હવીરે, જાગ્યા ધીરજ ધરી,	
હવડા ઉદે ચાશુંરે, મનસા દેહ ધરી	૭૧
અમર સર્વ વળ્યા રે, વેદના વામીજ,	
એવે ત્યા દેવકી માતારે, સ્વપનુ પામીજ	૭૨
જાણે પુત્ર પ્રસવ કીધારે, કારણ રૂપજ,	
તેણે અમને છોડ્યારે, મોડી કસ ભૂપજ	૭૩
શુકજ કહે કથારે, રાયજ સાલજો,	
એમ ત્યા ઉદય હવોરે, સમરથ સ્થામજો	૭૪
કોણ કોણ કારજ કયારે, તે અમને કહો,	
સમર્થ ગુરુજરે, સર્વે તમે લહો	૭૫
સુણ પરીક્ષિત રાયરે, પાડવ વશના,	
તુને હરી લીલાનીરે, લાગી છે ઝખના	૭૬
ધીજ જીનતી જનકેરે, પ્રેમ અવિલોકના,	
પારણે પોઢવારે, પૂતના શોષવા	૭૭
મધવા માન મોડવારે, ગોવર્ધન ધારવા,	
કસને મારવારે, ભૂ ભાર ઉતારવા.	૭૮
દાસિ પચાળી કેરીરે, લજ્જાને રાખના	
સખા અર્જુન કેરારે, રથને હાકવા.	૭૯
જરાસંધ મારવારે, શિશુપાળ સહાગવા,	
અધર્મ છેડવારે, ધર્મને ધારવા.	૮૦
પાડવ પ્રતિ પાળારે, રાય મુકાનવા,	
નહ જશોમતિનારે, મનને લડાવવા	૮૧
મદન કોટી રવીરે, તેજ જેમ જળહજે,	
રૂપ પ્રગટ કર્યુરે, નરહરી નિરમજે,	૮૨
જાગીઆ દેવકારે, દીઠા દયાળજ,	
ઝટે કૈરતુલ મણીરે, મોતીની માળજ	૮૩
અતિ અણીઆળા લોચનરે, ધુલ્યા અજૂજજ	
હુડળ લોલ કપોવરે, ચત્વારી ભૂજજ	૮૪

ગદા ને પદ્મ ધારીરે, શંખ સારંગીજી;	
પિતાંબર પેહેચીરે, સ્યામકુંઘ અંગજી.	૮૫
દેખીને દેવકીરે, આનંદ પામીજી;	
લવોલવ ગર્ભનીરે, વેદના વામીજી.	૮૬
હાંફળી હર્ષ ભરીરે, જગાજ્યા સ્વામીજી;	
ઉઠા નાથ મારારે, વેદના વામીજી.	૮૭
નગ્યા વસુદેવજીરે, દીઠા દયાળજી;	
ચતુર્ભુજ ચર્ચે લાગ્યારે, નમાવી ભાલજી.	૮૮
જોડી કર જોડીયારે, મુંજો વસુદેવજી;	
અમે કરવાને આગ્યારે, તમારી સેવજી.	૮૯
વિષ્ણુ વિશ્વના કર્તારે, પ્રજા પ્રતિપાળજી;	
અમે અવતાર લીધારે, તમારું બાળજી.	૯૦
ધણાં સુખ પામશેરે, માંડી ધરસૂત્રજી;	
છઠ્ઠ અમે રામકૃષ્ણજીરે, તમારા પૂત્રજી.	૯૧
છોરુ છ મારીયારે, મૂરખ મામડે;	
મને તમે મેલી આવોરે, ગોકુળ ગામડે.	૯૨
ઉછર્યું ગોકુલમાંહે, ગાવડી ચારશું;	
વર્ષ તે બારમેરે, મામાને મારશું.	૯૩
તમે આવ્યા પછીરે, સેવક જાગશે;	
જમના મારગ દેશેરે, ભોગળ ભાગશે.	૯૪
નંદની નારીએરે, પુત્રી પ્રસવ કરી;	
મને ત્યાં મૂકીનેરે, લાવજો એ દીકરી.	૯૫
જશેદા જાણતાં નથી રે, પુત્રી પ્રસવ થઈ;	
માટે તમે વેહેલા થઈને રે, પુત્રી લાવો અહીં.	૯૬
એમ ત્યાં શિક્ષા કરીરે, હરી બાળક થયા;	
માયાને વિસ્તરીરે, બાળાવસ્થા ભર્યાં.	૯૭
માતાએ પુત્ર જાણીરે, દુઃખડાં વીસરી;	
હૃદયા સાથ ચાંપોરે, બેઠે ભૂજ ભરી.	૯૮
લઈ પયપાન કરાવેરે, મુખડું જોઈ હસે;	
વાસના પુનઃમારે, હરી વાસો વસે.	૯૯

ઘણું આનંદે - હુલાવે રે, રમાડે માવડી;	
મીઠડાં લઈને રે, મરુ શોભા મુખ આવડી.	૧૦૦
લને ચુંબન દેતી રે, હસે મુખ હાલે મોતી;	-
પાલતાં બીહુ માડી રે, હરીને વસ્ત્ર આરાઠી.	૧૦૧
સુદેવ પુત્ર માગે રે, રાણી આપે નહીં;	
પંને નેત્ર માંહેથી રે, જળ આપ્યાં વહી.	૧૦૨
રેલી પ્રભાત યાશે રે, યત્ન રહ્યા અવાસે;	
પણી શું ઘેલાં થયાં રે, કંસને જાણુ યાશે.	૧૦૩
સાલણી પુષ્પ આપે રે, તેમજ લીધા બાપે;	
યારે આંખડી ઝરે રે, હરી લયને કાપે.	૧૦૪
આપતાં કહે હું માતા રે, કૃતિમ કાંઈ નથી;	
પ્રસવ તે મેંજ કયો રે, રમાડશે જશોમતી.	૧૦૫
હાલી પુત્ર હુલાવે રે, પ્રસવે પોપટી;	
જશોદા ગોવિંદની માતા રે, હું તે શું શેકટી.	૧૦૬
રેલાં દીસા છે ગોરી રે, જાણો છે કંસને;	
પુત્ર મુજને આપો રે, જો છપ્પો વંશને.	૧૦૭
ગોરીને જ્ઞાન આબું રે, સ્વામી ઉપદેશડે;	
સાલાને લેઈ પધારો રે, નંદને નેસડે.	૧૦૮
જગ્યા શુવન મારા રે, જશોદા માવડી;	
તમારા મુખ સરજી રે, ઝાશ ને રાખડી.	૧૦૯
પુત્ર લખાવી લાવ્યા રે, ચારવા માવડી;	
ઉસરડો ગૌ ગોખર રે, કરમાં પાવડી.	૧૧૦
નંદનું ધર વસાવો રે, પોઢજો પારણે;	
જશોદાને ફોગટ કાંસુ રે, તોરણુ બારણે.	૧૧૧
હું તે માવડી મિથ્યા રે, રોષ રોષ આંખ જશે;	
દીડી દેવની લીલા રે, પરધેર મંગળ થશે.	૧૧૨
જશોદા મા કહેવાની રે, સગાઈ મારી ખરી;	
મરીજાગી મીઠડાં કરી રે, વહેલા ઘેર આવજો ફરી.	૧૧૩
શીખ સ્વામીને દીધી રે, દેવજી ધણી ડાહી;	
પુત્રને આપતી વેળા રે, રાખજો કાંઈ ગ્રહાઈ.	૧૧૪

અંધારે એક જતાં રે, ન રાખશે કોની તમા;	
બાળક જોવાટમાં બીહિ રે, કરજો ખમા ખમા.	૧૧૫
આલિંગન દઈને આપ્યા રે, હાથ થકી હરી;	
વસુદેવ લઈને વળ્યા રે, ધરા ઢગી મુદરી.	૧૧૬
સેવક જાણતા નથી રે, મોટું માયા ધારણ;	
ઉઘાડ્યાં બારણાં રે, કો ન જાણે કારણ.	૧૧૭
કારણ રૂપ દીસે રે, છોકરો છેડેલો;	
જળ બિંદુ નવ અડે રે, વરસે મેડુલો.	૧૧૮
વસુદેવ જાણતા નથી રે, શેષે રેણા ધરી;	
નદીએ માર્ગ આપ્યો રે, ચાલ્યા રાય ઉતરી.	૧૧૯
કહ્યું તે સાચું મળ્યું રે, ઉપન્યું વહાલ;	
હળવે હળવે ચાલે રે, રખે આવે આલ.	૧૨૦
યમુના અંશુકે ટાંપે રે, કે છેલો મારતી;	
વસુદેવ મન બીહીતા રે, કરે મન આરતી.	૧૨૧
ગોકુલ માંહે પધાર્યાં રે, ઉઘાડ્યાં બારણ;	
જરોદા જાણતી નથી રે, જે પ્રગટી બાળજ.	૧૨૨
શ્યામ સેજે સુવાડ્યા રે, રાય રોપા ધણ;	
વહાલા વીસારશોમાં રે, સગપણ આપણું.	૧૨૩
દેવ દીકરાને મેલી રે, લઈ જઈ દીકરી;	
સામું રતનને મેલી રે, લઈ છું દીકરી.	૧૨૪
હરી પોપટને મૂકી રે, લઈ જઈ કાગડી;	
વહાલા જો વિલંબ કરશે રે, મરે તુજ માવડી.	૧૨૫
વહાલા વીસારશોમાં રે, આંગણું આપણું;	
મારા મન કેરા કારણ રે, ધણું શું હું બાણું.	૧૨૬
મારા શ્યામ સહુણા રે, મથુરાં આવજો;	
અમો બેઠે દંપતીને રે, માવ મૂકાવજો.	૧૨૭
ખાંધે કન્યાને નાંખી રે, ચાલ્યા રાય શ્રમ કરી;	
કારાગૃહમાં પેઠા રે, બીડ્યાં દાર ફરી.	૧૨૮
કન્યા દેવકીએ લીધી રે, રોવાને લાગીજ;	
રખવાળ ભડકી કરી રે, ઉઠ્યા તે જગીજ.	૧૨૯

કંસને જાણુજ કીધુરે, ધાયો જૂપાળજ;	
દેવકી ના ના કીધીરે, બળે લીધી બાળજ.	૧૩૦
વીરા એને શું મારેરે, બાળાએ જીવડો.	.
રહેવા દે કુળ અમારેરે, દીકરી એ દીવડો.	૧૩૧
દુધને દયા નહીરે, કરવા નાશજ;	
શિલા સાથે ઝીકતારે, ઉડી તે આકાશજ.	૧૩૨
અંતરીક્ષથી જૂએ રાગરે, બોલતી બાળજ;	
ધાસકે ધરણ પડયોરે, કંસ જૂપાળજ.	૧૩૩
કન્યા થઈ વીજળીરે, ગમને ગડગડે;	
મામા તારો મારનારો, ગોકુલ ગામડે.	૧૩૪
રાયને ચિંતા થઈરે, છોડવા વસુદેવજ;	
છોડીયાં દેવકીરે, કરે કંસ સેવજ.	૧૩૫
શુકલ કહે કયારે, પરીક્ષિત સાંભળો;	
એમ ત્યાં ઉદય હવારે, સમરથ સ્થામળો.	૧૩૬
ગોકુળની કહું કયારે, બધા ગર્ભ સહ;	
ગગન ગરજ રહુરે, પુષ્પ વૃષ્ટી બદ્ધ.	૧૩૭
પનોતી પ્રેમદારે, જગી જે જશોમતી;	
પાસામાં પુત્ર દીઠારે, ત્રિભુવનનો પતિ.	૧૩૮
જેમ આકાશમાંહેરે, શશિ હોય નિરમળ;	
તે થઈ અધિક શોભેરે, સેનએ સ્થામળ.	૧૩૯
ધરમાં તેજ ધણુરે, કીધા કાટી-દીવડ;	
નંદને કહે જશોદારે, ઉઠાને પિયુડ.	૧૪૦
કંઈ કંઈ સળળ સારેરે, સુદળ જીવું મારું;	
ઉઠા જૂઓ અજવાળુરે, વસું છે ધરતમારું.	૧૪૧
જગીઆ નંદજરે, નાયજિને નિરખીયા;	
હરીમુખ જોઈ જોઈરે, હમડે હરખીયા.	૧૪૨
આવણુ માસ સુંદરે, રાત સોહામણી;	
તીથી છે અદ્ભૂતરે, નક્ષત્ર છે રાહીણી.	૧૪૩
પાછલી જે ધરીરે, નિશા આનંદની;	
મહાદળ પુણ્યે પામ્યારે, શ્રી ગોકુળઅંદની.	૧૪૪

નદ આનદે 'નદાપાદે, કુશળી કાનજી;	
મોટે મનડે કરીરે, માંડ્યાં છે દાનજી.	૧૪૫
સવત્સી વિપ્રનેરે, આપી લક્ષ ગાપજી;	
સાતભાર સુવર્ણે, આપ્યું હર્ષે રામજી.	૧૪૬
મુક્તાકેળ માણેકે, હીરા ઝવેરજી;	
નદજી પોતે આપેરે, પુત્રની ખેડજી.	૧૪૭
આનદ ઘેર ઘેરે, દુખ દારિદ્ર હર્યા;	
ગાવાને ગુણ ગાયારે મહિઆરા ટોળે મળ્યાં.	૧૪૮
હરજે મનપતિં, મહીડા દોગતી;	
માહોમાહે દધી છોટે, પમે અગોળતી	૧૪૯
હુકુમ રોળ કાદવે, દધિનો ખારણે;	
પકજ પોયણુ બાપ્યારે, પ્રભુજીને પારણે	૧૫૦
મહુવર વીણા વાળે, ઢોલ નીશાનજી,	
બીજના લોકને વહાલોરે, પ્રાણપે કાનજી.	૧૫૧
પુષ્પની વૃષ્ટી મારે, નદજીને આંગણે;	
હાથા ત્યા હુકુમ ફેરારે, નદજીને ખારણે.	૧૫૨
ગોકુલ વૈકુઠ જેવું, તેમ વીરાજતું,	
ધીજપુરને દેખીનેરે, સ્વર્ગ ત્યા લાજતું.	૧૫૩
જેણીયે જેમસાલજીરે, તે તો તેમ નીસરી;	
અવળા પાધરણુ પેહેર્યાં, જૂપણુ વીસરી.	૧૫૪
જીવન જોવા સરખોરે, જગોદાને પેટજી,	
લામની ભાવ ભરીરે, લાવે બહુ ભેટજી.	૧૫૫
જામે ઝવેર જડયાં, ઝગકે તાસ ટોપીજી,	
પ્રમતા ઢળકતારે, ઝળકે મોતીજી.	૧૫૬
ચિત્રામણ હંસ મોરરે, લખ્યાં છે ટોપીએ;	
ફરતી ઝળકે, ફેરણુ બહુ આપીએ.	૧૫૭
હીરાગળ ગોદરી, ભર્યાં છે લાજાજતનકરી,	
શોભતા સાકળારે, પમે છે લયરી.	૧૫૮
હાથે હાથસાંકળારે, પહોંચી ને જરખા;	
કાને દુડળ શોભતારે, હાવરી હીરા લેરખાં.	૧૫૯

કેઈ કુંદોરા લાવે રે, મોતીની ધૂધરી;	
ઐણી પેર ભેટ લાવેરે, લામનીલાવે ભરી.	૧૬૦
રોગ દોષ ને કલેશરે, ગોઝુલના સૌ ગયા;	
ધીજ વૈકુંઠ કીધુરે, નાથ બિદે થયા.	૧૬૧
પ્રથમે પૂતના સોધીરે, શકટ હણ્યો નાથે;	
વત્સાસુરને પછાડ્યોરે, પાડ્યો કુળ સાથે.	૧૬૨
પ્રત્યંબ પ્રધાન માર્યોરે, અધ ઉતરડીયો;	
બકાસુર ચીરીયોરે, રાસભ ભચરડીયો.	૧૬૩
માંખણુ લઈને નાઠોરે, આવી કરજોડીયા;	
અનુખલે બાંધ્યો તાણુરે, જમલાજુન મોડીયાં.	૧૬૪
જશેદાએ બાંધીઓરે, નંદણએ છોડીયાં;	
ચોરીને માખણુ બાધારે, મરકટ રમોડીયાં.	૧૬૫
નહાતાં ચીર હર્યોરે, ધીજને સુખ પમાડીયાં;	
ગોપીને કીપા કરીરે, લાડ લડાવીયાં.	૧૬૬
પાવક પાન કીધારે, કાલીને નાથીઓ;	
રમતા દાણુલીલારે, હરણ હાથીઓ.	૧૬૭
અન્ન લઈ ભાવ જોયોરે, રૂખી પત્ની તણો;	
ગોવર્ધન કર ધર્મોરે, મૃગ વાનર હણ્યો.	૧૬૮
એવાર નંદ મૂકાબારે, ટાળી ગોપની પીડા;	
ગોપી સૌ ક્રોમળ કીધીરે, રમોડી રાસ કીડા.	૧૬૯
વૃષભ કેશાને મારીરે, મથુરાંબધ મોસારી;	
અકૂરની સાથે પળ્યારે, ગોપીને વાધદો કરી.	૧૭૦
રજકનો નાશ કીધારે, કૂમળ ઓડ ટાળી;	
ધનુષ ગજ મારીરે, જોષ મલ મેડળી.	૧૭૧
મેડીથી મામો પાડ્યોરે, માર્યો કંઠ મરડી;	
અહમેવ મોડ્યો નાથેરે, રલો તો મૂછ મરડી.	૧૭૨
માતુલને રાજ આપીયુરે, માગાપ મૂકવીયાં;	
પછી ઉદ્ધવ સંગાથેરે, ગોપીને કહાવીયાં.	૧૭૩
દારકાં લીલા કીધીરે, અસુરને મારીયા;	
પાંડવને પાગીયારે, ભક્ત ઉદ્ધારીયા.	૧૭૪

શ્રીજ્વાસીને મળ્યારે, કુશ્વેત્રમાં હરી;	
રાસનું સુખ દેખાડ્યુંરે, ગોપીકાને ફરી.	૧૭૫
વાલે બહુ દૈત્ય માર્યારે, સૌને રાખે લેખે;	
મુનિજન દેવ સર્વેરે, પાર ન પામે પેખે.	૧૭૬
શેહેર વડોદરા વાસીરે, દાસનો દાસછ;	
હરી ભટ પને લાગેરે, માણ વેકુંકવાસછ.	૧૭૭

હાલરહું

માતા જશોદા બોલાવે જમવા લાસને,
ચાલો લાડકવાયા લાગુ તમને પાપ;
તેમ તેમ રીસાધને રંગ રસિયોછ આવે નહીં,
પાછળ દોડે તેમ તેમ નટવર નાશી જાય; માતા જશોદા બોલાવે. ૧

કાળા કેમ સંતાપે મુજને ઘરમાં કામ છે,
વાટ જીવે છે કાના બેશી રહ્યા બળવીર;
તમને શીખામણ દેઉં છું તે કેમ નથિ લાગતી.
શા માટે શામળિયા ભરો નેત્રમાં નીર; માતા જશોદા બોલાવે. ૨

આવા દગ ધુતારા જે દોષ તુજમાં જાણુશે,
ત્યારે પરણ્યાની શી થાશે હરિછ પેર;
કોઈ કન્યા નહિ આપે કાના કહું છું તુજને,
રાખો ડહાપણ ચાલો રાડ તજીને ઘેર; માતા જશોદા બોલાવે. ૩

હવે નહિ મારું મારા સમ મુજને છે બાપના,
હું તો હારી તુજથી તું જીત્યો જગદીશ;
શું કરું લાડકવાયો એકનો એક છે નદને,
શું કરું સાંખિ રહું છું બાકિ ચડે છે રીસ; માતા જશોદા બોલાવે. ૪

જેમ તેમ સમજવી લઈ ચાલ્યાં મુંદર સ્થામને,
કટિયે બેસાડીને ચુંબન કીધું ગાલ;
મુખડાં નરખી હરખી રંગમાં રીઝ્યાં ઘણું,
નાર્વ. મુખડાં આગળ મુકિ કનકની ચાળ; માતા જશોદા બોલાવે ૫

મહિ પકવાનો પિરશાં છે ભલિ ભલિ ભાતનાં,
મહિ ખાળાં, જલેખી બરશી ખૂરા ખાંડ;

પેંડા પુરી કચોરી પડસૂક્ષીની પાતળી,
 લો લો મારા સમ એમ મુખથી કેતાં માંડ; માતા જશોદા બોલાવે. ૬
 ઘેબર , સૂતરરેણી આણી અતિશે બિજળી,
 બીજા નાના વિધના પવિત્ર કીધા પાક;
 અતિ આનંદે જમાડે માતા લાલને,
 તાબ્યાં તાતાં લાવી તરત મૂક્યાં શાક; માતા જશોદા બોલાવે. ૭
 મેસુર મગદળ તે લાબ્યાં માતા જશોમતી,
 સકરપારો શારે તેમાં શાકર બહુ;
 મારા અશ્વમેશ હો લાલજિ શે નથિ બોલતા,
 મારા સમ જે હવે કશું તને નહિ કહું; માતા જશોદા બોલાવે. ૮
 મારા સમ જે તુજથી વાહું મુજને કાંઈ નથી,
 મારી આંખડિયેથી રખે વેગળા યાઓ;
 મારાં આંગણિયાં રૂડાં દીસે છે તમવડે,
 સમ ખાધા શામળિયા હવે ન આધા જાઓ; માતા જશોદા બોલાવે. ૯
 પ્રેમે આરોગી બિઠયા તે હરી બળદેવજી,
 માતા જશોદાને આનંદ અગ ન માય;
 આપે રમકડાં રડિયાળાં રીઝી રગના,
 બિભો દાસ હરીભટ્ટ દોળે પ્રભુને વાપ; માતા જશોદા બોલાવે. ૧૦

ખાંપુ.

—૧૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩—

મીયાગામનો વતની ને ધીરા ભક્તનો શિષ્ય-સંવત ૧૮૯૬ માં
આસો શુદ્ધ ૧૧ ને દિન એ સ્વધામ ગયાં છે. એના પ્રસિદ્ધ
ગ્રંથ કોઈ નથી, પણ ભજન કીર્તનો ને ગરબીઓ ધણી છે.

જ્ઞાન-ભક્તિનાં પદો.

પદ ૧ હું.

ભાઈરુ દરી નામની ટેક તમે ઝાલોરે; બીજું ભૂખ્યાને ભોજન આલોરે; ભાઈરુ-ટેક
કોટી સાધન ના આવે નામના તોલે, બંનેને કાંટામાં ધાલોરે; જ્ઞા
નામ વધે તેને શાસ્ત્ર શાખ દે છે, બણી ભેઈ સિદ્ધ થયો છે કાલોરે; ભ
(અંતે) આંખા ઉપર ચડવું ને દરી ઉતારવી, સીદ્ધને ફાંસી પાળોરે; ભા
બીજાં સૌ સાધન પાળા જોવાં બણુજો, (દરી) નામ સમજો તે મારો વાલોરે; ભા
આંખોને ખુદો ને દમને રૂંધો, કાનમાં ખુંમડાં ધાલોરે; ભા
ન્યાં જાણ્યાં ત્યાં પથર ને પાણી, (મમે તો) લાખો ગાઉ ધરતી આલોરે; ભા
આતમા ચીન્યો તે તો ટેક સાચી, દરી સહર ભપો છે નથી કાલોરે; ભા
સતનામ બાપુ સદ્ગુરુએ ઓળખવું, તમે સંત સંગતમાં માહાલોરે; ભા

પદ ૨ હું.

કાણાને કાણો કહીએ તો ચાપ વઢવડું; ભાઈઓ સાચું કહેતાં તો લાગે કડવું; કાણા ૦ ટે
મૂળ મરમ તમે જુઓ માટીનો, મુસલમાન બંધનું હોંદુ કહે છે ચડવું રે; ભા
માટોડાના ગણુપતી ને કાંચડાનું ત્રાણુ, એને કાગળ વતે મઢવું મઢવું રે; ભા
સેવા કરે છે ને જળમાં બોલે છે, બારે મહીને એને ધડવું રે; ભા
દીંગલાની રમત તો છોકરાંને વાહાલી, લાગી જાય તો તરત આવે રડવું રે; ભા
દરી ભજનવિના ધીક એની મૂછને, ગ્રહ વિના મોહું લાગે કડવું રે; ભા

મુસનમાનને આકડી જમાનાની ખીક છે, હિંદુને ચોરાશીમા રખડી પડતુ રે, ભાં
જમનો હાથ એક છે ને ધણી ભુજ્યા એક છે, એક છે મરતુ ને અવતરતુ રે ભાં
માપુ કહે સત નામની સમશેર ઝાંધી, અતે છુટે પટે થધન લડતુ લડતુ રે, ભાં

પદ ૩ ભું.

ના સમજે તે બરાબર કરે છે રે ભાધર, ના સમજે તે બરાબર કરે છે —ટેક
છાશ ને દૂધ બને છે ઘાળા, ને દૂધને તો સૌ જગત લે છેરે,
દહીં વભોધીને માખાણુ ધર મેને છે, પછી છાશને તે વેચી દે છેરે ભાં
કેસર ને હળદર બને છે પીળા ને, હળદર કેસર બરાબર કહે છે,
હળદર રૂપીઆની આઠ શેર મળે છે, કેસર તોનાના ઘે વસુને છે, ભાં
નિર્ગુણને શીર એ બનેથી ન્યાગે, ન્યા મુન્તીજ પાણી ભરે છે,
મુરખને તો ગુચનણુ ધણી પણુ ઝાનીને મન મઝ થઈ રહે છેરે, ભાં
સાચુએ મોતી ને જૂઠુએ મોતી, ભુજ્યા દનિયામા છીપ રહે છે,
સાચુ મોતી તો બાપુ નામ આંબુ હાથમા, સદ્ગુરુની સાનપિના મિન કા છેરે ભાં

પદ ૪ થુ.

નકટાની વાત છે ન્યારી ભુજોની ભાઈ નકટાની વાત છે ન્યારી —ટેક
કર્તા પરમેશ્વર તેને નથી માનતો, ને માતા છેરે મારી માડી
હરીનર મેલીને એ તો માયાને મોહો, એનું નાક નાખોને વાઢી રે ભું
સાધુને મારે ને સગા છવાડે, માટે પાડો ને ઉછેરે પાડી,
સ્વાસ્થ્યમે એણે આતમા ના ચીન્યો, એણે ભવની બેલાડી વાડી રે ભું
માત પિતાની સેવા નથી કરતો, અને મોટા પામ્યો આણેલી લાડી,
મતર શીખીને એતો પૂઠો મારેછે, નથી જાણતો મૂર્ખ સાહેબની વાડીરે ભું
નકટા હોય તેને નકટારે કહીરે, એને પાપની ધગ ગાડી,
બાપુ કહેરે હરી નામનુરે પારખુ, એની બળી મૂછો ને ધીક દાદીરે ભું

પદ ૫ મુ.

ભાધર તારુ મૂળ તપાસીને જોજો, આતમારામના સગ મન મોટોજોરે —ભાધરે ૦ ટેક
ચીત વસ્તર તારુ મેતુ થયુ છે, બલ જળમા જઈને ઘોળે
બધનપણુ તે મેલ સરવે જાણુજો સમજીને સશે જોજોરે, ભાધરે ૦
માટીના ઘાટમા શુ મોહી રહ્યો છે, ઘાટ નાનો કે મોટો હોજો
વાઝણી ગાયને દૂધ ક્યાથી આવશે, એ અનુભવી દુઝણી ગાય દોજોરે, ભાધરે ૦

- ૧૧ હિંદુ તીરથ ત્રત કરિ કરિ થાક્યા, મુસલમાન કરે રોજો;
જો તીરથ ત્રત તારાં કરેલાં, વલુ સમજને દોડીને ચડો મોજરે, બાઈરો.
૧૨ પ્રગટ દેવ હું છું જીને જાતાવું, સદ્ગુણને જાળીને પૂજો;
સતનામ બાપુ એમ કરી કહે છે, મન માને તો ખરું કહેજો. જોઈરો.

૫૬ ૬ શું.

ટેક રાખે તેઉને ૫૬ પેહેલું, સહેજે થાય તે બજન સહેલું. ટેક. ૨૬.
કાશી દુવારકા હું જઈ આવ્યો, એવું લોક કહે છે રે ઘેલું ઘેલું;
મેલું હવું લુગડું ને મેંસ ધણી ચોળી, એ તો બમણું થયું છે મેલું મેલું. ૨૬.
માળા ફેરવું ને નહાવાનો નીમ છે, દરશનની ટેક ના મેલું;
બોલતાને મુગાનેજ વાંકે ને જૂએ મારે, તારુ કામ કેમ થાશે વેલું. ૨૬.
એવી આ છે દુનીયા ને અધી ગાય છે, ચાટે છે વાછરડું પેલું;
તાંબા વાસણ ને પીતળની મુરતી, બાન બુલ્લી મથે પોતાનું કરેલું. ૨૬.
જોની તપાસી જીવ તારા મનમેં, આ સર્વ આતમાનું કરેલું;
બાપુ કહે વિચારી એજ નીજ નામ છે, સત ગુરની સાથે જડેલું. ૨૬.

૫૬ ૭ શું.

શાંતિ પમાડે તેને તો સંત કહીએ, તેના દાસના દાસ થઈને રહીએ; શાંતિ ૧
વેદ મળ્યો મળતીએને, રોગરહો બિભો, ત્યારે તેની તે ગોળી સીદ ખાઈએ. શાં.
રાણાની આકરીમાં, જૂખ રહી ઉભી; ત્યારે તેનો તે પાડસીદ સહીએ. શાં.
વિદ્યાનું મૂળ લણે, પુરુ ન લણાવે, ત્યારે પંડ્યાનો માર સીદ ખાઈએ. શાં.
કલ્પવૃક્ષ સેવે જ્યારે દારિદ્ર ના જાય, ત્યારે તેના તે ગુણ સીદ ગાઈએ. શાં.
લીધા વળાવો ને લૂટવારે લાગ્યો, ત્યારે તેની તે સોજતે સીદ જઈએ. શાં.
આપી બાંહેધરી ને પછી માથું વઢાવે, એવી સંગત સીદ કરીએ. શાં.
બાપુ કહે મારા ગુરુએ જતાવ્યું, તે તો લાગ્યું છે મારે હૃદયે. શાં.
બાપુ ભગત સરવે રિદ્ધિ સિદ્ધિ તેને, એવા પુરપને લહીએ. શાં.

૫૬ ૮ શું.

પંડિતે ખેલ જગાડ્યો, આ જીવનો તો પંડિતે ખેલ જગાડ્યો.
ગુરુને દયા આવી માટે કાડ્યો, આ જીવનો તો પંડિતે ખેલ જગાડ્યો. ૨૬
ધર્મ અધર્મના બે મારગ કીધા, પાપ પુન્યનો દીધો ઘાબો;
મરવા અવતરવાની બીક તને બાપડા, મર્કટને ઘેર ઘેર નચાવ્યો. આ

રાજ કરવાને તપ કરાવે, પંચ તત્વ અગ્નિ લગાડયો;
સંશેરૂપી ગધેડે જિવને બેસાડી, પછી ચોરાશી દોલ વગાડયો. આં
આંધળાને હુંટવાની ખીક દેખાડી, મધ્ય રાત્રે ઉઘેથી જગાડયો;
જાગતો હોય તો કાઢને તું પુછની, જાણી જોઈ કુવામાં પાડયો. આં
સીધા છે રસ્તોને આંખ્યાં ત્યાં જવું છે, પંથવાળાએ ઘાલીછે આડી વાડો;
સૂર્ય પ્રતિબિંબને ભીજ કો કહેવું, બાપુ સતનામ સમજીને ફંદ કાઢો. આં

પદ ૯ મું-રાગ પ્રભાત.

ભણી ભણીને શું જાણીએ, ભાઈ, ભણવાનો કંઈ પાર નથી;
મૂળ વિદ્યાનું કોઈ ના જાણે, ધણા ભણેલા મુવા મથી. ટેક.
ભણી ચાર વેદ ખટ શાસ્ત્ર જાણીએ, વ્યાકરણ વાણી કયા કથી;
સંસ્કૃત સૌ સમજ્યામાં આંખું, મૂળ ના સમજ્યા વિદ્યાધકી. જાં
વાસ્તીક વ્યાસ વૈશંપાયન ઋષી, સનક સનાતન નારદથી;
આદ અમુલ તો નવ જાણખાધું, શક શેષ ને શારદથી. જાં
બ્રહ્મા ભાસ્વા વેદ પ્રકાશી, હરીહર હાયાં હારદથી;
તેથી ભારે કાણુ ભણેલા, બ્રહ્મદેવ ઉદારથથી. જાં
પરાપર્યંતિ મધવા વૈખરી, વિદ્યા આદ્ય ભણી વાણીથી;
વાણીના ત્રેરકને પ્રીછો, આદ્ય કહો અધ્યાત્મીથી. જાં
આંકાર આદ્ય ત્રે સઉ ઉત્પત, કાર ઉપન્યો માયાધકી;
માયાના પ્રકારને પ્રીછો, બાપુ આદ્ય ત્રે અનાદીથી. જાં

પદ ૧૦ મું-રાગ કાફી.

સંશયરૂપી સ્વપ્નું રે, સદ્ગુરુ વીખવાળે;
એનું વગળ કાઢી નાંખે રે, સાતી જેમ સાનું ગાળે. સંશયરૂપી. ટેક.
એક હસ્તીએ બકરી જનમી, ખીજું જન્મું ઊંટ;
ઊંટની ગરદન એવી લાંબી, પોહોંથી ચાર ખૂટ;
ખુટે બાધિલું રહેશે, છૂટે તો ઉધું વાળે. સંશયરૂપી.
ઊંટ બકરીને સંજોગયો, એના બચ્ચાં ચપાં વીચ ને સાત;
જાતી જન તો મચન થયા છે, ખીજા શું જાણે વાત;
જાણેલા બેઠ્ઠ જૂથ્યા રે, બળી મુવા બકરીના બારે. સંશયરૂપી.
બકરીનું જોર વાંધું તણુ લોકમાં, ઊંટને કરી નાંખી બકરી;

રાજા ગ્હનું કાઈ ના વ્યાપુ, બન્ધી તો એવી જ વકરી,
બકરીએ મારગ પાડ્યો કે, રખાગી વિના મીને ખાજે સશયરૂપી
ઊંટ બકરીને એક ચારના ગ, હાથ પગ નહીં શીશ,
માની જન તો મગન થયા છે, અંધાનીને ચડે રીંગ,
બાપુ નામ સાચુ કે, મગે ના કદાપી કાજે સંશયરૂપી.

પદ ૧૧ મું-રાગ કાશી.

સમન્થાવિના સાધન કે, તેની નવ ચાપ ગતી,
હરી નામ વિના કે, જે નર રથા મુદ્ધ મતી ટેક
હરી નામ વિના જે જે કરુ તે, ભાત ભાતના ક્રમ
સદ્ગુરુ મળે તો સરો ટાળે, ભાગી જાય સૌ ભ્રમ,
ક્રમ ગયા સૌના રીરિ કે, પારે પડે ગતી મુક્તિ. સમ૦
જેજગજન કરુ તો દોષ ધણો જેએ, લક્ષ લક્ષ જીવ મરી જાય,
એક કુળ ગુરુ તો આતમા દુખે, લા મુધી ક્રમ કહેવાય,
નામ ધણું મોટું કે, આપરણુ ના આવે રતી સમ૦
દમ ના ધુડુ ને મુખ ના રડુ, સુરત નામ એક રૂપ,
નામી અનામી પોતે બન્યો છે, ટ્રાગી બ્રહ્માડનો ભૂપ,
જાય ક્યા જીપીને કે, પોતે તો બન્યો જગપતિ સમ૦
સદ્ગુરુ મહિમાનો પાર ન આવે, અતર રુ છે મહા શૂળ,
જૂન હતી તે સદ્ગુરુએ ભાગી, વસ્તુ આપી છે અમૂળ,
ગુરુ નિરાત બાપુ કહે છે કે, મગદ કરી ગુપત હતી સમ૦

પદ ૧૨ મું.

પાણીનો એન બના મોરે, એની તો કહિએ અકલ ધણી
સદુથી રમનારો કે, શોભા તો એના નામ તણી ટેક
ખરુ એ પાણી ને મોટું એ પાણી, પાણી અરીણુ ને ખાડ,
એ પાણીથી થયા નર નારી, ને એ પાણીથી ચૌદ બ્રહ્માડ,
પાણીનું બન્યું મોતી કે, પાણીની બની હીરાકણી પાણીનો એ
પાણીની અમુન્ય કાયા બનાવી, હાડ ચામ લોહી માસ,
પાણીના કે પશુ પખી બનાવ્યા, પહાડ પથર ને ઘાસ,
પાણીના હાથી ઘોડા કે, પાણીની સાન પામરી બણી પાણીનો એ

પાણીનારે પંચ રંગ બનાવ્યા, અઢાર ભાતનારે અન્ન;
સહુથી ન્યારો મારો સાંઈ ખીરાજે, તેને દેખીને થયો છું દંગ;
સંગ કીધો તેનો રે, સત્તા તો આત્માની ગણી. પાણીનો ખેલ.
અક્ષરતીતે અક્ષરબ્રહ્મ નિયમવ્યા, ને અક્ષરથી નર થવાનાર;
ઓંકારથી ત્રણ ગુણ નિપાવ્યા, એ અઠાવીશ નિર્ધાર;
આગણુત્રિશમા મહા ત્રિભુવરે, ત્રિશમા બાપુ ગાય ભણી. પાણીનો ખેલ.

પદ ૧૩ મું.

નામ જેણે ભણ્યુરે, તે તો વેદ ચારે ભણ્યો;
ભેદ જેણે ભણ્યોરે, તે તો ખરો નરત ભણ્યો. ટેક.
બતરીશ આશ્રણ અંગે ધરે નારી, નાક વિના શો શણુગાર;
કવિયે જ્ઞે આપનું આપ ન ભણ્યું, તે કેમ કરી બીતરે પાર;
સાર કયાંથી મળશેરે, ભણ્યો ખરો પણ જરાજ્ઞે ન ગણ્યો. નામ જેણે.
વાંઝણી નારીને સુપનું આપ્યું છે, પુત્ર નથીરે જ્ઞેની પાસ;
એમ ભજન દેખાદેખી કરે છે તેની, કેમ પૂરી થશે આશ;
કેને બાપ કહુશેરે, વેસ્યાયે જે પુત્ર જન્મ્યો. નામ જેણે.
નામ ગુણ ને રૂપ ને નાશ વળી, ચોથું પદ અવિનાશ;
એ ચોથા પદનો ભેદ જાણે તેને, કહિયે હરી તણો દાસ;
નાશ કરી કર્મનારે, સશે એક પળમાં હણ્યો. નામ જેણે.
ગરીબી રાખી તમે શુરુજીને સાહો, કરો શબ્દનો તોલ;
આપણુ થકી જ્ઞે અદકા મળે તો તેનો, ધારણુ કરજો બોલ;
શુરુને સંગ બાપુરે, અનામી નામ પોતે ભણ્યો. નામ જેણે.

પદ ૧૪ મું.

પુનમિયા તેને કહિયેરે, પૂરણુ નીમ જેણે રાખ્યો;
હરિ સાથે પ્રીતિરે, અદ્વૈત પ્યાલો તેણે આખ્યો. ટેક.
રણુ મુકાવે તેને રણુછોડાજી કહિયે, સદ્ગુરુ તેનું નામ;
મરણુ જનમનો સંસાર મટાડે તો, વીશ વસા થયું કામ;
આત્મારામ જાણેરે, દ્વૈતભાવ કાઢી નાખ્યો. પુનમિયા.
ગુરુમતિ જળમાં સ્નાન કીધું, સાકર માખણુ પ્રેમ;
સુરતા તુલસી વાલોને ચઢાવી, એમ રાખ્યો છે નેમ;
ધન મળ્યું જીનું રે, ગુણગાગર દ્રવ્ય દાખ્યો. પુનમિયા.

દેહ દારકામાં દીનોનાથ ગિરાજે, દરિ નામની છે છાપ;
 સદ્ગુરુદેવે કૃપા કીધી ત્યારે, ટલ્યા ત્રિવિધના તાપ;
 પાપ ગયું નાશી રે, ગુરુએ આપી જ્ઞાન આંખો. પુનમિયા.
 સચરાચરમાં દરી દેખાયા, જેમ જગમાં સુગ;
 વાંલા ત્રિના દોઈ ઠામ ન ઠાલો, ત્યાં જોડે ત્યાં ભરપૂર;
 બાપુ નામ સાચું રે, ગુરુ કૃપાથી દરિ આંખો. પુનમિયા.

પદ ૧૫ મું.

કૈવલ્યપદ સાચું રે, પડિતા તમે બરમાં આણો;
 જેને વડે બોલે રે, તેને તો તમે નવ જાણો. ૨
 ખત વાંચે તો પાર ન આવે ને, વસુદ્ધ કરે વસુદ્ધ થાય;
 કુરાન પુરાણ સં વાંચીને થાક્યો પણ, આત્મા સમજે તો દુખ જાય;
 સુખ થાય જાણું રે, મત મમત શીદ તાણો; કૈવલ્યપદ.
 પીઠિ પરદેશે ગયા ને મુકી ગયા, પોતાના ઘાટનો રંગ;
 મન મનોરથ પૂરો થાય જ્યારે, સ્વામી મળે અલંગ;
 આપ નવ શોધ્યું રે, તો જ્ઞાન દિવો કીધો રાણો. કૈવલ્યપદ.
 લાજ મુકીને માથે છેડોરે નાખ્યો, તેને સ્વામીનો નહીં પાર;
 પતિવ્રતા સ્વામીની વાતો કરેછે ત્યાં, પુંશ્વરીને આવે ખાર;
 એક આંખવાળો રે, દુખી થાય કહેતાં કાણો. કૈવલ્યપદ.
 તાંબાનો રૂપો કહિયે ન ચાલે, ગમે તેવી પાડો છાપ;
 જડને જાણે કરજોડીને તોપ, ન મટે ત્રિવિધી તાપ;
 બાપુ નામ સાચું રે, સંત તમે સત્ય માણો; કૈવલ્યપદ.

પદ ૧૬ મું-રાગ સૌરઠ.

કુળભગતીનું શુદ્ધ સહુથી મોટું, તેમાં સમાન સહુ સારું જોડું રે. કુળ-૦-૨૬.

ચાર વેદ ભણે ગતી ના થયા;

કરે અડસટ્ ટીરથ ગંગા નહાય;

તજે અન સદા દુઃખધાય;

તોચો તેના મનતણો સદેહ નવ જાય;

જોળજે આતમા અખંડ; જોળજે આતમા અખંડ;

થાય વાસનાનો લંગ;

ત્યારે ચડે અખંડ રંગ;

ન્યારે મન થયું અપંગ;

સારે ગુરુ ચર્ણમાં ચિત ચોટું ચોટું કે કુળ મોટું. કુળ૦

મન શુદ્ધ એક વરતે વરતે;

ધણા મરી ગયા એવા પુનઃ કરતે;

આતમા જડે નહીં સેવા સાધન ધરતે;

ધણા મરી ગયા એવાં કરમ કરતે;

ભગમા આવે તેને કાળ, ભગમાં આવે તેને કાળ;

ભગથી નાગે તે જોપાળ;

તેને એકું નહીં જન્મળ;

તેને એકું નહીં કાળ;

ભણું એમને, પછી ગુરુ ચરણમાં લોટું લોટું કે કુળ મોટું. કુળ૦

સીપાત ભગત ચયો સુધ એક પ્રભ લાધે;

ઝેર ચડે નહીં સાચી જૂઠી ખાધે;

દેવ વશ થયા કીધા મંત્ર સાધે;

આતમા ચિત્તથી થઈ જ્ઞાન ધણું વાધે;

મૂળ માટીનો આ ધાટ, મૂળ માટીનો આ ધાટ;

તેના બન્યા બહુ કાક;

તેને જીવ્યાં માડયા દાટ;

તેથી થયો છે ઉચાટ;

તેને ચડી ગયો કાટ;

તેથી ફેરે ચારે વાટ;

તેથી ગુરુ પ્રતાપે સશેથી હું છું છું કે કુળ મોટું. કુળ૦

ધણી બને સરિા પુરી ને સેવા;

ખાંડ એક ભરે તો થાય ધણો મેવા,

અગ્ની એક, મસાલ કડીવ દીવા;

રૂપ નહીં તેને જ્યાળખી લેવા;

જાત જાત મળી જાય, જાત જાત મળી જ

તેની વાત નવ થાય;

પોતે પોતાનું જે ગાય;

તેને ધણું મુખ થાય;
તે તો દ્રષ્ટ્યે નવ જાય;
બાપુ દહે સતનામ દ્રવ્ય મળ્યું તેને, લુટું લુટું જે કુળ મોટું.

બાપુ સધામ પધાર્યા તે વિષે,

પદ ૧૭ મું-રાગ પરજ.

જગતને મરણની ખીક છે, આનંદ મારે મન રે; જગતને.
સાધિ સાધા મળી ગયો, માટે ગુરુજને ધન્ય રે.
સમા તે જોગ આવી મળ્યો રે, બિંદુ પડ્યાનો આ જોગ રે;
તારીર આવી મળી દેહની, જોડે થયો છે આ રોગ રે. જગતને.
બિંદુ પડે ન ખીજ સૂધરે રે, દેહી રહે ધણા દંન રે;
મૂળમાંથી પાછળો ખરી પડ્યો, કણ્ઠલગુર આ તન રે. જગતને.
એકવિંશ હજાર હસે કાળ છે રે, દિન રાત દહિયે કાળ રે;
અમને રંધીને જો રાખશે, માથે મરણતણી કાળ રે. જગતને.
અંતઃકરણ તો ગુણમાં રે, ઈંદ્રી બલમાં કહેવાય રે;
પંચે તત્વ ને તનમાત્રા, તમોગુણમાં સમાય રે. જગતને.
ત્રણે ગુણ આંકારમાં રે, આંકાર માયા લીન રે;
પુરુષ પ્રકૃતિ મળી આતમા, બેદ કલો બીન બીન રે. જગતને.
મન હતું તે મરી ગયું રે, આત્મા પરમાત્મા એક રે;
બાપુ સમાયા સતધામમાં, દોષ સમજો વિવેક રે. જગતને.

પદ ૧૮ મું.

બાપુ પધાર્યા સતધામમાં, સૌને કલા જે શ્રીરામ રે;
નામ નિરાંત નીરાનમાં, અમો જૈશું ગોવિંદ ગામ રે. બાપુ.
પુલ ખીલીને ખરી પડે રે, કારમું કાયાનું છે કામ રે;
માટે ચેતી ચોપે ચાલવું, મુઠ્ઠી મમતા તમામ રે. બાપુ.
આજ આનંદ મારા અંગમાં રે, પરિષ્કલ વેળા અધ રે;
જાન રાખીને ગર્વ ટાળજો, સત માનો સાચી દેહી રે. બાપુ.

કુજર બદન જગ અધ હણું.- ૭૮

શીશમુકુટ પ્રગટ રવિ છાદિ તન, ગમાનુ ઝલકત અલકે કિરણું;
લાલ બિરાજિત તિલક લાનુ, ધંદુ બિંદુ કૃશાનુ મોનપણું. ૭૮
કનક નગમધ દોહિ મિલ, અર્ક શશિ રુચિર યુગ સદનું;
મોહે ધનુષપર અનંગ સર ધરે, નેન ભુવન જ્ય કરણું. ૭૯
અધર યુગ રક્ત બિંબ સમ, રસન નિરજ દલ એક રદનું;
પરિધ યુગ દોહિ ભુજ બિરાજિત, યાહિ દિતીજ કુલ દરણું. ૮૦
નવકંજ માલ કેઠ લિસિત માનુ, ભુવન કંજ કોશ ઉર ધરણું;
પીત પટ કટિ તટ વસન, ચારુ માનુજ ધન યુગ સધનું. ૮૧
પદ યુગ કોકનદ લલિત ધૂધરુ, નાદ વિમોહિત મુર લલનું;
પ્રમથ પતિ નંદન સિદ્ધિકો સદન, શિવાનંદ પ્રભુ લવ લવ હરણું. ૮૨

પદ ૩ થું.

પ્રથમ પ્રભુમુ ગજવદન.

શિવજીકો સુત ઉમયાજીકો નદેજ વંદન વિશ્વ વિદ્ય હરણું;
મોદિક અહાર સિંદુર વિલેપન, ચેતે જગજ્ય અચિત ચરણું. ૮૩
એક દંત, અવણુ દોહિ કુંડલ, મુખિક વાહન શ્વેતધ્વજ ધરણું,
સુધ ભુધ મુંદર વર દોહિ શ્યામા, લક્ષ લાલ અતુલ વરણું. ૮૪
વર્ણ એકકે પ્રભુ વાંછિત દાતા, સુખ સંપત શુભ મતિ કરણું. ૮૫

પદ ૪ થું.-આરતી.

જ્ય દેવ જ્ય દેવ, જ્ય જ્ય ગજ વદના, જ્ય મૂર્ધિક વહના;
આરતી આવારું, આરતી આવારું, મુંદર કટિ રસના. ૮૬
હરહર શભુ વધુ કમલાસન, વિષ્ણુ શશિ શમદા;
ચરણ કમલ મદ ભુવન, મત્તાલિપ્રમદા. ૮૭
હરહર જ્ય આમિકર, કુંડળમંડિત, અવણે એક રદના;
જ્ય કુંભચલ શોભિત વરકર, પુષ્કર ધૂત ભુવના. ૮૮
જ્ય જ્ય કોટિ સુધાકર, સીતલ જ્ય ફરસી ધરના;
સુધ ભુધ મુંદર ઉત્તર દક્ષિણ, જ્ય જ્ય વર વદના. ૮૯
હર હર જ્ય ભુજંગીત શોભિત, અહિવર ઉપવિત ધરના;
જ્ય જ્ય લગવતિમાન શશીધર, સિંદુર તનુ રચના. ૯૦

પૂરવ છેદન નિરગત પુર રિપુ, પૂજિત પદ સદના;
 જય પુરભંજન પ્રમુદિત સુર વધૂ, જય જય કૃત ભુવના. જય૦
 હર હર જય નીરજ મુખ વધૂ, પદ્માકર ધ્વલિત ત્રિદશના;
 જય જય મધુમણિ હીરક ખચિત, કિંકિણી કટિ રસના. જય૦
 હર હર જય શરણાગત વસલ, પાત્રી જય નિરજ નયના;
 જય લંબોદર મોદિક વર કર, પુષ્કલ ધૂત ભુવના. જય૦
 હર હર સિંદુર ચચિત અંગે, સકલ કર જય પાશી લલના;
 ત્રિદશ વધુકર આમર વિજિત, દૂરિ કર સમના. જય૦
 હર હર જય જય ખંડ નિશાપતિ, ભાલે જય લોચન જ્વલના;
 જય જય ભક્ત મનોરથ પૂરણ, શિવાનંદ શરણા. જય૦

શિવ વૃષભ સ્તવન.

પદ ૫ મું-રાગ ગોરી.

પ્રથમે વૃષભ પુળ શિવ દ્વાર;

પૂજકના મનોરથ પુરે, પ્રસન્ન કરે ત્રિપુરાર. પ્રથમે. ટક.

હિમગિરિ સરખો ગૌર અંગે, શૃંગે નિલમણિ સાર;

કંઠે ધંટા રત્ન પદ્માણે, આમર શોભા અપાર. પ્રથમે.

ચારે પાથે ધૂધર ધમકે, નેપૂરનો ઝમકાર;

શિવાનંદ પ્રભુ વાહન પૂળ, નાના કુસુમને ભાર. પ્રથમે.

પદ ૬ કું-રાગ આશાવરી. (હિંદુસ્થાની.)

શિલાદિનંદન કાચો શંકર દ્વાર;

રત્ન ખચિત કર વેત્ર જ સોહે, મુર મુકુટ ધરાવનહાર. શિલાદિ.

અયુત દિનમણિ અખર સોહે, ઐસો તનુ અતિસાર;

જાકે શિરપર છત્ર બિરાજે, ભક્તના તાપ નિવાર. શિલાદિ.

સુરવર જાકે ચર્ચુ કમલપર, છોરત મુકુટ શૃંગાર;

રીઝત તાપર તત્સણુ શિવ ગણુ, નિરખત વે ત્રિપુરાર. શિલાદિ.

જાકો મહિમા નિગમ વખાણે, દર પાવત જાસો કાળ;

શિવાનંદ પ્રભુ નિકટ ખરતિ, સોહિ ઉતારે પાર. શિલાદિ.

પદ ૭ મું-રાગ આશાવરી.

શિવ કૈનાર્ગિક લજ્જતા તામે, ટળમે લવનો ભાગ કે;
 ચામિકર કરદડ નિવાગી, સ્ટિ પાવન મદાગ કે. શિવ૦
 અખગ મધ્ય અદરપતિ અગણિત, અદ્ભુત તેજ પ્રકાગ,
 ચતુરાનન ચતુર્મુજ આદે, મેવે ચરણ નિમાન શિવ૦
 ચૌદ ભુવન જેની હાકને માને, દશ મુખ ક્રોધ અપાર,
 શિવાનંદ પ્રભૂ ગિરિ ઉચનતા, રાવણ નામે પ્રસાર. શિવ૦

શિવ પંચધૃન્ય.

પદ ૮ મું.

શભૂ શિવ હર ગૌરીશા, શિવ અદ્રોખર ગૌરીશા.

હર હર મૌનિ જટાક	ગૌં	ગિન વમન ગન્ગમર,	ગૌં
હર હર નિપુર નિનાગી,	ગૌં	શિવ મરન નિકાશી,	ગૌં
હર હર નગ પતિ વાસી,	ગૌં	નિન નૃસ્ય નિનાગી,	ગૌં
હર હર ધનુન પિનાકી,	ગૌં	શિન હુડન વામુકિ,	ગૌં
હર હર રુઢમાવી,	ગૌં	ગિવ ઉરગ વિશાલી,	ગૌં
હર હર ક્ષણ કપાની,	ગૌં	શિન કરુણા શાલી,	ગૌં
હર હર ગગાધારિ,	ગૌં	નિવ તાપ હારી,	ગૌં
હર હર ચદ્ર વરણા,	ગૌં	શિવ અગે અપણા,	ગૌં
હર હર શિનહર મગન,	ગૌં	શિવ ભક્ત વત્સન,	ગૌં
હર હર ભુજગી ભૂપણુ	ગૌં	શિવ ભસ્મ વિભૂષણુ,	ગૌં
હર હર અનગ દાહક,	ગૌં	શિન અમ્યુત શાપક,	ગૌં
હર હર સુરવર નાથક,	ગૌં	શિવ મુક્તી દાપક,	ગૌં
હર હર મુત ગજનન,	ગૌં	ગિવ નદી વાહન,	ગૌં
હર હર દેવ દેના,	ગૌં	શિવ શિવ મદાદેવા,	ગૌં
હર હર શણ ત્રિભોચન,	ગૌં	શિવ ભવ દુષ્ઠ મોચન,	ગૌં
હર હર આનંદ કદ,	ગૌં	શિવ રસિક શિવાનંદ,	ગૌં

પદ ૯ મું-રાગ કેદારો.

૧૫ શિવ હર હર ગૌરી રમણુ ગૌરી રમણુ ગિરિજા રમણુ શિવ શિવ
 ૧૬ રત્નગિણી રચિરા હરણુ ભાવ મુધાકર અમૃત ઝરણુ શિવ શિવ

૮૧ વરાધિપ કુડવ કરણુ,	હિમગિરિ તનયા કૃત કર ગૃહણુ	શિવ શિવ૦
પતિ શકર લવ લવ હરણુ	સુર પ્રથમાધિપ વદિત ચરણુ	શિવ શિવ૦
૪ મન શકર પદયુગ શરણુ,	શિવાનંદ કે લન જલ તરણુ	શિવ શિવ૦

ગિરિજનાં કીર્તન.

૫૬ ૧૦ મું-રાગ ગરબી.

આવો સવળા ગરબે રમીને,	આસો નિશા ધણી સારી રે,	
સારદ ધનમા દામિની મોહે,	એમ દેનામે નારી રે	આવો
શૃંગાર સથને સુર વધુ આવી,	દુર્ગા શ્રી ત્રિપુરાસી રે	
શબ્દનધુ મધ્ય નાયકા મોહે,	મડલ મુદર નારી રે	આવો
ભારતિ કરમા રણગ્રથુ વાગે,	વીણા સંગીતે ભારી રે,	
વીરનદીને હાથે મરદલ,	મેઘ ગભીરતા ઝાની રે	આવો
સુરવર વદને વેણુ વગડે,	પદ્મા કરમા તાળી રે,	
ગરમે રમતા દેવી પદને,	શિવાનંદ ધણુ વારી રે	આવો

૫૬ ૧૧ મું-રાગ ગરબી.

મારી ગિરિજા તે બાગ કુમારીજી,	જેને શબ્દએ નિજ અગ ધારીજી -	ટેક. ✓
મારી ગિરિજાને કંટાન ભારીજી,	દીર્ઘપણે કૃણી નારીજી,	
માને ઝગકત હીરાદિ માનીજી,	મેઘ મધ્યે સૌ દામીનીજી	મારી
ભાલે ચંદ્ર કલાનો સગજી,	મૃગ મદનો મધ્યે રગજી,	
માની ભુશુની મુદર માનેજી,	મનમથ તે ચાપ પ્રભાણેજી.	મારી
માને સુનર્ણુ મુદર કુડનજી,	હિનકર ચંદ્રના મડળજી,	
મારી ગિરિજના નેન સતુણાજી,	અનંત શરના તૂણાજી	મારી
માએ કનજલ નવણે સાધ્યાજી,	જેને શકર રૂપ નિહાળ્યાજી,	
માની નાસિકા ચપક સરખીજી,	મારા શબ્દજીએ પ્રેમે નિરખીજી	મારી.
માનુ વદનાશુગ શશિ શરદજી,	જહા શબ્દ થયા જાણે પદ પદજી,	
માનો અધર અરુણુ રગજી,	વિદુમ કામી જલ સગજી.	મારી
માને ઠો આભર્ણુ શોભા ધણીજી,	કનક મરયુમ નીલ મણીજી	
માનો કર કમળનો નાવજી,	જાણે શબ્દજીનો પ્રેમ વિશાનજી	મારી
માને કસુકી કુસુમ સમૂનજી	મૃગ મદના મિદુ અનિ દૃષ્યજી,	
માને હાર પદ કડી ચરણાજી,	માને કોને ન જાને વરણ્યાજી.	મારી
માને પેહરણુ ચીર પટકુલજી,	જહા શબ્દ થયા રંગોળજી,	
માનો નાભિ હૃદય ગભીરજી,	ત્રિપતી થયુ તટ તીરજી	મારી

માનાં પદઅંબુજ અતિ સારજો, જ્યાં નેપૂરનો ઇમકારજો;
 માની નખ ચંદ્રિકા સારીજો, જાણે ત્રિવિધ તાપ નિવારીજો. મારી.
 મા તો અચલ તનયા ભગવતિજો, જેનો મુંદર વર કૈલાશ પતિજો;
 પૂજ્યા સીમંતનિયો પ્રેમ મન આણીજો, ચ્યાં ચદ્રાંગદની રાણીજો. મારી.
 માને અગસ્ત મુનિજો ઉપાસીજો, જેથી શોધી લીધા જળ રાપીજો;
 એમ અનેક ભકતે આરાધ્યાં જો, તેમનાં મન વાંચિત કૃપા સાધ્યાંજો. મારી.
 મારી ગિરીજાને પદ શિર નામેજો, તે ધન સુખ મંદિર પામેજો;
 માનો ગરજો ગાય નરનારીજો, તેને પ્રસન્ન થાય ત્રિપૂરારીજો. મારી.
 જે દેા નિર્ભળ ચિત્તે ગાયજો, તે ભવ પદ નિકટે ભાયજો;
 જેનો પાર ન પામે શ્રુતિ અગજો, તેનો શિવાનંદ પદ ભૂગજો. મારી.

પદ ૧૨ મું.

માતા વેણી વિશાલે શોભતાં; તે તો બુજંગ દેરી યુવતી રે,
 માતાજી કરુણા વિલોક્ય નિહાળીએ રે. ટેક.
 માતા ભાલે સુધારકની રેખ, તે તો કાલ ગર્જનકુશ પેખ રે; માં
 માની ભુકુટી દીર્ઘ માનીએ, તે તો કાકનદ અલિ જાણીએ. માં
 માને કશણે કુડળ શોભતાં, તે તો વેલ કુમુદજી શરતાં રે. માં
 માતા પાંખેણી અતિ મુંદરતા, તે તો સ્થિ સંહારની કરતા રે. માં/
 માતા લોચન કંજ વિરામ, તે તો શંભુને વસવાનો ધામ રે. માં
 માતા નાસિકા સુંદર ઝગકે, તે તો દારે મૌકિતક લગકે રે. માં
 માતા અરુણ અધર દંત સાર, કંજે કણિકા કેસર ભાર રે. માં
 માતા વદન આનંદ કદ જ્યાં, શંભુ થયા મતિ મંદ રે. માં
 માતા કંઠ શંકર અનુમંત, તે તો શિશ કમલનું વંત રે. માં
 માતા હૃદય મંડળ સૌભાગ્ય, તે તો પૂરણ જળનું તડાગરે. માં
 માના યુગ્મ બાહુ રસાળ, તે તો સરોવર તટ વિશાળરે. માં
 માતા ખેાધર જગતને પોષે, તે તો સરોવર સરસિજ કોપરે. માં
 માતા ત્રિવલી ઉદર વખાણીએ, તે તો ત્રિશુલ શક્તિ પ્રમાણીએરે. માં
 માતા ગંભીર નાભિનો કૂપ, શંભુ થયા રમર ભૂપરે. માં
 માતા કટિ નિતંબને રંગ, તે તો અચલ મૃગાધિપ સંગરે. માં
 માતા ઉરુ કદલીનો દડ, તે તો ગિરિવર ગજની શુંડરે. માં
 માતા સૌંદર્યની તરંગીણીરે, તે તો જંધા યુગ તાં સરીણીરે. માં
 માતા પદ અંબુજની રચિરતા, તે તો જોખન ભૂલોક સુરતારે. માં

માતા વિવિધ અખર તનુ સાજે, તેણે ભુવન ચતુર્દશ લાજે. માં
માતા નવરંગ ભૂપણ અંગ, તે તો શર્દ શશિ હિડ સગરે. માં
માતા જડને શુદ્ધિની દાતા, તેનો શિવાનંદ ગુણ ગાતારે. માં

પદ ૧૩ મું-રાગ મારુ.

ગિરિજા પદાંબુજરે, ભવ દુઃખ ભજનકારી;
અણોદક સુરધુનિ જેનો, અલ્પતો મુકુટ મોરારી. ગિરિ.
વિષ્ણુ વિરચી પતિ શિશે, જે પદ તાપ નિવારી;
ઉપનિષદ જેને મુકુટ તોલાય્યે, રાખે ગૌરવ ભારી. ગિરિ.
અમર ભય નિવારણ કારણ, કેટી દત્તુજ સંહારી;
શંભૂ વધુના અર્થ કમલપર, શિવાનંદ અલિહારી. ગિરિ.

પદ ૧૪ મું-રાગ મારુ.

મંગલદાયનીરે, મંગલ મા તેથે જાણું;
વિષય રસોદધિથી માયામાં ભૂલ્યો, ગિરિનંદની મન આણું. મંગલ.
સુમનસ ગુચ્છા ફુલલ ચળકે, ધન મધ્ય અંચલ અટકે;
ખંડ નિશાપતિ ભાલે બિરાજિત, રાશિ હીરક જલકે. મંગલ.
મણિધર ખંચિત દામિની સોહે, રૂચિરૂર સોહે;
વદન કમલ મહરંદનો લોભી, શંકર મધુકર મોહે. મંગલ.
શ્રવણે ફુલ અધિ રવિ લોચન, ભગવતિ ગિરિજા ભાસે;
નેપુર ધ્રુવુર વસન પદાંબુજ, ભમર શિવાનંદ આસે. મંગલ.

પદ ૧૫ મું-રાગ કેદારો.

મન મોહુરે, સુંદર મહાકાળી. ટેક.
સેવા કીધા વિના મુખ નહીં ઉપજે, મુખ દીઠ અધ ખોચુંરે; સુંદર.
પાર ન પામે બ્રહ્માદિક સુર મુની, કોપે અસુરશું બોચુંરે; સુંદર.
ત્રિશલ શખ ફરસી ને તોમર, ખડગ અખર કર સોહુંરે; સુંદર.
શિવાનંદ સેવક કરે વિનતી, અર્થ વિષે ચિત્ત મોહુંરે; સુંદર.

પદ ૧૬ મું-રાગ ગરબાની ચાલ.

હનિહારિ, ગિરિજદેવીને સેવતારે, પામતાં નિધિ નહિ વાર;
ગૌરી ગુણ અશેષ છેરે, જહાં શેષ ન પામે પાર. ગિરિ.
કોટિ સુધાકર શીતલરે, અંગા નિર્મળ રૂપ પ્રકાશ;
ભવના તાપ સમાવતારે, અંગા પૂરતિ મનની આશ. ગિરિ.

અમર કુલને સંહારતરિ, અંબા તાગતી મુર ગણનાર;
શિવાનંદને ત્યાં આપતરિ, અંબા ભારતિ વિવિધ પ્રકાર.

ગિરિ.

પદ ૧૭ મું-રાગ ગરબાની ચાલ.

મંગલ મંગલા તુંને આપતોરે, તારો ટળશે બવનો ભાર;
ભજતાં શબૂચની ભામિનરિ, તારે કામિની કનક અપાર.
મણીએ ખચિત સિંહાસનરે, એવે આસને ગિરિજા માત;
આમર જેહ પાસ દાગતીરે, કરે વિજ્યા જ્યા બેનુ વાત.
મણિવર દાર અતિ શોભતારે, આગેપિત નૌતમ થાળ;
બંધન આન અતિ શોભાતાંરે, આગેગતાં ગિરિવર બાળ.
હવિગ એકચી પુગી પૂજરે, એની બીડી નવરગ ભાત;
આરતી મુરતી મુર મુદરીરે, ત્યાં શિવાનંદ શુભ ગાત.

મંગળ.

મંગળ.

મંગળ.

મંગળ.

વસંત પૂજા.

પદ ૧૮ મું-રાગ વસંત.

કુસુમાકર થી નતુરાજનું, રૂપ અનોખમ ભાસે;
તારકામુરથી મુરપતિ બીનો, અનેક ઉપાધ બિભાસે.
વદન ચંદ્ર વિવલુને દેખી, મુરમુર વચન પ્રકાશે;
સંજુ કુમારથી તારકામુરનું, મરણ કિતર ગાશે.
મુર શુભા પદ પંકજ વદે, મનવાનું ભપ નામે;
શબુ સમાધિના ભંગને કરવા, મનસિજ મનમાં ભાસે.
મનમાં સંભારતાં મનસિજ આગ્યો, મુરપતિચર્યું નિવાસે;
કારણ કાણ સંભાર્યો કિંકર, આત્મા દીને દાગે.
શબુ તપના ભંગને કરવા, સંભાર્યો તું આશે;
શિવાનંદ પ્રભુના તપને ભાંગું, સાહે વસંત જપાશે.

કુસુ.

કુસુ.

કુસુ.

કુસુ.

કુસુ.

પદ ૧૯ મું.

મુરપતિ શીશને શીશ ચડાવી, મતમદન મદમાતો;
સંજ વસંત સખાને લઈને, રસજાર રંજે રોતો.
કુંજ નિકુંજ મુકુલ ખુલ્ય, કૂલ્યાં વન વન કૂલ;
અલિકુલ સંકુલ મુકુલ સંગેવર, સારસ હસ સમૂલ.
લતા મહીને દેહેલી બોભો, શિવાદિ નંદન દારે;
મદન લીલા ગણ સંગને બોધ, નાશ અંગુલીયે વારે.

મુર.

મુર.

મુર.

ગિરિરાજકુમારી કુસુમાલરણે, પ્રેમે પૂર્ણ નિહાળે;
શિવાનંદ પ્રભુ પ્રેમે નિરખી, અતિશે મનમાં મહાલે. સુર૦

પદ ૨૦ મું.

રસભર લોચન જોચન લાવના, પ્રેમે પૂર્ણ નિહાળે;
કુસુમાંજલિ શિવકંઠે આપી, નિરખે શિવ વાહાલે. રસ૦
મનમથ મધવાના કામને કાળે, પંચશર કરે ઝાલે;
શર કોહડ ચડાવી મેલ્યો, પ્રેમે પતંગ જમ કાળે. રસ૦
ઉત્સવ મનને દેખી રાંભૂજી, પોતે પૃથ નિહાળે;
શિવાનંદ પ્રભુ મનમથ જોતાં, પ્રગટયો ધનંજય લાલે. રસ૦

પદ ૨૧ મું.

મનમથ મંથન ત્રિપુર ગંજન, કહે વસંત કુરંગ;
કુસુમાવલીસે નખી પદઅંબુજ, માગે અનંગનું અંગ. મનમથ૦
દીનવચન ઝડપુરાજ સુની, શિવ થયો મન ઉમંગ;
મનસિજ નામ ધરું કરણાનિધી, તે કરે ભુવન લંગ. મનમથ૦
ચારુ જટાધર લટકટ શીરો, સોહત લાલ મૃગંક;
ત્રિલોચન જગમોહન રાંભુ, શિવાનંદ પદ ભૂંગ. મનમથ૦

પદ ૨૨ મું.

ખિરહે નિદાન બાણુ જળલાગ્યો, સુધ તનકી તળ ભૂલ;
કોણુ કહે પહ ક્ષત આપટ, સુર તટ નિહુમ ફૂલ. ખિર.
જડપે ચૈતન કિનહુય થયો, પ્રગટયો વસંત ઝડપુમૂલ;
પહે વિનોદ દેખન હિતશબ્દ, ચલે ગૃહી તળ શૂલ. ખિર.
શિશ ઝટા ભૂટતાપર ઝલકે, લલકે ધ્વનિ શિશ ફૂલ;
માનહુ કનક કંકણુ રોલે, લલિત મૌકિતક ભૂલ. ખિર.
ખામા અમ અંગ દહી દોર, કરે કપાલ કુરંગ; .
શ્વેત વરણુ ગર્જનર ચંદન, વીંટયો કૃષ્ણ ભુજંગ. ખિર.
ખેલ મચ્યો લગ્યો સળ સુરગણુ, બાજે ઘોર મૃદંગ;
શિવાનંદ પ્રભુ ધન મંડલમાં, નાચત રંગ સુરંગ. ખિર.

પદ ૨૩મું

ગિરિજાવર શિવશેખર રાંભુ ખેલત ઝડપુ માતંગ;
વિધિ વિધિ નગ ગણુ બનબન ફૂલ્યો, ફૂલત મનમથ અંગ. ગિરિ૦

શીશ મુકુટ હામિ અટપટિ સોહે, ઝલકત રચિર મૃદંગ;
માનહુ કનકાયત્ર શેખરપર, ઉદીત કોટિ પતંગ. ગિરિ૦
ઉરવત અખીલ શુભાલ અમરગણ, બાજત રચિર મૃદંગ;
રીઝત શિવાનંદ પ્રભુ સંભૂ, બોઢા બસંત મુરંગ. ગિરિ૦

પદ ૨૪ મું.

વસંત રમવા અલ્યા સંભુજી, સાથે ગણની તો ટાળી;
સહકાર શાખા કોકિલ બોલે, માલતિ મધુકર રાળી. વસંત૦
માનુનીને ઉપદેશજ કરવા, વગગી તરુને વેલી;
મદન સહિત ન્હાનરાજ વચનથી, વર્તી સધળે કેલી. વસંત૦
વિરહિણીવનિતાના દુઃખને જોઇ, રવિ દક્ષિણથી આલે;
અથને હાંકતાં અરુણને વારે, હળવે રાશને વાયે. વસંત૦
ચંગ મૃદંગ વીણારસ વાજે, ગાજે જમ ધનધારી;
શિવાનંદ પ્રભુ અખીલ ઉઝડે, સ્વામિ શુભાલની ઝોરી. વસંત૦

પદ ૨૫ મું.

નટવર રગ ન્હાનજ વનમો, અભુરી સુમનસ સોહે;
કદલી દલપટ કદી ત્રિભદ્રમો, ત્રિદશ વધૂ મન મોહે. નટવર
અવણે કંઠિયુકા કુંડલ સોહે, અસિલત પંકત શીશ;
પ્રલત માકદ પાધ બન્યો હૈ, તાપર કુસુમ સરીશ. નટવર
ખરખા ન્હાનકર મૃદંગ ગાજે, વાજે શિશિર કરતાલ;
શરદ વિલાધર અધરે હેમત, બંસિ રચિર. બિશાલ. નટવર
માલતી ધુધરુ પદ પંકજમો, મીઝમ બદત ચેષ્ટકાર;
મદન કરત નિરાંજન ન્હાનપર, ત્રિધિવિધિ સુમનસ ભાર. નટવર
શ્રી પંચમી માધ મનોહર, પ્રગટયો વસંત વિલાસ;
શિવાનંદ પ્રભુ ખેલે ગિરિજા, અદ્ભુત પામે વિલાસ. નટવર

પદ ૨૬ મું.

ઉદગ અચન વિકસત દેખી, ઉન્નત ભયો બસત;
અત હેમત અંતર અબ પાયો, નિકસ્યો પુષ્પ બસત. ઉદગ
બ્યુંભુરી માકદ પટપટ મોહે, સોહે પરધલ કુંજ;
બન બનમે કુસુમ ભર દેખિ, ગર્ભ સખનકી સૂજ. ઉદગ
શીશ જટા જૂટ તાપર જાકે, લળકે ધુનિ શિશ કૂલ;
માનુ કનક કંકણ સોહે, લલિત મૌકિલક રૂઝ. ઉદગ

ઉડવત અખીલ ગુલાલ, અમરગણ, બાજત ચંગ મૃદંગ;
શિવાનંદ પ્રભુ ગણ મંડલમાં, લયો મન લિંગમ. ઉદગમ

પદ ૨૭ મું.

ગંગાધારિ ખેલત બસંત, મોરો શંભુ નાથ ખેલત બસંત;
ધૃત્યે આપ ગિરિજા સુંદરી, કાટિ સખિ લેખ સાથ. ટેક.
ઉતયે આયે મણિભદ્ર મણિત્રિવ, બાણભદ્ર શિવનાથ. ગંગાધાં
એક પદ્માશ કુસુમ રંગ છિરકત, એકે અખિલ ગુલાલ;
વાજત ચંગ મૃદંગ ભેર ધુનિ, ગાવત ગીત રસાલ. ગંગાધાં
ઉલટી સખિ શંકરપર ધાવત, ગિરિજા સંગ સુહાલે;
પકરે ગંગાધર શંકરકું, સખગણ હાર મિલાયે. ગંગાધાં
કિ દયુઆ હો હો હમ શંકર, કરત કહા મુજ કામ;
ધૂટ ન પાઓ અખ ગંગાધર, મોરિ ગિરિજાકી શિરનામ. ગંગાધાં
ખેલી ફાગ પ્રેમસું શંકર, દયુઆ દિયો હો મગાધ;
બૂપણ બસન બિબિધ સખપનકું, શિવાનંદ બલિભય. ગંગાધાં

પદ ૨૮ મું.—રાગ કાફી.

ગિરિનંદની શિવ ફાગ, ખેલે નૌતમ ગૌરી; ટેક.
સર તરંગિણી જૂટ જટા મધ્ય, કુતલ હીરક દોરી. ખેલે નૌતમ
શશધર બિબેજકલા નિયુંડક, મૃગમદ ચંદ્રક ભાલ;
દિનમણિ વન્દિ શશિ સવિત્રોચન, નીરજ દલ ત્રિશલ. ખેલે નૌતમ
રચિર શૃંગવર સૂર શિરોધર, કંઠે મૌક્તિક માલ;
પ્રભુ શિવાનંદ સોમ સદા શિવ, નિરખો અંતક કાલ. ખેલે નૌતમ

પદ ૨૯ મું.

ગંગાધર ખેલે ફાગ, રસ રંગ ભરે;
સંગ ખેલે ગિરિરાજ મુતા, ગજ મૌક્તિકાનકી ઉરમાલ; રસરંગ ટેક.
ચોદશ ગણ મતબારે દોડે, ગણપતિ પુત્ર કુમાર;
હસત હસાવત ખીણ બળવત, ગાવત ગીત રસાલ. રસ
કેશર ભર છિરકત પિયકારી, સરસ મુગંધ ગુલાબ;
તેલ ધુલેલ લે મુખ રોધત, ઉડત અખિલ ગુલાલ. રસ
દ્વાદશ બન ઝંતુ ભારે ફૂલે, બકુલ માલતી ભય;
તાબિય હોરી ખેલત શંકર, શિવાનંદ બલ ભય. રસ

પદ ૩૦ મું.

નેનો નેહ ભરે મુશકાત, કરંગ ધરે;
 રંગ મચ્છો ગિરિરાજ સુતા, અખ ખેલે બસંત કીરાત. કરંગ. ટેક.
 સખી અલી સખ નિકટે આઇ, સમ સ્વરન મિલિગાત;
 દલ કમલ મધ્ય કરણિકા, જાતિ શતારત સુતાત. કરંગ
 અખીલ ગુલાલકી મૂવ પડત ધન, ગરજે મૃદંગ પ્રભાત;
 સત્વર જો ગુણ સુદ કડે તમ, દેખિ આગે ધરે અખ ધાત. કરંગ
 પશુ પક્ષી વન થકિત ભયે, કહિ ન પરિ યદુ બાત;
 શિવાનંદ પ્રભુ ખેલ મચ્છો ફરિ, ફરુઆ દેજગ તાત. કરંગ

પદ ૩૧ મું-રાગ વસંત.

આનંદ ભર શિવ ખેલત હોરી; ટેક.
 મધમ ગણુ સંગ મુદિત શંકર પ્રભુ, દોરત બાહે પરસ્પર જોરી. આનંદ.
 બાજત તાલ મૃદગ ધિધિકટત, તથેષ તતથેષકારી;
 ગાવત રાગ વસંત સરસ ગતિ, રસો રંગ અતિ ભારી. આનંદ.
 છપન કોટિ સખિ રિથ ખેલન, ગિરિગ શિવપે આઇ;
 અખીલ ગુલાલભર શંકર પ્રભુ, રિજિ રિજિ મુશકાઇ. આનંદ
 ઇંદ્રાદિક બ્રહ્માદિક સુર મુની, પ્રુપ્પ દૃષ્ટિ કરાઇ;
 શિવાનંદ પ્રભુ અસે બિરાજત, મહ સુખ બરણિ ન જાઇ. આનંદ.

પદ ૩૨ મું-કારીના પ્રાગ.

શિવ નિરખો નેન રસાલ, ઋતુરાજ બને શિવ;
 કમલ શાશે હંસ બિરાજે, ગરજત મેઘ વિશાલ. ઋતુરાજ. ટેક.
 જાકે શિશ કલાનિધિ સોહે, રચિર બાસ શોભાલ;
 કરુણા સરિત માન ઉલટી દિતમો, ત્રીલે કેલિ મરાલ. ઋતુરાજ.
 જ્વલન લોચનપર હું વારું, દિનમણિ કોટિ પ્રકારા;
 સ્વર્ગ તરંગિણી બિયમો સોહે, માતુ કોક નદી ભાસ. ઋતુરાજ.
 સુદિ માયલંગ સન્મુખ ખેલે, બિધિબિધિબસંત બિલાશ;
 શારદ ધનમાં દાગિનિ દમકે, વિજયા જ્યા કર પારા. ઋતુરાજ.
 પ્રાગ મચ્છો જય શબ્દ ઉચ્છો, સુરગણ કિન્નર સાથ;
 અખિલ પરતશિવાનંદ પ્રભુપર, બરખે ધન જિલિ પાઠ. ઋતુરાજ.

પદ ૩૩ મું.

મન ઉલટ ભરે ખેલ મચ્યો હૈ કાગ; મન
ક્ષીર પયોનિધિ પુનેમ ચંદે, ઉડત તરંગ બડલાગ. મન ઉલટંટેક.
નેહકા ઝોઢ સખ ઝોખર, લખ લખ કૈશર મારે ગુલાલ;
રજતાચલમાં તું મેરુ, બિચે ભારતી બહત બિશાલ. મન ઉલટં
નેનનિ મૂઢ સખ ઉલલાઇ, દેખે નાહિ બિચાર;
ઉચ્ચ સુધાકર કિરત પરત માનુ, મુરજ કંજ નિહાર. મન ઉલટં
ખીણા બંસી મૃદંગ બાજત, ઉપજત ધોરનિ નાદ;
શીતપયોનિધિ એક ઠોરભયે માનુ, ગરજત શબ્દ અનાદ. મન ઉલટં
ઉલટો આનંદ માનુ કાગ બન્યો, રસ રંગ કલો ન જાય;
સોમ સદાસિવ કાગ બને માનુ, શિવાનંદ બલ જાય. મન ઉલટં

પદ ૩૪ મું.

અખ કાગ ખેલત શિવનાથ, મનમોદ ભરે;
લાજકિ ઠોર સખે અખ ગઇ, ખેલ રચ્યો ગણુ સાથ. મનમોદ ભરે, ટેક.
ત્રિદશ વધુ સંગ ગિરિજા આપ, ઝોઢ ભરી હૈ ગુલાલ;
મોતિન માલ બિચ મધ્ય નાયક, ઝળકત ભેતિકા જલ. મનમોદ ભરે.
કૈશર રસ પિચકારી મારે, બેડે અખીલ ગુલાલ;
માન સરોવર મધ્યમાં કૃષ્ણી, કોક નદકી માલ. મનમોદ ભરે.
દ્વચ્ચ દેત બોલાચો શિવકુ, બાજત ચંગ રસાલ.
શિવાનંદ પ્રભુ ઘૈસે બિરાજે, મુર વપે પુષ્પ રસાલ. મનમોદ ભરે.

પદ ૩૫ મું.

રસ બઢત બસંત બિલાસ, ત્રિપુરારી રમે
વિવિધ લતા સંગ દુમખર ખેલે, ઠોરહી ઠોર પ્રકાશ. ત્રિપુરારી રમે, ટેક.
કરિમે કરિ લગ રહી વનમો, કુરંગ મૃગિ તણ ધાસ;
વિપય વિનોદ કિડા રસ લંપટ, કોકિલા માકંદ પાસ. ત્રિપુરારી રમે.
કોક પરી અખઅખિલ ગુલાલકી, બાજત મૃદંગ ત્રિકાશ;
શિવાનંદ પ્રભુ ખેલત બનબન, માનુ પ્રગટ્યો મનમથ રાસ. ત્રિપુરારી રમે.

પદ ૩૬ મું-રાગ કેદારો.

શંભુ ખેલે રંગ હો હો હોરી;
સંગ સોહે ગિરિજા ગોરી, શંભુ ખેલે રંગ હો હો હોરી. ટેક.

ત્રિદશ ગણ સખ મિત્રિ આયે, ગાવે રાગ તો ટેરી;
 શંખ મૃદંગ વીણા ચંગ વાજે, બરખે સજ્જ થનધોરી. રાંધુ ખેલે રંગ હો.
 મૃગમદ ફેસર છરકત અંગે, ઉડવત અખીલકી ઝોરી;
 યદ શોભાકો પાર ન પાછળે, બરખો કોઇ જોરી. રાંધુ ખેલે રંગ હો.
 પશુ પખી દુગ વેલી મધ્યમો, ચેતના નાદી જો ધોરી;
 શિવાનંદ પ્રભુ રંગ મુરગ તોડન પે, અંગે મુદ ધોરી. રાંધુ ખેલે રંગ હો.

પદ ૩૭ મું-રાગ જોજોવંતી.

હર હિમનંદની અખ ખેલે હો હોરી. ટક.
 જાકો રંગ મુર વધુ દેખત, ચકિત ભઇ ખેલી;
 જાકો રંગ મુર વધુ દેખત ચકિત ભઇ ખેલી;
 દુમસખરજી જગતિધોરિહો. હર હિમ.
 અલિલ વિલોચન મૃગંક ગગ રંગ, વિશેષ કસ બહી ઉપમા છોરી;
 પદ યુગ ધુધરુ નૃપુર વાજે છદ ભર શિવાનંદ ભવતદિ હોરી. હર હિમ.

પદ ૩૮ મું-રાગ ધન્યાશ્રીના શ્રાગ.

કામળ વચને શિવ પદ વારી, હો ભવસિંધુ ભારી. હું તો કામળ વચને. ટક.
 માયા જલ અગાધ જસાકુલ, વિપય મનોરથ નારી;
 વિપય વિપય અહિ વિપજ્વાલા, વાસના વિચિત્ર વિશાલી. કામળ વચને
 ભવ અનલને તાપે તપાથો, શિશ ગંગાજલ ધારી;
 ભજ હું પ્રાણી સોમ સદાશિવ, સાહે છે ત્રિપૂરારી. કામળ વચને
 અધમ ઉદ્ધારણુ નર્ક નિવારણુ, ચંદ્રશેખર સુખકારી;
 કહે શિવાનંદ શિવભજ વેહેલો, રાંધુ છે ભવ હારી. કામળ વચને

હિંદોળાનાં પદ.

પદ ૩૯ મું-રાગ ગાડી.

શંખલ આમિકર હિંડોલે, મધ્યે હીર કલકરે;
 ચંપક વર્ણી ગિરિવરખાલા, કૈવલચંદ્ર જલકરે. શંખલ
 મુકતાફલની માલા તોરણુ, સચિરવિતાને સોહેરે;
 સૂર્ય શશિથી આસન સુંદર, ઉડગણુ જોતાં મોહેરે. શંખલ
 ત્રિવિધ સમીર શ્રી ગંગા તટનો, સેવે સોમ મહેશરે;
 પ્રભુ શિવાનંદ પદપકજ - લોભી, વર્ષે કુમુદ મુરેશરે. શંખલ

પદ ૪૦ મું.

જન્મ કૃતારથ તલ્લણ કીજે, દર્શન શ્રી ત્રિપુરારે;
દિનકર કોટિ સુધાકર શીતલ, સંગે શેલ કુમારે. જન્મ કૃતાં
જૂટ જટા અલકાવલિ શીશે, દામિની સુર ધુનિ સોહેરે;
કુંડલ કૃષ્ણી મણી લોચનકંઠે, અંજન મધુર મોહેરે. જન્મ કૃતાં
કંઠે ભૂષા વિષ જ્વાલા કંઠે, મુડ મુકતાવલી જળકેરે;
ચીર અગ્નિ કટિ અંબર ગૌરિ, પ્રભૂ શિવાનંદ લાલકેરે. જન્મ કૃતાં

પદ ૪૧ મું.

દોલે વિલસિત શિવરાંકર ને, ત્રિપુરી સગે જાણેરે;
સેવકજન કદંપ દુમશંખ, નિરખી મનમાં આણે રે. દોલે વિલસિત.
માસ બસંત નિસા અજવાળી, ચંદ્રનિતાને મોહેરે;
ઉડગણુ લલિત મૌકિતક બુલે, સારસ હંસ વિહંગેરે. દોલે વિલસિત.
અમર તરંગિણી શીશે ઝલકે, લાલ સુધાકર લલકેરે;
તાથે તતથે સુરનારી નાચે, પ્રભૂ શિવાનંદ મોહેરે. દોલે વિલસિત.

પદ ૪૨ મું.

અવલોકન ત્રિલોચન શમ્ભુ, દોલારોહણ નીરખેરે;
સુરપતિ તો સુરસંગે આવ્યો, કમલે કેસર પરખેરે. અવલોકન.
મૃગમદ ચંદન વસ્ત્ર સુશોભિત, કંઠે કુસુમની માલરે;
કૃષ્ણાગરુડા ધૂપ ઉભારા, વાજે મૃદંગ ને તાલરે. અવલોકન.
સન્મુખ બુલે ગિરિજા ગૌરી, જ્ય જ્ય ગાન રસાલરે;
શિવાનંદ પ્રભૂ દોલારોહણ, દર્શન ટાળે કાળરે. અવલોકન.

પદ ૪૩ મું.

સૂરતરંગિણી તીર વિલાસિ વન આનંદ રે;
વિરચી આદે સુર મુની આવ્યા, બાંધ્યા કર અપરિવંદ રે; સૂર તરંગિણી
રચિ રમવા સિધ મણી હીરક અપ્પિત, દિનમણિ કોટિ પ્રકાશરે;
હિંડોલારુદ શિવ ગિરિજાને, નિરખો નાથ કેલાશ રે. સૂર તરંગિણી
ગંગા યમુના આમર વીજે, ત્રિવિધ સમીર રે;
હુંદુલિ નાદે સુમનસ વર્ષે, પ્રભૂ શિવાનંદ ધીર રે. સૂર તરંગિણી

૫૬૪૪ મું.

આદોવાશ્રિત ગિરિજા વયલ, સુર એવિત પદ કંજે;
 મત મનોલે નિહરમદાલસ, નિગમ મધુમત ખંજે. આદોવાશ્રિ:
 નખ મણિચદ્ર મયૂખ વિદારિત, જન્મના પાપ તમેહો,
 અમૃત પયોધર ધાગ શીશપર, સંચિત ભક્ત સમૃદ્ધે. આદોવાશ્રિ:
 નિપણ વિરચિ શયિપતિ માનસ, પકજ કલ્પિકા વામે;
 પ્રેમ સરોવર મમ શિવાનંદ, પરિપૂરિત નિખિનારો. આદોલાશ્રિ

૫૬૪૫ મું.

પ્રેમ સુવાપી પકજ પરિમવ, જન સુખદાન સરાગે;
 કુમુદિનિ નાયક ખડ સુધાકર, પરિ સંપ્રુત પર ભાગે. પ્રેમ સુવાપ
 વિદ્યુત પુજ કપર્દ કવાપ, સુમડિત મૌકિત માલે;
 અધિક વિયોગ્યન સન્નિધિતાનવ, કીયન્નવાયિત ભાવે. પ્રેમ સુવાપી
 ચિત્ત નિવેશય ધી મમવા મિતિ, સુર ધુમિ હીરક આવે,
 સસારાનવ તપ્ત શિવાનંદ, પયોધર ધારા સાગે. પ્રેમ સુવાપી

૫૬૪૬ મું.

રતન ખચીત હિંદોય વરાસન, સશ્રિત ગિરિજા સંગ,
 ત્રિપથ ગાસુ શીતલ ધનરસ, ત્રિગુણ નિર્નર્તન રંગ. ટેક.
 ભજ ગગાધર અદ્ભુત રૂપ, ગિરિજા ગગ સુરંગ. ભજ ગગાધર
 શૃંગારાદિ રસાક્રલ ગિરીજા, મુખ ચંદ્રામૃત લોલ;
 ગગા તરંગ સુરંગિત મૌલિકટિ, હરિણાન્નિન ચોલ. ભજ ગગાધર
 નિગમ વૈતાલિક મુનિગણ સચ્ચુત, ચુલ ગણના કુતલગ;
 સોમ ભજ મુનિ માનસ કંરવ, કલ્પિકા કેસર ભૂર્ગ. ભજ ગગાધર
 ગિરિજા વદન સુધાકર મડલ, પીયૂષ પાન ચંકાર,
 કોદરચ્યુત માર્ગણુ લિન્ન, ત્રિપુર વધૂ જન ધોર. ભજ ગગાધર
 સચિરમદોદક શ્રીવંશોદર, પૂજિત ચરણ સગજ;
 ભાવ વિયોગ્યન નિર્જત વન્દિ, જન્નાવિત લલિત મનોલ. ભજ ગગાધર
 મકરધ્વજ ગજકુલ વિદારિત, કેસરી રૂપ મનોવ,
 સોમ શિવ મારાધય ભક્ત્યા, મુક્તિ ધૂની કલ્પોલ. ભજ ગગાધર
 તપ્ત જનાવન સશ્રિત, ભાલામૃત ધારાધર ખડ,
 ભજ શિવેશ શિવાનંદ પ્રજુ, મપિપરિવંચય ધમદડ. ભજ ગગાધર

પદ ૪૭ મું.

નિરખ છમિ ગગાધરન ઝનકત ચારુ હિંદોલે બગ બધન,
ગિરિરાજબનિ શૃંગારરસ ખનિ, લોચનચામર મન વિજનન નિરખ છમિ
એનત્વક અદિપુર અનિક મયક, લખમાતુ મુનિગન ગજન,
જય રન સુર વધૂ નારદ તુમર, સંગીત સ્વરણ નિરખ છમિ
આશુ મહોદધિ પાર ન પાવે, ધાવે નિગમ કજ ચરણ
દીન શિવાનંદ કહાનો બરણે, ભારતિ ભૂનિ બરણન નિરખ છમિ

પદ ૪૮ મું-રાગ મારુ.

હિંડોલો ત્રિપુરાર નિરખો, હિંડોલો ત્રિપુરાર,
હરનેસગે શૈનકુમારી ચારુ, ચામિકર ચચનાચટકે સારવિહાર, નિરખો હિંડોલો
મૃગમદ પકિલ અદન રપિત, સૌરભ છે ધન સાર,
ગધ વિદ્યોબિત અનિવર શુજે, પુજે સુ મનસ ભાર નિરખો હિંડોલો
શીતન મદ સુગધ સમીઝે, પરિ સેવિત ધુનિવાર,
સોમ સદાશિવ પદપકજ યોગી, શિવાનંદ લવહાર નિરખો હિંડોલો.

પદ ૪૯ મું-રાગ મારુ.

જુલે હિંડોલે, દેવ, ગિરિજા જુલે હિંડોલે દેવ ૨૬
ભારતિ ભૂલી વેદ રટણથી, ભૂલ્યો નિસ્ત્રી તતખેન ગિરિજા જુલે.
સ્થલ કનકમય હીરક ખચિત, ધનલરિતાને સોહે,
શૃખના કનક આસન તકિયા, જોતા મનકુરે મોહે ગિરિજા જુલે.
ગગા ધમુના ચામર દરમા નિજે શ્રીત્રિપુરાર
જપ જપનિનંદે સુરગણ વહે, સોમ શિવાનંદ તાર ગિરિજા જુલે.

પદ ૫૦ મું.

શબ્દ શ્રી નકુરાજ, વિલાસિત શબ્દ શ્રી નકુરાજ,
મધુ અવદાત તૃતીયા ડોલે, સોમ મહેશ મહારાજ વિલાસિત શબ્દ.
કુમુમ સહિત વનરાજિ કુલી, સ્થન નનનીર નિશાન,
કેકિના કુજે મધુરે નાદે, કિન્નર ગાન રસાન વિલાસિત શબ્દ.
સુર મુંદરી દટિ કિકણી રસના, ચરણે ધૃધર નાદ
એકપે એક અનોખમ નાચે, પ્રભુ શિવાનંદ આદ વિલાસિત શબ્દ.

પદ ૫૧ મું-રાગ આશાવરી.

મંજૂ માલ મરાલ વિભૂષિત, મુરતદિ લિનિનું તીર રે;
 મંદન ચંપક બકુલ પાટલ, જોલે સારસ ક્ષીર રે.
 મત મધુવત એવિત વ્રતથી, તદીએ વિરાજિત નીર રે;
 વિકસિત પંકજ ગદી લોખી, અલિગુંગરવ ધીર.
 આરિયે કુમુમારક ખેલે, ધરી સદાશિવ વીર રે;
 શિવાનંદ પ્રભૂ મગે ગિરિન, અંગે ઉત્તમ ચીર રે.

મંજૂ માલ૦

મંજૂ માલ૦

મંજૂ માલ૦

પદ ૫૨ મું-રાગ કેદારે.

વિકસિતશંખ શૈલકુમારી,
 હરિ હિંડોલે વિકસિત રાખૂ શૈલકુમારી.
 ઉદિત રાકાપતિ નારી, નારદ તુંબરુ ધારી;
 તાલ તેત્રીસ સ્વર ભારી, સોહત કિન્નરકારી.
 મુરપતિ રમણિ, સગિત સ્વર મણિ;
 ઉપજત નાદ ગહનિ, માહિત મૃગ નયની.
 શુક્લ શશિ ધારિ, ભવ તાપ નિવારી;
 જ્ય જ્ય સ્વર ભારિ, શિવાનંદ બલિહારી.

ટેક.

હરિ૦

હરિ૦

હરિ૦.

પદ ૫૩ મું.

બનત શ્રી ગંગાધારી,
 હરિ હિંદોલે બનત શ્રી ગંગાધારી.
 સારદ ધન શંખ, ચપલા પુંજે ગૌરી;
 નિરખી આહા છબિ, ગર્વ અનંગ હારી.
 કર કેકેણુ શાલી, અંગદ ભુજંગ ધારી;
 મુક્ત મુંડ વિલાસિ, સોહત ત્રિપુરાની.
 અજિન ચીર કદિ, તુપુરી ધુધરુ ધારી;
 જ્ય જ્ય મુરકારી, શિવાનંદ બલિહારી.

ટેક.

હરિ૦

હરિ૦

હરિ૦

પદ ૫૪ મું.

ગિરિનંદની શિવ શૂલે, હિંડોલે ગિરિનંદની શિવ શૂલે;
 દેખિ મુરિનર નિમેષ બૂલે; હિંડોલે.
 ચારુ વિમાન ચઢી મુર વર્ષે, કલ્પતરુને શૂલે. હિંડોલે. ટેક.

રચિર પદાંબુજ નેપૂર ધુધરુ, કટિ રસના શરભારી;
અંગદ કંકણ ભૂષણ શરદા, મેઘે ચપલા વારી. હિંડોલે
રાકા નિશાકર પૂર્ણ કલાધર, દંતમયૂખ વિશાલી;
ચિકુર જટા વલિ સોમ સદાશિવ, શિવાનંદ બલિહારી. હિંડોલે
પદ પપ મું.

ખેલ મચ્યો હિંડોલે, વસંતે ખેલ મચ્યો હિંડોલે;
પ્રેમ રસાલ સુશૈલ કુમારી, શોભે સુંદર ખોલે. વસંતે
ગીત સુધાકર નારદ તુંબરુ, દેત ત્રિતાલ મૃદંગ;
રંભાચી દેસુર વધુ નાચે, જ્ય જ્ય ગાન સુરંગ. વસંતે
નંદન વનમાં સુમનસ વર્ષે, મધવા દેવ કંદબે;
હિંડોલારુદ શંભુ શિવાને, શિવાનંદ પદ અખે. વસંતે
પદ પદ મું.

ઝલે સદાશિવ જ્નેગિ, હિંડોલે ઝલે સદાશીવજ્નેગી ટેક.
એવો ચૌદ ભુવન નહિ ભોગી; હિંડોલે
વિખની નિલિમાં કંઠે શંભુ, મૃગ મદ અંગે ગૌરી. હિંડોલે
ગંગ કપર્દની નદ કરે શંભુ, ચિકુર કુસુમ અલિગુન; હિંડોલે
ઇંદુ વિલેપન અંગે ગિરિજા, ભવ ભૂપિત ભસ્મને પુજે. હિંડોલે
અંગદ 'પ્રણિવર પૂલકૃત શંભુ, રત્નકલાપ સુરંગે; હિંડોલે
વિરચિ વચને વિજયા જ્યાને, પ્રેમ કલાહર સંગે. હિંડોલે

પદ પા૭ મું.—રાગ મારુ.

શંભુ પધારે રે, ગિરિ કૈલાશ મંભીર;
વસંત વિલાસ હિંડોલે વિલસિત, સૂર તરગિણી તીર. શંભુ પધારે.
ઘટા આમર મળવદ સોહે, હય હંસારવ ધીર;
સખ્યા રહિત ગણ નાયક સાથે, નવરંગ ભૂષણચીર. શંભુ પધારે.
વિષ્ણુ વિરચી શચિપતિ આદે, સુરવર સધલા વીર;
વિજન છગ પતાકા ઝલકે, જ્ય જ્ય ખોલે ગીર. શંભુ પધારે.
અગણિત સુમનસ વર્ષે સુરપતિ, કામ દુધા તહાં ક્ષીર;
મૃદંગની નાદે શિવાનંદ પ્રભૂને, તાલતંત્રી સ્વરધીર. શંભુ પધારે.

પદ પદ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

લે હિંડોલેરે, સોહત ગિરિજા સંગ;
સ મધુ સુરતટિની તટમાં, અખ પધારે બૈરઅનંગ. ખેલે ટેક.

દુંદભિ બેર મૂંદજનિ નાદે, વાળે મુંર વધુ ચંગ;
 હય હંસારવ અગણિત સોદે, કુંજર ટહણ રંગ. ખેલે હિંદોલેર.
 ચંદ્ર મયૂખ પતાકા અજકે, લલકે છત્ર મયંક;
 આમર શોભા કહિ ન પરે, અગકર કાલી રંગ. ખેલે હિંદોલેર.
 અગણિત ગણ જ્ય જંપનિનદે, નાયત તતથે ચંગ;
 ધિમિકટધિમિકટધિમિકટધિમિકટ, બાજત રચિર મૂંદગ. ખેલે હિંદોલેર.
 મુર કિન્નર મુનિ ગણ આદે, વર્ષે મુમનસ સંગ;
 કમલાસન વૈકુંઠ શશિપતિ, અંબુરિ કરત ભુજંગ. ખેલે હિંદોલેર.
 સ્પદનતે રજતાચક્ર આથે, સોદિ ગીરિમ સંગ;
 રસિક શિવાનંદ પદ પંકજ મકરંદ, બદન કહો વદ ભંગ. ખેલે હિંદોલેર.

પદ પદ મું-રાગ ગોડો.

ગિરીશગિરિમ બેદુ મળી રંમજર, આનંદહો દધિ ઉલટયોરે;
 ભાલ શશિ અતિ મુંદર સોદે, પરવરીયા ગણ મુખટો રે. ગિરીશ ગિરિ
 રત્ન ખચિત કનકાચક્ર બેથે, શૈલ સુતા શિવ નિકટ રે;
 મણિધર મણિ અલિ કુંડલ અજકે, લલિત વદન જટા મુકુટ રે. ગિરીશ ગિરિ
 કૈલાશપતિ શિવ નિરખી નયને, ઉતરો ભવસાગર તટ રે;
 શિવાનંદ કહે હું એટલું માણું, મોરિ રસણા શિવ શિવ રે રે. ગિરીશ ગિરિ

ભોજન સમયનાં પદો.

પદ ૬૦ મું-રાગ આશાવરી.

આહો ભોજન રમ્યું મપકેત;
 સપરિવાર સકલ ગણ નાયક, સન્મુખ ગિરિમ સહેત. આહો ભોજન.
 આસન મણિગણ ખંચિત રંજિત, તામધ્ય બેઠે ગિરિમ હેત;
 ચાલ કનક ને રત્ન ખચિત મણિ, રજત કલશ જલ લેત. આહો ભોજન.
 પુરી પાપસ શર્કરા ગૌધૂત, વિંજન કીનો બહુ બિધિ હેત;
 દાલ ભાત ભયો અતિ મુંદર, લૂણ સહિત દધિ દે ભવ હેત. આહો ભોજન.
 લવિંગ એલચી પાન પુંગી ફલ, શંકર નાથ લહો નગ સ્વેત;
 શિવાનંદપર કરુણાકર અખ, દોળિ મિલે અપનો કર લેત. આહો ભોજન.

પદ ૬૨ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

પટ રસ પૂરી રે ચાલ સદાશિવ, ગિરિજા સંગ ભોજન કીજે;
અષ્ટધા ભક્તે નવ આનંદે, નવવિધી પૂજન લીજે. પટ રસ પૂરી.
ગોપ વધૂ સુત પ્રેમ સરોવર, મરલ ચર્ધ રસ પીધા;
રત્ન પ્રસાદે મણિમય લિંગે, પ્રગટિ શિવ કર કીધો. પટ રસ પૂરી.
સોમ પ્રદોષ સિમંતિની પૂજા, ચંદ્રાંગદ ભયહારી;
પ્રીણા તાલ મૃદંગ સંગીતે, છત્ર ચામર સુર નારી. પટ રસ પૂરી.
શંખર વરંણી પૂજા નિવેદન, પ્રસન્ન શ્રી ત્રિપુરારી;
કાયા ચિતાનલ ભસ્મ વિલાસી, ભિલ્લ વધૂ તનુતારી. પટ રસ પૂરી.
વિજન આદત મોદિક પાપસ, અન્ન ચતુર વિધિ ભોગી;
કવચિકા વટકું રંભાશ્લ હિંગુ, જિરક મરી સુસંજોગી. પટ રસ પૂરી.
દેવ કુસુમ તાંબુલ પુંગીલા, મૃગમદ ગંધ સુવાસી;
રાજત કલશ સીતલ જલ ખીડી, વંદન ચંદ્રે ભાસી. પટ રસ પૂરી.
દીનબંધુ દયાનિધિ શંભો, કાલાંતક ભયહારી;
કહે શિવાનંદ ગંગાધર વિના, કાણુ છે તાપ નિવારી. પટ રસ પૂરી.

પદ ૬૨ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

જન્મ અષ્ટધામકે આનંદ, વનમાં નવધા પૂજન લીધાં રે;
તમ ગિરિજેશ કૃપાલ ગંગાધર, કરણા કટાક્ષ નિહાળો રે. ટેક.
જન્મ ઉજ્જેણીમાં ગોપકુવરનો નવરમ પ્રેમ રસ ભાવ્યો રે; તમ ગિરિં
જન્મરે સિંહાદી શૃંગ મનોહર, ત્રંબકનાથ પધાર્યાં રે; તમ ગિરિં
જન્મરે ગોકર્ણના મંડળ મધ્યે, દશ કુંધસ્વર આવ્યો રે. તમ ગિરિં
જન્મરે શંખરના તાપ સમાવ્યા, નવરે કલસ જલ કીધા રે; તમ ગિરિં
વિશ્વશ્વરની નગરીમાં હો શિવ, શિવાનંદ શિવ પૂજા રે. તમ ગિરિં

પદ ૬૩ મું-રાગ ગોડી.

ઉઠાને શ્રી મહાદેવ, અવશ્યમે ૧, પધારિએ, મારાશંભુજી રે. ટેક.
અતિ ધણું થાય અસુર, ઉદ્યો સૂર મસ્તક ચઢે; મારાં
ચરણ કમલ મુજ શીશ, ઉભયા ધરા, પધારીએ; મારાં
ગણપતિ પુત્ર, કુમારા વીરભદ્ર, ઘોલાવીએ; મારાં
નદી ભૃગી ગણુને, પુંખદત, તેડાવીએ; મારાં
ખીખ ગણુ જે સર્વ તેડીને, મુજ ઘેર આપીએ; મારાં

કૃપા દરો મુજ ઘેર, જેમ પેરો વિશ્વકર્મેનનો; મારાં
 મર્દન કરે કુમુમે ઉચ્છોદક, સદ્ ત્યાં સતી; મારાં
 પેહેરો વાધાંબર સાર, પ્રાણ આધાર, ચંદ્રો પાવડી; મારાં
 ચંદન તિલક વિશાલ, માલ કપાલ, બિરાજતી; મારાં
 ભાલ નેત્ર વિશાલ, ચંદ્ર દલા, સોદામળી; મારાં
 સર્પ કુડળ બેઠું સાર, નાગદાર દારાવળી; મારાં
 દક્ષિણ વાસુકિ નાગ, વામાંગે તક્ષક ભલા; મારાં
 મૌલિ બિરાજિત ગંગ, અંગ ઉમા રળિયામણાં; મારાં
 ભુગંગ બાંધ્યા બંધ, મુદ્રિકા કેંકભુ દર્પણે; મારાં
 નિલમણિ નિલકંઠ ચરણે, નેપૂર વશિષ્ઠતથા; મારાં
 પિનાક પાણી ત્રિશુલ, વૃષભ વાહન બેસણે; મારાં
 અર્ધા અક્ષર સ્વરૂપ રૂપ, દેખી મન દરખાઈ; મારાં
 ઉત્તમ થાનક થાલ, અન્ન રસાળ, બદ્ધ નીપજે; મારાં
 ગળી વેદમી વડાં સાર, લો કંસાર પ્રભૂ ભાવતા; મારાં
 આછા માંડા ને ક્ષીર, પૂરી પેડા પ્રેમશું; મારાં
 ઉત્તમ શાક બદ્ધ પાક, નિપજ્યાં નાના વિધિતલ્યાં; મારાં
 કુર કમોદ મગ દાળ, સેહેતાં તે ઘી ઝારીતલ્યાં; મારાં
 દૂધ ભાત ને ખાંડ, ઉદક શીતળ છે ભલાં; મારાં
 ખીડલે ખાસક પાન, લો શંકર કરે આરતી; મારાં
 એ ભોજન જે કા ગાય, ભાવ ધરી જે સાંભળે; મારાં
 તેનાં ભવનાં પાતક જાપ, દેલાશે વાસો વસે; મારાં
 તે નર દેલાશે જાપ, પુનરપિ જન્મ પામે નરી; મારાં
 પ્રભૂ શિવાનંદ દેવ, સેવા કરે મન ભાવતી; મારાં
 તેને કરી લો અગીકાર, પછી કરે આરતી; મારાં

પદ ૬૪ મું (આરતી)—રાગ ધન્યાશ્રી.

જય જય શંભુ જય જય શંકર, જય જય રત્ન મહેશા;
 અમર વિદ્યાધર મુનિજન કિન્નર, જય જય કરત મુરેશા. જય
 ભાલ સુધાકર જય કર્ણાકર, જયજય અર્ચક વિશ્વેશા;
 કાળ વિદારણ અધમ ઉદારણ, જયજય રમર દર દેવેશા. જય
 જય ગંગાધર પશુપતિ ભવદર, જય જય તું ભુવનેશા;
 જય ત્રિલોચન જય ભવ મોચન, જયપુર દર ગિરિજેશા. જય

જય જટાધર જય હિમયાવર, જય ધનસાર પ્રકાશા;
જય જય લરમ વિભૂષણ, જય જય, પૂર્ણ શિવાનંદ દાસા. જય જય.

પદ ૬૫ મું-રાગ આશાવરી.

નીરાંજન જગજ્વન ભવહર;

પૂર્ણ બ્રહ્મકલા સપુરણ, નહિ ન જનતયા બિધિકર; નીરાંજન જગ
કાહ પ્રકાશ કરે દિપકલિકા, આગે ધરે તેજો નિધિસર.

એસો નીરાંજન વિધિચંદ્ર શેખર, શિવાનંદપર કરુણા પૂર. નીરાંજન જગ

પદ ૬૬ મું-રાગ આશાવરી.

જય ચંદ્ર મૌલી ત્રિપુરારી, દુરી કર હર ભવપાશા. જય ચંદ્ર
તુહે મરતક ગંગા ખીરાજે, જય જય ભુવનાચા શરણા. જય ચંદ્ર
અગ વિધધર ક્ષિતધર બાલા, જય જય રંજિત ત્રિનયના. જય ચંદ્ર

પદ ૬૭ મું.

ચંદ્રચૂડ મહાદેવ દેવ હરં, પાર્વતિ વલ્લભ અંબકે શંકરં;
ભાલચંદ્ર જટામધ્ય ગંગાધરં, નિલકંઠ શિવં વિશ્વનાથં ભજે.
શૈલજન વલ્લભ કામ સંદાહકં, રુદ્રગીશ ભવં સિદ્ધ સેવ્યં;
નાગહારં સુરેશં વૃષેશં જ્વળં, ભૂતિ ભૂપં શિવં સિદ્ધનાથં ભજે.
શૂલ પાણી વૃષારૂઢ અંબાપતિ, ચંદ્ર ગૌરં ભવં ભર્ગ્યે ભીષં પ્રભુ;
શૈલજન લોચના પાંગ સંદર્શિતં, ધાન્ય ગમ્યં શિવ સોમનાથં ભજે.
રત્નપીઠં સ્થિતં શૈલભૂ રંજનં, વેદ ગીતં સદ્ગાનંદરૂપં શિવં;
ક્રોધિ સૂર્ય પ્રભં યોગિ સપૂજિતં, દેવ દેવ સ્તુતં શશુનાથં ભજે.
અક્ષમાલા કરં અગ વામાધરં મૌલિ મધ્યસ્થ ગંગાજલ શંકરં;
પ્રેત ભૂતાવલી રંગમધ્ય સ્થિતં, દેક્ષ વિધ્વસિન ક્રાશીનાથં ભજે.
વામ દેવં મહેપં ગિરીશ મૃડ, રૂઢ માલાધર બાહ્ય ચર્માબરં;
ચંદ્ર મૌલિ ત્રિનેત્રં અંબકેશાધિપં, ભક્તિ મુક્તિપ્રદં રામનાથં ભજે.

રાણછોડ ભક્ત.

જેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ-રણછોડજીનો મરખો, રાધા વિવાહ, રામાયણ,
રાધિકાના શ્યામની ચાતુરી, છટક પદો.

~~~~~

સાધિકાના રૂપણાની ચાતુરી.

© 2004 Blackwell Publishing Ltd

५६ १ अ.

એક સમે ધ્રુવભાન બોવને, પ્રીતશું પ્રભુજી પધારિયા;
રાધિકાજીની સગે રમવા, અગ ઉમગ વધારીઆ.
આપ્યું તે આસન બેસવા, હરી બેસાચ્યા બહુ આદર કરી;
સામાં તે બેઠાં મુંદરી, નાથ નિરખત્રા નયણે ભરી.
સામા સામી દષ્ટિ માંડી, છાંડી કાઢની નવ રક્તિ;
છબીતાની છબી જોઇ જોઇ, છબીલી પ્રેમે જોડે.
શુદ્ધ ન રહી શરીરની, દિવ્ય મધૂ છે બેહુ જણ્યાં;
એક એકથી રૂપે રૂડાં, ડાહ્યાપણમાં ડાહ્યાં ધણ્યાં.
ઐશ્વર્યોકના નાથ સામાં, હાથ જોડી ઉભાં રહ્યાં;
પૂર્ણ ક્ષણ અખંડ અધિપતિ, તે વનિતાને વશ થયા.
ધશક લાગ્યો રે સખીરી, આશક મારુક જોઇને;
ત્રણ દિવસ એમ વહી ગયા, તોયે મન રહ્યું છે મોહિને.
ત્રણ દિવસનું એક આસન, એક ચિત્તે જોઇ રહ્યાં;
અગ આશ્રણ સામાં સજવા, એક સખી મૂઝી ગયાં.
મન વાળ્યું મોહનજીએ, ભાવે ભાળ્યું ધર ભણી;
દષ્ટિ મુકાવી માલીયા, રણજોડ ગુણ ગાયે ગણી.

૫૬ ૨ જી.

ઘેર આવ્યા મોખાલજી, આવી આંગણીએ ઉભા રહ્યા;
માતા જરોદાએ પૂછીયું, કહો કુંવર મારા ક્યાં ગયા ?

ક્યાં ગયાતા કુંવર મારા, સાચું કહો મુજને સહી;
પુત્ર તમારા દર્શન માટે, હું ધણી વ્યાકુળિ થઈ.
આંખેથી અળગા થાઓ છો, શું જાઓછો જીવન બારણે;
તમ વિના કળ પડે નહીં, બહાલા જાઉં તમારે વારણે.
તારા વેણુ મધુર ને મીઠડાં, હરી બોલીયા હેતે કરી;
હૂ મયો તો ગૌ ચારવા, આવીયો તે વ્રજ ફરિ કરી.
ધન ધોળી ને કુંજ બહોળી, અલક ખોળી હૂ વળ્યો;
માતા જશોદાએ પૂછીયું, ત્યારે મમતણો અંતર ટળ્યો.
બહાલ ઉપજ્યું લાલ સાથે, મંદિરમાં લઈ ચાલિયાં;
ભાત ભાતનાં ભાવતાં બોજન, અધિક અધિક આસિયાં.
દધિ માખણ ને શરકરા, પકવાન પિરસ્યાં પ્રીતસું;
ધન્ય થકી આરોગિયા, રંગ રસિયોજી અમરીતસું.
બહાલો વન તત્પર થયા, અને ગયા ગૌ ધન ચારવા;
દાસ રણછોડ ચરણ સેવક, તેનાં તે કારજ સારવા.

પદ ૩ શ્લોક.

રાણુગાર સજીને સામની, તે સખી પાસે આવીયાં;
ભાત ભાતનાં અગિ આજણુ, અતિ અતિ કોડે બનાવીયાં.
ત્યારે પ્રેમે સખિને પૂછિયું, કહો જાણીલોજી કહાં જાયા;
સાચું કહોને સહિયર મારી, શી જુગતે જીવન જાયા.
સખિ કહે બાઈ સાંભળો, કાંઈ સ્થામળાને સાંભર્યું;
અહિંથી ચૂપે ચાલિયા, શું જાણું તે હૃદયે શું થયું.
નથી જોયું ને નથી વગોયું, રૂપમાંહિ રંગીયું;
દષ્ટિ ભેદ કર્યો નથી ને, સ્વામિ તમારે સંગીયું.
રાધે કહે સખિ સાંભળો, તમે પ્રભુજી પાસે પરવરો;
અર્જ અમારી આધિન થઈને, કરજોડીને કરગરો.
જેથી રીઝે રંગ રસિયો, તેમ તેને મનાવજો;
પાપ લાગી પ્રીતીને, અહિં લગી તેડી લાવજો.
શીખામણુ દઈ સરવસુંદર, સખિ મંદિર મોકલી;
જઈ જશોદાને પૂછિયું, ફરિ વાત ભાવે ભલિ ભલિ.
પ્રીતે લાગી પૂછવા, કહો બાઈ હરીજી ક્યાં હરો;
એ ગયા ગૌ ધન ચારવા, રણછોડને હૃદયે વસે.

પદ ૪ ચું.

સખી દહે બાઇ સાંભળો, તમે અઘટતું શું ઓચરે;
 એવાને વન મોટલી, તમે આ કારજ શાને કરો.
 જેને તે પ્રીતે પૂછ્યો, તેને નિત્ય વન શું મોટલો;
 પુત્ર બાણીને પ્રેમદા, તમે ભાવ રાખો છો બલો.
 સ્વારથીને સૂએ નહીં, અતિ લોભ પાપનું મૂળ છે;
 નવનીધ આપ્તમા સિંધ ધારો, વળી ઉત્તમ દૂળ છે.
 માટે વિવેક વિચારીએ, એ રાંક ઘેર રતન છે;
 અઝણ્યું બાણે નહીં, બાણે તેને જતન છે.
 એ વિશ્વંભર છે વિશ્વકર્તા, વિશ્વમાંથી રહ્યા મળી;
 ઈદ્ર બ્રહ્માદિક શિવમુનિ, સનકાદિક કોઇ ન રાફે કળી.
 જોગ જગ ને જપ તપ સાધન, નિગમને ત્રમ નહિ પડે;
 તે હરિ તમારે બારણે, મહા રાંક થઈને રડવડે.
 એનું રસરૂપ સુંદર ભક્તિ લાવવડ, અધરે મધુરાં વચન છે;
 જે ત્રીભોવનનો રાજ રસિયો, તેહ તમારો તન છે.
 સખી દહે બાઇ સાંભળો, તમે એ રસ ચુંપે આપત્તે;
 રણુછોડના સ્વામિની સેવા, હૃદિયા મોહિ રાખતે.

પદ ૫ ચું.

સખી સ્વામની શુંધ લેઈને, આવી સામાજી કને;
 આવીને એવું કહ્યું, મહારાજ ગયા, છે મહાવને.
 તે ધડી તત્પર થઇ, મહીની મટકી શીર ધરી;
 શણુગાર સાહે સજીને સુંદરી, 'મહાવન દિશાએ પરવરી.
 એક પંથ ને કારજ દૂજે, કોઇ ન જાણે લેદમાં;
 પ્રીતના પરપંથ એવા, નથી એ કાંઈ વેદમાં.
 મુખે આલી એકમાં, વન ગોખતી જજગામિની;
 શેરીએ શેરીએ સાદ કરતી, આવી વનમાં ભામિની.
 કુંજ કુંજ ને વૃક્ષ શાખા, પત્ર ગેખ્યાં કળી કળી;
 જજજીવન જડ્યા નહીં, ચતુરા તે આલ્યાં ધર બણી.
 અવળા તે સવળી શેરીએ, આશ અની મંગવા તણી;
 અવલોકન કરતી એકલી, મનમાં તે આતુરતા ધણી.

આવી તે વનના ચોકમાં, જોતી જિવનને ફરિફરી;
ઘાલોછ મળીઆ નહીં, મુખ હિયરે શ્રી હરિહરિ.
તેથી વિશેષે થયા આતુર, ઘાલોછ ચિત્તમાં વળી;
મીઝ ધામ નિરખી આવીયા, રણછોડને અંજે રળી.

પદ ૬ રૂં.

વનમાંથી આવીયા ઘાલો, મનમાં વ્યાકુળ થાતા;
પોતાની સખિને પૂછિયું, મને સાચી કહોને વારતા.
કહો રાધિકા પાસથી, કોઈ આપણે ઘેર આવીયું;
સાચું કહોને તેની સાથે, કોઈ મુજને કહાવિજો.
સખિ કહે તમે સાંભળો, મહારાજ મારી વીનતી;
એક રાધિકાની અંગના, ઘેર આપણે આવી હતી.
જે કહીતી વારતા તે, મંડીને સરવે કહી;
સ્થામ શ્રવણે સૂણતાં, ધિરજ મનમાં નવ રહી.
સ્થામ કહે મુંઝુ કંકરી, તું પાછી જાને તે લણી;
ખનાયીને વાત કરજે, જેમાં રીઝ પડે ઘણી.
સખી સાંચી સંચરી, આનંદ પામી અંગમાં;
એ રાધિકાને મદિર જઈને, રસિક જાણી રંગમાં.
સ્થામા સોહાગણ મુંદરી, એ કોણ કામે પરવચ્ચા;
હવડાં ગયાં મહી વેચવા, એમ માતા મુખથી આચર્યાં.
સાંભળીને લાલ લાગી, સહેવાયું નહિ સૂખથી;
રણછોડના સ્વામિની દાસી, મરમ જાણી મૂખથી.

પદ ૭ રૂં.

સખિ કહે બાઈ સાંભળો, મારી વીનતી સાચી સહી;
એ રાજ બીની રાધિકા, તેને મોકલ્યાં વેચવા મહી.
એનું લક્ષણ તો લેહેતાં નથી, શું લાલચમાં લેવરાઓછો;
જ્ઞાન તમારુ કયાં ગયું, શું ઘણા ઘણાને ધાવ્યો છો.
એ સુરીનરનું સાર સરવે, રાજ કેરી રંગનાં;
કુંવારી કુળદીપ છે, અર્ધાંગે હરિતી અંગના.
એ અંદ્રવદની ને મનમદની, સુંદર એનું રૂપ છે;
એના ગુણને ખ્યાય નિર્ગુણ, ચૌદ લોકને જૂપ છે.

જો મૃગાનેણીને હંસહેલી, ગજની તે ચાલે ચાલતી;
 ફેરરી લંક કપોલ કાંતી, મનમાંડી ધણું મદાલતી.
 ફાકીલાના શબ્દ સરખી, મધુરિ વાણી ઝાઝરે;
 વેણુ ફેણુ કપોલ લોલક, જીકુટી ભમર વજે.
 જો ચાંદ લોકની શોભા જોઇ, નાર નિમિ વિરંચિય;
 પૂર્ણ જ્વળને વશ કરવાને, સાર વસ્તુ સંચિયે.
 જોટલે આલ્યાં રાધિકા, ક્યું સખીને સાનમાં;
 રણછોડના સ્વામિને કહેજો, મોહન રાખજો મનમાં.

પદ ૮ મું.

સખી સાંધીં સંચરી, આવી હરી પાસે હેતમાં;
 ને થઇ તે કહી સરવે, સ્થામને સંકેતમાં,
 વેગે વેહેલા જાએ જ્ઞાણ, પ્યારી પાસે પરવરે;
 વ્રીજનો રાણુગાર લઇને, કેડ એના પૂરણ કરે.
 જમ રીઝે રાધિકાજી, તેમ તેને મનાવજો;
 અતી આતુર અખળા તેની, આશા પૂરી આવજો
 મુણી વચન સાહેલીનાં, સખ્યો રાણુગાર સ્થામજો;
 માતુનીનું મન હરવા, ધર્યાં આજિણુ આંખજો.—
 પેદેરું પિતાંજર મુગટ ધરિયો, પાવડીએ પોંતે ચમ્પા;
 નખ શિખનો રાણુગાર સુંદર, હેમ અતી હીરે જાણા.
 વાળ્યો પલ્લવ લક્ષણ લંપટ, મુખે સોહાગી મોરલી;
 લાલરંગે લાલજીએ, જોટીકા કરમાં ધરી.
 એકએકે વ્રીજ વિવેકે, રાધિકા પાસે ગયા;
 આવી એને આંગણે, અક્ષયેલડો હિલા રહ્યા.
 સાન કીધી સંકેતમાં, હુંજસદન આવ્યા વળી;
 રણુજોડના સ્વામિ સંગાયે, રાધિકા હેતે હળી.

પદ ૯ મું.

જો હળી હેતે મળી મનસું, રમત માંડી રંગમાં;
 નાના વિધના વિનોદ કરતાં, આનંદ પામ્યો અંગમાં.
 એક એકને આલિંગન મુંખન, અધિક અધિકે આદર્યું;
 જે વેળાએ જોઇએ જુગતું, તે વેળા તેલું કયું.

રંગ રાતો ને વેણુ તાતો, માતો એલ મચાવીઓ;
રસિક સ્થામને સુંદરીએ, ચનીક ચનીક નચાવીઓ.
જેમ હોંશ હૈયામાં હતી, તેમ તેમ હેતે હુલાવીઓ;
અંગ ઉપર લેધને, જતન કરિને જુલાવીઓ.
રમતાં રમતાં રસ વાધ્યો, રસિક સામે સુંદરી;
પ્રરતી ફેરે છે પ્રદડી, અતી હેતમાંય હસ્યા હરી.
એક એકના મુખસામું જુએ, અનંગ વશ થયાંએઉજળ્યા;
મુખમાં તે કંઈ બાકી નહીં, રૂપ ગુણમાં કંઈ નહિ મણાં.
એના મુગટમાં એક માનુની, તે પ્યારીની દષ્ટે પડી;
પોતાનું પ્રતિબિંબ દેખી, રીસ ચિતડામાં ચડી.
એ કોઈ નવલ નાર દીસે, એના મુગટ માંહી મહાલતી;
નરદ કપટી જાણીયા પ્રભુ, રણછોડ ચતુરા ચાલતી.

પદ ૧૦ મું.

એ રીસાવીને વાલ્યાં રાધા, કોષ ભરીયાં કામની;
બહાસાસું વીરોધ માંડી, રુદન બેઠી ભામની.
દેશ વાધ્યો ને ડંશ ધણો, લવલેશ વળગ્યું નવ રહ્યું;
જીવતાં તે મળવું છે નહીં, એમ પોતાના મનમાં કહ્યું.
ભવિષ્ય ભજિયું ને તત્વ તજિયું, હું શું જાણું એની ચાલને;
શોક લઇને બેઠી સ્થામા, દોષ દર્ષ દયાળને.
તન્યાં આશ્રય અંગથી, હવે સંગ નહીં ગોપાળનો;
રાધિકાનું રપણું જાણી, સ્થામણે સુનો બન્યો.
એ માનુનીનું મુખ જોવા, મોહ મણો મનમાં રહ્યો;
જાણે વિજેગે વરસ વીત્યું, શોક જાણે નહિ કલો.
એનું મુખ જોયા વિના, સખીને કહે શૂ થશે;
મુજને કળ પડે નહીં, દિવસ રજની કયમ જશે.
એનું મુખ જોયા વિના મારે, અન્ન જળની આખડી;
સખીને કહે ચોધી લાવો, પ્રીતસૂ પાથે પડી.
સખી સાંથી સંચરી, આવી રાધિકા પાસે રહી;
રણછોડના સ્વામિની વીનતી, કળકળે સરવે કહી.

પદ ૧૧ મું.

સ્યામા સોહાગણુ મુંદરી, વળી રાડ વિના ચાં રખણાં;
 વાંક વિના વિરોધ ઘેલી, છે ઝાહાપણુ તુજમાં ધણાં;
 એ ત્રિભોવનનું તત્વ તારણિ, તે તુજને ભાવે ભજે;
 રાધે રાધે રટે રસિયો, પલક મુખથી નવ તજે.
 તેને જીતિએ તારણી, ઘેલાં થઇએ એના ગુણે;
 મેલ આંદી ઉઠ અખળા, આવો જીએ હરિ કને.
 એ ઝોળખી આદર કરો, તૂ માનજે મહા મર્મચૂં;
 ભાગ્ય તારુ ભામની જે, પ્રીત - પૂરણુ પ્રાપ્તિ,
 સખી એ રસ રપણા, જેમ રહે માટ અને મહી;
 જાઝૂ તાણે દૂટરો, પછી કહેરો જે કહું નહીં.
 અબધ બાંધ્યો નાય અખળા, તુજની નયે નાથીઓ;
 પ્રેમ બધનમાં પડ્યો, જેમ પડે મદગલ હાથીઓ.
 અકળ અજીતને જીતિએ, છે સુકુળની તૂ મુંદરી;
 પણ વિલગ ન કીજીએ, તૂ આલને વેગે કરી.
 ભૂંડી ભારજ રાખીએ, આવાં છેક હળવાં ન થઇએ;
 રણછોડનાં સ્વામિને મળવા, આલો આપણુ સુપે જઇએ.

પદ ૧૨ મું.

અમે એને પાલવ બાંધ્યાં, કાંઈએ એથી નવ ઠર્યાં;
 સખીનું બોલવું સાંભળી, બોલ્યાં રાધિય રાપે ભર્યાં.
 એ ધુતારાના ઢંગ જોતાં, સગ એનો શૂં કરું;
 લક્ષણુ એનાં સર્વ જોતાં, જીવ કાઢીને મરું.
 એ કાળો કપટી કામણુગારો, લોભી લંપટ લાલચી;
 પોતા કેરા સ્વારથ માટે, રમત સઘળી કુડી રચી.
 નવલી સાથે નેહ અને, પલક પાછી નવ કરે;
 મુંદરીને સગ લઇને, વન વને વ્યાકુળ ફરે.
 અગ્નિયું જાણ્યું એ મેં જે, જાણ્યું અગ્નિયું મેં કર્યું;
 વગોવાયાં મીઝમાં, પછી લાવ્યું એનું ભર્યું.
 અમે અંતર નવ કર્યો, તોએ અમારો નવ થયો;
 જેનું દિલ બદલાણું હોય તે, ફરે વેદ વલો વલો.

એની વાત કરશે મા નારી, એને મનથી હું મુઠ્ઠી;
તે માટે તુજને કહું તે, માનજે મારું સહી.
જીવ કાઢીશ જીવ કરી, દોષ એને શિર દહી;
રણુછોડ કહે રાધા ભણે, એનું સર્વ લક્ષણ મેં લહું.

૫૬૧૩ મું.

સખી ત્યાંથી સંચરી, ને આવી મોહનને મળી;
જે થઇ તે વાત કહી, રિસ રાધિકાની નવ ટળી.
શું કહું રીસ એ તણી, સ્થામા સોહાગણુ સુદરી;
પેરે પેરે પ્રીછની તોય, દ્રષ્ટિ જિતી નવ કરી.
રાધિકા રીસે ભરાણી, કહું અમારું નવ કરું;
સ્વામિ શો બપાય કરિએ, કારજ એકે નવ સચું.
જે કહું એ જીભથી, તે કાન તજે સૌ કાઢીયું;
પાપ પૂરવ જન્મનું જે, કામ એસું પાડીયું.
વીધ સરખાં વચન બોલી, રોપ રાખીને રહી;
રાધિકાનું રૂપણું તે, શોભિતું સરવે સહી.
સમજાવી સમજ નહીં, ડાહ્યાપણુ એનું ક્યાં મયું;
માન દઈ મનાવીએ, કાણુ બાણુ એને શું થયું.
વાહાલે મન વિચારિયું, પરપત્ય રચિએ પ્રીતસું;
માન મૂકી મનાવીએ, એમ આઘ્યા રસિઓ રીતસું.
મીજનો શણુગાર સજિઓ, વિવિધ પ્રકાર વિવેકમાં;
ચૌદ લોકની શોભા બની, રણુછોડ અખળા એકમાં.

૫૬૧૪ મું.

સોલ વસમાં સુંદરી, નારી બની નવ જોખના;
અંગ આપ્રણુ સજી સુંદર, અધિક એપે અંગના.
કોટિ રાશિયર કોટિ બાનુ, બાણુ કંદર્પની કળા;
રૂપનિધાન સ્વરૂપ સુંદરી, એવી નહીં કોઈ અખળા.
નહીં અભાણી નહિં ઈંદ્રાણી, નહિં કોઇ ઉમયા ઇંદ્રી;
ચૌદલોકનું ચિત્ર ચતુરા, એવી થઈ નીસરી.
છણુછુ છમકતિ ચાલિ ચતુરા, ધણુછુછુ વાગે ધૂધરી;
રાધિકાના મૂખ આગળ, નીસરી લટકા કરી.

રૂપ જોઇને મોહી માનની, સ્વામિની બોલ્યાં સહી,
આ વ્રીજમા તમે એકના છો, સુદર રૂપ રહ્યા ગ્રહી
પ્રીતે લાગી પૂજ્યા, કાણુ કૃણની તમે કામિની,
ક્યાથી આપ્યાં ક્યા જશે, મને વાત કહોની લામિની
આ વ્રીજમા તમે એકના છો, આવો રૂડો રગ છે,
સાચુ કંટોની કામિની, વળી કેનો તમારે સગ છે.
મને ચિંતા ઉપજે, તમે છો અતી આનંદમા,
રણછોડને સ્વામી મળશે તો, શેકટ નાખશે કદમા.

પદ ૧૫ મું.

રાધિકાનું કહ્યું સાલળી, અનુપમ વાણી આપરે,
હૃદય આપણું હાય રોય તો, કાંઈ કેને શૂ કરે
એ નદજના કુવરના, અમે કિરતી અણે સાલળી
તેને બેટનાને સખી, સુરતા તે મારી ત્યા વગી
અમો જઈશુ એ કેને, ત્યા જુગત સરવે જોઈશુ,
આ જિજ્યાપે જોઈ બહુ, એમા ગાઠનૂ શૂ ખોઈશુ
રાધે કહે સખિ સાલળો, બહુ થયુ તે વેહેલૂ કહ્યું,
આવ જોરી મ કર ચોરી, જ્ઞાન તારુ ક્યા મયુ
મને પૂછે તો પ્રેમદા, મારી નિતી કહું તૂજને,
ઉપજ નીપજ એ તણી, તું સાલળાજે એક મને
નવના સાથે નહ એને, નિત પ્રતે પરનારસુ,
જેને મળશે તેને કહેશે, તારા કરજ સારસુ.
એ ધુતારમા ધુલિ રિધા, લુડી તુજને ધૂતશે,
પછી મેતમે પરહરી તે, દરદ તુજને ખુચશે
એ મળવાપે મરતુ મહું, તું માનને મારુ કહ્યું,
રણછોડ કહે રાધા બણે, એનુ સર્વે લક્ષણ મેં લહ્યું

પદ ૧૬ મું.

રાધિકાનું કહ્યું સાલળી, પછી વીનતા વાણી વડે,
રગ બીના રણછોડજનુ, ખ્યાન છે મારે હદે
સારુ નરસુ લાગ્ય પોતાનું, જીતવુ કે હાગવુ.
લખ્યા લેખ મટે નહીં, કાંઈ મન પોતાનુ મારવુ

તમે કહ્યું તો રહું રાધા, (પણ) કુંજમાં મારે કામ છે;
ત્યાં નહિ જમ્યે સહિયર મારી, જહાં સુંદર સ્યામ છે.
સખીનું કહ્યું સાંભળીને, પાછાં બોલ્યાં સ્વામિની;
તારા સમ બે તારે કાળે, કહું તુજને કામિની.
રખે જાણે સામે મળતો, મારગડામાં મીઠડો;
ધર તળવી ઘેલાં કરશે, એવા મેં તો દીકડો.
વશીકરણ છે જ્ઞાણજમાં, મુરલિમાં મનકું હરે;
દ્રષ્ટે દીઠે ધિરજ ન રહે, પછી કાંઈ કામણ કરે.
જાણીએ ને કહીએ નહિ તો, દોષ અમને ઊપજે;
તાણીને કહીએ તારણી તો, સ્વારથ સરખું તે બજે.
સખિ કહે એમાં શો સ્વારથ, તમે મને કહેતાં હશે;
રણછોડનો સ્વામી રંગીલો, સદાય મારે મન વસ્યો.

પદ ૧૭ મું.

રાધા કહે સખિ સાંભળો, આવો એકઠાં આપણ રહીએ;
સુખદુખની હોય વારતા તે, એકએકની આગળ કહીએ.
હું પાડ માનીશ તાહરો, બાધ કરી ગુંજ કેમ વીસરે;
આવ બેઠેની આપ ધારણ, જીવ માહરો નીસરે.
બે મન રાખો માહેરુ, જાણે દાન જીવત દીજીએ;
સખી કહે શું આપશો, એક મોજ માગી લીજીએ.
મન ગમે તે માગજે, મારે સમરપણ છે શીશનું;
મારુ છે તે તમારું છે, જૂગતું જુગદીશનું.
સખી કહે તારા શીશને, હું આંધું કે વળી પાયરું;
દે વચન મારા હાથમાં જે, હું કહુ તે તું કરુ.
વચન આપ્યું હાથમાં, પછી સખી ત્યાં બોલ્યાં સહી;
નદજના કુંવર સાથે, રૂપણ રાખો નહીં.
રાધા કહે સખિ સાંભળો, એ વિના બીજું માંગીએ;
જેવું લાવે તેવું કહીએ, મીઠું મીઠું લાગીએ.
સખિ કહે રાધા સુંજો, તમ વચન ગયું વેહેતે પાણીએ;
રણછોડના સ્વામી સંધાતે, બોલ મધુરી વાણીએ.

૫૬ ૧૮ મું.

બોલ્યાં વાણી હા ભણાવી, હાથ લીધા હાથમાં;
 શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રગટિઆ, શોભ્યા સહિયરના સાથમાં.
 સામું જોઈને લાજ પામ્યા, નીચું પોતે નીહાળીયું;
 માનનીનું અપમાન થયું, પછી વચન પરકયું પાળિયું.
 રસવાધ્યો ભાગ્યું રૂપજૂ, સંતાપ વામ્યા સ્વામિની;
 આવો ભાવે બેઠિએ, એમ કહે કૃષ્ણને ઠામિની.
 રણિયાત કીધાં રાધિકાને, બીડ્યાં અંગમાં લેઈને;
 મન મનાવ્યું માનનીનું, દરદિલાસો દેઈને.
 લગન લાગી બ્રાંતિ લાગી, મગન થઈને બેઠું મળ્યાં;
 આલિંગન ને ચુંગન દેતાં, મનતણાં મેહેલાં દહ્યાં.
 અંગેશ્વર લીલા આદરી, ને એક રંગ મગ્યાડીઆ;
 શણુગાર વર્ણવ્યો પ્રીતનો, ને થનિક થનિક નવાવિઓ.
 દશ આઠ પદ ખૂરણુ થયાં, એક પદની આઠજ પાંખડી;
 કહેનારે તેથી કહી, ધરિ શ્રીહરિ ઉપર ધાંખડી.
 નરનારી જે સાંભળે, તેની આશા પૂરે શ્રીહરી;
 દાસ રણછોડ ચરણુ સેવક, માગે મોજ ફરી ફરી.

રામકૃષ્ણ.

એના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ કોઇ નથી;—રાધાકૃષ્ણના વિવાસનાં પુષ્કળ પદો છે.

નંદનંદનનાં પ્રેમ પદ.

પદ ૧ લું—રાગ ગરબી.

ના સહુથારે મારા નંદનારે, લોલ;	તે મુને નાંખી છે ફંદમારે, લોલ.
તાંગેસતાં તે જીવણ સાંભરેરે, લોલ;	કાને પડે છે લજ્જકારડેરે, લોલ.
જન્મતાં તે જીવણ સાંભરેરે, લોલ;	કાળીઓતેકંઠથી ના ઉતરેરે, લોલ.
તો જખડીને જોવા નીસરીરે, લોલ;	આદવાનાં અંખર વીસરીરે, લોલ.
શીડાંને મસે હું તો સંચરેરે, લોલ;	એક દોળું ને ખીલું ભરેરે, લોલ.
જુને વાર લાગે ધણીરે, લોલ;	મોહનની મોરલી મુણીરે, લોલ.
દુરીજન દેખીનેજહુ હસેરે, લોલ;	મારે મન તે કોતક વસેરે, લોલ.
રીઆંખડીઉલટીતમ લણીરે, લોલ;	ખસ્યો ધડો ને પડી ઉડણીરે, લોલ.
ની નણુંદોળાવે છે ઉઠાંજલારે, લોલ;	જાઓ વહુવારુવાળે વાંસળારે, લોલ.
રે જાવડી હેલવુરે, લોલ,	ચોદશ નખણું ફેરવુરે, લોલ.
શ ઘેહેલાનીહારમેં હું મળીરે, લોલ;	પરલા નથી મારે તું ધણીરે, લોલ.
કાલા ખાટે અમો હીડતારે, લોલ;	વારાફરતી દોરી ખીચતારે, લોલ.
પુમાં શેરી શેરીએ આપતારે, લોલ;	મોહન મોરલી વગાડતારે, લોલ.
કૃષ્ણ પ્રભુ રામીયેરે, લોલ;	નીતપ્રતે ચરણ કમળજમીએરે, લોલ.

પદ ૨ લું.

છમકલડે કેમ રહું છાની, રસીયા ઊગગા, વાદાલા.
 દુરીજન દેખતાં મારી કોટે, આરોપીવરમાળા, વાદાલા.
 આગે હું આલવણાલેતી, દુરીજનીયાં લાગી, વાદાલા.

હવે તો શો ઉભાય કરું, તુને ઘેલાઈ આવીલાગી,	વાહાલા.
દાહાડે દાહાડે ડહાપણુ જોઈએ, આ શી ઇતરાઈ;	વાહાલા.
ગોળ પોતાનો ચોરી ખાઈએ, તેમાંથી ચતુરાઈ,	વાહાલા.
માણસના માથે ચડવું, ઉપરાણા ને પડવું,	વાહાલા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ તમને વાહાણુ, વરઘોડે ચડવું,	વાહાલા.

પદ ૩ બું.

નદકુવર નાચતો આવે, કરતો બહુ ચાળા,	વાહાલા.
મોર મુગટ ને કાને કુડળ, ઉર લેહોડે માળા,	વાહાલા.
ધૂત કરે મોરલીની મોહન, ધુટેડ કહેશે,	વાહાલા.
નારી ફેરાં નેણુ ફેરે તે, નટવરને વેશે,	વાહાલા.
કાળી ઘોળી ને કાળજડી, ઘેન લલી ધમકે,	વાહાલા.
સોતાસી હલાવતાં પાથે, બાંઝરીયાં ઝમકે,	વાહાલા.
સખા સુલટની મંડળીમાં, શોભે વનમાલી.	વાહાલા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુના શુણુ ગાતાં, નીતનીત દીવાળી,	વાહાલા.

પદ ૪ હું.

મારા સમજે મારે મંદિર, ચાતાને જાળે,	વાહાલા.
દુધ દહીં માખણુ માગી, ખાતાને જાળે,	વાહાલા.
પ્રેમ ધરીને લટકે પાલવ, સ્થાતાને જાળે,	વાહાલા.
મધુરે મધુરે નાદે મુરલી, વહાતાને જાળે,	વાહાલા.
તમારે તો ધણી ધણેરી, ગણતાં નવ નીંઠિ,	વાહાલા.
અમારી તો આંખ ફેરે છે, દામોદર દીંઠિ,	વાહાલા.
અમોઆલીરડાં કંઈ ન જાણું, એક તમે જાણું,	વાહાલા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સરવસે સોંપ્યું, હદીયામાં આપ્યું.	વાહાલા.

પદ ૫ મું.

સખનો મખનો ચાલ્યો જારે, શાન કરે શાને,	વાહાલા.
ધરનાં છાંયાં પરવશ થયાં, તે તારે તાને,	વાહાલા.
વાહાલા નણી વરણાગી તારી, જેને ઉર લાગી,	વાહાલા.
કુટુંબતણું તે કામ ન આવે, તારી લેહે લાગી,	વાહાલા.
નાનડીયો નખ જેટલો, તેને જાણુ મારે,	વાહાલા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ઘેલડો, સરખો ગાવડી ચારે,	વાહાલા.

પદ ૬ કું.

હું તો તમને પરખી રહી છું, ગાવડલી દોહોવા,	વાહાલા.
હવડાં મેં માણસ મોકલ્યું, હરી તમને જોવા,	વાહાલા.
આવો બેઠો આસન આપું, નટવર નાનડીયા,	વાહાલા.
કરકરે કટકા આપું, પેઝેતણા પડીયા,	વાહાલા.
મોર મુગટ ને કાને કુંડળ, વનમાલ વારુ,	વાહાલા.
આવા સુંદર કેમ દીસો હરી, ધાત્રણી સારુ,	વાહાલા.
મેં જાણ્યું જે લાજ તજને, જાશક લેઉ શાહી,	વાહાલા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ કીકી માંહે, કામજુ છે કાંધ,	વાહાલા.

પદ ૭ મું-રાગ પંચમ.

રાતડીયાં રમતાં રે, રસીયા કાહાન શું રે;
 રગ રેલ થયાં મીઝની નાર,
 કાહાન કોડીસો રે, કરતો જાંદુઆં રે;
 જાણ્યે જીવતી પ્રણલ હારં રાતડીયાં.
 આંખડી અણીયાલી રે, અતિસે આપતી રે;
 લક્ષે લમે જૂઠરે લમરા મન,
 વલી વલી ધ્રુષ્ટેરે, મોહન મોર કળા રે;
 રસીયો રીઝ્યો રે દરશનં રાતડીયાં.
 ચતુર શિરોમણુ રે, ચતુરા તે મળી રે;
 પીઉનો પ્રેમ પાખે આણુ,
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રે, રસિક શિરોમણી રે;
 લાડીયો લક્ષવક્ષ આપે લહાણું રાતડીયાં.

ગોવિંદદાસ.

પ્રસિદ્ધ ગ્રંથો:-રાધા હાર, સતભામાનું રૂપણું, દાણવીલા, છુટક પદ.

રાધાહાર.

પદ ૧ હું.

આ મુજની ચાલોને રે ન્હાધિ; આપણુ ગુણુ ગોવિંદના ગાંધિ.	આ મુજ
સરવ ગોફળની મિજનારી રે, બ્રહ્મભાણુ તણી દૂધારી રે;	આ મુજ
પ્રેર્યા ચરણા ચોળી ન ચીર, જઈ ઉભાં છે જમુનાની તીર.	આ મુજ
એના આશ્રણનો નહિ પાર રે, માંદિ મળિયો એકાવળ હાર રે;	આ મુજ
સરવ સખીઓ મળીને ન્હાય, તેમને અંગ ઉદ્ધત ન માય.	આ મુજ
હરિ જીભા છે જીમનાં કંઠિ રે, નારી નાતાં દીડી જહુનાથે રે;	આ મુજ
હરિયે પોપટનો વેશ કીધો, પછે હાર રાધાજીનો લીધો.	આ મુજ
હાર ભરવ્યો આંખલિયાની ડાળેરે, પાળે જીભા પછી શ્રીગોપાળ રે;	આ મુજ
જળક્રીડા કરીને નિસરીયાં, પછે આશ્રણુ અંગે ધરિયાં.	આ મુજ
રાધા કરતાં તે આવાં હાંતી રે, સહુ આશ્રણુ જોયાં તપાસી રે;	આ મુજ
તપાસ્યા તે સૌલ શણુગાર, નવ દીઠા એકાવળ હાર.	આ મુજ
સખી સખી મળીને પૂછે રે, હાર ગયો તે કારણુ શું છે રે;	આ મુજ
સરવે સખિયો મળી સમ ખાય, રાણી રાધાને ચિંતા થાય.	આ મુજ
એક સખી જોલી રાધા પ્રત્યે રે, હાર હરિયે લીધો છે સાચે રે;	આ મુજ
નારી જોરે પ્રભુજીની પાસે, હવે ગુણુ ગોવિંદજી ગારો.	આ મુજ

પદ ૨ જી.

જીવીલાજી આપોને હાર અમારો, અમને આવે ભરસો તમારો. જીવીલાજી.

રાધા કેસાં છે મર્મ વચન રે, એમ જોત્યા છે જીગજીવન રે;

એમ કહીને ભુધરજી ખીજ્યા, ચોરી કરે તે તો નર ખીજા. છખીલાજી.
 સારાં ગોધુળમાં ચોરી કરોછો રે, વ્રજનારીની પુઠે ભમોછો રે;
 તુંને નફ્ટને કુણુ ધરિ, નહિ રહેવા દઈ જમુનાં તીરે. છખીલાજી.
 રાધા કહે છે તે આપ વિચારો રે, ચોરી કરતાં ગયો જનમારો રે;
 તું તો જનમારનો જૂઠો, હાર આપ્યા વિના નહીં છૂટો. છખીલાજી.
 તો તો વન વન ચારી ગાય રે, તારું ગોવાળપણું કીમ જાય રે;
 તું તો મહી માંખણનો ચાર, ચાર્યા વંદાવનમાં ઠોર. છખીલાજી.
 રાધા કેરાં તે મર્મ વચન રે, શુંણી જોડ્યા તે ભુગજવન રે;
 નથી ખડીતો ગોવિંદનો સ્વામી, એમ જોડ્યા અંતરજામી. છખીલાજી.

પદ ૩ જુ.

આ રાધા જૂહી નાર ઠગારી, ધુતવાને આવી છું ધુતારી. આ રાધાઠટેક.
 નારી નહીયોનાં નીર મંગાવો રે, સહુ દેખતાં મુજને પાઓ રે;
 તે જો પૂછે તિરથનાં પાણી, હાર તતક્ષણ આપું આણી. આ રાધા.
 ચાર જગની તે ક્યારી જોદાવો રે, તેની મધ્યે અસિ ધીકવો રે;
 પગ પરસીને નિસરું બહાર, જો ચૂકું તો આપું હાર. આ રાધા.
 ચાર ઠાળા તે કુલ મંગાવો રે, માંહે મોટા મણિધર મૂકાવો રે;
 સર્વે દેખે સાહેલીનો સાથ, હું જાહું તે જમણે હાથ. આ રાધા.
 ધીજપતીજ કરતાં હું ચૂકું રે, હાર હેલામાં આણી મૂકું રે;
 નથી ખડીતો ગોવિંદનો સ્વામી, પછી રાધા જોલી શીર નામી. આ રાધા.

પદ ૪ જુ.

ભુધરજી જૂઠાં શિદને ભમાવો, હાર મૂક્યો હોય ત્યાંથી લાવો. ભુધરજી. ટેક.
 સજી તિથિ તમારી કાપા રે, કોણુ દૂબે જસોદના જાપા રે;
 તારાં પ્રાક્રમ સરવે જણે, તને વેદ પુરાણ વખાણે. ભુધરજી.
 મંદ્રાચળનો રવૈયો કીધો રે, રતનાગર મથન કીધો રે;
 પ્રભુ પાવક નહિ પરજજે, હાર આપ્યા વિના નહીં ચાલે. ભુધરજી.
 કાળીનાગ તે નાથો કાળા રે, વિષ તાણીને નાંખી જ્વાળા રે;
 હું તો જાણું તમારી ઘાત, વાહલ મ્હેલો વાહ્યાની વાત. ભુધરજી.
 પ્રભુ દાવાનજ તમે પીધો રે, સર્વે દેખતાં પસણિમાં લીધો રે;
 પ્રભુ પાવક કઈ પેરે જળશે, હાર આપે મારો જીવ તવશે. ભુધરજી.

પ્રજ્ઞ સિદ્ધને તે રાઢ વધારે રે, દાર ધનિતે આપે અમારે રે;
હર મેલોને હરજી હરીલા, ગોવિંદના સ્વામી રસિકા. બુધરજી.

પદ ૫ મું.

રસીલા રસમાં રવા હો જડી, રંગ રેલ તળી હોજી જડી. રસીલા
રસે રીઝયા શ્રી ઘેઠુઠનાથ રે, હરિયે આપ્યો રાધાજીનો દાથ રે;
રિઝયા રિઝયા શ્રી વનમાળી, રાધા સંગે લીધી હર તાળી. રસીલા
રાધા રૂપે તે દીસે રૂડી રે, ખગડે કંકણુ ને વળી ચૂડી રે;
રસે રીઝયા રાધા રાણી, ધન્ય ધન્ય શ્રી પુરુષ પૂરાણી. રસીલા
મધ્ય રાધે કીશોર કીશોરી રે, સ્યામ સ્યામ ને રાધા ગોરી રે;
હરિયે રમવાનો રસ સ્થાપ્યો, પહે દાર રાધાજીનો આપ્યો. રસીલા
હાર ગારો જો નર ને નારી રે, તેને કૃપા કરે મોરારી રે;
હરિયે પ્રેમાને રસ પાપો, હાર ગોવિંદદાસે ગાપો. રસીલા.

સતભામાનું રૂપાણું.

કંઠકું ૧ હું.

નારદ સ્વર્ગ ભોવનથી આવ્યા; એક પુષ્પ અનુપમ લાવ્યા.
જીનિ બેટ બુદ્ધરતે કીધું; હરિએ હેતે કરીને લીધું.
પુષ્પ આપ્યું છે રક્ષમણી નારી; સતભામાને મૂક્યાં વિસારી.
નારદ સતભામા મંદિર ગયા; પેહેલા માંડી સમાચાર કહ્યા.
તમને નવ ગણ્યાં તરણાને તોલે; એવાં વચન રઘિરાય બોલે.
મેં તો પાત સાંભળી તમારી; દિલમાં દુઃખ ઉપજ્યું છે ભારી.
મારી ઘેલી ધરીએ નવ રોપ; શામળિએ તો પાડ્યો રોસ.
હું તો શું કરું તમને મુખથી; આવાં નિધલિયાં થયાં ક્યાંથી ?
સુંણી નારદજીની વાણી; ક્યાં રોપે ભરાયાં રાણી.
એવું કહીને નારદજી સધાવ્યા; સાંજ પડીને શામળિયોજી આવ્યા.
સ્વામી ગોવિંદજીના પૂજે; નારી રોપનું તે કારણ શું છે ?

કડવું ૨ બુ.

સતભામા વચન:

માણુ માણુ મનના ભામા, રાજ મારે ઘેર શિદ આપ્યા ?
 એમ ખીજી બોલ્યાં, સતભામા, રાજ મારે.
 તમે જોવાળિયા મત કીધી, રાજ મારે.
 એક આહીરની જાસ પીધી, રાજ મારે.
 તમે મદ મટીને થયા મેરી, રાજ મારે.
 મારા વહાલા મટીને થયા વેરી, રાજ મારે.
 તમે નારીને વેશે નાચ્યા, રાજ મારે.
 તમે જાગ્યક થઈને જાગ્યા, રાજ મારે.
 આંધી રુદ્રમણી વાલી કીધી, રાજ મારે.
 મારે બાપે જાની છરી કમ દીધી, રાજ મારે.
 તમે અમથી જાનાં અંતર કીધાં, રાજ મારે.
 અમને વિખડાં ઘોળી શે ના દીધાં, રાજ મારે.
 એમાં જોવીદજી શું જાણે, રાજ મારે.
 તે તો લીલા તમારી માણે, રાજ મારે.

કડવું ૩ બુ.

માર વહાલા સનાદે રેજે રે, મીઠા બોલા સનાદે રેજે રે;
 અમસરખું કાંઈ કામ પડે તો, અજગા રહીને કહેજે. મારા વહાલો ટેક.
 પારીજાતકની પાંખડી નારદ, સ્વર્ગશુવનથી લાવ્યા;
 દેવામાં તો હોળી લગાડી પછી, હોલવવા શિદને આપ્યા. મારા વહાલો
 એવાં અનુપમ પુષ્પ મંગાવી, આપ્યાં વેદરબી રાણી;
 માયા તમારી જાણી મોહનજી, હેત દેવાનાં લીધાં તાણી. મારા વહાલો
 પરણ્યા પહેલી સાસરે આવી, એનું કુળ જુઓ વિચારી;
 જાદવ કુળને કલંક લગાડી, એ તો નીસરી આવીછે નારી. મારા વહાલો
 દ્રાવિડ દેશમાં રહેતીતી ત્યાં, કેણુ કરમ ગત લાગી;
 આજામાં એક પૂઠું કરવા એ, મારે કર્મે ક્યાંથી ભાગી. મારા વહાલો
 ક્રોધ કરી બોલ્યાં સતભામા, જા જાવવા મારા;
 ‘આ જીવ્યાથી મરવાં બસા’ કહેતાં, નયણે વડે છે નિરધાર. મારા વહાલો

અમે અમારે ઘેર કૃષ્ણજી, જેમ રાખશો તેમ રહીશું;
 આ દુખથી અધિયું પડશે તો, તમને આવીને કહીશું. મારા વહા
 કૃષ્ણ—ત્યારે બોલ્યા રસિયો જાદવપતિ, પ્રલ લાવીશું દહાડી;
 તારા સમ જે તારે આંગણે, વતરાતું કહે તો વાડી;
 સોદાગણુબોલોરે; હેત નાભી કમળનાં બોલો, સોદાગણુબોલો રે. ટેક.
 સતભામા—એક પ્રલ એકલીને આપું, અમે રહાંજ આખો મોચી;
 મે જાણું જે મારા નાથજી, સૌને આપશો સરખું વહેચી. મારા વહા
 કૃષ્ણ—નારદને તો સરવે જાણે જે, ઘેર ઘેર રાડ ધલાવે;
 જે ચાર ઘેર જ્યારે રાડ ધલાવે, ત્યારે અનાજ એને ભાવે. સોદાગણુ
 સતભામા—નારદ સવિ સદાએ સુખી, કદી ન જીર્ણ બોલે;
 જેવું હોય તેવું કહે મુખપર, તમે નથી નારદને તોલે; મારા વહા
 કૃષ્ણ—ત્રિકમ કહે તમે સુણો તારણી, ધુધટ બોલો મુખ નિરખું;
 આજ શિખામણુ પૂરી લાગી, હવે આપીશ સૌને સરખું. સોદાગણુ
 સતભામા—એવાં વચન તો ત્યાં કહીએ, જ્યાં બાળક હોય નાનાં;
 સાચું જીર્ણ તે તો માને, પછી દુધરાવ્યાં રહે છાનાં. મારા વહા
 કવિ—અક્ષબોલો કરજોડી ઉભા, જાદવ પાથરે જામા;
 ગોવિંદજી કાલાવાલા કરે બહુ, તોય ન માને સતભામા; સોદાગણુ

કહ્યું ૪ થું.

સતભામા—તમે છાનામાના જાઓ રાજ, જાદવકુળ ક્યાંથી જ્ઞેયું?
 મારે બાપે લાંછન લોહું રાજ, જાદવકુળ ક્યાંથી જ્ઞેયું? ટેક.
 કોઈ ખરણી લાવ્યા કોઈ કુંવારી, કોઈને લાવ્યા ચોરી;
 એવાં હોણાં કામ કર્યાં તે, જીવરજી મન લાવ્યા રાજ. જાદવ
 મરજે મારાં માખાપાં જે, સ્વામ મૂરત મન મોહું;
 છાપન કોટી જાદવ મુકી, કૃષ્ણ કુળ ક્યાં જ્ઞેયું રાજ. જાદવ
 પંડ પાપી તો પડતો નથી ને, પ્રાણ મારા નિસરજે;
 મૂચેલાં મારાં માખાપાં, મુખ્યાં જ ત્યાંથી મરજે રાજ. જાદવ
 કહણ કાળજી નથી કાટવું, શી કહું મુખથી વાણી;
 કાલ અત્યારે આણી તેને, આજ કરી પટરાણી રાજ. જાદવ
 વહાલાં તો વેરી થઈ બેઠાં, દુખના કુંગર રેલ્યા;
 કમં પેલી ક્યાં રાખીતી, કુળના મારગ મેલ્યા રાજ. જાદવ

કૃષ્ણ—ત્યારે રહિ રસિયોછ બોલ્યા રે, માનીતી મુખ બોલો;
 મારિ મીઠા બોલી નાર રે, માનીતી મુખ બોલો. ટેક.
 તારા સમ જો તારા સરખી, કોઈ મુજને નથિ વાઢી;
 જો નારી તું કહેતી હોઈ તો, સિદ્ધને લાવું આવી રે. માનીતી.
 શાને કાજે રાડ વધારો, સાચું કહો સતભામા;
 એને હાથે એક પુષ્પ છે, હું તારો ગજભામા રે. માનીતી.
 મૂખ તમારું ચંદ્ર સરીખું, અમૃત સરખી વાણી;
 જો નારી તું કહેતી સોજી તો, ઈંદ્રપુરી લાવું તાણી રે. માનીતી.
 એક વાર મુખડું દેખાડો, એટલું હું તો જાણું;
 જો નારી તું કહેતી હોજી તો, જીભો થઈને નાચું રે. માનીતી.
 મોહનશબ્દે મૂગટ ઉતાર્યો, અક્ષયેલે શીરા નામી;
 બેઠે કરજેડી પાથે લાગ્યા, ગોવિંદજનો સ્વામી રે. માનીતી.
 કહનું પ મું.

સતભામા—તમે અણુબોલ્યા જાઓ રાજ, કહાના કહેવું પડશે;
 તમને રીસ થણેરી ચડશે રાજ, કહાના કહેવું પડશે. ટેક.
 મારીને તમે હાથે મારી, મામાનું મૂળ કાઢ્યું;
 મામાનું ધન આપ્યું તેનું, દ્વારામતિ વસાવ્યું રાજ. કહાના.
 નંદ જશોદાએ મોટા કીધા, મૂખ તમારું જોતાં;
 ધન લેવાને ધાયા ત્યારે, મામાપ મહેલ્યાં રોતાં રાજ. કહાના.
 પાંડવ ત્યારે થયા તમારા, બહુ ભાતે વણુગાડ્યા;
 નગરમાં કૈરવને રાખ્યા, પાંડવને વન કાઢ્યા રાજ. કહાના.
 પ્રાર્થના કરતી પાંચાળીને, શોકાતુર બહુ કીધી;
 પાસે રહીને પાતળિયાછ, તેની લગ્ન લીધી રાજ. કહાના.
 મોટા મોટા સૌ મહા જોદ્દા, સ્થા જ તમથી દારી;
 ઈંદ્રાદિ સરખા હાર્યા તો, નારી કોણ બિચારી રાજ. કહાના.
 ગોવાળિયા થઈ ગાયો ચારી, હારા આદિરની પીધી;
 કળા નારિને રીઝવાની, કયાંથી સિખી લીધી રાજ. કહાના.
 લાજ શરમ નવ તમને લાગે, હું તો તમથી લાઝું;
 આઝાં લાંછન જોઈ તમારું, દિલમાં હું તો દાણું રાજ. કહાના.
 ઘેર તમારે આપ્યો મારા, કુળને લાગી ખામી;
 જાઓ જાઓ કોઈ કહેતી હું નહિ, ગોવિંદનો સ્વામી રાજ. કહાના.

કડવું ૬ કું.

મારો વહાલો અલગ કંઠિયા રે, સમ ખાપ સામગિયો.

વિધ વિધ ભાતે વિણુ વેરે, ઉભો રહી માત લીધો. ૮૬.

કૃષ્ણ—લોહાના ગોળા ધિકાવો, તે કરમાં હું સાહું;
 તારું તેજ કરાવો તેમાં, કહો તો જેથી નાહું રે. સમ ખા
 વનિતા કહો તો વિપવરને, હું ઝડપથી હાથે ઝાહું;
 અંગારા ધીકાવો એમાં, ચતુરા કહો તો ચાહું રે. સમ ખા
 માનનિ હોય મરજી તો મૂકો, હું માળા ઉપાહું;
 પાત જ ખારીને આવે હું, એવા સોગન ખાઈ રે. સમ ખા

સતભામા—જળ અગ્નિની તેજ તરણુમાં, સધળી વાતે પૂરા;
 શા સોગન ખવડાવું તમને ? એકે નથી અધૂરા રાજ. સમ ખા
 ગમાજળની ઝારી મગાવો, તે કરમાં લો બાણી;
 કોઈ દહાડો આવું ના કરવું, તેનું મૂકો પાણી રાજ. સમ ખા
 કૃષ્ણ—ઈદ્રવૃક્ષ અહીંયાં લાવું, ત્યાં સુધી અન્નની બાધા;
 ગોવિંદજીના સ્વામીએ ત્યાં, સાચા સોગન ખાધારે. સમ ખા

કડવું ૭ મું.

બોલ્યાં બોલ્યાં સોહાગણુ બોલ્યાં રે;

હેત નાભી કમળનાં બોલ્યાં, સોહાગણુ બોલ્યાં રે.

સંતભામા—આવો મારાં મદિરિયામાં, શું બેઠા છો છેલા;
 બળી પેટની હું બોલી છું, ચાઓ છો મનના મેલા. સોહાગણુ.
 વહાલામાં વહવાડ કથી નથિ, રસિયા રોપ ન ધરિયે;
 મોહનજીના મુખડા ઉપર, વીરા વારી મરિયે. સોહાગણુ.
 ચીંદલોકના નાથને મેં તો, અસત્ય કહિ બહુ વાણી;
 વચન વદેલાં વિચારીને, સતભામા ભરે નેત્ર પાણી. સોહાગણુ.
 ત્રિભુવનપતિ દુષ્પ પડે તમથી, કહો કેને તે કહિએ;
 નથી અમારું મહિયર પાસે, ત્યાં જઈ વાસો રહિયે. સોહાગણુ.
 કાલે આવ્યાતા નારદજી, સાચુ જીવું કીધું;
 તેથી ત્રિભુવનપતિ તમને, મેં થોડું દુઃખ દીધું. સોહાગણુ.
 ઉઠા નાથજી પલગ પધારો, ચૂવાચંદન ચોળું;
 કાળજાની કેર હું તમને, વીંજણુલે વા દોળું. સોહાગણુ.

આ રૂપલું શિખી સાંભળીને, નરનારી કાઈ ગારે;
 નિરમળ ચિત્તે સાંભળવાથી, પાપી પાવન યાશે, સોદાગણ.
 રીતે ભાતે રસની છોળે, રસ વાધો નરનારી;
 ગોવોદજના સ્વામી સંગે, તેણે લીધી તાળી. સોદાગણ.

જે નકવિ.

જશવિજય.

અદાર પાપસ્થાનની સમાઓ.

પ્રાણાતિપાત પાપસ્થાન ૧ હું.

“કપુર હોય અતિ હળોરે” એ રેણી

પાપ સ્થાનક પહેલું કંચુર, હિંસા નામ દુરંત;
 મારે જે જગજીવનનેરે, તે લહે મરણ અનંતરે.

પ્રાણી જિનં વાણી ધરે ચિત્ત.

માત પિતાદિ અનંતનાં રે, પામે-વિભેગ તે મદ;
 દારીદ્ર દોહગ નવિ ટળેરે, મળે ન વલ્લભ શ્રેષ્ઠ. પ્રાણી.
 હોય ત્રિપાકે દશગુણરે, એકવાર કર્યા કર્મ;
 શત સદસ્ય કોડે ગમેરે, તીવ્ર ભાવના મર્મરે. પ્રાણી.
 મેર કહેતાં પણ દુખ હોવે રે, માર્યે કિમ નવિ હોય;
 હિંસા ભગનિ અતી શુરિ રે, વિશ્વાનરની જ્યે રે. પ્રાણી.
 તેહને જોરે જે દુઝ્યા રે, શૈદધ્યાન પ્રમત;
 નરક અતિથી તે નૃપ દુઝ્યા રે, જિમ મુઝૂમ ધગદત્ત રે. પ્રાણી.

નૃપ વિવેક કન્યા ખિમારે, પરણવે જશ સાય;
તેહ ચકી દૂરે ટળે રે, હિંસા નામ બસાધરે, પ્રાણી.

મૃપાવાદ પાપસ્થાન ૨ બું.

“દાણવદે માત મદદાર” એ દેશી.

ખીજી રે પાપનું સ્થાન, મૃપાવાદ દુરધ્યાન, આજ હો.
છોડા રે ભવિ મોડિ રે, ધર્મશું પ્રીતડીજી.
વેર ખેદ અવિશ્વાસ, એહથી દોષ અભ્યાસ, આજ હો.
થાપ રે નવી જાય રે, વ્યાધી અપથ્યથીજી.
રહેવું કાલિક સૂરી, પરિજન વચન તે ભૂરી, આજ હો.
સહેવું રે નવિ કહેવું, જૂઠું ભયાદિકેંજી.
આસન ધરત આકાશ, વસુનૃત હુઓ મુપ્રકાશ, આજ હો.
જૂઠું રે સુર રૂઠે, ધાત્યો રસાતળેજી.
જે સલતત ધરે ચિત્ત, હોય જગમાંદિ પવિત્ર, આજ હો.
તેને રે નવિ ભેને, સુર વપંતર જક્ષથીજી.
જે નવિ ભાષે અલીક, બોલે ઠાવું ઠીક, આજ હો.
ટક રે સુવિવેક, સુજય ને સુખ વરેજી.

અદત્તાદાન પાપસ્થાન ૩ બું.

“નિદ્રા વેણુ હૃઈ રહી રે” એ દેશી.

ચોરી બસન નિવારિએ, પાપસ્થાનક હો, ત્રીજું કથું ઘેર કે;
ધંધ ભવે પરભવે દુખ ધણું, લહે પ્રાણી હો, અધી અતિ જોર કે. ચોરી.
ચોર તે પ્રાણે દરીદ્રી હોય, ચોરીથી હો, ધન ન રહે નેટ કે;
ચોરનું કાઠ ધણી નહીં, પ્રાણે બુખ્યું હો, રહે ચોરનું પેટ કે. ચોરી.
જિમ જળમાંહે નાંખિયું, તળે જાયહો, જળને અપગોળ કે;
ચોર કઠોર કરમ કરી, જાય નરકે હો, લિમ નિપટ નિરોળ કે. ચોરી.
ગાંઠે પડ્યું વળી વીસર્યું, રખે રાખોહો, ચાપણુ ક્યું જોડ કે;
તણુ ઘા માત ન લીજેએ, અણુદીધું હો, કિહાં કાઠનું તેહ કે. ચોરી.

ફેરે અનર્થ સકળ ટળે, મળે વાહાવાહો, સગળે જશ થાય કે;
સુર મુખનાં હોય ભેટણાં, મત ત્રીજીનુંહો, આવે જશદાય કે. ચોરી.
તણ ચોરપણું દેવતા, હોય નિશ્ચે હો, રાહિણીયા જેમ કે;
એ વ્રતથી મુખ જશ લહે, વળી ગ્રાણીહો, વહે પૂરવશું એમ કે. ચોરી.

અબ્રહ્મચર્ય પાપસ્થાન ૪ થું.

“તમે બેહુ મીતી રે સાહીબા” એ દેશી.

પાપસ્થાનક ચોથું વરણ્યે, દુર્ગતિ મૂળ અબલ;
જગ સવિ મૂઝો છે એહમાં, છોડે તેહ અચંલ. પાપ.
રુઠું લાગેરે એ ધૂરે, પરિણામે અતિ કૂર;
ફેલ કંઈ પાકે તે સારિખો, વરજે સભજન દૂર. પાપ.
અધર વિદુમ રિમત પ્રલડાં, કુચક્રુણ કઠિન વિશાળ;
રામા દેખી ન રાચિયો, એ વિપય વેલી રસાળ. પાપ.
પ્રબળ જ્વળિત અયપૂતળી, આર્લિંગન લહુ તંત;
નરક દુઆર નિતેખની, જધમ સેવન દૂરત. પાપ.
દાવાનળ ગુણુ વનતણો, કુલ મસિ કર ચક્ર એહ;
રાજધાની મોહરાયની, પાતક કાનન મેહ. પાપ.
પ્રભુતાયે હરિ સારિખો, રૂપે મયણુ અવતાર;
સીતાએ રાવણુ થયા, છોડા પરનર નાર. પાપ.
દશશિર રજમાહે રાણવ્યાં, રાવણુ વિવશ અબંલ;
રામે ન્યાયેરે આપણો, રોપ્યો જગ જયયલ. પાપ.
પાપ બંધાય અતિ ધણાં, સુકૃત સકળ ક્ષય જાય;
અબ્રહ્મચર્યે ચિંતવ્યો, કદિય સકળ નવિ યાય. પાપ.
મંત્ર ફળે જગ જશ વધે, દેવ કરે સાનીધ;
બ્રહ્મચર્ય ધરે જો નરા, તે પામે નવનીધ. પાપ.
રોઠ સુદર્શનને ટળી, શળિ સિંહાસન હોય;
ગુણુ ગાય ગગને દેવતા, મહિમા શિળનો જ્નેય. પાપ.
મૂળ આરીતનું એ ભલું, સમકિત વૃદ્ધિ નિધન;
શીળ સલીલ ધરે જિકે, તસહોય સુજશ વખાણુ. પાપ.

પરિગ્રહ મમતા પાપસ્થાન ૫ મું.

“મુખતિ સદા દિલમે ધરો” એ દેશી.

પરિગ્રહ મમતા પરિહરો, પરિગ્રહ દોષનું મૂળ સલ્લે; પરિ.
 પરિગ્રહ જેહ ધરે ધણું, તપ તપ જપ પ્રતિકૂળ સલ્લે. પરિ.
 નવિ પક્ષટાયે રાશયી, માર્ગે કદીય ન હોય સલ્લે; પરિ.
 પરિગ્રહ ગ્રહ છે અલિનવો, સઉને દુખ દિયે સોય સલ્લે. પરિ.
 પરિગ્રહ સદમુરુપતણે, ભવમાહિ પડે જંત સલ્લે; પરિ.
 પાનપાત્ર નિમ સાધરે, ભારાકાંત અત્યંત સલ્લે. પરિ.
 ઝ્યાન ધ્યાન હય ગય વરે, તપ જપ શ્રુત પરિતંત સલ્લે; પરિ.
 છડિ સમ પ્રભુતા લહે, મુનિપણુ પરિગ્રહવંત સલ્લે. પરિ.
 પરિગ્રહ ગ્રહ વસિ સિંગિયા, લેષ કુમતિ રજ શીશ સલ્લે; પરિ.
 નિમ તિમ જન લવતા ફરે, ઉન્નત હોયનિશ દીશ સલ્લે. પરિ.
 તૃપતી ન જીવ પરીગ્રહે, ઇધણુથી નિમ આગ્ય સલ્લે; પરિ.
 તૃષ્ણા દાહ તે ઉપશમે, જળ સમ જ્ઞાન વૈરાગ્ય સલ્લે. પરિ.
 તૃપતિ સગરમુત થઈ નહીં, ગોધનથી કુચિકર્ણ સલ્લે; પરિ.
 તિલક શેઠ વળિ ધાન્યથી, કનકે નંદ મુકર્ણ સલ્લે. પરિ.
 અસંતુષ્ટ પરિગ્રહે ભર્મા, મુખિયા ન ઈદ નરિદ સલ્લે; પરિ.
 મુખી એક આપરીમહી, સાધુ મુજરા સમકંદ સલ્લે. પરિ.

કોષ પાપસ્થાન ૬ મું.

“સ્વિમનું વંશ રથણાયક” એ દેશી.

કોષ તે બોધ નિરોધ છે, કોષ તે સંજમ ધાતી રે;
 કોષ તે નરકનું ખારણું, કોષ દુરિત. પરિત પક્ષપાતી રે;
 પાપ યાનક છતું પરિહરો, મન ધરો ઉત્તમ ખંતી રે;
 કોષ ભુજંગિ નંગૂળી, એહ કહી જયવંતી રે. પાપ.
 પૂરવ કોડિયરણુ ગુણે, ભાગ્યો છે આતમ જેણે રે;
 કોષ વિવશ હુતો દોષ ધડી, હારે કળ સવિ તેણે રે. પાપ.
 બાળે તે આશ્રમ આપણો, ભજના અન્યને ઘણે રે;
 કોષ કૃષાનુ સમાન છે, ટાળે પ્રશમ પ્રગ્રહે રે. પાપ.

આક્રોશ તરજના ધાતના, ધર્મબ્રંશમાં લાવે રે;
અગ્નિ અગ્નિમ વિરહથી, લાભે તે શુદ્ધ સ્વભાવે રે. પાપ.
ન હોય ને હોય તો ચિર નહીં, ચિર રહે તો ફળ છેહો રે;
સળગ્ન ક્રોધ તેણુ હવો, જે હવો દુર્જનને નેહો રે. પાપ.
ક્રોધી મુખે કહુ બોલણાં, કંટકિયા કુટલાખી રે;
અદિઠ કલ્યાણુ કરા કલ્યા, દોષના તરુ શત સાખી રે. પાપ.
કૂર ગદ્યો તપકરા, ચરિત શુણી સમ આણો રે;
ઉપશમ સાર છે પ્રવચને, સુજશ વચન એ પ્રમાણો રે. પાપ.

માન પાપસ્થાન ૭ મું.

“નદિ જમુનાને તીર હડે દોષ પખિયાં” એ દેશી
પાપસ્થાન કહે સાતમું, શ્રીજિન રાજ એ;
માન માનવને હોય, દુરિત સિર તાજ એ.
આઠ શિખર ગિરિરાજ, તણાં આડાં વળે;
ન આવે વિમળા લોક, તિહાં કિમ ટળે.
પ્રજામદ તપમદ વળિ, ગોત્રમદે ભયાં;
આંજિ વિકામદવંત, ન મુગત્યે અગી કર્યાં.
ક્ષમાપશમ અતુસારે, જો શુણુ વહે;
શો મદ કરવો એહમાં, નિર્મદ સુખ લહે.
ઉચ્ચભાવ દગ દોષે, મદનવર આકરો;
હોય તેનો પ્રતિકાર, કહે મુનિવર ખરો.
પૂર્વ પુરુષ સિંધુરથિ, લઘુતા ભાવવું;
શુદ્ધ ભાવન તે પાવન, શિવસાધન નવું.
માને ખોયું રાજ્ય, લંકાનું રાવણે;
નરનું માન હરે હરિ, આવી ઐરાવણે.
શુળીભદ્ર શ્રુત મદથી, પામ્યા વિકાર એ;
માને આવે જિવને નરક, અધિકાર એ.
વિનય શ્રુત તપશીળ, ત્રિવર્ગ હણે સવે;
માન તે જ્ઞાનનો ભંજ, કલો છે ભવોભવે.
હંપક છેક વિવેક, નયણુનો માન છે;
એહ જે છાડે તાસ, ન દૂષણુ રહે પછે.

માને બાહુ બળિ વગસ, લગે અનશન રવા;
નિર્મલ ચઢી સેવક, દોઈ મુનિ મમ કવા.
સાનધાન તજિ માન, જે ધ્યાન ધવળ ધરે,
પરમ મુજરા રમા તાસ, આર્થિગન નિત્ય કરે.

માયા પાપસ્થાન ૮ મું.

“સ્વામી સ્વયમ્ભૂ સાબગો અરિહતા” એ દેશી.

પાપ ધાનક કર્યુ આઠમુ મુણો મતાણ, છાંડો માયા મૂળ શુશ્રુવતાણ
કષ્ટ કરે મત આજે મુણો સતાણ, માયા તે પ્રતિકૂળ શુશ્રુવતાણ
નગન માસ ઉપવાસિયા મુણો સતાણ, નિય વિધે કૃશ અન શુશ્રુવતાણ
ગર્ભ અનતા પામજો મુણો મતાણ, જો છે માયા મન શુશ્રુવતાણ
કેશ લોચ મળધાગ્ધી મુણો સતાણ, જૂમિ સમ મત જમ શુશ્રુવતાણ
સુકર સરવ છે સાધુને મુણો સતાણ, દુકર માયા લાગ શુશ્રુવતાણ
નયન વચન આકારનું મુણો સતાણ, ગોપન માયાવત શુશ્રુવતાણ
જેહ જે અસતી પદે, મુણો સતાણ, તેહ નહીં કરેતત, શુશ્રુવતાણ.
કુસુમપુરે ધરે શેઠે, મુણો સતાણ, હેઠે રથો સપિસ, શુશ્રુવતાણ
ઉપરે તસ ખીન્ને રહે, મુણો સતાણ, મુઠ્ઠળ પથુ મુશુશ્રુવ, શુશ્રુવતાણ.
દબી એક નિદા કરે, મુણો સતાણ, ખીન્ને ધરે શુશ્રુ રાગ, શુશ્રુવતાણ;
પદિયાને દૂતર કહે, મુણો સતાણ, ખીજને કેવળિ લાગ, શુશ્રુવતાણ
વિધિનિષેધ નવિ ઉપદેશ, મુણો સતાણ, એકતિ લગવત, શુશ્રુવતાણ,
કારણે નિ કમટી હોયુ, મુણો સતાણ, એ આણાં છે તત, શુશ્રુવતાણ.
માયાથી અળગા ટોગ, મુણો સતાણ, જિમ મળો મુકિત મુગ, શુશ્રુવતાણ,
મુજશ વિવાસ મુખી રહો, મુણો સતાણ, લક્ષણ આવે અગ, શુશ્રુવતાણ.

લોભ પાપસ્થાન ૯ મું.

“છરે મારે જાઓ કુવર જામ, તવ દેખે દોષત મિત્રી જિરેછ” એ દેશી

છરે મારે લોભ તે દોષ અપાર, પાપ ધાનક નવમુ કર્યુ, જિરેછ.
સર્પ મિનાશનું મૂળ, અહચિ કુણે નમુખ લશુ, જિરેછ.
છરે મારે મુશ્ચિયે બહુ લોભાત, ચક્રવર્તિ હરિની કથા, જિરેછ.

છરે મારે પામ્યા તે કટુક વિપાક, પીવત રક્ત જળો યથા, જિરેછ.
 છરે મારે નિર્ધનને શત - ચાહ, શત લહે સહસ્ર નેડીયે, જિરેછ.
 છરે મારે સહસ્ર લહે લખ લોભ, લખ લાભે મન કોડિયે, જિરેછ.
 છરે મારે કોટીશ્વર નૃપ નીધ, નૃપ ચાહે ચક્રીપણું, જિરેછ.
 છરે મારે ચક્રી ચાહે સુર ભોગ, સુર હોષ સુરપતિ સુખ ધણું, જિરેછ.
 છરે મારે મૂળે લઘુ પણુ લોભ, વાધે સર્વપરે સહી, જિરેછ.
 છરે મારે ઊત્તરાધ્યયને અનંત, ધન આકાશ સમી કહી, જિરેછ.
 છરે મારે સંયમૂરમણુ સમુદ્ર, કોષ ને અવગાહી શકે, જિરેછ.
 છરે મારે તો પણુ લોભ સમુદ્ર, પાર ન પામે ધનધાન, જિરેછ.
 છરે મારે કોષક લોભને હેત, તપશું ને દુરિયોગ, જિરેછ.
 છરે મારે કાગ ધડાવણુ હેત, સુરમણિ તે નાખે, જિરેછ.
 છરે મારે લોભ તને ને વીર, તસ સવિ, સંચિત કિંકર, જિરેછ.
 છરે મારે સુજશ પ્રુષ્ઠ સુવિલાસ, ગાવે તસ સુરસેદરી, જિરેછ.

રાગ પાપરથાન ૧૦ મું.

“સુભો મેરી સળ્લી રળ્લી નળવેરે” એ દેશી.

પાપનું થાનક દશમું કહું રાગોરે, કહું ને પામ્યા તેહનો તાગોરે;
 રાગે વાજા હરિ હર બહારે, રાગે નાચે કરે અચંભારે.
 રાગ કેસરી છે વડરાળ રે, વિષયોભિલાખ તે મંત્રી તાળરે;
 જેહનાં છોરુ ઈદ્રિય ખંચરે, જેહનો સકળ કૃપિત આપ્રખંચરે;
 જેહ સદાગમ વશ હુષ્ણિતરે, અપ્રમતતા સિખરે, કાશેરે;
 ચરણુ ધરમ નૃપ શીલ વિવેકરે, તેશું ને અગે રાગે રેકરે;
 ખીળ તો સવિ રાગે બોહારે, અંકેકાદશ શિલુ કાણે ઉપાધારે;
 રાગે પાડ્યા તે પણુ ખૂતારે, નિગોદે મેમહાદુષ્ણ ખૂતારે;
 રાગ હરણુ તપજ્ય શુતને ભાખ્યારે, તેહથી પણુ જેણે લવજ્ઞ્યાખ્યારે;
 તેહનો કોષન છે પ્રતિકારે, અમા હોય વિષ તિહાં શો ચારે;
 તપ બળ ઘટા-તરતણે તાણુરિ, દ્યેન કોડી આખાડબૂત નાણુરિ;
 નંદીખેણુ પણુ રાગે નડિયારે, શુતનિધિ પણુ વેર્યા વશ પડિયારે;
 બાવિશા જિન પ્રણીરણા ધરવાસેરે, વરલા મૂરવરાગ અબ્યાસેરે;
 વજ્રપ્રધ પણુ જસમળે, નુટેરે નેહ . સુધીયો તેહ નિહટેરે.

દેહ ઉચ્ચાટણ અમિનું દહેવુરે, ધણકુટણ એ સવિ દુઃખ સહેવુરે;
અતિ ધણી સતી જે હોય મજાદરે, સગતણે ગુણ એજ દીકરે.
રાગ ન કરજો કોઈ નર કુણથરે, જો ન રહેવાય તો કરજો મુનીથરે;
મણિ જિમ રૂણી વિષનું તિમ તેહારે, રાગનું ભેષજ સુજય સનેહારે.

દ્વેષ પાપસ્થાન ૧૧ મું.

“શેતુંજે નઈએ લાલણ, રોતુંજે નઈએ” એ દેશી.

દ્વેષ ન ધરીયે લાલન દ્વેષ ન ધરિયે, દ્વેષ તળખાધિલાલન શિવસુખ પરિયે; લાલ.
પાપ યાનક અચારસું બુંડું, દ્વેષ રહિત ચિત્ત હોય સવિ રુડું. લાલ.
અરણ્ય કરણ ગુણ બની ચિત્રસાળી, દ્વેષ ધુમે લાલન હોય તે કાળી; લાલ.
દોષ ખેતાનિસ શુદ્ધ આહારી, ધુમદોષે હોય પ્રબળ વિકારી. લાલ.
ઉત્ર વિદ્યારી ને તપ જપ કિરિયા, કરતાં દ્વેષ તે ભવમાહે હિરિયા; લાલ.
યોગનું અંગ અદ્વેષ છે પહેલું, સાધન સવિ લહે તેહથી પહેલું. લાલ.
નિર્ગુણ તે ગુણવંત ન જણે, ગુણવંતના ગુણ દ્વેષમાં નાણે; લાલ.
આપ ગુણી ને વળી ગુણરાગી, જગમાહે તેહની કીરત જાગી. લાલ.
રાગ ધરી જે જિહાં ગુણ લહિયે, નિર્ગુણ ઉપર સમચિત રહિયે; લાલ.
ભવચિતિ ચિત્તન સુજય વિલાસે, ઉત્તમતા ગુણ એમ પ્રકાસે. લાલ.

કલહ પાપસ્થાન ૧૨ મું.

“હિસકે ચેલે હિસકે પુત” એ દેશી.

કલહ તે બારસું પાપનું સ્થાનક, દુર્ગતિ વનનું મૂળ નિદાન; સાજન સાંભળો.
દંત કલહ જે ધરમાહે હોય, લાજી નિવસે તિહાં નવિ જોય. સાજન.
શુ. મુદ્દરીનું ન કરે સાર, ન કરે આપે કોઈ ગમાર; સાજન.
કોધમુખી તું તુજ ધિકાર, તુજથી અધિકા કુણ કકાર. સાજન.
સામું બોલે પાપણી નિત્ય, પાપી તુજ પિતા બુઝા ચિત્ત; સાજન.
દંત-કલહ ધ્રમ જેહને યાય, તે દંપતિને સુખ કુણ ઠાય. સાજન.
કાટે કાટે યાયે વાડ, બોલે બોલે વાધે રાડ; સાજન.
જણીને મોન ધરે ગુણવંત, તો સુખ પામે અતુલ અનંત. સાજન.
તેલે કળહણ કાહણ શીળ, ભંડણ શીળ વિવાદન શીળ; સાજન.
ચિત્તે ઉતાપ ધરે જે એમ, સંજમ કરે નિરર્થક તેમ. સાજન.
જાહ કરીને ખમાવે જેહ, લધુ ગુરુ આરાધક હોય તેહ; સાજન.

કળહ ખમાવે તે ધન્યધન્ય, 'ઉપશમ સાર કહું સામન. સાજન.
નારદ નારી નિર્દય ચિત્ત, કળહ ઉદેર કરે ત્રિણુ નિત્ય; સાજન.
સજન સુજશ તે શીળ મહંત, વારે કળહ સ્વભાવે સંત. સાજન.

અભાષણ પાપસ્થાન ૧૩ મું.

“અસ્ત્રીક સુનીવર ચાલ્યા ગાયરી” એ દેશી

પાપસ્થાનક તેરમું છાંડીયે, અભ્યાખ્યાન દુરતો રે;
અછતાં આળ જે પરનાં ઉચરે, દુખ પામે તે અનંતો રે.
ધન્ય ધન્ય તે નર જે જિનમત રમે.
અછતે દોષેરે અભ્યાખ્યાન જે, કરે નપૂરે ઠાણુ રે;
તે તો દોષેરે તેહને દુષીયે, ઇમ ભાષે જિનભાણુ રે. ધન્ય.
જે બહુ મુખરી રે વળિ મત્સર ભચ્યા, અભ્યાખ્યાની તે હોધરે
પાતક લાગેરે અણુકીધાં સવે, તે કીધું સવિ પોઈ રે. ધન્ય.
મિથ્યા મતની રે દશ સતા જિકે, અભ્યાખ્યાનના બેદોરે;
ગુણુ અવગુણુનો રે જે કરે પાલટો, તે પામે બહુ ખેદોરે. ધન્ય.
પરને દોષ ન અછતા દીજીએ, પીળિયે જ્ઞે જિનવાણુરે;
ઉપશમ રસશુરે ચિતમાં ભીજીએ, કીળિયે સુજશ કમાણુરે. ધન્ય.

ચાડી પાપસ્થાન ૧૪ મું.

“શિરોધના સેલોહો કે કપર એધપુરી” એ દેશી.

પાપસ્થાનક હો કે ચીદમું આકરું, પિશનપણું હો કે વ્યસન છે અ ખરું;
અશન માત્રું હો કે શૂંત કૃત્ય છે, તેહથી શુંકું હો કે પિશુન લવે પછે.
બહુ ઉપ કરિયે હો કે પિશુનને પરપરે, કળહનો દાતા હો કે હોય તે ઊપરે;
દૂધે ઘાયો હો કે વાપસ ઊજળો, કિમ હોય પ્રકૃતિહો કે જે છે શામળો.
તિલહ તિલકણુહો કે નેહ છે જિહાંવગે, નેહ પણુ છે હો કે ખળ કહિયેં જગે;
ઇમ નિરનેહી હો કે નિર્દય હૃદયથી, પિશુનનિ વાતો હો કે નવિજગે કથી.
ચાડી કરતાં હો કે વાડી ગુણુતણી, સૂકે ચૂકે હો કે ખ્યાતિ તે પુણ્યતણી;
કાંઈ નવિ દેખે હો કે વદન પિશુનતણું, નિર્ભળ કુળને હો કે દિયે કલંક ધણું.
જિમ સજ્જન ગુણુ હો કે પિશુનને વિષે, તિમ તેણે સહેજે હો કે ત્રિભુવન ભૂપિયે;
ભરમે માંજ્યું હો કે દર્પણુ હોય બહું, સુજશ સવાઈ હો કે સજ્જન સુકુળ તિહું.

અરતિ-રતિ પાપસ્થાન ૧૫ મું.

“પ્રથમ ગોવાળાતણે બવેજ” એ દેશી.

જિહાં રતિ ક્રોધક કારણે જી, અરતિ તિહાં પણુ હોય;
પાપ યાનક તે પંનરમુંજી, તિણિયે એકજ બવેજ;
સુગુણુ નર સમજી ચિત મોઝાર.

ચિત ન અરતી રતિ પાંખરુંજી, ઉડે પંખારિ ચિત;
પંજર શુદ્ધ સમાધમુંજી, કંધે રહે તે મીત. સુગુણુ
મન પારદ ઉડે તહીજી, પામિ અરતિરતિ આગિ;
હોય સિદ્ધ કલ્યાણુનીજી, ભાવ ત્રિગ્યે ભાગિ. સુગુણુ
પરવશે અરતિરતિ કરીજી, ભૂતાર્ત હોય જોહ;
તસ વિવેક આવે નહીજી, હોય ન દુષ્પનો છેહ. સુગુણુ
નરતી અરતી છે વસ્તુધીજી, તે જીપજે મનમાંહિ;
અંગન વલ્લભ સુત હોયજી, યુગદિક નહિ કાંહિ. સુગુણુ
મન કલ્પિત રતિ અરતિ છેજી, નહિ સત્ય પર્વાય;
નહિ તો વેચે વસ્તુમાંજી, કિમ તે સવિ મરી ભય. સુગુણુ
જોહ અરતિરતિ નવિ ગણેજી, સુખ દુખ દોય સમાન;
તે પામે જશ સંપદાજી, વાધે જગ તસ વાન. સુગુણુ

પરનિદા પાપસ્થાન ૧૬ મું.

“સાહિબ બાહુ લિલેશર વીનતી” એ દેશી.

સુંદર પાપ યાનક તજી સોળસુ, પરનિદા અસરાણું હો; સુંદર
નિદક જે સુખરી હોય, તે ચોથો આંગળ હો. સુંદર
જોહને નિદાનો દાળ છે, તપ ક્રિયા તસ ફેક હો; સુંદર
દેવકિ વેચે તે જીપજી, એ રૂળ રોકારોક હો. સુંદર પાપ
કોધ અજીરણુ તપતણું, ગાનતણું અહંકાર હો; સુંદર
પરનિદા કિરિયાતણું, વમન અજીરણુ આહાર હો. સુંદર પાપ
નિદાનો જોહ સ્વભાવ છે, તાસ કથન નવિ નિદ હો; સુંદર
નામ ધરી જે નિદા કરે, તેહ મહામતિમંદ હો. સુંદર પાપ
રૂપ ન કોઈનું ધારીયે, દાખિયે નિજ નિજ રંગ હો; સુંદર
તેહમાં કાંઈ નિદા નહી, બોધે ખીજું અંગ હો. સુંદર પાપ

એહ કુશીળને ધમકહે, કોપ હુય જેહ લાખ હો; સુંદર.
તેહ વચન. છે નિંદાતણું, દશ વૈકલિક સાખ્ય હો. સુંદર પાપ.
દોષ નજરથી નિંદા હોય, ગુણ નજરે હોય રાગ હો; સુંદર.
જગ સહિ ચાલે માદળ મંદ્યો, સર્વગુણી વિતરાગ હો. સુંદર પાપ.
નિજ મુખ કનક કચોલકું, નિંદક પરમજ લેહ હો; સુંદર.
જેહ ધણા પરગુણ મહે, સંત તે વિરલા કેહ હો. સુંદર પાપ.
પર પરિવાદ બસન તણે, મકરો નિજ ઉત્કર્ષ હો; સુંદર.
પાપ-કર્મ ધમ સવિ ટળે, પામે શુભ જશ હર્ષ હો. સુંદર. પાપ.

કપટ પાપસ્થાન ૧૭ મું.

“સખી ચૈત્રજ મહિને હરિ ચાલ્યા” બે દેશી

સત્તરમુ પાપનું કામ, પરિહરજો સદ્ગુણ ધામ;
જિમ વાધે જગમાંમાંમહો લાલ, માયા મોહન કીજ્યે.
એ તો વીપને વળી વધાર્યું, એ તો રક્ષને અવળું ધાર્યું;
એ તો વાધનુ બાળ વઝાર્યું હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
બગલાં પરે પગલાં બરતાં, થોડું બોલે જાણે મરતાં;
જગ ધધે ધાલે ફરતાં હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
જે કપટી બોલે જૂઠું, તસ લાગે પાપ અપૂરું;
પડિતમાં હોય મુખભૂંડું હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
દંભીનું જૂઠું મીઠું, તે તો નારી ચરિત્રે દીઠું;
પણ એ છે દુરગતિ ચીઠું હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
જે જૂઠો દે ઉપદેશ, જન રંજન ને ધરિ વેપ;
તેનું જૂઠું સકળ કલેશ હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
તેણે ત્રીજો મારગ બાખ્યો, વેપ ને દર્ષદમે રાખ્યો;
શુદ્ધ બાપકે સમ સુખ ચાખ્યો હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
જુઠું બોલિ ઉદર જે બરતું, કપટીને વેપે ફરતું;
તે જનમારે શું કરતું હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
પડે જાણે તોપણ દમે, માયા મોહને અધિક અયંભે;
સમકિત દણિ મન યંભે હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.
શ્રુત મર્પાદો નિરધારી, રણા માયા મોહ નિવારી;
શુદ્ધ બાપકની બલિહારી હો લાલ, માયા મોહ ન કીજ્યે.

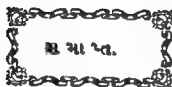
જે માયાએ જૂઠું ન બોલે, જગમાં નહીં દોષ તેને તોલે;
તે રાજ સુજશ અમોલે હો લાલ, માયા મોહ ન કીણ્યે.

મિથ્યાત્વ પાપસ્થાન ૧૮ મું.

“હસર્પિણી અવસર્પિણી આરો” એ દેશી.

અદારમું જે પાપનું ચાનક, તે મિથ્યાત્વ પરિહરિયેછ;
સત્તરથી પણ તે એક ભારી, હોય વ્રણાયે ધરિયેછ.
કષ્ટ કરે પરિપરિ દમો અપા, ધર્મ અર્થે ધન ખરચોછ;
પણ મિથ્યાત્વ છતે તે જૂઠું, તિણે તેહમાં તમે વિરચોછ.
કિરિયા કરતો તજતો પરિજન, દુષ્પ સહેતો મન રીમેછ;
અંધ ન છતે પરની સેના, તિમ મિથ્યાત્વ ન સીમેછ.
વીરસેન સુરસેન દ્વિતિ, સમકિતની નિર જુકતેછ;
જે જોઈને ભલિ પડે મન ભાવો, એહ અરથવર જુકતેછ.
ધર્મે અધર્મ અધર્મે ધર્મહ, સત્તા મગ્ગ ઉમચ્છોછ;
ઉન મારગે મારગની સત્તા, સાધુ અસાધુ સચ્છોછ.
અસાધુને સાધુને મતિ જીવે, અજીવ અજીવે જીવ વેદેછ;
મુતિ અમુતિ અમુતે મુતિ, સત્તા એ દશ બેદેછ.
અભિગ્રહ ઇકનિજ નિજમત અભિગ્રહ, અનભિગ્રહિક સહિસરિખાછ;
અભિનિવેષે જાણુતો કહે જૂઠું, ન કરે તત્વ પરીક્ષાછ.
સંશય તે જિન વચનનિ શંકા, અવ્યકતે અનામોગોછ;
એ પણ પાંચ બેદ છે વિશ્રુત, જાણે સમજા લોકોછ.
લોક લોકોત્તર બેદે ખંડ ત્રિધ, દેવ ગુરુ વણિ પર્વછ;
સગતિ તિહાં લોકિક ત્રિણુ આદર, કરતાં પ્રથમ નિગર્વછ.
લોકોત્તર દેવ માને નિપાણે, ગુરુ જે લક્ષણ હીણાછ;
પર્વનિષ્ટ ઇહ લોકને કાજે, માને ગુરુપદ લીનાછ.
ઇમ એકવીશ મિથ્યાત્વ તજે જે, ભજે ચરણ ગુરુકરાંછ;
સજે ન પાપ રજે નવિ રાખે, મત્સર દોહ અનેરાછ.
સમકિત ધારી શુભ આચારી, તેહનિ જગે અલિહારીછ;
શાસન સમકિતને આરાધે, તેહની કરે મનુદારીછ.

મિથ્યાત્વા જે જગ પરમરોગ છે, વળી મહાઅંધકારોજ;
 પરમશત્રુ ને પરમસત્ત્વ તે, પરમનરક સંચારોજ.
 પરમદોહન ને પરમદુર્લભ તે, પરમસંકટ તે કહિયેજ;
 પરમ કૈતાર દુર્લભ પરમ તે, તે છડિ સુખ લહિયેજ.
 જે મિથ્યાત્વ લવલેશ ન રાખે, સુધા મારગ લાખેજ;
 તે સમક્ષિત સુરતરુદ્રણ ચાખે, રહે વળિ અણિયે આખેજ.
 મોટાએશું ગુણ હોય પાખે, ગુણ ગ્રણ સમક્ષિત દાખેજ;
 શ્રીનયવિજય વિશુદ્ધપય સેવક, વાચક જશ ધમ આખેજ.

કોશ.

અ.

અગોચર--ન સમભય--દેખાય તેવું
 અવણાય--જેવું વહુંન યથાર્થ ન થઈ શકે એવું
 અવશેષ--બાકીનું; બાકી રહેલું
 અર્ધ--જળની અજનિથી પુરુષ ગધ વગેરે સાથે
 પૂળ કરી તે.
 અમ્લ--અકર, (૨) માયા, મુકુટ, ખોળીયું
 અરિદા--શત્રુઓ
 અગાધ--પાર ન પમાય તેવું, ઘણું જ ઉંડું
 અમુધ--ચોગી બુદ્ધિનું, બુદ્ધિલીન.
 અરાના--ખાવાને મઠે
 દેવાખડી ભરે--રહે
 અંસવત છદ્દનો હાથી
 અન્--નહીપણે
 અપરિમિત--ઘણું જ
 અમે પદ--અભય પદ, કોઈનો પણ ભય નહિ
 એવી રિયતિ
 અર્ક--સૂર્યનારાયણ
 અન્--અક્ષા.
 અમુધ--હુચિયાર
 અત ધાન--અનોપ, શુભ, અશ્ય
 આસ્વાસન--આસનાનાસના.
 અનુચર--દાસ, ચાકર
 આયુ--આવરદા.
 અક્ષત--પૂત કરવાના કાચા ચોખા
 અમનગાનુ--જેના હાથ ધુટણ લગી હોય તે.
 અન્યાય--(અન્યથા) જે બાણ છોડવાથી
 અગ્નિ વરસે તે

અગ્નિહોત--હમેશા અગ્નિમા હોમ કરે તેવું
 કૃત્ય મત
 અન્ન--છોટી ફૂંકીને ધાત કરવાનું હુચિયાર
 અન્ન--આબહ, વાદળ
 અહમેવ--અભિમાન
 અક્ષય--ન ખૂટે--ન નાશ થાય એવું
 અશુચિ--અપવિત્રતા
 અયુત--દશ હજાર
 આર્ધયુ--ખેંચતું
 અ કાર--સૂર્યના જેવું
 એવ--ઢગરો, જરથો, પ્રવાહનો વેગ
 અમ્--ટોચ, અણી
 આવર્ત--હામણ, આવગાદન
 અયુગ--કમળ
 અત્ય--પ્રાપ્ત ન થાય એવું
 અનત--ધણ, પારવગરનું. (૨) રોષ નાશાયણ
 અખનખ--કાબરચીતન
 આભકંડણુ--આકાશમા ઉડી શકે એવું
 આણુ--ચોડાની એક ભત
 અગ્નિવર્ણુ--ચોડાની એક ભત છે (૨) અગ્નિના
 જેવું તેજસ્વી
 અખાર--ઢગરો.
 એકાગીત--મભૂ
 અખાધ--જેને કોઈ ખાધ--હરમત કરી શકે નહિ
 તેવું
 આત્મ--અસ્વાર.
 અખાધ--ખાવા યોગ્ય નહિ તેવું

અધરાત્ર-મંથરાત્ર.

અરિય-હાડ.

આદિત-સૂર્ય.

આધ-મા.

અધમેવ-(અવરયમેવ) જન્મર; નિચે.

અન્યાન્યે-એક બીજાને.

અનંતાનંદ-અપાર આનંદ. (૨) પ્રભુ.

અતિસાર-બહુ સારું; ધણું ઉત્તમ.

અખંડસૌભાગ્ય-સ્ત્રીએ પતિની સાથે હમેશા રહેવું તે.

અવલંબી-વહીને; ચઢને.

અંગીકી-સગડી.

આશય-ઉદ્દેશ; વિચાર.

અઠાઠ-ધણું; (૨) સાર વગરનું.

અહંતા-હું પછું.

આપેણું-પોતાપણું.

અનુભવ-અભ્યાસ-અવલોકન; કાર્યથી મેળવેલું જ્ઞાન તે.

ઔશ્વર્ય-ધનિરપણું.

અસંભાવના-અધદિતપણું, ન સંભવતું.

અદબદ-અદ્યુત તે.

અણ-ઝીણામાં ઝીણું; રજકણ.

અરૂપ-આકૃતિ વગરનું.

અજરામર ધડપણુ.-(૨) મરણ વગરનું.

અવકાશ-આકાશ; ક્ષેત્રાશ.

અંશ-ભાગ.

અવાચ્ય-વર્ણન-વ્યાખ્યા-ન કરી શકાય તેવું; ન વર્ણાય તેવું.

અપંચિત-પંચીકરણ નહિ તે.

આરુત્તિ-આવવા યવાબહવાવાપણું.

અનેરી-નદી નદી.

અમીત-અપાર; પ્રમાણેનું નહિ તે.

અવતરણ-અવતરવું તે; બાધ્ય; ટીક; સમજણ.

આસક્તિ-પ્રીતિ.

-ત-અજ્ઞાની.

અચક્ર-અનુભવ; ન સમજાય એવું; આત્મા.

અદૈત-દૈત નહિ તે; એકતાવાળું.

અક્ષ-અવિનાશી.

અચ્ચુ-નહિ આવેલું; નવું.

અવગાહ્ય-તરનાર; હુળકી મારનાર.

અખંડિત-સરખો; પૂરો; ખરેખરો.

અધોમુખે-નીચે મોઢે.

અભોગત-નહિ ભોગવેલું.

અભિધાન-(સંસ્કાર પામેલું) નામ.

અશિની-ચોડી.

અવાસ-ઘર; મકાન.

અલૌકિક-આ લોકમાં; પૃથ્વીમાં ન મળે તેવું. પરીલોકમાંનું.

આમંત્રણ-તેડું; નોતરું.

અચ્ચ-સુસાદરી; ફરવું તે.

અનશન મત-એક દિન અપવાસ તથા એક દિન ભોજન કરવું એવું લાંબું મત.

અવંતી-ઉત્તરેણુ.

અર્થક-બાળક.

અક્ષરેવરૂપ-કોઈથી કળી ન શકાય એવું રૂપ.

અધનાશા-પાપ નાશ કરનાર.

આલાપિયો-ગાયો; લલકાર્યો.

અવગાહન-નહાવું; તરવું.

અવધપતિ-અયોધ્યાના પતિ શ્રી રામચંદ્ર.

અતલિત-ધણું જ.

અમર-એક ભવની સુગંધી.

અભયીક-અથાયક; નહિ માગનાર.

અગ્નો-પરેત. (૨) સૂરજ. (૩) સાપ.

અક્ષ-અજ્ઞાન; અનુભવ.

અપ્રશી-અગુરુ થયેલા રૂપમાં બોલાતી બાધ.

અર્ણવ-સમુદ્ર.

અદિ-ફરે.

અભક્ષામક્ષ-ન ખાવા ચોગ્ય વસ્તુનું ખાવું તે.

અધન-નિર્ધન.

અકળતીત-જાણી શકાય નહિ તેવું; અકળ.

મનવર-ચક્ષુ.

મયોગતિ-નીચી-ખરાબ ગતિ.

મનુદિન-હમેશાં.

મવિધટ-દુર્ધટ.

મનુમાયા-સંસારની મજબૂરો.

મયાતમક-આત્મા પરમાત્મા સંબંધી.

મધિભૌતિક-ઇદ્રિયોનાં તત્ત્વ અથવા વિષય

સંબંધી મંચ મહાભૂતોથી થયું

સુખ દુઃખ.

મિદૈવિક-ઇદ્રિયોના દેવ સંબંધી, ઇદ્રિયો યજ્ઞ

થયું સુખ દુઃખ.

||વર્ણક-શરીરનો બાધો બાંધનાર.

||વિછિન્ન-ભૂંડું પડેલું નહિ તેવું.

||વિગત-વિગતવગરનું.

||નિવંચનીય-કહી રાકાય-બોલી બતાવાય

નહિ તેવું.

||મિનવ-અનયમ જેવું; અચરત જેવું.

||તર્ગત-માહેતું; અંદર આવી ગયેલું; પેટાનું.

||લક્ષ-લક્ષમાં ન આવે એવું; ભણી ન રાકાય

એવું.

||મિહોત્રી-જેને ત્યાં હમેશાં અગ્નિ પૂજન તથા

તેમાં હોમ યતો હોય તેવો ગ્રાહ્ય.

||ધોવદને-નીચે-કાંધે મોઢો.

||નુગ-દાસ; ચાકર.

||યાસ-મેહેનત; શ્રમ; મુસીબત.

||પજા-થોડું ભણનાર.

||ચ્યુત-હરી.

||ધમ-પાપી; નીચ.

||સિદ્ધા-આંધળા.

||હેડી-સદા; બારે પહોર ને બત્રીસ ઘડી.

||જ-અનિવાર; છૂટું-જાડું ન પડી રાકે એવું;

||ન ટળે એવું.

||તક-કાળ; અંત આણનાર.

||પઃવ-કાચું.

||વધ-બોલી-કહી રાકાય નહિ એવું.

||અનુકૂલ-ઠીક પડતું; બેસતું આવતું; માફક.

||અસંન-ખોટું.

||અખેલા-(અકલા) એકલો.

||અસનપત્રે-અશાંતપભુધી.

||અચરિ-ધણી જ.

||અક્ષીતનય-અક્ષીનીકુમાર નામનો દેવ.

||અતિશયિતા-અત્યંત હોવાપણું.

||અઉધ-ઉદન સોદન ન થઇ રાકે તેવું.

||ઔપાધિક-ઉપાધિથી થયું.

||અંતરાય-ઉટું.

||અધિગ્રાન-ઉપરીપણું; સત્તા.

||ઐહિક-આ લોકનું.

||આમુષ્મિક-પરલોકનું.

||અકરણુ-ઇદ્રિયો વગરનો.

||અતીર-કાંકા-પારવગરનું; (૨) દરિ.

||અપ-જળ.

||અનંતા-પાર-ઉકા વગરની.

||આર્જવ-આજીજી; સત્યતીકથન.

||અંતરગ-અંતરનાં; માહેનાં.

||આર્ખંદ્ય-ઇદ્ર.

||અલગતમ-અધારાથી વેગળું.

||અનિર્વાચ્ય-વચ્ચને કહી રાકાય નહિ એવું.

||અવિધારા-આધાર વિનાનો.

||આરતી-દુઃખની પ્રાર્થના.

||અલક-કેશના મુચ્છા; ચોરડો,

||અહિવર-નાગમાં એક તે.

||અહરપતિ-સૂર્યનારાયણ.

||અપણા-પાર્વતી.

||અનગદાહક-કામને બાળનાર. રાંચુ.

||અચ્યુતરાપક-વિષ્ણુને રાપ આપનાર રાંચુ.

||અમરતરંગિની-અંગાજી.

||અલિ-ભરોડા.

||અચક્ષતનયા-પર્યેતપુત્રી; પાર્વતી.

||અનુર્મન-અનુમાન થયેલું

||ઓદન-ખાત વગેરે અન્ન

ઝાંડા—(ઝાંખધ)
 ઝાનુગી—હાનુગી ૧૯
 ઝાવિભૂત—મમરાવાણી
 ઝાતકા—કાગીના પાન ૧૧ ૨૩૨
 ઝાબર—વસ્ત્ર
 ઝાવમુવિ—ખિખિયા ૨૨
 ઝાદિન—ઝામુ
 ઝાદોવાદિન—હોટાગે ઝાડના—ખેડા
 ઝાદિપુર—નાગરોડ
 ઝાનિવર—મુદર ભમરો
 ઝાવિગુભરવ—ભમરાનો કુધુ કરતો રાખ
 ઝાગદ—ખાનુખધ,
 ઝાદલા—આડ મકારે
 ઝાબાપતિ—પાર્વતીપતિ—રાકર.
 ઝાસમાલા—જેદાસની માગા—રેફાટિકની માગા
 ઝાપરથી—દરી નહિ રાખરાથી.
 ઝાનીક—કપાગના મધનો ભાગ (૨) જીકુ
 ઝાનતાદાન—(ઝાદતાન આદાન) ન દીરેનાનુ લેવું
 ઝાપરોળ—ઝાપ—ખરડ ગોળ—દરી, ખરડની દરી
 ઝાગભ—ઝાઝાચલ
 ઝાથ—ઝા
 ઝાબિનવો—ઝાચર જેવુંનું
 ઝાકો—નિન્દા
 ઝાઝમ—ઝાગડો.
 ઝાનિવિકામદ—પેદાશ સાગી હોય તેનું ઝાબિમાન
 ઝાસવણું—ઝાદિસાવણું રાવણનો માનો
 ઝાસની—૫૫
 ઝાવમાહી—માદિત ૧૧
 ઝામમતતા—સાવનાનપદ

ઝાદિ—સાપ
 ઝામુચા—ઝાદોખાઈ, ઘર્ષા
 ઝાચિન્ય—જેને વિષે ચિન્તાન ન કરી રાખાય તે.
 ઝાધાસ—ઝમ, મિથ્યા ભાસ
 ઝાગરો—ઝાગળ ચાલનાર
 ઝાનિન—વાયુ
 ઝાનુપાન—પગથ, પદેણ
 ઝાણાંગી—ચિદેરી, દેહ વિનાનો.
 ઝાદટ્ટ—ઝાદકરી
 ઝાસતપામલ—ઝાદરવાયતુ, લોપ થયું, નારાપામલ
 ઝાધિકાતા—પતિ
 ઝાવેખ—પરમેશ્વર, જેની ગણના નહિ તે
 ઝાબિનિવેશ—માહિતગારી
 ઝાસિત—હોણ તે
 ઝાનુસધાન—સળધ, સળધ પૂર્વે રચના
 ઝાવાંચીન—હામણાનું
 ઝાહભાવ—હું પદ્ય
 ઝાનગ—ઝાનિ
 ઝામન—મન વગરનું
 ઝાસાન—ખાતું તે, ભોજન
 ઝાવકલ—સામગ્રીનું ઝાવકરોથી રાગેડું
 ઝાવધૂત—જેની.
 ઝાસભાવ્ય—સભાવિત નહિ તે
 ઝાવાપ—સુતિતુ સાધન
 ઝાન્ય—ધી
 ઝામિત—માસ
 ઝાત્મદર્શી—ઝાસનાની
 ઝાસર—આર્થ

ઈ.

ઈરા—રાકર, ઈષ્ટ.
 ઈપુરસ—રોરડીના રેતથી ઉત્પન્ન થતા
 ગોળખાડ આદિ પદાર્થો.
 ઈચ—ઈચાવાળા (ઈચુ)

ઈષણા—ઈષ્ટા
 ઈસાધીરા—દેવનો દેવ
 ઈહ—આદિ

ઉ.

ઉપસર્ગ—વિરવાર.
 ઉર્મી—તરંગ.
 ઉર્વિ—મૃત્વી; ધરતી.
 ઉદયો—ઉગયો.
 ઉદ્યોત—ઉગેલું; પ્રકાશ પામેલું.
 ઉદ્યોદક—ઉતું પાણી.
 ઉનમારગ—એ માર્ગ—ધર્મ માર્ગ.
 ઉપહાર—સામાન.
 ઉવેખીને—તણને. (૨) ન ગણકારતાં.
 ઉદ્ધારી—મોક્ષ આપ્યો; તારી
 ઉત્ત—અતિ તીવ્ર; મોટી.
 ઉદરનિમિત્ત—પેટને માટે.
 ઉચ્ચૈઃશ્રવા—સૂર્યના ધોડા.
 ઉદાત્—કંઠમાં વસનાર માણુ વાયુ; પાંચ વાયુ-
 માંનો એક.
 ઉચ્છિષ્ટ—એકું.
 ઉપનિષદ્—વેદ માંહેનો વેદાંતનો ભાગ—અર્થો.
 ઉશરયું—ઉભરાયું.
 ઉછેદ—નાશ.
 ઉદ્ભવ—ઉભરાનું ઝાડ.
 ઉમટયાં—ફળ્યાં; પેદા થયાં.
 ઉકું—નક્ષત્ર; તારા.
 ઉકુગણુપતિ—રવિ, ચંદ્ર.
 ઉર્જુમુખ—ઉચે મોટો.
 ઉપાધ્યધિ—કારણ; હેતુ; પ્રસંગ.
 ઉપસ્કરણ—સરખામાન; સાહિત્ય.

ઉદવસ—ઉદવસત; ઉગેડ; શન્ય.
 ઉપહિત—દોકે.
 ઉક—સાડા ત્રણ હાથ.
 ઉન્મળી—માયામાથી મુક્ત થઇ બ્રહ્મમાં ભળવું તે;
 આત્માની પાંચ અવસ્થામાંની એક.
 ઉલ્લુક—ધુવટ.
 ઉદધી—સમુદ્ર.
 ઉપરચ—પુરુષ જેથી યોગખાળ આવે છે તે ચિન્હ;
 શુદ્ધેન્દ્ર.
 ઉપરતિ—શાંતિ; વૈરાગ્ય.
 ઉરગવિશાલી—મોટા સર્પવાળા-મહાદેવ.
 ઉત્સંગ—ઉત્સાહ.
 ઉદગમ્યન—ઉત્તરાયન.
 ઉપરામે—શાંત થાય
 ઉપદિસે—કહે.
 ઉપાહ્યા—ઉપવન ક્રીધા.
 ઉધરકયો—ઉભરાઇ નય તેટલો પ્રગટ થયો.
 ઉપાન—ભેડા.
 ઉન્માદ—અભિમાન—મરતી.
 ઉરવત—હરાવે છે.
 ઋતુધર્મ—સૌ વનસ્પતિ થાય છે તે.
 ઋત્યા—મંત્ર; કંડિકા (વેદની).
 ઋષભદેવ—હરિનો ચોતીરામાંનો એક અવતાર.
 ઋતુરાજ—વસંતઋતુ; કામદેવ.
 ઋતુમૂલ—પહેલો ઋતુ-વસંત.
 ઋતુવન—કામદેવ.

કે.

કેવડી—કેવડો.
 કેટિતટ—કમપર.
 કાકળી—ક્રીઓનું કમરે મહેરવાનું ધરણું.
 કુચ—રેતન.

કુસુમ—પુષ્પ; કસુઓ; લાલ ફૂલ.
 કામકેલિ—રતિસુખ, રતિરમત.
 કાલી—એ નામનો પાતાળનો સર્પ હતો.
 કાલ્યાણની—એ નામની દેવી.

કુબરચના-હાથીના કપાળધરના બે ઢેકા-વમણા
 કુબગ-કુબ્જ
 કિંમિશ-પાપ
 કોરી-હાથી
 કદર્પ-મામદેવ
 ક્ષાત્ત-પ્રતિજ્ઞા
 કપોત-કબૂતર (૨) હોનો
 કીર-પોપટ
 કદપ-સુધિનો અત
 કાલમાથી-માન જેવા વિકારાગ બળવાન
 કર્ણાતમ-કર્ણનો પુત્ર, વૃષકેતુ
 કાનાક્ષિ-મન્ય વખતનો અગ્નિ
 કપિન્દ્ર-જેની ધબ ઉપર હલુમાન છે એવા
 અર્જુન
 કર્ણપર્વત-કાન સુધી
 કિરીટિ-અર્જુન
 કમનાસન-બ્રહ્મા
 કમ્બ-હાથ પગ ને શિર વમરનુ ધડ
 કારગ કરગ મુગ જેવા ઘોડાની ભત છે
 કુમેદ-નોડાની ભત છે
 દેશરીવકો-વાનના જેવા લાકો (લોહો)
 કબુતરા-ઘોડાની એક ભત છે
 કક્ષા-મત, કૂબ (આ ઢેકાણે)
 કાકુરચ કુળ-રઘુકુળ
 કમુની-પોયણી
 કરગ-મુગ,
 કુબ-ધો
 કમગમ-મગમાથી ઉત્પન્ન થયેલા બ્રહ્મા
 કેવલ્ય-મુક્તિ મોક્ષ
 કમકવતા-સોનાની વેવ-તક્ષ
 કુદી મદીથે
 કામને-ઉચિત પદાર્થ આપે એની ગાય
 (દિવ લોડની)
 કુ-ખલ્લવાળ ખસ
 કૃમિ-કીડા

કુરમનયના-મુગના જેવા નેત્રવાળી સ્ત્રી
 કૃતિષ્ઠ-નીચ નિન્દા મવા જેમ
 કલત્ર-ત્રી
 કર્ષિક-ખેડુત
 કપી-કલિયુગમા
 કૃત્યદિક-કૃત્તે આદે લઈ બીજાં મને
 કરીવર-હાથીઓમા ઉત્તમ
 ક્વાથ-મદો, ઉકાનો
 કુંઠિત-બધ થયતુ ગમરાયતુ
 કુમતિહર-નબળી મતિ દૂર કરનાર
 કાભરણ-ગળાનુ ધરેણુ
 કુન્દબલન-હાથીના જેવુ મો છે જેવુ એવા
 ગણેરાજ
 કુરાનુ-અગ્નિ
 કન્કારા-કમળની માળા-ભડાર
 કાન્નદ-રાતુ કમળ
 કરાસાની-મસ્તાવાળા
 કૂતકરમહણુ-પાણીમહણુ કરેતુ-પરણેવા એ.
 કુતળ-ખિલ્લિયાળા દેરા
 કુસુમાકર-વસત ગતુ
 કુન્-વેરીઓથી ળવાઈ રહેલુ રથળ
 કુસુમાવરણુ-પુષ્પોના ધરેણુ
 કિન્નર-મન બાબામા) કેમ કરી થયો
 કનકાચ-મેરુ પર્વત
 કટિત્રિભદ્રમો-કટિ ત્રણના મન્મ
 કરગ-(કુરગ) હરણુ
 કીરાત-સીતરુપે થયેલા શિવ, લીડની એક ભત
 ક્યાનિધિ-ચદ્ર
 કિરત-ફેકતો
 કૃષ્ણમરુ-કાવો અમર ચદન
 કરઅરવિન્દ-હાથ રુપી કમળ
 ક્ષિકા-ધનિ
 કુમ્બનિનાયક-ચદ્ર
 કપર્દકવાપ-જાડનો અખેરો
 કીન્નવાલિત-જવાળાએ કરીને સળગેતુ

કેરવ—સફેત કમળ.

કોકોદર—સર્પ.

કંકણરાસી—કંકણવાળા

કેવલિકા—એક જાતની ઔષધી.

કામસંપાદક—કામ દેવને બાળનાર.

કુલિકર્ણ—જૈન લોકોનું એક નામ છે.

કોટિચરણ.—

કુટબાખી—ખોદે લાગે તેનું બોલનાર.

કેરાલોચ—વાળ ચુંદાવવા તે

કેવળિત્યાગ—જ્ઞાનથી ત્યાગી.

કાં—ભગરી—કાં જાતની ?

કલેદન—સડાવવું; ભોળાવવું.

કમેદ્રિય—હાથ, પગ, શ્રેણી, લિંગ, મુખ.

કુરામ—દર્બની અણી.

કપદ્મુખ—ધર્મિત વસ્તુ આપે તેનું વૃક્ષ.

દલી—કેળ.

કોટિસૂર્ય પ્રભા—કરોટો સૂર્યના જેટલા તેજવાળા.

કાશાંતક—રાંકર (કાળના પશુ કાળ.)

કાનન—વન.

કલિકસૂરી—કાળને બાળનાર વિદ્વાન.

ખ.

ખરમુખા—ગવેડાંના મોં જેવા મોંઢા

ખટ શત—હસો (વાળા.

ખગ્ગા—આકાશમાં ગતિ કરનાર પક્ષી

ખંડિત—સાંધાવાળું [અથ વિગેરે.

ખદ્યોત—તારો; આનીઓ.

ખનન—હસતાં હસતાં ગાસે ખાડા ખડે તે;

(૨)એક જાતનું પક્ષી

ખટ—છ.

ખગ—પક્ષી.

ખચિત—નહિત; નરેયું

ખંડનિશાપતિ—અધુરી કળાથી ઉગેલો ચંદ્ર.

ખંજ—હલો.

ખનિ—ખાણ.

ખિખા—ફામા.

ખેચર—આકાશમાં ગતિ કરનાર—ફરનાર.

ખં—આકાશ.

ખંધાર—રી—ફંદાદાર દેરામાં ઉત્પન્ન થતો ઘોડો.

ખીણ—(ક્ષીણ) બોધ.

ગ.

ગયલ—ભિગાડ; ભરાવ.

ગુણ—દોરો.

ગર્ચા—દ્રવિત થયાં.

ગથી—લીધી.

ગૂઢ—જાતું; ઉંડું.

ગીવ—રોક; ગળું.

ગુહ—ગોળ.

ગરલ—વિષ; જોર

ગૃહી—ગ્રામી

ગંડરથલ—હાથીના માથાનો કાળી પાસેનો ભાગ.

ગૌર—ગોરું.

ગુહમ—સરકરની એક રીતની ગોડવણ

ગંગેવ—ભીષ્મપિતા.

ગંગાગામી—હાથીના જેવી ચાલવાળી સ્ત્રી

ગુણ—જાતું.

ગર્ધવ—ગર્ધકુંડ (ગર્દભ).

ગંગાજળીયો—ઘોડાની જાત છે.

ગોરટો—ગોરો રંગ હોય જેનો એવો ઘોડો

ગુજરીયા—ગુજરાતમાં ઉત્પન્ન થતા ઘોડા

ગાંધાર—ગાંધાર દેશમાંનો (ઘોડો).

ગુણગમ—ગુણની સ્તુતિ.

[લડતું તે

ગદાસુખ—ફંદા અથવા નામના હાથિયારથી

ગોરજ-ગાય નીચેની રજ (૨) ગાયો સાજો
જેવી ઘેર તરફ આવે તે વખત

ગોષ્ઠ-પાત

ગ્લાનિ-ખેદ, કમકમી

ગાધર્થવેદ-ગાયન વિદ્યા

ગરલવિકાશી- (રાકર) વિપ પીનાર

ગૌરવ-મોટાઇ

ગ્રીષ્મ-જેઠ ને આસાડ બે મહિના (ઉનાળો)

ગગાધર-રામર

ગિરિનવલ્લભ-રાકર

ગજપ્રભ-ગડ રથગ (હાથીના)

ગામ-ગાયનમાં સૂર સખવી એક માપ છે

ગૌરી-પાર્વતી (૨) ગાય

ગવાન-ગો આસ, જમતા પહેલા કાઢવાનો
ગાયનો ભાગ

ગોરજ-ગાયના ધૂધથી ઉત્પન્ન થતા

દહીં માખણ, બી, ઉત્પાદિ પદાર્થો

ગામસારણી-ગામને સુધરાવણ, શોભાવણ,
જમાવણ વગેરે.

ગરુડાસ્થ-ગરુડપર સવાર થયેના

ગોદુમ-ધડ.

ગજસ્નાન-જેણે ન કરેલા જેણે. (હાથી નાહીને
તરતજ સરીકપર ધૂળ નાખે)

આસ-મોડીયો

અસિત-ગળણ, અરણ

મહસાતિ-નવ મહની વિનાહારબે શાતિ મ્

ગાતાના-ગાને ગાતે [છે તે

ગોપ્ય-ગંનુ

વાગદેક્-વાણી-જિહ્વાને આદે લઇને.

અતિકાર-આહવાર, અતિરનાર.

સુહાર્દ-ગની સાક્ષી

ગૌરીશા-પાર્વતિના પતિ-રામર

ગજનગર-હાથીના સ્થમડાનુ વચ્ચે

મૂચો-ઔષધ

ગોપન-છાતુ રાખણ તે

આહ-મગર

ગોનાચાર-પોતાના બાપદાદાના વખતથી આસતી
આવેલી સ્ત્રી

મહનગતિ-અતિ મદ-કંડી.

ગિરિવરબાવા-પાર્વતી.

ગિરિજાજનનિ-પાર્વતી.

ગીર-વાણી

ગીરીશ-કંવાસપતિ

ગોત્રમદ-કુટુંબ મોટું હોય તેણે અભિમાન

આસ-મહણ કરવાની વસ્તુ

ધ.

ધરેલ-ગાગી આવતા પેટા વસે જમીનપર થયેલી

ચોલ-રાખ [નિરાળી

ધોર-કૂર કુદ, બચકર (૨) ઉડ, (૩) ધણ

ધટિમ-ધગ

ધ-ધરે.

ધડિલો-એક જાતની સુગંધી

કાણુ-નાક, નાસિકા છદ્ધિ

રહ-ચર

ધોર-બચકર

જગતલ-કુટુંબ

ચ.

ચિનાનન-ચિતા-એહેનો અગ્નિ

ચદ્વડ-રામર

ચચસા-પીજળી

ચિચુર-કેશ

ચંદ્રગૌર-ચંદ્રમાના જેવા ગૌર
ચિર-હમેશા.

ચક્ર-પૈડું.

ચાક્ર-સુંદર.

ચામખેડું-એક ભતનો જીવડો.

ચિદાકાશ-જ્ઞાન સ્વપ્ન આકાશ.

ચતુષ્ચ-ચાર પ્રકારનું.

જ્ઞાન-ટાપડીય.

ચિદ્ગુપ્ત-જ્ઞાન સ્વપ્ન.

ચર-ફરનાર.

ચક્ર-પડદો.

ચિત્રવત્-ચિત્રામણ જેવું; સ્તબ્ધ.

ચક્રવર્તી-ધણી મોટી પૃથ્વીનો રાજા; ધણું
રાજ્યો જેના તાબામાં હોય તે.

ચતુરાં-ચતુરાં સ્ત્રી.

ચલચલ-અચળ; સ્થિર.

ચતુર્વિધાંતઃકરણ-ચાર પ્રકારનું અંતઃકરણ.

ચપળચર્ણા-જેના પગ જમીન પર ઠેરતા નથી

જેવા ચાલાક થોડા.

ચિત્રલંકા-ચિત્ર વિચિત્ર, ચીતરાના જેવી કમરના

ચતુરંગણી-ચાર ભતની.

[પોડા.

ગેશા-ચાળા, ખેડ.

ચાપ-ધનુષ્ય.

ચાવડી-દેવડી; સીપાઇઓને રહેવાની [જગા.

ચરિત-ચોળેતું.

ચિદ્વિલાસ-જ્ઞાનનો વિલાસ-આનંદ.

ચર્મચક્ષુ-(ચામડાની આંખો) પ્રા-
ણીની આંખો તે.

ચર્યો-પીધું.

ચૈતન્ય-ચૈતન્યથી ભરેલું; ચૈતન્ય સ્વપ્ન.

ચર-રંધાવા મુદ્દો ભાત-અન્ન.

ચામિકર-સોડું.

ચતુરાનન-ચાર મુખવાળા બ્રહ્મા.

ચંદ્રોષર-જેણે મસ્તકે ચંદ્ર ધારણ છે તે.

ચંદ્રાંગદ-રાકર

ચોલ-પેહેરાણુ; ચોળો; હમેશા.

છ.

છાલ-છાલકો, હલકક. (મનુષ્ય).

છિદ્રિત-કાણાંવાળું.

છાર-રાખ.

છાન-છોડે છે

જ.

જટાજુટ-જટાનો અખેડો.

જસાહસ-યશ કરીને આકુળ-જસા હાથમાર

જયરવ-જય જયકારનો રાજા-જનિ.

જયનિનદે-જય રાજદથી

જરક-જરક.

જસિત-જળતી; જવાળા જેવી

જધન-પેડું.

જિજ્ઞે-જે.

જહરી-જહરમાં; હવાડી

જનની-મા

જીવતી-જીવતી-જીવન સ્ત્રી.

જીરમક-જીરમક.

જામિની-ગાત્રી.

જીવ-સુકત-જીવતાં જ આત્મજ્ઞાની થઈ
જન્મ મરણથી મુકાયેલ એવા.

જાયા-પુત્રી.

જોષિના-જોષિતા સ્ત્રી.

જાણ-શિયાળવાં; ફોડીઓ.

જંધા-સાચળ.

જમાન-જમાન.

તિષ્ઠ-ઉમું રહેવું.
 ત્રીશિરા-ત્રણ માથાવાળા.
 તરલ-ચોટાની એક જાત.
 તિલંગા-તિલંગ દેરાના.
 તેજ-ધોરડા.
 ત્રિનેત્ર-ત્રણ આંખવાળો (ધોડો)
 તત્ર-યા.
 તાનું-ગરમ.
 ત્રયલોક-ત્રણ લોકસ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળ.
 ટુંટપુષ્ટ-સાચ; તપર.
 તરમ-લહેરી મેળ (પાણીનાં).
 તદ્દપ-તેના જેવું.
 તત્ત્વ-કેવળ ખરી વસ્તુ; સારનું સાર.
 તૈત્તરી-વેદનો બામ છે.
 તમો ગુણ-કોષવાળો-સંહાર શક્તિનો ગુણ તે.
 તત્-તે.
 ત્વ-તુ.
 તામું-તેનેથી.
 ત્રીતાન-ત્રણ શરિર-આધિદૈવિક આધિભૌતિક ને
 અધ્યાત્મિક.
 તોફાન કબુલત કરવું; કરતાં વારવું, મના કરવી.
 ત્વગ-ત્વચા; ખાલ.
 ત્રિદશના-ત્રણ દાંતવાળું.
 ત્રિલોચન-ત્રણ ચક્ષુવાળા.
 તરીયાતોરણ-ત્રણ પ્રકારનાં તોરણ;-આસો ખાં
 લવ, આંખો, નાભિયેર.
 તુનુજરસ-પુત્ર પૌત્રાદિકથી ઉપજતુ સુખ તે.
 ત્રિચારસ-ત્રીથી ઉપજતું સુખ તે.
 ત્રિરંગ-ત્રણ રંગાંવાળું. (એક રાત્રનું નામ છે)
 તૃપિત-તરરયું; તૃષ્ણા-આપાવાણું.
 ત્રિગુણમય-ત્રણ ગુણ જેમાં છે તેવું.

તીવ્ર-ઝીણું; તીખું; અતિ ઉમ.
 તુષારબિંદુ-ઝાકળનું દીપું.
 તદા-ત્યારે
 તનુ-ચરીર.
 તદુપસંત-તે ઉપસંત. તે પછી.
 ત્રિશત-ત્રણસે.
 તદ્દપિતો પાણ.
 ત્રિપુચરી-સંકર.
 ત્રિલોચના-એ નામની સ્વર્ગની રંભા.
 તામણો-આખડો
 તણું-ધનુષ.
 તડગ-તળાવ.
 ત્રિપુરમંજન-ત્રિપુરાસુરને મારનાર સંકર; ત્રિપૂરને
 મળવનાર.
 ત્રિપુંડ્ર-આડું-ત્રણ રેખાવાળું તિલક.
 તમોહ-નાશ કરે.
 તપ્ત-તપેલા.
 ત્રિપથગા-મંગા (ત્રણ રસ્તે-સ્વર્ગ-મૃત્યુ-
 પાતાળે વેહેનારી.)
 ત્રિપુરવધુ-ચિપુરાસુરાસની સ્ત્રી.
 તાલ તંગી-તાળ જગડનાર.
 તેભેનિધિસુર-તેજનો સમુદ્ર એવો સૂર્ય.
 ત્રિવચના-ત્રણ નેત્રવાળા સંકર.
 ત્ર્યંબકેશાધિપ-સંકર. નાસક પાસે ત્ર્યંબકમાં વસે
 છે માટે.
 તુષ-ઝાકળ.
 તસ-તેને-નો.
 તપકથા-તપસ્વી.
 તપમં-તપના બળનું અભિમાન,
 તાસ-તેને.

૬.

દશન-દાંત.
 દહિતા-(દહિતા) પુત્રી; દીકરી.

દધિસુત-સમુદ્રનો પુત્ર-ચંદ્રમા.
 દારા-સ્રી.

દોષ રોહણ—હિંદોલે ચડેડુ—એસડુ તે
દક્ષવિન્નસિત—દક્ષ (પાર્વતીનો પિતા)ને મારનાર
તથા ચક્ષુનો નાશ કરનાર
દિવ્યચક્ર—ધર્મચરી ચક્ર જેનાથી સર્વ અદસ્ય
વસ્તુ દીસે તે

દોહડગ—(દોહડ) નવી નવી ઇંડા થાય તે
દગ—નગર, દૃષ્ટિ
દુકર—કરડુ મુશ્કેલ તે
દૂતાર—(ડુતાર) મુશ્કેલીથી પાર પડે તેડુ

ધ.

ધુનિ—(વનિ) રાખ એક સરખો રાખ ધ્વજ
કમળ, અકુળ, વજ, યવ—એવા સામુદ્રિક
ચિહ્નો—રેખાઓ પ્રભૂના મગમા હોય છે
ધાવન—દોહડુ
ધારકરામ્નિ—ધારણ કરવાની શક્તિ
ધીમત—(માન)—બુદ્ધિવાન
બ્યાવા—ઉપાસવા
ધરાધર—પૃથ્વી ધારણ કરનાર હરિ
ધુમ—ધુમારો
ધરણીધર—શ્રીકૃષ્ણ (રોષ)
ધનન્ય—અર્જુનનું ઉપનામ છે (૨) કામદેવ
ધકાર—અધકાર જેડુ, ધાધણ
ધર્મનુરધર—મહા ધર્મવાન

ધ્વસ—નાશ
ધ્યાત્મ—ધ્યાન, વિચાર કરેલો તે
ધનનિમિત્ત—પૈસો કમાવા માટે
ધીવર—બુદ્ધિમાનોમા ઉત્તમ, સમુદ્રોમા શ્રેષ્ઠ
ધર્મશીલ—જેના શીલ-વક્ષણો ધર્મવાન
ધરથી—પહેલેથી [છે તે જાન,
ધૃત—ધારણ કરેડુ
ધવલિત—સફેદ, બેળુ થયેડુ—પ્રેક્ષુ
ધનુષ પિનાકી—પિનાક ધનુષ ધારણ કરનાર
ધવલવિતાને—રોળો ચડેલો
ધર્મશ્રસ—ધર્મ મૂકી દેલો—તાજેલો તે
ધ્યાન્યગમ્ય—(ધ્યાન ગમ્ય) ધ્યાને કરીને પ્રાપ્ત
થાય તેવા

ન.

નિગમ—વેદ
નેડા—લાગ પત્તો
નદન—પુત્ર
નાઇ—હનમ
નિર્મોધ—બોધ થઈ શકે નહિ તેડુ
નવપત્નવ—સપ્તર્ષી ખીચેડુ તાળુ ખીચેડુ
નીનાબર—હીડુ વસ્ત્ર
નિવાહ નિવચકપોત—એ જાતના દેવો
નુપનદન—રાજપુત્ર
નિતપદ—હરિનું પોતાનું પદ
નિપાત—પાડેડુ
નાસા—ના
નવધામ્પિત—અર્ચન, વદન, કીર્તન, સેવન,
શ્રવણ, રમણ, હાસલ, સખ્ય આત્મ

શ્રવણ, રમણ, હાસલ, સખ્ય આત્મ
નિવેદન એવા નવ પ્રકારની ભક્તિ
નિસલ્વ—સલ્વદમ વગરનું
નિવેદ—નિશ્ચે
નિરાલબ—આધાર આશરો વિનાનું
નિર્ગમ્ય—ગુપ્તરત્ન
નૃપાત્મજ—રાજપુત્ર
નૈવધનો સ્વામી—નજરામ.
નદી—પોડીઓ [વાર
નિમિષમાત્ર—આખા મીઠાઇને ઉધડે એટલી જ
નવધરુ—નવે ગ્રહના હીરા વગેરે ઝવેરથી જડેડુ
ધરેલુ માથે બાધવાનું ફાળીયું
નિશાચરી—રાક્ષસી

નિત બ—ટુવા (પ્રાયે સ્ત્રીના)
 નિકુંજ—કુંજ.
 નગગણુ—પર્વત સમૂહ
 નિખિવાશે—નિખિન=સકળ=આશે—આશા
 સકળ આશા.
 નિરોશય—નાશ •
 નિવર્તન—રોકાણ જવું
 નિરાજન—આરતી ઉતારતી તે
 નિવિ—ત્રીવારા, ઉદારા

નિવારી—નિવારણ કરનાર.
 નીલકંઠ—વિષ પીવાથી લીંગે છે દહ જેનો
 એવા રાકર
 નાગહાર—નાગના ઘરેણાવાળા.
 નવિ—નહિ.
 નરકઅતિથી—નરકે પડવાને થોડા.
 નરિંદ—રાજા
 નેહો—પ્રીત
 નિર્મદ—અભિમાન વગરનો.

પ.

પ્રાત કર્મ—બ્રાહ્મણ દ્વિત્રિય વૈશ્ય આદિ વર્ણોએ
 સવારમાં હારત્મરણાદિ આચર્યક કર્મ
 કરવાનું હોય છે તે
 પરસે—ખડકે
 પલાશ—ખાખરો.
 પરહરવું—તજવું.
 પરા—વેગળા
 પિયુષ—અમૃત
 પ્રેમાકુશ—પ્રેમરૂપી અકુશ
 પરમેષ્ઠી—મહાદેવ
 પ્રાકૃત—સરૂતમાંથી વિકસર પામી અપશ્રવ
 થયેલી બારા.
 પાદ—પગની પૂજા કરતી તે
 પુરહર—ઉદ્ર
 પોણુ—પણુ, કૌન, પ્રતિજ્ઞા
 પદોક્ત—મત્સ્યજ્ઞ નહિ તે
 પારય—અર્જુન.
 પ્રાચી—પૂર્વદિશા.
 પરિયક—પર્યંક—પવગ.
 પાણુ—હાથ.
 પ્રણિપત—નમસ્કાર, નમન
 પર્જન્ય—વરસાદ
 પુરુષપુરાણુ—આદિ-જુનો પુરુષ, હરિ
 પચવદન—રાકર.
 પથાદ—પાડગણુ, પાડગ

પાટાધર—ટિલાટ, યુવરાજ.
 પાતકી—પાપી
 પ્રજાવાન—બુદ્ધિવાન.
 પરાક્રાન્ત—હુક, અલ્પ ત, ઉચ્ચ મર્યાદા.
 પરપર—પરથી પણ પર.
 પ્રણવ—એકાર.
 પિપાસા—તૃષ્ણા, (તરસ)
 પ્રસારણુ—ફેલાવું તે
 પરા—સદુષ્ટી ઉચી ગતિ
 પસ્યતિ—રાષ્ટ્ર સ્વરૂપની ચાર રિયતિમાની
 બીજી
 પ્રાજ્ઞ—બુદ્ધિવાન, રાણી
 પચપ્રાણુ—પ્રાણ, અપાન, સમાન, વ્યાન, ઉદાન.
 પચકોરા—અનમય પ્રાણમય, મનોમય, વિજ્ઞાન
 મય તથા આનંદમય.
 પ્રિય—વહાલું.
 પ્રરાગત—ફર ગયા.
 પ્રતિપાદન—પ્રમાણ આપી સ્થાપન નક્કી
 કરવું તે.
 પુરજન—એક રજન. એનું આપ્ત્યાન ભાગવ
 તના ચોથા રકમમાં ૬
 પાડવણું—કંઈક પીંગો ને મારક ધોળો એ
 પારગન—પાર પામિયો.
 પ્રાગવ—પરોગવ—નાસ
 પશાપસ—પક્ષ અપક્ષ.

પુરપતિ—રાજ
 પ્રાંતી—મોતી
 ખાસ—તરસ
 પર્વણી—પર્વ, પવિત્ર દિનસ, પૂર્ણિમા
 પુસ્પિત—ફૂલેતો
 પ્રતિયા—ચાપ, દોરી (ધનુની)
 પ્રહાર—માર
 પચવતી—જ્યા શ્રીરામાનંતરમા પાચ વડ હતા
 એવું નારિખની પાસે આવેતું રથળ.
 પા—૧૦૦ કરોડ અથવા ૧૦૦ અબજ જેટલી
 સખ્યા તે
 પ્રહસ્ત—રાવણનો પ્રધાન
 પિશાચમુખા—રાક્ષસના જેવા મોના
 પતા—ધન
 પીડાવા—પિડાવના
 પ્રબળ બળવાળું
 પચવણી—પાચ ભાનના, પોડાની એક ભત છે.
 પંગા—પોડાની ભત
 પાખરિયા—જેનાપર પાખર નાખેના એવા પોડા.
 પોપા—પોપડીયા રંગના, એ નામના પોડા
 પિંડેશ્વર—પોડાની ભત
 પખાળ—પાખો હોય એવા
 પમપર—કમળનું પાંદડું—પાખડી
 પ્રસૂતા—મા
 પુખ્ત—એ નામનું વિમાન
 પ્રીત—સમજ, ખબર
 પરિશોધ—બાળ
 પ્રજ્વાલો—ખાગો
 પ્રમા—ખેપરવાહ, ખાજસ
 પવનમાર—હનુમાન
 પ્રા—પરાજય—નાશ, હાર
 પતન—પડતું તે.
 રેભર—પગરખી, જુતી
 પ્રમળે—ખાગે.
 પાણપકર—હસ્તકમળ, કમળ જેનો દાય

પરિધાન—પેદેરતું તે.
 પિતૃ—પૂર્વજો.
 પ્રયાસ—મેહનત, શ્રમ
 પાખડી—કપડી, દબી, ખોટા મત ચાલનાર
 પરસવી—પુથવી—મુલિયા—અભિચારણી સ્ત્રી.
 પોખીએ—પોપણ કરીએ
 પ્રકુલિત—સારી રીતે ખીડેતું
 પચ—દૂધ.
 પ્રલાયન—નાસતું તે
 પ્રયક—બુદ્ધ
 પ્રવૃત્તિ—લોક અવહાર પ્રત્યે મનનું વર્તન
 પ્રાયે—ધણ ધરીને. [હોય તે
 પરિહાર—ત્યાગ.
 પ્રતિકાર—બદલો
 પાતળળી—છ માત્ર એક સાત્ર
 પગે—ભય
 પરિવર્તક—બાલનાર
 પ્રકૃતિપુરુષ—આધારશક્તિ—માયા અને [પ્રમ
 પિંડ—સારીર.
 પ્રાકાન—પેહેલેતું
 પ્રયકર—રૂઢું કરનાર.
 પરતગતા—પારે અધિન રહેતું તે
 પચિકૃત—પાચ ભાગ ભૂદા કરીને મેળવેના
 પ્રેક્ષ—પ્રેક્ષણ કરનાર, બુદ્ધિ દેનાર
 પ્રતિબિંબ—(અપરાધાણી વસ્તુનો) સામે પ્રક
 પડે તે
 પોગર—(પુટાળ) પડ.
 પચમૂત—પાચ તરવો, પૃસ્તી, પાણી, તે, વાણ,
 આકાશ
 પ્રજ્વાલ—પખાળવું—ધોતું—નહાતું તે
 પ્રણિપત—નમસ્કાર પૂર્વક પ્રાર્થના
 પૂર્વસંસ્કાર—આગળના કર્મ—સબધ, પ્રારબ્ધ
 પદોધર—સ્તન.
 પ્રતિષ્ઠા—માન, આખર, મત બણી દેવમા દેવ
 પથ લાવતું તે

પ્રામાન્ય-સંપૂર્ણ આનંદમય-મણ.
 પ્રાશન-ખાતું-ચાખતું તે.
 પરનારસહોદર-પારખી સ્ત્રીને વિષે બાઈ બાંદું નેવે.
 પદ્મક-કમળ.
 પટોટા-પ્રીટા-મેટા.
 પ્રાધુર્ય-પરોણો.
 પદ્મપર્યાયી-પમના અદકવાયી.
 મૂત-મજિદ.
 પ્રથા-રીત; રિવાજ.
 પિપિલિકા-ખીડી.
 પ્રતિપાલન-પાળવું-પોષવું તે.
 પદ્મસેના-ચરણ કમલ.
 પક્ષિત-પળિયાં; ધોળા વાળ આવે છે તે.
 પર્ણકુંડી-જુ'પડી; પાંદડાંની બનાવેલી.
 પકવ-પાકું.
 પ્રવિણ-પીડા.
 પોટોપ-પુષ્પ.
 પુનરપિ-ફરીને પણ.
 પિયાસી-ખારીરૂપી (નામ).
 પ્રત્યક્-જીવ તત્વ.
 પ્રત્યક્સ્વરૂપ-જીવસ્વરૂપ.
 પ્રત્યુપકાર-સામે ઉપકારનો બદલો વાળવો તે.
 પરા-બીજ.
 પુશ્પલી-વ્યભિચારિણી સ્ત્રી.
 પુનર્ભવ-ફરી આવવું-થવું તે.

પરિવ-ધોરાવું;
 પ્રમય-મહાદેવનો ગણ.
 પુકર-કમળ.
 પુરંબંબ-મહાદેવ. (પૂર-નગર, બંડન બાંગનાર)
 પ્રમુદિત-આનંદથી; આનંદી.
 પદ્માકર-તળાવ.
 પશુપતિ-સંકર.
 ધક્કા-લડાઈ.
 પૃથ્થ-પુંઠ; પીડ.
 પંચસર-પાંચ બાણ.
 પતંગ-સૂરજ.
 પરિપૂરિત-સંપૂર્ણ ભરેલું.
 પરિસંહૃત-બુનથકું.
 પુંજ-દગલો.
 પરિવંચય-ઉતરવું.
 પંકિલ-કાવવાળું.
 પરિરોચિત-ચોનારકથી સેવાયકું.
 પાટલ-ગુલાબી.
 પાયસ-કૂધ. (૨) ખીર
 પેરો- (પોદરો) ચોળી.
 પ્રાણાતિપાત-પ્રાણનું જવું
 પ્રમત્ત-ચેલો.
 પરિજન-સેવકજન.
 પરિશુદ્ધ-દલ લેવું તે.
 પ્રજામદ-જુદ્ધિનું અભિમાન.

૬.

ફગવા-ફાગ.

૭.

બરકેતું-જોવાવેલું.
 બેરીધર-વાંસળી ધારણ કરનાર શ્રીકૃષ્ણ.
 બાળી-બાળ; સ્ત્રી; કન્યા;
 બાબગે-મોટા પદોત્તરીએ

બક-બકી-એ નામનાં સફાસ સફાસી.
 બાધા-દરકન; અટકાવ.
 બદ્દલ-અર્થત.
 બાલાલ્યંતર-બાહર અને અંદર.

બુદ્ધિગોચર—બુદ્ધિથી માલમ થઈ તેવું.

મદાનેના—મદા-મધુને જાળુનાર.

મદાતનના—સરસ્વતી.

મદાપાન—મદાનું કપાળ.

બદાર—મુવરીકાટે-વાગે.

બુબારવ—મેળા મોઢા બધના સંગે.

બજારવ—બજવાન.

બંદીનન—બિંદુ, બાહ્ય, ચામ.

બિદર—બીટીનું.

બદાસદન—મદાગોક, સત્યગોક.

બદાસદન—મનજ, તાગુ.

બળાબળ—એક વધતુ જોર દેણ તે.

બુદ્ધિગદા—પરપેગ.

બુ-બળ

બદારિ—બદા તામ્રાજ્વિ, ત્રાજ્વિ, ત્રિમાના એ.

બામખી—(કી-ની) બંદી બંદી જાત.

બદનામી—ધાત્રા નાનવાગો દરિ.

બાનુ-શિવાલિંગ, (૨) નીર.

બદ-બદામ.

બિબ-બિંદુ.

બકલ—એક જાનનું પુષ્પ (બદ મુનધીદાર).

બામા—સી (પાવની) વામા.

બરખા—૨૫૫ જગુ ચોમામુ.

બિબ-બિંદુ—મદાસના મિશન.

મેરિઅનન—(દિ) મમના રાતુ-રામ.

બખા—(દિ) મદા.

સ.

બરતા-મર્તા-મર્તી, પતિ

બાનન-વાસનું

બોર-સનાર

બૂચર-પૂરનીપર રહેનાર ગતિ કરનાર.

બાનના-મદપના, વારિયા, મનમા કપેની મુક્તિ

બેવ-બેદ મર્મ

બાલિ-ચોમ છે

બાવદેત-બાવની એમ્મતા.

બવસિધુ-સસારત્વથી સમુદ્ધ

બારની-સરસ્વતી

બારકર-ચૂંચ નારાયણ

બુવ-બમરચો

બમર-બમરદા

બમ-સરાય.

બેદામેદ-બેદ-બમેદ-જદાપણ ને એકપણ

બડ-મોટું બગવાળું

બારણુ—જે એમની બાર વસ્તુ બીજા પર

મુકવાની દેણ તે.

બારયુ—દેખાયુ, માલમ પડયુ

બત—તાલ

બોનિક—પચનુનોથી બનેતું

બમ—મુદર-બનમદાર.

બમ—રોની.

બવમજન—સસારના આવાગમનાદિ દુઃખોનો નાશ કર્તા

બવેનુ—ધાવ

બવ—સસાર, (૨) રામ.

બુનમજન—સાપથી બદલો

બવસર—સસારત્વથી સંગવર.

લાલિ—બય, બીક.

બમ—બાળી મયતુ

બાર—વાર, મદદ

બા—મોડી બહી, (બા—બુનની)

સરિ—ધણ વધારે.

બૂ—પૂરની

બુનમજન—નામપતિ-વાસુકી

બુધા—ધરણ

બમયા—બકિતએ કરીને.

બવઅનવ—સસારત્વથી અગ્નિ.

બવદાર—સસારનું આવાગમન દાગનાર.

મિત્ર-મીઠું.

મધવા-ઉડ.

મુખમડ-મોંઠાનું ઢાંઢળ-સાવગાર

માર્ગન-નદાણું; સરીસપર પવિત્ર જગ્યા છાંટું તે

મંદુર-મીઠું.

મૃગજળ-ખોડાનું ખરું બારો તે, નિશ્યા વસ્તુને

ખરી માની તેની આશા રાખવા પછી

અતિ નિરાશ જ થવું પડે છે તેમ.

મનન-વિચાર કરવા તે

મુદિતકેશ-કેશ બોધાવેલા દોષ તે

મન-મનવ્યર્થ અથવા ખૂબ વાન્યાર્થ અથવા

વેણી વૈષ્ણવ સમદાય

મૃદુલ -કામળ, નર્મ

મોઢ-આનંદ.

મજન-કામ.

મસિમ-માગી.

માત્રિકારથાપન-ગોત્રેજી બેસાડવી તે.

મરખટું-મરદાસ્યવાણ; મરઘાડુ દોષ તેવું.

મુન્યા-(રતિરસધી) અનલ્પી સ્ત્રી.

મુદ્ગર્ત-બે પડી

મોખીક-(માખી)

મરછવા-સ્ત્રિયામાં ગોળી કાઢવા મટે ઉતર

નારાઓ.

મેરી-ઝી

મેગળ-હાથી.

મનુન-મનુષ્યને.

મવિન-મેઢું

માધવદો-માધ માસનું સ્નાન હાનાદિ વ્રત

મુગ-આનંદથી.

મુમુક્તા-નિતદ્રિય થઈને મોક્ષની દિગ્ધા રાખ

વાપર્ષ.

મોડી-નાશ કરી.

માનુવ-માસો.

માનુજ-મનુષ્ય (૨) ચદ્રમા (મા-લક્ષ્મીન

અનુજ-નાદનો) લક્ષ્મીનો નાદનો બાદ.

મૃષિકવદના-ચરના વાદનવાગા.

મતલિપ્રમદા-(મન થવડી અર્થે તેની પ્રમદા)

બમરી

મીઠિ-અનોડો (જટાનો)

મરદય-દાઘે વગાડવાનું ઢોલક.

મન્મથ-કામદેવ.

મૃગધિપ ચન્દ્ર, એમાં મૃગ છાંડી છે માટે

મનસિદ-કામ

મતમન -દમન કામ.

મુકુવ -કળી

મુગક (મુગક) ચન્દ્રમા.

મૌકિક-ગોળી

માકદ-આંગો.

માવની-ગોવરાની ભવનું એક પુષ્પ.

મુરાકાન-દસડું.

માનુ-માનડું.

મુરાન-પખાન.

મુડમુનાવની-મસ્તકની માગા.

મરાન-દંસ.

મનો લે-(મન.)

મંતુવત-શ્રમર.

મયૂખ-ક્રીડમૃ.

માનસપંક્ત-મનની સરોવરોનાં કમળ.

માર્ગમૃ-ભિશુક

મકરંવન-કામદેવ.

મુનિમાતૃ-ઋષિઓનો સંમંદ

મૃગ-ચદ્રમા.

મનુ-મૃદુ; કમળું.

માસમદ-(મધુ માસ) વૈશાખ મદિનો.

મદેરા-ગોળા હથેર.

મૃદ-સાકર.

મમતલો-મારો.

મૃગવાદ-ભૂંડું બોલવું.

મૃગો-મુઝવાપલો.

મસિ-મેષ, (૨) સારી.

૫.

યથેષ્ટ—જોઈએ તેવી રીતે.

યજ્ઞશાળા—ત્યાં યજ્ઞ થતો હોય તે જગ્યા.

યોને—યોનીએ; (૨) નતિએ; (૩) દેહે.

યોગયુગ્—જોગયુગ્; (૨) પાશુ; (૩) સહુ.

યુગ્મ—બન્ને; બે.

યમતરજન—યમનો તિરસ્કાર કરવો

યમઅનુચર—જમના દૂત.

યગ્ને—પૂજે;

૨.

રેવંત—યોડો.

રૂંઝન—સ્વપનિધાન-સ્વપનો સમુદ્ર.

રમાનાય—નારાયણ; વિષ્ણુ.

રસના—જીભ.

રત્નકોશ—રત્નનો અંકાર.

રતિરસ—સંયોગ સુખ.

રાજ્યસાચન—કમળ જેવાં નેત્રવાળા.

રીર—ચીસ.

રેણુ—રત્ન; ધુળ.

રોમાવળી—રેવાડાંની હારો.

રજા—અપ્સરા.

રુદ્ર—રુદ્રેશ્વર.

રાગ—પરાગ-પૂલની માહેની સુગંધીદાર રત્ન.

સ્વપદર્શી—સ્વપ-આકૃતિ દાખવનાર.

રત્નગુણુ—અહંકારવાળો શુભ; પ્રવૃત્તિ સ્વભાવ.

રત્ન—ત્રીમું રેત-આભડાળી.

રાત્નસુતા—રાત્નની પુત્રી.

રાવળી—રાત્ન તરફની; રાત્નવી.

રુદ્રદેહા—નર્મદા (નદી).

વસમય—રસથી ભરેલું.

રોધન—રુદ્ધ; અંધ કરવું તે.

રાત્નર્થી—રાત્ન સ્પર્શિય છતાં તપથી ઋષિ થયેલો.

હોય તે.

રસવાને—પીવાને.

રામાનુજ—શ્રીરામાનુજ સ્વામીએ વ્યસાવેલો.

વૈષ્ણવોનો ચારમાનો એક સંપ્રદાય.

રસૌક—રસનું ધર; રસક ચૈક.

રહસિ—ખાનગીમાં.

રોમાંચિત—રેવાડાં હોય યથયાં એવું.

રત્નક—ધોળી.

રહિતોપમ—કપમા વગરનું.

સચિર—સુંદર; મનોહર.

રહન—દાંત.

રત્નપ્રચિત—રત્ન નરેશ્વરોં એવું.

રુદ્રમાતી—મનુષ્ય સદાસાદિનાં મસ્તકોની માળા.

પહેરનાર શંકર.

રત્નતાવલ—કેલાસ ધર્વત.

રસાકૃત રસવાલો.

અચિરમહોદક—સાહે મહાજળ.

અધિત—રિપાસલો.

રાકાપતિ—ચન્દ્ર.

રેખાકૃત—રેણું.

રુદ્રમીરા—અગ્નિધાર રુદ્રના પતિ શંકર.

રૈદ્રધ્વન—અયાનક ધ્વન.

રોહિણિયા—તારા.

રમા—સુંદર સ્ત્રી.

રત્નપીઠસ્થિત—રત્નની જગ્યાધારીમાં બેઠેલા.

રત્નકલસ—સ્વપાનો સોટો.

૬.

[જા પ્રમુ.

લોપી—મુકા દંધ; તત્ત્વ દંધ.

લલિતચિત્ર—સુંદર, નાનુક, એવા ત્રણ વાંકવા

લાગુની-લાગવત.

લગુલાધરી-ગ્રીષ્મમાં ગ્રીષ્મ તથા મેઘમાં મેઘ

રૂપ ધરવાની વિધા.

લોભપ્રતિલોભ-હલકપાલક, સવળું.

લક્ષાલક્ષ-નપુરું અનપુરું.

લક્ષણ-રાષ્ટ્રવાક્યમાંના અર્થમાં બીજા કાઠ

સંબંધી અર્થનું ગ્રહણ કરવાની જે

શક્તિ રહી હોય છે તે.

લંબગ્રીવા-લાંબી રોકવાળા.

લંબકર્ણ-લાંબા કાનવાળા.

લંબઅધરા-લાંબા હોડવાળા.

લકેરા-રાવણ.

લઘનીત-પિસાળ.

લકાદિનકર-લકાને સૂર્ય ઇંદ્રજીત

લઘુરૂપ-નાનુંકદ.

લઘુરાંકા-પિસાળ. લક્ષણ-દુર્બોધનની પુત્રી.

લિંગ-ચિહ્ન; નિશાની. (૨) દેહ.

લીલા-ખેલ; નાટ્ય તમાસો. (૨) અવતાર.

લુચિતકેશ-વાળ (માથાના) ચુંટાની

લેલ-ફેર. [કાંટેલા હોય તેને]

લાયા-લાવ્યા.

લાર-પાછળ.

લસિત-ચોભે.

લસિત-સુંદર; નાનુંક.

લતન-પ્રેમરસ બરેલું; સુંદર; નાનુંક.

લંબોદર-લાંબું મોટું પેટ જે તેનું એવા ગણપતિ

લોચનકંઠ-કમળ જેવાં નેત્ર.

લોલ-ચપલ

લખખાનુ-ચિન્હ.

લિંગિયા-વેટિલા.

લુંપક-ચોર.

વ.

વિદંબ-પક્ષી.

વાચ્ય-વાચ્ય; સંતાનો પરનો પ્રેમ.

વિતાન-ચંદ્રવે.

વર્ણિય-વર્ણન થઈ શકે તેવા.

વલ્લવતું-મંડલું; વળગતું; વિટલાતું.

વિદ્રમ-મહિમ;

વિનોદ-અનંદ; ગમત.

આધ-પારધી; શિકારી.

વચ-વચન.

વિલસતાં-વિલાસ કરતાં

વિદાણી-વહી ગઈ.

વિરથ-રથવગરનો.

વડદય-અતિ મોટી જાણિયો યોધો.

બીમ-આકાર.

વિકલ-આકળો; દુઃખી.

વિપત્તિ-દુઃખ

વૈશલ-વગર ગુણવાળાપણું.

વિવિક્ત-એકંત

વામજાની-દેવી બક્ત.

વિષમ-એણું વધતું; એણી.

અતિરેક-નૂંદ.

વિકાશ-ફલતું-પસારું તે.

વિમર્દન-ચોગણું.

વિવર-ગુફા.

વરણ-જળનો દેવતા.

વિદેહ-દેહ વગરનો.

વૈખરી-વાણી.

વિધા-જાણતું-જાણવાનું તે; જ્ઞાન.

વિરોધ-ઉપનામ (અભિનો) એ તણ છે સદા;

ચિદ્; આનંદ.

વીચી-તરંગ

વસન-વસ્ત્ર.

વાચારંભણ—બોલવાની શરૂઆત. (૨) વાગ્મીથી
 અવહારનો વિષય.
 વિવર્જિત—શિવાયનું; વગરનું.
 વિશ્વમકારી—સૂર્યનારાયણ
 વામ-ડાબું.
 સ્ત્રિમળ-નિર્મળ; સ્વદિન
 વિત્ત-દ્રવ્ય. (૨) બળ.
 વિદ્યા-સમાધાન; સલાહ.
 વેદી-હોમ કરવાનો માટીનો ઓટલો.
 વાનરિયા—એ જાતના ઘોડા.
 વાયણ—દિવાની છાંયડી.
 વાંકડા—લાંકડાર ઘોડા.
 વાયસ—કાગ.
 વાચુ વેગ—ધણીજ ઝડપથી દોડનાર ઘોડા.
 વિછીયા—એ જાતના ઘોડા.
 વિધિ-અક્ષા.
 વપુ-શરીર.
 વિદ્ય-વ્યય.
 વૈષ્ણવમણિ—હરિ ભક્તોમાં ઉત્તમ.
 વિધાતા-પરમેશ્વર. (૨). અક્ષા.
 વૈરાટ-મયુરનું સૌથી સ્થૂલ-મોટું રૂપ.
 વિરાજ-મોટું.
 વિલપે-વિશાપ કરે.
 વાસવી-સાંગ.
 વિસર્જન-નાશ કરવું; લોપવું; બરબાદ કરવું તે.
 વાટવ-આશ્રમ.
 વેસર-નાકનું (લાંબુ) મોતી.
 વિયુધ-વિરોધ પુષ્ટિવાન
 વક-વાહું
 વશિયર—નાગ.
 વિરહવન્દિત-મેહે-કામરૂપી અગ્નિ.
 વક્ષવાજેગ-વધ કરવા-મારવા ભેગ.
 વાર-રી-જળ; પાણી.
 વરજ્યે-મૂંઝી દઈએ; તણએ.
 વક્ષા-કહેનાર; બોલનાર.

મજબાજી—ગોપી. તિ.
 વિચાર-મનન; તુલના કરવાની-સમજવાની શક્તિ.
 વૃત્ય-વૃત્તિ; ઇચ્છા; મનની વલણ.
 વિપરીત-બાવના-ઉલટું યવાપણું.
 આખ્યાન-વર્ણન; ટીકા.
 વૈરોલિક-છમારું એક સાત્ર.
 વેદાંત-છમારું એક સાત્ર જેમાં અક્ષ પતિ-
 પાદિત કરેલો છે તે.
 વત-પેડે; સરખું.
 વિરહિત-વગરનું.
 વ્યક્તિ-આકાર, ગુણ વગેરે નાગી શકવાપણું.
 વિરાટ-મુલું; (૨) સફેત.
 વૈરાગ્યન-છદ.
 વૈજયંતિ-વિષ્ણુને પહેરવાની માળા.
 વિપમ-અસહ્ય; ઘણું જ.
 વન્દિ-અગ્નિ.
 વાસના-ઈચ્છા.
 વાણિરમ્યા-વગર રચેલાં-પેદા કીધેલાં.
 વીરજ વીર્ય-રેત.
 વિદ્યુત્-વીજળી.
 બ્દાવી-બજાવવી; વગાડવી.
 વાન્ટી-ઉલટી; વામીટ થતું તે
 વસા-વાર.
 વુડયા-વરસા.
 વનવિજયા-ભાંગ.
 વહી-ઝેર.
 વિદિત—જાણીયું; જાણ કરવું તે.
 વપુવંત-દેહધરી.
 વર્તિક-આવકોનો જાતિ-ગોરજ.
 વસુધાપતિ-રાજા-પૃથ્વીપતિ.
 વસુ-આડ. (૨) પૈસો.
 વિશ્વદેવ-અગ્નિ.
 વક્તવ્ય-વર્ણન; બોલવું તે
 વિરેચી-અક્ષા.
 વિધિનિષેધ—બાધ.

વિદંગમ-પરી.

વિપ્લુ રવામીનો સંપ્રદાય—પુષ્ટિમાર્ગસંપ્રદાય—
વલ્લભાચાર્યે ચલાવેલો.

વિદ્યમી—વિદ્યામ પામી; સાંત થઈ.

વરી—ટુકડાવરવામાં ગણે ખાણ પટે છે તે.

વિકસ—દુઃખી; આશ્ચું.

મજાવિદ્યુપાનુ—શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર

વરાહિકા—કોણી.

વંધ્યા—વાંઝળી (સ્ત્રી.)

વેરાચપલરી—વેરાચ રૂપી વેલ.

વિદોચન—લોચન; આંખ.

વિકસ-વેચું તે.

વિમોહ—મોહ.

ટંદા—તુવસી.

બામવદના—વાધના જેવાં મોંવાળા.

વિભૂત—જાહેશ્વરના ખીજરૂપ જે બસમ તે.

વરથી—તેજવાળો.

વિપર્યય—ઉલટું.

વિલાય—મટી ભય.

વગધાં—ફાંફાં.

વિકૃતિ—શરીર મળની મૂળસ્વાભાવિકનિષ્પત્તિ
સ્થિતિમાં જે ફેરફાર થવો તે.

વિશ્વાનર—અગ્નિ.

વિપયાંધપણું—કામવાસનાને લીધે ખીણું કંઈ ન
સૂચે તેવી અવસ્થા.

વિદારણું—નાશ કરવું.

વાન—વાયુ.

વટુંડ—ગચ્છપતિ (વાંઝ મોંવાળા).

વરદાભયચાલુધ—અભય વરદાન આપનારૂપી
હથિયાર.

વરજ—સારો હાથ; (૨) સારી સુંઠ.

વરાવદના—સારા મુખવાળા.

વિનિત-ટોળે છે (ચામર.)

ટપમ-પોડીઓ.

વેન(વર)—છડી.

વેન્તેઓ (દિં)

વદનાંમુલ—કમળ જેવું મુખ; મુખ કમળ.

વિદુમ—પરજાણું.

વિચરસોદધિ—વિચર કામ દીઠારૂપી રચના [સમુદ્ર.

વ્યંતળ-અધાણું.

વિચાનું—રંગ વગરનું શીકું.

મત દેવ—જેપર ભરે છે તે રીડી.

વિભાસ-રોગા.

વિકાસ—ફેલે છે.

વ્યંતુરી—(મંજરી.)

વિશસિન—વિશાસ કરેલો.

વિદરમહાલસ—(વિદર=ફેરવું+મહાલસ=મહે કરીને [આખરું]

ચંતાસિક—વખતપર ગાયન કરી બોધ કરનાર.

વિરોમિન—લોભાવલા.

મુદાળ—દાધીનો ચિટકાર કરવો તે.

વેડુંક—દરિ.

ટપકેત—ચંકર.

વટક—વટાળા.

વિચક્ષેન—અચવાન.

ટપાન્ન—નંદિપર ખેડેલાનેવાર થયલા.

ટપેટપવન—મદાદેવ.

વેદગીત—વેદ જેને ગાય છે એવા.

બ્યાધ્યર્થગીત—વાધના આત્મશું વચ છે જેને

વિપાક—પ્રસિદ્ધામ.

વસુન્ત-પરિણામોબય પેસા ઉદાત્ત્યા તે,

વિવસ—જેભાન.

વિમળા-પવિત્ર.

૨૧.

શકટ—ગાડું.

અવજ્ઞરંધ—કાનનાં દ્વાર-છિદ્ર.

શકે—રજે.

સકટામુર—જે નામનો દંડ.

શકરા—સાકર.

ઓતા—સાંખનાર.

શુલપાણી—ત્રિશુલ ધારણ કરનાર શકર.

સ્થામ સ્થામા—સાધાકૃષ્ણ.

શર્વરી—રાત્રી.

શશિચરવદની—શશિવદની—ચન્દ્રના જેવા શો-
લીતા મુખવાળી.

શિષ્ટ—કુળ-વિધા-ડાહ્યાપણથી મોટું મનાયતુ

શ્રમજન—પરસેવો.

શૃંગ—શિખર.

શંભ—(રાશ્વ.)

શુચિ—પવિત્રતા

શ્રેણી—પંક્તિ; હાર.

શુક—રેત; વીર્ય.

શન્ય—આકાશ

સૈલમુતા—પાર્વતી.

શતકોટિ—અબ્જ.

શબ્દકુતોહલ—શબ્દગર્જના.

શ્વામમુખા—કુત્રાના જેવા મોંઢાના.

શર—ખાણ

શકર—મૂંડ; હુકર.

શખ—શવ—સુડડું.

શોણિત—લોહી.

શતસહસ્ર—લાખ.

શતમંડ—સો કહકા.

શ્વેતભિંડુ—સેતુબદ્ધ-જ્યાં શ્રી રામે સમુદ્રપર
પૂલ બાંધ્યો તે પરના મહાદેવ.

સાઈલ—વાર

શ્વશુર—સસરો.

શ્રીપતિ—વિષ્ણુ.

શ્વેત—સફેત.

શિવલાંબન—શિવનું વ્યઘ્ર.

શને-શનૈ—શણે શણે.

શ્વશુરપક્ષ—સાસરે.

શીતસમે—શિયાળામાં; ઠાંડ વખતે.

શીલો—સારા સ્વભાવવાળો.

શાલિયામ—વિષ્ણુ.

શિસ્ત—લિંગ; અડકોષ.

શુશ્રૂષા—આગતસ્વાગત, સેવા.

શબ્દાતીત—શબ્દથી બહુ—ભિન્ન.

શિવનિર્માલ્ય—શિવને અર્પણ થયેલું. (૨) અગ્રાહ

શ્રીરથળ—સિદ્ધપુર રાહેર—જ્યાં માતૃ ગયા, સર

સ્વતી, બિંદુ સરોવર આદિ તીર્થ છે.

રાડ—જડ; મૂર્ખ

શૃંખલ—લા-સાંકળ.

ગરણાગત—રાત્રે આવેલું

શુકપર્ણ—સફું પાંદડું

રામ—જેરસાચોને સમાવી રાખવાની વૃત્તિ.

શૃંગ—શિંગડું. (૨) શિખર(પર્વતનું.)

રાશ્વવધૂ—પાર્વતી.

શિશિર—શિયાળાની ઋતુ.

ગરદ્—છ ઋતુમાંની એક; આસો ને કાર્તિક બે
મહિના.

શૃંગવર—પર્વતોમાં—શિખરોમાં શ્રેષ્ઠ

શિરોધર—ડોક

શરદા—(શરદ્ ઋતુ.)

શિવમારાધય—શિવને આરાધના-ઉપાસવા.

શચિપતિ—ઇદ્ર.

શંખર—એ નામનો દેવ.

સૈલજવલ્લભ—પાર્વતીના પ્યારા શકર.

સૈલશૂ—પાર્વતી.

શિવસાધન—કલ્યાણ કરનાર સાધન.

શ્રુતમદ—પડિતાઈનો ગર્વ.

૫.

પદ્મઆનન—કાર્તિક સ્વામી.
 પદ્મવિંક—છત્રીસી.
 પદ્મ દર્શન—છ શાસ્ત્ર (૨) જોખ, આશ્રમ.

પોદશ—સોળ.
 પદ્મપદ—અમરો.

સ.

સુરતશર—રતિ સંગ્રામ વિષે શરા જેવા શ્રીકૃષ્ણ.
 સંયમની—યમપૂરી.
 સાંખ્યો—સદન દરે; ખમો.
 સ્વામિની—રાધાજી (૨) પત્ની.
 સદન—ધર; પેરે.
 સ્વદય—ચોડુંજ.
 સ્વ—પોતે, પોતાનું.
 સોપાન—પગથિયાં.
 સામુદ્રિક—મનુષ્યના શરીરમાંનાં પ્રાચીન દરોક
 સમાગ્ની—સરખી. [વિનંદો.
 સક્ત—સર્વ; બધું.
 સંચિતમાતક—એકઠાં ધર્મેશ્વરોં પ્રાપ્તો.
 સમીર—પવન, વાયુ.
 સદ્ગમ—ધર.
 સ્વસ્તિ—દાન લેતી વખતે બોલવાનો આશિર્વાદ
 સુચક રાજ્ય કે “કલ્યાણ થાઓ.”
 સ્વચ્છાસી—અર્જુન.
 સુમેરુગિરિ—મેરુ પર્વત.
 સર્વતોગ્યચર—ચોતરફનો વિષયજાણી શકાય તે.
 સોહ—તે હુણું (બ્રહ્મને હું એકજ છઉં) એવા
 જે વેદાંત વિચાર તે; યોગ સાધનથી
 સ્વાસ્થ્યવાસમાં સોહ એવી યતી
 સયમ—નિયમ (૨) યમ. [ધ્વનિ.
 સર્વાતીત—સર્વથી વેગળું આધું; જુદું.
 સુત્ર—પદ્ધતિ.
 સ્વયં—પોતે; પોતાની બેળે.
 સંપુટ—દાખરો.
 સાક્ષીવત્—સાક્ષી જેવું.

સુગ્રામા—હંચર.
 સાયોક્ય—ચાર મુઝિમાંની એક ન્યાં હંચર
 રહે છે ત્યાં રહેવુંડોતું તે.
 સામીપ્ય—ચારમાંની બીજી મુક્તિ-પ્રભુની નજી-
 કમાંજ દોતું તે
 સાસ્થ્ય—ચારમાંની ત્રીજી મુક્તિ પ્રભુના જેવા
 રૂપે હોવું-રહેવું તે.
 સાયુજ્ય—ચારમાંની ચોથી-છઠ્ઠી મુક્તિ; દરિના
 માં સમાધાન હવું તે.
 વિષત-રહે એકું; વિમલિતવળું.
 સુભાષિત—સારી વાણીવાણું.
 સંમત—એકના મતને બીજું મળતું આવ્યું હોય
 તે (જન.)
 સહોદર—સાથે; એક ઉદરથી પ્રગટેલું.
 સમ્યક્—ઠી રીતે.
 સરિતા—નદી
 સપાખશ—પાખરવાળા.
 સન્ન્ય—આંસુવાળાં. (પાણીવાળું)
 સંસર્ગ—સંબંધ; અતિ સંબંધ.
 સહસ્ર નામ—વિષ્ણુનાં હજાર નામ.
 સૌમિત્રિ—ભાઈમણ.
 સમીપ—સામે; પાસે
 સુભલ—સારું ભાવું.
 સદ્યારી—સાથે જ રહેનારી સખી
 સુરસય—છદ.
 સવિતા—સૂર્યનારાયણ.
 સ્વચ્છ—પવિત્ર; ચોખું.
 સારંગ—મૃગ.

પ્રેસમાં વેચાતાં પુસ્તકા

સાચુત બિદિહસ-મુંબઈ.

વેદાન્તહિ

નામ.

રૂ. આ. પા.

આ ગ્રંથ પૂજ્યપાદ ભગવાન શ્રીમત શંકરા-
ચાર્ય વિદ્યારણ્ય સ્વામીના રચેલા છે.
વેદાન્તના નામનું વિવરણ આપવામાં
તે સરળતાથી આપવામાં આવ્યું છે કે,
વેદાન્તનો જિજ્ઞાસુ પણ વેદાન્ત જેવા
અંદર અતિ સરળતાથી પ્રવેશ કરી શકે.
આમાં આવેલી છે, પછી મૂળ શ્લોક, પછી
તે વિસ્તાવાળું વિવરણ આપવામાં આવ્યું
તે સરળ પદે તેટલા માટે સ્થળે સ્થળે
કરેલા છે. આ પ્રકારની કોઈ પણ જાતની
કોઈ પણ ગ્રંથમાં યથા નથી. સુપર રૂપક
પાકાં પૂઠાં અને ઉત્તમ કાગળપર છાપેલું છે.
પણ- (સચિત્ર-બીજી આવૃત્તિ). બહુ સરસ
ન છે. એ એક રામાયણ સમજવાની કુચી
... ..
(રેશમી પુઠાં-ચોથી આવૃત્તિ) ... ..
(શ્રીધરીને આધારે) સરળ ભાષાંતર.
... આવૃત્તિ) ... ..
-મૂળ શ્લોક, ગુજરાતી ટીકા, હિંદી ને
... ..
-મૂળ શ્લોક અને શ્રીધરી ટીકાને આધારે કરેલું
મધ્યી વાંચનારાઓને માટે આ ગ્રંથ બાળગોષ્ઠ
સહિત ચોથીના આકારમાં મોટા

૬-૦-

૧-૮

૧-૦

૦-

૦-